RÛDÂNÎ

Büyük Hadis Külliyatı

cem'u'l-fevâid

İZ YAYINCILIK

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2012
Sertifika no: 17313

İZ YAYINCILIK: 528
İslam klasikleri dizisi: 49
ISBN 978-975-355-675-0 (takım)
ISBN 978-975-355-677-4

6. Baskı; İstanbul, 2012

Tercüme:
Naim Erdoğan

Tahrîc:
Yusuf Özbek

İlmî Redaksiyon:
Dr. Ahmet Yücel
(M.Ü. İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğr. Üyesi)

Teknik Redaksiyon:
Muharrem Tan

kapak: Medine Efe

Çatalçeşme Sokağı No: 27/2 Cağaloğlu 34110 İstanbul
telefon: (212) 5207210
faks: (212) 5115791
www.iz.com.tr
e-posta: bilgi@iz.com.tr

Basıldığı yer: Alemdar Ofset Matbaacılık
Davutpaşa Caddesi Besler İş Merkezi No: 20/29 Topkapı/Zeytinburnu İstanbul

جمع الفوائد

BÜYÜK HADİS KÜLLİYATI

Cem'ul-fevâid
min Câmi'il-usûl ve Mecma'iz-zevâid

İMAM MUHAMMED BİN
MUHAMMED BİN SÜLEYMAN
er-RÛDÂNÎ

2

İZ YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

MENÂSİK (HACC FİİLLERİ) BAHSİ (DEVAM) 7
Beyt'in (Kâbe) İmân, Binası, Yıkılması ve Bununla İlgili Meseleler 7
Medine'nin Fazileti, Haremi ve Bununla İlgili Meseleler 12
Allah Resûlu (sav)'in Mescidi, O Mescidin Ziyareti ve Medine'nin Belirli Yerleri 18

KURBANLAR BAHSİ 22

AV VE AVLANMA 27

HAYVAN KESİMLERİ 30
Eti Haram, Mekruh ve Mübah Olan Hayvanlar 32
Öldürülmeleri ve Yokedilmeleri Hakkında Hadis Bulunan Hayvanlar 36
Akîka, Fera' ve Atîre Kurbanları 39

YEMİN BAHSİ 42

ADAK BAHSİ 47

NİKÂH BAHSİ 49
Peygamber (sav)'in Bazı Hanımlarıyla Evlenmesi 49
Evlenmeyi Teşvik Etmek, Nişanlılık, Nişanlanmadan Önce Görüp Bakmak ve Diğer Nikâh Âdâbı 52
(Evlilikte) Veliler, Şahitler, İzin İsteme ve Denklik 57
Mehir, Düğün Yemeği ve Davete İcabet Etmek 59
Evliliğe Mâni Haller ve Radâ (Süt Emzirme) 64
Mut'a ve Şiğâr Nikâhı, Cahiliye Nikâhı, Nikâhlı Fesheden ve Etmeyen Hususlar 68
Kadınlar Arasında Adalet, Azil, Gayle, Başkaldırma, Şart Koşma, Hadım Olma ve Diğer Meseleler 73
Kocanın Karısı ve Karının Kocası Üzerindeki Hakkı 76
Kadınlarla Geçim (Muâşeret) 81
Kıskançlık, Kadınlarla Başbaşa Kalmak, Kadınlara Bakmak 85

BOŞANMA BAHSİ 89
Talâk Lafızları, Zifaftan Önce Talâk, Akidden Evvel Talâk ve Aybaşı Olan Kadının Talâkı 89
Karısını Baskı Altında Boşayan Kişinin, Mecnûnun, Sarhoşun ve Kölenin Talâkı ve Diğer Meseleler 92
Hul', İlâ' ve Zıhâr 95
Lian (Karşılıklı Lanetleşme), Çocuğun İlhâkı ve Lakît 98
İddet, İstibrâ, Matem Tutma ve Çocuk Bakımı 104

ALIŞVERİŞ BAHSİ 112
Kazanç Elde Etme, Geçim ve Ticaretle İlgili Meseleler 112
Necis Olup Satılması Câiz Olmayanlar, Henüz Elde Olmayan Bir Malın Satılmaması, Henüz Olmamış Meyveleri Satmamak, Başaktaki Buğdayı, Başağından Çıkmış ve Arınmış Olan Buğday Karşılığı Satmamak, Müzâbene ve Diğer Âriye Meseleleri 120
Şart, İstisna, Aldatma, Kusuru Gizleme ve Neceş Gibi Alışverişte Câiz Olmayan Hususlar 124
Elde Mevcut Olmayanın Satışı, Taşlarla Satış, Almağa Mecbur Olana Satış, Mülâmese, Münâbeze, Şehirlinin Köylüye Satışı, Kervanları Karşılamak, Bir Satışta İki Satış, (Alışverişte) Akraba Arasında Ayrıcalık Gözetmek 128
Ölçeklerde, Tartılarda ve Hayvanda Ribâ (Faiz) 130
Muhayyer Alışveriş, Kusur Yüzünden Malı Geri Vermek, Hurma Ağacının Meyveleri, Satılan İki Kölenin Malı ve Zirâî Âfetler 133
Şuf'a (Hakkı), Selem (Önceden Satma), İhtikâr (Karaborsacılık) ve Tesîr (Fiyat Biçmek) 135
Borç, Ödeme Âdâbı, İflas ve İflasa Yakın Olan Durumlar 137
Âriye, Ümrâ, Rukbâ, Hibe ve Hediye Hükümleri 142
Şirket, Damân, Rehin, İcâre, Vekâlet, Kırâd ve Gasb 147
Arazinin Kiraya Verilmesi, Ölü Arazinin İhyâsı ve Buluntu Mal 149

KAZÂ (HÜKÜM VERME, DAVAYA BAKMA) BAHSİ 155
Yerilen ve Övülen Hüküm Verme, Hüküm Verme Âdâbı ve Şekli 155
Davalar, Deliller, Şahitler, Hapis ve Diğer Meseleler 158
Vakıf, Sulh ve Emanet 163

KÖLE AZAD ETME BAHSİ 166
Azad Etmenin Fazileti ve Kölelere Muamele Âdâbı 166
Veled-i Zinanın Âzâd Edilmesiyle Organları Kesilen Kölenin Âzâdı, Ölüm Anında Âzâd Etme ve Diğer Meseleler 169
Ümmü'l-veled, Müdebber kılma ve mükâtebe Yapma 171

VASİYET BAHSİ 173

FERÂİZ BAHSİ 177
Velâ, varisi olmayanlar, Peygamber (s.a.v) mirası ve bazı eşyasıyla malları 184

HUDUD (HADLER=CEZALAR) BAHSİ 188
Şer'i cezaların uygulanmasının teşviki, mümkün olduğunca önlenmesi, affedilmesi için aracılık yapılması ve bunun dışındaki ta'zir cezası 188
Öldürmenin günahı, öldürmeyi mübah kılan hususlar ve intihar 189
Kasten öldürmekte kısas, hata ile öldürme, çocukla baba arasındaki cinayetlerde, cemaatle tek bir

adam arasındaki cinayetlerde, hür ile köle, Müslüman'la kâfir arasındaki kısas ... 193
Cinnet ve sarhoşluk halindeki cinayetler, ağır bir şeyle tedavi esnasında işlenen cinayetleri, zehirleme olayları, zina edenin öldürülüşü ve akraba cinayetlerindeki hükümler ve bir ceza gerektirmeyen hususlar ... 195
Öldürmenin dışındaki kısas, affetmek, kasâme, (kısasta) öldürmeyi iyi ve güzel yapmak ... 197
Bedenin tümünde, organlarında, yaralamalarda, cenin ve ilgili şeylerdeki diyetler ... 202
Dinden dönmenin ve Peygamber'e (s.a.v.) sövmenin cezası ... 210
Hürün, kölenin, icbâr edilenin, akıl hastasının ve mahremle yapılan zinanın cezası ... 213
Kitab ehline livatayla, hayvanla yapılan temasta uygulanacak şer'i ceza ve iftira atana doğruluğunu ispat edemediği takdirde uygulanacak olan şer'i ceza ... 220
Hırsızlığın şer'i cezası ve şer'i cezası olmayan hırsızlık ... 223
Şarap içmenin şer'i cezası ... 227

YİYECEKLER BAHSİ ... 230
Yemek aletleri, besmele çekmek, el yıkamak, sağ eliyle yemek, önünden yemek, parmakları yalamak gibi yemek âdâbı ... 230
Yenmesi övülen, mübah olan ve mekruh görülen yiyecekler; mecburen yenmesinin hükmü ve diğer meseleler ... 235
Ayakta içmek, tulumun ağzından su içmek, içerken nefes almak, içenleri suraya sokmak ve kabın üzerini kapatmak ve benzeri meseleler ... 241
Saraplar ve şıralar ... 243
Kaplarda şıra kurmak, bunlardan helal olanla haram olanı ve kapların hükmü ... 251

GİYİM VE SÜSLENME BAHSİ ... 254
Altın, ipek, yün, kıl ve benzerleri (hakkındaki hükümler) ... 254
Giyinme Âdâbı ve Şekli ... 257
Çeşitli giysiler, giysi renkleri ve bunların ne zaman giyinilip ne zaman giyinilmeyeceği ... 261
Yüzük takmak ... 265
Altın zineti ve güzel koku ... 268
Saç, sakal ve bıyık ... 271
Saç boyama, ellere kına yakma ve halûk (bir nevi safranlı kırmızı koku karışımı) ... 273
Sünnet olmak, tırnak kesmek, koltuk altını temizlemek, etek traşı olmak, dövme yaptırmak ve diğerleri ... 276
Resimler, nakışlar ve perdeler ... 278
Halifelik, emirlik ve bununla ilgili meseleler ... 280
Raşid halifeler ve onlara yapılan biatler hakkında ... 287
Devlet başkanına itaat, cemaatten ayrılmamak ve zalim hükümdarlar ... 299

CİHAD BAHSİ ... 305
Allah yolunda nöbet tutmak ve savaşmanın fazileti ... 305
Şehitliğin ve şehitlerin fazileti ... 310
Cihadın vücûbu, cihada niyette samimiyet ve âdâbı ... 315
Cihadın sebep ve hükümleri ... 318
Emanet, barış, cizye, ahdi bozmak ve ihanet ... 324
Ganimetler ve (ganimete) hıyanetle ilgili konular ... 331
Ganimet ve humus ... 335
Peyk(savaş yapmadan elde edilen ganimet) ve Peygamber (sav)'in hissesi ... 338
Yarış, ok atma ve atlar ... 341

SİYER VE MEĞAZİ BAHSİ ... 345
Peygamber'in (sav) soyunun yüceliği, peygamberlerin soyu ve isimleri ... 345
Peygamber'in (sav) doğumu, süt emmesi, göğsünün yarılışı ve büyümesi ... 347
Vahyin başlangıcı ve iniş şekli ... 351
Peygamber'in (sav) tebliğde kavminden gelen eza ve cefaya karşı gösterdiği tahammül ve putları kırması ... 353
Habeşistan'a hicret ... 357
Peygamber'in (sav) Taif'e gidişi, kendisini kabilelere sunuşu ve birinci Akabe ... 360
İkinci ve üçüncü Akabe hakkında ... 361
Peygamber'in (sav) Medine'ye hicreti ... 365
Peygamber'in (sav) savaşlarının sayısı ve Bedir'den önce olanlar ... 375
Bedir Savaşı ... 376
Bedir Savaşı'na katılanlardan Sahih-i Buhari'de ismi zikredilenler ... 386
Bunların dışında Mecma'uz Zevaid'de zikredilenler ... 387
Nadiroğullarıyla yapılan savaş. Medine yahudilerinin çıkarılması, Ka'b b. el-Eşref'in ve Ebû Rafi'nin öldürülmeleri ... 391
Uhud Savaşı ... 395
Uhud şehidlerinden Mecma'uz Zevaid'de isimleri geçenler ... 403
Recî' Gazvesi, Bi'r-i Maûne Gazvesi ve Fezâre Gazvesi ... 403
Hendek Savaşı, Benî Kurayza Gazvesi ... 408
Zâtu'r-rikâ', Benü'l-Mustalik ve Enmâr gazveleri ... 412
Hudeybiye Gazvesi ... 413
Zü karad, Hayber gazveleri ve Umretü'l-Kadâ ... 423
Şam topraklarından olan Mu'te Gazvesi ve Usâme b. Zeyd'in Cüheyne kabilesinin Huraka boyuna gönderilişi ... 426
Fetih Gazvesi ... 428
Huneyn Gazvesi ... 435
Huneyn'de şehid olanlardan Mecma'uz Zevaid'de yer alanlar ... 441
Evtâs Gazvesi ve Taif Gazvesi ... 442
Tâif Günü şehit düşenlerden Mecma'uz-Zevâid'de yeralanlar ... 443
Hâlid bin el-Velid'in Benü Cezîme'ye gönderilişi, Abdullah bin Huzâfe es-Sehmî'nin ve Alkame bin Mücezziz el-Müdlicî'nin seriyyesi ... 443
Ebû Musa ile Muaz bin Cebel'in Yemen'e gönderilmesi, Ali ile Hâlid'in Yemen'e gönderilmeleri; bu ikisi de Veda Haccı'ndan önce idi ... 444
Zü'l-Halasa, Zatu's-Selâsil ve Tebük gazveleri ... 445
Benü'l-Mülevvah, Raiyyetu's-Süheymî ve diğerlerinin seriyyeleri ... 447
Dinden dönenlerle yapılan savaş ... 450

TEFSİR BAHSİ ... 452
Kur'ân İle Belirli Sûre ve Âyetlerinin Fazileti ... 452
Fatihâ ve Bakâra Sûrelerinin Tefsiri İle İlgili Hadisler ... 462
Âl-i İmrân Sûresi ... 472
Nisâ Sûresi ... 476
Mâide Sûresi ... 485
En'âm Sûresi ... 490
A'râf ve Enfâl Sûreleri ... 492
Berâe (Tevbe) Sûresi ... 496

Tahrîcler ... 505

BEYT'İN (KÂBE'NİN) İMÂRI, YAPIMI, YIKILMASI VE BUNUNLA İLGİLİ MESELELER

3694- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ye'cûc ve Me'cûc'dan sonra da bu Beyt elbette haccedilecek ve umre yapılacaktır."

3695- Abdurrahman b. Mehdî şöyle dedi: "Beyt-i Şerîf haccedilemez oluncaya dek kıyamet kopmaz."

Dedi ki: "Birinci (rivâyet) daha çok rivâyet edilmiştir."

3696- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

(Âişe'ye hitâben) "Halkını görmüyor musun, Kâbeyi yaptıklarında İbrahim'in temellerinden eksik yapmışlar!" buyurunca dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Onu tekrar İbrahim'in temellerine çeviremez misin?"

"Halk küfre yakın olmasalardı, bunu yapardım" buyurdu.

İbn Ömer dedi ki: "Âişe'nin bunu Allah Resûlü (sav)'den işitmesine göre, Allah Resûlü (sav)'in Hicr'den sonra gelen o iki rüknü istilâm etmemiş olması, o zamanki Kâbe'nin İbrahim'in temelleri üzerinde tamamlanmamış olmasına dayanmaktadır."

3697- Onun rivâyetlerindendir: "Eğer senin halkın cahiliyeyi ya da küfrü henüz yeni bırakmış olmasaydı, Kâbe'yi bozar, İbrahim'in temelleri üzerinde tekrar yapardım. Kureyş onun binasını eksik yaptı, ben ise Kâbe'ye bir **Halef** yapardım."

Hişâm diyor ki: "(**Halefle**) kapıyı kastediyordu."

3698- Yine onun rivâyetlerindendir:

Peygamber (sav)'e: "Beyt'in duvarı (Hicr'i) Beyt-i Şerîf'ten midir?" diye sordum.

"Evet" buyurdu.

"Peki onu neden Beyt'e katmamışlar?" diye sorunca:

"Paraları yetmedi" buyurdu.

"Öyleyse neden kapısını yükseltmişler?" diye sordum; şöyle buyurdu:

"Dilediklerini içeriye soksunlar, dilediklerini de sokmasınlar diye. Eğer halkın..." Benzerini zikretti.

3699- Bir başka rivâyetinde: "Ona Hicr'i sordum." Benzerini nakletti.

3700- Bir başka rivâyetinde: "Ey Âişe! Eğer halkın yeni müslüman olmuş olmasaydı, Beyt'in yıkılmasını emreder ve ondan çıkarılanı (Hicr'i) tekrar içeriye katardım, kapısını da yere yapıştırırdım; ayrıca ona biri Doğu, öteki de Batıya bakan iki kapı yapardım. Böylece onu İbrahim'in temeline ulaştırmış olurdum." İşte İbnü'z-Zübeyr'i onu yıkmaya iten sebep budur.

3701- Yezîd b. Rûmân der ki:

"İbnü'z-Zübeyr, onu yıkıp tekrar yaptığında ve Hicr'i oraya tekrar kattığında İbrahim (as)'ın deve hörgücünü andıran temel taşlarını gördüm."

Cerîr b. Hâzim: "Ona (Yezîd b. Rûmân'a) dedim ki:

"Onun (İbrahim'in temelinin) yeri nerdedir?"

"Gel sana göstereyim" dedi ve beni Hicr'e soktu. "İşte burası" diyerek yerini gösterdi. (Cerîr dedi ki:) "Ben Hicr'den olan bu yerin altı arşın ya da ona yakın bir miktar olduğunu gördüm."

3702- Atâ anlatıyor:

Şamlılar hücum ettikleri zaman, Yezid b. Muaviye'nin zamanında Beyt-i şerîf ya-

nınca, İbnü'z-Zübeyr halk haccedene dek onu o hâliyle bıraktırdı.

Hac mevsimi insanlar ziyarete gelince (Beyt'in) bu durum onları Şamlılara karşı cür'etlendirmişti. İnsanlar ayrılınca dedi ki: "Ey insanlar! Bana Kâbe hakkındaki düşüncelerinizi söyleyin. Onu yıkıp yeniden mi bina edeyim, yoksa harap olan yerlerini tamir mi edeyim?"

İbn Abbâs dedi ki: "Bu hususdaki görüşüm şudur: Bu Beyt'i mümkün olduğu kadar düzelt. Peygamber (sav) gönderildiğinde görülen şekli, insanlar İslâm'ı kabul ettikleri zaman buldukları taşları, işte bu şekli koruyup ona ilişmemeni uygun görüyorum."

İbnü'z-Zübeyr şöyle dedi: "Birinizin evi yansa onu yeniden yapmadan gönlü razı olmaz. Rabbinizin Evi'nin bu haline gönlünüz nasıl razı oluyor? Üç gün Rabbime istihâre edeceğim; sonra kararımı vereceğim."

Aradan üç gün geçtikten sonra görüşü; onu bozup tekrar yapmak şeklinde oluştu. Kâbe'nin üzerine çıkan ilk kişiye gökten bir belâ inecek diye insanlar, onu bu işten vazgeçirmeye çalıştılar. Birinin oraya çıkıp ilk taşı aşağıya atıp kendisine bir şey olmadığını görünce, herkes İbnü'z-Zübeyr'e tâbi oldu ve taşları bir bir aşağıya atarak binayı tamamen söküp yerle bir ettiler. Sonra İbnü'z-Zübeyr (kıble vazifesi görsün diye) bir takım direkler diktirdi, üzerine de perdeler çektirdi. Böylece binasını yükseltip tamamladı ve şöyle dedi:

Âişe'nin şöyle dediğini duydum: "Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

«İnsanlar yeni müslüman olmuş olmasalar, benim de yeterli param bulunsaydı, Kâbe'ye Hicr'den beş arşın içeriye katıp onu genişletirdim. Ayrıca insanların içeriye girmelerini ve çıkmalarını sağlayacak birer kapı yapardım»."

Sonra dedi ki: "Bugün bu paraya sahibim, kimseden de korkmuyorum."

Atâ sözüne devamla dedi ki: Böylece İbnü'z-Zübeyr, Hicr'den beş arşın daha Kâbe'ye katmak suretiyle genişletti ve insanların görebileceği bir temel açtı. Halk gördükten sonra binayı onun üzerine kurdu. Böylece Kâbe'nin uzunluğu onsekiz arşına çıktı.

İbnü'z-Zübeyr bu ilâveyi görünce az buldu ve on arşın daha ekledi. Ona iki kapı yaptı. Birinden girildi, ötekinden çıkıldı. İbnü'z-Zübeyr öldürüldüğünde Haccâc, Abdü'l-Melik b. Mervan'a bir mektup yazarak durumu bildirdi ve şöyle yazdı: "İbnü'z-Zübeyr, Kâbe'yi Mekkelilerden adil birtakım kimselerin tasvip ettikleri bir temel üzerine bina etmiş." Abdülmelik şu cevabı yazdı: İbnü'z-Zübeyr'in berbat ettiğine ihtiyacımız yok; uzunluğuna yaptığı ilâveyi olduğu gibi bırak, Hicr'den itibaren yapılan ilâveyi önceki haline geri çevir! Açtığı kapıyı da kapat!" Bunun üzerine Haccâc, binayı bozdu ve eski haline getirdi.

3703- Onun rivâyetlerindendir: Abdullah İbn Ubeyd b. Umeyr dedi ki: el-Hâris (b. Abdillah b. Ebî Rebî'a) Abdülmelik'e hilafeti zamanında geldi. Abdülmelik ona dedi ki: "Ebû Hubeyb (İbnü'z-Zübeyr'i kastediyor) Âişe'den duyduğunu iddia ettiği şeyi (kanaatimce) ondan duymamıştır." Hâris dedi ki: "Bilakis ben de ondan duydum." Bunu üzerine: "Âişe'den duyduğun şey nedir?" diye sordu.

(Hâris) dedi ki: "Âişe dedi ki: Allah Resûlü (sav) bana:

«Şüphesiz halkın Kâbe'nin binasından eksilttiler. Eğer şirki henüz yeni bırakmış olmasalardı, onların eksik bıraktıklarını yeniden alıp yerine koyardım. Eğer benden sonra kavmin onu tekrar yapmak isterlerse, gel sana bıraktıklarını göstereyim» buyurdu ve yedi arşına yakın bir yer gösterdi."

Abdülmelik, el-Hâris'e dedi ki:

"Sen bunu Âişe'den duydun mu?"

"Evet" deyince (Abdülmelik) bir süre orasını asâsı ile eşeledikten sonra şöyle dedi:

"Keşke İbnü'z-Zübeyr'i yaptığı şeyle başbaşa bıraksaydım."

3704- Rivâyetlerinden birisi de şudur: "Biliyor musun; kavmin neden onun kapısını (yerden bu denli) yüksek yapmışlardı?"

"Hayır."

"Arzu ettiklerinden başkasını oraya sokmak istemedikleri için. Öyle ki biri tırmanıp oraya girmek istediğinde, onu itip yere düşürürlerdi."

3705- Rivâyetlerinden birisi de şudur: Abdü'l-Melik, Beyt'i tavaf ederken âniden şöyle dedi: "Allah, İbnü'z-Zübeyr'i kahretsin! Mü'minlerin annesine nasıl da iftira etti. Sözde onun Allah Resûlü (sav)'den şunu duyduğunu söylüyor:

«Ey Âişe! Eğer halkın henüz küfrü yeni terk etmiş olmasalardı, Beyt'i bozar, Hicr'den itibaren ilaveler yapardım; çünkü onlar binayı eksik yapmışlardır»."

Bunun üzerine el-Harîs b. Abdillah şöyle dedi:

"Böyle söyleme ey Mü'minlerin Emîri! Mü'minlerin annesinin böyle dediğini ben de bizzat duydum." Şöyle cevap verdi: "Onu yıkmadan önce bunu duyduğunu bana söyleseydin, onu İbnü'z-Zübeyr'in yaptığı şekilde bırakır ve asla ilişmezdim."

3706- Câbir (ra)'dan:

"Kâbe (Kureyş tarafından) yapılırken Allah Resûlü (sav) ile (amcası) Abbâs taş taşımaya gittiler. Abbâs Peygamber (sav)'e dedi ki: «Elbiseni boynuna al da seni taştan korusun!» Dediğini yaptı. Bu, henüz peygamber olarak gönderilmeden önce idi. Ancak bu esnada yere düştü, gözleri semaya ilişti ve (amcasına): «İzarım, izarım(ı verin)!» dedi ve Abbâs da hemen izârını çekip O'nu örttü."

3707- Diğer rivâyet: "Bayılarak düştü, bu olaydan sonra bir daha çıplak görülmedi."

3708- Amr b. Dînâr ve Ubeydullah b. Ebî Yezîd (ra)'dan, dediler ki:

"Allah Resûlü (sav) zamanında mescidin (Kâbe'nin) etrafında duvar yoktu. Halk, Beyt'in etrafında namaz kılardı. Ömer başa gelince, ona duvar yaptı. Ubeydillah dedi ki; duvar kısa idi, İbnü'z-Zübeyr onu yükseltti."

3709- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, Âdem'i yeryüzüne indirdiğinde, yüz yıl cennet için ağladı. Sonra yerin genişliğini görünce dedi ki: «Ey Rabbim! Yeryüzünün benden başka sâkini yok mudur?» Allah ona şunu vahyetti: «Evet, yeryüzünde bazı evler yükselecek; içinde ismim anılacaktır. Sana da onlardan bir ev hazırlayacağım ki, o ev Bana ait olacak, ona azametimi tahsis edeceğim ve ismim orada yüceltilecek. Onu kendi evim olarak adlandıracağım. Ama orada kalmayacağım; çünkü evlerde kalmak benim şânıma yakışmaz. Benim azametim oraya sığmaz, fakat Arş'ım ve Kürsüm üzerinde azametim olur. Yaratmış olduğum şeylerden hiç biri benim kabzamdan ve kudretimden kurtulamaz. Ey Âdem! Sen yaşadıkça o Beyt'i imar edeceksin, senden sonra bir biri ardınca gelen milletler ve nesiller onu imar edeceklerdir. Sonunda görev senin evlâdından İbrahim adındaki çocuğuna intikâl edecek. Onu onun mimarlarından ve sakinlerinden kılacağım»."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir isnâdla.]

3710- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Allah, Âdem'i yeryüzüne indirdiği zaman, şöyle buyurdu: «Seninle beraber, etrafında Arş'ımın etrafında dönüldüğü gibi, dönülecek (tavaf edilecek) yanında Arş'ımın etrafında namaz kılındığı gibi namaz kılınacak bir ev indireceğim.»

Tûfan olunca (Kâbe) kaldırıldı. Peygamberler onu ziyaret eder fakat yerini bilmezlerdi. Onu İbrahim için hazırladı. İbrahim onu Hira, Sübeyr, Lübnan, Tûr ve Hayır dağı olmak üzere beş dağdan (istifade ederek) yaptı. Bu yüzden gücünüz yettiğince ondan faydalanın."

3711- İbn Amr b. el-âs (ra)'dan, dedi ki:

"Beyt, yeryüzü yaratılmadan ikibin yıl önce kuruldu. Arş su üzerindeyken, Beyt beyaz bir kaymak idi. Yeryüzü de bir tabak gibi onun altındaydı ve o, ondan meydana geldi."

3712- Ebu't-Tufeyl (ra)'dan, dedi ki:

"Cahiliye devrinde Kâbe bir kaya üzerine yapılmıştı. Bir oğlağın girebileceği kadardı. Tavanı yoktu. Perdeleri asılı idi. Rüknü'l-Esved sûrları üzerinde konmuştu. Halka gibi iki rükünlü idi. Cidde yakınlarında gemi parçalandı. Kureyşliler gemide bulunan Rum bir marangoz ile onun tahta ve ağaçlarını (Mekke'ye) getirerek şöyle dediler: «Bu kütükler ve tahtalarla Rabbimizin evini yapalım.» Onu yıkmak istediklerinde, Beyt'in surlarında korkunç bir yılanla karşılaştılar. Ne zaman ondan bir taş almak istedilerse yılan onlara saldırdı. Derken, Makam'ın yanında toplanıp Allah'a şöyle yalvardılar: «Biz Senin Beyt'ini şereflendirmek ve süslemek istiyoruz. Buna râzı olursan ne âlâ; aksi halde istediğini yap!» Hemen kartaldan büyük bir kuş gelip pençelerini yılanın başına geçirdi ve onu alıp Ecyâd'a doğru götürdü.

Sonra onu kolayca yıktılar. Vadinin taşları ile yeniden yaptılar ve yirmi arşın yukarıya yükselttiler.

Peygamber (sav) Ecyâd'dan taş taşırken, üzerindeki alaca kaftan daraldı ve bu yüzden kaftanın bir kısmını omuzundan atınca âni bir sesle karşılaştı:

«Ey Muhammed! Avretini ört!» Risâletten beş sene önce kendisine gelen ilk ses buydu.

3713- Urve (ra)'dan:

Kâbe yandığında gedikler oldu. Bunun üzerine İbnü'z-Zübeyr şöyle dedi: "Kendi eviniz böyle olsaydı onu mutlaka düzeltirdiniz."

Bu hadis Atâ'nın yukarıda geçen hadisine (no. 3700) benzer bir hadistir, ancak burada şöyle geçer: "O, İbrahim'in temeline ulaşıncaya kadar kazdı. Hangi yanından bir kazma girse tamamı sallanıyordu. Yıkıldığı gün uzunluğu onsekiz arşın idi.

Oğlu ona dedi ki: «Dokuz arşın daha artır!»"

Şu ibareler de ilave edildi: "Onda üç temel vardı. Abdülmelik, Haccâc'a İbnü'z-Zübeyr'in ilave ettiği kapıyı kapamasını, eski haline çevrilmesi için fazladan konulan taşların çıkarılıp atılmasını yazdı, o da onun emrini yerine getirdi.

Şimdiki şekli, Haccâc'ın Hicr bölümündeki değişikliği hariç, İbnü'z-Zübeyr'in yaptığı şeklidir."

3714- Mücâhid (ra)'dan: Mevlâsı ona şöyle anlatmış:

"Cahiliye devrinde Kâbe'yi yapanlardan birinin kendi eliyle yonttuğu bir taş vardı, Allah'ı bırakıp ona ibadet ederdi. Yoğurt getirip üzerine dökerdi, bir köpek gelir onu yalar, sonra da üzerine işerdi.

İnşaatta Hacer'e ulaştıklarında, Kureyş kabileleri ihtilâfa düştüler. Çünkü hepsi de taşı kendisi koymak istiyordu.

Nihayet dediler ki: «Aramızda bir hakem tayin edin. Yoldan ilk çıkıp gelecek olan kişi hakem olsun» dediler. Çok geçmeden Peygamber (sav) çıkageldi. Dediler ki: «İşte son derece güvenilir olan Muhammed geldi.»

Durumu O'na anlattılar. O da taşı bir elbiseye koydu ve oradaki kabilelelere çağrıda bulundu. Gelip o elbisenin kenarlarından tuttular. Allah Resûlü (sav) de taşı bizzat yerleştirdi."

3715- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kâbeyi Habeşlilerden ince baldırlı biri yıkacaktır."

3716- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişi Rükün ile Makam arasında alışveriş yapacak ve onu (Harem'i) ehli helâl sayacaktır. Bir de onu helâl saydılar mı, artık Araplardan helâk edicileri sorma! Sonra Habeşîler gelip bir daha tamir edilmeyesiye onu harap edecekler. Onun altındaki defineyi çıkaracak olanlar, işte onlardır."

3717- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kâbe'yi yıkacak olan ayrık iri ayaklı ve güdük kafalı Habeşîyi taşları teker teker sökerken görür gibiyim."

3718- İbn Amr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Habeşliler size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyin. Kâbe'nin definesini ancak Habeşlilerden bacakları ince bir adam çıkartacaktır."

3719- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kâbe'yi Habeşlilerden ince baldırlı bir adam harap edecektir. Onun zinetini alacak ve örtüsünü soyacaktır. Başı ince, boynu fındık gibi olan bir yılan şeklinde kazma, küreğiyle oraya vurduğunu görür gibiyim."

[Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

3720- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mekkeliler ondan çıkacaklar. Onu çok az tamir edecekler. Sonra tekrar tamir edilecek ve dolacak, bina edilecek, sonra ondan çıkacaklar ve bir daha ona dönmeyeceklerdir."

3721- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan, dedi ki:

"Allah Resûlü (sav)'den şunu duyduğuma Allah'ı şahit tutarım:

«Oraya günahları, insanlar ve cinlerin günahları ile tartılsa, onlarınkine ağır basacak Kureyşli bir adam yerleşecektir»."

3722- Diğer bir rivâyet:

İbn Amr, İbnü'z-Zübeyr'e Hicr'de iken geldi ve şöyle dedi: "Ey Zübeyr'in oğlu! Allah'ın Harem'inde inkârdan uzak dur! Ben Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Oraya Kureyş'ten bir adam yerleşecektir ki, o adamın günahları eğer insanların ve cinlerin günahları ile tartılsa o adamın günahları onlarınkini tartar.» Dikkat et, sakın o adam sen olmayasın! Çünkü sen kitapları okudun ve Allah Resûlü (sav)'in sohbetinde bulundun." Bunun üzerine İbnü'z-Zübeyr: "Ben de seni şâhit gösteririm ki işte yüzüm! (Bu yüzün sahibi) mücâhid olarak Şam'a gidecektir" dedi.

3723- İbn Ömer (ra)'dan:

O, İbnüz-Zübeyr'e gelip: "Sakın küfre girmeyesin!" dedi. Benzerini nakletti.

3724- Osman (ra)'dan:

İbnü'z-Zübeyr, muhâsara altına alındığı zaman ona (Osman'a) dedi ki:

"Çok değerli develerim var. Onları senin için hazırladım. Onlarla Mekke'ye gitmek ister misin? Seninle gitmek isteyenler de giderler."

"Hayır; zira ben Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Kureyş'ten ismi Abdullah olan, insanların günahlarının yarısı kadar günahı bulunan bir koç Mekke'de (İslâm dışı hareketlerde bulunacak ve) inkâra kalkışacaktır»."

3725- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mekke'ye Abdullah adında bir adam yerleşecek ve âlemin azabının yarısı onun üstünde olacaktır." [Bezzâr leyyin bir senedle.]

3726- Âişe (r.anhâ)'dan, dedi ki: "Kâbe'yi basan Fil'in kumandanı ile sürücüsünün, Mekke'de iki kör ve kötürüm olarak insanlardan dilendiklerini gördüm."

3727- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ona Beytü'l-Atîk denmiştir. Çünkü Kâbe, kendisine ulaşamıyan ve bir şey yapamayan birçok zorbayı eskitmiştir."

[Bezzâr leyyin bir senedle]

3728- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ne o, ne de etrafı icâra (kiraya) verilmez." –Mekke'yi kastediyor–

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3729- Alkame b. Nadle (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Ebû Bekr ve Ömer vefat edip gittiler. (Hâlâ) Mekke evlerine **sevâib** (oturanların mülkü olmayan, ihtiyaç sahiplerine terkedilmiş) denmekteydi. İhtiyacı olan oturur, ihtiyacı olmayan başkasını (kirasız olarak) oturturdu."

3730- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"el-Hayf mescidine, yetmiş peygamber gömülmüştür."

3731- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ne güzel kabristandır bu!"

İbn Cüreyc der ki: "Bu sözüyle, Mekke'nin kabirlerini kasdetmiştir."

MEDİNE'NİN FAZİLETİ, HAREMİ VE BUNUNLA İLGİLİ MESELELER

3732- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'den Kur'ân'dan ve şu sahifelerde olandan başka bir şey yazmadık."

Dedi ki: "Allah Resûlü (sav) (bu sahifede) buyurdu: «Medine'nin Ayr ile Sevr arası haram (mukaddes)'tir. Kim orada bir bid'at çıkarırsa, ya da bir bid'at çıkaranı barındırırsa, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Böyle birinin farzı da, nâfilesi de kabul olunmaz. Müslümanların zimmeti birdir; en sade kişiler bile bu zimmete sahiptir. Kim bir müslümanı küçümser ve ona zimmetinde ihanet ederse, Allah'ın, meleklerin ve insanların lânetine uğrar. Böyle bir kimsenin ne farzı, ne de nâfilesi kabul olunmaz»."

3733- Diğer rivâyet: "(Medine'nin) otları koparılmaz, avı korkutulup kaçırılmaz, yitiği sahiplenilmez. Ancak ilân edip sahi-

bini bulup teslim etmek için alınır. Savaşmak için kişinin orada silah taşıması helâl olmaz. Kişinin devesini doyurmak için kestiği veya keseceği otlardan başka ot ve ağacı kesilmez."

3734- Abdullah b. Zeyd el-Mâzinî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İbrahim (as) Mekke'yi haram kıldı (kutsal belde ilan etti) ve onun için dua etti."

3735- Diğer rivâyet: "Ahalisine dua etti. Ben de İbrahim'in Mekke'yi haram kıldığı (kutsal belde ilân ettiği) gibi Medine'yi haram kıldım (kutsal belde ilân ettim). Kile ve ölçeğinin bereketli olması için, tıpkı İbrahim'in Mekkeliler için yaptığı dua gibi dua ettim."

3736- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'nin iki taşlık arasını, tıpkı İbrahim'in Mekke'yi haram kıldığı (kutsal saydığı) gibi haram kıldım (kutsal saydım)."

Ebû Saîd, (Medine'de) birimizin elinde bir kuş gördüğü zaman hemen onu elinden alıp salıvererdi.

3737- Âmir b. Sa'd (ra)'dan:

"Sa'd, Akîk'deki köşküne gitmek üzere (devesine) bindi. Ağaç kesen veya yapraklarını silken bir köle gördü, hemen elindekini aldı.

Sa'd geri gelince, kölenin sahipleri ondan aldığını geri vermesi için ricada bulunduklarında «Resûlullah'ın bana ganimetten fazla olarak ihsan buyurduğu bir şeyi iade etmekten Allah'a sığınırım» dedi ve aldıklarını onlara geri vermedi."

3738- Ebû Dâvud da benzerini naklettı; onda şöyle geçer:

"Allah Resûlü (sav)'in Medine'de (ağaç vs. nev'inden) bir şeyin kesilmesini yasakladığını ve şöyle buyurduğunu duydum:

«Kim ondan bir şey (ağaç) keserse, malı onu yakalayanındır»."

3739- Onun (Ebû Dâvud'un) Süleyman b. Ebî Abdillah'tan da rivâyeti vardır: "Sa'd'ın, Medine'nin harreminde avlanan bir adamı yakaladığını gördüm."

Benzerini naklettı.

Yine onda şöyle geçer: "Allah Resûlü (sav) bu haremi kutsal ilân etti ve buyurdu ki: «Kim bir insanın burada avlandığını görürse, elbisesini soyup alsın.» Allah Resûlü (sav)'in bana ikram ettiğini artık kimseye geri vermem. Ama isterseniz size elbisenin parasını veririm."

3740- Adiyy b. Zeyd (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav), Medine'nin her yanını birer berîd (48000 adım) hudud çizerek harem (kutsal/dokunulmaz) ilân etti. (Bu bölgenin) ağacı silkelenmez ve budanmaz, kişinin devesini güdecek kamçı için kesip getirdikleri müstesna."

3741- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Resûlü (sav)'in koruma içine aldıkları yerden hiçbir ağaç sopayla silkelenmez ve budanmaz. Ancak yumuşak bir şekilde ırgalanabilir."

3742- Mehrî'nin azatlısı Ebû Saîd (ra)'dan:

"Halk, Medine'de büyük bir kıtlık ve sıkıntıyla karşı karşıya kaldılar. Bunun üzerine o, Ebû Saîd el-Hudrî'ye gelip şöyle dedi: «Çok sayıda çoluk çocuğa sahibim. Sıkıntıya düştük. Çocuklarımı bir köye taşımak istiyorum.» Şöyle cevap verdi:

"Sakın yapma, Medine'den ayrılma! Biz Allah Resûlü (sav) ile yola çıkmıştık. Us-

fân'a gelince, birkaç gece orada kaldı. İnsanlar şöyle konuşuyorlardı:

«Burada yapacak bir şeyimiz kalmadı. Çoluk çocuğumuzun açlıktan ağızları kokmaya başladı, yaşayıp yaşamayacaklarından emin değiliz.» Allah Resûlü (sav) bunu duyunca şöyle buyurdu: «Nedir duyduklarım? Azmettim; (veya isterseniz –hangisini söylediğini hatırlıyamıyorum–) emredip devemi hazırlatacağım; sırtına bindiğim gibi Medine'ye varıncaya dek yularını gevşetmiyeceğim.» Sonra şöyle buyurdu:

«Allahım! İbrahim, Mekke'yi haram kıldı (kutsal belde ilân etti). Ben de Medine'nin iki taşlık arasını haram kıldım (kutsal yer ilân ettim.) Orada kan akıtılmayacak; savaş için silah taşınmayacak; hayvanları gütmek gayesiyle kesilenden başka hiçbir ot ve ağaç kesilmeyecektir.

Allahım! Medine'mize bereket ver! Allahım kilemize bereket ver! Allahım ölçeğimize bereket ver! Allahım Medine'mize bereket (ve bolluk) ver! Allahım bir bereketin yanında iki bereket ihsan et! Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, Medine'nin hiçbir yolu ve geçidi yoktur ki, orayı koruyan iki melek bulunmasın. Oraya varıncaya kadar onu korurlar.» Sonra: «Haydi hareket edin!» buyurdu. Hareket edip Medine'ye doğru yola çıktık.

Kendisine yemin edilene ya da kendisine yemin ettiğimize yemin ederim ki, Medine'ye girdiğimizde henüz eşyalarımızı boşaltmadan Ğatfân'ın hücumuna uğradık. Halbuki bundan önce onları harekete getirecek bir sebep olmamıştı."

3743- Sa'd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'nin iki taşlığı arasında, ağaçlarının kesilmesini, avının öldürülmesini yasaklıyorum." Devamında şöyle buyurdu:

"Bir bilseler Medine onlar için daha hayırlıdır. Kim ondan beğenmeyerek uzaklaşırsa, Allah onun yerine oraya daha hayırlısını getirir. Kim de meşakkatlerine sabrederek orada kalıp ayrılmazsa, Kıyamet günü onun şefaatçi ve tanığı olurum.

Kim Medinelilere bir kötülük yapmak isterse, Allah onu ateşte kurşun gibi eritir. Yahut suda eriyen tuz gibi eritir."

3744- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecektir ki, kişi akrabasını ve amcazâdesini haydi refaha gel, haydi refaha gel, diye çağıracaktır; halbuki Medine onlar için daha hayırlı olacaktır. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, kim Medine'den beğenmeyerek uzaklaşırsa, Allah oraya onun yerine ondan daha hayırlısını yerleştirir.

Dikkat edin! Medine, demircinin körüğü gibidir; ancak kötülerini çıkartıp temizler. Medine kötülerini, körüğün demir pasını yok ettiği gibi yok etmedikçe kıyamet kopmaz."

3745- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Medine ahalisini korkutursa, iki kürek kemiğim arasındaki (yüreğimi) korkutmuş gibi olur."

3746- Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allahım! Kim Medinelilere zulmedip korkutursa sen de onları korkut. Ayrıca Allah'ın, meleklerin ve insanların lâneti onun üzerine olsun. Öylesinin ne farz, ne de nâfile ibadeti kabul olunmaz."

3747- Câbir (ra)'dan:

"Bir bedevî Peygamber (sav)'e gelip İslâm üzere biat etti. Ertesi gün sıtmalı bir şekilde gelip: «Biatımı geri ver!» dedi, ver-

medi. Sonra yine gelip: «Biatımı geri ver!» dedi, yine kaçınıp vermedi. Bunun üzerine bedevî çıkıp gitti.

Peygamber (sav) (ardından) şöyle buyurdu: «Medine, iyisini bırakıp kötüsünü yok eden bir körük gibidir».»

3748- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Öyle bir beldeye (hicret edip yerleşmekle) emrolundum ki, o belde diğer beldeleri yer (onun ahâlisi diğer beldelerin halkına gâlip gelir). O belde Medine'dir. Orası körüğün demirin pasını yok ettiği gibi, insanların (kötüsünü) yok eder."

3749- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'de ölmeye gücü yeten kişi orada ölsün. Çünkü orada ölenlere şefaat edeceğim."

3750- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

Peygamber (sav), oturuyordu, o sırada bir kabir kazılıyordu. Adamın biri kabre bakıp:

"Mü'minin yatacak yeri olan bu (kabir) ne kötü!" deyince Allah Resûlü (sav):

"Senin dediğin ne kötüdür!" buyurdu.

"Ey Allah Resûlü! Ben bunu (mezarı) kasdetmedim. Allah yolunda öldürülmeyi kasdettim."

Bunun üzerine üç kere şöyle buyurdu:

"Allah yolunda öldürülmek gibi faziletli bir şey yoktur! Yeryüzünde kabrimin olmasını en çok istediğim başka bir yer yoktur!" (diyerek Medine'yi övdü).

3751- Hafsa ve Eslem (r.anhumâ)'dan, dediler ki: Ömer şöyle dua etti:

"Allahım! Bana, Senin yolunda şehitlik nasip et, ölümümü de Resûlü'nün beldesinde kıl!"

3752- Diğer rivâyet: Hafsa dedi ki:

"Bu nasıl olur?"

"Allah isterse bunu bana nasip eder."

3753- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) Medine'ye geldiğinde, Ebû Bekr ile Bilâl hastalandı. Ziyaretlerine gittim; «Kendini nasıl hissediyorsun, babacığım? Ey Bilâl! Sen kendini nasıl hissediyorsun?» dedim.

Ebû Bekr hummaya yakalandığı zaman: «Herkese kendi ailesi içinde hayırlı sabahlar! denilmiştir. Halbuki ölüm ona pabucunun kayışından daha yakındır» diye terennüm ederdi. Bilâl de hummadan kurtulduğu zaman, sesini yükselterek şöyle derdi: «Ah bilseydim! Mekke vâdisinde etrafını izhır ve celil otları sarmış olduğu halde bir gece olsun geceler miyim? Bir gün gelip de Ukâz'daki Mecenne sularının başına varır mıyım? Mekke'nin Şâme ve Tafîl dağları acaba bir kere daha görünürler mi?»

Hemen Allah Resûlü (sav)'e gidip durumu (bu hasret dolu yakınmaları) bildirdim. Şöyle dua etti:

"Allahım! Medine'yi bize Mekke'yi sevdirdiğin gibi, hatta daha çok sevdir. Onun havasını sağlıklı kıl!

Allahım! Ölçeğini ve kilesini bize bereketli kıl! Hummâsını al götür Cuhfe'ye naklet!»"

3754- Diğer rivâyet: Bilâl söylediği o iki beytine şunu da ekledi: "Allahım, Şeybe b. Rebîa, Utbe b. Mâlik, Ümeyye b. Halef'e, bizi yerimizden çıkartıp vebalı yere (Medine'ye) gelmemize neden oldukları için lânet et!".

(Âişe) dedi ki: "Medine'ye geldik, onu Allah'ın arzının en vebalısı olarak bulduk. Buthân'da tadı ve rengi bozuk su akıyordu.»

3755- Onun (Mâlik'in) başka bir rivâyeti: Dedi ki: "Âmir b. Fuheyre derdi ki:

"Ölümü tatmadan şiddetini gördüm. Ölum, korkak kişinin tepesinden iner."

3756- Enes (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) şöyle dua etti:)

"Allahım, bana Medine'de, Mekke'de verdiğin bereketin iki katını ver!"

3757- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"İnsanlar (Medine'de) gördükleri ilk meyveyi Peygamber (sav)'e getirirler, O da o meyveyi eline alıp şöyle dua ederdi:

«Allahım! Meyvelerimize bereket ver, Medine'mize bereket ver, kilemize bereket ver, ölçeğimize bereket ver! Allahım! İbrahim Senin kulun ve dostundur. Ben de Senin kulun ve peygamberinim. O Sana Mekke için dua etti; ben de Sana Medine için dua ediyorum. Tıpkı Mekke için dua ettiği gibi; hatta daha fazla vermen için dua ediyorum.» Sonra orada bulunanlardan en küçük çocuğu çağırıp meyveyi ona verirdi."

3758- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'nin yol ağızlarında melekler vardır. Bu nedenle oraya ne veba, ne de Deccâl girebilir."

3759- Diğer rivâyette: "Mesîh, Medine'ye girmek gayesiyle Doğu tarafından gelecek. Nihayet Uhud'un arkasında konaklayacak. Sonra melekler yüzünü Şam'a doğru çevirecek ve o orada ölecektir."

3760- Ebû Bekre (ra)'dan, dedi ki:

"Medine'ye Mesih Deccâl korkusu giremez. Çünkü o gün onun yedi kapısı olacak ve her kapısında iki melek bulunacaktır."

3761- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mekke ve Medine dışında Deccâl'in ayak basmadığı yer olmayacaktır. Zira o iki şehre yol veren geçitlerden hiçbir geçit yoktur ki melekler saf halinde gelip orayı korumasınlar. (Deccâl) çorak yerde konaklayıp Medine'yi içindeki insanlarla beraber üç kere sarsacaktır. Bunun üzerine her kâfir ve münafık ona (tâbii olmak üzere) ayrılacaktır."

3762- Diğer rivâyet: "Çorak sel yatağına gelecek. Her münafık erkek ve münafık kadın ona gidecektir."

3763- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Câbir'den şu ilâve ile rivâyet etti:

"Kadın-erkek müşrik; kadın-erkek kâfir, kadın-erkek fâsık (ona gidecekler). Mü'minler kurtulacaktır. Çünkü o gün, onlar için kurtuluş günü olacaktır."

3764- Ahmed şu ilâveyi yaptı:

"Ona en çok kadınlar gidecektir."

3765- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Evler, İhâb'a yahut Yehâb'a (kadar) ulaşacaktır." Züheyr dedi ki:

Süheyl'e: "Burası Medine'den ne kadar uzaktadır?" dedim. "Şu kadar mildir" cevabını verdi.

3766- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İslâm topraklarından en son harap olacak şehir Medine'dir."

3767- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'yi en güzel şekilde bırakacaklardır; oraya sadece **avâfi** (yırtıcı hayvan ve kuşlar) girecek ve dolaşacaktır. En son gelecek olanlar Müzeyneli iki çoban olacak; Medine'ye gelmek üzere yola çıkacaklar; koyunları ile oraya yani Seniyyetu'l-Vedâ'ya geldiklerinde orasını yabani ve yırtı-

cı hayvanlarla dolu bulacaklar ve yüzüstü düşüp (bayılacaklar)dır."

3768- Muvatta'nın rivâyeti şöyledir:

"Medine'yi en güzel halinde bırakacaksınız. Nihayet köpek ya da kurt gelip mescidin duvarını ya da minberin üstünü yalayacak." Dediler ki: "Ey Allah Resûlü! O zaman meyveler kimin olacak?"

"Başıboş gezen kuşların ve yırtıcı hayvanların olacaktır" buyurdu.

3769- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İman, Medine'ye, yılanın deliğine kıvrılıp girdiği gibi mutlaka kıvrılıp girecektir."

3770- Câbir b. Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, Medine'ye Tâbe adını vermiştir."

3771- el-Berâ b. Âzib (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Medine'ye Yesrib derse, Allah'tan bağışlanmasını dilesin. Çünkü o, Tâbe'dir, o Tâbe'dir."

3772- Sa'd (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav), Tebûk gazvesinden döndüğü zaman kendisini mü'minlerden savaşa katılmayan bazı kimseler karşıladı. Bu esnada toz kaldırdılar, beraberindekilerin bazıları burunlarını tıkadılar. Allah Resûlü (sav) yüzündeki perdeyi kaldırıp şöyle buyurdu:

"Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, onun tozunda şifa vardır."

Râvi diyor ki: "Sanırım, cüzzam ve alaca hastalığına karşı da şifa olduğunu söyledi."

3773- Ömer (ra)'dan:

"O, Abdullah b. el-Âyyâş el-Mahzûmî'ye şöyle demiş:

«Sen mi Mekke'nin Medine'den daha hayırlı olduğunu söyledin?» Cevaben:

«Allah onu (Mekke'yi) kutsal kılmıştır. Üstelik Beyt'i de orada bulunmaktadır, orasını güvenli kılmıştır» deyince: «Ben, Allah'ın Harem'i ile evi hakkında söylemiyorum. Sen Mekke'nin Medine'den daha hayırlı olduğunu mu söylüyorsun?» dedi. Adam söylediği sözün aynısını tekrarladı. Ömer de söylediği sözün aynısını tekrarlayıp oradan ayrıldı."

3774- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bütün beldeler kılıçla fethedildi. Medine Kur'ân'la feth edilmiştir."

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

3775- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine, İslâm'ın kubbesi, iman ve hicret yurdu, helâl ve haramın bildirildiği yerdir."

3776- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

Mervân, Mekke'de halka hitap edip Medine'ye değinmeden sadece Mekke'nin üstünlüğünden söz etti. Bu Râfi'nin ağırına gitti. Kalkıp şöyle dedi: "Bakıyorum da Mekke hakkında uzun konuştun, buna rağmen fazileti hakkında söylemediklerin daha çoktur. Medine'nin faziletinden ise hiç söz etmedin. Ben şehâdet ederim ki, Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: «Medine, Mekke'den daha hayırlıdır»." [Taberânî zayıf bir senedle.]

3777- el-Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile Medine'den çıktım. Oraya (geriye) bakıp şöyle buyurdu: «Allah, bu Cezire (Arap yarımadası) halkını yıldızlar saptırmadığı takdirde şirkten berî kılmıştır»."

[Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

3778- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimin Medine'de aslı (kökü, soyu, sopu) varsa ona sarılsın. Kimin orada bir aslı yoksa kendine orada bir asıl edinsin. Çünkü insanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki orada aslı olmayan, oradan çıkıp başka yere gitmiş olacaktır."

3779- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Medine köşklerinin yıkılmasını yasakladı."

[Bezzâr. İsnâdında el-Hasan b. Yahyâ adlı bir râvi vardır.]

3780- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim üç gün Medine'den uzaklaşırsa, oraya kalbi hasret ve hüzün dolu olarak döner." Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta. İsnâdında Ukbe b. Ali adlı bir râvi vardır.

3781- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: "O, yağmuru az olan yerdir." —Medine'yi kastediyor—

[Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta uzun bir metinle nakletti.]

3782- Abdullah b. Sâide (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimin koyun sürüsü varsa, Medine'nin dışına çıkarsın. Çünkü Medine Allah'ın üzerine en az yağmur yağan toprağıdır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

ALLAH RESÛLÜ (SAV)İN MESCİDİ, O MESCİDİN ZİYARETİ VE MEDİNE'NİN BELLİ YERLERİ

3783- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ancak şu üç mescide yolculuk yapmak için hayvanların semerleri bağlanır: Benim Mescidim, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ."

3784- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hayvanlar ancak şu üç mescide yolculuk yapmak için hazır edilirler: el-Hayf mescidi, Mescid-i Haram, bir de bu mescidim."

[Taberânî *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

3785- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram dışında, diğer mescidlerde kılınan bin namazdan üstündür."

3786- Diğer rivâyette şu ilâve de yer almaktadır: "Hiç şüphe yok ki peygamberlerin sonuncusuyum; bu mescidim de mescidlerin sonuncusudur."

3787- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram dışında diğer mescidlerde kılınan bin namazdan daha üstündür. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz bu mescidimde kılınan yüz namazdan üstündür."

3788- Bezzâr'ın rivâyeti: "Mescid-i Haram dışında; çünkü oradaki namaz, ondan sevapça yüz kat daha üstündür."

3789- *el-Mu'cemu'l-Kebir*'de: "Mescid-i Haram dışında" cümlesinden sonra şu ibare yer almaktadır: "Mescid-i Harâm'daki bir namaz, bu mescidimdeki bin namazdan üstündür."

3790- İbn Mâce'de ise aynı ibareden sonra: "Mescid-i Haram'daki bir namaz, başka mescidlerdeki yüz namazdan üstündür" ifadesi yer almıştır.

3791- Ebû Ya'lâ, Âişe (r.anhâ)'dan:
"Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Aksâ dışında, diğer mescidlerdeki bin namazdan daha hayırlıdır."

3792- Onun (Ebû Ya'lâ'nın) Ebû Saîd (ra)'dan naklettiği rivâyeti: "Bu mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram dışındaki, diğer mescidlerde (kılınan) yüz namazdan daha hayırlıdır."

3793- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de el-Erkam'dan:
Peygamber (sav), kendisine şöyle buyurmuş: "Buradaki, yani Mescid-i Haram'daki bir namaz, oradaki yani Mescid-i Aksâ'daki bin namazdan daha hayırlıdır."

3794- Ebû Saîd (ra)'dan:
Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! (Kur'ân'da bahsi geçen) takva üzerine kurulmuş mescid hangisidir?"
Eline bir avuç taş alıp yere attı ve sonra şöyle buyurdu: "İşte Medine mescidi olan bu mescidinizdir."

3795- Tirmizî ve Nesâî'nin rivâyetleri:
"İki kişi, takva üzerine kurulan mescid hakkında tartıştılar. Biri onun «Kubâ mescidi» olduğunu söylerken, ötekisi onun Allah Resûlü (sav)'in mescidi olduğunu ifade etti. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: «O, benim bu mescidimdir».»

3796- Enes (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kişinin evinde kıldığı bir namaz, bir namazdır. Kabilenin mescidinde kıldığı bir namaz, yirmi beş namaz sevabına tekabül eder. Cemaatin toplandığı mescidde kıldığı bir namaz, beş yüz namaz sevabına tekabül eder. Mescid-i Aksâ'da kıldığı namaz, ellibin namaz sevâbına tekâbül eder. Mescid-i Haram'da kıldığı namaz yüzbin namaza tekabül eder."

3797- Enes (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim bu mescidimde hiçbir vakti kaçırmadan kırk vakit namaz kılarsa, ona ateşten bir beraat, azaptan bir beraat, nifaktan da bir beraat yazılır."

3798- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Evimle minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim ise havzumun üstündedir."

3799- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Bu minberimin temelleri cennet merdivenleridir."

3800- Sa'd (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Evimle minberim arası, yahut kabrimle minberim arası cennet bahçelerinden bir bahçedir."

3801- Ebû Saîd (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Minberim cennet basamaklarından bir basamak üzerindedir. Minberle Âişe'nin evinin (odası) arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir."

3802- Âişe (r.anhâ)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mescid'de şu direklerin yönünde bir yer vardır. İnsanlar oranın (kıymetini) bilseler orada kur'a ile namaz kılarlardı."

Yanında sahâbeden bir topluluk vardı.

"Ey Mü'minlerin annesi! Orası neresi?" diye sordular. Onlara söylemek istemedi. Daha sonra onlar çıktılar; İbnü'z-Zübeyr içeride kaldı.

"Ona mutlaka bildirir" dediler. Sonra nerede namaz kılacak bakalım diye bekleyip onu gözetlediler.

Derken çıktı. Kendisiyle minberin arasında, iki direk bulunan, yine kendisiyle hücre arasında iki direk bulunan orta direğin yanında namaz kıldı. O direğe daha sonraları "Kur'a direği" denildi.

3803- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim kabrimi ziyaret ederse şefaatım ona vâcip olur." [Bezzâr zayıf bir isnâdla.]

3804- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim haccedip de ölümümden sonra kabrimi ziyaret ederse, beni sağ iken ziyaret etmiş gibi olur."

[Taberânî. *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

3805- Ali b. el-Hüseyn (ra)'dan:

O, Peygamber (sav)'in kabri yanında bulunan açık bir yere girip dua eden birini görmüş ve demiş ki: "Size babamdan duyduğum, onun da dedem Peygamber (sav)'den duyduğu bir hadisi bildireyim mi? O şöyle buyurmuştu: «Kabrimi bayram (yeri)ne çevirmeyin! Evlerinizi de kabre çevirmeyin! Nerede olursanız olun, selâmınız bana ulaşır»."

3806- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Kubâ'yı ziyaret ederdi ya da Kubâ'ya gelirdi."

3807- Diğer rivâyette:

"Her Cumartesi günü hayvanına binmiş olarak ve yürüyerek (Kubâ'ya) gelir, orada iki rek'at namaz kılardı" diye geçer.

3808- Üseyd b. Zuheyr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mescid-i Kubâ'da kılınan namaz, umre gibidir.

3809- Câbir b. Semure (ra)'dan:

"Kubâlılar, Peygamber (sav)'den kendileri için bir mescid yapılmasını rica ettiklerinde, şöyle buyurdu: «Haydi biriniz kalkıp devesine binsin!»

Ebû Bekr kalkıp devesine bindi ve dehledi, ama yerinden kımıldayamadı. Dönüp oturdu. Sonra Resûlullah yine: «Haydi biriniz kalkıp devesine binsin!» buyurdu.

Ali kalktı, ayağını üzengisine koydu. Hayvan durunca şöyle buyurdu:

«Ey Ali! Yularını gevşet! Haydi onun dönüp durduğu yerde mescid yapın. Çünkü o, buna emredilmiştir»."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3810- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Uhud, Cennet rükünlerinden bir rükündür."

[Ebû Ya'lâ ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3811- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Uhud öyle bir dağdır ki o bizi sever, biz de onu severiz."

3812- *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta şu ilave yer almıştır: "Ona (Uhud'a) geldiğiniz zaman, dikeninden dahi olsun, ağaçlarından yiyin!"

3813- Ebû Abese b. Cübeyr (ra)'dan:

Peygamber (sav), Uhud hakkında şöyle

buyurdu: "Bu bir dağdır ki, o, bizi sever, biz de onu severiz. Bu, Cennet kapılarından birisinin üstündedir. Bu da Ayr-u cebel'dir. O bizden nefret eder, biz de ondan nefret ederiz. Çünkü o, Cehennem kapılarından birisinin üstündedir."

[Bezzâr, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

3814- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Zübâb dağına dua etti."

3815- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Buthân (deresi) cennet havuzlarından bir havuzun üzerindedir."

[Bezzâr kimliği belirsiz bir râvi kanalıyla.]

3816- Ömer (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'in Akîk vadisindeyken şöyle buyurduğunu duydum:

"Bu gece Rabbimden bir elçi gelerek «Bu mübarek vadide namaz kıl ve «Bu mübarek vâdide namaz kıl. Hac ile birlikte umreye de niyet et» dedi" buyurdu.

3817- Mâlik (ra)'dan, dedi ki:

"Kişinin, Medine'ye dönmek üzere ayrıldığı zaman Muarras mevkiinden namaz kılmadan geçmesi doğru olmaz ve yakışık almaz. Çünkü Allah Resûlü (sav)'in orada gece konakladığını duydum"

[Ebû Dâvud]

Dedi ki: "Muarras, Medine'den altı mil uzaktadır."

3818- Sa'd b. Hayseme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sâlimoğulları ile Beyâdaoğulları arasına sanki bir rahmetin düştüğünü gördüm." Dediler ki: "Peki oraya göçelim mi?"

"Hayır; ama ölülerinizi oraya gömün!" Bunun üzerine ölülerini oraya gömdüler.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir isnâdla.]

3819- Ümmü Kays (r.anhâ)'dan, dedi ki:

"Allah Resûlü (sav) elimden tutup Medine sokaklarının birinde yürüdü. Yanından geçmedik hiçbir ev kalmadı, nihayet Bakî' el-Ğarkad'a vardık. Şöyle buyurdu:

«Ey Ümmü Kays!»

«Buyur, mutluluklar senin olsun; ey Allah Resûlü!» dedim.

«Elbette sen, Allah'ın bu kabristandan yetmiş bin kişiyi mehtaplı gecedeki Ay suretinde diriltteceğini ve onların hesaba çekilmeden cennete girdiklerini göreceksin» buyurdu. Hemen Ukkâşe ayağa kalkıp «Ben de onlardan olayım ey Allah Resûlü!» diye sordu.

«Sen de» buyurdu.

Onun ardından başka biri kalkıp «Ben de ey Allah Resûlü?» deyince «Ukkâşe seni geçmiştir» buyurdu.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

KURBANLAR BAHSİ

3820- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Fâtıma! Kurban için kalk ve yanında bulun. Zira kanının her damlasına karşılık geçmiş günahların bağışlanacaktır." Dedi ki:

"Bu, sadece biz Ehl-i beyte mi mahsustur, yoksa bütün müslümanlar buna dahil midir?"

"Bilakis bize de tüm müslümanlara da şâmildir." buyurdu. [Bezzâr leyyin bir isnâdla.]

3821- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ında zayıf bir senedle benzerini İmrân b. Husayn'dan şu ilâve ile nakletmiştir: "Şöyle söyle: **İnne salâtî ve nusukî ve mahyêye ve memâtî lillahi** (=Şüphesiz namazım, kurbanım, ölümüm, diriliğim Allah içindir)."

3822- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kurban bayramı günü, sıla-i rahim dışında Âdemoğlu, kurban kanı akıtmaktan daha üstün bir amelde bulunamaz."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

3823- Mihnef b. Süleym (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her yıl, her hane halkına bir kurban, bir de **atîre** kesmek gerekir. **Atîre** nedir bilir misiniz? **Atîre**, recebiyye dediğiniz (Receb ayında kesilen) kurbandır."

3824- İbn Ömer (ra)'dan:

Bir adam ona: "Kurban kesmek vâcip midir?" diye sordu.

Şu cevabı verdi: "Allah Resûlü (sav) ve müslümanlar kurban kesmişlerdir." Adam soruyu tekrarladı. Bunun üzerine cevaben: "Anlamıyor musun? Allah Resûlü ve müslümanların kurban kestiklerini söylüyorum" dedi.

3825- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Medine'de on yıl kaldı, bu müddet zarfında kurban kesti."

3826- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimin imkânı olup da kurban kesmezse, mescidlerimize asla yanaşmasın!"

3827- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kurban gününü bayram yapmakla emrolundum. Allah, onu bu ümmet için bayram kılmıştır." Bir adam ona dedi ki: "Sütünden istifade ettikten sonra geriye verecek olduğum dişi bir hayvandan başka bir şey bulamazsam onu kurban edeyim mi?"

"Hayır, kendi saçlarından biraz al, tırnaklarını kes, bıyıklarını kırp, etek tıraşı ol! Allah katında bunlar (kesecek olduğun) kurbanın yerine geçer."

3828- Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer, anne karnındaki çocuk adına kurban kesmezdi."

3829- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile bir seferde idik. Kurban gelip çattı, sığırda yedi kişi ortaklaşıp kestik. Devede ise on kişi ortaklaşıp kestik."

3830- Ebû Eyyûb (ra)'dan:

"Medine'de tek koyundan başka bir şey

kesmezdik. Kişi onu kendi ve ev halkı adına keserdi. Sonra insanlar bunu (kestikleri kurban sayısını) birbirlerine karşı bir öğünme vesîlesi yaptılar."

3831- İbn Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Kurbanda cemaat iştirak etmez; bu (iştirak) sadece bir ev halkı için söz konusu olur."

3832- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En hayırlı kurban koçtur; en hayırlı kefen hulledir."

3833- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), hacda, hanımları adına bir sığır kesti."

3834- Diğer rivâyette:

"Kurban bayramı günü Âişe için bir sığır kurban etti."

3835- Hanеş (ra)'dan:

"Ali'nin iki koç kurban ettiğini gördüm. Şöyle dedi:

«Birini kendi adına, diğerini de Allah Resûlü (sav)'in namına.» Dedim ki:

«Neden?» Şu cevabı verdi:

«Bunu bana Peygamber (sav) emretti.» Yahut şöyle dedi:

«Bunu bana Allah Resûlü (sav) vasiyyet etti. Bu nedenle bunu asla bırakmam».»

3836- Ebû Kibâş (ra)'dan:

"Kurban bayramına yakın, Medine'ye iki yaşına girmiş koyunlar getirdim. İçime sinmemiş olacak ki Ebû Hureyre'ye sordum; şöyle dedi: Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Kurban olarak iki yaşındaki koyunlar ne güzeldir!»

Bunun üzerine insanlar gelip koyunlarımı kapıştılar."

3837- el-Berâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kurbanlıklarda körlüğü belli olan kör, hastalığı açıkça belli olan hasta, topallığı açık olan topal ve iliği kurumuş zayıf hayvanın kurban edilmesi caiz değildir."

3838- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) keseceğimiz kurbanın göz ve kulağına iyice bakmamızı, **mukâbele, mudâbere, şarkâ** ve **harkâ** (olan hayvanları) kurban etmememizi emretti."

"**Mukâbele**: Kulağının bir tarafı önden kesik olan hayvan; **mudâbere**: kulağının yanından kesilmiş olan hayvan; **şarkâ**: kulağı ortadan boylamasına yarılmış; **harkâ**: kulağı yuvarlak olarak delinmiş olan hayvandır."

3839- Yezîd Zû Mizr'dan:

Utbe b. Abd es-Selemî'ye geldim. Ona dedim ki: "Kurbanlık hayvan aradım, beğendiğim bir şey bulamadım; sadece azıları dökülmüş bir hayvan buldum; onu da kurban etmek istemiyorum." Dedi ki: "Bana getirseydin olmaz mıydı?"

"Sübhanallah! Senin için caiz oluyor da benim için niçin caiz olmasın" deyince şöyle dedi: "Çünkü sen şüphe ettin. Ben şüphe etmiyorum. Allah Resûlü (sav) ancak şu hayvanların kurban edilmesini yasaklamıştır: **Musfarre, musta'sale, bahkâ', muşeyye'a ve kesrâ**."

"**Musfarre**: Kulağı kökünden (dibinden) kesilendir. **Musta'sale**: Boynuzu kökünden koparılandır. **Bahkâ'**: Gözünün biri oyulmuş, kör olandır. **Muşayye'a**: Cılız ve zayıflığından sürüyü takip edemeyendir. **Kesrâ**: Ayağı kırık olandır."

3840- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Kurbanlık bir koç getirdik, kurt iki kabasını koparmıştı. Peygamber (sav)'e sorduk; onu kurban etmemizi emretti." [İbn Mâce zayıf bir senedle.]

3841- el-Berâ (b. Âzib) (ra)'dan:

"Ebû Bürde dayım namazdan önce kurban kesti. Bunun üzerine Peygamber (sav) ona şöyle buyurdu: «Senin koyunun, etlik koyundur.» O da dedi ki: «Ey Allah Resûlü! Yanımda bir keçi oğlağı var, ne dersin onu kurban edeyim mi?» Şöyle buyurdu: «Onu kes, ancak bu, senden başkası için doğru olmaz.» Sonra şöyle buyurdu: «Kim namazdan önce kurban keserse, kendisi için kesmiş olur; kim namazdan sonra keserse kurbanı tam olmuş ve müslümanların sünnetine (âdetine) de uymuş olur»."

3842- Diğer rivâyet: "Allah Resûlü (sav) Kurban günü bize hitap edip şöyle buyurdu: «Hiçbiriniz namaz kılıncaya kadar, kurban kesmesin.»

Dayım ayağa kalkıp şöyle dedi: «Ey Allah Resûlü! Bugün et günüdür. Zor gündür. Çoluk çocuğuma, ev halkına ya da komşularıma yedirmek için acele edip kurbanımı kestim.» Şöyle buyurdu: «Başka bir hayvan keserek kurbanını iade et!»

«Ey Allah Resûlü! Yanımda dişi keçi yavrusu var; et bakımından iki koyunumdan daha iyidir, onu keseyim mi?»

«O, en iyi kurbanındır. Ama senden sonra hiç kimseye dişi keçi yavrusu kurban olarak yetmez»."

3843- Câbir (ra)'dan:

"Kurban bayramı günü Peygamber (sav), bize Medine'de namaz kıldırdı ve bazıları, Peygamber (sav)'in kurban kestiğini zannedip kendi kurbanlarını kestiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) kendisinden önce kesenlere başka bir kurban kesmelerini ve bir daha Peygamber (sav) kurban kesinceye kadar kurban kesmemelerini emretti."

3844- Nâfi' (ra)'dan:

"Peygamber (sav) kurbanını musallada (namazgâhda) keserdi. İbn Ömer de böyle yapardı."

3845- Nâfi' (ra)'dan:

İbn Ömer dedi ki: "Kurban, birinci günden sonra iki gün daha kesilebilir."

Mâlik dedi ki: "Aynı görüş bana Ali'den de ulaştı."

3846- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), boynuzlu, siyah tırnaklı, siyah gözlü ve karnının altı siyah olan bir koç getirilmesini emretti. Onu kurban etmek için getirtti. Sonra bana: «Ey Âişe! Bıçağı taşla bileyip getir!» dedi. Ben de bıçağı getirip biledim. Sonra bıçağı aldı, koçu tutup yatırdı. Sonra onu şöyle diyerek boğazladı: **«Bismillahi, Allahumme tekabbel min Muhammedin ve âli Muhammedin ve min Ümmeti Muhammed (=Allah'ın adıyla, Allahım, bunu Muhammed'den ve ailesinden ve Muhammed'in ümmetinden kabul et)!»**"

3847- Câbir (ra)'dan:

Peygamber (sav) Kurban günü, boynuzlu, alaca ve hadım edilmiş iki koç kesti. Kesmek üzere onları kıbleye karşı yatırdığı zaman şöyle dedi:

"İnnî veccehtü vechiye lillezî fâtare's-semavâti ve'l-arda alâ milleti İbrâhîme hanîfen ve mâ ene mine'l-müşrikîn. İnne salâtî ve nüsükî ve mahyêye ve memâtî lillâhi Rabbi'l-âlemîne. Lâ şerîke leh. Ve bizâlike ümirtü ve ene evvelü'l-müslimîn. Allâhümme minke ve leke. Allâhümme an Muhammedin ve ümmetihi. Bismillâhi vellâhü ekber. (=Yüzümü, gökleri ve yeri yaradana, İbrâhim milleti üzerine hanîf olarak yönelttim. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz namazım, kurbanım, diriliğim, ölümüm Âlemlerin Rabbi olan, hiçbir ortağı bulunmayan

Allah içindir. Ben müslümanların ilki olarak bununla emredildim. Allahım! Bu Sendendir ve Sana mahsustur. Allahım! Muhammed ve O'nun ümmetinden (bu kurbanı kabul eyle)! Bismillahi vallahü ekber!" Sonra kesti.

3848- Diğer rivâyette: "**Bismillahi vellahü ekber. Bu, benim ve ümmetimden kurban kesemeyenler adınadır**" şeklinde geçer.

3849- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), boynuzlu, hayaları alınmamış (tohumluk olarak bırakılmış), gözleri siyah, ağzı siyah, ayakları siyah, boynuzlu bir koç kurban ederdi."

3850- Ahmed ile Bezzâr:

"Peygamber (sav)'e iki alaca koç getirildi. Birisini keserken, «Bu, Muhammed ve Ehl-i beyti adınadır»; diğerini keserken: «Bu da ümmetimden kurban kesemiyenler adınadır» derdi.

3851- Ebû Ya'lâ, *el-Mu'cemu'l-Kebîr ve'l-Evsat*'ta Ebû Talha'dan:

"İkincisini keserken: «Bu, ümmetimden bana iman edip tasdik edenlerin adına" derdi.»

3852- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), iki alaca ve boynuzlu koç kurban etti. Mübarek ayağını onların böğürlerine koyup «**Bismillahi Allahü ekber**» diyerek bizzat kendi eliyle kestiğini gördüm.

3853- en-Nu'mân b. Ebî Fâtıma (ra)'dan:

"O, iri gözlü boynuzlu bir koç almıştı. Peygamber (sav) onu görünce: «İbrahim'in kestiği koç işte böyle idi» buyurdu. Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam onu Peygamber (sav) için satın almak istedi ve satın aldı. Peygamber (sav) de onu alıp kesti."

3854- Ebû Mûsa (ra)'dan:

"O, kızlarına kurbanlarını bizzat kendi elleri ile kesmelerini, ayaklarını kurbanın böğrüne koymalarını ve besmele çekip tekbir getirmelerini emretti."

3855- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kurban etlerinin üç günden fazla (saklanıp) yenmesini yasakladı."

3856- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in zamanında kurbanlar kesilirken bedevilerden (yoksul) bir topluluk (Medine'ye) akın ettiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «(Kurban etlerinizi) üç güne kadar saklayın. Üç günden sonra artanı tasadduk edin!» Dediler ki:

«Ey Allah Resûlü! İnsanlar su tulumlarını kurbanlarından yapıyor. Onların yağını da eritiyorlar.»

«Bunda ne var?» dedi.

(Bu defa halk): «Sen üç günden sonra etlerinin yenmesini yasak etmiştin, bu durum bu yıl da geçerli mi?» diye sordular.

«Ben size ancak su seyirtip giden bedevîlerden dolayı yasak etmiştim. Yiyin, dağıtın ve saklayın!» buyurdu."

3857- Diğer rivâyet: "(Hayvanın) paçasını kaldırır, onbeş gün sonra yerdik" diye geçer. Başka rivâyette: "bir ay" olarak geçer.

3858- Ebû Saîd el-Hudrî (ra)'dan:

"Ona (bir yerden) kurban eti geldi, «Bunu götürün, yemem!» diyerek çıktı. Anne bir kardeşi olan Ebû Katade b. en-

Nu'mân'a geldi. O, Bedir'de bulunmuş biri idi. Ona bu durumu anlatınca, şöyle dedi: «Senden sonra üç günden sonra kurban etlerinden yenmesini yasaklayan emri bozan bir emir mi geldi?»

3859- Diğer rivâyet: "Onlar Katâde b. en-Nu'mân'a kurban eti sundular, şöyle dedi: «Bunu Allah Resûlü (sav) yasaklamamış mıydı?»" Ebû Saîd şöyle dedi: "Bu hususta (yeni) bir durum meydana geldi. Üç günden fazla yememizi yasaklamıştı. Sonra üç günden sonra da yememize ve saklamamıza izin verdi."

3860- Nubeyşe (ra)'dan
(Allah Resûlü (sav) buyurdu:)
"(Etlerin faydasının) size daha çok yaygınlaşması için size kurban etlerini üç günden fazla yemenizi yasaklamıştım. Ama şimdi durumunuz düzeldi ve imkânlarınız arttı. Onun için yiyin, saklayın ve (müslümanlara dağıtarak) sevap kazanın. Dikkat edin! Bu günler yeme, içme ve Allah'ı anma günleridir."

3861- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kimin kesecek bir kurbanı olup da Zi'l-hicce ayı girerse, onu kesinceye dek, ne kıllarından, ne de tırnaklarından bir şey kesmesin."

3862- Kebîre bn. Süfyân (r.anhâ)'dan:
(Allah Resûlü (sav) buyurdu:)
"Beyaz tüylü koyunun kanını akıtmak siyah tüylü iki koyunun kanını akıtarak kurban etmekten Allah katında daha iyidir."
[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3863- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"İki yaşında koyun kurban etmek, büyük keçi kurban etmekten daha hayırlıdır."
Ebû Dâvud'un rivâyeti: "İyi (sağlıklı) keçi" şeklindedir. [Ahmed, zayıf bir isnâdla.]

AV VE AVLANMA

3864- Adiyy b. Hâtim (ra)'dan:

Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Köpeğimi besmele çekerek (ava) gönderiyorum."

Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Besmele çekerek köpeğini gönderdiğinde eğer yakalayıp onu öldürür ve yerse, onu sakın yeme! Çünkü o, kendisi için yakalamıştır."

"Köpeğimi avın peşine salıyorum. Ardından başka bir köpek gönderiyorum. Hangisinin yakaladığını bilemiyorum. (Bu durum karşısında ne yapayım?)" dedi. Şöyle buyurdu:

"Yeme! Çünkü sen, kendi köpeğin için besmele çektin; başkası için çekmedin."

"Zıpkın atarak avlarsam?"

"Onun kesici kısmı ile avlarsan ye; sapı ile avlayıp öldürürse yeme; çünkü o, bir yerine vurularak öldürülmüş hayvan hükmündedir" buyurdu.

3865- Diğer rivâyet:

"Besmele çekerek köpeğini gönderip de köpek onu öldürürse ye; (şayet köpek) yerse yeme! Çünkü o, kendisi için yakalamıştır. Eğer birkaç köpek bir araya gelip yakalarlar ve öldürürlerse, Allah'ın adı da anılmazsa, o zaman yeme! Çünkü onu köpeklerin hangisinin öldürdüğünü bilemezsin. Eğer av hayvanına ok atarsan, bir veya iki gün sonra onu bulursan ve üzerinde senin okunun yarası varsa ye! Eğer suya düşmüşse yeme!"

3866- Ebû Sa'lebe el-Huşenî (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Ben eğitilmiş köpeğimle de, eğitilmemiş köpeğimle de avlıyorum." Şöyle buyurdu:

"Eğitilmiş köpeğin avladığını Besmele çekip ye! Eğitilmemiş köpeğinle avladığını ise kesmeye yetişirsen ye!" buyurdu.

3867- Diğer rivâyet:

"Eğitilmiş köpeklerin tutarsa avladıklarını, kesilsin, kesilmesin ye!"

"Eğer ondan yemişlerse?"

"Ondan yemiş olsalar bile" buyurdu.

3868- Diğer rivâyet: "Bir av (hayvanına) attığın zaman; onu üç gün sonra bulursan ve kendi okunu onun üstünde görürsen, ve hayvan kokmamışsa ye!"

3869- Diğer rivâyet: "Üç gün sonra bulursan ye; ancak eğer kokmuşsa bırak yeme!"

3870- Mâlik (ra)'dan:

Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra)'dan:

"Ona, eğitilmiş köpeğin öldürdüğü av hayvanının hükmünü sordular; şöyle dedi: «Bir parçası bile kalsa ye!»"

3871- Abdullah b. Muğaffel (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), elle taş atmayı yasaklayıp şöyle buyurdu: «O, av hayvanını öldürmez, düşmanı da kaçırmaz, ama göz çıkarır, diş kırar»."

3872- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir Mecûsî köpeğinin tutup yakaladığı avın etini yemeyi yasaklamıştır."

3873- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) bizi, üçyüz kişilik bir süvari müfrezesi olarak gönderdi. Kumandanımız Ebû Ubeyde idi. Kureyş kervanını gözetliyorduk. Yarım aya yakın bir süre sahilde kaldık; açlık başımıza vurmuştu.

Ağaçtan dökülen yaprakları yiyecek kadar çaresiz kaldık. Bu nedenle (daha sonra) «Yaprak ordusu» adı ile anıldık. Derken deniz **anbar** (balina) denilen ve derisinden kalkan yapılan irilikte bir balığı kıyıya attı. Yarım ay onun etinden yedik, yağı ile yağlandık. Vücutça kendimize geldik ve şişmanladık. Ebû Ubeyde kaburgalarından birini alıp dikti, sonra ordudaki en uzun adamı arayıp buldu. Onu en uzun deveye yükledi. Altından geçti. Gözünün çukurunda dört kişilik bir grup oturdu. Gözünden hayli yağ çıkardık. Yanımızda bir dağarcık hurma vardı. Ebû Ubeyde başta bize birer avuç verirdi, sonra birer hurma vermeye başladı. Vermeyince bittiğini anladık."

3874- Onun rivâyetlerindendir: "Allah Resûlü (sav) bizi Ebû Ubeyde'nin kumandası altında bir müfreze olarak gönderdi. Kureyş kervanını karşılayacaktık. Bize bir dağarcık hurma verdi. Çünkü verecek başka bir şey bulamamıştı. Ebû Ubeyde gayet iktisatlı ve idareli olarak bize birer hurma veriyordu." Benzerini anlattı. Onda şöyle geçer: "Deniz bizim için kıyıya yüksek bir kum yığınını andıran bir şey bıraktı, gittik baktık ki adına «**anber**» denilen kocaman bir balık (balina)... Ebû Ubeyde: «Bu leştir» dedi; sonra da şunu ilave etti: «Ama biz Allah Resûlü (sav)'in elçileriyiz, üstelik Allah yolundayız. Zor durumda kaldınız, leş de olsa bundan yiyiniz!» dedi.

Balığın yanında bir ay kaldık, üçyüz kişi idik; yedik, şişmanladık. Gözünün içinden görünmeyen yerinden destiler dolusu yağ çıkarıyorduk, öküz gibi yahut öküz kadar parçalar kesiyorduk. Ebû Ubeyde içimizden onüç kişi alıp gözünün yanında oturttu." Bu rivâyette ayrıca şöyle geçer:

"Etinden kavurmalar yaptık. Azık edindik. Medine'ye geldiğimizde Allah Resûlü (sav)'e varıp durumu anlattık. (Hükmünü sorduk) Şöyle buyurdu:

"O, Allah'ın size ihsan ettiği bir rızıktır. Beraberinizde onun etinden bir şey var mı, bize de yedirseniz!" Ondan bir parça da O'na gönderdik ve O da ondan yedi.

3875- Bir rivâyette: "Bir adam, üç deve kesti, sonra üç daha, sonra üç deve daha kesti. Ebû Ubeyde sonra onu menetti."

3876- Bir rivâyette: "Allah Resûlü (sav) bizi üçyüz kişi ve azıklarımızı da yüklemiş olarak gönderdi."

3877- Bir rivâyette: "Allah Resûlü (sav) üçyüz kişilik bir müfrezeyi Ebû Ubeyde'nin kumandası altında gönderdi. Azıkları bitti. Ebû Ubeyde azıklarını bir dağarcıkta topladı. Her gün yanımıza gelip her birimize bir hurma veriyordu."

3878- Rivâyetlerinden biri: "Benim de aralarında olduğum bir müfrezeyi Allah Resûlü (sav) deniz sahiline gönderdi." Benzerini anlattı. Bu rivâyette şöyle geçer:

"Tam on sekiz gün, ordu ondan (balinadan) yedi."

3879- Rivâyetlerinden birisinde: "Cüheyne topraklarına bir müfreze gönderdi" şeklinde başlar.

3880- Bir başka rivâyette: "Yolun bir kısmında azıklarımız tükendi. Ebû Ubeyde emretti, ordunun azıkları bir dağarcığa toplanıp doldurulduu" ibaresi yer almıştır.

3881- Rivâyetlerinden birisinde şöyle geçer: Kays b. Sa'd, babasına şöyle dedi: "Ben de ordunun içindeydim, aç kaldılar. (Kumandan Ebû Ubeyde) «Deve kes!» dedi. Kestim (yediler), sonra gene acıktılar. «Kes!» dedi, yine kestim. Yine acık-

tılar. Sonra «Kes!» dedi. Kestim yediler, yine acıktılar. Ondan sonra kesmekten alıkondum."

3882- Câbir (ra)'dan:
(Allah'ın Resûlü (sav) buyurdu:)
"Denizin dışarıya attığını ya da denizin çekilip karada bıraktığını yiyin. Suyun içinde ölüp de üste çıkanını yemeyin!"
[Ebû Dâvud. Ayrıca mevkûf olarak da rivâyet edilmiştir.]

3883- Ömer'in azatlısı Sa'd el-Cârî (ra)'dan:
"İbn Ömer'e denizde birbirlerini öldüren ya da soğuktan ölen balıklar hakkında sordum. Şöyle dedi: «Yenmesinde bir sakınca yoktur.» Aynısını İbn Amr b. el-Âs'a da sordum. O da aynı cevabı verdi."

3884- İbn Ömer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Av ve koyun köpeği dışında her kim köpek beslerse bu, onun ecrinden her gün iki kırat eksiltir."
Sâlim (b. Abdillah b. Ömer) dedi ki: Ebû Hureyre (ra) şöyle derdi: "Ya da tarla bekçisi olan köpek beslerse." —kendisinin de tarlası vardı.—

3885- Diğer rivâyet: "Bostan köpeği ile koyun bekleyen köpek dışında, her kim köpek edinirse, her gün amelinden bir kırat eksilir."

3886- Ebû Hureyre (ra)'dan:
(Allah'ın Resûlü (sav) buyurdu:)
"Av ve koyun köpeği dışında köpek besleyenin amelinden her gün bir kırat eksilir."

3887- Diğer rivâyet: "Sürü bekleyen köpek, ekin bekleyen köpek ya da av köpeği dışında, her kim köpek edinirse, her gün ecrinden bir kırat eksilir." Zührî der ki: Bu, İbn Ömer'e anlatılınca şöyle dedi: "Allah, Ebû Hureyre'yi esirgesin; o, (bunu daha iyi bilir zira) ekin tarlası sahibi idi."

3888- Diğer rivâyette: "İki kırat" diye geçmiştir.

3889- eş-Şerîd (ra)'dan:
(Allah'ın Resûlü (sav) buyurdu:)
"Kim serçe kuşunu oyun maksadıyla öldürürse kıyamet günü yüksek sesle ondan davacı olup şöyle diyecektir: «Ey Rabbim, falan adam beni yararlanmak için değil de sırf eğlenmek için öldürdü»."

HAYVAN KESİMLERİ

3890- Şeddâd b. Evs (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'den iki şey ezberledim; şöyle buyurdu:

"Allah her şeyin iyi ve mükemmel yapılmasını farz kılıp emretmiştir. Onun için öldürdüğünüz zaman usulünü gözeterek iyi ve güzel öldürün. Hayvan kestiğiniz zaman da usulünü gözeterek iyi ve güzel kesin. Kesecek kişi bıçağını iyi bilesin ve böylece keseceği hayvanı rahatlatsın."

3891- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bıçakların bilenmesini ve bunların hayvanlardan gizlenmesini emretti." Buyurdu ki: "Biriniz hayvan keseceği zaman işini hızlı yapsın."

3892- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Kim (hayvan keserken) Besmele'yi unutursa, sakıncası yoktur. Kasten terk ederse (eti) yenmez."

3893- İbn Amr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kişi serçe kuşunu ya da büyüğünü hakkını vermeden öldürürse, Allah mutlaka ona bunun hesabını sorar." Denildi ki:

"Ey Allah Resûlü! Onun hakkı nedir?" Şöyle buyurdu:

"Kesip yer, başını koparıp atmaz."

3894- Ebû Vâkıd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) Medine'ye geldi. Medineliler deve hörgüçlerini ve koyun kuyruklarını kesip yiyorlardı. Şöyle buyurdu: «Diri iken hayvandan kesilen parçalar leştir (yenilmez)»."

3895- Ebu'l-Uşerâ (ra)'dan, o da babasından:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Hayvanı kesme işi, yalnız boğaz ve gırtlaktan mı olur?"

Şöyle buyurdu: "Mızrak gibi bir şeyle uyluğuna (kaba etine) vurup öldürsen de olur." [Nesâî, Ebû Dâvud ve Tirmizî.]

Ebû Dâvud: "Bu tür kesim, yukarıdan aşağıya yuvarlanıp düşen hayvanlar için söz konusudur."

Tirmizî dedi ki: Yezîd b. Hârûn: "Bu, ancak zaruret hallerinde uygulanır" dedi.

3896- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki: "Elinde (tasarrufunda) bulunan hayvanlardan seni (normal kesişten) aciz bırakan hayvan, av gibidir." Bir kuyuya yuvarlanıp düşen hayvan hakkında da şöyle dedi: "Gücün yettiği yerinden onu kes!"

Ali, İbn Ömer ve Âişe de aynı görüşü paylaşmışlardır.

Ayrıca İbn Abbâs der ki: "Kesme işi, boğazdan ve boğaz başlangıcından olur."

O, Enes ve İbn Ömer dediler ki: "Baş, boğazdan kesilirken (aceleyle) yerinden koparsa bunda sakınca yoktur. Ama bunu bilerek yapmasın. Ense tarafından kesilmişse yenmez. Baş kopsa da kopmasa da fark etmez."

3897- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav), şeytanın yarmasını yasakladı.

(Râvi) İbn Îsâ şu izahı ilave etti: "Şeytan yarması, derisi kesilip boğaz damarları iyice kesilmeden ölünceye kadar öylece bırakılan kesilmiş hayvandır."

3898- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ceninin kesimi, annesinin kesimidir."

3899- Ebû Davud'un lafzı: Dedik ki:

"Ey Allah Resûlü! Deve kesiyoruz, sığır

ve koyun kesiyoruz, karınlarında yavru buluyoruz; onu atalım mı, yiyelim mi?"

Şöyle buyurdu: "Dilerseniz onu yiyin, çünkü onun kesimi, annesinin kesimidir (Yani onu ayrıca kesmeye gerek yoktur)."

3900- İbn Ömer (ra)'dan:

Şöyle derdi: "Deve boğazlandığı zaman, onun boğazlanması karnındaki yavrunun boğazlanmasıdır. Yeter ki ceninin yaratılışı tamamlanıp tüyleri bitmiş olsun. Annesinin karnından çıktığı zaman yine de içindeki kan çıksın diye boğazlanır."

3901- Râfi' b. Hadîc (ra)'dan:

"Biz Allah Resûlü (sav) ile Tehâme'nin Zü'l-Huleyfe mevkiinde beraberdik; insanlar açlıkla karşı karşıya kaldılar. Deve ve koyunlar buldular. Peygamber (sav) arkalarındaydı. Acele davranıp hayvanları kestiler, kazanları kurdular. Emretti, tencerelerin altı söndürüldü. Sonra on koyuna karşı bir deve olarak taksim yaptı. İçlerinden bir deve kaçtı, peşine düştüler, onları yordu. At sayısı azdı. Bir adam ona ok atmak istedi, Allah fırsat vermedi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: «Bu hayvanların da yabani hayvanlar gibi kötü ve yaramaz halleri olur. Başa çıkamadıklarınıza böyle yapın!»

Dedim ki: «Ey Allah Resûlü! Yarın düşmanla karşılaşacağız. Yanımızda kesecek bıçak olmayabilir, kamışla kesebilir miyiz?»

«Kanlarını akıtan şeyle, Allah'ın adı anılarak kesildiğinde yiyin. Yeter ki kesen şey diş ve tırnak olmasın, bunun sebebini size anlatacağım: Diş kemiktir. Tırnak ise Habeşlilerin bıçağıdır»."

3902- Adiyy b. Hâtim (ra)'dan: Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Birimiz bir av elde eder; beraberinde bıçak bulunmayabilir; çakmak taşı ile yahut değnek parçasıyla onu kesebilir mi?"

"İstediğin şey ile kanı akıt ve Allah'ın adını an (Besmele çek)!" buyurdu.

3903- Ka'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Bir cariyeleri koyun otlatıyormuş, ölmekte olan bir koyun görmüş, hemen bir taş kırmış ve o kırık taşla hayvanı kesmiş. Bu koyunun hükmünü Peygamber (sav)'e sormuşlar; o da yenilmesini emretmiş.

3904- Atâ b. Yesâr (ra)'dan, o da Hâri-seoğullarından bir adamdan:

"O, yeni doğurmuş (sağmal) bir devenin ölmekte olduğunu görmüş, onu kesecek bir şey bulamamış. Bulduğu bir kazığı boğazının başlangıcına batırarak kanını akıtmış. Sonra Peygamber (sav)'e hayvanın durumunu bildirince yenilmesini emretmiş."

Mâlik'in ibaresi ise şöyledir: "Onu çuvala sokulan ucu sivri bir ağaç parçasıyla kesmiş."

3905- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan, dedi ki:

"Bir kurt bir koyuna saldırıp yaralamıştı. Bunun üzerine koyunu çakmak taşıyla kesmişlerdi. Peygamber (sav) onun yenmesine müsaade etti."

3906- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) oklara hedef olan hayvanın etinin yenmesini yasakladı."

3907- Rezîn şunu da ekledi:

"Halîsenin (yani kurdun kapıp da kendisinden umut kesildikten sonra kurtarılan koyunun) yenmesini de yasakladı."

3908- Âişe (r.anhâ)'dan:

Dediler ki: "Ey Allah Resûlü! Bir topluluk bize et getiriyor, fakat kesilirken üzerine Allah'ın adının anılıp anılmadığını bilmiyoruz." Şöyle buyurdu:

"Siz Besmele çekerek yiyiniz!" Âişe de-

di ki: "Bu soruyu soranlar henüz yeni müslüman olmuşlardı."

3909- Dihye (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e yün cübbe ile iki mest hediye edildi, onları eskitinceye kadar giydi de mestlerin Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanın derisi olup olmadığını sormadı."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3910- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ona hıristiyan Arapların kestikleri (hayvanlar) hakkında sordular. Yenmesinde herhangi bir sakınca bulunmadığını söyledi. Ve şu âyeti okudu: **«İçinizden kim onlarla dostluk kurarsa, o onlardandır.»** (Mâide, 5/51)"

3911- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bedevîlerin cömertlik yarışı için kestikleri hayvanın etini yemekten sakındırdı.

[Ebû Dâvud mevkuf bir isnâdla.]

3912- Ukayl'in azatlısı Ebû Murre'den:

"Ebû Hureyre'ye, kesildikten sonra bir kısmı hareket eden bir koyun hakkında sordular; «Yenebilir» dedi. Zeyd b. Sâbit'e sorduklarında ise: «Ölü hayvan da hareket edebilir» diyerek, yenilmesini yasakladı."

3913- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kesmekte olduğunuz hayvanın üzerine besmele çekerken tekbir de getirin!"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

3914- Kurre b. İyâs (ra)'dan:

Bir adam şöyle dedi: "Ey Allah Resûlü! Ben koyunu acıyarak kesiyorum" ya da "Koyunu boğazlarken ona acıyorum" dedi. Şöyle buyurdu:

"Koyuna acırsan Allah da sana acır."

3915- Bezzâr, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *es-Sağîr*'de: "Koyun keserim, ancak ona acıyorum" lafzıyla rivâyet etti.

3916- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Ebû Ümâme'den merfû olarak:

"Kim bir serçe keserken bile acırsa Allah da kıyamet günü onu esirger."

3917- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav), ayağını koyunun böğrüne basıp bıçağını bilemekte olan bir adamın yanından geçmiş ve şöyle buyurmuş: "Daha önce bilesen olmaz mıydı? Yoksa onu iki kez mi öldürmek istiyorsun?"

3918- İbn Ömer (ra)'dan:

Bir kadın, ona: "Bize çekirge hakkında fetva ver!" dedi; şu cevabı verdi: "Hepsi temizdir."

3919- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bize teşrif ettiler, ona bir dişi keçi kesmek istedim. Hayvan yaramazlık etti, bunu duyunca şöyle buyurdu: «Ey Câbir! Süt ve nesil veren hayvanı kesme!» Şöyle dedim: «Ey Allah Resûlü! Hurma ve yaş hurma vererek beslediğim bir yaşında bir dişi keçidir. O yüzden böyle semizleşmiştir»."

[Ahmed zayıf bir senedle.]

ETİ HARAM, MEKRUH VE MÜBAH OLAN HAYVANLAR

3920- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Câhiliye ehli birçok şeyi yerdi; birçok şeyi de tiksinerek bırakırdı. Allah, Peygam-

berini gönderdi, O'na kitabını indirdi; nelerin haram, nelerin helâl olduğunu bildirdi. O'nun helâl kıldığı helâl, haram kıldığı da haramdır. Hakkında sükût ettiği ise O'nun lütfudur (Nitekim Allah Kitâb'ında şöyle buyurdu): **«Ey Muhammed de ki: Bana vahyolunanda leş, akıtılmış kan, domuz eti –ki pistir– ve günah işlenerek Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başkasını yemenin haram olduğuna dâir bir emir bulamıyorum.»** (En'âm 145)"

3921- Kabîsa b. Hulb'dan, o da babası (ra)dan:

Peygamber (sav)'in, kendisine:

"Yemekler içinde, (günah mıdır diye) yemesinde sakınca duyduğum yemek oluyor" diyen adama şöyle buyurduğunu duydum:

"Herhangi bir yemekten dolayı sakın kalbine şüphe girmesin. (Aksi takdirde) yemek hususunda hıristiyanlara benzersin."

3922- İbn Ebî Evfâ (ra)'dan:

"Hayber günlerinde aç kaldık. Hayber günü olunca, evcil eşekleri kesip kazanlarda kaynatmaya başladık. Derken Peygamber (sav)'in dellalı şöyle seslendi: «Kazanların altını söndürün! Evcil eşek etlerinden hiçbir şey yemeyin!» Bazı kimseler dediler ki: «Galiba henüz ganimetin beşte biri taksim edilmediği için nehyediliyoruz.» Diğer bir kısmı da: «Bu kesinlikle yasaklanmıştır» dedi."

3923- Onların Enes'ten de benzeri rivâyetleri bulunmaktadır ki onda şöyle geçer: "Allah size eşeklerin etlerini yasaklıyor, çünkü o murdardır."

3924- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bunları (ehlî eşekleri) insanların yük taşıyıcısı oldukları ve yük taşıma vasıtalarının ellerinden gideceğinden çekindiği için mi, yoksa Hayber günü etlerinin yenmesini kesin olarak mı yasakladığı için mi haram kıldı bilmiyorum."

3925- Amr b. Dînâr (ra)'dan:

Câbir b. Zeyd'e dedim ki: "İnsanlar Peygamber (sav)'in evcil eşeklerin etlerini yasakladığını iddia ediyorlar." Şu cevabı verdi:

"el-Hakem b. Amr da böyle diyordu. Fakat İbn Abbâs bu haberi kabul etmedi ve şu âyeti okudu: **«De ki: Ben vahyolunanda (onu yiyecek kişi için) haram edilmiş bir şey bulamıyorum.»** (En'âm, 6/145)"

3926- Gâlib b. Ebcur (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kıtlıkla karşılaştıkları yıl, evcil eşek etlerini ailesine yedirmesine izin vererk şöyle buyurdu:

«Ailene besili eşeklerinin etinden yedir, onu (eşeğin etini) beldenin taşıyıcıları oldukları için yasak kılmıştım."

3927- Hâlid b. el-Velîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Evcil eşekler, katırlar, azı dişli yırtıcı hayvanlar ve pençeli kuşların eti size haramdır»."

3928- Câbir (ra)'dan:

"Hayber savaşında at ve yabani eşek etlerini yedik. Peygamber (sav) bize evcil eşeklerin etini yememizi yasakladı, at etini yememize ise izin verdi."

3929- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kedi etini (yemeyi) ve satarak para kazanmayı yasaklamıştır."

3930- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **mücesseme** (hedef alınıp öldürülen) hayvanın etini, **cellâle** (pislik yiyen hayvan)ın etini yemesini ve sütünü içmesini yasaklamıştır."

3931- Ebû Dâvud, İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), pislik yiyen deveye (cellâleye) binmeyi yasaklamıştır."

3932- Zehdem (ra)'dan:

"Ebû Mûsa'ya bir tavuk getirildi. Derken bir adam oradan uzaklaştı. Ebû Mûsa: «Ne oldu?» diye sorunca, şu cevabı verdi: «Onun (pis) bir şey yediğini gördüm ve tiksindim. Bu yüzden onu yememeye yemin ettim.» Şöyle dedi: «Buyur ye! Çünkü ben Allah Resûlü (sav)'i onu yerken gördüm.» Sonra yemini için kefâret vermesini söyledi."

3933- Abdurrahman b. Şibl (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kelerin (iri bir tür kertenkelenin) etinin yenmesini yasak etti."

3934- İbn Abbâs (ra)'dan, o da Hâlid b. el-Velîd (ra)'dan:

"O, (ve Allah Resûlü) teyzesi olan Meymûne'nin yanına girdi. Yanında kız kardeşi Hufeyde'nin Necid'den getirdiği kızartılmış bir keler buldu. Onu Peygamber (sav)'e sundu. Resûlullah'ın adı söylenmeyen yemeğe elini uzattığı nâdirdi. Elini kelere uzatınca bir kadın şöyle dedi:

«Peygamber'e sunduğunuz şeyin ne olduğunu söyleseniz ya!»

«Ey Allah Resûlü! Bu bir kelerdir» dediler. Hemen elini kaldırıp çekti. Bunun üzerine Hâlid şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü, keler haram mıdır?»

«Hayır, fakat halkımın topraklarında olmadığı için canım çekmedi» buyurdu.

Hâlid dedi ki: «Bunun üzerine onu (keleri önüme) çekerek bir güzel yedim. Bunu gördüğü halde beni nehyetmedi»."

3935- İbn Abbâs'tan nakledilen diğer rivâyet: "Olay, Meymûne'nin evinde geçmiştir:

Peygamber (sav) ile Hâlid onun yanına girdiler. İki ince çöp üzerinde kızartılmış iki kertenkele getirdiler. Peygamber (sav) tiksinerek tükürdü. Hâlid dedi ki: «Tiksiniyorsun ha?» Allah Resûlü (sav) «Evet» buyurdu."

3936- Ebû Dâvud hariç Altı hadis imamı, İbn Ömer'den benzerini rivâyet ettiler ki, onda şöyle geçmektedir: "Onu (keleri) yiyin, çünkü o helâldir, ama ben (tiksindiğim için) yiyemiyorum."

3937- Diğer rivâyet:

"Onu ne yer, ne de yasaklarım."

3938- Semure (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e keleri sordular; şöyle buyurdu: "Onu (yemeyi) ne emrederim, ne de yasaklarım; ne var ki biz Muhammed ailesi onu yemeyiz." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr.]

İsnâdında Muhammed b. İbrâhîm b. Habîb vardır.

3939- Ebû Saîd (ra)'dan:

Bir Bedevî, Peygamber (sav)'e gelerek şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Ben, keleri bol bir yerde yaşıyorum; ailemin temel yiyeceği budur (kelerdir)."

Ona cevap vermedi. Tekrar sormasını söyledik. Adam tekrar sordu. Yine cevap vermedi. Üçüncüsünde onu çağırıp seslendi:

"Ey Bedevî! Allah İsrâiloğullarından bir kısım insanlara lânet etti, gazap etti de onları yeryüzünde dolaşan hayvanlara dönüştürdü. Bilmiyorum belki bu (keler) da onlardan biridir. Onun için ben bunu ne yerim, ne de yasaklarım."

3940- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e: "Domuz ve maymunlar, dönüştürülmüş (insan)lardan mıdır?" diye sordular; şöyle buyurdu:

"Allah bir milleti helâk ya da azap edince akabinde (yeryüzünde) onlara bir nesil vermez. Maymunlar ve domuzlar o olaydan önce de vardı."

3941- Huzeyme b. Cez' (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e «Sırtlanın (etinin) yenmesi» hakkında sordum. Şöyle buyurdu:

«Sırtlan yiyen var mı?» O'na kurt etinin yenmesi hakkında sordum; «Kurt yiyen mi var? Onda bir hayır var mıdır?» diye cevap verdi.

İbn Mâce'de sırtlanın yerine "tilki" geçmektedir.

3942- (Abdurrahman) İbn Ebî Ammâr (ra)'dan:

Câbir'e dedim ki: "Sırtlan av hayvanı mıdır?"

"Evet" dedi.

"Onu yiyebilir miyim?"

"Evet" dedi.

[Tirmizî, Nesâî ve merfû olarak Ebû Dâvud.]

3943- Nümeyle (ra)'dan, dedi ki:

"İbn Ömer'in yanındaydım; kirpinin yenmesi hakkında soru sordular; şu âyeti okudu: **«De ki: Bana vahyolunanda yiyecek kimse için haram edilmiş bir şey bulamıyorum.»** (En'am, 6/145) Yanındaki yaşlı biri şöyle dedi: Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini duydum: «Bu hayvan, Allah Resûlü (sav)'in yanında anıldı, bunun üzerine şöyle buyurdu: 'O, çirkin hayvanlardan biridir (yani eti yenmez)'.»

İbn Ömer bunun üzerine şöyle dedi: «Eğer, Allah Resûlü (sav) böyle söylemiş ise, söylediği gibidir»."

3944- Hâlid b. el-Huveyris (ra)'dan:

"Bir adam İbn Amr'a bir tavşan getirdi. «Bunun hakkında ne dersin?» diye sorunca, şu cevabı verdi: «Allah Resûlü (sav)'in yanında otururken bu (hayvan) getirildi. Ama ne yedi, ne de yenmesini yasakladı. Ayrıca onun hayız gördüğünü söyledi."

3945- Enes (ra)'dan:

"Merri'z-Zahrân'da önümüze bir tavşan çıktı, insanlar arkasından koştu, fakat yetişemediler. Ben yetiştim ve tutup Ebû Talhâ'ya getirdim. Onu çakmak taşı ile kesti. İki uyluğunu ve üstlerini benimle Allah Resûlü (sav)'e gönderdi, Allah Resûlü (sav) onları yedi." "Gerçekten yedi mi?" denildi; "(Evet) onu kabul etti" dedi.

3946- Sefîne (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile birlikte toykuşu eti yedim."

3947- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İki ölü ve iki kan bize helâl kılındı. Ölüler, balıkla çekirgedir. İki kan ise ciğer ile dalaktır."

[İbn Mâce zayıf bir senedle.]

3948- Selmân (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'e çekirge hakkında sordular; şöyle buyurdu:

«O, Allah askerlerinin en büyüğüdür; onu ne yer, ne de yasaklarım»."

3949- İbn Ebî Evfa (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile savaşta bulunduk ve birlikte çekirge yedik."

3950- Câbir (ra)'dan:

Peygamber (sav) çekirgeye şöyle beddua etti:

"Allahım, çekirgeleri helâk et. Büyüklerini öldür, küçüklerini helâk et. Kökünü kes. Ağızlarını geçimimizden, azıklarımızdan uzak tut! Şüphesiz Sen duayı hakkıyla işitensin!"

Bir adam dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Allah'ın askerlerinden

bir asker olan çekirgeye nasıl beddua edersin? Kökünün kesilmesini nasıl istersin?"

Şöyle buyurdu: "O, denizdeki balığın sümkürüğüdür."

3951- Milkâm b. Telb (ra)'dan, o da babasından:

"Allah Resûlü (sav)'in sohbetinde bulundum. Kara haşerelerinden birinin haram kılındığını duydum."

3952- Vâbısa b. Ma'bed (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yırtıcı hayvanların en kötüsü tilkidir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3953- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Karga eti yiyenlere şaşarım. Allah Resûlü (sav) onun öldürülmesine izin verip «fasık» adını vermiştir. Vallahi o asla hoş ve güzel yiyeceklerden değildir."

ÖLDÜRÜLMELERİ VE ÖLDÜRÜLMEMELERİ HAKKINDA HADİS BULUNAN HAYVANLAR

3954- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Beş çeşit hayvan vardır ki ihramlının onları öldürmesinde sakınca yoktur: Karga, çaylak, akrep, fare ve kuduz köpek."

3955- Bir rivâyette şu ibare geçmiştir: "İhramlı ve ihramsızın onları öldürmelerinde herhangi bir sakınca yoktur."

3956- Tirmizî, Ebû Saîd (ra)'dan: "Yılan, akrep, fasıkçık (fare), kuduz (ya da yırtıcı) köpek, saldırgan her yırtıcı yabani hayvan (öldürülebilir). Karga ve çaylağı ise, taş atıp ürkütür fakat öldürmez."

3957- Ebû Dâvud hariç, Altı hadis imamı, Âişe'den:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Beş hayvan vardır ki, fasık oldukları için, ihramlı da ihramsız da onları öldürebilir..."

3958- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile Mina'da bir mağaradayken, **«Ve'l-Mürselâti urfen»** sûresi nâzil oldu. Bu sûreyi bize okuyor, biz de O'nun ağzından dinliyorduk. Henüz (mübarek ağzı) o (sûre) ile ıslak iken, üzerimize bir yılan atladı, Peygamber (sav) «Onu öldürün!» buyurdu. Hemen onu öldürmek için davrandık, fakat o bizi atlatıp kaçtı. Bunun üzerine şöyle buyurdu: «O sizin şerrinizden, siz de onun şerrinden kurtuldunuz»."

3959- Diğer rivâyet: "Arefe gecesi Peygamber (sav) ile beraberdik. Bir yılan hışırtısı duyduk; «Haydi öldürün!» buyurdu. Yılan derhal bir deliğe kaçtı. Deliği biraz oyduk, hurma yapraklarını yakıp içeri duman verdik. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «Allah onu sizin şerrinizden, sizi de onun şerrinden korudu»."

3960- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yılanları öldürün! Üstünde iki siyah benek bulunan ve kuyruğu kesik olan yılanı da öldürün! Çünkü bunlar gözü kör eder, kadına düşük yaptırırlar."

İbn Ömer dedi ki: "Bir yılan kovalarken Ebû Lübâbe beni görüp şöyle dedi:

«Onu öldürme!»

«Ama Allah Resûlü (sav) yılanların öl-

dürülmesini emretti» deyince şöyle cevap verdi:

«Daha sonra ev yılanlarını yani evlerde gezip dolaşan yılanları öldürmeyi yasakladı».»

3961- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) evlerde yaşayan yılanların öldürülmesini yasakladı, ancak üzerinde iki beyaz çizgi bulunan ile kuyruğu kesik yılanın öldürülmesini yasaklamadı. Çünkü bunlar gözü kör eder ve kadının çocuğunu düşürmesine neden olurlar."

3962- Ebu's-Sâib (ra)'dan:

"Ebû Saîd'i evinde ziyaret ettim; evinde namaz kılarken buldum. Namazını bitirinceye kadar oturup bekledim. Evin bir kenarında çatıdaki çubuklar içinde bir kımıldama duydum. Baktım ki bir yılan. Hemen onu öldürmek için sıçradım. Bana: «Otur!» diye işaret edince oturdum. Namazı bitirince, avluda bulunan evi gösterdi. Dedi ki:

«Şu evi görüyor musun?»

«Evet» dedim; şöyle dedi:

«Orada bizden bir delikanlı vardı; yeni evlenmişti. Peygamber (sav) ile beraber Hendek savaşına çıktık. Öğlenleri Peygamber (sav)'den izin alıp evine giderdi. Bir gün yine izin istedi. Bu defa ona:

«Silahını al! Zira Kurayza'nın sana bir şey yapmasından korkuyorum» buyurdu.

Delikanlı silahını yanına alıp gitti; bir de ne görsün hanımı iki kapı arasında ayakta duruyor. Büyük bir kıskançlıkla mızrağıyla hanımına saldıracak gibi oldu, fakat hanımı şöyle dedi:

«Mızrağını çek! Eve gir de beni dışarıya çıkartanın ne olduğuna bir bak!»

Hemen içeriye girdi ve büyük bir yılanın döşeğin üzerinde kıvrılmış yattığını gördü. Hemen mızrağı ile doğrultup onu yukarıya kaldırdı ve avluya mızrağını dikti, derken yılan ona saldırdı. Yılan mı yoksa delikanlı mı, hangisinin önce öldüğü bilinmiyor. Hemen Allah Resûlü (sav)'e gidip durumu anlatarak dedik ki:

«Allah'a dua et de onu bizim için diriltsin!» Şöyle buyurdu:

«Arkadaşınız için Allah'tan rahmet dileyin.» Sonra şunu ekledi:

«Medine'de müslüman olmuş cinler vardır. Onlardan birini gördüğünüz zaman üç gün gitmesini söyleyin. Üç gün sonra yine size görünürse onu öldürün. Çünkü o bir şeytandır».»

3963- Diğer rivâyette:

"Evlerin ziyaretçileri vardır. Onlardan birini gördüğünüz zaman, üç kere sıkıştırın. Giderlerse ne âlâ, gitmezlerse öldürün. Çünkü o kâfirdir." Sonra buyurdu ki:

"Haydi gidin arkadaşınızı defnedin!"

3964- İbn Ebî Leylâ'dan, o da babası (ra)dan:

Peygamber (sav)'e, evlerine dadanan cinler hakkında sordular; şöyle buyurdu:

"Evlerinizde onlardan birini görürseniz, şöyle deyin: «Nûh'a verdiğiniz söz hakkı için, Süleyman'a verdiğiniz söz hakkı için Allah aşkına and veriyorum, eziyet vermeyin ve görünmeyin!» Tekrar dönüp gelirlerse onları öldürün!"

3965- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yılanların hepsini öldürün; onların intikamından korkan benden değildir."

3966- Diğer rivâyet:

"Büyüklerin hepsini öldürün. Yalnız gümüş çubuğu gibi beyaz olanını öldürmeyin."

3967- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Onlarla (yılanlarla) savaşa başladığı-

mız günden beri barış yapmadık. Onun için kim onlardan korkarak bir yılan öldürmeyi bırakırsa bizden değildir."

3968- el-Abbâs (ra)'dan:

"Dedi ki: «Ey Allah Resûlü! Biz zemzem (kuyusunu) süpürüp temizlemek istiyoruz; ama içinde bu cinlerden —küçük yılanları kastediyor— var.»

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) onların öldürülmesini emretti."

3969- Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **vezağ** (başı küçük, kuyruğu uzun büyük keler)'i öldürmeyi emredip ona «fasıkçık» adını verdi."

3970- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim ilk darbede zehirli keleri öldürürse şu kadar sevap alır. İkinci darbede öldürürse, birincisinden az şu kadar sevap alır. Üçüncü darbede öldürürse, ikincisinden az olarak şu kadar sevap alır."

3971- Diğer rivâyet: "Kim büyük kertenkeleyi ilk darbede öldürürse yüz sevap alır, ikinci darbede öldürürse ondan aşağı sevap alır. Üçüncüsünde ondan (yani ikincisinden) daha aşağı (az) sevap alır."

3972- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Yanına bir kadın girdi. Elinde bir değnek vardı. Âişe'ye sordum: «Bu nedir?» Cevap verdi: «Bu, kertenkele (öldürmek) içindir. Çünkü Peygamber (sav) bize anlattı: İbrahim'in ateşinin söndürülmesine engel olmaya çalışan bundan başkası olmamıştır. Bu nedenle onu öldürmekle emrolunduk».»

3973- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kâbe'nin içinde bile olsa büyük kertenkeleyi öldürün."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

3974- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir fare, ucu yanan bir fitili getirip Peygamber (sav)'in, üzerinde oturduğu seccadesine bırakarak bir dirhem kadar yerin yanmasına sebep oldu. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: «Uyuyacağınız zaman lambaları söndürün. Çünkü şeytan sizi yakmak için bunlara böyle yaptırır»."

3975- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İsrâiloğullarından bir topluluk kaybolmuştur. Ne oldukları bilinmemektedir. Sanırım bu topluluk farelerden başkası değildir. Çünkü önlerine deve sütü konulduğu zaman içmez, koyun sütü konulduğunda içerler."

3976- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) köpeklerin öldürülmesini emrederdi. Bunun üzerine Medine çevresine dağılır, öldürmedik köpek bırakmazdık. Hatta bir kadıncağızın ardından giden çöl halkına ait bir köpeği bile öldürdük."

3977- Diğer rivâyet:

"Av köpeği, koyun köpeği ve sığır köpeği dışında kalan köpeklerin öldürülmesini emretti. İbn Ömer'e denildi ki: Ebû Hureyre diyor ki: "Ekin (tarla) köpeği de." İbn Ömer şu cevabı verdi: "Ebû Hureyre'nin ekin tarlası vardır. (Bu hususu o daha iyi bilir)"

3978- Abdullah b. Muğaffel (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Köpekler bir ümmet olmasaydı hepsinin öldürülmelerini emrederdim. Simsiyah olanlarını öldürün!"

3979- Meymûne (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), bir gün onun yanında hüzünlü sabahladı. O'na dedi ki: «Bugün pek üzgünsünüz. Sizi bugünkü gibi görmemiştim.» Şu cevabı verdi:

«Cibrîl bugün benimle görüşeceğini vadetmişti. Gelmedi. Vallahi o, sözünde mutlaka dururdu (ama bir sebebi vardır mutlaka)." O gün öyle geçti. Sonra hatırına çadırın altında bulunan köpek yavrusu geldi. Emri üzerine enik oradan çıkartıldı. Yerini suyla güzelce sildi. Akşam Cibrîl gelip O'nunla buluştu. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «Dün geleceğini vadetmiştin, gelmedin acaba sebebi ne ola?» Cevap verdi: «Gelecektim, ama biz, içinde köpek ve resim bulunan eve girmeyiz.» Sabah olunca, büyük bostan köpeği hâriç, küçük bostan köpekleri dahil bütün köpeklerin öldürülmesini emretti."

3980- Diğer rivâyet:

"Hatta küçük köpeklerin bile öldürülmesini emrediyordu."

3981- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) şu dört hayvanın öldürülmesini yasakladı: Karınca, arı, hüdhüd ve göçeğen kuşu."

AKÎKA, FERA' VE ATÎRE KURBANLARI

3982- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her çocuk, akîka kurbanına karşı rehindir; yedinci gün onun için o kurban kesilir ve başı tıraş edilip ismi konur."

Ebû Dâvud'da: "Ve (başı) kana boyanır" şeklinde geçmektedir. Katâde bunu şöyle yorumlamıştır: "Akîka kurbanından biraz kıl alınıp hayvanın kan damarına batırılarak, çocuğun başına sürülür. Sonra çocuğun başı yıkanıp tıraş edilir." Bu (yani "kana boyanır" sözü Hemmâm'ın) bir vehmidir. Katâde'nin bu yorumu da nesh edilmiştir.

3983- Büreyde (ra)'dan:

"Cahiliye döneminde şöyle bir geleneğimiz vardı: Bizden birinin çocuğu doğduğu zaman, bir koyun boğazlanırdı. Kanı çocuğun başına sürülürdü. İslâm gelince yedinci gün koyun kesmeye, başını tıraş edip zaferanla boyamaya başladık."

3984- Ümmü Kürz (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Erkek çocuk için iki, kız çocuk için de bir koyun (kesiniz, kesilen koyunların) erkek veya dişi olmaları farketmez."

3985- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hasan ile Hüseyin için akîka kurbanı olarak birer koç kesti."

3986- Nesâî'nin rivâyetinde:

"İkişer koç" şeklinde geçmiştir.

3987- Bezzâr ile Ebû Ya'lâ, Âişe'den merfû olarak şu ekle rivâyet ettiler: "Onun ismi üzerine kesin ve şöyle deyin: **«Bismillahi Allahu ekber, minke ve leke hâzihi akîkatü fülânin (=Allah'ın adı ile, Allah en büyüktür! Senden ve sana. Bu falanın akîkasıdır)».**"

3988- Taberânî, *el-Mu'cemu's-sağîr*'de Câbir'den şu ek ile rivâyet etti:

"Peygamber (sav), o ikisini yedinci günü sünnet ettirdi."

3989- Taberânî *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Ebû Râfi'den:

"Onlar (Hasan ile Hüseyin) doğduğu zaman Peygamber (sav) kulaklarına ezan okudu."

3990- Rezîn'in rivâyeti:

"Hasan'ın kulağına İhlâs sûresini okuyup ağzına çiğnenmiş hurma verdi."

3991- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hasan adına bir koyunu akîka kurbanı olarak kesti ve şöyle buyurdu: «Ey Fâtıma! Onun başını tıraş et, (tüyleri) ağırlığınca gümüşten sadaka ver.» Kesilen saçını tarttık, bir ya da yarım dirhem geldi.

3992- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), yedinci günü emretti, Hasan'la Hüseyin'in saçları tıraş edildi, ağırlığınca da gümüş sadaka olarak verildi. Kurban bulamadı."

3993- Ebû Râfi' (ra)'dan:

"Hasan doğduğu zaman Fâtıma onun adına akîka kurbanı olarak iki koç kesmek istedi. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «Onun namına kurban kesme; başını tıraş et; saçının ağırlığınca Allah yolunda gümüş tasadduk et.» O da öyle yaptı."

3994- Ca'fer b. Muhammed'den, o da babası (ra)'dan:

"Fâtıma, Hasan, Hüseyin, Zeynep ve Ümmü Gülsüm'ün saçlarını tarttı ve ağırlığınca gümüş tasadduk etti."

3995- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Akîka kurbanı yedinci, ya da ondördüncü ya da yirmi birinci (günü) kesilir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

3996- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), peygamber olarak gönderildikten sonra kendisi için akîka kurbanı kesti."

3997- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Çocukta yedi şey sünnettendir: Yedinci günü adı konur; sünnet edilir; bunun sıkıntısı giderilir; kulağı delinir; adına kurban kesilir; başına akîkasının kanı sürülür; saçının ağırlığınca altın veya gümüş tasadduk edilir."

3998- Ali (ra)'dan:

"Hasan, Hüseyin ve Muhsin'e gelince, onların adlarını bizzat Peygamber (sav) koydu. Onlar adına akîka kurbanı kesti. Başlarını tıraş etti, saçlarının ağırlığınca sadaka verdi. Emretti, göbekleri kesildi ve sünnet edildiler."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

3999- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesi (Abdullah b. Amr b. el-Âs)dan:

Peygamber (sav)'e akîka kurbanı hakkında sordular; şöyle buyurdu:

"Allah anne ve babaya isyanı sevmez. —Burada akîka isminden hoşlanmadığını imâ etmektedir.— Kimin çocuğu doğup da namına bir kurban kesmek isterse, oğlan olursa iki koyun, kız olursa bir koyun kurban etsin; bu yeter."

Fera' kurbanı hakkında sordular.

"**Fera'** da haktır. Fakat hayvanı etlenene, iki yaşına veya üç yaşına girene kadar kesmeyip bırakmanız ve ondan sonra ona (döllenmeye muhtaç) bir dişi deve getirmeniz ya da onu Allah yolunda kullanmanız, onu kesip de zayıflıktan etinin yününe yapışıp kalmasından ve (annesinin sütüyle

doldurmakta olduğunuz) kabınızı (artık ona bir daha süt sağamayacağınız için) ters çevirip yere kapatıvermenizden, (yavrusuz kalan) devenizi de şaşkın bırakmanızdan daha hayırlıdır."

4000- Nubeyşe (r.anhâ)'dan:

Bir adam şöyle seslendi:

"Ey Allah Resûlü! Biz Receb ayında **atîre** kurbanı keserdik. Bu hususta bize ne buyurursun?" Şöyle buyurdu:

"Hangi ayda olursa olsun Allah için kurban kesin, Allah için iyilik yapın. Allah için yedirin." Yine sordu:

"Biz Cahiliye devrinde, devenin ilk doğurduğunu kurban ederdik, bu hususta ne buyurursun?"

"Her kıra salınan sürünün (sütuyle) beslediği bir yavru (**fera'**) vardır. Bu yavrulayacak bir hale gelince (onu) kesersin, etini sadaka olarak dağıtırsın."

Ebû Kılâbe'ye denildi ki: "Bir **fera'** kurbanı gerektiren sürünün sayısı ne kadar olacaktır?"

"Yüz" diye cevap verdi.

4001- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bize her elli koyundan bir koyunu (**fera'** kurbanı olarak) kesmemizi emretti."

4002- Ebû Ya'lâ'nın rivâyeti:

"O, Allah Resûlü (sav)'in beş koyundan birinini **fera'** kurbanı olarak kesilmesini emrettiğini işitmiş."

4003- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ne **fera'** kurbanı vardır, ne de **atîre** kurbanı."

Fera': Putlar için kesilen ve devenin ilk doğurduğu yavrudur. **Atîre** ise; Recep ayında kesilen kurbandır.

4004- Diğer rivâyet:

Fera': "Devenin ilk doğurduğudur. Onu putları adına keser ve etini yerlerdi. Derisi ağacın üstüne asılırdı. **Atîre**: Recep ayının ilk on gününde kestikleri kurbandı."

YEMİN BAHSİ

4005- el-Eş'as b. Kays (ra)'dan:

Bir adamla aramda bir kuyu hususunda anlaşmazlık vardı. Peygamber (sav)'e davamızı ilettik. Şöyle buyurdu:

"Ya sen iki şahit göstereceksin, ya da o yemin edecektir!"

"O zaman adam aldırmaz, yemin eder" dedim. Şöyle buyurdu:

"Her kim bir müslüman kişinin malını kendine geçirmek için yalan yere yemin ederse, Allah'a, gazabını haketmiş olarak kavuşur." Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: "**(İnnellezîne yeşterûne bi-ahdillahi ve eymânihim semenen kalîlen.=) Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değiştirenlerin, işte onların âhirette bir nasipleri yoktur.** "(Âl-i İmrân, 3/77)

4006- el-Eş'as b. Kays (ra)'dan:

"Kinde'den bir adamla Hadremut'tan bir adam, Allah Resûlü (sav)'in huzurunda bir arazi hakkında davalaştılar. Hadremutlu dedi ki:

«Ey Allah Resûlü! Bu adamın babası benim yerimi gasbetti. O yer hâlâ elindedir.»

«Şâhidin var mı?» diye sorunca,

«Hayır! Ona yemin verdir! Allah biliyor ki, orası benim yerimdir ve babası gasbetmiştir» dedi. Bunun üzerine Kindî yemine hazırlanınca, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Her kim yalan yere yemin ederek birinin malını alırsa, Allah'a mutlaka bir yeri kesik olarak kavuşur.» Bunun üzerine Kindeli:

«Arazi, onundur» dedi."

4007- İyâs b. Sa'lebe Ebu Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kim yemin etmek suretiyle müslüman kişinin hakkına el korsa, Allah ona cenneti haram, cehennemi de vâcip kılar."

"Az bir şey bile olsa da mı?" dediler. "Misvak ağacından bir dal bile olsa" buyurdu.

4008- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir adama –yani davacıya– yemin ettirerek:

«Onun sende hiç malı olmadığına dair, kendinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'a yemin et!» buyurdu."

4009- İbn Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in yaptığı yeminlerin çoğunluğu şöyle idi:

«**(Lâ ve Mukallibe'l-kulûb** (=Hayır, kalpleri çeviren zâta yemin olsun!)»"

4010- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) yeminde mübalâğalı olduğu zaman, şöyle derdi:

«Hayır, Ebu'l-Kâsım'ın canı elinde olana yemin ederim!»"

4011- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) yemin ettiği zaman şöyle derdi:

«Hayır, Allah'tan bağışlanmamı dilerim ki."

4012- Cuheyneli bir kadın olan Kuteyle (r.anhâ)'dan: Bir yahudî, Allah Resûlü (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Siz Allah'a ortaklar koşuyor, şirke düşüyorsunuz ve «Allah diledi, ben de diledim» diyorsunuz. Ve yine «Kâbe'ye yemin olsun!» diyorsunuz." Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) onlara şöyle demelerini emretti: "Kâbe'nin Rabbine yemin olsun! Allah diledi, sonra da ben diledim."

4013- İbn Ömer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim Allah'ın adından başkasıyla yemin ederse, küfür ve şirke girmiş olur."
Tirmizî, bu olayı bütünüyle nakletmiş ve hadiste geçen "küfür ve şirk" kelimelerinin büyük günah olduğunu ifade ettiğini söylemiştir.

4014- Talha (ra)'dan:
Bir Necdlinin imanı hakkındaki hadis daha önce (no. 49) geçmiştir.
Orada şu ibare de yer almıştır:
"(Yemin olsun!) Doğru söylemişse babası da kendisi de kurtuluşa ermiştir."

4015- Ömer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Allah, babalarınızın adları üzerine yemin etmenizi yasaklar."

4016- Diğer bir rivâyette:
"Vallahi Allah Resûlü (sav)'den bunu duyduğum günden beri bir daha ne kendim için ne de başkası adına bu yemini etmedim."

4017- İbn Ömer (ra)'dan:
Allah Resûlü (sav) babasının adı ile yemin eden bir adamı duydu ve şöyle buyurdu: "Babalarınızın adıyla yemin etmeyin! Kim Allah'a yemin ederse, doğru söylesin, kime Allah adıyla yemin edilirse hoşnut olup kabul etsin. Zira Allah adına yapılan yeminden hoşnut olmayan kimse Allah'a yakın bir kul olamaz!" [İbn Mâce leyyin bir senedle.]

4018- İbn Ömer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Yemin (sonuç itibariyle), günaha girmeye ya da pişmanlığa neden olur."
[İbn Mâce zayıf bir senedle.]

4019- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Şayet doğru söylemiyorsanız, (ispat için) ne babalarınızın adları ile, ne putlar adına ve ne de Allah adına yemin etmeyin!"

4020- Büreyde (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Emanet üzerine yemin eden, bizden değildir."

4021- O ve Nesâî yine Bureyde'den merfû olarak: «İslâm'dan berî olayım ki» diyerek yemin eden kişi, eğer sözünde yalancı ise dediği gibidir. Eğer sözünde doğru ise, İslâm'a asla sâlim olarak dönemez."

4022- Câbir (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Her kim bu minberimin yanında, bir yeşil misvak çubuğu için bile olsun, günaha sebep olacak bir yemin ederse, mutlaka cehennemdeki yerine hazırlanmış veya cehennem ona farz kılınmış olur."

4023- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim yemin edip de inşaallah derse, (bozsa bile yeminini) bozmuş sayılmaz."

4024- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Süleyman (as): Bu gece herbirinin Allah yolunda bir kahraman doğurması için doksan kadınla cinsî ilişki kuracağım, dedi. Melek ona «İnşaallah, de!» dedi. Ama o, inşaallah, demedi. Bu yüzden sadece bir hanımı hamile kaldı. O da yarım insan doğurdu. Nefsim kudreti elinde olana yemin ederim ki, eğer «İnşaallah» deseydi, hepsi Allah yolunda savaşacak mücahidler doğururdu."

4025- Başka rivâyetlerde: "Altmış, yetmiş, doksandokuz, yüz sayıları ile" ve "O İnşaallah demeyi unuttu" lafzıyla geçmiştir.

4026- Abdurrahman b. Semure (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz bir şeye yemin edip sonra başkasını ondan daha iyi bulursa, yeminine kefâret versin; sonra daha iyi gördüğü işi yapsın."

4027- Ebû Mûsa (ra)'dan:

"Eş'arîlerden bir grup insanla birlikte Allah Resûlü (sav)'e geldik ve bize binek vermesini rica ettik; buyurdu ki:

«Vallahi size binek vermiyeceğim, zaten size verecek bineğim de yoktur.»

Sonra kendisine getirilmiş develerden bize beş tane beyaz hörgüçlü deve verilmesini emretti. Yola çıkınca birbirimize şöyle dedik:

«Allah Resûlü (sav)'e yeminini bozdurduk, bunlarda bir bereket ve hayır göremeyiz.» Dönüp kendisine şöyle dedik:

«Ey Allah Resûlü! Bize binek vermiyeceğine dair yemin ettin, sonra verdin; yeminini unuttun mu?»

Cevap verdi: «Ben vallahi, Allah dilerse diye, bir şeye yemin ettiğimde, başkasını ondan daha hayırlı görürsem, onu yapar ve yeminimi bozarım. Haydi gidin! Size binekleri veren Allah Teâlâ'dır»."

4028- Abdurrahman b. Ebî Bekr (ra)'dan:

"Ebû Bekir'e misafirler geldi. Oğlu Abdurrahman'a dedi ki:

«Misafirlere göz kulak ol. Ben Peygamber (sav)'e gidiyorum, gelinceye kadar onları ağırla.» Bunun üzerine Abdurrahman kendinde olanları onlara sundu ve:

«Haydi buyurun yiyin!» dedi.

«Ev sahibi nerede?» diye sordular.

«Siz buyrun yiyin!» dedi. «O gelinceye kadar yemeyiz!» dediler.

«Ne olur ikramımızı kabul edin! O gelip de yemediğinizi görürse halim perişan olur!» diye yalvardı ise de yemekten kaçındılar.

Bunun üzerine bana kızacağını anladım ve gelince bir kenara çekildim.

«Ne yaptınız?» diye sorunca, ona durumu bildirdiler. Bunun üzerine bana «Ey Abdurrahman!» diye seslendi. Ses vermedim. Yine seslendi; yine sükût ettim. Bu defa şöyle seslendi:

«Eğer sesimi duyup cevap vermiyorsan sana bir şey yapacağıma yemin ettim.» Bunun üzerine dışarı çıkıp dedim ki:

«Misafirlerine sor bakalım!» Onlara sordu: «Doğru söyledi, bize yiyecek getirdi» dediler.

«Demek ki beni beklediniz! Vallahi bu gece ben yemiyeceğim!» dedi. Ötekiler de: «Vallahi sen yemedikçe biz de yemiyeceğiz!» diye yemin ettiler.

«Bu gece gibi kötü bir şeyle karşılaşmadım. Yazık size, neden bizden ağırlanmamızı kabul etmiyorsunuz?» dedi ve «Haydi getir yemeği!» diye ilave etti.

Getirdi ve: «Bismillahi, ilki kovulmuş şeytandan!» dedi, yedi. Ardından onlar da yemeye başladılar."

4029- Diğer rivâyet: "Sabah olunca Peygamber (sav)'e gidip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Onlar yeminlerine sadık kaldılar, bense yeminimi bozdum.

Cevaben şöyle buyurdu: "Aksine sen onların en iyisi ve en hayırlısısın."

(Abdurrahman:) "Kefâret (verip vermediği) bana ulaşmadı" dedi.

4030- Benzeri bir rivâyetin ibaresi: Abdurrahman b. Ebî Bekr dedi ki:

"Allah'a yemin ederim ki, ne zaman ondan bir lokma aldıysak, altından artmaya ve çoğalmaya başladı. Hepsi doydu, yemek artti, hatta öyle ki ilkinden daha fazla oldu. Bunun üzerine Ebû Bekr hanımına şöyle dedi: «Ey Firâsoğullarının kız kardeşi, nedir bu?» «Gözümün nuru! Şimdi öncekinden üç misli fazla» dedi. Ebû Bekr ondan bir lokma yedi ve yeminini kastederek dedi ki: «Bu, ancak şeytandandır!» Sonra onu

alıp Allah Resûlü (sav)'e iletti. Yemek sabaha kadar O'nun yanında kaldı.

Bir kavim ile aramızda anlaşma vardı. Müddeti geçmişti. Her adamın yanında onlardan bazıları olduğu halde tam oniki kişiyi reis yaptık. Her adamla birlikte kaç kişi bulunduğunu ancak Allah bilir. Hepsi o yemekten yediler."

4031- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir şeye yemin edip de başka bir şeyi ondan daha hayırlı görürse yeminini terk etsin. Çünkü onu terk etmek, yemini için kefârettir."

[İbn Mâce zayıf bir senedle.]

4032- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yemin, yemin ettirenin niyetine göredir."

4033- Diğer rivâyet: "Yemin, arkadaşının seni doğrulayacağı şeye göredir."

4034- Âişe (r.anhâ)'dan, dedi ki:

"Allah yeminlerinizde kasıtsız olarak yanılmanızdan dolayı sizi mesul tutmaz" (Mâide, 5/89) âyeti kişinin: "Vallahi hayır, vallahi evet" şeklindeki yemini hakkında inmiştir.

4035- Muâviye b. Hayde (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ok atma yarışı yapan bir grubun yanından geçti, onlar:

«Vallahi ıskaladım! Vallahi isabet ettim!» diyerek yemin ediyorlardı. O'nu görünce atmaktan vazgeçtiler. Şöyle buyurdu:

«Atın, zira atıcıların yeminleri yemin sayılmaz, lağv (boş)tur. Ne bozulur, ne de kefâret gerekir»."

4036- Süveyd b. Hanzale (ra)'dan:

"Beraberimizde, Vâil b. Hucr olduğu halde Peygamber (sav)'i görmek maksadıyla yola çıktık. Vâil b. Hucr'u bir düşmanı yakaladı. Yanımdaki insanlar yemin etmekten çekindiler. Ben hemen: «Bu kardeşimdir» diyerek yemin ettim.

Bunun üzerine onu serbest bıraktılar. Durumu Peygamber (sav)'e bildirince şöyle buyurdu:

«Doğru söyledin (yeminin yalan sayılmaz). Çünkü müslüman müslümanın kardeşidir»."

4037- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İki adam Peygamber (sav)'in huzurunda davalaştılar. Allah Resûlü (sav), davacıdan şahit (delil) istedi, şahit bulamadı. Bu defa davalıdan yemin etmesini istedi. Hemen:

«Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki yapmadım!» diyerek yemin etti. Peygamber (sav):

«Hayır sen (iddia edileni) yaptın, ama Allah seni **'Lâ ilâhe illallah'**ın hürmetine bağışladı» buyurdu."

4038- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden birinin, ailesine karşı yaptığı bir yeminde ısrar etmesi, Allah katında üzerine farz kıldığı kefâretini ödemesinden daha büyük günahtır."

4039- İbn Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Kim bir şeye yemin edip onu (tekrarlamak suretiyle) teyit eder de, sonra bozarsa, bir köle azat etmesi gerekir, yahut on fakiri giydirmesi icap eder. Eğer teyitli (defalarca) yeminde bulunmazsa, her yoksula bir müd buğday vermek üzere on yoksulu yedirmesi, bulamadığı takdirde üç gün oruç tutması gerekir."

4040- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bir ölçek» hurmayı (yeminc) kefâret olarak verdi ve insanla-

ra da bunu emretti. Onu bulamadığı takdirde yarım ölçek buğday verilmesini emretti." [İbn Mâce zayıf bir senedle.]

4041- Sa'd (ra)'dan:

"Bazı hususları konuşuyorduk, ben Cahiliyeden henüz çıkmıştım. Lât ve Uzzâ'ya yemin ettim. Peygamber (sav)'in ashâbı bana dedi ki:

«Sen ne dedin? Hemen git durumu Peygamber (sav)'e bildir; çünkü senin tekrar küfre düştüğünü sanıyoruz.» Ona gidip durumu bildirdim. Şöyle buyurdu:

«Üç kere **'Lâ ilâhe illallahu vahdeh** (=Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, birdir)' de! Üç kere de Şeytan'dan Allah'a sığın. Üç kere soluna üfle. Sonra bir daha o yemini etme»."

ADAK BAHSİ

4042- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Adakta bulunmayın; çünkü adak, kaderden olan hiçbir şeyi engellemez. Ancak adak sebebiyle cimriden mal çıkarılır."

4043- Diğer rivâyet:

"Adak, Âdemoğlu için Allah'ın takdir etmediği hiçbir şeyi yaklaştırmaz. Ama adak, kadere uygun düşerek cimrinin elinden çıkartmak istemediği malın ondan çıkartılmasını sağlar."

4044- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), adaktan alıkoydu ve (adadığı takdirde) kişiye adağını yerine getirmesini emretti."

4045- Câbir (ra)'dan:

"Fetih günü bir adam ayağa kalkıp şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Allah sana Mekke'nin fethini müyesser kılarsa Beyt-i Makdis'te bir namaz kılmayı adamıştım.»

«Burada kıl!» buyurdu. Adam sözünü tekrarladı. Ona yine:

«Burada kıl!» dedi. Üçüncü kez tekrarlayınca,

«Öyleyse nasıl istersen öyle yap!» buyurdu."

4046- İbn Ömer (ra)'dan:

"Ona, adak orucu Kurban ya da Ramazan bayramına rastlayan kimsenin durumu hakkında sorulunca, şu cevabı verdi:

«Peygamber (sav) adağın yerine getirilmesini emretti. Bu iki günde ise oruç tutulmasını yasakladı.» Soru sahibi soruyu tekrarladı, o da verdiği bu cevaba ilâvede bulunmadı."

4047- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) hutbede konuşurken bir adam ayağa kalkıp bir soru sordu ve şöyle dedi:

«Bu, Ebû İsrâil'dir. Hiç oturmamak üzere güneşin altında durmayı, hiç oruç açmamak üzere oruç tutmayı, hiç gölgede durmamayı ve hiç konuşmamayı adamış.»

«Söyleyin, gölgelensin, otursun, konuşsun ve orucunu da tamamlasın» buyurdu."

4048- Mâlik bunu mürsel olarak rivâyet ettikten sonra şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav) ona, Allah için taat olanı tamamlamasını ve masiyet olanı terk etmesini emretmiştir. Ona kefâreti emredip etmediği bana ulaşmadı."

4049- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

"Kızkardeşim, Beytullah'a yalınayak yürüyerek gitmeyi adadı. Peygamber (sav)'e bu hususu sormamı söyledi. Sordum; cevaben şöyle buyurdu:

«Hem yürüsün, hem binsin»."

4050- Diğer rivâyet: "Başı çıplak ve yaya (gitmeyi adadı)." Buyurdu ki:

"Ona söyleyin, başını kapasın, bineğine binsin ve (kefâret olarak) üç gün oruç tutsun."

4051- Ebû Dâvud, İbn Abbâs'dan merfû olarak: "Binsin ve kurban olarak da bir deve kessin!"

4052- Diğer rivâyet:

"Ona, binmesini ve bir deve kurban kesmesini emretti."

4053- Diğer rivâyet:

"İbn Abbas dedi ki: Bir adam şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Kız kardeşim adakta bulundu...» benzerini anlattı."

Ayrıca onda şöyle geçer: Buyurdu ki:

"Haccına hayvanına binerek gitsin, yeminine de kefâret versin."

4054- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ensâr'dan iki kardeş arasında miras meselesi vardı. Biri kardeşinden mirası taksim etmesini istedi.

Diğeri dedi ki:

«Eğer bir daha hisse istersen, bütün malımı Kâbe'nin örtüsüne sarfedeceğim ve seninle de konuşmayacağım.» Tekrar aynı şeyi isteyince, Ömer'e gelip durumu bildirdi.

Ömer şöyle dedi:

«Kâbe'nin senin malına ihtiyacı yok! Yeminine kefâret ver ve kardeşinle konuş! Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Rabbin masiyetinde, akraba ile ilgiyi kesmede, gücünün yetmediği şeyde, ne yeminin geçerlidir, ne de adağın»."

4055- Sâbit b. ed-Dahhâk (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) zamanında bir adam Buvâne'de bir deve kesmeyi adadı. Peygamber (sav)'e gelip durumu bildirdi. Şöyle buyurdu:

«Orada Cahiliye putlarından tapılan bir put var mı?»

«Hayır» dediler.

«Orada Cahiliye bayramlarından herhangi bir bayram kutlanıyor mu?»

«Hayır.»

«Öyleyse adağını yerine getir. Çünkü, masiyet hususunda ve sahip olunmayan şeylerde yapılan adaklar yerine getirilmez»."

4056- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden (ra):

Bir kadın dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Bu gazvenden sağ sâlim ganimetle dönersen başucunda def çalmayı adadım." Şöyle buyurdu:

"Eğer bunu adadıysan, adağını yerine getir! Adamamışsan hayır."

4057- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Masiyette adak olmaz. Onun kefâreti tıpkı yemin kefâreti gibidir."

4058- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir kadın ona dedi ki:

"Oğlumu kesmeyi adadım."

"Oğlunu kesme; yeminine kefâret ver" diye cevap verdi.

Orada bulunan bir yaşlı şöyle dedi:

"Bunda nasıl kefâret olur?" Cevap verdi:

"Allah Teâla buyurdu: **«Hanımlarına zıhâr yapanlarınız bilsinler ki (bu sözleriyle hanımları onların anneleri olmaz. Gerçekten onlar çirkin ve asılsız bir söz söylüyorlar)»** (Mücâdele, 58/2). Bu âyette zıhârdan bahsetmiş, sonra da âyetin devamında gördüğünüz gibi kefâreti emretmiştir."

4059- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim adını koymadan bir adakta bulunursa, kefâreti, yemin kefâreti gibi olur. Gücü yetmediği bir adakta bulunursa kefâreti, yemin kefâreti gibi olur. Kim de gücü yettiği bir şey adarsa adağını yerine getirsin!"

4060- Abdullah b. Ebî Bekr (ra)'dan, o da halasından:

"Halası Kubâ mescidine yürüyerek gitmeyi adamış; adağını yerine getiremeden ölmüş. Bunun üzerine İbn Abbâs kızına onun adına yürümesi için fetva vermiş."

NİKÂH BAHSİ

PEYGAMBER (SAV)İN BAZI HANIMLARI İLE EVLENMESİ

4061- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sen (Âişe'yi kastediyor) bana üç kere rüyamda gösterildin. Melek seni (rüyamda) bir ipek parçası içinde getirip «İşte bu senin eşindir» dedi. Yüzünü açtım baktım ki getirdiği (kız) sensin. Diyordum ki: Eğer bu (rüya) Allah'tan ise mutlaka gerçekleştirir."

4062- Tirmizî'nin lafzı: "Bu, dünyada da âhirette de senin eşindir."

4063- Urve (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Âişe'yi Ebû Bekr'den istedi. Ebû Bekr dedi ki:

«Ben senin kardeşinim.»

«Sen benim Allah yolunda ve Kitâb'ında kardeşimsin. Ama o, bana helâldir»."

4064- Âişe (r.anhâ)'dan:

Dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! İçinde ot bulunan bir vadide konaklarsan ve otların bir kısmını yenmiş; bir kısmını da yenmemiş bulursan, deveni hangisinde otlatırsın?"

"Tabiî otları yenmemiş kısmında" buyurmuş. Âişe (bu sözü ile) Allah Resûlü (sav)'in kız olarak ancak kendisiyle evlendiğini kasdetmiştir.

4065- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), benimle altı yaşımdayken evlendi (nişanlandı). Medine'ye geldik. Hâris b. el-Hazrecoğullarında konaklıdık. Sıtmaya yakalandım. Saçlarım döküldü, (iyileşince) yine uzadı. Salıncakta arkadaşlarımla sallanıp oynarken annem Ümmü Rûmân yanıma geldi. Ne istediğini anlamadan yanına gittim. Elimden tutup beni evin kapısında durdurdu. Soluk soluğa idim. Nerdeyse kalbim duracaktı. Biraz su alıp yüzüme ve başıma sürdüm. Beni eve soktu. Evde bir grup Ensâr hanımı vardı.

«Hayırlı, uğurlu ve bereketli olsun!» dediler. Annem beni onlara verdi. Üstümü başımı düzelttiler. Çok geçmeden Allah Resûlü (sav)'i görünce irkildim. Beni O'na teslim ettiler. O zaman dokuz yaşındaydım."

4066- Diğer rivâyet:

Urve dedi ki:

"Hatîce, Peygamber (sav), Medine'ye gitmeden üç yıl önce vefat etti. Ondan sonra iki veya iki yıla yakın bir müddet bekledikten sonra Âişe ile altı yaşındayken nikahlandı, dokuz yaşına bastığında onunla zifafa girdi."

4067- Diğer rivâyet:

"Onunla dokuz yıl birlikte oldu."

4068- Diğer rivâyet:

"Benimle, yedi yaşımdayken evlendi."

4069- Rezîn şunu ekledi:

"Peygamber (sav)'e süt hediye edildi; kadınlara:

«Haydi buyurun için ve -beni kastederek- arkadaşınıza da içirin!" buyurdu. Utandılar ve:

«Biz istemiyoruz» dediler. Şöyle buyurdu:

"Açlıkla yalan bir arada durmaz; haydi için!» buyurdu. Bunun üzerine içtiler."

4070- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bedir savaşına katılan ve Medine'de vefat eden Hüneys b. Huzâfe es-Sehmî'den dul kalan Hafsa'yı (babası) Ömer, Osman'a (evlenmesi için) teklif etti ve dedi ki:

«İstersen Hafsa'yı sana vereyim.» O önce:

«Bir düşüneyim» dedi.

Birkaç gün geçtikten sonra da:

«Onunla evlenmemeyi uygun gördüm» dedi. Ömer dedi ki:

Sonra Ebû Bekr'e teklif ettim ve:

«İstersen Hafsa'yı seninle evlendireyim» dedim. Sustu, ses çıkarmadı. O yüzden Ebû Bekr'e Osman'a kızdığımdan daha çok içerledim.

Çok geçmeden Hafsa'yı benden (yani Ömer'den) Peygamber (sav) istedi ve derhal O'nunla evlendirdim.

Ebû Bekr bana rastladığı zaman şöyle dedi:

«Hafsa'yı bana arz etmiştin. Ben de sustum, biliyorsun o zaman belki bana kırıldın.»

«Evet» dedim.

«Susmamın sebebi şu idi: Peygamber (sav) ondan (Hafsa'dan) söz etti de O'nun sırrını yaymak istemedim. Eğer O (Hafsa'yı) terk etseydi, tabiî ki kabul ederdim»."

4071- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"İddeti bitince, Ebû Bekr ona haber gönderip istetti. Onunla evlenmeyi kabul etmedi. Peygamber (sav) Ömer'i elçi olarak gönderip istetince şöyle dedi:

«Peygamber (sav)'e haber ver, de ki: Ben kıskanç bir kadınım. Ayrıca çok çocuklu bir kadınım. Sonra velilerimden kimse yoktur.»

Durumu Peygamber (sav)'e iletince, şöyle buyurdu:

«Git ona dön ve şöyle de: «Ben kıskanç bir kadınım, sözüne gelince; Allah'a dua ederim kıskançlığını giderir. Ben çocuklu bir kadınım, sözüne gelince, çocukları himaye edilecektir. Burada velilerimden hiç kimse yoktur, sözüne gelince, burada bulunan ve bulunmayan velilerinden hiç kimsenin bunu hoş görmeyeceğini sanmam.»

Ümmü Seleme, oğlu Ömer'e:

«Ey Ömer! Haydi git ve Allah Resûlü (sav) ile beni evlendir!» dedi. Hemen O'nunla evlendirdi."

4072- Enes (ra)'dan:

"Zeyneb'in iddeti bitince, Allah Resûlü (sav) Zeyd'e şöyle dedi:

«Haydi git ve kendisini istediğimi bildir!» Zeyd dedi ki:

«Gidip Zeyneb'e şöyle dedim: Müjde! Allah Resûlü (sav) beni sana gönderdi, seninle evlenmek istiyor.»

«Rabbim tarafından emrolunmadıkça böyle bir şey yapamam» dedi ve hemen mescidine gitti (ibadetine koyuldu). Sonra (hakkında) âyet indi. Peygamber (sav) de gelip izinsiz yanına girdi."

İnşaallah bu hadis ileride Ahzâb sûresinin tefsirinde gelecektir.

4073- Ümmü Habîbe (r.anhâ)'dan:

"O, Ubeydullah b. Cahş'ın hanımı idi. Habeşistanda ölünce, onu Necâşi Peygamber (sav) ile dört bin (dirhem veya dinar) mehir vererek evlendirdi. Peygamber (sav)'e Şurahbîl b. Hasene ile gönderdi."

4074- Diğer rivâyette: "Dört bin dirhemle" şeklinde geçmektedir.

4075- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) Hayber'e geldi; Allah kalenin fethini müyesser kılınca, kendisine Safiyye bn. Huyey b. Ahtab'ın güzelliğinden söz edildi. Kocası öldürülmüştü.

Yeni evlenmişti. Allah Resûlü (sav), ganimetten bir pay olarak onu kendi için seçti. Onunla beraber yola koyuldu; Seddu'r-Revhâ'ya varınca onunla zifafa girdi. Sonra küçük bir yaygı içerisinde hurma ve keş karışımı bir yemek hazırlandı ve sonra bana:

«Etrafındakileri çağır!» buyurdu. Bu yemek Safiyye için düğün yemeği oldu. Sonra Medine'ye doğru hareket ettik. Onun için bineğinin terkisine bir örtü seriyordu. Devesinin yanında oturup dizini koyuyor, Safiyye de dizine basarak devesine öyle biniyordu."

4076- Diğer rivâyet: O (Safiyye) Dihye'nin payına düşmüştü. Sonra Resûlullah (sav) yedi kişi karşılığında Safiyye'yi ondan satın alıp Ümmü Süleym'e, yanında iddet görmesi ve hazırlaması için verdi. Düğün yemeği hurma, kuru süt ve yağdan ibaretti. İnsanlar yediler, doydular."

Dediler ki: "Onunla evlendi mi yoksa onu ümmü veled (yani efendisi için çocuk yapan cariye) mi yaptı bilmiyoruz. Eğer onu örterse anla ki hanımı olmuştur; örtmezse ümmü veleddir." Deveye binerken onu örttü. Bundan onunla evlendiğini anladılar.

Medine'ye yaklaşınca, Allah Resûlü (sav) bineğini hızlandırdı, biz de hızlandırdık. Derken (devesi) Adbâ tökezledi. Peygamber (sav) düştü, o da düştü. Kalkıp onu örttü. Kadınlar gördüler ve şöyle dediler:

«Allah bu Yahudi kadını uzaklaştırsın!»"

4077- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav)'in hanımlarından Benu'l-Mustalik'ten Cüveyriye bn. el-Haris, Sâbit b. Kays b. Şemmâs'ın hissesine düştü. Kendini borçlandırmak ve borcunu ödeyip azat ettirmek için onunla mükâtebe anlaşması yaptı. Son derece güzel bir kadındı. Gören zevk duyardı.

Allah Resûlü (sav)'e gidip mükâtebe için (gerekli parayı bulmakta) yardım istedi. Kapıda durduğu zaman, durumundan hoşlanmadım. Benim gördüğümü (güzelliğini) mutlaka Allah Resûlü (sav)'in de göreceğini anladım. Dedi ki:

«Ey Allah Resûlü! Ben Cüveyriye bn. el-Hâris'im. Durumum sana gizli değil, pek âlâ biliyorsun; ben Sâbit b. Kays'ın hissesine düştüm. Kendimi azat ettirmek için ona borçlandım, mükâtebe akdi yaptım. Bana yardım etmen için sana geldim.»

«Sana istediğinden daha hayırlısını teklif etsem hoşlanır mısın?»

«Nedir o ey Allah Resûlü?»

«Borçlarını (mükâtebe bedelini) ödeyip seninle evleneyim!»

«Olur» dedi.

Orada bulunan insanlar Peygamber (sav)'in Cüveyriye ile evlendiğini duyunca, ellerindeki esirleri azat edip salıverdiler ve «Bunlar Allah Resûlü (sav)'in akrabalarıdır (hanımı tarafından yakınlarıdır)» dediler."

(Âişe) dedi ki: "Halkı hakkında ondan daha bereketli bir kadın görmedim. Onun yüzüsuyu hürmetine, Mustalikoğullarından tam yüzden fazla ev halkı hürriyetine kavuştu."

4078- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Cevn'in kızı (Ümeyme) Allah Resûlü (sav)'in yanına girince:

«Senden Allah'a sığınırım!» dedi. Allah Resûlü (sav)'in cevabı:

«Çok büyük bir varlığa sığındın. Haydi git, ailene dön!» oldu" [Buhârî ve Nesâî, "Kilâbîlerden bir kadın girince" lafzı ile.]

4079- Ebû Üseyd'den nakledilen diğer rivâyet:

Allah Resûlü (sav) onun (Ümeyme'nin) yanına girip onunla başbaşa kalınca,

"Haydi kendini bana ver!" dedi. O şu cevabı verdi:

"Kraliçe bir kadın kendi kendini teb'asına hibe eder mi?"

Sinirini sakinleştirmek için elini ona uzatınca şöyle çıkıştı:

"Senden Allah'a sığınırım!"

"Sen, gerçekten sığınılmaya lâyık olana sığındın" deyip (yanımıza) çıktı ve şöyle dedi:

"Ey Ebû Üseyd! Buna râzikiyye (denilen beyaz keten kumaştan yapılmış) iki elbise verip ailesine kavuştur."

4080- Diğer rivâyet:

"Peygamber (sav), Ümeyme bn. Şarâhîl ile evlendi."

Benzeri rivâyet.

4081- Buhârî ve Müslim, Sehl b. Sa'd'dan benzerini rivâyet ettiler; onda şöyle geçmektedir:

"Ona (kadına) dediler ki:

«Bu kimdir biliyor musun?»

«Hayır» dedi.

«Bu Allah Resûlü'dür, seni istemek için geldi» dediler.

«Peygamber'le evlenme fırsatını kaçırmaktan dolayı bedbaht oldum» dedi."

4082- Ümmü Şerîk (r.anhâ)'dan:

"O, kendini Peygamber (sav)'e bağışlayanlardandı."

4083- Enes (ra)'dan:

"Dediler ki: «Ey Allah Resûlü! Ensâr hanımlarından hiçbirisiyle evlenmiyecek misin?»

«Onlarda aşırı kıskançlık vardır» buyurdu."

EVLENMEYİ TEŞVİK ETMEK, NİŞANLILIK, NİŞANLANMADAN ÖNCE GÖRÜP BAKMAK VE DİĞER NİKÂH ÂDÂBI

4084- Alkame (ra)'dan:

"Mina'da Abdullah b. Mes'ûd ile beraber yürüyordum. Osman rastladı. Dedi ki:

«Ey Ebû Abdirrahman! Seni genç bir cariye ile evlendireyim mi? Belki sana eski günlerini hatırlatır.» Abdullah şu cevabı verdi:

«Sen bunu diyorsan, Allah Resûlü (sav) de bize şöyle buyurmuştu:

«Ey gençler topluluğu! İçinizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü bu, gözü haramdan, ferci (zinadan) korur. Gücü yetmeyense, oruç tutmalıdır. Çünkü orucun (şehveti) kırma özelliği vardır»."

4085- Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Soylu ve güzel bir kadın buldum; ancak çocuk doğuramuyor; onunla evleneyim mi?»

«Hayır.»

İkinci kez geldi, yine nehyetti. Sonra üçüncü kez gelince, şöyle buyurdu:

«Sevimli ve doğurgan kadınlarla evlenin! Çünkü (diğer) milletlere karşı sizin (çokluğunuz) ile iftihar edeceğim»."

4086- Saîd İbn Cübeyr (ra)'dan: "İbn Abbâs bana dedi ki:

«Evlendin mi?»

«Hayır» dedim.

«Evlen! Bu ümmetin en hayırlısı, hanımları en çok olandır" dedi. —Bu sözü ile Peygamber (sav)'i kasdetti.—

4087- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dünya bir meta'dır. Onun en iyi meta'ı (faydalanılacak şeyi) ise saliha bir kadındır."

4088- İbn Ebî Necîh (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Karısı olmayan adam yoksuldur, yoksul."

"Çok malı olsa da mı?"

"Çok malı olsa da."

"Kocası olmayan kadın da yoksuldur, yoksuldur" buyurdu.

"Çok malı olsa da mı?" dediler.

"Çok malı olsa da" buyurdu.

4089- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınla dört (şey) için evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Elleri toprak olası sen dindarını al."

4090- İbn Amr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınları güzellikleri için almayın, kim bilir belki güzellikleri helâklarına sebep olur. Malları için de almayın, kim bilir malları onları azdırır. Onları dinleri için alın! Dindar olan kara ve burnu kesik cariye daha hayırlıdır."

4091- Enes (ra)'dan:

(Allah Resûlü buyurdu:)

"Kim Allah'a tertemiz olarak kavuşmak isterse, hür kadınlarla evlensin."

4092- Câbir (ra)'dan:

"Evlenmiştim. Peygamber (sav) sordu: «Kiminle evlendin?»

«Dul kadınla evlendim.»

«Neden dul kadınla evlendin. Genç kızlar ve onlarla oynaşmak daha iyi değil miydi?» buyurdu.

4093- Diğer rivâyet: "Onun seninle, senin de onunla oynaşacağınız bir bâkire yok muydu?" buyurdu.

4094- Abdurrahman b. Sâlim b. Utbe b. Uveym b. Sâide el-Ensârî'den, o babasından, o da dedesinden: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bâkire kızlarla evlenmelisiniz, çünkü onların ağızları daha tatlı, rahimleri daha doğurgan olur. Üstelik onlar aza daha razı olurlar." [İbn Mâce. Abdurrahman hali bilinmeyen (meçhul) bir râvidir.]

4095- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bir kadın gördü; hemen hanımı Zeynep'e gitti. Zeynep deri işliyordu. Onunla cinsî ilişki kurdu. Sonra ashâbına çıkıp şöyle buyurdu: «Kadın şeytan kılığında gelir; şeytan kılığında gider. Biriniz bir kadın gördüğü zaman, hemen kendi hanımına varsın, çünkü onda, içindeki (şehvet ve arzuyu) giderecek şey vardır»."

4096- Ebû Zer (ra)'dan:

İkâf b. Bişr et-Temîmî Peygamber (sav)'in yanına girdi; ona buyurdu ki:

"Ey İkâf! Hanımın var mı?"

"Hayır."

"Cariyen de mi yok?"

"Hayır."

"Malın var mı (zengin misin)?"

"Zenginim."

"Öyleyse şeytan kardeşlerindensin. Zira sen hıristiyan olsaydın, ruhbanlarından olurdun. Bizim sünnetimiz (kanunumuz) evlenmektir. Kötüleriniz bekârlarınızdır. Ölülerinizin en rezilleri bekârlarınızdır. Şeytanla mı ilgileniyor (ona yardımcı oluyor)sunuz? Salihler hakkında, şeytanın, kadınlardan daha etkili bir silâhı yoktur. Evliler müstesna. Çünkü onlar yaramaz söz ve fiilden uzak ve temizdirler.

Yazık sana ey İkâf! Onlar (kadınlar) Eyyûb, Dâvud, Yûsuf ve Kerfes'in yoldaşlarıdır. (Onları rahatsız etmişlerdir)" Bişr b. Atiyye sordu:

"Ey Allah Resûlü! Kerfes kimdir?" Cevap verdi:

"O bir adamdır ki, üçyüz yıl deniz sahillerinin birinde Allah'a ibadet etmiştir. Gündüzleri oruçla geceleri namazla geçirmiştir. Ne yazık ki sonra âşık olduğu bir kadın yüzünden Allah'ı inkâr etmiştir. Allah için yapmakta olduğu ibadetleri bir anda terk etmiştir. Bereket ki sonradan kendine gelmiş, Allah'ın rızasını gerektiren bazı güzel davranışlarda bulunmuş da Allah onu bağışlamıştır.

Yazık sana ey İkâf evlen! Yoksa sen de Allah'ın emirlerine sırt çevirmişlerden olursun."

"Öyleyse ey Allah Resûlü, beni evlendir!" deyince, Resûlulluh (sav) şöyle buyurdu:

"Seni Gülsüm el-Himyerî'nin kızı Kerîme ile evlendirdim."

4097- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim evlenirse imanın yarısını tamamlamış olur; kalan diğer yarısı hakkında ise Allah'tan korksun!"

4098- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınlarla evlenin ki size zenginlik getirsinler."

4099- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şu üç şeyi, her kim Allah'a güvenerek ve karşılığını ancak Allah'tan bekleyerek yaparsa, ona yardım etmek ve onu mübarek kılmak Allah üzerinde bir hak olur: Kim Allah'a güvenerek ve karşılığını da ancak O'ndan bekleyerek bir köle azat etmek gayretinde bulunursa Allah'ın ona yardım etmesi ve onun malını bereketlendirmesi bir hak olur.

Her kim Allah'a güvenerek karşılığını O'ndan isteyerek ölü bir araziyi ihya ederse, Allah'ın ona yardım etmesi ve malını bereketlendirmesi Allah üzerinde bir hak olur.

Kim Allah'a güvenerek karşılığını ancak O'ndan dileyerek evlenirse, ona yardım etmesi ve bu evliliği onun hakkında mübarek kılması artık Allah üzerinde bir hak olur."

4100- İbn Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), insana, müslüman kardeşinin istediği kızı istemesini yasak kılmıştır. Ama ne zaman (kardeşi) ondan vazgeçerse, ya da izin verirse o zaman caiz olur."

4101- Adiy b. Hâtim (ra)'dan:

Peygamber (sav)'in huzurunda bir adam bir hitapta bulunup şöyle dedi:

"Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, doğru yolu bulmuş olur. Kim ikisine baş kaldırırsa doğru yoldan sapmış olur."

Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"Ne kötü bir hatipsin sen! Şöyle de: «Kim Allah'a ve Resûlüne baş kaldırırsa»."

4102- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav) bize hacet hutbesini öğretti:

"el-Hamdü lillahi nestaînuhû ve nestağfiruhu ve neûzü billahi min şurûri enfusinâ. Men yehdillâhu felâ mudille leh. Ve men yudlil felâ hâdiye leh. Ve eşhedü en lâ ilâhe illallah. Ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resûlüh. Yâ eyyühellezîne âmenû'ttekû'llahe'llezî tesâelûne bihî ve'l-erhâm. İnnellâhe kâne aleyküm rakîbâ. Yâ eyyühellezîne âmenû ittekû'llâhe hakka tukâtih. Velâ temûtunne illâ ve entüm müslimûn. Yâ eyyühellezîne âmenû'ttekû'llâhe ve kûlû kavlen sedîdâ. Yuslih leküm a'mâleküm ve yağ-

fir leküm zünûbeküm. Ve men yuti'illâhe ve Resûlehu fe kad fâze fevzan azîma (=Hamd Allah'a mahsustur. O'ndan yardım dileriz, O'ndan af dileriz, nefsimizin şerlerinden, amellerimizin kötülerinden O'na sığınırız. Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Allah kimi de saptırmışsa, onu hidâyete erdirecek yoktur. Allah'tan başka ilâh olmadığına şehâdet ederim. Ey iman edenler, adını zikrederek birbirinize talepte bulunduğunuz Allah'tan ve aranızdaki akrabalık bağını koparmaktan korkun! Şurası muhakkak ki Allah üzerinizde gözetleyicidir." (Nisâ, 4/1). "Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkun. Sakın ha müslüman olmaktan başka (her hangi bir) şekilde ölmeyin." (Âl-i İmrân, 3/102) "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sağlam bir söz söyleyin. Tâ ki Allah sizin işlerinizi salaha çıkarsın ve günahlarınızı da affetsin. Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur." (Ahzâb, 33/72-71).

4103- Diğer rivâyette: "Ve Resûlihî"den sonra şöyle geçer: "Erselehû bi'l-hakkı Beşîren ve Nezîren beyne yedeyi's-sâati. Men yutîillahe ve Resûlehu fe-kad raşede, ve men ya'sihimâ fe-innehu lâ yadurru illâ nefsehu velâ yadurrullahe şey'â (=O'nu hakkıyla bir müjdeleyici ve korkutucu olarak kıyamete yakın bir zamanda gönderdi. O halde kim Allah'a ve onun Resûlüne itaat ederse yolunu bulur. Her kim de o ikisine isyan ederse, o kimse ancak kendi nefsine zarar vermiş olur, Hiçbir surette Allah'a zarar veremez)."

4104- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"İçinde teşehhüd bulunmayan her hutbe (dua) çolak el gibidir."

4105- Süleymoğullarından bir adam (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'den, Ümâme bn. Abdi'l-Müttalib'i istedim. Onu benimle teşehhüd etmeden (şehâdet kelimelerini söylemeden, yani nikah duası yapmadan) evlendirdi."

4106- Câbir (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Sizden biri bir kadınla evlenmek isterse, onunla evlenmeye götürecek yerlerine baksın."
Câbir diyor ki: "Bir kadınla nişanlanmak istedim. Gizli olarak onu takip ettim, onunla evlenmemi sağlayacak yerine (yüzüne) baktım ve onunla evlendim."

4107- Ebû Hureyre (ra)'dan:
"Bir adam Ensâr'dan bir kadına talip oldu. Peygamber (sav) sordu:
«O'na baktın mı?»
«Hayır.»
«O zaman git bak! Çünkü Ensâr'ın gözlerinde bir şey olur» buyurdu."

4108- Âişe (r.anhâ)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Evliliği ilân edin; evlenme işlerini mescidlerde yapın ve üzerine de defler çalın!"

4109- Rezîn şu eki yaptı: "Çünkü helâl ile haramı ayıran şey onu ilân etmektir."

4110- Buhârî'nin rivâyeti: "Bir kadını Ensâr'dan bir adamla evlendirmiştik; şöyle buyurdu:
«Sizde eğlence yok mu? Ensâr eğlenceyi sever»."

4111- Âişe (r.anhâ)'dan:
(Allah Resûlü (sav):)
Yanında bulunan bir yetim kız için buyurdu ki: "Falan kız ne oldu?"

"Onu kocasına verdik" dedim. Şöyle buyurdu: "Onunla beraber def çalacak, şarkı söyleyecek birini gönderdiniz mi?"

Dedim ki: "Şarkıcı ne söylesin?"

Şunu söylesin, buyurdu: "Size geldik, size geldik. Bizi selâmlayın, biz de sizi selâmlayalım. Kırmızı altın olmasaydı, bedevileriniz yerleşik olmazdı. Siyah buğday olmasaydı, genç kızlarınız semirmezdi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4112- Zeyd b. Eslem mürsel olarak:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz bir kadınla evlendiğinde ya da bir cariye satın aldığında alın saçından (perçeminden) tutup bereketle dua etsin. Deve satın aldığı zaman, hörgücünün tepesinden tutup şeytandan Allah'a sığınsın."

4113- Ebû Dâvud, Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden, evlenenin, hizmetçi ve deve satın alanın edeceği dua ile ilgili merfû olarak şunu rivâyet etmiştir:

"Allahümme innî es'elüke hayrehâ ve hayre ma cebeltehâ aleyhâ ve eûzü bike min şerrihâ ve şerri mâ cebelteha aleyhi (=Allahım! Onun iyisini, verdiğin huyunun da iyisini dilerim; onun şerrinden ve kendisine verdiğin huyunun da kötüsünden Sana sığınırım)."

4114- el-Hasan (ra)'dan:

Akîl b. Ebî Tâlib, Cuşemoğullarından bir kadınla evlendi. Bunun üzerine: **"bi'r-refâi ve'l-benîn** (=Mutluluklar ve (bol) oğullar)!" dediler. Bunun üzerine şöyle dedi:

"Allah Resûlü (sav)'in söylediği gibi deyin:

«Bârekellahu fîküm ve bâreke leküm (=Allah sizde bereketi artırsın. Sizin için bu evliliği mübarek etsin»."

4115- Ebû Dâvud ve Tirmizî, Ebû Hureyre'den:

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Bârekellahu leke ve bâreke aleyke ve cemaa beynekümâ fî hayrin (=Allah senin için mübarek etsin, üzerine mübarek kılsın. İkinizi hayırda [iyilik ve mutluluklarda] birleştirsin)."

4116- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), benimle Şevvâl ayında evlendi; Şevvâl ayında zifafa girdi. Onun yanında hangi hanımı benim kadar mutlu ve şanslıdır?"

(Âişe) yakınlarından olan kadınları Şevvâl ayında zifafa sokmayı güzel görürdü.

4117- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri ailesi ile cinsî temas kurarken: **«Bismillahi Allahümme cennibna'ş-şeytâne ve cennibi'ş-şeytâne mâ razektenâ (=Bismillahi, Allahım! Şeytanı bizden uzaklaştır, rızık olarak ihsan edecek olduğun çocuktan da onu uzaklaştır)»** diye dua edip sonra aralarındaki bu temastan çocuk takdir edilirse, şeytan ona asla zarar veremez."

4118- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelerek, "Karım, kendisine dokunan (erkek) eli(ni) geri çevirmiyor" deyince şöyle buyurdu:

"Onu kendinden uzaklaştır!"

"Nefsimin onu arzulayıp arkasından gitmesinden korkuyorum" deyince, şöyle buyurdu:

"Öyleyse ondan faydalan!"

4119- Ebu'z-Zübeyr el-Mekkî (ra)'dan: "Bir adam bir adamdan kız kardeşini istedi, adam onun iyi olmadığını (zina ettiğini) söyleyince Ömer bunu duydu ve kızın kardeşini dövdü ya da neredeyse dövecek gi-

bi oldu; sonra şöyle çıkıştı: «Unutulmuş bir olayı neden hatırlattın?»"

4120- Ata b. Yesar (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kızı Fâtıma'yı, bir yatak, bir kırba (damacan) ve bir de içi izhir (bir tür ot) dolu bir yastıkla gelin etti."

4121- el-Misver b. Mahrame (ra)'dan:

"Ali, Fâtıma'nın üstüne evlenmek için Ebû Cehl'in kızını istedi. Fâtıma hemen Peygamber (sav)'e gidip dedi ki: «Halkın kızların için öfkelenmediğini söylüyor. İşte Ali, Ebû Cehl'in kızına talip oldu.»

Hemen kalktı teşehhüdünü duydum. Teşehhüdünden sonra şöyle hitap etti:

«Emmâ ba'du: Ben Ebu'l-Âs b. er-Rebî'e (kızım Zeyneb'i) verdiysem, kocası beni dinleyip tasdik ettiği için verdim. Fâtıma benim bir parçamdır. Ona kötülük etmenizi hoş görmem. Vallahi Allah Resûlü'nün kızı ile Allah düşmanının kızı bir araya asla gelemez!» Bunun üzerine Ali, Ebû Cehl'in kızına talip olmaktan vazgeçti."

4122- Diğer rivâyet: "O, minber üzerinde şöyle buyurdu:

«Hâşim b. el-Muğîreoğulları kızlarını Ali'ye vermeleri için benden izin istediler. Onlara asla izin vermem. Onlara asla müsaade etmem! Ali kızımı boşayıp onların kızını almak isterse başka. Çünkü o (Fâtıma) benim parçamdır. Onu şüphelendiren şey beni de şüphelendirir; onu üzen şey beni de üzer»."

4123- Ali (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'in yanındaydı. Bu esnada:

«Kadın için en hayırlı olan şey nedir?» diye sordu. Sükût ettiler. Ben de dönünce Fâtıma'ya sordum:

«Kadınlar için en hayırlı şey nedir?»

«Erkeklerle iddialaşmamalarıdır» dedi.

Bunu Peygamber (sav)'e anlatınca şöyle buyurdu:

«Fâtıma benim parçamdır»."

[Bezzâr zayıf bir senedle]

4124- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın zifaf için kocasının yanına girdiği zaman, erkek ve kadın kalkarak iki rekat namaz kılsınlar. Adam şöyle dua etsin:

«Allahım! Beni ailemde mutlu eyle! Ailemi de bende mutlu eyle! Allahım, onları benden rızıklandır, beni de onlardan rızıklandır. Allahım, hayırda oldukça bizi daima bir arada tut. Eğer ayırmakta hayır varsa bizi ayır!»"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4125- Ebû Ruhm (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Evlenme işi için iki kişi arasında aracılık etmek, en hayırlı aracılıklar-dandır."

(EVLİLİKTE) VELİLER, ŞAHİTLER, İZİN İSTEME VE DENKLİK

4126- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Velisinden izinsiz evlenen bir kadının nikâhı bâtıldır." Bunu üç kere söyledi.

"Eğer adam onunla zifafa girerse, onun fercinden faydalandığı için mehrini vermesi gerekir. Eğer veliler (kadını evlendirme konusunda) anlaşamazlarsa, artık devlet başkanı velisi olmayanın velisidir."

4127- İkisinin Ebû Mûsâ'dan şöyle bir rivâyeti vardır: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Veli olmadan nikâh (evlilik) olamaz."

4128- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir kadını, iki velisi (iki ayrı şahsa) evlendirirse, geçerli olan önce davranan velinin evlendirmesidir."

4129- Rezîn şunu da ekledi:

"Eğer onunla zifafa girilirse, hangisi ilk önce zifafa girmiş ise kadın onun olur."

4130- İbn Abbas (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kendilerini şahitsiz olarak ancak fuhuş yapan kadınlar evlendirirler."

Tirmizî bunun mevkûf (İbn Abbâs'ın sözü) olması sahihtir dedi.

4131- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın, kadını evlendiremez. Kadın kendisini evlendiremez. Kendi kendisini ancak zina eden kadın evlendirir."

4132- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan, dedi ki:

"Kadın ancak velisinin, ya da ailesinde yetkili kimselerin, ya da sultanın izniyle evlenebilir."

4133- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Efendilerinden izinsiz evlenen bir köle zânî (zina etmiş) sayılır."

4134- Ebu'z-Zübeyr el-Mekkî (ra)'dan:

"Bir erkek bir de kadının şahitliği ile evlenenlerin nikâh meselesi Ömer'e getirilince şöyle dedi:

«Bu gizli nikah sayılır, kabul etmem. Daha önce haberdar olsaydım recme-derdim»."

4135- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dul, kendisini evlendirme hususunda, velisinden daha yetkilidir. Kızdan izin istenir, susması izni sayılır."

4136- Onun rivâyetlerinden:

"Kızdan (evlendirmesi için) babası izin ister. Onun izni susmasıdır."

4137- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bâkire bir kız, Peygamber (sav)'e gelip istemediği halde babasının zorla kendisini evlendireceğini söyledi.

Bunun üzerine Peygamber (sav) onu (kabul edip etmemekte) serbest bıraktı."

4138- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dininden ve ahlâkından hoşnut olduğunuz biri sizden kız istemeye gelirse verin! Vermezseniz, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk olur."

4139- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dünya ehlinin (kendilerince) değer verdikleri, peşinden koştukları şey maldır."

4140- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebia —ki Bedir'e katılanlardandır— Sâlim'i evlât edindi ve ona kardeşinin kızı Hind bn. el-Velid b. Utbe'yi verdi.

O (Sâlim) Ensâr'dan bir kadının azatlısıdır. Velîd'in kızı Hind ise, ilk muhacirlerdendir. Aynı zamanda Kureyş'in en faziletli dullarındandır."

4141- Rezîn şunu ekledi:

"Ebû Huzeyfe'nin bu davranışını Kureyş hoş karşılamadı. Ve şöyle dediler:

«Kardeşinin kızını bir azatlı köleye verdi.» Cevabı şu oldu:

«Benim bildiğim bir şey varsa o azatlının, kardeşimin kızından daha hayırlı olduğudur.»

Kureyş bu sözüne, davranışından daha çok şaşırdı."

4142- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Araplar birbirlerine denktir. Azatlılar da birbirine denktir."

İsnâdında Süleyman b. Ebi'l-Cevn adlı râvi vardır.

4143- Muâz b. Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnfaz etmeye gücü yettiği halde öfkesine hakim olan kimseye kıyamet günü Allah en beğenip seçtiği hûriyi verir.

Kim bir köleyi evlendirirse, Allah onun başına Kıyamet günü kral tâcı koyar."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de leyyin bir senedle.]

4144- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rabbiniz bir, babanız bir. Arabın Acceme, kırmızının siyaha üstünlüğü yoktur! (Üstünlük) ancak takva iledir."

4145- Bezzâr'ın lafzı: "Babanız birdir, dininiz birdir. Babanız Âdem'dir; Âdem ise topraktan yaratılmıştır."

4146- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınlarınızın hayırlısı ile evlenmeye bakın. Denginiz olanlarla evlenin! Birbirlerine denk olanları evlendirin."

[İbn Mâce zayıf bir senedle.]

MEHİR, DÜĞÜN YEMEĞİ VE DAVETE İCÂBET

4147- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

Bir kadın Allah Resûlü (sav)'e gelerek şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Kendimi sana hibe etmek için geldim."

Bunun üzerine ona tepeden tırnağa baktı, sonra başını öne eğdi. Kadın kendisi hakkında Peygamber (sav)'in bir hükme varmadığını görünce oturdu. Hemen ashâbından bir adam kalkıp şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Eğer ona ihtiyacın yoksa, onu benimle evlendir."

"Yanında verecek mehrin var mı?"

"Hayır."

"Haydi ailene git belki onlarda bir şey bulursun!" buyurdu. Adam gitti, biraz sonra geri döndü ve şöyle dedi:

"Hayır! Vallahi ey Allah Resûlü bir şey bulamadım."

"Bak; bir demir yüzüğü de olabilir."

Gitti, döndü ve şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü, hayır vallahi, bir demir yüzüğü de yok! Ama işte kaftanım — Sehl dedi ki: Bütün malı kaftanından ibaretti— Yarısı onun (kadının) olsun."

"Senin kaftanını ne yapsın? Sen giydiğin zaman, onun sırtında bir şey olmayacak; o giydiği zaman senin sırtında bir şey olmayacak?"

Adam orada sessizce oturdu. Aradan epey bir zaman geçti. Sonra kalktı ve arkasını dönüp yürümeye başlayınca, Allah Resûlü (sav):

"Çağırın gelsin" dedi. Gelince sordu:

"Kur'ân'dan ezberinde ne var?"

"Falan sûre, falan sûre" diyerek sûreleri saydı.

"Bunları ezberden okuyabiliyor musun?"

"Evet."

"Haydi git, Kur'ân'dan ezberinde olanları (ona öğretmen) karşılığında o kadını seninle nikahladım" buyurdu.

4148- Enes (ra)'dan:

"Ebû Talha, Ümmü Süleym'e talip çıktı. Ümmü Süleym'in cevabı şöyle oldu:

«Vallahi ey Ebû Talha! Senin gibisi geri çevrilmez; ancak sen kâfir bir adamsın; ben müslüman bir kadınım. Seninle evlenmem helâl olmaz. Müslüman olursan bunu, mehrim olarak kabul ederim. Bundan başka da hiçbir şey istemem.»

Hemen müslüman oldu ve müslüman oluşu onun mehri oldu.

Sâbit der ki: "Ümmü Süleym'in mehrinden daha değerli bir mehre sahip olan bir kadını hayatımda duymadım. Mehri İslâm olmuştur. Onunla zifafa girdi ve ona (çok hayırlı bir çocuk (olan Enes'i) doğurdu."

4149- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir kadına mehir olarak iki avuç dolusu kavrulmuş un veya hurma verirse, kadını kendisine helâl etmiş olur."

4150- Diğer rivâyet: "Biz Peygamber (sav) zamanında bir avuç yiyecekle mut'a usûlü kadınlardan istifâde ederdik."

4151- Abdullah b. Âmir b. Rabîa (ra)'dan, o da babasından:

"Fezâreoğullarından bir kadın iki pabuç karşılığında evlendi. Peygamber (sav) sordu:

«Kendini ve kendindekini iki pabuç karşılığında vermeyi kabul edip razı oldun mu?» Kadın «Evet» deyince, Peygamber (sav) bu evliliği kabul edip onayladı."

4152- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in, kadınlarına (evlenirken) verdiği mehir, oniki ukiye ve bir neş idi." Âişe, neşi yarım ukiyye ile tefsir etti. Buna göre tamamı, beşyüz dirheme tekâbül etmektedir.

4153- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav), benimle kırk dirhem değerinde bir mal(ı mehir) vererek evlendi.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir isnâdla.]

4154- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ümmü Seleme'ye (mehir olarak) on dirhem değerinde bir mal verip evlendi."

[Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4155- Ömer (ra)'dan:

O, bir hutbesi esnasında şöyle dedi:

"Mehirlerde fazla aşırı davranmayın. Eğer bu pahalılaştırma, dünyada bir şeref, Allah katında da bir takva olsaydı, bu hususta sizin en iyiniz Allah Resûlü (sav) olurdu. Oysa o, ne aldığı hanımlarda, ne de evlendirdiği kızlarında on iki ukiyeden fazla mehir takdir etmemiştir."

4156- Nesâî şunu da ilave etti:

"Kişiden ağır mehir alınırsa, aldığı kadına karşı içinde bir düşmanlık meydana gelir; hatta zamanla: «Senin için çok ağır yük altına girdim» diyebilir."

4157- Enes (ra)'dan:

"Abdurrahman b. Avf (Medine'ye) geldi. Allah Resûlü (sav), onunla Sa'd b. Rabî el-Ensârî arasında kardeşlik tesis etti. Sa'd el-Ensârî'nin iki hanımı vardı. Malının yarısıyla hanımlarının birini Abdurrahman'a vermeyi teklif etti. Onun (Abdurrahman'ın) cevabı şu oldu:

«Allah hanımını ve malını sana mübarek etsin. Bana çarşıyı göster yeter.» Çarşı-

ya gittiler, biraz kuru yoğurt ve tereyağı satarak kazanç elde etti.

Aradan bir süre geçtikten sonra Abdurrahman'ı üzerinde evlenen kişilere mahsus olan sarı boyalı bir koku olduğu halde görünce, Peygamber (sav) sordu:

«Hayrola bir şey mi oldu?»

«Ensâr'lı bir hanımla evlendim.»

«Mehir olarak ne verdin?»

«Bir çekirdek ağırlığında (beş dirhem) altın verdim» dedi.

«Öyleyse bir koyunla olsun (düğün) yemeği ver» buyurdu."

4158- Diğer rivâyet:

"Gel sana malımı ikiye bölüp yarısını sana vereyim. İki hanımım var. Birini boşayayım, iddeti bittikten sonra sen onunla evlenirsin" deyince o:

"Allah sana mübarek etsin" dedi.

4159- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'den, karısına karşı ödemekle yükümlü olduğu mehirde yardımcı olmasını rica etti.

«Kaça evlendin?» diye sordu.

«Dört ûkiyye ile evlendim.»

«Ne o, siz galiba gümüşü dağdan yontup elde ediyorsunuz. Şu anda bizde sana verecek bir şey yok, belki ilerde seni bir müfreze ile göndeririz de oradan bir şey getirirsin» buyurdu."

4160- İbn Mes'ud (ra)'dan:

"Ona, mehir takdir etmeden evlenip ölünceye kadar hanımıyla gerdeğe girmemiş bir adam hakkında sordular; şu cevabı verdi:

«O kadın için diğer hanımlarına verdiği mehir miktarı mehir hakkı vardır. Ne eksik, ne de fazla. İddet tutması gerektiği gibi, mirasında da hakkı vardır.»

Bunun üzerine Ma'kil b. Sinân el-Eşcaî ayağa kalkıp şöyle dedi:

«Allah Resûlü (sav), içimizden bir kadın olan Berva' bn. Vâşık hakkında da aynı hükmü vermişti.»

İbn Mes'ûd bu söze pek sevindi."

4161- Nâfi' (ra)'dan:

"Kocası kendisine bir mehir takdir etmeden ve kendisine yaklaşmadan ölen bir kadın hakkında, İbn Ömer ile Zeyd b. Sâbit: «Ona mehir gerekmez, ama miras vardır» diye hüküm verdiler."

4162- İbn Ömer (ra) şöyle derdi:

"Boşanan her kadının bir tazminat hakkı vardır. Ancak kendisine mehir takdir edildiği halde cinsel birleşme yapılmadan boşanan kadının tazminat hakkı yoktur. O kadın ancak kendisine takdir edilen mehrin yarısını alır."

4163- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ömer, evlilikte perdeler indirildiği (zifafa girildiği) zaman, daha önce takdir edilmemiş olsa bile mehrin (tazmin edilmesi) gerektiğine hükmetmiştir."

4164- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ali, Fâtıma ile evlendiği zaman, onunla gerdeğe girmek istedi. Allah Resûlü (sav) ona bir şey vermeden gerdeğe girmekten onu alıkoydu. Bunun üzerine dedi ki:

«Ey Allah Resûlü, verecek bir şeyim yoktur.»

«Ona zırhını ver!» dedi.

Bunun üzerine ona zırhını verip gerdeğe girdi."

4165- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), bir kadını, kocası ona hiçbir şey (mehir) vermeden kocasının yanına (gerdeğe) sokmamı emretti."

4166- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kadına, nikâhı kıyılmadan önce verilen bir mehir yahut mehir dışında kocasının ona vaadettiği herhangi bir şey veya hediye, o kadına aittir. Nikâhın kıyılmasından sonra verilen ise kime verilmişse onun olur. Bir adama ikram edilmeye en uygun şey, kızı veya kızkardeşidir."

4167- Ukbe b. Âmir (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şartları yerine getirilmeye (ödenmeye) en lâyık olan şey, ferçlerin helâl edilmesini sağlayan mehirdir."

4168- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Nişanlanması kolay, mehri kolay ve doğumu kolay olmak, kadının şansı ve bereketindendir." [Ahmed leyyin bir senedle.]

4169- İbn Sîrin (ra)'dan:

"Hasan b. Ali, bir kadınla evlendi. Ona mehir olarak herbirinin yanında bin dirhem bulunan tam yüz cariye gönderdi."

4170- Meymûn el-Kürdî'den, o da babasından:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir adam az veya çok bir mehir karşılığında —içinde onu ödememe niyeti olduğu halde— evlenirse o kişi, Kıyamet günü Allah'a zâni olarak kavuşur."

4171- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) Zeynep'le evlendiği zaman verdiği ziyafeti, kadınlarının hiçbirinde vermemiştir. Zeynep'le evlendiğinde bir koyun keserek ziyafet vermiştir."

4172- Diğer rivâyet: "Onlara ekmek ve et yedirdi. Yediler, doydular, bitiremediler geride daha çok yemek bıraktılar."

4173- Âişe ve Ümmü Seleme (r.anhumâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bize Fâtıma'nın gelinlik hazırlığını yapmamızı ve onu Ali'nin yanına sokmamızı emretti. Bunun üzerine, Ali'nin odasına gittik, Bethâ'dan getirdiğimiz yumuşak toprağı odaya yaydık.

Sonra iki kılıfa yastık içine hurma lifi doldurduk. Sonra hurma ve kuru üzümle yemek verdik. Tatlı su içirdik.

Elbise ve su kırbasının üzerine asılması için bir direk getirip evin bir kenarına diktik. Fâtıma'nın düğünü kadar güzel bir düğün görmedik."

4174- Safiyye bn. Şeybe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), evlendiği kadınlardan birinin düğününde iki ölçek arpa ile ziyafet verdi."

4175- Yahyâ b. Saîd (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav), içinde ekmek de, et de bulunmayan bir yemekle düğün ziyafeti verirdi.

4176- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Ebû Üseyd es-Sâidî, Allah Resûlü (sav) ile ashâbını düğününe çağırdı. Onlara ne yemek yaptı, ne de bir şey ikram etti. Sadece hanımı Ümmü Üseyd'in geceleyin bir taş kapta ıslattığı hurma şerbetini (suyunu) ikram etti. Peygamber (sav) yemeği bitirince, ona özel yaptığı şerbeti ikrâm etti. O gün gelin olan kadın onlara hizmet etti."

4177- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Düğün yemeği birinci gün hak, ikinci gün sünnettir. Üçüncü gün ise gösteriştir. Her kim gösteriş yaparsa Allah onun (gizli ve günahkâr hallerini) herkese duyurur."

4178- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri düğüne çağırıldığı zaman gitsin, oruçlu değilse yesin, oruçlu ise dua etsin."

4179- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"En kötü yemek zenginlerin çağırılıp fakirlerin çağırılmadığı düğün yemeğidir. Kim davete gelmezse Allah ve Resûlü'ne âsi olur."

4180- Diğer rivâyet: "Ona (asıl) gelmesi gerekenleri çağırmaz; gelmeyecek olanları çağırır."

4181- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çağırıldığınız zaman bu daveti kabul edin." Nâfi' dedi ki:

Abdullah b. Ömer, düğün olsun olmasın oruçlu iken davete giderdi.

4182- Diğer rivâyet: "Paça yemeye bile çağırılsanız kabul edin ve gidin!"

4183- Diğer rivâyet: "Kim davet edilip de icabet etmezse Allah ve Resûlü'ne âsi gelmiş olur. Kim davetsiz giderse, hırsız olarak girer ve yağmacı olarak çıkar."

4184- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri yemeğe çağırıldığı zaman icabet etsin, oruçlu ise ziyaret etmiş olur, değilse yalnızca yemek yemiş olur."

4185- Diğer rivâyet: "Biriniz oruçlu iken yemeğe çağırıldığı zaman «Ben oruçluyum» desin."

4186- Humeyd b. Abdirrahman (ra)'dan, o da sahabeden birinden:

(Allah Resûlü (sav) buyurdu:

"İki kişi yemeğe çağırırsa, kapı bakımından hangisi yakınsa, onunkini kabul et; çünkü kapıca yakın olan, komşu olarak da yakındır. Eğer birisi önce çağırmış ise, önce çağıranın davetini kabul et!"

4187- Ebû Mes'ûd el-Ensârî (ra)'dan:

"Ensâr'dan Ebû Şuayb adında bir adam vardı. Şişman bir kölesi vardı. Peygamber (sav)'i görünce, yüzünden aç olduğunu anladı ve köleye dedi ki:

«Vah sana! Haydi bize beş kişilik yemek yap. Çünkü beşinci kişi olarak Allah Resûlü (sav)'i çağırmak istiyorum.»

(Köle) yemek yaptı. Beşinci kişi olarak çağırdığı Peygamber (sav) geldi, ardından bir adam daha geldi ve kapıya dikildi. Peygamber (sav):

«Bu adam da bize katıldı, izin verirsen girecek, vermezsen dönecektir» buyurdu.

«Ey Allah Resûlü! Ona da izin veriyorum, girebilir» dedi."

4188- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in Fârisî bir komşusu vardı, güzel çorba yapardı.

Peygamber (sav)'e yemek yapıp yanına gelerek çağırdı. O ise Âişe'yi kastederek:

«Bunu da davet ediyor musun?» deyince adam:

«Hayır» dedi. Peygamber (sav):

«Öyleyse ben de gitmem» dedi.

Tekrar davet etti.

«Âişeyi de çağır» dedi. Adam:

«Olmaz» dedi. Peygamber (sav):

"Öyleyse ben de gitmem» dedi. Üçüncü kez çağırdı;

«Âişe de gelsin» deyince, üçüncüsünde:

«Peki gelsin» dedi.

Bunun üzerine kalkarak peşpeşe yürümüş ve komşunun evine gitmişlerdir."

EVLİLİĞE MÂNİ HALLER VE RADÂ (SÜT EMZİRME)

4189- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Nesebden yedi, sıhriyyetten de yedi kişi ile evlenmek haram olur." "Sonra evlenilmesi haram olan insanlar hakkındaki **«Size şu kadınları nikâhlamak haram kılındı»** âyetini (Nisâ, 4/23) okudu."

4190- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir adam bir kadınla evlenip de onunla gerdeğe girerse, artık onun (kadının) kızıyla evlenmesi helâl olmaz. Eğer birleşme vâki olmamışsa o zaman onun kızıyla evlenebilir. Herhangi bir adam, bir kadınla evlenirse gerdeğe girsin girmesin, onun annesiyle (kaynanasıyla) evlenmesi helâl olmaz."

4191- Mâlik (ra)'dan:

"Kûfe'deyken İbn Mes'ûd'a, bir kızla evlenip gerdeğe girmeden ayrıldığı zaman annesiyle evlenmesinin caiz olup olmadığını sordular; müsaade etti. Daha sonra İbn Mes'ûd Medine'ye geldi; kendisine sorulan bu soruyu (oradaki diğer sahâbîlere) sordu, aldığı cevap kendisinin daha önce verdiği fetvaya uymadı. Çünkü şart yalnızca üvey kızlar hakkında idi. Kûfe'ye döndüğünde daha evine varmadan, fetva verdiği adama gitti ve ona, karısından ayrılmasını emretti."

4192- Ömer (ra)'dan:

"O, anası ile kızını cariye olarak mülkiyetine (nikâhına) aldığında, kişinin cinsel açıdan her ikisinden faydalanıp faydalanmaması hakkında sorulan soruya şu cevabı verdi: «İkisinin bir arada olmasına cevaz vermem» dedi ve bundan menetti."

4193- Mâlik (ra)'dan:

Ömer, oğluna bir cariye hediye etti ve şöyle dedi: "Ona dokunma, çünkü onun avret mahallini gördüm, sana helal olmaz."

4194- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Kişi, karısının kızkardeşiyle (yani baldızı ile) zina ederse, karısı kendisine haram olmaz."

4195- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haram, helâli haram kılmaz."

[İbn Mâce leyyin bir senedle.]

4196- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, nesebden haram kıldığını sütten de haram kılmıştır."

4197- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ebu'l-Kuays'in kardeşi Eflah, hicab (örtünme) emri geldikten sonra yanıma girmek için izin istedi. Dedim ki: "Allah Resûlü (sav)'den izin almadıkça vallahi ona izin veremem. Çünkü Ebu'l-Kuays'ın kardeşi beni emzirmedi, beni emziren, Ebu'l-Kuays'ın karısıdır." Derken Allah Resûlü (sav) içeri girdi ve sordum: "Ey Allah Resûlü! Beni adam emzirmedi, onun hanımı emzirdi." Şöyle buyurdu:

"Ona izin ver! Çünkü o senin (süt) amcandır, Allah iyiliğini versin!"

4198- Ali (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Bizi bırakıp da neden Kureyş'e (evlenmek için) rağbet ediyorsun?"

"Sizde rağbet edeceğim bir (kadın) var mı?"

"Evet, Hamza'nın kızı var."

"O, bana helâl değildir; çünkü o benim süt kardeşimin kızıdır."

4199- Ümmü Habîbe (r.anhâ)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Ebû Süfyân'ın kızı olan kız kardeşimle evlen!

"Bunu gerçekten istiyor musun?"

"Evet! Sana mani olmam, ortağım olacak kız kardeşimdir. Ondan daha iyi ortak olur mu?"

"O bana helâl olmaz" buyurdu.

"Aramızda senin Ebû Seleme'nin kızıyla evlenmek istediğinden söz edip duruyoruz!"

"Ümmü Seleme'nin kızı Dürre mi?"

"Evet."

"O, evimde yetişen kızlığım (üvey kızım) olmasaydı bile, bana yine helâl olmazdı. Çünkü o, süt kardeşimin kızıdır. Çünkü benimle Ebû Seleme'yi Süveybe emzirmiştir.

Bir daha bana kızlarınızı ve kızkardeşlerinizi evlenmem için teklif etmeyin" buyurdu.

4200- Rezîn'in ilavesi: Urve der ki: "Süveybe, Ebû Leheb'in azatlı cariyesidir. Ebû Leheb, Peygamber (sav)'in doğumunu müjdelediği zaman onu azat etmişti. O, Peygamber (sav)'i emzirmişti. Ebû Leheb kâfir olarak öldüğünde, Abbâs, müslüman olduktan sonra onu rüyasında gördü; ama çok kötü durumda gördü ve sordu: «Ne ile karşılaştın?» Cevap verdi: «Sizden sonra hiçbir iyilikle karşılaşmadım, ancak —baş parmağının boğumunu göstererek— Süveybe'yi azat etmeme karşılık olarak— buramdan her Pazartesi gecesi serinletiliyorum.»

Süveybe, Peygamber (sav)'in sütannesi idi. O, Ümmü Eymen ve Üsâme b. Zeyd'in annesi de Resûlullah'ın sütanneleri idi. İkisi anne bir kardeştiler. Eymen, Ensâr'dan bir adamdır."

4201- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

Peygamber (sav), odama girdi. O anda yanımda bir adam vardı. Görünce ağırına gitti; bunu yüzündeki öfkeden anladım ve şöyle dedim:

"Ey Allah Resûlü! Bu süt kardeşimdir." Şöyle buyurdu:

"Süt kardeşlerinize dikkat edin. Çünkü süt kardeşlik ancak açlıktan dolayı çocuğun emmesiyle meydana gelir."

4202-Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çocuğun (memeden) bir kere veya iki kere süt çekip emmesi, (süt kardeşliği için) haram sebebi olmaz."

4203- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Kur'ân'dan tilavet yönünden neshedilmiş bulunan âyetler arasında şu da vardı: «Belirli on emzirme haram nedeni olur. Sonra bu, «Belirli beş emzirme» ile neshedildi ki bu, Peygamber (sav) vefat ettiğinde, Kur'ân'dan okunan âyetler arasındaydı."

4204- Ali ve İbn Mes'ûd (r.anhumâ)'dan:

Şöyle diyorlardı: "Emmenin azı da çoğu da haram kılar."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de munkatı' bir isnâdla.]

4205- Âişe (r.anhâ)'dan:

Sehle bn. Süheyl Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Ebû Huzeyfe'nin yüzünde, azatlısı Sâlim'in evimize girmesinden dolayı, bir değişiklik görüyorum." Şöyle buyurdu:

"Onu (Sâlim'i) emzir!"

"Yaşlı bir adamdır, onu nasıl emziririm?" dedim. Bunun üzerine tebessüm edip şöyle buyurdu:

"Onun yaşlı adam olduğunu biliyorum." O (Sâlim), Bedir savaşında bulunmuştur."

4206- Diğer rivâyet:

"Onu emzir de ona haram ol! Böylece Ebû Huzeyfe'nin yüreğindeki öfke de dinmiş olur."

Bilâhare kadın döndü ve şöyle dedi:

"Onu emzirdim, Ebû Huzeyfe'nin içindeki öfke de dindi."

4207- Diğer rivâyet:

"Bu sebepten dolayı Âişe (r.anhâ), erkek kardeşlerinin ve kız kardeşlerinin kızlarına, istediği ve sevdiği kimselerin yanına çekinmeden girebilmeleri için, büyük yaşta dahi olsalar, beş kere emzirmelerini emrederdi. Ümmü Seleme ile, diğer hanımları, böyle bir emzirme ile, beşikte (yani küçükken) emmedikçe, kişilerin kendi yanlarına girmelerine razı olmazlardı. Âişe'ye de şöyle derlerdi: «Vallahi biz bunu bilmiyoruz. Belki de bu, Allah Resûlü (sav)'in insanların geneli dışında sadece Sâlim'e verdiği bir ruhsat idi»."

4208- Âişe (r.anhâ)'dan:

Dedi ki: "Recim hakkındaki âyet ile büyükleri on kere emzirmek hakkındaki âyet nâzil oldu. Yatağımın altındaki sahife içinde idi. Peygamber (sav) öldüğü zaman O'nun ölümüyle uğraşırken farkına varmadan bir dişi keçi girdi ve onu yedi."

[İbn Mâce. İbn İshak'ın an'ane rivâyetiyle.]

4209- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Evlenmeyi haram kılan emme, çocuk memede iken bağırsağı yaracak kadar emmedir. Bu da sütten kesmenin şer'î müddetinden önce olmalıdır."

4210- Ukbe b. Hârise (ra)'dan:

"O, Ebû İhâb b. Azîz'in kızı ile evlendi. Bir kadın gelip şöyle dedi:

«Ukbe ile evlendiği kadını ben emzirdim.» Bunun üzerine Ukbe ona şöyle dedi:

«Senin beni emzirdiğini bilmiyordum, bunu bana daha önce söylemedin.»

Sonra bineğine bindi ve derhal Medine'ye Peygamber (sav)'e gitti.

(Peygamber'e durumu bildirince) Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«(Süt kardeşi olduğunuz) söylendikten sonra beraberliğiniz nasıl devam eder?»

Bunun üzerine Ukbe kadından ayrıldı ve kadın ondan sonra başka biriyle evlendi."

4211- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ona «Bir adamın iki karısı var, birisi bir oğlan emzirmiş, ötekisi de bir kız emzirmiş. Oğlanın o kızla evlenmesi helâl olur mu?» diye sormuşlar.

«Hayır, çünkü erkeğin suyu birdir» diye cevaplamış."

4212- Haccâc b. Haccâc'dan, o da babasından: Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Benden üzerimdeki süt emme hakkını ne giderir?"

"Bir köle ya da cariye azat etmek" diye cevap verdi.

4213- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ahmak kadına emzirtmeyin!"

[Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

4214- Bezzâr da zayıf bir isnâdla şöyle rivâyet etti: "Ahmak kadına emzirtmeyin. Çünkü süt kalıtım bırakır."

4215- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kişinin, bir kadınla onun halasını, bir kadınla onun teyzesini, (evlenmek suretiyle) bir araya getirmesini yasakladı."

Zührî der ki: "Babasının teyzesini de aynı derecede görürüz."

4216- ed-Dahhâk b. Feyrûz (ra)'dan, o da babasından: Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü, ben müslüman oldum, ama nikâhımın altında iki kız kardeş var."

"Onlardan hangisini istersen boşa!" buyurdu.

4217- Sahâbeden bir adamdan:

Ona câriye olan iki kız kardeşe sahip olan bir adamın bunları bir arada tutup tutamayacağı hakkında soruldu. Şu cevabı verdi: "Yetkim olsa bunu yapanı (iki kız kardeşle evleneni) ibret olsun diye cezalandırırım."

İbn Şihab der ki:

"Galiba bunu söyleyen Ali'dir."

Mâlik dedi ki: "İbnü'z-Zübeyr'den de aynı hadis bana ulaşmıştır."

4218- İbn Ömer (ra)'dan:

"Ğaylân b. Seleme es-Sekafî, müslüman oldu; Cahiliye döneminde on tane karısı vardı, hepsi de onunla beraber müslüman oldular. Allah Resulü (sav) ona, dört tanesini alıkoyup diğerlerini boşamasını emretti."

4219- Âişe (r.anhâ)'dan:

Rifâa el-Kurazî'nin karısı Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Rifâa'nın karısı idim, beni kesin olarak boşadı, sonra Abdurrahman b. ez-Zübeyr'le evlendim. Ama ondakini (erkeklik uzvunu) elbisenin saçağı gibi buldum (eski kocama dönmek istiyorum)."

"Tekrar Rifâa'ya mı dönmek istiyorsun? Hayır Abdurrahman, senin balcağızından, sen de onun balcağızından tatmadıkça bu olmaz" buyurdu.

4220- Bir rivâyette şu ilave vardır: Ebû Bekr (Resûlullah'ın) yanında oturuyordu, Hâlid b. Saîd b. el-Âs da kapıda içeriye girmek için izin bekliyordu. Dedi ki:

"Ey Ebû Bekr! Allah Resûlü (sav)'in yanında böyle pervasızca konuşan kadını menetmiyecek misin?" Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) sadece gülümsedi, bir şey demedi.

4221- Diğer rivâyet: İkrime'nin mürsel rivâyetinde şöyle gelmiştir:

"O kadın, Âişe'ye üstünde yeşil başörtüsü olduğu halde geldi. Ona şikayet edip dert yandı. Teninde (dövmeden meydana gelen) morartıyı gösterdi. Kadınlar birbirlerine bakarlarken Allah Resûlü (sav) çıkageldi. Âişe dedi ki:

«Mü'min kadınların, kocalarından yedikleri dayaktan meydana gelen morartı nerede ise üzerindeki elbisenin yeşil renginden daha koyudur!»

Bu arada kocası, onun Allah Resûlü (sav)'e gittiğini duydu, ondan başka hanımından olan iki oğlunu da yanına alıp doğru Peygamber (sav)'e gitti.

Karısı dedi ki: «Vallahi beni dövmesine sebep olacak hiçbir günahım yok; sadece ondaki (tenasül uzvu) şu elbisemin kenarı gibi gevşektir. Bana hiçbir yararı yoktur!»

Bunun üzerine kocası: «Ey Allah Resûlü! Yalan söylüyor. Vallahi ben onu deri silker gibi silkerim (yani cinsel gücüm yerindedir) Ancak o, eski kocası Rifâa'yı istiyor. O yüzden de benimle cinsel ilişkiden kaçıyor» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Eğer durum böyle ise ey kadın, bu senin balcağızından, sen de onun balcağızından tatmadıkça Rifâa'ya varman doğru ve helâl olmaz.»

Oradaki oğullarını görünce: «Bunlar senin oğulların mı?» diye sordu. Adam da

«Evet» dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) kadına şöyle çıkıştı:

«İddian boş ve anlamsızdır. Bu çocuklar ona (babalarına) karganın kargaya benzemesinden daha çok benziyorlar».»

4222- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

Cariyesini üç kere boşayıp, sonra onu satın alan adam hakkında şöyle derlerdi:

"O, başka bir koca ile evlenmedikçe ona asla helâl olmaz."

4223- İbn Abbâs, Ebû Hureyre ve İbnu'l-Âs (ra)'dan:

"Kocası tarafından, gerdeğe girmeden önce üç kere (talâk ile) boşanan kız hakkında kendilerine sorulan soruya:

«Başka bir adamla evlenmedikçe ona asla helâl olmaz» diye cevap verdiler."

4224- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hem hulle yapan ve hem kendine hulle yapılana lânet etmiştir."

4225- İbn Şihâb (ra)'dan:

"Abdullah b. Âmir, Basra'da satın aldığı bir cariyeyi Osman'a hediye etti.

Cariyenin kocası vardı. Osman dedi ki: «Kocası olan cariyeye dokunmam.» Bunun üzerine İbn Âmir kocasını razı edip ondan ayırdı."

4226- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir adam (satın aldığı) cariye ile cinsî münasebet kurarsa, cariyesi olur. Dilerse onu yanında tutar, isterse satar, isterse başkasına hibe eder, isterse dilediğini yapar."

4227- Mâlik (ra)'dan:

"İbn Abbâs ile İbn Ömer'e sordular:

«Hür bir kadınla evli olan bir insan karısının üzerine bir cariye ile nikâhlanabilir mi?» Her ikisi de (İbn Abbâs ile İbn Ömer), adamın hür ile cariyeyi birarada nikahı altında bulundurmasını hoş görmediler."

4228- İbn Ömer (ra)'dan:

Ona hıristiyan ve yahudi kadınlarla evlenme hakkında sorulduğu zaman şöyle derdi: "Şüphesiz Allah müşrik kadınları haram kılmıştır. Bir kadının «Benim Rabbim İsâ'dır!» demesinden daha büyük bir şirk bilmiyorum. Oysa İsa Allah'ın kullarından bir kuldur."

4229- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İman etmedikçe müşrik kadınlarla evlenmeyin!" âyeti indikten sonra insanlar onlardan uzak durdular. Daha sonra şu âyet nâzil oldu:

"Bugün size temiz olanlar helâl kılındı. Kitap verilenlerin yemeği size helâl, sizin yemeğiniz de onlara helâldir. İnanan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce Kitab verilenlerin hür ve iffetli kadınları —zina etmeksizin, gizli dost edinmeksizin ve mehirlerini verdiğiniz takdirde— size helâldir." (Mâide, 5/5) âyeti indirildi. Ondan sonra müslümanlar Kitab ehlinin kadınları ile evlendiler.

MUT'A VE ŞİĞÂR NİKAHI, CAHİLİYE NİKÂHI, NİKÂHI FESH EDEN VE ETMEYEN HUSUSLAR

4230- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile yanımızda hanımlarımız olmadan savaşa giderdik. Dedik ki:

«Kendimizi hadım edelim mi?»

Bunun üzerine bizi bundan nehyetti ve mut'a (geçici) nikâhı ile evlenmemize izin verdi. Böylece bizden biri bir kadınla belirli bir zaman için bir elbise karşılığında evlenirdi. Sonra (İbn Mes'ûd) şu âyeti okudu:

«Ey iman edenler Allah'ın size helâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın.» (Mâide, 5/87)"

4231- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Evtâs gazvesi yılı üç kez mut'aya müsaade etti, sonra yasakladı."

4232- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mut'a, İslâm'ın başlangıcındaydı. Kişi bir beldeye gider, orada tanıdığı olmazdı. Onun için orada ikâmet edeceği süre zarfında malını koruyacak ihtiyacını giderecek bir kadınla evlenirdi. Sonra: **«Onlar namuslarını korurlar. Ancak hanımları ve cariyeleri müstesna..»** meâlindeki âyet (Mü'minûn, 23/6) nâzil olunca mut'a yasaklandı."

(İbn Abbâs dedi ki:) Yani kişinin hanımı ve cariyesinden başka herhangi bir kadınla cinsî ilişki kurması yasaklandı.

4233- Urve (ra)'dan:

Kardeşi Abdullah (b. ez-Zübeyr) Mekke'de ayağa kalkarak, orada bulunan bir zâtı kastedip şöyle dedi: "Allah insanların gözlerini kör ettiği gibi kalplerini de kör etmiş. Mut'aya fetva veriyorlar!"

Bunun üzerine o şahıs seslenerek şu karşılığı verdi: "Sen gerçekten kaba birisin. —Peygamber (sav)'i kastederek— Hayatım hakkı için mut'a Muttakilerin imamı zamanında da yapılırdı."

Bunun üzerine İbnü'z-Zübeyr ona şöyle dedi:

"Öyleyse kendin bir dene! Vallahi eğer onu (mut'a nikâhını) yaparsan seni kendi taşlarınla taşlarım."

4234- (Saîd) İbn Cübeyr (ra)'dan:

İbn Abbâs'a dedim ki:

"Ne yaptığını biliyor musun? Verdiğin fetvaları süvariler her yere taşıdılar, hatta şairler bile fetvaların hakkında şiirler söylediler."

"Ne dediler?" diye sorunca şöyle dedim: "Onlar (şairler) dediler ki: «Bir yerde ikâmeti uzayınca adama, dediler, İbni Abbas'ın fetvasından ne haber? Uzakların ruhsatında bir âşinâ yok mu? İnsanlar dönüp gidinceye dek sığınağın olur.»."

İbn Abbas bunu duyunca: "**İnnâ lillahi ve inna ileyhi râciûn.** Vallahi ben böyle bir fetva vermedim. Böyle olmasını istemedim. Ancak Allah'ın zaruret hallerinde helâl ettiği ölü eti, kan ve domuz eti gibi durumlarda onu (mut'a'yı) helâl saydım."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de içinde müdellis bir râvinin bulunduğu senedle.]

4235- Sebre b. Ma'bed (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'le Mekke'nin fethinde bulundum. Onbeş gün orada kaldık. Kadınlardan faydalanmak için mut'a nikâhına müsade etti.

Bunun üzerine kavmimden bir adamla birlikte çıkıp yürümeye başladık. Ben ondan biraz daha yakışıklı idim, o ise bayağı çirkindi. İkimizde de kaftan vardı; benimkisi eski, onunki ise yeni idi.

Mekke'nin alt tarafına yahut üst tarafına vardığımız zaman uzun boyunlu dişi deve gibi (endamlı) bir kadınla karşılaştık. (Kendisine):

«Birimizle mut'a nikâhı yapmaya razı olur musun?» diye sorduk.

«Bana ne vereceksiniz bunun karşılığında?» diye sorunca, ikimiz de kaftanlarımızı serdik.

Genç kadın iki adama da bakmaya başladı, arkadaşım bunu görünce:

«Bak benim kaftanım yeni, bununkisi ise eskidir, bana gel!» deyince kız, iki ya da üç kerre:

«Bunun kaftanı bana yeter! Ben bunu kabul ediyor ve bunda bir sakınca görmüyorum» dedi.

Bunun üzerine o kaftan karşılığında ondan faydalandım. Allah Resûlü mut'ayı yasaklayıp şöyle buyuruncaya dek yanından çıkmadım:

«Ey insanlar! Ben size kadınlarla mut'a yapmak hususunda, izin vermiştim. Amma Allah şimdi onu Kıyamete kadar haram kılmıştır. Kimin yanında bu çeşit kadınlardan biri varsa ondan hemen kurtulsun; verdiklerinden hiçbir şeyi de geri almasın»."

4236- Ahmed, Sahîh râvileri kanalıyla:

Sebre dedi ki: "Çirkine yakın bir adamdım. Üzerimde yeni bir kaftan vardı. Amcamın oğlunun sırtında ise eski bir kaftan vardı." (Çirkin ve yakışıklı olma durumları hariç) üstteki kıssanın sonuna kadar aynısını nakletti.

4237- Urve (ra)'dan:

Hakîm'in kızı Havle Ömer'in yanına girip şöyle dedi: "Rebîa b. Ümeyye bir kadınla mut'a nikâhı yaptı ve kadın ondan hamile kaldı." Bunun üzerine Ömer, öfke ve dehşet içinde ridâsını sürüyerek çıktı ve şöyle dedi: "Mut'a mı? Daha önce haberim olsaydı onu recmederdim."

4238- Ali (ra)'dan:

O, İbn Abbâs'a dedi ki: "Allah Resûlü (sav), Hayber günü, kadınlardan mut'a usûlü faydalanmayı ve evcil eşeklerin etinin yenmesini yasakladı."

4239- Sa'lebe b. Hakîm (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber savaşında, mut'ayı yasakladı."

4240- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in ve Ebû Bekr'in zamanında bir avuç kuru hurma ve un karşılığında, kadınlardan günlerce yararlanırdık. Ömer, Amr b. Hureys'e bunu yasaklayıncaya kadar böyle devam etti."

4241- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile Tebûk harbine çıktık. Seniyyetü'l-Veda'da konakladık. Işıklar ve ağlayan kadınlar gördü ve sordu:

«Nedir bu?»

«Bunlar kendilerinden mut'a yoluyla faydalandığımız kadınlar. Onun için ağlıyorlar» denildiğinde şöyle buyurdu:

«O haram kılınmıştır.» Ya da şöyle dedi:

«Mut'a nikâhı, talâkı, iddet ve mirası yıkmıştır»." [Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle. Ayrıca Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta, leyyin bir senedle Câbir'den benzerini rivâyet etti.]

4242- İbn Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), **şiğâr** nikâhından nehyetmiştir.

Şiğar: Kişi kızını veya kız kardeşini, başka biriyle, kızını veya kız kardeşini, kendisine vermek şartıyla aralarında mehir olmaksızın evlendirmesidir."

4243- Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec (ra)'dan:

"Abbâs b. Abdillah b. Abbâs, Abdurrahman b. el-Hakem'e kızını verdi; Abdurrahman da ona kızını verdi ve bu muameleyi aralarında bir mehir olarak kabul ettiler. Muaviye bunu duyunca, Mervan'a mektup yazıp onları ayırmasını emretti ve mektubunda şöyle dedi:

«Allah Resûlü (sav)'in yasakladığı **şiğâr** budur!»"

4244- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Cahiliye döneminde nikâh dört şekildi. Biri bugünkü şekli: Kişi, kişiden velisi olduğu kadını veya kızını ister, karşılığında mehrini verip onunla evlenir.

Diğer nikâh şekli: Kadın hayızından temizlendiği zaman, kocası ona şöyle derdi:

«Haydi git falandan faydalan, gebe kal.» Kadın gider, ondan faydalanırdı; o kocadan gebe kaldığı anlaşılıncaya kadar esas kocası ona yaklaşmazdı. Gebeliği kesinleşince isterse onunla yine cinsî temas kurabilirdi. Bu nikahın gayesi asil çocuğa sahip olmaktı. (O zamanlar) bu tür nikâha **istibdâ'** nikâhı derlerdi.

Nikâhın diğer bir şekli: Kadın, sayısı onu bulmayan bir grup insanla ayrı ayrı cinsî ilişki kurardı. Gebe kalıp doğurduktan birkaç gün sonra, hepsini çağırırdı. Onlar bu davete icabetten kaçamazlardı. Onlara:

«Durumu biliyorsunuz, hepinizle cinsî temasta bulundum» derdi. Sonra hangisini isterse ona:

«Bu çocuk sendendir» der ve çocuğu ona nisbet ederdi. Adam hiçbir şey diyemez ve kabullenmek zorunda kalırdı.

Dördüncüsü: Birçok kişi, bir kadının yanına girerlerdi. Kadın giren kimseyi geri çevirmezdi ki bunlar fahişelerdi. Kapılarına sancak dikerlerdi ve bu yaptıkları iş için bir işaret olurdu. İsteyen onlara gider, cinsî ilişkide bulunurdu. Bu kadınlardan biri gebe kalıp doğurduğu zaman, oraya toplanırlar ve nesepçileri çağırırlardı. Bunlar çocuğu oradakilerden birinin (o çocuğa en çok benzeyenin) nesebine katarlardı. Çocuk artık onun çocuğu olmuş ve ona nisbet edilmiş olurdu. Bundan imtinâ etme hakkı da bulunmazdı.

Muhammed (sav) peygamber olarak gönderildiğinde bütün bu nikâhları kaldırmış ve bugünkü şekilde olan İslâm nikâhını bırakmıştır."

4245- Meymûne bn. Kerdem (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in Vedâ haccında, babamla birlikte yola çıktım. Babam devesinin üstünde duran Allah Resûlü (sav)'e yaklaştı. Peygamber (sav)'in elinde çocuk okutanların sopası gibi küçük bir sopa vardı.

İnsanların şöyle dediklerini duydum: «Tabtabiyye, tabtabiyye!» Babam ona yanaştı, ayaklarını tuttu ve peygamberliğini ikrar etti. Hz. Peygamber onun için durdu ve onu dinlemeye başladı. Bunun üzerine babam şunu anlattı:

Ben Ğısrân ordusunu hazırladım.

Târık b. el-Mürakki dedi ki: «Bana sevabına kim bir mızrak verecek?»

Dedim ki: «Karşılığı ne olacak?»

«Onu doğan ilk kızımla evlendireceğim.» Bunun üzerine ona mızrağı verdim. Uzun süre ondan uzak kaldım. Sonra onun bir kızı doğduğunu ve bülûğa erdiğini öğrendim. Gidip ona dedim ki:

«Haydi ailemi (kızını) bana hazırla!»

«Bana yeni bir mehir vermedikçe, bunu yapmam» diyerek yemin etti. Daha önce verdiğimden (mızraktan) başka bir şey vermeyeceğime dair yemin ettim. Peygamber (sav) sordu:

«O hanım bugün kaç yaşındadır?» Dedi ki:

«Saçına ak düştü.» Şöyle buyurdu:

«O kızı bırakmanı uygun görüyorum.» Bu beni korkuttu. Allah Resûlü (sav)'e baktım. Korktuğumu görünce şöyle buyurdu:

«Ne sen günaha gir, ne de arkadaşını günaha sok»."

4246- Nadre b. Eksem (ra)'dan: Dedi ki:

"Kızdır (bâkire) diye bir kadınla evlendim, zifafa girdiğimde hamile olduğunu anladım. Peygamber (sav) buyurdu:

«Fercinden faydalandığın için mehir vereceksin. Çocuk (doğduğunda) senin kölen olur.»

Sonra bizi ayırdı ve şöyle dedi:

«Doğumdan sonra ona şer'î cezayı uygulayın»."

4247- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Zımmînin nikâhında olan hıristiyan kadın, kocasından bir süre önce müslüman olursa o kadın ona haram olur."

4248- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav)'in zamanında bir kadın müslüman oldu. Yeniden evlendi ve kadının eski kocası gelip şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Ben müslüman olmuştum, müslüman olduğumu kendisi de (karım) biliyordu.»

Peygamber (sav) hemen kadını yeni kocasından aldı ve ilk kocasına verdi."

4249- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kızı Zeyneb'i, altı yıl sonra (eski kocası olan) Ebu'l-Âs'a hiçbir şey yapmadan ilk nikâhı ile verdi."

4250- Diğer rivâyette: "İki yıl" olarak geçmektedir.

4251- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesinden:

"Allah Resûlü (sav), kızı Zeyneb'i, Ebu'l-Âs b. er-Rabî'ye yeni bir mehir ve yeni bir nikâhla verdi."

4252- İbn Şihâb (ra)'dan:

"Safvân b. Ümeyye'nin müslüman oluşu, karısının müslüman oluşundan bir ay sonra oldu; Allah Resûlü (sav) bu süre zarfında onları ayırmadı."

4253- İbn Şihâb (ra)'dan:

Hârisin kızı Ümmü Hakîm, Ebû Cehil'in oğlu İkrime'nin nikâhındaydı. (Kadın) Fetih günü İslâmiyeti kabul etti. İkrime ise Yemen'e kaçtı. O da onun (İkrime'nin) yanına göç etti ve onu İslâm'a davet etti. O da müslüman olup Fetih yılı Peygamber (sav)'e geldi. Peygamber (sav) onu görünce sevincinden üzerine atladı, üzerinde ridâsı yoktu. Ona biat etti; eski nikâhları üzere kaldılar.

4254- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Bir adam herhangi bir kadınla evlenip, onda delilik, cüzzam, ya da alaca hastalığı olduğunu görürse ve onunla cinsel temasta bulunursa mehrini tam olarak versin. Çünkü adamın, karısının velisine karşı borcu vardır."

4255- Ömer (ra)'dan:

"Bir kadın kocasını kaybederse ve onun nerede olduğunu bilmezse dört yıl bekler. Sonra dört ay on gün oturur, ondan sonra evlenmesi helâl olur."

4256- Mâlik (ra)'dan:

"Ömer veya Osman, bir adamı hür olduğunu söyleyerek aldatan, onunla evlenen ve ona birçok çocuk doğuran (cariye) kadın hakkında şu hükmü verdiler:

«Böyle biri çocukları sayısınca köle fidyesi öder»."

Mâlik dedi ki: "Bu kıymet bence en âdil olanıdır."

4257- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ğifâr oğullarından bir kadınla evlendi. Onunla başbaşa kalınca, böğründe beyaz benekler gördü (bir nevi hastalık) ve:

«Beni aldattınız» diyerek onu geri çevirdi." [Ahmed, zayıf bir senedle.]

KADINLAR ARASINDA ADALET, AZİL, ĞAYLE, BAŞ KALDIRMA, ŞART KOŞMA, HADIM OLMA VE DİĞER MESELELER

4258- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kimin iki hanımı olup da birine daha fazla meylederse, Kıyamet günü vücudunun bir tarafı eğik gelir."

4259- Âişe (r.anhâ)'dan:

Allah Resûlü (sav), gecelerini hanımları arasında adaletle taksim eder ve şöyle buyururdu:

"Allahım, bu benim elimden gelen taksimattır. Senin gücün yetip de benim gücümün yetmediği hususlarda beni kınama!"

(Gücümün yetmediği ile) —Kalbini kastediyor.—

4260- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Sevde kadar, aynı karakterde olmak istediğim bir kadın görmedim. Yaşlanınca dedi ki:

«Ey Allah Resûlü! Sıramı Âişe'ye veriyorum.»

Bundan sonra Allah Resûlü (sav) Âişe'ye bir gün kendi günü, bir gün de Sevde'nin günü olmak üzere iki gün ayırır oldu."

4261- Diğer rivâyet:

"Allah Resûlü (sav)'in, Hatîce'den sonra evlendiği ilk hanım o (Sevde) idi."

4262- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) bir şey yüzünden Safiyye bn. Huyey'e kırılmıştı.

(Safiyye) Âişe'ye dedi ki:

«Ey Âişe! Allah Resûlü (sav)'i benden razı et, sana sıramı vereyim."

«Olur» dedi ve onun zaferanla boyalı örtüsünü aldı. Kokusunun kokması için de üzerine su serpti ve Peygamber (sav)'in yanına oturdu. Şöyle buyurdu:

«Ey Âişe! Benden uzak dur, bugün senin günün değildir.»

«Bu, Allah'ın dilediğine ihsan ettiği bir lütfudur» dedi ve (kendisi ile Safiyye arasında geçen) olayı anlattı. Peygamber (sav) de Safiyye'den razı oldu."

4263- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in dokuz hanımı vardı. Günleri paylaştırdığında, ilkine ancak dokuz günde bir gidebiliyordu. Her gece hanımları sıra kimin ise onun evinde toplaşırlardı —(Bir defasında)— Âişe'nin evindeydi. Zeyneb de geldi ve Allah Resûlü (sav) ona elini uzattı. Âişe: «O Zeyneb'dir» deyince elini çekti. İkisi söz düellosu yaptılar ve nihayet birbirlerinin yüzlerine toprak attılar. Namaza kâmet getirilmişti. Ebû Bekr oradan geçiyordu. Konuştuklarını duydu ve Allah Resûlü'ne (sav)'e bildirdi: «Haydi çık ey Allah Resûlü ve (o ikisinin) ağızlarına toprak saç!»"

4264- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav), gece-gündüz aynı saatler içinde onbir kadından ibaret olan bütün hanımlarını dolaşırdı. Enes'e sordular:

«Buna gücü yeter miydi?»

«Aramızda, O'na otuz kişilik (cimâ) kuvveti verildiğinden söz ederdik» dedi."

4265- Enes (ra)'dan

"Sünnettendir: Kişi dul üstüne bir kızla (bâkire ile) evlendiği zaman yedi gün onun yanında kalır, sonra taksim yapıp günleri sıraya koyar. Dul aldığı zaman ise, üç gün onun yanında kalır, sonra günleri sıraya koyar."

4266- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) Ümmü Seleme ile evlendiği zaman, yanında üç gün kalıp şöyle buyurdu:

«Ailene karşı bir küçümseme sözkonusu değil. İstersen günleri yediliyeyim, eğer yanında yedi gün kalırsam, diğer hanımlarımın yanında da yedi gün kalırım»."

4267- Diğer rivâyet:

"İstersen senin yanında yedi gün kalayım; istersen üç gün kalayım da sonra dolaşayım."

Ümmü Seleme dedi ki: "Üç gün kaldı sonra diğer hanımlarını dolaştı."

4268- Diğer rivâyet:

"Çıkmak istediği zaman (Ümmü Seleme) elbisesine yapıştı, bunun üzerine şöyle buyurdu:

«İstersen daha çok kalayım. Ama durumunu hesaba katarım. Kızın yanında yedi; dulun yanında üç gün kalınır»."

4269- Ebû Saîd (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav) ile Mustalikoğulları savaşına çıktık. Arap esirlerinden birçok esir ele geçirdik. Bekârlık başımıza vurdu, canımız kadın istedi. Ve azil yapmak istedik.

«Allah Resûlü (sav) aramızdayken O'na sormadan azil yapmak yakışık almaz. Bari O'na soralım da öyle yapalım» diyerek O'na sorduk; şöyle buyurdu:

«Yapmanızda hiçbir sakınca yoktur. Eğer kıyamete kadar canlı bir varlık yaratılıp meydana gelecekse mutlaka yaratılıp meydana gelir. Olacak olur (Azil yapmakla önüne geçemezsiniz)»."

4270- Diğer rivâyet: "Bir adam dedi ki:

«Yâ Resûlallah, yanımda bir cariye var. Ondan çocuğumun olmasını istemediğim için azil yapıyorum. Yahudiler, azl için 'diri diri toprağa kız gömmenin küçüğüdür' diyorlar. Ne dersiniz?» Şöyle buyurdu:

«Yahudiler yalan söylüyorlar. Eğer Allah onu yaratmak isterse, sen onu önleyemezsin»."

4271- Ömer (ra)'dan:

"Bazılarına ne oluyor da cariyeleriyle cinsî ilişkide bulunuyor sonra azil yapıyorlar. Bir cariye bana gelip de eğer efendisinin onunla cinsî ilişkide bulunduğunu itiraf ederse, doğacak çocuğu mutlaka efendisi üzerine kaydederim. Artık isterseniz azil yapın, isterseniz azli terk edin (çocuk yapın)."

4272- Diğer rivâyette "azil"in yerine şöyle geçmektedir: "Sonra (çocuk sahibi olmak istedikleri) cariyelerin dışarı çıkmalarına müsaade ediyorlar."

4273- Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), izni olmaksızın hür kadına azil yapmaktan nehyetmiştir."

4274-Esmâ bn. Yezîd (r.anhâ)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çocuklarınızı gizlice (dolaylı olarak) öldürmeyin. Çünkü kadın emzikli iken onunla cinsel ilişkide bulunmak, süvariye arkadan saldırıp onu atından alaşağı etmeye (benzer)."

4275- Cüzâme bn. Vehb (r.anhâ)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Süt emzirirken kadınla cinsî ilişkide bulunmaktan alıkoymak istedim; sonra İranlılar ve Romalıların bunu yaptıkları ve bunun çocuklara zarar vermediği anlatıldı (da o yüzden ümmetimi alıkoymadım)."

4276- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden veya yüz çevirmesinden korkarsa..." meâlindeki âyetin (Nisâ, 4/128) tefsiri hakkında şöyle dedi:

"Kişi, (hanımları içinde bir) hanımında yaşlılık ya da başka bir kusur görür ve onu bırakmak ister. Kadın da ona der ki:

«Beni bırakma (boşama, yanında) tut, bana istediğin kadar (az) sıra ver.» Böylece anlaşırlar. Böyle bir anlaşmada herhangi bir sakınca yoktur."

4277- el-A'şâ el-Mâzinî (ra)'dan:

"O, Recep ayında ailesinin rızkını temin etmek için Hicr'den yola çıktı. Karısı Muâze ise, baş kaldırarak ondan kaçıp kendi halkından olan Mutarrif adında bir adama sığındı. Adam seferden dönünce, eşini göremedi. Kendisine isyan edip kaçtığını ve Mutarrif'in yanında kaldığını bildirdiler. Hemen gidip eşini ondan istedi. Adam: «O yanımda değil. Olsaydı bile sana vermezdim» deyince, doğru Peygamber (sav)'e gitti, O'na sığınıp şöyle demeye başladı:

«Ey insanların mâliki ve Arapların Deyyanı! Recep ayında sokaklardan bir sokağa, yollardan bir yola sabah erkenden çoluk çocuğumun rızkını temin etmek için çıktım. Arkamda husûmet ve kaçışlar oldu. (Karım) sözüne muhalefet etti, günah irtikap etti. Onlar (kadınlar kendilerine) galip olanlara bile galip olacak kadar kötüdürler.» Allah Resûlü (sav) de: «Onlar galip gelenlere galip gelecek kadar kötüdürler» buyurdu ve Peygamber (sav) Mutarrif'e mektup yazdı. Buyurdu ki: «Bunun karısı Muâze'yi tut; gelince bana teslim et.» Ona mektup ulaşınca şöyle dedi: «Seni ona geri teslim edeceğim.»

Kadın: «Beni cezalandırmayacağına dair Peygamber zimmetiyle birlikte bir söz al!» dedi. Mutarrif O'ndan söz aldı ve kadını kocasına geri verdi."

4278- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Bir adam bir kadınla evlenir de kadın nikâh sırasında kendi şehrinden dışarı çıkartmamasını kocasına şart koşmuş olursa, kadının rızası olmaksızın şehrinden dışarı çıkaramaz."

4279- Onun (Tirmizî'nin) Ali'den de şöyle bir rivâyeti vardır:

"Allah'ın şartı, kadının şartından da, onu şartını kabul eden erkeğin şartından da önce gelir."

4280- Sa'd (ra)'dan:

"Eğer Allah Resûlü (sav), Osman b. Maz'ûn'a bekârlığı yasaklamasaydı, hepimiz hadım olurduk."

4281- Semure (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **tebettülü** (evlenmemeyi) yasaklamıştır."

Katâde, şu âyeti okudu: **"And olsun ki Biz senden önce peygamberler gönderdik ve onlara eşler ve çocuklar verdik."** (Ra'd, 13/38)

4282- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın kadınla (bir örtü altında) sürtüşüp de sonra bunu kocasına anlatmasın, çünkü kocası (anlattığı kadına) bakar gibi olur."

4283- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri ailesine yaklaştığı zaman (cinsî ilişki kurarken) örtünsün. İki devenin soyunması gibi soyunmasınlar."

[Bezzâr leyyin bir senedle]

4284- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü Allah katında en kötü makamda bulunan evlilik sırlarını ifşâ edendir."

4285- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadının lezzeti ile erkeğin lezzetinin üstünlüğü iğnenin çamurda bıraktığı iz gi-

bidir. Ne var ki Allah onları (kadınları kendilerine ihsan ettiği) hayâ sebebiyle örter."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta isnâdında Ahmed b. Ali b. Şevdeb vardır.]

4286- Selmân (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim hizmetçi kadınlardan nikâhsız faydalanır, onlar da bu sebeple fahişe olurlarsa, günahlarından hiç bir şey eksilmeksizin, o adama onların günahları gibi günah yazılır." [Bezzâr, zayıf bir senedle.]

4287- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim hanımı ile hayızlı iken cinsî ilişki kurar ve bundan bir çocuk olup da cüzzama yakalanırsa, o kimse, kendisinden başkasını suçlamasın."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4288- İbn Mes'ûd (ra)'dan: Dedi ki:

"Hadım olan (evli) kişiye bir yıl süre verilir; eğer bir yıl zarfında kadına ulaşabilirse ne âlâ, aksi halde ayrılırlar; kadın mehrini alır."

4289- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın, doğuruncaya kadar ve doğurduktan çocuğu sütten ayırıncaya kadar Allah yolunda nöbet tutan gibidir. O süre içinde ölürse şehit ecri alır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

ERKEĞİN KARISI VE KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKKI

4290- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer bir kimsenin başka bir kimseye secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim."

4291- Bezzâr, başına şu ilâveyi yaptı: "Peygamber (sav) bir bostana girdi, bir deve gelip O'na secde etti. Bunun üzerine dediler ki:

«Sana secde etmeye bu deveden daha lâyığız.» Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«Eğer ben bir kimsenin bir kimseye secde etmesini emredecek olsaydım..»

Yukarıdaki hadisi zikretti."

4292- İbn Mâce "kocasına" kelimesinden sonra şu ibareyi ilâve etti:

"Eğer bir adam hanımına, kırmızı dağdan siyah dağa; siyah dağdan kırmızı dağa taşınmasını emretse, yakışık alan, bu emrini yerine getirmesidir."

4293- İbn Ebî Evfâ (ra)'dan:

"Muâz, Şam'dan geldiği zaman, Peygamber (sav)'e gelip secde etti; Peygamber (sav) sordu:

«Ey Muâz nedir bu?» Cevap verdi:

«Şam'a vardığımda, insanların papazlarına ve patriklerine secde ettiklerini gördüm. Sana da böyle yapmayı içimden istedim.»

Şöyle buyurdu:

«Böyle yapmayın; eğer Allah'tan başkasına secde etmeyi emretseydim, kadına kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, kadın, kocasının hakkını ödemedikçe, Rabbinin hakkını ödeyemez. Kocası, eğer kendisiyle cinsî ilişki kurmak isterse deve

semerinde bile olsa, inip onun arzusunu yerine getirmelidir. Bu işi ondan menetmemelidir».»

4294- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir kadın, kocası kendisinden hoşnut iken ölürse, Cennete girer."

4295- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, bir adam karısını yatağa çağırıp da gelmezse, gökteki tüm varlıklar, kocasını kendisinden razı edinceye dek ona gazap eder."

4296- Diğer rivâyet:

"Kadın kocasının yatağını terkederek gecelerse, yatağa dönünceye kadar melekler ona lânet eder."

4297- Talk b. Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişi hanımını (cinsel) ihtiyacı için çağırdığında hemen (yanına) gitsin, fırın üzerinde olsa bile."

4298- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kadın dünyada kocasına eziyet ederse, hurilerden olan karısı ona şöyle der: «Allah seni kahretsin! Ona eziyet etme! O senin yanında bir emanettir; senden ayrılıp bize gelmesi yakındır».»

4299- Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

"Ebû Bekr içeri girmek için Peygamber (sav)'den izin istedi. Bu arada Âişe'nin sesinin yüksek çıktığını duydu, izin verilip içeriye girdikten sonra Âişe'ye dedi ki:

«Allah Resûlü (sav)'e karşı sesini yükseltti̇ğini duydum.» Elini kaldırıp ona tokat vurmaya kalkışınca, Allah Resûlü (sav) ona mani oldu. Bunun üzerine Ebû Bekr kızgın bir halde oradan çıkıp ayrıldı. Allah Resûlü (sav) de:

«Bak seni adamdan nasıl kurtardım!» dedi. Aradan birkaç gün geçtikten sonra yine Ebû Bekir içeriye girmek için izin istedi. Onları barışık buldu ve dedi ki:

«Beni harp halinde iken içeriye kabul ettiğiniz gibi, barış halinizde de kabul edin.» Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Tamam kabul ettik, tamam kabul ettik».»

4300- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'e sordular:

"En iyi, hayırlı kadın kimdir?"

Şöyle buyurdu:

"Kocası, kendisine baktığı zaman, gönüle huzur veren, emrettiği zaman itâat eden, nefsinde ve malında kocasının hoşlanmadığı bir şey yapmayan kadın."

4301- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mü'min, Allah'a karşı olan takvasından sonra, saliha bir kadından istifâde ettiği kadar hiçbir şeyden istifade etmez. Çünkü ona emrettiği zaman itaat eder, baktığı zaman gönlüne huzur verir, yemin ettiği zaman yemininde durdurur, yanından ayrılıp uzaklaştığı zaman, hem kendini hem de malını korumak suretiyle ona sâdık kalır."

[İbn Mâce zayıf bir senedle. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta benzerini Ebû Hureyre'den rivâyet etmiştir.]

4302- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişi karısını (haklı yere) dövdüğü konularda sorumlu tutulmaz."

4303- Ebû Saîd (ra)'dan:

Bir kadın Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Kocam Safvan b. Muattal, namaz kıldığım zaman beni dövüyor, oruç tuttuğumda orucumu bozduruyor, güneş doğuncaya kadar sabah namazını kılmıyor." Safvân da yanındaydı. Allah Resûlü ona sorunca, şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! «Namaz kılarken beni dövüyor» sözüne gelince o, iki sûre okuyor; onu bundan alıkoydum."

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Bir sûre insanlara yeter."

"«Oruç tuttuğum zaman bana bozduruyor» sözüne gelince, gidip (nâfile) orucu tutuyor, ben genç bir adamım, sabredemiyorum."

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Kadın kocasının izni olmaksızın (nâfile) oruç tutamaz."

"«Benim güneş doğuncaya kadar sabah namazını kılmadığım» sözüne gelince; biz sanat ehliyiz; gece çalışmak bizim âdetimizdir."

"Şu halde ey Safvân uyandığın zaman kıl!"

4304- Esmâ bn. Ebî Bekr (ra)'dan:

"Zübeyr benimle evlendi. Ne malı vardı, ne de kölesi. Bir su çeken deve ile bir de atı vardı. Atına alaf verirdim, işini görür, nafakasına bakardım. Su çeken devesine çekirdek kırardım. Ona yem verir, sulardım. Kovasını tamir eder, hamurunu yoğururdum, ekmek yapmayı beceremezdim de ekmeği Ensâr'dan komşu kadınlar yaparlardı. Onlar sâdık ve dürüst kadınlardı. Allah Resûlü (sav)'in Zübeyr'e üçte iki fersah uzaklığında tahsis ettiği yerden çekirdekleri başımda taşırdım.

Bir gün başımda çekirdekler olduğu halde Peygamber (sav)'e rastladım, ashâbından bir grub da yanındaydı. Beni terkisine almak için devesine «Ih, ıh!» dedi. Senin (kocası Zübeyr'i kastediyor) kıskançlığını bildiğim, utanıp sıkıldığım için binmedim. Peygamber (sav) de utandığımı anlamış olacak ki geçip gitti. Zübeyr'e geldiğimde dedim ki: «Başımda çekirdek yükü, Allah Resûlü (sav)'e ve ashâbından bir gruba rastladım. Beni devesine bindirmek için 'Ih, ıh!' dedi. Ondan utandım; senin kıskançlığını da biliyordum.» Şöyle dedi: «Başında hurma çekirdeği taşıman, vallahi benim için O'nun terkisine binmenden daha ağırdır.»

Sonra (babam) Ebû Bekr'e bir hizmetçi göndermesi için haber saldı, o da hizmetçi gönderip beni ata bakmaktan kurtardı. Sanki azat etmiş gibi oldu."

4305- Diğer rivâyet:

Peygamber (sav) ona (Esmâ'ya) bir hizmetçi verdi. Esmâ dedi ki:

"O hizmetçi beni ata bakmaktan kurtardı. Bir adam geldi ve şöyle dedi:

«Ey Ümmü Abdillah! Ben fakir bir adamım, evinin gölgesinde mal satmak istiyorum.»

«Sana izin verirsem Zübeyr kabul etmez. Zübeyr buradayken gel!» dedim. Sonra Zübeyr evdeyken tekrar geldi ve:

«Ey Ümmü Abdillah! Evinin gölgesinde satmak istiyorum» dedi.

«Medine'de benim evimden başka bir ev bulamadın mı?» dedim. Bunun üzerine Zübeyr:

«Fakir adamı evin gölgesinde satmaktan neden alıkoyuyorsun?» dedi. Adam satmaya başladı ve para kazandı; ben de ona cariyemi sattım.

Parası kucağımdayken Zübeyr içeriye girdi ve:

«Onu bana ver!» dedi. Ben de:

«Onu tasadduk ettim» dedim."

4306- Ali (ra)'dan:

"O, İbn A'bed'e:

«Sana kendimden ve Fâtıma'dan bahsedeyim mi?» dedi.

«Evet» dedim. Bunun üzerine şunları anlattı: Fâtıma, el değirmeni döndürdü eli nasırlaştı. Sırtında kırba ile su taşıdı boynunda iz bıraktı. Evi süpürdü üstübaşı toz içinde kaldı. Bu arada Peygamber (sav)'e hizmetçiler gelmişti. Dedim ki: «Babana gitsen de ondan bir hizmetçi istesen olmaz mı?» Bunun üzerine gitti, Yanında erkeklerin olduğunu görünce geri döndü. Ertesi gün Peygamber (sav) ona gelip sordu:

«İhtiyacın ne idi?» Cevap vermeyip sustu. Dedim ki: «Ey Allah Resûlü! Ben sana anlatayım; eli nasır oluncaya kadar el değirmeni çevirdi, boynunda iz bırakıncaya dek sırtında kırba taşıdı, elbisesi tozlanıncaya dek evi süpürdü. Hizmetçiler gelince, sana gelip kendisine bir hizmetçi vermen için kendisine emrettim, belki o hizmetçi yükünü biraz hafifletirdi, diye düşündüm.»

Bunun üzerine şöyle buyurdu: «Ey Fâtıma! Allah'tan kork, Rabbinin farzını yerine getir! Ailenin işini yap; yatağına yattığında, otuzüç kere **sübhanallah**; otuzüç kere **elhamdülillah** ve otuzdört kere **Allahu ekber** de ki, bu tam yüz yapar, işte bu, senin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır.»

(Fâtıma) şu cevabı verdi:

«Allah'tan ve O'nun Resûlü'nden hoşnut oldum.» Allah Resûlü, böylece ona hizmetçi vermedi."

4307- Diğer rivâyette: "Tencerenin altını tutuşturdu, nerdeyse etekleri yanacaktı" diye geçer. Yine onda şöyle geçmektedir: "Allah Resûlü, ertesi gün erkenden bize geldi; hatta henüz yatağımızda idik. Başucunda oturdu, babasından utandığı için başını yorganın içine soktu. Sordu: "Ey Muhammed'in aile üyesi, dünkü ihtiyacın ne idi?" İki kere sustu, nihayet ben konuşmak zorunda kaldım: "Vallahi ben sana anlatayım..."

4308- Diğer rivâyet:

"Gelip aramızda oturdu, hatta ayağının soğukluğunu göğsümde hissettim."

4309- "Onları (tesbih vs.) duyduğumdan beri Sıffîn gecesi hâriç, her gece okudum, hiç bırakmadım, hatta o gece bile sabaha doğru hatırladım da okudum."

4310- Diğer rivâyet:

"Tesbih (**sübhanallah**) otuzdört kere idi. Ali dedi ki:

«Onu Peygamber (sav)'den duyduğum günden beri hiç bırakmadım.» Denildi ki:

«Sıffîn gecesi de mi bırakmadın?»

«Sıffîn gecesi de bırakmadım» dedi."

4311- Abdurrahman b. Avf (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kadın, beş vakit namazını kılarsa, Ramazan orucunu tutarsa, fercini (namusunu) korursa, kocasına itaat ederse, ona; «Cennetin kapılarından hangisini istersen oradan gir» denilir."

4312- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Bir adam kızını Peygamber (sav)'e getirip, şöyle dedi:

«Bu kızım evlenmek istemiyor.» Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

«Babanı dinle de evlen!»

«Ey Allah Resûlü! Bana kocanın, karısı üzerindeki hakkı ne olduğunu bildirmedikçe ben evlenmem» deyince, şöyle buyurdu:

«Kocanın karısı üzerindeki hakkı: Kocanın irin akan bir yarası olsa, kadın o yarayı dili ile yalasa, ya da burnundan irin ya da kan akıp, kadın onu yutsa yine de kocanın hakkını ödeyemez.» (Bunu duyunca kız) Şöyle dedi:

«Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, ben asla evlenmem!» Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«İzinlerini almadıkça onları evlendirmeyin!»"

4313- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İki kişinin namazı başlarından yukarıya çıkmaz: Efendilerinden kaçan köle; tekrar onlara dönünceye dek. Kocasına isyan eden kadın, tekrar evine dönünceye kadar."

4314- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eteklerini sürükleyerek evden çıkıp kocasını şikayet eden kadına çok kızarım."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta zayıf bir isnâdla.]

4315- Ebû Ümâme (ra)'dan:

"Bir kadın peygamber (sav)'e, biri kucağında, diğeri önünde iki çocuk ile geldi. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«(Kadınlar çocuklarını) karınlarında taşıyıcılardır, doğuruculardır, çok merhametlidirler. Kocalarına ettikleri eziyetler olmazsa namaz kılanları Cennet'e girer»."

4316- Ebû Hureyre (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınlar hakkında birbirinize hayır tavsiye edin. Zira kadın eğri kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburganın en eğri yeri de üst kısmıdır; onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın; (hâli üzere) bırakırsan eğri kalmakta devam eder. Kadınlar hakkında birbirinize hayır tavsiye edin."

4317- Bir başka rivâyette: "Onu kırmak boşamaktır."

4318- Ebû Zerr'den (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın, eğe kemiğinden yaratılmıştır; düzeltmeye kalkarsan kırarsın; onun için idare et; zira yükü ağır ve geçim derdi çoktur."

4319- Amr b. el-Ahvas (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranma tavsiyemi tutun. Onlar sizin için ancak birer yardımcıdır. Bundan başka onlar üzerinde bir hakkınız yoktur. Ancak açık bir hayasızlık yaparlarsa, o zaman onları yataklardan ayırın. İz bırakmayacak şekilde dövün. Size itaat ederlerse, onları boşamak için başka bir yol aramayın!

Dikkat edin! Hanımlarınız üzerinde hakkınız vardır; hanımlarınızın da sizin üstünüzde hakları vardır. Sizin onlar üstündeki hakkınız; hoşlanmadığınız kimselere yataklarınızı çiğnetmemeleri, hoşlanmadığınız insanları evinize sokmamalarıdır.

Onların sizin üzerinizdeki hakları: Giyimlerinde, yemelerinde onlara karşı en güzel şekilde davranmanızdır."

Daha önce iman bahsinde uzunca geçmişti.

4320- Hakîm b. Muâviye'den, o da babasından (ra):

Peygamber (sav)'e dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Bizden birinin hanımının onun üzerindeki hakkı nedir?"

"Yediğin zaman ona da yedirmen, giydiğin zaman ona da giydirmen, vurduğun zaman yüze vurmaman, ona çirkinsin dememen, kendi evin müstesna olmak üzere onu yalnız bırakmamandır" buyurdu.

Dedi ki: "(Arapça metinde geçen) **lâ tukabbih**'in mânâsı: "Allah seni çirkin kılsın!" demektir.

4321- Abdullah b. Zem'a (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri hanımını, köle kamçılar

gibi kamçılamasın. Daha sonra belki onunla cinsî ilişki kuracaktır." Ya da şöyle dedi:

"Gün bitip gece geldiğinde onunla yatacaktır."

4322- Enes (ra)'dan:

Ebû Talha, Ümmü Süleym'i üstüne kapıyı örtüp dövmeye başladı, kapının ardından seslendim:

"Bu yaşlı kadından ne istiyorsun? Onu neden dövüyorsun?" Kadın içeriden seslendi:

"Bana yaşlı ve âciz diyorsun. Allah senin dizlerini âciz bıraksın!"

4323- Ali (ra)'dan:

Velîd b. Ukbe'nin hanımı gelip dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Velîd beni dövüyor." Şöyle buyurdu:

"Ona: «Allah Resûlü beni korumasına aldı» de!" Çok geçmeden kadın dönüp geldi ve aynı şikayette bulundu:

"Bunu söyleyince beni daha çok dövdü."

Bunun üzerine elbisesinin ufak saçağını alıp ona verdi ve:

"«Allah Resûlü (sav) beni korumasına aldı» de!" buyurdu.

Kadın gitti, çok geçmeden yine geldi ve

"Beni daha da çok dövdü" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü ellerini kaldırıp şöyle beddua etti:

"Allahım! el-Velîd'i sana havâle ediyorum, bana iki kere isyan edip günaha girdi."

4324- İyâs b. Abdillah b. Ebî Zübâb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın cariyelerini (kadınlarınızı) dövmeyin!"

Ömer Allah Resûlü (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Kadınlar kocalarına başkaldırdılar." Ondan sonra dövmeye izin verdi. Sonra Peygamber (sav)'in aile efradında birçok kadın gelip şöyle dediler:

"Kocalarımız bizi dövüyor." Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Muhammed ailesini birçok kadın ziyaret edip kocalarının kendilerini dövdüklerini şikayet ediyorlar. Dövenler hayırlılarınız değildir."

KADINLARLA GEÇİM (MUÂŞERET)

4325- Âişe (r.anhâ)'dan:

Dedi ki:

"Tam onbir kadın oturup kocalarının hallerini gizlemiyeceklerine dair birbirlerine söz verip anlaştılar.

Birincisi şöyle dedi: «Kocam (sarp) dağın tepesinde bulunan cılız bir deve eti gibidir; sırtı düz değildir ki yukarıya çıkarılsın, semiz değil ki yerinden kımıldatılıp başka yere götürülsün.»

İkincisi şöyle dedi: «Ben kocamın hâllerini ifşa edemem. Çünkü anlatmaya başlarsam büyük-küçük nesi varsa hepsini anlatırım.»

Üçüncüsü şöyle konuştu: «Benim kocam uzun boyludur. Konuşursam boşanırım, konuşmazsam muallakta bırakılırım.»

Dördüncüsü: «Benim kocam Tihâme gecesi gibidir. Ne sıcaklığı vardır, ne de soğukluğu. Ondan ne korkulur, ne de bezilir» dedi.

Beşincisi: «Kocam girdiği zaman kaplan, çıktığı zaman arslandır. Bana bıraktığı (ev işlerinden) hesap sormaz» dedi.

Altıncısı: «Kocam yediği zaman katlar (çok yer); içtiği zaman hepsini içer, sömürür; yattığı zaman yorgana iyice sarılır. Derdimi anlamak için elini (elbiseme) sokmaz» dedi.

Yedincisi: «Kocam tohumsuzdur, her dert onundur. Başımı yarar, vücudumu yaralar, (bunları yapmak için) her şeyi toplar (eline geçenle vurur)» dedi.

Sekizincisi: «Kocamın kokusu zaferân, teni ise tavşandır» dedi.

Dokuzuncusu: «Kocam, direği uzun (evi rahat), kılıcının kını uzun, ocağının külü çok, evi meclise yakın (misafirperver) bir adamdır» dedi.

Onuncusu: «Kocam mâlik (sahip)tir. Hem de ne mâlik! Akıldan geçen her hayrın sahibidir. Onun çok çöken, yürümesi az olan develeri vardır. Çalgı sesini duydular mı, helâk olacaklarını (kesileceklerini) anlarlar" dedi.

Onbirincisi: «Kocam Ebû Zer'dir. Amma ne Ebû Zer'dir! Kulaklarımı küpe ile şakırdattı, kolumu yağla doldurdu. Beni sevindirdi, benim de gönlüm ferah oldu. Beni Şıkk adı verilen dağ kenarında bir koyun sürüsü ile geçinen bir ailenin kızı olarak aldı da at kişnemesine ve deve sesine sahip harman döğen ve tınas savuran bir aileye katti. İşte onun yanında konuşuyor, ama kötü ve çirkin bir şey söylemiyorum. Akşam yatarım, sabaha kadar uyurum. İçerim ve kanarım. Ebû Zer'in annesi. Ebû Zer'in annesi ne annedir! Ambarları büyük ve evi geniştir. Ebû Zer'in oğlu; Ebû Zer'in oğlu ne oğuldur! Yatağı soyulmuş hurma lifi gibidir. Kendisini bir kuzu budu doyurur. Ebû Zer'in kızına gelince, Ebu Zer'in kızı ne kızdır! Babasına ve annesine itaatli kız. Vücudu elbisesini doldurur ve endamıyla etrafını çatlatır. Ebû Zer'in cariyesi, Ebû Zer'in cariyesi ne cariyedir! Konuşmalarımızı yaymaz, sırrımızı saklar. Azıklarımızı saçıp savurmaz. Evimizi de kuş yuvasına çevirmez.

Bir gün süt tulumları çalkalanmakta iken Ebu Zer çıktı gitti. Böğrünün altında memeleriyle kaplan gibi oynaşan iki çocuklu bir kadınla karşılaştı. Kadından hoşlanmış olacak ki beni boşayıp onu aldı. Ondan sonra ben de eşraftan bir adamla evlendim.

(Yeni kocam) bir dediğimi iki etmedi, beni konfor ve nimetlere boğdu. Her hayvandan bana bir çift verdi. Bana 'Ey Ümmü Zer, ye, ailene de yedir!, derdi Ama yine de bana verdiklerinin hepsini bir araya toplasam, Ebû Zer'in en küçük kabını bile doldurmaz' dedi»."

Âişe dedi ki:

"Bunları anlattığımda Allah Resûlü (sav) bana şöyle buyurdu:

«Senin için, Ebû Zer'in Ümmü Zer karşısındaki durumu gibi oldum»."

4326- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de:

Âişe şöyle dedi:

"Cahiliye döneminde babamın malına sahiptim."

"Sus ey Âişe! Ben senin için Ebû Zer'in Ümmü Zer karşısındaki durumu gibiyim" buyurdu.

Sonra Peygamber (sav) anlatmaya başladı: Cahiliye devrinde onbir kadın toplanıp aralarında kocalarının durumlarını hiç yalan söylemeden anlatmak üzere birbirlerine söz verdiler.

Benzerini zikretti. Sonu şöyledir:

"Ey Âişe!" dedi.

Ben de şu cevabı verdim:

"Ey Allah Resûlü! Sen benim için Ebû Zer'in Ümmü Zer'e olan konumundan daha hayırlısın."

4327- Ahmed, Âişe'den, o da Peygamber (sav)'den: Buyurdu ki:

"Onbir kadın toplandı."

Benzerini zikretti.

4328- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) yataktayken ona bir şey anlatmış. Âişe, şöyle demiş:

«Ey Allah Resûlü! Babam annem sana feda olsun, eğer sen anlatmasaydın, onun Hirâfe hadisi olduğunu zannedecektim.»

«Nedir Hirâfe hadisi ey Âişe?» diye sorunca, şu cevabı verdi:

«Olmayan bir olay anlatılınca, ona Hirâfe hadisi denilir.» Şöyle buyurdu:

«En doğru hadis, Hirâfe'nin hadisidir; Hirâfe Uzreoğullarından bir adamdır. Cinler onu esir etmişti; onlarla beraberdi. (Cinler) Gizli dinleme yoluyla haber edindiklerinde, ona (Hirâfe'ye) bildirirlerdi, o da insanlara bildirirdi, ve söylediklerinin aynen çıktığını görürlerdi»."

4329- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e kendisi için pişirdiğim bulamacı getirdim. Sevde'ye: «Ye!» dedim; yemedi.

«Bunu ya yersin ya da yüzüne atar berbat ederim» dediğim halde yine yemedi. Bu defa elimi bulamaca soktum, yüzünü onunla iyice sıvadım. Peygamber (sav) güldü, elini bulamaca sokturdu ve:

«Haydi sen de onun yüzünü iyi bir sıva!» dedi. O da yüzümü sıvadı. Berbat etti. Buna da güldü. O sırada Ömer uğradı, içeri gireceğini sandı ve bize:

«Haydi kalkın, yüzünüzü yıkayın!» buyurdu.

Peygamber (sav), ondan çekindiği için, ben de devamlı olarak ondan (Ömer'den) çekinirdim."

4330- Peygamber (sav)'in azatlısı Rezîne (r.anhâ)'dan:

"Sevde gayet güzel bir şekilde süslenerek Âişe ile Hafsa'nın yanına girdi. Hafsa, Âişe'ye:

«Allah Resûlü (sav) şimdi yanımıza girecek, bunu pırıl pırıl tertemiz, son derece süslü görürken, bizi kaba, giyim kuşamdan yoksun bir halde görecek; onun bu süsünü bozacağım» dedi. Sonra şöyle dedi:

«Ey Sevde! Tek gözlü (Deccâl'i kastediyor) çıkmış biliyor musun?»

Çok korktu, titremeye başladı ve sordu:

«Nereye saklanayım?» Şöyle dedi:

«Herkesin gizlendiği şu hurma dallarından yapılan çadıra gitmelisin.» Hemen gitti ve oraya gizlendi. Orası pislik dolu ve örümcek ağı bulunan kötü bir yerdi. Allah Resûlü (sav) geldi, onlar gülüyorlardı. Gülmekten konuşamıyorlardı. Üç kere neden güldüklerini sordu, elleriyle çadırı gösterdiler. Peygamber (sav) derhal çadıra gitti; Sevde'yi titrer halde görünce, sordu:

«Neyin var ey Sevde?»

«Ey Allah Resûlü! Tek gözlü çıkmış..» deyince:

«O henüz çıkmadı, bir gün mutlaka çıkacaktır, korkma» dedi ve onu, üstünü başını tozdan ve örümcek ağından silkeleyerek çıkardı." [Ebû Ya'lâ ve Taberânî zayıf bir senedle.]

4331- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bal ve helvayı (tatlıyı) severdi. İkindi namazından çıktıktan sonra, hanımlarından birinin yanına girerdi. Bir seferinde Hafsa'nın yanına girdi, orada her zamankinden fazla kaldı. Kıskandım ve sebebini sordum.

Hafsa'ya ailesinden biri bir tulum bal hediye etmiş, o da ondan şerbet yapıp Peygamber (sav)'e içirmiş.

Bunun üzerine dedim ki:

«Vallahi ona bir oyun yapacağız.» Sevde'ye dedim ki: «O mutlaka sana yaklaşacaktır, yaklaştığı zaman, şöyle de: «Ağzın meğâfir (fena kokan urfut ağacının sakızı) kokuyor.» O da sana mutlaka «Hayır» diyecektir. O zaman «Öyleyse bu koku nedir?» diye sor. O da sana: «Hafsa bana bal şerbeti içirdi» diyecek. O zaman sen de şöyle de: «Demek ki arı, (balını) urfut ağacından almış.»

«Olur; bana yaklaştığı zaman bunu kendisine söyliyeceğim» dedi.

Öbür taraftan Safiyye'ye dönerek, ona da şöyle dedi: «Ey Safiyye! Sen de aynısını söyle..»"

Âişe anlatıyor: "Sevde şöyle dedi: «Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, o kapıda durduğu zaman, senden korktuğum için bana tembih ettiklerini söylemek istedim, bana yaklaşınca şöyle dedim: «Ey Allah Resûlü! Meğâfir mi yediniz?»

«Hayır.»

«Öyleyse bu koku nedir?»

"Hafsa bana bal şerbeti içirdi.»

«Demek ki arı balını urfut ağacından almış» dedim. Benim yanıma gelince ben de aynısını söyledim. Safiyye'nin yanına gidince o da aynısını söyledi. Hafsa'nın sırası gelip de ona gidince Hafsa şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Sana yine bal şerbeti vereyim mi?»

«İstemem, ihtiyacım yok» dedi.

Sevde dedi ki: «Vallahi O'nu (bal şerbetinden) mahrum ettik.» Ben ona: «Sus!» dedim."

4332- İbn Ömer (ra)'dan:

"Biz Peygamber (sav)'in zamanında kadınlarımızla laf yapmak ve onlarla neşeli konuşmaktan, hakkımızda bir şey nâzil olur diye korkardık. O (Peygamber) ölünce, artık (biz de kadınlar gibi, konuşur olduk ve onlara karşı kusurda açılıp yayıldık."

4333- İbn Ömer (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Aklı ve dini noksan olanlardan akıl sahiplerine sizden daha fazla galip gelen kimse görmedim."

"Aklın ve dinin noksanlığı ne demektir?" diye sorunca, şöyle açıkladı:

"Aklın noksanlığı tek adamın şahitliğine karşılık iki kadının şahitliğidir. Dinin noksanlığına gelince, biriniz (hayız ve lohusa olunca) Ramazan orucunu tutamaz, birçok günü de namazsız geçirir ve kaza etmez."

4334- Üsâme b. Zeyd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benden sonra, erkeklere kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım."

4335- Âişe (r.anhâ)'dan:

Allah Resûlü (sav) bana dedi ki:

"Senin benden hoşnut olduğunu da anlarım, bana dargın olduğunu da anlarım."

"Nereden anlıyorsun?" diye sorunca, şöyle buyurdu:

"Benden hoşnut olduğun zaman «Muhammed'in Rabbi hakkı için hayır» dersin. Bana darıldığın zaman: «İbrahim'in Rabbi hakkı için hayır» dersin." Dedim ki:

"Evet ey Allah Resûlü! Sadece senin ismini bırakıyorum."

4336- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), benimle koşu yaptı ve ben O'nu geçtim."

4337- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Safiyye'ye güveyi olarak Medine'ye geldiğinde, Ensâr kadınları gelip onun hakkında bilgi verdiler." Âişe dedi ki: "Ben de (onu görmek için) tanınmayacak bir kıyafetle ve yüzümü örtüp gittim. Allah Resûlü (sav) gözüme baktı ve beni tanıdı. Dönüp hızlı adımlarla yürüdüm. Bana yetişti ve beni kucaklayarak

«Safiyye'yi nasıl buldun?» diye sordu. Cevabım şu oldu:

«Gönder (onu)! Yahudi kadınlarından bir kadındır»." [İbn Mâce zayıf bir senedle.]

KISKANÇLIK, KADINLARLA BAŞBAŞA KALMAK, KADINLARA BAKMAK

4338- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şüphesiz Allah kıskanır. Mü'min de kıskanır. Allah'ın kıskanması, mü'minin Allah'ın haram ettiği şeyi yapmasıdır (onun haram işlemesini hiç istemez)."

4339- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'tan daha kıskanç yoktur. Bunun içindir ki açık ve kapalı tüm hayâsızlıkları yasaklamıştır. Övgüden de Allah kadar hoşlanan yoktur. Bunun içindir ki, kendini övmüştür."

4340- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Sa'd b. Ubâde dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Bir adamı eşimle görürsem, dört şahit bulup getirmedikçe ona dokunmayacak mıyım?"

"Evet" buyurdu.

"Hayır. Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki, dört şahit bulmadan başını kılıcımla uçururum" dedi. Allah Resûlü (sav) şöyle dedi:

"Büyüğünüz ne diyor, iyi dinleyin. O çok kıskançtır. Ben ondan daha kıskancım. Allah ise benden daha kıskançtır."

4341- Onun ve Buhârî'nin Muğîre b. Şu'be'den yaptıkları rivâyet:

"Allah'tan daha kıskancı olamaz. Özrü (ceza vermeden önce uyarmayı) Allah'tan çok kimse sevemez. Bunun içindir ki müjdeleyici ve korkutucu peygamberler göndermiştir. Övülmeyi de Allah'tan daha çok seven olamaz. Bunun içindir ki cenneti vadetmiştir."

4342- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Bir gece Allah Resûlü (sav), Âişe'nin yanından çıkmıştı. (Onun nöbetinde) hanımlarından birinin yanına gitmiş olabilir diye içine kıskançlık düştü. Geri dönünce hâlini anladı ve «Kıskandın mı?» diye sordu.

«Benim gibi kadın, senin gibi erkeği kıskanmaz mı?» deyince, şöyle buyurdu:

«Şeytanın gelmiş.»

«Yanımda şeytan mı var?»

«Beraberinde şeytanı olmayan hiç kimse yoktur.»

«Senin de var mı?»

«Evet. Ama Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu» buyurdu."

4343- Âişe (r.anhâ)'dan:

"O ve Hafsa bir seferde Allah Resûlü (sav) ile beraberdiler. Gece olunca Peygamber (sav) onunla (Âişe) konuşarak yürüdü. Bunun üzerine Hafsa, Âişe'ye şöyle demiş:

«Sen benim deveme bin, ben de senin devene bineyim. Sen de bakarsın, ben de bakarım.» Kabul etmiş ve öyle yapmış.

Peygamber (sav) gelince, Hafsa'yı Âişe'nin devesinin üstünde görmüş. Hafsa'ya selâm verip konaklayıncaya kadar onunla beraber yürümüş. Âişe, bu sûretle Resûlullah (sav)'i kaybedip kıskanmış. (Hırsından) ayağını izhir otlarının arasına koyup Allah'a şöyle dua etmeye başladı:

«Ya Rabbi! Beni bir akrep ya da yılan soksun da Resûlün gelsin ve O'na hiçbir şey söyleyemiyeyim»."

4344- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Safiyye kadar güzel yemek yapan görmedim. O, Allah Resûlü (sav)'e evimdeyken yemek yapıp gönderdi. Aşırı kıskançlığımdan beni bir öfke aldı ve titremeye başladım. Tabağı kırdım, sonra pişman oldum ve dedim ki:

«Ey Allah Resûlü! Yaptığımın kefâreti nedir?» Şöyle buyurdu:

«Tabağa karşı bir tabak, yemeğe karşı da bir yemek verirsin, olur biter» buyurdu.

4345- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) bir seferde idi; biz de O'nunla beraberdik. Safiyye'nin devesi hastalandı; Zeyneb'de fazla deve vardı. Allah Resûlü (sav) ona şöyle dedi:

«Safiyye'nin devesi hastalandı, sende fazla deve var, onu ona versen olmaz mı?»

Şöyle cevap verdi:

«Bu Yahudi kadına mı vereceğim?»

Bunun üzerine Peygamber (sav) ona kızdı, Zi'l-Hicce'nin kalan günleri dahil, Muharrem, Safer ve Rebi'den birkaç gün ondan uzaklaştı. Hatta Zeynep eşyasını ve yatağını kaldırdı. Artık kendisine hiçbir ihtiyacı kalmadığını sandı. Birgün öğle üzeri otururken gelmekte olan bir gölge gördü, hemen eşyasını ve yatağını yerine koydu."

4346- Ebû Dâvud, "Onu Zi'l-Hicce, Muharrem (ayları) ve Safer'den de birkaç gün terk etti" kavline kadar aynı hadisi nakletti.

4347- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizleri (yanlarında mahremleri bulunmayan) kadınların yanlarına girmekten sakındırırım."

Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam:

"(Kocanın babası ve oğullarından başka olan) erkek akrabalarına ne dersin?"

"(Kadının) onlarla yalnız kalması ölümdür" buyurdu.

4348- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yanında mahremi olmaksızın hiç kimse bir kadınla başbaşa kalmasın."

Bir adam dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Hanımım hacca gidiyor, ben de falan orduya yazıldım."

"Dön; hanımınla hacca git!" buyurdu.

4349- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Hâşimoğullarından bir grup insan Esmâ bn. Umeys'in yanına girdiler. Ebû Bekr de girdi. O zaman Esmâ bn. Umeys onun (Ebû Bekr'in) nikâhlısı idi.

Ebû Bekr bundan hoşlanmadı, canı sıkıldı. Gidip durumu Peygamber (sav)'e bildirdi ve «hayırdan başka bir şey de görmedim» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav):

«Şüphe yok ki Allah onu bundan (kötü davranıştan) berî kılmıştır» buyurdu.

Sonra minbere çıkıp şöyle hitap etti:

«Bugünden sonra kimse, yanında bir veya iki adam olmadan, kocası evde olmayan kadının yanına girmesin»."

4350- Amr b. el-Âs'ın azatlısı (ra)'dan:

"Amr b. el-Âs, Ali'ye birini gönderip kendisi için Esmâ bn. Umeys'in yanına girmek için izin istedi. Ona (Ali) izin verdi. İşi bitince, Amr b. el-Âs'ın azatlısı bu tutumunu Amr'a sordu; şu cevabı verdi:

«Allah Resûlü (sav), kocalarının izni olmadan kadınların yanına girmemizi yasakladı»."

4351- Enes (ra)'dan:

"Aklında (zekâsında) bir şeyler olan bir kadın Peygamber (sav)'e «Seninle bir işim var» dedi. Peygamber (sav):

«Ey falanın annesi! Hangi sokakta istersen beni orada bekle, gelip işine bakacağım» dedi ve yolun birinde kadının işini görünceye kadar onunla başbaşa kaldı."

4352- Cerir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'e (kadınlara yönelen) ani (gayr-ı irâdî, kasıtsız) bakışı sordum; şöyle buyurdu:

«Gözünü hemen çevir!»

4353- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Ali! Bakışına bakış ekleme! Zira ilk bakış sanadır (günah olmaz); ama ikinci bakış aleyhinedir (günahtır)."

4354- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kızı Fâtıma'ya ona hibe ettiği bir köle ile geldi. Fâtıma'nın sırtında öyle bir elbise vardı ki, başını örttüğü zaman ayakları; ayaklarını örttüğü zaman başı dışarda kalıyordu. Fâtıma'nın rahatsız olacağını anlayınca şöyle buyurdu:

«Senin için bunun sakıncası yoktur. Bu baban, öbürü de kölendir»."

4355- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), onun yanındaydı. Evde **muhannes** (kadın kılıklı erkek) vardı. (O **muhannes**) Ümmü Seleme'nin kardeşi Abdullah b. Ebî Ümeyye'ye dedi ki:

«Ey Abdullah! Allah yarın Tâif'in fethini müyesser kılarsa sana Ğaylân'ın kızını göstereceğim. O (kızın karnı şişmanlıktan dolayı) dört büklümle karşılar, sekiz büklüm ile arkaya döner.» Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Bunlar sizin yanınıza girmesin»."

İbn Cüreyc dedi ki:

"Sözkonusu **muhannes** Hiyt'tir."

4356- Onun (Ebû Dâvud'un) ayrıca Âişe'den rivâyeti: "Onu (**muhannesi**) Peygamber (sav) evden çıkardı. O, Beydâ'da idi (yani oraya sürüldü). Peygamber (sav)'e denildi ki: «Orada, açlıktan ölür.» Bunun üzerine her cuma iki kere gelip eve girmesine izin verdi. İhtiyaçlarını alır, sonra dönerdi.

4357- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), erkek **muhanneslere** (kadın kılıklılara), kadınlardan da kendilerini erkeklere benzetenlere lânet etmiş ve şöyle buyurmuştur: «Onları evlerinizden çıkartın.» Bunun üzerine o, falan kadını çıkarttı. Ömer de erkeği çıkarttı."

4358- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in yanındaydım. Yanında Meymûne de vardı. İbn Ümmi Mektûm geldi. Bu bize hicâb (örtünme) emri geldikten sonra idi. İçeriye girdi. Bize şöyle buyurdu:

«Haydi ikiniz de kapanın!» Dedik ki:

«Ey Allah Resûlü! O, görme özürlü değil mi? Bizi ne görür, ne de tanır»." Şöyle buyurdu:

«Siz ikiniz kör müsünüz? Onu görmüyor musunuz?»"

4359- Ebû Üseyd (ra)'dan:

Peygamber (sav), mescidin dışındayken erkeklerin kadınlarla karışmış vaziyette olduğunu gördü. Onlara (kadınlara) şöyle dedi:

«Siz biraz geriden gelin. Yolun ortasında durup yolu kapatmanız doğru değildir.»

Bundan sonra kadınlar neredeyse duvara yapışacak kadar kenardan yürürlerdi. Hatta bu sebeple elbiselerinin duvara takıldığı bile olurdu."

4360- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) yolda yürürken önünde bir kadın belirdi. Ona:

«Haydi biraz kenara çekil!" dedi. Kadın şu cevabı verdi:

«Yol geniş!» Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«Bırakın onu, o zorba bir kadındır»."

4361- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir adamın iki kadın arasında yürümesini yasakladı."

4362- Enes (ra)'dan:

"Bülûğa erdiğimin (ihtilam olduğumun) sabahı Peygamber (sav)'in yanına girip durumumu bildirince şöyle buyurdu:

«Kadınların yanına girme!» O günkü kadar ağır (zoruma giden) bir gün görmedim."

4363- Ammâr b. Yâsir (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç kimse vardır ki cennete asla giremezler: Deyyûs, erkek kılıklı kadın ve devamlı içki içen kimse."

"Deyyûs kimdir?" diye sordular; şöyle buyurdu:

"Evine kimin girdiğine aldırmayan kimsedir." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de daha uzun bir metinle.]

4364- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Birbirini sevenler için nikâh (evlenmek) kadar güzel bir şey görülme-miştir."

BOŞANMA BAHSİ

TALÂK LAFIZLARI, GERDEKTEN ÖNCE TALÂK, AKİDDEN ÖNCE TALÂK VE AY BAŞI OLAN KADININ TALÂKI

4365- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"(Adam karısına) Tek ağızla (bir defada) «Sen üç kere boşsun» derse, bir talâk sayılır."

4366- Rezîn'in rivâyeti:

İbn Abbâs şöyle derdi:

"Eğer: «Sen boşsun, sen boşsun, sen boşsun» derse bir sayılır. Yeter ki bunlarla birinci söylediği «sen boşsun» sözünü vurgulamak isteyip kadınla henüz gerdeğe girmemiş olsun."

4367- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam gelip karısını üç kere boşadığını söyledi. Cevaben dedi ki:

"Sizden biriniz kalkar, ahmaklığa biner de şöyle der:

"Ey İbn Abbas, cy İbn Abbas! Allah şöyle buyurmuştur: 'Kim Allah'tan korkarsa ona mutlaka bir çıkış yolu kılar.'" Sana bir çıkış yolu bulamıyorum; sen Rabbine isyan ettin, hanımın da talâk-ı bâin ile ayrılmış oldu. Çünkü Allah şöyle buyurmuştur:

"Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda onların iddetlerini gözeterek boşayın" (Talâk sûresi, 65/1)."

4368- Mâlik (ra)'dan, ona ulaştığına göre:

Bir adam İbn Abbâs'a:

"Karımı yüz kere boşadım, ne dersin?" dedi. Şu cevabı verdi:

"Kadın senden üç talakla boşandı. Kalan doksan yedi ile Allah'ın âyetlerini eğlenceye almış oldun."

4369- Mahmûd b. Lebîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, bir adamın karısını bir kerede üç talâkla boşadığı bildirildi. Kızarak ayağa kalktı ve şöyle buyurdu:

«Ben aranızdayken Allah'ın Kitabıyla mı oynanıyor?» Bir adam ayağa kalkıp dedi ki:

«Ey Allah Resûlü! Onu öldürmeyip ne yapayım?»"

4370- Abdullah b. Yezîd b. Rukâne (ra)'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav)'e gelip dedim ki:

«Ey Allah Resûlü! Karımı kesinlikle boşadım.»

«Bu sözle ne kasdettin?» diye sorunca

"Bir kere boşamayı kasdettim» dedim.

«Allah'a yemin edebilir misin?» buyurdu.

«Allah'a yemin ederim» dedim.

«Öylcyse o, kasdettiğin gibi (bir kere)dir» buyurdu."

4371- Mâlik (ra)'dan:

Ömer'den, karısına: "İpin benim elimde değil, senin omuzundadır (serbestsin)" diyen kimse hakkında fetva istediler. Ömer tavaf ediyordu. Ona sordu:

"Bu binanın (Kâbe'nin) hakkı için bu sözünle neyi kasdettin?" Adam cevap verdi:

"Eğer benden bu mekanın dışında (başka bir şeyin hakkı için) yemin etmemi isteseydin doğru söylemezdim. Bu sözümle ayrılmayı (talâkı) kasdettim" dedi.

Bunun üzerine Ömer:

"Öyle ise o, kasdettiğin gibidir" dedi.

4372- Nâfi' (ra)'dan:

İbn Ömer, (karısına hitâben) **haliyye** (ipinden kurtulmuş deve olasın) diyen ve **beriyye** (kocadan kurtulmuş kadın olasın) diyen hakkında şöyle derdi:

"Her biri üç kere boşanmış sayılır."

4373- Mâlik (ra)'dan:

Ali (ra), karısına: "Sen bana haramsın" diyen adama: "Bu, üç talâktır" derdi.

4374- İbn Abbâs (ra)'dan: Dedi ki:

"Kim karısını kendisine haram ederse bu, (boşanma ifade etmekten başka) birşey değildir."

Ondan sonra: **"And olsun ki, sizin için Allah Resûlünde güzel bir örnek vardır"** âyetini (Ahzâb, 33/21) okudu.

4375- Diğer rivâyet:

"Kişi karısını kendine haram kılarsa bu, kefâreti gerektiren bir yemin olur; kefâretini verir." Sonra ilgili âyeti okudu.

4376- Nesâî'nin rivâyeti:

Adam ona dedi ki:

"Karımı kendime haram ettim."

Cevap verdi:

"Yalan söylüyorsun. O sana haram değildir." Sonra: **"Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığını sen neden haram kılıyorsun?"** meâlindeki (Tahrim sûresinin ilk) âyeti(ni) okudu ve:

"En ağır kefâreti verecek, bir köle azat edeceksin" buyurdu.

4377- Mâlik (ra)'dan:

Bir adam İbn Ömer'e gelip dedi ki:

"Ben boşama yetkisini karıma verdim. O da kendini boşadı, ne dersin?" İbn Ömer dedi ki: "Sanırım o (kadının) dediği gibidir."

Bunun üzerine dedi ki:

"Ey Ebû Abdurrahman, böyle yapma!"

"Bunu ben değil, sen yaptın" dedi.

4378- Nâfi'den nakledilen diğer rivâyet:

İbn Ömer, boşanma işini karısının kararına havale eden adam hakkında şöyle derdi:

"Hüküm, kadının verdiği hükümdür. Ancak kocası kabul etmeyip de: «Ben üç talâk kasdetmedim, sadece bir talâk kasdettim» derse, yemin ettirilir, kadın iddetinde kaldığı sürece, adam ondan daha çok söz sahibi olur."

4379- Hammâd b. Zeyd (ra)'dan:

Eyyûb'e dedim ki: "(Karısına:) «İşin kendi elindedir» diyen adamın sözünden üç talak gerektiğini, Hasan'dan başka söyleyen birini biliyor musun?"

"Hayır" dedi. Sonra "Bağışla Allahım! Bu hususta bana Katâde, İbn Semure'nin azatlısı Kesîr kanalıyla, Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den, o da Peygamber (sav)'den şunu naklettiğini biliyorum: "(Kadın kendisini boşarsa) üç talâk gerçekleşir" dedi.

Eyyûb dedi ki: "Kesîr'e rastladım, (bu hadisi) sordum, ama bilemedi. Sonra Katâde'ye döndüm ve durumu anlattım. Unutmuş olduğunu söyledi."

4380- Mesrûk (ra)'dan:

"O beni seçtikten sonra bir, yüz ya da bin kere boşanmayı eline verip serbest bırakmama hiç aldırmam. Âişe'ye sordum; şu cevabı verdi:

«Allah Resûlü (sav) bizi boşanma hususunda muhayyer bıraktı, biz kendisini seçtik, bu talâk oldu mu? (hayır!)»"

4381- İbn Mes'ud (ra)'dan, dedi ki:

"Hanımına: «(Boşanma) işin elindedir. İşinde serbestsin» derse, yahut karısını ailesine teslim eder de onlar onu kabul ederlerse bu, bir bâin talâk (kesin boşama) sayılır."

4382- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, (karısına, sen bana) haram(sın demek) hususunda, eğer (bu sözüyle) talâk kasdetmişse talâk sayılır; aksi halde yemin olur."

4383- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında kişi, gerdeğe girmeden önce karısını üç kere boşadığı zaman bir talâk sayarlardı. Ebû Bekr zamanında hatta Ömer'in hilâfetinin ilk yıllarında da bu böyle idi.

İnsanlar bunu dillerine dolayıp işi azıtınca Ömer şöyle dedi:

«Artık onların aleyhine (bunu üç talâk) olarak kabul ediyor ve geçerli kılıyorum»."

4384- O ve Mâlik, İbn Abbâs ve Ebû Hureyre'den:

"Zifafa girmeden önce, karısını üç talâkla boşayan adam hakkında kendilerine sorulan soruya şu cevabı verdiler:

«Başka bir adamla evlenmedikçe onu alamaz»."

4385- Rezîn'in rivâyeti: İbn Abbâs, Ebû Hureyre ve İbn Amr b. el-Âs dediler ki:

"Bir talâk uzaklaştırır, üç talâk haram kılar, ancak evlendikten sonra durum değişir.

Gerdeğe girilmeden önce, bir kere boşanan kadında iddet sözkonusu olmadığı gibi, üç kere boşananda da iddet yoktur. Çünkü Allah şöyle buyurmuştur:

«Ey iman edenler, mü'min kadınlarla nikâhlanıp onları, temasta bulunmadan boşadığınızda, onlar için size iddet saymaya lüzum yoktur.» (Ahzâb, 33/49)

Yalnız mut'ası verilir ki, o da adı konan mehrin yarısıdır. Eğer mehrin adı konmamışsa o zaman mut'a verilir. Mehir gerekmez."

4386- Malik (ra)'dan:

Ömer, oğlu Abdullah onun oğlu Sâlim, ayrıca İbn Mes'ûd, el-Kâsım b. Muhammed, İbn Şihâb, Süleymân b. Yesâr hepsi şöyle derlerdi:

"Kişi, evlenmeden önce (evleneceği) kadını boşayacağına dair yemin edip sonra yeminini tutmasa, evlendiği zaman kadını boşaması gerekir."

4387- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

O, "Evleneceğim her kadın boştur" diyen kimse hakkında:

"Eğer bu kimse, kadının mensup olduğu kabîleyi ya da muayyen bir kadını ismen belirterek zikretmemişse, bu sözüne bir şey gerekmez" derdi.

4388- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesi (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mâlik ve sahip olduğun (kadın) hakkında boşama sözkonusu olur. Mâlik ve sahip olduğun köle hakkında azat etmek sözkonusudur. Mâlik ve sahib olduğun mal için alış veriş sözkonusu olur."

4389- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah, boşanmayı evlilikten sonra kılmıştır."

Ayrıca, sahâbe ve sahabe dışında tam yirmi dört kişinin ismini zikrederek, bunların hepsinin "Evlenmeden önce boşanma yoktur" dediklerini söyledi.

4390- İbn Ömer (ra)'dan:

"O hanımını âdet halinde boşamıştı. Bu durum, Ömer'e bildirilince kızmış ve şöyle demiştir:

«Söyleyin ona hanımına dönsün. Temizlenip hayız oluncaya dek, sonra tekrar hayız olup temizleninceye kadar onu tutsun. Ondan sonra boşamak isterse, ona do-

kunmadan (onunla cinsî ilişki kurmadan) boşasın. İşte Allah Azze ve Celle'nin emrettiği iddet budur»."

4391- Onun rivâyetlerindendir:

"Abdullah b. Ömer, bir kere boşamıştı. Talâğı (bir olarak) hesap edildi. Sonra Peygamber (sav)'in emrettiği gibi karısına döndü."

4392- Bir diğer rivâyet:

"Söyle ona; hanımına dönsün, sonra temizken ya da hamile iken onu boşasın!"

4393- Bir diğer rivâyet: Abdullah (b. Ömer)'e bu konu sorulduğu zaman şöyle derdi:

"Hanımını bir kere veya iki kere boşadıysan, Allah Resûlü (sav) işte bana bunu emretti. Eğer onu üç kere boşadıysan, başka bir adamla evlenmedikçe onunla evlenmen haram olur. Hanımını Allah'ın emri dışında boşadığından dolayı da Allah'a âsi gelmiş olursun."

4394- Bir başka rivâyette:

"Peygamber (sav) (ilgili âyeti) okudu: **«Ey Peygamber kadınları boşadığınız zaman onları iddetlerine doğru boşayın».**" (Talâk, 65/1)

4395- Başka bir rivâyette: İbn Ömer'e:

"(Kadın hayız hâlindeyken yapılan) bu talâk sayılır mı?" diye sorduklarında, şu cevabı verdi:

"Ne demek, (insan) acziyet gösterip ahmaklık etse (gerçekleşen talâk gider) mi?"

KARISINI BASKI ALTINDA BOŞAYAN KİŞİNİN, MECNUNUN, SARHOŞUN VE KÖLENİN TALÂKI VE DİĞER MESELELER

4396- Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb'ın azatlısı Sâbit b. el-Ahnef (ra)'dan:

"O, mevlâsı olan Abdurrahman'ın çocuklu cariyesi ile evlendi. Bunun üzerine Abdullah b. Abdirrahman onu çağırdı. Yanına girdiğinde, iki köle, iki demir zincir, bir de kamçı ile karşılaştı. Ona dedi ki:

«Onu boşa, aksi halde üzerine yemin edilen Allah için bu elimdekilerle sana yapacağımı yaparım.» Bunun üzerine:

«O benden bin kere boştur» dedi. Çıkıp gitti. Bunu İbn Ömer'e sorunca, kızarak şöyle dedi:

«Bu, zorla olduğu için talâk sayılmaz.»

Adam, bu meseleyi sonra İbnü'z-Zübeyr'e sordu. Bunun üzerine:

«Karın haram olmamıştır, haydi karına dön!» dedi.

İbnü'z-Zübeyr, Medine emîri olan Câbir b. el-Esved'e, Abdullah b. Abdurrahman'ı cezalandırması için bir mektup yazdı. Sâbit, Medine'ye geldi; İbn Ömer'in bilgisi dahilinde hanımı kendisine hazırlandı. (Hatta İbn Ömer) düğün yemeğinde bulundu."

4397- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bunamış ve akıl hastası olanlar dışında her boşanma caiz ve geçerlidir."

4398- Âişe (r.anhâ)'dan:

Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu işittim: "(İğlâkta) öfke halinde ne talâk vardı, ne de itâk (köle azadı)."

Ebû Dâvud "**ğalak**, öfke mânâsınadır" dedi.

4399- Osman (ra)'dan, dedi ki:

"Sarhoş ve mecnunun talâkı sayılmaz."

4400- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:
"Vesveselinin talâkı caiz değildir."

4401- Âişe (r.anhâ)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Cariyenin talâkı ikidir. İddeti ise iki hayız müddetidir."

4402- İbn Ömer (ra)'dan:
Şöyle derdi:
"Köle, karısını iki kere boşadığı zaman, başka biriyle evlenmedikçe (kadın) ona haram olur. Boşanılan kadın hür olsun, cariye olsun fark etmez."
Hür kadının iddeti üç hayız; cariye kadının iddeti ise iki hayızdır."

4403- İbn Abbâs (ra)'dan:
Ona denildi ki:
"Bir kölenin nikâhında köle bir kadın var. Onu iki kere boşadı; sonra her ikisi de azat edildi. O (kadınla evlenmek) isteme hakkı var mıdır?"
"Evet. Çünkü bu takdirde bir talâk hakkı daha vardır. Allah Resûlü (sav) böyle hükmetmiştir" cevabını verdi. [Ebû Dâvud ve Nesâî]
el-Hattâbî der ki: "Bildiğime göre hiç kimse bu görüşte bulunmamıştır. İsnâdı hakkında da menfi sözler sarfedilmiştir."

4404- Nâfi' (ra)'dan:
İbn Ömer şöyle derdi: "Kim kölesine, evlenme izni verirse, boşama yetkisi kölenin elinde olur. Karısını boşamak ondan başka hiç kimsenin elinde olmaz. Kişi, kölesinin cariyesini ya da cariyesinin cariyesini alırsa, bunda bir sakınca yoktur."

4405- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:
Cariyenin boşanması şu beş biçimde gerçekleşir: Azat edilmesi, kocasının onu boşaması, efendisinin onu satması, efendisinin onu hibe etmesi ve bir de mirası."

4406- Âişe (ra)'dan, dedi ki:
"İki kölemi azat etmek istedim; Allah Resûlü (sav) kadından önce adamı azat etmemi emretti."

4407- Rezîn şunu ilave etti: "Kadının muhayyerlik (erkeği kabul ve reddetme) hakkı olmaması için."

4408- Âişe (r.anhâ)'dan:
"(Cariye) Berîre hakkında üç sünnet vâki olmuştur: Azat edildi. Kocasını tercih edip etmemede muhayyer bırakıldı. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:
«Velâ hakkı azat eden içindir.»
Allah Resûlü (sav) içeri girdi; tencere kaynıyordu. Kendisine ekmek ve ev katıklarından bir şey sunuldu.
«Tencerenin kaynadığını görüyorum» deyince; şöyle dediler:
«Evet ama o, Berîre'ye sadaka olarak verilen ettir. Sen sadaka yemezsin ki.»
«O, onun için sadakadır; bizim içinse hediyedir» buyurdu."

4409- Diğer rivâyette:
"Kocası hür idi" diye geçer.
Buhârî, bu hadisin munkatı' yani kopuk olduğunu söyledi. Ve İbn Abbâs'ın "Onu (kocasını) köle olarak gördüm" sözünün rivâyet olarak daha sahih olduğunu ifade etti.

4410- İbn Abbâs (ra)'dan:
"Berîre'nin kocası Muğîs adında bir köle idi. Azat edildikten sonra kocasından ayrı kaldığı için sanki şimdi (kocasının) göz yaşları sakalına akmış, (karısının) arkasında dolaştığını görür gibiyim. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle demişti:
«Ey Abbâs! Muğis'in Berîre'ye olan aşkına karşılık Berîre'nin ona olan nefretine hayret etmiyor musun?»
Allah Resûlü (sav) Berîre'ye dedi ki:

«Ona (kocana) dönsen iyi olur.»

«Sen mi emrediyorsun?" diye sorunca,

«Sadece aracılık ediyorum» buyurdu. Berîre şu karşılığı verdi:

«Benim ona ihtiyacım yoktur».»

4411- Abdullah b. Mes'ûd (ra)'dan, dedi ki:

"Sünnete uygun boşama, kadın temizken (hayızdan temizlenince) cinsî ilişki kurmadan bir kere boşamaktır. Sonra tekrar hayız olup temizlenince bir kere daha boşar. Ondan sonra kadın, bir hayızla iddet bekler."

4412- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Bir kadını kocası bir veya iki talâkla boşayıp helâl oluncaya (iddeti bitinceye) kadar bırakırsa, sonra o kadın başka bir adamla evlenir de, o adam ölür ya da onu boşar ve sonra ilk kocasına dönerse, kalan bir talâk hakkı saklı kalarak onun (ilk kocasının) yanında olur."

Mâlik dedi ki: "Bu meselede hakkında ihtilâf olmayan sünnet budur."

4413- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın en nefret ettiği helâl, kadın boşamaktır."

4414- Ebû Mûsa (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadınlar ancak şüpheden dolayı boşanırlar. Allah, zevk için boşayan erkeklerle, zevk için boşanan kadınları sevmez."

4415- Sevbân (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ortada (ciddî) bir şey yokken herhangi bir kadın, kocasından boşanmak isterse cennet kokusu ona haram olur."

4416- Âişe (r.anhâ)'dan:

"İnsanlar arasında şöyle (yaygın) bir âdet vardı: Kişi kadını boşar, iddeti bitecek zaman ona geri dönerdi; böylece kadın nikâhında kalırdı. Belki yüz kere veya daha fazla boşardı. Bu durum o kadar ileri gitti ki, hatta biri karısına şöyle dedi:

«Vallahi seni ne tam boşayacağım, ne de himayeme alacağım, ebedîyen böyle (muallakta) tutacağım.» Kadın da:

«Bu nasıl olacak?» diye sordu. Cevap verdi:

«Seni boşarım; beklersin tam iddetin biteceği an sana dönerim.» Bunun üzerine kadın hemen Âişe'ye giderek bunu sordu. O da Peygamber (sav) gelinceye kadar cevap vermedi ve sustu. Peygamber (sav) gelince durumu bildirdi. O da cevap vermeyip sustu. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: **«Boşanma iki defadır. Ondan sonra ya iyilikle tutmak ya da iyilikle bırakmak vardır.»** (Bakara, 2/229)

Bunun üzerine halk, talâğı (yeniden) gözden geçirdi, bir kısmı boşadı, bir kısmı boşamadı."

4417- Sevr b. Zeyd ed-Düelî (ra)'dan, dedi ki:

"Kişi, ihtiyaç duymadığı ve tutmak da istemediği karısını sırf ona zarar vermek için boşar, ardından tekrar ona dönerdi. Bunun üzerine Allah şu âyeti inzâl buyurdu: **«Haklarını çiğnemek için, onları zararlı olacak şekilde tutmayın. Böyle yapan şüphesiz kendine yazık etmiş olur.»** (Bakara, 2/231) Allah onlara bu şekilde öğüt vermiştir."

4418- İmran b. Husayn (ra)'dan:

"Ona, karısını boşayıp hiç kimseyi karısını boşadığına veya ona döndüğüne dair şahit göstermeden karısıyla cinsî ilişkide bulunan kişinin durumunu sordular. Bunu yapan adama şu cevabı verdi:

«Sünnete muhalif olarak boşadın, sünnete muhalif olarak geri döndün. Onu boşarken de, dönerken de, şahit göster, bir daha da bunu (şahit tutma işini) bırakma!»"

4419- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kadının kız kardeşinin tabağındakini boşaltmak (yani kocasından ayırmak) ve kendisi evlenmek için boşanmasını istemesi doğru olmaz. Ona mukadder olan, kendi başına da gelir."

4420- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç şeyin ciddîsi ciddî, şakası da ciddidir: Nikâh, talâk ve ric'at (bir defa boşadığı karısına dönme)."

4421- İbn Mes'ud (ra)'dan:

Ondan aynısı rivâyet edildi, ancak şu farkla: "Ric'at yerine itk = köle azat etmek" kelimesi yer alarak.

4422- Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hafsa'yı boşadı, sonra ona rücû etti (döndü)."

4423- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hafsa'yı boşadı. Ömer bunu duyunca, başına toprak koyup:

«Ey Hattab oğlu! Bundan sonra artık Allah sana değer vermez» dedi.

Bunun üzerine Cibrîl (as), Peygamber (sav)'e gelip:

«Allah, Ömer'e acıdığı için sana Hafsa'ya dönmeni emrediyor» dedi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Amr b. Sâlih el-Hadremî adlı râvi vardır.]

4424- Ömer (ra)'dan:

Ona bir adamla hanımı geldi. Adam dedi ki: "Hanımımı boşadım. Sonra kendisine rücû ettim." Kadın ise şöyle dedi: "Beni boşadı, üçüncü hayızımın sonuna kadar beni bıraktı, kan kesildi. Yıkanmak için suyumu hazırlayıp koydum. Kapımı kapattım, elbisemi çıkardım, (kocam) kapıyı çalıp şöyle seslendi: "Sana rücû ettim, sana rücû ettim." Bunun üzerine yıkanmayı bırakıp elbisemi giydim."

Ömer, İbn Mes'ûd'a: "Ey İbn Ümmü Abd, buna ne dersin?" diye sordu. İbn Mes'ûd şöyle dedi:

"Sanırım adamın buna (karısına dönmeye) hakkı vardır. Çünkü üzerinden henüz bir namaz vakti geçmemiş." Ömer de dedi ki:

"Ne güzel söyledin. Benim görüşüm de budur."

4425- Amr b. Şuayb (ra)'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kadın kocasının kendisini boşadığını iddia eder ve buna adil bir şahit getirirse, kocasına yemin ettirilir. Eğer aksine yemin ederse, şahidin şahitliği bâtıl olur. Eğer yeminden kaçınırsa, yeminden kaçışı diğer bir şahidin yerini tutar ve boşama geçerli kılınır."

HUL'

(kadının bir bedel karşılığında kocasından boşama istemesi),

ÎLÂ'

(kocanın karısına dört ay veya daha fazla bir zaman yaklaşmamaya yemin etmesi)

VE ZIHÂR

(kocanın karısına "sen benim anam, bacım gibisin" yahut "sen benim anamsın, bacımsın" diyerek onu kendisine haram kılması)

4426- Sevbân (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ortada herhangi bir sebep yokken bir kadın para karşılığında kendini kocasına boşatırsa, cennet kokusunu alamaz."

4427- Diğer rivâyet: "Kendilerini para veya herhangi bir mal karşılığı boşatan kadınlar münafıkların ta kendileridir."

4428- İbn Abbas (ra)'dan:

Sâbit b. Kays b. Şemmâs'ın karısı Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Ahlâk ve din yönünden Sâbit'i kınamıyorum, müslüman olarak onun kocalık haklarını inkâr etmeyi de hoş görmüyorum." Şöyle buyurdu: "Sana (mehir olarak) verdiği bahçesini geri verir misin?"

"Evet." dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) Sâbit'e: "Haydi bahçeyi ver ve onu iki kere boşa!" buyurdu.

4429- Ebû Dâvud'un Âişe'den rivâyetinde ise: "Sâbit onu döverek omzunu kırdı" ibaresi geçer.

4430- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) hanımlarından bazılarının yanına bir ay girmeyeceğine dair yemin etti. Yirmi dokuz gün geçince sabah erken ya da öğleden sonra onların yanına gitti. O'na denildi ki: «Ey Allah Resûlü! Yanlarına bir ay girmeyeceğine dair yemin etmiştin.» Şöyle buyurdu: «Ay bazen yirmidokuz gün çeker»."

4431- İbn Ömer (ra)'dan: (Bakara sûresinin 226. âyeti hakkında) dedi ki:

"Dört ay geçince, (boşadığına) ya rücû etmek ya da boşamak için durdurulur. İlâ yapan onu boşayıncaya kadar (kadına) bu müddetin dolmasıyla (erkeğin aleyhine) boşanma gerçekleşmez." Bu hüküm, Osman, Ali, Ebu'd-Derdâ, Âişe ve sahâbeden oniki kişiden de nakledilmiştir.

4432- Diğer rivâyet: "Bu süre geçtikten sonra, Allah'ın emri doğrultusunda onu ya iyilikle tutar ya da talâğa karar verip boşar."

4433- Mâlik (ra)'dan, dedi ki:

"Bir kimse, çocuğu sütten kesip ayırıncaya kadar karısıyla, cinsî ilişkide bulunmayacağına dair yemin ederse bu îlâ sayılmaz. Duyduğuma göre Hz. Ali'ye bunu sormuşlar, bu tür yemini îlâ saymamıştır."

4434- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kadınlarından bir kısmıyla cinsî ilişkide bulunmayacağına dair yemin etti, helâl olan şeyi haram etti. Sonra bu yemin nedeniyle kefâret verdi."

4435- Katâde (ra)'dan:

Ali, İbn Abbâs ve İbn Mes'ûd dediler ki: "(Yeminden sonra) dört ay geçerse kadın bir bâin (kesin) talâkla boşanır."

4436- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: "Ey Allah Resûlü! Ben karıma zıhâr yaptım. Kefâretini vermeden onunla cinsî temasta bulundum."

"Seni buna iten nedir? Allah seni esirgesin?"

"Halhalını (ayak bileziğini) ay ışığında gördüm (dayanamadım.)"

"Allah'ın sana emrettiğini yerine getirmedikçe ona yaklaşma!" buyurdu.

4437- Ebû Temîme el-Hüceymî (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bir adamın karısına: «Ey kız kardeş!» dediğini duydu. Bunu hoş görmeyip onu böyle söylemekten alıkoydu."

4438- el-Kâsım b. Muhammed (ra)'dan:

Ona sordular:

"Bir adam, falan kadınla evlenirsem onu hemen boşayacağım" derse hükmü ne-

dir? O da şu cevabı verdi: "Bir adam «eğer falan kadınla evlenirsem onu kendime annemin sırtı gibi yapacağım» dediğinde (zıhâr yaptığında), Ömer ona onunla evlenebileceğini; ancak kefâretini verinceye kadar ona yaklaşamıyacağını söyledi."

4439- Seleme b. Sahr el-Beyâdî (ra)'dan:

"Cinsî ilişki bakımından kadınlara kimsenin düşkün olamayacağı kadar çok düşkündüm. Ramazan ayı girdi, hanımımla cinsî ilişki kurabilirim diye korktum. Bu nedenle Ramazan ayı çıkıncaya kadar onu zıhâr ettim. Derken bir gece o bana hizmet ederken, bir tarafı açıldı; dayanamadım onunla cinsî temasta bulundum. Sabah olunca yakınlarıma bildirdim; «Haydi benimle beraber Allah Resûlü (sav)'e gelin» dedim. «Vallahi olmaz!» dediler.

Bunun üzerine tek başıma gittim ve durumu Peygamber (sav)'e bildirdim; cevâben şöyle buyurdu:

«Ey Seleme! Sen bunu yaptın mı?»

«Ey Allah Resûlü! Ben bunu yaptım (iki kere). Allah'ın emrine razıyım ve ona sabredeceğim. Allah'ın sana gösterdiği şey doğrultusunda hükmünü ver!» dedim. Şöyle buyurdu:

«Bir boyun (köle) azat et!»

«Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ondan başka kölem yoktur» dedim ve köleme vurdum.

«Aralıksız iki ay oruç tut!" dedi.

"Bu benim başıma oruç sebebiyle gelmedi mi?» dedim.

«Öyleyse bir vesak hurmayı altmış yoksul arasında dağıt!»

«Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki, yemeksiz sabahladık. Hiçbir şeyimiz yok.»

«Haydi öyleyse Züraykoğullarının zekât tahsildârına git de sana versin, ve ondan aldığın bir vesak hurmayı altmış fakir arasında dağıt, kalanını da ailenle beraber sen ye» buyurdu.

Aileme dönüp şöyle dedim:

«Sizden sıkıntı ve kötü düşünce gördüm, Allah Resûlü (sav)'de ise, genişlik ve güzel düşünce gördüm. Sadakalarınızın bana verilmesini emretti»."

4440- Huveyle bn. Mâlik b. Sa'lebe (r.anhâ)'dan, dedi ki:

"Kocam, Evs b. es-Sâmit zıhâr yaptı (beni annesinin sırtına benzetti). Hemen Allah Resûlü (sav)'e şikayete gittim. Bunun üzerine benimle tartıştı ve şöyle buyurdu:

«Allahtan kork! O senin amca oğlundur.» Yanından Kur'ân'dan şu âyetler ininceye dek ayrılmadım: **«Allah, kocası hakkında seninle mücadele eden (kadının) sözünü işitti.»** –âyeti zıhârın kefâretini bildiren âyete kadar–. (Sonra) şöyle buyurdu:

«Bir köle azat eder.» Dedim ki:

«(Parasını) bulamazsa.» Dedi ki:

«İki ay oruç tutar.» Dedim ki:

«Ey Allah Resûlü! O yaşlı bir adamdır, güç yetiremez.»

«Öyleyse altmış fakiri doyursun» deyince, şöyle dedim:

«Onun tasadduk edecek bir şeyi yoktur!»

«Öyleyse ona bir zenbil hurma verip yardım edeyim.» Dedi ki:

«Ey Allah Resûlü! Bir zenbil hurma da ben veririm.»

«İyi olur, haydi şimdi git; bu iki zenbil hurmayı yoksullara dağıtıp yedir; sonra da amcanın oğluna dön!» buyurdu."

(Bu hadisi nakleden ravilerden Yahya b. Âdem), "**Arak** altmış sa'dır" dedi.

LİÂN (KARŞILIKLI LANETLEŞME) ÇOCUĞUN İLHÂKI VE LAKÎT (BULUNTU ÇOCUK)

4441- İbn Abbâs (ra)'dan:

Hilâl b. Ümeyye, Peygamber (sav)'in huzurunda karısına iftira atarak onun Şerîk b. Sehmâ ile cinsî ilişkide bulunduğunu iddia etti. Peygamber (sav) buyurdu ki:

"Ya şahit getireceksin ya da sırtına kamçı yiyeceksin?"

"Bizden biri hanımının üstünde bir adam görürse şahit mi arayacak?" Peygamber (sav) tekrarladı:

"Ya şahit bulacaksın, ya da sırtına kamçı yiyeceksin."

Bunun üzerine Hilâl şöyle demekten kendini alamadı:

"Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, doğru söylüyorum. Allah muhakkak hakkımda, sırtımı kamçıdan kurtaracak bir hüküm indirecektir."

Çok geçmeden **"Vellezîne yermûne ezvâcehum... –es-sâdıkîn'e** kadar– **(=Karılarına zina isnâd eden ve kendinden başka da şahitleri bulunmayan kimseler)"** âyeti nâzil oldu.

Peygamber (sav) hemen haber gönderip onları getirtti. Hilâl şahitlik etti. Allah Resûlü (sav) buyurdu: "Allah mutlaka birinizin yalancı olduğunu söylüyor, içinizden tevbe edecek yok mu?"

Sonra kadın (Hilâl'in karısı) ayağa kalkıp (dört kere) şehâdette bulundu; beşinci şehâdete gelince, şöyle dedi:

"Eğer o (kocasını kastediyor) doğru söyleyenlerden ise Allah'ın azabı onun (kendisini kastediyor) üzerine olsun" dedi. Kadına dediler ki: "Şayet yalancı isen bu söz büyük azabı gerektirir." Bunun üzerine kadın durduğu yerde şöyle sarsılıp sendeledi. Geriye döndü, döneceğini sandık, şöyle dedi: "Kesinlikle halkımı bir daha rezil etmem." Sonra çekip gitti (yalanına devam etti). Ardından Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Dikkat edin (kadını gözetin); eğer iki gözü sürmeli, poposunun iki tarafı da etli (uylukları geniş), ayakları dolgun çocuk doğurursa anlayın ki o çocuk Şerîk b. Semhâ'dandır."

Hakikaten de o nitelikte bir çocuk doğurdu.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) buyurdu: "Allah'ın kitâbında (liân yapanlara ceza verilmeyeceği hakkında) bir hüküm geçmemiş olsaydı, onunla görülecek işim olacaktı (O kadına had tatbik edecektim."

4442- Diğer rivâyet: "Allah'ın tevbelerini kabul ettiği üç kişiden biri olan Hilâl, akşamleyin tarlasından geldi. Ailesinin yanında bir adam vardı, onları gözüyle gördü; kulakları ile duydu. Sabaha kadar uyuyamadı. Sabah olunca soluğu Allah Resûlü (sav)'in yanında aldı, durumu bir bir anlatıp bildirdi.

Peygamber (sav) pek üzüldü, hiç hoş karşılamadı ve (adama) kızdı. Derken **«Vellezîne yermûne ezvâcehum (=Karılarına zina isnâd edenler»** âyeti indi. O, âyeti karı kocaya okudu, hükmünü bildirdi, onlara gereken öğüdü verip âhiret azabının dünya azabından daha çetin olduğunu da bildirdi. Benzerini nakletti.

Hadisin metninde ayrıca şöyle geçer: Peygamber (sav) onları ayırdı. Çocuğun herhangi bir babaya nisbet edilmemesine; çocuğa ve annesine zina suçlaması yapılmamasına hükmetti. Kim kadına fahişe, çocuğuna piç derse ona had uygulanacağını bildirdi. Ayrıca karı koca talâksız ayrılmış olduklarından, kocanın ölümü ile de dul kalmadığından karının iddet müddeti içinde geçiminin ve oturacağı evin erkek üzerine gerekmeyeceğine de hükmetti.

Peygamber (sav) sonra şöyle buyurdu:

«Eğer kadın, sarı renkli hafif uyluklu, dar sırtlı, ince incikli bir çocuk doğurursa, çocuk Hilâl'indir. Eğer esmer, kıvırcık saçlı, azaları dolgun, incikleri yağlı, besli, poposu büyük çocuk dünyaya getirirse, o isnâd edilen adamdandır.»

Hakikaten de ona benzeyen bir çocuk dünyaya getirdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Eğer arada yaptıkları yeminler olmasaydı, o kadına had tatbik ederdim».»

İkrime dedi ki: "O kadının çocuğu daha sonra Mudar'a (kabilesine) emîr tayin edildi. Babasına nisbet edilmezdi."

4443- Müslim ve Nesâî, Enes (ra)'dan:

"Hilâl karısına iftira etti." Benzerini rivâyet etti. Ayrıca onda şöyle geçer:

"İslâm'da lîan yapan ilk kişi odur."

Yine onda şöyle geçmektedir:

"Eğer beyaz renkli, düz saçlı, gözleri bozuk çocuk doğurursa o Hilâl'indir; eğer gözü sürmeli, kıvırcık saçlı, dolgun baldırlı bir çocuk doğurursa o Şerîk'indir."

4444- Sehl b. Sa'd es-Sâidî (ra)'dan:

"Uveymir el-Aclanî, Asım b. Adiyy el-Ensârî'ye gelip şöyle dedi:

«Ne dersin, bir adam karısını başka bir erkekle bulursa onu (adamı) öldürebilir mi? Siz onu öldürür müsünüz? Yahut ne yapması gerekir? Bunu Allah Resûlü (sav)'e bir sorsanız!»

Âsım gitti ve O'na sordu. Allah Resûlü (sav) bu soruyu hoş karşılamadı; üstelik bu tür sorulardan dolayı onu ayıpladı. Allah Resûlü (sav)'den duydukları Âsım'ın ağırına gitti.

Doğru Uveymir'in yanına gitti. Uveymir:

«Allah Resûlü (sav) ne cevap verdi?» diye sorunca:

«Bana iyi gelmedin. Çünkü Peygamber (sav) bu soruları hoş karşılamadı» dedi.

«Vallahi ben gidip bu soruyu soracağım» dedi ve gitti. İnsanların ortasında soruyu yöneltti:

«Ey Allah Resûlü! Bir adam karısının yanında bir adam bulursa, onu öldürür mü? Siz onu öldürür müsünüz, yoksa ne yapmalıdır?» Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

«Senin ve eşin hakkında âyet inmiştir. Haydi git eşini getir!»"

Sehl dedi ki: "Resûlullah (sav)'in yanında insanlarla beraber duruyorken o ikisi (karı-koca) lânetleştiler (lîan yaptılar). Lânetleşmeyi bitirdiklerinde, Uveymir:

«Ey Allah Resûlü! Eğer onu (evimde) tutarsam yalan söylemiş ve iftira etmiş olurum» dedi ve Allah Resûlü (sav) kendisine bunu emretmeden, kadını üç talâkla boşadı."

İbn Şihâb ez-Zührî dedi ki: "İşte bu boşanma, karşılıklı lânetleşenlerin sünneti (âdeti) oldu."

4445- Diğer rivâyet: "Kadın hamile kalmıştı, doğurduğu zaman (neseben) annesine nisbet edildi. Allah'ın farz kıldığı miraslarda, o annesine, annesi de ona vâris oldu. Bu hususdaki miras sünneti de böyle câri oldu."

4446- Diğer rivâyet: (Allah Resûlü (sav) buyurdu:

"Eğer yılan ebesi gibi sarımtırak ve kısa çocuk doğurursa kadın doğru söylemiş, koca ona iftira etmiştir. Siyah gözlü ve dolgun kalçalı doğurursa koca doğru söylemiştir." Sonra kadın arzu edilmeyen özelliklere sahip bir çocuk doğurdu.

4447- Buhârî, Müslim ve Nesâî, İbn Abbâs'dan Âsım'ın olayını aynı şekilde rivâyet ettiler; ayrıca onda şöyle geçer:

Bir adam İbn Abbâs'a dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'in «Eğer şahitsiz (delilsiz) recm etseydim bunu recmederdim» dediği kadın o mudur (yani Uveymir'in karısı mıdır)?"

"Hayır (bu o değildir) o kadın İslâm'ın yüz karası olan (başka bir) kadındır."

4448- Nesâî'nin rivâyeti: "Peygamber (sav), birbirlerine liânda bulunan (yani yalan söyleyene dört sefer karşılıklı lânette bulunan) karı kocaya lanetleşmeyi teklif ettiği zaman, beşinci yeminde, erkeğe elini ağzının üzerine koymasını emretti ve «Bu (beşinci yemin Allah'ın azabını) gerektiren bir durumdur» buyurdu."

4449- Huzeyfe (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Ebû Bekr! Ümmü Rûmân'ın yanında bir adam bulursan ne yaparsın?" Şu cevabı verdi: "Ona en kötü şeyi yaparım."

"Ey Ömer! Ya sen (karınla beraber) bir adam bulursan, ne yaparsın?"

"Vallahi gözünün yaşına bakmam, öldürürüm!" dedi.

"Ya sen ey Süheyl b. Beydâ?" diye sorunca, şu cevabı verdi:

"Allah iftirada bulunan adama lânet etti. Dolayısıyla o habistir. Allah kötülük (zina) eden kadına lânet etti. Dolayısıyla o da habîsedir. Allah üçün birincisine lânet etti." Peygamber (sav) buyurdu ki: "Ey İbn Beydâ! Sen Kur'ân'ı «**Vellezîne yermûne ezvâcehum** (=Hanımlarına zina iftirasında bulunanlar)» âyetini (Nûr, 24/6) te'vil ettin."

4450- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ensâr'dan bir adam, Bel'aclân'dan bir kadınla evlendi; gerdeğe girdi, ancak kız olmadığını gördü. Durumu Peygamber (sav)'e aksettirdi. Bunun üzerine kızı çağırdı. Kız: «Hayır bâkire idim» deyince; karşılıklı lânetleşmelerini emretti ve sonunda ona (kadına) mehrini geri verdi."

4451- Ali ve İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Karısını boşadıktan sonra üzerinde ric'at (kadına dönme) hakkı olduğu halde kişi, karısına iftira etmiş ise lânetleşirler; eğer karısını talâk-ı bâin ile kesin boşamış ise lânetleşmezler."

4452- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Utbe b. Ebî Vakkâs ölmeden önce kardeşi Sa'd'a dedi ki: «Zem'a'nın cariyesinden doğan oğlu bendendir. Ona sahip çık!» Fetih yılı olunca Sa'd onu alıp: «Bu benim kardeşimin oğludur, bana onu almamı vasiyet etti» dedi.

Abd b. Zem'a ise: «Hayır, o benim kardeşim ve babamın cariyesinin oğludur, çünkü o, onun (Zem'a'nın) yatağında doğmuştur.» Bunun üzerine hemen davayı Allah Resûlü (sav)'e ilettiler. Sa'd şöyle dedi: «Ey Allah Resûlü! O benim kardeşimin oğlu, bana kendisinin oğlu olduğunu söylemiş ve almamı tenbihlemişti. Bak, ona ne kadar da benziyor.»

Abd ise şöyle iddia etti: «O benim kardeşimdir. Babamın cariyesinin oğludur; yatağında doğmuştur.» Bunun üzerine Resûlullah (sav) olayı inceledi, Utbe'ye açık bir benzerlik gördü. (Ancak buna rağmen:) «Bu sana aittir ey Abd b. Zem'a! Çocuk doğduğu yatağa aittir. Zina eden kadın için de taş vardır» buyurdu.

Sonra Abd'ın kızkardeşi ve Ümmü'l-Mü'minîn olan Sevde'ye de şöyle dedi: «Sen bundan sonra bu çocuğa gözükme!» Çünkü o Utbe'ye benziyordu. Utbe ölüp Allah'a kavuşuncaya dek bir daha onu (Sevde'yi) göremedi."

4453- Nesâî, Ebu'z-Zübeyr'den:

"Zem'a'nın ilişki kurduğu bir cariyesi vardı; başka birisiyle ilgisi bulunduğunu da zannediyordu. O, zannettiği kişiye benzer bir çocuk doğurdu. Cariye hamile iken Zem'a vefat etti.

Sevde bunu Peygamber (sav)'e anlatınca, şöyle buyurdu: «Çocuk doğduğu yatağa

aittir. Sen bundan sonra bu çocuğa gözükme, artık senin kardeşin değildir.»

4454- Abdullah b. Abdillah b. Ebî Ümeyye (ra)'dan:

"Kocası ölen bir kadın dört ay on gün iddet bekledi. Süre dolunca evlendi. Evlendiği kocasının yanında dörtbuçuk ay geçtikten sonra doğurdu.

Ömer'e gelip durumu haber verdi. Ömer de cahiliye dönemini görmüş eski kadınları çağırdı ve bu kadının durumunu sordu. Onlardan biri şöyle dedi: «Ben sana durumu bildireyim. Kocası bu kadın hamile iken ölmüştür. Kadın o arada bir kanama geçirmiştir. Çocuk içerde güçsüz kalmıştır, sonra ikinci adamla evlenip de onunla ilişki kurduğu zaman, yeni adamın suyu (menisi) onu rahminde kımıldatmıştır ve çocuk karnında büyümüştür.» Ömer kadının bu görüşünü doğruladı ve onları bir birlerinden ayırdı. «Hakkınızda bana gelen bilgi hayırlıdır» dedi ve çocuğu ilk kocasına (nesebine) kattı."

4455- Rebâh (ra)'dan:

"Ailem beni Bizans'lı bir cariyesiyle evlendirdi. Onunla gerdeğe girdim. Siyah bir çocuk doğurdu. Adını Abdullah koydum. Tıpkı benim gibi. Sonra onunla ilişki kurdum. Yine benim gibi siyah bir çocuk doğurdu ve ona Ubeydullah ismini taktım.

Sonra Bizanslılardan Yohanna adlı bir köle ile temas kurmuş olacak ki, nikâhlımın doğurduğu çocuk büyük kelerlerden bir kelere benziyordu. Ona: «Nedir bu?» diye sordum.

«Bu Yuhanna'nındır» deyince, doğru Osman'a gidip durumu bildirdim. İkisini çağırıp sordu. Onlar da (zinayı) itiraf ettiler. Onlara: «Size Allah Resûlü (sav)'in verdiği hükmü vereyim mi? O, çocuğun doğduğu yatağın sahibine ait olduğuna hükmetmiştir.» Hz. Osman hem cariyeyi, hem de Yuhanna'yı kamçılattı. Zira ikisi de köle idiler."

4456- Ebû Hureyre (ra)dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip "Siyah bir çocuğum oldu" dedi. O çocuğun kendinden olmadığını iddia edip nesebini reddetmek istiyordu. Peygamber (sav) de buna müsaade etmedi ve:

"Develerin var mı?" diye sordu.

"Evet."

"Renkleri nasıldır?"

"Kırmızı."

"Aralarında boz renkli var mıdır?"

"Evet."

"Peki nereden gelmiştir!"

"Soyunda olan bir damara çekmiştir."

"Kim bilir belki bu siyah çocuğun da soyundaki bir damara çekmiştir" buyurdu.

4457- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesi (ra)'dan:

Bir adam dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Falan kişi benim çocuğumdur. Cahiliye devrinde annesiyle zina etmiştim." Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"İslâm'da Cahiliyye iddiasına yer yoktur. Cahiliye bitmiştir. Çocuk (doğduğu) yatağa aittir. Zina eden kadın ise çocuktan mahrum bırakılır (veya taşlanır)."

4458- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav) yüzünün her yanı gülerek büyük bir sevinçle yanıma girdi ve buyurdu ki: "Mücezziz el-Müdlicî'yi görmedin mi, biraz önce bir örtü altında yatmakta olan Zeyd b. Harîse ile oğlu Üsâme b. Zeyd'e baktı ve şöyle dedi: «Şu ayaklar var ya (birbirlerine öyle benziyorlar ki) sanki birbirlerinden olmuşlar»."

4459- Diğer rivâyet:

"Mücezziz el-Müdlicî'yi görmedin mi, yanıma girdi. Üsâme ile babası Zeyd'i gör-

dü. Üzerlerinde kadife bir örtü vardı, başlarını örtmüşler ayakları dışardaydı. Dedi ki: «Bu ayaklar birbirinin aynıdır, sanki birbirlerinden oluşmuşlar».»

4460- Diğer rivâyet: "Üsâme zift gibi simsiyahtı. Zeyd ise pamuktan daha beyazdı."

4461- Ömer (ra)'dan:

"O, cahiliye döneminde doğan çocuklarını, İslâm'da kendisinin olduğunu iddia edenlerin nesebine katıyordu. İki adam geldi; her ikisi de bir kadından doğan çocuğun kendilerine ait olduğunu söylediler. Ömer, fiziki benzerlikleri belirlemede uzman bir nesepçi çağırdı. O dedi ki: «İkisinin de bunda (çocukta) payı vardır, ortaktırlar.» Ömer onu bastonla dürtüp: «Ne biliyorsun?» dedi. Sonra kadını çağırıp: «İşin iç yüzünü anlat bakalım!» dedi. «Bu çocuk, bu iki adamdan birinindir. Ailemin develerini otlatırken, bunlardan birisi ile ilişkim oldu. O ve ben hamile kaldığıma kanaat getirdik. Sonra adam ayrılıp gitti; o ara hayız oldum. Sonra diğeri geldi onunla temas kurdum, çocuğun hangisinden olduğunu kestiremiyorum.» Nesepçi: «Allahü ekber!» diye bağırdı. Bunun üzerine Ömer çocuğa dönüp: «Bunlardan hangisini istersen ona git!» dedi."

4462- Ebû Osman en-Nehdî (ra)'dan: Ziyâd babalık iddiasında bulununca, Ebû Bekre ile karşılaştım ve dedim ki:

"Bu yaptığınız şey nedir? Sa'd b. Ebî Vakkâs'dan duydum, şöyle diyor:

«Kulağım Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu işitti: 'Kim İslâm'da kendi babası olmadığını bildiği halde 'Bu benim babamdır'diyerek başka bir adamın kendi babası olduğunu iddia ederse cennet ona haram olur.'»" Ebû Bekre dedi ki:

"Bunu ben de işittim."

4463- Ebû Zer (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bile bile kendisini babasından başkasına nisbet ederse, kâfir olur. Kim kendisinin olmayan bir şeyi (benimdir) diye iddia ederse, bizden değildir. Ateşteki yerine hazırlansın. Kim bir adama «Allah düşmanı» derse, eğer adam kâfir ya da Allah düşmanı değilse, bu söz dönüp dolaşıp ona gelir."

4464- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Bir kavme (gayr-i meşrû doğurduğu için) onlardan olmayan bir çocuğu dahil eden bir kadının Allah('ın dini) ile hiçbir alakası yoktur ve Allah onu kesinlikle cennetine koymayacaktır. Bile bile çocuğunu kabul etmeyen bir erkeği de Allah kendisinden uzaklaştıracak (kıyamet günü) önceki ve sonraki (ümmet)lerin gözü önünde rezil edecektir."

4465- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesi (ra)'dan:

"Peygamber (sav), varisler tarafından babaya nisbeti talep edildiğinde, (hayatında inkâr etmediği için) babanın ölümünden sonra nesebe dahil edilen çocuğun o babanın münasebet kurduğu gün mülkünde bulunan cariyeden doğmuş olması halinde, vârislere katılmasına hükmetti.

Ama daha önce taksim edilen mirastan hiçbir şey alamaz. Henüz taksim edilmemiş mirasa yetişirse o zaman nasibini alır. «Çocuk benden değildir» deyip inkâr ettiyse babasına verilmez.

Çocuk eğer mâlik olmadığı bir cariyeden doğma ise veya zina ettiği hür bir kadından doğma ise, onun nesebine ilhâk edilmeyeceği gibi varis de olamaz. «Falan adamdandır» diye kendisine nisbet edildiğinde o da «Evet bendendir» deyip iddiayı kabul ederse, ço-

cuk cariyeden ya da hür kadından doğmuş olsun, fark etmez zina çocuğu olur."

4466- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İslâm'da cariyelerle zina yoktur. Kim cahiliye döneminde cariye ile zina etmiş ise, doğan çocuk kendi asâbesine (efendisine) katılırdı. (Ama İslâmiyet geldikten sonra) kim meşrû nikâhtan olmayan bir çocuğa bendendir diye iddia ederse, o çocuk ona varis olmaz (kendisine de vâris olunmaz)."

4467- Zeyd b. Erkam (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanında oturuyordum. Yemen'den bir adam gelip şöyle dedi: Yemen ehlinden üç kişi, Ali'ye geldiler ve temiz halinde iken cinsî ilişki kurdukları bir kadından doğan çocukta hak iddia ettiler ve her biri «Bu çocuk benimdir» dedi. O da davalarını şöyle halletmeye çalıştı: İkisine dedi ki: «Çocuğu buna (üçüncü şahsa) helâl edin, hoş görün.» Bunun üzerine diğer ikisi yüksek sesle bağrıştılar. Sonra bir diğer ikisine «Buna (başka üçüncüye) çocuğu helâl edin, hoş görün!» dedi. Bunun üzerine o ikisi de yüksek sesle bağrıştılar. Sonra ikisine: «Çocuğu buna (üçüncüye) helâl edin, hoş görün!» dedi. Onlar da yüksek sesle bağrışmaya başladılar. Sonra Ali şöyle dedi: «Siz anlaşamayan ve çekişen ortaklarsınız. Aranızda kur'a çekeceğim; kime çıkarsa çocuk onun olacaktır. Kur'a kendisine çıkan da o iki arkadaşına üçte iki diyet ödeyecektir.» Hemen aralarında kur'a çekti. Çocuğu kur'ada kazanana verdi. (Ali'nin verdiği bu hüküm karşısında) Peygamber (sav) azı ya da öndişleri görününceye dek güldü."

4468- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Kim kendisini babasından başkasına nisbet ederse, ya da kendisini azat edenlerden başkasına nisbet edilmeyi isterse, kıyamete kadar Allah'ın lâneti üzerine olur."

4469- Râfi' b. Sinân (ra)'dan:

"O, müslüman oldu, ama hanımı müslüman olmaya yanaşmadı. Kadın (yanında bir çocukla) Peygamber (sav)'e geldi ve:

"Bu benim sütten ayrılmış kızımdır» dedi. Râfi de: «Benim kızımdır» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav):

«Sen şuraya otur!» dedi; kadına da:

«Sende şuraya otur!" dedi. Çocuğu alıp aralarına oturttu. İkisine de

«Haydi çocuğu çağırın!» dedi. (Çağırdılar) Çocuk annesine meyletti. Bunun üzerine Peygamber (sav):

«Allahım ona doğruyu göster!» diye dua etti. Çocuk döndü ve babasına geldi."

4470- Ebû Cemîle (ra)'dan:

"Ömer zamanında sokağa bırakılmış bir çocuk buldum. Onu alıp getirdim. Ömer beni görünce dedi ki: «Bu işte bir bit yeniği olabilir. Bu yavruyu niye aldın?»

«Onu (ölüme) terkedilmiş olarak buldum; o yüzden aldım.» dedim. Fakat sanki beni suçlar gibi bir hâli vardı; bunun üzerine beni tanıyan biri «Bu iyi bir adamdır!» deyince Ömer de şöyle dedi: «Öyleyse haydi git! O hürdür, nafakası bize aittir»."

4471- Rezîn şunu ekledi: "Müslümanların idarecileri ona (bulunmuş çocuğa) vâris olurlar ve (gerektiğinde) onun namına diyet verirler."

O, bunu "Belki bu işte bir bit yeniği vardır" şeklindeki rivâyette zikr etmiştir.

İDDET, İSTİBRÂ
(Boşandığı kocası ölen kadının hamile olup olmadığının anlaşılması için bekletilmesi),
MATEM TUTMA VE ÇOCUK BAKIMI

4472- Esmâ bn. Yezîd b. es-Seken el-Ensâriyye (r.anhâ)'dan:

"O, Peygamber (sav) zamanında kocasından boşandı. Boşanan kadın için o günlerde henüz iddet bekleme hükmü yoktu. Allah Teâla, boşanma üzerine iddet hükmünü indirdi. Böylece talâk (boşanma) sebebiyle hakkında iddet (hükmü) inen ilk kadın o oldu."

4473- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki: Allah şöyle buyurdu:

"Boşanan kadınlar kocaya gitmeden, kendi kendilerine üç ay başı hali bitene kadar beklerler." (Bakara, 2/228) Yine Allah Teâla şöyle buyurdu:

"Kadınlarınızı içinden ay hali görmekten kesilenler hususunda şüpheye düşerseniz, bilin ki onların iddeti üç aydır." (Talâk, 65/4) Sonra bunu neshedip şöyle buyurdu:

"Eğer onları, henüz temastan (cinsî ilişkide bulunmadan) önce boşarsanız onların üzerinde sayacak iddetiniz yoktur."

4474- Urve (ra)'dan:

Âişe, Abdurrahman b. Ebî Bekr'in kızı Hafsa'yı, üçüncü hayıza girdiğinde (ailesinin evine) gönderdi. İbn Şihâb dedi ki: Bu hâdise bana ulaşınca, Amre bn. Abdirrahman'a anlattım. "Urve doğru söylemiş" dedi. Bunun üzerine bu hususta insanlar onunla tartıştılar ve dediler ki: "Allah, Kitâb'ında üç **kur'** buyurdu." Âişe bu tartışmadan haberdar olunca, şöyle dedi: "Doğru söylediniz. Siz **kur**'un ne olduğunu biliyor musunuz? **Kur'** (kadının) temizlik halidir (hayzı değildir)".

Ayrıca şunu ilâve etti: İbn Şihâb şöyle dedi: "Ebû Bekr b. Abdirrahman'ın şöyle dediğini duydum: "Fakihlerimizden kimi gördüysem hepsi bu hususta, Âişe gibi söylediler."

4475- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Hangi kadın, boşanıp bir veya iki hayız görür, sonra hayız görmemeye başlarsa, tam dokuz ay bekler. Hamileliği ortaya çıkarsa ne âlâ, çıkmazsa o dokuz aydan sonra üç ay daha bekler. Ancak ondan sonra evlenebilir."

4476- er-Rubeyyi bn. Muavviz (r.anhâ)'dan:

"O, Peygamber (sav) zamanında (mal karşılığı) kendi talebi ile kocasından ayrıldı. Peygamber (sav) bir hayız süresi iddet beklemesini emretti, ya da bununla emrolundu."

4477- Mâlik, Nâfi'den:

"Rubeyyi', amcasıyla birlikte İbn Ömer'e gelip Osman'ın zamanında mal vermek suretiyle kocasından ayrıldığını ve Osman'ın bunu duyduğu halde itirazda bulunmadığını söyledi. İbn Ömer, ona şöyle dedi: «Senin iddetin, normal boşanmış kadının iddeti gibidir»."

4478- Ebû Dâvud, İbn Ömer'den:

"Mal karşılığı kendi isteğiyle kocasından boşanan kadının iddeti, normal boşanan kadının iddeti gibidir."

4479- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Sâbit b. Kays b. Şemmâs'ın karısı, Peygamber (sav) zamanında hul' usûlü (mal karşılığı kendi isteğiyle) kocasından ayrıldı.

Peygamber (sav) ona bir hayz iddet beklemesini emretti."

4480- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Eslem kabilesinden Subey'a adında bir kadın, kocasının nikâhı altındaydı. Kocası, o hamile iken öldü. Ebu's-Senâbil b. Ba'kik onu istedi. Onunla evlenmeyi kabul etmedi. Dedi ki: «Vallahi iki sürenin (vefat ve doğum iddetinin) en uzununu bekleyinceye dek benimle evlenmen doğru olmaz.» On güne yakın bir süre bekledikten sonra Paygamber (sav)'e geldi. (Durumu bildirdi) O da ona: «Haydi evlen!» buyurdu."

4481- Onun rivâyetlerindendir:

Ebû Seleme b. Abdirrahman ile İbn Abbâs, kocasının vefatından birkaç gün sonra nifas gören (doğuran) kadın hakkında tartıştılar. İbn Abbâs dedi ki: "Onun iddeti iki sürenin (vefat ve doğum iddetinin) en son olanıdır. Ebû Seleme ise: "Süre (doğurmakla) bitmiştir, artık evlenebilir" dedi.

Ebû Hureyre ise "ben (Ebu Seleme'yi kastederek) kardeşimin oğlunun görüşünü paylaşıyorum" dedi. Bunun üzerine hemen Kureyb'i Ümmü Seleme'ye gönderdiler. Ona meseleyi sordu, cevabı şu oldu: "Sübey'atü'l-Eslemiyye, kocasının vefatından birkaç gün sonra doğurdu. Bunu Peygamber (sav)'e bildirince, evlenmesini emretti."

4482- Başka bir rivâyette: "Kocasının vefatından onbeş gün sonra doğurdu. Onu biri genç, diğeri yaşlı iki adam istedi. Kadın gence meyledince ihtiyar şöyle dedi: «Henüz evlenmen helâl değildir.» O arada ehli (ana babası) da yoktu. Ana babası geldiğinde kendisini tercih edeceklerini umuyordu. Kadın durumunu öğrenmek için hemen Peygamber (sav)'e geldi; şöyle buyurdu: «Artık serbest kaldın, istediğinle evlenebilirsin»."

4483- Başka rivâyetinde:

Ebû Seleme, İbn Abbâs'a dedi ki:

"Allah Teâlâ: «Hamilelerin, bekleme süreleri (iddetleri) karnındaki çocuklarını doğurmaları ile biter» buyuruyor." İbn Abbâs:

"Bu husus, talâk sonucu gerçekleşen ayrılmalar için sözkonusudur." Ebû Hureyre ise:

"Ben de kardeşimin oğlunun (Ebû Seleme'nin) görüşündeyim" dedi. Benzerini nakletti. Ayrıca onda şöyle geçmektedir:

"(Sübey'a) kocasının ölümünden yirmi gün sonra doğurdu."

4484- Başka rivâyette:

"Sübey'a'nın kocası öldürüldü. Ölümünden kırk gün sonra doğurdu. Birisi onu istedi, Peygamber (sav) de onu talipliyle evlendirdi."

4485- Başka bir rivâyette: "Ebû Seleme dedi ki: Peygamber (sav)'in ashâbından bir adam bana şunu bildirdi:

"Sübey'a, Peygamber (sav)'e gelip, kocası öldükten sonra henüz dört ay dolmadan doğurduğunu söyledi. Peygamber (sav) de evlenebileceğini söyledi." Ebû Hureyre:

"Ben de buna şahidim" dedi.

4486- Başka bir rivâyette: Sübey'a'dan:

"Kocası, Sa'd b. Havle Vedâ haccında vefat etti. Ondan sonra çocuğunu doğurdu. Lohusalık bittikten sonra evlenmek için süslendi, püslendi. Ebu's-Senâbil dedi ki: «Üstünden dört ay on gün geçmedikçe vallahi evlenemezsin.» Hemen Peygamber (sav)'e gelip durumunu anlattı. Peygamber (sav) da ona, artık serbest olup evlenebileceğini buyurdu."

İbn Şihâb der ki: "Çocuk doğurduğu zaman, henüz lohusa halinde evlenmesinde herhangi bir beis görmüyorum; ancak te-

mizlenene kadar evlendiği kocası ona yaklaşamaz."

4487- İbn Mes'ud'dan, Sübey'a hakkında:

"Onun hakkında ruhsatı bırakıp eziyet ediyorsunuz. Halbuki kadınlarla ilgili kısa sûre (Talak sûresi), onlar hakkındaki uzun sûreden (Bakara sûresi) sonra nâzil olmuştur (yani vefat iddeti âyeti, doğum iddeti âyeti ile neshedilmiştir)" dediği bildirilmiştir.

4488- Diğer rivâyet: (İbn Mes'ûd dedi ki:)

"Kim dilerse onunla iddialaşabilirim. **«Hamile olanların bekleme süreleri çocuklarını doğurmaları ile sona erer»** meâlindeki âyet (Talâk, 65/4), kocası ölen hakkındaki âyetten sonra nâzil olmuştur.

Bu nedenle kocası ölen hamile kadın doğurduğu zaman serbesttir, evlenebilir."

4489- İbn Ömer'(ra)'dan:

Ona kocası öldüğünde hamile olan kadın hakkında sordular; şu cevabı verdi: "Çocuğu doğurduğu zaman serbesttir." Yanındaki bir adam dedi ki: "Ömer: «Daha kocası tabuttayken henüz gömülmeden önce bile doğursa, kadın serbest olur» dedi."

4490- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamberimiz (sav)'in sünnetinde bize karışıklık çıkarmayınız. Kocası ölen kadının bekleme süresi dört ay on gündür." Ümmü'l-Veled'i (efendisinden çocuk dünyaya getiren cariyeyi) kastediyor.

4491- Mâlik, İbn Ömer'den:

"Çocuklu câriyenin iddeti, efendisi öldüğünde yalnız bir hayz müddetidir."

4492- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Evtâs savaşında (ordu) evli kadınları (ganimet olarak) ele geçirdiler, onlarla evlenmek hususunda endişeye kapıldılar. Bunun üzerine: **«Ve'l-Muhsanâtu mine'n-nisâi illâ mâ meleket eymânüküm (=Savaşta esir olarak elinize geçen cariyeler müstesna bütün evli kadınlarla nikahlanmanız da haram kılınmıştır)»** âyeti (Nisâ, 4/24) indi (yani evli olan esir kadınlar iddetleri bittiği zaman onlara helâldir)."

4493- Evtâs esirleri hakkında merfû olarak rivâyet edilen bir diğer hadiste şöyle buyurmuştur: "(Esir olan) hamile kadınla, doğurmadıkça ilişki kurulmaz. Hamile olmayanlarla da bir kez hayız oluncaya dek, cinsî ilişki kurulmaz."

4494- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav), seferlerinin birinde, bir çadırın kapısında doğumu yaklaşmış bir kadın durduğunu gördü ve kim olduğunu sordu. Dediler ki:

«O falan adamın cariyesidir.»

«Galiba adam onunla temas kurmak istiyor» deyince: «Evet» dediler.

Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Onunla beraber kabre girecek bir lanetle ona lânet etmek içimden geldi. Acaba bu adam helal olmayan şeyi (karnındaki çocuğu) nasıl kendisine mirasçı bırakacak? Ya da kendisine köle gibi kullanması helal olmayanı (bebeği) nasıl kendisine hizmetçi kılacaktır?"

4495- Mâlik (ra)'dan, dedi ki: Bana ulaştığına göre:

Peygamber (sav) cariyelerin **istibrâsını** (rahimlerinin boş olduğunu anlamak için bekletilmesini), eğer hayız görenlerdense bir hayız, hayız görmeyenlerin ise üç ay beklemelerini emrederdi. Bu sürede başkasının suyu ile sulanmasını yasaklardı."

4496- İbn Ömer (ra)'dan:

"Kendisiyle cinsî ilişkide bulunulan ca-

riye hibe edildiği, yahut satıldığı ya da azat edildiği zaman, rahmini bir hayız (gördürerek) kadar **istibrâ** etsin. Bâkire **istibrâ** edilmez."

4497- Fâtıma bn. Kays (r.anhâ)'dan:

Ebû Seleme b. Abdirrahman dedi ki: "Ebu Amr b. Hafs, onu (Fâtıma'yı) gıyabında bâin talak ile boşadı. Vekilini biraz arpa ile ona gönderdi. Gelen arpayı az bulunca vekîl (Fâtıma'ya) şöyle dedi: «Vallahi üzerimizde bir (nafaka) hakkın yoktur.»

(Kadın) hemen Peygamber (sav)'e gidip şikayette bulundu. Bunun üzerine Resûlullah (sav): «Nafaka hakkın yoktur. (Zira talâk-ı bâin ile boşsun)» buyurdu ve Ümmü Şerik'in evinde iddetini doldurmasını söyledi. Sonra buyurdu ki: «O (Ümmü Şerik) ashâbımın evine girip çıktığı bir kadındır. En iyisi mi sen İbn Ümmü Mektûm'un evinde iddetini doldur. O âmâ bir adamdır, onun yanında rahatça soyunursun seni görmez. Süren dolunca bana bildir!»

Süresi dolunca gelip bildirdi. Muâviye ile Ebû Cehm'in kendisine talip olduklarını söyledi. Bunun üzerine şu tavsiyede bulundu: «Ebu Cehm asasını omuzundan indirmez (kadınları çok döver). Muaviye ise, malı olmayan bir fakirdir. En iyisi mi sen Üsâme b. Zeyd'le evlen!» Fatıma önce kabul etmedi. Resûlullah tekrar Üsame ile evlenmesini tevsiye edince bu sefer kabul etti ve evlendi. Allah onda çok hayır kıldı; ben de ona gıpta ettim."

4498- Rivâyetlerindendir: Ebu Hafs b. el-Muğîre onu üç kere boşadı. Sonra Yemen'e gitti. Ailesi ona (Fatıma'ya): «Nafaka hakkın yoktur» dedi." Benzerini zikretti.

4499- Başka rivâyette:

"Ebû Amr b. Hafs b. el-Muğîre, Ali ile beraber Yemen'e gitmek üzere yola çıktı. Karısı Fâtıma bn. Kays'a onu bir talâklı boşadığına dair bir haber gönderdi."

Ayrıca o rivâyette kadının nafakasız evine taşındığı yer almaktadır. Bir de Mervân'ın şöyle dediği geçmektedir: "Bu hadisi bir kadından başka kimseden işitmedik, bu yüzden insanları üzerinde bulduğumuz güvenilir ve sahih hükümle amel edeceğiz."

Fâtıma'ya Mervân'ın bu sözü ulaşınca, şöyle dedi: "Aramızda hakem olarak Kur'ân vardır. **«Onları evlerinden çıkartmayın!»** buyurulmuştur." Dedi ki: "Bu, kendisinde ric'at hakkı olanlar için söz konusudur. Üç talâktan sonra ne olabilir ki! Kadın hamile olmadığı zaman nasıl ona nafaka yoktur, diyorsunuz? Neden onu hapsediyorsunuz?"

4500- Rivâyetlerindendir: Kocası (Fâtıma'yı) bâin talak ile boşadı. Kadın dedi ki: "Bunun üzerine meseleyi Peygamber (sav)'e ilettim. Peygamber (sav), benim ne mesken, ne de nafaka hakkımın bulunmadığını söyledi."

4501- Şa'bî, Fâtıma bn. Kays hakkında Allah Resûlü (sav)'in: "Ne nafakası, ne de meskeni vardır" hadisini nakledince, Esved b. Yezîd, bir avuç taş alıp ona atarak şöyle dedi: "Yazık sana bu gibi hadisleri rivâyet ediyorsun, halbuki Ömer bu hususta şöyle demiştir: «Unutup unutmadığını bilmediğimiz bir kadının sözünden dolayı Allah'ın Kitâbını ve Resûlü'nün sünnetini bırakmayız. Onun (bu durumdaki bir kadının) mesken hakkı da vardır; nafaka hakkı da vardır. Çünkü Allah Teâla şöyle buyurmuştur: **'Onları evlerinden çıkartmayın, kendileri de çıkmasınlar'.»** (Talâk, 65/1)"

4502- "Ebû Amr b. Hafs'ın yanındaydım. Necrân harbine gitti." Benzerini nakletti. Ayrıca onda şöyle geçer: "Onunla (Üsâme ile) evlendim, Allah beni İbn

Zeyd'le müşerref kıldı. İbn Zeyd'le beni değerli kıldı."

4503- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Yahya b. Saîd b. el-Âs, Abdurrahman b. el-Hakem'in kızını boşadığı zaman, Abdurrahman onu (kızını) evine taşıdı. Bunun üzerine Âişe, Medine valisi olan Mervan'a şu haberi gönderdi: «Allahtan kork, kadını evine geri gönder»." Mervân'ın cevabı; "Abdurrahman bana üstün geldi."

4504- Diğer rivâyet: (Kâsım b. Muhammed) ona (Âişe'ye) dedi ki:

"Sana Fâtıma bn. Kays'ın durumu ulaşmadı mı?" Hz. Âişe "Fâtıma'nın hadisini hatırlamanın sana bir faydası yoktur" diye cevap verince, Mervân şöyle dedi: "Eğer Fatıma'nın evinden çıkmasını gerektiren şer, sana malum olsaydı, Yahya ile hanımı Amre arasında bulunan şer('in Amre'nin Yahya'nın evini terketmesini meşru kılacak bir sebep teşkil ettiğini) sana anlatmaya yeterdi."

4505- Diğer rivâyet: "Âişe, Fâtıma bn. Kays'ın sözünü şiddetle reddetti ve: «Gerçekten Fatıma ıssız bir yerde idi ve çevreden korkuluyordu. İşte bu nedenle Peygamber (sav), onun (İbn Ümmü Mektûm'un evine) taşınmasına izin verdi» dedi."

4506- Diğer rivâyet: "Boşanan kadın kocasının evinde iddetini beklemek üzere kalmaktan korkarsa veya (kaldığı o evde) ailesi aleyhine kötü sözler söylenir endişesi taşıyorsa (böyle bir durumda boşandığı evden başka bir eve taşınabilir)."

4507- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

Ona denildi ki: Fâtıma bn. Kays boşandı ve (iddeti bitmeden) evinden çıktı."

Saîd dedi ki: "O, insanları fitneye sürükleyen bir kadındır. Fâtıma, diliyle etrafındakileri inciten birisiydi, bu yüzden İbn Ümmi Mektûm'un evine emâneten kondu."

4508- Câbir (ra)'dan:

"Teyzem üç talâkla boşandı. Daha sonra hurmalarının meyvesini devşirmek istedi. Ancak bir adam evden çıkmasına engel oldu. Hemen Peygamber (sav)'e geldi ve durumunu arzetti. Resûlullah şöyle buyurdu: «Hurmalarını devşir, belki onu tasadduk eder ya da onunla bir iyilik yaparsın»."

4509- Füray'a bn. Mâlik (ra)'dan:

"Kocası, işinde çalıştırmak üzere, Acem işçiler aramaya gitmişti. Onu öldürdüler.

Bunu Peygamber (sav)'e anlattı ve dedi ki: «Kocamın kalacak bir evi yok. Ondan bana geriye bir rızık vasıtası da kalmadı. Ailemin yanında kalabilir miyim?»

«Evet, olur» dedi. Sonra sordu: «Nasıl demiştin?» sözünü ona tekrarlayınca şöyle buyurdu: «(Farz olan) iddet müddeti doluncaya kadar (orada) bekle»."

4510- Mücâhid (ra)'dan, dedi ki:

"Vellezîne yüteveffevne minkum ezvâcen (=İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşler...)" (Bakara, 2/234) âyeti inince, kadının iddetini kocasının ev halkı yanında geçirmesi vâcip oldu. Sonra Allah: **"Vellezîne yuteveffevne minküm ve yezerûne ezvâcen vasiyyeten li-ezvâcihim metâen ile'l-havli gayre ihrâcin. Fe-in harecne felâ cunâhe aleyküm fîmâ fealne fî enfusihinne min ma'rûfin (=Sizden ölüp de (dul) eşler bırakan kimseler, eşlerinin kendi evlerinden çıkarılmayarak yılına kadar faydalanmasını vasiyet etsinler. Eğer onlar kendiliklerinden çıkarlarsa, artık onların yaptıkları meşrû işlerden dolayı size bir sorumluluk yoktur"** âyeti (Bakara, 2/240) inince Allah senenin tamamını yedi ay, yirmi gün olarak

kadına kocası tarafından yapılmış bir vasiyet kabul etti. Kadın isterse bu vasiyet müddetinde kocasının evinde kalır; isterse çıkar. **"Evlerinden çıkarılmayarak.. eğer çıkarlarsa size bir sorumluluk yoktur"** âyetine göre bu (yedi ay yirmi günlük) iddet olduğu gibi kadına vâciptir.

İbn Abbâs dedi ki: "Bu âyet kadının iddetini kocasının yanında doldurması mecburiyetini neshetmiş, iddetini istediği yerde doldurabilmesine izin vermiştir."

Ata'nın görüşü: "Dilerse kocasının yanında iddetini doldurur ve kendisi hakkında yapılmış vasiyyete uygun olarak oturur. İsterse çıkar. Çünkü **«Onların (kendi nefisleri hakkında) yaptıklarında sizin üzerinize bir günah yoktur»** buyurulmuştur.

Miras âyeti gelince, **süknâyı** yani koca evinde bekleme mecburiyetini nesh etti. Buna göre kadın istediği yerde iddet bekler ve süknâ da yoktur."

(Müellif) derim ki: Birinci görüşe göre, nesih yoktur. İlk âyet, önce geldiği için neshedici olamaz. Ama ayrı bir hüküm olmasını gerektirir. Bir sene faydalanmak hâlâ meşrûdur.

İkinci görüşe göre, birinci âyet nüzûl itibarıyla ikincidir. Böylece neshedici olur. Buna göre **süknâ** (evde bekleme mecburiyeti) nesh edilmiş olur.

Üçüncü görüşe göre, **süknâyı** nesh eden "sekizde ve dörtte bir" hakkı bulunduğunu ifade eden miras âyetidir. Demek ki ikincisinin ifadesine göre, kadını bir yıl faydalandırmak gerekir. Bu da tabii hem nafakayı, hem **süknâyı** ve hem de bir yıl beklemeyi gerektirir. Birincisinin medlûlü zamandır ki, buna göre ancak bir seneyi neshetmeye elverişli olur. Öyleyse süknânın neshi tıpkı nafaka gibi Miras âyetiyle olmaktadır.

4511- Ömer (ra)'dan:

"O, kocaları ölmüş kadınları Beydâ'dan geri çevirir ve hacca gitmelerini önlerdi."

4512- İbn Ömer (ra)'dan:

"Kocası ölen bir kadın ona, geceleyin tarlalarında kalıp kalamayacağını sordu. «Kalamazsın» cevabını verdi. Bu yüzden, evinden erkenden çıkar, sabahleyin tarlalarında olurdu. Orada kalır, akşam olunca da evinde gecelerdi."

4513- İbnü'l-Müseyyeb ve Süleyman b. Yesâr (ra)'dan:

"Tuleyha el-Esediyye, Reşîd es-Sakafî ile evliydi. Reşîd onu boşadı. Kadın, iddeti bitmeden evlendi. Bunun üzerine Ömer ona ve yeni kocasına elindeki sopa ile birkaç kere vurup onları ayırdı. Sonra şöyle dedi: «Herhangi bir kadın iddetinde evlenirse, eğer evlendiği koca onunla zifafa girmemişse, kocasından ayrılır ve eski kocasından olan iddetinin kalan kısmını tamamlar. Sonra isteyenlerden başka bir talip onu isteyebilir.

Eğer onunla zifafa girmiş ise ayrılırlar. Birincisinin iddetini tamamlar; ayrıca ikinci kocasından da iddetini doldurur, evlendiği o ikinci koca ile bir daha bir araya gelemezler»."

İbnü'l-Müseyyeb der ki: "(İkinci durumda) kendisinden yararlanıldığı için erkek, kadının mehrini tam öder."

4514- Zeyneb bn. Ebî Seleme, annesi Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Bir kadının kocası öldü, yakınları (ağlamaktan dolayı) gözlerinin bozulmasından korktular. Peygamber (sav)'e kadının sürme çekebilmesi için izin istemeye geldiler.

«Hayır sürme çekme! Cahiliye devrinde sizden biriniz (kocası öldüğünde) en kötü elbiseleri içinde (yahut); evinin en kötü yerinde (bir sene) beklerdi. Bir sene tamam olup da yanından bir köpek geçtiği zaman ona bir deve tezeği atardı (ve böylece iddetinden çıkardı). Dört ay on gün geçinceye kadar sakın gözüne sürme çekme!»"

4515- Diğer rivâyet: "Kadının deve tezeği atması hakkında sordular. Zeynep şöyle dedi: "Cahiliyyede kocası ölen kadın, evin küçük ve karanlık bir köşesine çekilir, en kötü elbiselerini giyerdi, bir sene geçinceye dek koku sürünmezdi. Sonra eşek yahut koyun ya da kuş gibi hayvanlar getirilir (efsunlanır gibi) ona sürünürdü. Kadının böyle tenine sürte sürte ezdiği hayvan yaşamaz ölürdü. Sonra çıkar, kendisine deve ya da koyun tezeği verilirdi de onu atardı. Sonra dilediği kokuyu sürünürdü."

Mâlik hadisin metninde geçen: "**teftaddu**" kelimesini "kadın cildine sürer" olarak tefsir etti.

4516- Zeynep bn. Ebî Seleme (r.anhâ)'dan:

Ümmü Habîbe, babasının (Ebû Süfyân'ın) ölüm haberini duyunca, koku getirtip kollarına sürdü ve şöyle dedi:

"Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duymasaydım koku sürmeye ihtiyacım olmazdı:

«Allah'a ve âhiret gününe inanan herhangi bir kadının, bir ölüye karşı üç günden fazla yas tutması helâl olamaz, ancak kocası müstesna. Çünkü onun için dört ay on gün bekleyip yas tutar»."

4517- Ümmü Atiyye (r.anhâ)'dan:

"Üç günden fazla ölüye yas tutmaktan alıkonurduk, ancak koca hâriç; onun için dört ay on gün matem tutardık, sürme çekmezdik, kokulanamazdık. (Yemen yapımı) Asb elbisesi dışında boyanmış elbiseler giyemezdik. Birimiz hayzından yıkanıp temiz haline girdiği zaman yaptığı yıkanmada bir nebze koku kullanmasına müsaade edilirdi. Cenazelerin ardından gitmek de bize yasaklanmıştı."

4518- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kocası ölen kadın, sarı renkli ve kırmızı elbiseler giyemez, zînet kullanamaz, kına yakamaz ve sürme çekemez."

4519- Mâlik'in rivâyeti: "Allah Resûlü (sav), Ebû Seleme'nin yasını tutarken Ümmü Seleme'nin yanına girdi. Gözlerinde sabır (bir nevi ot suyu) vardı. «Ey Ümmü Seleme, bu nedir?» diye sorunca; «Ot suyudur, ey Allah Resûlü» dedi. Bunun üzerine: «Gece sür, gündüz sil!» buyurdu."

4520- Diğer bir rivâyet: "Kocasına yas tutan ve ağlamaktan dolayı gözlerinden rahatsızlanan bir kadına şöyle buyurdu: «Has sürme ile sürmelen, ancak gündüz sil!"

4521- Diğer rivâyet: (Ümmü Seleme dedi ki) "Yas tutan kadın başını sidr ve zeytin yağı ile toplayabilir."

4522- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir kadın, Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

«Kocam, bana faydası dokunan ve bana tatlı su getiren oğlumu alıp götürmek istiyor.» Bunun üzerine Peygamber (sav):

«Aranızda kur'a çekin!» buyurdu. Adam razı olmayıp:

«Benim çocuğumda kim hak iddia edebilir?» Bunun üzerine Peygamber (sav) çocuğa şöyle dedi:

«Bu senin babandır, bu da annen. İstediğinin elinden tut!» Çocuk annesinin elinden tuttu, annesi de onu alıp gitti."

4523- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesi (ra)'dan:

Bir kadın, Peygamber (sav)'e gelip dedi ki: "İşte oğlum, karnım onun yuvasıydı, memelerim emziği, kucağım barınağı idi. Babası beni boşadı, şimdi çocuğu benden almak istiyor." Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Sen ona (çocuğa yeniden) evlenmediğin müddetçe daha lâyık ve hak sahibisin!"

4524- Ali (ra)'dan:

Zeyd b. Hârise, Mekke'ye gitti ve Hamza'nın (yetim kalan) kızını getirdi.

Ca'fer: "Onu ben alacağım, çünkü o amcamın kızıdır. Onu almaya ben daha lâyığım ve daha hak sahibiyim. Üstelik teyzesi de yanımdadır. Teyze (bir nevi) annedir" dedi.

Ali de: "Ben ona daha hak sahibiyim. O amcamın kızıdır. Benim yanımda Allah Resûlünün kızı vardır. O ona daha çok yakışır. Fâtıma, onda daha fazla hak sahibidir" dedi.

Zeyd ise şöyle dedi: "Onu almaya benim daha çok hakkım var, çünkü kardeşimin kızıdır. Onun için bunca yolu tepip gittim. Onu ben getirdim."

Peygamber (sav), onun Ca'fer'e verilmesine hükmetti ve şöyle buyurdu:

"Teyze annedir."

4525- el-Kâsım b. Muhammed (ra)'dan:

"Ömer'in nikâhında Ensâr'dan bir kadın vardı. Ona Âsım'ı doğurdu. Sonra boşandılar. Ömer, Kubâ'ya geldi. Çocuğunu orada oynarken buldu, alıp hayvanının üstünde önüne bindirdi. Çocuğun ninesi yetişip:

«Çocuğu ver!» dedi. Tartışmaya başladılar; derken, mesele Ebû Bekr'e aksetti. Ebu Bekr Ömer'e dedi ki:

«Çocuğu ona bırak!»

Ömer, itiraz etmedi."

ALIŞ-VERİŞ BAHSİ

KAZANÇ ELDE ETME, GEÇİM VE TİCARETLE İLGİLİ MESELELER

4526- Ebu't-Tufeyl (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim haram para kazanıp da o para ile köle azat etse ve akrabaya yardım etse bu kendisi için günah olur."

[Taberânî *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4527- Meymûne bn. Sa'd (r.anhâ)'dan:

Dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Bize çalıntı para hakkında fetva ver!"

Şöyle buyurdu: "Kim çalıntı olduğunu bilerek yerse, çalınma günahına ortak olur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4528- Ebû Bekr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haramla beslenmiş vücut cennete giremez."

4529- Onun (*el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta) Huzeyfe'den olan rivâyeti:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haramdan beslenip gelişmiş et, cennete giremez; ateş ona daha lâyıktır."

4530- en-Nu'man b. Beşîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Helâl bellidir, haram da bellidir; aralarında insanların bir çoğunun bilmediği şüpheli şeyler vardır. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, hem dinini, hem de ırzını korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur. Tıpkı sürüsünü koruluğun etrafında otlatan çoban gibi ki, hayvanları her an koruluğa düşebilecek durumdadır.

Dikkat edin, her kralın bir koruluğu vardır. Dikkat edin, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Dikkat edin, vücutta bir et parçası vardır; o iyi olursa vücudun tamamı iyi olur. O bozuk olursa vücudun tümü bozuk olur. Dikkat edin; o kalptir."

4531- Vâbisa (ra)'dan:

O, Peygamber (sav)'e iyilik ve kötülük hakkında soru sormayı içinden geçirerek geldi. Peygamber (sav) sordu:

"Sen mi söyliyeceksin yoksa ben mi haber vereyim?"

"Sen bana haber ver!" dedi.

"Sen bana iyilik ve kötülüğün ne olduğunu sormak için geldin değil mi?" Adam:

"Evet" dedi.

Bunun üzerine üç parmağını bir araya toplayıp göğsüme koydu ve buyurdu ki:

"Evet Vâbisa, kendi nefsine sor, kendi nefsine sor! —üç kere tekrarladı— İyilik ruhunun yatıştığı (mutmaîn olduğu) şeydir. Kötülük ise, insanlar sana fetva verseler de, içini kazıyan ve yüreğinde tereddüt duyduğun şeydir." [Ahmed ve Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

4532- Selmân ve İbn Abbâs (r.anhumâ)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Helâl, Allah'ın, kitâbında helâl kıldığı şeylerdir; haram ise Allah'ın, kitâbında haram kıldığı şeylerdir. Sükût ettiği şeyler ise affedilen şeylerdir, sakın böyle şeyler hakkında soru sorma külfetine girmeyin."

4533- el-Mikdâm (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hiç kimse, iki elinin emeğinden meydana gelen kazançtan daha güzel ve daha helâl bir lokma yiyemez. Allah'ın Peygamberi Dâvud (as) iki elinin emeğinden kazandıklarını yerdi."

4534- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, kişi aldığının helâlden mi yoksa haramdan mı olduğuna aldırmayacaktır."

4535- Rezîn şunu da ekledi:

"İşte o zaman duaları kabul edilmeyecektir."

4536- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey insanlar! Allah temizdir; ancak temiz olanı kabul eder. Allah, mü'minlere, peygamberlere emrettiğini emretti ve şöyle buyurdu: «**Ey Peygamberler! Temiz şeylerden yiyin! Salih amel işleyin! Doğrusu Ben yaptığınızı bilirim.**» (Mü'minûn, 23/51) Yine şöyle buyurmuştur: «**Ey İnananlar! Size rızık verdiklerimizin temizlerinden yiyin.**» (Bakara, 2/172)"

Sonra uzun bir yolculuk yapıp saçı başı birbirine karışan bir adamdan bahsetti:

"Yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve haramla beslenmiş bir kimse ellerini kaldırmış: «Yâ Rabbi, Yâ Rabbi!» diye dua ediyor; onun duası nasıl kabul olunur ki?" buyurdu.

4537- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yediğiniz en helâl ve güzel şey, kendi kazancınızdır. Çocuklarınız da kendi kazançlarınızdandır."

4538- Diğer rivâyet: "Kişinin çocuğu kendi kazancındandır. Hem de en iyi kazancından. Onun için onların (çocukların) mallarından afiyetle yiyiniz!"

4539- Sa'd (ra)'dan:

"Kadınlar, Peygamber (sav)'e biat ettiklerinde Mudar kabilesi kadınlarından olduğu zannedilen iri bir kadın ayağa kalkıp şöyle dedi: «Ey Allah Resûlü! Biz (kadınlar) hepimiz, babalarımıza, çocuklarımıza ve kocalarımıza yüküz. Onların mallarından bize (izinsiz) ne helâl olur?»

«Sebze, meyve, pişmiş yemek gibi dayanıksız ve saklanması mümkün olmayanlar size helaldir. Onlardan hem yiyin, hem de başkalarına ikram edin»."

Ebû Dâvud dedi ki: "Tazeden maksat kaldığı zaman bozulan yiyecektir.

4540- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam ona dedi ki: "Benim bir yetimim var, onun devesi var. O devenin sütünden içebilir miyim?" İbn Abbâs dedi ki: "Eğer kaybolduğu zaman devesini ararsan, uyuz olduğunda ilâç sürerek tedavi edersen, sulanacağı gün götürüp sularsan, yavrusuna ve sütüne zarar vermeksizin (memesini kurutmadan) içebilirsin."

4541- Dırâr b. el-Ezver (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e bir dişi koyun hediye edildi, bana sağmamı emretti; sağmakta fazla gayretli davranınca:

«Süt isteyene de biraz bırak!» buyurdu."

4542- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En haklı ücret, Allah Kitâbı'na karşılık alınan ücrettir."

4543- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Kur'ân öğretme karşılığında bir yay alırsa Allah onu ateşten yay ile kuşandırır."

4544- el-Müstevrid b. Şeddâd (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim memurumuz olursa, kendine bir eş edinsin. Eğer bir hizmetçisi yoksa bir de hizmetçi edinsin. Evi yoksa kendine bir de ev edinsin. Bunların dışında kendisine bir şey edinen, hem hain hem de hırsız sayılır."

4545- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ebû Bekr halife olunca, şöyle dedi: "Kavmim biliyor ki kazancım çoluk çocuğumu geçindirir. Şimdi ise müslümanların işi ile meşgul olacağım. Ebû Bekr'in ailesi, bu maldan (Beytu'l-mâl'dan) yiyecek ve müslümanlar için çalışacaktır."

4546- Kesîr b. Abdillah b. Avf el-Müzenî'den, o da babasından, o da dedesi (ra)'dan:

Peygamber (sav), Bilâl b. el-Hâris el-Müzenî'ye Kabaliyye madenlerini verdi. Ubeyy b. Ka'b'a şöyle yazdırdı: "**Bismillahi'r-Rahmani'r-Rahîm.** Bu, Allah Resûlü Muhammed (sav)'in Bilâl b. el-Hâris'e verdiği (bir sened)dir. (Buna göre ona:) Deresiyle tepesiyle el-Kabeliyye isimli nahiyeyi Zâtu'n-Nusub ve (Necid'de bulunan) Kuds dağında ekine elverişli yerleri kullanma imtiyazı vermiştir. Başka bir müslümanın hakkı olan ona verilmemiştir."

Bu yazıyı Ubeyy b. Ka'b yazdı.

4547- Mâlik'in rivâyeti: "Peygamber (sav), Bilâl b. el-Hâris'e Kabaliyye madenlerini verdi. O, Fur' semtindedir. O madenlerden bugüne kadar sadece zekât alınmıştır."

4548- Ebyaḍ b. Hammâl (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'e kavminin temsilcisi olarak geldi. Ondan Me'rib'deki tuzlayı (tuz madenini) istedi. Orasını ona verdi. Adam ayrılıp giderken mecliste bulunan müslümanlardan bir adam şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Ona ne verdiğini biliyor musun? Ona durmadan su gibi akan tuz madenini verdin.» Bunun üzerine (tuzlanın işletme hakkını) ondan geri aldı."

(Râvi) dedi ki: "Bunun üzerine Resûlullah (sav)'den misvak ağacı koruluğunu istedim. Cevaben şöyle buyurdu: «Develerin tabanının yetişmediği yerlerden veriniz»."

4549- Diğer rivâyet: "O, Peygamber (sav)'den misvak ağaçlarının koruluğundan istedi. Ona şöyle buyurdu: «Erak (misvak ağaçların)da özel mülkiyet olmaz.» Bunun üzerine Ebyad: «Özel mülkiyet sınırları içinde bulunan erak (misvak) ağacı» dedi. Peygamber: «Misvak ağacında özel mülkiyet yoktur» buyurdu."

4550- Kayle bn. Mahreme (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav)'e geldik; arkadaşım (Hureys b. Hassân'ı kastediyor) —ki o, Benû Bekr b. Vâil'in temsilcisi idi— öne geçip ona İslâm üzerine, hem kendi adına, hem de kavmi adına biat etti. Sonra şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Bizimle Temîm arasında Dehnâ mevkisi hakkında bir anlaşma yaz. Onlardan yolcu ve (oradan mecburen) geçenler dışında hiç kimse bizim tarafa Dehnâ'ya geçmesin."

Bunun üzerine: "Ey oğul! Onun (Hureys) için Dehnâ hakkında bir senet yaz!" buyurdu. Kadın dedi ki: "Ona Dehnâ'nın verilmesinin emrolunduğunu görünce, orası kendi memleketim ve ülkem olması itibarıyla beni bir üzüntü aldı. Bunun üzerine dedim ki: «Ey Allah Resûlü! O, senden istediği (bu) yerlerle ilgili olarak adaletli bir istekte bulunmadı. Bu Dehnâ denilen yer, develerin bağlandığı ve salındığı koyunların otladığı yerdir. Temîm kabilesi kadınları onun arkasındadır»." Bunun üzerine: "Ey oğul, yazma! Çünkü bu fakir kadın doğru söyledi. Müslüman müslümanın kardeşidir. Dehnâ'da bulunan su ve ot onlara ortaklaşa yeter. Fitneci şeytanlar(ın kandırmasına karşı) birbirlerine yardım ederler."

4551- Sebre b. Abdi'l-Azîz b. er-Rebî' el-Cühenî'den, o babasından, o da dedesi (ra)'dan:

"Peygamber (sav), devme ağacının altındaki bir mescidde konakladı. Orada üç gün kaldı, sonra Tebûk'e gitti. Cüheyne (kabilesi) ona Rahba'da yetişti. Allah Resûlü (sav) onlara şöyle buyurdu: «Zu'l-merv (köyünün) sakinleri kimlerdir?» Dediler ki: «Cüheyne'den Rifâaoğullarıdır.» Şöyle buyurdu: «Orayı Rifâaoğullarına verdim. Onu aralarında taksim etsinler.» Bunun üzerine kimisi hissesini sattı, kimisi de satmayıp işledi."

4552- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Zübeyr'e atının koştuğu yere kadar olan mesafenin kullanma hakkını verdi. Zübeyr (böylece) atını (mecali kesilip) duruncaya kadar koşturdu. At durunca Zübeyr kamçısını attı. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: «Kamçının ulaştığı yere kadar olan bölgeyi ona verin!»"

4553- Muhâcirlerden bir adamdan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Müslümanlar üç şeyde ortaktır: Su, ot ve ateş."

4554- İbn Mâce aynısını zayıf bir isnâdla İbn Abbâs'dan şu ilâve ile rivâyet etti: "(Bu üç şeyin) parası (satışı) haramdır." Râvi Ebû Saîd dedi ki: "Sudan, akar su kastedilmiştir."

4555- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hacamat oldu (kan aldırdı) ve hacamat yapana istediği ücretini verdi."

4556- Diğer rivâyet:

"Onu Beyâda oğullarından bir köle hacamat etti. Ona ücretini verdi ve efendisiyle konuşup vergisini hafifletti. Eğer ücret vermek haram olsaydı vermezdi."

4557- Ebû Mes'ûd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), köpek satış bedelini, fâhişelik kazancını ve kehânet ücretini yasakladı."

4558- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), köpek ve kedinin satılıp karşılığında alınan parayı haram kıldı."

4559- Diğer rivâyette: "Av köpeğinin satış bedeli dışında" diye geçmektedir.

4560- İbn Muhayyisa (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'den **haccâmın** (kan alanın) ücreti hususunda izin istedi, ancak bundan nehyetti. Muhayyisa'nın **haccâm** bir azatlısı vardı. Devamlı bu hususta O'ndan izin isterdi. Sonunda Allah Resûlü (sav) ona şöyle buyurdu: «Onunla (aldığın ücretle) deveni ve köleni besle (kendin yeme)»."

4561- Enes (ra)'dan:

"Kilâb kabilesinden bir adam, Peygamber (sav)'e erkek damızlığın dişiye aştırılması karşılığında alınan ücretin hükmünü sordu. Allah Resûlü (sav) bunu yasakladı. Adam dedi ki: «Ey Allah Resûlü! Biz damızlığı aştırıyoruz, buna karşılık ikramda bulunuyorlar.» Bunun üzerine ikrama ruhsat verdi."

4562- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) **kusâmeyi** yasakladı. Sorduk: «**Kusâme** nedir?» Cevap verdi:

«Bir cemaatin başında bulunan bir kimse (bir şey taksim ettiği zaman) ötekinin ve berikinin hisselerinden kendine bir şeyler alırsa, o aldığı şey **kusâme**dir»."

4563- Diğer rivâyet: "Kişi, insanlardan bir topluluk üzerinde kumandan olur ve şunun bunun hakkından alır."

4564- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ebû Bekr'in bir kölesi vardı; ona haraç çıkarılırdı, o da gelir bundan yerdi. Bir

gün Ebû Bekr eve aç geldi; ona verilenden bir lokma yedi. (Tesadüfen) Köle:

«Bu nedir bilir misin? Cahiliye döneminde birine bir kehânette bulunmuş ve onu aldatmıştım, o da bunun karşılığında bana bunu vermişti. Yediğin ondandır» deyince Ebû Bekr parmağını sokup karnında ne varsa kusup çıkardı."

4565- Ömer (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Teyzeme bir köle hediye ettim. Onun hakkında bu kölenin hayırlı olmasını umarım. Ona (teyzeme) dedim ki: «Bunu, haccâma, kuyumcuya ve kasaba teslim etme!»"

4566- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanların en yalancıları, boyacılarla kuyumculardır." [İbn Mâce leyyin bir senedle.]

4567- Ukbe b. Âmir (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**Meks** (denilen haksız kazancı) alan cennete girmez."

4568- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Süheyl'e üç kere lânet etti. İnsanlardan haksız öşür alırdı. Allah onu şihab (kuyruklu yıldız) şekline soktu." [Taberânî leyyin bir senedle.]

4569- Râfi' b. Hadîc (ra)'dan: Denildi ki:

"Ey Allah Resûlü! Hangi kazanç daha helâl ve hoştur?"

"Kişinin elinin emeği ile elde edilen kazanç; bir de hilesiz yapılan güzel alışverişten elde edilen kazanç."

4570- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah sanatkâr mü'mini sever."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

4571- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Birinizin elinde (dikmek üzere) bir hurma fidanı bulunurken kıyamet kopmaya başlarsa (bırakmasın) onu hemen diksin."

4572- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"El emeğiyle yorulan kişi bağışlanmış olarak akşamlar."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

4573- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Zekeriya (peygamber) bir marangoz idi."

4574- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Peygamber (sav) ona şöyle buyurmuş: "Seni bir ordunun başında göndereceğim. Allah onu sana teslim edecek ve büyük ganimetler elde edeceksin. Kendine o ganimetten yararlı mallar edin." Ben de dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Ben mal için müslüman olmadım. İslâm'ı sevdiğim için beğenerek ve isteyerek müslüman oldum. Üstelik seninle beraber olmaktan da çok büyük bir kıvanç duyuyorum." Şöyle buyurdu: "Ey Amr! Salih kişi için salih (helâl) mal ne güzeldir!"

4575- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Dinarlar ve dirhemler Allah'ın yeryüzündeki mühürleridir, her kim mevlâsının mührünü getirirse işi görülür."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

4576- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Koyun edinmelisiniz. Çünkü koyun cennet hayvanlarındandır. Onun ağıllarında namaz kılın, toprak ve tozlarını silin."

4577- Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e gelip yal-

nızlıktan şikâyet etti. Ona bir çift güvercin edinmesini emretti."

4578- Ebû Kebşe el-Enmârî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) turuncu (ağaç kavununa) ve kırmızı güvercine bakmaktan hoşlanırdı."

[Her ikisi de Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'inde zayıf bir senedle geçmektedir.]

4579- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir müslüman, bir ağaç diker, ya da bir ekin eker de ondan kuş, yahut insan, yahut hayvan yerse, karşılığında bir sadaka sevabı alır."

4580- Râfi' b. Hadîc (ra)'dan:

Peygamber (sav), Medine'ye geldi. İnsanlar hurma ağaçlarını buduyorlardı. Şöyle buyurdu: "Ne yapıyorsunuz?" "Her zaman yaptığımız şeyi yapıyoruz" dediler. "Bunu yapmazsanız belki sizin için daha iyi olur" buyurdu.

Onlar da yaptıklarını bıraktılar. Ama o yıl ağaçlar az mahsül verdi. Kendisine bu durum anlatılınca şöyle buyurdu:

"Ben ancak bir insanım. Size din hususunda bir şey emredersem alın. Ama kendi görüşümden bir şey emredersem, bilin ki ben de (sizin gibi) bir insanım."

4581- Enes ve Âişe (r.anhumâ)'dan:

Peygamber (sav) hurmaya aşı yapan bir gruba uğradı, onlara dedi ki:

"Yapmasanız daha iyi olur." Ağaç iyi tutmadı. Daha sonra onların yanına yine uğrayınca sordu: "Ne oldu hurmalarınız?"

"Bize böyle böyle demiştin."

Buyurdu ki: "Dünya işlerinizi benden daha iyi bilirsiniz."

4582- el-Hasan b. Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hurma ve ağaç, sahiplerine ve kendilerinden sonra gelecek nesillere bir berekettir. Tabiî Allah'a şükrederlerse."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4583- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), amcası Abbâs'a çocuklarına, yonca ekmelerini söylemesini emretti. Çünkü o fakirliği yok ederdi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4584- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bina dışında, nafaka için yapılan tüm harcamalar Allah yolunda yapılmış harcamalardır. Binada hayır yoktur."

4585- Enes (ra)'dan:

"Bir gün, Peygamber (sav) gezintiye çıktı; biz de beraberindeydik. Yüksek bir kubbe gördü ve «Bu nedir?» diye sordu. Ashâbı: «Bu, Ensâr'dan falan kimsenindir» dediler. Sükût etti. Ama hoşnutsuzluk kalbinde yer etti. Nihayet kubbenin sahibi gelip de cemaat içinde selâm verince, Allah Resûlü (sav) ondan yüz çevirdi. Bunu birkaç kez tekrarlayınca, adam Peygamber (sav)'in kendisine kızdığını anladı ve arkadaşlarına bunu anlattı. Arkadaşları: «O, yüksek kubbeni gördü de o yüzden kızdı» dediler. Bunun üzerine adam gitti, ve kubbesini yerle bir etti.

Bir gün Peygamber (sav) yine çıkıp kubbeyi göremeyince, sordu: «Ne oldu bu kubbeye?» Dediler ki: «Sahibi, bize sizin kendinden yüz çevirdiğini söyleyip şikayet edince, biz de sebebini anlattık, o da gitti kubbesini yıkıp yerle bir etti.» Bunun üzerine şöyle buyurdu: «Bilin ki, zaruri olmayan her bina sahibine vebâldir»."

4586- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ahşap duvarımı çamurla sıvarken yanıma uğradı ve «Bu nedir ey Abdullah?» diye sorunca, şöyle dedim:

«Ey Allah Resûlü! Duvarı düzeltiyorum.» Şöyle buyurdu: «Ben emr-i Hakkın (ölümün) gelmesini bu(nun yıkılması)ndan daha çabuk görüyorum».»

4587- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yol hususunda münakaşa yaparsanız yolu yedi arşın yapın (hesap edin)!"

4588- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim binayı yeterinden fazla yüksek tutarsa kıyamet günü onu boynunda taşımakla yükümlü kılınacaktır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

4589- Muâz b. Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kim haksızlık yapmayarak ya da tecavüzde bulunmayarak bir bina yaparsa ve yahut haksızlık yapmayarak ve tecavüzde bulunmayarak bir ağaç dikerse, Rahman'ın yaratıkları, ondan yararlandığı müddetçe bu, onun için, kesilmeyen bir ecir olur."

[Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir isnâdla.]

4590- Amr b. Hurcys (ra)'dan:

"Medine'ye geldim, (malımı) kardeşimle paylaştım. Bunun üzerine Saîd b. Zeyd şöyle dedi: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «Arazi ve ev yatırılmayan arazi ve ev parasında bereket (ve hayır) yoktur».» [Ahmed leyyin bir senedle.]

4591- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim para kazandıran bir şeyi satarsa, Allah ona, onu telef edecek bir şey musallat eder."

[Ahmed, ismi belirtilmemiş bir râvi kanalıyla.]

4592- İbn Mes'ûd (ra)'dan, dedi ki:

"Kulun (muhakkak sûrette) rızkı gelir. **Sekaleyn** (insanlar ve cinler) bir araya gelip rızkına engel olmaya çalışsalar güçleri yetmez."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4593- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rızık, kulu ecelinin aradığından daha çok arar."

4594- Nâfi' (ra)'dan:

"Ticaret malımı Şam ve Mısır'a gönderiyordum. Bir keresinde malımı Irak'a gönderdim ve gidip mü'minlerin annesi Âişe'ye dedim ki:

«Malımı Şam'a gönderiyordum. Bu defa Irak'a gönderdim, ne dersin?» Şöyle dedi:

«(Böyle) yapma. Sana ve eski ticaret yerine ne oldu? Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Allah birinize bir yönden rızık verdiği zaman, durumu bozuluncaya, ya da işi iyi gitmeyinceye kadar onu bırakmasın'.»"

[İbn Mâce meçhûl bir râvi kanalıyla.]

4595- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Güvenilir, dürüst tâcir, peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraber olacaktır."

4596- Rifâ'a b. Râfi' (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile namazgâha çıktım. İnsanları orada alışverişte görünce şöyle buyurdu:

«Ey tüccar topluluğu!» Başlarını kaldırıp O'na baktılar ve kulak verdiler. Şöyle buyurdu:

«Kıyamet günü tüccarlar, Allah'tan korkup yeminine bağlı kalanlar ile doğruluktan ayrılmayanlar dışında birer fâcir olarak dirileceklerdir».»

4597- Kays b. Ebî Garaze (ra)'dan:

"Hicretten önce, Peygamber (sav) zamanında komisyoncular olarak adlandırılırdık. Medine'de bir gün yanımıza uğradı. Bu sefer bizi daha güzel bir isimle isimlendirdi. Şöyle buyurdu:

«Ey tâcirler topluluğu! Alışveriş işine yemin ve boş söz karışır»."

4598- Diğer rivâyette:

"Yemin ve yalanı, sadaka vererek bertaraf edin" buyurdu.

4599- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ticarette yemin, mal için sürüm sebebi (sayılır; hakikatte ise) kazancı(n bereketini) yok eder."

4600- Ebû Dâvud şu lafızla rivâyet etti:

"Bereketi giderir."

4601- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sattığında, satın aldığında ve borcunu ödeyişinde iyi ve cömert davranan kişiyi Allah esirgesin!"

4602- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şer'î hukuka esas olan vezin (ağırlık), Mekkelilerin vezni (ağırlığı)dır. Mikyâle (ölçeğe yani hacme) ise Medinelilerin mikyâli esastır."

4603- Diğer rivâyette tam tersi olarak: "Medine'nin terazisi, Mekke'nin mikyâli" geçmiştir.

4604- el-Mikdâm b. Ma'dîkerb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yiyeceklerinizi tartın ki sizin için onlarda bereket olsun."

4605- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav) terazi ehline şöyle dedi:

"Siz öyle iki işin başındasınız ki, sizden önceki milletler onun yüzünden helâk olmuşlardır."

4606- Osman (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sattığın zaman tartarak ver, aldığın zaman da tartarak al!"

4607- Selmân (ra)'dan:

"Elinden geldiğince, çarşıya ilk girenlerden ve son çıkanlardan olma! Çünkü orası şeytanın savaş alanıdır, sancağı orada dalgalanır."

4608- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Çarşımızda ancak dini bilen kişiler satış yapabilirler."

4609- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan, dedi ki:

"Ben, Dımaşk Camiinin merdivenlerinde bir dükkânımın olmasını ne kadar isterim. Çünkü orada her gün elli dinar kazanabilirim ve onları Allah yolunda dağıtabilirim. Beş vakit namazı da cemaatle kılarım. Allah'ın helâl ettiğini haram kılmam. Ancak **«O kimseler ki ne bir ticaret ne de bir alışveriş onları Allah'ı anmaktan alıkoymaz.»** (Nûr, 24/36) âyetinde övdüğü kişilerden olamam endişe ve korkusu beni bundan alıkoymuştur."

4610- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) beni bir hıristiyana, kendisine yolculuk için bir elbise sipariş etmeye yolladı. Hıristiyan dedi ki: «Yolculuk da ne oluyor? Vallahi Muhammed'in (elbiseyi ödeyecek) ne koyunu vardır, ne de devesi.»

Hemen dönüp Peygamber (sav)'e geldim, beni görünce şöyle buyurdu:

«Allah düşmanı yalan söyledi. Vallahi ben alışveriş yaptığım adamdan daha ha-

yırlıyım. Sizden birinin yamanmış elbise giymesi, kendinde olmayan şeye güvenerek bir şey almasından daha iyidir»."

NECİS OLUP SATILMASI CAİZ OLMAYANLAR, HENÜZ ELDE OLMAYAN BİR MALIN SATILMAMASI, HENÜZ OLMAMIŞ MEYVELERİ SATMAMAK, BAŞAKTAKİ BUĞDAYI, BAŞAĞINDAN ÇIKMIŞ VE ARINMIŞ OLAN BUĞDAY KARŞILIĞI SATMAMAK, MÜZABENE VE DİĞER ÂRİYE MESELELERİ

4611- Câbir (ra)'dan:

Fetih yılı Mekke'de Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Şüphesiz Allah, içkiyi, ölü hayvan etini, domuzu ve putları alıp satmayı haram kılmıştır." Denildi ki:

"Ey Allah Resûlü! Ölmüş hayvanların iç yağlarına ne dersiniz, onlarla gemiler cilâlanır, deriler yağlanır ve kandiller aydınlatılır."

Şöyle buyurdu:

"O haramdır. Allah yahudileri kahretsin! Allah onlara ölmüş hayvanların iç yağlarını haram kıldığı halde yağları alıp erittiler. Sonra da satıp parasını yediler."

4612- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e şarap dolu bir kırba hediye etmek istedi.

Buyurdu ki: «Allah'ın onu haram kıldığını bilmiyor musun?»

«Hayır» dedi ve sonra yanında bulunan adama bir şeyler fısıldadı.

Allah Resûlü (sav): «Ona ne fısıldadın?» diye sorunca, şöyle dedi: «Onu satmasını söyledim.» Şöyle buyurdu:

«Allah içilmesini yasakladığının satılmasını da yasak kılmıştır.»

Bunun üzerine adam hemen o iki kırbayı açtı ve içindekileri akıtarak boşaltı."

4613- Ebû Dâvud'un da benzeri rivâyeti vardır; onda şöyle geçmektedir:

"Allah bir kavme bir şeyin yenmesini haram kılarsa, onun parasını (satışını) da haram kılmıştır."

4614- Ebû Talha (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Evimdeki yetimler için şarap satın aldım."

"Haydi şarabı dök, küpleri de kır!" buyurdu.

4615- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişi bir yiyecek satın alırsa, onu tam mânâsıyla teslim almadıkça başkasına satmasın."

"Bineklilerden tartmadan göz kararıyla yiyecek satın alırdık. Peygamber (sav) bu tür yiyecekleri başka yere taşıyıncaya dek satmamızı yasakladı."

4616- Hakîm b. Hizâm (ra)'dan: Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Biri bana gelip hâli hazırda bende olmayan bir şeyi satın almak istiyor. Bu durumda daha sonra çarşıdan satın alarak teslim etmek üzere istenen şeyi ona satayım mı?"

"Hayır. Yanında olmayan bir şeyi satma!" buyurdu.

4617- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yiyeceği tam mânâsıyla teslim almadıkça başkasına satmayı yasak etti." İbn Abbâs'a dedim ki:

"Bu nasıl olur?" Şöyle dedi:

"Bu, yiyecek ortada yokken dirhemleri dirhemler karşılığında satmaktır. Gıda maddeleri ise tehir edilmiştir!"

4618- Diğer rivâyet: "Sanırım her mal gıda maddesi hükmündedir."

4619- İbn Abbâs (ra)'dan:

Ona bir adam veresiye sattığı kumaşlar hakkında sordu:

"Bu, gümüşü gümüşle satmak gibidir" diyerek hoş karşılamadı.

4620- Mâlik (ra)'dan:

"Mervan zamanında insanlara senedle satış çıkarıldı. İnsanlar gıda maddelerini ellerine geçmeden senedle alıp satmaya başladılar. Zeyd b. Sâbit'le sahâbeden bir adam girip şöyle dedi:

«Ey Mervan! Sen faizi helal mı kılıyorsun?» Mervan:

«Bunu yapmaktan Allah'a sığınırım, nedir o?» deyince, şu cevabı verdi:

«Senedle satışı helal kıldın. İnsanlar bunları birbirine sattılar, malları ellerine geçirmeden onları sattılar.»

Mervan zabıtalarını gönderdi, insanların ellerinden senetleri toplayıp sahiplerine geri verdiler."

4621- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile bir seferde idik; babama ait olan genç bir devenin üstündeydim, onu zaptedemiyordum, kavmin önüne önüne geçiyordu. Ömer bu duruma üzülerek gelip onu geriye alıyor ve şöyle diyordu:

«Ona sahip ol! Allah Resûlü (sav)'in önüne geçmesin.»

Bunun üzerine Peygamber (sav) ona şöyle dedi:

«Onu bana sat, ey Ömer!»

«O senindir ey Allah Resûlü!» diyerek deveyi ona sattı. Peygamber (sav) bana şöyle buyurdu:

«O senindir ey Abdullah! Onu istediğin gibi kullan!»"

4622- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) henüz olgunlaşmamış meyvelerin satışını yasakladı. Bunu satıcıya da, alıcıya da yasakladı."

4623- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ağacın üzerinde henüz olgunlaşmamış ve dolgunlaşmamış meyvelerin satışını yasakladı. Enes'e dedik ki:

«Onun olgunlaşması nasıl olur?» Cevap verdi:

«Kızarması ve sararmasıdır.» Dedi ki:

«Şayet Allah âfet vererek meyvene zarar olacak olsa, müslüman kardeşinin parasını nasıl helâl sayabilirsin?»"

4624- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"İnsanlar Peygamber (sav) zamanında (henüz olgunlaşmamış) meyvelerin alışverişini yaparlardı. Toplanıp alacak verecek işlerine giriştiklerinde satın alan müşteri şöyle derdi:

«Meyveler bu yıl iyi gitmedi, meyvelere hastalık (duman) geldi, verimli olmadı.» Bunun gibi binbir bahane ileri sürerdi. Aralarında ihtilâf çoğalınca, Resûlullah şöyle buyurdu:

«Öyleyse bu meyveleri ağaçlarında iyice olgunlaşmadan satın almayın.»

Bu yasakla, husûmet ve anlaşmazlıkların çokluğuna dikkat çekmek istiyordu."

4625- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Peygamber (sav), hurmanın satışını, yenirceye ya da yenilmeye elverişli olunceya ve tartılıncaya dek yasaklamıştır." De-

nildi ki: "Tartılır hale nasıl gelir?" Yanında bulunan biri şöyle dedi: «Göz kararı tahmin edince»

4626- İbn Abbâs (ra)'dan:
"Peygamber (sav), meyvenin satışını tadılmadan önce yasaklamıştır. Hayvanın üstündeki yünün ve memedeki sütün satılmasını da yasaklamıştır."

4627- Enes (ra)'dan:
"Peygamber (sav), iyice kararıncaya kadar üzümün; iyice dolgunlaşıncaya kadar da hubûbatın satışını yasaklamıştır."

4628- Hârice b. Zeyd (ra)'dan:
"Onun babası (Zeyd b. Hârise), meyvelerini Süreyya yıldızı doğmadıkça satmazdı."

4629- İbn Ömer (ra)'dan:
"Peygamber (sav), **muzâbeneyi**, yani yaş hurmayı ölçeğe vurarak kuru hurma karşılığı ve taze üzümü ölçeğe vurarak kuru üzüm karşılığında satmayı yasaklamıştır."

4630- Diğer rivâyet:
"Eğer ekin ise, onu da mahsul ölçeği ile satmayı yasak etmiştir."

4631- Câbir (ra)'dan:
"Peygamber (sav) **muhâbereden, muhâkaleden, muzâbeneden**; hurmayı olgunlaşmadan satmaktan; onu **ariyye** (hurma ağacı ve parası olmayan ihtiyaç sahibi bir kimsenin çoluğuna çocuğuna taze hurma tattırmak maksadıyla elindeki kuru hurmayı verip ağaçtaki yaş hurmadan alması) dinar ve dirhem karşılığı olmaksızın satmaktan nehyetti.

Muhâbere; kişinin çıplak araziyi bir adama vermesi. O adamın da tarlaya harcama yapıp yetiştirdiği meyvesinden sahibinin hisse alması demektir.

Muzâbene; ağaçtaki yaş hurmayı kuru hurma ölçeği ile satmaktır.

Muhâkele ise ekinde olur; başaktaki daneyi, başaktan çıkarılıp arınmış dane ölçeği karşılığında satmaktır."

4632- Diğer rivâyette şu ilâve yer almıştır: "**Muâveme**; yılları içine alan bir alışveriştir. İstisnalı satıştan da nehyetti. Ama (istisnalı kısmın) bilinmesi durumu sözkonusu olursa başka."

4633- Diğer rivâyet: "**Muzâbene, muhâkale, muhâdare ve muhâbereyi** yasakladı." "**Muhâdara**, meyveyi olmadan satmaktır. **Muhâbere**, döğülmedik harman yığınını, miktarını göz kararı tayin edip şu kadar sâ'a satmaktır."

4634- Ömer (ra)'dan:
"Hangi cariye efendisinden bir çocuk dünyaya getirirse, kişi o cariyesini satamaz, hibe edemez, kimseye miras olarak bırakamaz, yaşadığı sürece ondan faydalanır. Sahibi öldüğünde de o cariye hürriyetine kavuşur."

4635- Câbir (ra)'dan:
"Allah Resûlü (sav) ve Ebû Bekr zamanında ümmü veledleri (hür erkeğin çocuk doğuran cariyesini) satardık. Ömer halife olunca, bizi bu alışverişten nehyetti; biz de bundan vazgeçtik."

4636- İbn Ömer (ra)'dan:
"Peygamber (sav), **velânın** (azat edenin azat edilene mirasçı olma hakkının) alım satımını ve bağış olarak verilmesini yasakladı."

4637- İyâs b. Abdillah (ra)'dan:
"Peygamber (sav), suyun satılmasını yasakladı."

4638- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"(Etrafındaki) otu satabilmek için (kuyu sahibi) ihtiyacından fazla suyu satamaz."

4639- Büheyse (ra)'dan:

Babam Peygamber (sav)'in yanına girmek için izin istedi, izin verildi, içeriye girdi. Abasının altına girip O'nu öpmeye ve O'na yüz sürmeye başladı ve şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Bana, engellenmesi helâl olmayan bir şey söyler misin?"

"Su" buyurdu.

"Engellenmesi helâl olmayan (başka) şey nedir?"

"Tuz."

"Sonra nedir?"

"Ateş." Adam yine sordu:

"Ey Allah Resûlü! Engellenmesi helâl olmayan şey nedir?" Cevap verdi:

"İyilik yapman, daima senin için hayırdır."

4640- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şarkıcı, türkücü cariyeleri satmayın, satın almayın. Onlara müzik öğretmeyin. Onları alıp satmakla yapılan ticarette bir hayır yoktur, ödenen paralar da haramdır. Bu tür kimseler hakkında şu âyet inmiştir:

«İnsanlar arasında bir bilgisi olmadığı halde, Allah yolundan saptırmak için hakkı bâtılla değişenler ve Allah yolunu alaya alanlar vardır. İşte alçaltıcı azap bunlar içindir»." (Lokman, 22/6)

4641- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), taksim edilmeden ganimet mallarının satılmasını yasaklamıştır."

4642- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) **habelu'l-habeleyi** (gebe devenin etini dişi doğacak yavrusu gebe kalıncaya kadar vâde ile) satmayı yasakladı. Bu, cahiliye ehlinin yapageldikleri alışverişlerdendi. Kişi, devenin etini, o deve doğuruncaya, sonra o doğurduğu deve de doğuruncaya kadar (vâde ile) satın alırdı."

4643- Diğer rivâyet: "**Habelu'l-habele**: Dişi devenin, karnındakini doğurması, doğurduğu devenin de gebe kalmasıdır."

4644- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **madâmîn, melâkîh** ve **habelu'l-habele**nin satışını yasakladı."

Madâmîn: Gebe develerin karnında olan cenini satmak. **Melâkih**: erkek develerin sulbünde olanları satmaktır. **Habelu'l-habele**: Doğacak yavrunun yavrusunu satmaktır.

4645- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hayvanı et karşılığında satmayı yasakladı."

4646- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gıda maddesi yığını, gıda maddesi yığını karşılığında (tartmadan) satılmaz. Gıda maddesi yığını ölçeği belli gıda maddesi karşılığında da satılmaz."

4647- Alkame b. Abdillah (ra)'dan, dedi ki:

"Allah Resûlü (sav), zaruret bulunmadıkça müslümanların alışverişlerini sağlayan sikkelerin kırılmasını yasaklamıştır."

4648- Ebû Üseyd es-Sâidî (ra)'dan:

Peygamber (sav), Nebît çarşısına gitti, baktı ve şöyle buyurdu: "Burası, size uygun bir çarşı değildir." Sonra başka bir çarşıya daha gitti, baktı: "Bu da sizin çarşınız değildir" dedi. Sonra ilk çarşıya geldi, dolaştı ve şöyle buyurdu:

"Burası sizin çarşınızdır; sakın bu çarşı kaldırılmasın ve (bu çarşıdaki satıcı ve alıcılara) vergi yüklenmesin."

ŞART, İSTİSNÂ, ALDATMA, KUSURU GİZLEME VE NECEŞ GİBİ ALIŞ VERİŞTE CAİZ OLMAYAN HUSUSLAR

4649- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, hanımı Zeyneb'den bir cariye satın aldı. Eşi:

«Şayet onu satacak olursan aynı fiyatla benim olacaktır» diye şart koştu. İbn Mes'ûd, Ömer'e danışınca Ömer ona:

«Onda (cariyede başka) birinin şartı varken sakın ona yaklaşma!» dedi."

4650- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden (ra):

"Peygamber (sav) kapora alışverişini yasakladı."

Mâlik bunu şöyle açıkladı:

"**Urbûn** şu demektir: Kişi bir mal satın alıyor ya da bir hayvan kiralıyorken satıcıya ya da kiraya verene şöyle diyor: «Sana bir dinar vereceğim; ancak malı satın alırsam ya da hayvana binersem, bu verdiğim dinar, parasından ya da kirasından sayılacak. Eğer satın almaktan vazgeçersem, sana verdiğim kapora bir şeye karşılık olmaksızın yanacak»."

4651- Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav), mal sonra teslim edilmek üzere peşin para ödeyerek yapılan alışverişi yasaklamıştır."

Mâlik bu alışverişi şöyle açıkladı:

"Bir adam diğerine şöyle der:

«Senin malını şu şu fiyata alıyorum, şu zamanda teslim etmen şartıyla» demesidir. Bu tür bir muamele caiz değildir."

4652- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hem veresiye, hem satış bir arada helâl olmaz. Bir satışta iki şart koşmak; mülkiyetine geçmeyen malı satmak ve teslim alınmamış malı satmak helâl değildir."

4653- Mâlik (ra)'dan:

"İbn Ömer'e, köle azat etmesi gereken bir adamın, azat etmek şartıyla köle satın alıp alamayacağı hakkında sordular. O da: «Olmaz» diye cevap verdi."

4654- Câbir (ra)'dan:

Bir yolculukta Peygamber (sav) ile beraberdim, ağır yürüyen bir deve üstündeydim, bu nedenle kafilenin arkasında kalmıştım. Peygamber (sav) yanımdan geçip sordu: "Kimsin?"

"Câbir" dedim.

"Neyin var?"

"Tembel ve ağır yürüyen bir deve üstündeyim."

"Yanında kamış değneği var mıdır?"

"Var."

"Bana ver!" buyurunca verdim. Değneği deveye vurdu, bir anda hızlanıp herkesin önüne geçti. Sonra şöyle buyurdu:

"Bunu bana sat!"

"O (parasız) senin olsun" dedim.

"Hayır onu bana sat! Onu dört dinara aldım, Medine'ye kadar binebilirsin" dedi.

Medine'ye yaklaştığımızda ayrılıp gitmek istedim;

"Nereye?" diye sordu:

"Kocası ölmüş dul bir kadınla evlendim de."

"Karşılıklı oynaşacağınız (bâkire) bir kız bulamadın mı?" diye sorunca şöyle dedim:

"Babam vefat etti, geride kızlar bıraktı. Onun için tecrübeli ve toyluğu gitmiş bir kadınla evlenmek istedim."

"Şimdi oldu" buyurdu. Medine'ye geldiğimizde:

"Ey Bilâl! Bu deve için ona (Câbir'e) bedelini öde ve biraz da fazla ver!" emrini

verdi. Bunun üzerine ona dört dinar, bir kırat da fazladan verdi.

Câbir dedi ki: "Allah Resûlü (sav) verdiği bu fazlalık hiç yanımdan ayrılmadı. O kırat, Câbir'in kılıcının kınından hiç eksik olmadı.

4655- Onun rivâyetlerindendir:

"(Önce) onu azarladı, sonra O'na dua etti."

Onda ayrıca şöyle geçer:

"Onu bana satar mısın?" deyince, O'ndan utandım. Ondan başka su çeken devemiz yoktu. Medine'ye kadar sırtına binmek şartıyla deveyi O'na sattım."

Onda şöyle de geçer:

"Dayım beni karşıladı; deveyi sordu, ne yaptığımı kendisine söyleyince, beni kınadı."

4656- Bir başka rivâyette: "Bunun üzerine bineğinden inerek bastonu ile devemi çekti. Sonra: «Haydi bin!» dedi." Benzerini nakletti. Onda şöyle geçer: "Medine'ye vardığın zaman cimâ etmeye bak, cimâ etmeye bak."

Yine onda geçiyor:

"Ertesi gün geldim. O'nu Mescidin kapısında buldum. Bana:

"Şimdi mi geldin?" diye sordu.

"Evet" dedim.

"Haydi deveni bırak, içeriye gir ve iki rekat namaz kıl!" buyurdu.

İçeri girdim, namaz kıldım ve döndüm. Bilâl'e benim için bir ukiye tartmasını emretti. O da tarttı, dolu dolu tarttı. Ben oradan çekildim. Giderken, benim için:

"Câbir'i çağırın!" buyurdu. İçimden dedim ki:

"Şimdi bana deveyi geri verecek, ben de o hayvana çok öfkeleneceğim."

Şöyle buyurdu:

"Deveni al, parası da senin olsun."

4657- "Bir savaşta idik, dönerken, ağır ve tembel deveme aceleyle bindim. Derken arkamdan bir süvari yetişti ve deveme değneğiyle vurdu. Bunun üzerine kimsenin tahmin edemiyeceği bir hızla koşmaya başladı.

Bir de baktım ki Allah Resûlü (sav)'in huzurunda değil miyim?"

"Neden bu kadar acele ediyorsun ey Câbir?" diye sorunca; şu cevabı verdim:

"Yeni evliyim de ondan."

4658- Başka bir rivâyette:

"Bilâl bana bir kırat fazla verdi. O para devamlı olarak yanımda duruyordu. Harre vak'asında onu Şamlılar aldılar."

Diğer rivâyet: "Medine'ye geldiğimizde Resûlullah (sav) mescide girdi, ben de devemi mescidin kenarındaki taşa bağlayıp girdim. Ona dedim ki:

«İşte deven.» Çıktı, devenin etrafında dolaşmaya ve şöyle demeğe başladı:

«Bu deve bizim devemizdir.» Sonra bir kaç ukiye altın gönderip

«Haydi bunu Câbir'e verin!» buyurdu.

Sonra şöyle buyurdu:

«Parayı aldın mı?»

«Evet» dedim.

«Para da, deve de senindir» buyurdu."

4659- Rivâyetlerinden:

"Mekke'den Medine'ye Peygamber (sav) ile birlikte ilerledik. Devem yorgun düştü."

4660- Rivâyetlerinden:

"Onu Tebûk yolunda satın aldı. Sanırım şöyle dedi: «Dört ukiyeye»."

4661- Diğer rivâyetlerde, ikiyüz dirheme; dört ukiyeye; yirmi dinara; beş ukiyeye; iki ukiye bir dirheme; iki dirheme; altından bir kaç ukiyeye (satın aldığı da) rivâyet edilmiştir.

4662- Abdü'l-Vâris (ra)'dan:

Mekke'ye geldim, orada Ebû Hanife, İbn Ebî Leylâ ve İbn Şübrüme ile karşılaştım. Ebû Hanife'ye: "Bir şey alıp satışında şart koşan adam hakkında ne dersin?" diye sordum; "Satış da batıldır, şart da batıldır" diye cevap verdi.

Aynı soruyu İbn Ebî Leylâ'ya sorunca, şöyle dedi: "Satış caizdir; şart batıldır." İbn Şübrüme'ye sorunca, şu cevabı verdi: "Satış da caizdir, şart da caizdir." Kendimi şöyle demekten alamadım: "Sübhanallah! Irakli üç fakihe geldim, sordum üçü de ayrı ayrı fetva verdiler."

Tekrar Ebû Hanife'ye gitim, durumu kendisine anlatınca şöyle dedi:

"Ben onların ne dediklerini bilmem; bana Amr b. Şuayb, babasından, o da dedesinden nakletti:

«Peygamber (sav), satış ve şarttan nehyetti. Satış da batıldır, şart da batıldır»."

Ondan sonra İbn Ebî Leylâ'ya gidip bunu söyleyince şöyle cevap verdi:

"Onların ne dediklerini bilmem (beni ilgilendirmez); bana Hişâm b. Urve, babasından, o da Âişe'den şunu nakletti:

«Allah Resûlü (sav), bana Berîre'yi satın alıp azat etmemi emretti.»

Buna göre satış caiz, şart ise batıldır."

Ondan sonra İbn Şübrüme'ye gidip durumu anlattım; şöyle dedi:

"Onların ne dediklerini bilmiyorum. Ancak bana Mis'ar b. Kidâm, Muhârib b. Dissâr'dan, o da Câbir'den şöyle nakletti:

«Peygamber (sav)'e deveyi sattım, Medine'ye kadar devenin bizi taşımasını şart koştum.» Onun için satış da caizdir, şart da caizdir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4663- İbn Ömer (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e alışverişte aldatıldığını anlattı; ona şöyle buyurdu: "Satış yaptığın kimseye: «Aldatmak ve hile yapmak yoktur» de!" Onun için bundan sonra alışveriş yaptığında o adam: "Aldatma ve hile yoktur" derdi.

4664- İbn Mâce başka bir kanaldan benzerini rivâyet etti: "Aldatmak yok"tan sonra şunu da ekledi: "Aldığın her malda üç gün muhayyersin. Üç gün dolunca razı isen tutarsın, razı değilsen malı sahibine geri verirsin."

4665- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in zamanında bir adam alışveriş ederdi, ama fakat pazarlıkta zayıftı (çoğu kez aldanırdı). Bu yüzden ailesi Peygamber (sav)'e gelip: «Ey Allah Resûlü! Fülanı alışverişten menet. Çünkü pazarlığı beceremediği için, çoğu kez aldanıyor» dedi. Bunun üzerine Resûlullah onu menetti. Adam: «Alışveriş yapmadan duramam» deyince şöyle buyurdu:

«Eğer alışveriş yapmadan duramazsan şöyle de: Al gülüm, ver gülüm aldatmaca yok»."

4666- el-Addâ b. Hâlid (ra)'dan:

Peygamber (sav) onun için şöyle bir yazı (yazdırdı):

"Bu (yazı), el-Addâ b. Hâlid b. Hevde'nin Allah Resûlü Muhammed (sav)'den satın aldığı bir köle veya cariyeyi belgelemektedir. Hastalığı yok, düşüklük ve çirkin durumu yoktur. Tam müslümanın müslümanla yaptığı alışveriş."

4667- Buhârî'nin rivâyeti: "Peygamber (sav) bana şunu yazdı:

"Bu, Allah Resûlü Muhammed (sav)'in, el-Addâ b. Hâlid'den satın aldığı şeyin vesikasıdır. Müslümanın müslümana satışı; malda ne bir hastalık, ne bir çirkinlik, ne de düşüklük vardır."

4668- İbn Ebî Evfâ (ra)'dan:

Bir adam pazarda bir mal sergiledi. Bir alıcı çıkınca, «Bana şu kadara mâloldu» diyerek Allah'a yemin etti, halbuki o kadara mâlolmamıştı. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:

«Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değiştirenlerin, işte onların âhirette bir payı yoktur»." (Âl-i İmrân, 3/77)

4669- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslüman müslümanın kardeşidir. Bir müslümanın diğer müslümana malındaki ayıbını açıklamadan mal satması helâl olmaz. Çünkü müslüman, müslümanın kardeşidir."

4670- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) çarşıya uğradı. Bir yiyecek yığını gördü, elini içine sokunca eline ıslaklık geldi.

«Nedir bu, ey yiyecek sahibi?» diye sordu.

«Ona yağmur değmiş, ey Allah Resûlü?» deyince;

«Onu alta değil de üstüne koysaydın da insanlar görseydi olmaz mıydı? Kim bize hile yaparsa o bizden değildir» buyurdu."

4671- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *es-Sağîr*'de "Bizden değildir"den sonra şunu ilâve etti: "Hile ve aldatma (ile iş yapan) ateşte olacaktır."

4672- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim memesinde süt biriktirilmiş bir koyunu satın alırsa üç gün muhayyerdir; eğer geri verirse, onunla beraber sütün mislini, ya da sütünün iki mislince buğdayı verir."

4673- Amr b. Dînâr (ra)'dan:

Orada Nevvâs adında bir adam vardı. Yanında su içme hastası bir deve vardı. İbn Ömer gidip adamın ortağından o deveyi satın aldı. Ortağı gelince:

"Biz deveni sattık" dedi.

"Kime?" diye sordu.

"Falan yaşlı kimseye."

"Yazık sana, o İbn Ömer'dir!" dedi ve hemen İbn Ömer'e gelerek şöyle dedi:

"Arkadaşım seni tanımadan suya kanmayan bir deve satmış."

"Öyleyse haydi götür onu!" dedi.

Götürmek için onu tutunca:

"Bırak, biz Allah Resûlü (sav)'in: «Hastalığın bizatihi sirayeti yoktur» hükmüne râz olmuş kimseleriz" dedi.

4674- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), müşteri kızıştırmayı (neceşi) yasakladı."

Mâlik dedi ki: "Neceş; başkalarının daha fazla vermesi için birisinin malına almaya niyetin yokken değerinden fazla fiyat vermen (seni gören) diğerinin de senin verdiğin fiyatla almasıdır."

4675- İbn Ebî Evfâ (ra)'dan, dedi ki:

"Müşteri kızıştıran, ribâ yemiş hâindir. Bu batıl bir aldatmadır, helâl değildir."

4676- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş için kervanları şehir dışında karşılamayın. Bazınız bazınızın satışı üzerine gitmesin, almaya niyetiniz olmadığı halde karşılıklı fiyat artırmayın. Şehirli olan köylünün malını satmasın. Deve ve koyunların memelerinde (bir kaç gün sağmadan) süt biriktirmeyin. Böyle olduğu halde kim onu satın alırsa, sağdıktan sonra muhayyerdir; isterse o hali ile kabul eder, isterse onu, bir sa' da hurma vererek iade eder."

4677- Kayle Ümmü Benî Enmâr (r.anhâ)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Ben alışveriş yapan bir kadınım. Bir şey satın almak istediğimde önce az fiyat veririm, sonra arttıra arttıra içimdeki fiyatı veririm. Bir şeyi sattığım zaman, önce yüksek fiyat isterim, sonra indire indire onu asıl değerine satarım." Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Kayle böyle yapma! Bir şey satın almak istediğinde içinden ne kadar vermek istiyorsan onu ver; satıcıyı ondan sonra serbest bırak; isterse dediğin fiyata bırakır, isterse bırakmaz ve malını satmaz. Bir şey satmak istediğin zaman da canın çektiği fiyatı iste, isterse müşteri sana istediğin fiyatı verip alır, isterse vermez."

ELDE MEVCUT OLMAYANIN SATIŞI, TAŞLARLA SATIŞ, ALMAĞA MECBUR OLANA SATIŞ, MÜLÂMESE, MÜNÂBEZE, ŞEHİRLİNİN KÖYLÜYE SATIŞI, KERVANLARI KARŞILAMAK, BİR SATIŞTA İKİ SATIŞ, (ALIŞVERİŞTE) AKRABA ARASINDA AYRICALIK GÖZETMEK

4678- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (bey'ul-ğarar) elde mevcut olmayan şeyi satmayı ve (bey'ul-husât) taşlarla satmayı yasakladı."

4679- Temîmoğullarından bir şeyh, Ali (ra)'dan, dedi ki:

"İnsanlar üzerine öyle zor bir zaman gelecektir ki imkânı olan kimse elindekini sırkarak cimriliğinden kimseye satmak istemiyecek; almaya mecbur olanlarla alışveriş yapacaktır. Oysa bununla emrolunmamışlardır. Allah Teâlâ: **«Aranızdaki iyiliği unutmayın!»** (Bakara, 2/237) buyurdu. Ayrıca Peygamber (sav), almaya mecbur olan kimseyi sömürerek mal satmayı, içinde aldatma olan bir satışı ve henüz olmamış hurmayı satmayı yasakladı."

4680- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sudaki balığı satın alma aldanırsın. Zira bu, mevcut olmayan bir şeyin satışıdır."

4681- İbn Ömer (ra)'dan:

Peygamber (sav), **şiğâr** alışverişinden, **cer** alışverişinden, **ğarar** alışverişinden, **kâlî bi-kâlî** alışverişinden, vadeliyi peşin ile alıp satmaktan alıkoymuştur."

(Râvi) dedi ki: **Cer** alışverişi hayvanın karnında olan cenini satmaktır. **Ğarar**: Sende olmayan bir şeyi satmandır. **Kâli bi-kâlî**: Borcu borç ile satmaktır. Veresiyeyi peşinle alıp satma: Bir adamda bin dirhem alacağın olur, sana der ki: "Sana beşyüzünü hemen vereyim, gerisini alma!"

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

4682- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Nadîroğullarını Medine'den çıkartmak istediği zaman, onlardan bir grup geldi ve şöyle dediler: «Henüz zamanı gelmemiş alacaklarımız var.» Şöyle buyurdu: «Bırakın hemen gidin!»"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4683- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), iki giyim ve iki alışveriş tarzını yasakladı. Ayrıca alışverişte **mülâmeseyi** ve **münâbezeyi** de yasakladı.

Mülâmese: Kişinin başka birisinin elbisesine gece veya gündüz eliyle sadece dokunması ve iyice incelemesidir (bu kadarla satış akdinin tamamlanmasıdır).

Münâbeze: Bir adamın bir adama elbisesini atması; o adamın da ötekine elbisesini atması, elbiselere bakmadan incelemeden, bunu alışveriş saymalarıdır.

Yasaklanan giyinme tarzlarına gelince; sammâya bürünmek. **Sammâ**: Elbisesini omuzlarının birine koyup; öbür tarafı açıkta bırakmasıdır. Diğer giyinme tarzı: Oturduğu yerde giyinme ve bu işi yaparken avret mahallinin gözükmesidir."

4684- Ebu Saîd (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), büyük baş hayvanların karnındaki ceninlerin doğuncaya dek satın alınmasını; sağılıp ölçülünceye kadar memedeki sütlerin satın alınmasını yasaklamıştır. Kaçak kölenin satın alınmasını yasaklamıştır. Ayrıca taksim edilinceye kadar ganimet hisselerinin satın alınmasını, teslim alınıncaya kadar zekât mallarının satın alınmasını ve dalgıcın çıkaracağı avın satın alınmasını da yasaklamıştır."

[İbn Mâce (durumu) meçhûl bir râvi kanalıyla.]

4685- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav), güneş doğmadan önceki vakitte alışveriş yapılmasını ve sağılı hayvanların kesilmesini yasakladı." [İbn Mâce leyyin bir senedle.]

4686- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehirli, köylü adına satış yapmasın. Bırakın insanları, Allah birbirleri sebebiyle onları rızıklandırsın."

4687- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kendi kardeşi ve babası bile olsa, şehirli, köylünün malını satmasın!"

4688- Diğer rivâyet: Enes dedi ki: "Şehirli köylüye satmasın ki, bu söz genel bir sözdür. Şöyle ki şehirli köylü için hiçbir şey satmasın; köylü adına bir şey satın da almasın."

4689- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (kimse görmeden, duymadan) satıcıları yolda karşılamaktan alıkoydu."

4690- Diğer rivâyet:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mallar pazar yerine indirilmeden kervanları yolda karşılayıp mallarını satın almayın."

4691- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), celeblerin mal pazara gelmeden karşılanmasını da yasakladı. Kim onları yolda karşılayıp bir şey satın alırsa, malın sahibi çarşıya geldiğinde muhayyerdir (isterse malını satmayabilir)."

4692- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir satış içinde iki satışı yasaklamıştır."

4693- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yapılan tek pazarlık içinde, iki pazarlık yapılmasını yasakladı."

Simâk der ki: "Bunun mânâsı sattığı mal için, veresiye olursa şu kadara olur, peşin olursa şu kadara, demektir."

4694- Mâlik (ra)'dan:

"Bir adam, diğerine dedi ki: Benim için bu deveyi peşin para ile al, ben de senden sonra onu veresiye alırım." İbn Ömer'e böyle bir alışverişin hükmü sorulunca hoş görmedi ve adama bunu yapmamasını söyledi.

4695- Ebû Eyyub (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim (köle) anne ile çocuğunu (satmak sûretiyle) birbirinden ayırırsa, Allah da kıyamet günü onu sevdiklerinden ayırır."

4696- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bana, kardeş olan iki köle hediye etti. Birisini sattım. Daha sonra bana sordu: «İki kölen ne yapıyor?» Ona durumu anlatınca: «Onu geri al, onu geri al!» buyurdu."

ÖLÇEKLERDE, TARTILARDA VE HAYVANDA RİBÂ (FÂİZ)

4697- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), faiz (ribâ) yiyen, yediren, şahitlik yapan ve bu işlemi yazana lânet etmiştir."

4698- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, faiz yemedik kimse kalmayacak. Doğrudan yemeyen kişiye ise buharından ulaşacaktır."

4699- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gümüşü gümüşle satmak al gülüm ver gülüm şeklinde olmazsa faizdir. Altını altınla satmak al gülüm ver gülüm şeklinde olmazsa faizdir."

4700- Diğer rivâyet:

Mâlik b. Evs b. el-Hadesân dedi ki:

"Altınla dirhemleri kim bozacak?" Bunun üzerine Ömer'in yanında bulunan Talha b. Ubeydillah şöyle dedi:

"Altınını bize göster! Sonra bize gel, hizmetçimiz geldiğinde senin gümüşünü veririz." Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

"Hayır! Vallahi olmaz. Ya onun gümüşünü hemen peşin verirsin, ya da altınını geri verirsin. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

«Gümüş ve altında, al gülüm ver gülüm şeklinde peşin olmadıkça faizdir. Buğday buğdayla, al gülüm ver gülüm şeklinde peşin olmadıkça faizdir. Arpa arpa ile al gülüm ver gülüm şeklinde peşin olmadıkça değiştirmek faizdir. Hurma hurma ile al gülüm ver gülüm tarzında peşin olmadıkça değiştirmek de faizdir»."

4701- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğday ile, arpa arpa ile, hurma hurma ile, tuz tuz ile, aynı, eşit ve al gülüm ver gülüm şeklinde hemen peşin değiştirilip verilmelidir. Kim (ödeme sırasında) artırırsa ya da artırılmasını isterse, hem alan, hem de veren eşit şekilde faiz yemiş olurlar."

4702- Diğer rivâyet:

Bilâl, Bernî hurması denilen iyi hurma getirdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) ona sordu:

"Nereden bu hurma?" Cevap verdi:

"Bizde adi hurma vardı. Ondan iki sa' vererek bundan bir sa' aldım."

"Vah, bu faizin ta kendisidir, faizin ta kendisidir, yapma bunu! Onu satın almak istersen hurmanı ayrıca sat, sonra parasıyla iyi hurma al!"

4703- Diğer rivâyet: Ebû Saîd der ki:

"Dinar dinarla, dirhem de dirhemle başbaşa misliyle değiştirilmelidir." Benzerini nakletti.

Râvisi dedi ki:

Ona İbn Abbâs'ın böyle demediğini söyledim. Ebû Saîd şu cevabı verdi:

"Ona (İbn Abbâs'a) sordum ki:

«Sen bunu Allah Resûlü (sav)'den mi duydun, yoksa Allah'ın Kitâbı'nda mı gördün?»

Şu cevabı verdi:

«Bunların hiçbirini söylemiyorum, siz Allah Resûlü (sav)'i benden daha iyi tanırsınız. Üsâme b. Zeyd bana, Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

«Ribâ (faiz, fazlalıkta değil), ancak veresiyede olur»."

4704- Diğer rivâyet:

"Peygamber (sav) Hayber'de adam çalıştırdı. Onlara iyi hurma getirtti. Peygamber (sav) bunun üzerine ona sordu:

«Hayber'in bütün hurmaları böyle midir?»

«Biz iki sa' verip bir sa', üç sa' verip iki sa' (iyi hurma) alıyoruz» deyince şöyle buyurdu:

«Böyle yapma, hepsini dirhemler karşılığında sat, sonra o paralarla iyi hurma satın al!»"

4705- Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Altın altınla, gümüş gümüşle, buğday buğdayla, arpa arpa ile, hurma hurma ile aynı, eşit ve peşin olarak değiştirilip satılır. Bu sınıflar değişik olursa, peşin olduğu sürece nasıl isterseniz öyle satınız!"

4706- Fudâle b. Ubeyd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, Hayber'de iken boncuk ve altından yapılma bir gerdanlık getirildi. Satılık olan ganimet mallarındandı. Gerdanlıktaki altınların boncuklardan ayrılmalarını emretti ve şöyle buyurdu:

«Altın altına karşılık olarak tartılarak tartısı tartısına satılsın»."

4707- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber günü iki Sa'd'a (Sa'd b. Ebî Vakkâs ile Sa'd b. Ubâde'ye) ganimet malından olan altın ve gümüş kabını satmalarını emretti. Onlar da her dört (birim)i aynı üç (birim) mukâbilinde veya her üç (birim)i aynı dört (birim) karşılığında (yani altın veya gümüş kapları yine kendi cinsinden madeni paralar karşılığında, ancak daha az miktar mukabilinde) sattılar. Şöyle buyurdu:

«Faiz almışsınız, geri verin!»"

4708- Atâ b. Yesâr (ra)'dan:

Muâviye altın veya gümüş su kabını ağırlığından fazla bir fiyatla sattı.

Ebu'd-Derdâ şöyle dedi:

"Allah Resûlü (sav)'in, bu gibi alışverişleri misli misline olmadığı için yasakladığını duydum." Buna karşılık Muâviye şu cevabı verdi:

"Ben bu gibi şeylerde bir sakınca görmüyorum." Bunun üzerine Ebu'd-Derdâ dedi ki:

"Muâviye'ye karşı beni savunacak kimse yok mu? Ben ona Allah Resûlü (sav)'den söz ediyorum, o bana kendi görüşünü söylüyor." Sonra Muâviye'ye şöyle çıkıştı:

"Senin bulunduğun yerde yaşamak bana haram olsun!" Sonra Ebu'd-Derdâ, Ömer'e gelip bu olayı anlattı. Ömer de Muâviye'ye:

"Bunu ancak bu şekilde ve tartıda aynı ve eşit (mesela altınla altın) olarak sat, başka türlü satma!" diye yazdı.

4709- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bakî'de deve satardım, dinarlarla satar, dinar yerine gümüş para alırdım. Gümüş para karşılığında satar, yerine dinarlar alırdım. Peygamber (sav)'e gidip durumu anlatınca:

«O anki kıymetiyle olduktan sonra bunda bir sakınca yoktur» buyurdu."

4710- Mâlik (ra)'dan:

Süleyman b. Yesâr dedi ki:

"Sa'd'ın merkebinin yemi bitti; kölesine şöyle dedi:

«Ailenin buğdayından alıp götür, onunla arpa satın al; sakın mislinden fazla almayasın»."

4711- Ebû Ayyâş'dan:

O, Sa'd'a beyaz buğday karşılığında kabuksuz arpa satın almak hakkında sormuş. Sa'd ise ona:

"Hangisi daha kıymetli?" diye sorunca (Ebû Ayyâş):

"Beyaz buğday daha kıymetlidir" demiş. O da onu bu işten alıkoyarak şöyle demiş:

"Peygamber (sav)'e yaş hurma vererek karşılığında misliyle kuru hurma almanın hükmünü sordular; şöyle buyurdu: «Yaş hurma kuruduğu zaman eksilir mi? (ağırlığını kaybeder mi?)»

«Evet» dediler. Bunun üzerine o işi yasakladı."

4712- Cabir (ra)'dan:

"Bir köle gelip Peygamber (sav)'e hicret etmek üzere biat etti. Peygamber (sav) onun köle olduğunu anlayamadı. Arkadan efendisi gelip onu istedi. Bunun üzerine Peygamber (sav):

«Onu bana sat!» dedi. İki siyah köle verip onu satın aldı. Ondan sonra köle olup olmadığını sorup öğrenmedikçe hiç kimsenin biatını kabul etmedi."

4713- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ona bir ordu hazırlamasını emretti. Ancak mevcut develer tüm orduya yetmedi. Ona zekât develerinin karşılığında (başka develer satın) almasını emretti. Zekat zamanına kadar olmak üzere, bir deveyi (hazineden) iki deve karşılığı ile satın almaya başladı."

4714- Ali (ra)'dan:

"O, Usayfir adındaki devesini veresiye olarak yirmi deveye sattı."

4715- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Veresiye olarak iki hayvanı bir hayvana karşılık satmak doğru olmaz; peşin olursa sakıncası yoktur."

4716- Semure b. Cundeb (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hayvanın hayvanla veresiye satışını yasaklamıştır."

4717- İbn Ömer (ra)'dan:

"O, birisinden birkaç dirhem borç aldı. Sonra sahibine kendi dirhemlerinden daha iyi bir şekilde (fazlasıyla) ödeyince, sahibi:

«Bu benimkilerden hayırlıdır (fazladır)» diyerek almak istemedi. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi:

«Biliyorum; bunu sana gönül hoşluğuyla veriyorum»."

4718- İbn Ömer (ra)'dan:

Ona şunu sordular:

"Bir adamın bir adamdan belirli bir günde (vadede) tahsil etmek üzere alacağı olsun. Eğer borcunu hemen öderse, alacağından biraz indirim yapacaktır. Bu caiz midir?"

İbn Ömer bunu hoş görmedi ve yasakladı.

4719- el-Berâ b. Âzib (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Riba (faiz) yetmişiki kısımdır; en aşağısı, kişinin annesiyle yatmasıdır. Ribanın en büyüğü kişinin kardeşinin namusu hakkında ileri geri konuşmasıdır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4720- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Riba (faiz) yetmiş büyük günaha tekabül eder ki bunların en hafifi, kişinin annesi ile zina etmesidir."

MUHAYYER ALIŞ VERİŞ, KUSUR YÜZÜNDEN MALI GERİ VERMEK, HURMA AĞACININ MEYVELERİ, SATILAN İKİ KÖLENİN MALI VE ZİRAÎ AFETLER

4721- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş yapan iki kişi birbirlerinden ayrılmadıkça (satış anlaşmasını bozmak hususunda) muhayyerdirler. Yahut (alışveriş yapanlardan biri diğerine) «(Vazgeçmekte) muhayyersin» demişse yine muhayyerdir."

Nâfi' dedi ki: "İbn Ömer, beğendiği bir şeyi satın aldığı zaman satan adamın yanından (hemen) ayrılırdı."

4722- Diğer rivâyet: İbn Ömer dedi ki:

Osman'a, Hayber'deki malına mukâbil vadide bir mal sattım. Alışverişimiz bitince, caymasın diye hemen evinden çıktım. Çünkü sünnet olan, meclisten ayrılmadıkça hem satıcı, hem alıcının muhayyer olmasıdır. Alışverişimiz tamamlanınca, onu aldattığımı farkettim. Çünkü ben onu üç günlük mesafesi olan Semud topraklarına göndermiştim; o (Osman) ise beni yine üç günlük mesafesi olan Medine'ye göndermişti."

4723- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş yapan iki kişi birbirlerinden ayrılmadıkça (akdi bozmakta) muhayyerdirler. Ancak aralarında muhayyerlik anlaşması varsa başka. Arkadaşı (alışverişten) vazgeçer diye hemen arkadaşını terk edip oradan uzaklaşması ise helâl olmaz."

4724- Hakîm b. Hizâm (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş yapan iki kişi, birbirlerinden ayrılmadıkça veya ayrılıncaya kadar (caymakta) muhayyerdirler. Eğer dürüst alışveriş yapıp da her şeyi olduğu gibi açıklarlarsa, alışverişleri bereketli olur. Eğer bazı gerçekleri gizleyip yalan söylerlerse, alışverişlerinin bereketi kalmaz."

4725- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş yapan iki kişi ihtilâf ederlerse, satanın sözü esas alınır; satın alan ise muhayyer bırakılır."

4726- Ebu'l-Vadî' (ra)'dan:

"Savaşa çıkmıştık; bir yerde konakladık. Bir arkadaşımız atını bir köle karşılığında satt. İki gün iki gece orada kaldıktan sonra, adam pişman olmuş olacak ki atını eğerlemeye koyuldu. Bu satıştan pişman olmuştu. Öbürüne gidip akdi bozmak istedi. Ancak adam kabul etmedi. Bunun üzerine Ebû Berze'ye gittiler. Ebû Berze de onlara:

«Şimdi size Allah Resûlü (sav)'in hükmünü vereceğim. Razı mısınız? O şöyle buyurdu: 'Alışveriş yapan iki kişi birbirlerinden ayrılmadıkça (caymakta) serbesttirler.' Sizin henüz ayrılmadığınızı görüyorum.» dedi."

4727- Semure b. Cündeb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Alışveriş yapan iki kişiden her biri arzuladıklarını alıncaya ve ayrılıncaya kadar satış akdini bozmakta serbesttirler. Üç kere muhayyer olabilirler."

4728- Ukbe b. Âmir ve Semure (r.anhumâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir adam; iki kişiye ayrı ayrı bir şey satarsa, malı ilk önce hangisine satmışsa onun olur."

4729- Onun ayrıca Semure'den şöyle bir merfû rivâyeti de vardır:

"**Mücîz** (yani çocuğun malında ticarete **me'zûn** (velisi) olan iki kişi) (bir malı iki ayrı müşteriye) sattıkları zaman o mal ilk (satış yapılan) müşteriye aittir."

4730- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Bir adam bir köle aldı, yanında epey kaldıktan sonra onda bir kusur buldu. Hemen Peygamber (sav)'e bildirdi ve Peygamber (sav) de onu eski sahibine geri verdi. Eski sahibi:

«Ya Resûlallah! Adam bunu (köleyi) kullandı, çalıştırdı.» Şöyle buyurdu:

«**Harac** (yarar), **zâmine** (sorumluluğunu üstlenen müşteriye) aittir»."

4731- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kölenin müddeti üç gündür; bu üç gün zarfında bir hastalık bulursa delilsiz eski sahibine geri verir. Üç günden sonra bir hastalık bulursa, onu satın aldığı zaman bu hastalığın onda bulunduğuna dair delil ve şahit getirmekle yükümlü tutulur."

4732- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"(Satın alınan) huysuz deve geri veril(ebil)ir." [Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

4733- İbn Ömer (ra)'dan:

"O, sekizyüz dirheme, «sağlamdır» diyerek bir köle sattı. Müşteri: «Kölede bir hastalık varmış. Sen bana bunu satarken söylemedin» dedi. Derken davayı Osman'a götürdüler. Osman, İbn Ömer'e:

«Satarken onda herhangi bir hastalık olduğunu bilmediğine dair yemin eder misin?» diyerek yemin teklif edince, yemin etmekten kaçındı. Bunun üzerine İbn Ömer köleyi geri aldı. Sonra köle iyileşince bilâhare onu binbeşyüz dirheme sattı."

4734- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim yetişkin, döllenmiş hurma ağacı satarsa, meyvesi satan kimsenin olur, ancak alıcı aksini şart koşmuşsa başka. Bir kimse bir köle satın alırsa, kölenin malı satanın olur, alan kimse aksini şart koşmuşsa başka."

4735- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer müslüman kardeşine yemiş satıp da o yemişe bir âfet gelirse, ondan bir şey alman helâl olmaz. Hak etmeden kardeşinin malını ne sebeple alacaksın?"

4736- Diğer rivâyet: "Allah Resûlü (sav), (ağaçta meydana gelecek) birkaç senenin mahsulünü satmayı yasakladı. Hastalığa maruz kalan meyvelerin paralarını da kaldırdı (müşterinin hesabından düştü)."

4737- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer sabahleyin yıldız doğarsa, (tabiî) afet kalkar."

4738- Diğer rivâyet: "Sabahleyin yıldız doğup da (tabiî) afetin kalkmadığı ya da hafiflemediği hiç görülmemiştir."

4739- Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sağîr*'de şu lafızla rivâyet etti: "Yıldız yükselince, âfet her beldeden kalkar."

ŞUF'A (HAKKI), SELEM (ÖNCEDEN SATMA), İHTİKÂR (KARABORSACILIK) VE TES'ÎR (FİYAT BİÇMEK)

4740- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), taksim edilmedikçe her gayri menkulde (ortak veya komşunun) şuf'a (o malı sahiplenmekte öncelik) hakkı bulunduğuna hükmetti.

Sınırlar çizilip yollar tayin edilince şuf'a (hakkı) kalkar."

4741- Diğer bir rivâyet: "Peygamber (sav), mesken olsun, bostan olsun, taksim edilmemiş her ortaklıkta şuf'a hakkı olduğuna hükmetti. Ortağına sorup izin almadıkça kimseye satması helâl olmaz. Satmadan önce haber verir; ortağı isterse alır, isterse almaz.

Ona (ortağına) bildirmeden satarsa, ortağı aynı fiyat karşılığında onu almaya daha çok hak sahibi olur."

4742- Diğer rivâyet: "Komşu, komşusunun şuf'a hakkına daha hak sahibidir. Aynı yoldan işliyorlarsa, komşu bulunmadığı takdirde, gıyâbında satış yapmaz, komşusunu bekler."

4743- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ev komşusu komşusunun evini; arazi komşusu da arazisini satın almaya daha lâyık ve hak sahibidir."

4744- Osman (ra)'dan, dedi ki:

"Eğer bir arazide hudutlar meydana gelmişse, onda artık şuf'a hakkı yoktur. Ne kuyunun suyunda ve ne de hurma ağaçlarını döllemede şuf'a hakkı yoktur."

4745- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çocuğun şuf'a hakkı büyüyünceye kadar devam eder; büyüdüğü zaman ister hakkını alır, isterse bırakır." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

4746- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hıristiyanın şuf'a hakkı yoktur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sağîr*'de leyyin bir senedle.]

4747- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav), Medine'ye geldiğinde onlar, peşin para ile bir ya da iki yıl sonra olgunlaşacak hurmayı satın alıyorlardı.

Bunun üzerine onlara şöyle buyurdu:

«Kim peşin para verip de bir ya da iki yıl sonra herhangi bir şey alacak olursa, belirli ölçek, belirli bir tartı ve de belirli süreyi tayin ederek satın alsın»."

4748- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Bir kimse bir malı selem akdi ile (yani peşin verilen para karşılığında ilerde teslim almak üzere mal) satın almışsa, onu teslim almadan (kâğıt üstünde) bir başkasına satmasın (sarfetmesin)."

4749- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir adam selem yoluyla yani peşin verip gelecek senenin hurmasını satın aldı, ama o sene hurma vermedi. Bunun üzerine Peygamber (sav)'in huzurunda dava gördüler. Peygamber (sav) satıcıya:

«Hurma veremiyorsun, onun parasını nasıl helâl sayacaksın! Haydi adamın parasını geri ver!» dedi, sonra şöyle buyurdu:

«Hurma iyice olgunlaşmadıkça, önceden peşin para vermeyin!»"

4750- Semure (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hurma ağacı sahibinin, meyvesinden yenmedikçe, gelecek se-

ne vermek üzere (herhangi bir mal karşılığı başka bir) alıcıya borçlanmasını yasaklamıştır. Çünkü borca girer, meyve de olmaz ve o borcun altından kalkamaz.

Ekin sahibini de hasad zamanı gelmeden ekinini satmaktan alıkoymuştur. Altın sahibini buğday tartıp almadan altınını buğdayla değiştirmekten, faiz korkusundan dolayı nehyetmiştir." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr leyyin bir senedle.]

4751- Mâlik (ra)'dan:

"Gelecek yıl kendisine, başka bir belde de ödemek üzere, bir adama peşin buğday veren adam hakkında Ömer'e hüküm sordular. Ömer bunu hoş karşılamadı ve «Devenin kirası (yani taşıma gideri) ne olacak?» diye sordu."

4752- Mâlik (ra)'dan:

Ona ulaştığına göre İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Bir kimse veresiye bir mal verirse, bir avuç saman dahi olsa, sakın fazla alma şartı koşmasın. Çünkü bu fazlalık ribâ sayılır."

4753- Saîd İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

Ma'mer b. Ebî Ma'mer dedi ki: Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Kim yiyecekte **ihtikâr** yaparsa (pahalanıncaya kadar elinde tutarsa), günahkâr olur." Saîd'e denildi ki:

"Ama sen de **ihtikâr** yapıyorsun." Şu cevabı verdi:

"Bu hadisi rivâyet eden Ma'mer de **ihtikâr** yapıyordu."

4754- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim pahalılaşmasını umarak kırk gün bir yiyecek maddesi **ihtikâr** ederse, Allah'tan yüz çevirmiştir; Allah da ondan yüz çevirmiştir."

4755- Muâz (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**İhtikârcı** kul ne kötüdür; Allah fiatları ucuzlatırsa üzülür; pahalılaştırırsa sevinir."

4756- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehir ahalisi, Allah yolunda kendilerini feda edenlerdir; gıdalarında **ihtikâr** yapmayın. Onlara karşı fiatları yükseltip pahalılık yapmayın. Kim onlara kırk gün bir gıda maddesi **ihtikâr** ederse, **ihtikâr** ettiğinin tamamını tasadduk etse bile günahına kefâret olamaz."

4757- Ebû Hureyre ve Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Muhtekirler ve katiller aynı derecede haşrolunacaklardır. Kimin müslümanların gıdasının pahalılaşmasında bir rolü olursa, kıyamet günü onu en büyük ateşte azaplandırması, Allah'ın bir hakkı olur."

Dördü de Rezîn'e aittir. Birinci rivâyette (no. 4752) Ahmed, Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle muvafakat ettiler ve sonunda şu ilâveyi yaptılar:

"Herhangi bir mahalle halkı arasında, aç bir kimse sabahlarsa, Allah'ın zimmeti (himayesi) onlardan alınır." İkincisine (no. 4753), Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de muvafakat etti. Ancak isnâdında yer alan Süleymân b. Seleme metrûk bir râvidir.

4758- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yiyecek getirip pazara sunan rızıklanır. Muhtekir ise lânetlenmiştir."

[İbn Mâce zayıf bir isnâdla.]

4759- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim müslümanların mallarında ve yiyeceklerinde ihtikâr yaparsa, Allah onu cüzzam ve iflasa müptelâ kılar."

4760- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

Ömer (ra) çarşıda ucuz fiyatla kuru üzüm satan Hâtib b. Ebî Belte'a'ya giderek dedi ki: "Ya fiyatı artıracaksın, ya da çarşımızdan malını kaldıracaksın!"

4761- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Bir adam gelip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Fiyatı sen tesbit et!"

Şöyle buyurdu:

"Fiyat koymak yerine dua edeyim." Sonra başka biri gelip:

"Ey Allah Resûlü! Fiyatı sen tesbit et!" dedi. Şöyle buyurdu:

"Fiyatları yükselten ve alçaltan yalnız Allah'tır. Üzerimde kimsenin hakkı olmadan Allah'a kavuşmayı umarım."

4762- Onun ve Tirmizî'nin Enes'den yaptıkları rivâyet. Dediler ki:

"Mallar pahalılaştı, ne olur bizim için fiyatları sen tesbit et!" Şöyle buyurdu:

"Fiyatları koyan ancak Allah'dır. Rızkı veren, artırıp eksilten de O'dur. İçinizden kimse ne mal, ne de canda benden davacı olmadan Allah'a kavuşmayı umarım."

BORÇ, ÖDEME ÂDÂBI, İFLÂS VE İFLÂSA YAKIN OLAN DURUMLAR

4763- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın yasakladığı büyük günahlardan sonra kulun karşılaşacak olduğu en büyük günah, kişinin borçlu olarak ve borcunu ödeyecek kimse bırakmayarak ölmesidir."

4764- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehidin borç dışında bütün günahları bağışlanır."

4765- Suheyb (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir kimse ödememek niyetiyle bir adamdan borç para alırsa, Allah'a hırsız olarak kavuşur." [İbn Mâce leyyin bir isnâdla.]

4766- Semure (ra)'dan:

Bir gün Peygamber (sav) bize hitap ederek şöyle buyurdu:

"Burada falanoğullarından biri var mı?"

Kimse cevab vermedi. Tekrar: "Burada falanoğullarından biri var mı?" dedi. Üçüncü (sorusun)da bir adam ayağa kalkıp: "Ben varım, ey Allah Resûlü!" dedi.

"İlk iki keresinde bana neden cevap vermedin? Ben sizin sadece iyiliğinizi isterim. Sizin arkadaşınız (onlardan ölen birini kastediyor) borcu yüzünden mahpus (ve mahkum) oldu. Borcunun ödenmesini uygun görüyorum ki kimse ondan bir şey istemesin" dedi.

4767- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim ödemek niyetiyle insanların parasını alırsa, Allah onun adına onu öder (ödemesinde kolaylık ihsan eder). Kim de insanların malını, telef etmek niyetiyle alırsa Allah da onu telef eder."

4768- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

Meymûne çok para alır ve borcunu devamlı çoğaltırdı. Ailesi bu yüzden onu kı-

nadı ve çok borçlanmamasını söyledi. Bunun üzerine şöyle dedi:

"Borç almaya devam edeceğim, çünkü dostum ve can yoldaşım (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Herhangi bir kimsenin ödemek niyetiyle aldığı borcu Allah bilir ve daha dünyada iken borcunu ödemesinde ona bir kolaylık ihsan eder»."

4769- Abdullah b. Ca'fer (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın hoşlanmadığı hususlarda borçlanmadığı sürece Allah, borcunu ödeyinceye kadar borçlu ile beraberdir."

Abdullah vekil harcına derdi ki:

"Haydi benim için borç al, Allah Resûlü (sav)'den:

«Allah'ın borçlu ile beraber olduğu» sözünü duyduktan sonra, Allah benimle beraber olmadan (yani borç almadan) bir gece geçirmek istemem."

4770- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Zenginin, ödeyecek durumu olduğu halde borcunu uzatması zulümdür. Biriniz (alacağı) bir zengine havale edilirse kabul etsin."

4771- Ali (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah zalim zengine, cahil ihtiyara ve kibirli fakire buğzeder." [Bezzâr ve Taberanî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

4772- eş-Şerîd (b. Süveyd) (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişinin borcunu ödeme imkânını bulup da ödememesi, (alacaklısı tarafından) şikayet edilmesini ve cezalandırılmasını helâl kılar."

İbnü'l-Mübârek bunu şöyle yorumladı: "Irzını helâl kılar (haysiyetini düşürür)" demek "Ona sert ve kaba davranmak helâl olur" demektir. "Cezalandırılması" ise, hapsedilmesi demektir."

4773- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), iki kişinin (bir alacak yüzünden) yüksek sesle kapıda münakaşa ettiklerini duydu. Birini ötekinden borcunun bir kısmını bağışlamasını ve alacağını da yumuşaklıkla talep etmesini istiyordu; öteki de: «Vallahi yapmam» diyordu. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«İyilik yapmayacağına dair yemin eden hanginizdir?» Adam:

«Ben ey Allah Resûlü! deyince "Borçlu nasıl arzu ederse öyle olsun» dedi."

4774- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir adam hiç iyilik yapmaz, sadece (herkese) borç para dağıtırdı. Tahsil zamanı gelince, tahsildarına: «İmkânı olanlardan al, durumu müsait olmayıp sıkıntıda olanlardan alma, belki Allah da (bu sebeple) bizim günahlarımızı bağışlar» derdi. Nihayet adam öldü. Allah ona şordu: «Herhangi bir iyi amelin var mı?» «Hayır, sadece halka borç para dağıtırdım, tahsil etme zamanı gelince, hizmetçimi şöyle diyerek gönderirdim: 'Durumu müsait olanlardan al, olmayanlardan alma! Belki Allah da bu nedenle bizi bağışlar' derdim.» Allah da ona şöyle buyurdu: «Ben de seni affedip günahlarından geçiverdim»."

4775- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim güç durumda (borçlu) olan kişiye mühlet verir ya da (borcunu) almazsa Allah onu kıyamet günü, kendi gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmadığı günde Arşının gölgesi altında gölgelendirir."

4776- Ebû Katâde (ra)'dan:

O, kendisinden alacağı olduğu kişiyi aradı; o da kaçıp gizlendi; sonunda buldu. Borçlu özür dilemeye başladı:

"Ben dardayım; verecek param yok."

"Allah aşkına doğru mu söylüyorsun?"

"Evet, Allah şahit ki doğru söylüyorum."

"Öyle ise ben de Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Kim, Allah'ın kendisini kıyamet üzüntülerinden kurtarmasını isterse, güç durumda olan borçlusuna (alacağını erteleyerek) rahat bir nefes aldırsın ya da alacağından vazgeçsin» dedi."

4777- Ubâde b. el-Velîd b. Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

"Babamla birlikte Ensâr'ın bir kabilesinde ilim öğrenmeye çıktık. İlk karşılaştığımız insan, Peygamber (sav)'in sahâbisi Ebu'l-Yüsr oldu. Beraberinde hizmetçisi de vardı. Her birinin sırtında çizgili bir elbise ve meâfir kumaşı vardı. Babam dedi ki:

«Ey amca! Yüzünde bir öfke eseri görüyorum.»

«Evet, falan adamda alacağım vardı, ailesine vardım; 'Burada mı?' diye sordum. 'Hayır' dediler. Oğlu çıktı bu defa ona sordum: 'Baban nerede?' Bana dedi ki: 'Sesini duydu, annemin yatağının altına girdi.' Hemen yanına varıp 'Çık, yerini biliyorum' dedim. Çıkınca sordum: 'Benden gizlenmene sebep nedir?' Cevap verdi: 'Vallahi sana doğrusunu söyliyeyim: Seninle konuşup yalan söylemekten, söz verip sözümü yerine getirememekten korktum. Ben Allah Resûlü (sav)'in sohbetinde bulundum. Ben gerçekten sıkıntılı bir haldeyim' deyince, dedim ki:

'Allah aşkına hakikaten sıkıntılı durumda mısın?'

'Allah şahidimdir ki, gerçekten sıkıntılı durumum vardır' deyince, hemen kağıdı (senedi) verdim, kendi eliyle sildi. Sonra dedim ki:

'İlerde imkân bulursan ödersin, bulamazsan helâl olsun.'

Adam da ellerini gözlerine koyarak: 'Bu iki gözüm gördü, bu iki kulağım duydu'; elleriyle kalbini göstererek: 'Bu kalbim kavradı, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: «Kim güç durumda olanın borcunu ertelerse, ya da hiç almazsa Allah onu kendi gölgesinde gölgelendirir»' dedi».

Ubâde dedi ki: «Ey amca! Sen kölenin çizgili elbisesini alsaydın da kendi meâfirini ona verseydin bu, (ahirette) hem senin için, hem de onun için birer hulle olurdu.» Bunun üzerine başımı okşadı ve şöyle dedi:

«Allahım, onu mübarek eyle! Bu iki gözüm gördü, bu kulaklarım duydu, bu kalbim hıfzetti; Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: «Onlara yediklerinizden yedirin, giydiklerinizden giydirin.» Ona dünyada vermem, benim için kıyamet günü sevaplarımı almasından daha hafiftir»."

4778- Ka'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Mescidde İbn Ebî Hadred'den borcunu istedi; çok geçmeden yüksek sesle konuştuklarını Peygamber (sav) duydu. Sahanlığının perdesini açarak çıktı ve şöyle seslendi:

«Ey Ka'b!»

«Buyur ey Allah Resûlü!» dedim.

Hemen eliyle alacağımın yarısını bağışlamamı işaret etti.

«Olur ey Allah Resûlü!» dedim. Adama da:

«Haydi kalk (şimdi) borcunu öde!» buyurdu."

4779- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir adamın Peygamber (sav)'den bir baş deve alacağı vardı. Geldi istedi.

«Haydi onu verin!» dedi. Aradılar bulamadılar. Ancak değerde ondan üstün olan bir şey buldular;

«Onu verin!» buyurdu. Bunun üzerine adam:

«Bana borcunu çok güzel şekilde ödedin. Allah sana daha iyisini ihsan etsin!» dedi.

Peygamber (sav) de bunun üzerine şöyle buyurdu:

«En hayırlınız borcunu en güzel şekilde ödeyendir.»

4780- Diğer rivâyet: O, Peygamber (sav)'den alacağını isterken biraz kaba konuştu.

"Ne yapalım onun devesinin yaşında bir deve bulamıyoruz" dediler. Sahâbeden biri ona hücum etmek istedi, fakat Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Onu bırakın! Hak sahibinin konuşma hakkı vardır." Sonra ona daha iyisinin verilmesini emretti. Adam da şöyle dedi:

"Ödemeyi çok güzel yaptın, Allah da seni en güzel şekilde ödüllendirsin!"

4781- İbn Mâce, İbn Abbâs'dan benzerini şu lafızla nakletti:

"Alacaklı olan kişinin borç sahibine ödeyinceye dek daima üstünlüğü vardır."

4782- İbn Ömer ve Âişe (r.anhumâ)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Karşısındaki versin veya vermesin hak talep eden kimse iffet içinde talep etsin."

4783- Abdullah b. Ebî Rebî'a (ra)'dan:

"Peygamber (sav), benden kırk bin (dirhem) ödünç aldı. Sonra bir yerden para gelince borcunu bana ödedi ve şöyle buyurdu:

«Allah ailene ve malına bereket versin. Selef (alınan ödünç paranın) karşılığı hamd ü senâ ve borcu ödemektir».»

4784- Muhammed b. Cahş (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanında oturuyorduk. Başını semaya kaldırdı, sonra elini alnına koyup şöyle buyurdu:

«**Sübhanallah**! Amma da ağır hüküm indirildi.» Sükût ettik ve korktuk. Ertesi gün sordum:

«Ey Allah Resûlü! O indirilen ağır hüküm neydi?» Cevap verdi:

«Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, bir insan Allah yolunda öldürülse, sonra diriltilip tekrar öldürülse, sonra diriltilip tekrar öldürülse eğer borçlu ise cennete giremez».»

4785- Câbir (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav) borçlu ölen kişinin namazını kıldırmazdı.

Bir cenaze getirildi. Resûlullah:

"Bunun borcu var mı?" diye sordu.

"Evet iki dinar borcu vardır" dediler. Şöyle buyurdu:

"Siz arkadaşınızın namazını kılın!" Bunun üzerine Ebû Katâde dedi ki:

"Onun iki dinar borcunu ben üzerime alıyorum, ben ödeyeceğim." Ondan sonra onun namazını kıldırdı.

Allah, Resûlü'ne fetihler ihsan ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Her mü'mine kendi nefsimden daha ileriyim. Kim bir borç bırakmışsa ödemesi bana aittir. Kim bir mal bırakmışsa o mal vârisinindir."

4786- Ahmed ve Bezzâr şu ilâve ile aynısını rivâyet ettiler:

"Sonra Peygamber (sav), Ebû Katâde'ye o günden sonra:

«Ne oldu o iki dinara?» diye sordu.

«Dün öldü, yarın ona döner. O iki dinarı ödedim» deyince, şöyle buyurdu:

«İşte şimdi derisi serinledi».»

4787- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir müslüman bir müslümana iki kere ödünç para verirse bu ona bir kere sadaka vermiş gibi olur."

[İbn Mâce, uzun bir metinle ve zayıf bir senedle.]

4788- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir adam cennete girdi, kapısında şöyle bir yazı gördü: «Verilen sadakanın karşılığı on sevap, verilen ödünç paranın karşılığı ise onsekiz sevaptır»."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

4789- İbn Mâce zayıf bir senedle Enes'ten:

"Dedim ki ey Cibril! Neden ödünç para sadakadan üstün oluyor?" Cevap verdi:

"Çünkü dilenci dilenirken yanında para bulunabilir. Ama ödünç para isteyenin mutlaka bir ihtiyacı vardır da onun için istemiştir."

4790- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ruhunuz güven içindeyken onu korkutmayın!"

"Bu nasıl olur?" diye sorduklarında:

"Borçla olur" buyurdu.

4791- Câbir (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip:

"Canımla malımla cihad edip savaş alanından kaçmadan, düşmana karşı büyük bir sabır ve metanetle savaşıp karşılığını da ancak Allah'tan bekleyerek öldürülürsem cennete girebilir miyim?" diye sordu.

"Evet" buyurdu. Adam aynı soruyu iki ya da üç kere tekrarladı. Her defasında:

"Evet. Eğer üzerinde bir borç yoksa, ya da borç var ancak ödeme imkânını bulamamışsan" buyurdu.

4792- Sehl b. Hanîf (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehidin ilk kan damlası aktığı zaman borcu dışında tüm günahları bağışlanır."

4793- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Borç üzüntüsünden başka kayda değer üzüntü yoktur. Göz ağrısından başka kayda değer ağrı yoktur." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

4794- İbn Ömer (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Duasının kabul edilmesini ve sıkıntısının giderilmesini isteyen, sıkıntıda olan borçluya yardım etsin."

4795- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim güç durumda olan (borçluy)a mühlet verirse, mühlet verdiği her gün kadar bir sadaka sevabı alır." Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Senin: «Kim sıkıntıda olana mühlet verirse her gün için onun kadar sadaka sevabı alır» dediğini duydum. Sonra şöyle dediğini de duydum: «Her kim güç durumda olana mühlet verirse, verdiği mühletin iki misli kadar sadaka sevabı alır»." Şöyle buyurdu:

"Borcun vadesi dolmadan bir mislini alır, ama vadesi dolduktan sonra ertelerse, o zaman her gün için iki misli sadaka sevabını alır."

4796- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim borçlusundan (normal şartlar içinde) hakkını istemeye gitmek için yola çıkıp yürürse, yeryüzünün tüm canlı varlıkları ve sudaki balıklar ona dua eder. Attığı her adım karşılığında onun için cennette bir ağaç biter ve bir de günahı bağışlanır." [Bezzâr zayıf bir senedle.]

4797- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim iflas etmiş bir adamın yanında kendi malını görürse, onu almaya herkesten daha çok hak sahibidir."

4798- Diğer rivâyet: "Eğer müşteri mal sahibine parasından bir kısmını ödemişse, kalan kısımda diğer alacaklılar gibidir. Herhangi biri (müşteri) ölürse, bir kişinin de onda malı varsa, ondan daha önce parasının bir kısmını alsın veya almasın, mal sahibi diğer alacaklılardan herhangi biri gibidir."

4799- İbn Mâce, meçhûl bir râvi kanalıyla: "Herhangi bir adam ölür ya da iflâs ederse, mal sahibi onun yanında gördüğü malını almaya herkesten daha lâyık ve hak sahibidir."

4800- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim çalınan malınının aynını bir adamın yanında görürse onu almaya (herkesten çok) hak sahibidir. Bu malı hırsızdan satın alan kimse (kendisine satan) hırsızı takip eder."

4801- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında bir adam aldığı meyvelerde büyük bir zarara uğradı. Bu yüzden çok borçlandı. İflâs etti. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav):

«Ona sadaka verip yardım edin!» buyurdu. Herkes sadaka verip yardım etti; ama borcunu yine de kapatamadı. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) alacaklılarına:

«Onda bulduğunuzu alın, başka herhangi bir hakkınız yoktur."

4802- Ömer b. Abdirrahman b. Delâk el-Müzenî'den, o da babasından:

"Cüheyne'den bir adam deve satın alıp pahalı satardı, sonra da herkesten önce hacca giderdi. Derken iflâs etti. Durumu Hz. Ömer'e aksedince, şöyle hitap etti:

«Ey Cemaat! Useyfi'a, Cuheynenin Useyfi'ası, hacılar arasında en dindar ve eminidir, diye övülmeyi seven bir kişidir. Şimdi bu adam borç alarak alışveriş yapmış, ancak borcunu ödemeye yanaşmamıştır. Borcu bütün malını götürür hale gelmiştir. Kimin onda alacağı varsa yarın sabah bize gelsin; malını alacaklıları arasında bölüştüreceğiz. Sakın siz de borçlanmayın. Çünkü borcun başı keder, sonu ise malın elden gitmesidir»."

4803- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

Osman şuna hükmetti: Borçlusu iflâs etmeden kim hakkından bir şeyi tahsil etmişse o, onun olur."

ÂRİYE (ödünç, emanet)

UMRÂ
(kayd-ı hayat şartıyla hibe),

RUKBÂ, HİBE VE HEDİYE (HÜKÜMLERİ)

4804- Abdullah b. Safvân'ın ailesinden bir takım insanlardan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Safvân! Silahın var mı?"

"Ödünç mü, yoksa gasp mı?"

"Hayır, ödünç" buyurdu. Bunun üzerine (Safvân) ona otuz ile kırk arasında zırhı ödünç verdi. Ondan sonra Peygamber (sav) Huneyn savaşına çıktı. Müşrikleri yenilgiye uğratınca, Safvân'ın zırhlarını topladı, ama zırhların birkaçı kaybolmuştu. Gelip Safvan'a verirken:

"Ey Safvan zırhlarından birkaçını kaybettik, onları sana ödeyecek miyiz?" diye sorunca,

"Hayır ey Allah Resûlü! O gün gönlümde olmayan (iman) bu gün gönlümde var" dedi.

4805- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) kullanmak için büyük bir tabak aldı, kaybetti ve bedelini ödedi (tazmin etti)."

4806- Semure (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"El, verinceye (ödeyinceye) dek aldığını korumaya mecburdur."

Katâde dedi ki:

"Hasan bu hadisi unutup şöyle dedi: «O, (yani ödünç aldığın şey) emanetindir. (Kaybolması halinde) tazmin etmek gerekmez»."

4807- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emanet olarak alınan mal, sahibine ödenir. Kefil borçlu sayılır. Borç ödenmelidir."

4808- Ebû Hureyre (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) buyurdular ki):

"Sağılı deveyi kullanmak için vermek ne güzel bir lütuftur. Sağılı koyunun sütünü sağmak ve sonra geri vermek şartıyla birine vermek ne güzel bir lütuftur. Sabah bir kap süt verir, akşam da bir kap süt verir."

4809- Cabir (ra)'dan: (Allah Resûlü (sav) buyurdu):

"Herhangi bir adama **umrâ** suretiyle (yani ömür boyu kullanması için) bir mal bağışlanırsa o mal, artık hibe edilen kimsenin ve çocuklarınındır. O mülk verdiği kimsenin olur, vazgeçip bağışını geri alamaz. Çünkü onu bir bağış olarak vermiştir. Miras hakları da ona (bağışa) dâhil olmuştur."

4810- Diğer rivâyet: "Kim, bir insanın kendisine ve çocuklarına **umrâ** suretiyle bir bağışta bulunursa, artık onda hiçbir hakkı kalmaz, hak iddiası kesilir. O şeyi (arazi veya evi) kime vermişse onun ve soyunun olur."

4811- Diğer rivâyet: Peygamber (sav)'in cevâz verdiği **umrâ**, kişinin bağışlarken şöyle demesidir: "Bu, senin ve soyunundur." Ancak: "Yaşadığın sürece senindir" denilirse, o mal hibe edilen ölünce sahibine döner.

Ma'mer dedi ki: "Zührî'nin fetvası da bu merkezdeydi."

4812- Diğer rivâyet: "Mallarınızı üzerinizde tutun ve onları ifsâd etmeyin! Çünkü kim bir malı **umrâ** suretiyle bir ömür boyu başkasına bağışlarsa, bağışlanan hayatta olsun, ölü olsun mal artık o kimsenin ve çocuklarının olmuş olur."

4813- Başka rivâyet: "**Rukbâ**da bulunmayın, **umrâ**da bulunmayın! Kim bir **rukbâ** ya da **umrâ**da bulunursa verdiği şey, artık (hibe edilenin) vârislerinin olur."

4814- Atâ'dan nakledilen diğer rivâyet:

Peygamber (sav), **rukbâ** ve **umrâ** sûretinde hibe yapmayı yasakladı. (Abdülkerîm dedi ki: Atâ'ya) dedim ki:

"**Rukbâ** nedir?" Cevap verdi:

"**Rukbâ**: Kişinin, başka birine «O, yaşadığın sürece senindir» demesidir. Böyle bir şey caizdir."

4815- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**Umrâ** da yapmayın, **rukbâ** da yapmayın! Yaparsanız, o mal kime hibe etmişseniz onun olur." Dedim ki:

"Bu nasıl olur?" Şöyle buyurdu:

"**Umrâ**: «Bu (mal), ömrün oldukça senindir» demendir. **Rukbâ**: «Benden ve senden olarak o başkasının olacaktır, (yani

ben önce ölürsem, bağışladığım bana geri dönecektir, aksi halde senindir) demektir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir isnâdla. İbn Mâce benzerini **Rukbâ** hakkında rivâyet etti.]

4816- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mallarınızı **rukbâ** usulüyle hibe etmeyin. O mal, kime **rukbâ** yapmışsanız onun olur."

4817- Diğer rivâyet: "**Umrâ** kimin için yapılmış ise onun için geçerli ve caiz olur. **Rukbâ** da kimin için yapmış ise onun için caiz ve geçerli olur. Hibesinden dönen kişi, kusmuğunu yiyen kimse gibidir."

4818- İbn Abbâs ve İbn Ömer (r.anhumâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir bahşiş veren ya da bir bağışta bulunan kimsenin, cayarak verdiklerini tekrar geri alması onun için helâl olmaz; ancak baba çocuğuna verdiği şeyi cayıp geri alabilir. Bağış ve hibesinden dönen ve cayan kişi, yiyip doyan ve doyduktan sonra kusup, tekrar kusmuğuna dönen köpek gibidir."

4819- Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

Babam beni Peygamber (sav)'e götürüp dedi ki: "Bu oğluma bana ait olan bir köle verdim (bağışladım)."

"Bütün çocuklarına böyle bir bağışta bulundun mu?» diye sordu.

"Hayır" deyince:

"Öyleyse buna verdiğin köleyi geri al!" buyurdu.

4820- Onun rivâyetlerindendir:

"Babam bana malının bir kısmını bağışladı. Annem Amre bn. Revâha dedi ki:

«Peygamber (sav)'i tanık göstermedikçe buna razı olmam.» Bunun üzerine bana yaptığı bağışa şahit tutmak üzere babam beni Allah Resûlü (sav)'e götürdü. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Bunu diğer çocuklarına da yaptın mı?»

«Hayır» diye cevap verince, şöyle buyurdu:

«Allah'tan korkun, çocuklarınıza âdil davranın!» Babam döndü ve yaptığı o bağışı geri aldı."

4821- Başka bir rivâyette:

"Hepsine buna verdiğin gibi verdin mi?"

"Hayır."

"Öyleyse beni şahit tutma! Çünkü ben adaletsizliğe şahit olmam."

4822- Başka bir rivâyet:

"Buna benden başkasını şahit tut!" Sonra şöyle buyurdu: "Sana iyilik yapma hususunda onların (oğullarının) eşit olmaları seni sevindirir mi?"

"Evet" dedi.

"Öyleyse olmaz" buyurdu.

4823- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ebû Bekr, Gâbe denilen yerden bana toplanacak yirmi vesak hurma bağışladı. Ölüm döşeğine düştüğü zaman dedi ki:

"Kızım! Vallahi ölümümden sonra senin zengin olmanı herkesten çok ben isterim. Fakir olmana da en çok ben üzülürüm. Sana toplanacak yirmi vesak hurma bağışlamıştım. Şimdiye kadar oradan topladıkların senindir; ama bugün o vârisin malıdır (hakkıdır). Vârisler ise iki erkek kardeşinle iki kız kardeşindir. Geri kalanı Allah'ın Kitabına uygun olarak bölüşün." Bunun üzerine dedi ki:

"Babacığım! Şu ve şu kadar malım olsaydı yine (vârislere) terk ederdim. Kızkardeşlerimden birisi Esmâ, diğeri kim?" Ebû Bekr şu cevabı verdi:

"Hârice'nin kızının karnındaki çocuktur, sanırım o çocuk kız olacaktır."

4824- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Neden bazı kimseler çocuklarına bağışta bulunuyorlar da sonra onu vermeyip ellerinde tutuyorlar? Birinin oğlu öldüğü zaman şöyle derler:

«Malım elimdedir, kimseye vermedim ki?» Kendisi daha önce ölürse:

«O benim oğlumdur, daha önce malımı ona vermiştim'der. Kim birisine bir bağışta bulunup da, ölünceye kadar bağışta bulunduğu kişi onu kendi korumasına ve mülkiyetine almamışsa, bağışı batıl olur ve varisler arasında paylaştırılır."

4825- Osman (ra)'dan:

"Kim küçük bir çocuğuna bir şey bağışlarsa, bu bağışı kendine geçirinceye kadar büyümeden babası bunu ilan edip şahit gösterirse, babasının zimmetinde olsa da bağış gerçekleşir."

4826- Ömer (ra)'dan: (Dedi ki:)

"Bir akraba yardımı olarak ya da bir sadaka niyeti ile her kim bir bağışta bulunursa, ondan dönüş yapamaz. Kim de yalnız sevaba girmek maksadıyla bir bağışta bulunur da, bu herkes tarafından bilinirse, memnun olmadığı takdirde hibesinden cayabilir ve sözünden dönüp tekrar malına sahip çıkabilir."

4827- Câbir (ra)'dan:

"Hayber'e gitmek istedim, gidip durumu Peygamber (sav)'e bildirince şöyle buyurdu:

«(Hayber'de) vekilime gittiğin zaman, ondan onbeş vesak hurma al, senden bir alâmet isterse, elini boğazına koy! (bu aramızda paroladır)»"

4828- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Mekke'yi fethettiği zaman, hutbe irâd etti ve şöyle buyurdu: «Bir kadın, kocasından izinsiz bağışta bulunamaz»."

4829- Diğer rivâyet: "Kocasının nikâhı altında olan kadın, kendi malında herhangi bir yetkiye sahip değildir."

4830- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hediyeleşin, çünkü hediye kalpteki kuşkuları giderir. Bir kadın, komşu kadına verdiği hediyeyi bir koyun paçası bile olsa küçümsemesin."

4831- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), hediye kabul eder ve karşılığını da verirdi."

4832- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bana bir koyun paçası bile hediye edilse kabul ederim, paça yemeğine bile çağırılsam icabet edip giderim."

4833- Ali (ra)'dan:

"Kisrâ, Peygamber (sav)'e hediye gönderdi; kabul etti. Diğer krallar O'na hediyeler gönderdiler, onların hediyelerini de kabul etti."

4834- Iyâd b. Himâr (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e bir deve ya da başka bir şey hediye ettim; bana:

«Müslüman oldun mu?» diye sordu.

«Hayır» dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«Müşriklerin hediyelerini kabul etmekten alıkondum».

4835- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir bedevî, Peygamber (sav)'e genç bir deve hediye etti. Peygamber (sav) onun hediyesine karşılık tam altı tane genç deve hediye olarak verdi. Bedevî bundan memnun kalmadı. Peygamber (sav) bunu duyunca, Allah'a hamd ü senâda bulundu ve şöyle buyurdu:

«Falan kimse bana bir genç deve hediye etti, ben de karşılığında altı tane genç deve verdim. Hâlâ memnûn değil.

Kureyşî, Ensârî, Sakafî, ya da Devsî olanlar dışında kimseden hediye kabul etmemeye karar verdim».»

4836- Zü'l-Cüyûş (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e Bedir savaşından sonra, Karha adındaki atının yavrusunu (tayı) getirdim ve şöyle dedim:

«Ey Muhammed! Sana Karhâ'nın yavrusunu getirdim, lütfen kabul buyur!»

«Şu anda ona ihtiyacım yok, dilersen ona karşılık sana Bedir'de kullanılan zırhlardan bir tane vereyim» deyince, «Bu tayı atla bile takas etmedim» dedim. Bunun üzerine: «Öyleyse ona ihtiyacım yok» buyurdu."

4837- Enes (ra)'dan:

"Zî Yezen kralı, Peygamber (sav)'e, otuzüç erkek ya da otuzüç dişi deve vererek aldığı bir hulle (pahalı elbise) hediye etti. Resûlullah onu kabul buyurdu."

4838- Ebû İshâk b. Abdillah b. el-Hâris (ra)'dan: "Peygamber (sav) yirmi küsür genç deve vererek satın aldığı bir hulleyi (kral) Zû Yezen'e hediye etti; o da hediyeyi kabul etti."

4839- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Bir kimse bir kimseye şefaat ederse (yani bir işi için aracılık ederse), o kimse de bu şefaate karşılık ona bir hediye verirse öteki de bu hediyeyi kabul ederse, riba (faiz) çeşitlerinden birini almış olur."

4840- Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan: "Suffe ehlinden birine yazı ve Kur'ân öğrettim, karşılığında bana bir yay hediye etti, içimden dedim ki:

«Bu şahsî bir mal değildir, üzerine oku koyar Allah yolunda düşmana atarım. Ama yine de Allah Resûlü (sav)'e sormam lâzım.»

Gittim, sordum; şöyle buyurdu: «Eğer bunu kıyamette ateşten bir gerdanlık olarak boynuna dolamak istersen kabul et!»"

4841- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kimseye bir topluluk içinde bir şey hediye edilirse o topluluk o hediyeye ortak olur." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta leyyin bir isnâdla.]

4842- Iyâd b. Abdillah'dan, o da babası (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i gördüm; bir adam ona bir tulum bal hediye etti ve o da bunu kabul etti. Adam da ona: «İki dağ arasını hududum içine almama müsaade et!» dedi. Peygamber (sav) kabul etti ve onun için birine bir yazı yazdırdı."

4843- Câbir (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İmama (hükümdara) verilen hediyeler hile (hiyânet) ve irtikâptır."

4844- Enes (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri ödünç para verdiği zaman, karşısındaki ona bir hediye vermek, ya da atına bindirmek isterse binmesin, hediyeyi de kabul etmesin, ama aralarında her zaman ve ötedenberi böyle bir şey varsa kabul etmesinde bir sakınca yoktur."

[İbn Mâce. Meçhul bir ravi yoluyla.]

ŞİRKET, DAMAN, REHİN, İCARE VEKÂLET, KIRÂD VE GASB

4845- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Teala buyuruyor: «İki ortağın biri, arkadaşına ihanet etmedikçe ben o iki ortağın üçüncüsüyüm. Ona ihanet ettiği zaman aralarından çıkarım."

Rezîn şu eki yaptı: "(Ben aralarından çıkarım) ve Şeytan gelir (girer)."

4846- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Ben, Ammâr ve Sa'd üçümüz Bedir günü elde edeceğimiz şeyler üzerine bir ortaklık kurduk. Sa'd iki esir getirdi, ancak ben ve Ammâr bir şey getireme-dik."

4847- Zühre b. Ma'bed'den, o da dedesi Abdullah b. Hişâm'dan:

"Annesi Zeyneb bn. Humeyd onu, Peygamber (sav)'e götürmüş ve şöyle demiş:

«Haydi bunun biatını kabul et!» Şöyle buyurmuş:

«O, henüz küçüktür.» Sonra başını okşayıp ona bereketle dua etmiş."

Zühre dedi ki: "Dedem Abdullah (bazen) benimle çarşıya çıkar ve yiyecek satın alırdı, İbn Ömer'le İbnu'z-Zübeyr onu karşılayıp

«Ne olur (satın aldıklarına) bizi de ortak et; çünkü Peygamber (sav) sana bereketle dua etti» derlerdi. Bunun üzerine onları da ortak ederdi. (Abdullah b. Hişâm, bazen o duanın bereketi ile) bir deve yükü (kâr) elde eder ve onu öylece eve gönderirdi."

4848- es-Sâib b. Ebi's-Sâib (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e geldim, (ashab) beni O'na övmeye ve hakkımda konuşmaya koyuldular. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Ben onu sizden daha iyi tanırım.»

Dedim ki:

«Doğru söyledin, babam ve annem sana feda olsun. Sen benim ortağımdın. Hem de çok güzel bir ortak. Ne karşı koyar, ne de münakaşa ederdin»."

4849- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir adam, on dinar alacaklı olduğu adamın peşine düştü ve şöyle dedi:

«Vallahi borcunu ödeyinceye dek yanından ayrılmam, ya da bana bir kefil getirirsin.» Bunun üzerine Peygamber (sav) borcuna kefil oldu. (Borç ödeme zamanı gelince) Borçlu adam vaad ettiği miktarı getirdi. Allah Resûlü (sav) ona sordu:

«Bunu nereden buldun?»

«Bir madenden» deyince,

«Ona ihtiyacımız yok, çünkü onda hayır olmaz» buyurdu ve adamın adına (parayı) kendisi ödedi."

4850- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rehin olan hayvana bakımı (yemi ve suyu) karşılığında binilir. Rehin hayvanın sütü içilir. Binen ve sütü içen de hayvanların bakımını (yem ve suyunu) karşılar."

4851- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rehin kime teslim edilmişse, rehnin yararı kendisine olduğu gibi zararı da kendisine ait olur."

4852- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rehin kapatılmaz."

Mâlik bu sözü şöyle tefsir etti: Verilen rehinde, ne için verilmişse ondan fazlası da vardır. Rehin alan kimse der ki:

"Falan zamana kadar hakkımı getirmezsen, bu mal benim olur." Yahut rehin bırakan adam şöyle der:

"Falan zamana kadar bendeki alacağını getirmezsem bu rehin senindir." İşte Allah Resûlü (sav)'in yasakladığı rehin çeşidi budur. Uygunsuz bir şeydir. Eğer malın sahibi vadeden sonra getirirse içindekiyle birlikte o mal kendisinin olur.

4853- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), bir yahudiden belirli bir zamana kadar yiyecek satın aldı ve demir zırhını ona rehin bıraktı."

4854- İbn Ömer (ra)'dan:

"İşçinin hakkını teri kurumadan verin!"

[İbn Mâce zayıf bir senedle. Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta aynısını Câbir'den zayıf bir senedle nakletmiştir.]

4855- Ebû Hureyre (ra)'dan, dedi ki:

"Yetim büyüdüm, yoksul olarak hicret ettim. Ğazvân'ın kızına (Büsre'ye) boğaz tokluğuna ayak pabucu için işçi oldum. (Yolculukta) konakladıklarında onlara odun toplardım; hayvanlarına bindikleri zaman hayvanlarını şarkı söyleyerek hızlandırırdım. İslâm dinini bir nizam kılan ve Ebû Hureyre'yi imam yapan Allah'a hamd olsun!"

4856- Urve el-Bârikî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bana kendisine bir koyun satın almam için bir dinar verdi, o dinara iki koyun satın aldım, birini sattım diğerini dinar ile birlikte Peygamber (sav)'e götürdüm; durumu kendisine anlattığımda şöyle buyurdu:

«Allah pazarlığında sana bereket versin.»

Urve el-Bârikî ondan sonra Kûfe pazarına çıkar, orada büyük kâr ve kazançlar elde ederdi. Sonunda Kûfe'nin en zenginlerinden biri oldu."

4857- Hakîm b. Hizâm (ra)'dan:

"Peygamber (sav) onu kendisine bir kurban almak için bir dinarla gönderdi. Gitti ve bir dinarı verip bir koç satın aldı, sonra o koçu iki dinara sattı. Dönüp bir dinara bir koç satın aldı ve sonra o kurbanlık koçla birlikte bir dinarı Peygamber (sav)'e getirip teslim etti. Peygamber (sav) o artan dinarı ona tasadduk edip ticaretinin bereketli olması için dua etti."

4858- Zeyd b. Eslem'den, o da babasından:

Ömer'in oğulları Abdullah ile Ubeydullah Irak ordusunda yola çıktılar ve Basra emîri olan Ebû Mûsâ'ya uğradılar. Ebû Mûsâ onları karşıladı ve dedi ki:

"Size bir yararım dokunacağını bilsem mutlaka yaparım. Evet burada Allah'ın mallarından bir mal vardır. Onu mü'minlerin emîrine gönderecektim, bari onu size vereyim de, Irak mallarından bir mal alırsınız, Medine'ye gittiğinizde onu satar para kazanırsınız. Ana parayı mü'minlerin emîrine verirsiniz, kazancı size kâr kalır.

"Olur, memnun oluruz" dediler. O da dediğini yaptı. Parayı onlara verdi, mü'minlerin emîrine de parayı o ikisiyle gönderdiğine dair mektup yazdı.

Medine'ye geldiklerinde, ellerindeki malı satıp para kazandılar. Varıp ana parayı verecekleri zaman Ömer şöyle sordu:

"Ordunun her neferine size önceden verdiği para gibi para verdi mi?"

"Hayır" dediler.

"Tabiî siz mü'minlerin emîrinin oğulları olduğunuz için verdi değil mi? Haydi ana parayı da, kârı da verin bakalım!" emrini verdi. Abdullah ses çıkarmadı, Ubeydullah şöyle dedi:

"Ey mü'minlerin emîri, bu sana gerekmez; çünkü ana paradan eksik olsaydı ya da anaparayı tamamen kaybetseydik mutlaka ödeyecektik değil mi?" Ömer:

"Haydi verin!" diye tekrarladı, Abdullah sükût etti, Ubeydullah söylediği sözü tekrar etti. Ömer'in yanında oturanlardan biri şu öneride bulundu:

"Sen onu kırâd (ödünç) yapsan." Bunun üzerine Ömer anaparayı ve kârın yarısını aldı, onlar da diğer yarısını aldılar.

4859- Urve (b. ez-Zübeyr) (ra)'dan: Ervâ bn. Üveys, Saîd b. Zeyd'in kendi arazisinden bir parça yer aldığını iddia etti. Gelip onu Mervân'a şikâyet etti. (Davalaştılar) Saîd dedi ki:

"Allah Resûlü (sav)'den bunun hakkındaki hadisi duyduktan sonra o kadının yerinden bir şey alır mıyım hiç?"

"Ne duydun?" diye sordu.

"Şöyle buyurduğunu duydum: «Kim haksız yere başkasının arazisinden bir karış toprak alırsa, Kıyamet günü yedi kat yer onun boynuna dolanır»" dedi.

Mervân: "Senden başka delil istemiyorum" dedi.

Saîd de şöyle beddua etti: "Allahım! Eğer bu kadın yalan söylüyorsa gözünü kör et, kabrini de kendi toprağında kıl!"

Çok geçmeden gözü kör oldu, gezerken tutunmak için duvarları arar oldu ve şöyle demeye başladı:

"Bana mutlaka Saîd b. Zeyd'in beddüası tutmuştur." Arazisinde gezerken, bir çukura düştü ve kabri orası oldu.

4860- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim haksız yere bir karış toprak alırsa, Kıyamet günü yedi kat yere batırılır."

4861- İbn Mes'ud (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslümanın malının haramlığı, kanının haramlığı gibidir."

[Bezzâr ve Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

4862- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ashâbı ile birlikte bir kadına uğradı. Onlara bir koyun kesip yemek yaptı. Ondan bir lokma alıp ağzına attı, ama çiğneyemedi. Dedi ki:

«Bu sahibinin izni olmadan kesilen bir koyundur.»

Kadın şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Biz Muâz ailesiyle böyle şeyleri hesaba katmayız, biz onlardan alırız, onlar da bizden (sormadan) alırlar»."

ARAZİNİN KİRAYA VERİLMESİ, ÖLÜ ARAZİNİN İHYÂSI VE BULUNTU MAL

4863- İbn Ömer (ra)'dan:

"Hayber fetholunduğu zaman yahudiler Peygamber (sav)'den, orada kalıp çalışmalarını ve çıkan hurma ve ekinin yarısının kendilerinde kalmak üzere diğer yarısını Peygamber (sav)'e vermelerini teklif ettiler. Peygamber (sav): «Dilediğimiz sürece bu teklifinizi kabul ediyorum» dedi. Böylece Hayber'in gelirlerinden olan hurma ikiye bölünüyordu. Peygamber (sav) de ondan humus (beşte bir) alıyordu."

4864- Diğer rivâyet: "Hayber'in topraklarını ve hurmalıklarını Peygamber (sav), yahudilere çıkacak mahsulün yarısını Peygamber (sav)'e vermeleri şartıyla çalıştırmak üzere verdi."

4865- Kays b. Müslim'den, o da Ebû Ca'fer'den:

"Medine'de hicret edenlerden hiçbir hane yoktur ki, üçte bir, dörtte bir mahsul karşılığında ziraat yapmak üzere tarla kira-

lamış olmasınlar. Ali, Saîd b. Mâlik, İbn Mes'ûd, Ömer b. Abdilazîz, el-Kâsım, Urve, Ebû Bekr'in ailesi, Ömer'in ailesi, Ali'nin ailesi ve İbn Sîrîn bu şekilde ziraat yapmışlardır.

Abdurrahman b. el-Esved dedi ki:

«Abdurrahman b. Yezîd'e ekinde ortak olurdum.»

Hz. Ömer, insanlarla tohumu kendinden olursa çıkan mahsulün yarısı kendisinin, tohumu onlardan olursa çıkan mahsulün şu kadarı kendisinin olmak üzere anlaşma yapıp onları çalıştırırdı." [Buhârî bir bâb başlığında.]

Bunu, aslında yazılı olmadığı için kaynağından (Buhârî'den) yazdım.

4866- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in zamanında ekim arazileri, su kıyılarında yetişen mahsul, tarla sahibinin olmak üzere ve ne kadar olduğunu bilmediğim bir miktarda saman verilmesi karşılığında kiralanırdı."

4867- Tâvus (ra)'dan:

O, topraklarının altın ve gümüş karşılığında kiralanmasından hoşlanmazdı. Çıkan mahsulün üçte biri ve dörtte biri karşılığında verilmesinde sakınca göremezdi. Ona Mücâhid dedi ki:

"Haydi Râfi' b. Hadîc'in oğluna git, babasının Peygamber (sav)'den rivâyet ettiği hadisi dinle!" Onu azarlayarak şöyle dedi:

"Vallahi eğer Peygamber (sav)'in bunu yasakladığını bilseydim yapmazdım. Ne var ki bana bu hususta ondan daha bilgili olan bir şahıs, İbn Abbâs rivâyet etti. İbn Abbâs dedi ki: Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Sizden birinin kardeşine toprağını (belirli bir süre için bağış şeklinde) meniha olarak vermesi, onun üzerinden belirli bir haraç (ücret) almasından daha iyidir»."

4868- Râfi' b. Hadîc (ra)'dan:

"Biz Ensâr'ın çoğunluğu çiftçi idik, arazimizi şurası kiracının burası bizim diye kiraya verirdik. Çoğu kez birinin hissesi mahsul verir, diğeri vermezdi. Onun için (Allah Resûlü) bize bunu yasakladı. Ama verik ile (gümüş parayla) yapılan kiradan bizi alıkoymadı."

4869- Onun rivâyetlerindendir:

"Altın ve gümüş (paralar)a gelince onlar o zaman yoktu."

4870- Başka rivâyette: Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer, Peygamber (sav)'in, Ebû Bekr'in, Ömer'in, Osman'ın zamanlarında Muâviye'nin hilâfetinin ilk yıllarında tarlalarını kiraya verirdi. Râfi' b. Hudeyc'in, Allah Resûlü (sav)'den bunu yasaklayan hadisini rivâyet ettiğini duyunca, hemen yanına gitti, ben de beraberindeydim, sordu. O da:

«Peygamber (sav) tarlaları kiraya vermeyi yasakladı» deyince, kiralamaktan vazgeçti, kendisine bu husus sorulunca şöyle derdi:

«İbn Hudeyc, Peygamber (sav)'in bunu yasakladığını söyledi»."

4871- Başka rivâyette:

"(Râfi') altın ve gümüşle kiralamakta bir beis olmadığını söyledi. İnsanlar Peygamber (sav)'in zamanında su boyları, ark başları tarla sahibine tahsis edilmek üzere ve ekinden bir miktarını ona vermek şartıyla icâra verirlerdi. Kimi zaman birine ait olan yer telef olur, öteki selamette kalır (mahsul verirdi).

Böylece bir taraf kârlı çıkarken öbür taraf zarar ederdi. Bundan başka icâr usulü de yoktu. O yüzden Allah Resûlü (sav) bundan alıkoydu. «Aynına belirli bir şey olup da garantili olursa bir beis yok» buyururdu."

4872- Bir başka rivâyette: Peygamber (sav), bize yararlı olan şeyden bizi alıkoydu; ancak Allah ve Resûlü'ne itaat etmek bizim için daha yararlıdır. Arazileri **muhâkale** edip, üçte bir, dörtte bir mahsul ya da belirli miktar yiyecek karşılığında kiraya vermekten nehyetti ve arazi sahibine ya ekmesini ya da ektirmesini emretti."

4873- Râfi' bunu, kâh amcası Züheyr'den, kâh halasından merfû olarak nakletmiştir.

4874- Diğer rivâyet, Râfi'den:

O, bir toprağa ekin ekmiş, orayı sularken Peygamber (sav) oradan geçmiş ve sormuş:

"Ekin kimin, toprak kimin?"

Cevap vermiş: "Ekin, benim tohumum ve çalışmamın mahsulüdür. Çıkan mahsulün yarısı benim olacak, diğer yarısı ise (arazi sahibi) falan oğullarının olacaktır."

Şöyle buyurdu: "Faizli iş yaptınız, toprağı sahibine geri ver, sen (çalışmana karşılık) harcadıklarını al!"

4875- Başka rivâyet: «İbn Ömer dedi ki:

"Allah Resûlü (sav)'in arazinin kiraya verilmesini yasakladığını duydun mu?" Râfi' cevap verdi: "Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: «Araziyi herhangi bir şey karşılığında kiraya vermeyin!»"

4876- Başka rivâyet:

Ona (Râfi'e) İmrân b. Süheyl b. Rafi':

"Babacığım yerimizi falan kadına ikiyüz dirheme kiraya verdik" dedi.

Şu cevabı verdi:

"Yavrum, bunu bırak! Çünkü Peygamber (sav) arazinin kiraya verilmesini yasakladı."

4877- Başka rivâyette: İbn Ömer, ona dedi ki:

"Ey Hudeyc'in oğlu! Arazinin icâra verilmesi hakkında Peygamber (sav)'den yasaklamayı rivâyet ediyorsun, öyle mi?"

Râfi' dedi ki: "Amcamdan duydum, ev halkına, Peygamber (sav)'in arazinin kiralanmasını yasakladığını anlatıyordu."

4878- Urve (ra)'dan:

Zeyd (b. Sâbit) der ki:

"Allah, Râfi' b. Hadîc'i bağışlasın. Vallahi o hadisi ondan daha iyi bilirim. Resûlullah (sav)'e kıyasıya dövüşen iki Ensârî geldi. Bunun üzerine Peyamber (sav) şöyle buyurdu:

«Madem durumunuz böyle; öyleyse tarlalarınızı kiralamayın.» Demek ki Râfi' sadece «Tarlalarınızı kiralamayın!» kısmını duymuş."

4879- İbn Şihâb (ra)'dan:

"Sâlim b. Abdillah'a tarlaları kiraya vermenin hükmünü sordum.

«Altın ve gümüşle kiralamakta herhangi bir sakınca yoktur» diye cevap verdi. Dedim ki:

«Râfi' b. Hudeyc'ten nakledilene ne dersin?»

«Râfi' aşırıya kaçmış; tarlam olsa hemen kiraya veririm»."

4880- Sa'd b. Ebî Vakkas (ra)'dan:

Tarla sahipleri tarlalarını, ekinden çıkan ürün karşılığında kiraya veriyorlardı. Bu hususta anlaşmazlık çıktı. Peygamber (sav)'e davalarının halli için başvurdular. Bu sebeple içindeki mahsül karşılığında kiralamalarını yasaklayıp şöyle buyurdu: "Altın ve gümüş karşılığında kiralayın!"

4881- Urve (ra)'dan (mürsel olarak):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim ölü bir araziyi diriltirse o, onun

olur, haksız yere başkasının toprağına ağaç dikenin bir hakkı yoktur."

Ebû Dâvud şunu ilâve etti:

Urve dedi ki:

"Bana bu hadisi anlatan şunu da anlatmıştı: İki adam Peygamber (sav)'e gelip davalaştılar; biri ötekinin arsasına hurma ağacı dikmişti. Ötekisi «yer benimdir» diye iddia edince, Allah Resûlü (sav) yer sahibine: «Yer senindir» demiş öbürüne de ağacını onun yerinden söküp çıkartmasını emretmiş. Ben de şahsen kazma ve baltalarla o hurma ağacının oradan sökülüp çıkartıldığını gördüm."

4882- Diğer rivâyet:

"Şahitlik ederim ki Allah Resûlü (sav), bu hususta şöyle hükmetti:

«Yer Allah'ın yeridir, kullar da Allah'ın kullarıdır. Öyleyse kim ölü bir yeri ihyâ ederse onu almaya herkesten daha fazla hak sahibi olur.»

Namazı Allah Resûlü (sav)'den bize nasıl nakletmişlerse bunu da O'ndan öylece nakletmişlerdir."

4883- *el-Mu'cemu'l-Evsat* şunu ekledi: Urve dedi ki: "Şehadet ederim ki Âişe bunu bana Resûlullah (sav)'den nakletti. Şehadet ederim ki Âişe asla yalan söylemedi."

4884- Saîd b. Zeyd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sahibinin güçsüz kalıp bakamadığı ve yok olmaya yüz tutan arazisini kim ihyâ edip canlandırırsa o, onun olur."

4885- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şehirden uzak kalmış, şehirden dışarı bırakılmış bir yeri ihyâ ederse orası onun olur."

[Ahmed leyyin bir senedle.]

4886- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir kimse bir yeri ihyâ edip de susuzluktan ciğeri yanmış biri oradan su içerse, başıboş gezen hayvan ondan yerse, mutlaka Allah onun karşılığında ona sevap yazar."

4887- Yezîd mevlâ'l-Munbe'is'den, o da Zeyd b. Hâlid (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e düşürülmüş (buluntu) altın ve gümüşü sordular; şöyle buyurdu:

"Ağız bağıyla çıkınını iyice sıkıla, sonra bir yıl sahibini ara, duyur! Eğer sahibi çıkmazsa ileride harcamak için yanında emanet olsun. Eğer sahibi çıkıp gelirse ona verirsin."

O'na kaybolmuş deve hakkında da sordular, şu cevabı verdi:

"Senin onunla ne işin var? Bırak onu kendi haline, gezecek ayakları, su depolayacak midesi var; su içer, ot otlar, ağaç yaprakları yer. Elbet bir gün sahibi onu bulur."

Kaybolmuş koyun hakkında da sordular, şöyle buyurdu: "Onu al, çünkü o ya senin olur, ya kardeşinin olur, ya da kurdun olur."

4888- Diğer rivâyet:

Zeyd: "O da ilan edilir" dedi.

4889- Diğer rivâyet: Dedi ki: Kayıp develerin hükmüne gelince. (Mübarek) yanakları kızarıncaya kadar öfkelendi ve sorana şöyle buyurdu: "Sana ne ondan?"

4890- Ubeyy b. Ka'b (ra)'dan:

"İçinde yüz dinar bulunan bir kese buldum, Peygamber (sav)'e gelip hükmünü sordum; şöyle buyurdu:

«Bir yıl sahibini ara!» Bir yıl aradım, bulamayıp geldim yine:

«Bir yıl daha ara!» buyurdu. Yine bir sene daha sahibini sordum, soruşturdum; bulamadım, yine geldim, Şöyle buyurdu:

«Sayısını, kabını ve bağını iyi ezberle sahibi çıkıp gelirse verirsin, gelmezse ondan faydalanırsın»."

4891- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesi (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e (dalında) asılı olan meyve hakkında sordular; şöyle buyurdu:

«İhtiyacı olan kimse kucağına doldurmaksızın ondan alıp yerse bir şey gerekmez. Eğer (eteğinde) ondan alıp götürürse ne kadar almış ise aldığının iki misli sahibine öder ve ceza da görür. Meyveler kurutulmak üzere yığın yapıldıktan sonra her kim ondan çalarsa ve çaldığı şey bir kalkan değerinde olursa eli kesilir. Bu değerden az ise çaldığı kadar öder ve ayrıca ceza da görür.»

Kayıp deve ve koyun hakkında da sordular. Yukardaki gibi zikretti.

Düşürülmüş eşyayı sordular, şöyle buyurdu:

«Eğer işlek yolda ve insanların çokça bulunduğu köyde bulunmuş ise bir yıl sahibini araştır. Sahibi gelirse verirsin, gelmezse senin olur. Eğer harabede bulduysan, onda ve **rikâz**da (definelerde) humus (beşte bir vergi) vardır»."

4892- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Hz. Ali, Fâtıma'nın yanına girdi; Hasan ile Hüseyin ağlıyordu.

«Neden ağlıyorsunuz?» diye sorunca, Fâtıma:

«Açlıktan ağlıyorlar» diye cevap verdi.

Ali çıktı, yolda bir dinar buldu, gelip Fâtıma'ya bildirince, Fâtıma ona:

«Haydi falan yahudiye git de bu dinarla bize un al!» Hemen yahudiye gidip onunla un aldı. Yahudi sordu:

«Sen, Peygamber olduğunu iddia eden o adamın damadı mısın?»

«Evet» dedi. Bunun üzerine Yahudi dedi ki:

«Al dinarını, una para istemez.»

Ali, gelip durumu Fâtıma'ya bildirdi.

«Öyleyse haydi bu dinarla falan kasaba git de biraz et al!» dedi, dinarı bir dirheme rehin bırakıp et aldı. Hemen hamur yoğurdu, etli ekmeği pişirdi. Allah Resûlüne haber verdi; O da geldi. Fâtıma dedi ki:

«Bu yemeğin durumunu sana anlatacağım, eğer helâl görürsen biz yeriz, sen de bizimle beraber yersin. Şöyle şöyle oldu...» Peygamber (sav):

«**Bismillah** deyin ve yiyin» buyurdu. Yediler, daha sofradan kalkmadan bir köle çıkageldi. Allah ve İslâm'a and vererek seslendi:

«Dinar bulan var mı?» Bunun üzerine şöyle buyurdu:

«Haydi köleyi çağırın gelsin"; geldi. Adam:

«Çarşıda bir dinar düşürdüm» dedi. Peygamber buyurdu ki:

«Ey Ali! Haydi kasaba git ve de ki: Allah Resûlü (sav) dinarı geri istiyor ve dirhem benim borcumdur» de!. Kasap da hemen onunla dinarı geri gönderdi ve Allah Resûlü (sav) dinarı alıp esas sahibi olan köleye verdi.

4893- Iyâd b. Hımâr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir yitik bulursa bir ya da birkaç âdil şahit tutsun, gizlemesin, kaybetmesin. Eğer sahibini bulursa ona verir, bulamazsa o (yitik), Allah'ın dilediğine verdiği bir mal olur."

4894- Ebû Hureyre (ra)'dan: Allah Resûlü (sav) kaybolmuş deveyi saklayan hakkında şöyle buyurdu:

"O deveyi, yanına başka bir deve daha katarak öder."

4895- el- Münzir b. Cerîr (ra)'dan:

"Bevâzîc'de Cerîr'le beraberdim. Çoban sığırlarla geldi, içlerinde onlardan olmayan bir sığır vardı. Cerîr ona:

«Bu nedir?» diye sorunca, şöyle dedi:

«Kimin olduğunu bilmiyoruz, sığırlara karıştı.» Cerîr:

«Onu onların arasından çıkarın! Çünkü Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: Kaybolmuş hayvanı ancak sapıtmış kişi barındırır» diye emretti."

4896- Abdullah b. Şıhhîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslümanın yitiği ateş yanığıdır."

4897- Sâbit b. ed-Dahhâk (ra)'dan:

O, Harre'de kayıp bir deve buldu. Onu bağladı, sonra Ömer'e durumu anlatınca Ömer üç kerre ilan ederek sahibini aramasını söyledi.

"İşlerimle meşguliyetimden bunu yapamam" deyince, Ömer:

"Öyleyse onu bulduğun yerde salıver!" dedi.

4898- Mâlik (ra)'dan:

O, İbn Şihâb'ın şöyle dediğini duymuş: "Ömer zamanında yitik develer başıboş gezerlerdi. Dolaşmakta iken doğurur, kimse de ona el süremezdi. Osman halife olduktan sonra, sahibinin araştırılmasını, bulunmadığı takdirde satılmasını emretti."

4899- Câbir (ra)'dan, derdi ki:

"Kayıp baston, kamçı, ip ve benzeri (buluntu) şeylerde Peygamber (sav) bize ruhsat verdi. Böylece onları bulduğumuzda alıp faydalanabilirdik."

4900- Âmir eş-Şa'bî'den, mürsel olarak:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sahibinin beslemekten ve bağlamaktan âciz kalıp da başı boş bıraktığı hayvanı, kim alıp bakar ve beslerse artık onun olur."

4901- Abdurrahman b. Osman et-Teymî (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hacının düşürdüğü şeyi alıp kullanmaktan alıkoymuştur."

Müslim ve Ebû Dâvud. (Ebû Dâvud) Şunu da eklemiştir: "İbn Vehb, hacının düşürdüğü şey hakkında dedi ki: «Sahibi onu buluncaya dek bulan onu bırakır almaz»."

4902- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, (700 dirheme) yitik bir cariye satın aldı, (borcunu ödemeden kaybettiği) sahibini aradı. Tam bir yıl sahibi bulunamadı. Sahibinin adına sadaka olarak:

«Allahım! Falan adına benden bunu kabul et!» diyerek bir, iki dirhem verir ve şöyle derdi:

«Şayet sahibi çıkarsa hem menfaatime olur, hem de zararıma.» Sonra şöyle derdi:

«Siz de sahibini bulamadığınız yitik hakkında böyle yapın!»" İbn Abbâs'dan benzeri nakledilmiştir.

4903- Ebû Amr eş-Şeybânî (ra)'dan:

Yemen kaçaklarından birkaç köle ile İbn Mes'ûd'a geldim; şöyle dedi: "Ücret ve ganimet gerekir." Dedim ki: "Ücreti biliyoruz, ganimet nedir?" "Ganimet olarak da bunlar için adam başına kırk dirhem (vereceksin)."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de; isnâdında Ebû Rebâh adlı râvi vardır.]

KAZÂ (YARGILAMA) BAHSİ

YERİLEN VE ÖVÜLEN HÜKÜM VERME, ADÂBI VE ŞEKLİ

4904- Ebû Hureyre (ra) «dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanlar arasında kadı tayin edilen kişi, bıçaksız boğazlanmış demektir."

4905- Büreyde radiyalluhu anh'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hakimler üç (türlü)dür: Bunların biri cennetlik, ikisi cehennemliktir. Cennetlik olan, doğruyu bilip doğru ile hükmedendir. Doğruyu bilip zulümle hüküm veren ve insanlar arasında cahillikle bilmeden hüküm verenlerse cehennemliktir."

4906- İbn Ömer (ra)'dan:

Hz. Osman ona dedi ki:

"İnsanlar arasında kadılık yap!"

"Ey mü'minlerin emîri, beni (bu vazifeden) affet!"

"Neden istemiyorsun, baban da kadılık yaptı."

Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: "Kim kadı olup da adaletle hükmederse, bu kimse başabaş (sevap ve günahı eşit) ayrılmaya liyakat kazanmıştır." Hz. Osman bir daha teklifte bulunmadı.

4907- Rezîn de benzerini rivâyet etmiştir. Onda şöyle geçer: "Baban kadılık yapardı." Bu söz üzerine söyle dedi: "Şüphesiz ki babam bir müşkülle karşılaştığı zaman, Allah Resûlü (sav)'e sorardı. Peygamber (sav) de bir problemle karşılaştığı zaman Cibrîl (as)'a sorardı. Benim soracak kimsem yok. Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Kim Allah'a sığınırsa büyük bir varlığa sığınmıştır.» Yine şöyle buyurduğunu duydum: «Kim Allah'a sığınırsa onun sığınmasını kabullenir.» Ben de beni kadı yapmandan Allah'a sığınıyorum." Bunun üzerine (Osman) onu (İbn Ömer'i) affetti ve "Bunu kimseye söyleme!" diye tenbih etti.

4908- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim kendiliğinden kadı olmak isterse, kendi haline terkedilir; kim ise zorla kadı yapılırsa, Allah ona bir melek gönderir ve (yanıldığı zaman) onu doğrultur."

4909- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim, müslümanlara kadılık yapmak isteyip de bu makamı elde eder ve adaleti zulmüne galip gelirse cenneti kazanır; zulmü adaletine galip gelirse cehennemlik olur."

4910- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan: Bir müslümanla bir yahudi Ömer'in huzurunda davalaştılar. Ömer yahudiyi haklı görünce yahudi şöyle dedi:

"Vallahi hükmü doğru verdin." Ona değnekle vurup; şöyle dedi:

"Ne biliyorsun benim doğru hükmettiğimi?" Yahudi cevap verdi:

"Vallahi biz Tevrat'ta şunu buluyoruz: «Bir kadı hak ve adaletle hükmettiği zaman, biri sağında ve biri de solunda olmak üzere Allah ona iki melek gönderir. Hakla beraber olduğu müddetçe onu doğrultup başarılı kılarlar. doğruluk ve adaletle hükmetmesine vesile olurlar. Hak ve adaletten ayrıldığı zaman, onu terkedip giderler»."

4911- İbn Ebî Evfâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadı zulmetmedikçe Allah daima onunla beraber olur. Zulmettiği zaman Allah ondan ayrılır, bu defa şeytan onun yanına gelip bir daha ayrılmaz."

4912- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hakim, hüküm vereceği zaman ictihad edip isabet ederse, iki ecir; yanılırsa bir ecir alır."

4913- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

Ebu'd-Derdâ, Selmân'a şöyle yazdı:

"Mukaddes toprağa gel!" Selmân cevap verdi:

"Kişiyi toprak yüceltmez; kişiyi yücelten amelidir. Duyduğuma göre insanları tedavi eden bir tabip olmuşsun. (Eğer ilâçların) hastalar(a iyi gelip de) iyileşirlerse ne mutlu sana! Yok eğer sen (sahte) tabipsen, dikkat et, korkarım ki (yanlış ilâçlar verip) insanı öldürürsün de cehenneme girersin."

Ondan sonra Ebu'd-Derdâ iki kişi arasında hükmettiğinde, o iki insan ayrılıp giderlerken arkalarından seslenir ve şöyle derdi:

"Ben (sahte) tabibim. Vallahi haydi dönün de kıssanıza (davanıza) bir kere daha bakayım!"

4914- Ebû Hureyre ve İbn Amr (r.anhumâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), hükümde rüşvet vereni de alanı da lânetlemiştir." Ebû Dâvud ise yalnız İbn Amr'dan aynısını rivâyet etmiştir.

4915- Muâz (ra)'dan:

Peygamber (sav) beni Yemen'e gönderip uğurladı. Yürüdüğümde arkamdan adam gönderip çağırttı; gelince bana buyurdu ki:

"Seni niçin çağırdım, biliyormusun? Sakın iznim olmadan bir şey alıp zimmetine geçirme! Çünkü bu hıyanet sayılır. Kim hıyanette bulunursa, kıyamet günü o hıyaneti ile gelir. İşte sana bunu tenbih etmek için çağırdım, haydi işine gidebilirsin."

4916- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) beni Yemen'e kadı olarak gönderdi. Dedim ki:

«Ey Allah Resûlü! Ben daha gencim, beni gönderiyorsun. Kadılık hakkında hiç bilgim yoktur.» Şöyle buyurdu:

«Allah, kalbine hidayet verecek, dilini sabit kılacaktır. Önüne iki hasım oturduğu zaman, birincisini dinledikten sonra, ikincisini de (aynı şekilde) dinlemeden sakın hüküm verme! Güzel hüküm vermen için en doğru yöntem budur.»

Bundan sonra devamlı kadılık yaptım, ve hiçbir meselede şüpheye düşmedim."

4917- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), iki davacı hasmın birlikte hâkimin önünde oturmasına hükmetti."

4918- Ebû Bekre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişi öfkeliyken iki kişi arasında hüküm vermesin."

4919- Diğer rivâyet: "(Kişi) bir davada iki ayrı hüküm vermesin. Hiç kimse öfkeliyken iki kişi arasında hüküm vermesin!"

4920- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri müslümanlar arasında hükmetmekle yükümlü kılındığında sakın öfkeliyken hükmetmesin. (Davacı ve davalıyı karşısında) oturtmakta, işaret ve bakış-

larda onları eşit tutsun. Onlardan herhangi birine bağırarak konuşmasın." [Ebû Ya'lâ ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4921- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kim müslümanların hakimlerinden birine çağrılır da gelmezse o zalimdir." –ya da şöyle dedi–: "Onun hakkı yoktur."

[Bezzâr leyyin bir isnâdla.]

4922- Avf b. Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav) iki kişi arasında hükmetti. Aleyhine hükmedilen adam sırtını çevirip giderken:

«**Hasbiyallahu ve ni'mel-Vekîl** (=**Allah bana yeter, ne güzel vekildir** O!)» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Allah acizliği kınar, sana akıllı olmak düşer. Buna rağmen başarılı olamazsan o zaman:

«**Hasbiyellahu ve ni'me'l-Vekîl** (=**Allah bana yeter ne güzel vekildir** O!) de!»"

4923- Ebû Hamza (ra)'dan:

"İbn Abbâs ile halk arasında tercümanlık yapardım."

4924- Ömer, Ali ve diğerleri (ra)um'dan: (Dediler ki:)

"Kadı ile hakim mescidde dava görür. Cezaya gelince mescidin dışında uygulanır."

4925- Muâz (ra)'dan:

Peygamber (sav) onu Yemen'e göndermek istediği zaman şöyle buyurdu:

"Bir dava ile karşılaştığın zaman neyle hükmedersin?"

"Allah Teâlâ'nın Kitâb'ı ile hükmederim."

"Allah'ın Kitâbı'nda bulamazsan?"

"Allah Resûlü (sav)'in sünnetiyle hükmederim."

"Allah Resûlü (sav)'in sünnetinde ve Allah'ın Kitâbında da bulamazsan?"

"Sağa sola bükmeden (dosdoğru) kendi görüşümle ictihad ederim (ve ona göre hükmederim)" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) onun göğsüne vurup şöyle dedi:

"Allah Resûlü'nün elçisini Allah Resûlü'nün hoşnut olacağı şeye muvaffak kılan Allah'a hamdederim."

4926- Diğer rivâyet: Muâz, Peygamber (sav)'e sordu:

"Ey Allah Resûlü, ne ile hükmedeyim?"

"Allah'ın Kitâb'ı ile."

"Allah'ın Kitâbı'nda bulamazsam."

"Allah Resûlü'nün sünnetiyle."

"Resûlullah'ın sünnetinde bulamazsam?"

"Dünyanın işlerini iyi incele, Allah katındaki şeyler senin gözünde büyür, ictihad et, Allah seni muhakkak doğru hükme iletir."

4927- Şureyh (ra)'dan:

O, Ömer'e bir mektup yazıp (Nasıl ve ne ile hükmedeceği hakkında) sordu.

Ömer ona cevabî mektubunda şunu yazdı:

"Allah'ın Kitâbı'nda olanlarla hükmet. Eğer onda yoksa Allah Resûlü'nün sünnetiyle hükmet. Allah Resûlü'nün sünneti ve Allah'ın Kitâbında da yoksa, salihlerin verdiği hükümlerle hüküm ver. Salihlerin verdikleri hükümler arasında da yoksa, dilersen ileri atıl hükmünü ver, dilersen geri çekil (hüküm verme). Geri durup hüküm vermemenin senin için daha hayırlı olduğu kanaatindeyim, vesselâm."

4928- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) odasının kapısının

önünde bir gürültü duydu ve yanlarına çıkıp şöyle buyurdu:

«Ben ancak bir insanım. Bana dava akseder; kiminizin konuşması (ve davasını sunması) kiminizden daha belîğ ve etkin olur. Ben de onun doğru olduğunu zanneder ve lehine hüküm veririm. Kimin için böyle bir hükümde bulunup bir müslümanın hakkını ona geçirmişsem, bilsin ki o bir ateş parçasıdır; onu ister tutsun, isterse bıraksın»."

4929- Diğer rivâyet: İki kişi Allah Resûlü'ne miras davası için geldiler, ellerinde bir delilleri de yoktu. Peygamber (sav) onlara şöyle buyurdu: "Belki biriniz delilini daha güzel açıklayabilir."

Bu rivâyetin sonunda şöyle geçiyor: "Adamların ikisi de ağlamaya başladı ve her biri arkadaşına: «Benim hakkım senin olsun!» dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: «Madem böyle yapıyorsunuz, öyleyse malı taksim edin, hakkı ayırın, sonra kur'a çekin, sonra da helâlleşin!»"

DAVALAR, DELİLLER, ŞÂHİTLER, HAPİS VE DİĞER MESELELER

4930- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Delil (beyyine) göstermek davacıya aittir; yemin ise davalıya aittir."

4931- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanlara (her) iddia ettikleri (delilsiz) şey verilseydi, bazı kimseler, bazılarının kanlarını ve mallarını talep ederlerdi. Ama yemin (etmek) davalıya aittir."

4932- Diğer rivâyet: İki kadın deri dikiyorlardı, biri bızı (deri iğnesi) avucuna batırmış olarak çıktı, ötekisinin aleyhine (yani batırdığına dair) şikayette bulundu. Derken dava İbn Abbâs'a aksetti. Şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

«İnsanlara (her iddia ettikleri verilseydi (birçoklarının) kanları da, malları da giderdi. Ona (davalıya) yemin ettirin ve ona **«Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir pahaya değişenler»** (Al-i İmrân, 3/77. âyetini) okuyun.»

Bunu kadına anlattılar; bunun üzerine suçunu itiraf etti."

(İbn Abbâs) Dedi ki:

"Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: «Davalı yemin etmelidir»."

4933- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir yemin ve bir şahitle (dava için) hüküm verdi."

4934- Ebû Hureyre (ra)'dan: "Peygamber (sav) tek şahit ve yeminle hüküm verdi."

[Ebû Dâvud ve Tirmizî. Onun (Tirmizî'nin) Câbir'den de benzeri rivâyeti vardır.]

4935- ez-Zübeyb el-Anberî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Anberoğullarına bir ordu gönderdi. Onları Tâif taraflarında bir yer olan Rukbe'de yakaladılar ve önlerine katıp Peygamber (sav)'e getirdiler. Ben onlardan önce davranıp atıma bindim, dört nala onları geçip Allah Resûlü (sav)'e vardım ve şöyle dedim:

«Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri üzerine olsun. Askerlerin gelip bizi yakaladılar. Oysa biz daha önce müslüman olmuş (bunun işareti olarak da) hayvanlarımızın kulaklarını işaretlemiştik.» Nihayet Anberoğulları getirildi. Peygamber (sav) bana şöyle dedi:

«Yakalanmazdan önce, müslüman olduğunuza dair elinizde bir delil (şahit) var mı?»

«Evet» dedim.

«Kimdir senin şahidin?»

«Anberoğullarından Semure ve bir de başka bir adam» dedim. O adamın ismini de söyledi. O adam şahit oldu, ama Semure şahitlik yapmaktan kaçındı." Bunun üzerine Peygamber (sav) bana şöyle buyurdu:

«Bak Semure şahitlik etmiyor; öteki şahitle beraber sen yemin eder misin?»

«Evet» dedim. Böylece benden yemin istedi; falan falan gün müslüman olduğumuza ve develerimizin kulaklarını işaretlediğimize dair Allah'a yemin ettim. Sonra Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Haydi gidin onların mallarını yarı yarıya bölüşün, kadın ve çocuklarına ilişmeyin. Eğer ordunun çalışmasının boşa gitmesi Allah'ın hoşnutsuzluğuna sebep olmasaydı sizden ip bile alamazdım.» Zübeyb dedi ki: Annem beni çağırdı ve «Bu adam benim şiltemi aldı» dedi. Hemen Peygamber (sav)'e gidip bunu bildirdim. Bana: «Onu yakala!» buyurdu. Yakasını tuttum, onunla beraber dikildim. Allah Resûlü bizi ayakta dururken görünce şöyle buyurdu: «Esirine ne yapmak istiyorsun?»

Hemen onu saldım, Allah Resûlü (sav): «Haydi kadının şiltesini ver. Annesinden aldığın şilteyi ver!» buyurdu. Adam şöyle dedi:

«O benim elimden çıktı (sattım).» Bunun üzerine Peygamber (sav) adamın kılıcını alıp bana verdi. Adama da:

«Haydi git ona birkaç âsu'(ölçek) yiyecek ver» dedi. Adam bana birkaç âsu' (ölçek) arpa verdi."

4936- Ubeydullah b. Abdillah b. Ebî Müleyke (ra)'dan:

"Ced'ânoğullarının azatlıları olan Suheyboğulları, Mervân'ın nezdinde iki ev ve bir odayı Peygamber (sav)'in onların babaları olan Suheyb'e verdiğini iddia ettiler. Mervân:

«Bu hususta şahidiniz var mı?» diye sordu.

«İbn Ömer şahidimizdir» dediler. Bunun üzerine İbn Ömer:

«Ben şahidim, gerçekten Peygamber (sav) o iki evle odayı Suheyb'e vermiştir» dedi. Mervân, İbn Ömer'in şahitliğini kabul edip o iki evle, bir odanın Suheyb'e verilmesine (yani tek şahitle) hükmetti."

4937- Ebû Musâ (ra)'dan:

"İki adam bir devenin kendilerine ait olduğunu iddia ettiler, her biri iki şahit gösterdi. Bunun üzerine Peygamber (sav), onu aralarında yarıya böldü."

4938- Diğer rivâyet: "İki adam bir deve ya da bir hayvanın kendilerine ait olduğunu iddia ettiler; ikisinin de şahidi yoktu. Bunun üzerine Peygamber (sav) aralarında taksim etmelerine hükmetti."

4939- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (bir mal hususunda çekişen, fakat delilleri olmayan) bir kavme yemin etmelerini emretti; yeminde âdeta yarışacak gibi oldular, bunun üzerine (önce kimin yemin edeceğini tesbit için) Peygamber (sav) aralarında kur'a çekmelerini emretti."

4940- Ebû Dâvud merfû olarak:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İki kişi yemin etmeyi hoş karşılamaz ya da gönüllü olarak yemin etmek isterlerse, kimin yemin edeceği hususunda kur'a çeksinler."

4941- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hain erkek ve kadının, zina eden kimsenin, müslüman kardeşine kini olan kimsenin şahitlikleri caiz olmaz."

4942- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hain erkek, hain kadın, şer'î ceza uygulanmış kişi, müslüman kardeşine karşı kini olan, (yalan) şahitliği tecrübe edilmiş olan, ev halkına mensup (**kâni'**) olup aileye hizmet eden, azatlılığı ve akrabalığı şüpheli olanların şahitliği caiz değildir."

el-Fezârî diyor ki:

"Hadisin Arapça metninde geçen «**kâni**» kelimesi, tâbi anlamına gelir."

4943- Mâlik (ra)'dan:

Bize ulaştığına göre Hz. Ömer şöyle söylemiştir:

"Hasmın ve zanlının şâhitliği caiz olmaz."

4944- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bedevînin köylü aleyhindeki şahitliği caiz değildir."

4945- Hişâm (b. Urve) (ra)'dan:

"İbnü'z-Zübeyr; yaralama olaylarında, çocukların kendi aralarında yaptıkları şahitliği kabul ederdi."

4946- Enes (ra)'dan, dedi ki:

"Kölenin şahitliği eğer âdilse caizdir."

4947- Rebîa b. Ebî Abdirrahman (ra)'dan:

Bir adam, Irak'tan Ömer'e gelip şöyle dedi:

"Sana başı ve kuyruğu olmayan bir iş için geldim."

"Nedir o?" diye sorunca, şöyle dedi: "Ülkemizde ortaya çıkan yalancı şahitlik."

"Gerçekten mi?"

"Evet." Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

"İslâm'da âdil olmayan şahitler yüzünden kişi sorumlu tutulup cezalandırılmaz."

4948- Eymen b. Huraym (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey insanlar, yalancı şahitlik Allah'a şirk koşmakla denk tutuldu." Peygamber (sav) sonra şu âyeti okudu: **"Putlar (a tapmak) pisliğinden uzak durun, yalan sözden de uzak durun!"** (Hacc, 22/30) [Ebû Dâvud ve Tirmizî. Lafız Tirmizî'ye ait olup illetli olduğunu söylemiştir.]

4949- Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd (ra)'dan:

Hz. Ömer'in şöyle dediğini duydum: "Peygamber (sav) zamanında bazı insanlar(ın sırları) vahiy yolu ile (meydana çıkardı da böylece) yakalanırlardı. Şimdi ise vahiy kesilmiştir.

Bu nedenle kim bize bir hayrı izhar ederse ona güvenir ve onu kendimize yakınlaştırırız, onun iç dünyası bizi ilgilendirmez. Kim de bize kötülük gösterirse, iç âleminin iyi olduğunu söylese bile, ona güvenmez ve tasdik de etmeyiz."

4950- Zeyd b. Hâlid (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Size en iyi (hayırlı) şahitleri bildireyim mi? Şahitliği talep edilmeden gelip şahitlik eden kimsedir."

4951- Huzeyme b. Sâbit (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bir bedevîden bir at satın aldı. Parasını ödemek için Hz. Peygamber'in evine doğru yürümeye başladılar. Peygamber (sav) hızlı gitti. Bedevî atıyla beraber ardından ağır yürüdü.

Peygamber (sav)'in satın aldığını bilmeyen bazı kimseler bedevîden atını satın

almak istediler ve pazarlığa tutuştular. Bedevî Peygamber (sav)'e şöyle seslendi:

«Atı alacaksan gel al, yoksa (başkasına) satacağım.» Onun seslenmesini duyan Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

«Senden atı satın almadım mı?»

«Hayır, vallahi ben sana onu satmadım» dedi.

«Bilakis onu senden satın aldım» buyurdu. Bedevî:

«Öyleyse şahit göster!» deyince Huzeyme şöyle dedi:

"Ona atını sattığına dair ben şahitlik ederim." Bu defa Peygamber (sav) Huzeyme'ye dönerek:

«Ne ile şahitlik ediyorsun, sen gördün mü?» diye sorunca,

«Sana olan tasdikim ile» diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) Huzeyme'nin şahitliğini iki adam şahitliğine denk tuttu."

4952- Rezîn şu ilâveyi yaptı:

"Bedevî dedi ki:

«Bu Allah Resûlü müdür?»

Ebû Hureyre (bedeviye) şöyle dedi:

«Bu cehâlet sana yeter. Peygamberini nasıl tanımaştır? Allah doğru söylemiştir: **«Bedevîlerin küfür ve nifakları her yönden daha ileridir. Allah'ın, Peygamberine indirdiğinin sınırlarını bilmemeye daha müsaittirler. Allah bilendir, Hakîm'dir».** (Tevbe, 9/97)»

Ondan sonra bedevî, atını Peygamber (sav)'e sattığını itiraf etti."

4953- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kim çağırıldığı zaman şahitliği gizlerse, yalan yere şahitlik etmiş gibi olur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

4954- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e süt emme meselesinde kimlerin şahitlik yapabileceğini sordular.

«Adam ya da kadın» buyurdu."

4955- Diğer rivâyet:

"Bir adam bir de kadın."

[Ahmed ve Taberânî *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

4956- Huzeyfe (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ebenin şahitliğini (yeterli bulup) kabul etti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

4957- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ey müslümanlar topluluğu! Allah'ın Peygamberine indirdiği Kitâbınız en son, en yeni Kitâb iken nasıl olur da Kitab ehline (dinî sorular) sorarsınız? Allah'a yemin olsun ki onu tertemiz hiçbir şey bulaşmamış olarak okuyup duruyorsunuz. O (Kur'ân) size Kitab ehlinin kitaplarını değiştirdiklerini ve elleri ile yazıp karşılığında az bir para almak için, **«O, Allah katındandır»** dediklerini anlatmıştır. Size gelen ilim hakkında onlara (sorular) sormanızı nehyetmemiş midir?

Hayır vallahi, size indirilen Kitâp hakkında onlardan size soran kimseyi görmedik."

4958- Ebû Nemle el-Ensârî (ra)'dan:

Bir cenaze geçmişti. Yahudilerden biri Peygamber (sav)'e sordu:

"Ey Muhammed! Cenaze konuşur mu?"

"Allah bilir" buyurdu. Yahudi:

"Konuşur" dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Kitab ehlinin sizlere anlattıklarını ne doğrulayın, ne de yalanlayın. Sadece «Biz

Allah'a ve peygamberlerine inandık» deyin. Anlattıkları eğer boş ve batıl şeylerse onları doğrulamamış olursunuz, eğer doğru ise yalanlamamış olursunuz."

4959- Şa'bî (ra)'dan:

"Müslümanlardan birisi Dakûka'da ölüm döşeğine düştü, vasiyetine şahitlik yapacak müslüman birini bulamayınca, Kitab ehlinden iki kişiyi şahit gösterdi. (Gayri müslimler) Kûfe'ye geldiler, Ebû Mûsa el-Eş'arî'ye vardılar. Ona durumu bildirip adamın terekesini ve vasiyetini takdim ettiler. Ebû Mûsa dedi ki:

«Allah Resûlü (sav)'in zamanından beri böyle bir şey ile karşılaşmadık.» İkindiden sonra onlara; hıyanet etmediklerine, yalan söylemediklerine, (vasiyeti) değiştirmediklerine hiçbir şey gizlemediklerine, getirdikleri o adamın vasiyeti ve terekesi olduğuna dair yemin ettirdi. Ondan sonra tanıklıklarını kabul edip yürürlüğe soktu."

4960- Muâviye (ra)'dan:

Yanında Ka'bu'l-Ahbâr zikredilmişti. Şöyle dedi:

"O, her ne kadar Kitab ehlinden İslâm'a girip de eski kitaplardan nakledenlerin en doğru söyleyeni ise de yalan söyleyip söylemediğini sınamaktayız."

4961- Behz b. Hakîm'den, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav), bir adamı bir suçlama yüzünden hapsetti."

4962- Tirmizî ve Nesâî şunu da ilâve ettiler: "Sonra onu serbest bıraktı."

4963- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav), Mehzûr vadisinin suyunu, tarlası yukarıda olana (suyun yüksekliği) iki topuğa ulaşıncaya kadar tuttuktan sonra tarlası aşağıda olana bırakmasına hükmetti."

4964- el-Berâ b. Âzib (ra)'dan:

"Zarar veren bir deve vardı. Bir bostana girip içindekilere zarar verdi. Bunun üzerine Peygamber (sav)'e durum bildirilince, şöyle hüküm verdi:

«Bostanı gündüz beklemek, bostan sahiplerine aittir. Hayvanı gece bekleyip içeri salmamak hayvan sahiplerine aittir. Hayvanın gece ifsâd ettiklerinin ceremesini hayvan sahipleri öder»."

4965- Râfi' b. Hadîc (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim izinsiz olarak bir kavmin arazisini ekerse, ürününden hiçbir şey alamaz, ancak masrafını alır."

4966- Ebû Saîd (ra)'dan:

"İki adam hurma bahçesinin **harîmi** (bahçe sahibinin tasarrufunda olan bölümü) hususunda Peygamber (sav)'in huzurunda davalaştılar. Emri üzerine orası ölçüldü; yedi arşın olduğu (görüldü)."

4967- Diğer rivâyet:

"Beş arşın olarak bulundu ve O da beş arşın olarak hükmetti."

4968- Diğer rivâyet: "Emretti, dallarından bir dal ile ölçüldü."

4969- (Abdullah) İbn Muğaffel (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim (sahipsiz bir arazide) bir kuyu kazarsa, (kuyu çevresinden) develerinin yatma kalkma yeri için kırk arşınlık yer hakkı vardır." [İbn Mâce zayıf bir senedle.]

4970- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir davada, haklı mı haksız mı olduğunu bilmeden şahitlik ederse, bundan vazgeçinceye dek Allah'ın gazabında olur.

Kim şahit olmadığı halde şahit olduğunun görünmesi için bir kavimle birlikte giderse, yalancı şahitlik yapan gibidir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir isnâdla.]

4971- Evs b. Şurahbîl (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim zalim olduğunu bildiği halde bir zalime yardım etmek için giderse, İslâm'dan çıkmış olur." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Ayyâş b. Yûnus adlı ravi vardır.]

VAKIF, SULH VE EMANET

4972- İbn Ömer (ra)'dan:

"Ömer Hayber'de (ganimetten) bir arazi elde etti. Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Hayber'de bir yer edindim; bugüne kadar onun gibi kıymetli bir yer elde etmedim. Onu ne yapmamı emredersin?» Şöyle buyurdu:

«İstersen kökünden (Allah için) onu hapset ve onu(n gelirini) vakfet.»

Bunun üzerine Ömer onu şu şartlarla vakfetti: «Onun aslı satılmayacak; bağışlanmayacak; kimse ona vâris olamayacak; geliri sadece fakirlerin, yakın akrabamın olacak.

Ayrıca köle azat edilmesi için, Allah yolunda savaşanlar için ve yolda kalanlar için de sarfedilecektir."

4973- Bir rivâyette şu ek vardır: "Misafir için de. Onu (araziyi) idare edenin malı kendisine sermaye etmeksizin, ondan yemesinde ve arkadaşına yedirmesinde herhangi bir sakınca yoktur."

4974- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

Abdu'l-Hamîd b. Abdillah b. Ömer bana, (benim için) Ömer'in vakıfnâmesini kopya etti:

"**Bismillahirrahmanirrahim.** İşte bu, Allah'ın kulu Ömer'in Semğ'in vakfedilmesi hakkında yazdığı (vakıfnâme)dir..."

İbn Ömer'in geçen hadisinin benzeri.

Ayrıca burada şöyle geçmektedir: "İçindeki meyvelerden (mahsûlden) elde edilenler dilenci ve yoksullar içindir. Semğ'in velisi isterse oranın mahsulünden ödeyerek çalıştırmak üzere köle satın alabilir.

(Bu vakıfnâmeyi) Muaykîb yazdı, Abdullah b. el-Erkam da şahit oldu. Bu Allah'ın kulu ve mü'minlerin Emîri Ömer'in vasiyetidir. Ona (Ömer'e) bir şey olursa, Semğ, Sırma İbnü'l-Ekva', orada işleri yürüten kölesi, Hayber'deki yüz hissesi ve orada bulunan kölesi, Vâdi'l-Kura'da Muhammed (sav)'in yiyecek olarak kendisine verdiği yüz (vasak)ın idaresi; bütün bunlara yaşadığı sürece Hafsa bakacak ve idare edecektir. Ondan sonra onun akraba ve ailesinden ileri gelenler, şu şartlar dâhilinde idare edeceklerdir: Orası satılmayacak; satın alınmayacak; dilenci, yoksul, akrabadan olanlara uygun gördüğü tarzda harcayacaktır. Onu idare eden kimsenin ondan yemesi ya da yedirmesinde, geliriyle çalıştırılmak üzere köle satın almasında herhangi bir vebal ve sakınca yoktur."

4975- Sa'd b. Ubâde (ra)'dan: Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Annem vefat etti, onun için hangi sadaka efdaldir?" Şöyle buyurdu:

"Su." Bunun üzerine (Sa'd) bir kuyu kazdı ve şöyle dedi: "İşte bu (kuyu), Ümmü Sa'd içindir."

4976- Eslem (ra)'dan:

O, Hz. Ömer'in şöyle dediğini duymuş: "Nefsim kudret elinde bulunana yemin ederim ki, eğer gelecek nesilleri fakir bir halde bırakmayacak olsaydım fethedilen her ülke arazisini, Allah Resûlü (sav)'in Hayber'i taksim ettiği gibi taksim ederdim; (bu amaçla) fethedilen ülkeleri (şimdiki gaziler arasında taksim etmeyip) onlara (ileriki nesillere) bir hazine olarak bırakıyorum; diledikleri gibi paylaşırlar."

4977- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), umre yapmak üzere (Medine'den) yola çıktı. Kureyş, O'nu Beyt-i Şerif'ten menettiler. Bunun üzerine Hudeybiye'de kurbanını kesti ve başını tıraş etti.

Onlarla gelecek yıl kılıçtan başka hiç silah taşımayacaklarına, orada Kureyş'in istediği kadar kalacaklarına ve bu şekilde umre yapacaklarına dair anlaştı. Ertesi yıl gelince, onlarla yaptığı barış anlaşması çerçevesinde Mekke'ye girdi. Üç gün sonra oradan çıkmalarını emrettiler; o da çıktı."

4978- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Eğer bir kadın kocasının kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa" meâlindeki âyet, (Nisâ, 4/128) kocasının kendinden bezip kendisini boşamak ve başka bir kadınla evlenmek istediği zaman ona şöyle diyen kadın hakkında nâzil oldu:

"Beni tut, boşama! Bana harcamak zorunda olmadığın zaman benden başka bir kadınla evlenirsin, ama sıram yine sıra olur."

"İşte onlar bu şekilde anlaşılırsa, aralarında bir uzlaşmaya varmalarında, sulh tesis etmelerinde herhangi bir sakınca yoktur." (Nisâ, 4/128)

4979- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan, o da babasından:

"Ensâr'dan bir adam Peygamber (sav)'in huzurunda Zübeyr ile, Harre mevkiindeki hurmalıklarını suladıkları su kanalları hususunda davacı oldu. Ensârî dedi ki:

«Suyu serbest bırak, aksın!» Zübeyr buna razı olmadı. Bunun üzerine Peygamber (sav) Zübeyr'e şöyle buyurdu:

«Evvela sen arazini sula, sonra komşuna sal!» Ensârî buna kızdı ve şöyle dedi:

«Ey Allah Resûlü! Halanın oğlu olduğu için böyle söylüyorsun.»

Peygamber (sav)'in yüzünün rengi birden değişti ve şöyle buyurdu:

«Ey Zübeyr! Hurma ağaçlarının köklerine ulaşıncaya dek sula, sonra suyu hapset!» Bunun üzerine Zübeyr dedi ki:

Vallahi şu âyetin bu hâdise hakkında nâzil olduğunu sanıyorum:

«Aralarındaki anlaşmazlıklarda seni hakem tutuncaya kadar, Rabbine and olsun ki tam iman etmiş sayılmazlar.» (Nisâ, 4/65)"

4980- Diğer rivâyet: Urve dedi ki: "Halbuki Peygamber (sav), bundan önce hem Zübeyr'e, hem de Ensârî'nin hoşnut olabileceği bir sulama yapmasını işaret buyurmuştu. Ensârî buna razı olup Allah Resûlü (sav)'in görüşünü benimsemeyince, Resûlullah Zübeyr'e hakkını bol bol kullanmasını açıkça bildirmiştir."

4981- İbn Sîrîn (ra)'dan:

Hasan b. Ali dedi ki: "Câbir Sad ile Câblak arasına baksanız benden ve kardeşimden başkasının dedesinin peygamber olduğunu göremezsiniz. Muâviye'nin etrafında toplanmanızı uygun görüyorum" dedi ve **"Bilmiyorum, belki de o (azabın ertelenmesi), sizi denemek ve bir zamana kadar sizi (imkânlardan) faydalandırmak içindir"** (Enbiyâ, 21/111) âyetini okudu.

Ma'mer der ki: "Câbir Sad ile Câblak'dan maksat doğu ile batıdır."

4982- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Helâli haram; haramı helâl yapmadıkça, müslümanlar arasında her türlü sulh caizdir. Helâli haram, haramı helâl yapan şarttan başka müslümanlar her türlü şartı yerine getirmelidirler."

Ancak Ebû Dâvud'un rivâyeti "**Şurûtuhum**" ifadesinde bitmektedir.

Derim ki; Ebu Hureyre'nin rivâyeti sadece Ebû Dâvud'da yer almıştır. Bu hadisi daha uzun olarak Tirmizî, Amr b. Avf el-Müzenî'den rivâyet etmiştir.

4983- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Kubâ ehli kavga ettiler, nihayet birbirlerine taş atmaya başladılar.

Peygamber (sav) bundan haberdar olunca şöyle buyurdu: «Haydi gidelim onları barıştıralım»."

4984- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emaneti güvendiğin kimseye ver! Sana ihanet edene hainlik etme!"

4985- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emrolunduğunu tam ve kâmil, gönül hoşluğu ile veren, kime vermekle emredildi ise ona veren, güvenilir müslüman olan hazine me'muru, sadaka veren (hayır sahibi) iki kişiden birisidir."

4986- Huzeyfe (ra)'dan:

Peygamber (sav) bize iki (gelecekle ilgili) hadis öğretti; bunlardan birini gördüm, ötekini ise hâlâ bekliyorum: "Emanet duyguları insanların kalplerinin derinliklerine yerleştirildi. Sonra Kur'ân nazil oldu. Onlar Kur'ân'dan ve sünnetten bilgi aldılar."

Sonra emanetin kaldırılacağından söz etti ve buyurdu ki: "Kişi bir uykuya dalacak; emanet kalbinden kalkacak, hatta kalbinde eseri silik bir nokta gibi kalacak. Sonra bir daha uyuyacak kalbinden emanet biraz daha kalkacak; eseri bir kabarcık izi gibi kalacak; ayağına düşen ufak taşın (veya korun) bıraktığı iz gibi bir kabarcık. İçinde hiçbir acı olmadığı halde onu kabarmış görürsün."

Sonra Resûlullah (sav) ufak bir taş alıp ayağının üstüne yuvarladı. Devam etti:

"İnsanlar birbirleriyle alışveriş yapacaklar. Hemen hemen hiç kimse emaneti vermeyecek. Hatta denecek ki: «Falan oğullarında güvenilir bir adam var.» Hatta bir adam için denilecek ki «ne civanmert, ne zarif ve ne akıllı bir adamdır; oysa onun kalbinde zerre kadar iman olmayacaktır»."

(Huzeyfe dedi ki:) "Daha önce öyle günler gördüm ki, hanginizle alışveriş yaptığıma aldırmazdım, çünkü karşımdaki müslüman idiyse bana karşı hile yapmasına dindarlığı engel olurdu. Şayet yahudi veya hıristiyan idiyse, onu da âmirden olan korkusu hile yapmaktan alıkordu. Ama bugün ancak (güvenilir) falan, filan kimselerle alışveriş yapıyorum, onlardan başka hiç kimseyle alışveriş yapmıyorum."

4987- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emaneti olmayanın imanı da yoktur; ahde vefâsı olmayanın dini yoktur."

[Ahmed, Ebû Ya'lâ, Bezzâr ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

KÖLE AZAT ETME BAHSİ

AZAT ETMENİN FAZİLETİ VE KÖLELERE MUAMELE ÂDÂBI

4988- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kişi, müslüman bir (köle)yi azat ederse, onun her uzvuna karşılık kendi vücudunun bir uzvunu ateşten kurtarmış olur."

Saîd b. Mercâne dedi ki: "Bu hadisi Ali b. el-Hüseyin'e iletince, Abdullah b. Ca'fer'in onbin dirhem ya da bin dinar verdiği bir köleyi azat etti."

Bir rivâyette şu ek yer almıştır:

"Hatta fercine karşılık onun fercini (ateşten azat eder)."

4989- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir müslüman, bir müslüman köleyi azat ederse, her organına karşılık onun da bir organı ateşten uzak olur. Herhangi bir müslüman iki müslüman kadını azat ederse, o iki kadının her organı, o adamın her bir organının ateşten kurtulmasını sağlar. Herhangi bir müslüman kadın bir müslüman kadını azat ederse, azat ettiği kadının her bir uzvuna karşılık kendi bir uzvu ateşten kurtulmuş olur."

4990- Ebû Necîh (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir mü'min cariye azat ederse, bu onun ateşten kurtulması için fidye olur."

4991- el-Ğarîf b. ed-Deylemî'den:

Vâsile b. el-Eska'ya giderek dedik ki:

"Bize öyle bir hadis bildir ki içinde ne bir fazlalık olsun, ne de eksiklik."

Kızdı ve şöyle dedi:

"Biriniz mushafı evinde asılı iken okuduğu Kur'ân'da bir eksilme veya artma olur (mu?)" Dedik ki:

"Biz Peygamber (sav)'den duyduğun hadisi kastettik." Şöyle dedi:

"Peygamber (sav)'e, işlediği suç sebebiyle cehennemi hak etmiş bir arkadaşımızın durumunu sormak için gittik. Şöyle buyurdu:

«Onun adına bir köle azat edin. Allah onun her azasına karşılık, ötekinin bir azasını ateşten azat eder»."

4992- Râfi' b. Mekîs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Güzel **meleke** (kölelere iyi muamele) bereket ve mutluluktur. Kötü muamele ise uğursuzluktur."

4993- Ebû Bekr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**Melekesi** (muamelesi) kötü olan cennete giremez."

4994- Ali (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'in son sözü:

"Namaz(a devam edin), sağ ellerinizin malik oduğu şeylere (köle ya da cariyelere) dikkat ediniz" idi.

4995- İbn Ömer (ra)'dan:

Bir adam Allah Resûlü (sav)'e gelip sordu:

"Ey Allah Resûlü! Hizmetçiyi ne kadar affedeyim?" Sustu. Bir daha sordu:

"Ey Allah Resûlü! Hizmetçiyi ne kadar affedeyim?" Şöyle buyurdu:

"Her gün yetmiş kere affet!"

4996- el-Ma'rûf b. Süveyd (ra)'dan:

"Ebû Zer'i üzerinde hulle (kıymetli elbise) olduğu halde gördüm. Kölesinin sır-

tında da aynı değerde hulle vardı. Sebebini sorunca, şu açıklamada bulundu:

Ebû Zer, bir adamla atışmış ve onu annesinden dolayı ayıplamış. Adam gelip Peygamber (sav)'e durumu anlatmış. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurmuş:

«Sen, ruhunda cahiliye bulunan bir adamsın.» Dedim ki:

«Şu anda meydana gelen kusur yaşlılıktandır.» Şöyle buyurdu:

«Evet onlar sizin kardeşleriniz ve hizmetçilerinizdir. Allah onları emriniz altında kılmıştır. Kimin kardeşi kendi emri altında olursa, yediklerinden yedirsin, giydiklerinden giydirsin. Altından kalkamayacakları ağır yükü onlara yüklemeyin, eğer yüklerseniz onlara yardım edin!»"

4997- Diğer rivâyet: "Taşımayacağı yükü yüklerse, o zaman onu satsın."

4998- Diğer rivâyet: "Huylarından hoşlandığınız kölelerinize, yediklerinizden yedirin, giydiklerinizde giydirin. Size uygun değillerse, onları satın ve Allah'ın yarattıklarına eziyet etmeyin!"

4999- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri, hizmetçisi ona bir yemek yapıp getirdiği zaman, –ki o hizmetçi yemeğin sıcağına, dumanına katlanmıştır– onu (hizmetçiyi) beraberinde oturtsun ve o da kendisiyle birlikte yesin. Eğer yemek az ise, ondan alıp (hizmetçinin) eline bir ya da iki lokma koysun."

5000- Mâlik (ra)'dan: Ona ulaştığına göre:

"Hz. Ömer her gün Medine'nin kenar semtlerine gider, orada gücü yetmediği bir işte çalışan bir köle görünce (acıyarak) onu o işten alırdı."

5001- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri hizmetçisini döverken (hizmetçi) Allah'ı zikrederse hemen ellerini çeksin!"

5002- Zâzân (ra)'dan:

İbn Ömer'e gittim, kölesini azat etmişti. Yerden bir değnek ya da başka bir şey alıp şöyle dedi:

«Bunu azat etmekte şu kadar bile bir sevap yoktur. Ancak ben Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

«Kim kölesine bir tokat atar yahut döverse, kefâreti onu azat etmesidir».»

5003- Diğer rivâyet:

"Kim kölesini yapmadığı bir şey için ceza olarak döver ya da tokatlarsa, kefâreti onu azat etmektir."

5004- Süveyd b. Mukarrin (ra)'dan:

"Biz Mukerrin oğullarının sadece bir (kadın) hizmetçimiz vardı. İçimizden biri onu tokatladı. Peygamber (sav) bunu duyunca şöyle buyurdu:

«Onu azat edin!» Dediler ki:

«Başka hizmetçimiz yok.» Bunun üzerine:

«Onu istihdam etsinler, ihtiyaçları kalmadığında da serbest bıraksınlar».»

5005- Ebû Mes'ûd el-Bedrî (ra)'dan:

"Kölemi kamçı ile dövüyordum; arkamdan:

«Ey Ebû Mes'ûd iyi bil!» diyen bir ses duydum. Öfkeden sesi tanıyamadım. Bana yaklaşınca seslenenin Allah Resûlü (sav) olduğunu gördüm. Şöyle diyordu:

«Ey Ebû Mes'ûd bil ki!»

Hemen kamçıyı attım. Şöyle buyurdu:

«Ey Ebû Mes'ûd iyi bil ki, Allah'ın sana karşı gücü, senin köle üzerindeki gücünden çok daha fazladır.» Dedim ki:

«Bundan sonra bir daha köle dövmeyeceğim».»

5006- Diğer rivâyet: "O'nun (sav) heybetinden kamçı elimden düştü."

5007- Diğer rivâyet: "Dedim ki:
«Ey Allah Resûlü, bu köle Allah rızası için hürdür.» Şöyle buyurdu:
«Böyle yapmasaydın, ateş seni yalayacaktı.» Ya da şöyle dedi:
«Ateş seni saracaktı.»

5008- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim suçsuz olduğu halde kölesine zina iftirasında bulunursa, kıyamet günü kendisine şer'î ceza (had) uygulanır."

5009- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Hiç kimse sakın: «Kulum» ve «Cariyem» demesin.
Köle de sakın «Rabbim (sahibim) ve hanım Rabbim (sahibem)» demesin!
Köle sahibi: «Oğlum» ve «Kızım» desin. Köle de: «Efendim» ve «Hanımefendim» desin. Çünkü hepiniz Allah'ın kullarısınız. Rab ise sadece Allah'tır."

5010- Ebû Mûsa (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Üç kimse vardır ki iki ecir alırlar. Kendi peygamberine de Muhammed'e de inanmış olan kimse, Allah'ın hakkını ve efendilerinin haklarını yerine getiren köle ve cinsî ilişkide bulunduğu cariyesini mükemmel bir şekilde terbiye ve mükemmel bir tarzda eğitim verdikten sonra azat edip onunla evlenen kişi. İşte bunların herbirinin iki ecri vardır."

5011- Ebû Hureyre (ra)'dan, dedi ki:
"İşine bağlı dürüst bir köle iki ecir alır. Ebû Hureyre'nin nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah yolunda cihad, hac ve anneye iyilik (meseleleri) olmasaydı, köle olarak ölmek isterdim."

5012- Cerîr (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Bir köle kaçarsa, ondan zimmet (ve himaye) kalkmıştır."

5013- Diğer rivâyet: "Köle kaçtığı zaman, namazı kabul olunmaz, dönmeden ölürse kâfir olarak ölür." Cerîr'in bir kölesi kaçtı. Bunun üzerine onu yakalayıp boynunu vurdu.

5014- Muâz (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Biriniz cariye satın aldığı zaman, ona yedireceği ilk şey, helva olsun. Çünkü bundan pek hoşlanır."

5015- İbn Abbâs (ra)'dan:
(Allah Resûlü (sav) buyurdu:
"Köle satın alın, onlara rızıklarında ortak olun! Sakın zenci köle satın almayın, çünkü onların ömürleri kısa, rızıkları ise az olur." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5016- İbn Abbâs (ra)'dan: "Peygamber (sav)'in yanında siyahlardan söz edildi;
«Bırakın siyahları, çünkü siyâhî, yalnız karnını ve fercini düşünür» buyurdu.
[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

5017- İbn Abbâs (ra)'dan:
Denildi ki: "Ey Allah Resûlü! Habeşli Muğîre oğullarının sana gelmelerini engelleyen tek şey, reddedilmeleri endişesidir." Şöyle buyurdu:
"Habeşlilerde hayır yoktur. Çünkü aç kaldıkları zaman çalarlar; karınları doydu-

ğu zaman zina ederler. Buna karşılık onlarda iki güzel haslet vardır: Yemek yedirmek ve zorluğa tahammül."

5018- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Siyah (köleler) edinin. Çünkü onlardan üç kişi cennetliklerin ileri gelenlerindendir: Lokman Hekim, Necâşî ve Müezzin Bilâl."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir isnâdla.]

Dedi ki: "Siyahlar" sözüyle Habeşlileri kasdetmiştir.

5019- Osman (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Pislikler yetmiş parçadır; bir parçası cin ve insanlardadır, diğer altmış dokuz parçası berberîlerdedir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

5020- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Zekâtını berberîlerden başka verecek kimse bulamayan onlara da vermesin."

5021- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanında bir adam oturdu ve ona:

«Sen nerelisin?» diye sordu. Adam cevap verdi:

«Berberîyim.» Yumuşak bir tarzda:

«Haydi yanımdan kalk!» buyurdu. Sonra Peygamber (sav) bize dönüp şöyle buyurdu:

«İman, bunların gırtlaklarından aşağı geçmez»." [Ahmed zayıf bir senedle.]

5022- Ebû Muhammed el-Bedrî (ra)'dan:

Ona berberî bir cariye hediye edildi; şöyle dedi: "Bu, Peygamber (sav)'in (evlenmeyi) yasakladığı mecûsi ve müşriklerdendir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ismini belirtmediği bir râvi kanalıyla.]

ORTAK KÖLENİN VE VELED-İ VELED-İ ZİNANIN AZAT EDİLMESİ İLE ORGANLARI KESİLEN KÖLENİN AZADI, ÖLÜM ANINDA AZAT ETME VE DİĞER MESELELER

5023- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kimse bir kölesindeki hissesini azat ederse, malı bulunduğu takdirde diğer yarısını da kurtarması gerekir. Eğer bu kimsenin geri kalan kısmını karşılayacak parası yoksa, köleye (kalan hissesinin) değerini kazanması için gücü dâhilindeki işlerde çalışma teklifi yapılır."

5024- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Ona: "Üzerinde bir köle azat etme borcu olan kimse, zina neticesi doğan çocuğu azat edebilir mi?" diye sordular. "Evet, o onu karşılar" diye cevap verdi.

5025- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Veled-i zina (zina eden anne ve babası olmak üzere) üç kişinin en kötüsüdür." Ebû Hureyre dedi ki: "Allah yolunda bir kamçıyı kullanması için birisine vermem, benim için bir veled-i zinayı azat etmemden daha iyidir."

5026- Nâfi' (ra)'dan: "İbn Ömer veled-i zina azat etmiştir."

5027- Nâfi' (ra)'dan: "İbn Ömer veled-i zina ile annesini azat etti."

5028- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

Bir adam çığlık atıp yardım isteyerek Peygamber (sav)'e geldi.» Peygamber (sav): «Neyin var?» diye sordu. Adam: «Şerre uğradım» dedi. Meğer efendisinin cariyesine şehvetle bakmış, efendisi de kıskançlığı sebebiyle bunun erkeklik uzvunu kesmiş. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: «Haydi git, hürsün.» «Ey Allah Resûlü! Bundan böyle bana yardım etmek kime düşer?» «Her müslümana düşer» buyurdu."

5029- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir cariye Ömer'e gelip, efendisinin kendisine ateşle işkence ettiğini ya da saldırdığını söyledi. Bunun üzerine Ömer onu azat ettirdi."

5030- Semure (ra)'dan:

"Kim kölesini organlarını kesmek suretiyle sakatlarsa, ceza olarak kölesi azat ettirilir. Eğer köle başkasına aitse, yaptığı işkence sebebiyle kölenin kaybettiği değer ona (işkenceciye) ödettirilir."

5031- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim kölesini (organlarını keserek) sakatlarsa, ceza olarak o köle azat ettirilir. Eğer köle başkasına ait ise, cinayetinin diyeti verdirilir. Eğer onu hür biri öldürmüşse, değerini efendisine öder."

5032- Ebu'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Ölürken köle azat eden kimse, doyduktan sonra yiyecek ikram eden kimse gibidir."

5033- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

"Bir adam ölürken altı kölesini azat etti. Onlardan başka hiç malı yoktu. Peygamber (sav) onları çağırıp üçe ayırdı, sonra aralarında kur'a çekti, ikisini azat etti, dördünü köle olarak bıraktı. Yaptığını beğenmediği için adam hakkında da çok ağır konuştu."

5034- Diğer rivâyette şu ek vardır: "Ben bunu(kölelerin sahibini) defnedilmeden önce görseydim, müslümanların kabristanına gömülmesine müsaade etmezdim."

5035- Semure b. Cundeb (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim yakın akrabalarından (mahremlerinden) birini (köle olarak bulur da) mâlik olursa o hürdür."

5036- Sefîne (r.anhâ)'dan:

"Ümmü Seleme'nin kölesi idim; bana dedi ki: «Yaşadığın sürece Allah Resûlü'ne hizmet etmen şartıyla seni azat ediyorum.»

«Bu şartı koşmasan bile O'na hizmet ederim» dedim. Beni azat etti ve o şartı da koştu."

5037- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

"Hz. Ebû Bekr'in oğlu Abdurrahman uyurken öldü. Bu sebeple kız kardeşi Âişe (r.anhâ), onun adına birçok köle azat etti."

5038- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim malı olan bir köleyi azat ederse, mal kölenin olur; ancak efendisi şart koşarsa başka."

5039- Rebî'a b. Ebî Abdirrahman (ra)'dan: "Zübeyr bir köle satın alıp azat etti. Bu kölenin hür bir kadından doğma oğulları vardı. Zübeyr köleyi azat edince o çocuklar hakkında: «Bunların da velâsı bana aittir» deyince, çocukların annesini azat eden efendileri: «Hayır, onların velâları bi-

ze aittir» dediler. Bunun üzerine dava Osman'a aksetti. Osman, çocukların Zübeyr'in velâsında olduklarına hükmetti."

5040- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'e: «Hangi köleyi azat etmek efdaldir?» diye sordular. Şöyle buyurdu:

«En pahalı ve efendisi tarafından en çok beğenileni»."

5041- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"O, İslâm'a girmek için gelirken yanında kölesi de vardı; ancak birbirlerini kaybettiler. Daha sonra Ebû Hureyre, Peygamber (sav)'in yanında otururken köle çıkageldi. Peygamber (sav): «İşte ey Ebû Hureyre kölen geldi» buyurdu. Ebû Hureyre «Şahit ol, o artık hürdür» demekten kendini alamadı ve arkasından şu şiiri okudu: «Ey sefer gecesi! Uzunluğundan ve meşakkatinden Allah'a sığınırım. Yine de beni küfür yurdundan bu meşakkatli ve uzun gece kurtarmıştır»."

ÜMMÜ'L-VELED, MÜDEBBER KILMA VE MÜKÂTEBE YAPMA

5042- Selâme bn. Ma'kil (ra)'dan:

"Cahiliye devrinde amcam yanıma gelmişti. Beni Habbâb b. Amr'dan satın aldı. Ona Abdurrahman b. Habbâb'ı doğurmuştum. Sonra öldü. Asıl karısı bana dedi ki:

«Şimdi kocamın borcunun ödenmesi için satılacaksın.»

Hemen Allah Resûlü (sav)'e gidip şöyle dedim:

«Ey Allah Resûlü! Ben Hârice-i Kays-i Gaylân kolundan bir kadınım. Cahiliyede amcam beni Medine'ye getirip Ebu'l-Yesâr b. Amr'ın kardeşi olan Habbâb b. Amr'a sattı. Ona Abdurrahman b. el-Habbâb'ı doğurdum. Karısı bana:

«Şimdi onun borcunun ödenmesi için satılacaksın» dedi.»

Peygamber (sav) buyurdu ki:

«Habbâb b. Amr'ın velîsi kimdir?»

«Kardeşi Ebu'l-Yesâr» dediler. Ona haber gönderdi; gelince şöyle buyurdu:

«Onu azat edin! Bana bir köle geldiğini duyarsanız, size onun yerine bir tane veririm.»

Bunun üzerine beni azat ettiler; Peygamber (sav)'e bir köle geldi ve benim yerime onu verdi."

5043- Ömer (ra)'dan:

"Herhangi bir cariye, efendisinden çocuk doğurursa onu satamaz, başkasına hediye edemez, miras olarak bırakamaz. Kendisi ondan faydalanır. (Efendisi) ölünce hürriyetine kavuşur."

5044- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) aramızda henüz sağ iken, çocuklarımızın anneleri olan cariyelerimizi satar ve bunda hiçbir sakınca görmezdi."

5045- Câbir (ra)'dan:

"Ensâr'dan bir adam kölesini **müdebber** yaptı (yani ben öldükten sonra hürsün diyerek azat etti). Oysa başka kölesi yoktu.

Bunun üzerine Peygamber (sav) onu satılığa çıkardı, Kıptî olan İbnü'n-Nahhâm onu satın aldı. Bu köle, İbnü'z-Zübeyr'in emirliğinin ilk yılında vefat etti."

5046- Diğer rivâyet:

"Onu sekizyüz dirheme sattı. O parayı kendisine vererek:

«Önce kendi nefsinden başlayarak tasadduk et, sonra artanı ailene tasadduk et, yine bir şey artarsa, akrabana ver, akrabandan da artarsa önünde, sağında ve solunda bulunan fakirlere ver» dedi."

5047- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "**Mükâteb** (yani borçlanarak hürriyetini efendisinden satın alan köle), üzerinde bir dirhem borç kaldıkça köle sayılır."

5048- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Birinizin **mükâteb** kölesinin yanında borcunu ödeyebileceği parası varsa, artık o köle hür sayılacağı için kadın sahibesi ondan sakınsın ve örtünsün."

5049- Ömer b. Enes (ra)'dan:

"Sîrîn, malı çok olan Enes'den **mükâtebe** (para karşılığı özgürlüğünü) istedi, razı olmadı. Bunun üzerine Sîrîn, Ömer'e gitti. Ömer onu (Enes'i) çağırıp «Haydi bunu **mükâteb** yap!» dedi. Gene razı olmayınca ona bastonla vurdu ve şu âyeti okudu: **«Eğer onlarda bir iyilik bilirseniz (görürseniz) onları mükâteb yapın.»** (Nûr, 24/33) Bunun üzerine onu hemen **mükâteb** yaptı."

Derim ki: Buhârî'nin **mükâteb** bölümünde muallak olarak şu rivâyet yer almıştır: Ravh, İbn Cüreyc'den nakletti: Atâ'ya dedim ki:

"Malı olduğunu bildiğimde kölemi **mukâteb** yapmam bana vâcip midir?" Atâ:

"Ben vâcip görürüm" diye cevap verdi. Amr b. Dînâr dedi ki: Atâ'ya dedim ki:

"Bu hususta birinden bir hadis duydun mu?"

"Hayır" dedi ve şunu ilâve etti:

"Bana Mûsa b. Enes bildirdi: «Parası olan (köle) Sîrîn, Enes'den **mükâteb** olmasını istedi»." Yukardaki hadisi nakletti.

5050- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Berîre, Âişe'den mükâtebe bedelini ödemesi için ona para yardımı yapmasını rica etmiş. Henüz kitâbetinden (**mükâteblik** taksitlerinden hiçbir şey) ödememişti. Âişe ona şöyle demiş:

«Haydi sahibine dön, isterlerse senin mükâtebliğinin hesabını ödeyeyim, ancak bu takdirde velâ hakkın bana ait olur.» Berîre gidip bunu sahiplerine anlatınca razı olmayarak şöyle demişler:

«İsterse sevabına ödesin, ancak velâ bize ait olsun.» Âişe bunu Peygamber (sav)'e anlatınca, şöyle buyurmuş:

"Onu önce satın al, sonra azat et, velâ ancak azat edene aittir." Sonra kalkıp şöyle buyurdu:

«Bu insanlara ne oluyor da Allah'ın Kitabı'nda olmayan şartlar öne sürüyorlar? Allah'ın Kitabı'nda olmayan bir şeyi yüz kere de şart koşsa yine onun olmaz. Çünkü Allah'ın şartı daha doğru ve daha güvenilirdir»."

5051- Diğer rivâyet: "Her yıl bir ukiye ödemek üzere sahiplerimle dokuz ukiyeye **mükâtebe** yaptım."

5052- Diğer rivâyet: "Berîre, mükâtebliğinde yardım istedi. Üzerinde beş yıla bölünmüş taksitler halinde beş ukiye (borç) vardı."

5053- Diğer rivâyet: "Peygamber (sav) ona (Âişe'ye) şöyle buyurdu:

"Onu satın al ve onlara velâyı şart koş. Çünkü velâ hakkı azat edenindir." Benzeri rivâyet.

VASİYET BAHSİ

5054- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Vasiyet edecek malı bulunan bir müslümanın, vasiyeti yanında olmaksızın (hazırlamaksızın) üst üste iki gece geçirme hakkı yoktur."

5055- Diğer rivâyet: "Vasiyeti yanında yazılı olmadan üç gece."

Nâfi' dedi ki: İbn Ömer'in şöyle dediğini duydum: "Bunu Peygamber (sav)'den duyduğum gündenberi, yanımda yazılmış vasiyetim olmadan bir gece bile geçmemiştir."

5056- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Herhangi bir erkek ve kadın altmış sene Allah'a itaatle ömür geçirir, ölüm döşeğine düştüklerinde, vasiyet yoluyla vârislerini zarara uğratırlarsa ateşi hak etmiş olurlar." Sonra Ebû Hureyre: **"Vasiyet edeceği vasiyet veya borçtan sonra..."** meâlindeki âyeti, **"İşte bu en büyük kurtuluştur"**a (Nisâ, 4/14-13) kadar okudu.

5057- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e: "Falan adam öldü" denildi. Buyurdu ki:

"Az önce bizimle beraber değil miydi?"

"Evet."

"**Sübhanallah!** Sanki vasiyetinden mahrum bıraktıklarının gazabına uğramış."

5058- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e "hangi sadaka daha hayırlıdır?" diye soruldu.

"Sağlıklı, mala karşı cimri, zenginliği umar ve fakirlikten korkar bir durumdayken verecek olduğun sadakadır. Onu can boğaza gelip de falana şunu verdim, filanı şunu verdim deme durumuna gelinceye dek bekletmemendir" buyurdu.

5059- Diğer rivâyette: "Sağlıklı ve hırslı olup da hayatta uzun yıllar kalmayı arzu ettiğin ve fakir düşmekten korktuğun bir durumdayken" diye geçer.

5060- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişinin sağlıklı iken bir dirhem sadaka vermesi, ölürken yüz dirhem sadaka vermesinden daha hayırlıdır."

5061- Sa'd (ra)'dan:

Vedâ haccı yılında, yakalandığım şiddetli bir sancıdan dolayı Peygamber (sav) beni ziyarete geldi. Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Görüyorsun ya sancıdan kıvranıyorum. Benim malım var, tek kızımdan başka vârisim de yok. Malımın üçte ikisini vasiyet edip sadaka olarak vereyim mi?"

"Hayır."

"Yarısını?"

"Hayır."

"Üçte birini?"

"Üçte birini mi? Üçte biri de çoktur. Vârislerini zengin bırakman, senin için onları yoksul olarak insanlara avuç açacak durumda bırakmandan daha iyidir. Allah rızasını umarak harcadığın her bir harcama, hatta hanımının ağzına koyduğun her lokma karşılığında sevap alırsın" buyurdu. Sonra dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Arkadaşlarımdan sonra burada kalıcı mıyım?"

"Arkadaşların ardında kalıp da Allah rızasını dileyerek bir amelde bulunursan

mutlaka bir derecen artar ve yükselir. Şunu da söyleyeyim. Sen daha yaşayacaksın. Öyle ki Allah, seninle bazı kimselere hayır ulaştıracak, bazılarına da şer. Allahım, ashâbımın hicretlerini tamama erdir! Onları gerisin geri küfre döndürme! Zavallı Sa'd b. Havle, eğer Mekke'de ölürse Allah Resûlü (sav) ona çok acıyacaktır" dedi.

5062- Diğer rivâyet: Sa'd dedi ki: "Hicret ettiğim yerde ölmekten korktum. Bunun için Allah Resûlü (sav) üç kere: 'Allahım Sa'd'a şifâ eyle!' diyerek dua etti."

5063- Diğer rivâyet: Peygamber (sav), hasta iken beni ziyaret etti.

Buyurdu ki:

"Vasiyet ettin mi?"

"Evet" dedim.

"Ne kadar vasiyet ettin?"

"Allah yolunda malımın tümünü."

"Çocuklarına ne bıraktın?"

"Onlar iyidir, ihtiyaçları yoktur."

"Onda birini vasiyet et!" buyurdu. Bunu çok az buldum, devamlı olarak da artırmaya çalışıyordum, nihayet üçte bir deyince: "Üçte bir olur, hatta üçte bir bile çoktur" buyurdu.

5064- İbn Abbâs (ra)'dan:

İbn Abbas vasiyet konusunda şöyle derdi: "Keşke insanlar üçte birden vazgeçip dörtte birini vasiyet etselerdi. Çünkü Peygamber (sav) Sa'd'a: 'Üçte bir çok ya da fazladır' demiştir."

5065- İbn Mes'ûd (ra)'dan, dedi ki:

"Sizden biri arkasında, erkek ya da kadın hiçbir akraba bırakmadan öldüğünde neden malının hepsini fakirlere ve yoksullara bırakmaz ki?"

5066- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Biri bir adama malından bir hisse vasiyet etti. Peygamber (sav) bunu (hisse miktarını en çok) 'altıda bir' olarak takdir etti." [Bezzâr zayıf bir senedle.]

5067- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hiç şüphe yok ki Allah, her hak sahibine hakkını vermiştir, bu nedenle (doğal olarak hak sahibi olan) vâris için vasiyet söz konusu olamaz."

5068- Talha b. Musarrif (ra)'dan, dedi ki:

İbn Ebî Evfâ'ya: "Peygamber (sav) vasiyet etti mi?" diye sordum: "Hayır" dedi. Ben de şöyle dedim:

"Kendisi vasiyet etmediği halde halka nasıl vasiyeti emretti?"

"O, Allah'ın Kitâb(ı ile) amel etmelerini vasiyet etti" dedi.

5069- İbn Mâce sonunda şunu ekledi: Huzeyl b. Şurahbîl dedi ki: "Ebû Bekr, Allah Resûlü'nün (Şiâ'nın iddia ettiği gibi) vasîsinin emri altına girmek istemişti. Ebû Bekr, Allah Resûlü'nden (herhangi bir sahâbînin halifeliği yolunda) bir ahdini bulup da kendini onun (yani halifenin) hükmü altına sokmayı çok arzu etmişti."

5070- Âişe (r.anhâ)'dan:

Onun yanında Hz. Ali'nin Allah Resûlü (sav)'in vasîsi olduğunu söylediler. Şöyle dedi:

Ona ne zaman vasiyet etti? Vefat ederken göğsüme dayanmış bir halde idi ya da kucağımdaydı (dedi). Bir leğen istedi, kucağımda can verdi, vefatının farkına bile varamadım. Ona ne zaman vasiyet etmiş?

5071- Nesâî'nin rivâyeti: "Peygamber (sav)'in Ali'ye vasiyet ettiğini söylüyorlar. Allah Resûlü küçük abdestini bozmak için

leğen istedi; ben farkına varmadan son nefesini verdi. Kime vasiyet etmiş?"

5072- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

Cemel günü Zübeyr ayakta durduğu zaman, beni (Abdullah b. ez-Zübeyr'i) çağırdı. Yanında durunca şöyle dedi: "Oğlum! Bugün öldürülen kişi ya zalim, ya mazlum olarak öldürülecektir. Sanırım bugün ben mazlum (haksız yere) olarak öldürüleceğim. En büyük dert ve endişem borcumdur. Acaba malımız borcumuzu kapatır mı?" Sonra şöyle dedi: "Oğlum malımızı sat ve borcumu öde!"

Malının üçte birini vasiyet etti. Üçte birini de oğullarına, yani Abdullah'ın oğullarına bıraktı. Devamlı olarak borcunu vasiyet ediyor ve şöyle diyordu: "Onları ödeyemediğinde Mevlâm(sahibim)dan yardım iste!" Anlayamayarak sordum: "Babacığım, Mevlân kimdir?" "Allah'tır" dedi.

Vallahi borcunu öderken herhangi bir zorlukla karşılaştığım zaman: "Ey Zübeyr'in Mevlâsı, onun borcunu öde!" diyordum. O da o borcun ödenmesinde kolaylıklar ihsan ediyordu.

Zübeyr geride ne bir gümüş, ne de bir altın para bırakmadan öldürüldü; ancak geride Ğâbe (mevkiinde büyük bir arazi) Medine'de on bir ev, Basra'da iki ev, Kûfe'de iki ev, Mısır'da da bir ev bırakmıştı.

Onun (Zübeyr'in) borçtan kastettiği şu idi: Kişi gelir ona emanet para ya da mal bırakırdı. Zübeyr: "Olmaz, bu bıraktığın benim zimmetimde (emanet olarak değil) ödünç para ya da mal olarak dursun, çünkü ben emanetin yitirilmesinden korkarım" derdi.

Hiç kumandanlık yapmamıştı. Hiç haraç toplayıcılığı ve resmî görevde de bulunmamıştı. Ancak Peygamber (sav), Ebû Bekr, Ömer ve Osman'la birlikte harplere katılmıştı. Özetle üzerindeki borçları hesapladım; iki milyon iki yüz bin olarak buldum. Hakîm b. Hizâm'a rastladığımda dedi ki: "Yeğenim, kardeşimin üzerindeki borç ne kadardır?" Asıl rakamı gizleyerek "Yüz bin, dedim. Şöyle dedi:

"Vallahi mallarınızın bu borçlara yeteceğini sanmıyorum." Sonra ona gerçeği açıklayarak "Peki iki milyon ikiyüz bin olursa" dedim.

"Buna gücünüzün yeteceğini sanmıyorum, eğer ödeyemiyecek duruma gelirseniz benden yardım isteyin!" dedi.

Zübeyr yüzyetmiş bine Ğâbe'de bir arazi satın almıştı. Abdullah onu iki milyon altıyüz bine sattı ve: "Kimin Zübeyr'den alacağı varsa Ğâbe'ye gelsin ödeyeyim" dedi. Zübeyr'den dörtyüz bin alacağı olan Abdullah b. Ca'fer geldi ve: "İsterseniz ondan alacağımı size bırakayım." dedi. Abdullah "Olmaz" diye cevap verdi.

"İsterseniz sonra imkânınız olduğu zaman ödeyin!"

Abdullah yine "Olmaz" dedi.

"Öyleyse isterseniz bu araziden bir kısmını bana verin" diye teklifte bulundu. Bunun üzerine Abdullah: "Şuradan şuraya kadar senin olsun" dedi. Böylece Abdullah b. ez-Zübeyr araziden bir parça satıp babasının borcunu ödedi. Geride dörtbuçuk hisse daha kaldı.

Sonra Muâviye'ye gitti. Onun yanında Amr b. Osman, el-Münzir b. Zübeyr ve İbn Zem'a bulunuyorlardı. Muâviye ona: "Ğâbe arazisine ne kadar kıymet biçildi?" diye sorunca: "Herbir hisseye yüzbin" dedi.

"Peki geriye ne kaldı?"

"Dörtbuçuk hisse" dedi.

Münzir: "Bir hissesini yüz bine aldım" dedi.

Osman: "Ben de yüz bine bir hisse aldım" dedi. İbn Zem'a da: "Bir hisseyi de ben yüzbine aldım" dedi. Muâviye yine sordu: "Peki şimdi ne kaldı?"

"Bir buçuk hisse kaldı" deyince, Muâviye: "Ben de yüzelli bine, kalan bir buçuk hisseyi aldım" dedi.

Abdullah b. Ca'fer, Muâviye'den onun hissesini altıyüz bine satın aldı. İbnü'z-Zübeyr bütün borçlarını ödedikten sonra, Zübeyr'in diğer oğulları: "Haydi artık mirasımızı aramızda taksim et!" dediler. Şöyle cevap verdi:

"Vallahi hac mevsimlerinde tam dört sene 'Kimin Zübeyr'de alacağı varsa gelsin alsın' diye ilân edip alacaklı çıkarsa onların da borçlarını ödemeden malı taksim etmeyeceğim" dedi.

Dört yıl sonra geriye kalan malı aralarında taksim etti. Terikenin üçte birini çıkartıp Zübeyr'in geride kalan dört hanımına taksim etti; her birine bir milyon ikiyüz bin düştü. Bütün parası, elli milyon ikiyüz bin idi.

5073- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

Amr b. el-Âs b. Vâil es-Schmî dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Babam kendi adına, yüz köle azat edilmesini vasiyet etti. Diğer oğlu Hişâm onun adına elli köle azat etti. Elli köle de bana kaldı. Onları onun adına azat edeyim mi?" Şöyle buyurdu: "Babanız müslüman olsaydı, onun adına köle azat eder, sadaka verir veya onun namına hac ederdiniz. Böylece sevabı da ona ulaşırdı."

5074- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

Bir adam gelip Peygamber (sav)'e: "Ben fakirim, hiç bir şeyim yok. Bir yetimim var" dedi. Şöyle buyurdu:

"Yetimin malından israf etmeksizin, saçıp savurmaksızın ve kendi malına katmaksızın ye!"

5075- Ebû Zer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Ebû Zer! Seni güçsüz görüyorum; kendim için istediğimi senin için de isterim. İki kişiye olsun liderlik yapma! Yetim malına da velîlik yapma!"

Derim ki: Aslında da bu böyledir. (Müellif ilerde) hilâfet bahsinde bunu Müslim ve Ebû Dâvud'un rivâyeti olarak nakledecektir. Burada Müslim'i zikretmediği gibi orada da Nesâî'yi zikretmemiştir. Burada farkedemediğimiz bir hususu düşünmüş olmalıdır.

5076- Ali (ra)'dan:

Peygamber (sav)'den şu iki şeyi duyup ezberledim:

"Ergenlik çağına erdikten sonra yetimlik yoktur. Gece-gündüz bütün gün susmak yoktur."

5077- Sıla (ra)'dan:

Bir adam İbn Mes'ûd'a alaca bir at üstünde geldi ve şöyle dedi:

"Amcam malını bana vasiyet etti. Bu at da ondandır. Bu atı o tereketen satın alayım mı? "Hayır, malından hiçbir şey ödünç alma!" dedi.

5078- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kimse yetmiş sene hayır ehlinin amelini işler. Sonra, vasiyet ettiği zaman, haksız bir vasiyette bulunarak kötü bir amel ile can vermiş olup cehenneme girer. Bir başkası da yetmiş sene şer ehlinin amelini işler, sonra âdil bir vasiyette bulunur ve hayatını hayır içinde noktalayarak cennete girer." Ebû Hureyre dedi ki: "İsterseniz Allah'ın: **"İşte bunlar Allah'ın sınırlarıdır"** kavlini **"alçaltıcı azap vardır"**a kadar (Nisâ, 4/15-14) okuyunuz!"

FERAİZ BAHSİ

5079- Üsâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslüman kâfire, kâfir de müslümana vâris olamaz."

5080- Ebû Hureyre ve Cabir (r.anhumâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Farklı dine mensup iki kimse arasında **tevârüs** (miraslaşmak) yoktur."

5081- Üsâme (ra)'dan:

"Ey Allah Resûlü, yarın nerede konaklayacaksınız?" diye sordu. Mekke'nin fethedildiği sırada Resûlullah: "Ukayl bize (kalacak) ev mi bıraktı?" şeklinde cevap verdi.

5082- Muhammed b. el-Eş'as (ra)'dan:

"Onun yahudi ya da hıristiyan olan halası vefat etti. Durumu Ömer'e anlatıp: 'Ona kim vâris olabilir?' diye sordu. Ömer: 'Ona kendi dininden olanlar vâris olur' şeklinde cevap verdi.

Sonra Osman'a gidip ona da aynı soruyu sorunca Osman şöyle dedi: 'Ömer'in sana, 'Ona kendi dininden olanlar vâris olur' dediğini unuttuğumu mu sanıyorsun?' dedi."

5083- Urve (ra)'dan:

Ensâr'dan, Uhayha b. el-Cellâh adında bir adamın kendisinden küçük amcası vardı ve dayılarının gözetiminde kalıyordu. Uhayha sırf vâris olmak için onu yanına aldı ve öldürdü. Bunun üzerine dayıları: "Biz yetişip güçleninceye kadar ona baktık. Ama öldüren kişinin tarafı (asabî olması sebebiyle) miras alma hususunda bize üstün geldi"

(Urve dedi ki:) "Bu sebepledir ki bir katil öldürdüğü kimseye vâris olamaz."

5084- Rebî'a b. Abdirrahman (ra)'dan, o da bir çok âlimden:

"Cemel, Sıffîn ve Harre günü öldürülenler birbirlerine vâris olamadılar. Sonra Kudeyd Savaşı olunca yine birbirlerine mirasçı olamadılar, ancak mal sahibinden önce öldürüldüğü delille sabit olanlar bunun dışında tutuldu."

5085- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ömer Araplar içinde doğanlar dışında acemlerden hiçbirinin Araplara varis olmasını uygun görmedi."

5086- Ebû'l-Esved (ra)'dan:

"Muâz'a müslüman olan oğlunun kendisine vâris olduğu bir yahudinin mirası meselesi getirildi. Şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav) buyurdu ki: 'İslâm mağlup edilmez, (gücü) artar, eksilmez'."

5087- İbn Ömer (ra)'dan:

"Ğaylân es-Sakafî müslüman olduğunda nikâhı altında on hanım vardı. Peygamber (sav) ona şöyle buyurdu: 'Onlardan dört tanesini seç.'

Ömer'in dönemi gelince kadınlarını boşadı, mallarını oğulları arasında taksim etti. Ömer bunu duyunca şöyle dedi: 'Sanırım şeytanın sızdırdığı haberler içinde senin ölümün de vardır. Haberi içine koymuş, galiba çok yaşamıyacaksın. Allah'a yemin olsun ki, hanımlarına dönüp onları tekrar nikâhının altına alacaksın; ya da ben onları sana vâris kılacağım ve emir verip kabrini Ebû Rigâl'in kabri gibi taşa tutturacağım'."

5088- İbn Abbâs (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'in hakkında: "Bu ümmetten birini kendime dost edinseydim, onu dost edinirdim; ama İslâm dostluğu daha üstün ya da hayırlıdır" buyurdu-

ğu kimse (yani Ebû Bekr) dedeyi baba makamına koymuştur.

Bununla Ebû Bekr'i kasdetmiştir. Çünkü Ebû Bekr, İbn Abbâs ve İbnü'z-Zübeyr, "Dede, baba makamındadır" demiştir. Sahâbenin kalabalık olduğu bir devirde, bu meselede Ebu Bekr'e muhalif olan kimse zikredilmedi.

İbn Abbâs dedi ki: "Kızkardeşlerimin aksine de bana oğlumun oğlu vâris olur. Ben ölen oğlumun oğluna vâris olamam."

Ömer, Ali, İbn Mes'ûd ve Zeyd'den bu hususta değişik görüşler zikredilmiştir.

5089- İmrân b. el-Husayn (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: "Oğlumun oğlu (torunum) öldü; onun mirasından bana düşen nedir?" Şöyle buyurdu: "**Südüs** (= altıda bir)." Oradan ayrılınca onu çağırdı ve şöyle buyurdu: "Sana bir **südüs** daha vardır." Dönüp giderken yanına çağırdı ve şöyle buyurdu: "Diğer **südüs** hak değil, fazladan bir ikramdır!"

5090- Muâviye (ra)'dan:

"O, Zeyd b. Sâbit'e dedenin vâris olması hakkında bir mektup yazdı. Zeyd, cevâbî mektubunda şunu yazdı: 'Bana dede hakkında sormak üzere bir mektup yazdın, Allah en iyi bilendir. Onun hakkında halifeler dışında kimse hükmetmemiştir. Senden önce şahit olduğum iki halife de ona (dedeye), ölenin geride bir kardeş bıraktığı zaman mirasın yarısını; iki ve ikiden fazla kardeş bıraktığı zaman mirasın üçte birini verirlerdi. Kardeşler çok olsa bile dedenin hissesi **sülüsten** (= üçte birden) az olmazdı'."

5091- Ömer (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'e 'Dede için nasıl taksimat yapacağım?' diye sordu.

Resûlullah şöyle buyurdu: 'Ey Ömer! Bunu neden soruyorsun; bunu öğrenmeden önce öleceksin.' Gerçekten de Ömer bunu öğrenmeden vefat etti."

5092- Şa'bî (ra)'dan:

Haccâc beni ellerim bağlı olarak getirtti. Yolda Yezîd b. Ebî Eslem ile karşılaştık.

Dedi ki: "Bugün iki dudağın arasından çıkacak söze bakıyoruz. Bugün yalvarma günü değildir. Zira Haccac'ın nifâk ve şirki ayyuka çıkmıştır. Kendini iki lânetliden kurtarmaya bak."

Sonra Muhammed b. el-Haccâc ile karşılaştık. Aynı Yezîd'in söylediğini söyledi.

Haccâc'ın yanına girdiğimde bana: "Ey Şa'bî! Bize karşı çıktın. Hareketlerinde ileri gittin, değil mi?" diye sordu. Şöyle cevap verdim:

"Allah emîri ıslah etsin! Evimizi başımıza dar etti, değerimiz kalmadı, geçimimiz zorlaştı, uykumuz kaçtı, korku içinde kaldık, rezil olduk, hayır ve takva sahibi iyiler kalmadı, güçlü fâcirler de yok artık."

"Doğru söyledin. Vallahi bize karşı çıkmakla iyi etmediler, bozguna uğradıkları için bize karşı güç de kazanamadılar."

Şa'bî devamla: Mirasla ilgili (bir gün) bana ihtiyacı oldu ve haber gönderip:

"Ölen adam geride, bir anne, bir dede ve bir de kız kardeş bıraktı, bunların mirası hususunda ne dersin?" diye sordu

Dedim ki: "Bu mesele hakkında sahâbeden şu beş kişi ihtilâf ettiler; İbn Mes'ûd, Ali, Osman, Zeyd b. Sâbit ve İbn Abbâs." Dedi ki: "Peki onun hakkında İbn Abbâs ne dedi?" Eğer görüşü doğru ise şöyle yaptı: "Dedeyi baba makamına koydu, kız kardeşe bir şey vermedi, anneye **sülüs** (üçte bir) verdi."

"İbn Mes'ud ne dedi?"

"Onu altı hisseye böldü; kıza üç, dedeye iki, anneye bir hisse verdi."

"Peki onun hakkında mü'minlerin emiri (Osman) ne dedi?"

"Onu üç hisseye böldü."

"Peki Ebû Turâb (Ali) ne dedi?"

"Onu altı hisseye böldü; kıza üç, anneye iki, dedeye bir hisse verdi."

"Peki Zeyd ne dedi?"

"Onu dokuz hisseye böldü; anneye üç, dedeye dört, kız kardeşe iki (hisse) verdi" dedim. Ardından şöyle dedi:

Kadıya söyleyin mü'minlerin emîrinin (Osman) görüşünü yürürlüğe koysun."

5093- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

"Hz. Ömer dedenin mirasını yazdı (takdir etti) ama suikaste uğradığında onu getirtip imha ettikten sonra şöyle dedi: 'İlerde bize onun hakkındaki görüşünüzü belirteceksiniz."

5094- İbn Sîrîn (ra)'dan:

Abîde'ye dedim ki: "Dedenin (mirası) hakkında bana bir hadis rivâyet et." Şöyle dedi: "Dedenin mirası hakkında tam seksen çeşit farklı hüküm biliyorum."

5095- Ali (ra)'dan:

Dedi ki: "Kim cehennem çukurlarına atılmaktan hoşlanıyorsa, kardeşler ile dede arasındaki (miras) hakkında hüküm versin."

Son rivâyet kimliği meçhûl bir râvi kanalıyla gelmiştir.

5096- İbrâhim (ra)'dan:

"Hz. Ali, kardeşlerle beraber dedeyi de altıya katıyor ve her pay sahibine payını (mirasta tayin edilen hissesini) veriyordu.

Dede varken anne bir kardeşe ve bir kız kardeşe de miras vermiyordu. Çocuk varken dedeye **südüs** (altıda bir)'den fazla vermiyordu. Başka kimse yoksa o zaman veriyordu.

Ana baba bir kardeş varken, baba bir kardeşe vermezdi. Ana baba bir kız kardeş ve baba bir erkek kardeş olduğu zaman, kıza mirasın yarısını verir, diğer yarısını yarıyarıya dede ile kardeş arasında paylaştırıyordu. Eğer bir çok erkek ve kız kardeş olursa dedeyi onlara, **südüs** (altı)da bir vererek ortak yapıyordu."

5097- Şa'bî'nin Ali'den naklettiği rivâyette şöyle geçmektedir:

"Altı erkek kardeş ile dede bulunduğu zaman dedeye altıda bir verirdi."

5098- İbn Abbâs'ın Ali'den yaptığı rivâyette o, dedeye yedide bir verdi.

5099- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"O, kardeşlerle beraber dede bulunduğu zaman dedeye üçte bir verirdi. Bundan az vermezdi."

5100- Zeyd b. Sabît (ra)'dan:

"O, kız kardeş, anne, koca ve dede bulunduğu zaman, mirası yirmiyedi hisse yapar ve anneye altı, kocaya dokuz, dedeye sekiz, kız kardeşe dört hisse verirdi."

5101- İbrahîm (en-Nehaî) (ra)'dan:

"Peygamber (sav) iki nine baban tarafından, bir nine de annen tarafından (diyerek) üç nineye altıda bir verdi."

5102- Şa'bî (ra)'dan:

"Babanın annesi anneye vâris olmaz. Onun oğlu ona varis olamıyor da, kadın ona nasıl vâris olsun?"

5103- Ali ve Zeyd b. Sâbit (r.anhumâ)'dan:

"Eğer nineler (akrabalıkta) eşit iseler, üç nine vâris olur: Babasının iki ninesi; annesinin annesi ve babasının annesi. Bir de annesinin ninesi. Pay bunlardan yakın olanın olur."

5104- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Ninelerin mirasları yoktur, yedikleri ikramdır. Ninelerin yakınları ve uzakları birdir."

5105- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, kız ve oğlunun kızı hakkında dedi ki: Yarı ve altıda biri vardır (yani kız yarı alır, oğlunun kızı altıda bir alır). Kalanı kıza verilir."

5106- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, (kalanı) mirastan takdir edilmiş bir hissesi olan kimseyle birlikte bir kardeşe vermezdi; nineye öz kızı varken oğlunun kızına da vermezdi. Eşlere de vermezdi. Ali ise kadın ve koca dışında her hisse sahibine verirdi."

5107- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"Ona kız veyahut kız kardeşin mirastaki hissesi meselesi geldi, ona mirasın yarısını verdi, artanı da Beytu'l-male (hazineye) devretti."

5108- Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr (ra)'dan:

"Zuraykoğullarından olma kardeşime, Peygamber (sav)'in lanetleşme **(mulâane)** sonunda doğan çocuğun nesebi sormak için mektup gönderdim. Cevâbî mektubunda Peygamber (sav)'in onu annesinin nesebine kattığını ve annenin hem annesi ve hem de babası yerinde gördüğünü yazdı."

Süfyân dedi ki: "Malın hepsi annenin olur. Çünkü o, hem babası, hem de annesi mevkiindedir."

5109- el-Hasan (ra)'dan:

"Liânda bulunan kadının oğlu ölüp geride annesini ve annesinin akrabalarını bıraktığında: 'Anne malın üçte birini alır, gerisini de annesinin akrabaları alır' dedi."

5110- Ömer (ra)'dan:

"O, İbnü'd-Dahdâha'nın vârislerini aradı; (miras verecek) kimseyi bulamayınca malını dayılarına verdi."

5111- Ömer (ra)'dan:

Ona anne bir amca ile teyze meselesi getirildi. Anne bir amcaya malın üçte ikisini, teyzeye de üçte birini verdi.

5112- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Teyze anne yerindedir; hala da baba yerindedir. Kardeş kızı kardeş yerindedir. Mirasa hak kazanmış yakın akraba (asâbe) olmadığı zaman her rahim (akraba) ait olduğu akraba yerindedir.

5113- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Oğluyla birlikte bulunan ninenin verâset meselesinde dedi ki: 'Oğlu sağken, Peygamber (sav)'in malın altıda birini verdiği ilk nine odur'."

5114- Kabîsa (ra)'dan:

Annenin annesi olan nine, (diğer rivâyette babanın annesi olan nine diye geçer) Ebû Bekr'e mirasını sormak için geldi. Ebû Bekr dedi ki: "Allah'ın Kitâbı'nda senin için hiçbir şey yoktur; Allah Resûlü (sav)'in sünnetinde de senin için bir şey olduğunu bilmiyorum. Haydi evine git de bu meseleyi insanlara bir sorayım."

İnsanlara sordu. Muğîre b. Şu'be şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav)'in yanında bulundum, ona (nineye) altıda bir verdi." Ebû Bekr sordu:

"Yanında başka kimse var mıydı?" Hemen Muhammed b. Mesleme ayağa kalkıp aynı Muğîre gibi konuştu. Bunun üzerine, Ebû Bekr bu hükmü onun (ninenin) hakkında geçerli kıldı.

Sonra başka bir nine Ömer'e mirasını sormak için geldi. Ömer şöyle dedi:

"Allah'ın Kitâbı'nda senin için hiçbir şey yoktur. Bu hususta verilen hüküm senden başkası için verilmiştir. Ferâize bir şey ilâve edemem; ancak sizin için o **südüs** (altıda bir) bahis konusudur. Eğer birden fazla (yani iki büyük anne) olursanız aranızda paylaşırsınız; tek olursanız o altıda biri tek başına alırsınız."

5115- el-Kâsım b. Muhammed (ra)'dan:

"Ebû Bekr'e iki nine geldi; Ebû Bekr altıda biri anne tarafından olan nineye vermek isteyince, Ensâr'dan bir adam şöyle dedi: 'Öldüğü zaman, oğlu tarafından kendisine vâris olunacak kadını bırakıyorsun, olur mu bu?' Bunun üzerine Ebû Bekr altıda biri ikisinin arasında paylaştırdı."

5116- Büreyde (ra)'dan:

"Peygamber (sav), beraberinde anne olmadığı zaman nineye altıda bir vermiştir."

5117- Muâz (ra)'dan:

"Yemen'deyken, bir kız kardeş ile bir kız bırakarak ölen kimse hakkında, her birine **nısf** (yarısını) vererek mirasçı kıldı. O zaman Peygamber (sav) sağ idi."

5118- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

Dedi ki: "Ömer bir görüşü bizimle paylaştığı zaman rahatlardı. Bir koca ve ebeveynin mirası hakkında şöyle dedi: 'Koca yarı alır; anne ise kalanın üçte birini alır'."

5119- Yezîd el-Reşek (ra)'dan:

"İbnü'l-Müseyyeb'e, ölüp geride bir eş ve ana baba bırakan adam hakkında sordum. Şöyle dedi: 'Zeyd b. Sâbit bu terekeyi dört hisse olarak taksim ederdi'."

5120- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Geride kalan koca ve ana baba hakında şöyle demiştir: 'Koca yarısını, anne malın tamamının üçte birini alır. Geriye kalan da babaya kalır'."

5121- İkrime (ra)'dan:

İbn Abbâs, Zeyd b. Sâbit'e haber gönderdi: "Kalanın üçte birini Allah'ın Kitâbı'nda buluyor musun?" Zeyd'in cevabı: "Sen kendi görüşüne göre söz söyleyen bir adamsın, ben de kendi görüşümü söyleyen bir adamım."

5122- İbrâhîm (en-Nehaî) (ra)'dan:

"Koca, anne, anne-baba, baba-anne bir erkek kardeş, anne bir erkek kardeşlerin mirası hakkında şöyle derdi: 'Ömer, Abdullah b. Mes'ûd ve Zeyd bunları mirasta ortakçı yaparlardı.' Ömer: 'Baba akrabalığı artırır.' derdi."

5123- Ebû Miclez (ra)'dan:

"Osman, koca, anne ve anne bir iki kardeşle birlikte kalan anne-baba bir iki kardeşe mirastan hisse verir, Ali ise vermezdi."

5124- Hakîm b. Câbir (ra)'dan:

Ona denildi ki: "İbn Mes'ûd, anne-baba bir kız kardeşler, baba bir erkek kardeşlerle kız kardeşlerde; anne-baba bir kızkardeşlere üçte iki, kalanı ise kızlara bir şey ayırmadan sadece erkeklere verirdi."

Hakîm devamla bu konuda Zeyd b. Sabit'in:

"Erkeklere mirastan pay verip kadınlara vermemek cahiliyye uygulamalarıdır. Böyle bir durumda kız kardeşlere de hisse verilir." dediğini nakletti."

5125- Mesrûk (ra)'dan:

O da bunları ortak yapardı. Alkame ona dedi ki: "İçlerinde Abdullah b. Mes'ûd'dan daha anlayışlı kimse var mıdır?" "Hayır, ama ben Zeyd b. Sâbit ve Medinelileri gördüm, iki kız, oğlunun kızı, oğlunun oğlu ve iki kız kardeş bulunması halinde hepsini mirasa ortak yapıyorlardı."

5126- Şurayh (ra)'dan:

"Ölüp geride kocasını, annesini, baba bir kız kardeşini, anne bir erkek kardeşlerini bırakanın mirası meselesinde, asıl meseleyi altı hisseden yapar, sonra on hisseye çıkarırdı. Üç hisse olarak kocaya yarı, anne-baba bir kız kardeşe üç pay olarak yarı, anneye bir pay olarak **südüs** (altıda bir), anne bir kardeşlere iki pay olarak sülüs (üçte bir), baba bir kız kardeşe üçte ikiyi tamamlamak için bir pay vermiştir."

5127- Huzeyl b. Şurahbîl (ra)'dan:

Ebû Mûsâ'ya, kız, oğlunun kızı ve kız kardeşin mirasını sordular. Şöyle dedi: "Kız yarı alır, kız kardeş de yarı alır." Sonra soruyu sorana: İbn Mes'ûd'a git diye tavsiye edildi; O da ona gidip Ebû Musa'nın görüşünü hatırlatarak bu durumu sordu.

İbn Mes'ûd dedi ki: "Onun söylediği gibi söylersem haktan sapmış olur, hidayete ermişlerden (doğruyu söyleyenlerden) olamam." Sonra dedi ki: "Size Allah Resûlü (sav)'in verdiği gibi hüküm vereceğim. Kız yarı alır, oğlunun kızı üçte ikiyi tamamlamak için altıda bir alır. Kalan da kız kardeşin olur."

Ebû Mûsa haberdar edilince şöyle dedi: "Bu büyük âlim aranızda bulunduğu sürece bana sormayın!"

5128- Ali (ra)'dan:

"Siz: **'Bu taksim, onların yaptıkları vasiyetler yerine getirildikten ve borçları ödendikten sonradır'** meâlindeki âyeti (Nisâ, 4/12) okuyorsunuz, Peygamber (sav) borcun ödenmesinin vasiyetin yerine getirilmesinden önce olmasına hükmetmiştir. Anne-baba bir kardeşler, baba bir, anne ayrı kardeşlerden önce birbirlerine vâris olurlar. Erkek ise, anne-baba bir erkek kardeşine, baba bir erkek kardeşinden önce vâris olur."

5129- İbrahim (en-Nehaî) (ra)'dan:

Ali ile Zeyd dediler ki: "Köleler ve kitab ehli ne mahrum bırakılırlar, ne de vâris olurlar." Abdullah ise: "Mahrum bırakılırlar, vâris olamazlar." dedi.

5130- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), doğan çocuğun, ses verip ağladıktan sonra ölmesi halinde hem vâris olacağına, hem de kendisine vâris olunacağına hükmetti."

5131- Vâsile (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadın azatlısından, buluntu çocuğundan, **mülâane** yoluyla kocasından ayrılmasına sebep olan çocuğundan olmak üzere üç kimseden de miras alır."

5132- İbn Mes'ûd ve Ali (r.anhumâ)'dan:

"O ikisi, müslümanlığı kabul eden mecûsiler hakkında: 'İki taraftan da akrabalarının tümüne vâris olurlar' dedi."

5133- Muhammed b. Yahya b. Hibbân (ra)'dan:

"Dedem Hibbân'ın yanında biri Haşimî diğeri Ensâr'dan olmak üzere iki hanım vardı. Ensâriye'yi emzirmekte iken boşadı. Aradan bir yıl geçtikten sonra (dedem) öldü. Kadın hâlâ hayız olmamıştı.

Bunun üzerine kadın: 'Ben hayız olmadım, ona vâris olurum' dedi. Gidip Osman'ın yanında davalaştılar. Osman onun mirasa ortak olmasına hükmetti.

Hâşimî olan kadın Osman'ı kınayınca, Osman şöyle dedi:

'Bu, senin amca oğlunun işidir; çünkü bize böyle yapmamıza o işaret etti.' Bununla Ali'yi kastediyordu."

5134- Rebî'a b. Ebî Abdirrahman (ra)'dan:

"Abdurrahman b. Avf'ın karısı kendisinden boşanmayı istedi. O:

'Temizlendiğin zaman bana bildir.' dedi. Kadın temizlendikten sonra durumu bildirince Abdurrahman onu ebediyen boşadı, yahut kalan tek bir talakla boşadı. O sırada Abdurrahman hastaydı. Osman iddeti bittikten sonra kocasından kalan mirasa vâris kıldı."

5135- Zeyd b. Eslem (ra)'dan:

"Ömer, Peygamber (sav)'e ne evlat, ne de baba bırakmadan ölen (**kelâle**) hakkında sordu. Şu cevabı verdi:

'Sana yazın inen Nisâ sûresinin son âyeti yeter'."

5136- el-Berâ (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelerek dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Senden fetva istiyorlar. De ki: "Vâris olarak ne baba, ne de çocuğu bulunmayan..." Peygamber (sav) ona şöyle buyurdu: "Sana yaz âyeti (Nisâ, 4/176) yetişir."

5137- Diğer rivâyet: Ebû İshak'a dedim ki: "**Kelâle**, ölüp de geride çocuk ve baba bırakmayan kimsedir, değil mi?" Şöyle dedi: "Öyle olduğu iddia ediliyor."

5138- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dayı, sadece vârisi olmayana vâris olur."

5139- Ömer (ra)'dan:

O (mirasla ilgili) hala hakkındaki hayretini çoğu kez "kendisine vâris olunuyor ama vâris olamıyor" sözleriyle ifade ederdi.

5140- Ömer (ra)'dan:

"O şöyle derdi: 'Diyet, **âkile**ye (yani diyeti ödemeye iştirâk eden baba cihetinden yakınlara) aittir. Öyleyse bunlar ona (diyete) vâris olurlar. Kadın, kocasının diyetine vâris olamaz.' Dahhâk b. Süfyân ona şöyle dedi:

Peygamber (sav) bana 'Eşyem ed-Dubâbî'nin karısını kocasının diyetine mirasçı kıl!' diye yazdı. O kadın başka kavimdendi. Bunun üzerine Ömer kararından döndü."

5141- Bureyde (ra)'dan:

"Bir kadın Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: 'Anneme bir cariyeyi sadaka olarak vermiştim. Annem öldü, cariye kaldı.' 'Sen sevabını aldın; cariye miras olarak sana geri döndü' buyurdu."

5142- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan: Dedi ki:

"Oğullardan erkek çocuklar eğer başka erkek çocuğu yoksa ölenin çocukları mesabesindedir. Oğlanlardan erkek torunlar, erkek çocuklar, oğlanlardan kız torunlar ise kız çocukları gibidir. Bunlar miras alma ve mirasa engel olma hususunda birbirleriyle aynıdırlar. Adam ölüp de geride oğluyla, torunu kalmışsa, torun mirastan pay alamaz.

Eğer adam ölüp de geride bir kız, bir de erkek oğlundan erkek torun bırakırsa, kız yarı alır, kalan da oğlundan erkek toruna kalır. Çünkü Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

'Miras hisselerini (Kur'ân'da takdir buyurulan hak sahiplerine verin; ondan sonra geriye kalanı akrabalıkta en yakın olan erkek kişiye verin'."

5143- Ali (ra)'dan:

"Ona, biri anne bir kardeş, diğeri koca olan iki amcaoğulları hakkında sordular. Şöyle dedi: 'Koca yarı alır, anne bir kardeş olan **südüs** (altıda bir) alır, kalanı aralarında yarı yarıya paylaştırılır'."

5144- Zeynep (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'in başını tarıyordu. Yanında Osman b. Affân'ın hanımı ile muhâcir hanımlar da vardı. Bunlar, (Hz. Peygamber'e, varislerin çokluğu sebebiyle) evlerinin kendilerine dar gelmeye başlayacağından ve (yakında) oradan çıkarılacaklarından yakındılar. Bunun üzerine Peygamber (sav) muhâcirlerin evlerinin kadınlarına miras olarak verilmesini emretti.

İbn Mes'ûd öldüğünde karısı Medine'deki evine vâris oldu."

5145- Fâtıma (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her kadının oğullarının mensup olduğu asâbesi vardır; Fâtıma'nın evlâdı müstesna, onun velîsi de, asâbesi de benim!"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5146- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Cahiliye döneminde yapılan miras taksimatı, cahiliyede yapıldığı üzere olur. Miras henüz taksim edilmeden İslâm'a girmişlerse miras taksimi İslâm üzere olur."

[Ebû Dâvud. Mâlik'in de benzeri bir mürsel rivâyeti bulunmaktadır.]

VELÂ, VÂRİSİ OLMAYANLAR, PEYGAMBER (SAV)'İN MİRASI VE BAZI EŞYASI İLE MALLARI

5147- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mala kim vâris olursa velâya da vâris olur." [Tirmizî; daha sonra "İsnâdı kavî değildir" dedi.]

5148- Amr b. Şuayb'dan, o babasından; o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Velânın mirası, erkeklerden en büyüğüne düşer. Kadınlar velâya bizzat azat ettikleri veya azat ettiklerinin azat ettikleri olması dışında vâris olamazlar."

5149- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Âişe azat etmek niyetiyle bir cariye satın almak istedi. Ancak cariyenin ailesi velâyet hakkı kendilerinin olmadan buna razı olmadı. Âişe, durumu Peygamber (sav)'e anlatınca, şöyle buyurdu: 'Bu şart seni alıkoymaz, çünkü velâ hakkı azat edenindir'."

5150- Ebû Bekr b. Abdirrahman (ra)'dan:

"Âs b. Hişâm öldü. Üç tane oğul bıraktı. İkisi anne bir oğullar, diğeri ise başka bir anneden olan oğul. Anne bir olan oğulların biri öldü. Geride mal ve azatlı köleler bıraktı. Anne-baba bir kardeşi malına ve azatlı kölelerinin velâsına vâris oldu.

Sonra vâris öldü, geride baba bir oğul ve kardeş bıraktı.

Oğul dedi ki: 'Babamın hissesine düşen mal ve azatlı kölelerin velâsı benim hisseme düşmüştür.' Kardeşi dedi ki: 'Durum böyle değildir. Senin hissene sadece mal düşmüştür, azatlıların velâsını değil. Bugün kardeşim ölseydi ben ona vâris olmaz mıydım?' Bunun üzerine Osman'a başvurdular. Osman, azatlıların velâsını kardeşine verdi."

5151- Ziyâd b. Ebî Meryem (ra)'dan:

"Bir kadın kendisine ait bir köleyi azat etti. Sonra öldü, geride oğlunu ve kardeşini bıraktı: Sonra azatlısı da öldü. Kadının oğlu ile kardeşi miras hakkında Allah Resûlü (sav)'e geldiler. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Miras kadının oğlunundur.' Kardeşi dedi ki: 'Bir cürüm işleseydi kime ait olacaktı?'

'Sana' buyurdu."

5152- el-Hasan (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e bir köle getirdi. Dedi ki: "Ben bunu satın aldım, azat edeceğim, ne buyurursun?"

"Kardeşin ve mevlândır (azatlı kölendir)."

"Onun velâsı hakkında ne dersin?"

"Sana şükranda bulunursa, kendisi için hayır, senin için şerdir. Eğer sana nankörlük ederse, bu senin için iyi, onun için kötü olur."

"Peki malı hakkında ne dersin?"

"Eğer akraba bırakmadan ölürse ona vâris olursun!" buyurdu.

5153- Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesinden:

"Riyâb b. Huzeyfe bir kadınla evlendi; kadın ona üç oğlan doğurdu. Anneleri öldü, onun mallarına ve azat ettiği kimselerin velâsına vâris oldular. Amr b. el-Âs oğullarının asâbesi (yani sadece vâris olduğunda malın tamamını alabilecek en yakın akrabaları) idi. Amr, onları Şam'a yolladı, orada öldüler. Amr b. el-Âs geldi. Bir azatlısı da öldü ve geride mal bıraktı. Kardeşleri Ömer nezdinde ondan (Amr'dan) davacı oldular. Ömer şöyle dedi: Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Çocuğun veya babanın sahip olduğu mal, asâbesi kimse onundur.' Ömer, Amr'a Abdurrahman b. Avf, Zeyd b. Sâbit ve başka bir adamın şehâdetini taşıyan bir mektup yazdı. Daha sonra Abdülmelik b. Mervan halife olunca, onun huzurunda da davalaştılar. Abdülmelik: 'İşte bu, benim öngördüğüm hükümdür' dedi. Amr ise: 'Abdülmelik Ömer'in mektubu ile hükmetti. Kıyamete kadar biz bundan ayrılmayız' dedi."

5154- el-Mikdâm (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her mü'mine kendinden daha ileriyim. Kim bir borç veya bakıma muhtaç çoluk-çocuk bırakırsa bunların sorumluluğu bana aittir. Kim bir mal bırakırsa, vârislerin olur. Ben mevlâsı olmayanın mevlâsıyım(vârisi olmayanların vârisiyim) malına vâris olurum; esirini kurtarırım. Dayı da mevlâsı olmayanın mevlâsıdır. Yeğenin malına vâris olur; onun esirini kurtarır."

5155- Diğer bir rivâyet: "Kim borç gibi ağır bir yük bırakırsa, onu ödemek bana aittir; mal bırakırsa vârislerine âittir. Ben vârisi olmayanın vârisiyim; onun diyetini öderim ve ona vâris olurum."

5156- Büreyde (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e bir adam gelip şöyle dedi: "Bende Ezd kabilesinden bir adamın mirası var, o kabileye mensup birini bulamadım ki ona vereyim." Şöyle buyurdu: "Haydi git tam bir yıl Ezd kabilesinden birini ara." Bir yıl sonra O'na geldi ve dedi ki: "Bunu verecek bir Ezdî bulamadım." Şöyle buyurdu: "İlk rast geleceğin Huzâî kabilesinden birine bak, ona verirsin." Adam gittiğinde, "Bana o adamı getirin!" buyurdu. Adam gelince, şöyle buyurdu: "Huzâa kabilesinin en yaşlısını bul ve mirası ona ver!"

5157- Diğer bir rivâyet: Huzâa'dan bir adam öldü. Mirası Peygamber (sav)'e getirilince, şöyle buyurdu: "Onun bir vârisini, ya da bir akrabasını arayın." Ne bir vâris, ne de bir akrabasını bulabildiler. Bunun üzerine "Onu Huzâa'nın en yaşlısına verin!" buyurdu.

5158- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in azatlı kölelerinden biri öldü ve geriye mal bıraktı. Ancak ne bir yakın, ne de bir çocuk bıraktı. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Mirasını kendi köy halkından birine verin!'"

5159- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir adam öldü, geride vâris bırakmadı; sadece azat ettiği bir köle bıraktı. Peygamber (sav) adamın mirasını ona (azatlıya) verdi."

5160- Temîm ed-Dârî (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Daha önce müşrikken müslüman biri vasıtasıyla müslüman olan kimse hakkındaki sünnet (hüküm) nedir?" Resûlullah bana bunu açıklayarak buyurdu ki: "Müslüman kişi, İslâm'ı kabul edene sağlığında da, ölümünde de insanların en yakın ve en ileri olanıdır."

5161- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimin vasıtasıyla bir kimse müslüman olursa, cennet ona vâcip olur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

5162- Ömer (ra)'dan:

"Bulunmuş çocuk hürdür, (kimse onda velayet iddia edemez) mirası da Beytü'l-Mal'a aittir. Efendisi tarafından 'Senin üzerinde kimsenin velayeti olmasın, seni azad ediyorum' diyerek azad edilen köle de hürdür ve mirası da Beytü'l-Mal'a aittir."

5163- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Vârislerim bir dinarı bile aralarında taksim edemezler. Hanımlarımın nafakası ve hizmetçilerimin geçiminden sonra, bıraktıklarımın hepsi sadakadır."

5164- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Fâtıma babasının ölümünden sonra Allah'ın Peygamber (sav)'e ganimet olarak ihsan ettiği malın mirasını Ebû Bekr'den istedi. Ebû Bekr ona şöyle dedi: 'Peygamber (sav) buyurdu ki: 'Biz miras olarak bir şey bırakmayız, bıraktıklarımız sadakadır." Fâtıma buna çok kızdı. Ölünceye kadar Ebû Bekr ile konuşmadı. Fâtıma, Peygamber (sav)'den sonra altı aydan biraz az yaşadı. Allah Resûlü (sav)'e Hayber ile Fedek'teki fey olarak ihsan ettiği maldan ve Medine'deki zekât malından kendi hissesine düşeni istedi. Ebû Bekr bunu kabul etmedi ve: 'Bunlardan hiçbirini sana veremem. Peygamber (sav)'in uygulamasını terkedemem. Ne yaptıysa ben de onu yaparım. O'nun emrine karşı gelirsem perişan olurum' dedi. Ömer de aynısını yaptı. Ancak Medine'deki sadakasını Ömer, Ali ile Abbâs'a verdi. Hayber ile Fedek'i elde tuttu ve 'Bunlar Allah Resûlünün (sav)'in sadakasıdır. Onunla ilgilenmek, gelirlerini fakirlere ve ilgili yerlere dağıtmak, işbaşında olanlara aittir' dedi. O araziler bugüne kadar o hal üzere kalmışlardır."

5165- Diğer rivâyet: "Bize vâris olunmaz; bıraktıklarımız sadakadır. Ne var ki Muhammed ailesi bu maldan (Allah'ın malından) yerler ve geçinirler. Geçimliklerinden başka bir şey yapma hakları da yoktur."

5166- Ebû't-Tufeyl (ra)'dan:

"Fâtıma babasının mirasını istemek için Ebû Bekr'e geldi. Ebû Bekr ona şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Allah, Peygamberine onu geçindirecek bir şey ikram ederse, geride kalan kendinden sonra iş başına geçenlerin emrine verilir'."

5167- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) vefat ettikten sonra hanımları, miraslarını istemek için Osman'ı Ebû Bekr'e göndermek istediler. Bunun üzerine Âişe şöyle dedi: Allah Resûlü (sav): Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız ancak sadakadır' buyurmamış mıydı?"

5168- Diğer rivâyet: "Allah'tan korkmuyor musunuz, Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duymadınız mı?: 'Biz miras bırakmayız; bıraktığımız sadaka olur. Muhammed ailesinin malı, gelip geçenler ve misafirler içindir. Ben öldüğüm zaman, benden sonra iş başına gelecek olan emîrin olur'."

5169- Amr b. el-Hâris el-Huzâ'i (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir köle, ne bir cariye bırakmadı. Bıraktığı şey, binmiş olduğu beyaz ka-

tır ile silahı ve Allah yoluna tasadduk ettiği bir tarladan ibaretti."

5170- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), mushafın iki kapağı arasında bulunandan (Kur'ân'dan) başka bir şey bırakmamıştır."

5171- İbn Sîrîn (ra)'dan, dedi ki:

"Kılıcımı Semure'nin kılıcı gibi yaptırdım. Semure de kılıcını Peygamber (sav)'in kılıcı şeklinde yaptığını iddia etti. Semure son derece zâhid biriydi."

5172- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Mekke'ye girdiği gün sancağı beyazdı."

5173- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in bayrağı siyah, sancağı beyazdı."

5174- Simak (b. Harb)'dan, o kavminden bir adamdan, o da onlardan başka birinden:

"Peygamber (sav)'in bayrağını sarı olarak gördüm."

5175- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in bayrağı alaca yün işlemeli kaftandan dört köşeli siyah bir bayraktı."

5176- Âsım el-Ahvel (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in bardağını Enes'in yanında gördüm. Biraz eskiyip içinde bazı çatlamalar olmuş, o çatlakları gümüşle kapatmıştı. Nudârdan yapılmış geniş bir bardak idi." Ma'mer dedi ki: "Nudâr, Necid'de bulunan bir ağaç adıdır."

Enes dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'e bu bardakla sayamadığım sayıda su ikram ettim."

İbn Sîrîn der ki: "Ben o bardağı gördüm, üzerinde demirden bir halka vardı. Enes o halkanın yerine gümüş yahut altından halka yapmak istedi, ancak babası Ebû Talha şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sav)'in yaptığı hiçbir şeyi değiştirip bozma!' Bunun üzerine Enes bundan vaz geçti."

5177- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Abdullah b. Selâm dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'in içtiği bardak ile sana su vereyim mi?" Onunla evine gittim. O bardak ile bana su içirdi. Sevik (bir nevi yemek) de yedirdi ve bana "Burada namaz kıl; Resûlullah (sav) burada namaz kılmıştı" dedi.

5178- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in bostanımızda Luheyf (noktasız Ha harfiyle) adında bir atı vardı."

Diğer rivâyette, Luhayf (noktalı Ha harfiyle) şeklindedir.

HUDUD (HADLER / ŞER'Î CEZALAR) BAHSİ

ŞER'Î CEZALARIN UYGULANMASININ TEŞVİKİ, MÜMKÜN OLDUĞUNCA ÖNLENMESİ, AFFEDİLMESİ İÇİN ARACILIK YAPILMASI VE BUNUN DIŞINDAKİ TA'ZİR CEZASI

5179- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yeryüzünde uygulanan şer'î bir ceza, yeryüzünde bulunanlar için, üstlerine otuz sabah yağmur yağdırılmasından daha hayırlıdır."

5180- Diğer rivâyet: "Kırk gece."

5181- en-Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın yasakladığı sınırları çiğnemeyip onlara riayet edenler ile çiğneyenler, bir gemide kur'a çekip de kimisine geminin üstü, kimisine de altı düşen kimseler gibidir. Alt katta bulunanlar susadıklarında üst kattakilere gidip: 'Geminin bizim hissemize düşen yerinden bir delik açıp da su alsak ve sizi rahatsız etmesek' derler.

Eğer izin verirlerse hep birlikte boğulurlar, ama engel olurlarsa hep birden kurtulurlar."

5182- Zeyd b. Eslem (ra)'dan:

"Bir adam zina yaptığını itiraf etti; Peygamber (sav) onu kamçılamak için bir kamçı istedi. Kırık ve küçük bir kamçı getirildi. 'Biraz daha büyük olsun' dedi. Bu defa henüz meyvesi devşirilmemiş büyük bir çubuk getirildi. 'Bundan küçük olsun' dedi. Bu defa ata binerken kullanılmış gayet yumuşak bir kamçı getirildi. Emretti ve o yumuşak kamçı ile şer'î cezayı uyguladı. Sonra şöyle buyurdu:

'Ey İnsanlar! Allah'ın yasaklarından kaçınma zamanınız gelmedi mi? Her kim bu kirli işlerden birine bulaşırsa, Allah'ın setri ile setredip (kimseye söylemesin), çünkü kim yaptığını açığa vurup da ifşa ederse (ya da itiraf ederse) ona Allah'ın Kitâbı'nı uygularız'."

5183- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gücünüz yettiğince müslümanlardan şer'î cezaları önleyin. Eğer meşrû çıkış yolu (özrü) varsa serbest bırakın. Çünkü idarecinin affetmekte yanılması, ceza vermekte yanılmasından daha iyidir."

Tirmizî: "Mevkûf olarak da rivâyet olunmuştur ki bu, daha sahihtir" dedi.

5184- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şer'î cezalar dışında, saygınlığı olan kişilerin ufak tefek yanılgılarına bakmayın."

5185- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Aranızda işlediğiniz suçlarda birbirlerinizi affedin, zira haddi gerektiren herhangi bir suç bana yansırsa cezasının uygulanması vâcip olur."

5186- Yezîd b. Nuaym'dan, o da babasından:

"Mâiz, Peygamber (sav)'e gelerek dört kere zina ettiğini itiraf etti. Bunun üzerine

Resûlullah (sav) emretti, recmedildi. Daha sonra Hezzâl'a dedi ki: 'Eğer elbiseni (Mâiz'in) üzerine örtüp bu olayı gizleseydin senin için daha iyi olurdu'."

İbnü'l-Münkedir dedi ki:

"Mâiz'e, Peygamber (sav)'e gidip durumunu bildirmesini, Hezzâl emretmişti."

5187- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şefaat edip de Allah'ın verdiği cezalardan birisinin uygulanmasını önlerse, Allah'la zıtlaşmış olur. Kim bile bile batıl bir davada çekişirse, kendini ondan çekinceye dek Allah'ın gazabında olur. Kim mü'minde olmayan bir şey söyleyip ona iftira atarsa, söylediğini geri alıncaya kadar, Allah onu cehennemliklerin düştüğü irin çukuruna koyar."

5188- Zübeyr b. el-Avvâm (ra)'dan:

"O, bir hırsızı yakalayıp sultana götürmekte olan bir adamla karşılaştı. Zübeyr adamı salıvermesi için aracı olmak istedi.

'Olmaz, ben sultana teslim edeyim de sonra ne yaparsan yap!' deyince, Zübeyr şöyle dedi: 'Şefaat (aracılık) henüz sultana ulaşmadan önce olur. Sultana ulaştıktan sonra, şefaat edene de edilene de lânet olunur'."

5189- Safvân b. Ümeyye (ra)'dan:

Ona: "Hicret etmeyen helâk olur" denildi. Bunun üzerine Safvân Medine'ye geldi, mescidde hırkasını yastık yapıp uyudu. Hırsız gelip başının altından hırkasını çaldı. Safvan hırsızı yakalayıp derhal Peygamber (sav)'e götürdü. Peygamber (sav) elinin kesilmesini emredince Safvân şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Ben bunu istememiştim. Hırkam ona sadaka olsun."

"Bunu bana gelmeden önce yapsaydın olmaz mıydı?" buyurdu.

Ebû Dâvud ve Nesâî de benzerini rivâyet ettiler. Dedi ki: " Peygamber (sav) hırsızın elini kestirdi."

5190- Hânî b. Dinar (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın koyduğu cezalar dışında hiç kimseye on kamçıdan fazla celde vurulmaz."

5191- Ayrıca Buhârî ve Tirmizî'nin Allah Resûlü (sav)'den dinlemiş bir sahâbi kanalıyla şöyle bir rivâyeti daha vardır:

"Allah'ın koyduğu cezalardan biri dışında, on vuruştan (kamçıdan) fazla ceza uygulanması sözkonusu olamaz."

5192- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şer'î ceza gerektirecek bir suç işleyip de bunun haddi ona dünyada uygulanırsa, Allah'ın adâleti ona âhirette tekrar bir ceza vermeye müsaade etmez. Kim şer'î cezayı gerektiren bir suç işleyip de Allah onu örtüp affederse Allah, affettiği şeyi tekrar yürürlüğe sokmayacak kadar Kerim'dir."

ÖLDÜRMENİN GÜNAHI, ÖLDÜRMEYİ MÜBAH KILAN HUSUSLAR VE İNTİHAR

5193- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haram kan akıtmadıkça (adam öldürmedikçe) mü'min, daima dininin genişliğinde (müsamahasında) olur."

5194- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah her günahı bağışlayabilir. Ancak

müşrik olarak ölen veya taammüden bir mü'min öldüreni bağışlamaz."

5195- Ubâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir mü'mini isteyerek öldürürse Allah onun tevbesini kabul etmez."

5196- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir mü'mini öldürmek, Allah katında dünyanın yıkılmasından daha büyük (günah)tır."

5197- Ebû Hureyre ve Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer gök ehli ile yer ehli birleşip bir mü'mini öldürseler, Allah hepsini ateşte yüzüstü süründürür."

5198- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"İman, ihanete engeldir. Mü'min ihanet etmez."

5199- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim haksız yere öldürülürse, Âdem'in ilk oğlu onun kanının günahını katmerli olarak yüklenir. Çünkü öldürme işini ilk icat eden odur."

5200- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü kişi bir adamın elinden tutup huzura gelecek ve şöyle diyecek: 'Ya Rabbi, bu adam beni öldürdü.'

Allah soracak: 'Onu niçin öldürdün?'

'Onu Senin şânın yüce olsun (dinin yücelsin) diye öldürdüm" diyecek.

'Benim şânım yücedir (haklı olarak öldürmüşsün)" buyuracak.

Kişi bir adamın elinden tutup (huzura) gelecek ve şöyle diyecek:

'Ya Rabbi, bu adam beni öldürdü."

Allah: "Neden öldürdün onu?" diye sorunca şu cevabı verecek:

'Falan kimsenin yücelmesi için."

Allah: "Falanın şânı yüce değildir" diye cevap verecek, katil dönüp günahıyla başbaşa kalacaktır."

5201- el-Mikdâd b. el-Esved (ra)'dan:

O, Peygamber (sav)'e dedi ki: "Kâfirlerden birine rastlayıp çarpışsam ve o ellerimden birini kılıcıyla kesse, sonra benden kaçıp bir ağaca sığınarak 'Ben müslüman oldum' dese, ne buyurursun ey Allah Resûlü, onu öldürebilir miyim?" Peygamber (sav): "Onu öldürme!" buyurdu.

"Ey Allah Resûlü! Ama o elimi kestikten sonra müslüman olduğunu söyledi" deyince, yine "Öldürme! Çünkü sen onu öldürürsen, senin onu öldürmenden önceki durumunda olur. Sen de o adamın dediği kelimeyi söylemeden önceki durumunda olursun."

5202- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haksız yere bir adam öldürülürken hiçbiriniz orada durmasın. Çünkü lânet, orada durup da öldürülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner. Bir adam haksız yere dövülürken, sizden biri orada durmasın. Çünkü lânet orada durup da dövülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

5203- Furât b. Hayyân (ra)'dan:

"Peygamber (sav), onun öldürülmesini emretti. Çünkü o Ebû Süfyân'ın casusu idi. Aynı zamanda da Ensâr'dan bir adamın dostu ve müttefiki idi. Ensâr'dan halka şeklinde oturmuş bir gurubun yanından geçti ve 'Ben müslümanım' dedi. Ensâr'dan biri dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Ben müslümanım diyor.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'İçinizden bazıları var ki, onları imanlarına havale ederiz. İşte Furât b. Hayyân da onlardan biridir'."

5204- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'tan başka ilah olmadığına benim de O'nun Resûlü olduğuma şehâdet eden müslüman kişinin şu üç durum dışında kanı helâl olmaz: Zina eden evli kişi, haksız yere adam öldüren kişinin) kısasen öldürülmesi, dinini terkederek cemaatten (İslâm toplumundan) ayrılan kişi."

5205- Sahâbeden bir adamdan:

"Peygamber (sav)'e katil ile ona öldürmeyi emreden kimse hakkında soruldu. Şöyle buyurdu: 'Cehennem ateşi yetmiş parçaya ayrıldı. Öldürmeyi emreden için altmış dokuz ve öldüren için bir parça vardır'."

5206- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Öldürenle öldürülen kıyamet günü getirilir. Öldürülen şöyle der:

'Ey Rabbim, bu adama sor beni neden öldürmüş.' O da cevap verir:

'Ey Rabbim, şu kimse onu öldürmemi emretti.' Sonra ikisinin elinden tutulup cehenneme atılır'."

5207- Muhârık (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: "Adam gelip malımı almak istiyor (ne yapayım)?" Şöyle buyurdu:

"Ona Allah'ı hatırlat."

"Peki Allah'ı hatırlamazsa?"

"Ona karşı çevrendeki müslümanlardan yardım talep et!"

"Eğer çevremdeki müslümanlardan kimse yok ise?"

"Ona karşı sultandan yardım iste!"

"Eğer sultan uzakta ise?"

"O zaman malın için onunla savaş, öldürülürsen âhiret şehitlerinden olursun, öldürülmezsen malını savunup kurtarmış olursun."

5208- Cündüb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Büyücüye uygulanacak had cezası boynunu kılıçla vurmaktır."

5209- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir dağdan atlamak suretiyle canına kıyarsa cehennem ateşinde de ebediyen yuvarlanıp duracaktır. Kim kendini zehirleyerek canına kıyarsa, cehennemde de eline bir zehir verilip orada ebediyen kendisini zehirleyip duracaktır. Kim kendini bir demir parçasıyla öldürüp intihar ederse, ebedi olarak elindeki demiri cehennemde de karnına saplayıp duracaktır."

5210- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim kendini asarsa, cehennemde de kendini asacak; kim kendini bir aletle öldürürse, cehennemde de kendini aletle (tekrar tekrar) öldürecektir."

5211- el-Hasanu'l-Basrî (ra)'dan:

"Bize Cündüb b. Abdillah bu mescidde rivâyet etti; ondan işittiğimiz hiçbir hadisi unutmadık; Cündüb'ün Peygamber'e karşı yalan söylemesine asla ihtimal vermeyiz. Bu bakımdan en ufak bir endişemiz de yoktur.

Dedi ki: 'Bir adamın yarası vardı; (acısına dayanamayarak) kendini öldürdü. Bunun üzerine Allah Teala şöyle buyurdu: Kulum kendisini öldürmekte Benden önce davrandı. O yüzden cenneti ona yasak ettim'."

5212- Diğer rivâyet: "Sizden öncekilerden bir adamda bir yara çıktı. Yara ona acı verince, sadağından bir ok çıkartıp yarayı deşti, kanama başladı ve kan kaybından öldü. Rabbiniz şöyle buyurdu: 'Ben ona cenneti yasak ettim'." Hasan elini mescide uzatıp "Evet vallahi bu hadisi bana Cündüb Peygamber (sav)'den işte bu mescidde nakletti."

5213- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) müşriklerle karşılaşıp da iki ordu kıyasıya savaşa başlayınca, ashâbından biri özveriyle savaştı, can siperâne kılıç salladı. Hatta bu durumu karşısında ashâb 'Falan kimsenin verdiği hizmeti hiçbirimiz veremedik; hiç birimiz onun kadar cihad edemedi' dediler. Bunu duyan Peygamber (sav) 'O, cehennem ehlindendir' buyurdu."

5214- Diğer rivâyette şöyle geçmektedir: "O cehennem ehlinden olursa hangimiz cennet ehli olabilir ki?" dediler. Ashâbdan biri: "Ben onu merak ettim, savaş alanında onu takip edip peşinden hiç ayrılmayacağım" dedi ve onu takibe koyuldu. Nerde durdu ise, o da orada durdu, nerede hızlandı ise o da hızlandı.

Derken adam yaralandı, yarasının acısına dayanamadı, kılıcının keskin tarafını karnına koydu, bütün gücüyle üzerine abanarak canına kıydı. Onu takip edip bu vaziyetini gören sahabî Resûlullah'a (sav) giderek şöyle demekten kendini alamadı:

"Şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Resûlüsün."

"Resûlullah'a (sav): Ne o, bir şey mi oldu?" diye sorunca, şöyle cevap verdi: Az önce 'cehennem ehlindendir' dediğin ve insanların bu sözüne şaşırdıkları adam var ya, işte onun âkıbetini size haber verebilmek için onu izledim. Ağır şekilde yaralandı, acısına dayanamadı, kılıcının sap tarafını yere koyup keskin uç tarafını göğsüne dayadı; vargücüyle üzerine abanıp kendisini öldürdü." Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Öyle kimse vardır ki insanlara göre cennet ehlinin ameli ile amel eder. Oysa o, cehennem ehlindendir."

5215- Benzeri bir rivâyet daha vardır ve onda şöyle geçer:

"Ameller ancak sonlarına bağlıdır, ya da sonlarına göredir."

5216- Câbir (ra)'dan:

Tufeyl b. Amr ed-Devsî Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Şöyle muhkem bir kale ile muhafızların yanına gitmek ister misin?" —Câbir diyor ki: Cahiliye devrinde Devs'e ait bir kale vardı.— Peygamber (sav) buna razı olmadı, çünkü kendisine yapılacak muhafızlığı Ensâr'a ayırmıştı. Peygamber (sav) Medine'ye hicret edince Tufeyl b. Amr da yanına hicret etti. Onunla birlikte kavminden bir zât da hicret etti. Ama Medine'de rahatsızlandılar. Adam şiddetli bir sancıya yakalandı ki makası alıp parmaklarını kesti. Elleri şişti, kan dinmedi ve öldü. Tufeyl b. Amr rüyasında onu çok güzel bir şekilde gördü. Ancak elleri sarılı idi.

Dedi ki: "Rabbin sana ne yaptı?"

"Peygamberime hicret ettiğim için beni bağışladı."

"Peki ellerin neden sarılı?"

Bana: "Senin bozduğun uzvu biz düzeltmeyiz" denildi.

Tufeyl bunu Peygamber (sav)'e anlattı.

Peygamber (sav) da onun için şöyle dua etti: "Allahım! O iki eli için de onu bağışla!"

5217- Câbir b. Semure (ra)'dan:

Bir adam hastalanmıştı, bir süre sonra onun için feryâd-ı figan yükselmeye başla-

dı. Komşusu Peygamber (sav)'e gelerek: "Filan adam öldü" dedi. "Ne biliyorsun?" diye sordu. "Ben duydum" deyince, Peygamber (sav): "O ölmedi" buyurdu.

Adam geri döndü, yine evinde feryâd-ı figanlar yükseldi. Adam tekrar Peygamber (sav)'e gelip: "Adam öldü" dedi. Peygamber (sav) yine: "O adam ölmedi" dedi. Döndü, yine çığlık sesleri duydu. Hanımı: "Haydi git Peygamber'e haber ver!" dedi.

Adam, "Allahım ona (hastaya) lânet et!" dedi. Yanına gittiği zaman onun bir makasla kendi canına kıydığını gördü, hemen Peygamber (sav)'e gitti ve adamın öldüğünü söyleyince, Peygamber (sav) sordu: "Nerden biliyorsun?" "Yanında bulunan bir makasla canına kıymış olduğunu gördüm" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) buyurdu: "Gerçekten öyle yaptığını gördün mü?"

"Evet."

"Öyleyse onun namazını kılmam" buyurdu.

KASTEN ÖLDÜRMEKTE KISAS, HATA İLE ÖLDÜRME, ÇOCUKLA BABA ARASINDAKİ CİNAYETLERDE, CEMAATLE TEK BİR ADAM ARASINDAKİ CİNAYETLERDE, HÜR İLE KÖLE, MÜSLÜMANLA KÂFİR ARASINDA KISAS

5218- Ebû Şurayh el-Huzâî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimin bir yakını öldürülür ya da el ve ayağı kesilerek zarar verilirse, o kimse üç şey arasında serbesttir: Ya kısas ister, yahut affeder, ya da diyet alır. Dördüncü bir şey isterse elinden tutun (ona engel olun). **'Kim bundan sonra haddi aşmaya kalkışırsa onun için elîm bir azap vardır'.**" (Bakara, 2/179)

5219- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İsrâiloğullarında kısas var, diyet yoktu. Allah bu ümmete kolaylık vererek şöyle buyurdu: **'Öldürülen kimseler karşılığında sizin üzerinize kısas yazılmıştır...'** (Bakara, 2/178)

(İlgili âyette geçen) 'afv' kelimesine gelince: Kasten işlenen cinayetlerde maktulün velisinin diyeti kabul etmesidir. (Âyette geçen) **'Artık taraflar hakkaniyete uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellikle ödemelidir.'** lafzı şu demektir: Maktulün velîsi katilden güzellikle diyeti istemeli, katil de o diyeti güzellikle ödemelidir.

(Âyette geçen) **'Bu, Rabbiniz tarafından sizin için bir hafifletme ve rahmettir'** ifadesinden şu anlaşılmaktadır: Yani sizden önceki milletlerde diyet yoktu, kısas vardı, onlara böyle diyet imkânı verilmemişti."

5220- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir kimse belirsiz şekilde taş atılması neticesinde veya kamçılanarak ya da sopa ile dövülerek öldürülürse hatâen öldürmeye girer, diyeti de hata diyeti olur. Kim kasten öldürürse kısası hak etmiştir. Kim kısası önlemeye çalışırsa, Allah'ın lâneti ve gazabı onun üzerine olur. (Allah) onun ne tevbesini, ne de fidyesini kabul eder."

5221- Vâil b. Hucr (ra)'dan:

Peygamber (sav) ile otururken bir adam kayışla bağladığı başka birini önüne katarak getirdi ve "Ey Allah Resûlü, bu adam kardeşimi öldürdü." dedi.

Peygamber (sav) sordu: "Onu öldürdün mü?" Getiren adam dedi ki: "Eğer itiraf et-

mezse delil getirteceğim." Adam: "Evet onu öldürdüm" dedi.

"Onu nasıl öldürdün?"

"Beraberce ağacın yapraklarını döküyorduk; bana sövdü ve kızdırdı; ben de baltayı başına indirdim ve böylece onu öldürdüm."

"Canını kurtarmak için diyet olarak verecek bir şeyin var mı?"

"Elbisemle baltamdan başka hiçbir şeyim yok."

"Yakınların ona vermen için sana bir şey satın alamazlar mı? (fidyeni ödemezler mi?")

"Yakınlarımın gözünde bundan daha az kıymetliyim" dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sav) ona (getiren adama) kayışını attı. Ve: "Al adamını, ne yaparsan yap" dedi.

Adam onunla (katille) ayrılınca, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Eğer onu öldürürse o da onun gibi olur." Adam bunu duydu ve geri döndü.

'Onu öldürürse o da onun gibi olur' dediğini duydum. Onu ancak senin emrinle aldım" deyince, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Onun, senin ve arkadaşının günahını yüklenerek dönmesini istemez misin?"

"Evet Ey Allah Resûlü!" dedi.

"İşte bu da öyledir" buyurdu.

Bunun üzerine adam onun kayışını attı ve serbest bıraktı.

5222- Diğer rivâyet: Sordu: "Onu nasıl öldürdün?" "Başına balta ile vurdum, ancak öldürmeyi kasdetmemiştim" dedi.

5223- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in zamanında bir adam öldürüldü, dava Peygamber (sav)'e aksetti. Resûlullah (sav) katili alıp maktûlün velîsine teslim etti. Katil dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Ben onu öldürmek istememiştim.' Bunun üzerine Peygamber (maktulün velîsine dönerek) şöyle buyurdu: 'Eğer bu adam doğru söylüyorsa ve sen buna rağmen onu öldürürsen cehenneme girersin.'

Bunun üzerine velî, kayışla bağlı olan katili serbest bıraktı. O da kayışı sürükleyerek çıktı ve o adama bundan sonra 'Kayışlı adam' adı takıldı."

5224- Surâka b. Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav) babasını öldüren oğula kısas uygularken yanında bulundum. Fakat oğlunu öldüren babaya kısas uyguladığına şahit olmadım."

5225- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir köle kandırılarak bir yere götürülüp öldürüldü. Ömer şöyle dedi: 'Onun öldürülmesine tüm San'â ahalisi iştirak etmiş olsaydı, kısas olarak hepsini öldürürdüm'."

5226- Mâlik, İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ömer, müştereken öldürdükleri bir adam yüzünden, cemaatten beş ya da yedi kişiyi öldürttü ve şöyle dedi: 'Eğer San'â halkının hepsi cinayete iştirak etseydi hepsini öldürürdüm'."

5227- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim kölesini öldürürse biz de onu öldürürüz, kim kölesinin azalarını keserse biz de onun aynı azalarını keseriz."

5228- Diğer rivâyet: "Kim kölesinin hayalarını hadım ederse; biz de onun hayalarını hadım ederiz."

5229- Diğer rivâyet: "el-Hasanu'l-Basrî bu hadisi unutmuş olacak ki şöyle demeye başladı: 'Hür, köleyi öldürdüğü için (kısas olarak) öldürülmez'."

5230- Ebû Cuhayfe (ra)'dan:

Ali'ye dedim ki: "Ey Mü'minlerin emî-

ri! Sizde Allah'ın Kitâbı'nda olmayan yani yazılı bir şey var mı?"

"Daneyi yaratan, insana can veren Allah'a yemin ederim ki Allah'ın, kişiye Kur'ân'da olanı anlamak üzere ihsan ettiği anlayıştan başka bir şey bilmiyorum; bir de bu sahifede olanları biliyorum" dedi.

"Ne var o sahifede?" diye sorulunca: "Onda şunlar vardır: Diyetle ilgili hükümler; esiri azat etme(ye yardımcı) olmak, bir de mü'minin kâfire karşı olarak (kısasen) öldürülmemesi." diye cevap verdi.

5231- Kays b. Ubâde (ra)'dan:

Ben ve Eşter, Ali'nin yanına gittik, dedik ki: "Allah Resûlü diğer insanlara söylemediği bir şeyi sana (özel olarak) söyledi mi?"

"Hayır; ancak bunda (sahifede) olanları bana özel olarak söylemiştir" dedi, kılıcının kabzasından bir sahife (yazı) çıkardı. Baktık ki içinde şu yazılıydı: "Mü'minlerin kanları eşittir. Onlar kendilerinden olmayanlara karşı bir güçtür. Rütbece en aşağı olanları bile onların zimmetine koşar. (Yani verdikleri sözü onlar namına yerine getirir.) Dikkat edin; kâfire karşı mü'min (kısasen) öldürülmez. Verdiği süre içerisinde **muâhid** (zimmet ehli) de öldürülmez. Kim bir bid'at uydurursa vebali onadır; kim de bid'atçıyı himaye edip kollarsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun."

5232- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslümanların kanları (kısas ve diyet hususunda) eşittir. Onların (kâfirlere verebilecekleri) teminâtı mertebece en düşük olan verebilir. (Savaşta) müslümanların en uzak olanları (düşmana ve ganimete yakın olanları) diğer müslümanlara (ganimet hisselerini) verir. Onlar düşmanlarına karşı tek bir el gibidir.

Güçlüleri güçsüzlerine ve savaşa katılanlar geride oturanlara ganimetten hisse verirler. Bir mü'min bir kâfire karşılık öldürülmez, **muâhid** (zımmî) de anlaşma süresi içinde (kâfire karşılık) öldürülmez."

CİNNET VE SARHOŞLUK HALİNDEKİ CİNAYETLER, AĞIR BİR ŞEYLE, TEDAVİ ESNASINDA İŞLENEN CİNAYETLERİ, ZEHİRLEME OLAYLARI, ZİNA EDENİN ÖLDÜRÜLÜŞÜ VE AKRABA CİNAYETLERİNDEKİ HÜKÜMLER VE BİR CEZA GEREKTİRMEYEN HUSUSLAR

5233- Yahyâ b. Said (ra)'dan:

"Mervan, Muâviye'ye adam öldüren bir delinin kendisine getirildiğini, ne yapması gerektiğini bildirmesi için bir mektup yazdı. Muâviye ona şu cevabı yazdı: 'Ona bir şey (ceza) uygulama! Onu kısastan muaf tut. Çünkü deliye kısas uygulanmaz'."

5234- Mâlik (ra)'dan:

Kendisine şu haber ulaşmış:

Mervan, Muâviye'ye, kendisine adam öldüren bir sarhoşun getirildiğini, ona nasıl davranması gerektiğini bildirmesi için bir mektup yazmış. Muâviye'nin cevabı: 'Kısas uygulayarak onu öldür!'"

5235- Enes (ra)'dan:

"Bir yahudi, gümüş takıları için bir cariyeyi başını taşla ezerek öldürdü. Daha canı çıkmadan Peygamber (sav)'e getirildi.

Peygamber (sav) ona sordu: 'Seni falan kimse mi öldürdü?' Başı ile işaret ederek: 'Hayır' dedi.

İkincisinde yine "Hayır" diyerek işaret etti. Üçüncü kez ise 'Evet' diyerek işaret etti. Bunun üzerine Peygamber (sav) cariyenin katilini iki taş ile öldürttü."

5236- Diğer rivâyet: "Yahudilerden bir adam bir cariyeyi bilezikleri için başını taşla ezerek öldürdü. Sonra ağzı geniş, sığ bir kuyuya attı. Yakalanıp Peygamber (sav)'e getirildi. Peygamber (sav) ölünceye kadar taşlanmasını emretti. Onu can verinceye dek taşladılarlar."

5237- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kendinde tıp bilgisi olmadığı halde tabiplik yapan kimse (sebep olacağı sonuçları) tazmin etmek zorundadır."

5238- Abdülazîz b. Ömer b. Abdilazîz'den dedi ki:

"Babama gelen heyetlerden biri Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu haber verdi:

'Hangi hekim, daha önceden tabiplik tecrübesi görülmeyen bir hususta tedavi yapar ve hastanın bir organına zarar verirse, tazminatını ödemeye mecbur olur'."

Abdülazîz dedi ki: "Ödemeye mecbur olduğu husus, ilâcın hastada aksi tesir yapması değildir. (Mesela) damarı kesmesi, bir yerini yarması ve yakarak dağlamasıdır."

5239- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Yahudilerden bir kadın Peygamber (sav)'e (kızartılmış) zehirli bir koyun hediye etti. Peygamber (sav) bu yaptığına karşılık kadına dokunmadı (cezalandırmadı)."

5240- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Şamlı bir adam, başka bir adamı karısıyla yakaladı, onu öldürdü yahut ikisini de öldürdü. Muâviye bu olayda nasıl hüküm vereceğini bilemedi, Ebû Mûsâ'dan, Ali'ye bir mektup yazarak bunu sormasını istedi.

Ebû Mûsâ da Ali'ye sordu, Ali şöyle cevap verdi: 'Bu benim beldemde yaşanmış bir olay değil, bana işin esasını anlatmalısın' dedi.

Ebû Mûsa dedi ki: 'Bunu sana sormamı Muâviye istedi."

Ali şu cevabı verdi: 'Ben Ebû Hasan'ım. Eğer (zina için) dört şahit getirmezse ipi (kısas yapmak üzere öldürülenin velilerine) verilir.'

5241- Sa'lebe b. Zehdem (ra)'dan:

"Peygamber (sav) hutbe okurken, Ensâr'dan bazıları gelip şöyle dediler: 'Ey Allah Resûlü! Bunlar Sa'lebe b. Yerbû'un oğullarıdır, Cahiliye döneminde (bunların aileleri) falan adamı öldürmüşlerdi.' Bunun üzerine Hz. Peygamber yüksek sesle: 'Dikkat edin, hiç kimse başkasının cinayetinden sorumlu olmaz' buyurdu."

5242- Ebû Rimse (ra)'dan:

"Babamla beraber Peygamber (sav)'e geldim. 'Yanındaki kimdir?' diye sordu. 'Oğlumdur, yanımda gezdiriyorum." Şöyle buyurdu:

'Ne sen onun suçundan sorumlu tutulursun, ne de o senin suçundan sorumlu olur'."

5243- Ebû Hureyre'den (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hayvanın yol açtığı zarara diyet gerekmez. Birinin açtığı kuyuya (başkasının düşmesinden dolayı) bir şey (diyet) gerekmez. (Bir kimsenin açtığı maden ocağına

birinin düşüp ölmesinden) diyet gerekmez. (Yeraltından çıkarılan) hazinelerin beşte birini (devlete) ödemek gerekir."

5244- Diğer rivâyette: "Bir kimsenin açtığı kuyuya düşüp yaralanması sebebiyle o kimseye bir şey gerekmez. Madende biri ölse (sahibine) bir şey gerekmez. Bir kimsenin hayvanı bir zarar verirse ona da diyet gerekmez. Definede beşte bir vardır."

5245- Ebû Dâvud'un bir rivâyeti: "Hayvan tepmesinden meydana gelen ölümden dolayı hayvan sahibine bir şey (tazminat) gerekmez." Ebû Dâvud dedi ki: "Bir kimse hayvana binerken arkasında duran birisini teper (ve ölümüne sebep olursa hayvan) sahibine bir şey gerekmez."

5246- Ebû Dâvud'un diğer rivâyeti: "Ateşin yaktığı heder olmuştur."

ÖLDÜRÜLMENİN DIŞINDAKİ KISAS, AF, KASÂME, (KISASTA) İNFAZI EN İYİ ŞEKİLDE YAPMAK

5247- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

"Bir adam bir adamın elini ısırdı; elini çekince ısıranın ön dişlerinden ikisi sökülüp düştü. Bunun üzerine Peygamber (sav)'in huzurunda davalaştılar. Şöyle buyurdu: 'Yoksa sizden biri kardeşinin elini boğa ısırır gibi mi ısırıyor? Bunun diyeti olmaz'."

5248- Diğer rivâyet: Allah Resûlü (sav) buyurdu:

"Bana ne buyuruyorsun? Elini ağzına koymasını söyliyeyim de onu boğa gibi dişleyesin öyle mi? Haydi ver elini ısırsın, sonra çek!"

5249- Enes b. Mâlik (ra)'dan:

"Enes'in halası Rubey, bir cariyenin ön dişini kırdı. Ondan affetmesini istediler, (cariyenin sahipleri) kabul etmediler. Diyet teklif ettiler, yine kabul etmediler. Peygamber (sav)'e geldiler; kısastan başka hiçbir şeye razı olmadılar. Bunun üzerine Peygamber (sav) kısası (yani onun da ön dişinin kırılmasını) emretti. Enes b. en-Nadr dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Rubey'in ön dişi mi kırılacak? Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki onun ön dişi kırılmayacak.' Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Ey Enes! Kısas Allah'ın Kitâb'ıdır (emridir).' Bunun üzerine cariye tarafı razı olup affettiler. Allah Resûlü (sav) de şöyle buyurdu:

'Kulların içinde öyleleri vardır ki, Allah'a karşı yemin ettiğinde, Allah onun dediğini doğru çıkararak yemininde sâdık kılar (yeminini bozdurmaz)."

5250- Diğer rivâyet: Rubey'in kız kardeşi Ümmü Hârise, birini yaraladı. Davaları Peygamber (sav)'e aksetti. Allah Resûlü (sav): 'Kısas gerekir' buyurdu. Ümmü'r-Rubey' dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Fülana kısas mı uygulanacaktır?' Vallahi ona kısas uygulanmaz.'

Peygamber (sav): "Sübhanallah! Ey Ümmü'r-Rubey'! Kısas Allah'ın farzıdır' buyurdu. Ümmü'r-Rubey: 'Vallahi ona asla kısas uygulanmaz' dedi ve sözünde ısrar etti. Sonunda öbür taraf kısastan vazgeçti.

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Kullar içinde öyleleri vardır ki Allah'ın adıyla yemin ettiği zaman mutlaka Allah onun duasını kabul ederek yemininde sâdık kılar (ve yeminini bozdurmaz)'."

5251- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

"Fakir birinin oğlu, zengin birinin oğlunun kulağını kopardı. Fakir çocuğun ailesi Peygamber (sav)'e gelip şöyle dediler:

'Ey Allah Resûlü! Biz fakir insanlarız diyet olarak (ne verebiliriz ki?)' Bunun üzerine Peygamber (sav) suç işleyen çocuğu diyetle sorumlu tutmadı."

5252- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir adam Cahiliye döneminde yaşamış olan bir atamıza sövdü. Abbâs ona bir tokat attı.

Kavmi gelip: 'Ona nasıl tokat attı ise biz de ona tokat atacağız' dediler ve silahlarını kuşandılar, Peygamber (sav) bunu duyunca minbere çıkıp şöyle hitap etti: 'Ey cemaat! Yeryüzünde Allah katında en değerli kimi tanırsınız?"

'Seni' dediler.

'Abbâs bendendir, ben de ondanım. Ölülerimize sövmeyin zira dirilerimizi üzersiniz." Bunun üzerine öbür taraf gelip: 'Ey Allah Resûlü! Senin öfkenden Allah'a sığınırız. Ne olur Allah'tan bağışlanmamızı niyaz et!'diye yalvardılar."

5253- Abdullah b. Cübeyr el-Huzâî (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) bir adamın karnına bir çubuk ya da misvak ile dürttü.

Adam 'Karnımı acıttın. Kısas istiyorum' dedi. Hemen çubuğu eline verip: 'Haydi vur, intikamını al!' dedi. Adam hemen eğilip onun mübarek karnını öptü. Sonra şöyle dedi: 'Özellikle affediyorum belki kıyamette bana şefaat edersin'."

5254- Enes (ra)'dan:

"Kısas talebiyle Peygamber (sav)'e bir dava aksettiğinde mutlaka affedilmesini emretmiştir (aksini) hiç görmedim."

5255- Ebû's-Sefer Saîd b. Ahmed (ra)'dan:

"Kureyş'ten bir adam Ensâr'dan birinin dişini kırdı. Bunun üzerine adam Muâviye'yi dişi kırana karşı kışkırtmak istedi ve şöyle dedi: 'Ey Mü'minlerin Emîri! Bu adam dişimi kırdı.' Bunun üzerine Muâviye ona:

'Seni memnun ederiz, korkma!' dedi. Adam Muâviye'ye ısrar etti. Bunun üzerine Muâviye: 'Sen bilirsin, hasmına istediğini yap' dedi. Ebû'd-Derdâ da orada oturuyordu. Dedi ki: 'Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Bir kişi herhangi birinin bedenine bir zarar verir ve zarar gören de onu affederse, Allah onun bir derecesini artırır, ondan bir de günahı düşürür.' Ensârlı olan bunun üzerine şöyle dedi: 'Bunu gerçekten Allah Resûlünden (sav) duydun mu?'

'Bunu kulaklarımla duydum, kalbimle ezberledim' deyince, 'Öyleyse dişi ona bırakıyorum, ondan bir şey almıyorum' dedi. Bunun üzerine Muâviye de: 'Ben de seni boş çevirmem' dedi ve ona bir miktar para verilmesini emretti."

5256- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Öldürülenin velileri kısasdan vazgeçip diyet talep etmelidirler. Yakınlık derecesine göre, kadın bile olsa (aralarından) biri affederse, kısas düşer ve diyet almaları gerekir."

[Ebû Dâvud farklı bir lafız ama aynı anlamla ve "yakınlık derecesine göre kadın dahi olsa (aralarından) biri" Nesâî.]

5257- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimde şu hususlardan biri bulunursa Allah onu âhirette hûrilerle evlendirir:

Kendinde gizli ve can çekici bir emanet olup da Allah korkusundan onu yerine teslim eden. Katilini bağışlayan. Her namazın ardından **'Kul huvallahu ehad**'i okuyan."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5258- İbn Abbâs (ra)'dan:

Cahiliye döneminde ilk kasâme olayı, biz Hâşimoğullarında cereyan etmiştir:

Hâşim oğullarından biri, Kureyş'in bir başka koluna mensup bir adamı işçi tuttu. Amr develeri içinde onunla (Hidâş'la) beraber gitti. Hâşimoğullarından başka biri yanından geçti. Çuvallarının ağzı açılmıştı. 'Ne olur bana ip ver de şu çuvalların ağızlarını bağlayayım develer ürküp kaçmasınlar' dedi. O da ona ip verdi ve çuvallarının ağzını bağladı. Bir yerde konakladıklarında develer bağlandı, ancak bir tanesi bağlanmadı. Adam, 'bu deve, niçin bağlı değil?' diye sordu. İşçisi: 'ipi yok' deyince, adam: 'İp nerede' diye sorarak ona sopayla vurdu ve işçi yaralanarak yere düştü. Yanlarına bir Yemenli uğramıştı. İşçi Yemenli'ye: "Mevsimde (hacda) bulunacak mısın?" diye sordu.

"Bazen bulunurum, bazen bulunmam."

Yaralı: "Zaman içinde de olsa benim mesajımı onlara iletir misin?"

"Tabii."

"Hac mevsiminde bulunduğun zaman: 'Ey Kureyşliler!' diye seslen. Sana cevap verdiklerinde bu defa: 'Ey Hâşimîler' diye seslen; onlar da cevap verdiklerinde; 'Ey Ebû Tâlip!' diye seslen ve: falanın beni bir ip yüzünden öldürdüğünü onlara bildir." Yaralı işçi öldü. Onu ücretle tutan adam (Mekke'ye) dönünce, Ebû Tâlip geldi ve sordu:

"Ne oldu arkadaşımıza?" Adam: "Hastalandı, ona iyi baktım ama kurtulamadı, öldü ve onu defnettim." diye cevap verdi. Ebû Tâlip: "Bu ilgini haketmişti" demekle yetindi. Epey bir zaman geçtikten sonra ölen işçinin kendi hakkında haber vermesini vasiyet ettiği adam hac mevsiminde geldi. "Ey Kureyş!" diye seslendi. "Kureyş bizleriz!" diye cevap geldi. Sonra: "Ey Hâşimoğulları!" diye seslendi. "İşte buradayız" diye cevap geldi. Sonra "Ebû Tâlip nerdedir?" diye sordu; "İşte Ebû Tâlip budur" denildi.

Şöyle dedi: "Filan adam, falan kimsenin kendisini bir ip yüzünden öldürdüğünü sana bildirmemi söyledi." diye olayı haber verdi. Ebû Tâlip ona(öldürene) gelip şöyle dedi:

"Şimdi üç şeyden birini seç. İster yüz deveyi (diyet olarak) ver. Çünkü arkadaşımızı sen öldürdün. İstersen öldürmediğine dair kabilenden elli kişi yemin etsin. Yoksa, ona karşılık seni öldüreceğiz."

Hemen kabilesine gitti ve durumunu haber verdi. Onlar da: "Biz yemin ederiz" dediler. Hâşimîlerden olup katilin kabilesinden birisiyle evli olan (annesi) gelip: "Ey Ebû Tâlip! Oğluma karşılık onlardan elli kişiden birini cezalandırmanı istiyorum. Onun yemini ile yetinme. Çünkü çoğu zaman yeminlerle yetinilir." dedi. Ebû Tâlip kadının dediğini yaptı. Derken onlardan biri geldi. Dedi ki: "Ey Ebû Tâlip! Yüz deve karşılığında elli kişinin yemin etmesini istiyorsun. Bu durumda her birine iki deve düşer. İşte iki devem, benim hesabıma kabul et; yeminlerle yetinildiği yerde benim yeminimle yetinme." Ebû Tâlip o iki deveyi kabul etti. Kalan kırk sekiz kişi de gelip yemin ettiler. İbn Abbâs dedi ki: "Nefsim kudreti elinde olana yemin ederim ki, aradan bir yıl geçmeden, kırk sekiz kişiden kımıldayan göz kalmadı (hepsi helâk oldular)."

5259- Sahabeden bazılarından:

"Cahiliye devrinde kasâme vardı. Peygamber (sav) onu kabul edip ikrar etti (ve uyguladı). Hayber yahudilerine karşı, öldürülen bir Ensârî meselesinde Allah Resûlü (sav) kasâmeyi (yemin ettirmeyi) uygulayıp davayı halletmiştir."

5260- Sehl b. Ebî Hasme (ra)'dan:

"Abdullah b. Sehl ile Muhayyise b. Mes'ûd Hayber'e gittiler. O zaman barış zamanı idi. Bir ara iş için birbirlerinden ay-

rıldılar. Bilâhare Muhayyisa geldiğinde Abdullah b. Sehl'i, kana bulanmış ve ölmüş olarak buldu. Onu orada defnetti. Sonra Medine'ye geldi. Bunun üzerine, Abdurrahman b. Sehl ve Mes'ûd'un oğulları Muhayyisa ile Huvayyisa Peygamber (sav)'e gittiler. Abdurrahman konuşmaya başlayınca: 'Önce büyük konuşsun, büyük konuşsun!' buyurdu. Çünkü o, gelenlerin en küçüğü idi. Bunun üzerine sustu ve Peygamber (sav) onlara yemin teklif edip: 'Yemin edip katilinizin ya da arkadaşınızın diyetinde hak iddia edebilir misiniz?'

'Biz orada değildik, nasıl yemin edelim? Ne orada bulunduk, ne de gördük' dediler.

'Yahudiler elli kişilik yeminle sizi temize çıkarsınlar mı?' buyurunca,

'Biz kâfir bir kavimden nasıl yemin alabiliriz?' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) bizzat kendisi onun diyetini verdi."

"Zekât develerinden yüz deve vererek onun diyetini ödedi." Bu da onun rivâyetlerindendir.

5261- Başka bir rivâyet: "Sehl b. Ebî Hasme, kavminin büyüklerinden bazı kişilerden nakletti:

"Abdullah b. Sehl öldürüldü, bir pınara ya da bahçe kuyusuna atıldı." Yukardakinin benzeri..

Ayrıca onda şöyle geçer: "Hayber'de bulunan Muhayyisa konuşmaya gitti. Allah Resûlü (sav): 'Önce büyük, büyük konuşsun!' buyurdu. Çünkü o yaşça küçüktü. Bunun üzerine önce Huvayyisa (ağabeyisi) konuştu, sonra Muhayyisa konuştu.

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Ya arkadaşınızın diyetini verirler, yahut da onlara savaş açılacaktır.' Allah Resûlü (sav), bu konuda onlara (yahudilere) bir mektub yazdırıp durumu bildirdi. Onların cevabı: 'Vallahi! Biz onu öldürmedik' oldu

Bunun üzerine Peygamber (sav) Huvayyisa, Muhayyisa ve Abdurrahman'a yemin teklif edip şöyle buyurdu: 'Yemin edip arkadaşınızın kanını isteyebilir misiniz?'

'Hayır'

'Öyleyse yahudiler yemin etsinler.'

'Onlar müslüman değil" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) bizzat kendisi onun diyetini verdi. Onlara tam yüz tane kırmızı deve gönderdi. Avlularına develer girince, Sehl şöyle dedi:

'Zekât develerinden biri beni ahırda tekmeledi.'

5262- Başka bir rivâyet:

"Peygamber (sav) buyurdu ki: 'Sizden elli kişi onlardan (Hayber yahudilerinden) birisinin katil olduğuna yemin edip o şahıs (zanlı) tamamiyle size teslim edilsin mi?"

5263- Başka rivâyet: Abdurrahman b. Büceyd'den: "Vallahi Sehl b. Ebî Hasme hadiste yanılgıya kapılmıştır.

Zira Allah Resûlü (sav), yahudilere şöyle yazdı: 'Aranızda bir kimse ölü bulundu; haydi onun diyetini ödeyin!' Buna karşılık onlar bir mektupla elli kişi onu öldürmediklerine ve katili hakkında da herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarına dair yemin ederek cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) yüz deve vererek onun diyetini kendisi ödedi."

5264- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

"Ensâr'dan biri Hayber'de sabahleyin öldürülmüş olarak bulundu. Velîleri Peygamber (sav)'e gidip durumu bildirdiler. Şöyle buyurdu: 'Arkadaşınızı onların (yahudilerin) öldürdüğüne dair iki şahidiniz var mı?'

'Orada müslüman yoktur, hepsi yahudidir. Yahudiler bundan daha ağır suçlara cüret ederler.' 'Peki öyleyse onlardan (yahudilerden) elli kişi seçin ve onlara yemin

ettireyim!' buyurdu. (Yalan yere yemin ederler diye ölünün velîleri) bunu kabul etmediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) diyetini bizzat kendisi verdi."

5265- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Muhayyisa'nın küçük oğlu Hayber'in kapılarında öldürülmüş olarak bulundu. Peygamber (sav) dedi ki: 'Onu öldürene karşı iki tane şahit bul, ben de ona ceremesini ödeteyim.' Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! İki şahidi nereden bulayım?' Onların (Yahudilerin) kapılarında öldürülmüş olarak bulundu. 'Öyleyse onlardan elli kişiye yemin —kasâme— ettir!' buyurdu.

'Ey Allah Resûlü! Tanımadığım insanlara nasıl yemin ettirebilirim?' dedi.

'Onlardan elli kişiye –kasâme– yemini yaptır!'

'Ey Allah Resûlü! Onlar yahudidir, onlara nasıl yemin ettireyim?'

Bunun üzerine Peygamber (sav) onun diyetini onlara taksim etti, yarısını da onlara yardım olarak kendisi verdi."

5266- Ebû Kılâbe (ra)'dan:

Ömer b. Abdilazîz bir gün insanlar için tahtını çıkardı; halkın içeri girmelerine izin verdi. Girdiler ve onlara sordu:

"Kasâme yemini hakkında ne dersiniz?"

"Kasâme ile alınan kısas haktır. Halifeler kasâme ile kısas yapmışlardır." dediler. Sonra dönüp bana dedi ki: "Ey Ebû Kılâbe! Peki kasâme hakkında sen ne dersin?" Ardından beni (yani Ebû Kilâbe'yi) halkın karşısına dikti. Dedim ki:

"Ey Mü'minlerin Emîri! Yanında kumandanlar ve Arapların ileri gelenleri var. Eğer onlardan elli kişi, Şam'da evli bir insanın görmedikleri halde zina ettiğine şahitlik ederlerse sen kalkar da onu recm eder misin?"

"Hayır" dedi. Sonra dedim ki:

"Onlardan elli kişi Hımıs'ta, görmedikleri bir adamın hırsızlık yaptığına şahitlik ederlerse elini keser misin?" "Hayır" dedi.

Sonra şöyle dedim: "Peygamber (sav) şu üç sebepten başka bir nedenle hiç kimseyi öldürmemiştir: Haksız yere adam öldüreni. Evli olduğu halde başka kadınla zina edeni. İslâm dininden dönüp Allah ve Resûlü'ne savaş açanı."

Dedim ki: "Kasâme, bu ve benzeri durumlarda uygulanmak üzere Allah Resûlü (sav) tarafından konulmuş bir kanun olmuştur. Ensâr'dan bir topluluk Resûlullah (sav)'in yanına girip konuştular. Onlardan biri Hayber'e doğru yola çıktı ve meçhul biri tarafından öldürüldü. Onu kanlar içinde buldular. Hemen Peygamber (sav)'e dönüp durumu haber verdiler." Resûlullah (sav):

"Onu kimin öldürdüğünü sanıyorsunuz?"diye sordu.

"Yahudiler" dediler. Yahudileri çağırdı ve: "Bu adamı siz mi öldürdünüz?" diye sordu.

"Hayır" dediler.

Bu defa Hz. Peygamber ashâba "Peki içinizden elli kişinin, onu öldürmediklerine dair yemin etmelerine razı olur musunuz?" diye sordu.

Onlar: "(Yahudiler) bizi öldürmekte hiçbir sakınca görmezler; sonra bizden yemin etmemizi isterler" dediler.

"İçinizden elli kişinin yemini ile diyeti hak edebilir misiniz?"

Onlar: "Biz yemin etmeyiz" dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) diyeti bizzat kendisi verdi.

Dedim ki: Cahiliye devrinde Hüzeyl kabilesi yeminli bir dostlarından ayrılarak: "Sen bizden, biz de senden değiliz" dediler. Ayrılan kimse Yemen'den bir hane halkına (hırsızlık maksadıyla) Bathâ denilen vadide geceleyin hücum etti. Hane halkından biri bunu farkedince, kılıç atıp onu öldürdü.

Hüzeyl kabilesi gelip Yemenliyi yakaladı. Hac mevsiminde Ömer'in huzuruna götürerek şöyle dediler: "Bu adam arkadaşımızı öldürdü." Katil şöyle dedi: "O, hırsızlık yapmış, ayrıca kabilesi de onu kovmuş." Ömer dedi ki: "Hüzeyl'den elli kişi ondan ayrılmadıklarına dair yemin edecek." Kırkdokuz kişi yalan yere yemin ettiler. "Hüzeyl kabilesinden bir adam da Şam'dan geldi; yemin etmesini istediler. Ancak adam yeminine karşı bin dirhem fidye verdi ve yemin etmedi.

Onun yerine başka birisini koydular. Katil zanlısını maktûlün kardeşine teslim ettiler. Maktûlün kardeşi diğerinin elini bağlayıp gitti. Yemin eden elli kişi de onlarla beraberdi. Nahle mevkiine varınca yağmura yakalandılar ve bir mağaraya sığındılar. Mağara üstlerine çöktü ve yemin eden elli kişinin hepsi öldü. Elleri birbirine bağlı ikisi kaçarken büyük bir taş, arkalarından yuvarlandı ve maktûlün kardeşinin ayağını kırdı. Adam bir yıl yaşadıktan sonra öldü."

Ebû Kılâbe dedi ki: "Abdü'l-Melik b. Mervân da kasâme usulüyle bir adama kısas uyguladı, sonra pişman oldu. Yemin eden elli kişiyi divan defterinden sildirip Şam'a sürdü."

5267- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav), kasâme yolu ile Liyyetü'l-Bahre adlı mevkiin kenarında yer alan Bahretu'r-Ruâ'da meskûn Nadr b. Mâlik oğulları kabilesinden bir adamı öldürttü ve şöyle dedi: 'Katil de maktûl de onlardandır'."

5268- Ebû Saîd (ra)'dan:

"İki köy arasında bir maktul bulundu. Peygamber (sav) o iki köyün arasının maktûlün bulunduğu yerden ölçülmesini emretti. Köylerin bir tanesi maktulün bulunduğu yere ötekinden bir karış daha yakın bulundu. —Peygamber (sav)'in karışını görür gibiyim— Sonra daha yakın olan yerin halkını ondan sorumlu tuttu."

[Ahmed ve Bezzâr zayıf bir isnâdla.]

5269- Şeddâd b. Evs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah her şeyde iyi davranmayı farz kılmıştır; bu yüzden öldürdüğünüz zaman bile en iyi şekilde öldürün."

(Daha önce) kurbanlar bölümünde geçmiştir.

5270- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İnsanları öldürmede en merhametlisi iman sahipleridir."

BEDENİN TÜMÜNDE, ORGANLARDA, YARALAMALARDA, CENİN VE İLGİLİ KONULARDAKİ DİYETLER

5271- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

Peygamber (sav), hatayla öldürülen kişinin diyetinde şu hükmü verdi:

"Otuzu **bint mahâd** (iki yaşına girmiş dişi deve), otuzu **bint lebûn** (üç yaşına girmiş dişi deve), otuzu **hıkka** (dört yaşına girmiş dişi deve) ve onu da erkek **ibn lebûn** (üç yaşına girmiş deve) olmak üzere yüz devedir."

5272- Tirmizî'nin rivâyeti: "Kasten adam öldüren, maktûlün velîlerine verilir. İsterlerse öldürürler, isterlerse diyet alırlar ki bu; otuz **hıkka** (dört yaşına girmiş dişi deve), otuz **ceze'a** (beş yaşına girmiş dişi deve), kırk tane de **hılfe** (hamile deve)'dir.

Bu miktarların üzerinde anlaşma yaparlarsa o onlarındır. Bu hüküm, diyeti ağırlaştırmak içindir."

5273- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hata ile öldürülenin diyeti, yirmi **hıkka**,(dört yaşına girmiş dişi deve) yirmi **ceze'a**,(beş yaşına girmiş dişi deve) yirmi **bint mahâd**,(beş yaşına girmiş dişi deve) yirmi **bint lebûn**,(üç yaşına girmiş dişi deve) yirmi de **benû mahâd** (iki yaşına girmiş dişi deve) dır."

5274- Ali (ra)'dan:

"Kasde benzer cinayetlerdeki diyet üç(çeşit)tür. Otuzüçü **hıkka**, otuzüçü **ceze'a**, otuz dördü **seniyye bâzîl** (altı ile dokuz yaş arasında hamile) develerdir."

5275- Diğer rivâyet: "Hata olarak öldürülenin diyeti dört cins deveden: Yirmi beş **hıkka**, yirmi beş **ceze'a**, yirmi beş **bint lebûn**, yirmi beş **bint mahâd** (olarak yüz devedir)."

5276- Mücâhid (ra)'dan:

"Ömer, kasde benzer cinayetlerde diyeti: Otuz **hıkka**, otuz **ceze'a**, kırk **hılfe**(yüklü), **seniyye** ile azı dişini yarmış sekiz ya da dokuz yaşındaki deve arası takdir edip vermiştir."

5277- Ebû İyâd (ra)'dan:

"Osman ve Zeyd b. Sâbit ağır diyeti; kırk **ceze'a hılfe** (beş yaşında hepsi hamile), otuz **hıkka** (dört yaşında dişi deve), otuz **bint lebûn** (üç yaşında dişi deve), yirmi **benû lebûn** (üç yaşında erkek deve), yirmi **bint mahâd** (iki yaşında dişi deve) olarak takdir ederlerdi."

5278- Sahâbeden bir adamdan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dikkat edin; kamçı, sopa ve taşla öldürülenin hata cinayetlerinde kırk tanesi altı ile dokuz yaş arası hamile olmak üzere yüz deve ağır diyet vardır."

5279- Diğer rivâyet: "Kırkı, karınlarında yavruları bulunan develerden olmak üzere yüz devedir."

5280- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kadının diyeti, diyetin üçte birine ulaşıncaya kadar erkeğin diyeti gibidir."

5281- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **mükâteb** kölede, azat olduğu **mükâtebe** miktarını hür diyeti, geride kalıp henüz ödemediği miktarı da köle diyeti olarak takdir buyurdu."

5282- Diğer rivâyet: "**Mükâteb** bir şer'î cezaya çarptırılırsa yahut bir mala vâris olursa, ne kadara azat olmuşsa o kadar vâris olabilir."

5283- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**Muâhid**in (anlaşma gereği İslâm yurdunda bulunan, zımmînin) diyeti, hür kişinin diyetinin yarısıdır."

5284- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Âmiroğullarından iki kişinin diyetini müslümanların diyeti miktarına göre ödedi. (Ölen) bu iki kişiyle Allah Resûlü (sav) arasında anlaşma vardı."

5285- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Zimmet ehlinin (zimmîlerin) diyeti, müslümanların diyetinin yarısıdır; zimmet ehli yahudi ve hıristiyanlardır."

5286- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav), yerinde kalarak kör olan göz hakkında diyetin üçte biri ile hükmetti."

5287- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"O, yerinde kalan ve ama görme gücünü kaybeden gözün diyetinin yüz dinar olduğuna hükmetti."

5288- İsmet (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e gözü çıkartılmış bir adam geldi. Ona: 'Sana kim vurdu?' diye sordu. "Falanoğullarından tek gözlü biri' dedi. Ona haber saldı; gelince sordu: 'Bunun gözünü sen mi çıkardın?'

'Evet' dedi. Bunun üzerine: 'Gözü çıkartılan tamamen gözsüz bırakılmaz' diyerek diyet vermesine hükmetti.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5289- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Dişlerin diyeti, beşer devedir."

5290- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan, dedi ki:

"Ömer, azı dişlerde birer deve ile hükmetti. Muâviye ise herbir azı dişte beş deve takdir etti. Böylece Ömer'in hükmüne göre diyet eksilmekte; Muâviye'ninkine göre ise artmaktadır. Eğer ben olsaydım; ikişer deve takdir ederdim, böylece diyetler eşit olurdu."

5291- Rezîn'in rivâyeti: "Ben olsaydım üç deveye bir de üçte bir eklerdim; diyet böylece eşit olurdu."

5292- Ebû Mûsa (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Parmaklar eşittir. Parmağın herbirine on deve diyet verilir."

5293- Onun (Tirmizî'nin) İbn Abbâs'tan yaptığı rivâyette şöyle buyurulur.

"El ve ayak parmakları eşittir. Her parmağa on deve diyet verilir."

5294- Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, o da babasından:

"Peygamber (sav) Yemen ahalisine içinde ferâiz, sünnetler ve diyetler ile ilgili bahisler bulunan bir mektup yazıp Amr b. Hazm ile gönderdi. Mektup Yemen halkına okundu. İşte (bir) nüshası:

'Peygamber Muhammed'den, Şurahbîl b. Abd-i Kelâl ve Nuaym b. Abd-i Kelâl, Zû Raîn, Muâfir ve Hemedân'a...'

O mektupta şunlar vardı: 'Haksız yere bir mü'mini öldüren kimse, öldürdüğü ispatlandığı takdirde maktûlün velilerine verilir; kısas yapılır. Ancak maktûlün velileri diyete razı olurlarsa başka. Öldürülen insanda diyet olarak yüz deve diyet verilir. Burun tam kesildiğinde diyet verilir. Dilde, iki dudakta, iki yumurtada (hayalarda), tenasül uzvunda, belde, iki gözde tam diyet verilir. Tek ayakta yarım diyet, damağa bitişen yerde diyetin üçte bir, karın içine geçmiş olan yarada üçte biri diyet gerekir. Kemiğe dayanan yarada onbeş deve diyet gerekir. El-ayak parmaklarının herbirinde onar deve diyet verilir. Dişte beş deve, kemiğe ulaşan yarada beş deve icap eder. Kadın öldüren adam da kısas olarak öldürülür. Altını olanlar için bin dinar (altın) diyet gerekir'."

5295- Diğer rivâyet: "Tek gözde diyetin yarısı, tek elde diyetin yarısı verilir."

5296- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

Peygamber (sav), hata olarak öldürülen kimsenin diyetini köy halkının üzerine dörtyüz dinar ya da onun değerinde gümüş olarak takdir buyurdu. Bunu diyet develerinin parasına göre takdir ederdi. Develer pahalandığında dinar ve gümüşün değerini yükseltirdi. Ucuzladığında altın ve gümüşün miktarını azaltırdı. Onun zamanında yüz devenin kıymeti dörtyüz dinar ile sekizyüz dinar arasında idi. Gümüşten de karşılığı sekizbin dirhem kadardı.

Sığır yetiştirmekle uğraşanlara, ikiyüz sığır olarak takdir ederken, koyunla uğraşanlara iki bin koyun takdir etti. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Diyet, akrabalık derecelerine göre, maktûlün vârisleri arasında bir miras olarak taksim edilir. Artan en yakın erkek akrabaya verilir.' Burun tam olarak kesildiğinde tam diyet; burnun sadece yumuşak kısmı kesildiği zaman, yarım diyet olarak hükmetti. Devamını bundan önceki hadiste olduğu gibi zikretti."

Sonra dedi ki: "Peygamber (sav), kadının diyetinin kendisinden ancak asıl vârislerinden arttığı takdirde miras alabilen erkek akrabalarının arasında paylaştırılacağına hükmetti. Kadın öldürüldüğü zaman diyeti vârisleri arasında taksim edilir. Vârisler, diyete razı olmadıkları takdirde katillerini kısas olarak öldürebilirler."

Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Yakınını öldüren katile miras yoktur. Eğer öldürülenin vârisi yoksa, en yakınları (asâbesi) ona vâris olurlar. Akrabasını öldüren kişi, asla öldürdüğüne vâris olamaz."

5297- Nesâî benzerini rivâyet etti; onda şöyle geçmektedir:

Peygamber (sav) şuna hükmetmiştir: "Diyet maktûlün vârisleri arasında paylaştırılır. Kur'ân'da emredilen sıraya göre. Artanı en yakın erkek akrabaya verilir.

Öldürülen kadının diyeti ancak asıl vârislerinden arttığı takdirde miras alabilen kadın öldürülürse, diyeti vârislerinin olur. Diyete razı olmazlarsa katili öldürme hakları vardır."

5298- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Peygamber (sav), yerinde kalan ancak kör olan gözde normal diyetin üçte birine hükmetti. Çolak el kesildiği takdirde tam diyetin üçte birine hükmetti. Çürük diş söküldüğü takdirde yine diyetin üçte birine hükmetti."

5299- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Hüzeyl'den iki kadın kavga etti; biri diğerine bir taş atıp hem onu, hem de karnındaki cenini öldürdü. Davaları Peygamber (sav)'e aksetti. Cenini için, bir erkek köle veya cariye diyetine hükmetti. Ölen kadının diyetinin de öldürenin ailesi üzerine yüklenmesine hükmetti."

5300- Diğer rivâyette şu ek yer almaktadır: Mirasına çocukları ve onlarla beraber olanlar (Ölen kadının akrabaları) vâris oldular. Hamel b. en-Nâbiğa el-Hüzelî dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Yemeyen, içmeyen, doğduğunda ses vermeyen bir ceninin ceremesini nasıl öderim; bu tür cezalar insanları bezdirir." Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Bu adam, seci' yaptığı (kelimeleri şiirsel bir şekilde sıraladığı) için kâhinlerin kardeşlerindendir."

5301- Diğer rivâyet: "Peygamber (sav), Lahyân oğullarından bir kadından ölü olarak düşen cenini hakkında, bir köle veya cariye diyetine hükmetti. Sonra hakkında **gurre** ile hükmedilen kadın öldü. Allah Resûlü (sav), kadının mirasının oğullarına ve kocasına verilmesine, diyetinin de öldü-

ren kadının erkek akrabalarına yüklenmesine hükmetti."

5302- Onlar, Mâlik dışında, Muğîre b. Şu'be'den benzerini rivâyet ettiler. Ayrıca onda şöyle geçmektedir: "Peygamber (sav), öldürülen kadının diyetini öldüren kadının erkek akrabalarına yükledi. Karnındaki için de **gurre** ile hükmetti."

5303- Diğer rivâyet: "Anne karnında öldürülen çocuk için bir **gurre** ile hükmetti. Bunun ödenmesini de öldüren kadının ailesi (diyetini ödemeye mecbur yakınları) üzerine yükledi."

5304- Nesâî, Hamel b. en-Nâbiğa'dan benzerini rivâyet etti; ayrıca onda şöyle geçmektedir: "Peygamber (sav), onun cenininde bir **gurreyi** emrederken, öbür kadının da öldürülmesine hükmetti."

5305- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ölen cenin için, bir köle, ya da bir cariye, ya da bir at ya da bir katır **gurre**sine hükmetti."

5306- Câbir (ra)'dan:

"Hüzeyl'den iki kadın kavga ettiler; biri diğerini öldürdü, her ikisinin de çocukları ve kocaları vardı. Peygamber (sav) maktûlenin diyetini katilin akrabalarına yükledi. Koca ile çocuklarını diyet yüklenmekten berî kıldı; çünkü koca ile çocuklar Hüzeyl kabilesinden değillerdi. Bunun üzerine maktûlenin erkek yakınları: 'Öyleyse onun mirası bize düşer" dediler. Ama Peygamber (sav): 'Hayır, mirası kocası ile çocuğuna düşer' buyurdu."

5307- Atâ b. Ebî Rebâh (ra)'dan:

"Peygamber (sav), diyet gerektiğinde deve sahiplerine yüz deve, sığır sahiplerine ikiyüz sığır, koyun sahiplerine iki bin koyun, elbisecilere ikiyüz takım elbise hükmedip takdir etti. Buğday sahiplerine de bir şey takdir etti ama Muhammed b. İshâk miktarı hatırlamamıştır."

5308- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında tam diyetin kıymeti sekizyüz dinar yahut sekiz bin dirhem idi. Kitab ehlinin diyeti, müslümanlarınkinin yarısı idi. Ömer halife oluncaya kadar bu böyle idi. Ömer, hilâfet makamına geçince, şöyle hitap etti: 'Develer artık pahalılaştı.' Böylece Ömer altın sahiplerine bin dinar, gümüş sahiplerine onikibin dirhem, sığır sahiplerine ikiyüz sığır, koyun sahiplerine iki bin koyun, elbisecilere yüz takım elbise olarak diyet takdir etti. Zimmet ehlinin diyetine ilişmedi; olduğu şekilde bıraktı, yükseltmedi."

5309- Mâlik (ra)'dan:

Ona benzeri bir rivâyet ulaşmış, ancak onda şöyle geçmektedir: "Altın sahipleri Şamlılar ile Mısırlılardır. Gümüş sahibi ise, Iraklılardır."

5310- Ziyâd b. Sa'd b. Dumeyre es-Sülemî (ra)'dan, o babasından, o da dedesinden:

"Bunların ikisi de Peygamber (sav) ile Huneyn'de bulunmuşlardı. Muhallem b. Cessâme, müslüman olduktan sonra Eşca'a'dan bir adamı öldürdü. Peygamber (sav)'in diyetle hükmettiği ilk dava bu olmuştur.

Uyeyne, Eşca'î'nin öldürülmesi hususunda ileri geri konuştu. Çünkü o Ğatafân'dandı.

el-Akra' b. Hâbis ise Muhallem'i savundu. Çünkü o Hindef'tendi. Derken münakaşa büyüdü, yüksek sesle tartışmaya başladılar. Aralarındaki kavga büyüdü, birbirlerine hakaret dolu sözler söylediler. Bu-

nun üzerine Peygamber (sav) Uyeyne'ye: 'Ey Uyeyne! Diyeti kabul etmiyor musunuz?' diye sordu.

Uyeyne: 'Hayır; vallahi harp ve hüzün sebebiyle kendi hanımlarıma verilen üzüntü ve kederi onun hanımlarına tattırana dek kabul etmem' diye cevap verdi. Sonra sesler yükseldi, gürültüler arttı. Peygamber (sav) yine sordu: "Ey Uyeyne diyeti kabul etmiyor musunuz?' O da önceki gibi cevap verdi. Bunun üzerine Leysoğullarından Mükeytil adında bir adam, üzerinde silah, elinde deriden bir kalkan olduğu halde ayağa kalktı ve şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! İslâm'ın bu ilk döneminde bu cinayeti işleyen kimseye şundan başka misal bulamadım: Bir koyun sürüsü su içmeye indi. Öndekilere taş atıldı, sürünün arkasındakiler korkusundan kaçtı. Bugün sünnetini koy, hükmünü icra et, yarın istersen değiştir.'

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Size şimdi peşin elli deve verelim Medine'ye döndüğümüzde elli deve daha veririz.' Bu olay Peygamber'in seferlerinin birinde cereyan ediyordu. Muhallem uzun boylu ve esmer bir adamdı. Bir tarafta oturuyordu. Onlar böyle konuşup dururlarken yerinden kalkıp hemen Peygamber (sav)'in huzuruna gelip oturdu, iki gözü iki çeşme ağlıyordu, dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Size ulaşan cinayeti ben işledim. Allah'a şu anda tevbe ediyorum. Ne olur benim için Allah'tan mağfiret dile.'

Peygamber (sav), ona şöyle dedi: 'Daha İslâm'ın başında onu vurup öldürdün ha! Sonra yüksek sesle: 'Allahım! Muhallem'i bağışlama!' buyurdu."

5311- Diğer rivâyette şu ilâve yer almaktadır: "Muhallem hırkasının bir tarafı ile göz yaşlarını silerek ayağa kalktı."

İbn İshâk dedi ki: "Kabileleri, Peygamber (sav)'in, daha sonra onun için Allah'tan mağfiret dilediğini iddia etmiştir."

5312- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Diyeti aldıktan sonra katili öldüren kişiyi kesinlikle affetmem."

5313- Amr b. Şuayb (ra)'dan:

"Müdlicoğullarından Katâde adlı bir adam oğluna kılıç attı, ayağına isabet etti, yarasındaki kanama dinmedi ve kan kaybından öldü. Surâka b. Cu'şum Ömer'e gelip durumu anlattı. Ömer dedi ki: 'Kudeyd kuyusunun yanında bana 120 deve hazırla, oraya geleceğim.'

Ömer oraya gelince, o develerden otuz **hikka** (dört yaşında dişi deve), otuz **ceze'a** (beş yaşına girmiş dişi deve), kırk da **hilfe** (hamile deve) aldı ve sordu: 'Maktûlün kardeşi nerededir?'

'Buradayım' diye seslendi. Ömer ona: 'Haydi bunları al! Çünkü Peygamber (sav): 'Katile ne diyetten, ne de mirastan bir şey yoktur' buyurmuştur."

5314- Süleymân b. Yesâr (ra)'dan:

"Hacılardan birinin azat ettiği başıboş bir adam (köle) vardı. Âizoğullarından bir adamla güreşiyordu. Başıboş adam Âizî'nin oğlunu öldürdü. Babası Ömer'e oğlunun diyetini istemek için geldi.

Ömer: 'Onun diyeti yoktur' dedi. Âizî dedi ki: 'Ya benim oğlum onu öldürseydi?'

Ömer: 'O takdirde diyetini öderdiniz' deyince, Âizî'nin cevabı şu oldu: 'Şu halde o tehlikeli bir yılan gibidir, bırakıldığında yer yutar,(yani ondan hesap sorulmaz) vurulduğunda (yani onun hesabı sorulduğunda) saldırır.'

5315- Irâk b. Mâlik ve Süleyman b. Yesâr (r.anhumâ)'dan:

"Sa'd b. Leys oğullarından bir adam, atını ileriye sürüp Cüheyne'den bir adamın

parmağını çiğnedi, parmaktan akan kan dinmediği için adam öldü.

Ömer davalılara: 'Bundan ölmediğine dair, Allah'a karşı elli kişi yemin eder misiniz?' deyince, razı olmadılar. Ötekilere (maktûlün velilerine) 'Peki siz yemin eder misiniz?' diye sordu, onlar da yeminden imtina ettiler."

Bunun üzerine yürürlükte olan diyetin yarısının verilmesine hükmetti.

Mâlik dedi ki: Oysa amel ve uygulama böyle değildi.

5316- Cerîr b. Abdillah (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hus'am kabilesine karşı bir müfreze gönderdi. O kabileden bazı kimseler (müslümanların saldırısından kurtulmak için) secde ederek korunmaya çalıştılar. Ancak bu durum onları öldürmeyi (daha da) hızlandırdı. Peygamber (sav) bunu duyunca yarım diyet ödenmesine hükmetti ve şöyle dedi: 'Müşriklerin arasında yaşayan her müslümandan beriyim.'

'Neden ey Allah'ın Resûlü?" dediler. Şöyle buyurdu: '(Müslümanlarla müşriklerin) Ateşleri birbirini görmesin. (birbirinin ateşini görmeyecek kadar uzakta dursunlar)'.

Her ikisi de ayrıca şöyle dediler: "Bu hadisi bir cemaat, Cerîr'i zikretmeden rivâyet etti.

Nesâî de İsmaîl'den, o da Kays'tan, bunu Cerîr'i zikretmeden mürsel olarak rivâyet etmiştir.

5317- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav), Ebû Cehm b. Huzeyfe'yi bir adamdan zekât almak için gönderdi. Adam zekâtı konusunda onunla tartışmaya başlayınca, Ebû Cehm ona vurup başını yardı. Hemen Peygamber (sav)'e geldiler ve: 'Kısas uygula!' dediler. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Size şu kadar, bu kadar diyet verelim.' Kabul etmediler. Daha da artırarak: 'Size şu kadar, bu kadar diyet' dedi. Yine razı olmadılar. Ondan sonra daha da artırarak: 'Peki size şu kadar, bu kadar diyet verelim' dedi; bu sefer razı oldular.

'Akşama insanlara hitap edip, sizin razı olup kabul ettiğinizi söyliyeceğim. Olur mu?' deyince, 'Evet' dediler.

Akşam olunca şöyle hitap etti: "Bu Leysîler bana gelip kısas istediler, bunun yerine onlara şu kadar diyet verdim, kabul ettiler, siz de razı mısınız?'

'Hayır. Razı değiliz' dediler. Muhâcirler hemen onlara hücuma kalkıştılar; Peygamber (sav): 'Bırakın onları!' dedi. Bıraktılar. Sonra onları çağırdı. Diyeti biraz daha artırarak: 'Şimdi razı oldunuz mu?' diye sordu.

'Evet' dediler. 'Ben insanlara hitap edip sizin kabul ettiğinizi söyliyeceğim, tamam mı?' diye sordu; 'Evet' dediler. İnsanlara hitap etti, onların huzurlarında: 'Kabul ettiniz mi?' diye sordu ve onlar da 'Evet' dediler."

5318- Hilâl b. Sirâc b. Mecâ'a'dan, o babasından, o da dedesinden:

"O (yani Mecâ'a), Peygamber (sav)'e, Zühl oğulları kabilesine mensup olan Sedûsoğullarının öldürdüğü kardeşinin diyetini istemek için geldi. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Eğer bir müşrik için diyet verseydim kardeşin için de verirdim; mamafih sana diyet yerine bir bedel vereceğim' dedi. Onun için Zühl oğullarına müşriklerinden gelecek olan ilk humustan verilmek üzere yüz deve (senet) yazdı. Mecâ'a, (bu yüz deveden) bir kısmını aldı. Sonra Zühloğulları müslüman oldular. (Mecâ'a) Ebû Bekr'den geri kalan develeri istedi ve ona Allah Resûlü'nün mektubunu getirdi. Bunun üzerine, Ebû Bekr ona, Yemâme'den gelecek zekâttan, dört bini buğday, dört bini arpa, dört bini hurma olmak üzere on iki bin sâ' takdir etti. Peygamber (sav)'in yazdırdığı yazı (borç senedi) şöyle idi:

'Bismillahirrahmanirrahim. Bu, Peygamber Muhammed'den Süleym oğullarından Mecâ'a b. Mürâre'ye verilmiş bir senettir. Buna göre öldürülen kardeşine bedel olarak Zühloğullarının müşriklerinden ilk gelecek olan humustan yüz deve verdim'."

5319- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), her kabileye bir diyet ve müslüman olan köleyi azat eden kimsenin izni olmadan artık onun velisi olamayacağını yazdı. Hiçbir azatlıya da, asıl azat edenin izni olmadan, kendini azat edenden başka bir müslümanı azatlı köle edinmesi helâl olmaz."

5320- İbn Şihâb (ez-Zührî) (ra)'dan:

"(Diyeti üstlenmekte) sünnet (uygulaması) şöyledir: Gönül rızası ile olması dışında **Âkile** (katilin yakınları) kasten öldürmelerde istemedikçe diyeti yüklenmez. Aynı **âkileye** az veya çok kölenin parasından da hiçbir şey yüklenmez. Bu onun malından faydalanana aittir. Çünkü kölenin bedeli ne miktarda olursa olsun mal olarak tasarruf edene aittir. Zira Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: 'Ne kasten, ne sulhan ve ne de itiraf ile **âkile** diyeti yüklenmez. Cinayet diyetini ve kölenin kıymetini de istemedikçe yüklenmez'."

5321- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Öldürme olaylarında (sulh için diyet olarak) verdiğim bir dirhem, başka olaylardaki yüz dirhemden hayırlıdır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta içinde meçhûl bir râvinin olduğu senedle.]

5322- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Bir adam bir adamın ayağına vurdu. Vurulan adam şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü kısas uygula!"

"Yaran iyileşinceye kadar acele etme!"

"Olmaz, kısas hakkımı şimdi alacaksın" diye ısrar etti. Ona vurandan kısas hakkını aldı. Kısas uygulanan adam iyileşti, kısas isteyen ise topal kaldı. Bunun üzerine Peygamber (sav)'e gelip "Ey Allah Resûlü! Ben topal kaldım, öbürü iyileşti" diye şikayette bulununca Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

'Yaran iyileşinceye kadar sabret, acele etme!' diye emretmedim mi? Beni dinlemeyip âsi geldin; bu yüzden Allah seni uzaklaştırdı ve yaran iyileşmeyerek topal kaldın." Daha sonra Peygamber (sav), kesin olarak şöyle buyurdu: "Yaralanan kişi, yarası iyileşmedikçe karşı taraftan kısas istemesin!"

5323- Haneş b. el-Mu'temir (ra)'dan:

"Yemen'de kuyu kazdılar, içine bir arslan düştü, seyretmeğe koyuldular. Derken bir adam düşerken, başka birine yapıştı, o da başka birine yapıştı. Derken dört kişi oldular, hep birlikte kuyuya düştüler. Arslan onları parçaladı. Sonunda bir adam mızrak atıp arslanı öldürdü.

İnsanlar kuyuyu kazana, 'Arkadaşlarımızı sen öldürdün; diyetlerini sen vereceksin' dediler. Onun da arkadaşları geldi ve tartışmaya başladılar, nerdeyse birbirlerini öldüreceklerdi. O sırada Ali geldi ve durumu ona bildirdiler; meseleyi çözmesini istediler. Ali şöyle dedi:

'Aranızda bir hüküm vereceğim; razı olan hoşnutluğunun karşılığını mutlaka bulur, olmayanın hakkı kalmaz, davayı Allah Resûlü'ne iletir.' 'Evet"'dediler. Şöyle hüküm verdi: 'Çukuru kazanlardan dörtte bir diyet, üçte bir diyet, yarım diyet, tam diyet olarak (paralar) toplayın.

Birincisine dörtte bir diyet verin, çünkü üstünde üç kişi ölmüştür. İkincisine üçte bir diyet verin, çünkü onun üstünde iki kişi ölmüştür. Üçüncüsüne yarım diyet ve-

rin çünkü üstünde bir kişi ölmüştür. Diğerine tam diyet verin. Eğer kabul ederseniz işte aranızdaki hüküm budur; etmezseniz Allah Resûlü (sav)'e soruncaya kadar hiçbir hakkınız yoktur.'

Ertesi yıl Peygamber (sav)'e gittiler. Başlarına gelenleri anlattılar.

Makâm-ı İbrahîm'de otururken: 'İnşaallah sizin davanızı halledeceğim' buyurdu. Derken bir adam ayağa kalkıp şöyle dedi:

'Ali, aramızdaki davayı halletti.'

'Nasıl halletti?' diye sorunca; nasıl hallettiğini anlattılar. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Davanızın halli onun yaptığı gibidir'."

DİNDEN DÖNME VE PEYGAMBER (SAV)'E SÖVMENİN CEZASI

5324- Zeyd b. Eslem (ra)'dan mürsel olarak:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim dinini değiştirirse, boynunu vurun!"

Mâlik. Hadisin yorumunda Mâlik şöyle dedi: Bu hüküm, İslâm'dan başkasına dönen kimse hakkındadır. Zındıklar ve benzerleri gibi. Böyleleri tevbeye davet edilmeden öldürülürler. Çünkü onların tevbeleri anlaşılmaz. Zira küfrü gizleyip İslâm'ı ilân ederler. Küfürleri tesbit edildikten sonra tevbeleri istenmeksizin öldürülürler.

Bize göre durum daha değişiktir. İslâm'dan çıkıp mürted olan kişiye tevbe teklif edilir. Tevbe edip tekrar İslâm'a dönerlerse ne âlâ, aksi halde öldürülürler.

Dedi ki: Peygamber'in

"Kim dinini değiştirirse öldürün"hadisinin mânâsı: Kim İslam'dan çıkıp başka dini kabul edersedir; yoksa İslâm'dan başka bir dinden çıkıp başka dine giren, demek değildir.

Yahudilikten hıristiyanlığa, ya da mecusiliğe geçenler gibi. Zimmîlerden her kim başka dine girerse, ne tevbesi istenir, ne de öldürülür.

5325- Abdurrahman b. Muhammed b. Abdillah b. Abdi'l-Kârî (ra)'dan, o da babasından:

"Yemen'den Ebû Musa'nın memuru Ömer'e geldi. Ömer ona insanlar hakkında sormaya başladı ve dedi ki: 'Sizde alışılmadık bir olay var mı?'

'Evet; Bir adam müslüman olduktan sonra tekrar kâfir oldu' dedi.

'Peki ona ne yaptınız?'

'Yakalayıp boynunu vurduk.'

'Onu üç gün hapsedip, her gün bir ekmek vererek, tevbe edip İslâm'a dönmesini teklif etseydiniz olmaz mıydı? Belki tevbe edip Allah'ın emrine dönerdi. Allahım! Ben bu olayda ne bulundum; ne de emrettim; duyunca da hoşnut olmadım' dedi."

5326- İkrime (ra)'dan:

Ali'ye zındıklar (İslâm'dan dönenler) getirildi; onları ateşe atıp yaktı. İbn Abbâs bunu duyunca şöyle dedi: 'Ben olsaydım, yakmazdım. Çünkü Allah Resûlü (sav) bunu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: 'Allah'ın azap ettiği ile azap etmeyin!" (Ali şu cevabı verdi:) 'Allah Resûlü (sav):'Kim dinini değiştirse onu öldürün!" buyurduğu için onları öldürdüm."

Tirmizî şunu ekledi: Ali bunu duyunca: "İbn Abbâs doğru söylemiş" dedi.

5327- Hârise b. Mudrib (ra)'dan:

"Abdullah b. Mes'ûd, Kûfe'ye geldi ve şöyle dedi: 'Benimle Araplar arasında hiç-

bir kin yoktu. Hanîfeoğullarının mescidine uğradım, Müseyleme'ye iman ettiklerini gördüm.' Abdullah onlara haber gönderip getirtti. Kendilerini tevbeye davet etti. İbnü'n-Nevvâha'dan başka hepsi tevbe ettiler. Abdullah ona şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sav)'in sana şöyle buyurduğunu duydum: 'Eğer elçi olmasaydın boynunu vururdum. Bugün elçi değilsin."

Bilâhare devrin Kûfe valisi olan Karaza b. Kâ'b'a emretti. O da onun boynunu vurdu. Hem de çarşı içinde. Sonra şöyle dedi.

'Kim İbnü'n-Nevvâha'yı öldürülmüş olarak görmek isterse, çarşıdadır.'

5328- İbn Muğayyir es-Sa'dî (ra)'dan:

"Seher vaktinde atımı aramaya çıktım, Hanîfe oğullarının mescidlerinden birine uğradım. Müseyleme'nin Peygamber olduğuna şehadet getirdiklerini duydum, hemen gidip durumu Abdullah'a (yani İbn Mes'ûd'a) bildirdim. Zabıta gönderip onları getirtti. Tevbe ettiler ve sözlerinden rücû ettiler. Bunun üzerine onları serbest bıraktı. Onlardan Abdullah b. en-Nevvâha adında bir adam geldi. Onun boynunu vurdurdu. Dediler ki: 'Hepsini bıraktın, bu adamın boynunu vurdun, neden?' Şu cevabı verdi:

'Allah Resûlü (sav)'in yanında otururken bu, bir adamla beraber Müseyleme'nin yanından temsilci (elçi) olarak gelmişti. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştu: 'Benim Allah Resûlü olduğuma şehadet ediyor musunuz?' Şu cevabı verdiler: 'Sen Müseyleme'nin Allah Resûlü olduğuna şehadet ediyor musun?'

'Ben Allah'a ve peygamberlerine iman ettim. Eğer elçi olarak gelenleri öldürseydim, şu anda ikinizi de öldürürdüm' buyurdu. İşte bu yüzden bu adamı öldürdüm dedi ve sonra onun emriyle mescidleri yıkıldı."

5329- Enes (ra)'dan:

"Ukl ve Ureyne'den bazı kimseler Peygamber (sav)'e gelip İslâm'ı kabul ettiklerini söylediler ve: 'Ey Allah Resûlü! Biz süt sağan bir topluluğuz, ziraatle meşgul kasabalılardan değiliz.' dediler ve Medine'de kalmak istemediler. Peygamber (sav), onlara bir çobanın otlattığı develerin yanına gitmelerini, sütlerinden ve idrarlarından içmelerini emretti. Yola düşüp gittiler, Harre mevkiine varınca İslâm'dan dönüp mürted oldular ve Peygamber (sav)'in çobanını öldürdüler. Develeri de önlerine katıp gittiler. Peygamber (sav), bunu duyunca, peşlerinden adam gönderdi. Yakalanıp getirildiler. O'nun emriyle gözlerini oydular, ellerini kestiler, Harre'nin bir yerine attılar, ölünceye dek orada öylece bırakıldılar."

Katâde dedi ki: "Peygamber (sav)'in bu olaydan sonra sadakaya (zekâta) teşvik ettiği ve organları kesmekten nehyettiği haberi bize ulaştı."

5330- Onun rivâyetlerindendir:

Katâde dedi ki: Bana İbn Sirîn:

"Bu vak'a şer'î cezalar hakkındaki âyetler inmeden önce idi" dedi.

5331- Rivâyetlerinden birisi de şudur: "Elleri ve ayakları kesildi, gözleri çıkartıldı. Harre'ye atıldılar, taşları ısırmaya başladılar."

5332- Başka rivâyette: Selâm dedi ki: Bana ulaşan habere göre Haccâc, Enes'e:

"Peygamber (sav)'in verdiği cezaların en şiddetlisini bana anlat!" dedi. O da bu olayı anlattı, Hasan duyunca şöyle dedi: "Ona (Haccâc'a) bu olayı anlatmamasını çok isterdim."

5333- Başka bir rivâyetinde: "Peygamber (sav), onların gözlerini, çobanın gözünü oydukları için oydurdu."

5334- Başka bir rivâyetinde Ebû Kılâbe dedi ki: "Bunlar, hem hırsızlık yapmış, hem insan öldürmüş, hem de iman ettikten sonra kâfir olmuşlardı. Allah'a ve O'nun elçisine karşı savaş ilan etmişlerdi (onun için bu cezaya çarptırıldılar)."

5335- "Çiviler (getirilmesini) emretti, ateşte kızartılıp gözlerine mil çekildi. Ayrıca elleri ve ayakları kesildi. (Kanları aksın diye de) dağlanmadı."

5336- Ebû'z-Zinâd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) hırsızlık yapanların ellerini kesip gözlerini ateşle dağladığı zaman Allah Teâlâ O'nu sakındırarak şu âyeti indirdi: **"Allah ve Resûlüne savaş açanların cezası..."** (Mâide, 5/33)

5337- Behz b. Hakîm b. Muâviye'den, o babasından, o da dedesinden (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, müslümanlığı kabul ettikten sonra müşrik olan kimsenin, müşrikleri bırakıp müslümanlara katılıncaya kadar hiçbir amelini kabul etmez."

5338- Ali (ra)'dan:

"Bir yahudi kadını durmadan Peygamber (sav)'e sövüyor ve aleyhinde edepsiz sözler söylüyordu. Bunun üzerine bir adam onu boğdu, kadın öldü. Peygamber (sav) kadının kanını heder etti (yani kısas gerekmediğini bildirdi)."

5339- İbn Abbâs (ra)'dan:

Görme özürlü birinin bir cariyesi vardı. Bu cariye durmadan Peygamber (sav)'in aleyhinde konuşup O'na sövüyordu. Görme özürlü adam ona engel olmaya çalışıyordu, fakat kadın bir türlü vazgeçmiyor, onu dinlemiyordu. Bunun üzerine kısa bir kılıç alıp cariyenin karnına dayadı ve üzerine abanarak onu öldürdü. (Hamile olduğu için) kadının ayakları arasına bir çocuk düştü ve yer kana bulandı.

Sabah olunca durum, Peygamber (sav)'e anlatıldı. İnsanları toplayıp şöyle buyurdu: 'Bana itaat etmesi gerektiğinde görevini yapan kimseyi Allah aşkına arıyorum. Kim yapmışsa ortaya çıksın.' Hemen görme özürlü ayağa kalkıp insanları yara yara, düşe kalka Peygamber (sav)'in yanına gelip önüne oturdu ve şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Bu işi yapan benim. Durmadan sana sövüyordu, seni kötülüyordu; menetmeye çalıştım, vazgeçmedi. Azarladım gene devam etti. Ondan inci gibi iki oğlum var. Benim eşimdi. Dün yine seni kötülemeye ve sövmeye başlayınca, dayanamadım kısa ve keskin bir kılıç alıp onun karnına dayadım ve üzerine abanıp onu öldürdüm.'

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Dikkat edin ve şahit olun! Onun (cariyenin) kanı hederdir (kısas gerekmez)'."

5340- Ebû Berze el-Eslemî (ra)'dan:

Bir gün Ebû Bekr'in yanındaydım. Bir adama çok kızdı. Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü (sav)'in halifesi! Müsaade et de boynunu vurayım!"

Ebû Berze dedi ki: Benim bu sözüm onun öfkesini giderdi. İçeriye girdi ve beni çağırttı, yanına girince, şöyle dedi: "Biraz önce bana ne demiştin?"

"Müsaade et de boynunu vurayım" demiştim.

"Sana emretseydim, yapacak mıydın?"

"Evet" dedim.

"Hayır, vallahi, Muhammed (sav)'den sonra herhangi bir insanın böyle bir şeyi emretme hakkı yoktur" dedi.

HÜRÜN, KÖLENİN, ZORLANANIN, AKIL HASTASININ VE MAHREMLE YAPILAN ZİNANIN CEZASI

5341- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Peygamber (sav) recmetti, Ebû Bekr recmetti ve ben de recm ettim.

Eğer Allah'ın Kitâbı'na ilâve etmeyi çirkin görmeseydim, bunu mushafa yazardım. Çünkü şundan korkuyorum:

Öyle bir zaman gelecek ki Allah'ın Kitâbı'nda bulamadıkları için, bazı insanlar bunu inkâr edeceklerdir."

5342- Mâlik: "Erkeklerden ve kadınlardan evli olanlar zina yaptıkları zaman, (suçları) şahitlerle ya da gebelik veya itirafla sabit olduğu zaman, onlara recmi uygulamak Allah Kitâbı'nda haktır."

5343- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Kadınlarınızdan fuhuş işleyenlere (dört şahit) getirin; (eğer şahitlik ederlerse onları ölüm gelinceye ya da Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde tutun)." (Nisâ, 4/15). Allah bu âyette erkeği kadından sonra zikretmiştir. Daha sonra ikisini biraraya getirerek **"İçinizden zina eden iki kişiye (eza edin, tevbe edip düzelirlerse onları bırakın)"** (Nisâ, 4/16) âyetleri (Nûr sûresinin 2. âyeti olan) **celde** âyeti ile neshedildi. Allah Teâlâ (o âyette) şöyle buyurdu: **"Zina eden kadınla, zina eden erkekten herbirine yüz değnek vurunuz."**

5344- Ubâde b. es-Samît (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benden alın, benden alın, Allah onlar için bir yol (çare) kılmıştır.

Bekâr bekârla (zina ettiği zaman) yüz değnek ve bir yıl da sürgün cezasına çarptırılırlar. Evli evli ile zina ettiği zaman, yüz değnek ve recm (taşlanma) cezasına çarptırılırlar."

5345- İbn Ömer (ra)'dan:

"(Zina cezası olarak) Peygamber (sav) değnek vurdurdu ve sürgün etti. Ebû Bekr değnek vurdurdu ve sürgün etti. Ömer de değnek vurdurdu ve sürgün etti."

5346- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Eslem kabilesinden Mâiz b. Mâlik adında bir adam, Peygamber (sav)'e gelip 'Ben zina ettim, bana şer'î ceza uygula!' dedi.

Peygamber (sav) onu birkaç kere geri çevirdi, sonra yakınlarına sordu:

Onlar da: 'Onda bir delilik hali görmüyoruz. İyi adamdır. Fakat bir suç işlemiş ille de kendisine şer'î ceza uygulanıp kendini aklamak istiyor.' Adam yine Peygamber (sav)'e geldi; bunun üzerine Peygamber (sav) onun recmedilmesini bize emretti. Biz de onu alıp Bakî' el-Ğarkad'a götürdük. Onu ne bağladık, ne de çukur kazdık. Ona kemikler, kuru-sıkı balçıklar ve çanak çömlek kırıkları attık. Acının şiddetinden kaçmaya başladı. Biz de arkasından koştuk. Sonunda Harre'nin kenarına vardı, önümüze dikildi. Onu Harre'nin iri taşları ile taşladık; cansız yere düştü.

Sonra Allah Reshulü (sav) akşam ayağa kalkıp şöyle hitap buyurdu:

'Acaba biz Allah yolunda gazaya gittikçe çoluk çocuğumuz arasında, teke melemesi gibi şehvetli sesi olan bir adam kalacak mı? Hele bunu yapan bir adam bana getirilmeye görsün! Onu başkalarına ibret olacak bir cezâ ile cezalandırmam benim üzerine vâcip olur.' Peygamber (sav) onun için ne mağfiret diledi, ne de sövdü.

5347- Onun (Ebû Dâvud'un) diğer rivâyeti: "Ona söverek giderlerken (sövme-

yin deyip) onları sövmekten alıkoydu. Onun için Allah'tan mağfiret dilediklerinde bundan da alıkoyup şöyle buyurdu: O, günah işlemiş bir adamdır, bırakın Allah ona yeter'."

5348- Müslim, Büreyde'den:

"Ona bir çukur kazıldı; sonra emir buyuruldu recmedildi.

Daha sonra Ğamid kabilesine mensup bir kadın gelip şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Ben zina yaptım. Beni temizle!' Onu geri çevirdi, ertesi gün gelip şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Beni neden geri çeviriyorsun? Kim bilir belki beni Mâiz'i reddettiğin gibi reddedip geri çevireceksin. Ama ben gebeyim.'

'Öyleyse şimdi git, doğurduğun zaman gelirsin' buyurdu.

Kadın geri gitti. Aradan epey zaman geçtikten sonra doğurdu, çocuğunu bir beze sarıp getirdi ve 'İşte doğurdum' dedi.

'Haydi git, emzir, onu sütten kestiğin zaman gelirsin' buyurdu.

Gitti, emzirdi, aradan hayli zaman geçti, onu sütten kesti, eline bir ekmek parçası verip getirdi ve: 'İşte ey Allah Resûlü! Onu sütten kestim, yemek yiyecek hale geldi' dedi. Bunun üzerine çocuğunu alıp müslümanlardan bir adama verdi. Sonra göğsüne kadar çukur kazılmasını ve recm edilmesini emretti. Hâlid b. el-Velîd gelip bir taş attı, sıçrayan kan yüzüne gelince kadına sövdü. Peygamber (sav) bunu duydu ve şöyle buyurdu: 'Yavaş ol Hâlid! Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o öyle bir tevbe etti ki, hilekâr öşürcü bu tevbeyi yapsa Allah onu bile affeder.' Sonra emretti, namazı kılınıp defnedildi."

5349- Diğer rivâyet: "Mâiz taşlandıktan sonra onun hakkında insanlar iki ayrı görüşe bölündüler:

Bir kısmı: "O helâk oldu; günahları onu çepeçevre sarmıştı." Diğer kısmı ise şöyle dediler: "Mâiz'in tevbesinden daha üstün bir tevbe yoktur. Çünkü o, Peygamber (sav)'e gelip elini O'nun eline koymuş ve "Beni taşlarla öldür!" demiştir." İki ya da üç gün bu şekilde bekledikten sonra Peygamber (sav) selam verip yanlarına oturdu. Daha sonra buyurdu: "Mâiz için mağfiret dileyin!"

"Allah onu bağışlasın!" dediler.

"O, öyle bir tevbe etti ki; tevbesi tüm ümmet arasında taksim edilecek olsaydı hepsine yeterdi" buyurdu.

Sonra Ezd kabilesinin Gâmid kolundan bir kadın gelerek dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Beni temizle!" Yukardaki metnin benzerini zikretti. Ayrıca orada şöyle geçmektedir:

"Haydi git karnındakini doğurduktan sonra gel!" Bunun üzerine doğuruncaya dek Ensârdan bir adam onun geçimini üzerine aldı. Adam Peygamber (sav)'e gelip "Kadın doğurdu" dedi.

"Şimdi onu recmetmeyelim, bıraktığı çocuğu kim emzirecek?" deyince, Ensâr'dan biri kalkıp: "Ey Allah Resûlü! Onun emzirme işi ve masrafı bana aittir" deyince, kadını recmetti(rdi)."

5350- Buharî, Müslim, Ebû Dâvud ve Tirmizî Ebû Hureyre (ra)'dan:

Eslem kabilesinden bir adam Peygamber (sav)'e gelip, kendi aleyhinde dört kere, kendisine haram olan bir kadınla cinsî ilişkide bulunduğunu itiraf edip şehadette bulundu. Peygamber (sav) her defasında ondan yüz çevirdi. Beşincisinde: 'Onunla gerçekten temasta bulundun mu?" diye sordu. 'Evet' deyince, Peygamber (sav): 'Uzvun onunkinin içinde iyice kayboldu mu?' diye sordu.

'Evet.'

'Milin sürmedanlıkta, kovanın kuyuda kaybolup gitmesi gibi mi?'

'Evet.'

'Zina nedir bilir misin?'

'Evet onunla haram ilişki kurdum, tıpkı kişi kendi eşi ile helâl ilişki kurduğu gibi.'

'Bu sözünle neyi kastediyorsun?'

'Senden, beni temizleyip arındırmanı (şer'î ceza uygulanmasını) istiyorum' dedi. Peygamber (sav), onun recmedilmesini emretti ve taşlanarak öldürüldü.

Allah Resûlü (sav) iki adamın aralarında şöyle konuştuklarını duydu: 'Allah kendisini örttüğü halde bile bile kendisini tehlikeye atıp köpek taşlanır gibi taşlandı.' Peygamber (sav) onların bu sözüne hiç ses çıkartmadı. Biraz yürüdükten sonra bir eşek leşine rastladı ve: 'Nerede o falan falan!' diye seslendi. 'Buradayız ey Allah Resûlü!' dediler. Şöyle buyurdu: 'Haydi bakalım şu leşi yiyin!'

'Ey Allah Resûlü! Bunu kim yer ki?' dediklerinde, şöyle buyurdu:

'Az önce kardeşinizin ırzına sataşmanız, bu leşi yemekten daha kötü, daha çirkin ve iğrençtir.

Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki şimdi o cennet nehirleri içinde dalıp dalıp çıkmaktadır'."

5351- Ebû Dâvud, Nuaym b. Hezzâl'dan, de ki:

"Mâiz babamın himayesinde bir yetimdi, bir cariye ile ilişki kurdu. Bunun üzerine babam ona dedi ki: 'Haydi Peygamber (sav)'e git ve anlat, belki senin için Allah'tan mağfiret diler.' Adam, kendisi için bir çıkış yolu olur, diye ümit etmişti. "Önceki metnin benzerini zikretti.

Ayrıca onda şöyle geçmektedir: "Taşların acısını duyunca, gömüldüğü yerden çıktı, kaçarken kimse ona erişemedi. Abdullah b. Enîs ona yetişti. Fakat arkadaşlarıyla birlikte onu tutup getiremediler. Bir devenin ayak kemiğini eline alıp attı ve onu öldürdü. Sonra Peygamber (sav)'e gelip durumu anlattı. Şöyle buyurdu: 'Bıraksaydınız olmaz mıydı; kim bilir belki tevbe ederdi de Allah onun tevbesini kabul edip bağışlardı'."

5352- Müslim, Ebû Dâvud ve Tirmizî, İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hakkında duyduğum doğru mudur?"

"Hakkımda ne duydun ki?"

"Falan ailenin cariyesiyle ilişki kurmuşsun."

"Evet" dedi. Dört kere (kendi aleyhinde) şahitlik yaptı. Bunun üzerine Peygamber (sav) recmedilmesini emretti ve recmedildi.

5353- *Sünen* ashâbı, Câbir'den: "Recmedilmesini emretti, recmedilmeye başlanıp da canı yanınca kaçtı, yetişildi ve ölene dek taşlandı. Peygamber (sav) onun hakkında hayır konuştu; ama cenaze namazını kılmadı."

5354- Diğer rivâyet: Câbir dedi ki: "Bu hadisi çok iyi bilirim, çünkü recmedenler arasındaydım. Ne zaman ki onu çıkardık ve taşlamaya koyulduk, taşın şiddetini hissedince, şöyle çığlık attı: 'Ey halkım! Beni Allah Resûlü'ne iletin! Beni kavmim öldürüyor, beni kandırdılar, Resûlullah (sav)'in beni öldürmeyeceğini bana bildirmişlerdi.' Hiç aldırmadan taşlamaya devam ettik, sonunda cansız yere düştü ve öldü. Peygamber (sav)'e dönüp durumu kendisine bildirdiğimizde şöyle buyurdu: 'Onu bırakıp Resûlullah'ın önünde zinadan tevbe etmesi için bana getirseydiniz olmaz mıydı?' Yoksa recmi terketmek için değil."

5355- Câbir (ra)'dan:

"Bir adam bir kadınla zina etti. Allah Resûlü (sav) erkeğe yüz değnek vurulmasını emretti, evli olduğu bildirilince, recmedilmesini emretti, taşlandı."

5356- Hâlid b. el-Leclâc'dan, o da babasından:

"Çarşı pazarda çalışan çocuklardık. Bir kadın, yanında bir çocuk ile oradan geçti. İnsanlar ona doğru koştular; ben de aynı tarafa koştum. Kadın doğruca Peygamber (sav)'e gitti. Peygamber (sav) ona sordu: 'Bu çocuğun babası kim?' Kadın ses çıkartmadı. Derken bir delikanlı şöyle dedi: 'O benim oğlumdur, ey Allah Resûlü! Haydi beni temizle!' Bunun üzerine Peygamber (sav) onun recmedilmesini emretti.

Sonra yaşlı bir adam gelip recmedilen delikanlıyı sordu, Allah Resûlü (sav)'e dedik ki: 'Ey Allah Resûlü! Bu adam bugün recmedilen o pis adamı soruyor.'

'Ona pis demeyin! Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki şimdi o cennettedir'."

5357- Diğer rivâyette: "O, Allah katında miskten daha hoş kokuludur."

5358- Ebû Hureyre ve Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî (r.anhumâ)'dan:

"Bir bedevî, Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: 'Allah aşkına and veriyorum; bize Allah'ın Kitâb'ı ile hükmetmeyecek misin?' Ondan daha bilgili olan hasmı şöyle dedi: 'Evet, aramızda Allah'ın Kitâb'ı ile hükmet ve müsâde buyur anlatayım!'

'Konuş bakalım!' dedi. Adam şöyle dedi: 'Oğlum bu adamın yanında işçiydi. Onun karısı ile zina etti, duydum ki oğluma recm uygulanacakmış. Bu yüzden hemen fidye olarak bu adama yüz koyun bir de cariye verdim. Sonra ilim ehline sorduğumda, oğlumun cezasının sadece yüz değnek ve bir yıl sürgün olduğunu söylediler. Onun karısının da recmedileceğini bildirdiler.' Allah Resûlü (sav) bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ikinizin arasında Allah'ın Kitâbı ile hükmedeceğim. Verdiğin cariye ve koyunlar sana geri verilecektir. Oğluna yüz değnek ve bir yıl da sürgün cezası uygulanacaktır.' Sonra Enîs'e şöyle dedi:

'Ey Enîs! Haydi bu adamın hanımına git, eğer zinayı itiraf ederse recmet!' Sabahleyin ona gitti, kadın da itiraf etti. O da onu recmetti."

5359- Mâlik (ra)'dan:

"Bize ulaştığına göre, Osman'a evliliğinin altıncı ayında doğurmuş olan bir kadın getirilmiş ve onun recmedilmesini emretmişti. Ali ona şöyle demiş: 'Bu kadının recmi olmaz. Çünkü Allah: **'Onu (karnında) taşıması ve onu (sütten) ayırması(nın süresi) otuz aydır'** (Ahkâf, 46/15) buyurmuştur. Yine şöyle buyurmuştur: **'Emzirmeyi tamamlamak isteyen kişi için, anneler iki tam yıl çocuklarını emzirirler.'** (Bakara, 2/233) Gebelik süresi (bu âyetlere göre) altı ay da olabilir. Bu nedenle ona recm uygulanmaz. Bunun üzerine Osman cezadan vazgeçilmesini emretti; ama kadın çoktan recmedilmişti."

5360- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'in yanında adını verdiği bir kadınla cinsî ilişki kurduğunu ikrar etti. Peygamber (sav) kadına haber gönderdi ve kadın geldi. Ona sorunca, kadın inkâr etti.

Bunun üzerine Peygamber (sav), adamın sırtına yüz değnek vurdurdu, kadını bıraktı (vurdurmadı)."

5361- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bekr b. Leys'den bir adam, Peygamber (sav)'e gelip bir kadınla zina ettiğini dört kere itiraf etti; bekâr olduğu için ona yüz değnek vurdurdu. Sonra kadından bu hu-

susta delil istedi. Kadın dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Vallahi bu adam yalan söylüyor.' Bunun üzerine iftira ettiği için adama seksen değnek de iftira cezası uyguladı."

5362- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden birinin cariyesi zina ederse Allah'ın Kitâbı'na uygun olarak ona yüz değnek vursun. Kadın üç kez aynı şeyi yaparsa aynı cezayı uygulasın. Sonra tekrar yaparsa, kıldan yapılmış bir ip karşılığında bile olsa onu satsın."

5363- Diğer rivâyet: "Sizden birinin cariyesi zina ederse onu sözle azarlamasın, ona değnek cezası uygulasın. Üç defa aynı şeyi yaparsa aynı cezayı uygulasın dördüncü kez yaparsa ona şer'î cezayı uygulasın ve bir kıl topuzu ya da kıl ip karşılığında olsa bile satsın."

5364- Diğer rivâyet: "Cariye zina edip de ispatlanırsa ona şer'î cezayı uygulasın ve kınamasın. Sonra yine zina ederse, kıldan bir ip karşılığı olsa bile onu satsın."

5365- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in ailesinin bir cariyesi yoldan çıktı (zina etti). Ali'ye:

'Ey Ali git ve ona şerî' cezayı uygula!' dedi.

Gittim baktım ki daha (nifas) kanı kesilmemiş, akıyor. Döndüğümde bana sordu: 'Şer'î cezayı uyguladın mı?' Dedim ki: 'Gittim baktım ki kanı kesilmemiş akıyor, onun için uygulamadım.'

'Kanı kesilinceye dek bırak! Kesilince uygula! Eliniz altında bulunan köle ve cariyelerinize (zina ettiklerinde) şer'î cezayı uygulayın!' buyurdu."

5366- Diğer rivâyet: "Doğuruncaya kadar ona vurma!" [Ebû Dâvud. Müslim ve Tirmizî'nin de benzeri rivâyetleri bulunmaktadır.]

5367- Abdullah b. Ayyâş'dan:

"Ömer, bana devletin esir aldığı cariyelere (zina ettikleri zaman) şer'î cezayı uygulamamı emretti. Ben ve Kureyş'ten bir grup, zina ettiklerinde onlara ellişer değnek vururduk."

5368- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kölenin şer'î cezasını, hürünkinin yarısı olarak; mesela bekâr için zina, iftira ve şarap içme cezasında olduğu gibi (bu tür hadlerde hep yarısıyla) hükmetti."

5369- Safiyye bn. Ebî Ubeyd'den:

"Humus ganimet kölelerinden tasarrufu Hz. Ömer'e ait olan bir erkek köle, yine humus ganimet payından olan bir dişi köle ile cinsel ilişki kurdu. Erkek, cariyenin kızlık zarını giderene kadar onu zorladı. Bunun üzerine Hz. Ömer, o erkek köleye zina etme cezası olan haddi (değnek vurmayı) uyguladı ve o bölgeden altı ay süreyle sürgün etti. Ancak erkek tarafından zorlandığı için cariyeye değnek cezası uygulamadı."

5370- Vâil b. Hucr (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında bir kadın namaza gitmek üzere dışarı çıktı. Yolda ona bir adam rastladı, üzerine çullandı ve ırzına geçti. Kadın bağırınca, adam kaçıp gitti. Kadın muhâcirlerden bir grupla karşılaştı ve 'Falan adam bana böyle yaptı' dedi. Koşup iddia ettiği adamı yakalayıp getirdiler. 'Bu mu yaptı?' diye sorduklarında: 'Evet' dedi. Bunun üzerine adamı alıp Peygamber (sav)'e götürdüler. Onun recmedilmesini emrettiğinde, işi yapan adam ayağa kalktı ve: 'Ey Allah Resûlü! Bu işi ben yaptım' dedi. Bunun üzerine kadına: 'Haydi

sen gidebilirsin. Allah seni bağışladı' dedi. Adama da güzel söz söyledi; esas o işi yapan içinse: 'Haydi bunu recmedin!' buyurdu.

Sonra o adam için şöyle buyurdu: 'O öyle bir tevbe etti ki, eğer Medine halkı bu tevbeyi tevbeleri kabul edilirdi'."

5371- Abdü'l-Kerîm (ra)'dan:

"Ali ve İbn Mes'ûd'un, zorla ırzına geçilen kız hakkında, karılarından birine verdiği mehri vermesine; dulda da emsalinin mehri gibi mehir verilmesine hükmettiklerini duydum."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de munkatı' bir senedle.]

5372- Diğer rivâyet: "Zorla ırzına geçilen cariyeye eğer kız ise değerinin onda biri, dul ise değerinin onda birinin yarısı verilir" dediler.

5373- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Hz. Ömer'e zina eden deli bir kadın getirildi; birçok kişiyle onun hakkında istişare etti. Sonra recmedilmesini emretti. Derken Ali rastladı ve: 'Nedir bunun (kadının) durumu?' diye sordu. 'Falanoğullarının deli kadınıdır. Zina etmiş de Ömer recmedilmesini emretmiş' dediler.

'Geri gönderin onu, cezayı uygulamayın!' dedi.

Sonra gelip Ömer'e şöyle dedi:

'Ey Mü'minlerin emîri! Sen şu üç kişiden kalemin kaldırıldığını bilmiyor musun: İyileşinceye dek deliden; uyanıncaya kadar uyuyandan; akıl bâliğ oluncaya kadar küçük çocuktan.'

'Evet" deyince; 'Öyleyse nedir bu kadının hali?'

'Hiçbir şey' dedi.

'Haydi kadını salıver!' dedi. Ömer de 'Allahu Ekber!' diyerek kadını yolladı."

5374- Diğer rivâyet: "Hatırlamıyor musun Allah Resûlü: 'Kalem kaldırılmıştır' buyurdu." Ve benzerini nakletti.

5375- Ebû Ümâme b. Sehl (ra)'dan, o da Ensâr'dan olan bir sahâbîden:

"Onlardan bir adam hastalandı; zayıflayarak bir deri bir kemik kaldı. Derken yanına birinin cariyesi girdi. Ona ilgi duydu ve onunla cinsî ilişkide bulundu.

Sonra kavminden bazıları ziyaretine geldiler. Durumu onlara bildirdi ve 'Allah Resûlü'ne sorun bakalım ne yapmam gerektiğini söylüyor?' dedi.

Gidip durumu Peygamber (sav)'e anlattılar. Dediler ki: 'Onun kadar zayıf bir adam görmedik; bir deri bir kemik kalmış; sırtlayıp sana getirecek olsak kemikleri dağılır.' Peygamber (sav), yüz tane ince dal alıp tek bir bağ yapıp onunla adama bir kere vurmalarını emretti."

5376- Nesâî'nin de zina eden bir kötürüm hakkında benzeri bir rivâyeti vardır.

"Peygamber (sav), ona hurma sapı ile vurdu. Felçli olduğu için ona merhamet ederek canını acıtmadı."

5377- Habîb b. Sâlim (ra)'dan:

"Abdurrahman b. Huneyn adında bir adam, karısının cariyesiyle cinsî ilişkide bulundu. Davası, Kûfe emiri Nu'mân b. Beşîr'e aksetti.

Şöyle dedi:

'Sana bir çözüm yolu bulacağım. Eğer cariyesiyle ilişki kurmana müsaade etmiş, helâl kılmışsa, sana yüz değnek vuracağım. Eğer helâl kılmadı ise seni taşla recmedeceğim.'

İnceleme sonunda hanımının müsaade etmiş olduğu meydana çıkınca Nu'mân ona yüz sopa vurdurdu."

5378- Nesâî'nin rivâyeti:

Nu'mân dedi ki: "Allah Resûlü (sav) karısının cariyesi ile cinsî temasta bulunan adam hakkında şöyle buyurdu: 'Eğer karısı ona bunu helâl etmişse yüz değnek vurun, eğer helâl etmemişse recmedin'."

5379- Seleme b. el-Muhabbik (ra)'dan:

"Peygamber (sav), karısının cariyesiyle cinsî ilişki kuran adam hakkında şu hükmü verdi: Eğer adam bunu zorla yapmışsa cariye hür olur ve cariyenin sahibesi olan hanımına emsal bedeli ödenir. Eğer cariye kendi isteğiyle yapmış ise, kadın onun (adamın) olur ve sahibesi olan kendi hanımına bedelini vermeye mecbur olur."

5380- Diğer rivâyet: "Cariye ve cariyenin emsal bedeli erkeğin malından alınarak cariyenin sahibesi olan kadına verilir."

5381- Hamza b. Amr el-Eslemî (ra)'dan:

"Ömer onu zekât tahsiline gönderdi. Orada bir adam hanımının cariyesiyle ilişkide bulundu. Bunun üzerine Hamza adamdan kefil (durumunu bildiren zabıt) alıp Ömer'in yanına gitti.

Ömer bu adama daha önce bekâr olduğu zaman suçunu da itiraf ettiği için yüz değnek vurmuştu. Zina ettiğini söyleyen topluluğu tasdîk edip suçunu itiraf etti. [Iz. Ömer, cehâletinden dolayı mazur saydı (ve ondan recm cezasını kaldırdı)."

5382- el-Berâ (ra)'dan:

"Bir gün kaybolan devemi ararken, bir kaç atlı ellerinde sancak, bedevîlerden birinin evine girip boynunu vurdular. Suçunu sorunca, Nisâ sûresinin içindeki **'Babalarınızın nikâhladıkları kadınları nikâhlamayın'** âyetini (Nisâ, 4/22) bildiği halde, babasının karısıyla ilişki kurmuş' diye cevap verdiler."

5383- Diğer rivâyet: "Dayım Ebû Bürde beraberinde bir sancak olduğu halde bana uğradı.

'Böyle nereye gidiyorsun?' diye sordum; şu cevabı verdi: 'Peygamber (sav) beni babasının karısıyla cinsel ilişki kuran bir adama gönderdi, kellesini vurup kendisine getirmemi emretti'."

5384- Diğer rivâyette, "Dayımın" yerinde "Amcam" diye geçmektedir.

O rivâyette ayrıca şöyle kaydedilmiştir: "Boynunu vurup malını almak için."

5385- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim mahremiyle (nikâhı haram olan yakın akrabası ile) cinsî ilişkide bulunursa (ya da şöyle dedi); kim mahremi ile evlenirse onu öldürün."

5386- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mahremi ile cinsî ilişkide bulunan cennete girmez."

5387- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biriniz döverken, yüze vurmaktan kaçınsın!"

Derim ki: Cihad bölümünde Buhârî ile Müslim bunu şu lafızla rivâyet ettiler: "Sizden biri kardeşiyle dövüştüğü zaman, yüze (vurmaktan) uzak dursun." Böylece doğru olan hadisi üç imamın da rivâyet etmiş olmasıdır.

5388- Amr b. Meymûn (ra)'dan, dedi ki:

"Cahiliye döneminde zina eden bir maymunun başına üşüşüp onu recmeden bazı maymunlar gördüm; ben de onlarla beraber taşladım."

Bu hadis, Buhârî'nin İbn Mes'ûd ed-Dımaşkî *İhtisar*'ında yer almıştır.

Humeydî der ki: "Bu rivâyeti araştırdık nüshaların birinde 'Eyyâm-ı Cahiliye' bölümünde bulduk. Herhalde bu, Buhârî'nin kitabına sonradan sokulan hadislerdendir.

el-Humeydî diyor ki: "Bu hadis, Buhârî'nin *et-Tarihu'l-kebîr* adlı eserinde 'zina eden' kelimesi olmadan vârid olmuştur. Eğer bu ilâve ibare sahih ise, bunu Buhârî sırf, Amr b. Meymûn'un cahiliye devrinde kapıldığı zannı dikkate almadan cahiliye devrini idrak ettiğini belirtmek için zikretmiştir."

KİTAB EHLİNE, LİVÂTADA BULUNANLARA, HAYVANLA İLİŞKİ KURANLARA UYGULANACAK ŞER'Î CEZALAR VE İFTİRA ATANA DOĞRULUĞUNU KANITLAYAMADIĞI TAKDİRDE UYGULANACAK ŞER'Î CEZA

5389- İbn Ömer (ra)'dan:

"Yahudiler Peygamber (sav)'e gelip kendilerinden bir erkekle kadının zina ettiğini söylediler. Onlara sordu:

Recm hakkında Tevrat'ta ne görüyorsunuz?'

'Onları teşhir ederiz; dayak atarız'."

5390- Diğer rivâyette: "Yüzlerini siyaha boyarız; rezil ederiz" dediler. Şöyle buyurdu: "Eğer doğru söylüyorsanız getirin ve okuyun Tevrat'ı!"

5391- Diğer rivâyet: "Yüzlerini siyaha boyarız, kendilerini (eşek) üzerine bindirir, yüzlerini birbirlerine ters döndürerek sokak sokak dolaştırırız. Bunun üzerine Abdullah b. Selâm şöyle dedi: 'Yalan söylediniz. Tevrat'ta recm vardır. Tevrat'ı getirin bakalım.' Getirip yaydılar, açıp baktılar. Bir tanesi elini recm âyetinin üstüne koyup kapattı, bir önceki âyetle bir sonraki âyeti okudu.

Abdullah b. Selâm ona: 'Kaldır elini!' diye seslendi. Kaldırınca recm âyeti göründü, bunun üzerine 'Abdullah b. Selâm doğru söyledi, Tevrat'ta recm ayeti vardır, ey Muhammed!' demekten başka söyleyecek bir şey bulamadılar.

Bunun üzerine Peygamber (sav), onların recmedilmesini emretti. Adam, taşın kadına değmemesi için üzerine abanıp onu koruyordu."

5392- Diğer rivâyet: "Yahudilerden bir grup gelip Peygamber (sav)'i Kuff vadisine davet ettiler. Onların ders okudukları eve geldi. Dediler ki:

'Ey Ebû'l-Kâsım! İçimizden bir adam bir kadınla zina etti. Aralarında hükmet.' Peygamber (sav)'e bir minder koydular. Üzerine oturup 'Bana Tevrat'ı getirin!' dedi. Altından minderi çekti, Tevrat'ı onun üstüne koydu ve şöyle buyurdu:

'Sana da iman ettim, seni indirene de iman ettim.' Ondan sonra: 'Haydi en bilgilinizi getirin!' buyurdu." Yukardakinin benzerini zikretti.

5393- Ebû Dâvud, Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Yahudilerden bir adam, bir kadınla zina etti. Biri öbürüne dedi ki: 'Haydi şu yeni gönderilen peygambere gidelim. Çünkü onun dini zor değildir, kolay ve hafiftir. Eğer bize recmin dışında bir yol gösterirse kabul eder ve kıyamette onu delil gösteririz, 'Bize bu fetvayı veren senin peygamberlerinden bir peygamberdir' deriz.' Hemen Peygamber (sav)'e geldiler ve: 'Ey Ebû'l-Kasım! Zina eden adamla kadın hakkında ne dersin?' diye sordular."

Ders yaptıkları eve gelip kapısında duruncaya kadar onlarla konuşmadı.

Sonra kapının yanında durarak 'Tevrat'ı Mûsâ'ya gönderen Allah aşkına doğru söyleyin, bu hususta Tevrat'ta ne buluyorsunuz? Zina eden evli insanlar hakkında o ne diyor?' deyince, 'Yüzü kömürle boyanır, tecbiye edilir, sonra da sopa vurulur' dediler. —**Tecbiye**: Zina eden erkekle kadının ters yüz bir eşeğe bindirilip, sokak sokak dolaştırılıp teşhir edilmesi, demektir.— Aralarında bir genç ses çıkarmayıp, sustu. Peygamber (sav) onu görünce andını daha da şiddetlendirdi. Bunun üzerine genç şöyle dedi: 'Allahım, zor durumda kaldık! Eğer bize sorarsan, evet biz Tevrat'ta recm cezasını görüyoruz.' Peygamber (sav): "Öyleyse daha önce neden tevile kalkışıp ruhsat tarafına yöneldiniz?" diye sorunca, şu cevabı verdi: 'Krallarımızdan birinin yakını zina etti. Onu recmetmedi. Sonra normal vatandaş zina ettiğinde, ona recm uygulamak isteyince, taraftarları ayağa kalktılar, evvelâ sen kendi akrabanı recmedeceksin; sonra adamımızı dediler. Bunun üzerine böyle bir cezalandırma yolu bulup aralarında anlaştılar ve recm cezasını kaldırdılar.'

Peygamber (sav) de şöyle buyurdu: 'Ben Tevrat'ta bulunan hükme göre muamele ederim.' Hemen emir verdi; erkek de kadın da recmedildiler."

Zührî der ki: Bize ulaştığına göre şu âyet onlar hakkında inmiştir: **"Tevrat'ı Biz indirdik, orada hidayet ve nur vardır. Allah'a teslim olan peygamberler onunla amel ederler."** (Mâide, 5/44). İşte Allah Resûlü de o peygamberlerdendir.

5394- Ebû Dâvud, Câbir'den:

"Yahudiler, içlerinden zina eden bir erkekle bir kadını Peygamber (sav)'e getirdiler. Şöyle buyurdu: 'İçinizden bana en bilgili iki adamı getirin.' Sûriyâ'nın iki oğlunu getirdiler. Onlara yemin verdirip: 'Tevrat'ta bu iki kişinin irtikâp ettikleri suç hakkında ne buluyorsunuz?' diye sordu.

Dediler ki: 'Tevrat'ta şunu buluyoruz: Eğer dört kişi, onun erkeklik uzvunu kadının fercinin içinde, tıpkı milin sürmedanlık içine girip çıktığı gibi, gördüklerine dair şahitlik ederlerse her ikisi de recmedilirler.'

'Peki o ikisini neden recmetmiyorsunuz?' diye buyurunca:

'Gücümüz, kuvvetimiz gitti, zânileri öldürmek suretiyle sayımızın azalmasını istemedik' dediler.

Bunun üzerine Peygamber (sav) şahitleri çağırdı. Dört kişi gelip erkeğin uzvunu kadının fercinin içinde tıpkı milin sürmedanlığın içine girip çıktığı gibi, gördüklerine dair şahitlik ettiler. Bunun üzerine Peygamber (sav) recmedilmelerini emretti."

5395- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Lût kavminin o çirkin işini (homoseksüellik) yapanları görürseniz, hem yapanı, hem de yaptıranı öldürün!"

5396- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ali böyle yapan iki kişiyi ateşte yaktı, Ebû Bekr ise üzerlerine duvar yıktırdı."

5397- İbn Abbâs ve Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Lût kavminin o çirkin işini yapan mel'ûndur."

5398- Osman (ra)'dan:

"Kureyş'ten bir oğlan köle ile ilişki kuran bir adam getirildi. Osman sordu:

'Bu adam evli midir?'

'Bir kadınla evlendi, ama henüz zifafa girmedi' dediler. Ali Osman'a şöyle dedi:

'Eğer zifafa girseydi ona recm uygulanırdı, girmediği (bekâr olduğu) için ona kamçı cezasını uygulayın!"

Ebû Eyyûb dedi ki:

"Tanıklık ederim ki, Ebû'l-Hasan'ın (Hz. Ali'nin) söylediği bu hükmü Allah Resûlü (sav)'den duydum. Bunun üzerine Osman, o adama tam ikiyüz kamçı vurulmasını emretti."

5399- Câbir (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) buyurdu:

"Ümmetim hakkında en korktuğum şey, Lût kavminin o (iğrenç) amelidir."

5400- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir erkekle temas kuran ya da kadına dübüründen yaklaşan adamın yüzüne Allah kesinlikle bakmaz."

5401- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim hayvanla cinsî ilişki kurarsa onu da, hayvanı da öldürün!"

İbn Abbâs'a: "Hayvan neden öldürülsün ki?" denildi. Şöyle dedi:

"Bu hususta Peygamber (sav)'den bir şey duymadım; tahminimce hayvana bu fiil yapıldığı için etinin yenmesini ve ondan yararlanılmasını hoş görmedi."

5402- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Hayvanla temas edene şer'î ceza yoktur."

5403- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Suçsuz olduğumu belirten âyetler inince, Peygamber (sav) minbere çıkıp durumu hatırlattı ve ilgili âyetleri okudu, sonra indi, iftira eden o iki erkekle bir kadını çağırtıp onlara (seksen değnek) olan iftira cezasını uygulattı."

5404- Diğer rivâyet: "Bunlar (cezayı alanlar) Hassân b. Sâbit, Mistah b. Üsâse ve Hamne bn. Cahş idiler."

5405- Ebû'z-Zinâd (ra)'dan:

"Ömer b. Abdilaziz (ra), bir iftira yüzünden bir köleye seksen değnek vurdu.

Bu hususu Abdullah b. Âmir'e sorunca, şöyle dedi: Ömer b. el-Hattâb'a, Osman'a ve diğer halifelere yetiştim; hiçbirinin köleye kırk değnekten fazla ceza uyguladıklarını görmedim."

5406- Amre bn. Abdurrahman (r.anhâ)'dan:

"Ömer zamanında iki adam birbirlerine sövdü; biri diğerine hitaben şöyle dedi: 'Vallahi babam zâni değildir, annem de fahişe değildir.'

Ömer bu hususta (arkadaşlarına) danıştı. Biri şöyle dedi:

'O (bu sözlerle) annesini ve babasını övmüştür.' Diğeri ise şu cevabı verdi:

'Anne ve babasını övecek bundan başka söz bulabilirdi.'

Bunun üzerine Ömer ona seksen değnek vurarak iftira cezasını 'onun sırtında' uygulamış."

5407- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir adam, öbürüne: 'Ey Yahudi!' derse, ona yirmi kamçı vurun! Eğer 'Ey Muhannes (kadın kılıklı),' derse ona da o kadar vurun! Kim bildiği halde, mahremiyle cinsî ilişkide bulunursa onu öldürün!"

HIRSIZLIĞIN ŞER'Î CEZASI VE ŞER'Î CEZA GEREKMEYEN HIRSIZLIK

5408- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında, hırsızın eli, **türs** veya **cehafe** denilen kalkanın değerinden daha düşük bir eşya için kesilmezdi. Kalkan ise, **türs** veya **hacefe** diye iki çeşitti."

5409- Diğer rivâyet: "El, ancak kalkanın değeri kadar bir mal çalındığı zaman kesilir ki, kalkanın değeri, çeyrek dinardır."

5410- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), fiyatı üç dirhem olan kalkanı çalan hırsızın elini kestirmiştir."

5411- Amre bn. Abdirrahman (r.anhâ)'dan:

"Osman zamanında bir hırsız bir ağaç kavunu çaldı.

Osman bunun kaç para yapacağını sordu. Bir dinarın on iki dirhem olacağını hesaplayarak, onun fiyatının üç dirhem olduğunu söylediler. Bunun üzerine Osman, hırsızın elini kestirdi."

5412- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah hırsıza lânet etsin! Bir yumurta çalınca eli kesilir; ip çalınca eli kesilir."

el-A'meş der ki: "Buradaki yumurtadan muradın demir topağı olduğunu, bazı iplerin de üç ve daha fazla dirhem ettiği görüşündeydiler."

5413- Ebû Ümeyye el-Mahzûmî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e bir hırsız getirildi, yanında çaldığı eşya bulunamadı, ama suçunu itiraf etti. Peygamber (sav) sordu:

'Çaldın mı?'

'Evet" dedi. Ona aynı soruyu iki ya da üç kez sordu, her seferinde itiraf etti. Ondan sonra emretti, eli kesildi, sonra huzura çağırıldı. Peygamber (sav) ona: 'Allah'a tevbe et, günahının bağışlanmasını dile!' dedi. Adam da: 'Allah'a tevbe ediyor ve mağfiret diliyorum' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) de üç kere: 'Allahım, onun tevbesini kabul et!' diye dua etti."

5414- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Hırsızlık yapan Mahzumî bir kadının durumu Kureyş'i oldukça üzdü.

Dediler ki: 'Bu hususta Allah Resûlü (sav) ile kim konuşacak?'

"Buna Üsâme'den başkası cesaret edemez. Çünkü onu çok sever' dediler.

Üsâme konuyu ona açıp konuşunca, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: (Benimle) 'Allah'ın cezalarından bir ceza hususunda mı konuşuyorsun?' Sonra kalkıp şöyle hitap etti:

'Sizden öncekilerin helâk olmalarının sebebi şu idi: Onlardan üst düzeyde biri hırsızlık yaptığı zaman onu serbest bırakırlardı, güçsüzleri hırsızlık ettiğinde hemen şer'î cezayı uygulayıp elini keserlerdi. Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammed'in kızı Fâtıma çalmış olsaydı onun da elini keserdim'."

5415- Diğer rivâyet: "Fetih gazvesinde hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyş'i son derece üzdü."

5416- Başka rivâyet: Affedilmesi için Üsâme onunla konuştu. Peygamber (sav)'in yüzünün rengi birden attı. Ve şöyle buyurdu: 'Allah'ın cezalarından biri hakkında şefaat mı istiyorsun?'

Bunun üzerine Üsâme: 'Ey Allah Resûlü! Benim için bağışlanma dile!' dedi.

Bu rivâyette ayrıca şöyle geçer: 'Sonra emretti ve kadının eli kesildi.'

Âişe dedi ki: Ondan sonra kadın tevbe etti, durumu düzeldi ve evlendi. Daha sonra gelir ve işini Peygamber (sav)'e iletirdim ve işi görülürdü."

5417- Diğer rivâyet: "Bir kadın bazı insanların bilgisi dahilinde bir yıla kadar bir bilezik ödünç aldı. Kadın o bileziği sattı. Yakalanıp Peygamber (sav)'e getirildi. O da elinin kesilmesini emretti."

5418- Diğer rivâyet: "Mahzumî kadın kullanmak için ödünç bir eşya aldı, sonra aldığını inkâr etti. Bu yüzden Peygamber (sav), elinin kesilmesini emretti."

5419- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Muzeyne'den bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Dağda yayılan davarı çalan hırsız hakkında ne buyurursun?'

Şöyle buyurdu: 'Çaldığını ve bir o kadar da bedelini öder; ayrıca cezaya da çarptırılır. Otlaklarda yayılmakta olan hayvanlarda çalma olaylarında hiçbir şekilde el kesme gerekmez. Ağıldan çalınıp da değeri, kalkan parasına ulaşırsa olursa eli kesilir. Kalkanın değerine ulaşmazsa bedelinin iki mislini öder, ayrıca te'dib dayağı atılır.'

Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü, ağaçtaki meyvenin çalınması hakkında ne buyurursun?'

Şöyle buyurdu: 'O, kopardığını ve onunla beraber emsâl bedelini öder ve ayrıca cezalanır.

Ağaçtaki meyve için el kesme yoktur. Eğer sergi yerine konduktan sonra çalınırsa, bedeli bir kalkan değerine ulaşırsa o zaman el kesilir. Ulaşmazsa iki emsâl bedeli ödettirilir. Te'dib için de ceza verilir'."

5420- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

"O, hurma fidanı çalan bir kölenin elini kesmek isteyen Medine emîri Mervan'a şöyle dedi: 'Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Ağaçtaki meyve ve hurma çiçeğini çalmaktan dolayı (el) kesmek yoktur." Bunun üzerine Mervan kölenin serbest bırakılmasını ve sırtına birkaç kamçı vurulmasını emretti."

5421- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hâinin, kapkaççının (yağmacının) ve yankesicinin eli kesilmez."

5422- Abbâd b. Şurahbîl (ra)'dan:

"Bir kıtlık yılında açlıkla karşı karşıya kaldım, Medine bostanlarından birine girdim, bir başak ufalayıp yedim, birazını da kucağıma aldım. Sahibi gelip beni yakaladı ve dövdü. Elbisemi de alıp doğru Peygamber (sav)'e götürdü. Ona olayı anlatınca, Peygamber (sav) adama şöyle buyurdu: 'Cahilse öğretmedin, açsa doyurmadın ya da acıkmışsa doyurmadın.' Ona emretti; elbisemi geri verdi, üstelik bir ya da yarım ölçek buğday verdi."

5423- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kimse kimsenin hayvanını izni olmadan sağmasın. Sizden biriniz dolabının kilidinin parçalanmasını, yiyeceklerinin dağılmasını ister mi?

İşte hayvanlarının memeleri de sahiplerine onların yiyeceklerini depolar. Onun için hiç kimse, kimsenin hayvanını, izni olmadan kesinlikle sağmasın!"

5424- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz bir koyun ve deve gibi hayvan sürüsüne geldiği zaman, eğer sahibi yanında ise, sağmak için izin istesin. İzin verirse

sağıp içsin. Eğer orada kimse yoksa, üç kere seslensin. Eğer cevap gelirse, izin istesin; cevap gelmezse ihtiyacı kadar sağıp içsin, yanına alıp götürecek kadar sağmasın."

5425- Râfi' b. Amr (ra)'dan:

"Bir Ensârlının hurma ağacına hurma düşürmek için taş atıyordum. Beni yakalayıp Peygamber (sav)'e götürdüler, bana sordu: 'Ey Râfi'! Onların hurma ağaçlarını neden taşlıyorsun?'

'Açlıktan ey Allah Resûlü' deyince Şöyle buyurdu:

'Taşlama, yere düşenleri ye! Allah seni doyursun ve (suya) kandırsın'."

5426- Diğer rivâyette:

"Allahım! Onun karnını doyur!" diye geçmektedir.

5427- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir bostana girerse yesin, kucağına doldurmasın!"

5428- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir adam Ömer'e kölesini getirip: 'Ey Ömer! Bunun elini kes! Çünkü o eşimin aynasını çaldı.'dedi. Ömer şöyle cevap verdi:

'Onun eli kesilmez; çünkü o sizin hizmetçinizdir, malınızı almıştır (başkasının malını değil)."

5429- Câbir (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'e bir hırsız getirdiler; "Onu öldürün" buyurdu.

"Ey Allah Resûlü! O sadece çaldı" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Onun elini kesin!" Eli kesildi.

Sonra aynı hırsız ikinci kez getirildi, "Onu öldürün!" buyurdu. "Ey Allah Resûlü! O sadece çaldı" dediler." Öyleyse onun ayağını kesin!" buyurdu.

Sol ayağı kesildi. Üçüncü defa getirdiler: "Onu öldürün" dedi.

"Ey Allah Resûlü! O sadece çaldı" dediler. "Öyleyse elini kesin!" buyurdu ve sol elini kestiler.

Aynı hırsızı dördüncü kez getirdiler. "Onu öldürün!" buyurdu. "Ey Allah Resûlü! O sadece çaldı," dediler. Öyleyse öbür ayağını kesin" buyurdu; hemen sağ ayağını kestiler.

Beşinci defa getirdiler. "Onu öldürün!" buyurdu, götürüp onu öldürdük, sonra onu sürükleyerek bir kuyuya attık, taş atarak üstünü kapattık." Ebû Dâvud. Nesâî de benzerini rivâyet edip "isnâdı münkerdir" dedi.

5430- el-Kâsım b. Muhammed (ra)'dan:

"Yemen halkından bir adamın eli ve ayağı kesildi. Medine'ye gelip, Ebû Bekr'e: 'Yemen valisi bana zulmedip elimi ayağımı kesti.' diye şikayet etti ve Ebû Bekir'e misafir oldu. Bu adam gece namazı da kılıyordu. (Bunu görünce) Ebû Bekir: 'Yemin ederim ki senin gecen hırsızın gecesi gibi değil.' dedi. O gece Ebû Bekir'in karısı Esmâ bn. Umeys'in bilezikleri kaldığı evin bir köşesine (sırf onu denemek için) kondu ve bilezik kayboldu.

Gece namazını da ihmal etmeyen bu adam onlarla beraber bileziği ararken 'Allahım! Salih bir adamın mütevazi evindeki kişiyi sana havale ediyorum —kendini kastediyor—" Sonra bilezikler bir kuyumcuda bulundu. Kuyumcu bunları eli ayağı kesilmiş bir adamın sattığını söyleyince, derhal onu sorguya çektiler. Suçunu kabul edip itiraf etti ya da şahitle isbat edildi. Bunun üzerine Ebû Bekr emretti; sol tarafı da kesildi. Ebû Bekr bunun üzerine şöyle dedi: 'Onun kendi nefsine bedduası, hırsızlıktan daha zor ve ağır geldi'."

5431- Yahya b. Abdirrahman (ra)'dan:

"Hâtib'in köleleri, Müzeyne'den bir

adamın devesini çalarak boğazladılar. Dava Ömer'e intikal edince, Kesîr b. es-Salt'a onların ellerini kesmesini emretti. Sonra Ömer (bu kararından vazgeçerek) şöyle dedi: 'Sanırım onları aç bırakıyorsun.' Hz. Ömer devamla 'Vallahi sana altından kalkamayacağın bir şekilde ödettireceğim.' dedi. Sonra Müzeyne'den olan adama dedi ki:

'Deven ne kadar eder?' Adam dedi ki: 'Vallahi dörtyüz dirhemden az kıymet biçerim.' Ömer (hatibe hitaben) şöyle dedi: 'Ona sekizyüz dirhem ver!'"

5432- Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer'in kölesi kaçakken hırsızlık etti ve eli kesilmek üzere Medine valisi olan Saîd İbni'l-Âs'a gönderildi.

Saîd dedi ki: 'Kaçak kölenin eli kesilmez.' İbn Ömer şöyle dedi:

'Bunu Allah Kitâbının neresinde buldun?' Sonra İbn Ömer emretti ve onun eli kesildi. Ömer b. Abdilazîz de böyle hüküm verdi."

5433- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Köle çaldığı zaman bir neş (yirmi dirhem) karşılığında dahi olsa onu satın!"

5434- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Humus (beşte bir) kölelerinden biri humus (beşte bir) malından çaldı. Davası Peygamber (sav)'e iletildi, onun elini kesmeyerek şöyle buyurdu: 'Onlar Allah'ın malıdır. Birbirlerini çaldılar'."

[İbn Mâce zayıf bir senedle.]

5435- Ezher b. Abdillah (ra)'dan:

"Kelâ kabilesinden bazı insanların malları çalındı. Dokumacılardan bazılarını suçladılar. Onları alarak Nu'mân b. Beşîr'e getirdiler. Nu'mân onları birkaç gün hapsetti. Sonra serbest bıraktı.

Dediler ki: 'Onları dövmeden ve azarlamadan serbest bıraktın!' Şu cevabı verdi:

'İsterseniz onları döveyim, eğer malınız çıkarsa ne âlâ, çıkmazsa sırtınıza onlara vurduğum kamçı sayısınca vururum.' Dediler ki: 'Bu senin hükmün müdür?'

'Bu Allah ve Resûlü'nün hükmüdür' dedi."

5436- Ebû Zer (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav) beni çağırdı; "Buyur!" dedim. Şöyle buyurdu:

"İnsanlar kitleler halinde ölüp ev (yani mezar) köle karşılığında temin edilince halin nice olur?"

"Allah ve Resûlü daha iyi bilirler" dedim.

"İşte o zaman her zamankinden daha çok sabretmelisin."

Hammâd der ki: "'Nebbâşın (kefen soyucunun) eli kesilir; çünkü o ölünün evi olan kabre girmiştir' diyenler Allah Resûlü'nün az önceki hadisini delil göstermişlerdir."

5437- Abdurrahman b. Avf (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şer'î ceza uygulanan hırsız çaldığını ödemez."

5438- Üseyd b. Hudayr (ra)'dan:

"Peygamber (sav) çalınan malını suçlanan (mesela hırsızın sattığı) bir adamın elinde bulan şahıs hakkında şöyle hüküm vermiştir:

Mal sahibi isterse onu (adamın hırsıza ödediği) bedel karşılığında adamdan satın alır, isterse hırsızın peşine düşüp onun yakasına yapışır. Ebû Bekr ile Ömer de böyle hüküm verdiler."

5439- Fadâle (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e bir hırsız getirildi, eli kesildi; sonra emri üzerine kesilen eli boynuna asıldı."

5440- Büsr b. Ertâte (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yolculukta (yaşanan hırsızlıklarda) el kesilmez."

5441- eş-Şa'bî (ra)'dan:

"İki kişi bir adamın hırsızlık yaptığına dair tanıklık ettiler. Ali onun elini kesti. Sonra başka birini getirip 'Esas hırsız budur. Ötekinde yanılmışız' dediler. Ali bunun üzerine onların şahitliğini reddetti ve birincisinin diyetini onlara ödetti, ayrıca şöyle dedi: 'Eğer bunu kasten yaptığınızı bilsem, ikinizin de elini keserdim'."

ŞARAP İÇMENİN ŞER'Î CEZASI

5442- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) şarap (içki) içeni hurma çubuğu ve ayakkabılarla dövmüştür. Ebû Bekr ise kırk değnekle cezalandırmıştır."

5443- Başka bir rivâyette:

"Peygamber (sav)'e şarap içen bir adam getirildi, onun sırtına kırk defa hurma çubuğu vurdurdu. Ebu Bekr de aynısını yaptı; Ömer halife olunca, bu meseleyi sahâbe ile görüştü; Abdurrahman b. Avf dedi ki:

Şer'î cezaların en hafifi seksen sopadır. Bunun üzerine Ömer bunu emredip uyguladı."

5444- Mâlik, Sevr b. Zeyd'den: "Ömer, şarabın şer'î cezası hususunda istişâre etti. Ali şöyle dedi: 'Ona seksen sopa vurmanı uygun görüyorum; çünkü kişi içtiği zaman sarhoş olur, sarhoş olduğu zaman saçmalar, saçmaladığı zaman da iftira eder (iftiranın cezası seksen kamçıdır).' Bunun üzerine Ömer ona seksen sopa vurdu."

5445- Abdurrahman b. Ezher (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, Huneyn'de iken şarap içen biri getirildi. Yüzüne bir avuç toprak attı, sonra ashâbına emretti, pabuçları ve ellerine geçirdikleri şeylerle onu, (tâ ki Peygamber) onlara 'Yeter artık bırakın!' deyinceye kadar dövdüler.

Sonra Ebû Bekr şarapta kırk sopa vurdu, Ömer de halifeliğinin başlangıcında kırk sopa vurdu. Hilâfetinin sonlarına doğru ise seksen sopa vurdu.

Osman ise her iki haddi (cezayı yani hem kırk, hem de seksen) uyguladı. Muâviye seksende karar kıldı."

5446- Muâviye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şarap içerse kamçılayın, dördüncü seferinde öldürün."

5447- Kabîsa (ra)'dan:

Peygamber (sav) buyurdu:

"Kim şarap içerse, ona sopa vurun. Tekrar içerse, tekrar sopa vurun, tekrar içerse tekrar vurun! Üçüncüsünde ya da dördüncüsünde tekrar içerse öldürün." Şarap içen bir adam getirildi. Ona sopa vurdurdu, aynı adam tekrar getirildi, tekrar vurdurdu, tekrar getirildi tekrar vurdurdu.

Tekrar getirildi tekrar sopa vurdurdu. Böylece ruhsat olsun diye öldürmeyi kaldırdı.

5448- es-Sâib b. Yezîd (ra)'dan:

"Ömer dedi ki: 'Falan kimse şarap kokuyor. —Oğullarından birini kastediyor— Talâ (sarhoş yapacak dereceye gelmeyen üzüm suyu) içtiğini iddia ediyor. Şimdi soracağım, eğer bu sarhoş ediyorsa onu kam-

çılayacağım.' Sordu; sarhoş ettiğini söylediler. Bunun üzerine onu kamçıladı. Hem de tam olarak."

5449- Nesâî, Utbe b. Farkad'dan:

"Ömer'in içtiği hurma suyu sirkeye dönüşmüştü. Bunu rivâyetin sıhhatine bir önce geçen es-Sâib hadisi delâlet etmektedir: 'Filandan bir koku hissettim'."

5450- Huseyn b. el—Münzir (ra)'dan:

"Osman'ın yanında bulundum. Yanına Velîd getirildi. İki rekat sabah namazı kılmıştı. (Sarhoş olduğu için:) 'Daha kılayım mı?' dedi. İki adam onun (sarhoşluğu) hakkında şahitlik yaptı. (O iki şahitten biri Humrân'dı.) Bir tanesi içki içtiğini söylerken, ötekisi de kusarken gördüğünü söyledi. Osman: 'Tam anlamıyla içmeseydi kusmazdı' dedi.

(Osman) Ali'ye hitaben: 'Ey Ali, kalk onu kamçıla!' dedi. Ali de: 'Ey Hasan! Haydi sen kalk da onu kamçıla!' dedi. Bunun üzerine Hasan: 'Hilâfetin serinlik, afiyet ve iyiliklerine nâil olan, onun sıcaklık, şiddet ve zorluklarına da katlanmalıdır' şeklinde bir söz söyledi. Sonra: 'Ey Abdullah b. Ca'fer! Kalk şuna şer'î cezayı sen uygula!' dedi. Kalktı ve ona kamçı vurmaya başladı. Ali de bir yandan sayıyordu. Kırka varınca: 'Bırak yeter!' dedi. Sonra şöyle dedi:

Peygamber (sav) ve Ebû Bekr, (bu gibi durumlarda) kırk kamçı vururdu.

Ömer ise seksen kamçı vururdu. Bunların hepsi sünnettir. Bu sayı (kırk) bence daha uygundur."

5451- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), şarap içmede (miktarı belli) kesin bir ceza tayin etmedi. (İbn Abbâs) dedi ki: Bir adam içti, sarhoş oldu ve yolda yalpalanmaya başladı. Onu alıp Peygamber (sav)'e götürmek istediler. Abbâs'ın evinin hizasına gelince, ellerinden kurtulup Abbâs'ın evine girdi. Oradan ayrılmadı. Bunu Peygamber (sav)'e anlattıklarında güldü ve: 'Bunu (kaçma işini) yaptı mı?' diye sordu ve hakkında hiçbir şey emretmedi."

5452- Ali (ra)'dan, dedi ki:

"Had vurduttuğum (kamçılattığım) kimselerden biri ölecek olsa içimde üzüntü duymam. Ancak sarhoşa had vurduğum da ölürse onun üzüntüsünü hissederim. Zira o (sarhoş) ölecek olursa (yakınlarına) diyet ödemem gerekir. Çünkü Allah Resûlü (sav), içkinin haddi hususunda (kamçılamanın kesin miktarını) sünnet kılmamıştır."

5453- İbn Şihâb (ez-Zührî)'den:

Ona, içki içen kölenin şer'î cezasını (haddini) sordular. Şöyle dedi: "Bana ulaşan habere göre, içkide köle, hürün cezasının yarısına çarptırılır. Ömer, Osman ve İbn Ömer, kölelere içki içtiklerinde hüre uyguladıkları cezanın yarısını uygularlardı."

5454- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ömer, Rebîa b. Ümeyye'yi içki içtiği için Hayber'e sürdü; o da Bizans kralı Heraklius'a katılıp hıristiyan oldu. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: 'Bir daha hiçbir müslümanı sürmem'."

5455- Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında bir adamın adı Abdullah, lâkabı Himâr (eşek) idi. Bazen Peygamber (sav)'i güldürürdü. İçki içtiği için Peygamber (sav) ona kamçı cezasını uygulamıştı.

Bir keresinde yine içmiş ve sarhoş olarak getirilmişti. Peygamber (sav) emretti,

kamçılandı. Bunun üzerine cemaatten bir adam:

'Allahım! Ona lânet et, amma da çok içiyor ve cezalandırılıyor bu adam!' deyince, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Onu lânetleme! Bu adam hakkında bildiğim tek şey Allah ve Resûlü'nü sevmiş olmasıdır'."

5456- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e şarap içen bir adam getirildi. Şöyle buyurdu:

'Onu dövün!' Kimimiz ellerimizle, kimimiz pabuçlarımızla, kimimiz de elbisesi ile vurdu. Sonra: 'Onu ayıplayınız!' dedi. Ona dönüp: 'Allah'tan sakınmadın mı? Allah'tan korkmadın mı? Allah Resûlü (sav)'den utanmadın mı?' dedik. Adam salıverilince oradakilerden biri: 'Allah seni rezil ve rüsvay etsin!' deyince, Peygamber (sav): 'Öyle demeyin! Ona karşı şeytana yardımcı olmayın. Şöyle deyin: Allahım ona acı, tevbesini kabul et!'"

5457- Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şer'î cezayı (haddi) gerektirmeyen hususlarda şer'î cezayı uygularsa, haddi aşıp ileri gidenlerdendir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

YİYECEKLER BAHSİ

YEMEK ALETLERİ, BESMELE ÇEKMEK, EL YIKAMAK, SAĞ EL İLE YEMEK, ÖNÜNDEN YEMEK, PARMAKLARI YALAMAK GİBİ YEMEK ÂDÂBI

5458- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ölünceye kadar masada yemek yememiştir. Yine O, ölünceye kadar hâlis buğday unundan yapılmış ekmek de yememiştir."

5459- Diğer rivâyet: "O'nun **sükrucce** (denilen tahta sofra) üstünde yemek yediğini hiç görmedim." Katâde'ye "Peki ne üzerinde yemek yerdi" diye sordular. "Sofra üzerinde yerdi" diye cevap verdi.

5460- Ebû Hâzım (ra)'dan:

Sehl b. Sa'd'a sorarak dedim ki: "Allah Resûlü (sav) kepeksiz has undan yapılmış ekmek yedi mi?" Cevap verdi: "Peygamber olarak gönderildiğinden ölünceye kadar has unu görmemiştir." "Peki O'nun zamanında sizde elek var mıydı?" "Allah O'nu gönderdiği günden ölünceye kadar elek de görmemiştir."

"Peki elenmemiş arpayı nasıl yerdiniz?" diye sorunca şu cevabı verdi: "Onu öğütüp üflerdik, uçan uçardı, kalanına da su katıp hamur yapardık."

5461- Ümmü Eymen (r.anhâ)'dan:

"O, Peygamber (sav) için un eledi ve ona ekmek yaptı.

'Bu nedir?' diye sordu.

'Bu kendi beldemizde yaptığımız bir çeşit yiyecektir. Sana ondan ekmek yapmak istedim. 'Onu elediğine tekrar kat ve iyice yoğur!' buyurdu.

5462- Huzeyfe (ra)'dan:

Peygamber (sav) ile yemek yemeye hazırlandığımız zaman, O başlayıp elini uzatmadıkça biz elimizi (yemeğe) uzatmazdık. Bir keresinde O'nunla birlikte bir yemekte bulunduk. Bir cariye gelip süratle elini yemeğe daldırdı, Peygamber (sav) onun elini çekti. Sonra bir bedevî geldi, o da süratle elini yemeğe daldırmak istedi, onun da elini tuttu ve şöyle buyurdu: 'Şeytan besmele çekilmediği zaman yemeği kendine helâl kılar. Şeytan bu cariye vasıtası ile yemeği kendine helâl kılmak istedi, (bu nedenle) cariyenin elini tuttum. Sonra bu bedevi vasıtası ile besmele çekmediği için yemeği kendine helâl kılmak istedi. Onun da elini tuttum. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onun (Şeytanın) eli o ikisinin eliyle birlikte benim elimdedir'."

5463- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz yemek yerken '**Bismillah**" desin; başta söylemeyi unutursa sonunda '**Bismillahi fî evvelihi ve âhirihi** (=**Başında da sonunda da Bismillah**)' desin."

5464- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ashâbından altı kişi ile birlikte yemek yiyordu, bir bedevî gelip yemeği iki lokmada bitirdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Eğer besmele çekseydi yemek hepinize yetecekti'."

5465- Vahşî b. Harb b. Vahşî'den, o da babasından, o da dedesinden:

Peygamber (sav)'in ashâbı dediler ki: "Ey Allah Resûlü! Yemek yiyoruz ama

doymuyoruz." Şöyle buyurdu: "Herhalde ayrı ayrı yiyorsunuz."

"Evet" dediler.

"Birlikte yiyin ve Allah'ın adını anın (Besmele çekin) ki yemeğiniz bereketlensin."

5466- Ümeyye b. Mahşî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) oturuyordu, bir adam da yemek yiyordu. Besmele çekmemişti; yemekten geriye tek lokması kalmıştı ki: '**Bismillahi fi evvelihi ve âhirihi** (=**Başında da sonunda da Allah'ın adıyla**)' dedi. Peygamber (sav) güldü ve şöyle buyurdu:

'Şeytan da onunla beraber yiyordu, adam besmele çekince, şeytan karnındakini kustu'."

5467- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim evine döndüğünde, içeriye girerken ve yemek yerken Allah'ın adını anarsa, Şeytan (avânesine): "Burada ne yatacak yeriniz, ne de akşam yemeğiniz var' der.

Eve girerken Besmele çekip de yemek yerken çekmezse şeytan şöyle der: 'Siz yemeğe yetiştiniz; fakat (size) geceleme yok.' Ne girerken, ne de yemek yerken besmele çekmezse, şeytan şöyle der: 'Hem yatacak yere, hem de akşam yemeğine yetiştiniz'."

5468- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişiye sofrası kurulduktan sonra henüz kaldırılmadan bağışlanır." "Niçin böyle olur ey Allah Resûlü!" diye sorduklarında şöyle buyurmuştur: "Çünkü o, sofra kurulduğu zaman besmele çeker, kaldırıldığı zaman '**el-Hamdü lillah**' der."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5469- Selmân (ra)'dan:

"Tevrat'ta şunu okudum: Yemeğin bereketi, yemekten sonra (el ve ağzı) yıkamaktadır. Bunu Peygamber (sav)'e anlatınca, şöyle buyurdu:

'Yemeğin bereketi, hem yemekten önce hem de yemekten sonra (el ve ağzı) yıkamaktadır'."

5470- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'tan, evinin bereketini artırmasını isterse yemekten önce de sonra da elini yıkasın." [İbn Mâce zayıf bir isnâdla.]

5471- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) helâdan çıkmıştı. Yemek getirilip şöyle denildi: 'Sana abdest suyu getirelim mi?' Şöyle buyurdu: 'Ben sadece namaz kılacağım zaman abdest almakla emrolundum'."

5472- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) süt içti, sonra su getirtip ağzını çalkaladı ve şöyle buyurdu:

'Bunda yağ vardır'."

5473- Câbir (ra)'dan:

Ona, ateşte pişirilen şeyden dolayı abdest almak hakkında soruldu; şöyle dedi: "Peygamber (sav) zamanında (böyle pişmiş) yemekleri çok nâdir bulurduk. Bulduğumuz zamanda da avuçlarımız, ellerimiz ve ayaklarımızdan başka mendilimiz olmazdı (yani bunlara silerdik), (yemekten) sonra abdest almadan namaz kılardık."

5474- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şüphesiz şeytan çok hassas ve (artıkları) yalayıcıdır. Kim elinde et kokusuyla yatıp da başına bir şey gelirse, kendinden başkasını kınamasın!"

5475- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden hiç biri ne sol el ile yemek yesin, ne de su içsin. Çünkü şeytan sol eliyle yer ve içer." Nâfi' rivâyete şunu da ilâve ederdi:

"Sol eliyle almasın, sol eliyle vermesin."

5476- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'in yanında sol eliyle yemek yedi. Bunun üzerine 'Sağ elinle ye!' buyurdu.

'Sağ elimle yiyemiyorum!' deyince 'Yiyemiyesice!' buyurdu. Adam kibirinden ötürü böyle yapıyordu. Bu olaydan sonra bir daha elini ağzına kaldıramadı."

5477- Ömer b. Ebî Seleme (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in himayesinde bir çocuktum; elim yemek tabağının her tarafında dolaşıp dururdu. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Ey çocuk! Besmele çek, sağ elinle ve sana yakın olan taraftan ye!' Bundan sonra yemek yeme şeklim Allah Resûlü (sav)'in gösterdiği gibi olmuştur."

5478- Ubeydullah b. İkrâş'dan, o da babasından:

"Mürreoğulları beni zekâtları ile Peygamber (sav)'e gönderdiler.

(Peygamber) beni alıp Ümmü Seleme'nin evine götürdü ve sordu: 'Yemek var mı?' İçi tirit ve kuşbaşı et dolu bir tabak getirildi. Elimi tabağa sokup her tarafından yemeye başladım, Peygamber (sav) önünden yiyordu. Sol eliyle sağ elimi tutup şöyle buyurdu: 'Ey İkrâş! Bir yerden ye, çünkü o tek çeşit yani her tarafı bir yemektir.'

Sonra içinde çeşitli yaş veya kuru hurma —râvi Ubeydullah bunda tereddüt etti— bulunan bir tabak getirildi. Önümden yedim, Peygamber (sav) ise elini tabağın her tarafına dolaştırarak buyurdu ki: 'Ey İkrâş! İstediğin yerden ye; çünkü içindeki yemek tek çeşit değildir.' Sonra su getirildi, ellerini yıkadı, elinin suyu ile avuçlarını, yüzünü, kollarını ve başını meshetti. Sonra şöyle buyurdu: 'Ey İkrâş! Ateşin değiştirdiği şeyden (yenince) alınan abdest işte budur'."

[Tirmizî, isnâdı için garîb hükmü verdi.]

5479- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bereket yemeğin ortasına iner. O yüzden kenarlarından yiyin, ortasından yemeyin!"

5480- Abdullah b. Büsr (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in dört adamın taşıdığı Ğarrâ adında büyük bir kazanı vardı. Kuşluk vakti duhâ namazını kıldıktan sonra içine tirit (yemeği) konmuş olarak o büyük kazan getirildi. Etrafında oturdular; insanlar çok olduğu için Peygamber (sav) de diz çöküp oturdu.

Bir bedevi: 'Bu nasıl oturuş?' diye sorunca, şöyle buyurdu:

'Allah beni iyi (kerim) bir kul kıldı, zorba ve inatçı kılmadı.'

Sonra şöyle buyurdu: '(Yemeğin) ortasını bırakıp etrafından yiyin, ortasını bırakın ki bereketli olsun'."

5481- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eti bıçakla kesmeyin. Çünkü bu, acemlerin âdetidir. Onu (keserek değil) dişleyerek (dişinizle koparark) yiyin. Böylesi daha kolay ve tatlıdır."

5482- Safvân b. Ümeyye (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile yemek yiyordum, (ben) eti kemiğinden ayırıp yiyince, şöyle buyurdu: 'Kemiği ağzına yaklaştır (dişinle sıyırarak ye; çünkü bu daha kolay ve daha lezzetlidir'."

5483- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yaslanarak yemek yerken görülmemiştir. İki adamın O'nun

ardından gittiği de görülmemiştir. Üç kişi olduklarında aralarında yürürdü. Toplu oldukları zaman birini öne geçirirdi."

5484- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e hurma getirildi. Onu taksim etmeye başladı, bir yandan da yerine yerleşmeden oturmuş olarak (ayak üstü) hızlı bir şekilde atıştırıyordu."

5485- Diğer rivâyet: "Sessiz yerdi. O'nu çömelir vaziyette hurma yerken gördüm."

5486- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), içki içilen sofrada oturmayı yasakladı. Kişinin karnına dayanarak ve eğilerek yeme, içmesini de yasakladı. Dânc ve benzerini oturarak ya da yaslanarak yemeğe izin verdi."

5487- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri yemek yediğinde, parmaklarını yalamadan ya da yalatmadan elini (mendile) silmesin."

5488- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in üç parmakla yemek yediğini gördüm, yemeği bitirdiği zaman o parmaklarını yalardı."

5489- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (yemek esnasında) parmakların ve tabağın yalanmasını emrederek şöyle buyurdu:

'Yemeğinizin neresinde bereket olduğunu bilemezsiniz'."

5490- Diğer rivâyet: "Sizden birinin lokması düştüğü zaman onu yerden alsın, bulaşan kısmını silip yesin. Şeytana bırakmasın. Parmaklarını yalamadıkça elini mendile silmesin. Çünkü kişi, yemeğininin neresinde bereket olduğunu bilmez."

5491- Nubeyşetü'l-Hayr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir tabakta yemek yiyip sonra o tabağı yalarsa, o tabak onun için Allah'tan mağfiret diler."

5492- Rezîn'in lafzı: "Tabak ona şöyle der: Beni şeytandan kurtardığın gibi Allah da seni ateşten kurtarsın'."

5493- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e eski hurma getirildi. İçindeki böceklerin çıkması için onu iyice ayıklamaya koyuldu."

3494- Abdullah b. Büsr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), babamda misafir oldu. O'na yemek, yağ ve keşli hurma yemeği ikram ettik.

Onlardan yedi, sonra kuru hurma getirildi. Bir yandan yiyor, bir yandan da çekirdeklerini orta parmakla şehadet parmağını birleştirip o iki parmağı arasına alıp atıyordu."

5495- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), sahibinden izinsiz (yenilen) hurmayı ikişer ikişer yemeyi yasakladı."

Şa'bî der ki: "İzin" sözü İbn Ömer'in sözüdür.

5496- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hurmaları çifter çifter yemenizi yasaklamıştım, Allah şimdi size onu bol vermiştir. İkişer ikişer yiyebilirsiniz."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta ve Bezzâr zayıf bir senedle.]

5497- İbn Ömer (ra)'dan:

Nâfi' der ki: "İbn Ömer, beraberinde bir yoksul bulunmayınca yemek yemezdi.

Beraber yemesi için yanına bir (fakir) adam götürdüm. Adam çok yemek yiyip (bir türlü doymak bilmeyince) şöyle dedi: "Ey Nafi'! Bir daha bu adamı yanıma getirme. Çünkü ben Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Müslüman tek bir bağırsağını doyurmak için yemek yer. Kâfir ve münafık ise yedi bağırsağını doldurmak için yemek yer'."

5498- Diğer rivâyet: "Ebû Nuheyk obur bir adamdı. İbn Ömer ona şöyle dedi: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Kâfir yedi bağırsağı ile yemek yer.'

Adam cevap verdi: 'Ben (oburum, ancak) Allah'a da, Resûlüne de iman ediyorum'."

5499- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kâfir birini misafir etti. Bir koyun sağılmasını emretti. Sütünü içti, sonra bir koyun daha sağıldı, onun da sütünü içti. Sonra bir daha sağıldı, onun da sütünü içti. Koyunların sayısı yedi oldu. Yedi koyunun sütünü içtikten sonra ancak doydu. Sabah olunca adam müslüman oldu.

Bir koyun sağılmasını emretti, onun sütünü içti, bir daha sağıldı, onun da sütünü içince doydu. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Mü'min tek bağırsağını doyurmak için içer, kâfir ise yedi bağırsağını doldurmak için içer'."

5500- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İki kişilik yemek üç kişiye yeter. Üç kişilik yemek ise dört kişiye yeter."

5501- Câbir (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) buyurdu:

"Bir kişilik yemek iki kişiye yeter. İki kişilik yemek dört kişiye yeter. Dört kişilik yemek de sekiz kişiye yeter."

5502- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanında bir kişi geğirdi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Yanımızda geğirme; dünyada en çok doyanlar, kıyamette en fazla aç kalacaklardır'."

5503- Nâfi' (ra)'dan:

"Irak'tan bir adam, İbn Ömer'e **cevâriş** (toz mide ilâcı) hediye etti.

'Bu neye yarar?' diye sorunca:, 'Yemek seni rahatsız edince ondan alırsın' dedi. Dedi ki: 'Vallahi şu kadar zamandır doyarak yiyorum ama ona hiç ihtiyacım olmadı'."

5504- Mikdâm b. Ma'dî Kerb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Âdemoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Âdemoğluna belini doğrultacak birkaç lokma yeter; bundan fazla yemesi gerekirse, midesini üçe bölsün: Üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefesine (ayırsın)."

5505- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir avuç adi hurma ile bile olsa akşam yemeğini yiyin. Çünkü akşam yemeğini terketmek ihtiyarlık sebebidir."

5506- Enes (ra)'dan:

"Ömer'i gördüm. O, mü'minlerin emîriydi. Ona akşam yemeği için bir sa' hurma getiriliyor ve onunla beraber normal hurma yiyordu." Ancak o bunu "Akşam yemeği" ibaresi olmadan rivâyet etmiştir. Ve Rezîn.

5507- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) hiçbir yemeğe kusur bulmazdı, canı çekerse yer, çekmezse bırakırdı."

5508- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden birinin tabağına sinek düşerse onu içine batırsın. Çünkü kanatlarının birinde hastalık, öbüründe şifa vardır. O, kendisinde hastalık bulunan kanadını öne sürerek kendisini korur. Bu nedenle tamamını batırın."

5509- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir cüzzamlının elinden tuttu, onu kendi eliyle tabağa yaklaştırıp şöyle dedi: 'Allah'a güvenerek ve tevekkül ederek ye!'"

5510- Büreyde (ra)'dan:

"Ömer ile Ebû Bekr de (r.anhumâ) aynı şeyi yaptılar, aynı şeyleri söylediler."

5511- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yiyeceklere, içeceklere ve hurmaya üfürülmesini yasakladı."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5512- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sofra kurulduğu zaman, kaldırılıncaya kadar kimse kalkmasın. Kişi doysa bile elini herkes yemeği bitirinceye kadar sofradan çekmesin. Çünkü aralarında utanan kimse bulunur da doymadığı halde yemekten kalkar."

5513- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ayakta su içmekten ve yemek yemekten sakındırmıştır."

YENMESİ ÖVÜLEN, MÜBAH OLAN VE MEKRUH GÖRÜLEN YİYECEKLER; MECBUREN YEMENİN HÜKMÜ VE DİĞER MESELELER

5514- Câbir b. Semure (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ebû Eyyûb'a misafir oldu. Yemek yediği zaman ona artanını gönderirdi. Bir gün ona bir yemek gönderdi; Peygamber (sav) yemedi. Ebû Eyyûb, Peygamber (sav)'e gelerek bu hususu anlatınca, şöyle buyurdu: 'Çünkü içinde sarmısak vardı.' Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! O haram mıdır?' 'Hayır! Ama ben kokusundan hoşlanmam' buyurdu."

5515- Ubeydullah b. Ebî Yezîd, Ümmü Eyyûb'dan şunu bildirdi:

"Peygamber (sav) kendilerine konuk oldu. Ona iyi bir yemek ikram etmek istediler. İçinde sebzeler bulunan bir yemek hazırladılar. Yemek istemedi ve arkadaşlarına: 'Siz buyurun yiyin! Ben sizden biriniz gibi değilim; zira ben arkadaşıma sıkıntı vermekten çekinirim'."

5516- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in en son yediği yemekte soğan vardı."

5517- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

"Ömer, yağla ekmek yiyordu. Çöl halkından birini buyur etti, adam da onunla yemeye başladı. Çabuk çabuk yemeye başladı ve tabağın kenarındaki yağları da sıyırdı. Ömer şöyle dedi: 'Sanki hiç görmemiş gibi yiyorsun.' Şu cevabı verdi:

'Vallahi falan zamandan beri ne bir yağ yedim, ne de et. Hatta kimseyi de bunları yerken görmedim.' Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

'Vallahi şimdiden sonra halkımın tümü bu imkana sahip oluncaya kadar ben de yağ yemeyeceğim'."

5518- Humeyd b. Malik (ra)'dan:

"Akîk'de Ebû Hureyre ile beraberdim, bazı insanlar gelip yanında konakladılar. Bana dedi ki: 'Haydi anneme git ve de ki: Oğlunun selâmı var, yanında yiyecek ne varsa bize göndersin, diyor. O, bir tabağa üç parça ekmek, biraz da zeytinyağı ile tuz koydu ve götür!' dedi. Ben de o tabağı başıma koyup getirdim. Önlerine koyduğum zaman Ebû Hureyre: 'Allahü ekber!' dedi. Sonra şöyle dedi: 'Yemeğimiz sade su ile kara hurmadan –(metinde:) iki siyahtan başka değilken, bizi ekmekle doyuran Allah'a hamdolsun.' İnsanlar hiçbir şey yemeden ayrıldılar. Dedi ki: 'Ey kız kardeşimin oğlu! Koyunlarına güzel bak, toz ve topraklarını iyi sil, ağıllarını da temiz tut ve orada namaz kıl! Çünkü onlar cennet hayvanlarındandır. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, insanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki, birkaç koyun, sahibine Mervan'ın köşkünden daha sevimli olacaktır'."

5519- Câbir (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'in hanımlarından birinin evinde Peygamber (sav) ile beraberdi. Peygamber (sav) sordu: 'Yemek var mı?' 'Evet' dediler. Üç parça arpa ekmeği getirildi, onları bir sofra üzerine koydu. Birini alıp önüme koydu, bir tane daha alıp kendi önüne koydu. Üçüncüsünü ise ortadan ikiye böldü, yarısını kendi önüne diğer yarısını da benim önüme koydu.

Sonra sordu: 'Katık var mı?'

'Biraz sirkeden başka bir şey yok' dediler.

'Ondan daha iyi katık mı olur, getirin!' dedi."

5520- Diğer rivâyette: "Sirke ne güzel katıktır!" diye geçer.

Câbir dedi ki: "Bunu duyduğum gündenberi sirke en sevdiğim katık olmuştur."

5521- Ümmü Hâni' (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) yanıma girip: 'Yanınızda yiyecek bir şey var mı?' diye sordu.

'Yanımızda sadece biraz ekmek parçası ile biraz da sirke var' dedim. 'Onu getirin, içinde sirke bulunan ev asla fakir sayılmaz!' buyurdu."

5522- Enes (ra)'dan:

"Bir terzi Peygamber (sav)'i onun için hazırladığı yemeğe davet etti, ben de O'nunla gittim. O'na bir arpa ekmeğiyle içinde kabak bulunan bir çorba ile kurutulmuş et ikrâm etti. (Enes dedi ki:) Peygamber (sav)'in, tabağın içinden kabakları araştırarak topladığını gördüm. İşte o gün bugündür, kabağı çok severim."

523- Diğer rivâyet: "Onu görünce, kabakları kendim yemiyerek O'nun önüne bırakmaya koyuldum."

5524- Diğer bir rivâyet: Enes dedi ki: "O günden sonra mümkün olduğu kadar benim için hep içinde kabak bulunan yemek yapıldı."

5525- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e Tebuk'te hıristiyan imalatı peynir getirildi, besmele çekerek onu bıçakla kesti."

5526- Ahmed ve Bezzâr, İbn Abbâs'tan:

"Peygamber (sav)'e bir savaşta peynir getirildi ve: 'Bu nerede yapıldı?' diye sordu. Dediler ki: 'O, İran'da yapılmıştır. İçine ölü hayvan atığı katıldığını zannediyoruz.' Şöyle buyurdu: 'Ona bıçağı çalın, Allah'ın adını anıp yeyin!'"

5527- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bir gün ashâbı arasında hurma taksim etti, herkese yedişer hurma verdi; bana da yedi hurma verdi. Ama bir tanesi tam olmamış hurma idi.

O tam olmamış hurma, hurmaların içinde en hoşuma giden hurma oldu. Çünkü ağzımda çabuk erimedi."

5528- Yûsuf b. Abdillah b. Selâm (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i gördüm, bir parça ekmek aldı üstüne hurma koydu ve şöyle buyurdu: 'İşte bu, bunun katığıdır'."

5529- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İçinde hurma olmayan evin halkı açtır."

5530- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) karpuzu hurma ile yeyip şöyle derdi:

'Hurmanın hararetini karpuz ve kavunun serinliği ile; karpuz ve kavunun serinliğini de şunun harareti ile gideriyoruz'."

5531- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'le evlenirken annem kilo almamı istedi; onun istediği şeylerden hiçbirini yemek istemedim, sonunda bana yaş hurma ile iri salatalık yedirdi ve beklenildiğinden fazla kilo alıp güzelleştim."

5532- Abdullah b. Ca'fer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i taze hurma ile salatalık yerken gördüm."

5533- Abdullah b. Büsr ve kardeşi (r.anhumâ)'dan:

"Peygamber (sav) yanımıza girdi, kendisine tereyağı ile hurma ikram ettik. Tereyağı ile hurmayı çok severdi.

5534- Ahmed, zayıf bir senedle:

"Peygamber (sav) bize geldi, ninem pişirip hazırladığı bir hurma (şerbetini) O'na ikram etti. İçtiği kadeh bitince, ona başka bir kadeh ikram ettim. Şöyle buyurdu: 'İçtiğim kadehi ver!'"

5535- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) helva ile balı severdi."

5536- Abdullah el-Müzenî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz et satın aldığı (ve yemek yaptığı) zaman suyunu çok yapsın.

(Yemek sırasında yiyenlerin çokluğu nedeniyle) eğer et bulamayıp da suyuna rastlarsa o su, iki etten birisidir (et gibidir)."

5537- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği kemikli et, koyunun kemikli eti idi. Ve dedi ki: 'O, koyunun but kısmını severdi. (Nitekim Yahudiler tarafından) but kısmı ile zehirlenmiştir."

5538- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği et, koyunun but kısmı değildi; eti ancak gün aşırı bulabilirdi. Çabuk piştiği için O'na but kısmı pişirilip ikram edilirdi."

5539- Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Etten uzak durun; çünkü şarap alışkanlığı (iptilâsı) gibi alışkanlık yapar."

5540- Câbir (ra)'dan:

"Çarşıdan yanımda et taşıyıcım olduğu halde gelirken Ömer bana yetişip 'Bu nedir?' diye sordu. Dedim ki: 'Haydi bize ete buyur. Bir dirhem verip et aldım.'

'Sizden biri komşusunu ve amcasının oğlunu unutup da kendi karnını mı doyurmak istiyor? Cenâb-ı Hakk'ın: 'Siz bütün

hoş şeylerinizi (sevap ve iyiliklerinizi) dünya hayatınızda bitirdiniz ve (yalnız) onlarla faydalandınız...' buyruğunu (Ahkâf, 46/20) hiç düşünmez misiniz?'"

5541- Eslem (ra)'dan:

O, Ömer'e dedi ki:

"Zekâtlık hayvanlar arasında kör bir deve var."

"Onu ihtiyaç sahibi bir aileye ver de faydalansınlar."

"Ama kör bir deve."

"Katara katınca yürür."

"Peki nasıl otlayacak?"

"Cizye hayvanlarından mı, yoksa zekât hayvanlarından mı?"

"Cizye hayvanlarından."

"Vallahi demek ki siz onu yemek istiyorsunuz."

"Burada üstünde cizye damgası bulunan bir deve var" dedim. Hemen emretti ve kestim. Yanında dokuz tencere vardı. Ne zaman eline bir meyve ya da başka güzel şey geçse, hemen o tencereleri doldurup Peygamber (sav)'in hanımlarına gönderirdi. Peygamber hanımlarından biri olan kendi kızı Hafsa'ya en son gönderirdi. Eğer eksik olursa bu eksiği ve noksanı Hafsa'nın hissesine koyardı. İşte o tencerelere etler doldurtup onlara gönderdi. Kalan da pişirildi. Muhâcirler ve Ensârı davet edip onlara ikram etti.

5542- Sehl b. Sa'd (ra)'dan, dedi ki:

"Cuma günü olunca sevinirdik."

"Neden?" diye sorunca şöyle dedi: "Yaşlı bir ninemiz vardı. Pazı köklerini alıp bir tencereye doldurur, üzerine de arpa öğütüp ilâvede bulunurdu. Vallahi içinde ne kuyruk yağı olurdu, ne de iç yağı. Cuma namazından çıktıktan sonra ona uğrar selâm verirdik O da bize o yemekten ikram ederdi. İşte bu nedenle cuma günü olunca çok sevinirdik."

5543- Diğer rivâyet: "Öğle yemeğini ancak Cumadan sonra yerdik. Öğle istirahatını da ancak Cuma namazından sonra yapardık."

5544- Câbir (ra)'dan:

"Merru'z-Zahrân'da Peygamber (sav)'le beraber erâk ağacının kebâs denilen meyvesini topluyorduk. Resûlulllah (sav) bize şöyle buyuruyordu:

'Onun siyahlarını toplayın, çünkü o daha güzeldir.'

Dedim ki: 'Sen koyun güder miydin (de, iyisinin siyah olduğunu biliyorsun)?'

'Koyun gütmeyen peygamber var mıdır?' buyurdu."

5545- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e bir kap ya da bir ağaç çanak getirildi, içinde süt ile bal vardı. Şöyle buyurdu: 'Kapta iki katık var. Onu ne yerim, ne de yasak ederim'."

İsnâdında Muhammed b. Abdilkebîr b. Şuayb adlı bir râvi vardır.

5546- Ebû Hâlid (ra)'dan:

"Hurma ile süt yiyen bir adamın yanına girdim; bana 'Buyur!' dedi. Çünkü Peygamber (sav), bu ikisine 'İki güzel ve helâl şey' adını vermiştir' dedi."

5547- Câbir b. Semure (ra)'dan:

"Bir adam (Medine yakınlarındaki) Harre'de konakladı, yanında ailesi ve çocukları da vardı.

Biri ona şöyle dedi: 'Bir devem kayboldu, bulursan kaçırma, tut!' Sonra bu adam o deveyi buldu, ama sahibini bulamadı. Derken deve hastalandı; hanımı 'Onu kes!' dedi. Adam razı olmadı. Deve son nefesini verdi. 'Haydi onu yüz, yağını ve etini doğrayıp yiyelim' dedi. 'Peygamber (sav)'e sormadıkça buna el süremem' dedi ve Peygamber (sav)'e gidip bu meseleyi sordu.

'Seni, buna (ölü deve etine) muhtaç etmeyecek başka yiyeceğin var mı?' diye sordu.

'Hayır' dedi.

'Öyleyse ondan yiyebilirsiniz' buyurdu.

Bilahare sahibi gelip sordu, durumu kendisine bildirince şöyle dedi:

'Keşke onu kesseydin!'

'Ne yapayım, senden utandım' dedi.

5548- Fücay' el-Âmirî (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'e gelip : 'Ölü etlerinden bize helâl olan nedir?' diye sordu.

'Sizin yemeğiniz nedir?'

'**Iğtıbâk** ederiz, **ıstıbâh** ederiz' dedi. — Ebû Nuaym diyor ki: "Ukbe bana bu kelimeleri şöyle açıkladı: Sabahleyin bir kadeh süt, akşamleyin de bir kadeh süt.—

Babama yemin olsun ki, işte bu (bir bardak süt, açlığın tamamını gideremeyeceğinden) açlıktan ibarettir. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), bu durumda onlara ölmüş hayvan etini helâl kıldı."

5549- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rahman'a ibadet edin! Yemek yedirin! Bol selâm verin ki selâmetle cennete giresiniz!"

5550- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kardeşinin can çeken ikramını kabul eden bağışlanır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr leyyin bir senedle.]

5551- İsmet (ra)'dan:

"Dediler ki: 'Ey Allah Resûlü! Biz bu çarşıdan geçiyoruz, orada çeşitli meyveler görüyoruz; canımız çekiyor; ama alacak paramız yok. Bu hususta bize bir ecir var mıdır?'

'Bundan büyük ecir olur mu?' buyurdu." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5552- Esmâ bn. Ebî Bekr (r.anhû)'dan:

"O, tirit (et suyuyla ıslatılmış) yemeği yaptığı zaman, buharı gidinceye dek üstünü örtüp kapatırdı. Sonra şöyle derdi: 'Allah Resûlü (sav)'den şöyle duydum:

'Bu, yemek için en büyük bereket vesilesidir'."

5553- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yemeği soğutun! Zira sıcak yemek bereketsiz olur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5554- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın en sevdiği yemek, üzerinde ellerin çoğaldığı yemektir."

5555- Ammâr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber'de kendisine hediye edilen zehirli koyundan ötürü verilen hediyeden sahibine tattırmadan yemezdi."

5556- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Birinize ayağı pabuçlu iken yemeği getirildiğinde pabuçlarını çıkarsın. Çünkü böyle yapması ayaklarını rahatlatır."

5557- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çarşıda (sokakta) yemek yemek alçaklıktır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5558- İbn Ömer (ra)'dan:

"(Azı) dişlerin arasında kalan yemek kırıntıları dişleri zayıflatır."

5559- el-Hasan b. Ali (ra)'dan:

"O, dışkı ve idrarın mecrasında bir kırıntı buldu. Üzerindeki pisliği temizledi ve bir güzel yıkayıp kölesine verdi ve 'Abdestimi aldıktan sonra bana bunu hatırlat!' dedi. Abdest aldıktan sonra köleye: 'Haydi o kırıntıyı bana ver!' dedi. Köle 'Onu yedim' deyince, 'Haydi git hürsün!' dedi.

Köle sordu:

'Beni neden azat ettin?'

'Çünkü Fâtıma'dan babasının (Allah Resûlü (sav)'in) şöyle buyurduğunu duydum:

"Dışkı ve idrar mecrasında bir lokma ya da bir kırıntı görüp ondan pisliği giderdikten sonra bir güzel yıkar sonra yerse, karnına o lokma yerleşip yerleşmez günahları bağışlanır.' Onun için, ben (senin gibi) cennet ehlinden olan bir adamı çalıştıramam'."

5560- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dünyada da, âhirette de katıkların efendisi ettir. Dünyada da, âhirette de içeceklerin efendisi sudur. Dünyada da, âhirette de kokuların efendisi kına çiçeğinin kokusudur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta. İsnâdında Saîd b. Utbe el-Kattân vardır.]

5561- Abdullah b. Selâm (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Osman'ı, un, yağ ve bal yüklü deveyi önüne katmış sürerken gördü. Peygamber (sav) ona: 'Deveni çökert!' buyurdu, çökertti. Bir tencere (getirilmesini) emretti, getirdiler. İçine yağ, bal ve un koyup altına ateş yaktırdı ve pişene kadar kaynattı. İyice piştikten sonra: 'Haydi buyurun, yiyin!' dedi ve kendisi de ondan yedi. Sonra şöyle buyurdu: 'Fârisîlerin **hubeys** dedikleri yemek işte budur'."

5562- Enes (ra)'dan:

"Ukeydir, Peygamber (sav)'e bir **cürre** (ağaçtan yapılmış su kabı dolusu) helva hediye etti. Namazını bitirdikten sonra uğradığı insanlardan herbirine ondan bir parça verdi. Câbir'e de bir parça verdi, sonra dönüp ona bir parça daha verdi. O: 'Bana bir kere verdin ya!' deyince şu cevabı verdi:

'Bu (son verdiğim) Abdullah'ın kızları (yani Câbir'in kızkardeşleri) içindir'."

5563- İbn Abbâs (ra)'dan:

"O, narı tane tane yerdi. Bunun üzerine denildi ki: 'Neden böyle yiyorsun?'

'Yeryüzünde aşılanan hiçbir nar ağacı yoktur ki cennet tanelerinden bir taneden olmasın. Umarım bu tane onun tanelerinden biridir' dedi."

5564- Ali (ra)'dan: Dedi ki:

"Narı posası ile yiyin. Çünkü o midenin tabaklayıcısı (temizleyicisi)dır."

5565- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Câbir b. Abdillah, Peygamber (sav)'e Tâif'ten getirdiği bir ayvayı verdi. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Bu, göğüsteki üzüntü ve sıkıntıyı giderir, yüreği parlatır'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Ali el-Kureşî vardır.]

5566- Selmân (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim çamur yerse, âdeta intiharına yol açmış olur."

5567- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz müslüman kardeşinin yanına girip de kendisine yemek sunduğu zaman, ondan yesin. Hakkında bir şey sormasın. İkram ettiği suyu da içsin ve hakkında bir şey sormasın."

[Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

AYAKTA İÇMEK, TULUMUN AĞZINDAN SU İÇMEK, İÇERKEN NEFES ALMAK, İÇENLERİ SIRAYA SOKMAK, KABIN ÜZERİNİ KAPATMAK VE BENZERİ MESELELER

5568- Ali (ra)'dan:

"O, Rahbe'nin (Kûfe mescidinin) geniş kapısına gelip ayakta su içti ve şöyle dedi:

'Benim yaptığımı gördüğünüz gibi, ben de Peygamber (sav)'in aynı şeyi yaptığını gördüm'."

5569- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'i, ayakta da, otururak da su içerken gördüm."

5570- İbn Ömer (ra)'dan:

"Biz, Peygamber (sav) zamanında ayakta yerdik; ayakta su içerdik."

5571- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ayakta su içmeyi yasakladı." Dedik ki: "Ey Enes! Ayakta yemeyi de yasakladı mı?"

"O daha ağır yasaktır." Yahut şöyle dedi: "O daha kötü ve çirkindir!"

5572- Ebu Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri ayakta su içmesin, kim unutarak içerse kussun."

5573- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ayakta su içen birini gördü ve 'Kus!' dedi.

'Neden?' diye sorunca, şöyle buyurdu: 'Kediyle birlikte su içmek ister misin?'

'Hayır' dedi. 'Seninle şu anda ondan (kediden) daha kötü olan şeytan su içmiştir' buyurdu."

[Dârimî, durumu bilinmeyen bir râvi kanalıyla.]

5574- Kebşe el-Ensâriyye (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), yanıma girip asılı duran kırbanın ağzından ayakta su içti. Ben de hemen kalkıp kırbanın ağzını kestim."

Rezîn şunu ekledi: "(Kestiğim bu kısmı) Su içerken kullanmak üzere kendim için maşrapa yaptım."

5575- İsâ b. Abdillah el-Ensarî'den, o da babasından:

"Peygamber (sav), Uhud günü bir deri kırbada su istedi ve: 'Kırbanın ağzını dışa kıvır!' dedi. Ben de kıvırdım, ağzından su içti."

5576- Ebu Said (ra)'dan:

"Peygamber (sav), deriden yapılma tulum ve kırbaların ağızlarını dışa kıvırmadan (ve bir maşrapaya koymadan, ağızla) bunlardan içilmesini yasakladı."

5577- Ebu Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kırbanın ve su kabının ağzından (bir bardağa koymaksızın) su içmekten ve herhangi birimizin evinin duvarına komşusunun ağacının sarkmasına engel olmasını yasakladı."

5578- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), deriden kapların ağızlarının dışa kıvrılarak su içilmesini yasakladı.

Bir adam Peygamber (sav)'in bu yasağından sonra gece kalkıp deri kabın ağzını açtı, içinden bir yılan çıktı."

[İbn Mâce zayıf bir isnâdla.]

5579- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Deve gibi tek içişte su içmeyin; dinlenerek ikişer üçer (içişte) için. İçtiğinizde besmele çekin, içmeyi bitirdiğinizde ise Allah'a hamdedin!"

5580- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) su içerken üç kere soluklanırdı (yani suyu üç yudumda içerdi)."

5581- Müslim ve Tirmizî şunu ekledi: "Böyle (içmek), daha kandırıcı, daha koruyucu ve daha afiyetlidir" buyurdu.

5582- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Ebû Hureyre'den: "Peygamber (sav), suyu üç solukta içerdi. Kabı ağzına yaklaştırdığında besmele çekerdi, su içtiğinde Allah'a hamdederdi. Bunu tam üç kere yapardı."

5583- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Behz'den:

"Peygamber (sav) misvakı enlemesine kullanırdı, suyu emerek içerdi, (arada) üç nefes alarak şöyle derdi: 'Bu, daha afiyet verici, daha koruyucu ve daha güzeldir!'"

5584- Ebû Katâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri su içtiği zaman, bardağın içinde nefes almasın."

5585- Ebû Saîd (ra)dan:

"Mervân ona dedi ki: 'Peygamber (sav)'in suya üflemeyi yasakladığını sen duydun mu?'

'Evet' dedi ve şöyle anlattı: Bir adam Resûlullah'a: 'Bir nefeste içince suya kanmıyorum.' dedi. Şöyle buyurdu: 'Maşrapayı ağzından uzaklaştır da öyle nefes al!' Adam dedi ki: 'Böyle yapınca suda çerçöp görüyorum.'

'O zaman suyu dök!' buyurdu."

5586- Diğer rivayet: "Peygamber (sav), bardağın kırık yerinden içmeyi ve (içerken) de suya üflemeyi yasakladı."

5587- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), bu evimize geldi. O'nun için bir koyundan süt sağdık. Kuyumuzdan çektiğimiz suyu süte kattım ve O'na verdim. Ebû Bekr solunda, Ömer önünde, bir bedevî de sağındaydı. Allah Resûlü (sav), sulandırılmış sütü içtikten sonra Ömer dedi ki:

'İşte Ebû Bekr! (sütü ona ver!)' Ancak o, sütü bedeviye verdi ve şöyle buyurdu:

'(Önce) sağdakiler, sağdakiler, sağdakiler.' Enes dedi ki: 'O halde böyle yapmak, sünnettir, sünnettir, sünnettir'."

5588- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e su getirildi, ondan içti. Sağında bir çocuk oturuyordu, solunda da yaşlı insanlar vardı. Çocuğa dedi ki: 'Önce bunlara vermeme izin verir misin?' Çocuk şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Vallahi senden sonra kimseyi kendime tercih etmem.' Bunun üzerine maşrapayı ona verdi."

Rezîn şunu ekledi: "O çocuk, el-Fadl b. Abbâs idi."

5589- Ebû Katâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"(Bir topluluğa) su dağıtan (o sudan) en son içer."

5590- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kapların ağızlarını örtün, tulumların ağızlarını bağlayın!"

5591- Diğer rivayet: "Yıl içinde bir gece vardır ki, o gece veba iner. Üstü açık kaba, ağzı bağlanmayan tuluma rastladığı zaman mutlaka ona girer."

Leys dedi ki: "Bizde Acemler Kânûn-u evvel ayında bundan çok çekinirlerdi."

5592- Ebû Humeyd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e Nakî' (merasın)dan bir bardak süt getirdim; üstü açıktı.

Şöyle buyurdu: 'Bardağın üzerini bir bezle örtmedin mi? Keşke üzerine enlemesine bir tahta parçası olsun koysaydın!'"

5593- Âişe (r.anhâ)'dan, dedi ki:

"Peygamber (sav)'e Sükyâ kuyularından tatlı su getirilirdi." Kuteybe dedi ki: "O, (Sükyâ) Medine ile arasında iki günlük mesafe olan bir su kaynağıdır."

5594- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ensâr'dan birinin yanına gitti, beraberinde bir de sahâbisi vardı. Peygamber (sav) buyurdu ki: 'Eğer sende bu gece eski kırba içinde beklemiş su varsa (içeriz), yoksa şuradaki sudan (bardaksız) dudağımızla içeriz.' Bostan sahibi (ağaçları sulamak için) bostanın bir tarafından öbür tarafına su çeviriyordu. Dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Bende soğuk su var. Çardağa git!' Sonra onları beraberinde götürdü. Soğuk suyu bir maşrabaya doldurdu, orada bulunan bir keçiyi de sağdı. Peygamber (sav) içti. Bir daha doldurup yanındakine verdi, o da içti."

5595- İbn Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) karınlarımızın üstüne yatarak su içmemizi yasakladı. Avucumuzu suya daldırmamızı da yasakladı. Şöyle buyurdu: 'Sizden biri köpek gibi dudağıyla suyu yalamasın. Allah'ın gazabına uğrayan bir kavim gibi tek elle de su içmesin. İyice sallamadan (çalkalamadan) gece bir kabdan su içmesin. Başı bağlı, üzeri örtülü kaplar bunun dışındadır. Kaba, eğilip su içmeye muktedir olduğu halde sırf Allah'a karşı tevazu göstererek eliyle su içerse, Allah ona parmakları sayısınca sevap yazar. Çünkü avuç Meryemoğlu İsâ'nın kabıdır. 'Dünya ile birlikte bu bardak bana ağır gelmeye başlamıştır' diyerek elinden bardağı fırlatıp atmıştır'."

[İbn Mâce durumu bilinmeyen iki râvi kanalıyla.]

5596- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir havuz kenarından geçerken eğilip karınlarımızı yere koyarak su içmek istedik; Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Karınlarınızı yere koyup su içmeyin. Ellerinizi yıkayın da ellerinizle su için. Çünkü elden daha güzel kap yoktur'."

5597- Enes (ra)'dan:

"Ümmü Süleym'in bir bardağı vardı; dedi ki: Allah Resûlü (sav)'e bu bardakla tüm içecekleri içirdim: Su, bal (şerbeti), süt ve şıra."

5598- İbn Ebî Şeyh (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bize gelip şöyle buyurdu: 'Ey Muhârib topluluğu! Allah sizi aydınlatsın! Bana kadın sütü içirmeyin!'"

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

ŞARAPLAR VE ŞIRALAR

5599- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sarhoşluk veren her içecek haramdır."

5600- Diğer rivayet: "Her sarhoş eden haramdır. Bir küpü sarhoş eden şeyin bir avucu da haramdır."

5601- Diğer rivayet: "Onun tek bir yudumu bile haramdır."

5602- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Çoğu sarhoş edenin azı da haramdır."

5603- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav), beni ve Muâz'ı Yemen'e gönderdi. Şöyle buyurdu: 'İnsanları (İslâm'a) davet edin, müjdeleyin, ürkütmeyin, kolaylaştırın, güçleştirmeyin, iyi geçinin ve ihtilâfa düşmeyin!'

Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Yemen'de yaptığımız şu iki içki hakkında bize fetva ver: Birisi **bit'** adı verilen içkidir ki baldan, keskinleşinceye kadar şıra kurularak yapılır. Ötekisi **mizr** denilen içki olup darı ve arpadan, yine keskinleşinceye kadar kurulmak suretiyle yapılır.'

Az ve öz konuşma yeteneği kendisine verilen Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Sarhoş edip namazdan alıkoyan her sarhoş edici maddeyi yasaklarım'."

5604- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), her sarhoş eden ve dalgınlık veren şeyi yasak etmiştir."

5605- İbn Abbâs (ra)'dan:

Ona: "Bize **bâzak** (adlı içki) hakkında fetva ver!" denildi. Şöyle cevapladı: "Muhammed, **bâzak** içkisinin hükmünü önceden bildirip: 'Sarhoş eden her şey haramdır' buyurmuştur."

5606- Deylem el-Himyerî (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Biz soğuk bir ülkedeyiz, zor işlerde çalışıyoruz. Bu buğdaydan şarap edinip içiyoruz, işimizde güçlü oluyor ve ülkemizin soğuğuna karşı da dayanıklı oluyoruz."

"Sarhoş ediyor mu?" diye sorunca; "Evet" dedim. Şöyle buyurdu:

"Ondan uzak durun!"

"İnsanlar onu bırakmazlar."

"Bırakmazlarsa onlarla savaşın!" buyurdu.

5607- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan: "Peygamber (sav) şarabı, kumarı, davulu ve mısır (ya da darı) içkisini yasakladı. Ve şöyle buyurdu: 'Her sarhoş eden haramdır'."

Ebû Ubeyd (el-Kâsım b. Sellâm) dedi ki: "**Ğubeyrâ** ile **Sükreke**, mısırdan yapılma bir şaraptır ki Habeşliler yaparlar."

5608- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her sarhoş eden, şarap(içki)tır. Her sarhoş eden, haramdır. Kim dünyada şarap içer ve ona devam ederken tevbe etmeden ölürse, âhirette (cennet) şarab(ı) içemez."

5609- Diğer rivayet: "Her sarhoş eden haramdır, her sarhoş eden şaraptır."

5610- İbn Abbâs (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav)a buyurdu:)

"Kafayı bulandıran (aklı örten) her şey içkidir (şaraptır). Her sarhoş eden şey de haramdır. Kim sarhoş eden şeyi içerse, kırk gün (kıldığı) namazı kabul olmaz. Kim tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder. Kim dördüncü kez içerse, Allah'ın ona Habâl çamurundan içirmesi hak olur." Denildi ki: "Habâl çamuru nedir ey Allah Resûlü?" Şöyle buyurdu: "O, Cehennemliklerin (vücutlarından akan kan ve) irinidir."

5611- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim içki içerse Allah kırk gün namazını kabul etmez. Tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Tekrar içerse Allah onun

kırk gün (tekrar) namazını kabul etmez. Tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder. Dördüncü kez tekrar içerse, Allah tam kırk gün namazını kabul etmez. Ondan sonra tevbe ederse Allah artık onun tevbesini de kabul etmez ve ona Habâl nehrinden içirir. Denildi ki: "Ey Ebû Abdirrahman (yani ey İbn Ömer)! Habâl nehri nedir?"

"Cehennemliklerin irinlerinden akıp akarsuya dönüşen irin nehridir" dedi.

5612- Nesâî (İbn Ömer'den) mevkûf olarak: "Kim şarap içip de kendinden geçmezse (sarhoş olmazsa) karnında ya da damarlarında ondan bir eser bulunduğu sürece namazı kabul olmaz. Bu hal üzere ölürse kâfir olarak ölür. İçip de kendinden geçerse, kırk gün namazı kabul edilmez. Bu arada ölürse kâfir olarak ölür."

5613- Osman (ra)'dan:

"İçkiden uzak durun. Çünkü o, bütün kötülüklerin anasıdır. Sizden önceki milletlerde kendisini ibadete vermiş bir adam vardı. Bir kadın ona musallat oldu. Ona cariyesini gönderip, 'Seni falan kadın şehadet için çağırıyor' dedirtti. Adam (sözde) şahit olmak üzere cariye ile beraber gitti. Hangi kapıdan girdiyse arkasından kilitledi. Sonunda güzel bir kadının yanına vardı. Kadının yanında bir çocuk, bir de şarap testisi bulunmaktaydı. Kadın ona: 'Seni şahitlik için çağırmadım, benimle yatasın diye çağırdım. Şimdi ya benimle yatacaksın, ya da bu şaraptan bir kadeh içeceksin yahut bu çocuğu öldüreceksin!' dedi. Adam (en hafifini tercih ederek): 'Bari bir kadeh içki ver' dedi. İçki verdi, içti; 'Bir daha ver!' dedi, bir daha verdi, içti. Sonunda sarhoş oldu. Kadınla ilişki kurdu, sonra oradaki çocuğu da öldürdü. İşte bu nedenle içkiden şiddetle kaçının! Vallahi imanla içkiye devam etmek bir arada olmaz, çok geçmeden biri ötekini uzaklaştırır."

5614- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Devamlı içen, puta tapan gibidir."

[İbn Mâce leyyin bir isnâdla.]

5615- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Devamlı içki içen cennete giremez."

5616- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İçki bütün hayâsızlıkların anası, büyük günahların en büyüğüdür. Kim içerse (sarhoş olduğu için) annesiyle, teyzesiyle, halasıyla cinsî ilişkide bulunur (da farkına varmaz)."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *el-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5617- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Âdem'i yeryüzüne indirdiği zaman melekler dediler ki: 'Ey Rabbimiz! Yeryüzünü fesada boğacak, kan dökecek birini mi yaratıyorsun? Biz Seni hamdinle tesbih ederiz. Seni takdis ederiz.' Allah da şöyle buyurdu: 'Şüphesiz Ben sizin bilmediğinizi bilirim.'

'Biz Sana Âdemoğullarından daha itaatkârız" dediler.

'Meleklerden iki melek getirin de yeryüzüne insinler. Bakalım nasıl davranacaklar bir görelim' buyurdu.

'İçimizde Hârût ile Mârût var' dediler.

Nitekim bu iki melek yeryüzüne indirildi. İnsanlar içinde en güzel kadın Zehrâ onlara gösterildi. Onların yanına geldi. Daha sonra kadınla ilişki kurmak istediler.

'Allah'a şirk koştuğunuzu ifade eden bir söz söylemedikçe sizinle yatmaya razı olmam!' dedi. Onlar da: 'Hayır, biz Allah'a asla ortak koşmayız!' dediler. Bunun üzerine kadın oradan kaybolup gitti, tekrar sırtında

bir çocuk olduğu halde geldi, onlar yine askıntı oldular. 'Siz bu çocuğu öldürmedikçe bu iş olmaz' dedi. 'Olmaz, Vallahi biz bu çocuğu öldürmeyiz!' dediler. Kadın yine gitti, bu defa elinde bir şişe şarapla geldi. Yine kendileriyle ilişki kurmasını istediler, kadın onlara: 'Bunu içmedikçe bu işe razı olmam' dedi. Nihayet o şarabı içtiler, sarhoş oldular; ondan sonra kadınla cinsî temas kurdular, çocuğu da öldürdüler. Ayıldıklarında kadın onlara şöyle dedi: 'Yapmak istemediğiniz şeyleri sarhoş olunca çekinmeden yaptınız.'

Bundan sonra o iki melek dünya azabı ile âhiret azabından birini tercih etmeleri hususunda serbest bırakıldılar, onlar da dünya azabını tercih ettiler."

[Ahmed ve Bezzâr, biri hariç –ki o da güvenilirdir– diğer bütün ravileri sahih hadis ravileridir.]

5618- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) şarapla ilgili on kişiye lânet etti: Üzümünü sıkana, sıktırana, içene, içirene, taşıyana, kendisine taşıttırana, satana, satın alana, bağışlayana ve parasını yiyene."

5619- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Benim için ha içki içmişim, ha Allah'ı bırakıp şu yelken direğine tapmışım (hiç fark etmez)."

5620- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kim, helâl ve haramın ne olduğunu bilmeyen küçük bir çocuğa içki içirirse, Allah'ın, o kimseye, Cehennem ehlinin irinlerinden içirmesi (vazgeçilmez) bir hakkı olur."

5621- Ömer (ra)'dan:

O, minberde şöyle dedi: "Ey cemaat! İçkinin haram olduğuna dâir (âyet) inmiştir. İçki şu beş şeyden yapılır. Üzüm, hurma, bal, buğday, arpa. Hamr (içki), aklı bulandırıp örten şeydir. Üç şey (mesele) vardır ki Allah Resûlü (sav)'in bize bunlar hakkında karar kılacağımız bilgiler vermesini isterdim: Dede, **kelâle**, riba ile ilgili bazı meseleler."

5622- Enes (ra)'dan:

"Ebû Talha'nın evinde halka içki dağıtıyordum. O gün içkileri **Fadîh** adındaki (üzüm ve kuru hurma şarabı) içki idi. Peygamber (sav), bir tellâla şöyle seslenmesini emretti. 'Dikkat edin! Şarap haram kılınmıştır.' (Şarap) Medine sokaklarında aktı. Ebû Talha bana dedi ki: 'Haydi çık, bunları dök!' Çıktım hepsini döktüm. (Şarap) Medine sokaklarında aktı. Halktan biri dedi ki: 'Bazıları, bazılarını içki karınlarındayken öldürdüler.' Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'İman edip güzel amellerde bulunanların üstüne daha önce tattıklarından dolayı herhangi bir sorumluluk yoktur.'** (Mâide, 5/93)"

5623- Diğer rivayet: "O, parlak renkli hurma koruğu ve hurma suyunu dağıtıyordu."

5624- Diğer rivayet: "Enes'e dedim ki: O (**fadîh**) nedir?" "Koruk ve yaş hurma(suyu) dur" dedi.

5625- Diğer rivayet: Dedi ki: "Koruk ile kuru hurma (şarabı)dır."

5626- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah şaraba değiniyor. Belki Allah onun hakkında bir emir (yasak) indirecektir. Bu nedenle kimde ondan varsa satsın ve (içerek) faydalansın." Çok geçmeden Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: "Allah şarabı

haram kılmıştır. Kime bu âyet ulaşır ve yanında şarap bulunursa, onu içmesin, satmasın ve onunla faydalanmasın." Bunun üzerine yanlarında şarap bulunanlar Medine yollarına götürüp döktüler.

5627- Rezîn: "**Sana içki ve kumarı soruyorlar...**" âyeti (Bakara, 2/219) inince, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Allah içkiye değiniyor, herhalde onun hakkında bir emir indirecek; onun için her kimde içki varsa onu satsın ve tüketsin."

5628- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"İçki üç aşamada yasaklandı:

Peygamber (sav), Medine'ye geldiği zaman Medîneliler içki içiyor ve kumar parasını da yiyorlardı. O ikisi hakkında sordular. Şu âyet indi: '**Sana içki ve kumar hakkında soruyorlar...**' (Bakara, 2/219) İnsanlar dediler ki: 'Bize yasaklanmadı.' Ve içmeye devam ettiler. Tâ ki bir adam içki içip de arkadaşlarına namaz kıldırmaya koyuldu, sarhoş olduğu için sûreyi karıştırdı. O zaman şu âyet nâzil oldu: '**Ey İman edenler, sarhoşken namaza yaklaşmayın!**' (Nisâ 4/43) Yine içmeye devam ettiler (namaz vakitlerinin dışında). Nihayet bir öncekinden daha ağır yasak taşıyan şu âyet indi: '**Ey iman edenler, içki, kumar...**' (Mâide, 5/90) O zaman dediler ki: 'Ey Rabbimiz! Vazgeçtik, bir daha içmeyeceğiz.'

Sonra dediler ki: 'Ey Allah Resûlü! Bazı insanlar Allah yolunda öldürüldüler, bir kısmı da yataklarında öldüler ve bunlar içki içiyor, kumar parası yiyorlardı. Oysa Allah bu içkiyi şeytan pisliği kılmıştır (Şimdi onların hali ne olacaktır?).' Bunun üzerine Allah şu âyeti inzâl buyurdu:

'**İman edip güzel amellerde bulunanlara (daha önce) tattıklarından dolayı bir sorumluluk yoktur.**' (Mâide, 5/93)"

5629- Ali (ra)'dan:

"Bedir ganimetlerinden elde ettiğim yaşlı bir devem vardı. Bir yaşlı deve de Peygamber (sav) bana humus malından vermişti. Fâtıma ile evleneceğim zaman, Kaynuka' oğullarından bir kuyumcudan benimle beraber gelmesi için söz aldım. Boya otu getirecektik. Onu kuyumculara satıp parasını da düğünde kullanmak istedim. İki yaşlı devemin ip, çul, semer gibi eşyasını hazırladım. O iki yaşlı devem Ensâr'dan bir adamın evinin yanında (çökertilmiş olarak) duruyordu. Yanlarına gidince birde ne göreyim; hörgüçleri kesilmiş, bağırsakları çıkartılmış. Ciğerlerinden bir şeyler alınmış. Böyle şaşırtıcı bir manzara ile karşılaşınca: 'Kim yaptı bunu?' diye bağırdım. 'Hamza yaptı. Çünkü o, Ensâr'dan bir adamın evinde âlemdeydi. İçki içiyorlardı. Bir şarkıcı kadın da onlara şarkı söylüyordu. Arkadaşlarıyla eğleniyordu. Şarkıcı kadın ona hitâben dedi ki: 'Ey Hamza! Semiz yaşlı develer boğazlamak şereftir' O da yerinden fırladı, kılıcını alıp bu iki devenin hörgüçlerini kesti, böğürlerini delerek ciğerlerini çıkardı' dediler.

Hemen Allah Resûlü (sav)'in yanına koştum. Yanında Zeyd b. Hârise vardı. Peygamber (sav) yüzümden ne ile karşılaştığımı anladı ve: 'Ne oldu?' diye sordu, ben de: 'Bugünkü gibi (bir olay şimdiye kadar) görmedim. Hamza iki deveme saldırarak hörgüçlerini kesmiş, böğürlerini delmiş. Kendisi bir evde bulunuyor. Yanında içkiciler var' dedim. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü (sav) kaftanını isteyerek giyindi. Sonra yürümeye başladı. Ben ve Zeyd b. Hârise O'nu takip ettik. Nihayet Hamza'nın bulunduğu evin kapısına geldi ve (girmek için) izin istedi. Kendisine izin verdiler. Bir de ne görsün, hepsi sarhoşlar. Derken Allah Resûlü (sav), yaptığından dolayı onu azarlamaya başladı.

Hamza yerinde duramıyordu, gözleri kıpkırmızı olmuştu. Peygamber (sav)'e baktı, bakışları önce Resûlullah'ın dizlerine, daha sonra göbeğine daha sonra da yüzüne yükseldi ve şöyle dedi: 'Siz hepiniz babamın kölelerisiniz!'

Peygamber (sav) sarhoş olduğunu anlayınca, hemen geri döndü. Beraber evden çıktık. Bu (olay) içki haram edilmeden önce idi."

5630- Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra)'dan:

"Sa'd'ın üzüm bağları vardı. Bağlarında çok üzüm vardı. Bir de bahçıvanı vardı. Bağlarında çok üzüm olmuştu. Adam, Sa'd'a şu mektubu yazdı: 'Üzümlerin zayi olmasından korkuyorum, münasip görürsen onların suyunu çıkarayım.' Sa'd cevaben şöyle yazdı: 'Mektubumu alır almaz işimden uzaklaş. Bundan sonra sana hiç bir şeyimi emanet etmeyeceğim. Sana güvenim kalmadı.' Böylece onu işinden ve bağlarından uzaklaştırdı."

5631- Habbâb b. el-Eret (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şaraptan uzak dur! Çünkü ondaki günah, tıpkı ağacı olan (üzüm) ağacının dal budak sarması gibi (başka) bir çok günah doğurur. ." [İbn Mâce zayıf bir senedle.]

5632- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Kim Allah'ın haram ettiğini haram etmekten hoşlanırsa, nebîzi (ekşiyen hurma hoşafını) haram etsin."

5633- Ebû Cemre'den:

"İbn Abbâs ile insanlar arasında tercümanlık yapıyordum. Bir kadın gelip küpte yapılan hurma suyunun hükmünü sordu. Onu ondan nehyetti. Kadın dedi ki: 'Yeşil bir testide onun suyunu çıkarıyorum, şerbet haline getirip içiyorum. Karnım gurulduyor.' Şöyle dedi: 'Baldan tatlı olsa bile onu içme!'"

5634- İbn Şubrume'den:

Talha, Kûfelilere **nebîz** (ekşimiş hurma vs. suyu) hakkında dedi ki:

"Küçüğün büyük olacağı, büyüğün de yaşlanacağı bir fitne olacaktır."

Talha ve Zübeyr'in düğünleri vardı. Süt ve bal ikram ediyorlardı. Talha'ya denildi ki: "Onlara **nebîz** (şerbet) vermiyor musun?" Şu cevabı verdi:

"Bir müslümanın benim yüzümden sarhoş olmasını istemiyorum."

5635- Abdurrahman b. Ebzâ'dan:

Ubeyy b. Ka'b'a **nebîz** (şerbet) hakkında sordum. Şu cevabı verdi:

"(Onun yerine) su iç, bal iç, sevîk iç!" Tekrar sordum, bu defa şöyle dedi: "Sen şarap mı (içmek) istiyorsun? Sen şarap mı (içmek) istiyorsun?!"

5636- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bir adam, Peygamber (sav)'e içinde **nebîz** bulunan bir bardak getirdi. (sav) Rükn'ün yanındaydı. Ona bardağı verdi. O da içmek üzere ağzına götürdü. Tadını çok sert ve ağır bulunca sahibine geri verdi. Bir adam şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Bu haram mıdır?'

'O adamı bana getirin!' buyurdu. Adamı getirdiler. Sonra su getirtti ve onu **nebîz**in içine ilâve ederek içti. Sonra yine su isteyip içine dökerek yine içti. Sonra şöyle buyurdu: 'Bu kapların içindeki şerbetleriniz ekşiyip keskinleşince onun gücünü su ile kırın!'

Dedi ki: Bu hadis meşhur olmadığı için hüccet gösterilmeye elverişli değildir.

5637- Bekr b. Abdillah el-Müzenî (ra)'dan:

Kâ'be'nin yanında İbn Abbâs'la oturuyordum. Bir bedevî gelip şöyle dedi: 'Amcamızın oğulları bal ve süt içiyorlar, siz neden üzüm şerbeti içiyorsunuz, muhtaç olduğunuz için mi, yoksa cimriliğinizden dolayı mı (şerbet) içiyorsunuz?' Şu cevabı verdi:

'Allah'a hamdolsun, hiçbir ihtiyacımız yoktur; cimri de değiliz.'

Ancak Peygamber (sav), terkisinde Üsâme olduğu halde geldi, su istedi, ona içinde üzüm şerbeti bulunan bir kap getirdik, içti ve artanı da Üsâme'ye verdi ve şöyle buyurdu: 'İyi ya da güzel yaptınız! Hep böyle yapın!' Bu sebeple Peygamber (sav)'in emrettiği bir şeyi değiştirmek istemiyoruz."

5638- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Sekâye'ye gelip (yani Harem'deki şerbet dağıtılan sebil yerine) şerbet istedi. Bunun üzerine Abbâs dedi ki:

'Ey Fadl! Haydi annene git ve ondaki içecekten Allah Resûlü (sav)'e getir!' 'Haydi bana bu şerbetten ver!' buyurdu. O şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Halk ellerini içine sokuyor.'

"(Olsun) Bana bu şerbetten ver!' buyurdu. Ve ondan içti. Sonra zemzem kuyusuna geldi. Onlar (Abbâs oğulları) hacılara hem su içiriyor, hem de su çekiyorlardı. Şöyle buyurdu:

'Çalışın salih bir amel üzeresiniz.' Sonra şöyle buyurdu:

'Halkın kalabalık etmesinden endişem olmasaydı ben de devemden iner, hatta (omuzunu işaret ederek) ipi şuraya kor, sizin gibi su çekerdim'."

5639- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Sakîf kabilesi, Ömer'i şerbetle karşıladı. İçmek istedi, ağzına götürünce, (ekşi olduğu için) tiksindi. Tekrar istedi ve içine su karıştırıp hafifleterek içti. Sonra dedi ki:

'Siz de böyle yapın!'"

5640- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e bir kap içinde sabahleyin hurma şerbeti yapardık. Onu akşam içerdi; akşam yapardık, sabah içerdi. Sabah yaptığımızdan akşam içtiğinde bir şey arttığı zaman, onu başka birine içmesi için verirdi. Sonra geceleyin ona tekrar şerbet yapardık. Sabah onu yemeğin üstüne içerdi. Biz o kabı sabah-akşam günde iki kere yıkardık."

5641- Diğer rivayet:

"O'na bir su kırbasında nebîz (hurma şırası) yapılır ve üstü bağlanırdı. Kırbanın üst kısmında ağzı olurdu."

5642- İbn Abbâs'tan (ra):

"Allah Resûlü (sav) için akşamın evvelinde nebîz (şıra) yapılırdı. Sabah olduğu zaman o günü ve gelecek akşam, ertesi günü ve ertesi gece hatta ertesi günü ikindiye kadar onu içerdi. Bir şey kalırsa onu hizmetçiye içirir ya da dökülmesini emir buyururdu.

5643- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kuru üzümle hurmanın; koruk hurma ile olgun hurmanın; yeni benlenmiş hurma koruğu ile olgun yaş hurmanın karıştırılmasını (ve birlikte şıra kurulmasını) yasakladı."

5644- Ebû Katâde'den (ra):

"Allah Resûlü (sav), kuru üzümle hurmanın karışımını, kuru hurma ile yaş hurmanın karışımını, yeni benlenmiş hurma koruğu ile olgun yaş hurmanın karıştırılmasını menetti ve: 'Bunlardan herbirini tek başına şıra kurun!' buyurdu."

5645- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), çekirdekleri parçalayacak kadar hurmayı pişirmemizi ya da ku-

ru üzümle hurmayı karıştırıp (şerbet) yapmamızı yasaklardı."

5646- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), çabuk ekşiyip keskinleşen iki şeyi karıştırarak şerbet yapmamızı yasakladı. Hurma çağlasından yapılan şerbeti (fadîh) sordum. Onu da yasakladı. Hurma çağlasının ucu olgunlaşınca iki cins olmasından korkarak ondan meşrubat yapmamızı hoş karşılamazdı; biz de bu nedenle olgunlaşan ucunu koparırdık."

5647- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e kuru üzümden şıra yapılır ve içine hurma atılırdı; ya da hurmadan şıra kurulur ve içine kuru üzüm konurdu."

5648- Diğer rivayet:

"Ben bir avuç hurma, bir avuç da kuru üzüm alır, bir kaba koyardım, sonra ikisini de bir çanağa koyar, parmakla ezer, sonra O'na sunardım. Peygamber (sav) de içerdi."

5649- Mahmûd b. Lebîd (ra)'dan:

Ömer, Şam'a geldiği zaman, halkı ona, oranın vebasından yakındı.

Dediler ki: "Bize ancak bu şerbet iyi gelir." "Siz bal için!" dedi.

"O bize iyi gelmiyor!" dediler. Bir adam da:

"Sana sarhoş etmeyen bir içecek hazırlayalım mı?" teklifinde bulundu.

"Peki" dedi. Bunun üzerine onun üçte ikisi gidip üçte biri kalıncaya dek pişirip Ömer'e getirdiler. İçine parmağını sokup çıkardı. Tekrar soktu ve çıkardı. Şöyle dedi: "Bu koyulaşmış bir usâredir. Develerin yaralarına sürülen katran gibi. Haydi siz için!"

Bunun üzerine Ubâde b. es-Samit dedi ki: "Onu helâl kıldın!" Cevap verdi: "Hayır vallahi, haram ettiğim şeyi bir daha helâl kılmam, helâl kıldığımı da bir daha haram kılmam."

5650- Ömer (ra)'dan:

O, Ebû Mûsâ'ya şöyle yazdı: "İmdi, yanıma Şam'dan bir kafile geldi. Yanlarında deveye sürülen katran gibi siyah ve katı bir şerbet vardı. Onlara ne kadar pişirdiklerini sordum. Onu üçte ikisi gidip üçte biri kalıncaya dek kaynattıklarını söylediler. İki kötü şeyden, üçte birinde sarhoş ediciliği, kalan üçte birinde ise kokusu gidiyormuş. Bulunduğun yerdeki insanlara söyle, böyle üçte biri kalıncaya kadar kaynatılan şerbetleri içsinler."

5651- eş-Şa'bî (ra)'dan:

"Hz. Ali, insanlara katılaşıncaya kadar kaynatılan şırayı içirirdi, içine sinek düşerdi de (katılığından) çıkamazdı."

5652- Enes (ra)'dan, dedi ki:

"Nûh ile şeytan, üzüm hakkında münakaşa ettiler. Biri 'Bu benimdir' derken diğeri: 'Bu benimdir' dedi. Sonunda üçte biri Nûh'un, üçte ikisi şeytanın olmak üzere anlaştılar."

5653- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir adam ona meyve sularının hükmünü sordu. Şöyle dedi:

'Taze olduğu sürece iç!'

'Onu (şerbeti) kaynatıyorum, ama içimde bir şüphe var!' deyince, şöyle dedi: 'Onu kaynatmadan önce içer miydin?'

'Hayır.'

'Ateş haram olan bir şeyi helâl kılmaz!' dedi."

5654- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e 'Şaraptan sirke yapılır mı?' diye sordular; 'Hayır' diye cevapladı.

5655- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ona çarşıları dolaşıp oradaki şarap fıçılarını (ki onlar Şam'dan getirilmişti) tespit edip delmesi için bir bıçak verdi. Gitti ve bulduğu tüm şarap fıçılarını delip yardı."

[Ahmed, leyyin bir senedle.]

5656- Sahâbeden bir adamdan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümmetimden bazı kimseler, şarap içecek ve ona başka başka isimler verecekler."

5657- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç kimse cennete giremez: Devamlı şarap içen (alkolik), akrabayla ilgisini kesen, büyüye inanan. Kim şarap içmeye devam ederken ölürse, Allah ona Ğûta nehrinden içirir." "Ğûta nehri nedir?" diye sorulduğunda şu cevabı verdi:

"Fahişelerin ferclerinden akan nehirdir ki, ferclerinin kokusu Cehennem halkını levkalâde rahatsız eder."

5658- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim, içebileceği halde şarap içmeyi terkederse ona Hazîretu'l-Kuds'ten içireceğim. Giymeye gücü yettiği halde kim ipek giymeyi terkederse, onu Hazîretu'l-Kuds'ten giydireceğim." [Bezzar leyyin bir senedle.]

5659- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği içecek, tatlı ve soğuk içecekti."

KAPLARDA ŞIRA KURMAK, BUNLARIN HELÂL VE HARAM OLANI VE KAPLARIN HÜKMÜ

5660- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Abdu'l-Kays'tan bazı kimseler Peygamber (sav)'e gelip şöyle dediler: 'Ey Allah Resûlü! Bizler Rebîa kavmindeniz. Seninle aramızda Mudar kâfirleri var. Sana ancak haram aylarında gelebiliyoruz.

Geride bıraktıklarımıza emredeceğimiz ve işlediğimizde cennete gireceğimiz bir şey emret.' Şöyle buyurdu:

'Size dört şey emrediyorum; dört şeyi de yasaklıyorum:

Allah'a ibadet edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Namaz kılın. Zekât verin. Ramazan orucunu tutun ve ganimetlerin beşte birini verin!" Size dört şeyi de yasaklıyorum: **Dubbâ** (kabaktan yapılan şarap kabı), **hantem** (topraktan mamul şarap testisi), ziftlenmiş ağaçtan yapılan şarap kabı, ve **nakîr** (hurma ağacı kökünden mamul şarap kabı)."

Dediler ki: 'Sen **nakîri** ne biliyorsun?' Şöyle buyurdu:

'Evet, bir hurma kütüğüdür ki, oyarsınız da içine küçük hurmalardan ya da hurmadan atarsınız. Sonra içine su dökersiniz, köpürmesi durduğu zaman onu içersiniz. Hatta sizden veya onlardan biri (sarhoş olduğu için) amcası oğluna kılıçla vurur.' (Ebû Saîd dedi ki:)

Kavmin arasında böyle yaralanan biri vardı. Adam: 'O (yarayı) Peygamber (sav)'den utandığım için gizliyordum' dedi.

Dedim ki: 'Peki ne içinde içelim?'

'Ağızları bağlanan deri kaplardan için.' Dediler ki:

'Ey Allah Resûlü! Bizim topraklarımızda çok fare var. Deri kap bırakmazlar ki? Buna karşılık üç kere: 'Fareler onları yeseler de' buyurdu.

Allah Resûlü (sav) sonra (Eşacc adlı şahsa) şöyle buyurdu: 'Sende Allah Azze ve Celle'nin sevdiği iki güzel haslet var: Hilm (yumuşaklık) ve ağırbaşlılık'."

5661- Zâzân (ra)'dan:

İbn Ömer'e: "Bana Peygamber (sav)'in yasakladığı içecekleri, önce kendi dilinde anlat, sonra bizim dilimizle de (yani Farsça) açıklamasını yap! Zira sizin diliniz bizim dilimizden farklıdır."

Dedi ki: "Allah Resûlü (sav), **hantemi** yasakladı. **Hantem** topraktan imal edilmiş büyük testidir. **Dubbâ**'yı da yasakladı. **Dubbâ** da (içinde şarap kurulan) kabaktır. **Müzeffet**'i de yasakladı. **Müzeffet**, mukayyer denilen kara sakız sürülmüş bir kaptır. **Nakîr**'i de yasakladı. Nakîr ise soyulup içi oyulmak suretiyle elde edilerek şarap kurulmakta kullanılan hurma kütüğüdür. Allah Resûlü (sav), ancak deriden yapılmış olan tulumlarda şıra kurulmasını emretti."

5662- Büreyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Deri kaplarından başka kaplardaki içeceklerden sizi alıkoymuştum. Sarhoş eden şeyleri içmedikçe, her türlü kaptan içebilirsiniz."

5663- Diğer rivayet:

"Sizlere kapları yasaklamıştım. Oysa bir kap (bizâtihî), bir şeyi ne haram kılar, ne de helâl. Yalnız her sarhoş eden haramdır."

5664- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), yürürken bir kavmin yanında konakladı; onların gürültüsünü duyunca sordu: 'Nedir bu gürültü?'

'Ey Allah Resûlü! Onların bir çeşit şerbetleri var, onu içiyorlar.'dediler.

Onlara bir adam gönderip çağırttı. Geldiklerinde onlara sordu: 'Bu içeceği neyin içinde yapıyorsunuz?' 'Hurma ağacının kökünden oyulmuş kapta ve kabak kabında yapıyoruz. Çünkü bizim bunlardan başka kabımız yoktur." diye cevap verdiler.

'Ağzını bağladığınız şeylerden başka, kaplarda yapmayınız (içmeyiniz)!' buyurdu.

Epey kaldıktan sonra, tekrar onların yanına döndü; bir de ne görsün vebaya yakalanmışlar ve renkleri sapsarı kesilmiş. Buyurdu ki: 'Neden böyle hasta oldunuz?'

'Ey Allah Resûlü! Ülkemiz vebalıdır. Ancak ağızlarını bağladığımız kaplardan başkasından içmemizi bize yasak ettiniz.'

Bunun üzerine: '(Her kaptan) için, (ancak) her sarhoşluk veren haramdır' buyurdu.

5665- Müslim b. Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, içinde kâfur bulunan yeşil bir testi hediye ettim. Onu Muhacirler ile Ensâr arasında paylaştırdı ve şöyle dedi: 'Ey Ümmü Süleym! Bunun içinde bize hurma şerbeti yap!'"

[Taberânî; senedinde Muzâhim b. Abdilazîz adlı bir râvi vardır.]

5666- Abdurrahman b. Ebî Leylâ (ra)'dan:

"Onlar Medâin şehrinde Huzeyfe ile beraber idiler. Su istedi. Bir Mecûsî ona gümüş bardakta su verdi. Onu (sahibine) fırlatıp atarak şöyle dedi:

'Bana gümüş kap içinde su vermemesini kesin olarak emrettiğimi sizlere bildiriyorum. Çünkü Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: İpek ve atlas elbise giymeyin; altın ve gümüş kaplarda su içmeyin. Çünkü bunlar dünyada onların, âhirette ise sizindir'."

5667- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gümüş kapta yiyip içen, karnına cehennem ateşini doldurmuş olur."

5668- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile savaşa çıkardık, müşriklerin bardaklarını ve su kaplarını ele geçirip kullanırdık da Peygamber (sav) bizi ayıplamazdı (bir şey demezdi)."

5669- Ebû Sa'lebe el-Huşenî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e sordum: 'Biz Kitab ehline komşuyuz, onlar tencerelerinde domuz eti pişiriyorlar, kaplarında şarap içiyorlar. (Bu kaplarda onların helâl yemeklerinden yiyebilir miyiz) ne dersiniz?' Şöyle buyurdu:

'Bu kaplardan başkasını bulursanız onlarda yiyin için; bulamazsanız, onları su ile yıkadıktan sonra içinde yiyip içiniz!'"

5670- Diğer rivayet: "Peygamber (sav)'e Mecusilerin kapları hakkında sorduklarında şöyle buyurdu: "Yıkayarak iyice temizleyin, sonra içinde yemek pişirin!'"

5671- İbn Ömer (ra)'dan:

"Hz. Ömer, Hamîm'de hıristiyanların evlerindeki testilerden abdest aldı."

5672- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mukavkıs, Peygamber (sav)'e billurdan bir bardak hediye etti. Onunla su içerdi."

5673- Ebû Üsâme'den:

"Muâz b. Cebel'in bakırla gümüş işlemeli bir maşrapası vardı. Peygamber (sav) su istediği zaman, onunla su ikram ederdi. Abdest almak istediğinde de onunla abdest aldırırdı."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

GİYİM VE SÜSLENME BAHSİ

ALTIN, İPEK, YÜN, KIL VE BENZERLERİ (HAKKINDAKİ HÜKÜMLER)

5674- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), aile efradına altınla süslenmeyi ve ipek elbise giymeyi yasaklayıp şöyle buyururdu: 'Eğer cennet süsünü ve ipeğini istiyorsanız, onu dünyada giymeyin!'"

5675- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (halka vs. gibi) basit şeyler dışında altın zineti yasaklamıştır."

5676- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i, ipeği sağına, altını soluna alıp şöyle buyurduğunu gördüm: 'Bu ikisi, ümmetimin erkeklerine haramdır'."

5677- O (Nesâî) ve Tirmizî, Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İpek ile altın kullanmak, ümmetimin erkeklerine haram; kadınlarına helâl kılındı."

5678- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İpeği dünyada, ancak âhiretten nasibi olmayanlar giyer."

5679- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan, dedi ki:

"Hanımlarınıza ipek giydirmeyin; Ömer'in şöyle dediğini işittim: Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: İpek giymeyin. Çünkü kim onu dünyada giyerse, âhirette giyemez'."

5680- Ümmü Atiyye (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), bizi altın takmaktan, bardaklarımızı gümüşlemekten alıkoydu. Kadınlar altın takmak hakkında O'nunla konuştular. Razı olmadı. Bardaklarımızı gümüşleme hususunda bize izin verdi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta. İsnâdında Ömer b. Yahya el-Îlî vardır.]

5681- Ömer (ra)'dan:

"O, çarşıda satılmakta olan kaba bir hulle gördü. Onu Peygamber (sav)'e getirip şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü, bunu satın al! Bayramlarda giyer ve gelen heyetlere karşı süslü görünürsün!' Şöyle buyurdu:

'Bu ancak nasipsizlerin giysisidir.' Bunun üzerine Ömer Allah'ın dilediği zamana kadar bekledi. Sonra ona (Ömer'e) ince ipek bir cübbe gönderdi. Onu alıp Peygamber (sav)'e geldi ve şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Bunun nasipsizlerin elbisesi olduğunu söylemiştin. Sonra onu bana gönderdin.' Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Bunu satar, parası ile ihtiyacını görürsün'."

5682- Diğer rivayet:

Ömer, çarşıda **Siyerâ** (ibrişimle süslenmiş ipek) elbisesini satan Utârid'i gördü. Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Onu satın alsan da, gelen Arap heyetlerini karşılarken ve cuma günleri giysen olmaz mı?' Şöyle buyurdu:

'İpeği dünyada ancak âhirette nasibi olmayanlar giyer.'

Bir süre sonra Peygamber (sav)'e **Siyerâ** hulleleri (ipek elbiseleri) getirildi. Ömer ve Üsâme'ye birer hulle gönderdi; Ali'ye de

bir hulle verip şöyle dedi: 'Bunu kes hanımlarına başörtüsü yap!'

Ömer kendisine gönderilen hulleyi alıp Allah Resûlü'ne gelerek şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Dün Utârid'in hullesi için diyeceğini dedin.'

Şöyle buyurdu: 'Onu sana giymen için göndermedim; satıp faydalanman için gönderdim.' Üsâme ise o hullesini giyip huzuru-saadete gitti. Allah Resûlü (sav), yaptığından hoşlanmadığını belirten bir bakışla ona baktı. Üsâme şöyle dedi:

"Ey Allah Resûlü! Bana neden öyle bakıyorsun. Onu sen gönderdin!'

Şöyle buyurdu: 'Ben onu sana giyesin diye göndermedim, ben onu sana ancak kesip hanımlarına başörtüsü yapman için gönderdim'."

5683- Diğer rivayet:

"Ömer onu, Mekke'de bulunan müşrik kardeşine giydirdi."

5684- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir gün kendisine hediye edilen **dibac** (bir nevi ipek) kaftanını giydi. Çok geçmeden sırtından çıkarıp Ömer'e gönderdi.

Denildi ki: 'Neden onu hemen sırtından çıkardın?' şöyle cevap verdi:

'Cibril beni onu giymekten sakındırdı.' Sonra Ömer ağlayarak gelip şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Kendinin hoşlanmadığın şeyi bana neden veriyorsun?' Şöyle buyurdu:

'Sana onu giymen için değil satman için verdim.'

Bunun üzerine Ömer onu ikibin dirheme satti."

5685- Enes (ra)'dan:

"Rum kralı Peygamber (sav)'e ince ipekten bir giysi hediye etti. Onu giydi, şu anda yenlerinin hareket ettiğini görür gibiyim. Sonra onu Ca'fer'e gönderdi, o da giyerek Peygamber'in yanına geldi. Peygamber (sav) ona dedi ki: 'Onu sana giymen için göndermedim.'

'Peki onu ne yapayım?'

'Onu kardeşin (Habeş kralı) Necâşî'ye gönder!'"

5686- Ali (ra)'dan:

Peygamber (sav), bana **siyerâ** (denilen ibrişimle süslenmiş) ipek bir takım elbise verdi. Onu giyip yanına çıktığımda beni görünce, yüzünde bir öfke gördüm; bunun üzerine onu kesip hanımlarım arasında dağıttım.

5687- Diğer rivayet:

"Ukeydir Dûme, Peygamber (sav)'e ipek bir elbise hediye etti. Onu Ali'ye verip şöyle buyurdu: 'Onu kesip Fâtımalar (yani karısı Fâtıma, annesi Fâtıma bn. Esed ve Fâtıma bn. Hamza) arasında taksim et!'"

5688- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bize yedi şey emretti; yedi şeyden de menetti:

Bize, hasta ziyaretini, cenazeye katılmamızı, aksıran kimseye '**Yerhamu-kellahu = Allah seni esirgesin!**' dememizi, yemin eden kimsenin yemininde sadık kalmasına çalışmamızı, mazluma yardım etmemizi, davete icabet etmemizi ve selâmı yaymamızı emretti.

Bizi, altın yüzük takmaktan, gümüş kapta su içmekten, kırmızı ipek örtülerinden, ibrişimli elbiselerden, ipek, **istebrak** (kalın ipek) ve **dibac** (ibrişim) giymekten sakındırdı."

5689- Ali (ra)'dan:

"Sevgilim (Peygamber) beni üç şeyden sakındırdı, insanları alıkoydu, demiyorum: Altın yüzükten, Kissî denilen ibrişimli ve **usfurla** (sarıya) boyanmış elbise giymekten sakındırdı."

5690- Câbir (ra)'dan:

"Biz onları (ipekli elbiseleri) erkek kölelerimizden çıkartıp cariyelere giydirirdik."

5691- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), saf ipekten yapılmış elbiseden nehyetti. Ancak işaret ve yaması ipekten (dokuması başka şeyden) olan karışık kumaşı kullanmakta mahzur yoktur."

5692- Ebû Osman en-Nehdî (ra)'dan:

Ömer, bize Utbe b. Farkad'la birlikte Âzerbaycan'dayken şunu yazdı:

"Ey Utbe! Bu mal ne senin, ne babanın ve ne de annenin çalışmasından (elde edilmiş) değildir. Kendini neyle doyuruyorsan müslümanlara da ondan yedir. Zevk için yiyip içmekten kaçın. Sakın müşriklerin kılığına bürünme! Sakın ipek elbise giymeyesin. Çünkü Peygamber (sav) ipek giymeyi yasakladı. Allah Resûlü (sav) bize şehadet parmağı ile orta parmağı kaldırıp birbirine bitiştirerek: 'Şu kadarı müstesna' buyurdu."

5693- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), iki, üç veya dört parmak miktarı müstesna olmak üzere ipek elbise giymeyi yasakladı."

5694- Esmâ (r.anhâ)'dan:

"O, bize Kisralar için yapılmış bir taylasân cübbesi çıkardı. Cübbenin ipekten yaması vardı. Yenleri **dibacla** işlenmişti. Dedi ki: 'İşte bu Allah Resûlü (sav)'in cübbesidir. Âişe'nin yanındaydı, o ölünce onu ben aldım. Peygamber (sav) onu giyerdi. Onu hastalar (suyundan içsinler) için yıkıyoruz, onun yüzü suyu hürmetine şifalar diliyoruz'."

5695- Urve (ra)'dan:

"Âişe, Abdullah b. ez-Zübeyr'e kendi giydiği, işlemesi ipekten yün bir elbise giydirdi."

5696- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kaşıntıları bulunduğu için, Zübeyr'le Abdurrahman b. Avf'a ipek giyme ruhsatı verdi."

5697- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e siyah (yünden) bir cübbe yaptım, giydi. Terlediğinde içinde yün kokusu hissetti ve çıkarıp attı. Sanırım (Katâde) şöyle demişti: 'O (sav), güzel kokudan hoşlanırdı'."

5698- Ebû Mûsa (ra)'dan:

O, oğlu Ebû Bürde'ye dedi ki: "Yavrum, Peygamber (sav)'le beraber olup da yağmura yakalandığımız zaman bizi bir görseydin. Sırtımızdaki (yünlü giysilerden) çıkan kokuyu koyunların sırtından çıkıyor zannederdin."

5699- Ebû Bürde (ra)'dan:

"Âişe'nin yanına girdim, bize keçeleştirilmiş bir giysi çıkardı ki ona '**mülebbed**' (keçeleştirilmiş) derlerdi. Yemen işi kalın bir gömlek çıkardı. Allah'a yemin ederek şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sav), işte bu iki elbise içinde ruhunu teslim etti'."

5700- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav), sırtında siyah kıldan yapılmış desenli bir elbise ile dışarı çıktı."

5701- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mûsâ, Rabbiyle konuştuğu zaman, üzerinde yünden bir şalvar, yünden bir cübbe, yünden bir **kisâ** ve yünden bir takke vardı. Ayağında da ölü eşek derisinden yapılmış bir ayakkabı vardı."

5702- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in yatağı —diğer rivayette— yaslandığı yastığın içi lif dolu deridendi."

5703- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e yataklardan söz edilince şöyle buyurdu:

'Bir yatak adam için, bir yatak kadın için, bir de misafir için (lâzım) olur. Dördüncüsü şeytan içindir'."

5704- Ebû Ubeyde (ra)'dan, dedi ki:

"İpek yatak üzerinde yatmak, onu giymek gibidir."

5705- Ebû'l-Melîh'den, o da babası (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yabanî hayvanların derilerinden döşek yapılmasını yasaklamıştır."

5706- Utbe b. Abd es-Sülemî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'den beni giydirmesini rica ettim. Bana iki keten gömlek giydirdi. Kendimi arkadaşlarım arasında en iyi giyinmiş gördüm."

GİYİNME ÂDÂBI VE ŞEKLİ

5707- Rukâne (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müşriklerle aramızdaki fark, (takke, külah veya) fesler üzerinde sarıklar sarıp giymekti."

5708- Ebu'l-Melîh'ten, o da babası (ra):

"Sarık sarın ki hilminiz artsın." (Hz. Ali) Dedi ki: "Sarıklar, Arapların taçlarıdır."

Derim ki: Bu rivayeti ben ne Ebû Dâvud'da, ne de diğer beş ana hadis kitabında bulabildim. Bu, *Mecmau'z-Zevâid*'de mevcut olup, Taberânî *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'inde tahric etmiştir. İsnâdında Ubeydullah b. Ebi Humeyd vardır ki (bu râvi) metrûktur.

5709- Abdurrahman b. Avf (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bana sarık sardı, önümden ve arkamdan birkaç parmak sarkıttı."

5710- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) Abdurrahman b. Avf'a sarık sardı, dört parmak sarkıttı ve: 'Semaya çıktığım zaman, meleklerin çoğunu sarıklı buldum' buyurdu."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5711- Amr b. Hureys (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i minberde üzerinde (başında) iki ucunu omuzları arasından sarkıtmış, siyah bir sarıkla gördüm."

5712- Diğer rivayette: "Onun bir tarafını" diye geçmiştir.

5713- Ebû Kebşe el-Enmârî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in sarığı (bir ucu) sarkıtılmış vaziyetteydi."

5714- Abdülmelik b. Habîb'den:

"Enes, cuma günü insanlara baktı ve (başlarında) taylasanlar gördü. Bunun üzerine şöyle dedi. 'Bu insanlar şu anda sanki Hayber yahudileri gibidir'."

5715- Esmâ bn. Yezîd (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in kolunun yeni (elbisesinin kolu) bileğe kadardı."

5716- el-Alâ b. Abdirrahman'dan, o da babasından:

"Ebû Saîd'e izar hakkında sordum; şöyle dedi: Tam bilene düştün; Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Mü'minin izarı (peştemali) baldırların yarısına kadardır. Burası ile topukları arasında olmasının da bir sakıncası yoktur. Ancak bundan aşağı olur-

sa o kısım ateştedir. Kim de izarını böbürlenerek sürüklerse kıyamet günü Allah onun yüzüne bakmaz'."

5717- Huzeyfe (ra)'dan:

"Peygamber (sav) baldırımın, ya da baldırının adelesini tutup şöyle dedi: 'İşte izarın yeri burasıdır. (Buraya kadardır). Razı olmazsan biraz daha aşağı, razı olmazsan biraz daha aşağı olsun, yine razı olmazsan, izarın topuklarda bulunma hakkı yoktur'."

5718- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in izar (peştemal) hakkında söylediği hadislerde, gömlek kastedilmiştir."

5719- İkrime (ra)'dan:

"İbn Abbâs'ı gömlek giyerken gördüm. Gömleğinin ucunu önünden ayağının üstüne koyardı. Gömleğinin arkasını kaldırırdı. Böyle giyinişinin sebebini sorunca şöyle dedi: 'Peygamber (sav)'in böyle giydiğini gördüm'."

5720- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Giyindiğiniz ya da abdest aldığınız zaman, sağdan başlayın!"

5721- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Her kim böbürlenerek elbisesini sürüklerse, Allah kıyamette onun yüzüne bakmaz.' Ebû Bekr dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Dikkatimden kaçtığı zaman (bazen) entarim sürünüyor.'

'Sen böbürlenerek yapanlardan değilsin' buyurdu."

5722- Diğer rivayet:

"Sarkıtma, izarda, gömlekte ve sarıkta olur; kim kibirlenerek bunlardan birini sürüklerse Allah kıyamet günü onun yüzüne bakmaz."

5723- Sünen ashâbı:

Ümmü Seleme dedi ki:

"Peki kadınlar eteklerini nasıl yapacaklardır?"

Şöyle buyurdu: "Bir karış uzatsınlar" buyurdu.

"Bu takdirde yürürken ayakları açılır" deyince,

"Bir arşın (kulaç) indirirler, bundan fazla indirmezler" buyurdu.

5724- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanına girdim, entarim (yerde) sürtünüyordu." "Kim o?" diye sordu. "Abdullah" dedim.

"Sen Abdullah isen, entarini kaldır!" buyurdu. Bunun üzerine izarımı ayaklarımın yarısına kadar kaldırdım." Ölünceye dek entarisi bu şekildeydi.

5725- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) Fâtıma'nın peştemalinin (uzunluğunun ne kadar olacağını) karışla gösterdi."

5726- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'i gördüm. Dizlerini bükmüş ve dizlerinin üzerini bir peştemalle örtmüş, peştemalin saçakları ayaklarının üzerine sarkmıştı."

5727- Câbir (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), kolları içeride kalacak şekilde bürünürcesine giyinmekten ve tek bir elbise içerisinde dizlerini bükerek oturmaktan sakındırdı."

5728- Muaviye b. Kurre'den, o da babasından:

"Müzeyne'den bazı kimselerle Peygamber (sav)'e gidip biat ettik. Gömleğinin düğmeleri çözülmüştü. Elimi gömleğinin yeninden soktum. Nübüvvet mührüne dokundum."

Urve dedi ki: " Bu sebeple Muaviye b. Kurre ve oğlunu her zaman gömlek düğmeleri çözülmüş olarak gördüm. Yaz kış düğmelerini iliklemezlerdi."

5729- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah ilk muhâcirlerin hanımlarını esirgesin! **'Başörtülerini yakalarının üzerinden (aşağıya) doğru örtsünler'** meâlindeki âyet (Nûr, 24/31) indiği zaman, elbiselerinin etrafını kesip başörtüsü yaptılar ve onu başlarına iyice örttüler.

5730- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"(Bir ihtiyaç için dışarı çıktıklarında) dış örtülerini üstlerine alsınlar' (Ahzâb, 33/59) meâlindeki âyet indiği zaman, Ensâr hanımları başlarında sanki kargalar varmış gibi giysilerine sıkıca bürünerek dışarı çıkmaya başladılar."

5731- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ebû Bekr'in kızı Esmâ üzerinde ince bir elbise olduğu halde Allah Resûlü (sav)'in yanına girdi. Ondan yüz çevirerek şöyle buyurdu:

'Ey Esmâ! Kadın ergenlik çağına girdiği zaman, —elleri ve yüzünü göstererek— şu ve şu uzuvları dışında diğer uzuvlarının görünmesi uygun olmaz'."

5732- Âişe (r.anhâ)'dan:

O, Basra'ya geldiği zaman, Talhatu't-Talahât'ın annesi Safiyye'nin yanına indi. Onun kızlarını görünce şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav), hücreme girdi, yanımda bir cariye vardı. Ona kendi izarını atıp şöyle buyurdu: 'Bunu ikiye böl. Ona yarısını ver. Diğer yarısını da Ümmü Seleme'nin yanında bulunan genç kıza ver. Çünkü kanaatıma göre o hayız olmuştur.' –Ya da şöyle dedi:– 'O ikisinin hayz olup bulûğa erdiklerini sanıyorum'."

5733- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), onun yanına başörtüsünü bürünüyorken girdi Bunun üzerine ona: '(Başına) bir kere sar, iki kere sarma (erkeklerin sarık sarmaları gibi iki kere sararak onlara benzeme) buyurdu."

5734- İmâm Mâlik'e ulaştığına göre:

"Hz. Ömer, Ubeydullah b. Ömer'in cariyesinin hür kadınlar gibi giyindiğini gördü. Hafsa'nın yanına girip şöyle dedi: 'Kardeşinin cariyesine ne oluyor da hür kadınlar gibi giyinip insanları yanıltıyor?' Ömer onun bu davranışını iyi karşılamamıştı."

5735- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Biriniz pabuç giyerken sağından başlasın, çıkarırken de (önce) solundan çıkartsın. Kimse tek ayakkabı ile yürümesin, ya ikisini de çıkarsın, ya da ikisini de giyinsin."

5736- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kişinin ayakta pabuç giymesini yasaklamıştır."

5737- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden birinin (ayakkabısının) bağı koptuğu zaman, kayışını dikinceye dek tek pabuçla yürümesin. Tek mestle de yürümesin. Sol eliyle yemek yemesin."

5738- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in (bazen) tek pabuçla yürüdüğü görülmüştür."

5739- Rezîn'in rivayeti:

"Allah Resûlü (sav)'i birçok kere ayakta pabuç giyerken ve tek pabuçla yürürken gördüm."

5740- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kişinin oturduğu zaman pabuçlarını çıkartıp yanına koyması, sünnettendir."

5741- Câbir (ra)'dan:

"Çıktığımız savaşlardan birinde Allah Resûlü (sav) bize şöyle buyurdu:

'Ayakkabı giymeye devam edin. Çünkü kişi, ayakkabı ile yürüdüğü zaman süvari sayılır'."

5742- Îsâ b. Tahmân'dan:

"Enes, bize iki kayışlı Cerdâvî iki pabuç çıkarttı. Sonradan Sâbit el-Bünânî, bana Enes'ten, o pabuçların Allah Resûlü (sav)'in pabucu olduğunu bildirdi."

5743- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in pabucunun ön kısmında iki kayışı, Ebû Bekr'in pabucunun ön kısmında iki kayışı, Ömer'in pabucunun iki kayışı vardı. Tek kayışlı pabucu ilk kullanan kişi Osman olmuştur."

5744- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kim sarı pabuç giyerse, giydiği sürece sevinç hisseder."

İsnâdında İbnü'l-Azrâ' zikredilmemiştir.

5745- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ona: "Kadın (erkeğe ait) pabuç giyer mi?" diye sordular; şöyle cevap verdi:

"Allah Resûlü (sav), kendini erkeklere benzeten kadınlara lânet etmiştir."

5746- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kadın elbisesi giyen erkeğe; erkek elbisesi giyen kadına lânet etmiştir."

5747- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in giyinirken şöyle dediğini duydum:

'Halk içinde süslenebileceğim ve avretimi de örtebileceğim bir giysiyi bana ihsan eden Allah'a hamdolsun'."

[Ahmed ve Ebû Ya'lâ zayıf bir senedle.]

5748- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim yeni bir elbise giyip de: "Avretimi örtebileceğim, halk içinde süslenebileceğim giysiyi bana giydiren Allah'a hamdolsun!' deyip de eskittiği ya da (giymeyi) bıraktığı elbiseyi fakirlere tasadduk ederse, Allah onu diri iken de ölü iken de yardımı, koruması ve örtüsü altına alır." Bunu üç kere söyledi.

[İbn Mâce, bilinmeyen bir râvi kanalıyla.]

5749- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yarı çıplak örtünmek Arabın giysisidir, iyice giyinip kapanmak ise imanın örtüsüdür." Allah Resûlü (sav) de hiçbir yeri görülmeyecek şekilde giyinirdi.

5750- Ebû Umâme (ra)'dan:

"Peygamber (sav), iki mest getirtti, birini giydi; diğerini bir karga gelip kaptı, sonra da yere attı, derken attığı mestin içinden yılan çıktı. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Allah ve âhiret gününe iman eden kimse, mestlerini iyice silkmeden giymesin.

ÇEŞİTLİ GİYSİLER, GİYSİ RENKLERİ VE BUNLARIN NE ZAMAN GİYİNİLİP, NE ZAMAN GİYİNİLMEYECEĞİ

5751- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği elbise, (kamîs) gömlekti."

5752- Süveyd b. Kays (ra)'dan:

"Mahreme el-Abdî'yle beraber Hecer'den Mekke'ye bez getirdik. Sonra Peygamber (sav) bize gelip bir şalvar için pazarlık yaptı. Tartısına göre onu kendisine sattık. Tartana şöyle dedi: 'Tartıyı, biraz ağır tut!'"

5753- Ebû Ya'lâ ve *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Taberânî, Ebû Hureyre (ra)'dan:

Bunun benzerini rivayet ettiler. Ayrıca onda şöyle geçmektedir:

'Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Şalvar mı giyiyorsun?"

"Evet; evde, seferde, gece ve gündüz şalvar giyerim. Çünkü ben örtünmekle emrolundum, bundan daha iyi örten bir şey bulamıyorum."

5754- Ali (ra)'dan:

"Yağmurlu bir günde Bakî'de Allah Resûlü (sav) ile beraber oturuyordum; işçisiyle beraber eşek üstünde bir kadın geçti. Derken kadın eşekten düştü. Peygamber (sav) yüzünü ondan çevirdi. Bunun üzerine dediler ki:

'Ey Allah Resûlü! O şalvarlıdır!' Şöyle buyurdu: 'Allahım! Ümmetimden şalvarlı kadınları bağışla!'" [Bezzâr zayıf bir senedle.]

5755- el-Misver b. Mahrame (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e kaftanlar geldi. Babam Mahreme dedi ki: 'Haydi gidelim, belki bize onlardan bir şey verir.' Babam kapıda durdu, Peygamber (sav) onu sesinden tanımış olacak ki, kaftan elinde dışarıya çıktı ve güzelliğini göstererek şöyle buyurdu:

'Bunu sana saklamıştım, bunu sana saklamıştım'."

5756- Diğer rivayet:

"Yavrum! Bana (içerden) Peygamber (sav)'i çağır!" Tuhafıma gitti ve dedim ki:

"Sana Allah Resûlü'nü mü çağıracağım?"

"Oğlum! O zorba biri değildir!" deyince, çağırdım. Üzerinde altın işlemeli bir kaftan olduğu halde çıktı ve dedi ki: "Ey Mahreme! İşte bunu sana sakladım."

5757- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği şey, (Yemen mamulü) **hıbere** denilen çizgili cübbe giymekti."

5758- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Harûriye (Hâriciler) çıktığı zaman, Ali'nin yanına gittim. Bana şöyle dedi: 'O adamların yanına git!'

Bunun üzerine Yemen giysilerinden güzel bir giysi giydim.

Ebu Zümeyl dedi ki: İbn Abbâs yakışıklı ve sesi gür bir adamdı.

(İbn Abbâs) Dedi ki: Onların yanına vardım; bana şöyle dediler: 'Ey Abbâs'ın oğlu! Merhaba! Nedir bu güzel elbise?' Şöyle dedim: 'Beni ayıplamayın! Allah Resûlü (sav)'in sırtında bundan daha güzel elbiseler gördüm'."

5759- Abdülvâhid b. Ümmü Eymen, babasından:

"Âişe'nin yanına girdim. Üzerinde beş dirhem değerinde **Kıtrî** (kalın Yemen kumaşından) bir elbise vardı. Âişe (darlık za-

manlarını anarak) Dedi ki: 'Gözünü kaldır da cariyeme bak! O (üzerimdeki elbiseyi şimdi) evde giymekten utanıyor. Halbuki Allah Resûlü (sav) zamanında bu türden sadece bir elbisem vardı ve Medine'de zifafa hazırlanan bütün kadınlar gelip benden o elbiseyi ödünç alırlardı'."

5760- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), beyaz bir başlık giyerdi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

5761- Mâlik (ra)'dan:

Ona ulaştığına göre Hz. Ömer: "Beyaz giysili kişiye bakmaktan hoşlanırım." demiştir.

5762- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ömer'in sırtında beyaz bir gömlek gördü ve sordu:

'Bu elbisen yıkandı mı, yoksa yeni midir?'

'Hayır; yıkandı' dedi. Şöyle buyurdu: 'Yeni giy, övülmüş olarak yaşa ve şehit olarak öl!'"

5763- Câbir b. Semure (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'i mehtaplı bir gecede gördüm. Üzerinde kırmızı bir elbise vardı, bir O'na, bir de aya baktım. Bana o anda aydan daha güzel göründü." [Tirmizî leyyin bir senedle.]

5764- Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer, **mişak** (kırmızı kil) ve zaferanla boyanmış elbise giyerdi."

5765- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Üzerinde iki kırmızı giysi bulunan bir adam Peygamber (sav)'e selâm verdi. Peygamber (sav) selâmını almadı."

5766- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

"Bir seferde Allah Resûlü (sav) ile çıktık. Develerimizin üstünde, kırmızı yünden çizgileri bulunan örtüler gördü ve şöyle buyurdu:

'Dikkat edin! Üzerinizde kırmızı elbise görüyorum.'

O sözünden sonra hemen kalktık, develerimiz de ürktü, o örtüleri hemen çıkardık."

5767- Esed oğullarından bir kadından:

"(Peygamber'in hanımlarından) Zeyneb'in yanında idik, elbiselerimizi kırmızı kil ile boyuyorduk. Peygamber (sav) çıkageldi ve kızıl kili görünce geri döndü. Zeynep, yaptığından hoşlanmadığını fark etmiş olacak ki, elbisesini yıkadı, kırmızılığın tümünü giderdi. Sonra (Allah Resûlü) dönüp baktı, bir şey görmeyince içeriye girdi."

5768- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kırmızıya boyanmış bineğe binmem, sarı renge boyanmış elbise giymem, ipek yenli gömlek giymem. Dikkat edin! Erkeklerin güzel kokusu, renksiz kokudur. Kadınların güzellik aracı ise kokusu olmayan renkli boyadır."

5769- Semure (ra)'dan:

"Peygamber (sav), zaferanla boyanıp silkelenmiş iki elbise giydi."

5770- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Peygamber (sav), onun üstünde sarı renge boyanmış iki elbise görünce, şöyle buyurdu: 'Bunu (giymeni) sana annen mi emretti?'

'Yıkayayım mı ey Allah Resûlü?' dedim. Şöyle buyurdu: 'İkisini de yak!'"

5771- Diğer rivayet:

"Bu, kâfirlerin elbisesidir, sakın bunları giyme!"

5772- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), öfkelenip şöyle buyurdu: 'Haydi git onları sırtından çıkartıp at!'

"Nereye atayım ey Allah Resûlü?' dediğimde: 'Ateşe!' buyurdu.

5773- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav) ile birlikte Seniyye tepesinden aşağıya indik; bana baktı, üzerimde usfurla sarıya boyanmış bir rîta (tek kat dokumalı bir elbise) vardı. 'Nedir üzerindeki bu rîta?' diye sorunca, hoşlanmadığını anladım. Ailemin yanına geldim, fırını tutuşturuyorlardı; hemen elbiseyi fırına attım. Ertesi gün yanına vardığımda şöyle sordu:

'Ey Abdullah! Rîtayı ne yaptın?' Ne yaptığımı söyleyince bana şöyle buyurdu: 'Onu ailenden birine giydirseydin ya! Çünkü kadınlar için onu giymekte bir sakınca yoktur'."

5774- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Zaferân'ın ve vers'in (bir tür boyanın) değdiği elbiseyi giymeyin!"

5775- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in vers ve zaferanla boyanmış bir yorganı vardı, hanımlarını onunla dolaşırdı; o gece sırası gelen hanım yorganın üzerine su serperdi, ötekinin sırası geldiğinde aynı şeyi yapardı."

5776- Ümmü Hâlid (r.anhâ)'dan:

"Babamla birlikte, üzerimde sarı bir gömlek olduğu halde Peygamber (sav)'e geldim. 'Seneh, seneh!' dedi. Bu, Habeşlilerin dilinde 'Güzel, güzel' anlamına gelir. Bu sırada ben, Peygamber'in (nübüvvet) mührü ile oynamaya başladım. Babam beni azarladı.

Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Rahat bırak onu!' buyurdu. Sonra şöyle dedi:

'Eskit, yırtılıncaya kadar eskit! Eskit, yırtılıncaya kadar eskit! Eskit! —Devamlı giy, eskiyinceye dek giy!—' Râvi dedi ki: Gerçekten de (sahâbi) onu parçalanıncaya dek giydi.

5777- Ümmü Hâlid (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e küçük bir siyah elbise getirildi, dedi ki: 'Bunu kime giydireyim?' Cemaat sustu. Şöyle buyurdu: 'Bana Ümmü Hâlid'i getirin!'

Getirildim ve —mübarek eliyle— onu bana giydirdi. Daha sonra şöyle buyurdu:

'Üzerinde, yırtılıncaya ve yenisini giyinceye kadar eskit, eskit!' (İki kere) Elbisenin üzerindeki kırmızı ve sarı desenlere bakıp bana dönerek şöyle diyordu: 'Ey Ümmü Hâlid! Bu senâdır, ey Ümmü Hâlid bu senâdır!'

Senâ, Habeş dilinde güzel anlamına gelir."

5778- Diğer rivayet:

"Küçük bir kız iken, Habeşistan'dan geldim. Peygamber (sav), bana desenli bir elbise giydirdi. İşlemelerine mübarek elini sürerek şöyle buyurdu: 'Senah, senah' Yani 'ne güzel, ne güzel!'"

5779- Ebû Rimse (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'i, üzerinde iki yeşil elbiseyle gördüm."

5780- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in en sevdiği renk yeşildi."

5781- el-Hasan (ra)'dan:

"Ömer (ra), idrarla boyandıkları için Yemen bezinden yapılmış elbiseleri yasaklamak istedi. Babam ona şöyle dedi: 'Bunu yapamazsın. Çünkü bunları Allah Resûlü (sav) zamanında O da biz de giyerdik'."

5782- Ebû'l-Ahvas'dan, o da babası (ra)'dan:

"Üzerimde dökük elbiselerle Peygamber (sav)'in yanına gittim. Şöyle buyurdu: 'Malın var mı?' 'Evet' 'Hangi tür mal?' 'Allah'ın bana ihsan ettiği deve, sığır, koyun, at, köle gibi her türlü malım var." 'Allah sana mal vermişse, onun eseri ve cömertliği üzerinde görülsün!' buyurdu."

5783- Amr b. Şuayb, babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şüphesiz Allah, verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek ister."

5784- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in üzerinde Katar işi (çizgili) iki elbise vardı. Oturup terlediği zaman o elbiseler kendisine ağır gelirdi. Falan yahudinin Şam'dan elbiseleri geldi; dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Birini gönderip elin bol olana kadar veresiye iki elbise alsan olmaz mı?'

'Olur' dedi ve iki elbise satın almak için birini gönderdi. Yahudi şu cevabı verdi: 'Anladım, malımı veya dirhemlerimi alıp götürmek istiyor.'

Bunu duyan Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'İçlerinde Allah'tan en çok korkan ve emanete de en çok riayet eden biri olduğumu bildiği halde bu Allah düşmanı yalan söylüyor.'

5785- Câbir (ra)'dan:

"Enmâr savaşına Peygamber (sav) ile beraber çıktık. Ben bir ağacın altında otururken Allah Resûlü (sav)'e gözüm ilişti, şöyle dedim:

'Ey Allah Resûlü! Haydi gölgeye buyur!' Gelip yanımda konakladı.

Kalkıp çuvalımda yiyecek aramaya başladım. Küçük bir salatalık buldum. Onu ikiye bölüp ikram ettim. Şöyle sordu:

'Bunu nereden buldunuz?' Cevap verdim.

'Ey Allah Resûlü! Medine'den bir arkadaşımız vardır. Onu da hazırladık, (kuşandırdık) bizim arkamızdan gelip bizi koruyor." Derken adam üzerinde yırtık iki elbise olduğu halde geldi. Peygamber (sav) onu görünce, sordu:

'Bu iki yırtık elbisesinden başka elbisesi yok mudur?'

'Heybesinde giymesi için verdiğim iki elbisesi daha var!'

'Çağır da o elbiseyi giydir.' Onu çağırdım, elbiselerimi giydi.

Adam dönüp giderken, Resûlullah şöyle buyurdu: 'Allah boynunu vurasıcaya ne oluyor da (yeni elbiseleri varken eskileri giyiyor), bu onun için daha hayırlı değil midir?" Adam bunu duydu ve: 'Ey Allah Resûlü! Allah yolunda cihad ederken de mi (yeni elbise) giyeyim?'

'Evet Allah yolunda cihad ederken de!' buyurdu ve adam (o savaşta) Allah yolunda öldürülüp şehit düştü."

5786- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Elbise zenginliği gösterir, yağlanma sıkıntıyı giderir. Krallara iyilik yapmaları nedeniyle Allah düşmanlarının belini kırar." Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'a zayıf bir senedle.

5787- İbn Sîrîn (ra)'dan:

Temîm ed-Dârî, bin dirheme bir cübbe satın aldı. Namazı onun içinde kılardı."

5788- Muâz b. Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim, gücü yettiği halde, sırf Allah'a karşı mütevazi davranmak için güzel elbise (giyme)yi bırakırsa, Allah onu kıyamette bütün yaratıklarının huzurunda çağırıp 'Haydi (cennetteki) iman elbiselerinden hangisini istersen onu giy!' diyerek ödüllendirir."

5789- Meymûne bn. Sa'd (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kendi ailesinden başkası için süslenen gururlu kadın, kıyamet günündeki karanlık gibi nursuz olacaktır."

5790- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim şöhret (gösteriş) elbisesi giyerse, Allah kıyamette (aynısını) ona giydirecektir. Sonra ateş onu alevi ile tutuşturacaktır. Her kim bir kavme özenirse onlardandır."

5791- İbn Ebî Hadred (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mütevazi olun, sade giyinin ve yalınayak yürüyün!"

5792- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Giyinmelerinde kadınlara yardımcı olun!"

YÜZÜK TAKMAK

5793- Enes (ra)'dan:

"O, bir gün Peygamber (sav)'in elinde gümüş bir yüzük gördü. Sonra insanlar gümüş yüzük edinip parmaklarına taktılar. Bunun üzerine Peygamber (sav) yüzüğünü attı, halk da yüzüklerini attılar."

5794- Bir başka rivayetinde:

"Peygamber (sav), üzerinde Habeşistan işi kaşlı bir gümüş yüzüğü sağ parmağına taktı. Yüzüğün kaşını avucunun içine doğru çevirmişti."

5795- Bir başka rivayetinde:

"Allah Resûlü (sav), Kisrâ, Kayser ve Necâşî'ye mektup yazmak istedi. Ona denildi ki: 'Onlar mühürsüz mektupları kabul etmezler.' Bunun üzerine halkası gümüş olan bir mühür yaptırdı, üzerine de '**Muhammedün Resûlullah**'ı nakşettirdi."

5796- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav)'in mührü sağlığında kendi elindeydi. O'ndan sonra Ebû Bekr'in elinde, ondan sonra Ömer'in parmağında durdu. Osman ise halifeliği zamanında Erîs kuyusunun kenarında otururken parmağından çıkardığı bu mührü kuyuya düşürdü. Osman'la beraber üç gün onu aradık, kuyunun suyu tamamen çekildiği halde onu bulamadık."

5797- Diğer rivayet:

Peygamber (sav) buyurdu:

"Biz bir mühür yüzük edindik, içine de bir yazı nakşettirdik. Kimse (ben hayatta iken) bu yazıyı yüzük üzerine nakşetmesin (yani taklit etmesin)." Enes dedi ki: "Küçük parmağında hâlâ o yüzüğün parladığını görür gibiyim."

5798- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav)'in yüzüğünün tamamı, hatta yüzük kaşı bile gümüştendi."

5799- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav)'in mührü üç satırdı: '**Muhammed**' bir satır; '**Resûl**' bir satır, '**Allah**' bir satır idi.

5800- Diğer rivayet:

"Ebû Bekr halife olunca, ona da (yüzüklü mühür) yazıldı. Onun mührü de üç satırlıydı: '**Muhammed**' bir satır; '**Resûl**' ikinci satır; '**Allah**' üçüncü satır."

5801- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), gümüş bir yüzük takarak çıktı ve şöyle dedi: 'Kim gümüş yüzük edinmek isterse yaptırsın. Ancak yazısını nakşettirmeyin (taklit etmeyin)'."

5802- Diğer rivayet:

"Müşriklerin ateşiyle aydınlanmayın (onlarla istişâre etmeyin)! Yüzüklerinize Arapça yazı nakşetmeyin!"

5803- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), altından (mühür) yüzük yaptırdı, sonra onu attı. Gümüşten mühür yüzük edinip üstüne '**Muhammedün Resûlullah**' nakşettirdi. Sonra şöyle buyurdu:

'Hiç kimse bu nakşımı (kendi yüzüğüne) nakşettirmesin.' Onu taktığı zaman kaşını avucunun içine doğru çevirirdi. Erîs kuyusuna onu korumakla görevli Muaykîb'in elinden düşen işte o yüzüktü."

5804- Bir başka rivayeti:

"Peygamber (sav), üç gün yüzük taktı. Altın yüzük ashâbı arasında yaygınlaşınca, onu çıkardı. Onu ne yaptığı bilinmiyor. Sonra gümüş yüzük yaptırdı ve kaşına '**Muhammedün Resûlullah**' nakşedilmesini emretti. Bu yüzük, sağlığında onun parmağındaydı. Sonra Ebû Bekr'in parmağına geçti. O ölünce Ömer'in parmağına geçti. Altı yıl da Osman'ın elinde kaldı. Mühürlenecek mektuplar çoğalınca, onu Ensâr'dan bir adama emanet verdi. (Resmî yazıları) onunla mühürlüyordu. Ensâr'dan olan bu adam bir gün Osman'a ait olan Kalîb kuyusunun yanına çıkmıştı; mühür elinden (kuyuya) düştü ve bir daha da bulunamadı. Bunun üzerine (Osman) başka bir mühür yaptırıp üzerine yine '**Muhammedün Rasûlullah**' (ifadesini) nakşettirdi."

5805- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), altın yüzük yaptırdı, yüzük kaşını da avucunun içine doğru çevirdi. İnsanlar da (O'na uyarak) altın yüzük edindiler. Daha sonra o altın yüzüğü attı, insanlar da yüzüklerini attılar. Sonra gümüş yüzük edindi. Yazıları onunla mühürledi, ancak onu her zaman takmazdı."

5806- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

Ömer, Suheyb'e: "Neden sende altın yüzük görüyorum." diye sordu.

"Bunu senden daha hayırlı biri gördü de ayıplamadı" diye cevap verince, Ömer sordu: "Kimdir o?"

"Allah Resûlü (sav)"dedi.

5807- Büreyde (ra)'dan:

"Bir adam parmağında demir yüzük olduğu halde Resûlullah'a (sav) geldi. Peygamber şöyle buyurdu:

'Neden sende cehennem ehlinin süsünü görüyorum?'

Sonra elinde (sarı renkli) bakır yüzük ile geldi. Bu defa 'Neden sende putların kokusunu duyuyorum?' dedi. Adam sonra parmağında altın yüzükle geldi, bu sefer 'Neden sende cennet ehlinin süsünü görüyorum?' deyince, adam sordu:

'Peki ben yüzüğü hangi şeyden edineyim?'

'Bir miskali geçmeyen gümüşten' buyurdu."

5808- Ebû Zübâb (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in gümüş kaplamalı demirden bir yüzüğü vardı. Çoğu kez o yüzük benim parmağımda bulunurdu. Muay-

kîb, Peygamber (sav)'in yüzüğünü korumakla görevliydi."

5809- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir adamın parmağında altın yüzük gördü, onu parmağından çıkardı ve şöyle buyurarak attı: 'Biriniz kalkıp eline kor ateş alıyor!' Peygamber (sav) oradan ayrıldıktan sonra biri adama: 'Al yüzüğünü de başka türlü yararlan!' deyince, adam şu cevabı verdi: 'Allah Resûlü (sav)'in fırlatıp attığı şeyi vallahi bir daha almam!'"

5810- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Bahreyn'den bir adam Peygamber (sav)'e gelip selâm verdi. Peygamber (sav) onun selâmını almadı. Çünkü adamın parmağında altın yüzüğü, üstünde de ipek cübbesi vardı. Adam o ikisini attı ve gelip tekrar selâm verdi. O da selâmını aldı. Adam merak ederek sordu:

'Ey Allah Resûlü! Biraz önce selâm verdim almadın, sebebi neydi?'

'Çünkü elinde kor ateş vardı' buyurdu.

'Öyleyse bende çok kor ateş var.'

'Elindeki o şey sana Harre'nin taşlarından fazla fayda veremez. Çünkü o dünya malıdır.'

'Peki yüzüğüm neden olsun?'

'Demir, gümüş ya da bakırdan bir halka olsun' buyurdu."

5811- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir yüzük alıp taktı, sonra şöyle buyurdu: 'Bütün gün bu beni oyaladı, ona baktım durdum, siz de ona bakıp durdunuz.' Sonra onu attı."

5812- Mâlik (ra)'dan, dedi ki:

"Çocukların altın takmasını hoş görmem. Çünkü Peygamber (sav) altın yüzüğü yasaklamıştır, bu yüzden büyük küçük hiç bir erkeğin altın yüzük kullanmasını hoş görmem."

5813- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e Habeş kralı Necâşî'den hediye olarak süs eşyaları geldi. İçlerinde Habeş yapımı kaşlı bir altın yüzük vardı. Allah Resûlü (sav), tiksindiği için onu bir çöple veya parmağıyla aldı ve kızı Zeynep'in (üvey) kızı Ümâme bn. Ebî'l-Âs'ı çağırıp: 'Yavrucuğum al şunu da takın!' buyurdu."

5814- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kadınlar, Peygamber (sav) zamanında kaşsız yüzük, bilezikler, altın gümüş küpeler ve karanfil gerdanlıklar takarlardı. Erkek çocuklarına da bunları takarlardı."

5815- Ali (ra)'dan:

"O, orta ve sonraki parmaklarını göstererek dedi ki: 'Peygamber (sav), bizi bu parmaklarımıza yüzük takmaktanan sakındırdı'."

5816- Diğer rivayet:

"Allah Resûlü (sav), beni şehadet parmağıyla orta parmağıma yüzük takmaktan menetti."

5817- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yüzüğü sağ elinin parmağına takardı."

5818- Diğer rivayet:

"Sanki Peygamber (sav)'in sol elinin küçük parmağındaki yüzüğün ışıltısını görür gibiyim."

5819- (Muh.) İbn İshak'dan:

"es-Salt b. Abdillah'ın sağ küçük parmağında yüzük gördüm, dedim ki: 'Bu nedir?' Şöyle dedi: 'İbn Abbâs'ın yüzüğü böyle taktığını gördüm.' Kuvvetle zannediyoruz ki o, Allah Resûlü (sav)'in de böyle (yani sağ eline) taktığını söylemiştir."

5820- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yüzüğü sol eline takardı, yüzüğünün kaşı ise avucuna doğru dönük olurdu."

5821- Ebû Reyhâne (ra)'dan:

"Peygamber (sav), şu on şeyi yasaklamıştır: Dişleri inceltmek, dövme yaptırmak, tüyleri yolmak, bir erkeğin başka bir erkekle aralarında elbise olmadan bir arada yatması, arada perde (örtü) olmaksızın bir kadının başka bir kadınla çıplak olarak yatması, kişinin acemlerin yaptığı gibi elbisesinin eteğine ve omuzlarına ipek süs yapması, haksız yere mal kapmak (yağmacılık), kaplan derisi üzerine oturmak ve saltanat sahibi (yetkili) olmayan kimselerin yüzük takması(nı yasaklamıştır)."

5822- Muhammed b. Mâlik (ra)'dan:

"Berâ'nın elinde altın yüzük gördüm. Halk, Peygamber (sav) yasakladığı halde onun (Berâ'nın) neden altın yüzük taktığına dair ileri geri konuştular. Bunun üzerine şu cevabı verdi: 'Biz Peygamber (sav)'in yanındayken ganimetleri taksim ediyordu. Sonunda elinde bu yüzük kaldı. Gözünü kaldırıp ashâbına baktı, sonra gözünü indirdi, sonra kaldırdı. Onlara baktı. Sonra gözünü yine indirdi, yine kaldırıp onlara baktı. Sonra şöyle sordu: 'Berâ hanginizdir?' Hemen gidip önüne oturdum. Sonra yüzüğü aldı, parmağımı tutup: 'Haydi bunu tak, Allah ve Resûlü'nün sana taktırdığını tak!' buyurdu. İşte Berâ (onun için kendisine bu hususta itirazda bulunanlara) şöyle derdi: 'Allah Resûlü (sav)'in: 'Allah ve Resûlü'nün sana taktırdığını tak!' dediği bu yüzüğü ben nasıl çıkarırım?'"

5823- Ubâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hz. Süleyman'ın yüzüğünün kaşı semâvî idi. Ona gökten bırakılmıştı. Alıp yüzüğünü taktı. Onun nakşı şöyleydi: '**Enellahu lâ ilâhe illa ene; Muhammedün abdî ve Resûlî** (= Ben kendisinden başka ilah olmayan Allah'ım. Muhammed hem kulum, hem de Resûlümdür)'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5824- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav), şehadet parmağımla orta parmağımda yüzüğümü evirip çevirirken beni gördü ve: 'Yüzük şunda, bunda olur' buyurdu ve küçük parmakla yanındaki parmağı gösterdi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

5825- Humeyd b. Abdillah (ra)'dan:

"Altın yüzük takan beş sahabi gördüm: Zeyd b. Hâris, Zeyd b. Erkam, el-Berâ, Enes ve Abdullah b. Yezîd."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Cemîl adlı bir râvi vardır.]

5826- Fâtıma (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim akik taşından yapılmış yüzük takarsa daima hayır görür."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta munkatı' bir senedle.]

ALTIN ZÎNET VE GÜZEL KOKU

5827- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir kadın Peygamber (sav)'e gelerek: Altından iki bilezik (var, takayım mı?)'

'Ateşten iki bilezik! (takmayın)' buyurdu.

'(Peki) bir altın gerdanlığı! (var takayım mı?)'

'Ateşten bir gerdanlık!' buyurdu.

'İki altın küpe (var takayım mı?)'

'Ateşten iki küpe!' buyurdu. Bunun üzerine, kadın kolundaki iki altın bileziği attı ve şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Bir kadın kocasına süslenmezse onun yanında değeri de kalmaz.'

'Sizden biri iki gümüş küpe takamaz mı? Bunları (yani gümüşü altın görünümü vermesi için sarı renkteki) zaferan veya abîr ile sarartamaz mı?' buyurdu."

5828- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), onun kolunda iki altın bilezik gördü ve şöyle buyurdu: 'Sana bundan daha güzelini söyleyeyim mi? Bunu çıkar, yerine zaferanla boyanmış gümüş bilezik tak. Daha güzel olur'."

5829- Sevban (ra)'dan:

"Hind bn. Hübeyre parmaklarında kalın altın yüzükleri olduğu halde Peygamber (sav)'e geldi. Hz. Peygamber ellerine vurmaya başladı. Bunun üzerine kaçarak Hz. Fâtıma'nın yanına girdi ve Allah Resûlü (sav)'in davranışını ona şikayet etti. Bunun üzerine Fâtıma, Ebû Hasan (Hz. Ali)'nin kendisine hediye ettiği zinciri çıkarttı. Elinde o zinciri tutarken Peygamber (sav) içeriye girdi: 'Ey Fâtıma! İnsanların: 'Allah Resûlü'nün kızı Fâtıma'nın elinde ateşten zincir var' demeleri hoşuna gider mi?' buyurarak oturmadan çıkıp gitti.

Ardından Fâtıma, zinciri çarşıya gönderip satttı ve parası ile bir köle satın aldı ve onu azat etti. Peygamber (sav)'e durum anlatılınca, şöyle buyurdu: 'Fâtıma'yı ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun!'"

5830- Sevbân (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yolculuğa çıktığı zaman en son görüştüğü (vedalaştığı) insan (kızı) Fâtıma olurdu. Yolculuktan döndüğü zaman ilk yanına girdiği insan da Fâtıma olurdu. Yine bir gün savaştan dönmüştü. Fâtıma kapısının üzerine bir perde veya örtü asmıştı. Hasan ile Hüseyin'i de iki bilezikle süslemişti. Bu defa Resûlullah içeri girmedi. Fatıma Allah Resûlü (sav)'in gördükleri yüzünden içeri girmediğini anladı. Bilezikleri çocukların ellerinden çıkardı ve perdeyi kopardı. Gümüş bilezikleri parçalayarak çocukların arasında paylaştırdı. Hasan ile Hüseyin ağlayarak Resûlullah (sav)'in yanına vardılar. Çocuklardan bilezik parçalarını aldı ve Medine'deki bir aileyi kastederek (Sevban'a hitaben): 'Bunu falan aileye götür! Bunlar (Hasan ile Hüseyin) benim ehl-i beytimdirler. En güzel şeylerini (Cennet nimetlerini) henüz dünya hayatında iken yiyip bitirmelerini istemem. Ey Sevbân! Fâtıma için aşık kemiğinden yapılmış bir gerdanlık, fildişinden yapılmış iki bilezik satın al!' buyurdu."

5831- Hişâm b. Urve (ra)'dan:

"Âişe'(nin) parmaklarında da altın yüzükler gördüm."

5832- Arface b. Es'ad (ra)'dan:

"Cahiliyede Kilab savaşında burnum kesilmişti. Kendime bir gümüş burun yaptırdım. O kokmaya başlayınca, Peygamber (sav) altın burun yaptırmamı emretti."

5833- Abdullah b. Abdillah b. Übeyy (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'le düşmana karşı savaşırken ön dişleri isabet alıp kırıldı. Bunun üzerine Peygamber (sav) ona altın diş yaptırmasını emretti."

5834- Hammâd b. Ebî Süleyman (ra)'dan:

"Muğîre b. Abdillah'ın dişlerini altınla bağladığını gördüm. Bunu İbrahim (en-Nehâi)'ye anlatınca şöyle dedi: 'Bunun bir sakıncası yoktur'."

5835- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in kılıcının pabuç kısmı gümüştü. Kabzasının üst kısmı da gümüştü. İkisi arasında da gümüş halkalar vardı."

5836- Mezîde (ra)û'dan:

"Fetih günü Peygamber (sav)'in yanına girdim; kılıcında gümüş ve altın vardı."

5837- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bana güzel koku ve kadın sevdirildi; (ancak) gözümün aydınlığı (nuru) namazdadır."

5838- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

O, mürsel olarak (Allah Resûlü'nden) şunu rivayet etti:

"Allah güzeldir, (sözde ve halde) güzelliği sever; temizdir, temizliği sever; kerîmdir keremi sever; cömerttir, cömertliği sever. Öyle ise avlularınızı temiz tutun da yahudilere benzemeyin."

Bu hadisi Mühâcir b. Mismâr'a bildirince, şöyle dedi: "Aynı hadisi bana Âmr b. Sa'd babasından merfû olarak nakletti; ancak sadece: 'Avlularınızı temizleyiniz!' dedi."

5839- Ebû Osman en-Nehdî (ra)'dan:

Mürsel olarak: "Sizden birine reyhan sunulduğu zaman, sakın geri çevirmesin; çünkü o cennetten çıkmadır."

5840- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç şey geri çevrilmez: Minder, yağ ve güzel koku."

5841- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ona sordular: "Peygamber (sav) koku kullanır mıydı?"

"Evet; misk ve anber gibi renksiz kokularla kokulanırdı" dedi.

5842- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e misk hakkında sordular; şöyle buyurdu: 'O en güzel kokunuzdur'."

5843- Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer (ra), buhur yaktığı zaman saf öd ve kâfurla karışık öd kullanır ve şöyle derdi: 'Peygamber (sav) de böyle buhurlanıp kokulanırdı'."

5844- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in bir koku kutusu vardı, ondan kokulanırdı'.

5845- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Erkeklerin kokusu, kokusu çıkıp rengi görülmeyen kokudur. Kadınların güzellik malzemesi ise, rengi olup kokusu meydana çıkmayan kokudur."

5846- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her göz (harama baktığında) zina eder. Kadın koku sürünüp bir (erkek) meclisinden geçtiği zaman o da zâniyedir (zina etmiş sayılır)."

5847- Diğer rivayet:

"Eğer kadın koku sürünüp de koklamaları için bir topluluğun yanından geçerse..."

5848- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"O bir kadınla karşılaştı. Ebû Hureyre,

kadının güzel koktuğunu fark etti. Kadının eteğinde toz vardı. Ona sordu:

'Ey Cebbâr'ın cariyesi, mescidden mi geldin?'

'Evet.'

'Sevgili dostum Ebû'l-Kâsım (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Mescid için kokulanan bir kadının, cenâbetten yıkanır gibi yıkanıncaya kadar namazı kabul olunmaz'."

5849- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **fâğiye** (denilen bir çeşit koku)dan hoşlanırdı."

5850- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Cennet ehlinin kokularının başı kınadır."

SAÇ, SAKAL VE BIYIK

5851- Ebû Katâde (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'e dedi ki:

'Omuzlarıma kadar uzanan (gür) saçlarım var, tarayabilir miyim?'

'Evet, ona iyi bak!'

Ebû Katâde, Peygamber (sav)'in bu 'Evet, ona iyi bak' sözünden dolayı çoğu kez saçlarını günde iki kere yağlardı.

5852- Abdullah b. Muğaffel (ra)'dan:

"Peygamber (sav), günaşırı taranmaya (saç bakımına) müsaade etti (yani daha sık taranmayı yasakladı)."

5853- Humeyd b. Abdirrahman el-Himyerî'den:

"Ebû Hureyre gibi dört yıl Peygamber (sav)'in sohbetinde bulunan bir adama rastladım. Dedi ki: 'Peygamber (sav) her gün taranmamızı yasakladı'."

5854- Atâ b. Yesâr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), mesciddeyken saçı sakalı birbirine karışmış bir adam içeri girdi. Peygamber (sav), saçını sakalını düzeltmesi için ona eliyle işaret etti. Adam söyleneni yaptı. Sonra dönüp gitti. Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Sizden birinin şeytanı andıracak şekilde saçı darmadağınık gelmesinden bu hali daha iyi değil midir?' buyurdu."

5855- İbn Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"Peygamber (sav), **kaz'**adan menetti." Denildi ki: "**Kaz'a** nedir?" Ubeydullah b. Ömer bize **kaz'ayı** "çocuğun saçının şurasını ve burasını bırakarak tıraş etmektir" diye tarif etti ve başının iki yanını ve perçemini (alın saçını) işaret ederek (bırakılacak yerleri) gösterdi.

Ubeydullah'a: "Kız çocuğu için de böyle midir?" diye sorulunca: "Bilmiyorum" dedi.

5856- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), başının bir kısmı tıraş edilmiş, bir kısmı bırakılmış olan bir çocuk gördü. İnsanları bundan menedip şöyle buyurdu:

'Ya hepsini tıraş edin, ya da hepsini bırakın!'"

5857- Onun (Ebû Dâvud'un), Enes'den, bir olayı zikrettikten sonra yaptığı rivayeti:

"Başının iki tarafında saçtan iki boynuz olan ya da iki tarafında iki tutam saç olan bir çocuk gördü. Şöyle buyurdu: 'Bu iki boynuzu tıraş edip kesin! Çünkü bu, yahudilerin âdetidir."

5858- Vâil b. Hucr (ra)'dan:

"Uzun saçımla Peygamber (sav)'e geldim; 'Uğursuzluk, uğursuzluk!' dediğini duydum.

Yanında kimse yoktu, içimden dedim ki: 'Herhalde beni kastediyor.' Hemen çık-

tım saçımı kestim. Sonra geri döndüm, (beni görünce) şöyle buyurdu: 'Seni kasd etmemiştim; ancak bu (saçı kısaltman) daha güzel olmuş'."

5859- Enes (ra)'dan:

"Zülüfüm vardı. Annem bana: 'Onu kes!' dedi.

'Kesmem; çünkü Allah Resûlü (sav) onu tutup çekerdi (okşardı ve bir şey demezdi)' dedim."

5860- Abdullah b. Ca'fer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e (amcasının oğlu) Ca'fer'in ölüm haberi gelince, (Ca'fer'in) âilesini üç gün (mateme) terketti. Sonra onlara gidip buyurdu ki: 'Bugünden sonra kardeşime ağlamayın! Haydi kardeşimin oğullarını toplayın!'

Bunun üzerine bizi civciv yavruları gibi O'na götürdüler. 'Haydi bana berber çağırın!' diye emretti. Berber geldi ve saçlarımızı bir güzel tıraş ettirdi.'

5861- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kadının başını tıraş etmesini yasakladı."

5862- Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hacamat dışında, ensenin (tamamen) tıraş edilmesini yasaklamıştır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'inde leyyin bir senedle.]

5863- Esmâ (r.anhâ)'dan:

"Bir kadın dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Kızım çiçek hastalığına yakalandı ve saçları döküldü. Onu evlendirdim; başına takma saç ilâve edeyim mi?' diye sordu.

'Allah, takana da taktırana da lânet etmiştir!' buyurdu."

5864- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ensâr'dan bir kadın kızını evlendirdi. Saçı dökülmek üzere idi. Gelip durumu Peygamber (sav)'e anlattı. Dedi ki: 'Kocası bana onun saçına saç ilâve etmemi söyledi; ne dersin yapayım mı?'

'Hayır, çünkü saçlarına takma saç ilâve edeni Allah lânetlemiştir'."

5865- Muâviye (ra)'dan:

"Bir hac mevsiminde minberin üstüne çıkarken bir nöbetçinin elinde bulunan bir tutam saçı alıp şöyle dedi: 'Ey Medine halkı! Nerede alimleriniz? Ben Peygamber (sav)'in bunu yasakladığını duydum. Şöyle buyururdu: "İsrâiloğulları, kadınları saçlarına saç kaynattıkları için helâk olmuştur'."

5866- Diğer rivayet:

(Muâviye) dedi ki: "Bunu yahudilerden başkasının yaptığını görmedim. Bu durum Peygamber (sav)'e ulaştığında ona **'zûr'** ismini vermiştir."

5867- Diğer rivayet:

Katâde, "zûr"un açıklamasında şöyle demiştir: "Bu, kadınların saçlarına saç ekleyerek çoğaltmalarıdır."

5868- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kitab ehli saçlarını alınları üzerine sarkıtırlardı. Müşrikler ise saçlarını ikiye ayırırlardı. Peygamber (sav) (aksi) emredilmediği hususlarda Kitab ehline uyup saçlarını alnı üzerine saldı; ancak sonra (ortadan) ayırdı."

5869- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Saçtaki akları yolmayın. Zira kişi müslüman iken tek bir kıl bile ağarmış olsa bu, kıyamet günü onun için bir aydınlık olur."

5870- Diğer rivayet:
"Allah ağaran kıla karşılık bir sevap yazar; bir de günah düşürür."

5871- Amr b. Abese (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kimin Allah yolunda saç veya bıyıklarına ak düşerse, kıyamet günü kendisi için bir nur olur."

5872- İbn Ömer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Bıyıkları iyice kesin, sakalları uzatın! (serbest bırakın!)"

5873- Diğer rivayet:
"Müşriklere muhalefet edin; sakalı bolca bırakın, bıyıklarınızı iyice kesin." "İbn Ömer hac veya umre yaptığı zaman, sakalının üzerinden eliyle tutarak fazlasını kesip alırdı."

5874- Rezîn'in rivayeti:
"İbn Ömer, bıyığını derisi görünecek kadar derin kestirir ve şu ikisi (dudakların iki tarafında olan bıyıkla sakal) arasını alırdı."

5875- Câbir (ra)'dan:
"Hac ve umre dışında sakalımızın ucunu uzatırdık."

5876- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:
"Peygamber (sav) sakalının eninden de, boyundan da alırdı."

5877- Âmir b. Abdillah b. ez-Zübeyr (ra)'dan:
"Hz. Ömer öfkelendiği zaman, bıyığını kıvırır, homurdanırdı."
[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de içinde (inkıtâ') kopukluk bulunan bir senedle.]

5878- Câbir (ra)'dan:
"Peygamber (sav), sakalın ucundan kırpmayı yasakladı."
[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5879- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:
"Peygamber (sav), hür kadının saçını topuz, cariyenin de saçını perçem yapmasını yasakladı."

SAÇ BOYAMA, ELLERE KINA YAKMA VE HALÛK (BİR NEVİ SAFRANLI KIRMIZI KOKU KARIŞIMI)

5880- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Yahudi ve hıristiyanlar saçlarını boyamazlar. Siz onlara muhalefet edin!"

5881- Diğer rivayet:
"Ağaran kılların rengini değiştirin; yahudilere benzemeyin!"

5882- İbn Abbâs (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'in yanından saçlarını kına ile boyamış bir adam geçti. 'Bu ne kadar da güzel olmuş!' buyurdu. Daha sonra saçını kına ve ketem (siyah saç boyası) ile boyamış başka bir adam geçti. Onun için: 'Bu, ondan daha güzel olmuş!' buyurdu. Derken saçları sarıya boyanmış başka bir adam geçti, onun için de şöyle buyurdu: 'Bu, hepsinden daha güzeldir'."

5883- Ebû Zer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Beyaz saçları boyayan en güzel şey kına ve (siyah renk veren) ketemdir."

5884- İbn Ömer (ra)'dan:

"O, sakalını sarı boya ile boyardı. Elbisesi de âdeta sarıya boyanırdı. Ona: 'Neden sarı boya ile boyuyorsun?' diye soruldu; şu cevabı verdi: 'Peygamber (sav)'in bununla boyadığını gördüm. Çünkü bu O'nun en çok sevdiği boya türüydü. Sarığına varıncaya dek tüm elbisesini onunla boyardı'."

5885- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), sığır derisinden pabuç giyer, sakalını vers (bir nevi boya) ve zaferanla (sarıya) boyardı. İbn Ömer de böyle yapardı."

5886- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in saç-sakaldaki aklarını saymak istersem sayabilirdim. O, ne saçını ve ne de sakalını boyamıştır. Ebû Bekr, kına ve ketemle boyamıştır, Ömer ise yalnız kına ile boyamıştır."

5887- Ebû Rimse (ra)'dan:

"Babamla Peygamber (sav)'e gittim. Gür saçlı ve sakallı idi. Saç-sakalında kına kalıntıları, üzerinde de iki yeşil cübbe vardı. Babam O'na dedi ki:

'Ben tabibim; bana şu sırtındakini (yani peygamberlik mührünü) göster!' Şöyle buyurdu: "Allah tabibtir. Sen o mührü yaratan tabibinin dostusun'."

5888- Nesâî'nin rivayeti:

"Babamla Peygamber (sav)'e geldim; sakalına kına sürmüştü."

5889- Osman b. Abdillah b. Mevheb (ra)'dan:

"Ailem beni bir bardak su ile Ümmü Seleme'ye gönderdi.

Bir insana göz değdiği zaman, ya da bir rahatsızlıkla karşı karşıya kaldığı zaman, ona bir kap gönderirdi. O da gümüş mahfazasında tuttuğu Allah Resûlü (sav)'in kıllarından bir kılı çıkartıp (kabın içine daldırır) suyu karıştırırdı. O (hasta) ondan içerdi. Mahfazaya baktım, içinde birkaç kırmızı kıl gördüm."

5890- Ebû Seleme b. Abdirrahman (ra)'dan:

"Abdurrahman b. el-Esved b. Abd-i Yağûs onların yanında otururdu. Baş ve sakalı beyazdı. Bir gün yanlarına saçlarını kızıla boyamış olarak geldi. Cemaat: 'Bu çok güzel olmuş!' dediler. O da şöyle dedi: 'Peygamber (sav)'in eşi olan annem Âişe, bana cariyesi Nuhayle ile kına gönderdi, saçımı onunla boyamam için and verdi ve Ebû Bekr'in de sakal ve saçını boyadığını söyledi."

5891- Ebû Seleme b. Abdirrahman (ra)'dan:

"Bana ulaştığına göre Ömer, Ali ve Übeyy (b. Kâ'b) saçlarını boyamazlardı.

Eğer Âişe, Peygamber (sav)'in saçını sakalını boyadığını bilse ve görseydi (babası) Ebû Bekr'in boyadığını İbnü'l-Esved'e anlatırken ilâve olarak bunu da söylerdi."

5892- Câbir (ra)'dan:

"(Mekke'nin) Fetih günü (Ebû Bekr'in babası) Ebû Kuhâfe, başı ve sakalı papatya gibi bembeyaz olmuş bir halde getirildi. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Siyah dışında, hangi boya ile olursa olsun bunun başını boyayıp aklığını giderin!'"

5893- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ahir zamanda saç-sakallarını güvercin döşleri gibi siyaha boyayacak bir kavim gelecektir ki onlar cennet kokusunu koklayamayacaklardır."

5894- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ona, kına ile boyanmayı sordular. 'Sakıncası yoktur. Ancak ondan hoşlanmam. Çünkü sevgilim Allah Resûlü (sav) de onun kokusundan hoşlanmazdı' dedi.'

5895- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Bir kadın perde arkasından Allah Resûlü (sav)'e bir mektup gösterdi. Elini geri çekip şöyle buyurdu: 'Bu adam eli mi, yoksa kadın eli midir? (belli değil)'

'Kadın elidir' diye cevap gelince, şöyle buyurdu: 'Eğer kadın olsaydın tırnaklarını kına ile (boyayarak) rengini değiştirirdin'."

5896- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Utbe'nin kızı Hind şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Biatımı kabul et!' 'Ellerini(n rengini) değiştirmedikçe senin biatını kabul etmem. Zira o eller yabanî hayvanların ellerine benziyor' buyurdu."

5897- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Boyasız, kınasız kadın görmekten hoşlanmam."

5898- Âişe (r.anhâ)'dan:

Ona: "Kadın hayızlı iken (saçını) boyayabilir mi?" diye sordular. Şöyle cevap verdi:

"Peygamber (sav)'in yanında (hayız iken) elimize kına yakardık da bizi bundan alıkoymazdı."

5899- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e ellerini ve ayaklarını kına ile boyamış bir **muhannes** (kadınlaşmış erkek) geldi. 'Nedir bu? (niye getirdiniz)' dedi. Şöyle dediler: 'Bu, kendisini kadınlara benzetmek istiyor' dediler. Bunun üzerine onu Nakî isimli mevkiye sürdü. Denildi ki:

'Ey Allah Resûlü! Onu öldürmeyelim mi?'

'Namaz kılanları öldürmekten menedildim' buyurdu."

5900- Mâlik (ra)'dan:

"Bana ulaştığına göre ilim ehli, erkeklerin ellerine ve ayaklarına kına sürüp boyamasını Ebû Hureyre'nin bu hadisinden dolayı hoş görmediler.

Bana ulaşan habere göre bu uygulama, ancak kadınlar için müstehaptır."

5901- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kına ile boyanın! Çünkü onun kokusu güzeldir, sinirleri yatıştırır."

[Ebû Ya'lâ, meçhûl râviler tarikiyle.]

5902- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), erkeğin zaferan sürmesini yasaklamıştır."

[Mâlik hariç, altı hadis imamı]

Tirmizî dedi ki: "Zaferanlanmanın yasak olması, onu sürünüp kokulanmanın yasaklanması anlamına gelir."

5903- Enes (ra)'dan:

"Bir adam üzerinde sufra (bir nevi sarı boya) kalıntısı olduğu halde Peygamber (sav)'in yanına girdi. Peygamber (sav), yüzünde hoşlanmadığı bir şey bulunan kişiye nadiren bakar (ayıbını yüzüne vurmaz)dı. Adam çıkınca şöyle buyurdu: 'Söyleseniz de yüzündeki boyayı yıkasa'."

5904- el-Velîd b. Ukbe (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Mekke'yi fethettiğinde, Mekkeliler çocuklarına bereketle dua etsin ve başlarını sıvazlasın diye O'na getirmeye başladılar. Saçım **halûk** ile boyalı olarak ona götürüldüm. Üzerimdeki boyadan dolayı bana elini sürmedi."

5905- Ya'lâ b. Murre (ra)'dan:

"Üzerimde **halûk** denilen boyanın izi varken Peygamber (sav) beni gördü. Bana dedi ki: 'Ey Ya'lâ, hanımın var mı?' 'Hayır' dedim.

'Onu yıka, bir daha sürme, tekrar yıka, yine bir daha sürme! Sonra yıka ve bir daha sürme!' Bunun üzerine onu yıkadım, bir daha sürmedim, bir daha yıkadım, bir daha sürmedim. Sonra yıkadım, sonra bir daha hiç sürmedim."

5906- Ammâr b. Yâsir (ra)'dan:

"Seferden aileme döndüm, ellerim yarılmıştı. Zaferanla boyadılar. Peygamber (sav)'e geldim; selâm verdim. Selâmımı almadı, merhaba da demedi. Şöyle buyurdu: 'Haydi git bunu yıka!'"

5907- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, vücudunda halûk (bir nevi boya)dan bir şey bulunan adamın namazını kabul etmez."

5908- Ümmü Leylâ (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'e biat ettik. Bizden aldığı sözler arasında şunlar da vardı: 'Topukları boyamak, yıkanıp taranmak, ellerimizi **hıtâb** (bir nevi) boyadan mahrum bırakmak.'

Dedi ki: İki gümüş bilezik edinmeye gücümüz yettiği zaman bunu edinmemizi aksi halde az bir şeyle olsa da ellerimizi boyamamızı emretti. Ve: 'Sakın erkeklere benzemeyin!' buyurdu.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

SÜNNET OLMAK, TIRNAK KESMEK, KOLTUK ALTINI TEMİZLEMEK, ETEK TIRAŞI OLMAK, DÖVME YAPTIRMAK VE DİĞERLERİ

5909- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Beş şey yaradılıştandır (fıtrattandır): Sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyıkları kısaltmak, tırnak kesmek ve koltuk altını almak."

5910- Enes (ra)'dan:

"Bıyığı kırkarak kısaltmak, tırnak kesmek, koltuk altını almak, etek tıraşı olmak hususunda bize kırk gece süre verdi ve kırk geceyi aşmamamız söylendi."

5911- Diğer rivayet:

"Kırk günü aşmamamızı."

5912- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hz. İbrahim, keser ile sünnet oldu." Kimileri keser anlamında olan **kaddûm** kelimesini şeddesiz **(kadûm)** olarak rivayet etti. Ebû'z-Zinâd: "Şedde ile **(kaddûm)** bir yer ismidir." dedi.

5913- Diğer rivayet:

"İbrahim seksen yaşında sünnet oldu."

5914- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan, dedi ki:

"İbrahim, ilk misafir ağırlayan, ilk sünnet olan, ilk bıyıklarını kısaltan kişiydi. Saçına düşen akı gördüğü zaman Allah'la şöyle konuşan ilk kişiydi: 'Rabbim bu nedir?' 'Vakardır, ey İbrahim!' buyurdu. 'Rabbim, öyleyse vakarımı artır!' diye dua etti."

5915- Rezîn şunu ilâve etti:

"O, yüzyirmi yaşındayken sünnet oldu. Sünnetten sonra seksen yıl yaşadı."

5916- İbn Abbâs (ra)'dan:

Ona sordular: "Allah Resûlü (sav), vefat ettiği zaman sen kaç yaşındaydın?"

Cevap verdi: "O zaman sünnetli idim; o zamanlar büluğa ermeden (sünnet) etmezlerdi."

5917- Ümmü Atiyye (r.anhâ)'dan:

"Bir kadın, Medine'deki kızları sünnet ederdi. Peygamber (sav) şöyle dedi: 'Derin kesme, çünkü bu, kadın için daha zevk verici, koca için daha makbuldür'." [Ebû Dâvud bu hadisin zayıf olduğunu söyledi]

5918- Rezîn'in lafzı:

"Kızları sünnet ederken üstten kes, derin kesme. Zira bu, yüz için daha aydınlık, koca için de daha haz vericidir."

5919- Meyl bn. Muşarrih (r.anhâ)'dan, dedi ki:

"Babamın tırnaklarını kesip daha sonra gömdüğünü gördüm. Şöyle dedi:

'Peygamber (sav)'in de böyle yaptığını gördüm'."

[Bezzâr ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5920- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Kendisini güzelleştirmek için dövme yapan ve yaptıran, yüzden kıl alan (kaşlarını inceltiren), dişlerini seyrekleştirmek için dişlerinin arasını yontturan kadınlara Allah lânet etmiştir. Allah'ın yaratmış olduğu şekli bozanlara da lânet etmiştir." Bu sözü Kur'ân okumakta olan Ümmü Ya'kûb adındaki bir kadın duyup O'na geldi ve şöyle dedi: "Duyduğuma göre böyle böyle demişsin."

"Allah Resûlü (sav)'in lânet ettiği kimselere neden lânet etmiyeyim? Üstelik bu, Allah'ın Kitab'ında da yer almaktadır" dediğimde kadın şöyle dedi:

"Kur'ân'ı baştan sonuna kadar okudum, böyle bir şey bulamadım."

"Dikkatle okusaydın mutlaka bulurdun. Nitekim Allah şöyle buyurdu: **"Resûl size ne vermişse alın, sizi neden alıkoymuşsa ondan uzaklaşın."** (Haşr, 59/7)

"Ama ben bunu karında da görüyorum."

Ben: "Şimdi git bakalım, onda bunu görebilecek misin?" deyince, kadın hemen gitti, bir şey göremeyince dönüp geldi ve şöyle dedi: "Gittim gerçekten de onda böyle bir şey görmedim."

"Eğer onda böyle bir şey görseydin bir daha onunla cinsî ilişkide bulunmazdım" dedi.

Bir başka rivayete göre o (İbn Mes'ûd), bu hadisi Allah Resûlü (sav)'in hadisi olarak nakletti.

5921- Onların İbn Ömer'den de benzeri rivâyetleri vardır. Nâfi' dedi ki: "**Veşm** (dövme), diş etlerinde olur."

5922- Ebû Dâvud, İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kendi saçına ekleme yapan, yaptıran, yüzünden tüylerini alan, aldıran, herhangi bir hastalık dışında dövme yapan ve yaptıran kadınlar lânetlenmiştir."

5923- Kays b. Ebî Hâzım (ra)'dan:

"Ebû Bekr hastayken yanına girdim; yanında elleri dövmeli beyaz bir kadın gördüm, ona hizmet ediyordu. Baktım ki o, Umeys'in kızı Esmâ imiş."

5924- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in tarağı, misvağı, mescidde bile beraberinde olurdu, hiç ay-

rılmazdı. Sakalını tararken de aynaya bakardı."

5925- Ümmü'd-Derda (r.anhâ)'dan:

"Âişe'ye; 'Peygamber (sav)'le yolculuk yaptığında ya da hacca gittiğinde ya da O'nunla birlikte savaşa gittiğinde O'na ne hazırlardın?" diye sordum. "Ona şunları hazırlardım" dedi: 'Bir yağ şişesi, tarak, ayna, makas, sürmedanlık ve misvak'."

[İkisi de Taberânî'nin, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ında zayıf bir senedle yer almıştır.]

5926- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), temizlenmek istediği zaman önce avret mahallini hamam otu ile temizlerdi. Vücudunun diğer kısmını ise ailesi temizlerdi."

RESİMLER, NAKIŞLAR VE PERDELER

5927- Âişe (r.anhâ)'dan:

"O, üzerinde (hayvan) resimler(i) bulunan bir yastık satın aldı. Peygamber (sav) (bunu görünce) kapıda durup içeri girmedi. (Âişe anlatıyor) O'nun hoşlanmadığını anlayınca dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Söyle suçum nedir? Allah'a tevbe edeyim, Resûlümden de özür dileyeyim.' Şu cevabı verdi:

'Nedir bu yastık?'

'Üzerine oturasın ve yastık edinesin diye onu senin için satın aldım' dedim.

'Bu resimleri yapanlar, kıyamet günü azaba uğratılacaklar ve kendilerine: "Haydi yaptıklarınıza can verin de diriltin!' denilecektir' buyurdu. Sonra şunu ekledi: 'İçinde resim bulunan eve melekler girmez'."

5928- Diğer rivayet:

"Üzerinde resim bulunan bir kumaşın içini doldurup yastık yaptım. (Allah Resûlü) geldi ve iki kapı arasında durdu, yüzü değişmeye başladı.

'Ey Allah Resûlü! Suçumuz nedir?' dedim. Şöyle buyurdu:

'Nedir bu yastık?'

'Üzerinde yatasın diye yaptım.'

'Üzerinde resim bulunan eve meleklerin girmediğini bilmiyor musun?' buyurdu."

5929- Diğer rivayette şu ilâve vardır:

'Bunun üzerine onu ikiye bölüp dirsek altına konacak yastık yaptım; evde onlara yaslanıp otururdu.'

5930- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav) seferden döndü. Üzerinde bazı resimler bulunan örtüyü bana ait bir rafa örtmüştüm. Resûlullah (sav) onu hemen kaldırdı ve şöyle buyurdu: 'Kıyamet günü en ağır azaba uğrayacak kimseler, Allah'ın yaratmasına benzetmeye çalışanlardır.'

5931- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), bir seferden geldi. Kapımın üstüne kanatlı at resimleri bulunan bir perde asmıştım. Emri üzerine onu çıkarttım."

5932- Diğer rivayet:

"Kapısına bir perde astı. (Allah Resûlü) Geldiği zaman o perdeyi gördü; yüzünden hoşlanmadığını anladı. Allah Resûlü (sav) onu hemen çekip kopardı, kesip parçaladı ve şöyle buyurdu: 'Allah bize taş ve çamurları örtmemizi emretmedi.' (Âişe) Dedi ki: 'Sonra onu kestik, içine lif doldurup iki yastık yaptık. Buna ses çıkartmadı ve bizi ayıplamadı."

5933- Diğer rivayet:

Şöyle buyurdu: "Bana dünyayı hatırlatıyor, çıkart onu!"

5934- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam (ressam) ona dedi ki:

"Ben resim yapıyorum, bu hususta bana fetva ver!"

"Bana yaklaş!" dedi, yaklaştı; "Biraz daha yaklaş!" dedi, yaklaştı. Sonra elini onun başının üzerine koyup şöyle dedi: "Şimdi sana Allah Resûlü (sav)'den duyduğumu bildireyim, O'nun şöyle buyurduğunu duydum:

'Her resim yapan ateşte olacaktır. Her yaptığı resme bir nefis verilecek ve bu (resim), cehennemde kendisine azap edecektir.' Mutlaka resim yapmak istersen, ağaçların ve cansız varlıkların resmini yap!"

5935- Diğer rivayet:

O'nun şöyle buyurduğunu duydum: "Kim bir resim yaparsa, Allah ona azap edecek, 'Haydi ona can ver!' diyecektir. Oysa o, ona can veremeyecektir."

Adam titremeye başladı yüzü sapsarı oldu. (İbn Abbâs) ona şöyle dedi:

"Yazık sana! Mutlaka resim yapmak istiyorsan, işte ağaç, onun ve cansız eşyaların resmini yap!"

5936- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah şöyle buyurdu: 'Benim yarattığım gibi yaratmaya kalkışandan daha zalim kim olabilir? Haydi bir zerre, bir dane, ya da bir arpa yaratsınlar da göreyim?"

5937- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Allah Resûlü (sav) hastalandığı zaman, hanımlarından bazıları Mâriye adında bir kiliseden söz ettiler. Ümmü Seleme ile Ümmü Habîbe (daha önce) Habeşistan'a gidip o kiliseyi görmüşlerdi. Bu nedenle onun güzelliğinden ve içindeki resimlerden bahsettiler. Bunun üzerine (Allah Resûlü) mübârek başını kaldırıp şöyle buyurdu:

'Onlar aralarında salih bir adam öldüğü zaman, kabri üstünde türbe yaparlar. Sonra içinde bu tür resimleri yaparlar. Onlar Allah'ın yarattığı yaratıkların en kötüleridir'."

5938- Zeyd b. Hâlid, Ebû Talha'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İçinde resim bulunan eve melekler girmez." Büsr b. Saîd dedi ki: 'Zeyd b. Hâlid hastalandı. Onu ziyarete gittik, baktık ki kapısında resimli bir perde asılmış. Ubeydullah el-Havlânî'ye dedim ki: 'Zeyd bize bir gün önce resimden bahsetmemiş miydi?' Cevaben dedi ki: 'Bunu (Zeyd) haber verdiği zaman 'Elbisedeki nakışlar hâriç' dediğini duymamış mıydın?'"

5939- Ebû Talha (ra)'dan:

"O, hastayken altındaki yastığı kaldırmak için birini çağırdı. Sehl b. Huneyf sordu: '(Yastığı) neden çekiyorsun?'

'Onda resim var. Peygamber (sav)'in onun hakkında ne dediğini biliyorsun' deyince, Sehl şu cevabı verdi: "Kumaştaki işlemeli resim hâriç' buyurmadı mı?'

'Evet ama, böylesi benim içimi rahatlatıyor' dedi."

5940- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Fâtıma'nın evine geldi, kapısında işlemeli bir perde görünce içeri girmedi. Ali gelip onu (Fâtıma'yı) üzgün gördü. Sebebini sordu, Fâtıma durumu kendisine anlatınca, hemen Peygamber (sav)'e gidip 'Fâtıma çok üzülmüş, neden girmediniz?' diyerek Peygamber (sav)'den bilgi istedi. Şöyle buyurdu: 'Dünya ile ne ilgim olabilir? O işlemeli perde ile ne işim olabilir?'

Bunun üzerine Ali, Peygamber'in neden girmediğini söyleyince, Fâtıma 'Söyle

babama (o perdeyi) ne yapmamı ister?' 'Onu bir ihtiyaç sahibine versin!' diye Ali ile haber gönderdi."

5941- Sefîne (ra)'dan:

"Bir adam Ali'ye misafir oldu. Ali ona güzel bir yemek yaptı. Fâtıma, 'Babamı da çağırsak olmaz mı?' dedi. Çağırdılar, elini kapının iki yanına koyduğunda gözü evin bir yerine konmuş resimli bir örtüye ilişti, girmeden geri döndü.

Bunun üzerine (Fâtıma) Ali'ye: 'Yetiş bakalım geri dönmesinin sebebi neymiş öğren!' dedi. Hemen ardından yetişti ve sordu: 'Ey Allah Resûlü! Neden geri döndünüz?' Resûlullah (sav): 'Benim ya da herhangi bir peygamberin süslenmiş bir eve girmesi doğru olmaz, yakışık almaz' diye cevap verdi."

5942- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bana Cibril gelip dedi ki: Dün sana geldim, beni içeriye girmekten şunlar alıkoydu: Evde üzerinde resim bulunan perdeler vardı. Evde köpek vardı. Kapıda adam resimleri vardı. Emret resimlerin başı kesilsin, ağaç haline gelsin, emret perde ikiye bölünüp iki yastık yapılsın. Emret, köpek dışarı çıkartılsın." Köpek bir enikti. Hasan ile Hüseyin o enikle oynuyorlardı. Sedirin altındaydı, emri üzerine çıkartıldı.

5943- İbn Ömer (ra)'dan:

"O, Ebû Eyyûb'u (yemeğe) davet etti. (Ebû Eyyûb) evin duvarında bir perde gördü, İbn Ömer: 'Ne yapalım kadınlarla başa çıkamadım' deyince şu cevabı verdi:

'Bunu başkası yapabilirdi ama senden hiç beklemezdim. Vallahi senin yemeğini yemem' diyerek ayrıldı."

5944- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"O, ayak altında çiğnenen resimlere ruhsat verdi, asılı olanları ise kerih gördü."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

5945- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bakırdan yapılmış bir putun yanından geçti, sırtına elinin tersiyle vurup şöyle buyurdu: 'Allah'ı bırakıp da sana tapanlar gerçekten ziyan etmiş ve hüsrana uğramıştır.' Sonra Cibrîl beraberinde bir melekle geldi. Melek geri durunca, Peygamber (sav) Cibrîl'e 'Neden geri durdu?" diye sordu. Cibrîl: 'Senden bakır kokusu geldi. Biz bakır kokusuna tahammül edemeyiz'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir isnâdla.]

HALİFELİK, EMÎRLİK VE BUNUNLA İLGİLİ MESELELER

5946- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu hususta (hilâfet konusunda) insanlar Kureyş'e tâbidir. Müslümanları, Müslümanlarına; kâfirleri de kâfirlerine tâbidir. İnsanlar tıpkı madenler (gibidir); Cahiliye devrinde iyi olanlar dini öğrenirlerse İslâm'a geçtiklerinde de iyi olurlar. Yönetim (hilâfet) hususunda insanların en hayırlısının ondan en hoşlanmayan ve en isteksiz olanlar olduklarını görürsünüz. İstemedikleri halde bu göreve getirilmişlerdir."

5947- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"(İnsanlardan) iki kişi kalıncaya dek, bu iş (emîrlik) Kureyş'te devam edecektir."

5948- Muaviye (ra)'dan:

O, Amr b. el-Âs'ın: "İleride Kahtân'dan bir kral çıkacaktır" diyerek bir hadis rivayet ettiğini duyunca, öfkelendi ve kalkıp Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle dedi: "Bana ulaştığına göre, içinizden bazı kimseler, Allah'ın Kitâbı'nda olmayan, Allah Resûlü (sav)'den de duyulmayan bazı şeyler anlatıyorlar. İşte onlar cahillerinizdir. Sahibini sapıklığa sürükleyen bâtıl sözlerden sakının! Çünkü ben Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Bu iş (yani emîrlik), dini ayakta tuttukları sürece Kureyş'te olacak, kimse onlara karşı çıkmayacaktır. Eğer Kureyş dinden ve adâletten saparsa, Allah onları yüzüstü süründürür, rezil eder."

5949- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Yanında bir adam şöyle dedi: "Kureyş (kötü davranışlardan) ya vazgeçecektir, yahut Allah bu işi Araplardan alıp başkalarına verecektir."

Amr b. el-Âs şöyle dedi: "Yalan söyledin; Çünkü Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Kureyş, hayırda da, şerde de kıyamete kadar insanların başında olacaktır."

5950- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kureyşli birinde Kureyşli olmayan birinden iki kat fazla güç vardır."

Zührî dedi ki: "Bununla, onların ileri görüşlü olduklarını kasdetmiştir."

5951- Sefîne (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Peygamberlik hilâfetinin süresi otuz yıldır, ondan sonra Allah mülkü (hakimiyeti) istediğine verir." Saîd (b. Cümhân) dedi ki: Sefîne bana şöyle dedi:

"Ebû Bekr iki, Ömer on, Osman oniki, Ali şu kadar yıl halifelik yaptı."

Dedim ki: "Şunlar (Mervan ve taraftarları) Ali'nin halife olmadığını söylüyorlar." (Sefîne) —Mervanoğullarını kastederek—: "Zerkâoğullarının kıçları yalan söylemiştir" dedi.

Ebû Dâvud ve Tirmizî. Saîd dedi ki: "Sefîne'ye:

"Ümeyyeoğulları hilâfetin kendilerinde olduğunu iddia ediyorlar" dedim.

"Zerkâoğulları yalan söylemişler. Onlar, kötü krallar arasında yeralırlar" dedi.

5952- Câbir b. Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu din, ümmetin emirleri altında toplandığı on iki halifeye kadar muzaffer olmaya devam edecektir." Peygamber'den duyduğum ancak anlayamadığım bir söz daha vardır. Babama "Ne diyor?" diye sordum. Şöyle diyor, dedi: "(Halifelerin) hepsi Kureyş'ten olacaktır."

5953- Diğer rivayet:

"(Resûlullah) evine döndüğünde Kureyş O'na gidip: 'Peki sonra ne olacaktır?' diye sordular.

"Sonra karışıklık olacaktır."

5954- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer iki halifeye birden biat edilirse, sonradan biat edileni öldürün!"

5955- Arface b. Şureyh (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gücünüzü kırmak, birliğinizi dağıtmak için kim gelip sizi etrafında toplandığınız bir adamdan ayırmak isterse onu öldürün!"

5956- O (Müslim), Ebû Dâvud ve Nesâî:

"Şüphesiz fitne fesat olacak, fitne fesat olacak. (O sırada) Birlik olan bu ümmeti

kim dağıtmak isterse, kim olursa olsun boynunu vurun!"

5957- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İsrailoğullarını peygamberler idare ederdi. Ne zaman bir peygamber ölürse, hemen başka bir peygamber gelip yerini alırdı. Ama benden sonra peygamber gelmiyecektir, benden sonra halifeler gelecek ve çok olacaklar.

"O zaman ne yapmamızı emredersin?" diye sorduklarında şöyle buyurdu:

"Birinciye ettiğiniz biate bağlı kalın ve onlara haklarını verin (yani emirlerini dinleyin). Çünkü Allah onlara da yönettikleri insanların haklarını soracaktır."

5958- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), İbn Ümmi Mektûm'u Medine'de iki kere kendi yerinde halef bıraktı."

5959- Ebû Bekre (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav)'den duyduğum bir şey beni korudu. Kisrâ öldüğü zaman O (Allah Resûlü) sordu: 'Onun yerine kimi başa geçirdiler?' 'Kızını' dediklerinde, şöyle buyurdu: 'Başlarına kadın geçiren bir millet asla iflah olmaz.' Âişe, Basra'ya geldiği zaman Peygamber (sav)'in bu hadisini hatırladım da Allah beni onunla korudu."

5960- Buhârî'nin lafzı:

"Cemel vak'asında, yanlarında bulunup onlarla birlikte savaşmamdan Allah Resûlü (sav)'den duyduğum bir hadis sayesinde alıkondum." Benzerini zikretti.

5961- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emîrleriniz hayırlı kişiler; zenginleriniz hoşgörülü ve cömert kişiler; işleriniz de aranızda istişâreli olduğu zaman, yerin üstü sizin için altından daha hayırlıdır. Emîrleriniz kötüleriniz; zenginleriniz cimrileriniz; işlerinizi idare eden de kadınlarınız olduğu zaman ise, bilin ki yerin altı sizin için üstünden daha hayırlıdır."

5962- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hepiniz çobansınız. Hepiniz güttüğünden (idare ettiğinden) sorumlusunuz. İmam (lider) bir çobandır, sürüsünden (yönetimindeki insanlardan) sorumludur. Kişi ailesinin çobanıdır, ailesinden mesuldür. Kadın kocasının evinde çobandır, görevli olduğu işten sorumludur. Hizmetçi efendisinin malının çobanıdır, onun idaresinden sorumludur." Bunları Peygamber (sav)'den duydum; şunu da söylediğini zannediyorum: "Kişi babasının malının çobanıdır; onun idaresinden sorumludur. (Kısaca) hepiniz çobansınız, hepiniz yetkisinde bulunandan sorumludur."

5963- Ebû Meryem el-Ezdî (ra)'dan:

"Muâviye'nin yanına girdim: '(Arapların söylediği bir tabirle) Ey Falanın babası! Bir ihtiyacın var mı?' diye sordu.

Şöyle dedim: 'Sana Allah Resûlü (sav)'den duyduğum bir hadisi bildireyim, şöyle buyurdu:

'Allah müslümanların idaresini bir kimsenin eline verir de, o kimse müslümanların ihtiyaç ve zaruretlerini dinlemekten geri dururs a, Allah da kıyamet günü onun ihtiyaç ve zaruretini dinlemekten geri durur.'

Bu hadisi duyduktan sonra Muâviye insanların işini görecek ve ihtiyaçlarına cevap verecek birini tayin etti."

5964- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Adaletli davrananlar, Allah katında Rahman'ın sağındaki nurdan minberler üstündedir. Onlar hükümlerinde ve ailelerinde, başta bulundukları sürece âdil davrananlardır."

5965- Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:

Öldüğü hastalığında Ubeydullah b. Ziyâd onu ziyaret etti.

Ma'kil ona dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'den duyduğum bir hadisi sana nakledeceğim. Eğer yaşayacağımı bilsem bunu sana nakletmezdim. O'nun şöyle buyurduğunu duydum: 'Allah herhangi bir kulu insanların başına geçirip de eğer o, onları aldatır(ihanet eder) da bu hal üzere ölürse, Allah ona cenneti haram eder'."

5966- Âiz b. Ömer (ra)'dan:

"O, Ubeydullah b. Ziyâd'ın yanına girerek şunları söyledi:

'Ey oğulcuğum! Resûlullah (sav)'i: 'Şüphesiz çobanların en kötüsü insafsız deve bakıcılarıdır. Sakın onlardan olma!' buyururken işittim.' Bunun üzerine (Ubeydullah) ona: 'Otur! Sen Muhammed (sav) ashabının kepeğindensin' dedi. 'Onların kepeği var mıydı ki?' diye sordu. O da: 'Kepek ancak onlardan sonra, hem de başkaları arasında oldu' cevabını verdi."

5967- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü Allah'ın en sevdiği ve kendine en yakın olan insan âdil imam (hükümdar) olacaktır. İnsanlar içinde en nefret ettiği ve kendinden en uzak olan kişi de, zalim imam (hükümdar) olacaktır."

5968- el-Mikdâm b. Ma'dî Kerb (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) omuzlarına vurup şöyle buyurdu: 'Ey Kudeym! Eğer emîr (idareci) ya da kâtip ya da haklarında bilgi toplayıp yöneticiye sunmak üzere halk arasında görevli bir kimse olmadan ölürsen kurtuluşa erersin'."

5969- Ebû Zer (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Bana (resmî bir) görev vermeyecek misin?" Omzuma vurup şöyle buyurdu: "Ey Ebû Zer! Sen güçsüz birisin. Görev bir emanettir. Sorumlu olduğu vazifeyi tam mânâsı ile yapıp hakkını verenler dışında kıyamet günü mahcubiyet ve pişmanlıktır."

5970- Ğâlib el-Kattân, Ensâr'dan bir adamdan, o babasından o da dedesinden:

"Bir kavim yol üstünde bulunan su kaynağında (görevli) bulunuyorlardı. İslâm kendilerine ulaşınca, kaynak sahibi olanlara: 'Eğer müslüman olursanız size yüz deve vereceğim' dedi. Müslüman oldular. Bunun üzerine develeri aralarında paylaştırdı. Sonra develeri geri almak istedi. Oğlunu (Allah Resûlü'ne gönderdi ve) sordurdu: 'Şimdi develer hakkında o mu daha hak sahibidir, yoksa onlar mı?' Eğer sana 'Hayır' ya da 'Evet' derse, O'na şöyle de: 'Babam yaşlı bir adamdır. Suyun arîfi (mesulu) odur. Kendinden sonra bu arîfliği (mesuliyeti) bana vermeni rica ediyor.'

Bunun üzerine adam O'na geldi ve durumu arzetti. Şöyle cevap verdi:

'Onları (develeri) onlara vermek isterse verir, sözünden dönüp geri almak isterse alabilir. Buna hakkı vardır. Eğer müslüman olurlarsa İslâm üzere kalırlar (onlara ilişilmez). Olmazlarsa İslâm olmalarını sağlamak için kendileriyle savaşılır.' Sonra şöyle buyurdu: 'Arîflik (kavminin işini tedbir) haktır. Halka (işlerini tedbir eden) arîfler gerekir. Ancak (görevlerini adaletle yürütmedikleri için) arîfler ateştedir'."

5971- Abdurrahman b. Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Abdurrahman! Emîrlik (yöneticilik) isteme, eğer isteğin üzerine sana verilirse onunla başbaşa bırakılırsın. Eğer istekli olmadan sana emîrlik (yöneticilik) verilirse (Allah tarafından) yardım görürsün."

5972- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Siz emîrlik (yöneticilik) isteyeceksiniz, hem de büyük bir hırsla. Ancak bu, sizin için kıyamette pişmanlık nedeni olacaktır. O yüksek mevki ne güzel bir süt-annedir (emmekle doyulmaz), ondan ayrılmak memeden ayrılmaktan zordur (hüznü çekilmez)!"

5973- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Amca oğullarından ikisiyle birlikte Peygamber (sav)'in yanına girdim.

Biri şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Allah'ın senin emrine verdiği bazı yerlerde bizi emîr yap!' Diğeri de onun gibi konuştu. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Vallahi biz bu görevi tâlip olana ya da buna karşı aşırı istekli olana asla vermeyiz'."

5974- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Müseylemetü'l-Kezzâb bir çok insanla birlikte Medine'ye gelerek şöyle demeye başladı: 'Eğer Muhammed bu işi (peygamberliği) kendisinden sonra bana bırakırsa, O'na tâbi olurum'."

Peygamber (sav), yanında Sâbit b. Kays b. Şemmâs ve elinde de hurma çubuğu ile ona doğru hareket etti ve Müseyleme ile adamlarının başı ucunda durdu. Sonra şöyle dedi: 'Benden bu çubuğu bile istesen vermem. Sen Allah'ın emrinden asla kurtulamıyacaksın; sırtını O'na çevirdiğin zaman, mutlaka Allah seni perişan edecektir. Senin hakkında Allah tarafından bana gösterileni (rüyayı) şu anda görür gibiyim.' Sonradan Ebû Hureyre bana şunu bildirdi: Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Uykuda iken (rüyamda) elimde iki altın bileziğin olduğunu gördüm...'" Hadisin tamamı ileride Rüyâ bölümünde gelecektir.

5975- Diğer rivayet:

Peygamber (sav): "Sâbit b. Kays sana benim adıma cevap verecektir" buyurdu ve oradan ayrıldı.

5976- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, bir emîr (yönetici) için hayır murad ederse ona iyi (doğru sözlü) bir vezir ihsan eder ki unuttuğu zaman ona hatırlatır, hatırladığı zamanda da ona yardımcı olur. Hayır murad etmediği zaman da ona kötü bir vezir verir ki unutunca hatırlatmaz, hatırlayınca da ona yardım etmez."

5977- Ebû Hureyre ve Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, gönderdiği bir peygambere ya da halife yaptığı kişiye mutlaka iki yardımcı gönderir, biri ona daima iyiyi emreder, iyiye teşvik eder; öbürü de ona kötüyü emreder ve kötülüğe teşvik eder. Korunmuş (masum) kişiye gelince o, Allah'ın koruduğu kişidir."

5978- Kâ'b b. Ucre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şunu iyice dinleyip kulak verin: Benden sonra emîrler gelecektir. Kim onların yanlarına gidip yalanlarını doğrular ve zulümlerine yardımcı olursa benden değildir, ben de ondan değilim. Bu kimseler havuzumun başında yanıma da gelecek değildir. Kim onların yanına gidip zulümlerine yardımcı olmaz, yalanlarını da doğrulamazsa

bendendir, ben de ondanım. Bu kimseler havuzumun başında yanıma da gelecektir."

5979- İbn Abbâs (ra)'dan:

"es-Sicil (adlı sahâbî), Peygamber (sav)'in yanında bulunan bir kâtip idi."

5980- Nafi' (ra)'dan:

"Medine ahalisi, Yezîd b. Muâviye'ye biat edip çıktıkları zaman, İbn Ömer, kendi yakınlarını ve çocuklarını toplayıp şöyle dedi: 'Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Kıyamet günü her bir gâdir (sözünde durmayıp cayan) için bir sancak dikilecektir.' Biz bu adama (yani Yezîd'e) Allah ve Resûlü'nün biatıyla biat ettik. Allah ve Resûlü'nün biatıyla biat edilip de sonra ona karşı savaşma sancağı dikilmekten daha büyük bir gadr (sözden cayma, hıyanet) bilmiyorum. İçinizden kimin onun biatinden çıkıp da içten biat etmediğini öğrenirsem, bilsin ki onunla aramda bütün münasebetler kopmuştur'."

5981- Nâfi' (ra)'dan:

"Halk, Yezîd (b. Muâviye'n)in biatinden dönüp İbn Mutî'in yanına toplandıklarında, İbn Ömer onun yanına geldi. İbn Mutî: 'Ebû Abdirrahman'a (İbn Ömer'e) bir minder verin!' dedi.

(Ebû Abdirrahman) dedi ki: 'Buraya oturmak için gelmedim, Sadece Allah Resûlü (sav)'den duyduğum bir hadisi bildirmek için geldim.

O şöyle buyurmuştur: 'Kim (devlet otoritesine) itaattan elini çekerse, kıyamet günü Allah'a (lehinde) bir hüccet (delil) olmaksızın kavuşur. Boynunda bir biat bulunmadan ölen de cahiliye ölümü ile ölmüş olur'."

5982- Cerîr (ra)'dan:

"Yemen'deydim. Yemen halkından Zû Kelâ' ve Zû Amr adlarında iki adama rastladım. Onlara Peygamber (sav)'den haber vermeye başlayınca Zû Amr bana şöyle dedi: 'Sen dostundan (Resûlü'nden) neler anlatıyorsun? O üç günden beri ölmüş bulunmaktadır.' Bunun üzerine yola koyuldum, o iki adam da benimle birlikte yola koyuldular. Hayli mesafe aldıktan sonra Medine'den gelen bir kafileye rastladık. Onlara durumu sorunca, şöyle dediler: 'Peygamber (sav) vefat etti, Ebû Bekr halife oldu. İnsanların durumu iyidir, yaramazlık yoktur.' Bunun üzerine o ikisi: 'Arkadaşına (Ebû Bekr'e) söyle, biz buraya kadar geldik, inşaallah bir başka zaman tekrar geleceğiz' dediler ve Yemen'e geri döndüler. Ebû Bekr'e onların sözlerini nakledince: 'Keşke onları getirseydin' dedi.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra (Ömer'in hilâfeti sırasında) Zû Amr bana dedi ki: 'Ey Cerîr! Bana göre senin yüksek bir şeref ve asaletin var. Sana şu gerçeği söylüyorum: Ey Arap topluluğu! Bir emîr (yönetici) öldüğünde başka bir emîri seçmek hususunda müşâvere ettiğiniz müddetçe sizler ebedî hayır ve saadet içinde bulunursunuz. İş (emîrlik) kılıca döküldüğünde ise saltanat kralları olacak; halk da kralların öfkesiyle öfkelenecek, hoşnutluğu ile hoşnut olacaktır'."

5983- Abdurrahman b. Şemmâse el-Mihrî'den:

Bir şey sormak için Âişe'nin yanına vardım. Bana: "Nereden ve kimlerdensin?" diye sordu. "Mısırlıyım" dedim.

"Savaşta adamınız (Amr b. el-Âs) size nasıl davrandı?"

"Ondan bir kötülük görmedik; içimizden birinin devesi öldüğü zaman ona deve verdi. Kölesi öldüğü zaman köle verdi, bir ihtiyacı olduğu zaman ihtiyaçlarını giderdi" dedim. Şöyle dedi:

"Beri bak! Resûlullah'(sav)dan işittiğim bir şeyi sana haber vermekten, kardeş

şim Muhammmed b. Ebî Bekr'e yaptıkları beni engelleyemez:

Allah Resûlü (sav)'in evimde şöyle buyurduğunu duydum: 'Allahım! Kim ümmetimin işinin başına geçip de onlara zorluk çıkarırsa, sen de ona zorluk çıkar; kim de ümmetimin başına geçip de yumuşaklıkla muamele ederse, sen de ona yumuşaklıkla muamele eyle!'"

5984- Ömer (ra)'dan:

O hutbesinde şöyle dedi: "Ben, emirlerimi, sizi dövsünler, mallarınızı alsınlar diye göndermedim. Kime böyle yapılırsa, bana şikayet etsin, hakkınızı ondan alayım. Bunun üzerine Amr b. el-Âs dedi ki: "Bir adam emrindekileri hizaya getirmek için döverse ondan da mı hakkını alacaksın?"

"Evet, canım kudreti elinde olana yemin ederim ki, tabii hakkını veririm. Allah Resûlü (sav)'in bizzat kendi nefsinden başkasının hakkını aldığını gördüm."

5985- Cübeyr b. Nüfeyr ve bir başkasından:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emîr, halk hakkında şüpheye düştüğü zaman onları ifsat eder."

5986- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu işin ilki nübüvvet ve rahmettir. Sonra hilâfet ve rahmet olacak, sonra hükümdarlık ve rahmet olacak, sonra emîrlik ve rahmet olacak. Sonra iktidar için eşeklerin birbirlerini ısırdıkları gibi ısıracaklar. İşte o zaman cihad etmelisiniz. En üstün cihadınız nöbet beklemektir. Bunun (nöbetin) da en üstünü sınırlardakidir."

5987- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"On kişinin emîri bile olsa mutlaka kıyamet günü bağlı olarak getirilecektir; onu ya adaleti çözecek, ya da zulmü helâk edecektir."

5988- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"On kişinin başında emîr bile olsa, kıyamet günü elleri boynuna bağlı olarak getirilecektir. Onunla bu on kişi arasında dava görülünceye dek öyle kalacaktır."

5989- Muâviye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Aralarında hak ile hükmedilmeyen bir millet, güçsüz güçlüden tam anlamıyla hakkını alıncaya dek temize çıkartılmayacaktır."

5990- Zeyd b. Eslem (ra)'dan:

"İbn Ömer, Muâviye'nin yanına girdi. Muaviye ona (İbn Ömer'e) sordu: 'Ey Ebû Abdurrahman! Bir ihtiyacın var mı?'

'Hürriyetine (yeni) kavuşan kölelere haraç ve cizyeden bağışta bulun. Çünkü Peygamber (sav)'e bir ganimet ya da başka bir şey geldiği zaman ilk önce hürriyete kavuşmuşlara (kölelere) vermekle başlardı'."

5991- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim sultana ihtiyacını ulaştıramayan bir kimsenin ihtiyacını ona ulaştırırsa, ayakların kaydığı gün Allah onun ayaklarını kaydırmaz."

5992- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümmetimden herhangi bir kimse insanların işinin başına geçip de onları, kendisini ve ailesini koruduğu gibi korumazsa asla cennet kokusunu koklayamaz."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

5993- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim müslümanların işine tayin edilirse, onların ihtiyacını görünceye kadar Allah onun ihtiyacını görmez."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

5994- Iyâd b. Ğanem (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sultana (hüküm sahibine) bir nasihatta bulunacak kişi herkesin yanında konuşmasın, elinden tutup başbaşa kalacağı bir yere götürüp orada konuşsun. Sultan kabul ederse ne âlâ, aksi halde üzerine düşen görevi yapmış olur."

5995- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Devlet başkanının (imamın) yanında bulunan ya hayrı söylesin, ya da sussun!"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

5996- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın malından halifeye ancak iki tabak helâl olur: Birini kendi çoluk çocuğuyla beraber yer, diğerini ise insanların önüne koyar."

5997- Ebû Bekr (ra)'dan:

"Ölüm döşeğine düştüğü zaman, (kızı) Âişe'ye şöyle dedi:

'Sağıp sütünü içtiğimiz deveye bak, içinde yemek pişirdiğimiz kazana bak, giydiğimiz elbiselere de bak. Biz bunlardan müslümanların işini idare ederken faydalanıyorduk. Ben öldüğüm zaman bunları götür Ömer'e teslim et.' Ebû Bekr ölünce Âişe hemen onları Ömer'e gönderdi. Ömer şöyle demekten kendini alamadı: 'Allah sana rahmet ersin, kendinden sonra gelenleri yordun!'"

5998- Sa'lebe b. Mâlik (ra)'dan:

"Ömer, kadın elbiselerini Medine kadınları arasında paylaştırdı; bir tanesi arttı. Hem de en yenisi. Yanındakilerden biri dedi ki: 'Ey Ömer! Bunu da yanında olan Allah Resûlü (sav)'in kızına yani Ali'nin Ümmü Gülsüm adındaki kızına ver!' dedi. Ömer şöyle cevap verdi: 'Ümmü Selît buna, daha lâyıktır. Çünkü o, Peygamber (sav)'e biat edip, Uhud günü kırbalarla bize su taşıyan hanımdır'."

RAŞİD HALİFELER VE ONLARA YAPILAN BİATLER HAKKINDA

5999- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ali (ra), Peygamber (sav)'in vefat ettiği son hastalığında yanından çıktığında halk sordu: 'Ey Ali! Allah Resûlü nasıldır?'

'İyidir Allah'a şükür!" diye cevap verdi. Abbâs onun elinden tutup şöyle dedi: 'Üç gün sonra (Resulullah ölecek) ve sen (bir başkasına) memur olacaksın. Şahsen vallahi Allah Resûlü (sav)'in bu sancıdan kurtulamayıp irtihal edeceğini sanıyorum. Çünkü Abdülmuttaliboğullarının vefat ederken aldıkları şekli bilirim. Haydi O'na gidip kendinden sonra işin başına kimin geçeceğini soralım. Bu hususta bilgimiz olursa, öğrenmiş oluruz. Eğer işin başına bizden başkası geçecekse, O'na söyleyelim de (hilâfeti) bize vasiyet etsin.'

Ali şu cevabı verdi: 'Biz O'na sorsak ve O da (hilâfeti) bize yasaklasa; halk ondan sonra hilâfeti bize asla vermez. Bu yüzden vallahi bunu O'na sormam!'"

6000- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

"Bir kadın Peygamber (sav)'e gelerek bir şey konuştu. Ona tekrar gelmesini emretti.

Kadın dedi ki: 'Ya seni bulamazsam?' — Ölürsen demek istiyordu—. Şöyle buyurdu: 'Beni bulamazsan Ebû Bekr'e gidersin!'"

6001- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İçlerinde Abdurrahman b. Avf'ın da bulunduğu bazı muhâcirlere Kur'ân okutuyordum. Minâ'daki konağında iken, o (Abdurrahman b. Avf) Ömer'in yaptığı son haccında onun yanındaydı. Abdurrahman, Ömer'in yanından evine yani yanıma döndü ve şöyle dedi: 'Bugün müminlerin emîrinin yanına gelip ona birşeyler söyleyen adamı görseydin hayret ederdin. Bugün mü'minlerin emîrinin yanına bir adam geldi ve: 'Ey mü'minlerin emîri! Filân kişi hakkında ne düşünürsün? O kişi: Ömer ölürse şüphesiz filana (Talha'ya) biat ederim. Çünkü Ebû Bekr'in biatı emrivaki oldu' diyerek fitne çıkarmak istedi. Ömer bunu duyunca çok kızdı ve şöyle dedi: 'İnşaallah bu akşam kalkıp insanlara bu fikirde olup da milletin mukadderatını gaspetmek isteyen bu kimseleri teşhir edeceğim!' Bunu üzerine Abdurrahman şöyle dedi:

'Böyle yapma! Çünkü burası (hac mevsiminde) pek kalabalıktır, insanlar içerisinde cahil ve serserisi vardır. Konuştuğun zaman ola ki bu tür insanlar etrafında çoğunluğu teşkil ederler. Korkum şudur ki, kalkıp bir şey söylersin, o kişiler başka şey anlar, esas ifade etmek istediğin maksat kaybolur. Aralarında ihtilâf ve kavga çıkar bir türlü toparlanamazlar. Onun için bir şey söyleme, Medine'ye vardığında —ki orası hicret ve sünnet yurdudur— anlayışlı ve ileri gelen aklıbaşında insanlarla başbaşa kalır, diyeceğini gayet temkinli söylersin ilim ehli söyleyeceklerini gayet iyi anlayıp kavrar ve ona gereken değeri verirler.'

(Ömer:) 'Oldu! İnşallah bunu Medine'ye varınca, ilk toplantımızda açık ve seçik olarak söyleyeceğim' dedi.

İbn Abbâs dedi ki: 'Zi'l-Hicce'nin sonunda Medine'ye geldik. Cuma gelince öğle vakti hemen mescide gittim.' Rezîn şunu ilâve etti:

'Öğle sıcağında (mescide) çıktım. Saîd b. Zeyd'i minberin yanında otururken gördüm. Dizim dizine değecek şekilde yanına oturdum. Çok geçmeden Ömer çıkageldi. O gelirken Saîd'e dedim ki: 'Şimdi o, minberde halife olduğu günden beri yapmadığı bir konuşma yapacaktır.' Saîd itiraz edip şöyle dedi:

'Acaba söylemediği şey nedir ki şimdi söyleyecek?'

Ömer, minbere oturdu. Müezzin ezanı bitirdikten sonra kalktı ve Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle dedi:

"Şimdi size bir şey söyleyeceğim, kim bilir belki yakında ecelim gelip ömrüm sona erecektir. Söyleyeceklerimi kim iyi anlayıp kavrarsa, bineğinin ulaştığı yere kadar gidip herkese anlatsın. Kim de anlayamadığından endişe ederse hakkımda hiç kimseye yalan söylemesin!

Şüphe yok ki Allah, Muhammed'i hak peygamber olarak göndermiştir. O'na Kitab indirmiştir. O'na indirdiği şeylerin içinde recm âyeti de vardı. O'nu okuduk, anladık ve kavradık. O recmetti, biz de kendisinden sonra recmettik. Bu hususdaki hükmü aynen uyguladık. Korkarım ki zamanla insanlar 'Kur'ân'da recm âyeti yoktur' diyecek ve böylece sapacaklar da Allah'ın indirdiği farzı terk edeceklerdir. Recm, evli erkekle evli kadınlar zina ettikleri takdirde, ya şahitlerin şehadetiyle, ya da kadının hamileliği yahut itirafla Sâbit olursa, mutlaka uygulanmalı ve asla ihmal edilmemelidir.

Sonra Allah'ın Kitâbı'ndan okuduklarımız arasında şu da vardı: 'Babalarınızdan yüz çevirmeyin (yani babalarınızdan başkalarına mensup olduğunuzu iddia etmeyin!) Babalarınızdan yüz çevirmeniz küfürdür."

Dikkat edin; Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: 'Beni hıristiyanların Meryemoğlu İsâ'yı uzun uzun övdükleri gibi övmeyin. Bana Allah'ın kulu ve Resûlü, deyin.'

Bir de sizden birinin şöyle dediği kulağıma geldi: 'Ömer ölürse falana biat edeceğim.' Hiçbiriniz: 'Ebû Bekr'e yapılan biat oldu bittiye getirilmiştir.' demesin. Ona yapılan biat çok güzel ve yerinde olmuştur. Allah fitnenin şerrinden tüm müslümanları korumuştur. İçinizde Ebû Bekr gibi kendisine gönülden boyun eğilen kimse yoktur. O bizim en iyilerimizdendi.

Peygamber (sav) vefat ettiği zaman, Ensâr bize muhalefet edip Saîdeoğullarının avlusunda topladılar, Ali, Zübeyr ve beraberindekiler de o anda bize katılmadılar. Muhâcirler ise Ebû Bekr'in etrafında toplandılar. Ona (Ebû Bekr'e) dedim ki: 'Haydi Ensâr kardeşlerimizin yanına gidelim.' Yola çıktık, bizi onlardan (Ensâr'dan) iki salih adam karşıladı ve topluluğun kimin (Sa'd b. Ubâde'nin) etrafında toplandıklarını söylediler ve dediler ki: '(Ey muhâcirler) Dönün gidin, onlara (Ensâr'a) yaklaşmayın, kendi işinize bakın!'

'Vallahi mutlaka yanlarına gideceğiz!' dedim ve gittik. Baktım ki 'Aralarında elbisesine bürünmüş bir adam vardı.' Sordum: 'Kimdir bu?'

'Sa'd b. Ubâde' dediler.

'Nesi var?'

'(Sırtmadan dolayı) titriyor' dediler. Orada oturduk, derken onların hatibleri (Sâbit b. Kays b. Şemmâs) ayağa kalkıp, Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle hitap etti:

'Biz Allah uğrunda yardım edenleriz, (yani Ensâr'ız) ve İslâm'ın büyük ordularıyız. Siz ey muhâcir topluluğu! (Mekke'deki) asıl kavminden kopup gelmiş az bir topluluksunuz. Hal böyle iken onlar (muhâcirler) bizi aslen müstehak olduğumuz işlerimizden bizi koparmak ve emîrlikten uzak tutmak istiyorlar.' Hatip sözlerini bitirince konuşmak istedim. Daha önce Ebû Bekr'in önünde konuşmak istediğim güzel bir hitâbe hazırlamıştım. Ayrıca Ebû Bekr'in öfkesini gidermeye uğraşıyordum. Tam konuşacakken Ebû Bekr: 'Acele etme!' dedi. Onu kızdırmak istemedim. O söze başladı ve konuştu. Benden daha yumuşak ve vakarlı idi. Vallahi daha önce hazırlamış olduğum hitâbenin hepsini söyledi, hem de daha güzel ve iknâ edici sözcükler kullanarak sözünü bitirdi. Bu konuşması içinde şunları söyledi: Sizler kendinizde hayır bulunduğundan söz ettiniz, sizler hakikaten de bu hayrın ehlisiniz. Ancak Araplar iktidarı öteden beri soy ve otorite açısından üstünlüğünü kabul ettikleri Kureyş'ten başkasına vermezler. Bu bakımdan sizin için bu kavimden iki kişiyi canı gönülden aday gösteriyorum; hangisini isterseniz ona biat edin!'

Sonra benimle Ebû Ubeyde'nin elimizden tuttu. Ebû Bekr'in söyledikleri bu son sözleri dışında hoşuma gitti. Vallahi Ebû Bekr'in bulunduğu bir kavmin başına emîr seçilmektense, ortaya çıkartılıp boynumun vurulmasını gerektirecek bir günah işlemek bana daha sevimli gelirdi. Ancak nefsimin bana ölüm anında hoş gösterdiği şeyi şimdi bulamıyorum. Derken Ensâr'dan bir adam (Habbâb b. el-Münzir) dedi ki: Size kabul edebileceğiniz bir öneride bulunmak istiyorum:

'Beni kaşınma çubuğu, yaslandığı dikme ile ayakta duran hurma fidancığı kabul edin (yani düşüncelerime kulak verin). Ey Kureyş topluluğu! Bizden bir emîr, sizden de bir emîr olsun!' Her kafadan bir ses çıkmaya başladı, sesler yükseldi ve gürültü çoğaldı. Büyük bir fitnenin çıkması an meselesiydi. Ebû Bekr'e: 'Uzat elini!' dedim. Uzattı, eline sarılıp biat ettim. Beni gördüklerinde ardımdan hemen muhâcirler de biat ettiler, ondan sonra Ensâr da onları takip edip biat ettiler. Böylece biz Sa'd b. Ubâde'ye karşı

çabuk davranıp galip geldik. İçlerinden biri şöyle dedi: 'Sa'd'ı mahvettiniz!'

Şöyle dedim: (Hilafet işine engel olmaya çalıştığı için) Allah onu mahvetsin!' Vallahi Ebû Bekr'e biat etmekten daha iyi bir yol ve yöntem bulamadık. Çünkü o anda bu iş böyle bitmeseydi de oradan biatsız ayrılsaydık, onlar kendilerinden birine biat edeceklerdi, biz de ya hoşnut olmadığımız birine biat etmek zorunda kalacaktık ya da biat etmeyecektik, böylece aramızda bir fitne, fesat ve huzursuzluk başgösterecekti. Kim bundan böyle müslümanlara danışmadan fikirlerini almadan bir adama biat ederse, ikisinin de öldürülecekleri korkusundan (insanlar tarafından ne biat eden, ne de biat edilen kişiye) biat edilmeyecektir'."

6002- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ebû Bekr Sunh denilen yerde iken Peygamber (sav) vefat etti. Bu sırada Ömer ayağa kalkmış: 'Vallahi Allah Resûlü ölmedi' diyordu. (Ömer) Dedi ki: 'İçimden öyle geçiyor ki Allah, onu mutlaka tekrar gönderip (kendisine öldü diyen) insanların ellerini, ayaklarını kesecektir.' Sonra Ebû Bekr geldi. Peygamber (sav)'in yüzünü açtı, onu öptü ve şöyle dedi:

'Babam anam sana feda olsun! Ölün de güzeldir, dirin de güzeldir. Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, Allah sana iki ölümü tattırmayacaktır.' Sonra odadan dışarıya çıktı ve: 'Ey (O'nun ölmediğine dair) yemin eden kişi yavaş ol, acele etme!' dedi.

Ebû Bekr konuşmaya başlayınca Ömer oturdu. Ebû Bekr Allah'a hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

'Dikkat edin, iyi dinleyin! Kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah diridir, asla ölmez. Onun hakkında Allah şöyle buyurmuştur: **'Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecektir.'** (Zümer, 39/30)

Yine şöyle buyurmuştur: **'Muhammed ancak bir peygamberdir. O'ndan önce (nice) peygamberler (gelip) geçmiştir. Şayet O ölürse ya da öldürülürse siz gerisin geri mi döneceksiniz. Kim gerisin geri dönerse, Allah'a asla hiç bir zarar veremez. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.'** Âl-i İmrân, 3/144) İnsanlar hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladılar.'" Önceki hadisin benzeri.

6003- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ebû Bekr çıktı, Ömer insanlara konuşuyordu. Ona: 'Otur!' dedi, oturmadı; 'Otur!' dedi, yine oturmadı. Ebû Bekr hemen şehadet getirdi, insanlar Ömer'i bırakıp ona (Ebû Bekr'e) yöneldiler. Bunun üzerine şöyle dedi: Hadisin benzerini rivayet etti.

Ayrıca onda şöyle geçer: 'Vallahi Ebû Bekr bu âyetleri okuyuncaya dek halk, sanki Allah'ın bu âyeti indirdiğini bilmiyorlardı, ya da farkında değillerdi. İnsanlar bu âyeti duydular ve hemen okumaya başladılar'."

6004- Enes (ra)'dan:

"O, Peygamber (sav)'in vefatının ertesi günü Ömer'in konuşmasını dinlemiştir.

Ebu Bekr de dinliyordu. Ömer şehadet getirdikten sonra şöyle dedi:

Dün size bir söz söylemiştim. Durum size söylediğim gibi değildi. Vallahi o sözü ne Allah'ın Kitâbı'nda bulmuştum, ne de Peygamber (sav)'den böyle bir şey duymuştum. Ben sadece O'nun yaşamasını, işimizi idare etmesini istiyordum. Mademki vefat etmiştir, aranızda Muhammed'in de sarıldığı (Kur'ân) gibi bir nur vardır; onunla doğru yolu bulursunuz. Sonra O'nun can yoldaşı ve mağaradaki ikinin ikincisi olan Ebû Bekr vardır. Sizi idare etmek için insanlar arasında ondan daha iyisi yoktur. Haydi kalkın ona biat edin!'

Hemen ona biat ettiler, onlardan bir grup daha önce Sakîfe'de biat etmişlerdi.

Umûmî biat böylece minberin yanında gerçekleşmiştir."

6005- Diğer rivayet:

'Ömer dedi ki: "Vallahi Ebû Bekr'in okuduğu **'Ve mâ Muhammedun illâ resûl (=Muhammed, ancak Allah'ın resûlüdür')** âyetini (Âl-i İmrân, 3/144) duyunca, düşüp yere yığıldım. İşte o zaman Muhammed'in öldüğüne kanaat getirdim."

6006- Rezîn'in rivayeti:

"Ebû Bekr, minbere çıktığında halk kendisine biat edinceye kadar Ömer yanından hiç ayrılmadı. Üçüncü gün Ebû Bekr insanlara şöyle hitap etti:

'Ey insanlar! Benim o durumum, sizi idare etmeye istekli olduğum için değildi. Ama ben fitneden ve ihtilâflardan korkmuştum. Şimdi işi size bırakıyorum; istediğinizi başınıza getirin!' İnsanlar hep bir ağızdan şöyle cevap verdiler: 'Biz seni kabul ettik, azletmeyiz!'"

6007- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Fâtıma ile Abbâs, Ebû Bekr'e (Resûlullah'tan kendilerine kalan) miraslarını istemek için geldiler. Ferâiz konulu hadisi nakletti. Ayrıca onda şöyle geçer:

Bunun üzerine Fâtıma ona (Ebû Bekr'e) darıldı, ölünceye kadar da onunla konuşmadı. Bir gece öldü; Ali de onu geceleyin defnetti. Ebû Bekr'e bildirmedi.

Fâtıma sağken Ali'nin insanlar arasında çok itibarı vardı. Fâtıma öldükten sonra ondan yüz çevirdiler. Fâtıma zaten Peygamber (sav)'den sonra altı ay yaşamıştı.

Bir adam Zührî'ye dedi ki: 'Ali ona (Ebû Bekr'e) altı ay biat etmedi, değil mi?'

'Evet altı ay biat etmedi. Ali biat edinceye dek Hâşimoğullarından hiç kimse de biat etmedi.'

Ali insanların kendinden uzaklaştığını görünce, Ebû Bekr'le barışmaktan başka çaresi olmadığını gördü. Ona şöyle haber saldı: 'Bize gel; ancak yanında kimse olmasın.' Ömer'in sert olduğunu bildiği için onunla beraber kendisine gelmesini istemedi. Ancak Ömer, Ebû Bekr'e: 'Tek başına gitme!' dedi. Ebû Bekr'in cevabı şöyle oldu:

'Hayır vallahi, tek başıma gideceğim, bakalım bana ne yapacaklar?'

Ebû Bekr tek başına gitti, eve girince tüm Hâşimoğullarının orada olduğunu gördü. Ali ayağa kalktı, Allah'a hamdü senâ ettikten sonra şöyle konuştu:

'Ey Ebû Bekr! Bugüne kadar seni kıskandığımız ya da senin faziletli oluşunu inkâr ettiğimiz için biat etmemiş değiliz. Bizim de bu işte hakkımız olduğuna inanıyorduk. Bu hususta bizi alt ettiniz.'

Ondan sonra Allah Resûlü (sav) ile olan yakınlıklarından söz etti. Haklarını da dile getirdi. O kadar beliğ konuştu ki Ebû Bekr'i ağlattı. Sonra Ali sustu. Ebû Bekr şehadet getirdi, Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle dedi: 'Vallahi ben Allah Resûlü (sav)'in yakınlarına, kendi yakınlarımdan fazla yardım etmek isterdim; aramızdaki dostluk ve samimiyeti de biliyorsunuz. O malları da size verirdim; ancak Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız ancak sadakadır. Ancak Muhammed ailesi bu maldan yiyebilir.' Vallahi O'nun yaptığını yapmak, emrinden dışarı çıkmamak isterim.'

Bunun üzerine Ali şöyle dedi: 'Öğleden sonra sana biat edeceğiz."

Ebû Bekr öğle namazını kıldırdıktan sonra cemaate dönüp bugüne kadar Ali'nin neden biat etmediğini Ali'nin ileri sürdüğü sebep ve mazeretleri anlattı. Bunun üzerine Ali de kalktı. Ebu Bekr'i münasip bir lisan ve üslûpla övüp İslâm'a ilk girenlerden olduğunu zikrettikten sonra ona biat etti. Cemaat bundan çok memnun kaldı. Ali'yi 'Çok güzel yaptın!' diyerek tebrik ettiler. Böylece

iş tatlıya bağlanınca insanlar Ali'ye eskisi gibi sevgi ve ilgi duymaya başladılar."

6008- el-Kâsım b. Muhammed (ra)'dan:

Âişe (bir gün) "Vah başım!" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Eğer sen ölür de ben sağ kalırsam Allah'a senin için istiğfar eder, dua ederim."

Âişe: "Vay başıma gelene! Vallahi sen benim ölümümü istiyorsun. Bu dediğin olursa ölümün olduğu günün sonunda diğer hanımlarından birisinin yanında gecelersin!" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü: "Bilakis, asıl benim vay halime (çünkü ben senden önce öleceğim)! Ebû Bekr ve oğluna haber salayım da işi (halifeliği) onlara teslim edeyim ve (benden sonra hilâfet hususunda) ben daha lâyığım iddia ve temennisinde bulunacaklara karşı yerime geçecek olanı tesbit edeyim demiştim. Ancak içimden dedim ki: '(Böyle bir iddiayı Ebû Bekr dışında kim yaparsa), Allah hoşnut olmaz, mü'minler de hoşnut olmaz'."

6009- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Babam bana cömertçe yirmi vasak verdi." Hibe hakkında daha önce geçen hadisi zikretti.

Rezîn şunu ilâve etti:

"Ebû Bekr öldükten sonra kendisini hanımının yıkamasını vasiyyet etti. Sonra Ömer'i çağırıp, 'Allah Resûlü (sav)'in ashâbının başına halife olarak seni atıyorum! Ey Ömer! Kıyamet günü insanların terazileri Hakka uymakla ağır gelir. Onun için teraziye hak ve adaleti koymaya çalışmak gerekir. Ve içine haktan başka birşey konulmayan terazinin ağır gelmesi haktır. Kıyamet günü terazileri hafif olacak kimseler ise batıla uyanlardır. Onlar da mizanları hafif tartmak için batılda bulunurlar. Ve içine bâtıldan başka birşey konulmayan terazinin hafif gelmesi haktır.' dedi.

Sonra ordu komutanlarına şunu yazdı: 'Sizin ve müslümanların iyiliğini istediğim için başınıza Ömer'i tayin ettim.' Sonra vefat etti ve o gece defnedildi.

Ömer kalktı ve bir konuşma yapıp Allah'a hamdü senâda bulunduktan sonra şöyle dedi: 'Sizin hakkımda bilmediklerinizi ben bilirim. Ben Ömer'im. Sizin başınıza geçmek için istekli değilim; ama vefat eden şahıs bunu vasiyyet etti ve beni lâyık görüp böyle yaptı. Allah ona bunu ilham etmiştir. Şahsen ehil olmayan kimseye bana verilmiş olan emaneti ona teslim etmem. Müslümanlara saygısı olan kimselere güvenirim. Çünkü onlar buna herkesten daha lâyıktırlar'."

6010- Ömer'in müezzini el-Akra' (ra)'dan:

Ömer beni İlyâ'daki piskoposa gönderdi. Piskoposu davet ettim. Geldi ve ona sordu:

'Sen beni Kitap'da (İncil'de) görüyor musun?'

'Evet.'

'Nasıl görüyorsun?'

"Seni bir kale olarak görüyorum!' deyince, ona vurmak için bastonu kaldırdı. Papaz: 'Sakin ol! Kuvvetli, güvenilir ve şiddetli demirden bir kale olarak görüyorum' dedi.

'Peki benden sonra gelecek olanı (halifeyi) nasıl görüyorsun?'

'Onu salih bir halife olarak buluyorum. Ancak o, yakınlarını tercih edecektir' deyince, Ömer üç kere 'Allah Osman'a merhamet etsin!' dedi.

'Peki ondan (Osman'dan) sonra gelecek olanı nasıl görüyorsun?'

'Onu demirin pası olarak buluyorum!' deyince, yine bastonu kaldırdı ve: 'Pis herif, pis herif!' dedi. Papaz dedi ki:

'Ey Mü'minlerin emiri! O da salih bir halife olacaktır ancak, halife olduğu zaman

kılıç kınından çekilmiş ve kanlar akıtılmış olacak'."

Müslim, Ma'dân b. Ebî Talha'dan; Buhârî, Cerîr b. Kudâme kanallarıyla ve Ömer'den bunu muhtasar olarak rivayet ettiler.

Derim ki: Ebû Dâvud ile Müslim'de bu hadisi aradım, bulamadım.

6011- Ömer (ra)'dan:

"O, cuma günü hutbe okudu. Peygamber (sav) ile Ebû Bekr'i zikretti. Sonra şöyle dedi: 'Rüyamda bir horozun beni üç kere gagaladığını gördüm, bunu ecelimin yaklaşmasına yordum'."

6012- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan:

"Ömer, Mina'ya döndüğü zaman, kumluk bir yere devesini çökertti. Sonra kumdan bir küme yapıp abasını üzerine serdi. Sırt üstü yatıp ellerini semaya kaldırdı ve şöyle dua etti: 'Allahım! Yaşlandım, güçsüz kaldım. Ülkem oldukça genişledi. Eksiklik ve aşırılıklar işlemeden beni yanına al!' Zi'l-Hiccenin sonunda Medine'ye geldi, insanlara hitap edip şöyle dedi:

'Ey İnsanlar! Sünnetler (yollar) belirlenmiştir. Farzlar da bildirilmiştir. Gündüz gibi apaçık aydınlık bir yola bırakıldınız.' Sonra bir elini diğerine vurarak şöyle dedi: 'Sağa sola yalpalamazsanız bu hal üzere devam edersiniz. Sakın recm âyeti yüzünden helâk olmayasınız. Çünkü biri kalkar da (ilerde) şöyle diyebilir: 'Biz Allah'ın Kitabı'nda iki ayrı şer'î ceza görmüyoruz.' Oysa Peygamber (sav) recmi uygulamıştır, biz de uyguladık. Nefsim kudret elinde olan (Allah)'a yemin ederim ki, eğer insanlar Hattâb'ın oğlu, Allah'ın Kitâbı'na ilâve etmiştir, demelerinden çekinmeseydim, şunu yazardım: 'Evli erkekle evli kadın zina ettikleri zaman, onları recm edin!' Biz bunu okuduk.'

Daha Zi'l-Hicce ayı çıkmadan Ömer şehit edildi."

Mâlik dedi ki: "(Arapça metnin içinde geçen) **şeyh** ve **şeyha** sözünün mânâsı, evli erkek ile evli kadın demektir."

6013- İbn Ömer (ra)'dan:

"Hafsa'nın yanına girdim, saçlarından su damlıyordu. Dedi ki:

'Baban birini kendi yerine bırakmıyor mu?'

'Galiba bunu yapmayacak' dedim.

'Mutlaka birini bırakacaktır!' dedi.

Onunla bu hususta konuşacağıma dair yemin ettim. Sustum, sabah oldu, yine konuşamadım. Sanki sağımda bir dağ taşıyormuşum gibi sıkıntılıydım. Dönüp yanına girdim. Bana insanlar hakkında sordu. Halkın durumunu haber verdim. Derken dedim ki: 'İnsanlar bir şeyler söylüyorlar. Ben de bunu sana söylemeye karar verdim. Yerine kimseyi bırakmayacağını söylüyorlar, doğru mu? Bir deve çobanı ya da koyun çobanı sürüsünü bırakıp gelse, mallarını başıboş bırakırsa tabii ki sürüsü kaybolur. İnsanları yönetmenin daha mühim ve çetin olduğunu bilirsin.'

Bu sözümü yerinde buldu, sonra başını bir müddet (yastığa) yasladı ardından bana doğru başını kaldırarak şöyle dedi: 'Allah dinini koruyacaktır. Yerime halife bırakmasam Allah Resûlu (sav) de yerine kimseyi bırakmamış; yerime birini bırakırsam bunu da Ebû Bekir yapmıştır.' İbn Ömer der ki: Vallahi (böylece) babam Resûlullah (sav) ile Ebû Bekr'i anmaktan başka bir şey yapmadı. Anladım ki Resûlullah (sav)'e kimseyi denk tutmayacak ve yerine de kimseyi halife bırakmayacaktır'."

6014- Diğer rivayette:

"İşinizi diriyken yüklendim, ölü iken de mi yükleneyim?" Ayrıca onda şöyle geçer: "Hilafetten nasibimin; lehime, aleyhime değil, (sadece) yetecek kadar olmasını dilerim." dedi.

6015- Amr b. Meymûn el-Evdî (ra)'dan:

"Ömer'i başına o felaket gelmeden (şehit edilmeden) birkaç gün önce Medine'de gördüm. Huzeyfe ile Osman b. Huneyf'in yanında durmuş şöyle diyordu: 'Nasıl yaptınız? Irak halkına güç getiremiyecekleri haraç yüklemiş olmaktan korkmuyor musunuz?'

'Onlara güç yetirebilecekleri bir haraç yükledik! O da fazla bir şey değil' diye cevap verdiler. Şöyle dedi: 'Dikkat edin sakın altından kalkamıyacakları bir şeyi onlara yüklemiyesiniz!' (Huzeyfe ile Osman:)

'Hayır biz onlara güçlerinin üzerinde bir vergi yüklemedik' dediler.

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: 'Allah beni sağ bırakırsa, bundan sonra Irak'ta kocalarından dul kalan kadınları kimseye muhtaç olmayacak duruma getireceğim.'

Dört gün geçmeden başına o felaket (yani suikast) geldi. Onunla aramda İbn Abbâs'tan başka kimse yoktu.

Bir sabah namazı idi. Namazda imam olarak öne geçerken saf arasında boşluk gördüğü zaman durup 'Saflarınızı düzeltiniz!' derdi. Safların dümdüz yapıldığını görünce, mihraba geçip tekbir alırdı. Birinci rekatta cemaatin toplanması için çok kere Yusuf sûresini ya da Nahl sûresini okurdu. Yine namaz kıldırmak için öne geçti. Tekbir alır almaz: 'Beni köpek öldürdü –veya– köpek beni yedi!' diyen sesini duydum. Bir de baktım ki elinde hançer acem bir adam, hançerini sağa sola sallayarak dışarıya çıkıyor. Onun saldırısında o sabah onüç kişi yaralandı, bunlardan dokuzu diğer bir rivayette yedi kişi öldü.

Onu gören bir adam ridasını üzerine attı. Yakalanacağını anlayınca hançeriyle intihar etti. Ömer hemen Abdurrahman'ı tutup mihraba (imam olarak kendi) geçirdi.

Ömer'in arkasındakiler benim gördüğümü görmüşlerdi. Mescidin diğer kenarlarındakiler olup bitenlerden habersizdi. Ancak onlar Ömer'in sesini duyamaz olmuşlardı ve (namazda iken) durmadan: '**Sübhanallah! Sübhanallah!**' diyorlardı.

Abdurrahman b. Avf onlara hafif ve çok kısa bir namaz kıldırdı. Namazı bitirdiklerinde Ömer şöyle dedi: 'Ey İbn Abbâs! Hele bana bunu yapanın kim olduğunu bir anla?' Bunun üzerine İbn Abbâs biraz dolaşıp geldi ve dedi ki: 'Katil Muğîre b. Şu'be'nin kölesidir.'

'Şu sanatkâr yaptı ha?'

'Evet.'

'Allah onu kahretsin, ona iyiliği emretmiştim' dedi sonra ilâve etti: "Benim ölümümü bir müslümanın elinde kılmayan Allah'a hamd olsun. Sen ve baban (yani Abbâs) Medine'de kâfir kölelerin çok olmasını isterdiniz.' Abbâs köle bakımından sahâbenin en zenginlerindendi. Bunun üzerine İbn Abbâs dedi ki:

'İstersen yapalım. Yani istersen biz de Medine'deki köleleri öldürelim!' Şu cevabı verdi: 'Dilinizle şehadet getirip namaz kılıp haccınızı edâ ettikten sonra mı böyle yapacaksınız (onları öldüreceksiniz)?' dedi.

Daha sonra evine kaldırıldı. Biz de onunla gittik. O güne kadar müslümanların başına böyle bir felâket gelmemişti. Onun için kimileri 'Korkuyorum herhalde ölecek' derken; kimileri de: 'Bir şeyi yok' diyordu. Bir hurma şerbeti getirildi, içti fakat karnındaki yaradan çıktı. Sonra süt getirdiler, onu da içti yine karnından çıktı. Bundan öleceğini anladılar. İnsanlar onu övmeye koyuldular. Derken bir genç gelip şöyle dedi:

'Ey Mü'minlerin Emîri! Allah'ın sana ikramlarıyla sevin! Peygamber (sav)'in sohbetinde bulundun. İslâm'da bildiğin gibi kıdemin (önceliğin) vardır. Sonra, müslümanların başına geçtin (halife oldun). Son derece âdil oldun, sonra da şehitlik nasip oluyor.'

Ömer şu cevabı verdi: 'Bunun (hilâfetin) hakkımda yeterli olmasını isterdim, lehimde ve aleyhimde olsun istemem.' Adam ar-

kasını dönüp giderken baktı ki entarisi uzunluğundan dolayı yere değiyor, derhal: 'Onu bana getirin!' dedi. Adamı geri çevirdiler, Ona şöyle dedi: 'Ey kardeşimin oğlu! Entarini biraz kaldır, yere sürtmesin! Çünkü bu, elbisenin daha temiz ve senin de Rabbine karşı daha takvalı olmanı sağlar.'

Sonra (oğlu) Abdullah'a dedi ki: 'Bak hele ne kadar borcum var?'

Baktılar, hesapladılar. Seksen altı bin civarında buldular. Şöyle vasiyet etti: 'Bu borçları ödemeye Ömer ailesinin malları yetmezse onunla ödeyin, eğer onların malı borcu kapatamazsa, Adiyy b. Kâ'b'ın oğullarından isteyin, onların malları da yetmezse, Kureyş'ten isteyin, başka kimselere ve kabilelere gitmeyin! Bu mallarla borcumu ödeyin! Haydi şimdi mü'minlerin annesi Âişe'ye git ve de ki: 'Hattâb'ın oğlu Ömer'in sana selâmı var. Mü'minlerin emîri deme, çünkü artık mü'minlerin emîri değilim. De ki: Ömer senden, o iki dostunun (Resûlullah ve Ebû Bekr'in) yanında defnedilmesi için izin istiyor.' Bunun üzerine ona gitti, içeriye girmek için izin istedi, kendisine izin verildikten sonra içeriye girdi ve Âişe'yi ağlarken gördü. Ona: "Ömer'in sana selâmı var, iki dostunun yanında defnedilmesi için müsaade etmeni istirhâm ediyor' deyince, Âişe şu cevabı verdi:

'Orayı kendime saklıyordum, fakat bugün Ömer'i kendime tercih ediyorum, onu oraya defnedebilirsiniz.'

Dönüp gelince: 'İşte Abdullah geldi' denildi. 'Beni kaldırın!' dedi. Bir adam onu kaldırıp kendisine yaslandı. Şöyle dedi: 'Ne haber, Âişe ne dedi?'

'Ey Mü'minlerin Emîri! İstediğin oldu, orada defnedilmen için izin verdi.'

'**Elhamdü lillah**. Benim için en önemli şey bu idi. Bu da oldu. Ruhumu Allah'a teslim edince beni doğru oraya götürün, tekrar izin isteyin, caymamış ise beni içeriye sokup oraya defnedin, eğer cayıp da izin vermezse, beni müminlerin kabrine götürüp gömün!' dedi. Derken mü'minlerin annesi (yani kendi kızı) Hafsa geldi, kadınlar onu örtüyorlardı. Onu görünce hepimiz ayağa kalktık. İçeriye girdi ve yanında biraz ağladı. Erkekler de içeriye girmek için izin istediler, Bunun üzerine Hafsa kendi ev halkına ait bir yere girdi ve oradan onun ağlama sesini duyduk. İnsanlar Ömer'e şu ricada bulundular:

'Ey Ömer! Haydi vasiyyet et ve yerine kimi bırakacaksın söyle!'

Şu cevabı verdi: 'Allah Resûlü (sav) vefat ederken kendilerinden hoşnut olarak vefat ettiği şu insanlardan başka bu işe daha lâyık kimseyi görmüyorum: Ali, Osman, Zübeyr, Talha, Sa'd ve Abdurrahman. Size Abdullah b. Ömer hazır bulunup nezaret edecektir. Bu hususta (halifelikte) onun (rey hakkı) yoktur. Eğer emîrlik Sa'd'a isabet ederse, o bu işin ehlidir. Aksi durumda kim halife seçilirse ondan (Sa'd'dan) yardım istesin, ben onu Kûfe valiliğinden yapamadığı için ya da bir hıyanetini gördüğüm için azletmedim.' Sonra şöyle dedi:

'Benden sonra halife olacak kimseye, ilk muhâcirlere karşı hürmeti tavsiye ederim. Onların haklarını versin, onlara daima iyi davransın. Sonra ülkelerine daha Peygamber ve muhâcir mü'minler gelmeden kucak açan ve orasını yurt ve iman evi kılan Ensâr'a da dikkat etsin. İyi davrananlarını kabul etsin, kötülük yapanların da kusurlarını affetsin.

Bütün İslâm ülkesi halkına da iyi davransın. Çünkü onlar İslâm'ın yardımcılarıdır, mal toplayıcılarıdır, çoklukları ve kuvvetleriyle düşmanı öfkelendirenlerdir. Onlardan ancak kendi rızaları ile mallarının fazlası alınmalıdır. Bedevilere de iyi davranmasını tavsiye ederim. Zira onlar Arapların aslıdır. Onların mallarının fazla olan-

larından alıp fakirlerine dağıtsın. Allah'ın ve Resûlü'nün emirlerine hakkıyla riayet etsin. Allah ve Resûlü'nün zimmetinde olanlarla (Zımmîlerle) yapılmış olan ahde sadık kalsın ve gerektiğinde onlar için savaşsın. Güçlerinin üstünde bir yükümlülükle (cizye ile) mükellef tutulmasınlar.'

Vefat eder etmez, onu alıp Âişe'ye götürdük. (Oğlu) Abdullah selâm verip izin istedi. O da izin verdi. 'Haydi onu içeriye sokun!' dedi, soktular. İki değerli dostunun yanına onu defnettiler.

Defin işi bittikten sonra, o şûrâ (hilâfet) heyeti bir araya geldi ve halife seçimine koyuldu. Önce Abdurrahman söze başlayıp şöyle dedi: 'Seçme işini içinizden üç kişiye verin!' Bunun üzerine Zübeyr şöyle dedi:

'Oyumu Ali'ye veriyorum!' Talha ise: 'Ben oyumu Osman'a veriyorum' dedi. Sa'd ise: 'Ben de oyumu Abdurrahman'a veriyorum' dedi.

Abdurrahman ise (Ali ile Osman'a hitaben) şöyle dedi: 'Arkadaşlar, hanginiz devlet başkanlığı adaylığından vazgeçerse bu seçim işiyle meşgul olmayı ona bırakalım. Allah ve müslümanlar ona murakıp ve şahittir. Onlar bu işe kimin daha layık olduğunu şüphesiz daha iyi görür ve bilirler.' İki şeyh de (yani Osmân ve Ali) ses çıkartmadı. Bunun üzerine Abdurrahman: 'Bu işi bana bırakır mısınız? Allah'a karşı sorumlu olayım! Vallahi en üstününüzü seçerim.'

'Evet!' diyerek cevap verdiler. Hemen ikisinden birinin (Ali'nin) elinden tutup şöyle dedi: 'Sen Allah Resûlü (sav)'in akrabasısın. İslâm'da da hepimizden kıdemlisin. Allah'a karşı sorumlusun. Bu işi sana verirsem, mutlaka âdil olacağına inanıyorum. Osman'a verirsem onu dinleyip itaat edeceğine dair en ufak bir şüphem yoktur.'

Sonra Osman'a dönerek diğerine söylediğinin aynını söyledi. Her ikisinden kesin söz alınca, 'Ey Osman! Kaldır elini!' dedi ve ona biat etti. Ali hemen ona biat etti. Sonra oradakilerin hepsi içeriye girip bir bir biat ettiler."

6016- el-Misver b. Mahrame (ra)'dan:

Ömer'in vasiyyet ettiği (halifeyi seçecek olan) grup toplanıp aralarında müşâvere ettiler.

Abdurrahman şöyle dedi: 'Ben bu hususta (halifelikte) sizinle yarışmayacağım, isterseniz içinizden birini seçerim.' Bunun üzerine seçim işini ona bıraktılar. Bu işi ona havale ettikten sonra insanlar, Abdurrahman'ı bırakmadılar, devamlı onunla istişareye kalkıştılar. Geceleri onunla gizli görüşmeler yaptılar. Sonunda Osman'a biat ettiğimiz o sabah, iş şöyle ceryan etti: Gece Abdurrahman biraz uyuduktan sonra kapımı çaldı. Uyandım; şöyle dedi: 'Bakıyorum da uyuyorsun, vallahi üç gündür benim gözüme uyku girmiyor, haydi git de bana Zübeyr ile Sa'd'ı çağır!' Gittim, onları çağırdım. Geldiler, onlarla istişare etti. Sonra: 'Ali'yi çağır!' dedi. Çağırdım, onunla da gece yarısına kadar istişâre etti, sonra Ali kendisine görev verilme arzusuyla yanından çıktı. Abdurrahman, Ali'den bir muhalefet gelmesinden çekiniyordu. .

Osman'ı çağırdım; Sabah ezanına kadar onunla da gizli görüştü. Sabah namazı kılındıktan sonra o grup minberin yanında bir araya geldi.

Sonra Abdurrahman Muhâcir ve Ensâr'dan dışarda olanlara haber saldı. O hac mevsiminde Ömer'le beraber bulunan ordu komutanlarına da haber saldı, hepsi gelip toplandılar. Abdurrahman, şehadet getirdikten sonra şöyle konuştu:

'Ey Ali! İnsanlarla görüştüm. Osman'a kimseyi eşit görmüyorlar, ne olur alınma ve darılma! Ona (Osman'a) biat etmemden dolayı beni kınama!' Ondan sonra Os-

man'ın elinden tutup biat etti. (Abdurrahman, Osman'a) şöyle dedi:

"Allah'ın sünneti ve Resûlü'nün sünneti, ondan sonraki iki halifesinin sünnetleri üzerine sana biat ediyorum.' Böylece ona Abdurrahman biat etti. Muhâcirler, Ensâr, ordu komutanları ve tüm müslümanlar da ona biat ettiler."

6017- Abdullah b. Selâm (ra)'dan:

"Osman, muhasara edildiği zaman, namaz kıldırmakla Ebû Hureyre'yi görevlendirdi. Namazı bazen İbn Abbâs kıldırıyordu. Osman onlara haber gönderdi:

'Benden ne istiyorsunuz?'

'İşi (hilâfeti) onlara bırakmanı istiyoruz!' dediler.

'Allah'ın bana giydirdiği elbiseyi çıkartmam.'

'Seni öldürürler.'

'Beni öldürürseniz, benden sonra bir daha birbirlerinizi sevemezsiniz. Birlik olup bir daha düşmanlara karşı savaşamazsınız. Bile bile anlaşmazlığa düşersiniz. Ey Kavmim! Benim yüzümden sizden öncekilerin başına gelen felâket sizin de başınıza gelmesin' dedi.

Sıkıntı ve zorluklarla karşı karşıya kalıp da iş ciddiye binince cuma günü oruca niyet etti. Öğleye doğru uykuya daldı. Uyanınca dedi ki:

'Az önce rüyamda Allah Resûlü (sav)'i gördüm; bana şöyle buyurdu: 'Bu gece yanımızda iftar edeceksin'." O gün öldürüldü.

Sonra Ali ayağa kalkıp, Allah'a hamdü senâdan sonra insanlara şöyle hitâp etti: 'Ey insanlar, bana bakın ve beni iyi dinleyin! Korkarım hepimiz büyük bir fitne içindeyiz. Fitne sırasında hepimize gayret gerekecek. Allah, bu ümmeti iki terbiye kaynağı ile terbiye etmiştir: Kitab ve Sünnet. Sükun ve huzura ancak onlara sarılmakla kavuşabiliriz. Allah'tan korkun ve aralarınızdaki meseleleri halledin!' Sonra indi, Beytü'l-mâlde kalanları insanlara paylaştırdı."

6018- el-Hasan el-Basrî (ra)'dan:

"Hasan b. Ali, Muaviye'yi dağlar gibi askerî birliklerle karşıladı. Bunun üzerine Amr b. el-Âs, Muaviye'ye dedi ki:

"Vallahi öyle askerî birlikler görüyorum ki kendileri gibi (aynı büyüklükteki) birlikleri öldürmedikçe geri dönmezler.' Vallahi iki adamın hayırlısı olan Muâviye şu cevabı verdi: 'Şunlar (bizimkiler), onları ve onlar da (bizimkileri) öldürürseler müslümanların işlerini idare etmek için kim kalacak? Kadınlarından geride kim kalacak, malları ne olacak?' Sonra (sulh yapmak için) ona (Hasan'a), Kureyş'ten Abd-i Şems oğullarından Abdurrahman b. Semure ile Abdullah b. Âmir'i gönderip şöyle dedi: 'Haydi o adama gidin, onunla konuşup (hilâfet işinden vazgeçmesi hususunda) anlaşın!' Hemen gittiler, izin isteyip yanına girip konuştular. Hasan'ın cevabı şu oldu: 'Biz Abdulmuttalipoğullarıyız. Beytü'l-mâl'den hissemiz vardır. Bu ümmet (ihtiyaç karşısında mal için) kana bulandı.' Dediler ki: 'O (Muâviye hilâfet talebinden vazgeçme karşılığında) sana şu kadar şu kadar takdim edecektir.'

'Buna kim kefil olacak?'

'Biz (kefil oluyoruz).'

Onlardan ne istediyse hepsinde de: 'Biz kefiliz' sözleriyle karşılık verdiler. Böylece onunla (Muâviye ile) barış yaptı. Hasan dedi ki:

Ebu Bekre'nin şöyle dediğini duymuştum: 'Allah Resûlü (sav)'i minberde gördüm, Hasan yanındaydı. Bir yandan insanlara bir yandan da ona bakarak şöyle buyurdu: 'Şu benim oğlum Seyyiddir. Umulur ki Allah onunla, müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulacaktır'."

6019- Abdi Hayr (ra)'dan:

"Ali, minberde durup şöyle dedi: 'Allah Resûlü vefat etti, Ebû Bekr halife oldu. Ölünceye kadar onun yolundan gitti, onun uyguladığı gibi uyguladı. Sonra Ömer halife oldu, o da ölünceye dek onların yolundan gitti'."

6020- Ali (ra)'dan:

Denildi ki:

"Ey Allah Resûlü! Senden sonra kimi emîr yapalım?" Şöyle buyurdu:

"Eğer Ebû Bekr'i emîr yaparsanız, onu güçlü, güvenilir, dünyada zahit ve âhirete istekli olarak bulursunuz! Şayet Ömer'i görevlendirirseniz, onu da sağlam, güvenilir, Allah yolunda kınayıcının kınamasına aldırmaz olarak bulursunuz! Eğer bu görevi Ali'ye verirseniz —ki vereceğinizi sanmam— onu doğruyu gösterici, doğruya ermiş, sizi dosdoğru yola iletici olarak bulursunuz."

6021- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav), Medine mescidini yaparken bir taş getirip koydu. Sonra Ebû Bekr de bir taş getirip koydu. Sonra Ömer de bir taş getirip koydu. Ondan sonra Osman da bir taş getirip koydu. Bu husus Peygamber (sav)'e sorulunca şöyle buyurdu: 'İşte bu (sıralama), benden sonraki halifelik işine işarettir'."

[Ebû Ya'lâ içinde adı belirtilmemiş bir tâbiînin bulunduğu bir senedle.]

6022- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benden sonra oniki halife gelecektir; onlardan biri Ebû Bekr'dir ki benden sonra çok yaşamayacaktır. Ondan sonra İslâm'ı yücelten, istikamet üzere hareket eden kimse gelecek, övülmüş olarak yaşayacak, şehit olarak vefat edecektir." Denildi ki: "Kimdir o?"

"Ömer" buyurdu. Sonra Osman'a dönerek şöyle dedi: "Ey Osman! Eğer Allah sana bir gömlek giydirip de insanlar bu gömleği senin sırtından çıkartmanı isterlerse çıkartma! Vallahi o gömleği (kendi arzunla) çıkartırsan, deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar, cenneti göremezsin."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

6023- Ahmed, leyyin bir senedle Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Osman! Allah sana bir gömlek giydirmiştir; eğer münafıklar seni onu çıkartmaya zorlarlarsa, sakın çıkartma! Aksi halde bir daha hayır göremezsin." Bunu iki veya üç kere söyledi.

6024- Fadâle b. Ebî Fadâle (ra)'dan:

"Babam, hastalığında kendisini ziyaret ettiği Ali'ye şöyle dedi:

'Seni bu evinde oturtan nedir? Şayet orada ölürsen, (işin başına) senden sonra Cüheyne Arapları geçecek, Medine'ye taşın! Hiç olmazsa orada ölürsen, arkadaşların seninle ilgilenip namazını da kılarlar.' Şu cevabı verdi:

'Allah Resûlü (sav) bana şöyle buyurdu: 'Sen ilerde emîr olunca, saçın sakalın ağarıncaya ve onları boyayıncaya dek ölmeyeceksin."

6025- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Ali! Benden sonra işin başına geçersen, Necrân halkını Arap (yarımadasından) sür!" [Ahmed leyyin bir senedle.]

6026- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İçinizde Benim özünü (tenzîlini) esas alarak savaştığım gibi Kur'ân'ın yoru-

mundan (tc'vilinden) hareket ederek savaşacak kişiler vardır!" Ebû Bekr sordu: "O ben miyim?"

"Hayır" dedi.

Ömer sordu: "O ben miyim?" Ona da "Hayır. O, nalın tamircisidir" buyurdu. O esnada verdiği pabucunu Ali tamir ediyordu.

6027- Muâviye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Muaviye! Eğer sen işin başına geçersen, Allah'tan kork ve adaletten ayrılma!" Peygamber'in bu sözünden dolayı hilâfet işiyle sınanacağımı düşünür dururdum. Sonunda düşündüğüm başıma geldi.

DEVLET BAŞKANINA İTAAT, CEMAATTEN AYRILMAMA VE ZALİM HÜKÜMDARLAR

6028- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Başınıza başı kuru üzümü andıran Habeşli bir köle bile geçse, aranızda Allah'ın Kitâbı ile hükmettikçe, onu dinleyin ve itaat edin!"

6029- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur; kim bana başkaldırırsa Allah'a başkaldırmış olur. Kim emîre itaat ederse bana itaat etmiş olur; kim emîre başkaldırırsa bana başkaldırmış olur."

6030- Diğer rivayette şunu ilâve etti:

"Hükümdar bir kalkandır; ardında savaşılır, onunla korunulur. Eğer o, Allah'tan korkmayı emredip âdil davranırsa, bunun karşılığında bir ecir alır. Başka türlü davranırsa karşılığında günah yüklenir."

6031- Vâil b. Hucr (ra)'dan:

"Bir adamın Allah Resûlü (sav)'e şunu sorduğunu duydum: 'Başımıza hakkımızı vermeyip, haklarını bizden isteyen emîrler geçerlerse nasıl davranalım?' Şöyle buyurdu:

'Onları dinleyin, itaat edin! Onların işledikleri kendi üzerlerine, sizin işledikleriniz ise sizin üzerinize vazifedir. (Kimse kimsenin yaptığından sorumlu olmaz)"

6032- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müslüman kişinin dinleyip itaat etmesi gerekir, hoşuna gitsin veya gitmesin. Ancak masiyet (Allah'a isyan) emredildiği zaman, ne dinlenir, ne de itaat edilir."

6033- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benden sonra başınıza bazı adamlar geçecek; sünneti söndürüp bid'atla amel edeceklerdir. Namazı da vaktinde kılmayacaklardır." Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Onlara yetişirsem ne yapayım?"

"Ey Ümmü Abd! Ne yapacağını bana mı soruyorsun? Allah'a isyan edene itaat edilmez."

6034- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Güç durumunda, iyi durumunda, neşeli anında ve neşesiz halinde, sana başkaları tercih edildiği vakitte de (hükümdarı) dinleyip itaat etmelisin."

6035- Avf b. Mâlik (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Liderlerinizin iyileri, sizlerin kendilerini, onların da sizi sevmekte bulunanlarınız; onların sizlere dua etmekte, sizin de onlara dua etmekte olduklarınızdır.

Liderlerinizin kötüleri de o kimselerdir ki, siz onlardan nefret edersiniz; onlar da

sizden nefret ederler. Siz onlara lânet edersiniz, onlar da size lânet ederler." Dedik ki:

"Onlara karşı savaşmayalım mı?"

"İçinizde namaz kıldıkları müddetçe hayır, aranızda namaz kıldıkları müddetçe hayır. Ancak kişi, başına geçen idareciyi Allah'a karşı günah işlerken görürse ona katılmasın ve onu hoş karşılamasın, buna rağmen ona itaatten de el çekmesin."

6036- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Başınıza kimi idareciler geçecek; onları tanıyıp itirazda bulunacaksınız. Yaptıklarından hoşlanmayan aklanır; onların yaptıklarına itirazda bulunan kurtulur. Ama hoşnut olup tâbi olan..." Dediler ki: "Onlarla savaşmayalım mı?"

"Aranızda namaz kıldıkları sürece hayır." Yani kalpten çirkin görürse kalpten kabul etmezse, demektir bu.

6037- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim emîrinde hoşlanmadığı bir husus görürse sabretsin. Çünkü cemaatten bir karış olsun ayrılan cahiliye ölümüyle ölmüş olur."

6038- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim taatten çıkıp cemaatten ayrılırsa cahiliye ölümüyle ölmüş olur. Kim körü körüne çekilmiş bir sancak altında savaşır, asabiyet (ırkçılık) için öfkelenir, asabiyete çağırır ya da asabiyete yardım ederse ve de öldürülürse bu ölüm de cahiliye ölümüdür. Kim de ümmetime karşı çıkıp iyisini kötüsünü seçmeden kılıç sallarsa, mü'minlere hürmet etmeyip anlaşmalı kimseye verdiği sözünde durmazsa, ne o bendendir, ne de ben ondanım."

6039- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç kişi vardır ki kıyamet günü Allah onların yüzlerine bakmaz; onlarla konuşmaz ve onları asla temize çıkartmaz; ayrıca acıklı bir azap da onlara olur: Çölde suyu olup da yolcuya su vermeyen. İkindiden sonra malını yalandan bana şu kadara maloldu diyerek müşteriye satıp teslim eden kişi. İmama yalnız dünyalık için biat eden kişi ki, (dünyalık) verirse ona sâdık kalır, vermezse sözünde durmaz."

6040- Ukbe b. Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bir müfreze gönderdi. Ben de o askerlerden birine kılıç verdim. (Bu kimse seferden dönünce bana: Resûlullah'ın (sav) bizi kınadığını görürsen şaşma dedi. (Gerçekten Hz. Peygamber onlara hitaben şöyle) buyurdu: "Benim (askerin başında kumandan olarak) gönderdiğim adam, emrimi yerine getirmeyince onun yerine emrimi yerine getirecek birisini geçiremediniz mi?"

6041- Ebû Bekre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim sultanı (emîri) hor görürse, Allah da onu hor görür."

6042- Ebû Zer (ra)'dan:

"O, Osman'ın Mina'da namazı dört rek'at kılmasından hoşlanmadı ve yaptığı ağırına gitti. Sonra kendisi de Mina'da namazı dört rek'at kılınca ona şöyle denildi:

'Mü'minlerin emîrini ayıpladın, sonra aynısını yaptın.' Şöyle dedi:

'İhtilâf çok kötüdür. Çünkü Peygamber (sav) bize şöyle buyurdu:

'Benden sonra sultan (emîr) olacaktır; onu alçaltmayın. Kim onu alçaltmak isterse, İslâm'ın kulpunu kökünden koparmış olur. Gediğini kapatıncaya (hatasını düzel-

tinceye) kadar tevbesi kabul olunmaz, zaten gediğini de kapatamaz'."

[Ahmed daha uzun bir metinle ismi belli olmayan bir râvi kanalıyla.]

6043- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İmamlara (liderlere) sövmeyin! Onlar için hayır duada bulunun. Çünkü onların salâhı (iyi olmaları) sizin salâhınızdır."

6044- Ebû Zer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim İslâm cemaatinden bir karış ayrılırsa, İslâm'ın kulpunu dibinden koparmış olur"

6045- Ali (ra)'dan:

"Daha önce nasıl hüküm veriyorsanız öyle hüküm veriniz! Zira ben, insanlar bir cemaat olana veya arkadaşlarımın öldüğü gibi ölene dek(Ebû Bekr ve Ömer hakkında çekişme götüren) ihtilâfı çirkin görüyorum."

Muhammed b. Sîrîn, (Râfizîler tarafından) Ali'ye atfen rivayet edilen haberlerin çoğunluğunu uydurma sayardı.

6046- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir toplulukta Allah rızası için çalışır da (doğruya) isabet ederse Allah kabul eder, yanıldığı zaman Allah onu bağışlar. Kim de tefrika çıkartmaya çabalarsa (doğruya) isabet etse bile Allah onu kabul etmez. Hata ederse cehennemdeki yerine hazırlansın."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr zayıf bir senedle.]

6047- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümmetim sapıklık üzere bir araya gelmez. Onun için cemaatten ayrılmayın! Zira Allah'ın kudret eli cemaat üzerindedir."

6048- Muâviye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim imamsız (lidersiz) ölürse, cahiliye ölümü üzere ölmüş olur."

6049- Diğer rivayet: "Kim boynunda biat bağı bulunmadan ölürse cahiliye ölümü ile ölmüş olur." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6050- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şeytan insanın kurdudur; tıpkı koyunun kurdu olduğu gibi. Sürüden ayrılıp bir kenara çekilen koyunu kapar. Sakın gruplara bölünmeyin. Topluluktan, halktan ve mescidden ayrılmayın!"

6051- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, Velîd b. Ukbe'nin gidişatını kabul etmediklerinde onlara şöyle dedi: 'Sabredin, zira imamınızın elli yıl zulmetmesi, bir aylık (siyasî) karışıklıktan daha iyidir'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de uzunca bir metinle rivayet etmiştir. İsnâdında Vehbullah b. Rızık mevcuttur.]

6052- Ebû Zer (ra)'dan:

Peygamber (sav) onu mescidde uyurken gördü ve şöyle buyurdu: "Hayret seni mescidde uyurken görüyorum, hayrola?" Şöyle cevap verdi: "Nerede uyuyayım, başka evim yok ki."

"Bir gün seni o mescidden çıkardıklarında halin nice olacaktır?"

"O zaman ben de, Hicret, Mahşer ve peygamberler ülkesi olan Şam'a giderim. Oranın sakinlerinden olurum."

"Oradan da çıkartırlarsa halin nice olur?"

"Yine oraya dönmeyi denerim, evim yurdum orası olur."

"Seni ikinci kez oradan çıkartırlarsa halin nice olur?"

"O zaman alırım kılıcımı, ölünceye kadar savaşırım."

"Sana bundan daha iyisini göstereyim mi?"

"Evet ey Allah Resûlü! Babam annem sana feda olsun!"

"Seni sürdükleri yere git! Seni gönderdikleri yere var! Bana kavuşuncaya kadar o hal üzere kal!" buyurdu. [Ahmed, leyyin bir senedle.]

6053- Ubâde (b. es-Sâmit) (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benden sonra başınıza, sizin iyi gördüklerinizi kötü, kötü gördüklerinizi de iyi kabul edecek bazı insanlar geçecektir. Şunu iyi bilin ki, Allah'a isyan edene itaat yoktur."

6054- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İslâm değirmeni dönmektedir. Kitâb'ın dönüp durduğu yerde siz de onunla dönüp durun! Dikkat edin Kitâb ile hükümdar ayrı düşecekler; sakın ha Kitâb'dan ayrılmayın! Dikkat edin başınızda, kendileri için hoş gördüklerini sizin için hoş görmeyecek bazı emîrler olacaktır. Onlara başkaldırırsanız sizi öldürürler, boyun eğerseniz sizi saptırırlar."

Dediler ki: "Ey Allah Resûlü! O zaman ne yapalım?"

"O zaman Meryemoğlu İsâ'nın ashâbının yaptıkları gibi yapın; onlar testerelerle biçilip tabutlarda taşındılar. Allah'a itaat ederek ölmek, ona isyan ederek yaşamaktan elbette daha iyidir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6055- Ebû Hişâm es-Sülemî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Başınızda bazı emîrler olacak; size hâkim olacaklar; konuşacaklar; ama yalan söyleyecekler. Çalışacaklar ama kötülük yapacaklar. Onların çirkinliklerini iyi, yalanlarını doğru saymadıkça sizden hoşnut olmayacaklar. Hoşnut olmasalar bile onlara (sadece) hakettikleri şekilde davranın!"

[Taberânî. *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6056- Başka bir kanaldan yaptığı rivayetin sonunda şunu ilâve etti: "Haksızlık yaptıklarında, savunmak için kim çarpışıp da öldürülürse bilsin ki o şehittir."

6057- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümmetim hakkında en çok şu üç şeyden korkarım:

Biri şu vasıftaki adam: Kur'ân okur, onun güzelliği kendisinde iyice yerleştikten sonra, kılıcını çeker, komşusunu vurur ve onu müşriklikle itham eder." Denildi ki: "Ey Allah Resûlü! Saldıran mı yoksa suçlanan mı daha haklı olacak?" "Tabii ki suçlanan" buyurdu.(Konuşmasına devam etti:)

"(İkincisi) kendisine Allah'ın yetki vermiş olduğu bir adamdır ki şöyle der: Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur, kim bana başkaldırırsa Allah'a başkaldırmış olur." Oysa o yalan söylemektedir, halife falan değildir. Yaratan'ı bırakıp halifeyi sevmek yaraşmaz.

(Üçüncüsü ise) hâdiselere yenik düşen adamdır. Bir olayı savuşturduğu zaman başka bir olaya karışır. Sonunda deccâl çıkar ona da gözü kapalı uyar."[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *es-Sağîr*'de leyyin bir senedle.]

6058- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Başınızda bazı emîrler olacak; şu kadar sünneti terk edecekler. Siz de bu sünnetleri terk ettiğiniz zaman, bu defa (emîrler) şu kadar daha terk edeceklerdir. Siz de (onlara uyup) terk ettiğinizde işte o zaman başınıza en büyük belayı getireceklerdir."

6059- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Emîrlerin yanına kesinlikle girme! Mutlaka girmek zorunda kalırsan sünnetimi çiğneme! Onun kılıcından da kamçısından da korkma, onlara Allah'tan korkmalarını emret!" [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

6060- Ebû Bekr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim müslümanların işlerinden bir göreve tayin edilip de, bir kimseyi (sadece) sevdiği için onların üzerinde görevlendirirse, Allah'ın lâneti onun üzerine olur. Tevbesi de kabul olunmaz. Sonunda cehenneme girer."

[Ahmed, daha uzun bir metinle ismi belirtilmeyen bir râvi kanalıyla.]

6061- Huzeyfe (ra)'dan:

Peygamber (sav) bize bir darb-ı mesel vererek şöyle buyurdu: "Güçsüz ve yoksul bir topluluk, zorba ve güçlü bir toplulukla karşı karşıya geldi; güçsüz topluluk güçlü olanı yendi. Bu defa (kendi adamlarını bırakıp) düşman topluluğu başlarına geçirip önemli görevlere getirdiler. Bu yüzden de kendisine kavuşacakları güne kadar Allah'ı kızdırdılar." [Ahmed leyyin bir senedle.]

6062- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ahir zamanda zalim valiler, fâsık vezirler, hain hâkimler, yalancı fakîhler olacaktır. Sizlerden bu zamana yetişen onlardan hiçbir görev kabul etmesin! Ne zekât toplayıcı, ne yönetici, ne de zabıta olsun." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de leyyin bir senedle.]

6063- Ebû Ümâme (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümmetimden şu iki sınıfa şefaatim ulaşmaz: Zalim ve zorba imam ile haddi aşan her sapık."

6064- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanındaydık, aralarında ondan sonraki halifelikten söz ettiler. 'Herhalde Fâtıma oğullarından olur' dediler, şöyle buyurdu:

'Onlar ona kesinlikle ulaşamayacaklar. Ama amcamın yani babamın ikizinin oğulları ulaşacak. Hilâfeti deccâle teslim edinceye kadar bu işte kalacaklar'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de hafî bir senedle.]

6065- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Abbâs! Hiçbir peygamberlik yoktur ki ondan sonra halifelik olmasın. Ahir zamanda senin çocuklarından tam onyedi kişi sultan olacaktır. es-Seffah, Mansur, Mehdi (ki o beklenilen Mehdi değil), el-Cemûh, el-Âkıb onlardan bazılarıdır. Bir de neslinde el-Vâsıf çıkacaktır, ondan vay ümmetimin haline! O, onları perişan edecek, mallarını alıp götürecek. Çünkü onlar o zaman İslâm'ın dışında olacaklar. Katılığından dolayı ona biat edilirse, onsekizinci halifede kopukluk meydana gelecek, devletleri son bulacak; Mağrib ehli de evlerinden çıkacaktır." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta. İsnâdında Abdu'l-Evvel b. Abdillah el-Muallim adlı bir râvi vardır.]

6066- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bu minberimin üstünde Ümeyye oğullarının zorbalarından birinin burnu mutlaka kanayacaktır. Kanı akacaktır." Amr b. Saîd b. el-Âs'ın, Peygamber (sav)'in minberinde burnunun dinmemesine kanadığını gören biri bana anlattı. [Ahmed, ismi belirtilmemiş bir râvinin bulunduğu bir senedle.]

6067- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

"O, Kâ'be'ye sırtını dayayarak şöyle dedi: "Bu Kâ'be'nin Rabbi hakkı için Allah, el-Hakem'e ve nesline Peygamberinin (sav)'in diliyle lânet etmiştir'."

6068- Ebû Yahya (ra)'dan:

"Ben, Hasan, Hüseyin, Mervân ve Süleyman'ın arasındaydım. Hasan, Hüseyin'in elinden tutuyordu. Mervan: 'Ehl-i beyt mel'ûndur' dedi. Hasan kızıp şöyle dedi:

'Ehl-i beyt mel'ûndur mu dedin? Vallahi Allah sana Peygamber (sav)'in diliyle lânet etmiştir, hem de sen daha babanın sulbündeyken'."

[Ebû Ya'lâ, leyyin bir senedle.]

6069- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ebû'l-Âs'ın oğulları otuza ulaştığı zaman, Allah'ın malını aralarında bölüşecek, dinini ifsat edip kullarını da köle edineceklerdir." [Bezzâr, Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta ve Ebû Ya'lâ.]

Onun (Ebû Ya'lâ'nın) ayrıca Ebû Hureyre'den de benzeri rivayeti bulunmaktadır.

6070- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şimdi yanınıza mel'ûn bir adam girecektir." Çok geçmeden el-Hakem içeri girdi. [Bezzâr ve *M. el-Evsat*'ta (Taberânî) bir olayı da naklederek.]

6071- Ebû Ubeyde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ümeyye oğullarından Yezîd adında bir adama kadar, ümmetimin işi adaletle devam edecektir. İlk gedik açan Yezîd olacaktır."

6072- Amr b. Murre (ra)'dan:

"el-Hakem, Peygamber (sav)'den içeriye girmek için izin istediğinde, Peygamber (sav) onu sesinden tanıdı ve şöyle buyurdu: 'Haydi ona izin verin; Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun! Onun neslinden gelenler dünyada insanların malını gasbederek âhirette rezil olacaklardır. Ayrıca onlar hile ve desise sahibidirler'."

Başka bir rivayetinde şöyle geçer: "Onun soyundan iyi insanlar da çıkacak ama (devede kulak misali) çok az olacaktır."

6073- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) rüyasında, el-Hakem oğullarının minberine çıkıp indiklerini gördü. Sabah öfkeli olarak uyandı. Dedi ki: 'Neden el-Hakem oğullarını maymunların ağaca çıkıp indikleri gibi, minberime çıkıp inerlerken gördüm acaba?'

Allah Resûlü (sav)'in bundan sonra ölünceye kadar bir daha güldüğünü görmedim."

6074- Âbis el-Gifârî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in ümmeti hakkında altı hususta endişelendiğini duydum: Çocukların emîr olması, hükümde çok şart koşulması, rüşvetin yaygın hale gelmesi, akraba ile ilginin tam anlamıyla kesilmesi, kanın hafife alınması, içki. Ayrıca, onlar Kur'ân okumayı adeta kaval çalma haline getirip kendilerinden daha fakîh ve üstün olmayanları öne geçirecekler ve onlar da kendilerine şarkı söyleyeceklerdir." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. Bezzâr'ın da benzeri rivayeti vardır.]

CİHAD BAHSİ

ALLAH YOLUNDA NÖBET TUTMA VE SAVAŞMANIN FAZİLETİ

6075- Osman (ra)'dan:

"O, bir gün minberin üstünde şöyle hitap etti: 'Benden ayrılıp uzaklaşmanızdan korktuğum için (bugüne kadar) Peygamber (sav)'den duyduğum bir hadisi sizden gizledim. Bundan sonra kişi belki kendisi için uygun gördüğü bir davranışta bulunabilir umuduyla onu açıklamayı uygun buldum. Şöyle buyurduğunu duydum:

'Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, ondan başka yerlerde geçen bin günden daha hayırlıdır'."

6076- Selmân (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, bir ay oruç tutarak gece namazı kılmaktan daha hayırlıdır. Kim nöbette ölürse, kabir sorgusundan korunur, bunun sevabı kıyamet gününe kadar defterine artırılarak yazılır."

6077- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bir ay nöbet beklemek, bir yıl oruç tutmaktan hayırlıdır. Kim Allah yolunda nöbet beklerken ölürse, **feza-ı ekber** (Kıyamet)in şiddetinden emin olur. Bu sebeple rızıklanır, Cennet kokusunu koklar, Allah onu diriltinceye dek devamlı olarak nöbetçi sevabı amel defterine yazılır."

6078- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişinin deniz sahilinde bir gece nöbet beklemesi, ailesi arasında bin yıllık ibadetinden daha üstündür."

[Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

6079- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda bir gün nöbet tutmak, dünya ve üzerindekilerden daha hayırlıdır. Sizden birinin cennetteki bir kamçılık yeri, dünya ve üzerindekilerden daha hayırlıdır. Kulun Allah yolunda sefere çıkması bütün dünya ve üzerindekilerden daha hayırlıdır."

6080- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah uğrunda sefere çıkmak, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır."

6081- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah uğrunda sefere çıkmak, savaş yapmak gibidir."

6082- Muâz b. Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) insanları harbe gönderdi, bir adam geride kaldı. Peygamber (sav) ile namaz kıldıktan sonra ona Allah'a ısmarladık demeye geldi. Peygamber (sav) ona dua etti ve şöyle buyurdu:

'Arkadaşların seni sevap bakımından ne kadar geçti biliyor musun?"

'Evet, erken çıkmaları ile bugün beni geçtiler.'

'Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, onlar fazilette seni iki doğu ve iki batı arası kadar geçmişlerdir'."

[Ahmed, leyyin bir senedle.]

6083- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden birinin Allah yolunda bir saat beklemesi, evindeki yetmiş yıllık namazından daha üstündür. Allah'ın sizi bağışlayıp cennete koymasını istemez misiniz?" "Evet" dediler; "Öyleyse Allah yolunda savaşın! Çünkü kim devesinin üstünde, Allah'ın dininin yücelmesi için savaşırsa, cennet ona vâcip (Sâbit) olur." [Tirmizî, bir kısa serdederek.]

6084- Muâz b. Cebel (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim devenin sütü memelerine inecek kadar süre Allah yolunda savaşırsa ona cennet vâcip olur. Kim gönülden Allah yolunda öldürülmek isteyip savaşır da sonra ölür ya da öldürülürse şehit ecrini alır. Kim Allah yolunda yaralanır ya da tökezlerse, kıyamet günü zaferan renginden daha koyu bir renk, miskten daha hoş bir koku ile gelir. Kimin Allah yolunda üzerinde bir çıban çıkarsa ona şehitlik damgası vurulur."

6085- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, kendi yolunda cihad etmek için yola çıkana şu garantiyi verdi: 'Kim sırf benim yolumda, bana inanarak, peygamberlerimi tasdik ederek çıkarsa, onu cennete sokmayı, ya da çıktığı evine bir çok sevap veya ganimet elde ederek döndürmeyi garanti ederim.'

Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, herhangi bir kimse Allah yolunda yara bere alırsa, kıyamet günü yara bere aldığı gündeki gibi gelir. Rengi kan renginde, kokusu misk kokusu gibi gelir.

Muhammed'in canı kudret elinde bulundurana yemin ederim ki, Müslümanlara sıkıntı vermeyecek olsam, Allah yolunda gazveye çıkan hiçbir müfrezeden asla geri kalmazdım. Ancak onları hayvana bindirecek imkân bulamıyorum. Onlar da beni tâkibe imkân bulamıyorlar. Benden geri kalmak da onlara zor geliyor.

Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, Allah yolunda savaşa çıkıp öldürülmeyi, sonra yine çıkıp yine öldürülmeyi, sonra yine çıkıp yine öldürülmeyi ne kadar isterdim."

6086- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Denildi ki:

"Ey Allah Resûlü! Allah yolunda cihad etmek neye denktir?"

"Onu ölçmeğe gücünüz yetmez."

Ona iki ya da üç kere aynı soruyu yönelttiler, her seferinde: "Onu takdir etmeye gücünüz yetmez" diye cevap verdi. Sonra şöyle buyurdu:

"Allah yolunda savaşan kişi, cihadından geri dönünceye dek namaz ve oruçtan yana gevşeklik göstermeden devamlı oruç tutan, devamlı gece namazı kılan, sürekli Kur'ân okuyan kimse gibidir."

6087- Diğer rivayet:

"Oruç tutan, gece namazı kılan Allah'ın emirlerine huşu içinde boyun eğen, rükû eden, secde eden kimse gibidir."

6088- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e gelerek şöyle dedi:

'İnsanların hangisi üstündür?'

'Allah yolunda canıyla malıyla savaşan mü'min.'

'Sonra hangisidir?'

'İnsanların şerrinden sakınmak için, Allah'tan korkarak inzivaya çekilen kişi' buyurdu.

6089- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Mevki bakımından size insanların en hayırlısını bildireyim mi?"

"Evet ey Allah Resûlü!" dedik.

"Allah yolunda atının yularını tutup ölünceye ya da öldürülünceye dek savaşan kişi. Bu hususta onu takip eden kimseyi de bildireyim mi? dedi.

"Evet ey Allah Resûlü" dedik. Şöyle buyurdu:

"Vadilerden bir vadiye (inzivaya) çekilip namaz kılan, zekât veren, insanları şerlerinden ötürü terk eden kişi" buyurdu.

"Size insanların en kötüsünü bildireyim mi?"

"Evet, ey Allah Resûlü!" dedik.

"(Kendisinden) Allah aşkına istenip de (imkanı olduğu halde istek sahibine) vermeyen kişi" buyurdu.

6090- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah korkusundan ağlayan kişi, (hayvanın memesinden çıkan) süt memeye dönünceye kadar cehenneme girmez. Allah yolunda tozlanan kulun tozları ile cehennem dumanı kesinlikle bir araya gelmez."

6091- Ebû Abs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda tozlanan kulun ayaklarına cehennem ateşi asla değmez."

6092- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İki göze asla cehennem ateşi dokunmaz: Biri Allah korkusundan ağlayan göz, diğeri Allah yolunda nöbet tutan göz."

6093- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda kâfir öldüren, sonra doğruluktan ayrılmayan, aşırıya kaçmadan orta bir yol izleyen kimse ile kâfir cehennemde bir araya gelmez. Mü'minin içinde Allah yolunda yutulan tozla cehennem nefesi bir araya gelmez. Mü'min bir kulun kalbinde, imanla kıskançlık (haset) bir araya gelmez."

6094- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Rab olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, peygamber olarak Muhammed'i gönülden kabul ederse, cennet ona vâcip olur." Ebû Saîd'in bu söz çok hoşuna gitti ve dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Bunu bana tekrarla!" Tekrarladı. "Bir başka şey daha vardır ki Allah, onunla kulun cennetteki makamını yüz derece yükseltir. Her iki derecenin arası gökle yer arası kadardır" buyurdu. "Nedir o ey Allah Resûlü?" diye sorduklarında şöyle buyurdu:

"Allah yolunda savaşmak. Allah yolunda savaşmak. Allah yolunda savaşmaktır."

6095- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Cennet kılıçların gölgesi altındadır."

Üstü başı eski püskü bir adam kalkıp şöyle dedi: "Sen gerçekten Allah Resûlü (sav)'in bunu söylediğini duydun mu?" "Evet" dedi.

Adam hemen arkadaşlarının yanına döndü, selâm verdi, kılıcının kınını parçalayarak orada bıraktı ve kılıcıyla yürüyüp harbe katıldı, öldürülünceye dek kılıcıyla savaştı.

6096- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Amr b. Ukayş'ın Cahiliyeden kalma bir riba (faiz) alacağı vardı; bu yüzden onu tahsil edinceye kadar müslüman olmak istemedi. Sonra Uhud günü geldi ve dedi ki: 'Amca oğullarım nerede?' 'Uhud'da' dediler. "Peki Falan oğulları nerede?' 'Onlar da Uhud'da' dediler. Bunun üzerine zırhını giydi, atına bindi, onlara doğru hareket etti. Müslümanlar onu görünce, 'Ey Amr! Bizden uzak dur!' dediler. Cevabı: 'Ben iman ettim.' Sonra elindeki kılıcıyla düşmanla kıyasıya savaştı, yaralanıp evine götürüldü. Sa'd b. Muâz ona gelip kız kardeşine dedi ki: 'Ona

bir sor bakalım, bu savaşı kavmine karşı duyduğu sevgiden ve onlar adına karşı tarafa öfkelendiğinden mi yaptı, yoksa öfkesi sırf Allah ve Resûlü için olduğundan mı yaptı?' Sordu, adam da şu cevabı verdi: 'Bilakis Allah ve Resûlü adına karşı tarafa öfkelendiğim için yaptım.' Sonra da Allah için henüz bir rek'at namaz kılmaya vakit bulamadan öldü ve cennete girdi."

6097- Ebû Necîh es-Sülemî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim (düşmana) bir ok ulaştırırsa cennette karşılığında bir derece alır." O gün onaltı ok ulaştırdım. Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: "Kim Allah yolunda bir ok atarsa, onun için bir köle azat edenin sevabı vardır."

6098- Kâ'b b. Murre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İslâm uğrunda başına ak düşen kimse için kıyamet gününde bu, ona bir nur olur." Ve şöyle buyurdu: "(Ok) atın! Kim düşmana bir ok ulaştırırsa Allah ona karşılık bir derecesini yükseltir." İbnü'n-Neccâr dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Derece nedir?" Şöyle buyurdu: "Öyle evinin eşiği kadar değildir. Her iki derece arasındaki mesafe yüz yıllıktır."

6099- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda bir ok atarsa isabet ettirsin ya da ettirmesin, İsmail oğullarından dört köle azat etmişcesine ecir alır."

[Bezzâr ve Taberânî *el-Mu'cemü'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle.]

6100- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda bir ok atarsa, bu onun için kıyamet gününde bir nur olur."

6101- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah şu iki adam hakkında güler: Biri Allah yolunda savaşır, şehit düşüp cennete girer, onu öldüren diğer kişi ise müslüman olur bu sebeple Allah onu bağışlar. Daha sonra o da Allah yolunda savaşır, öldürülür ve cennete girer."

6102- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'a inanarak ve O'nun vaadini tasdik ederek O'nun yolunda bir at beslerse, ona verdiği otlar, su, gübresi ve idrarı kıyamet günü birer sevap olarak mizanında (terazi) yer alacaktır."

6103- Ebû Mes'ûd (ra)'dan:

"Bir adam Allah Resûlü (sav)'e yularlı bir deve getirdi. Ve 'İşte bunu Allah yolunda vakfediyorum' dedi. Allah Resûlü (sav) buyurdu:

'Bunun karşılığında sana kıyamet günü herbiri yularlı olarak tam yediyüz deve verilecektir'."

6104- Adiyy b. Hâtim (ra)'dan:

O, Peygamber (sav)'e sordu: "Hangi sadaka üstündür?"

"Allah yolunda bir köle vermek, yahut (Allah yolunda) çadır kurmak ya da döl alma yaşına basan bir deve bağışlamak."

6105- Huzeym b. Fâtik (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda bir harcama yaparsa, karşılığını yediyüz kat alır."

6106- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolundaki cihadda Allah'ı çok zikredene ne mutlu! Çünkü o, herbir kelimeye karşılık yetmiş bin hasene alır. Onun her bir hasenesi, daha önce Allah katındaki

sevaplarına on kat olarak eklenir." Denildi ki: "Ey Allah Resûlü! Ya nafaka?" Şöyle buyurdu:

"Nafaka da o miktardadır."

Abdurrahman dedi ki: "Muâz'a şöyle dedim: Nafaka (harcama)nın karşılığı yediyüz kattır." Muâz şu cevabı verdi: "Anlayışın kıt senin. Bu, Allah yolunda yapılan cihadda değil de evinde otururken yapılan harcamalarda sözkonusudur. Harplerde olan harcama daha başkadır. Allah yolunda harcayarak savaş ettikleri zaman Allah katında olan sevaplarını hiç kimse bilemez ve takdir de edemez. Çünkü kullar onu ne bilebilir, ne de anlatabilirler. Onlar Allah'ın taraftarlarıdır. Allah'ın taraftarları gâlip olanların ta kendileridir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de adının belirtilmediği bir râvinin bulunduğu senedle.]

6107- el-Hasan (ra)'dan:

O da Ali, Ebû'd-Derdâ, Ebû Hureyre, Ebû Ümâme, İbn Amr b. el-Âs, Câbir, İmrân b. Husayn (r.anhum)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim evinde oturup (savaşa katılmayıp) da Allah yolunda savaşanlara mâlî yardımda bulunursa, her dirheme karşılık yediyüz dirhem alır. Kim de Allah yolunda bizzat savaşır ve bu uğurda malını da harcarsa ona her dirhem karşılığında yediyüz bin dirhem sevabı (vardır)." Sonra: **"Allah dilediğine sevapları kat kat artırır"** meâlindeki âyeti (Bakara, 2/261) okudu. [İbn Mâce, içinde ismi belli olmayan ve irsâl bulunan bir senedle.]

6108- Zeyd b. Hâlid (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda bir savaşçıyı teçhiz ederse bizzat savaşa katılmış gibi sevap alır. Kim geride kalıp savaşçının çoluk çocuğuna bakarsa o da savaşmış gibi olur."

6109- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Gazi sevabını alır. Gaziyi savaşa hazırlayan, hem kendi sevabını alır, hem de gazinin sevabını alır."

6110- Cebele b. Hârise (ra)'dan:

"Peygamber (sav), savaşa katılmadığı zaman silahını Ali'ye ya da Üsâme'ye verirdi." [Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta.]

6111- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Allah yolunda savaşanların en üstünleri, onların hizmetçileridir. Sonra onlara haber getirenlerdir. Allah katında en mutena makama sahip olan ise oruç tutanlarıdır. Kim Allah yolunda arkadaşlarına bir kırba su içirirse, cennete onlardan yetmiş yıl önce girer, ya da onlardan yetmiş derece fazla alır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

6112- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Allah yolunda atının dizginini tutmuş, saçı başı dağınık ve ayakları tozlanan bir kula ne mutlu! Eğer bu gazi, ileri karakolda düşman beklemekte ise, tam anlamıyla düşman beklemekte olur. Eğer gerisinde (artçı olarak) vazifede ise, orada da hakkıyla nöbetçilik görevinde olur. Bu mücahid bir meclise girmek için izin isterse (küçük görülüp) kendisine izin verilmez. Bir konuda şefaat etmeye kalkışsa şefaati de kabul edilmez."

6113- Ebû Eyyûb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Yakında bir çok şehir fethedilecek ve (ülkenizde) büyük topluluklardan oluşan ordular bulunacak sizin de bu ordularda askerlik yapmanız emredilecektir. Bunun üzerine sizden biri bu orduda (ücretsiz) as-

ker olmak istemeyerek kavminden kaçacak sonra, 'Beni kendi yerine askerlik yapmam için kiralayacak birisi yok mu' diye (diğer) kabileleri dolaşarak kendini onlara sunacaktır. Dikkatli olunuz bu (adam) kanının son damlasına kadar (çarpışsa bile yine de) kiralık bir kimseden başka biri değildir."

6114- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bize Hindistan gazvesini vaat etti. Eğer o zamana erişirsem, canımı ve malımı ortaya koyup savaşacağım. Öldürülürsem şehitlerin en üstünü olurum. Dönersem yine serbest kalmış hür Ebû Hureyre'yim."

6115- Sevbân (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Ümmetimden iki cemaati Allah ateşten kurtaracaktır; biri Hind'le savaşacak olan cemaat, diğeri İsa b. Meryem ile birlikte düşmana karşı savaşacak olan cemaat."

6116- İmrân b. el-Husayn (ra)'dan: [Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Kişinin Allah yolunda (savaşmak için) safta durması, altmış yıl ibadet etmesinden daha üstündür." [Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta ve Bezzâr leyyin bir senedle.]

6117- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Allah'a iki damla ve iki izden daha sevimli bir damla ve iz yoktur. İki damlaya gelince, Allah korkusundan ağlayan göz yaşı ile Allah yolunda akıtılan kan damlası. İki iz ise Allah yolunda savaşan(ın) ayak izi ile, Allah'ın farzlarından herhangi birisini yerine getirmek için atılan adımın ayak izidir."

ŞEHİTLİĞİN VE ŞEHİTLERİN FAZİLETİ

6118- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kardeşleriniz Uhud'da öldürülünce, Allah onların ruhlarını yeşil kuşlara yerleştirdi. O kuşlar cennet nehirlerine gidip cennet meyvelerinden yer, sonra Arş'ın gölgesinde asılı olan altın kandillere dönerler. En güzel yiyecek, en tatlı içecek şeylerle karşılaşıp en göz kamaştırıcı yerlerde istirahat ettiklerinde şöyle derler: 'Bizim cennette sağ olduğumuzu kardeşlerimize kim ulaştıracak ki, onlar da cennette çeşitli nimetlere kavuşacaklarını bilsinler de cenneti hafife alıp savaşmaktan çekinmesinler.' Bunun üzerine Allah 'Ben ulaştırırım' dedi ve şu âyeti indirdi: **'Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanmayın; bilakis onlar Rabları katında diridirler ve rızıklanmaktadırlar.'** (Âl-i İmrân, 3/169)

6119- Mesrûk (ra)'dan:

Abdullah (b. Mes'ûd)'a **"Allah yolunda öldürülenleri ölüler sanmayın!"** (Âl-i İmrân, 3/169) âyeti hakkında sordum; şu cevabı verdi: "Biz de bunu Allah Resûlü'ne (sav) sorduk; şöyle buyurdu: "Onların (şehitlerin) ruhları yeşil kuşların içindedir. Bu kuşların Arş'ta asılı kandilleri vardır. Cennete uçup istedikleri gibi gezip dolaşırlar, sonra geri dönüp kandillerine konarlar. Rableri onlara bir bakış bakar ve şöyle buyurur: 'Bir şey arzuluyor musunuz?'

'Daha ne isteyeceğiz, cennette istediğimizi yiyip gezip tozuyoruz, çok güzel bir hayat sürdürüyoruz.' Allah aynı soruyu üç kere sorduktan sonra kendilerine devamlı sorulacağını anlayınca şöyle derler: 'Ya Rabbi senden dilediğimiz şudur; ruhlarımızı bedenimize tekrar döndür de yine senin yolunda savaşıp şehit düşelim.'Allah da

onların bundan başka dilekleri bulunmadığını görünce, onları o hal üzere bırakır."

Ayrıca Tirmizî şunu da ilâve etti: "Peygamberimiz'e bizden selâm ulaştır ve bizim ondan razı olduğumuzu, onun da bizden razı olduğunu kendisine ilet!"

6120- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Cennete giren hiç kimse dünyaya geri dönmek istemez. Yeryüzünde bulunan her şey orada da vardır. Ancak şehit, şehitlik mertebesinin yüksekliğini gördüğü için dünyaya on kere dönüp her seferinde öldürülüp şehit düşmeyi isteyecektir."

6121- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Peygamber (sav)'in yanında şehitten söz edildi; şöyle buyurdu:

"Şehidin yerdeki kanı kurumadan (cennetteki) iki eşi, yavrularını yitirmiş iki emziren kadın kılığında (yani büyük bir hasretle) kendisini karşılar. Her birinin elinde dünya ve içindekilerden daha hayırlı bir hulle (giysi) bulunur."

6122- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Sabrederek, mükafatımı bekleyerek, kaçmayarak son derece sabır ve tahammül göstererek Allah yolunda savaşırsam ve o savaşta öldürülürsem, acaba Allah tüm günahlarımı bağışlar mı?'

"Evet" buyurdu. Biraz bekledikten sonra 'Soru soran nerede?' diye sordu.

'İşte benim ve buradayım.'

'Biraz önce bana ne demiştin?'

'Kaçmadan, büyük bir sabır ve tahammülle Allah yolunda savaşırken öldürülürsem acaba günahlarım bağışlanır mı?' dedim.

'Evet, ama borç dışında. Zira az önce bunu Cibrîl (as) bana fısıldadı' buyurdu."

6123- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda öldürülmek bütün hataları örter, ancak borç müstesna. Zira Cibrîl, borç dışında, dedi. Peygamber (sav) de, borç dışında, buyurdu."

6124- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolunda öldürülmek bütün hataları örter, emanet hâriç: Namazdaki emanet, oruçtaki emanet, sözdeki emanet. Bunların en ağırı ise insanların emanetlerdir."

6125- el-Mikdâm b. Ma'dî Kerb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah katında şehidin altı hasleti vardır. İlk önce bağışlanır; cennette yerini görür; kabir azabından emin olur; **Feza-ı ekber** (Kıyametten) emin olur; bir yakutu dünya ve içindekilerden daha kıymetli olan yakutlardan kendisine taç giydirilir; yetmiş iki (ceylan gözlü) hurî ile evlendirilir; (kendisine) akrabalarından yetmiş kişiye şefaat etme hakkı verilir."

6126- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) buyurdu) "Şehit, aile ve akrabasından yetmiş kişiye şefaat edecektir."

6127- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dört tür şehit vardır: Sağlam bir imana sahibi, düşmanla karşılaşır, Allah'ın vaadini doğrular, öldürülünceye dek savaşır. İşte bu kişiye kıyamet günü (başındaki takkesi düşünceye kadar başını kaldırıp havaya bakarak) insanlar böyle bakacaklardır." (Hadisi le der ki:) Peygamber'in takkesini mi, yoksa Ömer'inkini mi kastetti, bilmiyorum

Yine sağlam bir imana sahip bir adam, düşmanla karşılaşır. Ancak sanki vücuduna bir diken batmış gibi korku içinde savaşır ve serseri bir oka hedef olup ölür. İşte bu adam ikinci derecede şehittir.

İnanmış bir adam, salih amel de işlemiş, günah da işlemiş ve bu hal üzere düşmanla karşılaşmış ve Allah'ın vâdini doğrulamış ve öldürülmüştür. İşte bu, üçüncü derecede bir şehittir.

Boğazına kadar günaha batmış, düşmanla karşılaşmış, Allah'ı vaadinde doğrulayarak çarpışmış ve şehit düşmüş bir mü'min kişi. İşte bu da dördüncü derece şehit olacaktır."

6128- Utbe b. Abdi's-Sülemî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Öldürülenler üç türdür: Canı ve malı ile Allah yolunda savaşan mü'min, düşmanla karşılaştığı zaman kıyasıya çarpışır. İşte bu Allah tarafından ciddi bir imtihandan geçirilmiş bir şehittir ki, Allah huzurunda Arş'ın altında olur, peygamberlerden, sadece peygamberlik mertebesi ile farklı olur.

Salih amel de işlemiş, kötü amelde de bulunmuş mü'min; Allah yolunda canı ve malı ile mücadele eder, düşmanla karşılaşır öldürülünceye dek savaşır. Günah ve hataları altında sıkılmış bir halde olur, sonra salladığı kılıç, günah ve hatalarını siler. Bu da cennete dilediği kapıdan sokulur.

Adam münafıktır; Allah yolunda mal ve canıyla savaşır, düşmanla karşılaşıp savaşırken öldürülür. İşte bu, cehenneme girer; çünkü kılıç nifâkı silmez." [Dârimî zayıf bir senedle.]

Dedi ki: "Elbise yıkandığı zaman buna masmasa denilir, yani sıkılır, demektir."

6129- el-Berâ (ra)'dan:

"Bir adam tam techizatlı olarak Peygamber (sav)'e gelip sordu: 'Savaşayım mı, müslüman mı olayım?'

'Önce müslüman ol, sonra savaş!' buyurdu. Adam müslüman oldu, savaştı ve öldürüldü. Bunun üzerine Pegamber (sav) onun hakkında şöyle buyurdu: 'Ameli az, ecri çok oldu'."

6130- Sahabeden bir adam (ra)'dan:

Bir adam dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Şehitler dışında neden diğer mü'minler kabirlerinde imtihana çekilirler?" Şöyle buyurdu: "Şehidin ölüm anında tepesinin üzerinde kılıç patırtısını hissetmesi imtihan olarak ona yeter."

6131- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehit ancak birinizin çimdikten duyduğu acı kadar bir acı duyarak ölür."

6132- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Arkadaşları mağlup olduktan sonra tekrar savaş alanına dönüp kılıç sallayarak şehit düşen adamdan Allah hoşlanır ve meleklerine şöyle seslenir:

'Kuluma bakın! Katımda olan mükâfatı arzulayarak (azabımdan da) çekinerek tekrar savaş alanına döndü ve kanını akıttı'."

Rezîn şu ilâveyi yaptı: "Onu bağışladığıma dair sizleri şahit gösteriyorum."

6133- Abdülhabîr b. Sâbit b. Kays, babasından, o da dedesinden:

"Ümmü Hallâd adında yüzü peçeli bir kadın Peygamber (sav)'e gelip Allah yolunda öldürülen oğlu hakkında sordu. (Orada bulunanlardan biri): 'Oğlunu sormaya yüzün peçeli olarak mı geldin?' diye sordu.

'Oğlumu kaybettiysem de utanma duygusunu hiçbir zaman kaybetmeyeceğim.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Oğlun, iki şehit ecrine nâil olmuştur.'

'Neden?'

'Çünkü onu Kitab ehli öldürmüştür' buyurdu.

6134- Sehl b. Huneyf (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'dan hulûs-i kalp ile şehitlik isterse, yatağında ölse bile, Allah onu şehitlerin mertebesine ulaştırır."

6135- Ebû Mâlik el-Eş'arî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda evinden ayrılır da ölür veya öldürülürse, şehittir. Atı kendisini yere atıp boynunu kırarsa ya da devesi yere atıp boynunu kırarsa yahut yılan ve saire tarafından sokulup öldürülürse ya da yatağında herhangi bir sebeple ölürse o şehittir ve ona cennet vardır."

6136- Hasnâ bn. Muâviye (r.anhâ)'dan: Amcam bana şunu haber verdi:

Peygamber (sav)'e dedim ki:

"Kim cennette olacak?" Şöyle buyurdu: "Peygamber cennette, şehit cennette, doğan (ve buluğa ermeden ölen) çocuk cennette ve diri diri toprağa gömülen (kız çocukları) da cennette olacaktır."

6137- Ebû'n-Nadr'dan, ona ulaştığına göre:

"Peygamber (sav) Uhud şehitleri hakkında şöyle buyurmuş: 'Ben, işte bunlar için bizzat şahitlik ederim.' Bunun üzerine Ebû Bekr demiş ki: 'Ey Allah Resûlü! Biz onların kardeşleri değil miyiz? Onlar gibi biz de müslüman olduk; onlar gibi biz de cihad ettik.'

'Evet ama benden sonra ne yapacağınızı bilmiyorum' buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekr ağladı, sonra yine ağladı, sonra şöyle dedi: 'Demek ki senden sonraya kalacağız!'"

6138- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehit üç çeşittir: Birincisi canını malını ortaya koyarak savaşa çıkar, ama ne öldürmek ne de öldürülmek ister, sadece müslümanların sayısının artmasını diler. Bu adam, ölür ya da öldürülürse, bütün günahları bağışlanır, kabir azabından emin olur, kıyametin dehşetinden de kurtulur, ceylan gözlü ile evlendirilir, izzet elbisesi giydirilir, başına da vakar tacı konur.

İkincisi: Sırf Allah rızası için karşılığını da Allah'tan bekleyerek öldürmek ve öldürülmemek gayesiyle çıkar. Bu niyet ve maksatla çıkan kişi eğer ölür ya da öldürülürse onun dizi, Allah'ın huzurunda, Muktedir Melik'in yanındaki sadakat koltuğunda oturan, Rahman'ın dostu İbrahim'in yanında olur.

Üçüncüsü: Sırf Allah rızasını umarak, öldürmek ya da öldürülmek gayesiyle çıkar. Bu kişi ölür ya da öldürülürse, kıyamet günü kılıcı omuzunda gelir. Diz üstü çökmüş olan halk: 'Çekilin yol açın, biz Allah yolunda kan akıtmış kimseleriz!' der. Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, bu sözü Rahman'ın dostu İbrahim'e ya da herhangi bir peygambere söylerse, bunu hak ettikleri için çekilip onlara yol verirler. Nihayet Arş'ın altındaki nur minberlerine gelip otururlar. İnsanlar arasında, Allah nasıl hüküm verecek, diyerek oradan insanları seyrederler. Ölüm dertleri olmaz. Berzahta da durmazlar, kıyamet gürültüsünü işitmezler, ne hesap, ne Mizan, ne Sırat gibi dert ve sıkıntıları bulunmaz. İnsanlar arasında nasıl hükmedildiğini seyrederler. Onlara diledikleri verilir. Kime şefaat etmek isterlerse bu yetki de kendilerine verilir. Cennetten istedikleri verildiği gibi cennette istedikleri yere de yerleşebilirler."

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

6139- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bir savaştaydı. Bir müslümanla bir müşrik karşılıklı mübâreze ettiler. Müşrik müslümanı öldürdü. Bir adam daha çıktı, müşrik onu da öldürdü. Sonra müslümanların tarafına doğru gidip Peygamber (sav)'in önünde durdu ve sordu: "Neden savaşıyorsunuz?'

'Bizim yolumuz insanlar Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur, Muhammed onun kulu ve elçisidir, diyerek şehadet edinceye kadar onlarla savaşmamız ve Allah'a karşı görevimizi tam olarak yerine getirmemizdir. Allah, hakkını vermese bile' buyurdu.

Adam bunun üzerine şöyle dedi: 'Çok güzel. İşte ben buna inandım' dedi. Sonra müslümanların yanından müşriklere gitti; onlara karşı kıyasıya savaştı ve öldürüldü. O da sonra oradan alınıp daha önce öldürdüğü o iki arkadaşının yanına konuldu.

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'İşte bunlar, cennet ehli içinde birbirlerini en çok sevecek olanlardır'."

6140- Sa'd b. Cunâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kara şehitleri, deniz şehitlerinden üstündür."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6141- Ümmü Harâm (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Deniz sallantısında kusan kişi için bir şehit ecri vardır. Denizde boğularak can verense iki şehit ecri alır."

6142- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Denizde bir savaş, (sevap bakımından) karadaki on savaş gibidir. Denizde rotasını şaşıran (gâzi), Allah yolunda kana bulanmış kimse gibi ecir alır." [İbn Mâce leyyin bir senedle.]

6143- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Beş (türlü) şehit vardır: Vebadan ölmüş kimse, karın ağrısından ölen, boğularak ölen, üzerine duvar yıkılarak ölen ve Allah yolunda ölüp şehit düşen."

6144- Safvan b. Ümeyye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Vebada ölen, karın ağrısından ölen, suda boğulan ve lohusalıkta ölen kimseler şehittir."

6145- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah yolundaki şehitlikten başka (diğer) şehitler yedidir: Vebadan ölen, karın ağrısından ölen, yangında ölen, zâtu'l-cenb hastalığından ölen, yıkıntı altında kalan, karnındaki çocuğuyla doğum yaparken ölen kadın."

Derim ki: Buradaki aynı aslındaki gibidir. Ölümle ilgili konunun (bâbın) ağlama alt başlığında ise, hadisi uzun bir metinle Câbir, Mâlik, Ebû Dâvud ve Nesâî şu lafızla rivayet etmişlerdir:

"Allah yolunda öldürülenler dışında şehitler yedidir: Vebadan ölen şehittir, boğularak ölen şehittir, zâtü'l-cenb hastalığından ölen şehittir, karın ağrısından ölen şehittir, yanarak ölen şehittir, yıkıntı altında can veren şehittir. Karnındaki çocuğu ile doğum esnasında ölen kadın da şehittir."

Bendeki Rezîn nüshasında ise şöyle geçmektedir:

Câbir b. Atîk şöyle bildirmiştir:

Allah Resûlü (sav), Abdullah b. Sâbit'i ziyarete geldi. Baygın halde yatıyordu, seslendi, cevap vermedi. Bunun üzerine: "İn-

nâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn. Ey Ebû'r-Rabî'! Allah'ın takdirine yenik düştük." Bunun üzerine kadınlar feryat ettiler.

İlgili hadisi nakletti, sonu şöyledir: "Karnındaki çocuğu ile ölen kadın da şehittir."

Böylece Rezîn'in bu nüshasında Câbir b. Abdullah değil de Câbir b. Atîk olduğu anlaşılmıştır. "Şehîde" sözünden de anlaşıldığına göre onun yanındaki hadis Mâlik, Ebû Dâvud ve Nesâî'nin lafzıyladır.

6146- Saîd b. Zeyd (ra)'dan:

(Allah Resûlü (sav) buyurdu): "Malı uğrunda öldürülen şehittir. Canı uğrunda öldürülen şehittir. Dini uğrunda öldürülen şehittir. Namusu uğrunda öldürülen de şehittir."

6147- Süveyd b. Mukarrin (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Haksız yere öldürülen de şehittir."

6148- Sahabeden bir adamdan:

"Cüheyne'den bir kabileye saldırdık. Müslümanlardan bir adam karşı taraftan bir adamı (düello için) istedi. Ona (müşrike) hamle yaptı, ama yanlışlıkla kendini öldürdü. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Müslümanlar topluluğu kardeşiniz (öldü!)' Hemen yanına gittiler ve onu ölmüş olarak buldular. Peygamber (sav) hemen onu elbisesi ve kanı ile sardı, namazını kıldırıp defnetti. Dediler ki: 'O şehit midir ey Allah Resûlü?' 'Evet, o şehittir, buna ben şahidim' buyurdu."

6149- el-İrbâd b. Sâriye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şehitlerle, yataklarında ölen kimseler, Rabbimiz katında vebadan ölenler hakkında tartışacaklardır. Şehitler: 'Onlar da bizim öldürüldüğümüz gibi öldürüldüler' diyecekler. Yataklarında ölenler ise: 'Hayır, bu kardeşlerimiz tıpkı bizim gibi yataklarında öldüler' diyecekler. Bunun üzerine Rabbimiz şöyle diyecek: 'Yaralarına bakın, eğer yaraları Allah yolunda öldürülenlerin yarasına benziyorsa mutlaka onlardandır.' Bakacaklar ve yaralarının onların yarasına benzediğini göreceklerdir."

6150- İbn Ömer (ra)'dan:

"Hz. Ömer, yıkandı, kefenlendi, namazı kılındı. O şehit idi. Allah ona rahmet etsin!"

CİHADIN VÜCÛBU, CİHADA NİYETTE SAMİMİYET VE ÂDÂBI

6151- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İyi olsun, kötü olsun her komutanla birlikte savaşmanız üzerinize vâciptir. İyi olsun, fâcir olsun her lâyık olan müslümanın arkasında namaz kılmak da size vâciptir. Hatta (imam) büyük günah işlemiş olsa bile."

6152- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müşriklere karşı, mallarınız, canlarınız ve dillerinizle savaşın!"

6153- Aişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Artık fetihten sonra hicret yoktur. Lâkin cihad ve niyet vardır. Savaşa çağırıldığınız zaman tereddüt etmeyin, koşup katılın!"

6154- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim savaşmadan, savaşmayı da içinden geçirmeden ölürse (kendisinde) münafıklıktan bir parça (olduğu halde) ölmüş olur."

İbnü'l-Mübârek şöyle dedi: "Bu hususun Peygamber (sav)'in zamanına mahsus olduğunu sanıyoruz."

6155- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim savaşa katılmazsa, katılacak birini donatmazsa ya da savaşa katılan kimsenin çoluk çocuğuna bakmazsa, kıyamet gününden önce bir felâketle karşılaşır."

6156- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin! Eğer karşılaşırsanız sabredip dayanın."

6157- Seleme b. Nüfeyl el-Kindî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanında oturuyordum; bir adam gelip şöyle dedi:

'İnsanlar atlarını bıraktılar, silahlarını da bıraktılar ve: 'Artık cihad yoktur, her türlü savaş bitmiştir' dediler.' Allah Resûlü (sav) bunun üzerine onlara dönüp şöyle buyurdu: 'Yalan söylemişlerdir. Savaş gelmiştir, ümmetimden bir kısım insanlar, devamlı olarak hak üzere savaşacaklardır. Allah bazı kavimlerin kalplerini onlara kaydıracak ve onları onlardan rızıklandıracaktır. Bu, kıyamete kadar böyle devam edecektir."

6158- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Veresiye pahalı satıp, peşin daha ucuz geri almak suretiyle alış veriş yaptığınız, öküzlerin kuyruğunu tutarak rençberlikle yetinip cihadı terk ettiğiniz zaman, Allah size perişanlığı musallat eder ve tekrar dininize dönünceye kadar onu üzerinizden atamazsınız."

6159- Ebû Ümâme (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir demir para veya ekin aletlerinden birini gördü ve şöyle buyurdu:

'Bu, bir kavmin evine girdiği zaman, Allah oraya zilleti sokar'."

6160- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, şecaat (kahramanlık) için savaşan, hamiyet (eşi, dostu) için savaşan ve gösteriş için savaşanlardan hangisinin Allah yolunda olduğu soruldu.

Şöyle buyurdu: 'Allah'ın kelimesinin (dininin) yücelmesi için savaşan kimsenin savaşı Allah yolundaki savaştır'."

6161- Ebû Ümâme (ra)'dan:

"Bir adam, Peygamber (sav)'e gelerek şöyle dedi: 'Hem şöhret, hem de ecir almak için savaşa katılan ve savaş eden adam hakkında ne buyurursun?'

'O hiçbir şey alamaz.' Adam üç kere aynı soruyu tekrarladı, her seferinde: 'Onun için bir şey yoktur' buyurdu. Sonra şunu ilâve etti: 'Allah sırf kendi rızası için olmayan hiçbir ameli kabul etmez. O ancak sadece kendi rızası için olan ve ihlasla yapılan amelleri kabul eder'."

6162- Ubâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah yolunda sadece deve elde etmeye niyet ederek savaşırsa o ancak niyet ettiği şeye kavuşur."

6163- Şeddâd b. el-Hâd (ra)'dan:

"Bedevîlerden bir adam gelip Peygamber (sav)'e iman ederek tâbi oldu. Sonra dedi ki: 'Seninle birlikte hicret edebilir miyim?' Allah Resûlü (sav) onu, ilgilenmesi

için ashâbından birine teslim etti. Savaş olunca Peygamber (sav), bir miktar ganimet elde etti. Peygamber (sav), ganimetleri ashâbına taksim etti. Ona da ayırdı. O adam ashâbın koyunlarını otlatıyordu. Evine dönünce onun hissesini de vermek istediler. Adam: 'Bu nedir?' diye sorunca: 'Ganimetten sana düşen paydır' dediler. Onu alıp Peygamber (sav)'in yanına getirdi ve: 'Bu nedir?' diye sordu.

'Bunu da sana ayırdım' buyurdu. Bunun üzerine adam şöyle dedi:

'Ben sana bunun için tâbi olmadım; — boğazını göstererek— bana ok atılıp buradan isabet almam, ölmem ve dolayısıyla cennete girmem için sana katıldım' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) de şöyle buyurdu: 'Eğer bu adam bunu içten söylemişse mutlaka Allah onu doğru çıkaracaktır.'

Sonra tekrar savaş başladı, adam kıyasıya çarpıştı ve dediği yerden isabet aldı ve şehit düştü. Adamı hemen alıp Peygamber (sav)'e getirdiler.

'Bu adam o mudur?' diye sordu; 'Evet' dediler. Şöyle buyurdu:

'O, Allah'a karşı doğru söyledi ve sözünde durdu. Allah da onu doğruladı ve dileğini yerine getirdi.' Sonra onu cübbesine sardı, önüne alıp namazını kıldı ve namazında, mübârek ağzından şu sözler duyuldu: 'Allahım! Bu kul, senin yolunda muhâcir olarak çıktı. Şehit olarak öldürüldü. Ben buna şahidim'."

6164- Abdurrahman b. Ebî Ukbe'den, o da İran'lılardan bir azatlı olan babasından:

"Uhud'da Peygamber (sav) ile bulundum. Müşriklerden bir adama vurdum; bu esnada: 'Al sana, ben Fârisî kölesiyim' dedim. (Beni işitmiş olacak ki) Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Ben Ensârî kölesiyim deseydin olmaz mıydı?'"

6165- Kays b. Ubâd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in ashâbı, savaşta çarpışırken bağırmaktan hoşlanmazlardı."

6166- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ve askerleri (sefer esnasında) yükseklere (tepelere) çıktıkları zaman '**Allahü ekber!**' derlerdi. Aşağıya indikleri zaman ise '**Sübhanallah!**' derlerdi. İşte namaz da buna göre vaz'edilmiştir."

6167- Semure (ra)'dan:

"Muhâcirlerin parolası Abdullah; Ensâr'ınki ise Abdurrahman idi."

6168- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

Peygamber (sav), bir keresinde Ebû Bekr'i bize kumandan yaptı. Öldürmek için müşriklerden bazı insanlara saldırı planları hazırladık. O gece sadece kendi başıma yedi ev halkını öldürdüm. Şiârımız (parolamız) 'Öldür, öldür!' —diğer rivayette— ey Mansûr öldür!' idi."

6169- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bir bölgede savaştığı zaman başka bir yeri kendisine siper yapıp gizlenir ve şöyle derdi: 'Savaş hiledir'."

6170- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav), savaşırken şöyle derdi: "Allahım! Sen benim dayanağımsın, yardımcımsın. Senin yardımınla düşmanın oyununu bozarım. Senin yardımınla saldırırım ve seninle düşmana karşı savaşırım'."

6171- el-Mühelleb (ra)'dan, o da Peygamber (sav)'den duyan birinden:

"Eğer düşman size gece baskın yaparsa şöyle deyin: '**Hâmîm lâ yunsarûn**'."

6172- Muâz (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Savaş iki türlüdür: Birincisi kişinin Allah rızasını talep ederek yaptığı savaştır. Bu maksatla savaşan kimse imama itaat eder, kıymetli malını harcar, arkadaşlarına kolaylık gösterir ve fesattan kaçınır. O kişinin uyuması da uyanıklığı da ecirdir. Ancak böbürlenmek, gösterişte bulunmak için çarpışmak, imama âsi gelmek ve yeryüzünde fesat çıkarmak için savaşan kişi ise yeteri kadar (sevapla) bile dönmez."

6173- İbn Ömer (ra)'dan:

Bir adam dedi ki: "Allah için kendimi satmak istiyorum, öldürülünceye dek savaşmayı arzuluyorum." İbn Ömer'in cevabı şöyle oldu:

"Yazık sana, hani şartların nerede? Nerede Cenab-ı Hakk'ın **'Tevbe edenler, ibadet edenler...'** kavli?" (Tevbe, 9/112)

6174- Muhammed b. el-Haccâc b. Hüseyin b. es-Sâîb b. Ebî Lübâbe (dedi ki:) Babam, dedemden bana nakletti:

"Bedir günü Peygamber (sav): 'Düşmanla karşılaştığınız zaman nasıl savaşacaksınız?' dedi.

Bunun üzerine Âsım b. Sâbit: 'Ey Allah Resûlü! Düşman bize ok atarak saldırırsa biz de ok atarak saldırırız, eğer bize yaklaşıp taşla savaşırsa biz de bir taş elimizde iki taş kucağımızda ona saldırırız. Daha da yaklaşıp mızrak kullanırlarsa biz de mızraklarımızla hücum ederiz. Mızrak savaşı bitince, bu defa kılıçlarımızı çeker hücum ederiz' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Zaten savaş da böyle olur. Kim savaşırsa, Âsım('ın tarif ettiği) gibi savaşsın.'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. Râvisi Muhammed b. el-Haccâc'ın hâli bilinmemektedir.]

6175- Mâlik (ra)'dan:

Bana ulaşan habere göre Ömer şöyle derdi: "Mü'minin şerefi takvasıdır, dini soyudur, iyiliği ise ahlâkıdır. Cesaret ve korkaklık Allah'ın dilediğine verdiği tabiatlardır. Korkak olan, babasından da annesinden de kaçar. Cesaretli kişi ise bir daha evine dönmeyecekmiş gibi canla başla savaşır. Öldürülmek de ölümlerden bir ölümdür. Asıl şehit, kendini Allah'a adayan ve karşılığını ancak O'ndan bekleyendir."

CİHADIN SEBEP VE HÜKÜMLERİ

6176- Büreyde (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir ordu ya da müfrezenin başına bir komutan atadığı zaman, kendisine Allah'tan korkmasını, beraberindeki müslümanlara iyi davranmasını tavsiye edip şöyle derdi: 'Allah'ın adıyla, Allah'ın yolunda (rızası için), Allah'ı inkar edenlere karşı savaşın! Savaşın, ama aşırıya kaçmayın, (ganimete) hıyanette bulunup zulmetmeyin, düşman ölülerinin azalarını kesmeyin, çocukları öldürmeyin! Müşriklerden düşmanınla karşılaştığın zaman, onları şu üç hususa çağır: Hangi birini kabul ederse, onlara dokunma ve kabul et! Önce onları İslâm'a çağır, kabul ederlerse, ilişme! Sonra onlara kendi ülkelerinden muhâcirlerin ülkesine göç etmelerini teklif et ve onlara şunu bildir: Eğer bunu yaparlarsa, muhâcirlerin menfaatine olan her şey onların da menfaatine; muhâcirlerin zararlarına olan her şey onların da zararlarına olacaktır. Eğer hicret etmeyi kabul etmezlerse: Onların artık müslümanların bedevîleri gibi olacaklarını bildir. Mü'minlere uygulanan Allah'ın hükmü onlara da uygulanacaktır. Müslümanlarla beraber cihad etmedikçe onlar için ne ganimet vardır, ne de fey'. Buna da razı olmazlarsa, onlardan cizye iste! Kabul ederlerse ne âlâ,

sen de razı ol ve kabul et! Onlara ilişme! Eğer cizyeyi de kabul etmezlerse, Allah'tan yardım isteyerek onlarla savaş!

Bu durumdaki bir kale halkını muhasara edip de içindekiler senden, Allah'ın ve Peygamberin zimmetini (ahid ve emanını) isterlerse, onlar için Allah ve Peygamberinin zimmetini verme. Kendi ve arkadaşlarının zimmetini ver! Çünkü kendi ve arkadaşlarının zimmetlerini çiğnemeniz, Allah ve Resûlü (sav)'in zimmetini çiğnemekten daha hafiftir.

Eğer bir kaleyi muhasara edip de senden, onlara Allah'ın hükmünü tatbik etmeni isterlerse, (bunu) uygulama, kendi hükmünü uygula! Çünkü onlar hakkında, Allah'ın hükmüne isabet edip edemiyeceğini bilemezsin."

6177- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav) bir ordu gönderdiği zaman, şöyle derdi:

"Haydi Allah'ın adıyla yürüyün! Yaşlı insanları, çocukları, kadınları öldürmeyin! Aşırı hareketlerden kaçının ve ganimetleri bir araya toplayıp (halinizi) düzeltin, iyilikle muamele edin. Çünkü Allah iyi davrananları sever."

6178- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Mustalik oğullarına hücum etti. Onlar gelişinden habersizdiler. Hayvanları suluyorlardı. Savaşanlarını öldürdü, kadın ve çocuklarını esir aldı. O gün (hanımı) Cüveyriye'yi de elde etmişti."

6179- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Müşriklerin yetişkinlerini öldürün! Tüyü bitmemiş olanları bırakın!"

6180- Yahya b. Saîd (ra)'dan:

"Ebû Bekr (ra), Şam'a bir ordu gönderdi. Onları uğurlamak üzere beraberlerinde yürüdü. Ordunun dörtte birine kumandanlık eden Yezid b. Ebî Süfyan'la yürüdü. Yezîd, Ebû Bekr'e dedi ki: 'Ya sen de bin, ya da ben hayvandan ineyim.' Şu cevabı verdi: 'Ne sen ineceksin, ne de ben bineceğim. Ben adımlarımı Allah'dan sevap umarak atıyorum.' Sonra şunu ilâve etti: 'Kendilerini Allah için inzivaya çektiktiklerini iddia eden bir topluluk bulacaksın, onlara ilişme, bırak! Sonra saçlarını ortalarından bağlayan bir toplulukla karşılaşacaksın, onlara kılıçla saldır ve öldür! Sana şu on şeyi tavsiye edeceğim: Kadın, çocuk ve ayakta zor duran ihtiyarı öldürme, meyve veren ağaçları kesme, mamur binaları yıkma, koyun ve develeri sadece yemek için kes, arıları yakma, kovanlarını tahrip etme! İhanet etmeyin ve korkaklık göstermeyin!'"

6181- Nu'mân b. Mukarrin (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile birçok savaşta bulundum. Tanyeri ağarınca güneş doğuncaya kadar savaş yapmazdı. Güneş doğduktan sonra öğleye kadar savaşırdı. Güneş batıya doğru zeval buluncaya dek savaşı durdururdu. Güneş zâil olduktan sonra ikindiye kadar savaşırdı. Sonra ikindiyi kılana kadar savaşı durdururdu.

Sonra (ashâb) şöyle diyerek savaşırdı: 'İşte bu vakitlerde zafer rüzgârları eser, mü'minler de namazlarında askerlerine dua ederler'."

6182- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), sabah olunca erkenden hücum ederdi, ezan dinlerdi, ezan duyduğu takdirde savaşı durdururdu. Aksi halde hücum ederdi. Bir adamın '**Allahü ekber, Allahü ekber!**' dediğini duydu; şöyle dedi: 'O, fıtrat üzeredir.' Sonra Adam: '**Eşhedü en lâ ilâhe illallah**' deyince, 'İşte şimdi ateşten çıktın ve kurtuldun'

dedi. Bir de baktı ki ezan okuyan kişi, bir keçi çobanı imiş."

6183- İsâm el-Müzenî, babasından:

"Peygamber (sav), bir ordu ya da müfreze gönderdiği zaman şöyle buyururdu:

'Mescid gördüğünüz, ya da bir müezzinin ezanını duyduğunuz zaman, orada hiç kimseyi öldürmeyin!'"

6184- Cübeyr b. Hayye (ra)'dan:

"Ömer insanları müşriklerle savaşmak üzere İran'ın büyük şehirlerine gönderdi. Bunun üzerine Hürmüzân müslüman oldu. (Daha sonra Ömer:) 'Seninle bu hususta istişare edeceğim. Ne dersin?' dedi ve şunu ilâve etti:

'Müslümanlarla savaşan müşrikler iki kanatlı, iki ayaklı ve bir başlı kuşa benzer. Kanatlarının biri kırılırsa iki ayak, bir baş ve bir kanadı ile ayakta durur. Eğer diğer kanadı da koparsa bu defa bir baş iki ayakla yaşar durur. Başı giderse, iki ayak da, iki kanat da gider. Baş; Kisrâ'dır; kanatların biri Kayser, diğeri ise Fâris'tir. Müslümanlara emret; önce Kisrâ'ya gitsinler!'

Cübeyr b. Hayye dedi ki: Ömer bizi hazırladı ve Nu'mân b. Mukarrin'in komutasında bizi uğurladı. Düşman toprağına ayak bastığımızda, Kisrâ'nın komutanı kırkbin kişi ile karşımıza çıktı. Tercüman ayağa kalkıp: 'Biriniz benimle konuşsun!' dedi. el-Muğîre (b. Şu'be) dedi ki:

'Haydi istediğini sor!'

'Siz necisiniz?' diye sordu. O şu cevabı verdi:

'Biz Araplardan bir topluluğuz. Çok büyük bir sıkıntıdaydık; büyük bir belâda idik; açlıktan derimizi emiyor, çekirdek yiyorduk. Kıldan ve deve tüyünden yapılmış kaba elbiseler giyip ağaç ve taşa tapıyorduk. Biz böyle perişan bir haldeyken, göklerin ve yerlerin Rabbi bize, kendi aramızda, babasını ve annesini tanıdığımız bir Peygamber gönderdi. Rabbimizin elçisi olan Peygamber bize, Allah'a inanıp ibadet edinceye ya da cizye verinceye kadar sizinle savaşmamızı emretti. Rabbimizden bize getirdiği emir doğrultusunda, yani O'nun adına bizlere şunu bildirdi: Bu uğurda (savaşta) bizden kim öldürülürse cennete girer ve orada görülmemiş nimetler içinde yaşar. Bizden geri kalanlar da sizi esir ederek hükümran olur.' Sonra Nu'mân şöyle dedi: 'Belki de Allah sana bunun gibi pek çok savaşı Peygamber'le birlikte göstermiştir. Şimdi sabır ve teenni size pişmanlık vermeyecektir. Ben de Peygamber (sav) ile birlikte savaşta bulundum; sabahleyin savaşmadığı zaman, rüzgârın esmesini ve namaz vaktinin gelmesini beklerdi'."

6185- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Huzeyl'in Lihyân oğullarına bir elçi gönderdi. Şöyle dedi: 'Her iki adamdan biri (savaş için) çıksın!' Savaşa katılmayanlar için şöyle dedi: 'Hanginiz savaşa katılanın ardından onun çoluk çocuğuna ve malına göz kulak olursa, harbe katılanın sevabının yarısı kadar sevap alır'."

6186- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bizi bir müfreze içinde gönderdi. (Bazı) askerler tamamen bozguna uğrayıp dağıldılar. Medine'ye geri dönüp gizlendik. Sonra aramızda: '(Kaçtığımız için) helâk olduk' dedik. Sonra Allah Resûlü (sav)'e geldik ve dedik ki: 'Biz savaştan kaçanlarız.' Şöyle buyurdu: 'Aksine siz tekrar savaşa dönen kimselersiniz ve ben sizin birliğinizdenim'."

6187- Abdullah b. Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Ensâr'dan bir ordu İran topraklarında komutanlarla beraberdi. Ömer her sene on-

ların arkalarından takviye kuvvetleri göndererek, orduyu değiştirirdi. Bir ara unuttu ve takviye göndermedi. Derken değişme süresi geçince oradaki askerler geri dönüp geldiler.

Onlara çok kızdı ve cezalandıracağını söyledi. Peygamber (sav)'in ashâbı olan bu askerler şöyle dediler: 'Ey Ömer! Sen bize ilgisiz kaldın ve Resûlullah'ın (sav) bizim hakkımızdaki (sınırda bulunan) gazilerin arkasından (nöbet teslim almak üzere) başka bir askeri birlik gönderileceğine dair emrini terkettin' dediler."

6188- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim iki kişiden kaçarsa firar etmiş sayılır, kim üç kişiden kaçarsa firar etmiş sayılmaz."

6189- Necde b. Âmir el-Harûrî (ra)'dan:

"O, İbn Abbâs'a 'Peygamber (sav) kadınları savaşa götürür müydü?' diye yazdı. "Ayrıca onlara hisse ayırır mıydı? (Savaşta) çocukları öldürülür müydü? Yetimin yetimliği ne zaman biterdi? Humus (beşte bir) kimin hakkıdır?' diye sordu. İbn Abbâs şu cevabı verdi: 'İlmi gizlemiş olmayacağımı bilseydim ona cevap yazmazdım. 'Peygamber (kadınları savaşa götürür müydü?' diye soruyorsun. Onları savaşa götürürdü. Kadınlar savaşta yaralıları tedavi ederlerdi, ganimtten de nasiptar olurlardı. Ama onlar için belirli bir hisse belirlememiştir. Harbte çocukları öldürmezdi. Sakın sen de çocukları öldürmeyesin! Ancak Hızır gibi ileride zararlı olacağını bilirsen, sen de onun gibi öldürebilirsin'."

Diğer rivayette şu ek yer almaktadır:

"Mü'mini kâfirden ayırır, kâfiri öldürürsün, mü'mini bırakırsın. Yetime gelince; hayatım hakkı için, kişinin sakalı biter de hâlâ alıp vermesini beceremez. Ama kendi çıkarını ve herkes gibi kârını zararını bilecek bir durumda ise işte o zaman onun yetimliği sona erer. Humusa (beşte bire) gelince; biz: 'O, bize aittir' diyoruz, ama halkımız buna razı olmuyor."

6190- Diğer rivayet:

"Necde, (İbn Abbâs'a) mektup yazdı. Birçok hususta ve köle hakkında sordu; 'Kölenin ganimetten payı var mıdır?' İbn Abbâs cevap verdi:

'Ahmaklıkla suçlanırım korkusu olmasaydı yazmazdım: Köleye de ganimetten verilir'."

6191- Nesâî, Yezîd b. Hürmüz'den:

"İbn Abbâs'ın Necde'ye olan cevabî mektubunu ben yazdım. O mektupta şöyle diyordu: 'Bana **Zü'l-Kurbâ**'nın (yakınların) payı kime verilecek diye soruyorsun.

'Pay bizim ehl-i beytindir. Ömer bu payı bize vermek için çağırdı, o paradan dullarımızı evlendirmek, muhtaçlarımıza vermek, borçlarımızı ödemek istedi; kabul etmedik, kendi elimize teslim edilmesini istedik, o da bunu kabul etmedi. Bunun üzerine biz bunu ona bıraktık'."

6192- er-Rubeyyi' bn. Muavviz (r.anhâ)'dan:

"Biz de Peygamber (sav) ile birlikte, askerlere su taşımak, onlara hizmet etmek, ölü ve yaralıları Medine'ye taşımak için savaşa giderdik."

6193- Ümmü Atiyye (r.anhâ)'dan:

"Ben Peygamber (sav) ile birlikte yedi kere savaşa gittim. Bineklerinin arkasından gider; yemeklerini pişirir, yaralılarını tedavi eder, hastalarına bakardım."

6194- Hamza el-Eslemî (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), onu bir müfrezeye komutan yaptı. (Hamza dedi ki): O müfreze ile yola çıktım; bana buyurdu ki:

'Falanı bulur, yakalarsanız ateşe atıp yakın!' Ayrılır ayrılmaz arkamdan seslendi, geri döndüm; şöyle buyurdu: 'Falanı bulur yakalarsanız, öldürün! Ateşte yakmayın! Çünkü ateşte yakmak ancak ateşin Rabbine mahsustur'."

6195- Üsâme (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav) ona şöyle demiş: "Sabahleyin Übney'e baskın yap ve yak!"

Ebû Müshir'e denildi ki: "Übney nedir?" Cevap verdi: "Evet haklısınız, bunu biz daha iyi biliriz. O, (bildiğiniz) Filistin'deki Yübnâ'dır."

6196- İbn Ya'lâ (ra)'dan:

"Abdurrahman b. Hâlid b. el-Velîd'le beraber savaşa çıktık. Kendisine düşmandan dört kişi getirildi. Onları aldı; hedef alınarak ok ile öldürülmelerini emretti."

6197- Diğer rivayet: "Oka hedef alarak öldürüldüler." Ebû Eyyûb el-Ensârî bunu duyunca şöyle dedi: "Peygamber (sav)'in kişinin hedef alınarak öldürülmesini yasakladığını ve şöyle buyurduğunu duydum: 'Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki: 'Bir tavuğu bile hedef alarak öldürmem.' Abdurrahman b. Hâlid bunu duyunca tam dört köle azat etti."

6198- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gaziler, bir ganimet elde ederlerse, âhiret ecirlerinin üçte ikisi kendilerine peşin olarak verilir, üçte biri kalır. Ganimet elde edemezlerse, ecirleri tam verilir."

6199- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Medine'de bazı kimseleri bıraktınız, yürüdüğünüz her yürüyüşte, kat ettiğiniz her mesafede, harcadığınız her kuruşta onların da payı olmuştur." Dediler ki: "Onlar Medine'dedirler, bizimle beraber olmaları (ve pay almaları) nasıl mümkün olur?" "Olur, çünkü onları size katılmaktan mazeretleri alıkoymuştur" buyurdu.

6200- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rabbimiz, bukağılarla bağlı olarak cennete sürüklenen bir toplumdan hoşnut olmuştur." (Ebû Dâvud diyor ki:) Bu sözüyle zincirlere vurulan esirlerin Müslüman olup cennete götürülmelerini kastetmiştir.

6201- Enes (ra)'dan:

Eslem'den bir delikanlı dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Ben savaşa katılmak istiyorum; ancak techizatım yok." Şöyle buyurdu: "Haydi falana git! O savaşa hazırlık yapıp techizat edindi; fakat hastalandığı için gidemiyor, ondan iste de seni donatsın." Hemen o adama gitti ve dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'in sana selâmı var, senin techizatını bana vermeni emrediyor." Hemen hanımına dönerek şöyle dedi: "Hanım! Bu adama techizatımı ver! Hiç bir şeyi vermemezlik etme! Çünkü bir şeyi gizleyip vermezsen o sana kesinlikle mübârek olmaz. —Bereketini göremezsin—"

6202- Semure (ra)'dan, dedi ki:

"Sözün bundan sonrasına gelince, Peygamber (sav) atlarımıza 'Allah'ın atları' adını vermiştir. Bir korkuya kapıldığımızda böyle derdi. Yine bir korkuya kapıldığımızda, bizlere birlik olmamızı, savaşırken sabır, tahammül ve sükûnet göstermemizi emrederdi."

6203- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En hayırlı arkadaş (grubu) dört kişiliktir; en hayırlı müfreze dörtyüz kişilik müfrezedir. En hayırlı ordu da dörtbin kişilik

ordudur. Onikibin kişilik ordu yenildiği zaman az oldukları için yenilmiş değildir."

6204- Ebu Ümâme (ra)'dan:

"Yemin olsun ki fâtihin, kılıçları ne altın idi, ne de gümüş. Kılıçlarının süsü sadece kınlarına ve kabzalarına bağlanan sırımla kalay ve demirden ibaretti."

6205- Ebû Talha (ra)'dan:

"Peygamber (sav) (savaşta) bir kavmi mağlup ettiği zaman, (fethedilen yerdeki bir) arsada üç gece konaklardı."

6206- İbn Ömer (ra)'dan:

O, Allah yolunda bir şey verdiği zaman arkadaşına şöyle derdi:

"Vâdi'l-Kura'ya ulaştığın zaman onu ne yaparsan yap, (istediğin gibi harca) sana aittir."

6207- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

"Sakîf, Ukayloğullarının müttefiki ve dostları idi. Sakîf, sahabeden iki kişiyi esir aldı; sahabe de Ukayloğullarından bir adamı esir aldılar. Onunla beraber Adbâ adlı deveyi de elde ettiler. Adam elleri bağlı iken Peygamber (sav) onun yanına geldi. Bunun üzerine şöyle dedi: 'Ey Muhammed!' "Nedir ne istiyorsun, beni ve hacıları geçen (bu deveyi) niçin tutuyorsun?" diye sordu."

'Seni işbirliği yaptığın Sakîf'in cinayeti yüzünden yakaladım' buyurdu ve yanından ayrıldı. Ardından yine 'Ey Muhammed, ey Muhammed!" diye seslendi. Peygamber (sav) son derece merhametli idi. Onun için dönüp yanına gitti. 'Ne istiyorsun?' diye sordu. 'Ben müslümanım' dedi.

'Eğer sen bunu bu iş başına gelmeden önce deseydin tamamiyle kurtulurdun' dedi ve ayrılıp gitti. Yine arkasından: 'Ey Muhammed, ey Muhammed!' diye seslendi.

Hemen geldi ve sordu: 'Şimdi ne istiyorsun?'

'Ben açım, doyur beni, susuzum su ver bana!' dedi.

'İsteğin bu mu?' dedi. Sonra o adamı, onlara fidye olarak verdi, karşılığında sahabeden o iki adamı aldı.

Ensâr'dan bir kadın esir düşmüş, ünlü Adbâ adlı deve de düşman tarafından kaçırılmıştı. Kadın bağlı idi. Halk develerini (evlerinin önlerinde) dinlendirirken kadın bir gece bağlarından kurtuldu. Hangi devenin yanına vardı ise deve böğürdü, ona binemedi. Sonunda Adbâ'nın yanına vardı, o böğürmedi. O olgun, sağlam tabiatlı, uysal bir deve idi. Bu nedenle ona bindi ve oradan kaçtı. Derken insanlar bunun farkına vardılar, ardına düştüler. Kadın yakalanmamak için Allah'a o deveyi adadı: 'Ya Rabbi! Medine'ye sağ salim varırsam bu deveyi senin için kurban edeceğim' dedi. Nihayet deve üstünde Medine'ye varıp kurtulunca insanlar onu gördüler ve deveyi tanıdılar. Deve Allah Resûlü (sav)'in Adbâ adındaki devesiydi. Kadın dedi ki: 'Ben bunu adadım, keseceğim.' Allah Resûlü (sav)'e bildirdiler. Peygamber, hayret içinde: **'Sübhanallah!** Eğer kurtulursa bunu kesecekmiş, çok kötü bir adak bu! Böyle bir adak olmaz. Çünkü masiyeti gerektiren şeyde yapılan adak ile kulun sahibi olmadığı şeyde yaptığı adak yerine getirilmez' buyurdu."

6208-İbn Abbâs (ra)'dan:

"Müşrikler, bir müşriğin cesedini satın almak istedi. Peygamber (sav), cesedin onlara satılmasına karşı çıktı."

6209- Fîrûz ed-Deylemî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e el-Esved el-Anesî'nin başını getirdim."

6210- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), onu bir müfrezenin başında Zâtu's-Selâsil'e gönderdiği zaman Amr, üç gün ateş yakmalarını yasakladı.

Düşmanı yendiğinde de ordusunu onları takip etmekten menetti. Döndüklerinde bu durumu Peygamber (sav)'e şikayet ettiler. Amr şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Azdılar. Onun için düşmanın arkasından kovalamalarını hoş karşılamadım, belki düşman onlara bir şey verip merhametlerini çekebilirdi. Bunu da düşündüm. Üç gün ateş yakmalarını yasaklamamın sebebi ise, düşmanın bizi görüp de az oluşumuzun farkına varmamasını sağlamaktı."

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) bu davranışını beğendi ve övdü."

6211- Nâfi' (ra)'dan:

"İbn Ömer'in bir kölesi kaçtı. Bir de at kaçtı, ikisi de müşriklerin eline geçti. Sonra müslümanlar onları yenince, atla köle tekrar Abdullah b. Ömer'e geri verildi. Bu, ganimetler taksim edilmeden önce yapıldı."

EMANET, BARIŞ, CİZYE, AHDİ BOZMAK VE HIYANET

6212- Osman b. Ebî Hâzım, babasından, o da dedesi Sahr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Sakîf'le savaştı. Sahr bunu duyunca (Resûlullah'a yardım için), atına binip gitti, orası henüz fethedilmemişti. Peygamber (sav)'i geri dönmüş olarak buldu. Öte yandan Sahr düşman o köşkten aşağıya inip Allah Resûlü (sav)'in hükmüne razı oluncaya kadar oradan ayrılmamak (kuşatmayı kaldırmamak) için Allah'a söz verdi. Sonunda boyun eğdiler ve Peygamber (sav)'in hükmüne razı oldular. Bunun üzerine Sahr bir mektupla Peygamber (sav)'e durumu bildirdi: 'Ey Allah Resûlü! Senin hükmüne razı oldular, onları süvariler ile sana getiriyorum.' Peygamber (sav) 'Namaz toplayıcıdır' diye seslenmelerini emretti. Kahramana (Sahr'a) on defa şu duayı etti: 'Allahım! Şu kahramanın atlarına ve adamlarına bereket ver!' Sonra halktan bir grup geldi. el-Muğîre b. Şu'be söz alarak dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Sahr halamı, müslüman olduktan sonra yakalamış.' Hemen onu çağırıp şöyle buyurdu: 'Ey Sahr! Bir kavim müslüman olduğu zaman canları ve kanları korunmuş olur; haydi Muğîre'ye halasını salıver!' O da onu hemen Muğire'ye verdi.

Sahr, Peygamber (sav)'den İslâm'dan kaçan Süleym oğullarının suyunun kendisine verilmesini istedi. 'Ben ve halkım oraya yerleşeyim' dedi. Çünkü onlar kaçıp gitmişlerdi. Peygamber (sav) de orayı ona verdi. (O kavmi ile birlikte oraya yerleşti) Derken çok geçmeden asıl sahipleri olan Süleymoğulları müslüman oldular ve gelip yerlerini Sahr'dan geri istediler. Sahr razı olmayınca, doğru Peygamber (sav)'e gidip şikayette bulundular. Allah Resûlü (sav) hemen Sahr'ı çağırtıp şu emri verdi:

'Ey Sahr bir kavim müslüman olduğu zaman malları ve canları güvende olur. Haydi sularını (ve yerlerini) geri ver!'

'Pekâlâ, ey Allah Resûlü!' dedi. O anda Sahr'ın elinden suyu geri almasından dolayı Peygamber (sav)'in renginin utançtan genç kız yüzü gibi kırmızı renge dönüştüğünü gördüm."

6213- Yezîd b. Abdullah (ra)'dan:

"Basra'da idik, saçıbaşı dağınık bir adam elinde kırmızı bir deri parçası olduğu halde çıkageldi. Dedik ki: 'Çöl halkından gibisin.'

'Evet.'

'Elindeki deri parçasını bize ver!" dedik.

Onu bize verdi. Bir de baktık ki o deri parçasında şu yazılı:

"Allah Resûlü Muhammed'den, Züheyr b. Akyaş oğullarına. Eğer Allah'tan başka bir ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederseniz, namaz kılıp zekât verirseniz, ganimetten de beşte birini, Allah Resûlü'nün hissesini ve Safiyy (komutanın) payını verirseniz, Allah ve Resûlü'nün güvencesi içindesiniz.'

Dedik ki: 'Bu kitabı (senedi) kim yazdı(rdı)?'

'Peygamber (sav)' dedi."

6214- Âmir b. Şehr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), çıktığı zaman, Hemdân kabilesi bana dedi ki: 'Haydi bizim için öncü olarak şu adama git de hakkında bilgi edin ve bize haber getir! Eğer senin hoşuna gidip kabul edersen biz de hoşlanır kabul ederiz. Eğer sen hoşlanmazsan biz de hoşlanmayız. İşi sana bıraktık.'

'Peki, olur' dedim ve doğru Peygamber (sav)'in yanına vardım. Davetinden hoşlandım (ve kabul edip müslüman oldum.) Kavmim de müslüman oldu. Bunun üzerine o, bu mektubu Umeyr Zî Merrân'a yolladı. Ayrıca Peygamber (sav), Mâlik b. Mirâre er-Rihâvî'yi Yemen'e gönderdi. Akk Zû Hayevân müslüman oldu. Akk'a şöyle denildi: 'Haydi Allah Resûlü'ne git de, O'ndan belden ve malın için bir güvence al!' Hemen gitti; Allah Resûlü (sav) de ona şu emân mektubunu yazdı:

'(**BismillahirRahmanirRahîm** =) Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Akk Zû Hayevân'a; eğer o, arazisinde, mal ve kölelerinde sadık olursa emândadır, Allah'ın zimmeti ve Resûlü'nün zimmeti onun üzerindedir (ona hiç kimse ilişemez).' Bu yazıyı Hâlid b. Saîd b. el-Âs yazdı."

6215- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Kâ'b b. el-Eşref, Peygamber (sav)'i şiirleri ile hicvederdi. Kureyş kâfirlerini de O'na karşı kışkırtırdı.

Allah Resûlü (sav), Medine'ye geldiği zaman, orada putlara tapan birçok müşrik ve yahudi vardı. Durmadan O'na eziyet ediyorlardı. Allah onlara sabrı ve afvı emretti ve bunun üzerine şu âyet indi: **'Sizden önce kendilerine kitap verilenlerle müşrik olanlardan çok eza (eziyet veren söz ve davranış) mutlaka duyacaksın.'** (Âl-i İmrân, 3/186).

"Kâ'b b. el-Eşref, Peygamber (sav)'e eziyet etmekten geri durmadı, devamlı şiirleri ile O'nu hicvetti. Nihayet Peygamber (sav) Sa'd b. Muâz'a birini gönderip onu öldürtmesini emretti. O da Muhammed b. Mesleme'yi gönderip onu öldürttü. O, Ka'b'ı öldürüşünü anlattı. Bunun üzerine yahudiler ve müşrikler paniğe kapıldılar ve Allah Resûlü (sav)'e gelip durumu bildirdiler, 'Arkadaşımızı geceleyin kapısını çalarak öldürdüler' dediler. Allah Resûlü (sav) de o adamın kendisine nasıl sataştığını, o yüzden de bunu hak ettiğini anlattı. Sonra hepsini kendisiyle onlar arasında yapılacak ve (sıkıntıları) sona erdirecek bir antlaşma imzalamaya çağırdı. Böylece Resûlullah (sav) onlarla kendisi ve bütün müslümanlar arasında muteber olacak yazılı bir antlaşma yaptı."

6216- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Necrân halkı ile, yarısını Safer, kalan yarısını da Recep ayında müslümanlara teslim etmek üzere ikibin takım elbise göndermeleri üzere anlaşma yaptı. Eğer Yemen'de bir saldırıya uğrama olursa, otuz zırh, otuz at, otuz deve ve kendisiyle savaş yapılan her türlü silahtan emanet verecekler. Müslümanlar bu silahları onlara iade edene kadar onlara borçlu görünecekti. Buna karşılık manastırları yıkılmayacak, dinî-ilmî önderlerine dokunulmayacak, bir hadise çıkarmadıkları ve faiz yemedikleri müddetçe dinlerinde rahatsız edilmeyeceklerdi:"

6217- Ziyâd b. Hudeyr (ra)'dan:

Ali şöyle dedi: "Eğer sağ kalırsam, Tağlib oğulları hıristiyanlarının eli kılıç tutanları ile savaşacağım ve çocuklarını esir alacağım. Çünkü onlarla Peygamber (sav)'in arasındaki antlaşmayı ben yazdım, onda çocuklarını Hıristiyanlaştırmamaları şartı yazılıydı."

Ebû Dâvud der ki: "Bu, münker bir hadistir." Rezîn de bu şekilde zikretmiştir. Ancak ben onu Ebû Dâvud'un kitabında bulamadım. Derim ki: Az önce geçen İbn Abbâs'ın hadisinden önce fâsılasız olarak Ebû Dâvud'da yer almıştır. Sonunda şöyle geçiyor: (Ebû Dâvud dedi ki:) Ahmed'in bu hadisi şiddetle reddettiğini duydum. (*Sünen* râvilerinden) Ebû Ali dedi ki: "Ebû Dâvud bu hadisi (*Sünen*'inin) ikinci arzında okumadı."

Lu'luî'nin sözünden anlaşıldığına göre bu hadis, Ebû Dâvud rivayetlerinin tamamında yer almamıştır. İşte bu sebeple musannif de bunu aslında (yani *Sünen-i Ebî Dâvud*'un tedâvülde olan nüshasında) bulamamıştır.

6218- el-İrbâd b. Sâriye (ra)'dan:

"Peygamber (sav), beraberinde olan sahâbîlerle birlikte Hayber'de konakladı.

Hayber'in hâkimi (lideri) inkarcı ve âsi bir adamdı. Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: 'Ey Muhammed! Sizin eşeklerimizi kesmeye, meyvelerimizi yemeye ve kadınlarımızı dövmeye hakkınız var mı?'

Peygamber (sav), çok sinirlendi ve İbn Avf'a dedi ki: 'Atına bin ve şöyle seslen: Cennet ancak mü'mine helâldir. Haydi namaz için toplanın!'

Bunun üzerine cemaat toplandı. Allah Resûlü (sav) namaz kıldırdıktan sonra şöyle hitap etti: 'Biriniz divanına yaslanıp da Allah'ın bu Kur'ân'dakilerin dışında hiçbir şey yasak etmediğini mi sanır? Dikkat edin! Vallahi ben duyurdum, birçok emir verdim, birçok yasak koydum. Bütün bunlar Kur'ân âyetleri kadar, belki daha çoktur. Allah, Kitab ehline vurmanıza müsaade etmemiştir. Karılarını dövmenize de izin vermemiştir. Üzerlerindeki vergiyi verdikleri takdirde bunları yapamazsınız, meyvelerini de yiyemezsiniz!'"

6219- Cüheyneli bir adamdan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Olur ki bir kavimle savaşırsınız. Canlarını ve çocuklarını kurtarmak için sizinle malları karşılığında barışa otururlar. Bunun üzerine onlara ilişmez ve barış yaparsınız. İşte bundan sonra onlara saldırmanız ve şartın dışında bir şey almanız doğru olmaz."

6220- Nâfi' (ra)'dan:

"Hayber ahalisi Abdullah b. Ömer'in el veya ayağını burktuklarında Ömer kalkıp şöyle hitap etti: 'Allah Resûlü (sav), Hayberlilere Fetih'ten önce kendilerinin olan mal ve mülkleri üzerinde ortaklık muamelesi yapmış ve: 'Sizleri bu araziler üzerinde Allah'ın sizleri burada bıraktığı müddetçe bırakıyoruz' buyurmuştur. Abdullah b. Ömer, kendi arazisine gitti, gece birisi ona zulmetti. Ellerini ve ayaklarını eğip büktü. Orada yahudilerden başka düşmanımız yoktu. Onun için Hayber halkını oradan sürmeyi uygun buluyorum.' Ömer bu kararı verince, Hukaykoğullarından biri gelip şöyle dedi:

'Ey Mü'minlerin Emîri! Bizi buradan çıkartacakmışsın. Oysa Peygamber (sav) burada kalmamıza mal karşılığında müsaade etmişti.'

'Allah Resûlü (sav)'in sana söylemiş olduğu bu sözü unuttuğumu mu sanıyorsun?: 'Hayber'den çıkarıldığın zaman uzun bacaklı, yürüyüşe sabırlı dişi deven seni geceden geceye aktarıp götürürken, halin nice olacak?' Adam dedi ki:

'Bu söz, Ebû'l-Kâsım'dan küçük bir şakaydı.'

'Ey Allah düşmanı! Yalan söylüyorsun. Onun sözü son (kesin) sözdür; şaka ve hezeyan değildir' diye çıkıştı ve onlardan aldığı mallarını; develerin, iplerin ve semerlerin kıymetini gerivermek suretiyle onları sürüp çıkardı."

6221- Buhârî ve Müslim, İbn Ömer'den: "Hz. Ömer, onları (Hayber ahalisini) Teymâ ve Erîha'ya sürdü."

6222- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber'e gelip onlarla savaştı. Onları hurmalıklarda ve arazide mağlup edip kalelerine sığınmak zorunda bıraktı. Peygamber (sav) ile develerinin taşıyabildiği kadar şeyleri alıp beraberlerinde götürmeleri, geride kalan altın, gümüş ve silah adına ne varsa Allah Resûlü (sav)'e kalmak üzere serbest bırakılmaları şartıyla barış yaptılar.

Allah Resûlü (sav), mallarını gizledikleri takdirde onlarla ne anlaşma yapılacağını ve ne de emniyetlerinin sağlanacağını şart koştu. Derken Nadîr oğullarının sürüldüğü zaman Hayber'e beraberinde götürdüğü Huyey b. Ahtab'ın zinetleri ve mücevherleri bulunan bir çantayı gizlediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) Huyey'in amcası Sa'ye'ye sordu:

'Huycy'in Nadîr oğullarının sürüldüğü gün yanında götürdüğü çantaya ne oldu?'

'Masraf ve harcamalarda, savaşlarda elimizden gitti. Tükettik, bir şey kalmadı' deyince, şöyle buyurdu: 'Aradan o kadar çok zaman geçmedi. Çantadaki mücevherler tükenmeyecek kadar çoktu.' Huyey daha önce ölmüştü. Peygamber (sav) bunu müteakiben Sa'ye'yi Zübeyr'e teslim etti. Onu biraz dövünce, itirafta bulunmak zorunda kaldı: 'Huyey'in şu harabeye gittiğini gördüm.' Hemen oraya gittiler, aradılar ve para kesesini buldular. Sonra Peygamber (sav), biri Safiyye bn. Huyey'in kocası olan Ebû'l-Hukayk'ın iki oğlunu öldürttü. Kadınlarını ve çocuklarını esir aldı. Mallarını da taksim etti. Onları oradan sürmek isteyince şöyle dediler:

'Ne olur bize ilişmeyin, topraklarımızda çalışalım elde edeceğimiz ürünlerin yarısı Peygamberin ve (müslümanların) olmak üzere anlaşalım.'

Ne Peygamber, ne ashâbının oralarda çalışacak adamları olmadığı için, Allah Resûlü (sav) bu teklifi kabul etti ve ürünün yarısının onların olmasına razı oldu."

6223- Zührî (ra)'dan:

"Hayber'in bir kısmı savaşla alındı, bir kısmı da barışla alındı. Kuteybe'nin çoğu harp edilerek alındı, barışla alınan da vardır. Mâlik'e:

'Kuteybe nedir?' diye sordular, şu cevabı verdi: 'O, içinde kırkbin hurma ağacı bulunan Hayber toğrağıdır'."

6224- Süleym b. Âmir'den:

"Muâviye ile Roma (Bizans) arasında antlaşma vardı. Antlaşma süresinin bitimine yaklaşınca, ülkelerine doğru ilerlemeye başlardı. Süre bitince de hücum ederdi. (Bir keresinde böyle hücuma geçeceği sırada) bir hayvan ya da at üzerinde bir adam çıkagelip '**Allahu ekber!**' (Hayret doğrusu size) ihanet (etmeniz) değil (anlaşmaya) vefa (etmeniz gerekir) dedi.

Bir de baktı ki gelen adam Amr b. Abese. Ona haber salıp sorunca, cevabı şu oldu: 'Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'Bir kimsenin bir toplumla arasında bir antlaşma olursa, süre bitinceye, ya da karşı taraf antlaşmayı bozuncaya kadar, antlaşma düğümünü ne sıksın, ne de çözsün.' Bunu duyan Muâviye hemen geri döndü.

6225- Safvân b. Süleym'den, o da bir kısım sahabenin oğullarından, onlar da babalarından:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim anlaşması bulunan (bir kavm)e zulmeder, hakkını az verir ya da güç yetiremediği bir şey yükler, yahut gönül rızası olmaksızın ondan bir şey alırsa, kıyamet günü karşısında beni bulur."

6226- Ebû Râfi' (ra)'dan:

"Kureyş beni Peygamber (sav)'e (elçi olarak) gönderdi; onu görünce kalbime İslam sevdası düştü. Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Bir daha onlara dönmeyeceğim.'

Şöyle buyurdu: 'Ben ahdi bozmam ve (bana gelen) elçileri alıkoymam. Şimdi (Kureyş'e) geri dön, içinde hissettiğini yine hissedersen döner gelirsin.'

Bunun üzerine geri döndüm. Sonra tekrar gelip müslüman oldum."

[İkisi de Ebû Dâvud'a aittir.]

(Hasan b. Ali) Dedi ki: "Ebû Râfi' bir Kıptî idi." (Ebû Dâvud dedi ki:) "İlk zamanlar sahâbî hakkında böyle söylenebilirdi, ama şimdi bu tür sözler sarfetmek doğru değildir."

6227- Seleme b. Nuaym'dan, o da babasından:

"Peygamber (sav), Müseyleme'nin elçilerle gönderdiği mektubu okunurken, elçilere şöyle dediğini duydum: "Siz ikiniz ne diyorsunuz?'

'Biz aynen onun (Müseyleme'nin) dediğini diyoruz' dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Vallahi elçilerin öldürülmemesi usulü olmasaydı şu anda ikinizin de boynunu vurup öldürürdüm'."

6228- Ömer (ra)'dan:

"Savaşa göndermiş olduğu ordu komutanına şunu yazdı:

'Duyduğuma göre içinizden bazı adamlar, acem ileri gelenlerini takip ediyormuş. Dağa dayanınca (köşeye sıkıştırınca) geri çekiliyorlarmış. Bu sırada bir adam: 'Korkma! (Farsça olarak **matras**)' demiş. Ona yetişirseniz onu öldürün! Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, onun boynunu vurmaktan başka çare bilmiyorum'."

6229- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Eğer bir kadın müslümanlar adına sığınma hakkı verirse bu caizdir."

6230- Mâlik (ra)'dan:

Bana ulaştığına göre: İbn Abbâs şöyle dedi: "Antlaşmayı bozan topluluğa mutlaka düşman musallat edilir."

6231- Muâz (ra)'dan:

"Peygamber (sav), onu Yemen'e gönderdiği zaman, her akıl bâliğ olandan bir dinar ya da onun değerinde Yemen'de üretilen muâfirî adındaki bezden almasını emretti."

6232- Eslem (ra)'dan:

"Ömer (ra), Mısır ve Şam gayr-ı müslimlerinin cizyesini dört dinar, Irak gayr-ı müslimlerinin cizyesini kırk dirhem yaptı. Ayrıca müslümanlara ikrâm ve misafirlik hakkının üç gün olması kuralını da koydu."

6233- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bahreyn halkından Üsbezî'lerden bir adam Peygamber (sav)'e geldi. Hecer halkının mecûsileriydi. Onun yanında kaldı. Dışarıya çıktığında ona: 'Allah ve Resûlü (sav) sizin hakkınızda ne hükmetti?' diye sordum. 'Şer' dedi. 'Sus!' dedim. Dedi ki: 'Ya İslâm'ı kabul edeceksin ya da kellen gidecek!' Peygamber (sav)'in yanında o anda Abdurrahman b. Avf da bulunmaktaydı. Çıkınca ona da sordular. O ise şöyle dedi: 'Resûlullah (sav), onlardan cizyeyi kabul etti.' İnsanlar Abdurrahman'ın sözünü ka-

bul edip onu uyguladılar, benim Üsbezî'den naklettiğim rivayeti terk ettiler."

6234- Becâle b. Abde'den:

"Ahnef'in amcası Cez' b. Muâviye'nin kâtibiydim. Ölümünden bir yıl önce Ömer'in mektubu bize ulaştı. O mektupta şöyle yazılı idi: 'Her sihirbaz erkeği, her sihirbaz kadını öldürün! Mecûsilerden mahremi ile evlenmiş olan çiftleri ayırın. (Yemekten önce gizlice söyledikleri) Zemzeme adlı duaya engel olun!' Bunun üzerine üç sihirbazı öldürdük, birbirleriyle evli olan mahrem akrabaları birbirinden ayırdık. Allah'ın Kitâbı'nda evlenmeleri yasak olan mahremleri de birbirinden ayırdık.

Cez', onlara (Mecûsîlere) yemek yapıp çağırdı. Kılıcı da dizine koydu. Zemzemeyi söylemeden yediler. (Yemekten sonra Cez'in önüne) bir ya da iki katır yükü gümüş bıraktılar. Ömer, Abdurrahman b. Avf'tan Peygamber (sav)'in Hecer mecûsilerinden cizye aldığına dair hadisi duyuncaya kadar onlardan cizye almadı."

6235- Ca'fer b. Muhammed (ra)'dan, o da babasından:

"Hz. Ömer, mecusileri sözkonusu ederek: 'Onlara nasıl davranacağımı bilmiyorum' dedi. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf şöyle dedi:

'Allah Resûlü (sav)'den şöyle duyduğumu tanıklık ederim: 'Mecûsîlere Kitab ehline muamele ettiğiniz gibi muamele edin!'"

6236- İbn Şihâb (ra)'dan:

Bana ulaştığına göre: "Peygamber (sav), Bahreyn mecûsîlerinden cizye aldı. Ömer de İran mecûsîlerinden cizye aldı. Osman da berberîlerden cizye aldı."

6237- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hâlid b. el-Velîd'i Ükeydir Dûme'nin üzerine gönderdi. Onu yakalayıp getirdiler. Onun canını bağışladı ve cizye üzerine anlaşıp barış yaptı."

6238- Ömer b. Abdilazîz'den:

Kendisine fey meselesini soranlara cevaben şunu yazdı: "İşte bu, Ömer b. el-Hattâb'ın hükmüdür. Mü'minler onun hükmünü gayet âdil ve Allah Resûlü (sav)'in "Allah hakkı (adaleti) Ömer'in dili ve kalbine koydu' sözüne de uygun gördüler. Müslümanlara vergiler takdir edildi. (Yahudi ve hıristiyanlar gibi) Kitab Ehlinin cizye ve haraç borçları senede bağlandı. Fey'den beşte bir ve ganimet almadı.

6239- İbn Ömer (ra)'dan:

"Ömer (ra), Nabat halkından buğday ve zeytin yağından öşrün yarısı (yani yirmide bir) vergi alırdı. Bununla Medine'ye gelen yükü çoğaltmak isterdi. Kıntiyye (adı verilen buğday ve arpa dışında kalan nohut ve mercimek gibi tahıl)dan da öşür alırdı."

6240- es-Sâib b. Yezîd (ra)'dan:

"Ömer zamanında Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd ile birlikte vergi memuru idim. Nabat'tan (Hıristiyan tüccarlardan) onda bir vergi alırdık."

Mâlik dedi ki: "İbn Şihâb'a sordum: Ömer, Nabat'tan öşrü neye dayanarak alırdı?" Cevap verdi: "Çünkü onlardan cahiliye devrinde de böyle alınırdı. O âdeti kaldırmayıp öylece devam ettirdi."

6241- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Irak kafîzini ve dirhemini, Şam müddünü ve dinarını, Mısır da kîlesini ve dinarını vermeyecek. Ve siz nereden başladınız ise o noktaya geri döneceksiniz." Sonra bunu (râvi) Züheyr üç kere tekrarlayarak: "Buna Ebû Hureyre'nin eti de kanı da şahit olmuştur" dedi.

6242- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Tek ülkede iki kıblenin bulunması doğru olmaz. Müslüman kimse üzerine cizye yoktur." Süfyan dedi ki bu şu demektir: "Üzerine cizye vâcip ve Sâbit olduktan sonra bir zımmî müslüman olursa, ondan cizye kalkar."

6243- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir araziyi cizyesiyle (haracı ile birlikte satın) alırsa, hicretinden dönmüş gibi olur. Kim de bir kâfirin boynundan zilleti kaldırıp onu kendi boynuna koyarsa İslâm'a sırtını dönmüş olur."

6244- Arafe b. el-Hâris (ra)'dan:

"O, bir Hıristiyanı İslâm'a dâvet etti. Hıristiyan da bunu Peygamber (sav)'e anlattı. Derken Peygamber (sav), onu alıp Amr b. el-Âs'a teslim etti. Amr b. el-Âs dedi ki: 'Biz onlara ahit verdik.' Bunun üzerine Arafe: 'Onlara bize zarar vermeleri için Allah ve Resûlü adına ahit ve güvence vermekten Allah'a sığınırım. Biz onlara kendi dinlerinde hürriyet verdik, kiliselerine gider, istedikleri gibi ibadet ederler. Kimse onlara karışmaz. Sonra onlara güçlerinin üstünde bir şey yüklememeye, gelecek her saldırıya karşı da savunmaya söz ve ahit verdik. Kendi hüküm ve âdetleriyle onları başbaşa bıraktık. ancak anlaşamayıp bize gelirlerse, o zaman onlara Allah'ın indirdiği ile hükmederiz' deyince, Amr: 'Doğru söyledin' dedi.

[*el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6245- Avf b. Mâlik (ra)'dan:

"O, bir kadını önüne almış götürmekte olan bir hıristiyan gördü. Hıristiyan, kadına sataştı; derken kadın düşüp bayıldı. Hıristiyan ona karşı böbürlendi. (Avf b. Mâlik dedi ki:) Bunun üzerine elimdeki odunla vurup başını yardım.

Ardından Muâz b. Cebel'e gidip 'Ömer'den beni kurtar!' dedim

Cezasını vermekte acele etmiş olmamdan korktum. Ömer gelince Muâz ona durumu anlattı. Bunun üzerine Ömer ikimizi çağırdı. Hıristiyanı sorgulamaya aldı ve hıristiyan suçunu itiraf etti. Onun için bir odunun (tahtanın) getirilmesini emretti, (getirilen) odun yontuldu. Sonra şöyle dedi: 'Bunlara verilen sözü kendileri size karşı sâdık kaldıkları sürece yerine getirin, ama kendileri verdikleri sözde sâdık kalmazlarsa onların ahdi kalmaz (anlaşma bozulur).' Sonra emretti ve çarmıha gerilerek öldürüldü.

6246- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü sözünden cayan her hain için bir sancak dikilir; 'İşte bu falanın hiyânetidir' denir."

6247- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü verdiği hiçbir sözü tutmayıp bozan kişi için kıçının yanında (dönekliğine işaret olarak) bir bayrak vardır."

6248- Diğer rivayet:

"Kıyamet günü verdiği sözde durmayan ve ahdini bozan her kişinin vefasızlık ve döneklik derecesi kadar yükseltilecek bir bayrağı olur. Haberiniz olsun ki halkın Emîrinin ahde vefasızlığından daha büyük vefasız yoktur."

GANİMETLER VE (GANİMETE) İHANETLE İLGİLİ KONULAR

6249- Mucemmi' b. Câriye el-Ensârî (ra)'dan:

"Hudeybiye'den döndüğümüzde, baktım ki insanlar develerini (bir yöne doğru) hızlandırıyorlar.

Dedik ki: 'Bu insanlara ne oluyor?' Şöyle dediler: 'Peygamber (sav)'e vahiy geldi.' Develerimizi dehleyerek yürüdük. O'nu Kirâ'ul-Ğamîm denilen yerde devesinin üstünde bulduk. İnsanlar toplanınca bize: '**İnnâ fetehnâ leke fethen mübînâ**' (sûresi)ni okudu. Bir adam dedi ki: 'Bu (sulh) bir fetih midir?'

Şöyle buyurdu: 'Muhammed'in canı elinde olana yemin ederim ki, bu (Hudeybiye barışı) bir fetihtir' Sonra (sûreyi '**Allah size alacağınız bir çok ganimetleri vaat etmiştir. Bunu da size acele (peşin) olarak vermiştir**' meâlindeki âyete (Fetih, 48/20) kadar okudu. Peşin ganimetle Hayber'i kasdetmiştir.

Hudeybiye'den ayrılınca Hayber'e savaşa gittik ve orayı fethettik. Oranın ganimetlerini Hudeybiye'de bulunanlar arasında taksim etti. Üçyüzü süvari olmak üzere binbeşyüz kişi idiler. Piyadeye bir pay, süvariye ise iki pay olmak üzere ganimetleri on sekiz paya taksim etti."

6250- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (ganimeti) bir pay kişi için, iki pay da atı için olmak üzere süvariye üç pay olarak taksim edip verdi."

6251- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber yılında Zübeyr'e dört pay verdi. Şöyle ki: (Zübeyr'in) kendisine bir pay, bir pay da annesi Safiyye'ye akrabalık sebebiyle, iki pay da atına."

6252- Büşeyr b. Yesâr (ra)'dan:

"Allah, Resûlü'ne Hayber'in fethini nasip edip ganimetlerine sahip kılınca onun ganimetlerini otuzaltı paya böldü. Her bir payı da yüz pay olarak topladı. Bunun yarısını Vatîha kalesi, Kuteybe mevkii ve bu iki kaleye ilâve olunan kalelerin ihtiyaçlarına ayırdı. Öbür yarısını, Şakk kalesini, Natât suyunu ve bunlara ilâve olunanları müslümanlara ayırdı. Allah Resûlü (sav)'in payı bu ikisinin içinde idi."

6253- Diğer rivayette: "Vatîh, Kuteybe ve Selâlîm" olarak geçmektedir.

6254- İbn Şihâb (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Hayber'i beşe ayırdı. Beşte birini kendisine aldıktan sonra kalanı, Hudeybiye seferine katılanlardan Hayber'e gelen ve gelmeyenler arasında taksim etti."

6255- Haşrec b. Ziyâd'dan, o da babaannesi olan ninesinden (Ümmü Ziyâd'dan):

"Hayber fethine altı kadının altıncısı olarak katıldım. Peygamber (sav), katıldığımızı duyunca, bize haber gönderdi, yanına gittik.

Öfkelenmiş bir halde şöyle buyurdu: 'Kiminle çıktınız, kimin izniyle çıktınız?' 'Yün eğirmek, onunla Allah yolunda yardımcı olmak ve okları toplayarak vermek için çıktık. Yaralıları tedavi edecek ilâçlarımız da var. Yemek de yaparız" dedik.

'Öyleyse kalın!' buyurdu. Sonra Allah, Hayber'in fethini müyesser kılınca ganimetlerini tıpkı erkeklere paylaştırdığı gibi bize de paylaştırdı. Dedim ki: 'Ey nine, neydi o ganimet(iniz)?' 'Hurma idi' dedi."

6256- Âbî'l-Lahm'in azatlısı Umeyr (ra)'dan:

"Efendilerimle birlikte (Hayber savaşına) katıldım. Allah Resûlü ile hakkımda

konuştular. Hemen kılıç kuşandırıldım. (Küçük olduğum için) Kılıç yere değdi. Sonra köle olduğum bildirilince, bana ganimetten işe yaramaz ev eşyası verilmesini emretti. Delilere okuduğum rukyeyi (muskayı) O'na arzedince, bana bir kısmını bırakıp bir kısmını okumamı emretti."

6257- Zührî (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), beraberinde çarpışan yahudilere de ganimetten verdi."

6258- Câbir (ra)'dan:

"Bedir günü kuyunun dibine iner arkadaşlarıma su doldururdum."

Ebû Dâvud "Yani bu, ona bir hisse vermedi, anlamına gelmektedir" dedi.

6259- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Hayber'in fethinden sonra Eş'arîlerden bir grup içinde Peygamber (sav)'e geldim. Ganimetten bize de pay verdi. Bizden başka (Hayber'in) fethinde bulunmayanlardan hiç kimseye vermedi."

6260- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Resûlullah (sav), Hayber'i fethettiği zaman ben Medine'ye geldim. Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Bana da hisse ver!' Saîd b. el-Âs'ın çocuklarından birisi: 'Ey Allah Resûlü! Ona hisse verme!' dedi. Ben de buna karşılık: 'O (Uhud'da şehit olan) İbn Kavkal'ın katilidir' dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: 'Ne acayip şey! Dân dağı tarafından gelen şu dağ kedisine de bakın! Allah'ın benim elimde kendisine şehitlik mertebesi vermek suretiyle ikramda bulunduğu ayrıca onun elinde beni kâfir olarak öldürtmeyerek rezil etmediği bir zâtı öldürmekle suçluyor'." Anbese dedi ki: "Ona bir hisse verip vermediğini bilmiyorum."

6261- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir günü ayağa kalkarak şöyle buyurdu: 'Osman, Mekke'ye Allah ve Resûlü'nün işi için gitti; onun biatını kabul ediyorum.'

Osman dışında, orada bulunmayanlardan hiç kimseye hisse ayırmadı."

6262- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hangi köye girdiyseniz, ya da orada ikamet etmişseniz size oradan hisse vardır. Allah ve Resûlü'ne âsi gelen herhangi bir kasaba halkının ganimetinin beşte biri Allah ve Resûlü'ne aittir ve o(ndan geri kalan) da sizindir."

6263- Sahabeden olan birisinden:

"Savaşlarda deve kesip yerdik. Hatta evlerimize döneceğimiz zaman çuvallarımızı onunla doldurarak dönerdik."

6264- İbn Ömer (ra)'dan:

"Yaptığımız savaşlarda bal ve üzüm elde eder ve (evlerimize) götürmeden orada yerdik."

6265- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav)'e içinde boncuk bulunan bir kese getirildi. Onu hür kadınlarla cariyeler arasında taksim etti.

Babam (Ebû Bekr), ganimet payını hür olana da, köle olana da verirdi."

6266- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Peygamberlerden biri savaşa çıkacağı zaman şöyle dedi:

"Nikâhla bir kadına sahip olup da onunla gerdeğe girmeyi istediği halde henüz gerdeğe girmemiş olan kişi ardımdan gelmesin! Ev yapıp da henüz tavanını bitirmemiş kişi de ardımdan gelmesin! Yahut koyun veya diğer hayvanlar satın alıp da

onların doğurmalarını beklemekte olan adam da arkamdan gelmesin!'

Sonra ikindi namazına yakın bir zamanda savaş meydanına yaklaştı. Güneşe şöyle dedi: 'Sen memursun, ben de memurum. Allahım! Onu bizim üzerimizde tut!' Allah oranın fethini müyesser kılıncaya dek güneş tutuldu ve batmadı. Aldığı ganimetleri topladı. Ateş geldi, ancak toplanan ganimeti yakmadı. Peygamber şöyle dedi: 'İçinizde bir hain var. Her kabileden bir adam gelip biat etsin!' Böylece ona biat etmeye başladılar. Bir adamın eli O'nun eline yapıştı. Peygamber: 'İçinizde bir hain var' dedi. Bu defa sığır başı kadar bir altın getirdiler. Onu orta yerde duran malın içine koydu, ateş gelip onu yedi (eritti). Bizden önce hiç kimseye ganimetler helâl değildi. Sonra Allah güçsüzlüğümüzü ve aczimizi görünce ganimeti bize helâl kıldı.'

6267- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Bir gün Peygamber (sav) aramızda durup (ganimet malına) ihanetten söz etti, işi pek ciddiye alıp şöyle buyurdu:

"Sakın sizden birini kıyamet günü, boynunda böğüren bir deve olduğu halde gelerek: "Ya Resûlâllah! Beni kurtar!' derken, kendimi de: 'Senin için bir şey yapamam; ben ancak tebliğ ettim' diye cevap verirken bulmayayım. Sakın sizden birini kıyamet günü boynunda kişneyen at olduğu halde gelerek: 'Yâ Resûlâllah! Beni kurtar!' derken, kendimi de: 'Senin için hiç bir şey yapamam; ben ancak tebliğ ettim' diye cevap verirken bulmayayım. Sakın sizden birini kıyamet günü boynunda haykıran bir kimse bulunduğu halde gelerek: 'Yâ Resûlâllah! Beni kurtar!' derken, kendimi: 'Senin için hiçbir şey yapamam; ben ancak sana tebliğ ettim' diye cevap verirken bulmayayım. Sakın sizden birini kıyamet günü, boynunda altın, gümüş olduğu halde gelerek: 'Yâ Resûlâllah! Beni kurtar!' derken, kendimi de: 'Senin için hiç bir şey yapamam; ben ancak sana tebliğ ettim' diye cevap verirken bulmayayım.'

6268- Semure (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim ihanet eden (ganimet hırsızın)ı gizlerse o da onun gibidir."

6269- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ganimet elde ettiği zaman, Bilâl'e nida ettirip insanları toplardı. Herkes elde ettiği ganimetini getirirdi. Önce kendi beşte birini ayırırdı, sonra kalan kısmını insanlar arasında paylaştırırdı. Bir adam bu çağrıdan sonra elinde bir kıl yular ile geldi. Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! İşte ganimetten elde edebildiğimiz ancak budur.'

'Bilâl'in üç kere seslendiğini duymadın mı?'

'Evet.'

'Hemen gelmene engel olan nedir?'

Bunun üzerine adam kabahatini itiraf edip özür beyan ettiyse de Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Kıyamet günü sen bununla geleceksin. Bu nedenle onu senden asla kabul edemem'."

6270- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile Hayber savaşına çıktık. Allah bizlere fethi müyesser kıldı; ama altın ve gümüş olarak hiçbir ganimet elde edemedik. Ancak, mal, yiyecek ve elbise elde ettik. Sonra vadiye gittik — Vâdi'l-Kurâ'yı kastediyor— Onun (sav) beraberinde Cüzâm kabilesinden kendisine hediye edilen, Dubeyb oğullarından Rifâa b. Zeyd adında bir adamın bağışladığı bir köle vardı. Allah Resûlü (sav)'in bu kölesine bir ok isabet etti ve olduğu yere yığılarak

öldü. Dedik ki: 'Ne mutlu ona şehit oldu!' Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hayır! Hayber günü taksimatta hakkı olmayarak ganimet malından aldığı o elbise üzerinde alev alev yanmaktadır.'

İnsanlar bunun üzerine paniğe kapıldılar. Bir adam hemen bir ya da iki pabuç kayışı getirdi ve: 'İşte Hayber günü elime geçirdiklerim' dedi.

Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Bir ateş kayışı ya da iki ateş kayışı..'"

6271- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in ağır yüklerini taşıyan Kerkere adında bir adam vardı. Öldü, Peygamber (sav) onun hakkında: 'O cehennemliktir' buyurdu. Bunun üzerine gidip baktılar. Bir de ne görsünler üstünde ganimetten çalınmış bir aba var."

6272- Ebû Râfi' (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Bakî mezarlığına uğradı; 'Yazık sana! Yazık sana! Yazık sana!' dedi.

Bu söz bana ağır geldi, beni kasdettiğini sandım ve geri durdum. Bunun üzerine bana: 'Neyin var, yürü!' diye çıkıştı. Dedim ki: 'Bir şey mi oldu?'

'Hayır bir şey olmadı. Yoksa bir şey mi oldu?'

'Bana doğru 'Yazık sana!" dedin de?'

'Hayır sana demedim. Şurada yatan adam var ya, onu bir zamanlar, falan oğullarına zekât toplamaya göndermiştim. Kimsenin haberi olmadan hile ile kendi zimmetine bir çizgili kaftan geçirmiş. Şimdi o kaftan kadar ateş onu sarmış yakıyor'."

6273- Zeyd b. Hâlid (ra)'dan:

"Hayber günü bir adam öldü. Peygamber (sav) durumdan haberdar edilince şöyle buyurdu: 'Haydi arkadaşınızın namazını kılın!' İnsanların yüzü hemen değişiverdi, bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Bu adam, Hayber günü Allah yolundayken (ganimetten) hırsızlık yaptı.' Mallarını araştırdığımız zaman o çalıntı kolyeyi bulduk."

6274- Abdullah b. el-Muğîre (ra)'dan: Ona ulaştığına göre:

"Peygamber (sav) dua etmek maksadıyla kabileleri dolaşıyordu. Kabilelerden birine dua etmedi. Araştırıldığında kabileden bir adamın eğeri altında ganimet mallarından çalınmış bir gerdanlık buldular. Peygamber (sav) onlara geldi ve ölüye tekbir getirir gibi üzerlerine tekbir getirdi."

6275- Ömer (ra)'dan:

"Hayber günü, ashâbdan bir grup şöyle diyerek geldiler: 'Falan şehittir, filan da şehittir.' Nihayet bir adamın yanından geçtiler onun için de 'Falan şehittir' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Hayır; onu gizlice el koyduğu bir cübbe veya aba içinde yanarken gördüm.' Ondan sonra buyurdu ki: 'Ey Hattabın oğlu (Ömer), haydi git insanlara üç kere şöyle seslen: 'Cennete ancak mü'minler girecektir!' Ömer: (insanların içine) çıkıp üç kere 'Cennete ancak müminler girecektir' diye ilan ettim."

6276- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ebû Bekr ve Ömer, ganimet hırsızının malını yaktılar, kendisini de dövdüler ve ona ganimetten hisse vermediler."

6277- Ensâr'dan bir adamdan (ra):

"Peygamber (sav) ile birlikte bir sefere çıktık; insanlar büyük bir ihtiyaç ve sıkıntı ile karşılaştılar. Bir koyun ele geçirdiler (kestiler ve yüzdüler). Kazanlarımız kaynarken, Peygamber (sav) yanımıza çıkageldi, yayı ile kazanlarımızı devirdi. Etleri toprağa döktü. Sonra da şöyle buyurdu:

'Yağmalanmış şey, leş etinden daha helâl değildir." Yahut 'Ölü eti yağmalanmış etten daha helâl değildir'."

6278- Ebû Lebîd (ra)'dan:

"Kâbil'de Abdurrahman b. Semure ile beraberdik. İnsanlar ganimet elde ettiler ve onu yağmaladılar. Bunun üzerine hemen ayağa kalkıp şöyle hitap etti:

'Peygamber (sav)'in, yağmayı yasakladığını duydum.' Bunun üzerine aldıklarını geri verdiler. O da onları aralarında taksim etti."

6279- Ruveyfi' b. Sâbit el-Ensârî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, müslümanların (henüz dağıtılmamış) ganimet mallarından olan bir hayvana zayıflayıncaya kadar binip de onu (bu haliyle) geri vermesin.

Kim Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsa, müslümanların (henüz dağıtılmamış) ganimet mallarından bir elbiseyi eskiticeye kadar giyip de (bu haliyle) geri vermesin."

6280- Eslem (ra)'dan:

"Ömer, Hüneyy adındaki azatlısını zekât toplamak için görevlendirdi. Ona şöyle dedi: 'Ey Hüneyy! İnsanlara iyi davran, mazlumun bedduasından da sakın! Çünkü onun duası kabul olunur. Az deve sahibi ile az koyun sahibinin koruluk ya da meraya girmelerine müsaade et! (Osman) İbn Affân ile İbn Avf'ın hayvanlarına dikkat et! Meraya sokma! (Çünkü onlar zengindir) Eğer az devenin sahibi ile az koyunun sahibinin hayvanları helâk olursa oğullarını bana gönderip 'Ey mü'minlerin emîri! Ey müminlerin emîri! (biz fakiriz, Beytu'l-mal'den harcamaya daha layığız)' derler. Böylesi insanları hiç terkeder miyim, ey babasız kalasıca?! Su ve mera bağışlamak benim için (Beytü'l-mâl'den) altın ve gümüş bağışlamaktan daha kolaydır. Allah'a yemin ederim ki, onlara zulüm ettiğimizi sanırlar. Çünkü bu onların beldeleri ve sularıdır. Cahiliye devrinde onun için savaştılar. İslamiyet döneminde de böylece müslüman oldular. Vallahi Allah yolunda (savaşa gitmek için) binek bulamayanlara at ve deve türünden binek hazırlama sorumluluğum olmasaydı, insanların ülkelerinden bir karış topraklarını bile himaye etmezdim."

6281- es-Sa'b b. Cusâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hudud çevirme (korumaya alma) ancak Allah ve Resûlü için olur." "Allah Resûlü (sav)'in Naki' mevkiini korumak için hudud içine aldığı ve Ömer'in de Seref ile Rebeze'yi hudud içine aldığı bize ulaştı."

GANİMET VE HUMUS

6282- Habîb b. Mesleme el-Fihrî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in (dağıtıma) başlarken, (ganimetten) dörtte birini, dönüşte de üçte birini verdiğini gördüm."

6283- Diğer rivayet:

"Allah Resûlü (sav), (bir seriyyeyi savaşa gönderirken) Humus (denilen beşte bir hisseyi ganimetten çıkardık)tan sonra (kalanın) dörtte birini nafile olarak vermeyi vâdederdi. (Seriyye savaştan) dönerken (bir **nefel** vâdetmek isterse o zaman da) humustan sonra (kalanın) üçte birini **nefel** olacak vereceğihi vâdederdi."

6284- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), seriyye olarak gönderdiği bazı kimselere mahsus olmak üze-

re, bütün ordu fertlerine verdiği paydan fazla verirdi. Ganimetin tamamından humus (beşte bir) alınması ise vâciptir."

6285- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), bizi bir müfreze içinde Necd'e doğru gönderdi. Ganimet hissemiz onbir veya oniki deveye ulaşmıştı. Ancak (Allah Resûlü) bize birer deve fazla verdi."

6286- Diğer rivayet:

"Çok hayvan elde ettik. Komutanımız bize birer deve fazla verdi. Sonra Peygamber (sav)'e geldik, aramızda taksimat yaptı. Humus ayrıldıktan sonra herbirimizin payına on iki deve düştü. Peygamber (sav) komutanın bize daha önce verdiğini hesaba katmadı ve kumandanı da bu yüzden kınamadı.

O'nun fazladan verdiğiyle herbirimizin onüç devesi oldu."

6287- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir günü ganimet olarak (fazladan) Ebû Cehl'in kılıcını bana verdi. (Çünkü Ebû Cehl'i) o kılıçla öldürmüştü(m)."

6288- Ma'n b. Yezîd es-Sülemî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ganimet, ancak humus (Allah ve Resûlünün beşte bir hakkı) ayrıldıktan sonra dağıtılır."

6289- Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bazı kimselere dünyalık (ganimetten) verdi, ben de orada oturuyordum, bir adama vermedi. Halbuki o adamı çok beğeniyordum. Peygamber (sav)'e dedim ki: 'Falan adama neden vermedin? Vallahi onu mü'min olarak görüyorum.' Peygamber (sav): 'Öyle deme, müslüman de!' buyurdu. Sa'd aynı soruyu üç kere tekrarladı; Peygamber (sav) de üç kere aynı cevabı verdi. Sonra şöyle buyurdu:

'Ben, bir şahsa başkası bana ondan daha sevgili olduğu halde, sırf Allah yüzü üzerinde sürüyerek ateşe atmasın diye bir şeyler vermekteyim'."

6290- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), elini boynumla kürek kemiğim arasına vurdu ve: 'Kavga mı edeceksin? Ey Sa'd! İşte adama veriyorum' buyurdu."

6291- Diğer rivayet:

Zührî dedi ki: "Biz İslâm'ı, (şehadet) kelime(si), imanı ise salih amel olarak görürüz."

6292- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Huneyn günü, Ebû Süfyân b. Harb, Safvân b. Ümeyye, Uyeyne b. Husayn, el-Akra' b. Hâbis, Alkame b. Ulâse'den herbirine yüz deve verdi. Abbâs b. Mirdâs'a ise daha az verdi. Abbâs dedi ki: 'Benim ve atım Ubeyd'in hissesini Uyeyne ile Akra'ın (arasında paylaştırarak)kinden az mı kılıyorsun? Ne Bedr (yani Uyeyne) ve ne de Hâbis, toplumda Mirdâs'ın üstüne çıkamazlar. Ben onlardan aşağı mıyım? Bugün küçülttüğün kimse bir daha yükselmez.' Bunun üzerine Peygamber (sav) onun hissesini de yüze tamamladı."

6293- Avf b. Mâlik ve Hâlid b. el-Velîd (r.anhum)â'dan:

"Peygamber (sav), öldürülmüş düşmandan çıkan eşyanın, onu öldürene ait olduğuna hükmetti. Öldürülenin üzerinden çıkan eşyanın beşte birini de almadı."

6294- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) zamanında ordu, ganimet olarak bal ve buğday ele geçirdi. Peygamber (sav) onlardan humus (beşte bir) almadı."

6295- Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o da dedesi (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ci'râne'ye gitmek üzere Huneyn'den ayrıldığı zaman, insanlar O'ndan ganimetin taksimini istediler. Derken devesi bir ağacın yanından geçerken ridâsı ağaca takıldı; ağaç ridâyı sırtından çıkardı. Bunun üzerine dedi ki: 'Ridâmı verin! Allah'ın sizlere ihsan ettiğini size bölüştürmeyeceğim diye mi korkuyorsunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah size Tihâme (Hicaz'da deniz kenarında bir yerin adıdır)'nin dikenli ağaçları kadar nimetleri ganimet olarak ihsan etmiş olsa, hepsini size göz yummadan dağıtırım da cimri, korkak ve yalancı olmadığımı görürsünüz.' Bir yerde konakladığında kalkıp insanlara şöyle hitap etti: 'İğneden ipliğe varıncaya kadar ne aldıysanız hepsini getirin ve koyun buraya! Çünkü ganimete ihanet, bunu yapan için kıyamet günü büyük bir ayıp, ateş ve büyük bir kusurdur.' Sonra yerden bir deve tüyü ya da o kadarcık bir şey alarak şöyle buyurdu: 'Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın size ganimet olarak verdiklerinin beşte birinden şu kadar fazlası bile bana ait değildir. Bu beşte bir de yine size harcanır'."

6296- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

"Ben, Osman b. Affân'la beraber Peygamber (sav)'e gittim. Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Biz onlarla aynı derecede olduğumuz halde, bizi bırakıp Muttaliboğullarına verdin.' Şu cevabı verdi: 'Muttaliboğulları ile Hâşimoğulları aynı şeydir'."

6297- Diğer rivayet:

Dedik ki: "Ey Allah Resûlü! Bunlar Hâşim oğullarıdır. Onların üstünlüğünü inkar edemeyiz. Çünkü Allah seni onların içinden göndermekle onlara farklı bir şeref ihsan etmiştir. Ama kardeşlerimiz Muttaliboğullarına ne oluyor da onlara verip bizi terk ediyorsun? Onlarla yakınlığımız bir değil midir?' Şöyle buyurdu:

'Biz Muttaliboğulları ile ne cahiliyede ve ne de İslâm'da ayrılmayız —parmaklarını birbirine geçirerek— biz ve onlar aynı şeyiz'."

6298- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), ne Abdişemsoğullarına ve ne de Nevfeloğullarına, beşte birden, Hâşimoğulları ile Muttaliboğullarına verdiği gibi bir şey vermezdi. Ebû Bekr de Peygamber (sav) gibi yapardı, ancak o, Peygamber'in yakınlarına vermezdi. Oysa Peygamber (sav) verirdi. Ömer'e gelince, hem o, hem ondan sonra gelenler Peygamber (sav)'in yakınlarına verdiler".

6299- Ali (ra)'dan:

"Ben, Abbâs, Fâtıma ve Zeyd b. Hârise Peygamber (sav)'in yanında toplandık. Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Allah'ın Kitâbı'nda humustan bize verdiği hakkı taksim etmekle beni görevlendir ki, senden sonra kimse bu hususta benimle tartışmaya kalkmasın.' 'Olur' dedi ve beni bu işte görevlendirdi. O'nun sağlığında o hakkı hep ben taksim ettim. Ebû Bekr de o görevi bana verdi. Bu, Ömer'in hilâfetinin son senesine kadar devam etti. Ömer'e etraftan çok mal gelince bizim hakkımızı yine ayırdı ve bana gönderdi.

Dedim ki: 'Şimdilik buna ihtiyacımız yok, müslümanlardan muhtaç olanlara ver!' Yanından çıkarken Abbâs'a rastladım. Ona durumu anlatınca, şöyle dedi: 'Bu sa-

bah bizi öyle bir şeyden mahrum ettin ki bir daha o bize verilmez. (Hakikaten de dediği gibi çıktı) O, dâhi bir adamdı."

FEY' (SAVAŞ YAPMADAN ELDE EDİLEN GANİMET) VE PEYGAMBER (SAV)'İN HİSSESİ

6300- Âmir eş-Şa'bî (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in, Safiyy adı verilen bir hissesi vardı. Bu, köle, cariye veya at olabilir ve bunu beşte birden önce seçip alırdı."

6301- Katâde (ra)'dan:

"Peygamber (sav), kendisi bizzat savaştığı zaman onun için Safiyy adı verilen bir hissesi olurdu. Dilediği yerden ve dilediği şekilde alırdı. İşte Safiyye'yi de o hisseden almıştır. Ama bizzat savaşa katılmadığı zaman, istediğini alma yetkisi olmadan yine kendisine bir hisse ayrılırdı."

6302- Mâlik b. Evs (ra)'dan:

(Bir gün) güneşin yükseldiği bir sırada Ömer bana haber gönderdi, gittim baktım deri yastığına yaslanmış oturuyordu. Şöyle dedi: "Ey Malik, kavminin hane halkından birkaçı peş peşe geldiler (ihtiyaç arzettiler) Ben de kendilerine biraz bağış yapılmasını söyledim: Al bunları onların arasında taksim et!" Dedim ki: "Bunu benden başkasına emretseniz." "Al ey Mâlik!" dedi. Bu sırada hizmetçisi Yerfe gelerek ona: "Ey mü'minlerin emîri! Osman, Abdurahman b. Avf, Zübeyr ve Sa'd geldiler; izin istiyorlar."

"Olur" dedi. İzin verdi, onlar da içeri girdiler. Sonra Yerfe tekrar geldi ve: "Abbâs ile Ali de geldi, izin var mı?" dedi. "Evet, onlar da gelsinler" dedi. İzin verdi ve onlar da içeri girdiler.

Abbâs dedi ki: "Ey mü'minlerin emîri! Benimle bunun arasında hükmünü ver!" Oradakiler de: "Evet ver, onları rahatlat!" dediler.

Mâlik b. Evs dedi ki: "Bana öyle geldi ki, onları sırf bunun için önden yollamışlardı."

Ömer dedi ki: "Yerin ve göklerin kendi izni ile ayakta durduğu Allah aşkına doğru söyleyin? Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu biliyor musunuz?:

"Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız ancak sadakadır."

"Evet" dediler.

Sonra Abbâs ile Ali'ye dönerek: "Göğün ve yerin izni ile durduğu Allah aşkına söyleyin, Allah Resûlü (sav)'in: 'Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız ancak sadakadır' dediğini biliyor musunuz?" diye sordu.

İkisi de: "Evet" dediler. Ondan sonra dedi ki: "Allah, bunu Resûlü'ne özel bir imtiyaz olarak vermiştir. O'ndan başka hiç kimseye de bunu vermemiştir. Nitekim Allah Tealâ şöyle buyurmuştur: **"Allah'ın, fethedilen memleketler halkının Peygamberine verdikleri; Allah, peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalanlar içindir.'** (Haşr, 59/7)

6303- Diğer rivayet: **"(Ey İnananlar!) Onların mallarından Allah'ın Peygamberine verdiği şeyler için siz ne at, ne de deve sürdünüz."**

Bu (âyete) binâen Peygamber (sav), Nadîr oğullarının mallarını aranızda taksim etmiştir. Vallahi size kimseyi tercih etmedi, o malı sizden başkası da almadı. Resûlullah (sav), bu fey'den bir yıllık geçimini alır, geri kalanı da beytü'l-mâlın diğer malına katardı.

Sonra dedi ki: "Gök ve yerin kendi izni ile ayakta kaldığı Allah aşkına söyleyin, bunu biliyor musunuz?" "Evet" dediler.

Sonra aynı şeyi Abbâs ile Ali'ye de sordu; onlar da "Evet" dediler.

Allah Resûlü (sav) vefat ettikten sonra, Ebû Bekr dedi ki: "Ben Allah Resûlü (sav)'in valisiyim. Geldiniz, biriniz kardeşinin oğlunun mirasını istiyor, biriniz de hanımının babasından kalan mirasını istiyor. Oysa Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: 'Biz miras bırakmayız, ne bıraktıysak sadakadır'."

Ondan sonra Ebû Bekr öldü ve ben Allah Resûlü (sav) ve Ebû Bekr'in velisi oldum. Hilâfet makamına geçtim, ikiniz aynı husus için geldiniz. Dediniz ki: "Onu bize verin!" Ben de size derim ki: "Bu malı Allah Resûlü (sav) nasıl kullandı ise sizin de öyle kullanacağınıza dair bize söz verin, onu size vereyim. Onu bu şartla aldınız mı? Tamam mı?" "Evet" dediler.

"Şimdi de geldiniz, aranızda hükmetmemi istiyorsunuz. Vallahi bunun dışında, kıyamete kadar aranızda hükmetmem. Eğer onu kullanmaktan acizseniz, onu bana geri verin!" dedi.

6304- Onun rivayetlerindendir:

Ömer dedi ki: "Nadîr oğullarının malları, Allah'ın, Resûlü (sav)'e özel olarak verdiği mallardı. Çünkü müslümanlar o malları almak için ne at koşturmuşlardı, ne de deve. Allah Resûlü (sav) o maldan çoluk çocuğunun bir yıllık yiyeceğini alırdı, artanı da silah ve harp âletleri temini için ayırırdı."

6305- Diğer rivayet:

(Abbâs dedi ki:) "Benimle (Ali'yi işaret ederek) şu zalimin arasında hükmet" (dedi) ve ikisi birbirlerine sert sözler söylediler.

6306- Diğer rivayet:

(Abbas dedi ki): "Benimle (Ali'yi işaret ederek) şu yalancı, günahkâr, zalim ve hain arasında hükmet." Ebû Bekr dedi ki: "Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız sadakadır.' Siz onu yalancı, günahkâr, zalim ve hain mi sandınız? Allah biliyor ki, O sâdıktır, iyidir, doğru yoldadır ve Hakk'a tâbidir."

Sonra o vefat etti. Ben hem Allah Resûlü (sav)'in, hem de Ebû Bekr'in velisi oldum. Beni yalancı, hain günahkâr ve zalim sandınız. Vallahi ben doğruyum, Hakk'a sâdık ve tâbiyim. Ben de bu işi üzerime aldım."

6307- Başka bir rivayet:

Ebû Dâvud dedi ki: "Onlar (Abbâs ile Ali) onu (Nadîr oğullarını ganimetini) aralarında taksim edilmesini ondan rica ettiler; Allah Resûlü (sav)'in 'Biz miras bırakmayız, bıraktıklarımız sadakadır" buyurduğunu pekâlâ biliyorlardı. Onlar hiçbir zaman doğru olmayan şeyi talep etmezler. Ömer de zaten şöyle dedi: 'Ona ben 'Taksim edilmiş' adını koymam, onu Resûlullah (sav)'den kaldığı halde bırakırım'."

6308- Derim ki: Nesâî'nin şöyle bir rivayeti vardır:

Mücâhid der ki: "Allah ve Resûlü için olan humusa (beşte bire) gelince, Peygamber (sav) ve akrabaları sadaka yemezlerdi. Onun için, humusun humusu vardı, akrabaları için de humusun humusu vardı. Miskinler için de, yolcular için de aynı şey vardı."

Nesâî dedi ki: Allah teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Şunu iyi bilin ki ganimet olarak elde ettiklerinizden Allah için beşte bir vardır."** (Enfâl, 8/41) Âyet "yolcuya" kadar devam etmektedir. Sonra Ömer'den şunu nakletti:

"Şunu iyi bilin ki ganimet olarak elde geçirdiğiniz herhangi bir şeyden Allah için humus vardır." "Yolcu"ya kadar.

"İnnema's-sadakâtu lil-fukarâi (Sadakalar fakirlere...yolculara aittir). İb-

ni's-Sebîl'e kadar, âyetinde (Tevbe, 9/60) de zekât ve sadakaların kimlere verileceğini Allah belirtmiştir, Haşr sûresinin altıncı âyeti olan: **"Ey iman edenler, onların mallarından Allah'ın Peygamber'ine verdiği şeyler için siz ne at, ne de deve koşturdunuz"** âyetindeki (humus) sadece Allah Resûlü'ne verilmiştir. Ona aittir.

Zührî dedi ki: "Allah'ın fethedilen memleketler —özellikle Arap beldelerinden Fedek— halkının mallarından, Peygamber'ine verdikleri, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Tâ ki içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir devlet olmasın. Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan geri durun. Allah'tan sakının doğrusu Allah'ın cezalandırması çetindir.

'Allah'ın verdiği bu ganimet malları, bilhassa yurtlarından ve mallarından edilmiş olan, Allah'dan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve peygamberine yardım eden, muhâcir fakirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır.

Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler.' (Haşr, 59/7-9) âyetlerinde bütün insanları içine almıştır. Buna göre bu mallarda bütün insanların hakkı vardır. Ancak elinizin altında bulunan köleler müstesna. İnşaallah yaşarsam, her müslümana hakkı gelecek ve verilecektir."

Ebû Dâvud buna bir açıklama getirdi ve dedi ki: Zührî şöyle dedi: "Ömer, bunu zikretti." el-Humeydî der ki: el-Berkânî, rivayetinde şunu ilâve etti: Bu "sadaka" üzerinde Ali galip geldi. Sağlığında bu, onun elindeydi. Öldükten sonra (oğlu) Hasan'ın eline geçti. Ondan sonra, Hüseyin b. Ali'ye geçti. Sonra Ali b. el-Hüseyin'e, ondan sonra da Hasan b. el-Hasan'a, sonra Zeyd b. el-Hasan'a, sonra Abdullah b. el-Hasan'a geçti. Ondan sonra Abbâsoğullarının eline geçti.

6309- el-Muğîre'den:

Ömer b. Abdilazîz halife olduğu zaman, Mervânoğullarını toplayıp şöyle dedi: "Allah Resûlü (sav)'in 'Fedek' adında bir arazisi vardı. Onun gelirini kendi harcar, Hâşimoğullarının küçük çocuklarına bakar, bekârlarını evlendirirdi. Fâtıma orasını O'ndan istedi, vermedi. O'nun sağlığında bu, böyle devam etti. Ebû Bekr iş başına geçince, o da aynı Peygamberimiz gibi yaptı.

Ömer iş başına geçince, o da aynen Peygamber (sav) ile Ebû Bekr'in yaptıkları gibi yaptı. Sonra onu Mervân eline geçirdi. Böylece Fedek, Ömer b. Abdilazîz'in oldu. Peygamber (sav)'in kızı Fâtıma'ya bile vermediği bir malda benim nasıl hakkım olur? Onun için ben bunu eski haline çevirmek istiyorum. Sizi de buna şahit gösteriyorum."

6310- Ömer (ra)'dan:

"Savaşmaksızın alınan (ganimet) araziye ben sizden daha çok hak sahibi değilim. Kimse bu hususta başkalarından daha hak sahibi değildir. Bu hususta ancak, Allah'ın Kitab'ına ve Resûlü'nün taksimatına başvururuz. Kişinin İslâm'a önce girişi, İslâm uğrunda çektikleri ve kişinin ihtiyacı. Bütün bunlara göre hareket ederiz."

6311- Nâfi'den: Ömer, ilk muhâcirlere dört bin, (oğlu) İbn Ömer'e üçbin beşyüz takdir etti. Ona denildi ki: "O da muhâcirlerdendir, neden ona dörtbinden noksan verdin?"

"Çünkü o, babası ile birlikte hicret etmiştir, yalnız başına hicret edenlerden değildir."

6312- Kays b. Ebî Hâzım (ra)'dan:

"Bedir savaşında bulunanların (herbirine) mal atiyyesi (yıllık) beşbin idi. Ömer dedi ki: 'Elbette onlara (Bedir'de bulunanlara) onlardan sonrakilere göre daha fazla atiyye vereceğim'."

6313- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e Bahreyn'den mal getirildi. 'Haydi onu mescide yayın!' buyurdu.

Gelen mal o güne kadar gelenlerin en çoğu idi. O mala hiç bakmadan geçip namaz kıldırdı. Namazdan sonra gelip başına oturdu. Kimi gördüyse ona verdi. Sonunda (amcası) Abbâs geldi. Şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Bana da ver! Çünkü ben hem kendim, hem de Akîl için fidye vermiştim.' 'Al!' buyurdu.

Avuç avuç bezinin içine doldurdu, giderken kaldırmak istedi, kaldıramadı. Dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Birine emret de bunu sırtıma kaldırsın!'

'Hayır! Kendin kaldır!' buyurdu. 'Öyleyse sen kaldır!' dedi.

'Olmaz' dedi. Ondan biraz döküverdi. Kaldırmak istedi, yine kaldıramadı. Dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Birine söyle de bunu sırtıma kaldırsın.' 'Olmaz' dedi. 'Öyleyse sen kaldır!' dedi, yine: 'Olmaz' dedi. Ondan biraz daha döküverdi. Sonra kaldırıp sırtına yükledi. Sonra çekip gitti. Peygamber onu gözüyle takip etti. Hırsına şaşırmıştık. Peygamber oradan kalktığı zaman bir dirhem bile kalmamış, hepsini dağıtmıştı."

6314- Avf b. Malik (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e ganimet geldiği zaman hemen o gün taksim ederdi. Evli olana iki, bekâra ise bir hisse verirdi."

6315- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber'i, meyve veya ekinin yarısı karşılığında (eski sahipleri olan yahudilere) verdi. Hanımlarına her yıl kuru hurmadan seksen, arpadan da yirmi olmak üzere yüz vasak verirdi.

Ömer halife olup yahudileri oradan sürdükten sonra orasını taksim etti. Peygamber hanımlarını muhayyer bıraktı: 'İsterseniz size oradan arazi ve su vereyim, isterseniz eskisi gibi vesak alın.' Âişe ile Hafsa yer ve suyu tercih ettiler, diğerleri ise vesağı tercih etti."

YARIŞ, OK ATMA VE ATLAR

6316- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yarış(ödülü), sadece deve, at ve ok yarışmasında olur."

6317- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), atlar arasında (yapılan yarışlar için) ödül koymuş ve (en uzun mesafeli yarışma için de) beş yaşındaki atları tercih etmiştir.

6318- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta şu ilâvede bulundu: "Arasında kazanma (ödülü) koyup onu helâl kıldı."

6319- Ahmed, Enes (ra)'dan:

Ona denildi ki: "Allah Resûlü (sav) (at yarışlarında) ödül koyar mıydı?" Şöyle dedi: "Evet, vallahi Sebha denilen at üzerine ödül koydu. Herkesi geçti, hoşuna gitti ve beğendi."

6320- Enes (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), idmanlı atı, Hafyâ'dan Seniyyetu'l-Vedâ'a kadar; idmansız atı, Seniyye'den Zurayk oğulları mescidine kadar yarıştırdı.

Ben de yarış yapanların arasındaydım, at beni ancak mescide kadar götürebildi."

Süfyân dedi ki: "Hafyâ ile Seniyye arası beş ya da altı mildir."

6321- Diğer rivayet:

"Altı veya yedi mil; Seniyye'den Zurayk oğulları mescidine kadar ise bir mil ya da yakın mesafedir."

6322- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim, yarışı kaybedeceği önceden kesin olarak belli olmayan bir atı, iki atın arasına (yarışmak üzere) koyarsa (bu ödüllü yarışma) kumar değildir. Eğer bir kimse, kaybedeceğini kesin olarak bildiği bir atı, (yarışmacı)iki at arasına koyarsa bu kumardır."

6323- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in Adbâ adında bir devesi vardı ki hiç bir deve onu geçemezdi. Bir bedevî bir binek devesi üstünde gelip onu geçti. Bu, müslümanların ağırına gitti. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), durumun farkına varıp şöyle buyurdu: 'Allah bir şeyi yükseltti mi, sonra mutlaka alçaltır'."

6324- Fukaym el-Lahmî (ra)'dan:

Ukbe b. Âmir'e dedim ki: "Sen yaşlı bir adamsın, bu iki hedef arasında gidip gelmek sana zor gelmiyor mu?" Şu cevabı verdi:

"Allah Resûlü (sav)'in sözünü duymasaydım, bu zahmeti çekmezdim?"

"Nedir o duyduğun söz?"

Şöyle buyurduğunu duydum: "Kim atıcılığı öğrenip de sonra bırakırsa benden değildir veya bana âsi gelmiştir."

6325- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah tek bir ok sebebiyle tam üç kişiyi cennete koyar: Hayrı umarak onu imal edeni, onu kullanıp atanı ve atana yardım edeni. Atın ve ata binin! Bence atış yapmanız, ata binmenizden daha sevimli ve iyidir. Her eğlence batıldır. Övgüye lâyık olan oyunlar ise üç tanedir: 'Kişinin atını terbiye etmesi, hanımı ile oynaşması, yayını çekip okunu atması ve atılan okları toplaması. Çünkü bunlar Hakk'tandır.'

Kim öğrendikten sonra atışı bırakırsa, bir nimeti bırakmış olur –ya da şöyle dedi:– nankörlük etmiş olur."

6326- Seleme b. el-Ekvâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) çarşıda ok atma yarışı yapan Eslemoğullarından bir grubun yanına çıktı ve şöyle buyurdu: 'Ey İsmailoğulları, atın! Çünkü atalarınız güzel ok atıcısı idi. Atın, ben falanoğulları tarafındanım!' İki fırkanın birinin ellerinden tutup şöyle buyurdu: 'Siz neden atmıyorsunuz?' Dediler ki: 'Sen onlarla berabersin, biz nasıl atalım?' Şöyle buyurdu: 'Atın ben hepinizle beraberim'."

6327- Ebû Vehb el-Cuşemî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Size alnı sakar, ayakları sekili kahverengi at yahut alnı sakar, ayakları sekili kızıl at tavsiye ederim." İbn Şebîb'e sordular: "Kızıl atı tercih ediş sebebiniz nedir?"

Cevap verdi: "Çünkü Peygamber (sav) bir müfreze göndermişti. Fetih haberini ilk getiren yelesi ve kuyruğu kızıl, sarı at sahibi idi."

6328- Diğer rivayet:

"Atlara bakın, perçemlerini ve arkalarını sıvazlayın!" Ya da şöyle dedi: "Boyunlarına takı bağlayın, ancak kiriş bağlamayın!"

6329- Ebû Katâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Atların en iyisi alnı sakar, üst dudağı benekli olan siyah attır. Sonra üç ayağı sekili, ön sağ ayağı sekisiz siyah at gelir. Eğer

koyu siyah at olmazsa bu vasıfları taşıyan kahverengi at iyidir."

6330- İbn Abbâs (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Atın bereketi kızıllığındadır."

6331- Enes (ra)'dan, dedi ki:
"Eskiler (selef) genç ve erkek atları tercih eder ve şöyle derlerdi:
O daha güzel ve daha süratlidir."
Râşid b. Sa'd'dan aynısı nakledilmiştir.

6332- Ebû Hureyre (ra)'dan:
"Peygamber (sav) atların **şikal**lisinden hoşlanmazdı. **Şikal** atın ön sağ ve arka sol ayağında veya ön sol, arka sağ ayağında seki bulunmasıdır."

6333- Diğer rivayet: "Üç ayağı sekili, bir ayağı sekisiz; ya da üç ayağı sekisiz, bir ayağı sekili olan attır. Aslında seki, ayakta olur, perçemlerinde, ön ayakta olmaz. Kimine göre, çapraz bir beyaz alacalık söz konusudur."

6334- Urve b. el-Ca'd (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Atların alın perçemlerinde, kıyamete kadar, hayır, ecir ve ganimet bağlıdır."

6335- Utbe b. Abd es-Sülemî (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Atların perçemlerini, yelelerini ve kuyruk kıllarını kesmeyin! Çünkü kuyrukları onları (sineklerden) korur, yeleleri onları ısıtır. Perçemlerinde ise, hayır ve bereket bağlıdır."

6336- Ebû Kebşe (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Atların perçemlerine kıyamete kadar hayır ve bereket bağlı olur. Sahipleri onlara çok özen göstermelidirler. At uğruna harcama yapanlar devamlı eliyle sadaka dağıtanlar gibidir."

6337- Diğer rivayetin sonunda şu ilâve yer almaktadır:
"Onun idrar ve tersleri kıyamet günü sahibi için cennet miski olacaktır."

6338- Yahya b. Saîd (ra)'dan:
"Peygamber (sav), atının yüzünü dış elbisesiyle silerken görüldü. Bunun sebebi sorulunca şöyle buyurdu: 'Bu gece atlar hakkında bana sitem edildi'."

6339- Enes (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'in, kadınlardan sonra en sevdiği şey, atlardı."

6340- Ebû Zer (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Hiçbir Arap atı yoktur ki seher vakti şu kelimelerle dua etmesi için kendisine izin verilmesin: 'Allahım! Âdemoğullarından beni dilediğinin mülkü eyledin ve beni onun malı kıldın. O halde beni ona en sevgili malı, en sevgili ehli kıl —yahut— Onun en sevgili malından ve ehlinden birisi eyle!'"

6341- Ebû Hureyre (ra)'dan:
"Peygamber (sav), atların dişisine **feres** derdi."

6342- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'in, bostanımızda Lahîf adında bir atı vardı."
Bazılarına göre Lahîf kelimesi, (noktalı) "hı" harfiyle telaffuz edilmiştir.

6343- Ali (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'e bir katır hediye edildi. Ona bindi.

Ali dedi ki: 'Merkepleri atlara aşırsak ta böyle katırlar elde etsek, olmaz mı?'

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Bunu ancak (bunun şer'î hükmünü) bilmeyenler yapar'."

6344- Süveyd b. Hubeyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En güzel mal veya geçerli akçe dişi taydır."

6345- Ebû Kebşe (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim bir müslümana kısrak verir; o da ona yine kısrak doğurursa, Allah yolunda yetmiş kısrak seferber etmişcesine ecir alır. Eğer doğurmazsa, o zaman Allah yoluna adamış olduğu tek kısrağın ecrini alır."

6346- İbn Ömer (ra)'dan, dedi ki:

"İnsanların aralarında birbirlerine verdikleri su bulunan yerlerden daha üstün bir şey olmaz. Çünkü kişi oraya atını salar, su içer de bu onun için bir ecir vesilesi olur. Boğasını bırakır ondan su içer de, bu onun için sevap vesilesi olur."

6347- Amr b. Avf el-Müzenî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Atlar sulama gününde (diğer hayvanlardan) önce sulanır."

"Su taksim etme bölümünde" zayıf bir isnâdla bunu rivayet etti.

SİYER VE MEĞÂZİ BAHSİ

PEYGAMBER (S.A.V)'İN SOYUNUN YÜCELİĞİ, PEYGAMBERLİĞİNİN SOYU VE İSİMLERİ

6348- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ben, Âdemoğullarının en güzel asırlarından birinde gönderildim. Asırlar asırları kovaladı, nihayet benim içinde bulunduğum asır gelip çattı."

6349- Vâsile (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah, İsmaîloğullarından Kinâne'yi seçti. Kinâne'den Kureyş'i seçti. Kureyş'ten Hâşimoğullarını seçti. Haşimoğullarından da beni seçti."

6350- el-Abbâs (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Kureyş oturup kendi aralarında soyluluklarından söz ettiler. Seni de süprüntü yerde (biten) hurma ağacına benzettiler." Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Allah yaratıkları yarattı. Beni de (bu yaratıkların) en hayırlı fırkaları (insanlar) içinde kıldı. Sonra o iki fırkanın en hayırlısından kıldı. Sonra kabileleri seçti (yarattı); beni en hayırlı kabilede kıldı. Sonra haneleri (aileleri) seçti, beni en iyi evde (Hâşimoğullarında) kıldı. Böylece ben şahıs olarak en hayırlı şahıs, hane olarak da en hayırlı hane (mensubu) oldum."

6351- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ma'd b. Adnan'ın çocukları kırk adama ulaşınca, Musa'nın askerlerine dalıp yağmaladılar. Bunun üzerine Musa onlara beddua etti ve dedi ki: 'Ya Rabbi! Bunlar Ma'd'in çocuklarıdır, orduma saldırdılar.' Bunun üzerine Allah ona şöyle vahyetti: 'Onlara beddua etme! İçlerinden ümmî, uyarıcı ve müjdeci bir peygamber seçilecektir. İçlerinden esirgenmiş bir ümmet, Ümmet-i Muhammed gelecektir ki Allah'ın kendilerine vereceği az rızka razı olacaklar. Allah da onların az ameline razı olacaktır. Onların peygamberi, Muhammed b. Abdillah b. Abdil-Muttalib'dir. Şekl-i şemâilinde mütevazi, sükûtunda özün özüdür. Konuştuğu zaman hikmetle konuşacaktır. Onu milletinin en hayırlısı olan Kureyş'ten onların da en seçkinlerinden çıkartacağım. O ve ümmeti hayırdan taşına taşına yine hayırda (en iyide) istikrar bulacaktır'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir isnâdla.]

6352- İbn Abbâs (ra)'dan:

Şuarâ sûresindeki **"Ve tekallubeke fî's-sâcidîn"** (29/219) âyetini şöyle yorumladı: "Bir peygamberden diğer peygamberin sulbüne geçe geçe nihayet peygamber oldun" demektir.

6353- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Âdem'den beri annem babam beni doğuruncaya kadar hep nikâhtan (meşrû ilişkiden) geldim, sifâhtan (zinadan) değil."

6354- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ben cahiliye hâyâsızlığından değil, İslâm nikâhı gibi bir nikâh (meşrû evlilik) ile dünyaya geldim."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. Senedinde el-Medînî'nin Ebû'l-Huveyris'ten rivayeti vardır.]

6355- el-Abbâs (ra)'dan:

Dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Seni övmek istiyorum."

Şöyle buyurdu:

"Haydi öyleyse, Allah ağzına sağlık ihsan etsin!"

Bunun üzerine şu şiiri inşâd etti:

"Önce gölgelerde ve yaprağın sallandığı güzel bir yerde idin.

Sonra beldelere düşüp indin, orada sen ne bir beşer, ne bir çiğnem et, ne de bir kan pıhtısı idin.

Belki sen gemiye binen bir nutfe idin. Ehli boğulurken sen bir kartalın kanadına yapışmıştın.

Âlem asır be asır intikal edip dururken; sen de sulbden sulbe geçmiştin.

Görkemli hanen, yükseklerden gelme muhteşem bir hane idi.

Doğduğunda yeryüzü aydınlandı. Nurunla ufuklar nurlandı.

Biz o ışıkta, o nurda ve o dosdoğru yolda âdetâ yanıp kavruluyorduk."

6356- Rakîka bn. Ebî Sayfî (r.anhâ)'dan:

"O, Abdulmuttalib'in ikiziydi. Dedi ki: Kureyş ardı ardına kıtlık çekti. Hayvanların memeleri kurudu, kemikleri inceldi.

Bir gece uyurken şunu işittim: 'Ey Kureyş topluluğu! Gönderilecek olan Peygamberin doğumu yaklaşmıştır. Onun doğuşu çok hâyâlı ve verimli olacaktır. İçinizdeki adamlara dikkat edin, bakın! O, orta boylu, iri kemikli, beyaz buğday renkli, iri gözlü, güzel yanaklı (olacaktır)! Onun iftihar etme hakkı vardır. Kendisine kızılacaktır, ancak susulacaktır. O ve çocukları, her boydan bir adam da kendisine refakat etmek üzere aşağı insinler. Hacer-i Esved'i selâmlasınlar. Sonra Ebû Kubeys dağına çıksınlar. O adam dua etsin, cemaat de âmin desin!' Sabah olunca rüyasını anlattı. Baktılar bu niteliği aradılar. Bana anlatılan vasıfları, Abdulmuttalib el-Hamd'da buldular. Sonra her batından bir adam ona geldi. Gidip Hacer-i Esved'i istilâm ettiler. Sonra Ebû Kubeys dağına çıktılar. Cemaat etrafında toplandı. Beraberinde henüz yeni yetme olan Peygamber (sav) de vardı.

Ellerini kaldırıp şöyle dua etti: 'Ey üzüntü ve kederleri gideren ulu Allahım! Sen alîmsin, (öğretilen) değilsin. Cimri olmayan talep mercii de Sensin. Bunlar Senin erkek ve kadın kullarındır. Hareminin etrafında Senden niyaz ediyorlar. Sıkıntı ve kıtlıklar, develerini ve koyunlarını mahvetti. Bize bol ve doyurucu bir yağmur ver!'

Kâ'be'nin Rabbi hakkı için, daha oradan ayrılmadan gök yarıldı; vadileri dolduran bollukta bir yağmur boşandı.

Rakîka şu şiiri terennüm etti:

'Övülen Şeybe'nin yüzü suyu hürmetine Allah, ülkemize yağmur yağdırdı.

Ne yapacağımızı bilemedik, yağmur her tarafı suya boğdu.

Sular bollaştı, ağaçlar ve hayvanlar bayram etti.

Bu, ulu Allah'ın bir lütuf ve keremidir. Bugün kendisiyle müjdelenen en hayırlısı Mudar'dır.

İşi mübârektir, onun yüzü suyu hürmetine Allah'tan rahmet istenir.

Mahlûk içinde onun ne dengi ve ne de emsâli vardır'."

[İkisi de Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle yer almaktadır.]

6357- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Dediler ki: "Ey Allah Resûlü! Peygamberlik sana ne zaman sâbit oldu?"

"Âdem ruh ile beden arasındayken" diye cevap verdi.

6358- el-İrbâd b. Sâriye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Daha Âdem toprağında yoğurulurken ben Allah katında peygamberlerin hâtemi (sonu) idim. Size bunun yorumunu bildireceğim. Bu İbrahim duasının, İsa'nın müjdesi ve annemin gördüğü şu rüyanın sonucudur: Rüyasında kendisinden Şam köşklerini aydınlatan bir nurun çıktığını görmüş. Peygamber anneleri hep böyledir."

6359- Buhârî (ra)'dan:

"O (sav), Muhammed b. Abdillah b. Abdi'l-Muttalib b. Hâşim b. Abdi Menâf b. Kusayy b. Kilâb b. Murre b. Kâ'b b. Lueyy b. Gâlib b. Fihr b. Mâlik b. en-Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Ma'd b. Adnân'dır."

Bu (soy), Rezîn'de İbn Abbâs'tan rivâyet edilmiştir.

6360- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Benim beş ismim vardır. Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben, Allah'ın benimle küfrü mahvettiği **Mâhî**'yim. Ben insanların ayağı üzerinde haşrolunarak toplanacağı **Hâşir**'im. Ben kendinden sonra hiçbir peygamber gelmeyeceği **Âkıb**'im." Allah ayrıca onu "Raûf ve Rahîm" olarak da adlandırmıştır.

6361-Ebû Mûsâ (ra)'dan:

Peygamber (sav) bize kendisini şu isimlerle bildirirdi: "Ben Muhammed'im. Ben Ahmed'im. Ben **Mukaffî**'yim. Ben Tevbe peygamberiyim. Ben Rahmet peygamberiyim."

6362- Ahmed ve Bezzâr, Huzeyfe'den şu ek ile rivayet ettiler: "Ben büyük savaşların peygamberiyim."

6363- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta Câbir'den şu ziyade ile:

"Kıyamet günü ben, Peygamberlerin lideri ve şefaatlerinin sahibiyim."

6364- *el-Mu'cem el-Evsat* ve *es-Sağîr*'de İbn Abbâs (ra)'dan şu ziyade ile: "Ve (ben) **Hâtem**'im (yani peygamberlerin sonuncusuyum)."

6365- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın benden, Kureyş'in sataşmasını ve lânetlerini nasıl önlediğine hayret etmiyor musunuz? Onlar sövülen birine sövüyorlar. Sövülen birine lânet okuyorlar. Oysa ben Muhammed'im!"

PEYGAMBER (SAV)'İN DOĞUMU, SÜT EMMESİ, GÖĞSÜNÜN YARILIŞI VE YETİŞMESİ

6366- Kays b. Mahrame (ra)'dan:

"Ben ve Peygamber (sav) Fil (vak'asının) yılında doğduk.

Osman b. Affân, Kubas b. Üşeym'e sordu: 'Sen mi daha büyüksün, yoksa Peygamber (sav) mi daha büyüktür?'

Adam şu karşılığı verdi: 'Peygamber (sav) benden daha büyüktür. Doğumda ise ben O'ndan önceyim! Ben kuşların tersini yeşil ve değişmiş olarak görmüş adamım'."

6367- Taberânî'nin el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde şöyle geçmektedir:

"Peygamber (sav), Fil yılında doğdu. Ficâr (olayı) ile Fil (olayı) arasında yirmi yıl vardır. Ficâr ile Kâ'be inşası arasında onbeş yıl vardır. Kâ'be'nin yapımı ile, Peygamber (sav)'in gönderilişi arasında beş yıl vardır.

(Peygamber olarak) gönderildiğinde kırk yaşındaydı."

6368- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), pazartesi günü doğdu, pazartesi günü peygamber oldu; pazartesi Mekke'den Medine'ye hicret etti, pazartesi günü Medine'ye vardı. Pazartesi günü vefat etti. Pazartesi günü Hacerü'l-Esved'i kaldırdı, pazartesi günü Bedr'i fethetti. Pazartesi günü Mâide sûresi **'el-Yevme ekmeltü leküm dîneküm'** (=**Bugün sizin dininizi tamamladım.**) indi."

[Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6369- Halîme bn. el-Hâris (ra)a'dan:

"Beyaz bir merkebe binerek, Sa'doğullarından bazı kadınlarla Mekke'de çocuklarını emzirtecek birilerini bulmak için kıtlık olan bir yılda yola çıktık. Yiyecek bir şeyimiz kalmamıştı, beraberimizde dişi ve yaşlı bir deve vardı, bir damla sütü yoktu.

Bir de (baktığımız) çocuğumuz vardı. Ne bende, ne de devede ona yetecek süt olmadığı için, ağlama sesinden uyuyamaz olmuştuk. Sonunda Mekke'ye geldik. Allah Resûlü (sav)'in sunulmadığı hiçbir kadın kalmadı, ama hiçbiri kabul etmedi, çünkü herkes babası olan çocuk arıyordu. Oysa o yetimdi. İçimizden diyorduk ki: 'Arkadaşlarımdan herbiri bir çocuk alınca, bakalım annesi ne yapacak?' Derken çocuk almadık hiçbir kadın kalmadı. Benden başka herkes emzirecek bir çocuk bulup aldı. Bu yüzden bir şey almadan geri dönmek istemedim. Kocama dedim ki: 'Gidip şu yetim çocuğu alacağım!' Nitekim gittim, aldım, çadırıma döndüm. Kocam dedi ki: 'Onu almakla iyi ettin. Kim bilir belki Allah bunda bir hayır ve bereket ihsan eder.'

Vallahi çocuğu kucağıma alır almaz, memelerim sütle dolup taştı. Onu emzirdim, doydu; süt kardeşini de emzirdim o da kana kana içip doydu. Gece olunca kocam, o yaşlı deveye gitti, bir de ne görsün memeleri sütle dolup taşmış. İstediğimiz kadar sağdı, içti, doydu ben de içtim, doydum. O gece iyice doyduk, ne açlığımız, ne de susuzluğumuz kaldı. Çocuklarımız da bir güzel uyudular. Kocam şöyle demekten kendini alamadı:

'Vallahi çok bereketli bir çocuk aldın, benim kanaatim budur.' Merkebime binip yola çıktık. Kafiledeki her hayvanı geçti, zor durdurdum. Herkes şaşkına dönmüş ve şöyle soruyordu: 'O daha önce bizimle gelirken bindiğin merkep değil mi?'

'Evet' diyordum. Sonunda konakladığımız yere vardık, çok çorak bir yerdi. Bizim koyunlar, yayıldıkları yerlerden bir anda memeleri sütle dolu olarak dönüyorlardı. Diğer insanların koyunları ise yorgun, bitkin, aç ve susuz olarak dönüyorlardı. Herkesin koyunları sütsüz iken biz, koyunlarımızı sağıp bol bol süt içiyorduk. Mal sahipleri çobanlarına şöyle çıkışıyorlardı: 'Yazık size! Siz mallarımızı, Halime'nin çobanının otlattığı yerlerde otlatmıyor musunuz?' Evet haklı idiler, aynı yerlerde otlatıyorlardı, ama onların koyunları aç ve sütsüz dönerken bizimkilerin memeleri âdeta sütle dolup taşıyordu.

Peygamber (sav) bir günde, diğer çocukların bir ayda büyüdükleri gibi gelişiyordu. Bir ayda bir yıllık çocuk kadar büyüyordu. Bir yaşına girdiğinde bayağı gösterişli olmuştu. Nihayet annesine götürdük. Ama babası (süt babası) dedi ki: 'Oğlumu (süt oğlumu) bana geri ver. Çünkü Mekke'de o zamanlar salgın olan vebadan korkuyoruz.' O'nun bereketini kaçırmak istemiyorduk. O kadar ısrar ettik ki annesi: 'Haydi onu da beraberinizde götürün!' demek zorunda kaldı.

Bizde iki ay kaldı. Bir gün süt kardeşiyle beraber evlerin arkasında oynarlarken, bizim hayvanlarımızı otlatırken, süt kardeşi soluk soluğa geldi ve şöyle bağırdı: 'Kardeşim Kureyş'li çocuğa yetişin! Çünkü iki adam geldi; karnını yardılar.' Hemen nefes nefese kocamla beraber ona koştuk; rengi değişmiş bir halde gördük. Kocam onu kapıp bağrına bastı. Ben de onu bağrıma basıp kucakladım. Sonra dedik ki:

'Ey oğlumuz sana ne oldu böyle?'

Cevaben şöyle buyurdu: 'Beyaz elbiseli iki adam geldi, beni yatırıp karnımı yardılar. Vallahi ne yaptıklarını bilmiyorum.'

Hemen alıp götürdük. Kocam dedi ki:

'Vallahi ey Halime! Sanırım, bu çocuğa bir şey oldu. Haydi gidip korktuğumuz başına gelmeden bunu ailesine teslim edelim.'

Hemen onu geri götürdük. Annesi dedi ki: 'Israrla alıp götürdünüz, şimdi neden geri getirdiniz?'

Dedim ki: 'Hayır; vallahi biz görevimizi yaptık, üzerimize düşen hakkını eksiksiz verdik. Başına gelen olaylardan korktum ve 'götürüp bunu ailesine teslim edelim.' dedik.

Annesi dedi ki: 'Ne olur bana onun başına gelenleri anlatın?"

O kadar ısrar etti ki onun başına gelenleri anlatmak zorunda kaldık. Hiç hayret etmedi. 'Hayır vallahi dedi, bu oğlumun zaten akla hayret verecek birçok hâlleri olmuştur. Onun için hiç şaşırmayın. Size onun hakkında bildiklerimi anlatayım mı?' dedi ve devam etti:

'Ben ona hamile kaldım, hiçbir ağırlık duymadım, kendimi sanki hamile değilmiş gibi hissettim. Son derece hafif ve bereketli bir hamilelik geçirdim. O'nu doğurduğum zaman, sanki benden yıldızları andıran bir nur çıkıp yükseldi. Busrâ'daki develerin boyunlarını aydınlattı, doğurduğum zaman normal çocuklar gibi doğmadı. Elleri yerde, başı semaya doğru doğdu ve ona dua etti. Artık gidebilirsiniz, işinize bakın!'"

6370- Utbe b. Ğaylan (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e: "Senin (peygamberliğin alâmetlerine dair) ilk durumun nasıl oldu?" diye sordu.

Şöyle buyurdu: "Süt annem, Sa'd b. Bekroğullarındandı.

Ben ve onun oğlu kuzumuzu alıp gittik. Yanımıza hiçbir yiyecek almadık. Dedim ki: 'Kardeşim, haydi git annemden biraz yiyecek al da, gel!'

O gitti, aradan çok geçmeden kartalı andıran iki beyaz kuş geldi, biri diğerine 'Bu o mudur?' diye sordu. Öteki 'Evet' dedi.

Hemen yanıma geldiler, beni yatırdılar, karnımı açtılar. Sonra kalbimi çıkardılar, onu yarıp içinden iki siyah kan pıhtısı çıkardılar.

Sonra biri ötekine dedi ki: 'Haydi git bana kar suyu getir!' Gitti, getirdi ve onunla içimi yıkadılar. Sonra yine: 'Haydi git, şimdi de dolu suyu getir!' dedi. Getirdi, onunla kalbimi yıkadılar. Sonra: 'Haydi şimdi huzur ve sükûneti getir!' dedi. Her ikisi de onu (sükûneti) kalbime yerleştirdiler. Daha sonra biri diğerine dedi ki: 'Haydi kapat ve onu peygamberlik mührü ile mühürle!' Biri diğerine şöyle hitap etti: 'Onu bir kefeye, ümmetinden bin kişiyi de diğer kefeye koy!' Üstüme baktım, ümmetimden bin kişiyi gördüm, bir kısmının üzerime düşmesinden korktum. Biri diğerine dedi ki: 'Eğer ümmeti onu tartarsa, onlara karşı meyleder.' Sonra oradan ayrılıp gittiler, gerçekten çok korkmuştum.

Dönüp eve gittim başıma gelenleri bir bir (süt) anneme anlattım.

O da hakkımda korkmuş olacak ki, şöyle dedi: "Seni Allah'a sığındırırım." Sonra devesini hazırladı. Kendisi önce beni bindirdi. Sonra arkama bindi. Doğru anneme gittik.

Dedi ki: 'Ben emanetimi ifa getirdim, görevimi yaptım.' Sonra başıma gelenleri ona da anlattı, ama annem hiç şaşırmadı ve bunu normal karşılayarak şöyle dedi: 'Ben onu doğurduğum zaman içimden öyle bir nur çıktı ki Şam'ın köşklerini tamamıyla aydınlattı'."

6371- Übeyy b. Ka'b (ra)'dan:

Ebû Hureyre dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Nübüvvet adına ilk gördüğün şey nedir?" Şöyle buyurdu:

"Bir gün sahrada idim; yaşım henüz on küsurdu. Başımın üstünden gelen bir sesle irkildim. Bir adam diğerine sordu: 'Bu o mudur?' Öteki cevap verdi: 'Evet.'

O zamana kadar kimsede görmediğim yüzler, o zamana kadar kimsede karşılaşmadığım ruhlar, o ana kadar hiç görmediğim elbiselerle karşıma çıktılar. Yanıma doğru o iki adam geldi. Herbiri, bir kolumdan tuttu, ama hiç dokunma hissetmedim. Biri arkadaşına 'Haydi onu yatır, yatır!' Beraberce beni uzatıp yatırdılar, ben hiçbir zorluk ve güçlükle karşılaşmadım. Yine biri diğerine: 'Haydi göğsünü aç!' dedi ve o da açtı. Ama ne kan gördüm, ne de bir acı hissettim. Ona yine şöyle dedi: 'Haydi, oradaki kin ve hasedi çıkar!' O da oradan kan pıhtısı gibi bir şey çıkarttı. Sonra onu fırlatıp attı.

Ona şu emri verdi: 'Haydi şimdi onun yerine merhamet ve şefkati koyup yerleştir!' Çıkarttıkları şey kadar gümüşe benzeyen bir şey gördüm.

Sonra sağ ayağımın baş parmağını tutup oynattı ve: 'Haydi kalk ve git!' dedi.

Kalktım ve gittim, ama içim merhamet ve şefkat dolu olarak gittim. Ondan sonra küçüklere şefkat, büyüklere merhamet duydum."

6272- Ebû Bekre (ra)'dan:

"Cibrîl (as), kalbi temizlendikten sonra Peygamber (sav)'i sünnet etti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

6373- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) çocuklarla oynarken Cibrîl geldi. O'nu yatırdı, göğsünü yardı ve içinden bir kan pıhtısı çıkarttı. 'İşte bu, şeytanın sendeki nasibidir' dedi. Sonra onu altın bir leğende zemzem suyu ile yıkayıp kapadı.

Sonra da onu kendi yerine iade etti.

Çocuklar, koşarak, annesine (süt annesine) gittiler ve: 'Muhammed öldürüldü' dediler. Hep birlikte yanına vardılar. Renginin solmuş olduğunu gördüler.' Enes dedi ki: 'Göğsündeki o yara izini hep görürdüm'."

6374- Ali b. Ebî Tâlip (ra)'dan: O da babasından (Ebû Tâlib'den)

Kureyş'in yaşlılarıyla beraberimde Muhammed de bulunduğu halde Şam'a doğru hareket ettik. Yolda bir rahibe yaklaştık. Orada (manastırında) develerimizi çözdük, yani yükümüzü indirip konakladık. Rahip yanımıza geldi; önceleri hiç gelmezdi. İçimizden birini araştırıyordu. Muhammed'i görünce şöyle dedi:

'İşte bu Âlemlerin efendisidir!' Kureyş'in yaşlıları sordular:

'Bunu ne biliyorsun, nereden anladın?'

'O'nun niteliğini Allah tarafından bize indirilmiş olan Kitap'ta (İncil'de) görüyorum. Nitekim siz (Ona) yaklaştığınız zaman, O'na secde etmedik ne bir taş, ne de bir ağaç kalmadı. Ağaçlar, taşlar ve cansız varlıklar ancak bir peygambere secde ederler. Sonra omuzunun altında elma büyüklüğünde bir peygamberlik mührü var; bunu da biliyorum. Ondan da bunu anladım."

Sonra döndü, yemek yapıp bize getirdi. Muhammed develeri otlatıyordu. Döndüğünde üzerinde onu gölgelendiren bir bu-

lut vardı. Geldi baktı ki herkes ağacın dibinde (gölgesinde) oturmuş. Bunun üzerine o da güneşte oturdu. Ancak ağacın gölgesi bu sefer ona doğru geldi ve onlar gölgesiz kaldılar, sıcaktan yandılar.

Onlar kalkıp gitmeye koyulunca, rahip yalvardı: 'Allah aşkına Rum diyarına gitmeyin! Onu görürlerse niteliğinden tanır ve eziyet ederler' dedi.

O, onlara böyle yalvarıp dururken Romalı yedi kişi çıka geldi. (Rahip) onları karşıladı ve sordu: 'Hayrola nereye böyle, neden bu tarafa geldiniz?'

"Din bilginlerimiz haber verdi: 'Araplardan bir peygamber bu ay ülkemize gelecektir.' Onu karşılamak için adam gönderilmedik bir yol bırakılmadı, biz de sana doğru gelen bu yola koyulduk. (gönderildik)"

Rahip dedi ki: 'Arkanızdan gelen sizden daha iyi ve şanslı kimse var mı?' 'Sen burada olduğun için bu yolu seçtik, belki burada rastlarız diye' dediler.

'Allah bir şey yapmak isterse kimse onu geri çevirebilir mi?'

'Hayır' dediler.

'Öyleyse aradığınız peygamber budur! Haydi ona biat edin. Çünkü O hak Peygamberdir.' Hemen O'na biat ettiler. Rahiple kaldılar, sonra rahip bize: 'Allah aşkına söyleyin bunun velisi kimdir?' diye sordu. Beni kastederek 'İşte bu zâttır' dediler. Devamlı benden onun Şam'a gitmemesini rica edince, ben de içlerinde Bilâl'in de bulunduğu bazı kimselerle O'nu geri gönderdim. Rahip onlara kurabiye ve zeytin yağından ibaret yol azığı hazırladı."

6375- Tirmizî, Ebû Mûsâ'dan:

"Ebû Tâlip, beraberinde Muhammed de bulunduğu halde, bazı Kureyş yaşlıları ile Şam'a hareket etti..' Yukarıdaki rivayeti zikretti. Lafızları arasında büyük bir fark yoktur.

Derim ki: Yanımdaki Rezîn'in nüshasını Tirmizî ile karşılaştırdım.

Bana Tirmizî'nin, lafzı musannifin Rezîn'den naklettiğine daha yakın göründü. Onun sonu şöyledir:

"Ebû Bekr, Bilâl'i de O'nunla beraber gönderdi." Tirmizî'de olduğu gibi. Allah en iyi bilendir. Rezîn'in muhtelif nüshaları vardır. Bazısı cem'ettiği kitapların asıllarına pek yakın iken, diğer bazısı asıllarından hayli uzaktır. Tıpkı musannifin nüshası gibi. Allah en iyi bilendir.

VAHYİN BAŞLANGICI VE İNİŞ ŞEKLİ

6376- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Vahyin ilk başlangıcı (uykuda görülen) salih rüyalar şeklinde oldu. Gördüğü her rüya sabah aydınlığı gibi çıkardı. Sonra inziva etmek, yalnız başına kalmaktan hoşlanır oldu. Böylece Hira mağarasında inzivaya çekildi. Orada ailesine dönmeksizin birkaç gece tek başına kalıp ibadet ederdi. Sonra Hatîce'ye dönerdi; orada da tıpkı Hira mağarasında olduğu gibi ibadete koyulurdu. Derken Hira mağarasındayken aniden Hak O'na geldi. Melek: 'Oku!' dedi. Cevabı şu oldu: 'Ben okuma bilmem.'

Beni tutup kucakladı, takatım kesilinceye kadar sıktı, sonra salıverdi ve şöyle dedi:

'Haydi oku!' Ben yine: 'Ben okuma bilmem' dedim.

İkinci kez aldı, beni gücüm kesilinceye kadar sıktı ve saldı. Sonra: 'Haydi oku!' dedi. Ben yine: 'Ben okuma bilmem' dedim.

Üçüncü kez beni aldı, tâkatım kesilinceye kadar sıktı, sonra bırakıp: **'İkra' bismi Rabbikellezi halak. Halakel insâne**

min alak. İkra' ve Rabbukel-ekramullezî alleme bil-kalem'i mâ lem ya'lem'e kadar oku!' dedi.

Allah Resûlü (sav) bu vahyi alıp yüreği korku dolu bir halde Hatîce'ye geldi ve: 'Örtün beni, örtün beni!' dedi. Bunun üzerine onu derhal örttüler. Aradan çok geçmeden korku ve heyecanı dindi. Başına gelenleri Hatîce'ye anlattı ve dedi ki: 'Başıma bir şey geleceğinden korktum.' Hatîce şöyle dedi: 'Hayır; korkma, aksine sevin, müjde sana! Allah seni asla mahcup etmez. Çünkü sen akrabayı ziyaret edersin, sözü doğru söylersin, hiç yalanın yoktur. Zayıflara yardım eder, bir şeyi olmayan fakir kimseye kazandırırsın, misafir ağırlarsın. Hak yolunda çıkan hadiseler karşısında (insanlara) yardım edersin.' Sonra O'nu alıp derhal amcasının oğlu Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abdiluzza b. Kusayy'a götürdü ki o, cahiliye devrinde hıristiyanlaşmış bir kişi idi. İbranice yazardı, İncil'den Allah'ın dilediği kadar Arapça yazmıştı, yaşlı bir adamdı. Üstelik gözleri de görmüyordu. Hatîce ona dedi ki:

'Ey amcazadem, kardeşinin oğlunu dinle!' Bunun üzerine Varaka dedi ki:

'Ey kardeşimin oğlu!' Ne görüyorsun, söyle bakalım!'

Peygamber (sav), karşılaştığı ve gördüğü şeyleri bir bir anlattı. Bunun üzerine Varaka b. Nevfel şöyle dedi: 'O (gördüğün), Allah'ın Mûsâ'ya gönderdiği (meleğin) Nâmûs'un ta kendisidir. Ah kavmin seni (Mekke'den) çıkaracağı zaman sağ olsam, başka bir şey istemezdim!'

'Kavmim beni (Mekke'den) çıkartacak mı?' diye sorunca, şöyle dedi:

'Senin getireceğin gibi bir kitapla gelen hiçbir peygamber yoktur ki kendisine düşmanlık edilmesin. O gününe yetişirsem, mutlaka sana destek verip yardım ederim.' Çok geçmeden Varaka vefat etti. Ondan sonra vahiy bir süre kesildi."

6377- Diğer rivayet:

"Vahye ara verildi, epey zaman gelmedi. Peygamber (sav), bu duruma çok üzüldü. Dağların zirvelerinden kendisini atmak için defalarca tırmandı, ama her seferinde Cibrîl O'na görünüp şöyle diyerek uyardı: 'Ey Muhammed! Sen gerçek bir peygambersin!' O zaman içi biraz yatışıp, rahatlardı. Vahye böyle ara verilince o maksatla dağın zirvesine çıkardı, ama Cibrîl yine kendisine görünüp aynı uyarıda bulunurdu."

6378- Yahya b. Ebî Kesîr (ra)'dan:

"Ebû Seleme b. Abdirrahman'a, Peygamber (sav)'e Kur'ân'dan ilk inen —âyet veya sûre— hakkında sordum; şöyle dedi: "Ona ilk inen sûre: **'Ya Eyyühel Müddessir'**dir" dedi. Bu defa dedim ki: 'İnsanlar **İkra' bismi Rabbike**'nin ilk inen sûre olduğunu söylüyorlar.' Şu cevabı verdi:

'Ben de Câbir'e sordum. O şu karşılığı verdi: 'Ben sana Allah Resûlü (sav)'in bize anlattığını anlatacağım, dikkat et! O şöyle buyurdu: 'Hira'da bir ay kaldım. O süre bitince aşağıya indim; bir ses duydum. Önüme, arkama, sağıma, soluma baktım, kimseyi göremedim. Sonra bir kere daha çağrıldım, bu defa başımı yukarıya kaldırınca bir de ne göreyim O (Cibrîl) havada bir tahtın üzerinde oturuyor. Beni bir titreme tuttu, hemen Hatîce'ye gelip 'Beni sarın, üzerime su serpin!' dedim. Çok geçmeden Allah: **'Yâ Eyyühe'l-müddessir. Kum fe-enzir. Ve Rabbeke fe kebbir. Ve siyâbeke fe tahhir** (=Ey örtüye bürünen (peygamber)! **Kalk ve kavmini korkut! Ve Rabbini yücelt! Ve elbiseni temiz tut!)'** (74/1-4) âyetlerini indirdi'."

6379- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav)'i vahye ara verilişini anlatırken duydum. O hadisi içinde şöyle buyurdu: 'Yürürken, gökten bir ses duy-

dum, başımı kaldırıp baktım, bir de ne göreyim, Hira dağında bana gelen melek, yerle gök arasında bir kürsînin üstünde oturuyor. Korktum, hemen geri dönüp: "Beni örtün, örtün beni!' dedim. İyice sarıp, üzerimi örttüler. Hemen Allah **Yâ Eyyuhel-müddessir**'i **'Verricze fehcar**'a kadar indirdi'."

6380- Diğer rivayet:

"Sonra vahiy hızlandı; bir biri ardınca gelmeye başladı."

6381- Âişe (r.anhâ)'dan:

el-Hâris b. Hişâm dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Sana vahiy nasıl geliyor?"

Şöyle buyurdu: "O, bazen bana çıngırak sesini andıran bir ses gibi gelir ki, bana en ağır gelen şekli budur. Bana dediğini kavrayıp ezberleyince melek, benden ayrılır. Bazen de melek bana bir insan kılığına bürünerek görünür, benimle konuşur söylediğini hemen kavrarım." Âişe dedi ki: "Çok soğuk bir günde vahyin indiğini gördüm, kendisinden o hâl geçtiği zaman terler boşandı."

6382- Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e vahiy indiği zaman, yüzünün yanında arı uğultusu gibi bir ses duyulurdu."

6383- Ubâde (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e vahiy geldiği zaman sıkılır, yüzü kül gibi olurdu."

6384- Ya'lâ b. Ümeyye (ra)'dan:

"O, Ömer'e şöyle derdi: 'Peygamber (sav)'e vahiy inerken bir görebilseydim.'

Peygamber (sav), Ci'râne'de iken, üzerinde kendisini gölgelendiren bir elbise bulunuyordu. Güzel koku sürünen ihramlı biri ona bir soru sordu.

O'na o anda vahiy gelince, Ömer, Ya'lâ'ya 'Gel işte bak!' diye işaret etti.

Ya'lâ gelip başını oraya soktu bir de ne görsün o, yüzü kızarmış bir halde duruyor ve horluyor. Çok geçmeden o hal O'ndan gitti."

PEYGAMBER (SAV)'İN TEBLİĞDE KAVMİNDEN GELEN EZA VE CEFAYA KARŞI GÖSTERDİĞİ TAHAMMÜL VE PUTLARI KIRMASI

6385- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Kâ'be'nin yanında namaz kılarken, Ebû Cehl ve arkadaşları orada oturuyorlardı. Bir gün önce bir deve kesilmişti. Ebû Cehl dedi ki:

'Hanginiz kalkıp filan oğullarının kestikleri devenin işkembesini alıp secdeye vardığı zaman Muhammed'in iki omuzu arasına koyacak?' Hemen içlerinden kötü ruhlu bir adam kalktı, gidip o işkembeyi aldı, getirip Muhammed secdedeyken O'nun iki omuzu arasına koydu. Onlar da birbirlerine doğru meylederek gülmeye ve eğlenmeye başladılar. Ayakta öylece bakıyordum; imkânım olsa hemen O'nun sırtından o işkembeyi alıp atardım. Peygamber secdede öyle kalarak başını kaldırmadı ta ki birisi gidip (kızı) Fâtıma'ya haber verdi. Daha küçük bir kızdı. Koşa koşa geldi, babasının iki omuzu arasında bulunan o işkembeyi alıp attı ve o topluluğa dönerek hakaret etmeye başladı.

Peygamber (sav), namazını bitirince, sesini yükseltip onlara beddua etti. Beddua ettiği zaman bunu üç kere yapardı. Allah'tan bir niyazda bulunduğu zamanda da üç kere tekrarlardı. Sonra üç kere şöyle dedi:

'Allahım, Kureyş'i Sana havale ediyorum!'

O'nun sesini duyduklarında gülmeleri kesildi. Bedduasından korkmuşlardı.

Sonra devamla şöyle bedduada bulundu: 'Allahım, Ebû Cehl b. Hişâm'ı, Utbe b. Rabîa'yı, Şeybe b. Rabîa'yı, el-Velîd b. Utbe'yi, Umeyye b. Halef'i, Utbe b. Ebî Muayt'ı Sana havale ediyorum!' Yedincisini de zikretti, ancak ben aklımda tutamadım. Muhammed'i hak ile gönderene yemin ederim ki Muhammed'in adlarını söylediği kişilerin Bedir savaşında öldürülüp Bedir kuyusuna atıldıklarını gördüm."

6386- Diğer rivayet:

Yedincisini "Umâre b. el-Velîd" olarak zikretti. Ayrıca yine onda şöyle geçer: "Onun (devenin) tersine, kanına ve işkembesine doğru gitti."

6387- Bezzar ve Taberânî, el-Mu'cemu'l-Kebîr'de şunu ilâve ettiler:

'Ebû'l-Buhterî Ebû Cehl'e gelip dedi ki: "Ey Ebu'l-Hakem! Muhammed'in üstüne işkembenin atılmasını sen mi emrettin?"

"Evet" dedi. Hemen kamçıyı kaldırıp başına vurdu. Adamlar birbirine girdiler. Tam o sırada Ebû Cehl şöyle bağırdı: "Yazık size! Bu (tutumunuz) O'nun lehinedir. Görüyorsunuz ya Muhammed, aramıza düşmanlık sokmak, böylece kendisini ve arkadaşlarını kurtarmak istiyor."

6388- Ukayl b. Ebî Tâlip (ra)'dan:

Kureyş, Ebû Tâlip'e gelip şöyle dediler: "Kardeşinin oğlu bizim avlularımıza ve toplantılarımıza geliyor ve bizi rahatsız eden şeyler söylüyor. O'nu bundan alıkorsan memnun oluruz. Ebû Tâlip, onların bu sözünü Muhammed (sav)'e iletince, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"Gönderildiğim görevi bırakamam. Bu, benim için birinizin kalkıp güneşten bir şûle koparmasından daha zordur (Ona nasıl imkan yoksa buna da imkan yoktur)."

Bunun üzerine Ebû Tâlip şöyle dedi: "Kardeşimin oğlu asla yalan söylemez. Haydi dönün, gidin!"

6389- Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Kureyş'in Peygamber (sav)'i öldürmeyi kastettiklerini şöyle bir günde farkedebildim. O gün Kâ'be'nin gölgesinde oturmuşlardı. Peygamber (sav) Makam'ın yanında namaz kılıyordu. Ukbe b. Ebî Muayt kalkıp hırkasını onun boynuna doladı. İnsanlar bağrışmaya başladılar, O'nun öldürüldüğünü sandılar. Ebû Bekr büyük bir heyecan ve telaşla geldi ve onun belinden tutup şöyle bağırdı: 'Rabbim Allah'tır' dedi diye adamı öldürecek misiniz?'

Sonra oradan ayrıldılar. Peygamber (sav) de kalktı, namazı bitirince Kâ'be'nin gölgesinde oturan o güruha uğradı ve şöyle buyurdu:

'Ey Kureyş topluluğu! Bana gelince, canım elinde olana yemin ederim ki, ben sizi ancak boğazlamakla gönderildim.' (Bunu söylerken) Boğazını gösteriyordu. Ebû Cehl dedi ki: 'Ey Muhammed, ben cahil değilim.' Şöyle buyurdu: '(Bilakis) Sen onlardansın'."

6390- İbrahim b. Yezîd'den:

"Dahhâk b. Kays, Mesrûk'u vali yapmak istedi. Umâre b. Ukbe ona dedi ki:

'Osman'ın katillerinden arta kalan bir kişiyi mi vali yapmak istiyorsun?'

Bunun üzerine Mesrûk şöyle dedi: Hadis rivayetinde son derece güvenilir gördüğümüz İbn Mes'ûd bize şöyle rivayet etti: "Peygamber (sav) babanı yani (Ukbe b. Ebî Muayt'ı) öldürmek istediğinde, 'Çocuklara kim bakacak?' diye sordu. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Ateş.' İşte ben de Peygamber (sav)'in senin için hoşnut olduğu şeye hoşnut olup kabul ettim."

6391- Enes (ra)'dan:

Bir defasında Peygamber (sav)'i bayıltıncaya kadar dövdüler.

Ebû Bekr ayağa fırlayıp bağırdı: 'Rabbim Allah'tır' dedi diye adamı öldürecek misiniz? Vay halinize!' "Kimdir bu bağıran?' dediler: 'Mecnûn Ebû Bekr' denilince onu bırakıp Ebû Bekr'e hücum ettiler."

6392- Katâde b. Diâme (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in kızı Ümmü Gülsüm, Uteybe b. Ebî Leheb'le evlendi. Rukiyye de kardeşi Utbe'nin yanındaydı, peygamber olarak gönderilinceye dek onunla evlenmedi.

Ebû Leheb ve hanımı hakkında: **'Tebbet yedâ Ebî Leheb'** sûresi inince, Ebû Leheb iki oğluna da şunu söyledi: 'Eğer siz ikiniz Muhammed'in kızlarını boşamazsanız bir daha yüzümü göremezsiniz.' Odun taşıyıcı anneleri de: 'Oğullarım ne duruyorsunuz, boşayın gitsin!' Bunun üzerine boşadılar.

Uteybe Peygamber (sav)'e gelip, 'Dinini inkar ediyorum, kabul etmiyorum, onun için kızını boşadım' dedi ve hücum edip Peygamber (sav)'in gömleğini çekip yırttı. Peygamber (sav) de ona şöyle dedi: 'Şu anda Allah'a yalvarıyorum ki kendi köpeklerinden bir köpeği senin başına musallat etsin.' Çok geçmeden birkaç tüccarla Şam'a hareket etti. Zerkâ'da konakladılar. O gece onlara bir arslan musallat oldu. Uteybe şöyle demeye başladı: 'Vay annemin haline! Vallahi bu arslan beni parçalayacak. Tıpkı Muhammed'in dediği gibi.' (Sonra içinden şunu geçirdi): 'Mekke'deki İbni Ebî Kebşe Şam'daki beni nasıl öldürecek?' (Böylece kendini teselli etti. Arslan oradan ayrıldı, gitti. Uteybe'yi aralarına alıp uyudular. Sonra arslan tekrar yanlarına geldi. Uteybe'nin başını koparark öldürdü.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6393- Câbir (ra)'dan:

"Kureyş Peygamber (sav) sebebiyle bir araya gelip şöyle dediler:

'Bakın bakalım sihir, kâhinlik ve şiiri en iyi kim biliyorsa onu seçin de topluluğumuzu birbirinden ayıran, dinimizi kötüleyen ve işimize engel olan o adama gitsin ve onunla konuşsun.'

'Bunları hepimizden daha iyi bilen Utbe b. Rebîa'dan başka kimseyi bilmiyoruz' dediler. Hemen Utbe ayağa kalkıp doğru O'na gitti ve şöyle dedi:

'Ey Muhammed, sen mi hayırlısın yoksa Abdullah mı?' Sükût buyurdu. Sonra yine sordu: 'Sen mi hayırlısın yoksa Abdülmuttalib mi?' Yine sükut etti. Sonra şöyle dedi: 'Eğer onların senden daha hayırlı olduğunu söylersen bil ki onlar senin bu kötülediğin ilahlara (putlara) tapmışlardır. Kendinin onlardan daha hayırlı olduğunu söylersen, konuş da seni dinleyelim. Vallahi kavmin sana kızdığı kadar hiç kimseye kızmamıştır. Birliğimizi bozdun, dirliğimizi yıktın. Dinimizi kötüledin, Araplar içinde bizi rezil ettin. Hatta etrafta: 'Kureyş'in içinde bir sihirbaz, bir kâhin çıktı' diye yayıldı. Ne istiyorsun yani? Kılıçlarımızı çekip birbirimize girmemizi mi istiyorsun? Yokolup bitmemizi, tükenmemizi mi istiyorsun? Ey adam! Söyle; eğer bir ihtiyacın varsa sana para toplayalım da Kureyş'in en zengini ol; yok eğer kadın istiyorsan, Kureyş'in en güzel kadınlarından dilediğini seç on tanesini seninle evlendirelim. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şu cevabı verdi: 'Sözün bitti mi?'

'Evet' deyince, Peygamber (sav) hemen şunu okudu: **'Hâmîm. Tenzîlun miner-**

Rahmanir-Rahîm. - ilgili sûredeki: **'De ki: Eğer kabul etmeyip kaçınırlarsa Âd ve Semûd kavimlerini çarpan bir sâika (ateşli gök cismi) ile korkutuyorum'** meâlindeki âyete (Fussilet, 41/13) kadar okudu.

Utbe korkmuş olacak ki: "Yeter! Başka bir şey yok mu?' diye sorunca: 'Şimdilik bu kadar' diye cevap verdi. Telaşla kavmine döndü.

Sordular: 'Ne haber getirdin söyle bakalım?'

'Bana söylediklerinizin hepsini O'na söyledim, O'nunla konuştum.'

'Cevap verdi mi?'

'Evet; binayı dikene yemin olsun ki, 'Âd ve Semûd kavmini çarpan bir şimşek ile sizi korkutuyorum" sözünden başka hiçbir şey anlayamadım. Aklımda ancak o kaldı' dedi.

'Yazık sana! Adam sana Arapça konuştu ve sen bundan bir şey anlayamadın' dediler.

'Vallahi o şimşekten başka dediklerinden hiçbir şey anlayamadım' dedi."

[Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

6394- Rabîa b. Ubeyd ed-Deylemî (ra)'dan:

"Beni şaşırtan, gördüğüm en ilginç manzara şudur:

Peygamber (sav)'in evi Ebû Leheb'le Ukbe b. Ebî Muayt'ın evi arasındaydı. Peygamber (sav) evine dönerken, işkembe, necâset ve kanların kapısının evinin önüne konulduğunu görür ve onları yayının bir tarafıyla çekip temizlerdi ve bir yandan da şöyle derdi: 'Ey Kureyş topluluğu, ne kötü komşular bunlar!'"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir sened ile.]

6395- Mâlik b. Kinâne oğullarından bir adamdan:

"Peygamber (sav)'i Zû'l-Mecâz çarşısında dolaşırken ve şöyle derken gördüm. 'Ey İnsanlar, **(Lâ ilâhe illallah = Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur)** deyin de, felaha erin!' Ebû Cehl ise öte yandan O'nun yüzüne toprak atıp şöyle diyordu: 'Ey İnsanlar! Bu adam sizi dininizden etmesin! O sizden dininizi bırakmanızı, Lât ve Uzzâ'yı bırakmanızı istiyor.' Ama Peygamber (sav) ona hiç aldırmadan (görevine devam ediyordu)."

6396- Ali (ra)'dan:

"Ben ve Peygamber yürüdük, nihayet Kâ'be'ye vardık. Bana 'Otur!' dedi.

Oturdum, omuzuma çıktı, yukarıya kaldırmak istedim. Benim güçsüzlüğümü görünce, indi ve 'Sen benim omuzuma çık!' dedi.

Omuzuna çıktım; beni kaldırdı, bana öyle bir hâl geldi ki istersem göğe kadar yükselebileceğimi sandım. Nihayet Beyt'in üstüne çıktım; bakır ve altından yapılmış bir çok heykelle karşılaştım. Beyt'in sağından, solundan, önünden ve arkasından onları toplayıp biraraya getirdim. Hepsini topladığımda bana şöyle buyurdu: 'Şimdi onları bir bir aşağıya fırlatıp at!' Fırlatıp attım; cam bardaklar gibi kırılıp parça parça oldular.

Sonra indim, birinin bizi görmesinden korktuğumuz için koşarak evlerin ötesine kaçıp kaybolduk."

6397- Diğer rivayet:

"Kâ'be'nin üstünde putlar vardı. Peygamber (sav)'i sırtıma almak istedim, alamadım. Bu defa o beni omuzlarına aldı, onları parçalamaya başladım; istesem göğe ulaşırdım."

HABEŞİSTAN'A HİCRET

6398- Abdullah b. Âmir b. Rabîa'dan, o da annesi Leylâ'dan:

"Müslüman olduğumuz için Ömer bize çok kızıyordu. Habeşistan'a hicret etmek için yola çıkmaya hazırlandığımızda, ben devenin üstündeyken geldi ve sordu: 'Nereye ey Ümmü Abdillah?'

'Dinimiz konusunda bize eziyet ettiniz, biz de eziyet görmeyeceğimiz bir yere gidiyoruz' dedim.

'Allah sizinle beraber olsun!' dedi. Kocam Âmir gelince, Ömer'in ılımlı davranışını bildirdim. Şöyle dedi: 'Galiba onun müslüman olmasını umuyorsun. Vallahi Hattâb'ın merkebi müslüman oluncaya kadar o müslüman olmaz'."

6399- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bizi şu kişilerin de içinde bulunduğu tam seksen kişi ile Necâşî'ye gönderdi: Ca'fer, Abdullah b. Urfuta, Osman b. Maz'ûn, Ebû Mûsâ.

Kureyş de arkamızdan, Amr b. el-Âs ile Umâre b. el-Velîd'i bir hediye ile ona (Necâşî'ye) gönderdi. Necâşî'nin yanına girdiklerinde ona secde ettiler ve şöyle dediler: 'Amcaoğullarımızdan bazı kimseler sana geldiler, bizden kaçtılar. Dinimizi terk ettiler.'

'Nerede şimdi onlar?' diye sordu. 'Şu anda senin ülkendedirler.'

Hemen onlara haber saldı, geldiler. Ca'fer dedi ki: 'Bugün hepinizin adına ben konuşacağım.' Ona uydular. O da içeri girdi. Ancak ona secde etmedi. Yanındakiler dediler ki: 'Krala neden secde etmedin?'

'Biz ancak Allah'a secde ederiz. Başkasına asla!' Ona sordu:

'Ne var, buraya neden geldiniz?'

Cevap verdi:

'Allah bize bir peygamber gönderdi; Allah'tan başka hiç kimseye secde etmememizi emretti, ayrıca bize namazı ve zekâtı da emretti.' Amr ortaya atılıp dedi ki: 'Bunlar İsa hakkında size muhalefet ediyorlar.' Hemen sordu: 'Siz İsa ile annesi hakkında ne diyorsunuz?'

'Biz Allah'ın buyurduğu gibi söylüyoruz. O, Allah'ın bâkire ve ibadete düşkün Meryem'in karnına ilkâ ettiği kelimesi ve ruhudur. Ona hiçbir insan eli dokunmamıştır, tertemizdir o!' diye cevap verdi.

Bunun üzerine Necâşî, yerden bir çubuk alarak yanındaki kâhinlerle ruhbanlara şöyle hitap etti: 'Ey kâhinler ve ruhbanlar topluluğu, Vallahi siz de bunların sözlerine bundan (çöpten) başka bir söz eklemeyeceksiniz!'

Sonra: 'Size ve yanından geldiğiniz o Peygamber'e merhaba! Şehadet ederim ki O, Allah'ın elçisidir. İncil'de bulduğumuz ve gördüğümüz, İsâ'nın bize müjdelediği Peygamber işte O'dur. Ülkemde istediğiniz yerde oturabilirsiniz! Vallahi eğer burada kral olmasaydım hemen O'na varırdım, pabuçlarını taşır, abdestini aldırırdım' dedi.

Sonra emretti, getirdikleri hediyeler onlara geri verildi.

İbn Mes'ûd da dönüp Bedir savaşına yetişti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6400- Ahmed, Ümmü Seleme'den benzerini nakletti. Ayrıca onda şöyle geçer:

"Amr b. el-Âs'la beraber gönderdikleri kişi Abdullah b. Ebî Rebîa el-Mahzûmî idi. Beraberlerinde Necâşî'ye gönderdikleri hediye de vardı.

Hepsi deriden bir heybeye konulmuştu. Çünkü Mekke'den kendilerine gelen eşyalar içinde en beğendikleri bu idi."

Yine orada şöyle geçmektedir:

Ca'fer dedi ki: "Ey kral! Biz cahiliye devrinde putlara tapan, leş yiyen, büyük

günah işleyen, akrabalardan ilgisini kesen, komşularına zarar veren, içimizden güçlü olanların zayıfını ezdiği bir kavimdik.

Sonunda Allah bize, soyunu, sopunu bildiğimiz, doğruluğuna ve emanetine ve iffetine inandığımız bir peygamber gönderdi. Bizi yalnız tek Allah'a ibadet etmeye, daha önce Allah'ı bırakıp tapmakta olduğumuz putlardan uzak durmaya çağırdı. Ayrıca bize doğruluğu, emaneti, akrabayı ziyaret etmeyi, komşularla iyi ilişkiler kurmayı, haramlardan uzak durmayı, fuhşiyatı terk etmeyi, yalan yere şahitlik yapmaktan kaçınmayı, yetim malını yemekten ve namuslu insanlara iftira etmekten de kaçınmayı emretti. Allah'a ibadet etmemizi ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamızı, namaz kılmamızı, zekât vermemizi de emretti' dedi ve İslâm'ın emir ve yasaklarını bir bir saydı. Sonra şöyle dedi: 'Biz de O'nu tasdik ettik. O'na iman ettik. Ama kavmimiz bizi rahat bırakmadı, bize işkence etti. Bunun üzerine seni başkasına tercih edip ülkenize hicret edip sizin yanınızda kalmayı uygun bulduk, sizden arzumuz zulme uğramamaktır.'

Necâşî dedi ki:

'Onun (Peygamber'in) Allah tarafından getirdiklerinden senin yanında bir şey var mıdır?'

'Evet' dedi ve **Kâf Hâ Ayın Sâd** sûresinin başından okumaya başladı. Necâşî ve yanındaki kâhinler ağlamaya başladılar. Necâşî şöyle dedi:

'Bu ve Mûsâ'nın getirdikleri aynı kaynaktan çıkmıştır.' Hemen Amr ve arkadaşına dönerek: 'Haydi siz gidin! Vallahi bunları size teslim etmem.'

Gelen müslümanlara da: 'Haydi siz Habeşistan'da serbestsiniz; güvence içindesiniz. Hiç kimse kılınıza dokunamaz. Kim size söverse veya esir almaya kalkışırsa cezasını öder.' Bunu üç kere söyledi. Böylece onun ülkesinde tam bir emniyet ve huzur içinde epeyce ikâme ettik. Necâşî'nin düşmanlarından biri geldi son derece şiddetli çarpışmalar oldu. Biz de huzurumuzun bozulmaması ve Necâşî'nin kurtulması ve kazanması için onun safında çarpıştık ki, Necâşî'nin katında elde ettiğimiz haklarımız zâyi olmasın."

6401- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr, Umeyr b. İshak'tan benzerini rivayet ettiler. Ayrıca onda şöyle geçer:

Amr b. el-Âs dedi ki:

"Necâşî'nin yanından ayrıldık. Bütün arzum Ca'fer'le buluşmaktı. Derken yolda bana rastladı. Onun arkasına baktım, bir de kendi arkama baktım, kimseyi göremedim, yalnızdık. Dedim ki:

'Benim de, Allah'tan başka ilah olmadığına Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet getirdiğimi biliyor musun?' 'Allah seni hidayet etsin ve seni bu inancında Sâbit kılsın!' diye karşılık verdi. Sonra Amr her şeyini aldıklarını anlattı.

Sonra Ca'fer'e geldi beraber Necâşî'ye gittiler. Ca'fer Necâşî'ye dedi ki:

'Amr da benim dinimi kabul etti.' Necâşî: 'Hayır' dedi. Ben de: 'Evet' dedim.

Bunun üzerine bir insana dedi ki: 'Haydi onunla git, eğer doğru söylemişse ne isterse ona (ver) yaz!'

Amr dedi ki: 'Ben söylüyordum, o yazıyordu. Kâseye varıncaya dek her dediğimi yazdı. Paralarından parama bir şey katmak isteseydim bunu da yapabilirdim'."

6402- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de, Ebû Mûsâ'dan benzerini şu ilâve ile zikretti:

"Amr b. el-Âs kısa boylu bir adamdı, beraberinde karısı da bulunmaktaydı. Umâre ise yakışıklı bir adamdı. Necâşî'ye doğru giderlerken içki içmişlerdi. Umâre, Amr'a dedi ki: 'Haydi karına söyle de beni öpsün!'

'Utanmıyor musun?' deyince, tuttu Amr'ı denize salladı. Amr yalvarmaya başlayınca, Umâre tekrar gemiye aldı. Tabii Amr bu olaydan sonra Umâre'ye kin beslemeye başladı. Necâşî'ye dedi ki:

'Sen çıktığın zaman Umâre karına sataşıyor.' Bunun üzerine Necâşî Umâre'yi çağırdı ihliline (zekerinin deliğine) üfledi ve böylece o (şişerek) vahşi hayvanların yanına uçup gitti."

6403- Onun başka bir kanaldan rivayeti:

"Necâşî Umâre'nin ihliline üflenmesini emretti. Uçurulup sahralara iletildi. Orada yabanî hayvanlarla yalnız bırakıldı. Sonra ailesi yanına gitti. Ona biraz sevîk içirildi, ama çok geçmeden öldü."

6404- Urve (ra)'dan:

"O, Ca'fer ve arkadaşları çıkmazdan önce Habeşistan'a ilk hicret edenlerin isimlerini saydı: Zübeyr b. el-Avvâm, Sehl b. Beydâ, Âmir b. Rabîa, Abdullah b. Mes'ûd, Abdurrahman b. Avf, Osman b. Affân ve karısı Peygamber (sav)'in kızı Rukayye, Osman b. Maz'ûn, Mus'ab b. Umeyr, Ebû Huzeyfe b. Utbe ve karısı Sehle bn. Süheyl ki o, Habeşistan'da kocasına Muhammed b. Huzeyfe'yi doğurdu, Ebû Sebre bn. Ebî Ruhm ve karısı Süheyl'in kızı Ümmü Gülsüm ile karısı Ümmü Seleme ile Ebû Seleme b. Abdilesed.

Necm sûresi inip de Peygamber (sav) **'Eferaeytümül-Lâte vel-Uzzâ ve Menâti's-sâlisetel-uhrâ (=Lât ve Uzzâ ve bundan başka üçüncüleri olan Menât'ın ne olduğunu söyler misiniz)'i** (Necm, 53/19-20) okuyunca, o anda şeytan tâğutları zikredip şu sözleri ortaya attı: "İnnehunne mine'l-garânîki'l-ûlâ ve inne şefaatehunne leturcâ (=O üç put yüce turnalardandır ve onların şefaatları umulur)." Bunun üzerine bu iki kelime her müşriğin kalbinde yer etti. Dillerine dolanıp sevindiler ve şöyle demeye koyuldular:

'Muhammed ilk dinine, kavminin dini ne döndü.' Peygamber (sav) sûrenin sonuna ulaşınca, secde etti ve yanında bulunan müslümanlar ve Velîd b. Muğîre hâriç müşrikler de secde ettiler. Velîd b. Muğîre yaşlı bir adamdı. Bir avuç toprak alıp onun üzerine (alnına götürerek) secde etti.

Müslümanlar ise iman etmeden, inançsız olarak müşriklerin secde etmelerine hayret ettiler. Onlar şeytanın ilkâ ettiği o kelimeyi duymamışlardı. Bu kelime insanlar arasında yaygın hale geldi. Onu şeytan yaydı.

Bu haber Habeşistan'a varıp Osman b. Maz'ûn ve beraberindekiler duyunca onların (müşriklerin) müslüman olduklarını ve Allah'a secde ettiklerini sandılar.

Bu durum Peygamber (sav)'in ağırına gitti. Akşam olunca Cibrîl geldi. Ona durumu şikayet etti. Cibrîl: 'Oku bakalım" dedi, okudu. O yere gelince, Cibrîl çekildi, bu da Peygamber (sav)'in ağırına gitti. Sebebini sorunca, 'şeytanın sözünü söyledin, (vahiyde) beni Allah'ın işine ortak etti' dedi.

Bunun üzerine Allah, şeytan'ın ilkâ ettiği o kelimeyi neshetti (kaldırdı) ve şu ayeti indirdi:

'Ey Muhammed senden önce gönderdiğimiz hiçbir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şey arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah, şeytanın karıştırdığını giderir. Sonra Allah kendi âyetlerini tahkîm eder. Allah bilendir, Hakîm'dir.' (Hacc, 22/52)

Allah, mel'ûn şeytanın seciye, saptırma ve fitnesinden beri kıldı. Müşrikler yine sapıklıklarına ve düşmanlıklarına geri döndüler.

(Bu sırada) Habeşistan'da bulunan müslümanlar da nerdeyse Mekke'ye gir-

mek üzereydiler, müşriklerin düşmanlıklarını ve saldırılarını duyunca, başlarına bir şey gelmesinden korktukları için hiç kimse güvence almadan kente giremedi.

Velîd b. el-Muğîre, Osman b. Maz'ûn'a emân verdi, ancak Osman diğer müslümanların şiddetli eziyet ve işkenceye uğradıklarını görünce onun emânını geri verdi ve diğer müslümanlar gibi Allah yolunda eziyet görüp sonsuz mükâfaatlara mazhar olmayı tercih etti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin ve mürsel bir isnâdla daha uzun olarak tahrîc etti.]

Derim ki: Hadis imamları, kıssada geçen şeytanın ilkâ ettiği kısmı kabul etmediler, çünkü vahyin korunmuş ve mahfûz olduğu bilinmektedir. Bunun dışında kalan hadisin öteki kısımları sahih ve güvenilirdir. Allah en iyi bilendir.

PEYGAMBER (SAV)'İN TÂİF'E GİDİŞİ, KENDİSİNİ KABİLELERE SUNUŞU VE BİRİNCİ AKABE

6405- Âişe (r.anhâ)'dan:

Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Uhud gününden daha çetin ve üzücü bir günle karşılaştın mı?" Şöyle buyurdu:

"Senin halkından (Kureyş'ten) gördüğüm en şiddetli ve üzücü davranışı Akabe günü gördüm. Kendimi İbn Abdi Yâlil b. Abd-i Külâl'e arzettim (hayatımı korumasını istedim); bana cevap vermedi, istediğimi yerine getirmedi. Son derece üzgün bir halde döndüm. Ancak Karnü's-Saâlib'de kendime geldim. Başımı yere koyar koymaz beni gölgelendiren bir bulutla yüz yüze geldim; baktım Cibrîl'in içinde olduğunu gördüm; bana şöyle seslendi:

'Şüphesiz Allah kavminin sözünü ve seni korumayı reddedişlerini de duydu. O, sana dağların meleğini gönderdi, onlar hakkında ona istediğini emredebilirsin.' Çok geçmeden dağlar meleği bana seslendi ve selâm verdikten sonra şöyle dedi: 'Ey Muhammed! Allah kavminin sana karşı söylediklerini duydu ve ben dağların meleğiyim. Rabbin beni sana gönderdi ve emrine verdi. İstediğini emret, bu dağları onların başına geçireyim!" Allah Resûlü (sav) şu cevabı verdi:

"Aksine ben Allah'tan; onların soylarından, yalnız Allah'a ibadet edecek, O'na hiçbir ortak koşmayacak olan bir nesil çıkartmasını umarım."

6406- Abdullah b. Ca'fer (ra)'dan:

"Ebû Tâlip ölünce, Peygamber (sav) Tâif'e, halkını İslâm'a davet etmek için yalınayak çıkıp gitti. Ancak O'na icabet etmediler, teklifini kabul etmediler. Oradan ayrıldı, bir ağacın gölgesine gelip iki rek'at namaz kıldı. Sonra şöyle dua etti: "Allahım! Kuvvetimin azlığını ve insanlara karşı güçsüzlüğümü Sana şikayet ederim. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin! Beni kime havale ediyorsun, hayatımı cehenneme çevirecek düşmanıma mı, yoksa işimin sahibi kıldığın akrabalarıma mı? Eğer bana öfkeli değilsen, aldırmam! Senin, bana ihsan ettiğin afiyet benim için daha fazla ve yararlıdır. Ben şu anda karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işini doğrultan, yüzünün nuruna, üzerine gazabının inmesinden, öfkenin bende yer etmesinden, sığınırım. Hoşnut oluncaya kadar kınama salahiyeti Senindir. Allah'ın emri ve izni olmadan hiçbir kımıldayış ve hiçbir kuvvet bahis konusu olamaz'."

6407- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) kendini insanlara Mevkif'te arzeder (yani kendisini korumasına alacak birini arar) ve şöyle derdi:

'Beni kavmine götürecek kimse var mıdır? Çünkü Kureyş, Rabbimin kelâmını tebliğ etmekten beni alıkoydu.' Çok geçmeden bir adam geldi. Peygamber (sav) ona: 'Sen kimsin?' diye sordu. O da: 'Ben Hemedân'danım.'

'Peki kavminin içinde beni savunacak, düşmanlarıma karşı bana destek olacak kimse var mı?' diye sorunca, adam 'Evet' dedi; ama kavminden korktu ve şöyle dedi: 'Ben bir gideyim onlarla konuşayım. Sana gelecek sene bilgi getiririm.' Adam gitti, Ondan sonra Receb ayında Ensâr delegesi (temsilcileri) geldi.

6408- Mahmûd b. Lebîd (ra)'dan:

"Enes b. Nâfi', beraberinde içlerinde İyâs b. Muâz'ın da bulunduğu Abdu'l-Eşhel oğullarından bir yiğit olduğu halde Mekke'ye geldiğinde, kavimlerinden Hazrec'e karşı, Kureyş'ten müttefik aramaya başladı. Peygamber (sav) onları duyunca hemen gidip yanlarına oturdu. Sonra onlara sordu:

'Geldiğiniz şeyden daha hayırlı bir haberim var; dinlemek ister misiniz?"

'Nedir o?' diye sordular. Cevap verdi:

'Ben Allah'ın Resûlü'yüm; Allah beni kullarını O'na ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarına çağırmam için gönderdi. Bana Kitab indirdi.'

Ondan sonra onlara İslâm'ı anlattı, Kur'ân okudu. İyâs dedi ki:

'Ey Kavmim! Bu, geldiğimiz şeyden, daha hayırlıdır. Vallahi bunu kabul edelim!' Bunun üzerine Enes b. Nâfi' bir avuç çakıl taşı alıp İyâs'ın yüzüne attı. Peygamber (sav) hemen yanlarından kalktı; onlar da Medine'ye doğru gittiler.

Sonra Buâs vak'ası zuhûr etti. İyâs orada öldü. Ölmeden sürekli: **'La ilâhe illallah, Allahü Ekber, el-Hamdü lillah, Sübhânallah!'** dediğini duydular. Ölünceye kadar böyle söylüyordu, onlar da ona ses çıkarmıyorlardı. Bu hâl üzere iken öldü. Bu (kısa) mecliste onlar İslâm hakkında bir nebze bilgi edinmişlerdi, bu sözler onların kafasında yer etti."

6409- İbn İshak (ra)'dan:

"Allah Teâla dinini izhar, Peygamberi (sav)'i de yüceltmek istediği zaman, Allah Resûlü (sav), Ensâr'la karşılaştığı hac mevsiminde yola çıktı. Anlattıklarına göre, onlar, içlerinde Câbir b. Abdullah b. Riyâb'ın da bulunduğu altı kişiydiler."

İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ AKABE HAKKINDA

6410- Urve (ra)'dan:

"Hac mevsimi gelince, Ensâr'ın Neccâr oğullarından bir grup haccetmek üzere yola çıktı. Grupta şunlar vardı: Muâz İbn Afrâ, Es'ad b. Zürâre; Benû Zurayk'tan: Rabî' b. Mâlik, Zekvân b. Abd-i Kays; Abdü'l-Eşhel oğullarından: Ebû'l-Heysem b. et-Teyyihân; Amr b. Avf oğullarından: Uveymir b. Sâide.

Peygamber (sav) onların yanına geldi ve Kur'ân okudu. Kur'ân'ı dinlediklerinde kalpleri yatıştı. Kitab ehlinin onun hakkındaki sözlerini ve söyledikleri niteliklerini öğrenip kavradılar. 'Demek ki o peygamber bu imiş' dediler. Ondan sonra iman ettiler ve O'na şu teklifte bulundular: 'Evs ile Hazrec arasında olan olayları biliyorsun. Aralarındaki kan davasından da elbetteki haberin

vardır. Biz Allah için ve senin için çalışacağız. Sen Allah'ın adı üzere bekle; biz gidip kavmimize senin hakkında bilgi vereceğiz. Onları Allah ve Resûlü'ne çağıracağız. Belki Allah işimizi düzeltir. Bugün aramız iyi değil. Eğer biz barışmadan gelirsen, sana gereken yardımı yapamayız. Çünkü topluluğumuz şu an dağınıktır. Randevumuz gelecek yıl olsun, gelecek yıl buluşur, konuşur ve anlaşırız.' Peygamber (sav) tekliflerini kabul etti. Onlar döndüler. İslâm'ı kavimleri arasında gizlice yaymaya başladılar. Aralarında hemen hemen her evde İslâmiyet'i kabul eden insanlar oldu.

Sonra Peygamber (sav)'e: 'Bize bir adam gönder de Allah'ın Kitâbını okuyup insanları İslâm'a davet etsin! Bu daha uygun, İslâm'ın yayılmasına daha hız kazandırır' diye haber gönderdiler. Bunun üzerine o da Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab (ra), Es'ad b. Zürâre'ye gitti ve evinde misafir oldu. Devamlı olarak onun evinden dini yaymaya, insanları İslâm'a çağırmaya koyuldu. Gerek Mus'ab ve gerekse Es'ad b. Zürâre İslâm'ı gizlice yayıyorlardı. Bir gün ikisi bir cemaate gizlice İslâm'ı öğretiyorlardı. Onların bu gizli faaliyetleri Sa'd b. Muâz'a haber verildi. O da öfkeyle gelip kılıcı ve mızrağıyla karşılarına dikildi ve şöyle çıkıştı:

'Neden mahallemize bu sefille gelip de güçsüzlerimizi kandırmaya çalışıyorsunuz, sizi bir daha buralarda görmeyeceğim.'

Onlar da hemen oradan ayrıldılar. Aradan çok geçmeden yine geldiler. Halk etraflarında toplanınca yine Sa'd'a haber verdiler, geldi. Bu defa öncekinden daha yumuşak tehditte bulundu. Es'ad onun yumuşamasının farkına varınca şöyle dedi:

'Ey teyzemin oğlu, önce onu bir dinle, hoşuna gitmezse reddedersin, hoşlanırsan dinler, kabul edersin!' O da: 'Söyle bakalım, ne diyorsun?' diye sorunca, Mus'ab hemen **'Hâmîm ve'l-Kitâbi'l-Mübîn innâ ce'alnâhu Kur'ânen Arabiyyen lealleküm ta'kilûn** (=Hâ. Mîm. Apaçık Kitâb'a andolsun ki, akledesiniz diye Kur'ân'ı Arapça okunan bir kitap kılmışızdır)'ı (Zuhruf, 43/1-3) okudu. Sa'd şu cevabı verdi:

'Dinlediklerimi çok iyi anladım ve ikrâr ettim' dedi. Ancak halkına dönünceye kadar İslâm'ı açık etmedi. Gidip Abdü'l-Eşhel oğullarını İslâm'a davet etti. Kendisi de müslüman olduğunu açık açık söyledi. Hemen hepsi müslüman oldular. Böylece Ensâr evlerinden ilk hâne İslâmiyeti kabul etmiş oldu.

Sonra Neccâroğulları, Mus'ab b. Umeyr'i çıkardılar. O da doğru Sa'd'a gitti.

Onun elinde Ensâr evlerinden pek azı dışında, hemen hepsi İslâmiyet'i bağrına bastı. İleri gelenleri müslüman oldu. Hatta Amr b. el-Cemûh da müslüman oldu. Putlarını kırdılar. Müslümanlar orada halkın en şereflisi ve sözleri dinlenenı oldular. Ondan sonra Mus'ab Peygamber (sav)'e döndü. Daha sonra o, **el-Mukrî** (Okutucu) adıyla çağırılır oldu."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin ve mürsel olarak.]

6411- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Onun anlattığına göre Akabe'de müslüman olup Peygamber (sav)'le anlaşan o oniki kişi, ertesi yıl yetmiş kişiyle birlikte geldiler ve Allah Resûlü (sav) ile buluştular."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6412- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Kavmimizden bazı müşriklerle hacca gittik. Biz namaz kıldık, reisimiz el-Berâ' b. Ma'rûr da beraberimizdeydi. Bize dedi ki: 'Öğlenleyin Kâbe'yi bırakmayıp ona

doğru namaz kılmayı uygun görüyorum. Dedik ki:

'Yapma! Peygamber (sav) Şam'a doğru namaz kılıyor.' Namaz vakti geldiği zaman, biz Şam'a doğru kılıyorduk. O ise Kâ'be'ye doğru kılıyordu. Mekke'ye varınca onu Peygamber (sav)'e götürdüm. Onu Abbas ile birlikte buldum.

Amcasına sordu:

'Bu iki insanı tanıyor musun?'

'Evet; bu halkının reisi el-Berâ b. Ma'rûr'dur; bu da Kâ'b b. Mâlik'tir' dedi. Vallahi Peygamber (sav)'in (benim hakkımdaki)'Şair mi?' sözünü unutmuyorum. Bunun üzerine amcası O'na: 'Evet' cevabı verdi.

Sonra el-Berâ, Kâ'be'ye doğru namaz kıldığını anlattı. Peygamber (sav): 'Sen bir kible üzereydin. Onun üzerinde sabırlı olsaydın' dedi. Sonra el-Berâ Şam'a doğru namaz kıldı. Ailesi ise, ölünceye dek Kâ'be'ye doğru namaz kıldığını iddia ettiler. Ama durum hiç de öyle değildir. Biz onu, onlardan daha iyi biliyor ve tanıyoruz.'

Dedi ki:

Hac için yola çıktık. Peygamber (sav), Teşrik günlerinin ortalarında Akabe'de buluşmamız için randevu verdi. Yanımızda olan müşriklerden durumumuzu gizliyorduk. Abdullah b. Amr b. Harâm ki, Câbir'in babasıdır, müşriklerdendi. Ona haber verdim; onu İslâm'a davet ettim ve o da müslüman oldu. Akabe'de bizimle beraber temsilci olarak o da bulundu.

O gece, gecenin üçte biri geçinceye dek çadırlarımızda kaldık. Gece gizlice çıkarak randevu yerimiz olan Akabe yanında bulunan vadiye gittik. Tam yetmiş erkek ve iki kadın. Kadınlardan birisi Nüseybe bn. Kâ'b en-Neccâriye, öbürü Esmâ bn. Amr es Süllemiyye idi.

Derken Peygamber (sav), yanında amcası Abbâs olduğu halde çıkageldi. Abbas o zaman henüz müslüman değildi. Ancak yeğeninin yanında bulunmak istemişti. Oturduğumuzda ilk sözü Abbâs aldı ve şöyle dedi:

'Ey Hazrec topluluğu! Bildiğiniz gibi Muhammed bizdendir. O'nu kavmine karşı gerektiği gibi koruduk ve korumaktayız. Şerefinden hiçbir şey kaybetmiş değildir. Ülkesinde de güven içindedir.' Biz de şöyle dedik:

'Senin ne dediğini duyduk. Ey Allah Resûlü! Haydi sen konuş! Rabbin için kendin için, ne dilersen onu söyle!'

Bunun üzerine sözü O aldı, konuştu, okudu ve bizlere İslâm'ı tebliğ etti. Ve şöyle dedi: 'Beni kadınlarınızı ve çocuklarınızı koruduğunuz gibi korumanız şartıyla biatınızı kabul ediyorum. Oldu mu?' Bunun üzerine hemen el-Berâ b. Ma'rûr O'nun elini tuttu ve şöyle dedi:

'Evet; Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, kendimizi ve ailemizi koruduğumuz gibi seni koruyacağımıza kesin söz veriyoruz, sana şu anda biat ediyoruz, ey Allah Resûlü, bil ki biz vallahi savaşçıyız!'

Ebû'l-Heysem b. et-Teyyihân da şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Bizim o adamlarla (senin düşmanlarınla) anlaşmalarımız vardır. Onlarla anlaşmamızı bozarsak, sonra sen onlara galip gelirsen, acaba bizi bırakır mısın?'

Peygamber (sav) bu sözlerine gülümseyerek şöyle açıklama yaptı:

'Bilakis kana kan, yıkıma yıkım. Ben sizdenim, siz de bendensiniz. Savaş yaptıklarınızla savaş, barış yaptıklarınızla barış yaparım.'

Peygamber (sav) bundan sonra şöyle buyurdu: 'Haydi aranızdan on iki kişi seçin, kabilelerine temsilci olsunlar!' Bunun üzerine dokuzu, Hazrec'den, üçü de Evs'ten olmak üzere oniki kişi seçtiler. Böylece Peygamber (sav)'e biat edince, şeytan avazı çıktığı kadar bağırdı, şahsen onun bağırışını

duydum. "Ey hane sahipleri! Siz bu zelil ve çocukların yanında olduğu kimseyle beraber olacaksınız? Size harp etmek için toplanmışlar.' Peygamber (sav) buyurdu ki: 'Bu, Akabe'nin anasından yeni doğmuş çocuğudur. Haydi şimdilik evlerinize gidin.' Döndük, sabah olunca Kureyş'in çoğu bize gelip şöyle dediler: 'Ey Hazrec topluluğu duyduğumuza göre bizim adamımıza gelmişsiniz. O'nu aramızdan çıkartıp götürecekmişsiniz. Bize karşı, O'nunla savaşmaya söz vermişsiniz. Vallahi aramızda savaş çıkar. Çünkü size karşı kinimiz kabarmaktadır.'

Aramızda kavmimizden olan müşrikler yemin ettiler ve: "Biz böyle bir şey bilmiyoruz, duymadık' dediler. Hakikaten doğru söylüyorlardı, zira onların haberleri yoktu. Topluluk ayağa kalktı. İçlerinde yanında iki yeni pabucu olan el-Haris b. Hişâm b. Muğîre de vardı. Dedim ki: 'Ben bir söz söyledim, kavmi ortak etmek isteyen bir kelime söyledim. Ey Ebû Câbir! Sen bizim efendimizsin, Kureyş'in bu delikanlısı gibi iki pabuç edinemez misin?' Bunu el-Harîs duydu, pabuçlarını çıkarıp bana attı. Ve şöyle dedi: 'Vallahi sen bunları giyeceksin.' Ebû Câbir şöyle dedi: 'Vallahi delikanlıyı mahcup ettin. Haydi pabuçlarını geri ver!' 'Vallahi onları geri vermem. İyi bir fal vardır. Şayet fal doğru çıkarsa bu pabuçları ondan alırım da benim olur'."

6413- (Taberânî) Şunu ilâve etti:

"Neccâroğullarının temsilcisi, Es'ad b. Zürâre; Selemeoğullarının temsilcisi el-Berâ b. Ma'rûr ve Abdullah b. Harâm; Sâideoğullarının temsilcisi Sa'd b. Ubâde ve el-Münzir b. Amr; Zurayk oğullarının temsilcisi Râfi' b. Mâlik b. el-Aclân; el-Hâris b. el-Hazrec'in temsilcisi Ubâde b. es-Sâmit; Abdü'l-Eşhel'in temsilcisi Üseyd b. Hudayr ve Ebû Heysem b. et-Teyyihân; Amr b. Avfoğullarının temsilcisi, Sa'd b. Hayseme idi."

6414- eş-Şa'bî (ra)'dan:

"Peygamber (sav), amcası Abbâs'la beraber Ensâr'dan yetmiş kişinin yanına gitti. Akabe'de ağacın altında buluştular. 'Konuşacak olanınız konuşsun, fazla uzatmasın!' dedi. Çünkü müşriklerin bir casusu vardı. Temsilcileri olan Ebû Ümâme dedi ki: 'Rabbin için, kendin ve ashâbın için iste, ne isteyeceksen!' Şöyle buyurdu:

"Rabbim için, O'na ibadet edip O'na hiçbir şey ortak koşmamanızı istiyorum; kendim ve ashâbım için de bizi bağrınıza basıp barındırmanızı, bize yardım etmenizi, kendi nefsinizi savunup koruduğunuz şeylerden bizi de savunup korumanızı istiyorum.'

'Peki biz teklifinizi yerine getirirsek karşılığında ne alırız?'

'Karşılığında cennet sizin olur' buyurdu.

'Peki anlaştık' dedi."

6415- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

Es'ad b. Zürâre şöyle dedi: "Ey insanlar! Muhammed'e ne üzerine biat ettiğinizi biliyor musunuz? Siz onun safında, Arap, acem, cin ve insanlarla savaşmak için anlaşıp biat ediyorsunuz." Cevap verdiler:

"Biz O'na düşman olana düşman; O'nunla barışık olanla da barışık olacağız."

6416- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de, İbn Şihâb'dan:

"Akabe'de bulunanlardandır: Evs b. Yezîd b. Asram, Evs b. Sâbit, Es'ad b. Zürâre, el-Berâ b. Ma'rûr, Beşîr b. Sa'd, Câbir b. Abdillah b. Amr, Cebbâr b. Sahr, el-Hâris b. Kays b. Mâlik, Zekvân b. Abdi'l-Kays, Râfi' b. Mâlik, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Hayseme, Seleme b. Selâme, Zuheyr b. Râfi', Kâ'b b. Mâlik ve Ebû Bürde b. Niyâr."

6417- (Taberânî) Urve'den naklen şu isimleri de ekledi: "Zuheyr b. el-Heysem, Sâbit b. Ecda', Zeyd b. Lebîd, Sa'd b. er-Rebî, Sehl b. Atîk, Amr b. Azeme b. Sa'lebe, Ukbe b. Amr b. Sa'lebe —ki Ebû Mes'ûd olarak künyelenir."

6418- Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Mekke'de kendini kabile kabile (dolaşarak) bütün kabilelere arz etti. Ensâr'dan olan bu kabileden başka kimse cevap vermedi. Onlara iyilik yaptı. Onlar da O'nu barındırdılar. O'na yardım ettiler. Allah onları peygamberlerine yaptıkları iyiliklerinden dolayı mükâfatlandırsın. Onların bize yaptıkları iyiliklere karşı gereği gibi iyi davranamadık. Çünkü biz onlara 'Biz emirleriz, siz de bizim vezirlerimizsiniz' dedik. Yılbaşına kadar yaşarsam, Ensârî olanlar dışında hiçbir valim kalmayacaktır."

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

PEYGAMBER (SAV)'İN MEDİNE'YE HİCRETİ

6419- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Anne babamı tanıdığım günden beri İslâm'ı din edinmiş olmadan yaşadıklarını hiç hatırlamadım. Hiçbir gün yoktur ki Peygamber (sav) sabah-akşam bize uğramamış olsun. Müslümanlar çok eziyet görmeye başlayınca, Ebû Bekr Habeşistan'a doğru hicret etmek için yola çıktı. Berku'l-Gimâd'a varınca, Kâre kabilesinin reisi olan İbnü'd-Duğunne ile karşılaştı. Dedi ki: 'Ey Ebû Bekr nereye böyle?'

'Kavmim beni çıkardı, yeryüzünde seyahat edip Rabbime serbestçe ibadet edeceğim.' Şu cevabı verdi: 'Senin gibisi çıkmaz ve çıkartılamaz. Çünkü sen kimsede bulunmayan malı ihsân edersin, akraba ile ilgilenirsin, zayıfı taşırsın, misafiri ağırlarsın, Hak'tan gelen felaketlere karşı yardım edersin. Seni himayeme alıyorum, sana güvence veriyorum, haydi Mekke'ye dön, Rabbine rahatça ibadet et!' Döndü, beraberinde İbnü'd-Duğunne de gitti. Kureyşin eşrâfını dolaşıp şöyle dedi: 'O, kimsede bulunmayan malı ihsân eden, akraba ile ilgilenen, zayıfa yardım eden, misafir ağırlayan, Hak'tan gelen felaketlerde insanlara yardım eden bu adamı ülkesinden nasıl çıkarırsınız?'

Bunun üzerine Kureyş onun himaye ve güvencesini kabul etti ve dediler ki:

'Ebû Bekr'e söyle, Rabbine evinde ibadet etsin, evinde namaz kılsın, istediğini okusun, bize eziyet etmesin, açık açık ibadet edip Kur'ân okuyup da kadınlarımızı ve çocuklarımızı ayartmasın, onları babalarından miras kalan dinlerinden etmesin.' İbnü'd-Duğunne gelip bunu Ebû Bekr'e iletti. Bunun üzerine Ebû Bekr evinde Rabbine ibadet etmeye, namaz kılmaya ve Kur'ân okumaya başladı. Sonra eviyle yetinmeyip evinin yanında bir mescid yapmaya karar verdi ve yaptı. Orada ibadet etmeye yüksek sesle Kur'ân okumaya başladı. Ebû Bekr ince ruhlu, çok ağlayan bir adamdı. Kur'ân okuduğu zaman gözyaşlarını tutamazdı. Bunu gören müşrik kadınları ve çocukları başına üşüşmeye ve onu dinlemeye koyulunca müşrikler paniğe kapıldılar. Gidip İbnü'd-Duğunne'yi gördüler ve şöyle dediler: 'Ebû Bekr'e verdiğin emân ve himayeni yalnız evinde ibadet edip Kur'ân okuması şartıyla kabul etmiştik. O ise şimdi evinin avlusunda bir mescid yaptı, devamlı orada namaz kılıyor ve yüksek sesle Kur'ân okuyor, kadınlarımızı ve çocuklarımızı fitneye düşürmesinden korkmaya başladık, haydi git onun emânını ve himayesini geri ver!'

O da gidip, Ebû Bekr'e durumu anlattı ve dedi ki: 'Sen şartı bozdun. Onun için ya

yalnız evinde sessizce ibadet etmekle yetinirsin ya da zimmetimi geri verirsin.' Ebû Bekr de: 'Al zimmetini, ver hürriyetimi! Ben Allah'ın himayesine sığınıyorum, O beni senden ve herkesten daha iyi korur.'

Peygamber (sav) o günlerde Mekke'deydi.

Peygamber (sav) müslümanlara şöyle hitap etti: 'Sizin hicret yurdunuz iki taşlık arasındaki hurmalıktır. (Medine'yi kastediyordu)' Ondan sonra Medine'ye hicret edenler ettiler, Habeşistan'a gidenlerin tümü de (dönüşte) Medine'ye hicret etti. Ebû Bekr (ra) da hicrete hazırlanınca, Peygamber (sav) ona: 'Yavaş ol! Bana izin verilsin de beraber gideriz' dedi. 'Babam annem sana feda olsun sana bu hususta izin mi verilecek?' diyerek hayretini izhâr etti. 'Olur' dedi. Tam dört ay iki devesini semur ağacının yapraklarını yedirerek besledi ve semizleştirdi. Hicret gününü heyecanla bekliyordu, derken bir gün öğle vakti Peygamber (sav) giyinmiş ve kuşanmış olarak geldi. O saatlerde geldiği hiç vâki değildi. Biri Ebû Bekr'e 'İşte Allah Resûlü giyinik olarak geliyor' dedi. Ebû Bekr de: 'Babam annem ona feda olsun, bu saatte mutlaka önemli bir iş için gelmiştir' dedi.

İçeriye girmek için izin istedi ve kendisine izin verilince içeriye girdi. Sonra 'Yanındakileri çıkar!' deyince: 'Babam sana feda olsun, onlar ailen sayılır" dedi.

'Bana hicret için müsaade edildi' buyurunca, 'Ben de size refakat edebilir miyim?' diye sordu.

'Elbette' buyurdu.

Ebû Bekr: 'Öyleyse bu iki deveden birini al!' deyince, 'Bedeli karşılığı alırım' dedi. Ben de onlara deriden bir dağarcık içinde bir miktar azık düzenleyip koydum. Dağarcığın ağzı bağlanacağı sırada (Ebû Bekr'in kızı) Esmâ, belinin kuşağından bir parça yırtıp, onunla dağarcığın ağzını bağladı. Bu nedenle daha sonra ona Zâtu'n-nitâk 'Kuşaklı' adı takıldı.

Sonra Ebû Bekr Peygamber (sav)'le birlikte Sevr mağarasına gittiler. Orada tam üç gece kaldılar, Ebû Bekr'in oğlu Abdullah maharetli ve zeki bir küçüktü. Gece mağarada onlarla beraber kalır, sabahleyin erkenden Mekke'ye gider, orada sabahlardı, insanlardan haberleri toplar, akşam karanlıkta gelir yine onlarla beraber kalırdı. Ebû Bekr'in azatlısı olan Âmir b. Füheyre ise oralarda sağmal koyun otlatırdı, akşam olup karanlık basınca onlara süt getirir ve orada onlarla birlikte gecelerdi.

Peygamber (sav) ile Ebû Bekr, ed-Dîl oğullarından ve el-Âs b. Vâil'in yeminli müttefiklerinden yol kılavuzluğu yapan bir adamı kiralamışlardı ve ona güvenerek şöyle demişlerdi: 'Al şu iki deveyi bize üç gün sonra Sevr mağarasının önüne gel ve bizi oradan al!'

O da üç gün sonra o iki deve ile mağaranın önüne geldi, beraberlerinde Âmir b. Fuheyr ve o kılavuz olduğu halde sahil yolundan yola koyuldular."

İbn Şihâb der ki: "Abdurrahman b. Mâlik, babasından, o da Sürâka b. Cu'şam'dan şunu rivayet etti:

Kureyş elçileri gelip dediler ki: 'Kim Muhammed'i ve Ebû Bekir'i bulup öldürür ya da esir ederse ona şu kadar ödül verilecektir.'

Mudlicoğulları kavminin meclisinde otururken bir adam geldi ve dedi ki:

'Ey Sürâka! Ben sahilde az önce bir kaartı gördüm. Galiba Muhammed ve arkadaşlarıdır. Onlar olduğunu sanıyorum.' Ben de dedim ki: 'Onlar değildir. Sen galiba falan falanı gördün. Onlar biraz önce gözümüzün önünden geçtilerdi.' Orada biraz oturduktan sonra kalktım, evime gittim. Cariyeme atı hazırlamasını ve benim için bekletmesini emrettim. Sonra kargımı alıp

evin arkasından çıktım, gizlice atıma atladım ve peşlerine düştüm, yaklaşınca atım tökezledi ve yere düştüm. Sonra hemen toparlanıp sadağının içinden fal oklarını çıkardım. Muhammed'le arkadaşına zarar verebilir miyim, yoksa veremez miyim diye fala baktım. Sonucunda hoşlanmadığım (yani zarar veremeyeceğim) ortaya çıktı. Buna rağmen atıma atlayıp ne olursa olsun onlara saldıracağım, deyip yürüdüm. Peygamber (sav) Kur'ân okuyor, sağa sola bakmıyordu. Ebû Bekr ise durmadan arkasına dönüyordu. Onlara iyice yaklaşınca, atım dizlerine kadar kuma gömüldü, üzerinden düştüm. Dizginini çektim zar zor kalktı. Ayağa kalkınca gömülen izinden göğe doğru duman yükseldi. Hemen oklarla fala baktım, gene arzulamadığım çıktı. Bu defa 'el-Emân' diye bağırdım; durdular. Atımı sürdüm, yanlarına gittim; Resûlullah ve dostunu saldırından koruyan bunca olaydan sonra gönlümde Resûlullah (sav)'in durumu ve peygamberlik davasının yakında zâhir olup zafere ulaşacağına kanaat hasıl oldu.

Dedim ki: 'Halkın (Kureyş) başına ödül koydu.' İnsanların haklarında ne istediklerini ve neler düşündüklerini anlattım. Onlara yiyecek şeyler de sundum, kabul etmediler. 'Ancak durumumuzu kimseye söyleme ve bildirme!' dediler. Ben de kendilerinden bir güvence yazılmasını rica ettim. Kabul edip Âmir b. Füheyr'e: 'Haydi buna bir emân yaz' diye emretti. O da bir derinin üstüne yazıp verdi. Peygamber (sav) de arkadaşları ile birlikte yoluna devam etti."

İbn Şihâb der ki: Bana Urve bildirdi:

"Peygamber (sav), Şam'dan gelen bir ticaret kafilesi içinde Zübeyr'e rastladı. Zübeyr, Peygamber (sav) ile Ebû Bekr'e birer beyaz gömlek verip onları güzelce giyindirdi. Öte yandan Medine müslümanları Peygamber (sav)'in yola çıktığını duydular. Her sabah Harre'ye gidip geliyor, yolunu gözlüyorlardı. Öğlen sıcağında evlerine dönüyorlardı. Yine bir gün epey bekledikten sonra sıcağa dayanamayıp evlerine dönmüşlerdi. Bir yahudi bir kulenin üzerine birşeye bakmak için çıktı. Derken Pegamber (sav) ve arkadaşlarının beyazlar giyinmiş ve serap denizini yararak gelmekte olduklarını gördü ve dayanamayıp avazı çıktığı kadar bağırdı: 'Ey Arap topluluğu, işte beklemekte olduğunuz dedeniz!'

Müslümanlar hemen silaha sarılıp gittiler. Allah Resûlü (sav)'i Harre sırtında karşıladılar. O, sağ taraftan Amr b. Avf oğullarının yanına inip konakladı. Tarih, Rebiu'l-Evvel ayının bir pazartesi günü idi. Ebû Bekr ayağa kalktı, Peygamber (sav) oturuyordu. Peygamber (sav)'i tanımayan ve görmeyen Ensâr'dan bazı kimseler Ebû Bekr'e gelmeye başladılar. Peygamber (sav) güneş altında kalınca, Ebu Bekr hırkasıyla O'nu gölgelendirdi. İnsanlar ancak o zaman Peygamberin kim olduğunu farkettiler. Peygamber (sav), Amr b. Avfoğullarında on üç güne yakın bir süre kaldı. O süre zarfında takva üzerine tesis edilen (Kûbâ) Mescidi(ni) yaptı, orada onlara namaz kıldırdı. Sonra devesine binip yola çıktı, insanlar da yanında yürüyorlardı. Devesi gelip bugünkü Mescidi Nebî'nin bulunduğu yere çöktü. O zamanlarda müslümanlar orasını mescit edinmişlerdi. Önceleri orası, Es'ad b. Zürâre'nin himayesinde bulunan, iki yetim Sehl ve Süheyl'in hurma kurutma harmanları idi. Devesinin çöktüğü yer için Peygamber (sav) şöyle dedi:

'İnşaallah burası bizim menzilimizdir.'

Sonra iki yetimi çağırıp o hurma harmanının pazarlığını yaparak oraya mescid yapacağını söyledi. Yetimler: 'Hayır olmaz, burayı para ile vermeyeceğiz; size bağış yapacağız' dediler.

Mescidin inşasına başlandı. Peygamber (sav) de onlarla beraber kerpiç taşımaya

başladı. Bir yandan da şöyle diyordu: Bu yük Hayber(in hurma) yükü değil. Bu Rabbimizin (ondan daha temiz olan) kerpiç yüküdür. Allahım, asıl ecir, âhiret ecridir. Hem Ensâr'ı hem de Muhâcirleri esirge!' Resûlullah (sav) bu şekilde Muhâcirlerden birinin şiirini söyledi, ancak bana (şairin) ismi söylenmedi."

İbn Şihâb dedi ki: "Bu beyitlerden başka Peygamber (sav)'in tam olarak bir şiir söylediğini duymadık."

6420- el-Berâ in Âzib (ra)'dan:

"Ebû Bekr babamın evine geldi ve ondan bir semer satın aldı. Âzib'e dedi ki: 'Oğlunu benimle beraber gönder de onu taşısın.' Onu ben taşıdım. Babam parasını almak için onunla birlikte çıktı ve bu esnada sordu:

"Ey Ebû Bekr! Peygamber (sav) ile (Hicret için) gece yürüdüğünüz zaman ne yaptınız?'

Cevap verdi: 'Bütün gece boyunca yürüdük. Öğlen vaktine doğru önümüze bir kaya çıktı. Uzunca ve gölgesi bulunan bir kaya. Onun yanında konakladık. Peygamber (sav)'in, gölgesinde rahat uyuyabilmesi için orayı elimle düzelttim. Sonra oraya postu serdim. Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Sen burada uyu! Ben de etrafı gözetleyeyim?' O uyudu, ben de etrafı gözetlemek için çıktım. Derken kayaya doğru gelmekte olan bir çoban gördüm, yanında koyunu vardı.

'Sen kimlerdensin?' diye sordum.

'Medineliler'den bir adamım' dedi.

'Koyununda süt var mı?'

'Evet.'

'Bana biraz süt sağar mısın?'

'Evet' dedi ve koyunu tuttu, memesini toz, kıl ve topraktan iyice temizledi. Beraberinde bulunan bir maşrapaya epeyce süt sağdı. Bende de Peygamber (sav)'e su verdiğim ve ona abdest suyu hazırladığım bir ibrik vardı. Peygamber (sav)'e geldim. Daha yeni uyanmıştı. Süte soğuması için biraz su ilâve ettim. Sonra dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Buyur, bu sütten iç!' İçti, ben de doyuncaya dek içtim.

Buyurdu ki: 'Gitme zamanı gelmedi mi?'

'Evet' dedim ve oradan öğlenden sonra ayrıldık. Sürâka b. Mâlik arkamızdan geliyordu.

Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü, adam bize yetişecek.'

'Korkma, üzülme! Allah bizimledir' dedi ve ona beddua etti. Atı karnına kadar yere gömüldü. Bunun üzerine Sürâka:

'Biliyorum, siz bana beddua ettiniz; bana dua edin de kurtulayım; isteğinizi yerine getireyim' dedi.

Peygamber (sav) dua edince kurtuldu. Daha sonra bize verdiği sözü yerine getirerek bizi takip eden herkesi geri çevirerek sözünde durdu."

6421- (Müslim'deki) diğer rivayet:

Sürâka dedi ki: "İşte ok torbam. Ondan bir tane ok çıkarıp al! Ayrıca falan yerdeki develerimin ve kölelelerimin yanından geçeceksin onlardan da istediğini alırsın." Buyurdu ki: "Benim buna ihtiyacım yoktur." Geceleyin Medine'ye ulaştık, halk bizi konuk etmek için âdeta yarışıyordu.

"Abdülmuttalipoğullarının dayıları olan Neccaroğullarının yanında konaklarım. Böylece onların gönlünü yaparım" buyurdu.

Erkekler ve kadınlar evlerin damlarına çıktılar. Çocuklar ve hizmetçiler yollara düştüler; "Ya Muhammed! Ey Allah Resûlü!" diye bağrışıyorlardı.

6422- Ebû Bekr (ra)'dan:

"Biz mağaradayken, ardımızdan gelen müşriklerin ayaklarını gördüm; başımızın

ucundaydılar. Dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Onlardan biri ayaklarının ucuna baksa bizi görecek.' Şöyle buyurdu:

'Ey Ebû Bekr! üçüncüleri Allah olan bu iki kişiyi ne sanıyorsun'."

6423- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Medine'ye gelirken, Ebû Bekr'i devenin arkasına almıştı. Ebû Bekr yaşlı, Peygamber (sav) ise gençti. Ebû Bekr tanınıyordu, Peygamber (sav)'i kimse tanımıyordu. Kişi rastlıyor ve soruyordu: 'Ey Ebû Bekr! Önündeki adam kim?' O da şöyle diyordu:

'Bu adam bana yol gösteriyor.' Tabii kişi, bu yoldan üzerinde yürünülen yolu kastettiğini zannediyordu. Halbuki onun bu sözündeki yol, (İslâm demek olan) hayır yolundan ibaretti.

Ebû Bekr arkasına döndü, bir de ne görsün, bir süvari gelip onlara yetişmiş. Hemen şöyle haykırdı: 'Ey Allah Resûlü! İşte bir süvari, arkamızdan yetişti.' Allah Resûlü hemen şöyle dua etti: 'Allahım, onu yere düşür!' At onu sırtından yere fırlattı. Ayağa kalkıp yalvardı:

'Ey Allah Resûlü! Emret, emrine âmâdeyim.'

'Bu durduğun yerde dur! Gelenlere karşı bizi savun, bize yetişmesinler.'

(Ne gariptir ki o adam) gündüzün ilk kısmında Peygamber (sav)'e karşı çalışmış, gece O'nun hayatını savunan bir silah gibi olmuştu.

Nihayet Peygamber (sav) Harre'nin bir yerinde konakladı. Ensâr'a haber gönderildi, silahlanarak gelip O'na selam verdiler. Onlar da:

"Haydi develerinize binin ve yürüyün, siz güvence içindesiniz, artık kimse size ilişemez" dediler. Tekrar develerine bindiler, yedekte olan Ensâr da onları korudu. Medine: 'Allah Resûlü geldi, Allah Resûlü geldi!' sesleriyle çalkalandı. Herkes çatılara çıkıp O'na bakıyordu. O da yürüdü ve Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin avlusunda durdu."

6424- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in ashâbından bize (Medine'ye) ilk gelenler: Mus'ab b. Umeyr ile İbn Ümmi Mektûm olmuştur. Bunlar (Medine müslümanlarına) Kur'ân okutuyorlardı. Sonra Ammâr, Bilâl ve Sa'd geldi. Sonra Ömer sahabeden yirmi kişi ile beraber geldi. Sonra Peygamber (sav) teşrif etti. O güne kadar Medineliler hiçbir şeye bu kadar sevinmemişlerdi. Hatta çocukların ve herkesin 'Allah Resûlü geldi' diye bağırdıklarını gördüm. O geldiği zaman ben **'Sebbihisme Rabbikel-A'lâ'** gibi mufassal türünden bazı sûreleri (Medine'lilere) okumuştum.

6425- Ebû Osmân en-Nehdî (ra)'dan:

"İbn Ömer'in hakkında 'Babasından önce hicret etti' diyenlere öfkelendiğini duydum. İbn Ömer dedi ki: 'Ben ve Ömer Medine'de Allah Resûlü (sav)'e geldik.

O'nu öğlen istirahatine çekilmiş uyurken bulduk. Eve döndük. Ömer beni gönderdi: 'Haydi git bak hele uyanmış mı?' dedi. Gittim O'nu uyanmış görünce hemen O'na biat ettim. Sonra gelip babama bildirdim, koşarak yanına gittik, babam da biat etti ve ben de ondan sonra (tekrar) biat ettim."

6426- Cerîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Teâlâ bana vahyetti: Bu üçünden hangisine gidip yerleşirsen orası senin Hicret yurdundur: Medine, Bahreyn ya da (Şam'da bir belde olan) Kınnesrîn."

6427- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Biz Yemen'deyken Peygamber (sav)'in çıktığını duyduk. Bunun üzerine ben ve iki

kardeşim —ki ben en küçükleriydim— Ebû Bürde ile Ebû Ruhm kavmimden elli küsur kişiyle yola çıktık. Gemiye bindik, gemi bizi Necâşî'nin ülkesine (Habeşistan'a) bıraktı. Orada Ca'fer ve arkadaşlarına rastladık. Hep beraber gelinceye dek onun yanında kaldık. Vardığımızda Allah Resûlü (sav) Hayber'i yeni fethetmişti. Oranın ganimetlerinden bize de hisse ayırdı. Bizden başka, fethe iştirak etmeyenlerden hiç kimseye hisse vermemiştir. Cafer'le beraber gemi yolcularına da vermiştir. İnsanlar bize şöyle diyorlardı: 'Biz hicrette sizi geçtik.' Bizimle beraber (gemiyle) gelen Esmâ bn. Ümeys, Hafsa'nın yanına girdi. Ömer gelince: 'Bu kim?' diye sordu.

'Bu Esmâ bn. Umeys'tir' dediğinde, Ömer şöyle dedi:

'Ha şu Habeşli kadın, şu deniz yoluyla gelen kadın mı?'

'Evet' dedi.

'Biz sizden önce hicret ettik, Biz Allah Resûlü (sav)'e sizden daha yakın ve nezdinde daha çok hak sahibiyiz' dedi. Bunun üzerine kadın kızdı ve şu cevabı verdi:

'Hayır vallahi; siz O'nunla beraberdiniz. O açınızı doyurur, cahilinize öğüt verirdi. Biz uzak yerde Habeşistan'da herkesin kinini, Allah ve Resûlü (sav) uğrunda üzerimize çekmiştik. Vallahi senin bana dediklerini Allah Resûlü (sav)'e söyleyinceye kadar ne lokma yerim, ne de bir yudum su içerim.' Derken Allah Resûlü (sav) geldi ve kadın gidip Ömer'in dediklerini O'na iletti. Şöyle buyurdu: 'Siz benim için hepsinden daha kıymetlisiniz. O ve arkadaşları tek hicrete sahip iken siz gemi ehli iki hicrete sahipsiniz.'

Esmâ dedi ki: 'Ebû Mûsa ve arkadaşlarını bana haber gönderip bu hadisi sorduklarına şahit oldum. Dünyada onlar için Allah Resûlü (sav)'in kendilerine verdiği bu müjdeden daha değerli hiçbir şey olmamıştır'."

6428- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Ebû Bekr ve Ömer muhâcirlerdendir. Çünkü onlar müşriklerin yurdunu terk edip hicret etmişlerdir. Ensâr da muhâcirlerden sayılır; çünkü Medine de şirk yurdu idi. Onlar Akabe gecesi Allah Resûlü (sav)'e gelip (bir tür hicret edip) müslüman olmuşlardır."

6429- Abdullah b. es-Sa'dî (ra)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Hicretin (artık) kesildiğini söylüyorlar." Şöyle buyurdu: "Kâfirlerle savaşıldığı sürece hicret asla kesilmez."

6430- Ya'lâ b. Ümeyye (ra)'dan:

"Fetih günü babam Ümeyye ile Peygamber (sav)'e geldik. Dedim ki: 'Babamın biatını hicret üzere kabul et!' Şöyle buyurdu: "Hicret kesilip bitmiştir. O'nun biatını cihad üzere kabul ediyorum'."

6431- Ömer (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in vefatından sonra artık hicret yoktur."

6432- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

Bir adam dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Hangi hicret daha üstündür?" Şöyle buyurdu:

"Rabbinin hoşlanmadığı şeyi bırakman." Sonra şöyle dedi:

"Hicret ikidir: Şehirlinin hicreti; köylünün hicreti. Köylü, ancak çağırıldığında davete icabet eder ve emrolunduğu zaman da itaat eder. Şehirli ise işi çok, başı her zaman derttedir. Onun için ecri daha büyük olur."

6433- Muâviye (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Tevbe kapısı kapanmadıkça hicret bitmez, güneş batıdan doğmadıkça da tevbe kapısı kapanmaz."

6434- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"(Sahabe İslâm takvimini belirlerken) Ne Peygamber (sav)'in peygamber olarak gönderiliş zamanını ve ne de vefatını ölçü kabul ettiler. Bu hususta Medine'ye gelişin(hicret)i ölçü kabul ettiler."

6435- Urve (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hacdan sonra Zilhicce'nin kalan günlerinde, Muharrem ve Safer aylarında da bekledi. Sonra müşrikler O'nun Medine'ye gideceğini, orada O'nu savunacak ve barındıracak müslümanların bulunduğunu haber alınca, paniğe kapıldılar ve bir araya gelip toplandılar. Hep birlikte O'nu öldürmek, yahut hapsetmek, ya da Mekke'den sürmek için karar aldılar. Allah hemen onların bu tuzaklarını şu âyeti indirerek Peygamber'ine bildirdi:

'Hani küfredenler seni hapsetmek, yahut seni öldürmek ya da seni —ülkenden— çıkartmak için sana tuzak kurmuşlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.' (Enfâl, 8/30) Ebû Bekr'in evine geldiği gün müşriklerin kendisini akşam yatağına yattığı zaman yakalamayı planladıkları bilgisi Resûlullah (sav)'e ulaşmıştı. Bunun üzerine, sabaha karşı gece bitmek üzere iken, Ebû Bekr ile Sevr mağarasına doğru hareket etti. Ali de gelip O'nun yatağına yattı. Böylece müşrikleri oyaladı.

Müşrikler de: 'Haydi şimdi yatalım, sabah olunca birden hücum eder, sımsıkı bağlarız' diye istirahata çekilip geceyi orada geçirdiler.

Sabah olunca Ali'yi yataktan kalkarken gördüler ve ona Peygamber (sav)'in nerede olduğunu sordular. O da: 'Bilmiyorum' deyince, Allah Resûlü (sav)'in evde olmadığını çıkıp gittiğini anladılar ve ardından koştular.

Her yöne adam gönderdiler. Su (kuyu) sahiplerine adam gönderip yakalayana verilmek üzere büyük ödüller koydular. Sonunda Sevr mağarasına geldiler, tepesinde durdular, mağaranın içinde olan Allah Resûlü ile Ebû Bekr onların seslerini duydular. Ebû Bekr korkmaya başladı. Allah Resûlü (sav) onu şöyle teselli ve teskin etti: **'Üzülme Allah bizimledir.'** Dua edip: **'Allah onun üzerine sekineyi indirdi. Göremediğiniz ordularla O'nu destekledi, kâfirlerin sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah hem Azîz, hem de Hakîm'dir'.**" (Tevbe, 9/40)

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de daha uzun bir metinle hem leyyin ve hem de mürsel bir senedle.]

6436- Enes ve diğerlerinden, dediler ki:

"Allah Resûlü (sav) mağarada kaldığı gece, Allah otlara emretti, mağaranın kapısında bittiler; örümceğe emretti mağaranın kapısında ağ ördü. İki yabanî güvercine emretti, mağaranın ağzına yuva yaptılar.

Müşrikler gelerek Allah Resûlü (sav)'e mağaranın kapısına kırk arşın kadar yaklaştılar. İçlerinden bir adam bakıp iki güvercini gördü ve arkadaşlarına seslendi: 'Mağaranın kapısında iki güvercin gördüm, anladım ki içinde kimse yok; eğer olsaydı bu güvercinler buradan kaçarlardı.' Onun bu sesini Allah Resûlü (sav) duydu. Anladı ki Allah o iki güvercin vasıtasıyla onları içeriye girmekten alıkoymuştu. O iki güvercine çok önem verdi. Daha sonra Harem-i şerîf'te bunların iki yavrusu oldu. Harem-i şerîfteki tüm güvercinlerin aslı işte o iki güvercin yavrusudur."

[Bezzar ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6437- Câbir (ra)'dan:

"Ebû Bekr mağarada bir delik gördü, oradan Peygamber (sav)'e zararlı bir şeyin

çıkıp gelmemesi için ayağıyla orayı tıkadı. Mağarada tam üç gün kaldılar, sonra çıkıp yola koyuldular. Ümmü Ma'bed'in çadırında dinlendiler.

Ümmü Ma'bed O'na bir koyun ve bir bıçak gönderdi. Peygamber (sav): 'Al bıçağı, ver o cılız koyunu!' dedi. Kadın: 'Onun sütü yok ki' diye haber gönderdi.

Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Getir o cılız koyunu!' diye emretti. Cılız koyunu O'na götürdü. Koyunun sırtını sıvazladı. Derken koyunun memesi süt ile doldu. Sağdı ve kâseyi sütle doldurup içti, Ebû Bekr'e verip ona da içirdi. Sonra yine sağdı ve sağılan sütü Ümmü Ma'bed'e gönderdi." [Bezzâr, zayıf bir senedle.]

6438- Huneys b. Hâlid (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ve yanındakiler, Ümmü Ma'bed el-Huzâîye'nin çadırlarına uğradılar, gayet cömert kadındı; yemek yedirir, su içirirdi. Paraları ile ondan et ve hurma satın almak istediler, ama yanında hiçbir şey bulamadılar. Grup bayağı yorgun ve bitkindi. Peygamber (sav) çadıra baktı, cılız bir koyun gördü. Bunun üzerine sordu: 'Ey Ümmü Ma'bed, ne oldu bu koyuna?' 'Güçsüzlük sebebiyle sürüden ayrıldı' diye cevap verdi.

'Peki sütü var mı?'

"Sanmam, çok zayıf bir koyun."

"Müsaade eder misiniz onu bir sağayım?"

"Hay hay, buyurun sağın!"

Koyunu getirtti, memelerini sıvazladı. Besmele çekti, bir anda memeleri sütle dolup taştı. Sağdı, kendisi içti, arkadaşlarına da içirdi. Hepsi içtiler ve doydular. Sonra bir kere daha sağdı ve bakracı doldurdu. Sütü orada bırakıp onunla başka bir alışveriş daha yapıp oradan ayrıldılar. Aradan çok geçmeden zayıf keçileri önünde olduğu halde kocası geldi. Orada sütü görünce şaşırdı ve sordu: 'Ey Ümmü Ma'bed bu süt nereden geldi? Ben giderken evde süt namına bir şey yoktu.' 'Evet vallahi hakikaten süt yoktu; ama buraya bereketli bir adam uğradı.'

Kocası: 'Ne olur onun niteliğini bana anlat!' dedi. Kadın anlatmaya başladı: 'Yüzü parıl parıl parıldıyordu. Güzel yaratılışlı idi. Ne öksürük, ne de benzeri bir şeyi yoktu. Son derece yakışıklı ve güzeldi. Gözleri irice idi. Kirpikleri ve kaşı gür idi, sesi gayet yumuşak ve nezaket taşımaktaydı. Sakalı gür, taranmış ve tertemizdi. Sükût ettiği zaman yüzünde vakar okunuyordu, konuştuğu zaman sözleri âdeta inci gibi, mübârek ağzından dökülüyordu. Boynu son derece düzgün ve güzeldi. Konuşurken pek uzun konuşmuyordu, çok da kısa kesmiyordu. İki dal arasında bir dal gibi bir şeydi o. Üç kişinin en cazip ve güzeliydi. Arkadaşlarının ona son derece saygı ve hürmeti vardı. Etrafında sanki pervane idiler. Konuştuğunda pür dikkat dinliyorlardı. Emrettiği zaman emrini yarışırcasına yerine getiriyorlardı. Güler yüzlü idi, çatık kaşlı değildi. Yüzünü herhangi bir şeyden dolayı buruşturmuyordu."

Ebu Ma'bed bunları dinleyince kendini alamadı ve şöyle haykırdı:

'Vallahi o, Mekke'de Kureyş'te çıkan ve bize anlatılan yüce şahsiyettir. Onun sohbetinde bulunmak benim için son derece iç açıcı olurdu. Bir yol bulabilirsem mutlaka O'nun sohbetinde bulunmak şerefine ereceğim."

Mekke'de bir ses duyuldu, ama nereden ve kimden geldiğini kestiremediler. O ses şöyle diyordu:

'İnsanların Rabbi olan Allah şöyle diyen iki arkadaşı en güzel mükâfatla mükâfatlandırsın:

İşte Ümmü Ma'bed'in çadırları.
Konakladılar oraya geçmeden ileri.
Hidayet getirdiler; kadın hidayete erdi.

Başarı sağladı, arkadaş edinen Muhammed'i.

Ey Kusay! Allah sizi terk etmedi. Onda öyle keramet ve mucizeler vardır ki, hiç kimse onunla boy ölçüşemez. Kâ'boğulları siz de onun davranışına dikkat edin. Mü'minlere iyi davranın, onları avlamak için tuzak kurmayın!

(İnanmıyorsanız) Kız kardeşinize koyunundan ve süt dolu kabından sorun!

Eğer koyuna sorsanız (bile) tanıklık eder bir bir anlatır.

Cılız, sütsüz koyununu besmele çekip dua edip sağdı. Memelerine süt âdeta yağmur misâli yağdı.

Sağdı sütü ikinci kez oradan ayrıldı, gelenler orada hayran kalıp şaşkınlıklarını ifade etti.'

(Şair) Hassân b. Sâbit, bu sesi duyunca şu cevabı verdi:

'Peygamberlerinin kendilerini bıraktığı kavim, büyük bir ziyanda, kendilerine gittiği kimseler ise şanslı olmuştur.

Bir kavimden göç etti, onların akılları dalâlette oldu. Vardığı kavmin yüzleri nurlandı, güldü.

Sapıklıktan sonra Rableri onları onun sayesinde hidayete erdirdi. Hakk'a uyanları gerçekten irşâd etti.

Ondan Yesrib ehline hidayet kafileleri akın etti. Tüm Yesriblileri bir anda haberdar etti.

Bir peygamber ki insanların çevrelerinde görmediklerini görür. Her mescidde Allah'ın Kitâbını büyük bir zevkle okur.

Bir gün, bilinmeyen bir söz söylerse, hemen o gün ya da ertesi günün kuşluğunda o tasdik bulur.

Ne mutlu Ebû Bekr'e ki O'na arkadaş oldu. Allah mutlu edeceğini (işte böyle) mutlu eder."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6439- Kays b. en-Nu'mân (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile Ebû Bekr (Mekke'den) gizlice gittiklerinde Ebû Ma'bed'in yanında konakladılar. Ebû Ma'bed dedi ki: 'Demek ki Allah böyle istemiş. Hiç sütümüz kalmadı.'

Peygamber (sav): 'Peki şu koyun nedir?' diye sordu.

Hemen onu getirdi. Ona bereketle dua etti, sonra biraz sağdı ve içti. Yanındakiler de içtiler. Adam hayranlıkla sordu: 'Kureyş'in sabî dedikleri adam sen misin?'

'Onlar öyle derler, ama bakma sen!'

'Şehadet ederim ki Allah tarafından Sana gelen hak ve gerçektir' dedi. Sonra yine şöyle dedi:

'Sana tâbi olayım mı?'

'Hayır, biz galip gelinceye kadar bekle, galip geldiğimizi duyduğunda bize uyarsın' buyurdu." [Bezzâr, Sahîh râviler kanalıyla.]

6440- Evs b. Abdillah b. Hucr el-Eslemî (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ebû Bekr ile birlikte Hazevâti'l-Cuhfe'ye uğradı. O, onları en güzel devesine bindirdi, onlara bir de köle verdi. Sonra köleye şöyle tenbih etti: 'Onların peşinden git, yerlerine ulaşıncaya kadar yanlarından ayrılma! Hizmetlerini gör, devenden de gereği gibi yararlansınlar.' Ondan sonra köle, o ikisini aldı; Seniyyetu'r-Ramhâ, sonra Seniyyetu'l-Kûbe, sonra el-Murre, sonra Zât-ı Keşet vadisi, sonra el-Mudlece, sonra el-Ğassâbe, sonra Seniyyetü'l-Murre'ye sonra, oradan da Medine'ye götürdü. Sonra Peygamber (sav), köleyi efendisine deve ile birlikte geri gönderdi ve efendisi Evs'e devesine bir isim takıp onu boynuna takmasını tenbih etti. Zira o, ilgisiz bir adamdı, deveye bile isim vermemişti." [Taberânî, *M. el-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6441- Suheyb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hicret diyarınız bana, Harre'nin (kara taşlığın) arasında bir ağaçlık olarak gösterildi. Bu ya Hecer olur, ya da Yesrib."

Peygamber (sav) Ebû Bekr ile birlikte Medine'ye hareket etti.

Onunla birlikte ben de çıkmak istedim. Ancak Kureyş'ten iki delikanlı buna engel oldu. Sonra yine çıktım, bu defa birkaç insan bana yetişti ve beni geri döndürmek istediler. Onlara dedim ki: 'Size birkaç ûkiye altın, siyerâ elbisesi vereyim de beni yolumdan alıkoymayın!'

'Olur' dediler. Ayrıca onları: 'Haydi gidin kapının eşiğini kazın altında altın ukiyelerini bulacaksınız, falan adama gidin elbiseyi de ondan alın' diyerek Mekke'ye gönderdim

Ondan sonra çıktım, Allah Resûlü (sav)'e gittim. Beni görünce şöyle buyurdu: 'Alış verişin üç kere kazandı.'

Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Senden önce kimse beni görmedi. Demek ki sana bunu Cibrîl bildirdi, başkası değil'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6442- Rezîn benzerini rivayet etti; onda (şu ziyâde) şöyle geçer:

"Bunun üzerine: 'İnsanlardan kimisi de vardır ki Allah rızasını talep etmek için kendisini satın alır.' (Bakara, 2/207) âyeti indi. Sonra bunu Suheyb'e okudu."

6443- Urve (ra)'dan:

"Ömer ve Ayyâş b. Ebî Rebîa arkadaşları ile birlikte çıktılar. Amr b. Avf oğullarında konakladılar. Hişâm'ın oğulları olan Ebû Cehl ile el-Hâris, anne bir kardeşleri olan Ayyâş b. Rebîa'yı istemek için Medine'ye geldiler. Yanına gidip annesinin üzüntüsünü ona ilettiler. 'Annen seni görmeden evde yatmayacağını, saçına yağ sürmeyeceğini söyledi ve bu hususta yemin etti. Böyle olmasaydı seni almaya gelmezdik.' O da annesinin kendisini çok sevdiğini biliyordu. Onları doğruladı, kalbi yumuşadı. Annesine acıdı; ama yine de onlarla çıkıp gitmek istemedi. Derken el-Hâris onu bağladı, ve onu zorla götürdüler. Peygamber (sav) bunu duyunca, kurtulması için dua etti. Mekke fethedilmeden önce, o da kurtulanlar arasında kurtuldu ve Medine'ye geldi."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin ve mürsel bir senedle.]

6444- Bezzâr benzerini Ömer'den şu ekle rivâyet etti:

"Ömer dedi ki: Biz şöyle derdik: 'Allah'ı tanıyıp iman edip de sonra tekrar küfre dönenlerin tevbesini Allah asla kabul etmez.' Tabii ki onlar bu sözü kendi nefislerine söylüyorlardı. Peygamber (sav) Medine'ye gelince: **'De ki: Kendilerine aşırı davranıp günah işleyen kullarım, Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin... —Siz bilemezsiniz—** buyruğuna kadar-' âyetini (Zümer, 39/53) onlar hakkında bizim ve kendilerinin söyledikleri bu söz hakkında indirdi.

Hemen bunu bir sahifeye yazıp Hişâm b. el-Âs'a gönderdim. Onu iyice anlayıncaya kadar devamlı olarak okudum. İçimden: 'Bu âyet galiba bizim hakkımızda indi' dedim ve deveme bindiğim gibi doğru Peygamber (sav)'e gidip O'na katıldım."

6445- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e gelişimiz, Hicret'in beşinci yılında olmuştur. el-Ahzâb yılında Kureyş'le beraber gelmiştik. Kardeşim el-Fadl ile beraberdim. Yanımızda kölemiz Ebû Râfi' de bulunmaktaydı. Arec'e varınca, yol değiştirip Amr b. Avfoğullarına gittik. Medine'ye girdik, Peygamber (sav)'i Hen-

dek savaşında bulduk. Ben o zaman sekiz yaşındaydım, kardeşimse onüç yaşındaydı."

PEYGAMBER (SAV)'İN SAVAŞLARININ SAYISI VE BEDİR'DEN ÖNCE OLANLAR

6446- Ebû İshâk'dan:

"Zeyd b. Erkam'ın yanındaydım. Ona: 'Peygamber (sav)'in yaptığı savaşların sayısı kaçtır?' diye sordular; 'On dokuzdur' dedi.

Dedim ki: 'Sen kaç savaşa katıldın?'

'On yedi savaşa katıldım.'

'Onların hangisi en önce idi?'

'Zâtu'l-Uşeyrâ veya el-Useyrâ' dedi.

6447- Büreyde (ra)'dan:

"Peygamber (sav), ondokuz savaşta bulundu; sekizinde bizzat çarpıştı."

6448- Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Medine'ye geldiğinde, Cüheyne kabilesi O'na gelip şöyle dedi: 'Sen aramıza geldin artık, bize güvence ver de sana gelelim.' Onlara güvence verdi ve onlar da gelip müslüman oldular. Ondan sonra Peygamber (sav) bizi —henüz yüz kişi bile yoktuk— Receb ayında Cüheyne'nin yanıbaşında bulunan Kinâne'den bir mahalleye baskın yapmak için gönderdi. Onlara hücum ettik. Çok idiler, bunun üzerine Cüheyne'ye sığındık; bizi alıkoydular ve şöyle dediler:

'Neden haram aylarda savaşıyorsunuz?' Cevap verdik:

'Bizi haram ayda Belde-i haramdan (Mekke'den) çıkartan kimselerle savaşıyoruz.' Sonra aramızda: 'Ne yapalım ne dersiniz?' diye konuştuk. Kimimiz: 'Haydi Peygamber (sav)'e gidelim"; kimimiz de: 'Hayır burada kalalım' dedi.

Ben de birkaç kişiyle beraber şöyle dedim:

'Bilakis Kureyş'in kervanına gidelim, yolunu keselim.'

Biz kervana giderken arkadaşlarımız da Peygamber (sav)'e gittiler. Durumu O'na bildirdiler, öfkelendi ve şöyle çıkıştı:

'Ben sizi toplu halde gönderdim; siz dağınık geldiniz. Sizden önceki milletleri helâk eden tefrika olmuştur. Anlaşıldı sizin başınızda mutlaka bir komutan göndermem gerekiyor.' Hemen başımıza Abdullah b. Cahş'ı komutan tayin etti. Böylece İslâm'da ilk komutan o olmuş oldu."

[Ahmed leyyin bir senedle.]

6449- Zir b. Hubeyş (ra)'dan:

"İslâm'da ilk sancak, Abdullah b. Cahş'ın sancağıdır; İslâm'da ilk humusa (beşte bire) tâbî tutulan (ganimet) malı, Abdullah b. Cahş'ın malıdır."

6450- Cundeb (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir müfreze gönderdi, başlarına da Abdullah b. Cahş'ı getirdi ve eline de bir mektup verdi. Belirlediği yere varıncaya kadar o mektubu açıp okumamasını emretti. 'Arkadaşlarından hiçbirini seninle gitmekte zorlama" buyurdu. (Daha sonra) Mektubu okuyunca: '**İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn**' dedi. Sonra:

'Allah ve Resûlünü dinlemek ve boyun eğmek (boynumun borcu)' dedi. Daha sonra durumu onlara bildirdi ve mektubu da okudu. İçlerinden iki kişi geri döndü, kalanlarla yollarına devam ettiler. İlk olarak el-Hadremî'nin oğlu ile karşılaştılar ve onu öldürdüler.

O günün Recep veya Cumadî ayından bir gün olduğunu bilmiyorlardı. Müşrikler dediler ki:

'Haram ayda öldürdünüz.' Bunun üzerine Allah: **'Sana Şehr-i haramdan, o ayda çarpışmaktan soruyorlar...'** meâlindeki âyeti (Bakara, 2/217) indirdi. Bazıları bunun üzerine şöyle dediler:

'Bunlar günaha girmiş değillerse bile sevap da almamışlardır.' Bunun üzerine: **'Şüphesiz iman ve hicret edip Allah yolunda cihad eden kimseler (var ya) işte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah hem bağışlayandır, hem de esirgeyendir'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/218) indi."

6451- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

"Ebû Cehl, Hamza'dan ayrılıp Mekke'ye geldiği zaman şöyle dedi:

'Ey Kureyş topluluğu! Muhammed Yesrib'e inmiştir ve casuslarını göndermiştir. Sizden bir şey elde etmek istiyor, onun için yolundan geçmemeye dikkat edin! O'na kesinlikle yaklaşmayın! Çünkü O, zarar veren arslan gibidir'." (Hadis devam ediyor)

Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de şu ekle rivayet etmiştir:

"Peygamber (sav), Hamza ile beraber otuz muhâcir süvarisini Seyf-i Bahr'e gönderdi. Şam'dan gelmekte olan Ebû Cehl'in üçyüz kişilik kervanı ile karşılaştı. Aralarına Mecdâ b. Avf el-Cühenî girdi ve çarpışma olmadı."

6452- Amr b. Avf el-Müzenî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile beraber O'nun ilk gazvesi olan Ebvâ gazvesinde savaştık. er-Ravhâ'ya varınca Karnu'z-Zabiyye'de konakladık. Namaz kıldı, sonra şöyle buyurdu:

'Bu dağın adı nedir bilir misiniz?'

'Allah ve Resûlü daha iyi bilir' dediler. Şöyle buyurdu:

'Bu Hümyet dağıdır. Cennet dağlarından biridir. Allahım onu mübârek kıl! Ehlini de mübârek kıl!"

er-Ravhâ için de: 'Bu, cennet vadilerinden bir vadidir! Benden önce bu mescidde yetmiş peygamber namaz kılmıştır. Oraya Mûsâ (as) üzerinde iki kaftan olduğu halde, alaca deve üstünde, İsrailoğullarından yetmişbin kişi ile hacca giderken uğramıştır. İsa (as) da hac veya umre maksadıyla ya da her ikisini amaçlayarak buraya uğramadıkça kıyamet kopmaz'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

BEDİR SAVAŞI

6453- Enes (ra)'dan:

"Ebû Süfyân'ın gelişini duyunca Peygamber (sav) istişârede bulundu. Ebû Bekr konuştu; ona iltifat etmedi, sonra Ömer konuştu, ona da iltifat etmedi.

Bunun üzerine Sa'd b. Ubâde ayağa kalkıp: 'Ey Allah Resûlü! Bizi mi kastediyorsun? Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bizden denize dalmamızı istesen dalarız. Develerimizin ciğerlerini döverek (kamçılayarak) Berku'l-Gamâd'a kadar gitmemizi istesen bunu da yaparız.'

Bunun üzerine Peygamber (sav) insanları (gazveye) teşvik etti. Gittiler. Bedir'de konakladılar. İçlerinde siyah bir kölenin de bulunduğu Kureyşli sucular geldiler. O siyah kölenin etrafını Peygamber (sav)'in ashâbı çevirip sordular: 'Ebû Süfyân ve arkadaşlarından ne haber?' 'Ebû Süfyân hakkında bilgim yok, ancak Ebû Cehl, Utbe, Şeybe ve Umeyye b. Halef geldiler.'

Bunu söylediğinde adamı dövdüler. Adam da: 'Tamam şimdi size bildireceğim, Ebû Süfyan da onların içindedir' dedi. Dövmeyi bırakıp sorduklarında ise bu defa:

'Ebû Süfyân hakkında bir bilgim yok; ancak Ebû Cehl, Utbe, Şeybe ve Ümeyye b. Halef onların içindedir' dedi. Bunu dediği zaman onu yine dövdüler. Allah Resûlü (sav) de namaz kılıyordu, namazını bitirince şöyle buyurdu: 'Canım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, adam size doğru söylediği zaman dövüyorsunuz, yalan söylediği zaman bırakıyorsunuz.' Elini yere koyarak: 'Falan burada falan burada öldürülecektir.' Hakikaten de elinin koyduğu yerde isimlerini söylediği kimseler bir bir öldürüldü, hiçbiri oradan kalkamadı."

6454- -Urve (b. ez-Zübeyr'den):

"Abdü'l-Muttalib'in kızı Âtike kardeşi Abbâs'a dedi ki:

'Bir rüya gördüm, kavmin hakkında endişeye kapıldım.'

'Ne rüya gördün, anlat bakalım!'

'Kimseye söylemeyeceğine dair söz ver bakalım! Çünkü onlar bunu duyarlarsa bize eziyet ederler' deyince, o da onu kimseye anlatmayacağına dair söz verdi. Rüyasını şöyle anlattı:

'Mekke tepesinden, avazının çıktığı kadar yüksek bir sesle şöyle seslenen bir süvari gördüm: 'Ey ihanet ailesi, ey fısk-u fücûr ailesi! İki veya üç gece içinde öldürüleceğiniz yere çıkıp gidin!' Aynı adam daha sonra mescide girdi, üç kere haykırdı; erkekler, kadınlar ve çocuklar büyük bir panik içinde başına üşüştüler. Aynı adam Kâ'be'nin üstünde devesinin üzerinde görüldü. Üç kere öyle bir nara attı ki iki büyük dağ arasında olanlar bile duydu. Sonra büyük bir kayayı yerinden koparıp Mekke halkının üzerine üzerine olanca gücü ile fırlattı. Kaya dağın dibinde parçalandı. Bütün parçaları Mekkeliler'in evine girdi. Parça girmedik tek bir ev bile kalmadı.'

Bu rüyadan Abbâs fena halde korktu. Dışarıya çıkıp gitti. Velîd b. Utbe'ye rastladı; o samimi arkadaşıydı. Bu rüyayı ona anlattı, kimseye söylememesi için de tenbih etti. Ama Velîd bunu babasına anlatmadan yapamadı. Utbe de bunu duydu ve kardeşi Şeybe'ye anlattı. Hasılı söz dönüp dolaştı ve Ebû Cehl'e ulaştı.

Sabah olunca Abbâs erkenden Beyt-i şerîfe gidip tavaf etmeye başladı.

Ebû Cehl bir grub içinde ona şöyle seslendi: 'Ey Ebû'l-Fadl! Tavafın bitince bana gel!' Tavafı bitince gidip yanına oturdu.

Ebû Cehl dedi ki: 'Anlat bakalım Âtike ne rüya görmüş.'

'O bir şey görmemiş.'

'Bilakis görmüştür. Ey Hâşimoğulları! Adamlarınızın yalanı yetmiyormuş gibi bir de kadınlarınız yalan konuşuyor. Siz ve biz yarış atları gibiydik. Uzun zamandan beri mescid için yarış yapmaktayız. Yarış hızlanınca 'Bizden peygamber gelmiştir' dediniz. Şimdi de: 'Bizden kadın peygamber gelmiştir' diyorsunuz. Sizin kadar yalancı erkek ve yalancı kadınları bulunan bir hane halkı görmedik, tanımadık.' Dedi ki: 'Âtike şu iddiada bulunmuş. Bir süvari demiş ki: 'İki veya üç gece içinde çıkın!' Bu üç gece geçince Kureyş yalanınızı anlayacaktır. Bir yazı yazıp Kâ'be'ye astık. Siz kadın erkek Arabın en yalancı hanesisiniz. Ey Kuseyyoğulları, **Hicâbe, Nedve, Sikâye** (gibi hacılara hizmet veren vazifeleri) ve sancağı aldınız. Bunlar size yetmedi mi ki bir de kalkıyor başımıza bir peygamber getiriyorsunuz?' O gün ona çok eziyet ettiler. Abbâs şu cevabı verdi: 'Ey kıçı sarı! Yavaş ol bakalım! Asıl yalan sende ve senin ailendendir.' Orada bulanan biri şöyle dedi:

'Ey Ebû'l-Fadl! Sen cahil ve anlayışsız bir adam değildin. Nasıl da bunlara inandın?'

Hülâsa, Abbâs, Âtike'nin yüzünden, onun rüyasını yaydığı için çok büyük eza ve cefa gördü.

Üçüncü gün olunca Ebû Süfyan'ın gönderdiği Damdam b. Amr el-Ğifârî adındaki süvari çıkageldi ve şöyle seslendi: 'Ey ihanet ailesi ne duruyorsunuz! Haydi koşun, Muhammed ve arkadaşları çıkmış Ebû Süfyan'a saldırıyor!'

Kureyş bu sesi duyunca, Âtike'nin rüyasını hatırladı ve büyük bir korku ve paniğe kapıldı. Bütün güçlükleri ve zilleti kabullenerek hep birden Ebû Süfyân'a yardım etmek için çıkıp gittiler."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin ve mürsel bir senedle.]

6455- Mus'ab b. Abdillah ve diğerlerinden:

"Âtika, rüyası doğru çıktıktan sonra şöyle dedi: 'Nasıl rüya doğru çıkmadı mı? Size kaçan bir kişi yorumunu yapmıştır. Yakînen gören kişi gelip size durumu bildirmiştir. Gözleri ile de şakırdayan kılıçları görmüştür.

Yalan söylemediğim halde bana 'Yalan söyledin' demiştiniz. Doğru çıkan rüya, kimin yalancı olduğunu açık seçik beyan etmiştir.' Bunu beyitler halinde söyledi"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6456- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Büseyse'yi casus olarak gönderip dedi ki: 'Git bakalım Ebû Süfyan'ın kervanı ne âlemdedir?' Adam gidip döndü; evde ben ve Peygamber (sav)'den başka hiç kimse yoktu. —Râvi dedi ki: 'Hanımlarından birisini istisna edip etmediğini bilmiyorum'— Gördüklerini anlatıp onun hakkında bilgi verdi. Daha sonra Peygamber (sav) buyurdu: 'Hemen onların arkasına düşebileceği kimin binek hayvanı hazırsa hemen binsin!' Bazıları biraz beklemesini ve Medine'nin dışında bulunan binek hayvanlarını getirmek için izin istemeye başladılar. Şöyle buyurdu: 'Olmaz, kimin devesi hazırsa binsin ve bizimle beraber gelsin!'

Ondan sonra Peygamber (sav) yola çıkıp müşrikler gelmeden önce Bedir'e vardılar.

Müşrikler de geldiler. Peygamber (sav): 'Ben izin verinceye kadar kimse bir adım bile ileri atmasın!' buyurdu. Müşrikler iyice yanaşınca şöyle buyurdu:

'Haydi genişliği gökler ve yer kadar olan cennet için hazırlanıp kalkın!'

Umeyr b. el-Humâm el-Ensârî dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Gökler ve yer kadar genişliği olan cennet mi?'

'Evet.'

'Çok çok iyi, ey Allah Resûlü!'

'Sana çok çok iyi dedirten şey nedir?'

'Hayır vallahi ey Allah Resûlü! Ben cennet ehlinden olmak istedim de onun için böyle söyledim.'

'Öyleyse sen cennet ehlindensin.'

Hemen dağarcığından birkaç hurma çıkarıp yemeye başladı. 'Bu hurmaları bitirinceye dek yaşarsam gerçekten benim için uzun bir yaşantı olacaktır' dedi. Hemen elindeki hurmaları attı, savaşa girişti ve çok geçmeden şehit düştü."

6457- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bana Ömer anlattı:

Bedir günü, Peygamber (sav), müşriklerin bin kişi, kendilerininse sadece üçyüz ondokuz kişi olduğunu gördü.

Peygamber (sav) bunun üzerine kıbleye karşı durup ellerini kaldırdı ve Rabbine şöyle yalvardı: 'Allahım! Bana vâdettiğini yerine getir! Allahım! Bana vâdettiğini ver! Allahım! Eğer İslâm ehlinden olan şu cemaati helâk edersen (bundan sonra) yeryüzünde Sana ibadet olunmaz!' Ellerini kıbleye karşı

uzatarak o kadar çok Rabbine niyaz etti ki, cübbesi omuzlarından düştü. Hemen Ebû Bekr gelip cübbesini aldı ve omuzlarına koydu ve şöyle demekten kendini alamadı: 'Ey Allah Resûlü! Allah'a yalvarışın yeter. Kendini bu kadar hırpalama! Allah sana verdiği sözünü yerine getirecektir. Üzülme, müsterih ol!' Bunu müteakip Allah hemen şu âyeti kerimeyi inzâl buyurdu:

'Hani Rabbinizin yardımına sığınıyordunuz da O: Ben size birbiri peşinden bin melekle yardım edeceğim.' (Enfal, 9/9) diye cevap vermişti.

Böylece Allah O'na melekler göndererek yardım etti."

(Râvi) Simâk der ki: Bana İbn Abbâs şöyle anlattı:

"O gün müslümanlardan bir adam, müşriklerden birini kovalarken, ansızın bir süvarinin kamçısının sesini ve o süvarinin şöyle dediğini duydu: 'Dur ey Hayzûm!' Bir de ne görsün, müşrik önünde yere serilmiş, burnu delinmiş, yüzü (kamçı ile) yarılmış, bütün bunları yeşillere bürünmüş biri yapmıştı. Ensârî gelip durumu Peygamber (sav)'e bildirince şöyle buyurdu: 'Doğru söyledin, işte bu üçüncü kat gökten gelen yardımdır.' O gün müşriklerden yetmiş kişi öldürüldü, yetmiş kişi de esir alındı.

İbn Abbâs der ki: 'Yetmiş kadar esir ele geçince, Peygamber (sav), Ebû Bekir ve Ömer'le esirler hakkında istişâre edip: 'Bunlar hakkında görüşünüz nedir?' diye sordu.

Ebû Bekir şu görüşü ileri sürdü: 'Ey Allah Resûlü! Bunlar amca oğulları ve akrabadırlar. Fidye karşılığında bunları bırakalım, alacağımız fidyeyi İslâm'ı güçlendirmek için kullanırız. Belki Allah onları İslâm'a hidayet eder." Ömer'e dönerek: 'Ey Hattâb'ın oğlu! Sen de görüşünü açıkla!'

Şöyle cevap verdi:

'Hayır, vallahi ey Allah Resûlü! Benim görüşüm şudur: Onların boyunlarını vuralım, Ali'ye Ukayl'ın boynunu vurdur, ben de falanın boynunu vurayım —neseben Ömer'e yakın olan bir adamın ismini söyledi—. Çünkü bunlar küfrün liderleri ve önderleridir.'

Allah Resûlü (sav), Ebû Bekr'in görüşünü kabul etti. Benim görüşümü ise reddetti. Ertesi sabah geldiğimde Peygamber (sav) ile Ebû Bekr'i ağlarken gördüm. Hemen sordum: 'Ey Allah Resûlü! Sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Eğer ağlanacak bir şey varsa ben de ağlayayım, değilse ağlamanızdan dolayı ağlamaklı olayım?'

Şöyle buyurdu: 'Arkadaşlarının bana teklif ettikleri fidye meselesi için ağlıyorum. Gerçekten onların azapları bana şu ağaçtan daha yakın arzolundu' —Bu sırada yakındaki bir ağaca işaret etmişti— Bunun üzerine Allah şu âyeti inzal buyurdu:

'Yeryüzünde savaşırken düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. (Geçici dünya malını istiyorsunuz oysa Allah âhireti ister. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir. Daha önceden Allah'tan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azap erişirdi.)

Elde ettiğiniz ganimetlerden temiz ve helâl olarak yiyin. (Allah'tan sakının. Doğrusu Allah bağışlar, merhamet eder)." (Enfâl, 9/67-69)

Böylece Allah, onlara ganimeti helâl kılmış oldu."

6458- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Ben, Mikdâd b. el-Esved'in ağzından gayet kesin bir söz söylediğine tanık oldum. Öyle ki bu sözün sahibi olmak bana, ona (sevapça) denk olabilecek her değerli sözden daha sevimlidir. O (Resûlullah), o sırada müşriklere karşı müslümanları davet ediyordu. (Mikdad) Peygamber'in huzuru-

na gelerek: 'Ey Allah Resûlü! Biz sana, İsrailoğullarının Mûsâ'ya: 'Haydi git sen Rabbinle beraber savaş, biz burada oturucularız' dedikleri (Mâide, 5/24) gibi demeyiz. Biz sağında, solunda, önünde ve arkanda kahramanca savaşırız.' Baktım ki Peygamber (sav)'in mübârek yüzü aydınlanarak bir anda neşeyle parladı."

6459- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav), Bedir günü şöyle buyurdu: "İşte Cibrîl; üzerinde techizatını kuşanmış olarak atının başını tutmuş."

6460- İbn Abbâs (ra)'dan:

O (sav), çadırdan şöyle diyerek çıktı: **"Toplulukları dağıtılacak, arkalarına dönüp kaçacaklar. Kıyamet onların azapla vâdedildikleri gündür. O ne korkunç, ne acı bir gündür."** (Kamer, 54/45-47)

6461- Abdullah b. Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir günü, üçyüz onbeş kişi ile çıktı; oraya varınca şöyle dua etti: 'Allahım, onlar yayadır, onları bindir! Allahım, onlar çıplaktır, onları giydir! Allahım, onlar açtır, onları doyur!' Allah onlara Bedir'de fethi müyesser kıldı. Geri dönerlerken herbirinin yanında bir ya da iki deve vardı. Üstelik giyinmişlerdi ve karınları da doymuştu."

6462- el-Berâ (ra)'dan:

"Biz, Muhammed'in ashâbı olarak şöyle konuşurduk: "Bedir'de bulunanların sayısı, Tâlût'un (Filistin) nehri(ni) beraber geçtiği mü'min askerinin sayısı olan üçyüz onüçdür."

6463- el-Berâ (ra)'dan:

"Bedir günü ben ve İbn Ömer (harbe katılmak için) yaşça küçük görüldük. Bedir gazvesinde muhâcirlerin sayısı altmış küsurdu. Ensârın sayısı ise ikiyüz kırk küsurdu."

6464- Ebû Üseyd (ra)'dan:

Peygamber (sav), Bedir günü Kureyş (müşrikleri) için saf tuttğumuzda, şöyle dedi:

"Düşman size yaklaştığında yani etrafınızı sardıklarında) onlara ok atın! (Atış menzili dışındalarsa) Oklarınızdan bir miktarını alıkoyunuz!"

6465- Diğer rivayet:

"Düşmanlara yaklaştıkları zaman ok atın. Ancak size toplu halde hücum edip göğüs göğüse gelmeden kılıçlarınızı çekmeyin!"

6466- Sa'd b. Muâz (ra)'dan:

"O (Sa'd), Ümeyye b. Halef'in arkadaşı idi. Ümeyye Medine'ye geldiği zaman onun evinde kalırdı. Sa'd da Mekke'den geçtiği zaman onun evinde misafir olurdu.

Sa'd umre yapmak üzere Mekke'ye gitti ve Ümeyye'ye misafir oldu. Ona dedi ki: 'Benim için boş bir zaman ayarla, belki Kâbe'yi tavaf ederim!' Onu gündüzün ortasına yakın bir saatte Kâ'be'ye çıkardı. Derken orada Ebû Cehl kendilerine rastladı. Ümeyye sordu: 'Ey Ebû Safvân! Yanındaki kim?'

'Sa'd' diye cevap verince Ebû Cehl ona dönerek:'Bakıyorum da Beyt'i güvence içinde, korkusuzca tavaf ediyorsun. Halbuki siz o dinlerini değiştirenleri (Muhammed ve ashâbını) sığındırdınız ve onlara yardım etmekte olduğunuzu söylüyorsunuz. Eğer Ebû Safvân'la beraber olmasaydın, ailene sağ dönemezdin.'

Sa'd da avazının çıktığı kadar yüksek bir sesle şöyle bağırdı: 'Eğer sen beni tavaftan menedersen sana karşı bundan daha şiddetli davranır, Medine üzerinden geçen

ticaret yolunu keserek sana engel olurum.' Ümeyye müdahale etti:

'Ey Sa'd! Ebû'l-Hakem'e karşı yüksek sesle konuşma; çünkü o, bu vadi ehlinin efendisidir.' Sa'd da şu cevabı verdi: 'Bırak bizi ey Ümeyye! Allah Resûlü (sav)'den, seni öldüreceğini duydum.'

Sordu: 'Bunu Mekke'de mi (yapacak).' 'Bilmiyorum' diye cevap verdi.

Ümeyye paniğe kapıldı ve çok korktu. Evine geldiği zaman âilesine şöyle dedi: 'Ey Ümmü Safvân! Bana Sa'd'ın dediğini biliyor musun?'

'Sana ne dedi?'

'Muhammed'in beni öldüreceğini söylediğini ileri sürdü.' Kendisine: 'Mekke de mi?' diye sordum 'Bilmiyorum' dedi. Ondan sonra Ümeyye dedi ki: 'Ben de Mekke'den dışarıya çıkmam.'

Bedir günü gelince, Ebû Cehl insanları savaşa çağırdı ve dedi ki: 'Ne duruyorsunuz kervanınıza saldırılacaklar yetişin!' Ümeyye çıkmak istemeyince Ebû Cehil yanına gelip şöyle dedi: 'Ey Ebû Safvan! Halk senin savaştan geri kaldığını görürlerse, savaşa katılmayıp hepsi geri dururlar. Çünkü sen vadinin efendisisin.' Bu sözünde o kadar ısrar etti ki sonunda Ebû Safvân şöyle demek zorunda kaldı: 'Anlaşıldı seninle başa çıkamayacağım, onun için Mekke'de en hızlı koşan deveyi satın alıp (gerektiğinde kaçmak üzere) harbe katılacağım."

Sonra (hanımına) dedi ki: 'Ey Ümmü Safvân haydi beni savaşa hazırla!' Bunun üzerine karısı: 'Yesribli arkadaşının sana dediğini ne çabuk unuttun!' dedi.

'Korkma, ben ona (savaşa) fazla yaklaşmam. Kendimi korurum' dedi.

Sonunda Ümeyye de onlarla beraber savaşa çıktı, nerede konakladı ise devesini (yanına sıkıca) bağladı. Allah onu Bedir'de öldürünceye dek hep böyle yaptı."

6467- Bezzâr, Sahîh râviler kanalıyla gelen bir tarîkten İbn Mes'ûd (ra)'dan, dedi ki:

"Utbe b. Rebîa, Sa'd b. Muâz'ın dostu idi. Utbe Medine'ye geldiği zaman Sa'd'a misafir olurdu. Sa'd da Mekke'ye gittiğinde Utbe'ye misafir olurdu."

Kelime kelimesine yukarıda geçen hadis gibi nakletti. Aralarında ancak şu değişiklik vardı: Birinci rivayette Sa'd'ın arkadaşı Ümeyye b. Halef idi, burada ise Utbe b. Rebîa'dır. Allah en iyi bilendir.

6468-Abdurrahman b. Avf (ra)'dan:

"Ümeyye b. Halef ile içeriği 'Mekke'ye geldiğim zaman sen malımı korursun, Medine'ye geldiğin zamanda da ben senin malını ve yakınlarını korurum' şeklinde yazılı bir antlaşma yapmıştık."

(Antlaşmanın üzerinde ismimin bir parçası olan) 'Rahman' kelimesini zikrettiğimde 'Ben Rahman'ı tanımıyorum. Bana cahiliyedeki adınla yaz!' dedi. Ben de ona cahiliye devrindeki adımla 'Abdi Amr' diye yazdım.

Bedir günü gelince, insanlar uyuduğu zaman, onu (Ümeyye'yi) korumak amacıyla dağa çıktım. Bilâl onu gördü. Hemen çıkıp Ensâr'ın oturduğu bir mecliste durdu ve şöyle bağırdı: 'Ey Ensâr topluluğu! İşte Ümeyye b. Halef! Eğer o kurtulursa ben kurtulmam.' Bunun üzerine onunla beraber Ensâr'dan bazı kimseler çıkıp bizi takip etmeye başladılar. Bize yetişeceklerinden korkunca bu defa onları oyalamak için oğlunu geride bıraktım. Ancak oğlunu öldürdüler. Yine de peşimizi bırakmadılar. Ümeyye ağır bedenli şişman bir adamdı, bize yetişmelerinden endişelenince: 'Çök!' dedim. Diz çöktü ben de onlara engel olmak için üzerine abandım.

Abandım ama, yine de kılıçlarını al-

tımdan Ümeyye'ye sapladılar ve onu öldürdüler.

O sırada biri kılıçla ayağıma vurmuştu.

(Oğlu İbrâhim dedi ki:) Abdurrahman ayağının üstündeki bu kılıç izini bize gösterirdi."

6469- Diğer rivayet:

"Bedir günü, Abdurrahman kendisine iki zırh edindi. Ümeyye ile karşılaşınca dedi ki: 'Beni ve oğlumu (himayene) al! Ben senin için iki zırhtan daha iyiyim. Onları sana feda ederim.' Derken Bilâl onu gördü. 'İşte küfrün başı Ümeyye! Eğer o kurtulursa ben kurtulmam' dedi ve ikisini de öldürdü."

İbn Avf şöyle derdi: "Allah Bilâl'i esirgesin! Ne zırhımı dinledi, ne de esirimi."

6470- Abdurrahman b. Avf (ra)'dan:

"Bedir günü savaş safında duruyordum. Sağıma soluma baktım; bir de ne göreyim. Ensârdan iki genç çocuk. Keşke bunlardan daha kuvvetli biri olan (iki kimse) arasında bulunsaydım diye temenni ettim. Bu iki gençten biri beni gözü ile süzerek: "Ey amca! Ebû Cehl'i tanıyor musun?'

'Evet, ne işin var onunla ey kardeşimin oğlu?' dedim.

'Onun Resûlûllah (sav)'e sövdüğünü duydum. Canım elinde olana yemin ederim ki onu bir görürsem artık ikimizden eceli yakın olanı ölünceye kadar gölgem onun gölgesinden ayrılmayacaktır.'

Onun bu sözüne hayret ettim. Diğer genç de beni gözüyle süzerek aynısını söyledi.

Aradan çok geçmeden Ebû Cehl'in müşriklerin arasında dolaştığını gördüm ve 'İşte arayıp sorduğunuz adam' diyerek onlara onu gösterdim.

Hemen kılıçlarıyla koştular ve onu öldürdüler. Sonra Allah Resûlü (sav)'e dönüp durumu haber verdiler. 'Onu hanginiz öldürdü?' diye sordu.

İkisi de: 'Ben öldürdüm' deyince, 'Kılıçlarınızı sildiniz mi?' diye sordu, 'Hayır' dediler. Kılıçlarına baktı ve şöyle buyurdu: 'Öyleyse ikiniz birden öldürdünüz.'

Allah Resûlü (sav), Ebû Cehl'in üzerinden çıkan eşyanın Muâz b. Amr b. el-Cemûh'a verilmesine hükmetti. Onu katleden iki genç Muâz b. Amr b. el-Cemûh ile Muâz b. Afrâ' idiler."

6471- Diğer rivayet:

"(Daha sonra) Onu (Ebû Cehl'i) öldürene dek kartal gibi saldırdılar. Saldıran iki kişi Afrâ'nın oğulları (Muâz ve Muavviz) idi."

6472- Enes (ra)'dan:

"Bedir günü Peygamber (sav) dedi ki: 'Ebû Cehl'e ne olduğunu bize kim haber verecek?' Hemen İbn Mes'ûd gitti. İbn Afrâ'nın vurup öldürünceye kadar onu yere sermiş olduğunu gördü. Sakalına yapışıp 'Sen Ebû Cehil misin?' diye sordu. Dedi ki: '(Kendini kastederek) Sizin öldürdüğünüz (şu) adamın üstünde bir adam var mıdır?' Yahut: 'Bizzat kendi kavminin öldürdüğü (bu) kişinin üstünde bir kimse var mıdır?'"

6473- Diğer rivayet:

'Ebû Cehl dedi ki: "(Afrâ'nın oğlunu kastederek) Keşke beni öldüren bir çiftçiden başkası olsaydı!"

6474- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"(Bedir savaşı bitince ölüler arasında) dolaşmaya başladım. Bir de ne göreyim Ebu Cehil ayakları kesilmiş bir halde yere yıkılmış yatıyor. Bunun üzerine:

–'Ey Allah düşmanı Ebû Cehil, Allah sonunu rezil etti' dedim ve bunu söylerken kendisinden (hiç) korkmadım. O da:

–'Bir kimseyi kavminin öldürmesinde şaşılacak ne var?' diye cevap verdi. Bunun

üzerine işe yaramaz bir kılıçla ona vurmama engel olamadı. Kılıcı elinden düştü, ölene kadar da ona kendi kılıcıyla vurdum."

6475- Rezîn:

"Ona kılıcımla vurdum bir şey yapamadı, yüzüme tükürdü ve şöyle dedi:

'Kılıcın kör; al kılıcımı da başımı gövdemden ayır!' Bir vurdum, cansız oluverdi. Son nefesini elimde verince, Peygamber (sav) ganimet olarak kılıcını bana verdi. Yere serilmişti. (Daha önce) Utbe, Ebû Cehl'e oradan ayrılmasına işaret etmişti. Ebû Cehl ona şöyle dedi 'Korkudan ödü patlamış.'

Bunun üzerine Utbe: 'Kıçı sarı! Hangimizin ödünün koptuğunu yakında anlayacaksın' cevabını verdi."

6476- ez-Zübeyr (ra)'dan:

"Bedir günü, Ubeyde b. Saîd b. el-Âs'a kavuştum. Baştan ayağa zırha bürünmüş ve silahlanmıştı.

Gözlerinden başka bir yeri görünmüyordu. Ona 'Ebû Zâti'l-Keriş' künyesiyle hitap edilirdi. Bu seferinde o bana:

'Ben Ebû Zâti'l-Keriş'im' dedi. Kargı ile hücum edip gözlerine isabet ettirdim, anında öldü. Ayağımı üzerine koydum, bütün gücümle kargıyı çıkardım. Kargının iki ucu da eğrilmiş vaziyetteydi.

Urve dedi ki: Onu (kargıyı) Allah Resûlü (sav) istedi, o (Zübeyr) da O'na verdi. O ölünce Zübeyr geri aldı. Sonra Ebû Bekr istedi, ona da verdi. O ölünce yine geri aldı. Ömer istedi. O da ona verdi. O öldürülünce, Zübeyr yine aldı. Osman isteyince ona verdi. Osman öldürülünce Ali'nin ailesine geçti. Sonra onu Abdullah b. Zübeyr istedi ve öldürülünceye kadar onun yanında kaldı."

6477- Ali (ra)'dan:

"Bedir savaşında, Utbe b. Rebia öne atıldı, onu oğlu ve kardeşi takip etti. 'Benimle kim düello edecek?' diye nara attı.

Ensâr'dan gençler hemen öne atıldılar. Utbe onlara: 'Kimlerdensiniz?' diye sordu. Kimlerden olduklarını bildirdiler. Bunun üzerine: 'Sizinle bir işimiz yok! Biz, amca oğullarımızı istiyoruz' dedi.

Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Haydi kalk ey Hamza! Kalk Ali! Kalk ey Ubeyde b. el-Hâris!' diye emir verdi.

Hamza, Utbe'ye karşı çıktı; ben de Şeybe'ye karşı çıktım. Ubeyde ile Velîd arasında birbirini takip eden iki değişik darbe cereyan etti. Herbirimiz rakibini yere serdi. Sonra Velîd'e hücum edip öldürdük. Ubeyde ile Velid ise karşılıklı olarak birbirlerini ağır yaralamışlardı. Ubeyde'yi yüklenip getirdik."

6478- Ebû Talha (ra)'dan:

"Bedir günü Peygamber (sav) düşmana galip geldikten sonra Kureyş'in ileri gelenlerinden yirmi dört kişinin cesetlerinin biraraya toplanılmasını emretti. Daha sonra bunlar Bedir kuyularından pislik dolu bir kuyuya atıldılar.

Peygamber (sav) düşmana galip geldiği zaman onların toprağında üç gün kalırdı. Bedir'de de bu üç gün dolunca, devesinin hazırlanmasını emretti, hazırlandı. Sonra yürüdü, arkasında ashâbı da yürüdü. Peygamber (sav), Kureyş ileri gelenlerinin atıldıkları kuyunun bir tarafında durarak kendi ve babalarının isimleriyle onlara şöyle seslendi: 'Siz Allah'a ve Resûlü'ne itaat etseydiniz daha sevinçli olmaz mıydınız? Biz Allah'ın bize vâdettiğini gerçek bulduk; siz de Allah'ın size vâdettiğini gerçek buldunuz mu?'

Ömer dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Ruhları gitmiş cesetlere ne konuşuyorsun?' Şöyle buyurdu:

'Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki: (Şu anda) söylediklerimi siz onlardan daha iyi duyamazsınız."

Katâde der ki: 'Allah, onları ayıplamak, aşağılamak, azap etmek ve kaçırdıkları fırsatlara yanmak ve zulümlerine pişmanlık duymaları için, Bedir kuyusundaki cesetlere Peygamber'in hitâbını işittirecek kadar hayat bahşetmiştir'."

6479- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir'de öldürülenleri üç gün öylece bıraktı. Sonra yanlarına gidip şöyle seslendi: 'Ey Ebû Cehl b. Hişâm! Ey Ümeyye b. Halef! Ey Utbe b. Rebia! Ey Şeybe b. Rabia!' Benzerini nakletti.

Sonunda şöyle geçmektedir: 'Sonra emretti, onları sürüklediler ve Bedir kuyusuna attılar'."

6480- Cübeyr b. Mut'im (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir esirlerini ele geçirince şöyle buyurdu:

"(Tâif'ten kederli dönüşünde onu himayesine almış olan) Mut'im b. Adiyy (şu anda) hayatta olup da kokmuş cesetler hakkında benimle konuşarak şefaat dileseydi onları (esirleri) ona (fidyesiz) bırakırdım."

6481- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Cibrîl bana dedi ki: Ashâbını Bedir esirleri konusunda muhayyer bırak! Ya esirlerin öldürülmelerini ya da gelecek yıl kendilerinden onların miktarı kadar öldürülmesi şartıyla fidye (ile serbest bırakma)yı tercih etsinler." Ashâb ise: "Fidyeyi ve bizden (onlar kadarının) öldürülüp şehit olmasını tercih ettik" dediler.

6482- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav), Bedir günü şöyle buyurdu:

'Kim böyle böyle yaparsa, şu kadar şu kadar ganimet alır.' Bunun üzerine gençler ileri atıldılar, yaşlılar ise sancağın yanını bırakmayıp orada kaldılar.

Allah onlara fethi müyesser kılınca, bu defa yaşlılar şöyle dediler:

'Biz sizi savunuyorduk, mağlup olsaydınız bize doğru kaçıp sığınacaktınız. Ganimeti hep götürmeyin! Biz ganimetsiz kalıyoruz.' Gençler buna razı olmadılar ve: 'Bu ganimetleri bize Allah Resûlü (sav) verdi' dediler. Bunun üzerine Allah **'(Yes'elûneke anil-Enfâli =) Sana ganimetler hakkında soruyarlar...' el-kârihûn** kavline kadar (Enfâl, 8/1) indirdi. Diyor ki: 'Harbe çıkmak onlar için daha hayırlı idi. Bu durum böyledir. O halde bana itaat edin! Zira bunun sonunu ben sizden daha iyi bilirim.' Böylece anlaştılar, Allah'ın taksimine razı oldular."

6483- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud günü hakkında rüya gördüğü Zü'l-Fikar adındaki kılıcını Bedir günü ganimet(ten ilâve hisse) olarak almıştı."

6484- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Bedir günü, esirler getirildiğinde, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Bu esirler hakkında ne diyorsunuz?' İbn Mes'ûd bu hususta bir kıssa anlattı.

Allah Resûlü (sav) buyurdu:

'Onlardan hiçbiri fidye vermedikçe ya da boyunları vurulmadıkça kurtulamazlar.' Abdullah (b. Mes'ûd) dedi ki: Şöyle dedim:

'Ey Allah Resûlü! Ancak Sehl b. Beydâ kurtulabilir, çünkü onun İslâm'dan bahsettiğini duydum.'

Sükût buyurdu. O günkü kadar bu denli korkmamıştım. Çünkü o gün gökten üzerime taş düşecekmiş gibi oldum.

Bu korku, Peygamber (sav) 'Sehl b. Beydâ hâriç' deyinceye kadar devam etti. Sonra Ömer'in görüşünü doğrulayan şu âyet indi:

'Bir peygamberin, mıntıkada kâfir-

lerin gözünü yıldırmadan esir toplamaya hakkı yoktur'." (Enfâl, 8/67)

6485- Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de bu kıssanın bir bölümü şöyle yer almıştır:

Buyurdu ki: "Bu esirler hakkında ne dersiniz?"

Ebû Bekr dedi ki: "Bunlar senin kavmindir, akrabalarındır. Fidye karşılığında onları serbest bırak! Belki Allah onların tevbesini kabul edip affeder."

Ömer ise: "Bunlar seni yurdundan çıkarıp sürdüler, seni yalanladılar. Boyunlarını vuralım" dedi. İbn Revâha şöyle dedi: "Odunu çok olan bir vadi bulun ve bunları onun içine atıp ateşe vereyim."

Sonra Peygamber (sav) içeriye girip çıktı; sonra şöyle buyurdu:

"Ey Ebû Bekr! Senin hâlin İbrahim'in hâlini andırıyor: O şöyle demişti: **'Kim bana uyarsa o, bendendir. Kim de bana başkaldırırsa —bilsin ki— Allah, çokça bağışlayan, çokça merhamet edendir.'** (İbrahim sûresi, 18/36)

Ve İsâ'nın hâlini andırmaktasın. O da şöyle demişti: **'Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır. Onları bağışlarsan zaten Sen hiç şüphe yok ki hem Azîz'sin, hem Hâkim'sin.'** (Mâide, 5/118)

Ey Ömer! Sana gelince sen de Nûh'u andırıyorsun. O şöyle demişti:

'Rabbim! Yeryüzünde hiçbir inkarcı bırakma!' (Nûh, 71/26)

Ve Mûsâ'yı andırıyorsun. O da şöyle demişti: **'Kalplerini bağla da elemli azabı görünceye kadar iman etmesinler.'** (Yunus, 10/88) Sonra Hz. Peygamber müşriklere hitaben: Siz haktan sapan zalimlersiniz, ya fidye vererek kurtulursunuz veya boynunuz vurulur""

6486- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir günü cahiliye halkının fidyesini dörtyüz (dirhem) yaptı."

6487- Enes (ra)'dan:

"Ensâr'dan bazıları Peygamber (sav)'den izin istediler.

Dediler ki: '(Müşrik olan) kız kardeşimizin oğlu Abbâs'ın fidyesini bırakalım (almayalım).' Şöyle buyurdu: 'Bir dirhem bile bırakmayın, alın!'"

6488- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Mekkeliler esirlerinin fidyelerini gönderdiklerinde, Zeynep de kocası Ebû'l-Âs'ın fidyesini gönderdi. Ebu'l-Âs'a gelin giderken Hatîce'nin hediye etmiş olduğu gerdanlığı da (fidye olarak) gönderdi. Peygamber (sav) onu görünce çok üzüldü ve duygulandı. Şöyle buyurdu:

'Eğer uygun görürseniz, bu gerdanlığı kendisine geri gönderin, esirini de serbest bırakın!'

Ashâb: 'Peki; olur' dediler. Onu serbest bırakma karşılığında Zeynep'i kendisine göndereceğine dair, Allah Resûlü (sav) ondan söz aldı.

Öte yandan Peygamber (sav) Zeyd b. Hârise ile Ensâr'dan bir adamı da şöyle diyerek gönderdi: 'Ye'cic vadisinde durun, Zeynep oradan geçerken alıp onu getirirsiniz'."

6489- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Bedir savaşını bitirince, kendisine denildi ki: 'Kervanı ele geçir, onu koruyacak kimse kalmadı.' Bunun üzerine elleri bağlı olan Abbâs öte yandan seslendi: 'Bunu yapman doğru olmaz; çünkü Allah sana iki tâifenin birini vâd etmişti ve sana vâd ettiğini de verdi.'

'Doğru söyledin' buyurdu."

6490- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Ebû Bekr, Kelboğullarından 'Ümmü

Bekr' adında bir kadınla evlenmişti. Onu boşadı.

Daha sonra onu, kadının amcasının oğlu olan ve Kureyş kâfirlerine mersiye yazan şair Ebû Bekr b. el-Esved zevceliğe aldı. Onun (söz konusu) şiiri:

'Ne oluyor, toprak kuyuya Bedr'in kuyusuna.

Deve hörgüçleri ile süsleniyordu. Vay toprak kuyuya, Bedr'in kuyusuna!

Şarkıcı kadınlar ve üzüm şarabıyla püsleniyordu.

Selâmetle mi yaşasın Ümmü Bekr! Kavmimden sonra bana selâm var mıdır?

Yaşayacağımızı Resûl bize bildiriyor. Bundan sonra yaşamanın ne tadı kaldı, ne de tuzu'."

6491- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) Bedir yönünde yola çıktı. Harretü'l-Vebere'ye varınca, cesurluğu ile tanınan bir adam kendisine yetişti. Sahâbe onu görünce çok sevindi. Peygamber (sav)'e dedi ki: 'Sana tâbî olup seninle birlikte yaralanmak için geldim.' Allah Resûlü (sav) ona sordu:

'Allah'a ve Resûlü'ne inanıyor musun?'

'Hayır.'

'Öyleyse geri dön! Ben bir müşriğin yardımını istemem.' Sonra geçip gitti; ağaçlığa varınca adam gene ardına düşüp yetişti. O'na ilk önce söylediği gibi söyledi. Allah Resûlü (sav) de ona verdiği cevabı verdi.

Sonra yürüyüp gitti, adam da geri döndü. Sonra O'na Beydâ'da yine yetişti, Allah Resûlü (sav) ona yine sordu:

'Allah'a ve Resûlü'ne inanıyor musun?'

'Evet.'

'O halde bizimle gelebilirsin, haydi yürü!' buyurdu."

6492- Huzeyfe (ra)'dan:

"Bizi Bedir'den alıkoyan husus şudur: Babam Huseyl ile yola çıktık. Kureyş (müşrikleri) bizi (yolda) yakalayıp sordu:

'Siz Muhammed'in yanına mı gitmek istiyorsunuz?'

'Hayır biz sadece Medine'ye gitmek istiyoruz' dedik.

Doğru Medine'ye gitmemiz, Muhammed'in safında savaşmamamız hakkında bizden Allah'ın adına ahd ü misak aldılar. Gelip olan bitenleri Peygamber (sav)'e bildirdik. Şöyle buyurdu: 'Haydi dönün! Biz onlara verdiğimiz sözü yerine getirir ve onlara karşı Allah'tan yardım isteriz'."

6493- ez-Zübeyr (ra)'dan:

"Bedir günü (ganimetten) muhâcirler için yüz hisse ayrıldı."

(Buhârî) Dedi ki:

"Kureyş'ten Bedir'de bulunup da ganimetinden alanların tümü, seksen bir kişi idiler." Urve derdi ki: Zübeyr şöyle demiştir: "Hisseleri taksim edilip ayrıldı. (Kureyş'ten) hisse alan yüz kişi idi."

BEDİR SAVAŞINA KATILANLARDAN *SAHÎH-İ BUHÂRÎ*'DE İSMİ ZİKREDİLENLER

Peygamber (sav), Ebû Bekr, Ömer, Osman —ki onu Peygamber (sav) hasta olan kızının başında bırakmış ve (Bedir'den) ona hisse ayırmıştır— Ali, Zübeyr, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Saîd b. Zeyd, Abdurrahman b. Avf, Hamza, Ubeyde b. el-Hâris, İbn Mes'ûd, Ebû Huzeyfe b. Utbe, Huneys b. Huzâfe es-Sehmî, Sa'd b. Havle, Bilâl b. Rebâh, İyâs b. el-Bukeyr, Hâtib b. Ebî Belta'a, Amr b. Avf, Âmir b. Rebîa el-Anezî, Kudâme b. Maz'ûn, Mistah b. Esâse, el-Mikdâd b. Amr el-Kindî.

Ensâr'dan olanlar: Hârise b. Rabî' —ki Bedir'de şehit olmuştur— Hubeyb b. Adiyy, Rifâa b. Râfi', Rifâa b. Abdi'l-Münzir, Ebû Lübâbe, Zeyd b. Sehl, Ebû Talha, Ebû Zeyd el-Ensârî, Sehl b. Huneyf, Züheyr b. Râfi' ve kardeşi, Ubâde b. es-Sâmit, Ukbe b. Amr, Âsım b. Sâbit, Uveym b. Sâide, İtbân b. Mâlik, Katâde b. en-Nu'mân, Muâz b. Amr b. el-Cemûh, Muavviz b. Afrâ ve kardeşi, Mâlik b. Rebîa, Ebû Üseyd, Murâre b. er-Rebî', Ma'n b. Adiyy, Hilâl b. Ümeyye.

BUNLAR DIŞINDA *MECMA'UZ-ZEVÂİD*'DE ZİKREDİLENLER

MUHÂCİRLERDEN: el-Erkam b. el-Erkam, Hâtib b. Ebî Beltaa'nın azatlısı Es'ad, Ğifâr oğullarının üç kölesi, Sa'lebe b. Kıbtiyy b. Sahr b. Seleme, Husayn İbni'l-Hâris b. Abdi'l-Muttalib, Ubeyde'nin kardeşi, el-Hakem b. Saîd b. el-Âs, Rifâa b. Kays b. Amr b. Sa'lebe, Zeyd b. Hârise, Zeyd b. el-Hattâb, Zeyd b. Eslem, Ebû Huzeyfe'nin azatlısı Sâlim, es-Sâib b. Osman b. Maz'ûn, Havlî'nin azatlısı Sa'd, Müdecce'den bir adam, Süheyl b. Beydâ, Suheyb b. Sinân, Talha b. Ubeydillah, Âmir b. Fuheyre, Abdullah b. Cahş, Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî, Abdullah b. Maz'ûn, Utbe b. Ğazavân b. Câbir, Osman b. Maz'ûn; Osman b. Habîb, Ebû Vehb, Ebû's-Sâib, Ukkâşe b. Mihsan, Umeyr b. Ebî Vakkâs, Mersed b. Ebî Mersed el-Ğanevî, Ebû Ubeyde b. Cerrah, Hz. Peygamber'in azatlısı Ebu Kebşe ve Ebû Mersed el-Ğanevi

ENSÂR'DAN: Es'ad b. Zeyd, Esved b. Zeyd, Ümeyye b. Lûdân, Üneys b. Katâde, Peygamber (sav)'in azatlısı Üneyse, Evs b. Sâbit b. el-Münzir, Evs b. es-Sâmit, Evs b. Abdillah b. el-Hâris, Büceyr b. Ebî Büceyr, Besbes b. Amr, Beşîr b. el-Berâ b. Ma'rûr, Beşîr b. Sa'd, Temîm b. Yesâr b. Kays, Temîm mevlâ benî Ganm, Temîm mevlâ Hirâş b. es-Samit, Sâbit b. Akram, Sâbit b. Amr b. Zeyd, Sâbit b. Hassân b. Amr, Sa'lebe İbni'l-Hâtib, Sa'lebe b. Amr b. el-Mıhsan, Sa'lebe b. Ğanîme, Kendisine el-Ceda' denilen Sa'lebe, Sa'lebe b. Sa'd es-Sâidî, Câbir b. Hâlid, Câbir b. Abdillah b. Riyâb, Câbir b. Sahr, Cübeyr b. Atîk İbni'l-Hâris, el-Hâris İbn Enes, el-Hâris b. Evs, el-Haris b. Kays, el-Hâris İbni's-Samt —ki bir yeri Ravhâ'da kırıldı ve ona ganimetten pay ayrıldı—, el-Hâris b. Muâz, el-Hâris b. en-Nu'mân, el-Hâris b. Huzeyfe b. Adiyy, el-Hâris b. el-Hâtib, Hârise b. Zeyd, Hârise b. el-Humeyyir, Hârise b. Surâka, Hureys b. Zeyd, Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyub, Halîfe b. Adiyy, Hallâd b. Râfi', Havvât b. Cübeyr, Zekvân b. Abd-i Kays, Râfi' b. Sehl, Râfi' b. el-Hâris b. Sevâd, Râfi' b. Ğunca, Râfi' b. el-Muallâ, Râfi' b. Yezîd, Rib'î b. Ebî Râfi', Rebî' b. İyâs, Rebîa b. Eksem, Ruhayle b. Sa'lebe, Rifâa b. Kays, Zeyd b. Eslem b. Sa'lebe, Zeyd b. Avf, Zeyd İbni'l-Müzeyyen, Zeyd b. Vedîa, Zeyd b. Hârice, Zeyd b. el-Hâris b. el-Hazrec, Ziyâd b. Lebîd, Ziyâd b. Amr el-Cühenî, Sa'd b. Muâz, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. er-Rebî', Sa'd b. Hayseme, Sa'd b. Zeyd, Sa'd b. Yezîd b. Osmân, Sa'd b. en-Nu'mân, Sa'd b. es-Sehl, Saîd b. Osmân, Ebû Ubâde, Seleme b. Selâme, Simâk b. Hareşe, Ebû Dücâne, Sehl b. Kays, Sehl b. Adiyy, Sehl b. Râfi' b. Ebî Amr. Süheyl b. Ubeyd, Tufeyl b. en-Nu'mân, Âsım b. Adiyy —ki kendisine ganimetten pay verildi—, Abdullah b. Revâha, Abdullah b. Harâm, Abdullah b. Sercis, Abdullah b.

Abdillah b. Übey b. Selûl, Abdullah b. Sa'd b. Hayseme, Abdullah b. Târık, Abdullah b. Seleme b. Mâlik, Abdullah b. Urfuta, Abdullah b. Umeyr, Abdullah b. Sehl, Abdullah b. Rebi' b. Kays, Abdullah b. Sa'lebe b. Hazme, Abdullah b. el-Cedd b. Kays, Abdullah b. el-Humeyyir, Abdullah b. Menâf, Abdullah b. Kays b. Sahr, Abdullah b. Ka'b b. Âsım, Osman b. Amr, Umâre b. Hazm b. Zeyd, Umeyr b. Âmir Ebû Dâvud, Ferve b. Amr, Muhammed b. Mesleme, Mes'ûd b. Asram Ebû Muhammed, Muâz b. Cebel, Muâz b. el-Hâris b. Rifâa, el-Mikdâd b. Amr, en-Nu'mân b. Kavkal, Ebû Bürde b. en-Niyâr, Ebû Abes b. Cübeyr, Ebû Amr el-Ensârî, Ebû'l-Heysem b. et-Teyyihân.

6494- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bedirde bulunanların sayısı üçyüzonüç kişi idi. Bunların yetmiş altısı Muhâcir idi. Bedir'de savaş Ramazan ayının onyedisine tesadüf eden cuma günü son bulmuştur."

6495- Bezzâr da (İbn Abbâs'tan) aynısını nakletti. Ancak onların sayısının üçyüz on küsür olduğunu söyledi ki, bunlardan Ensâr'ın sayısı 236 idi.

6496- Taberânî'nin bir müdellis kanalıyla yaptığı rivayette şöyle geçer:

"Bedir savaşı Ramazan'ın yirmiyedisinde cereyan etmiştir."

6497- Onun (Taberânî'nin) Âmir b. Abdillah el-Bedrî'den naklettiği hafî senedli rivâyetinde şöyle geçer: "Bedir savaşı, Ramazan ayının onyedisinde Pazartesi günü vâki olmuştur."

6498- Rifâa b. Râfi' (ra)'dan:

"Cibrîl, Peygamber (sav)'e gelip dedi ki: 'İçinizde Bedir ehlini nasıl kabul edersiniz?'

'Müslümanların en üstünleri —ya da buna benzer bir kelime söyledi— sayarız' buyurdu. Bunun üzerine Cibril:

'İşte Bedir savaşına katılan melekler de (bizim aramızda) böyledir' dedi.

6499- Diğer rivayet:

"Rifâa, Bedir ehlindendi. (Oğlu) Râfi' ise Akabe ehlindendi. O (Rifâa), oğluna şöyle derdi: 'Akabe'de bulunmakla kendimi Bedir'de bulunmuş gibi hissediyorum'."

6500- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Bedir ehline muttali oldu (tecelli etti) ve şöyle buyurdu: Dilediğinizi yapın, artık sizi bağışladım."

6501- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

Peygamber (sav), Bedir günü hakkında şöyle buyurdu: "Canım elinde olan Allah'a kasem ederim ki, eğer bir çocuk kırk yaşındaki adamın bilgisine sahip olarak doğsa kocayıncaya kadar Allah'ın taatında bulunup masiyetlerinden uzak dursa, birinizin bu gece elde ettiği derece ve sevabı elde edemez."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Ca'fer b. Miklâs vardır.]

6502- Ali (ra)'dan:

"Bedir kuyusunun yanındaydım. Su çekip dağıtıyordum. Şiddetli bir rüzgâr geldi. Ardından şiddetli bir rüzgâr daha geldi. Ardından bir şiddetli rüzgâr daha geldi. Birincisi bin melekle gelen Mikâil'di. Gelip Peygamber (sav)'in sağında yer aldı, ikincisi bin melekle gelip Peygamber (sav)'in solunda yer alan İsrâfil idi, üçüncüsü bin melekle gelen Cibrîl idi. Ebû Bekr, onun sağında, ben de solundaydım. Allah

kâfirleri hezimete uğratınca, Allah Resûlü (sav) beni atına bindirdi. Üzerinde tam yerleşince, beni öyle bir zıplattı ki atın boynuna vardım. Allah'a dua ettim de bir daha düşecek gibi olmadım. Mızrağımı (düşmana) fırlatıyordum. Kan nerdeyse koltuğumun altına ulaşmıştı."

6503- İbn Ömer (ra)'dan:

"Bedir kuyusu civarında yürürken çukurdan bir adam çıktı, boynunda zincir vardı. Bana 'Ey Abdullah! Bana su ver!' diye seslendi. Adımı bilip de mi çağırdı; yoksa Arapların çağırışları gibi mi çağırdı, bilemiyorum. Aynı çukurdan elinde kamçı olan bir adam daha çıktı; bana şöyle seslendi: 'Ey Abdullah, ona su verme! Çünkü o kâfirdir." Sonra ona kamçı ile vurdu. Hemen çukuruna döndü. Koşarak gelip gördüklerimi Peygamber (sav)'e bildirdim. Bana şöyle buyurdu:

'Onu gördün mü?'

'Evet' dedim.

'İşte o Allah düşmanı Ebû Cehl'dir. Kıyamete kadar, böyle azap ve işkence görecektir' buyurdu."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

6504- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bedir günü meleklerin işaretleri beyaz sarıkları idi. Onları arkalarına sarkıtmışlardı. Huneyn günü ise sarıkları kırmızı idi. Melekler yalnız Bedir günü bilfiil savaşmışlardır. Diğer savaşlarda ise savaşmaksızın müminleri desteklemek amacıyla düşmana kalabalık gözükmek için gelmişlerdir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf senedle.]

6505- Diğer rivayet:

"Melekler yalnız Bedir günü bizzat savaştılar; diğer savaşlara katılımları yardım şeklinde olmuştur.

Peygamber (sav)'in yanında biri Mikdâd, diğeri ise Ebû Mersed olmak üzere iki süvari vardı."

6506- İbn Abbâs (ra)'dan:

Peygamber (sav) Ali'ye: "Bana bir avuç taş ver!" dedi; verdi ve onları düşmanın yüzlerine attı. Düşmanlardan taşla gözleri dolmayan hiçbir fert kalmadı. Hemen şu âyet nazil oldu: **"Attığın zaman sen atmadın lâkin Allah attı."** (Enfâl, 8/17)

6507- İbn Abbâs (ra)'dan:

Babama dedim ki: "Ey babacığım! Ebû'l-Yüsr seni nasıl esir aldı. İsteseydin sen onu eline geçirirdin."

"Oğlum böyle söyleme! Çünkü karşılaştığımız zaman o bana Handeme dağından daha büyük göründü."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf senedle.]

6508- İbn Abbâs (ra)'dan:

"(Müşrikler safında olan) Abbâs'ı esir alan kişi Ebu'l-Yüsr idi. Peygamber (sav), ona: 'Onu nasıl esir aldın?' diye sorunca şu cevabı verdi:

'Ona karşı bana büyük bir adam yardım etti. O güne kadar ve ondan sonra onun kadar büyük bir adam görmedim.' Şöyle buyurdu: 'Demek ki ona karşı sana kerîm bir melek yardım etmiş.'

Abbâs'a: 'Haydi fidye ver de kendini kurtar! Kardeşinin oğlu Ukayl'ın, Nevfel b. el-Hâris'in, dostun Utbe'nin fidyelerini de ver!'

Şöyle cevap verdi: 'Ben daha önce müslüman olmuştum, ancak beni zorladılar.'

Bunun üzerine Hz. Peygamber: 'Durumunu en iyi Allah bilir. Eğer dediğin doğru ise Allah karşılığında seni mükâfatlandırır. Sen sadece kendi fidyeni ver!' buyurdu.

Daha önce Peygamber (sav) ondan yirmi ukiye altın (ödünç) almıştı,

'Onu fidyem say!' dedi. 'Allah'ın senin adına bize ihsan ettiği şey o değildir ki' buyurdu.

Abbâs da: 'Başka param yok' dedi.

'Mekke'de Ümmü'l-Fadl'ın yanından ayrılırken falan yere koyduğun paraya ne oldu?'

'Belki bu seferde başıma bir şey gelir düşüncesiyle Fadl'a şu kadar, Kusem'e şu kadar, Abdullah'a da şu kadar kalsın diye ayırdım. Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki, o koyduğum yeri ben ve ondan (hanımını kastediyor) başka kimse bilmiyor. Şimdi anladım ki sen gerçekten Allah Resûlü'sün' dedi."

[Ahmed, kimliği meçhûl bir râvi kanalıyla.]

6509- Ali (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav), Bedir günü şöyle buyurdu:

"Abdulmuttalipoğullarından esir alabildikleriniz (var ya) işte onlar (savaşa) istemeyerek çıkmışlardır."

6510- Ebû Râfi' (ra)'dan:

Abbâs'ın kölesi idim. Ben, Ümmü'l-Fadl ve Abbâs müslüman olmuştuk. Abbas halkından korktuğu için müslüman oluşunu gizliyordu. Ebû Leheb, Bedir savaşına katılmamış; kendi yerine el-Âs b. Hişâm'ı göndermişti. Haber gelince Allah Ebû Leheb'i kahretti. Ben Zemzem çadırındaydım. Kadehlerimi yontuyordum. Yanımda Ümmü'l-Fadl vardı. Fâsık Ebû Leheb ayaklarını sürterek gelip odanın bir kenarına oturdu ve şöyle dedi: 'İşte bu Ebû Süfyan b. el-Hâris'tir.'

Ona dedi ki: 'Ey Kardeşimin oğlu, gel anlat bakalım olay nasıl oldu?" Cevap verdi: 'Hiçbir şey olmadı. Vallahi, bu olay şöyle cereyan etti: Onlarla karşılaştığımızda, omuzlarımızı onlara verdik (elimiz kolumuz bağlandı), bizi öldürüp esir aldılar. İstedikleri gibi çok rahat bir şekilde bizi yenip perişan ettiler. Şahsen beyaz atlar üzerinde hiç tanımadığım beyazlara bürünmüş insanlar gördüm; öyle saldırıyorlardı ki karşılarında hiç kimse tutunamıyordu' dedi.

Ebû Râfi' dedi ki: 'Çadırın iplerini kaldırıp şöyle dedim:

Vallahi onun gördükleri meleklerdir.' Ebû Leheb hemen elini kaldırıp yüzüme bir tokat attı. Karşı çıktım. Beni kaldırdığı gibi yere çaldı. Üzerime çullandı. Ümmü'l-Fadl çadırın direklerinden birini alıp ona vurdu ve başını yardı. Şöyle dedi: 'Ey Allah düşmanı! Efendisi burada yok diye onu güçsüz gördün değil mi?' Ebû Leheb yerinden zelil ve yenilmiş olarak kalktı. Vallahi ondan sonra ancak yedi gün yaşadı, çiçek hastalığına yakalanıp öldü. Çocukları kokuncaya kadar onu yerinde bıraktılar. Bir adam onlara dedi ki: 'Utanmıyor musunuz, babanız evinde kokmuş ve çürümüş bir halde kaldı. Kaldırsanıza!' Cevapları şu oldu: 'Yakalandığı hastalığın bulaşmasından korkuyoruz.' Kureyş çiçek hastalığından, vebadan kaçar gibi kaçarlardı. Yemin ederim ona uzaktan su atarak yıkadılar, kaldırıp Mekke'nin tepesine götürdüler. Bir duvarın yanına koyup üzerine taş yığdılar." [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr leyyin bir senedle.]

6511- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Bedir esirlerini fidyelendirdi; her bir esirin verdiği fidye, dört bin dirhemdi. Ukbe b. Ebî Muayt fidye vermeden önce öldürülmüştü. Ali kalkıp onu hedef alarak öldürmüştü. 'Ey Muhammed çocuklara kim bakacak?' demişti de Peygamber (sav) şöyle buyurmuştu: 'Ateş.'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta Sahîh râvileri kanalıyla.]

6512- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Bedir günü Allah Resûlü (sav)'in ashâbından öldürülen on sekiz kişinin ruhlarını Allah, cennette uçan yeşil kuşların içlerine yerleştirmiştir."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de uzun bir metinle.]

6513- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bedir günü Peygamber (sav)'in sancağı Ali'nin, Ensâr'ın sancağı ise Sa'd b. Ubâde'nin yanında idi."

NADÎROĞULLARIYLA YAPILAN SAVAŞ, MEDİNE YAHUDİLERİNİN ÇIKARILMASI, KÂ'B B. EL-EŞREF VE EBÛ RÂFİ'İN ÖLDÜRÜLMELERİ

6514- Urve (ra)'dan:

"Bu (savaş), Bedir savaşından altı ay sonra olmuştur."

6515- Sahabeden bir adamdan:

Bedir savaşından önce, Peygamber (sav) henüz Medine'de iken Kureyş kâfirleri, İbn Übeyy ile beraberinde bulunan Evs ve Hazrec putperestlerine mektup yazıp şöyle dediler: 'Siz bizim adamımıza (Peygamber'e) kucak açıp barındırdınız. Lât ve Uzzâ'ya yemin ederiz ki, ya O'nu oradan çıkartıp kovar veya öldürürsünüz yahut da biz toplu olarak gelip savaşçılarınızı öldürecek çocuklarınızı esir alacağız.'

İbn Übeyy ve beraberindekiler bunu duyunca, içlerinden (Medine'deki) müslümanlarla savaş etmek hususunda görüş birliğine vardılar. Ayrıca Peygamber (sav) ile yanındakilere karşı da savaşacaklarını söylediler. Aynı şekilde müslümanlar da onlarla savaşacakları konusunda fikir ve söz birliğine vardılar.

Peygamber (sav) onlara şöyle öğüt verdi: "Kureyş kâfirlerinin tehdidi sizi bayağı etkilemiş. Birbirinize karşı cephe almak ve savaşmakla Kureyş'in ekmeğine yağ sürmüş olursunuz. Çünkü bu takdirde Kureyş'in yapamadığını kendi kendinize yapmış, çoluk çocuklarınızı öldürmüş olacaksınız. Yazık değil mi?'

Bunu dinledikten sonra dağıldılar. Bu durumu Kureyş'e ulaştı. Sonra Bedir savaşı oldu.

Kureyş (Medine'deki) Yahudilere şöyle bir mektup gönderdi: 'Siz güç ve kale sahiplerisiniz. Ya adamımızla savaşacaksınız yahut biz gelip hakkınızdan geleceğiz, sizinle savaşacağız.'

Müşriklerin mektubu onlara ulaşınca, Nadîr (Yahudileri) ihanet üzere toplanıp Peygamber (sav)'e haber saldılar: 'Sen ashabından otuz kişi ile gel, biz de otuz bilginimizle gelelim; münasip bir yerde buluşalım. Sen konuş biz dinleyelim. Eğer din bilginlerimiz seni tasdik edip iman ederlerse biz de Seni doğrulayıp iman ederiz."

Cibrîl (as) gelip onların hile ve tuzaklarını, ihanet ve entrikalarını Peygamber (sav)'e bildirdi.

Hz. Peygamber, Sabah erkenden gönüllülerle beraber gidip kalelerini kuşattı ve şöyle dedi: 'Biz size güvenmiyoruz. Bizim emniyetimizi sağlayacak bir söz verin, ahidde bulunun ki sizinle rahatça buluşup konuşalım.' Onlar böyle bir anlaşmaya yanaşmayıp söz vermediler. Bunun üzerine Peygamber (sav) ashâbıyla birlikte onlarla savaştı ve o gün onları perişan etti.

Ertesi sabah yine gönüllülerle Kurayza oğullarına gitti. Onlardan anlaşma istedi. Teklifi kabul edip anlaştılar. Onlara ilişmeden geri döndü.

Sonra Nadîroğullarına, yanına gönüllü savaşçıları alarak gitti ve onlarla kıyasıya çarpıştı. Sonunda yurtlarını terk etmeye razı oldular.

Bu suretle Nâdiroğulları ev kapıları ve odunlarına varıncaya dek bütün eşyalarını develerine yükleyip orayı terk ettiler. Nadîroğullarının hurmalıkları ise Peygamber (sav)'e kaldı. Çünkü Allah onları, Peygamber (sav)'e tahsis ederek şöyle buyurmuştur: **'Ey inananlar! Onların mallarından Allah'ın, Peygamber'ine fey olarak verdiği şeyler için sizler ne at, ne de deve koşturdunuz.'** (Haşr, 59/6)

Ayette özellikle 'savaşmaksızın' denilmektedir. Allah Resûlü (sav) de onlardan (hurmalıktan) muhâcirlere verdi; aralarında taksim etti, Ensardan ise sadece ihtiyaç sahibi iki kişiye verdi. O hurmalıktan daha sonra Fâtımaoğullarının eline geçen Allah Resûlü (sav)'in sadakası (vakfettiği yeri) kaldı."

6516- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Nadîroğullarının hurmalıklarını yakıp kesti. Bu hurmalığa el-Büveyre deniyordu. Bu yer hakkında Hassân (b. Sâbit) şöyle demişti:

'Lüeyoğullarının ileri gelenlerine Büveyre'deki yangın hafif gelmiştir, aldırmamışlardır bile.'

Ona Ebû Süfyân (b. el-Hâris) şu cevabı vermiştir:

'Allah bu işi ve yangını devam ettirsin! Çevresini de cehennem yaksın!

O yangınlardan hangimizin kurtulacağını göreceksin. (Mekke ve Medine'den) topraklarımızın hangisinin zarar göreceğini de anlayacaksın'."

6517- Diğer rivayet:

Bu hususta şu âyet nâzil olmuştur:

"İnkarcı kitab ehlinin yurtlarındaki hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah, yoldan çıkanları böyle rezil eder." (Haşr, 59/5)

6518- Muhayyisa'nın kızından, o da babasından:

"Allah, Resûlü Muhammed (sav)'e yahudilerin ihanet ve entrikalarını bildirdiği zaman, Allah Resûlü (sav) ashâbına şöyle buyurdu: 'Yahudi erkeklerinden kimi ele geçirirseniz öldürün!' Bunun üzerine Muhayyisa hemen kendilerine giysi satan yahudi tüccarlarından birinin üzerine atlayıp onu öldürdü. Amcam Huvayyisa henüz müslüman olmamıştı. Babamdan daha yaşlı idi. Huvayyisa babamı dövüyor, bir yandan da şöyle diyordu: 'Ey Allah düşmanı! Karnında onun malından oluşmuş yağlar doluyken nasıl böyle yaptın?' Babam ona şu cevabı verdi:

'Onu öldürdüm; çünkü onu öldürmemi bana öyle biri emretti ki seni öldürmemi emretse gözünün yaşına bakmaz, öldürürdüm.' İşte o zaman amcam müslüman oldu."

Ebû Dâvud, "yahudi erkeklerinden" diye başlayan kısımdan "malından yağlar doluyken" kısma kadar.

Derim ki: Aslında da (Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde) bu şekilde geçmektedir. Ancak müellif burada daha geniş olarak hadisi kimin tahrîç ettiğini bildirmemiştir. Böylesi hususlara (*Câmi'ul-usûl*'da) sıkça rastlanmaktadır.

6519- İbn Ömer (ra)'dan:

"(Medine civarındaki yahudi toplulukları olan) Nadîr ve Kurayza, Peygamber (sav)'e savaş açtılar. Nadîr'i topraklarından çıkartıp sürdü. Kurayza'yı ise yerinde bıraktı. Bir müddet sonra onlarla da savaştı, adamlarını öldürdü, kadınlarını, mallarını ve çocuklarını taksim etti.

Ancak onlardan kimileri Peygamber

(sav)'e katıldılar. Onlara emân verdi. Onlar da müslüman oldular.

Abdullah b. Selâm'ın kavmi Kaynuka oğulları ve Hârise oğulları olmak üzere Medine'de bulunan tüm yahudileri çıkarttı."

6520- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Bir gün mesciddeyken, Peygamber (sav) yanımıza çıkıp şöyle buyurdu:

'Haydi yahudilerin yurduna yürüyün!' (Oraya varınca) Onlara (Yahudilere) de şöyle hitap etti: "Müslüman olun da selamet bulun!' 'Tebliğ ettin.' dediler. 'Benim muradım da budur: Müslüman olun kurtulun!' Yine: 'Sen tebliğ ettin' dediler. 'Benim muradım da budur.' Sonra üçüncü kez aynı şeyi söyledi. Ondan sonra ise şöyle buyurdu:

'Şunu iyi bilin ki, bu toprak Allah'a ve Resûlü'ne aittir. Sizi buradan sürmek istiyorum. Kimin malı varsa satsın. Aksi halde şunu iyi bilin ki (bu) toprak, Allah ve Resûlü'nündür..'

6521- Amr b. Ümeyye (ra)'dan:

"Âmir b. et-Tufeyl, Peygamber (sav)'e şöyle yazdı:

'Senin himayende olan iki adam öldürüldü. Onların diyetlerini gönder!' Bunun üzerine Peygamber (sav), doğru Kûbâ'ya gitti. Oradan da onların diyetlerine yardım etmeleri için Nadîroğullarına gitti. Yanında müslümanlardan bir grup olduğu halde, duvarlarına yaslanıp onlarla konuştu. 'Olur' dediler. Sonra içlerinden biri kalkıp duvarın üstüne çıkarak Peygamber (sav)'in başına büyük bir kaya yuvarlamak istedi; ama Cibrîl ona haber verdi. Bunun üzerine oradan kalktı. Müslümanlar da O'na uyup kalktılar. Sonra şöyle buyurdu:

'Yahudiler beni öldürmek istediler.' Muhammed b. Mesleme'ye dedi ki:

'Haydi yahudilere git, ve 'Medine'den çıkın!' de! Orada benimle oturmasınlar.'

Böylece Peygamber (sav), yahudileri Medine'den çıkartıp sürdü. Ardından Abdullah b. Übey b. Selûl onlar için yalvardı. O da onları ona bağışladı."

6522- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ka'b b. el-Eşref'in hakkından kim gelecek? Çünkü o, Allah'a ve Resûlü'ne eziyet etmiştir." Muhammed b. Mesleme dedi ki: "Ey Allah Resûlü, onu öldürmemi ister misin?"

"Evet."

"Müsaade buyurun da (onun güvenini kazanmak için) hakkınızda (istemeyerek) menfi şeyler söyleyeyim."

"(İstediğini) konuş!"

Bunun üzerine hemen onun (Kâ'b'ın) yanına gidip onunla konuştu. Sonra aralarında (eskiden) geçenleri anlattı. Dedi ki: "Bu adam (Resûlullah'ı kastediyor) sadaka istiyor. Bizi sıkıntıya sokuyor." Bu sözleri duyunca Kâ'b: "Vallahi O'ndan daha çok çekersiniz." Dedi ki: "Şimdilik O'na uyduk. Bakalım durumu ve davranışı ne olacak bir görelim. Sonunu görmeden böyle bırakamayız" dedi.

Muhammed (b. Mesleme): "Bana ödünç para vermeni istiyorum" dedi.

"Rehin olarak ne bırakacaksın? Kadınlarını rehin verir misin?"

"Sen Arapların en yakışıklı adamısın, kadınlarımızı sana nasıl rehin bırakalım?"

"Öyleyse çocuklarınızı rehin bırakın!"

"Çoğumuza hakaret ederek: 'İki vasak hurma için rehin bırakıldı' diye başına kakarlar. İyisi mi sana silahı rehin olarak bırakalım."

Kâ'b: "Tamam olur" dedi. Böylece Muhammed, ona el-Hâris (b. el-Evs) Ebû Abs b. Cebr ve Abbâd b. Bişr'i getirmeyi vâdetti.

Geldiler ve geceleyin onu çağırdılar;

hanımı dedi ki: "Bir ses duyuyorum, kan sesini andırıyor."

Dedi ki: "O, Muhammed b. Mesleme ile süt kardeşim Ebû Nâile'dir. Ayrıca Kerim olan kişi gece de olsa çağırıldığında sûikaste uğrayacağını bilse yine gider."

Muhammed dedi ki: "Geldiği zaman elimi başına uzatırım. İyice yaklaştığı zaman siz işini bitirirsiniz."

Kokulanmış bir halde aşağıya inince, "Sende güzel bir esans kokusu duyuyoruz" dediler.

"Evet, nikâhımda filan kadın var. Arap kadınlarının (sevdiği) kokuyu süründüm."

"Müsaade edersen bir koklayayım."

"Buyur kokla!" dedi.

"Tekrar koklayabilir miyim?" "Tabii, kokla!" dedi. Ve başını uzatınca hemen başına yapıştı ve arkadaşlarına: "Haydi bitirin işini!" dedi ve onu oracıkta öldürdüler.

6523- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yahudi Ebû Râfi'nin üzerine Ensâr'dan bazılarını gönderdi. Başlarına da Abdullah b. Uteyk'i emîr kıldı. Ebû Râfi', Peygamber (sav)'e eziyet eder, O'na karşı olanlara da yardım ederdi. Hicaz topraklarında bulunan bir kale içindeydi. Güneş batmakta iken kaleye vardılar. Halk artık sürüleriyle (kaleye) dönüyordu. Bunun üzerine Abdullah arkadaşlarına: 'Siz burada yerinizde oturun! Ben gidip kapıcıyı tavlıyayım, belki içeriye girerim' dedi.

Gidip kapıya yanaştı, elbisesini sanki def-i hacet yapıyormuş gibi üstüne çekti. Herkes içeri girmişti. (Onu gören) Kapıcı seslendi: 'Ey Allah'ın kulu! Gireceksen gir, yoksa kapıyı kapatacağım.' (Devamını Abdullah şöyle anlatmıştır:) Hemen içeriye girip gizlendim. Kapılar kapandı. Adam anahtarları bir kapıya bağladı. Sonra kalktım ve anahtarların yerini buldum. Bir bir kapıları açtım; hangi odaya girdiysem kilitledim kapıyı. Derken epey üst katlara çıktım baktım ki Ebû Rafi' dost ve arkadaşları ile beraber özel bir köşkte muhabbete dalmış konuşuyorlar. Arkadaşlarıma söz vermiştim 'Onu öldürmeden geri dönmeyeceğim' diye içimden geçirdim. Ebû Rafi' sohbetini bitirdikten, arkadaş ve dostları dağıldıktan sonra kendi odasına çoluk çocuğunun yanına çekildi. Oda oldukça karanlıktı.

Nerede olduğunu bilmiyordum, anlayabilmek için: 'Ey Ebû Râfi!' diye seslendim. 'Kim o?' diye seslendi. Sesin geldiği yere doğru yöneldim. Heyecan içinde bir kılıç darbesi indirdim. Ancak boşa gitti. Adam çığlık attı. Fakat bir şey yapmış değildim. Odadan çıktım, biraz bekledikten sonra yine girdim ve (sesimi değiştirerek) 'Ne idi o ses, ey Ebû Râfi'?' diye sordum. Cevap verdi: 'Kahrolası, odada birisi var, biraz önce bana kılıç salladı.' Bunun üzerine bir darbe daha indirdim. Yaraladım, fakat öldüremedim. Hemen kılıcımın sivri ucunu karnına sapladım, arkasından çıktı, öldürdüğümü anladım. Hemen geri döndüm, kapıları teker teker açarak, aşağıya indim. Bir merdivenin başına geldim, yer sanarak ayağımı koydum, fakat birden kendimi aşağıda buldum; ayağım kırılmıştı. Mehtaplı bir gece idi. Hemen ayağımı sarığımla sardım. Sonra yürüyüp kapının eşiğinde oturdum. Öldürüp öldürmediğimi iyice anlamak istiyordum. Sabah olup horoz ötünce, kalenin tepesinden cenazeye ağlama sesleri yükseldi. Ölüm habercisi: 'Hicaz ahalisinin tüccarı Ebû Râfi'in ölümünü duyuruyorum' diye bağırdı.

Kimseye farkettirmeden yürüdüm ve arkadaşlarımın yanına geldim. Gidip Peygamber (sav)'e olayı başından sonuna kadar anlattım. Çok memnun oldu ve 'Uzat ayağını!' dedi. Uzattım, sıvazladı, hemen iyileşti sanki hiçbir şey olmamış gibi eski haline döndü."

6524- Abdurrahman b. Kâ'b (ra)'dan:

"Peygamber (sav), İbn Ebî'l-Hukayk'i öldürenlere (yani öldürmeye gideceklere), kadınlar ve çocukları öldürmelerini yasaklamıştı. Onlardan biri şöyle diyordu: Hanımı bizi gördü, çığlık attı, kılıcımı kaldırıp onu öldürmek istedim, sonra Allah Resûlü (sav)'in yasağını hatırlayıp vazgeçtim. Eğer o yasak olmasaydı, onu öldürüp rahatlardık."

O, Ebû Râfi' Abdullah (b. Ebî'l-Hukayk)'tır. Kendisine Sellâm b. Ebî'l-Hukayk da denilmiştir. Hayber'de yaşardı. Onun Hicaz topraklarındaki kalesinde olduğu da söylenir.

Zührî: "O, Kâ'b b. el-Eşref'ten sonra öldürülmüştür."

UHUD SAVAŞI

6525- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud'a çıktığında, beraberinde olanların bir kısmı geri döndü. Ashab onlar hakkında iki gruba ayrıldı. Bir kısmı: 'Onları öldürelim' derken; diğerleri: 'Hayır onları öldürmeyelim' dediler.

Bunun üzerine **'Neden münafıklar hakkında siz iki grup haline geldiniz'** mealindeki âyet (Nisâ, 4/88) indi. Peygamber (sav) de şöyle buyurdu:

'Burası **Taybe** (Medine)'dir. Kötü insanları, körüğün demirin pasını giderdiği gibi temizler.'

6526- el-Berâ b. Âzib (ra)'dan:

"O gün (Uhud'da) müşriklerle karşılaştık. Peygamber (sav), Abdullah b. Cübeyr'in kumandası altında okçuları bir tepeye yerleştirmiş ve: 'Onlara gâlip geldiğimizi görseniz bile buradan sakın ayrılmayın! Onların bize gâlip geldiklerini görseniz de bize yardım maksadıyla dahi olsa orayı terk edip ayrılmayın!' şeklinde tenbihte bulundu.

Onlarla karşılaşınca (müşrikler) kaçtılar, hatta dağlara doğru hızla kaçmakta olan kadınların eteklerini topladıklarını gördüm. Bu esnada (ayak bileklerindeki) halhallar bile görülüyordu.

Okçular hemen 'Ganimet! Ganimet!' demeye başladılar. Komutanları Abdullah onlara: 'Peygamber (sav) size 'Buradan ayrılmayın!' demedi mi? diye çıkıştı ise de sözünü dinlemediler, (ganimet kapmak için) yerlerini bıraktılar. Allah onların yüzlerini çevirdi (yani şaşkına döndüler). O gün tam yetmiş şehit verdiler.

Ebû Süfyan ortaya çıkarak: 'Topluluk arasında Muhammed var mı?" diye sordu. Allah Resûlü: 'Ona cevap vemeyin!' buyurdu. Ebû Süfyân yine sordu: 'İbn Ebî Kuhâfe var mı?' Yine: 'Sakın cevap vermeyin!" buyurdu.

'Hattâb oğlu var mı? Galiba bunların hepsi öldürüldüler, eğer sağ olsalardı cevap verirlerdi' dedi. Ömer bunu duyunca dayanamayıp şöyle haykırdı:

'Yalan söyledin, ey Allah düşmanı! Allah, seni rezil ve rüsvâ edecek kadar insanı sağ bıraktı.'

Ebû Süfyân'ın cevabı:

'Hübel yücedir!' O zaman Allah Resûlü (sav): 'Haydi şimdi cevap verin!' dedi. Oradakiler sordular:

'Ne diyelim?'

'Allah en yücedir, en büyüktür!' deyin, buyurdu. Ebû Süfyan:

'Bizim Uzzâ'mız var, sizin Uzzâ'nız yok.' 'Siz de ona şöyle deyin: 'Allah bizim Mevlâ'mızdır, sizin mevlânız yoktur' buyurdu.

Ebû Süfyân: 'Bir gün size, bir gün de bize (yani Bedir'e karşılık Uhud). Savaş, (elden ele dolaşan) dolu kovalara benzer.

(Savaş yerinde) uzuvları koparılmış insanlar bulacaksınız. Ancak bunu ben emretmedim. Bu hususta beni suçlamayın.'

Rezîn şunu ilâve etti:

Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

'Haydi ona cevap verin!'

'Ne diyelim?'

'Şunu deyin: 'Eşit değiliz; bizim ölülerimiz cennettedir, sizinkiler ise cehennemde.'

6527- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Uhud günü önceleri müşrikler mağlubiyete uğradılar. Bunun üzerine İblis (müslümanlara) bağırdı:

'Ey Allah'ın kulları! Arkada kalanlarınıza dikkat edin!' Bu defa öndekiler de (müşriklerin geldiğini zannedip) arkaya döndüler. Öndekiler ile arkadakiler arasında vuruşma oldu. Derken Huzeyfe b. el-Yemân baktı ki babası orada ve müslümanlar onu müşrik zannedip vuracaklar: 'O babamdır. O babamdır' diye seslendi. Vallahi geri durmayıp onu öldürdüler. Bunun üzerine Huzeyfe (hata ile öldürenlere) şöyle dedi: 'Allah sizi bağışlasın!'

(Râvi) Urve dedi ki: "Vallahi Huzeyfe'de Allah'a kavuşuncaya dek bu üzüntüden bir iz kalmıştı."

6528- Diğer rivayet:

"Onlardan bir grup yenilmiş ve Tâif'e ulaşıncaya kadar kaçmışlardı."

6529- Enes (ra)'dan:

"Uhud günü yenilgiye uğrayanlardan bazıları Peygamber (sav)'den uzaklaşmışlardı. (Babam) Ebû Talha ise, önünde durmuş deriden bir kalkanla hem O'nu, hem de kendisini koruyordu. Hızlı ok çeken, fevkalâde bir atıcı idi. O gün iki ya da üç yay kırdı. Yanında ok dolu bir torba ile geçen her adam, Peygamber (sav)(durdurarak): 'Bu okları Ebû Talha'nın önüne dök!' derdi.

Peygamber (sav), oradan (başını uzatarak) düşmana bakıyordu. Ebû Talha ona şöyle sesleniyordu: 'Ey Allah Resûlü! Anam babam sana feda olsun! Uzanıp bakma! Düşman oklarından bir ok sana isabet etmesin! Göğsüm onlara senin göğsünden daha yakın olsun!'

Âişe ile Ümmü Süleym'i gördüm; eteklerini toplamış sırtlarında tulumlarla su taşıyıp halkın ağızlarına boşaltıyorlardı. Sonra yine dönüp su dolduruyorlar, gelip ağızlarına su verip boşaltıyorlardı. Hummalı bir çalışmaları vardı. Uyuklamadan dolayı, bir ya da iki defa kılıç, Ebû Talha'nın elinden düştü."

6530- Enes (ra)'dan:

"Amcam Enes b. en-Nadr, Bedir savaşında bulunamadı. Bu nedenle dedi ki:

'Ey Allah Resûlü! Müşriklerle yaptığınız ilk savaşta bulunamadım; Allah bana bir daha müşriklerle yapılacak savaşı gösterirse, ne yapacağımı Allah mutlaka gösterecektir.'

Uhud günü gelip müslümanlar etrafa dağılınca, şöyle dedi:

'Allahım! Bunların —ashâbı kastediyor— yaptıklarından dolayı senden özür dilerim; bunların —müşrikleri kastediyor— yaptıklarından da sana sığınırım.' Sonra ileriye atıldı, Sa'd (b. Muâz) onu karşıladı. Ona şöyle dedi: 'Ey Sa'd! Cenneti istiyorum. Nadr'in Rabbine yemin olsun ki (cennetin) kokusunu Uhud'un eteklerinde hissediyorum."

Sa'd anlatıyor: 'Ey Allah Resûlü! Ben onun yaptığını yapamadım.' Enes dedi ki: Onun üzerinde (amcamda), kılıç, mızrak, ok yarası olarak tam seksen küsur yara bulduk. Müşrikler uzuvlarını kesmişlerdi. Onu vücudundaki bir ben veya parmak ucundan tanıyabilen kız kardeşinden başka hiç kimse tanımadı.

Biz: **'Mü'minlerden öyle kimseler vardır ki Allah'a verdikleri sözlerinde sâdık kaldılar'** meâlindeki âyetin, onun (Enes b. en-Nadr) ve benzerlerinin hakkında indiğini sanmaktayız."

6531- Câbir (ra)'dan:

"Uhud harbi başlayıp müslümanlar yenilmeye yüz tutunca, insanlar Peygamber (sav)'den uzaklaştılar, yanında sadece oniki kişi kaldı. Bu oniki kişi arasında Talha b. Ubeydillah da bulunmaktaydı. Müşrikler onların yanına kadar yaklaştılar; Allah Resûlü (sav) şöyle etrafa bir bakındı ve sordu: 'Bunlarla kim savaşacak?' Talha: 'Ben ey Allah Resûlü! Ben varım.' dedi. 'Sen mi?' buyurdu. Öbür taraftan Ensâr'dan bir adam daha: 'Ben de varım ey Allah Resûlü!' dedi. 'Haydi ne duruyorsun, savaş!' buyurdu. Adam savaştı ve öldürüldü. Döndü, baktı ki müşrikler daha da yaklaşmışlar. Bu sefer: 'Bunlarla kim savaşacak?' diye sordu. Talha yine 'Ben' diye cevap verdi.

'Sen kımıldama olduğun gibi kal!' dedi. Hemen Ensar'dan bir adam çıkıp: 'Ben ey Allah Resûlü!' dedi. 'Haydi ne duruyorsun savaş!' buyurdu, adam savaştı ve öldürüldü. Sonra aynı soruya devam etti, her teklifinde bir adam çıkıyor, savaşıyor ve öldürülüyordu. Sonunda Allah Resûlü (sav)'in yanında sadece Talha kaldı. Allah Resûlü (sav) yine sordu: 'Bu düşmana karşı kim savaşacak?' Talha her seferinde olduğu gibi: 'Ben, ey Allah Resûlü!' dedi. Böylece kendinden önceki onbir kişi gibi savaştı. Eline kılıç darbesi isabet etti, parmakları kesildi. 'Hasse!' dedi (yani acı ile bağırdı). Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

'Eğer 'Bismillah' deseydin, melekler seni yukarıya kaldırırlardı ve insanlar arkandan öyle baka kalırlardı.' Sonra Allah müşrikleri oradan püskürttü.

6532- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud günü eline bir kılıç aldı ve sordu:

'Bu kılıcı kim alacak?' Hepsi kılıcı almak için ellerini uzatıp 'Ben' dediler. Tekrar buyurdu:

'Bunu hakkıyla kim alacak?' Halk bu sefer ses çıkarmadı. Simâk b. Hareşe Ebû Dücâne: 'Onu hakkıyla ben alırım' dedi. Aldı ve onunla müşriklerin başlarını ikiye ayırdı."

6533- Bezzâr, Zübeyr'den naklen şunu da ilâve etti:

"Ebû Dücâne'yi takip ettim, nereye dokunduysa kırdı, geçirdi. Hatta içlerinde Hind'in bulunduğu bazı kadınlar geldiler. Hind şöyle diyordu:

'Biz Târık'ın kızlarıyız, minderler üstünde yürürüz. Mafsallarımız misk gibi kokar. Bize gelirseniz kucaklarız, sırt çevirirseniz ayrılırız. Acayip bir ayrılık olur.' Bunu duyunca ona bir hamle yaptı, sonra geri çekildi. Dedim ki: 'Senin bütün yaptıklarını gördüm hoşuma gitti ama bu kadını öldürmedin neden?' Cevap verdi: 'Peygamber (sav)'in kılıcıyla kadın öldürmek istemedim'."

6534- Ebû Talha (ra)'dan:

"Uhud günü gözlerine uyku basanlardandım. Hatta bu yüzden elimdeki kılıç birkaç defa düştü. Her seferinde yerden alıyordum."

6535- Câbir (ra)'dan:

"Uhud günü bir adam, Peygamber (sav)'e sordu: 'Ben öldürülürsem, nerede olurum?'

'Cennette' buyurdu.

Bunun üzerine elindeki hurmaları attı ve savaşmaya başladı, öldürülünceye kadar savaştı."

6536- Sa'd (ra)'dan:

"Uhud günü Peygamber (sav), sadağının içindeki okları bana verdi. Bir yandan da şöyle diyordu: 'Babam, annem sana feda olsun, at (ey Sa'd)!'"

6537- Diğer rivayet:

"Dedi ki: Müslümanları yakan müşriklerden bir adam vardı. Peygamber (sav), ona (Sa'd'a): 'Babam annem sana feda olsun!' dedi. —Sa'd diyor ki— Hemen tutacak yeri olmayan bir ok çektim attım, adamın bir yanına isabet ettirdim, olduğu yere düştü ve avreti açıldı. Peygamber (sav) onu görünce mübârek azı dişleri görününceye dek güldü."

6538- Sa'd (ra)'dan:

"Uhud günü Peygamber (sav)'in biri sağında, ötekisi solunda olmak üzere beyazlara bürünmüş iki adam gördüm. Onu savunmak için düşmanla kıyasıya savaştılar. Bu ikisini ne daha önce gördüm, ne de daha sonra." Yani Cibrîl ile Mîkâîl (as)'ı kastediyor.

6539- Ca'fer b. Amr ed-Damrî (ra)'dan:

"Ubeydullah b. Adiyy b. el-Hiyâr ile yolculuğa çıktım. Hımıs'a gelince, bana dedi ki:

'Vahşî'yi görmek ister misin? Gidelim, ona Hamza'yı nasıl öldürdüğünü soralım.'

'Olur' dedim.

O sırada Vahşî, Hımıs'ta oturuyordu. Hemen gittik, nerede oturduğunu sorduk, bize onun yerini gösterdiler ve 'İşte evinin gölgesinde oturuyor' dediler. Büyük bir yağ tulumu gibi şişman birisiydi. Gidip başucunda durduk ve selam verdik. Selamı aldı. Ubeydullah sarığını iyice sarmıştı, Vahşî onun ancak gözlerini ve ayaklarını görebiliyordu. Ubeydullah sordu: 'Ey Vahşî beni tanıyor musun?' Ona şöyle bir baktı ve şöyle dedi: 'Hayır vallahi, ancak ben şunu biliyorum. (Soranın babası) Adiyy b. el-Hiyâr, Ümmü Kitâl bn. Ebî'l-İys adında bir kadınla evlenmişti. Ona Mekke'de bir çocuk doğurdu. Ben de bir süt anne buldum ve çocuğu anası ile beraber süt anneye götürmüştüm. Ayakların o çocuğun ayakları gibi olduğu için, ayaklarına dikkatle baktım.'

Ubeydullah yüzünü açtı ve şöyle dedi:

'Anlat bakalım Hamza'yı nasıl öldürdün?'

'Olur (anlatayım). Hamza daha önce, Tuayme b. Adiyy b. el-Hiyâr'ı Bedir'de öldürmüştü. Efendim Cübeyr b. Mut'im bana dedi ki: 'Eğer amcamı öldüren Hamza'yı öldürürsen seni azat ederim.' **Ayneyn** yılı insanlar Medine'ye sefere çıkınca ben de onlarla beraber savaşa gittim. **Ayneyn**, Uhud Dağı'nın yanında bir dağdır ki Uhud ile arasında bir vadi vardır.

İki ordu karşılıklı saf tutunca (müşriklerden) Siba' çıktı ve şöyle nara attı: 'Karşıma çıkacak yok mu?' Hamza karşısına çıkıp şöyle nara attı:

'Ey kadın sünnetçisi Ümmü Emmâr'ın oğlu! Allah'a ve Resûlü'ne karşı mı geliyorsun?' Sonra ona hücum etti ve hakladı. Bir kayanın arkasına gizlendim, Hamza'nın yaklaşmasını kolladım. Yaklaşınca, mızrağımı fırlattım, kasığından girip uyluğunun arkasından çıktı. Onu öldürmem böyle oldu. İnsanlar savaştan dönünce ben de onlarla beraber geri döndüm. Sonra Mekke'de İslâm yayılınca Taif'e kaçtım. Sonra Taifliler Peygamber (sav)'e elçi gönderdiler. Dediler ki: 'O, elçilere zarar vermez.' Ben de onlara katılıp Peygamber (sav)'e gittim.

Beni görünce sordu:

'Sen Vahşî misin?'

'Evet.'

'Hamza'yı sen mi öldürdün?'

'Durum sana ulaştığı gibidir.'

'Yüzünü benden uzak tutmaya gücün yeter mi?' buyurdu. Oradan çıktım. Peygamber (sav) vefat ettikten sonra Müseylemetü'l-Kezzâb çıktı ve peygamberlik iddiasında bulundu. (Kendi kendime) dedim ki: 'Ona karşı savaşır ve onu öldürürüm. Belki Hamza'ya karşı işlediğim cinayeti Allah bu şekilde affeder.'

Ona karşı savaşanlarla birlikte çıktım. Baktım bir adam duvarın karaltısında esmer bir deve rengine bürünmüş, saçları dağınık bir halde duruyor. Onu hedef alıp mızrağımı fırlatıp attım, göğsünden girdi iki omuzu arasından çıktı. Ensârdan bir adam da hemen atladı ve kılıcıyla başını kesti."

Abdullah b. el-Fadl dedi ki: Süleyman b. Yesâr, Abdullah b. Ömer'den bana şunu nakletti: "(Müseyleme'nin öldürülmesi üzerine) Evin üstünde bir cariye şöyle bağırdı: "Vah sana mü'minlerin emîri! Onu siyah bir köle (yani Vahşî) öldürdü."

6540- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de Vahşî'den:

"Peygamber (sav) ona: 'Çık, insanları daha önce Allah yolundan alıkoymak için savaştığın gibi şimdi de Allah yolunda savaş!' buyurdu."

6541- Yahya b. Saîd'den:

Uhud günü Peygamber (sav) dedi ki: "Bana Sa'd b. er-Rebî'nin haberini kim getirecek?" Bir adam: "Ben Ey Allah Resûlü!" dedi. Gitti ve öldürülenler arasında dolaşıp onu buldu. Sa'd dedi ki: "Burada ne işin var?" Cevap verdi: 'Allah Resûlü beni senin hakkında bilgi edinmem için gönderdi."

"Ona benden selâm söyle, oniki tane yara aldığımı ve benim için mağfiret dilemesini bildir. Yaraların hepsi can alıcı yerlerimde. Halkına da şunu bildir: Kendileri sağken Allah Resûlü (sav) bu savaşta öldürülürse Allah katında beyan edecek hiçbir mazeretleri kalmaz."

Ancak Mâlik'in aslında: "Benim için mağfiret dilemesini söyle" ibaresi ile "Kendileri sağken" ibaresi yoktur.

6542- Câbir (ra)'dan:

"Babam Uhud günü öldürüldü. Yüzünü açıp ağlamaya başladım. İnsanlar ağlama diyerek beni menediyorlardı. Peygamber (sav), mani olmuyordu.

Amr'ın kızı Fâtıma da onun için ağlıyordu. Peygamber (sav) şöyle dedi: 'Ağlasan da ağlamasan da farketmez. Nasılsa onu kaldırıp defnedinceye kadar melekler kanatlarının altında gölgeliyorlar'."

6543- Diğer rivayet:

"Uhud günü babam, azaları kesilmiş ve sarılmış bir vaziyette getirildi."

6544- Sahabeden bir adamdan:

"Peygamber (sav), Uhud günü iki zırh alarak bunları üst üste giymiştir."

6545- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

—Peygamber ön dişleri ile azı dişleri arasındaki kırılan dişini göstererek— "Peygamberlerine şu cinayeti işleyen bir halka karşı Allah'ın gazabı çok şiddetli olur. Allah Resûlü'nün Allah yolunda öldürdüğü adama karşı da Allah'ın gazabı şiddetli olur."

6546- Enes (ra)'dan:

"Uhud günü Peygamber (sav)'in öndişleri ile azılar arasındaki dişi kırıldı. Başı yarıldı; yüzünden kan akmaya başladı. O anda şöyle diyordu: 'Kendilerini Allah'a çağıran peygamberlerinin dişini kıran ve

başını yaran bir halk, nasıl iflah olur?' Bunun üzerine şu âyet indi:

'Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilgin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir'." (Âl-i İmran, 3/128)

6547- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Uhud günü Peygamber (sav)'in yüzü yaralandı. Mâlik b. Sinân gelip kanını emip yuttu. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Kim, kanımın kanına karıştığı birini görmek isterse gelsin Mâlik b. Sinân'a baksın!'

6548- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud günü şöyle diyordu: 'Allahım! Dilersen, yeryüzünde sana ibadet edilmez'."

6549- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Kendilerine yara isabet ettikten sonra Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyanlar (özellikle), içlerinden iyilik yapanlar ve Allah'tan sakınanlar için büyük bir mükâfat vardır" mealindeki âyet (Âl-i İmrân, 3/172) hususunda, Âişe Urve'ye şöyle dedi:

"Ey kız kardeşimin oğlu! Babaların Zübeyr ile Ebû Bekr işte (bu âyette geçen) onlardandır. Peygamber (sav)'in Uhud günü başına gelen hâdiseden sonra, müşriklerin tekrar (Medine'ye) geri dönmesinden korktu ve şöyle buyurdu: 'Onların ardından kim gönüllü olarak gidecek?' Ebû Bekr ve Zübeyr'in de dâhil olduğu yetmiş kişi hemen gönüllü olarak ortaya atıldılar."

6550- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de İbn Abbâs (ra)'dan:

"Müşrikler ayrılıp Ravhâ'ya vardıklarında, Ebû Süfyân şöyle dedi: 'Ne Muhammed'i öldürdünüz, ne de güzel kızları arkanıza alabildiniz. Çok kötü bir harekette bulundunuz.' Bunu Peygamber (sav) duydu ve onlara: 'Haydi yürüyün!' dedi. Onlar da yürüyüp Hamrâu'l-Esed'e vardıklarında şu âyet indi: **'Allah'ın ve Resûlü'nün çağrısına uyanlar...'** âyeti, sonuna kadar.

6551- Ali (ra)'dan:

"Uhud günü insanlar Peygamber (sav)'den uzaklaşınca, öldürülenlere baktım. Aralarında Allah Resûlü'nü göremedim. Dedim ki: 'O, kaçmazdı. O'nu öldürülenler arasında da göremedim. Galiba yaptıklarımızdan dolayı Allah bize gazap etti, Peygamber'ini aramızdan kaldırdı. En iyisi mi düşmana hücum edeyim de, öldürülünceye dek çarpışayım. Kılıcımın kınını kırıp müşriklere saldırdım. Bana yolu açtılar, baktım ve Allah Resûlü (sav)'in aralarında olduğunu gördüm."

[Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

6552- Âişe, babasından (Ebû Bekr'den):

"Uhud günü insanlar Peygamber (sav)'i bırakıp uzaklaşınca, yanına ilk giden ben oldum. Önünde düşmana karşı savaşan bir adam gördüm, baktım ki Talha imiş. Arkamda kuş gibi uçan bir adam hissettim, baktım ki o da Ubeyde b. el-Cerrâh. Baktım ki Talha önünde yere serilmiş. Bunun üzerine: 'Kardeşinize dikkat edin, ölmüş!' buyurdu. Onu bıraktık Peygamber (sav)'e yöneldik; baktık ki mübârek yüzüne iki ok isabet etmiş. Onları çıkartmak istedim. Ebû Ubeyde bana: 'Ne olur sen bırak da ben çıkarayım' diye yalvarmaya başladı. Ona müsaade ettim. Dişleri ile iki oku çıkartmak istedi. Birini çıkarırken bir dişi kırıldı. Ötekini çıkarmayı benden rica etti, yine müsaade ettim, ötekini de dişiyle Peygamber'e acı vermemek için son derece itina ile çıkardı;

bu defa öteki dişi de kırılmıştı. Böylece o, çok önem verdiği dişlerini Allah Resûlü (sav) uğrunda kaybetmiş oldu."

Bezzâr, metrûk olan İshak b. Yahya'nın da bulunduğu bir senedle.

Derim ki: Ama bu râvi Tirmizî ve İbn Mâce'nin bazı rivayetlerinde de yer almıştır. Bu hadisin başka kanalları da vardır.

6553- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Uhud günü vadiye dağılınca O'nu ilk tanıyan ben oldum, dedim ki: 'İşte Allah Resûlü!' Eliyle: 'Sus!' diye işaret etti. Sonra bana zırhını giydirdi. Kendi de benim zırhımı giydi. Darbeler yedim, hatta yirmi ya da yirmi küsur yara aldım. Bana her vuran beni Resûlullah sanıyordu."

6554- Katâde (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e, bir yay hediye edilmişti, onu Uhud günü bana verdi. Önünde o yayla ok atmaya başladım. Siyesi aşınıncaya kadar attım. Devamlı olarak yanında durup düşmandan gelen oklara siper oldum. O'na gelmekte olan okların bana isabet etmesi için yüzümü çeviriyordum. Gayem Peygamber (sav)'in mübârek yüzünü korumaktı. Gelen son ok göz bebeğime isabet etmişti, göz bebeğim çıkıp yanaklarıma aktı. Harp durunca onları elimle alıp Peygamber (sav)'e getirdim. Peygamber onları elimde görünce, gözleri yaşardı ve şöyle dedi: 'Allahım! Katâde'nin yüzü Peygamberinin yüzünü korudu. Onun gözlerini en iyi göz yap, hem de keskin kıl!' Bu duadan sonra onun gözleri çok güzelleşirken, birisi de görür oldu."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6555- el-Hâris b. es-Sımt (ra)'dan:

"Peygamber (sav), (Uhud'daki) vadideyken bana: 'Abdurrahman b. Avf'ı gördün mü?' diye sordu. Onu dağın eteğinde gördüm, üzerinde müşrikler vardı, seni görünce hemen sana geldim' dedim.

"Ancak melekler düşmana karşı onunla birlikte savaşıyorlar" buyurdu.

Hemen Abdurrahman b. Avf'a yöneldim, onu yere serilmiş yedi kişi arasında buldum ve sordum: 'Hepsini sen mi öldürdün?' Cevap verdi:

'İkisini ben öldürdüm; şunları da göremediğim kimseler öldürdüler' dedi. 'Demek ki Allah Resûlü doğru söylemiş" dedim.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr zayıf bir senedle.]

6556- Enes (ra)'dan:

"Uhud günü Medine çalkalandı. Dediler ki: 'Muhammed öldürüldü.' Çığlıklar atıldı, ağlama ve feryatlar yükseldi. Hatta Ensâr'dan bir kadın babasını, oğlunu, kocasını ve kardeşini karşıladı. 'İşte baban, işte oğlun, işte kocan, işte kardeşin!' dediler. Kadın hiçbirine bakmadan devamlı olarak 'Allah Resûlü'nün durumu nasıl? O'na bir şey oldu mu?' diye soruyordu. 'İşte önünde!' dediler. Hemen gitti, elbisesinin ucundan tutup: 'Babam anam sana feda olsun! Ey Allah Resûlü, sen ölümden kurtulduktan sonra hiçbir şeye aldırmam'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta, isnâdında hocası Muhammed b. Şuayb vardır.]

6557- ez-Zübeyr (ra)'dan:

"Uhud günü bir kadın koşarak geldi, nerdeyse ölüleri görecekti. Peygamber (sav): 'Kadını uzaklaştırın, kadını uzaklaştırın!' buyurdu. Baktım ki kadın annem Safiyye. Koşarak çıktım, ölülerin yanına varmadan ona yetiştim. Hemen bağrıma bastım. Bana 'Uzak dur benden' dedi!

'Allah Resûlü seni durdurmamı emretti' dedim. Hemen durdu ve koynundan iki elbise çıkardı ve şöyle dedi: 'Bu iki bezi

Hamza'ya getirdik, baktık ki Ensâr'dan bir adam da aynı akıbete uğramış, onun yanında yatıyor.' Biri Hamza'nın, ötekisi de Ensârî'nin olsun' dedik ve kur'a çektik. Hamza'ya çıkanı Hamza'ya, Ensarî'ye çıkanı Ensârî'ye sardık."

[Ahmed, Ebû Ya'lâ ve Bezzâr, leyyin bir senedle.]

6558- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Hamza öldürüldüğünde eşi Safiyye gelip: 'Ne oldu?' diye sordu. Ali ile Zübeyr'e rastladı. O ikisi kadını bilgileri olmadığına inandırmaya çalıştılar. Peygamber (sav) tebessüm etti ve şöyle buyurdu: 'Onun aklından endişeleniyorum.' Mübârek elini göğsüne koyduktan sonra sakinleşti. '**İnnâ lillahi ve-innâ ileyhû râciûn**' dedi. Kadın ağladı. Sonra Peygamber (sav) Hamza'nın yanında durdu ve şöyle buyurdu: 'Kadınların âhu figanı olmasaydı onu, yırtıcı hayvanların karınlarından ve kuşların kursaklarından diriltilinceye kadar o haliyle bırakırdım.' Sonra şehitler getirildi. Namazları kılınmak üzere yedi kişi ve Hamza getirilip yerleştirildi. Üzerlerine yedi tekbir aldı. Hamza'yı yerinde bırakıp diğerlerini kaldırıyorlardı. Yedisi de konuyor; herbirinin yedi tekbirle namazını kıldırıyordu. Hepsinin namazları bitinceye kadar böyle devam etti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr, zayıf bir senedle.]

6559- Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle:

"Peygamber (sav) emretti, Hamza hazırlandı ve kıbleye karşı konuldu. Üzerine yedi tekbir aldı. Sonra bütün şehitleri onun yanına getirtti. Getirilen her şehit onun yanına konuluyordu. Bunun üzerine ona tüm şehitlerle birlikte yetmiş iki kez namaz kıldı."

6560- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hamza'yı görünce, şöyle dedi: 'Vallahi ben de sana yaptıkları gibi yetmiş kişi keseceğim.' Bunun üzerine **'Cezalandırdığınızda size yapılan cezanın aynısını yapın!'** mealindeki âyet (Nahl, 16/126) indi. Sonra Allah Resûlü (sav), yeminin kefâretini verdi ve söylediğinden vazgeçti."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr, zayıf bir senedle daha uzun bir metinle.]

6561- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud'dan döndüğünde, Ensâr kadınları şehitlerine ağladılar. Peygamber (sav) bunu duyunca şöyle buyurdu: 'Hamza'nın ağlayanı yok!'

Hemen Ensâr erkekleri dönüp kadınlarına şöyle dediler: 'Hamza'ya ağlamaya başlamadan hiç kimseye ağlamayın.' Ondan sonra âdetleri böyle oldu. Ölülerine ağlarken önce Hamza'dan başlarlardı."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Yahya b. Mutî' eş-Şeybânî adlı râvi vardır.]

6562- Büreyde (ra)'dan:

"Uhud günü bir adam şöyle dedi: 'Allahım! Eğer Muhammed hak üzereyse beni yerle bir et!' (Çok geçmeden) Allah, onu yerle bir etti."

6563- Câbir (ra)'dan:

"Uhud günü Ali, Fâtıma'nın yanına girdi ve şu şiiri okudu:

'Bu kılıçla kesip doğruyacağım. Ben ne saygın kişiyim, ne de barış severim. Hayatım hakkı için bunu (kılıcı) ben, Ahmed'in yardımı uğrunda ve kulları yakinen bilen Rabbin rızasında eskittim.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Eğer çarpışmayı güzel yapmışsan, Sehl b. Huneyf

de güzel yapmıştır, İbnü's-Samma da güzel yapmıştır.' —Râvi sadece nisbesini verdiği diğer bir şahsı daha zikretti— Cebrail Resûlullah'a: 'Baban hakkı için ona tesellide bulun.' Peygamber (sav) dedi ki: 'O bendendir.' Bunun üzerine Cibrîl (as) da: 'Ben de sizdenim' dedi."

[Bezzâr leyyin bir senedle.]

6564- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de İbn Abbâs'tan:

"Eğer sen iyi savaşmışsan; Sehl b. Huneyf de iyi savaşmıştır, Ebû Dücâne de.

UHUD ŞEHİTLERİNDEN *MECMAU'Z-ZEVÂİD*'DE İSİMLERİ GEÇENLER

Muhâcirler'den: Hamza b. Abdilmuttalib, Rebîa b. Ektem, Abdullah b. Cahş, Mus'ab b. Umeyr.

Ensâr'dan: Üneys b. Katâde, Evs b. Erkam, Evs b. el-Münzir, İyâs b. Evs, Sa'lebe b. Sa'd, el-Hâris b. Evs, meleklerin yıkadığı Hanzale b. Ebî Âmir, Zekvân b. Abd-i Kays, Rabîa b. el-Fadl, Rifâa b. Evs, Rifâa b. Amr, Sa'd b. er-Rebî', Sa'd b. Süveyd, Selît b. Sâbit, Sehl b. Kays, Abdullah b. Amr b. Harâm ve el-Mucezzer b. Ziyad.

6565- İbn İshâk (ra)'dan:

"Peygamber (sav), cuma günü, namazdan çıktı; Uhud vadisine gitti. Cumartesi günü Şa'ban'ın onbeşinde düşmanla karşı karşıya geldiler."

6566- Abdulmuttalib'in kızı Safiyye (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud günü savaşa çıktığı zaman, hanımlarını Fâri' denilen tepede tuttu. Hassân b. Sâbit'i de onlarla beraber bıraktı.

Peygamber (sav), müşriklere hücum ettiği zaman, o da hücum ederdi, geri çekildiği zaman geri çekilirdi. Derken bazı yahudiler geldi. Biri kaleye çıkıp bizi gördü. Hassân'a dedim ki 'Ne duruyorsun git onu öldür!' Cevap verdi: 'Bu benim işim değil, benim işim olsaydı burada değil, Allah Resûlu'nün yanında olurdum.'

Tuttum başına vurup ben öldürdüm. Dedim ki: 'Ey Hassân! Git bunun başını aşağı, onların üzerine fırlat!" Cevab verdi: 'Bunu da yapamam.'

Tuttum başını aşağıya kendim attım. Bunu görünce dediler ki:

'Demek ki, Muhammed eşlerini yalnız başlarına bırakmıyor. Mutlaka yanlarında birileri olmalı'. Korkudan dağılıp gittiler.

Dedi ki: Sa'd b. Muâz bize uğradı. Sanki güvey gibi süslenmiş ve kokulanmıştı. Bir yandan da şu şiiri söylüyordu: 'Yavaş ol, az yavaş ol! Develer harbe yetişsin. Ecel geldiği zaman ölümün sakıncası yoktur'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* ve *el-Evsat*'ta hafî bir senedle.]

RECÎ' GAZVESİ, BİR-İ MAÛNE GAZVESİ VE FEZÂRE GAZVESİ

6567- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) gözcü olarak bir müfreze gönderdi, başlarına da Âsım b. Ömer b. el-Hattâb'ın dedesi olan Âsım b. Sâbit'i geçirdi. Yürüdüler, Usfân ile Mekke arasına vardılar. (Onların geldikleri) Lihyân oğulları denilen Hüzeyl'den bir kabileye haber verildi. Yüz kadar okçu ile müslümanları izleyip peşlerinden gittiler. Bir konaklama yerine vardıklarında orada konakladılar.

Medine'den azık olarak aldıkları hurma çekirdeklerini buldular. 'Bu Medine hurmasıdır' dediler. İzlerini takip ederek onlara yetiştiler. Âsım ve arkadaşları onları farkedince sarp bir yere sığındılar.

Takipçiler gelip onları kuşattılar ve: 'Size söz veriyoruz. Aşağıya inip teslim olursanız, sizden kimseyi öldürmeyiz" dediler. Bunun üzerine Âsım dedi ki: 'Ben bir kâfirin zimmet ve himayesine güvenerek aşağıya inmem. Allahım! Bizim hakkımızda Resûlü'nü haberdar et!' Bunun üzerine düşmanlar onlara saldırdı ve üzerlerine ok attılar. Âsım'ı yedi kişi ile beraber oklarla öldürdüler. Hubeyb, Zeyd ve bir kişi daha sağ kaldı. Onlar (tekrar) ahd ü misak vererek aşağıya indirdiler. Müslümanlar kâfirlerin yanına varınca, yaylarının iplerini çözüp onları iyice bağladılar. (Hubeyb ve Zeyd'in yanındaki) üçüncü adam dedi ki:

'Bu onların ilk ihanetidir.' Onun için onlarla gitmek istemedi.

Çektiler, gitmedi, derken onu da öldürdüler. Hubeyb ile Zeyd'i de götürüp Mekke'de sattılar. Hubeyb'i Benû'l-Hâris b. Âmir b. Nevfel satın aldı. Hubeyb daha önce Bedir günü el-Hâris'i öldürmüştü. Onların yanında esir olarak kaldı. Onu da öldürmeye karar verdiklerinde tıraş olmak için el-Hâris'in kızlarından bir ustura istedi. O da kullanması için ona verdi. (Kadın) Dedi ki: 'Ah çocuğumu unuttum, orada bıraktım.' Adam onun çocuğunun yanına girdi, alıp kucağına oturttu. Kadın da daha önce verdiği usturayı onun elinde görünce, çocuğa bir şey yapmasından korktu. Ona (kadına) güven vermek için dedi ki: 'Onu öldürmemden mi korkuyorsun? Ben bunu yapmam, korkma! İnşaallah böyle bir şeye yeltenmem.' Kadın şöyle dermiş:

'Hubeyb'den daha hayırlı bir esir görmedim. Mekke'de hiç meyve olmadığı halde o, bağlı olduğu yerde hep üzüm yerdi. Demek ki yediği bu üzümler Allah'ın ona gönderdiği bir rızıktı.'

Sonra onu öldürmek için Harem'den çıkardılar. Dedi ki: 'Bırakın beni de iki rek'at namaz kılayım.' Namaz kıldı, geldi ve dedi ki: 'Benim için ölümden korkuyor diyeceğinizden korkmasaydım, namazı daha uzatır iki rek'attan fazla kılardım.' Böylece idamdan önce namaz kılma prensibini koyan ilk kişi o oldu.'

Ve şöyle dedi: 'Allahım onların hepsini say! (tek tek öldür)' Sonra şöyle dedi:

'Nasıl öldürülürsem öldürüleyim atılacağım yerin arzın neresi olduğuna aldırmam. Çünkü öldürülmem Allah rızası içindir. O, dilerse parçalanmış azalarıma bile bereketler ihsan eder.'

Sonra Ukbe b. el-Hâris kalkıp onu öldürdü.

Kureyş, Âsım için onlara (öldürenlere), 'onun cesedinden bir parça gönderin de tanıyalım, içimiz rahat etsin' diye haber göndermişti. Çünkü Âsım Bedir'de onların büyüklerinden birini öldürmüştü. Allah (balarısı veya eşekarısından) bulut gibi bir topluluk gönderdi ve onu gönderdiği elçilerden himaye etti. Ondan hiçbir parça alamadılar."

Rezîn şunu ilâve etti:

Âsım onlara şöyle diyerek ok atıyordu:

"Ben iyi bir okçuyum. Atarım, attığınız oklardan da hiç korkmam, bana vız gelir. Yanımdan gelip geçer."

6568- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ümmü Süleym'in kardeşi olan (Enes'in) dayısını yetmiş kişilik bir müfreze ile Âmiroğullarına gönderdi. Oraya vardıkları zaman dayım şöyle dedi: 'Ben sizden önce varayım, eğer bana güvence verirlerse, onlara Allah Resûlü (sav)'den mesaj veririm. Aksi halde siz zaten benim yakınımda olursunuz.' Hemen öne çıktı. Onlar da ona (sözde) güvence verdiler. Bu-

nun üzerine onlara Peygamber (sav)'in tebliğlerden bahsederken, içlerinden bir adama işaret etiler. O da onu mızrakla öldürdü. Ancak ölmeden 'Allahü ekber! Kâbe'nin Rabbi hakkı için (şehitliği) başardım' dedi. Sonra diğer arkadaşlarına hücum edip onları da öldürdüler. Ancak topal bir adamı öldüremediler. O, dağa çıkıp kendini kurtardı. (Râvi) Hemmâm dedi ki: 'Sanırım onun yanında başka biri daha vardı.'

Hemen Cibrîl (as) gelip Peygamber (sav)'e onların Rablerine kavuştuklarını; Rablerinin onlardan, onların da Rablerinden hoşnut olduğunu bildirdi. O zamanlar şunu (Cibrîl'in sözünü) okurduk:

'Bizi kavmimize bildirin! Biz Rabbimize kavuştuk, O bizden razı oldu. Bizi de kendinden razı etti.' Sonra bu (tilâvet) neshedildi.

Ondan sonra Allah Resûlü (sav) tam kırk gün sabah (namazında) Allah ve Resûlüne âsi olan Ra'l, Zekvân, Lihyân oğulları ve Usayya oğullarına beddua etti."

6569- Diğer rivayet:

"Ra'l, Zekvân, Usayye ve Liyhân oğulları, kendi düşmanlarına karşı Allah Resûlü (sav)'den yardım istediler. Peygamber (sav), onlara kendilerine 'Kurrâ' dediğimiz Ensâr'dan yetmiş kişi gönderdi. Bunlar gündüz odun topluyor, gece namaz kılıyorlardı. Bi'r-i Maûne'ye vardıklarında civar kabilelerin ahalisi onlara ihanette bulunarak öldürdüler. Peygamber (sav) bunu öğrenince tam bir ay onlara beddua etmek suretiyle kunût yaptı."

6570- Diğer rivayet:

"Bi'r-i Mâune günü (Enes'in) dayısı Harâm b. Milhân, mızrakla vurulduğu zaman, bedeninden fışkıran kanı yüzüne başına sürerek şöyle haykırdı: 'Kâ'be'nin Rabbi hakkı için, (cenneti) kazandım'."

6571- Diğer rivayet:

"Bazı kimseler gelip Allah Resûlü (sav)'e şöyle dediler: 'Bizimle birkaç kişi gönder de bize Kur'ân ve Sünneti öğretsinler.' Bunun üzerine onlara 'Kurrâ' diye adlandırılan Ensâr'dan yetmiş kişi gönderdi.

İçlerinde dayım Harâm da vardı. Kur'ân okuyor, gece ders alıp öğreniyorlardı. Gündüz ise su getirip mescide koyuyorlardı. Odun toplayıp satarlardı; parasıyla da Suffe ehline ve fakirlere yiyecek satın alırlardı. Peygamber (sav), işte bu kimseleri onlara gönderdi.

Daha oraya varmadan önlerine çıkarak onları öldürdüler. Onlar şöyle dediler: 'Allahım! Peygamberine biz Senden razı, Sen de bizden razı olmuş bir halde Sana kavuştuğumuzu bildir!'"

6572- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), (Enes'in) dayısını yetmiş kişilik bir müfreze ile (Âmiroğullarına kabilesine) gönderdi.

Bunun sebebi şuydu: Müşriklerin başkanı olan Âmir b. Tufeyl (Âmiroğulları heyetiyle Medine'ye geldiği zaman) Hz. Peygamber'e üç tekliften birini tercih etmesini söylemişti: Şehirliler senin, köylüler benim olsun veya sana halife olayım; bunları kabul etmezsen, binlerce Gatafanlı ile seninle savaşırım.'

Âmir, Ümmü Fülân'ın evinde mızrak saldırısına uğradı ve (yara için) dedi ki: 'Devenin guddesi gibi bir şey bu! Falanoğullarının karısının evinde ölmek ha! Olmaz böyle şey! Getirin atımı!' Getirdiler, bindi ve atının sırtında öldü. Bunun üzerine Harâm, yanında topal bir adam ve falan oğullarından bir adam ile birlikte gitti ve dedi ki:

'Siz yakınlarda durun. Ben onlara gideyim, eğer bana güvence verirlerse ne âlâ! Beni öldürürlerse arkadaşlarınızın yanına kaçarsınız.' Gitti ve dedi ki: 'Size Allah Re-

sûlü (sav)'in mesajını ulaştıracağım, bana güvence verir misiniz?'"

Benzeri bir hadis.

6573- Ahmed'in rivayetinde şöyle geçer:

"Yelesi ve kuyruğu al atlı bin kumral kişiyle" Ayrıca şöyle geçer: "Harâm, beraberinde Ümeyye oğullarından iki adam bir de topal bir adam olduğu halde gitti. Dedi ki:

"Siz yakınımda bulunun!" Benzeri rivayet.

6574- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle, Sehl b. Sa'd'dan:

"Bu hadiste (Taberânî) Âmir b. et-Tufeyl'in Medine'ye gelişi hakkındaki kıssayı, Sâbit b. Kays'ın Peygamber (sav)'in huzurundaki konuşmasını ve Âmir'in şöyle dediğini zikretti:

'Sana karşı sayısız at ve adam toplayacağım.' Sonra çıktı ve Peygamber (sav)'e karşı asker topladı.

Peygamber (sav), tam onyedi gece (bed)dua etti.

Sonra içlerinde Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin de bulunduğu on Ensâr'lıyı, el-Münzir b. Amr komutasında onların üzerine gönderdi. Yola çıkıp Bi'r-i Mâune'ye vardılar. Gelip onlara hücum etti. Bineğinin üzerinde kalan Amr b. Ümeyye dışında hepsini öldürdü. Hemen vahiy indi ve Peygamber (sav)'e durum bildirildi. Bunun üzerine Peygamber (sav) Âmir b. Tufeyl'e beddua ederek şöyle dedi: 'Allahım! Âmir'i Sana havale ediyorum.'

Allah, Selûl'de bir kadının evinde boğazına bir ok isabet ettirdi.

Âmir de ardından şöyle demeye başladı: 'Ey Âmir! Devenin guddesi gibi bir şiş. Selûlî bir kadının evinde ölmek ha!. O kadının evinde böyle' diye diye öldü. Erbed b. Kays da yıldırım çarpıp yanmıştı. Onlarla beraber olanlar hep geri döndü."

6575- Kâ'b b. Mâlik (ra)'dan:

"Mülâibu'l-Esinne Peygamber (sav)'e bir hediye getirdi. Peygamber ona İslâm'ı arz etti. Ama o kabul etmedi. Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Bir müşriğin hediyesini kabul etmem' dedi. Adam da şöyle dedi:

'Necid ehline dilediklerini gönder, onları himaye ederim.' Bunun üzerine onlara bazı kimseler gönderdi. Âmir b. et-Tufeyl onlara karşı Âmiroğullarından ordu toplamak istedi, kabul etmediler. Mülâibu'l-Esinne'nin zimmetini çiğnemediler. Derken onlara karşı Süleymoğullarını saldırtmak istedi; onlar kabul ettiler. Yüz okçuya yakın bir müfreze ile onları takip ettiler. Amr b. Ümeyye dışında hepsini öldürdüler."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de güvenilir râvileri kanalıyla.]

6576- Muhammed İbn İshâk (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Uhud savaşından dört ay sonra Safer ayında, ne müslüman, ne de İslâm düşmanı olan Ebû Berâ Âmir b. Mâlik Mülâibu'l-Esinne, Huzur-u Saâdete gelip: 'Ey Muhammed! Necid ehline davetini ulaştıracak bazı kimseler göndersen; umarım ki onlar İslâm'ı kabul ederler' teklifinde bulundu. Bunun üzerine cevaben şöyle buyurdu:

'Necid ehline güvenim yoktur, onlar (davetçilere) saldırabilirler.' Ebû Berâ dedi ki:

'Ben onları himaye ederim, korkulacak bir şey yok.'

Bi'r-i Maûne ashâbını el-Münzir b. Amr'ın kumandasında seçkin müslümanlar olarak onlara gönderdi ki, içlerinde el-Hâris b. es-Samt, Harâm b. Milhân, Urve b. Esmâ, Nâfi' b. Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî ve

Âmir b. Füheyre de vardı. Yola çıktılar, Bi'r-i Maûne'ye —ki Âmiroğullarının yeri ile Benû Süleym taşlığı arasında bir mahaldir— vardıklarında, Harâm b. Milhân'ı, Peygamber (sav)'in mektûbu ile Âmir b. et-Tufeyl'e gönderdiler. Onların yanına vardığında mektuba bile bakmadan onu öldürdü. Sonra Âmiroğullarını çağırdı, fakat daha önce kendisiyle anlaşma bulunan Ebû Berâ'nın zimmetini çiğnemek istemedikleri için ona kulak vermediler. Bu sefer, Süleym oğulları, Usayye, Ri'l ve Zekvân'a çağrıda bulundu. Onlar kabul ettiler, çıkıp müslümanları kuşattılar. Ashab onları gördüklerinde kılıçlarına davrandılar, çarpıştılar. Fakat, Kâ'b b. Zeyd en-Neccârî dışında hepsini katlettiler. Onu canı çıkmadan ölüler arasında bıraktılar. Bilahare ölülerin arasından çıkarak ülkesine gitti. Bu zat, Hendek savaşında öldürüldü.

Serh'te Amr b. Ümeyye ed-Damrî ile Ensâr'dan bir adam vardı. Arkadaşlarının başına gelenlerden habersiz idiler. Nihayet kuşların askerler arasında dalıp çıktığını görünce, galiba orada bir şey var deyip oraya vardılar. Baktılar ki, arkadaşları öldürülmüş yerde yatıyor. Onları bu hale getiren düşman da orada duruyor.

Ensârî olan, Amr b. Ümeyye'ye:

'Ne dersin ne yapalım?' deyince şu cevabı verdi:

'Allah Resûlü (sav)'e gidip durumu bildirelim.' Ensârî şöyle dedi:

'el-Münzir b. Amr'ın da öldürüldüğü yerden (intikam alamadan) geri dönmeye gönlüm razı olmuyor.' Sonra düşmanla savaştı, o da öldürüldü. Sonunda Amr b. Ümeyye'yi de esir aldılar. Onun Mudaroğullarından olduğu kendisine bildirilince, Âmir b. et-Tufeyl onu serbest bıraktı. Saçını tıraş edip annesinin adamış olduğu kölenin yerine onu azat etti.

Amr yola çıktı; gölgede olan iki adamla rastladı. Âmiroğullarından olan o iki kişinin Peygamber (sav) ile bir akdi ve himayesi vardı. Amr b. Ümeyye'nin bundan haberi yoktu. Yanlarında konaklayınca, sordu:

'Kimlerdensiniz?'

'Biz Âmir oğullarındanız' dediler.

Onlara mühlet verdi, uyuduklarında hemen onları öldürdü. Böylece arkadaşlarının intikamını aldığını sandı.

Peygamber (sav)'e gelince durumu bildirdi, iki kişiyi öldürdüğünü ve intikamını aldığını söyledi. Peygamber (sav), bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Bu, Ebû Berâ'nın işidir. O bana güvence vermişti. Halbuki Necdlilerden böyle bir iş zuhur edeceğini biliyor ve endişe ediyordum.'

Peygamber (sav)'in bu sözünden Ebû Berâ haberdar olunca, Âmir'in onun zimmetini ihlâl etmesine çok kızdı ve bu ona çok ağır geldi.

Şair Hassân bu sebeple Ebû Berâ'nın oğlunu, Âmir b. et-Tufeyl'e karşı kışkırtmak ve onu öldürmeğe teşvik etmek için şu şiirini inşâd etti:

'Ey Ümmü'l-Benînoğulları! Sizler Necd ahalisinin ileri gelenlerindensiniz.

Âmir'in Ebû Berâ'ya karşı yaptığına hiç aldırmaz mısınız?

Hiçbir zaman hata, kasıt gibi değildir.

Dikkat edin, Rebîa'ya söyleyin bu vak'adan sonra eli kolu bağlı duracak mı?

Babasının zimmet ve himayesini çiğneyen adamdan intikam almayacak mı?

Senin baban, savaşların babasıdır. Dayın ise şeref ve onur timsali Hakem b. Sa'd'dır.'

Bunun üzerine Rebîa b. Ebî Berâ, Âmir b. et-Tufeyl'e bir mızrak darbesi indirdi. Ebû Tufeyl'i uyluğundan yaralayarak atın dan düşürdü.

Âmir ölmeden şöyle dedi: "Bu, Ebû Berâ'nın işidir. Ölürsem kan amcamındır, ona uyulup takip edilmesin. Yaşarsam kendi kararımı kendim vereceğim'."

6577- Onun (Taberânî'nin) Abdurrahman b. Kâ'b b. Mâlik'den naklettiği mürsel rivayeti:

"Aralarında Âmir b. Füheyre de vardı. Orada öldürüldü ama cesedi bulunamadı. Onu meleklerin defnettiği söylenir."

6578- Onun (Taberânî'nin) Urve'den rivayeti:

Bi'r-i Maûne'de bulunanlardan bazıları şunlardı:

"Evs b. Muâz el-Ensârî, el-Hakem b. Keysân el-Mahzûmî."

6579- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Ebû Bekr'in kumandasında Fezâre'ye savaşa gittik. Su ile aramızda bir saatlik mesafe kalınca, geceleyip istirahata çekilmemizi emretti.

Sonra baskın başladı. Suyun yanına vardık. Orada öldürülenler öldürüldü, esir alınanlar da esir alındı. Sonra insanlardan bir topluluğa baktım, kadınlar ve çocuklar gördüm. Benden önce dağa varmalarından endişe ettim ve onlarla dağın arasına bir ok attım. Oku görünce durdular; onları önüme kattım. Aralarında Fezâreoğullarından bir kadın vardı. Üstünde deriden bir giysi, beraberinde de kızı vardı. Kız Araplar'ın en güzel kızlarındandı. Onları alıp Ebû Bekr'e getirdim. Kızı bana ganimet olarak verdi. Medine'ye geldik; daha elbisesini açmadan, çarşıda Allah Resûlü (sav) bana rastladı. Dedi ki: 'Ey Seleme! Kadını bana bağışla!' Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü onu çok beğendim. Henüz elbisesini açmadım'.

Ertesi gün çarşıda yine bana rastladı ve: '(Babana rahmet) Allah için onu bana bağışla ey Seleme!' dedi. 'Ey Allah Resûlü! O senindir. Allah'a yemin olsun, kadının elbisesini açmadım' dedim. Allah Resûlü (sav), Mekke'de esir tutulan müslümanlardan bazılarını kurtarmak için, onu (kızı) Mekke'ye fidye olarak gönderdi.

HENDEK SAVAŞI, BENÎ KURAYZA GAZVESİ

6580- Buhârî:

"Bu savaş, Hicretin dördüncü yılı şevvâl ayında olmuştur."

6581- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de İbn İshâk'tan:

"O (Hendek savaşı hicretin), beşinci yılında olmuştur."

6582- Amr b. Avf el-Müzenî (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hârise oğulları tarafından (başlamak üzere) Hendek açtırdı, Medâhic'e ulaşınca, her on kişiye kırk arşın verdi. Muhacirlerle Ensâr Selmân'ın kendi taraflarında olduğunu iddia ettiler. Selman güçlü bir adamdı. Muhacirler: 'Selmân bizdendir' derken, Ensâr da 'Selmân bizdendir' dedi. Bunun üzerine Peygamber (sav) de "Selmân, Ehl-i Beyt'tendir' buyurdu.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6583- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Hendek'e gitti. Bir de ne görsün soğuk bir sabahta Muhâcirler ve Ensâr hendek kazıyorlar; kendilerine yardım edecek köleleri de yok. Onların yorgunluk ve açlıklarını görünce, şöyle buyurdu: 'Allahım! Asıl yaşantı âhiret yaşantısıdır. Hem Ensâr'ı hem de Muhâcirleri bağışla!'

Onlar da Hz. Peygamber'e: 'Biz sağ kaldığımız sürece cihad etmek üzere Muhammed'e biat ettik' diyerek karşılık verdiler."

6584- Diğer rivayet:

"Muhâcirler, Medine çevresinde hendek kazmaya koyuldular. Çıkan toprakları da omuzlarında taşıyarak şöyle diyorlardı:

'Bizler yaşadıkça İslâm üzere Muhammed'e biat eden kimseleriz.' Allah Resûlü (sav) de onlara şöyle mukabelede bulunuyordu: 'Allahım! Âhiretin hayrından başka hayır yoktur. Bu işi hem Ensâr hem de Muhâcirler için bereketli kıl!'

O zamanlar bir avuç dolusu arpa getirirlerdi; sonra bu, onlar için bozuk et yağında pişirilmiş bir halde önlerine konurdu. Çalışan topluluk açtı. Mecburen yiyorlardı, boğazlarına koyduklarında yağın kötü kokusunu duyuyorlardı."

6585- el-Berâ (ra)'dan:

"(Hendek kazarken) Peygamber (sav)'in bizimle beraber toprak taşıdığını ve şöyle dediğini gördüm: 'Vallahi Allah olmasaydı hidayete eremezdik. Ne sadaka verebilir, ne de namaz kılabilirdik. Kâfirlerle karşılaştığımızda bize sükûnet indir (Allahım)! Ayaklarımızı Sâbit kılıp kaydırma! Müşrikler bize karşı azdılar. Fitne çıkarmak istediklerinde kaçmayıp onlara karşı savaşırız.' Bunları yüksek sesle söylüyordu."

Diğer rivayet: "Kaçmayıp direniriz, kaçmayıp savaşırız" derken sesini yükseltirdi.

6586- Huzeyfe (ra)'dan:

"Bir adam ona (Huzeyfe'ye) dedi ki: 'Peygamber (sav)'e erişseydim onun safında çarpışır, her türlü tehlikeyi göze alarak yardım ederdim.' Şu cevabı verdi:

'Bunu hakikaten yapar mıydın? Alızâb gecesi biz Peygamber (sav)'le beraberdik, çok zorlu ve soğuk bir rüzgâra yakalanmıştık. O yerinden hiç kıpırdamıyordu; şöyle buyurdu: 'Gidip düşmandan bize haber getirecek kimse yok mudur? Allah onu kıyamet gününde benimle beraber kılsın'."

Sükût ettik, içimizden hiç kimse cevap vermedi. Tekrar: "Düşmandan bize haber getirecek kimse yok mudur? Bunu tam üç kere tekrarladı. Kimse cevap vermedi. Sonra beni bizzat ismimle çağırarak: 'Ey Huzeyfe! Kalk git, bize düşmandan haber getir! Onlara da hissettirme!' İsmimle çağırdığı için onun emrine itaat ettim; kalktım yavaş yavaş ve sessizce yürüdüm, hamamda yürür gibi. Sonunda düşmanların yakınına sokuldum.

Ebû Süfyan'ın sırtını ateşe karşı tutmuş ısındığını gördüm. Oku yaya koyup hedef aldım. Peygamber (sav)'in 'Onlara hissettirme!' sözünü hatırladım. Halbuki atsaydım mutlaka isabet ettirecektim. Yine hamamda yürür gibi yavaş yavaş yürüyerek geri döndüm ve düşmanın durumunu kendilerine bildirdim. Bana verilen işi bitirdiğimde üşümeye başladım.

Peygamber (sav), hemen üzerinde bulunan ve içinde namaz kıldığı fazla bir abayı bana giydirdi. Uyudum, sabah olunca şakalaşarak bana şöyle seslendi: 'Kalk bakalım uyuşuk!'"

6587- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"el-Hâris el-Gatafânî, Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi:

'Bize Medine hurmalarının yarısını ver! Aksi halde atlarımız ve askerlerimizle sana hücum ederiz.' Bunun üzerine Peygamber (sav), Sa'd'larla yani Sa'd b. Muâz ve Sa'd b. Ubâde ile istişâre etti. Ona: "Hayır! Onlara cahiliye devrinde zırnık bile vermedik de Allah bizi İslâm'la müşerref kıldıktan sonra mı vereceğiz?!' dediler.

el-Hâris tekrar gelip Peygamber (sav)'e: 'Ey Muhammed! Sen bize ihanet ettin' dedi. Bunun üzerine Hassân şöyle bir şiir söyledi:

'Ey Hâr(is)! İçinizden komşusuna hıyanette bulunan biri olur ama, Muhammed asla ihanet etmez.

Eğer ihanet ederseniz bu da sizin âdetinizdir.

Çünkü kötülük sencerin kökünde biter. Nehdî'nin emaneti, karşılaştığın zaman, cam gibidir. Kırıldığı zaman bir daha tamir edilemez.'

Bunu duyunca el-Hâris kendini şöyle demekten alamadı:

'Ey Muhammed! Hassân'ın dilini bizden uzak tut! Eğer o, suyu (şiiriyle) deniz suyuna karıştırırsa (hakikaten) karışır.'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve Bezzâr leyyin bir senedle.]

6588- Râfi' b. Hudeyc (ra)'dan:

"Hârise oğullarının kalelerinden daha sağlam bir kale yoktu. Peygamber (sav), kadınları ve çocukları oraya yerleştirdikten sonra: 'Eğer birisi gelip bir şey yapmak isterse, kılıçla bize işaret edin!' buyurdu.

Onlara Necdân adında bir süvari yaklaştı. Sürekli: 'Haydi sizin için daha iyi bir yere inin!' diyordu. Hemen kılıcını hareket ettirip işaret ettiler. Bunun üzerine sahabe onu hemen gördü. Aralarında Züheyr b. Râfi'in de bulunduğu grup kaleye hücum etti. Züheyr dedi ki: 'Ey Necdân! Haydi meydana çık!' Ortaya çıktı, çatışma yaptılar. Sonunda onu öldürüp, başını Peygamber (sav)'e getirdi."

6589- Süleymân b. Surad (ra)'dan:

"Ahzâbın (müşrik ordularının) kendisinden uzaklaştığını görünce, Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'İşte şimdi biz onlarla savaşacağız onlar bizimle değil. Artık biz onlara hücum edeceğiz'."

6590- İbn Ömer (ra)'dan:

"İlk katıldığım gazve, Hendek savaşıdır."

6591- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Sa'd, Hendek savaşında isabet alıp yaralandı. Kureyş'ten Hibbân b. el-Erika adında bir adam ona ok atıp damarından vurmuştu. Peygamber (sav), onu sık sık ziyaret edebilmek için ona mescidde bir çadır kurdu.

Peygamber (sav), Hendek'ten dönünce, silahı bıraktı ve yıkandı. O sırada gelerek başındaki tozları silen Cibrîl şöyle dedi: 'Silahı bıraktın. Vallahi ben silahı bırakmadım. Haydi onlara hücum etmek için çık!'

'Nereye?'

'Kurayzaoğullarına' diyerek hedef gösterdi.

Bunun üzerine Peygamber (sav), onlara doğru hücum etti. Sonunda haklarında verilecek hükme razı oldular. Peygamber (sav), onlar hakkında hükmü Sa'd'ın vermesini istedi ve bunu Sa'd'a teklif etti. Sa'd dedi ki: 'Onlar hakkında savaşçılarını öldürmene, kadınlarını ve çocuklarını esir almana, mallarını da taksim etmene hükmediyorum.'

Hişâm der ki: Babam bana Âişe'den şunu nakletti:

Sa'd dedi ki: 'Allahım! Hiç şüphe yok ki sen Resûlü'nü yalanlayan ve O'nu yurdundan çıkaran bir kavimle savaşmaktan daha iyi bir şeyi görmediğimi bilmektesin.

Allahım! Biliyorum ki onlarla aramızdaki savaşı sen koydun. Senin uğrunda onlarla savaşmam için beni yaşat! Eğer onlarla aramızda savaş olacaksa onlarla savaşmam için beni yaşat; olmayacaksa, şu yaramı patlat da ölümüm ondan olsun!' Sonra (bu duası ka-

bul edilip) yarası patladı. Mescidde bulunan Gifâroğullarına ait çadırda kalanları kanın kendilerine doğru akmasından başka hiç bir şey bu kadar ürkütemezdi. Dediler ki: 'Ey çadır sahibi! Bize doğru gelen o şey nedir?' Bir de ne görsünler! Sa'd tamamen kanlara bulanmış. Orada kan kaybından ölmüş."

6592- Diğer rivayet:

"Sa'd'ın yarası iyileşmeye yüz tutunca şöyle dua etti: 'Allahım! Sen biliyorsun ki...' Benzerini nakletti.

6593- Diğer rivayette şunu da ekledi:

"İşte şairin onun (Sa'd b. Muâz'ın) hakkında söyledikleri:

'Dikkat! Ey Sa'd, Muâzoğullarının Sa'd'ı! Sabahleyin sırtladılar, (kavmi) o zaman sanki o bir sabır timsaliydi.

İçinde bir şey olmayan tencereyi bomboş bıraktınız.

Halbuki şu kavmin tencereleri kızgın kaynıyor.'

Kerîm olan Ebû Hubâb demişti ki: 'Kaynukâ'yı durdurun, yürümesin!'

(Halbuki Kurayzaoğulları) Kendi beldelerinde, Meytan dağındaki büyük kayaların ağır oluşları gibi ağırdılar."

6594- Câbir (ra)'dan:

"Ahzâb günü (yani Hendek savaşında) Sa'd'a ok atıldı. Kolundaki ana damardan fena yaralandı. (Kanı durdurmak için) Peygamber (sav), onun yarasını ateşle dağladı. Ancak eli şişti. Dağlamayı kesti. Sa'd oldukça kan kaybetti. Yine dağladı, yine eli şişti. Bunu görünce (Sa'd) şöyle dedi: 'Allahım! Kurayzaoğulları hakkında bana gözümü aydınlatacak bir şey gösterinceye dek ruhumu alma!' Derken damardaki kan akışı durdu. Kurayzaoğulları hakkında hükmünü verinceye dek tek damla bile kan akmadı. Onlar hakkında erkeklerinin öldürülmesi, kadınlarının müslümanlara yardım etmeleri için sağ bırakılmalarına hükmetti. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Sa'd! Onlar hakkında Allah'ın hükmünü verdin.' Dörtyüz kişi idiler. Onların öldürülmeleri bittikten sonra damarı patladı ve kan kaybından öldü."

6595- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ahzâb (Hendek) savaşından döndüğünde şöyle buyurdu: 'Hiçbiriniz ikindiyi Benî Kurayza'ya varmadan kılmasın.' İkindi vakti kimisine yolda erişti. Kimisi: 'Oraya varmadan ikindiyi kılmayalım' derken; diğerleri de: 'Kılalım zira Resûlullah'ın bu emriyle amacı seferde çabuk davranmamızdır' dedi. Bu durum Peygamber (sav)'e anlatılınca kimseyi ayıplamadı."

6596- Enes (ra)'dan:

Allah Resûlü (sav), Benî Kurayza'nın üzerine yürüdüğü zaman, Ganemoğulları sokağından geçtikleri sırada Cibrîl'in kafilesinin çıkardığı tozların yükselmekte olduğunu hâlâ görür gibiyim."

6597- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Benî Kurayza ahalisi Sa'd'ın hükmüne razı oldular. Peygamber (sav), Sa'd'a haber gönderdi. Bunun üzerine o bir eşek üstünde geldi. Mescide yaklaşınca, Ensâr'a şöyle hitap etti: 'Haydi efendiniz (seyyidiniz) için ayağa kalkın!' veya 'En hayırlınız için ayağa kalkın!' dedi. Sonra şöyle buyurdu:

'İşte bunlar, senin vereceğin hükmü kabul ediyorlar.' Bunun üzerine Sad şöyle dedi:

'Savaşçılarını öldürelim, çocuklarını esir alalım.' Benzerini nakletti.

6598- Atiyye el-Kurazî (ra)'dan:

"Kurayza günü (esirler olarak) Peygamber (sav)'e sunulduk. Ilerı sakalı biten öldü-

rüldü, bitmeyen serbest bırakıldı. Ben de sakalı bitmeyenlerden olduğum için serbest bırakıldım."

6599- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Kurayza oğullarından bir kadın dışında hiçbir kadın öldürülmedi. Allah Resûlü (sav) (Kurayza oğullarının) erkeklerini kılıçla öldürürken, bu kadın benim yanımda, kahkahalarla gülüyor ve (kendi kendine) söyleniyordu. Derken sahibini görmediğim bir ses:

'Fülan kadın nerede?' diye ismiyle çağrıldı

'Ben burdayım' dedi. Ben (o kadına):

'Bu halin ne?' dedim.

'Ben bir iş yaptım(da ondan dolayı aranıyorum) dedi.'

Bunun üzerine hemen onu alıp götürdü ve boynunu vurdu.

Bu hayret verici olayı hiç unutamıyorum? Öldürüleceğini bile bile gülüyordu."

6600- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Zübeyr kör bir adamdı. Sâbit b. Kays b. Şemmâs, Peygamber (sav)'e dedi ki:

'Zübeyr bana Buâs günü iyilik yapmıştı. Ne olur onu bana bağışla da (bu şekilde) mükâfatlandırayım.' 'Senin olsun!' buyurdu. Bunun üzerine (Sâbit) Zübeyr'e dedi ki: 'Beni tanıyor musun?' 'Evet' dedi.

'Buâs günü bana yaptığın gibi ben de şimdi sana iyilik yapıyorum.'

'Peki ailem nerede?' diye sordu. Bunun üzerine Sâbit tekrar Allah Resûlü (sav)'e dönüp ailesini bağışlamasını rica etti. O da ona ailesini bağışladı. Zübeyr dedi ki: 'Parasız, malsız kupkuru yaşamanın bana bir faydası olmaz.' Sâbit yine Peygamber (sav)'e gitti: 'Ne olur benim hatırım için ona malını da geri ver!' dedi. 'Malını da al götür!' buyurdu. Hemen ona geri dönüp durumu haber verdi. Dedi ki:

'Ey yeğenim! Huyey b. Ahtab ne oldu?'

'Öldürüldü.'

'Fülan ve falanın durumu nasıl?' diyerek bir çok kimsenin ismini saydı. Sâbit de her seferinde 'Öldürüldü' dedi. Zübeyr:

'Senden beni kurtarmanı rica ettim, sense beni düşmanlara götürmüşsün.' dedi. Bunun üzerine (Sâbit kızdı); onu hemen oracıkta öldürdü."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

ZÂTU'R-RİKÂ', BENÎ MUSTALİK VE ENMÂR GAZVELERİ

6601- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) ile bir gazveye çıktık, altı kişi idik. Aramızda nöbetleşe bindiğimiz bir deve vardı. Ayaklarımız şişti; benim de ayaklarım şişti ve yaralandı. Tırnaklarım düştü. Bu yüzden ayaklarımıza paçavralar bağlamaya başladık. Paçavraları ayaklarımıza bağladığımız için o savaşa 'Zâtu'r-Rikâ' gazvesi (=paçavralar savaşı)' ismini verdik."

(Ebû Bürde) Dedi ki: "Ebû Mûsâ, bu hadisi rivayet etti. Ancak sonra bunu rivayet etmekten hoşlanmadı ve: "Bir daha bunu anlatmayacağım." dedi. O, bu sözü ile yaptığı bir şeyi açıklamaktan hoşlanmamış gibiydi.

6602- Buhârî ve Müslim, Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Gatafân arazisinden Nahl denilen yerdeki Zâtu'r-Rikâ' mevkiine geldi. Burada Gatafan kabilesinden bir toplulukla karşılaştı. Çatışma olmadı an-

cak taraflar birbirinden korkmaya başladığı için Peygamber (sav), burada iki rek'at korku namazı kıldırdı."

6603- Ebû Mûsâ'dan nakledilen diğer rivayet:

"Câbir, onlara Peygamber (sav)'in kendilerine, Muhârib ve Sa'lebe gürlerinde namaz kıldırdığını anlatmış."

6604- Buhârî dedi ki:

"Bu (Zâtu'r-Rikâ' savaşı) Hayber'den sonra olmuştur. Zira Ebû Mûsâ (Habeşistan'dan) Hayber'den sonra gelmiştir.

Ebû Hureyre dedi ki: "Ben, Peygamber (sav) ile, korku namazını Necid (yani Zâtu'r-Rikâ') gazvesinde kıldım. Ebû Hureyre de (Medine'ye) Hayber günlerinde gelmiştir."

6605- İbn İshâk (ra)'dan (müsned olarak):

"Peygamber (sav), Benî Mustalik'in kendisi için asker toplayıp hazırlandığını duydu. Onlara karşı çıktı ve onlarla kendi sularak arazilerinde karşılaştı. Yerin adı el-Muraysî' idi. Kadîd mıntıkasından sahile kadar uzanıyordu. Orada çarpıştılar. Mustalikoğulları mağlup oldular. Peygamber (sav)'in eşi Cüveyriye'nin babası olan el-Hâris b. Ebî Dirâr da orada öldürüldü. Peygamber (sav) orada aldığı esirleri müslümanlar arasında paylaştırdı, elde ettiği esirler içinde (eşi) Cüveyriye de vardı."

6606- Buhârî:

"Anlatıldığına göre bu savaş (Mustalik gazvesi), altıncı hicri yılda meydana gelmiştir.

Kimisine göre dördüncü hicrî yılda olmuştur. 'İfk' hâdisesi de bu gazve esnasında meydana gelmiştir."

6607- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in devesinin üstünde doğu yönüne doğru nafile namazını kıldığını Enmâr gazvesinde gördüm."

HUDEYBİYE GAZVESİ

6608- el-Misver b. Mahrame ve Mervân (r.anhum)â'dan:

(O iki râviden) Her biri arkadaşının anlattıklarını doğrulayarak, bazen de münferid olarak rivayet ediyorlar:

"Peygamber (sav) (Hudeybiye yılında Medine'den) çıktı; yolun bir kısmını katettikten sonra şöyle buyurdu:

'Hâlid b. el-Velîd, Kureyş ordusu için, el-Ğamîm'de gözcülük yapmaktadır. Bu yüzden yolun sağından gidin!' Vallahi Hâlid, (müslüman) askerin kaldırdığı toz toprağı görünceye dek onların farkına varmadı.

Atlarını mahmuzlayarak doğru Kureyş'e haber vermeye gitti. Öte yandan Peygamber (sav) yoluna devam etti. Seniyye mevkiine varınca, devesi çöktü. İnsanlar deveye 'Kalk, kalk, yürü!' dedilerse de deve ısrarla kalkmadı. Bu sefer halk 'Kusvâ çöktü kaldı' dediler.

Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Hayır. Kusvâ çöküp kalmadı, çökmek de âdeti değildir. Onu, Fil'i (Mekke'ye girmekten alıkoyan) Zât durdurmuştur.'

Sonra şöyle buyurdu: 'Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki, onların (Mekke'de), Allah'ın hürmetlerinden tazim ettikleri her ne (kutsal) şey varsa kendilerine vereceğim.' Sonra devesini sürdü, deve hemen ayağa sıçradı. Sonra onlardan ayrılıp Hudeybiye'nin en ücra köşesinde Semed adlı kuyunun bulunduğu yerde konakladı.

Kuyunun suyu azdı. İnsanlar ondan avuç avuç su alırlarken bir yandan da susuzluklarını Peygamber (sav)'e bildirdiler. Çok geçmeden kuyunun suyu da bitti. Peygamber (sav), sadağından bir ok çıkardı. Bunu o su deliğine sokmalarını emretti. Bu emri yerine getirilir getirilmez oradan şarıl şarıl su kaynadı ve kana kana içtiler.

Tam o sırada Budeyl b. Verkâ el-Huzaî, Huzâa'dan birkaç kişiyle çıkageldi. Bunlar, Tihâme kabileleri arasında Peygamber (sav)'in sırdaşı idiler (Büdeyl) Şöyle dedi:

'Kâ'b b. Luey ile Âmir b. Luey kabilelerini Hudeybiye'nin su kuyuları başında yanlarında sütlü ve yavrulu develeri olduğu halde gördüm. Bütün arzuları seninle çarpışıp ashâbınla birlikte Beyt-i Şerîf'i tavaf etmekten alıkoymaktır.' Allah Resûlü (sav) şu cevabı verdi:

'Buraya kimse ile harp etmeğe gelmedik. Biz umre yapmaya geldik. Savaşmak Kureyş'in içine işlemiş. Halbuki bu, onlara zarar da verdi. Eğer dilerlerse (onlarla sulh yaparak) kendilerine müddet tanırım. Böylece benimle diğer insanların arasından çekilirler. Eğer ötekilere galip gelirsem, Kureyşliler de dilerlerse onlarla yapacağım sulha girerler. Eğer ben, ötekilere galip gelemezsem (Kureyşliler) rahata kavuşurlar. Eğer Kureyşliler bu teklifime itiraz ederlerse nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, canımın son damlasına kadar ashâbımla birlikte onlarla savaşırım.' Böyle bir durumda Allah'ın Kur'an'da ifade buyurduğu yardım vâdini yerine getireceği kesindi.

Budeyl'in cevabı: 'Gider onlara söylediklerini ulaştırırım.' Sonra gitti Kureyşlilerin yanına varıp şöyle dedi: 'Size o adamın yanından geliyoruz; isterseniz dediklerini size anlatalım.' Alçaklarından birisi: 'O'ndan bize bir şey haber vermenize ihtiyacımız yoktur' derken, içlerinden aklı erenlerden biri şöyle dedi: 'Söyle bakalım ne dedi?'

'O şöyle şöyle dedi' diyerek söylediklerini anlattı. Bunun üzerine Urve b. Mes'ûd ayağa fırladı ve şöyle dedi:

'Ey topluluk! Sizler baba değil misiniz?'

'Evet.'

'Siz çocuk değil misiniz?'

'Evet.'

'Beni herhangi bir suç ve ihanetle suçluyor musunuz?'

'Hayır.'

'Bilmiyor musunuz ben Ukaz halkını, haydi (Kureyş'e yardıma) gidelim diye çağırdım, gelmediler, bana da başkaldırınca, hanımımı, çocuklarımı ve sözümü dinleyenleri alıp size getirdim. Bunu da biliyorsunuz, değil mi?'

'Evet' dediler. Ondan sonra şöyle devam etti:

'Bu adam size bir anlaşma teklif ediyor. Onu kabul edin! Bırakın beni de (anlaşmak için) yanına varayım!'

'Peki öyleyse git ve konuş!' dediler.

(Urve) Hemen gidip Peygamber (sav)'le konuştu. Peygamber (sav), ona da aynen Büdeyl'e söylediklerini söyleyip, ("bir anlaşma kabul etmezlerse, Kureyş ile ölünceye kadar savaşırım" buyurunca) Urve b. Mes'ûd şöyle dedi:

'Ey Muhammed, sen halkının kökünü kurutursan, bugüne kadar senden önce Arabın kökünü kurutan başka birini duydun mu?' Eğer durum aksi olursa Kureyş seninle savaşa kalkıştığı zaman vallahi yanından kaçacak ve seni yalnız başına bırakacak kimseler görmekteyim.' Bunun üzerine Ebû Bekr: 'Sen git Lât'ın tenasül uzvunu yala! Hiç O'nu yalnız bırakır mıyız?'

'Kim bu adam?' diye sorunca, Ebû Bekr olduğunu söylediler. Bunun üzerine ona şöyle dedi: 'Senin bana ödenecek bir iyiliğin olmasaydı, bu sözüne cevap verirdim.'

Sonra tekrar Peygamber (sav)'e dönüp konuşmaya başladı. Konuşurken sakalın-

dan tutuyordu. Muğîre b. Şu'be de elinde kılıç, başında miğfer olduğu halde Peygamber (sav)'in başında dikiliyordu.

(Urve) Peygamber (sav)'in sakalına elini her uzattıkça, o da kılıcın ucu ile (Urve'nin) eline vurup 'Çek elini Allah Resûlü (sav)'in sakalından!" diye ikaz ediyordu. Urve başını kaldırıp 'Kim bu adam?' diye sordu:

'el-Muğîre b. Şu'be'dir' dediler. Bunun üzerine ona şöyle dedi: 'Ey zalim! Halâ senin (geçmişteki) ihanetini ödemekle meşgul değil miyim?'

el-Muğîre, cahiliye devrinde bir grup insanla yol arkadaşlığı yapmış, sonra onları öldürüp mallarını almıştı. Sonra da (Peygamber'e) gelip müslüman olmuştu. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurmuştu: 'İslâm'ına gelince onu kabul ederim, malını ise (ihanet malı olduğu için) kabul etmiyorum.' Urve bir yandan da Allah Resûlü (sav)'in ashâbını göz ucuyla gözetliyor ve onların O'na karşı davranışlarını inceliyordu. Sonra Kureyş'e dönüp şunları anlattı:

'Arkadaşlar! Ben çok kralları; Kayser'i, Kisra ve Necâşî'yi gördüm. Onlara halkları, Muhammed ashâbının Muhammed'e gösterdikleri saygıyı göstermiyorlar. Bir sümkürse ve sümkürüğü bir adamın eline düşse hemen onu yüzüne sürüyor. Bir emir verse, herkes emrini yerine getirmek için âdeta yarış halinde. Abdest aldığı zaman onun abdest suyundan kapmak için nerdeyse birbirlerini öldürecek derecede kavga ediyorlar. Konuştuğu zaman, başlarını eğip sükûnetle dinliyorlar. Saygılarından dolayı kimse O'nun yüzüne dikkatle bakamıyor. O size makul bir teklif sunuyor, kabul edin!'

Kinâneoğullarından bir adam kalkıp 'Bir de ben gideyim' dedi.

'Bir de sen git, O'nunla görüş bakalım' dediler. Peygamber (sav) ve ashâbının yanına varınca, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Bu, kurbanlık develere saygı duyan bir milletten falan kimsedir. Onun için önüne develeri çıkarın.'

İnsanlar da onu develerle, bir yandan telbiye getirerek karşıladılar. Bunu gören adam kendini şöyle demekten alamadı: '**Sübhanallah!** Bunlar, Beyt-i Şerif'ten menedilmemelidir.'

Arkadaşlarına döndüğünde şöyle dedi: "(Kurbanlık) develerine takılar takarak süslemişler, niyetleri kötü değil. Böyle bir kavim Beyt-i Şerif'ten menedilmemeli. Benim kanaatım budur.' Bunun üzerine Mikraz b. Hafs adında bir adam ayağa kalkıp: 'Bir de ben gidip göreyim' dedi.

'Haydi git sen de gör ve konuş!' dediler.

Gidip Peygamber (sav) ve ashabını gördüğünde, Peygamber (sav) şöyle dedi: "İşte bu adam Mikraz b. Hafs'dır, ahlaksızın tekidir.' Peygamber (sav) ile konuşmaya başladı. O konuşurken Süheyl b. Amr çıkageldi.

Peygamber (sav) onu görünce: 'İşte şimdi işiniz kolaylaştı' dedi.

Süheyl'in cevabı: "Gel aramızda bir anlaşma yazalım.' Bunun üzerine Peygamber (sav) bir kâtip çağırdı ve şöyle dedi: 'Haydi önce **Bismillahir Rahmanir Rahîm'** yaz!' Süheyl: 'er-Rahman ne demek? Vallahi ben O'nun ne olduğunu bilmiyorum. Eskiden yazıldığı gibi: 'Bismikellahumme' diye yaz!' dedi. Müslümanlar itiraz ettiler: 'Vallahi BismillahirRahmanirRahîm'den başkasını yazmayız!' dediler. Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Haydi Bismikellahumme, yaz! Sonra devam et: 'İşte bu, Allah Resûlü Muhammed'in anlaşmasıdır.' buyurdu. Süheyl gene itiraz etti ve şöyle dedi: 'Biz senin Allah'ın Resûlü olduğunu kabul etseydik, seni ne Beyt'ten meneder, ne de seninle çarpışırdık. 'Abdullah'ın oğlu Muhammed' diye yaz!' Peygamber (sav) buyurdu ki: 'Beni yalanlasanız da Vallahi ben Allah'ın Resûlüyüm, zararı yok, Abdullah'ın oğlu Muhammed' diye yaz!'

Zührî dedi ki: Onlara bu kolaylığı göstermiştir. Çünkü O şöyle buyurmuştu: 'Allah'ın emirlerine aykırı olmayan herhangi bir teklifi benden isterlerse mutlaka kabul ederim.'

(Şartları şunlardı): Peygamber (sav) buyurdu:

'Bizi serbest bırakmanız, böylece Beyt-i Şerif'i tavaf etmemiz.'

Süheyl:

'Bu yıl sıkıntı içindeyiz; gelecek yıl olsun. Çünkü bu yıl kabul edersek Arablar bunu mecburiyetten kabul ettiğimizi sanırlar.'

Gene Süheyl (şu şartı öne sürdü):

'Senin dininde olan bir adam bizden size giderse, mutlaka onu geri çevireceğinize.'

Müslümanlar:

'**Sübhanallah**! Müslüman olarak bize gelen bir adam müşriklere nasıl geri çevrilir?' diye itiraz ettiler.

Tam o sırada, Ebû Cendel b. Süheyl b. Amr zincirlerine vurulu halde Mekke'nin aşağılarından hapsedildiği yerden (kurtulmuş olarak) geldi ve kendisini müslümanların arasına attı (sığındı). Süheyl şöyle dedi:

'İşte ey Muhammed! Anlaşmamıza göre bunu bana geri vermelisin.'

Peygamber (sav) 'Daha anlaşmayı bitirmedik ki?' buyurunca (Süheyl'in) cevabı:

'Öyleyse vallahi seninle hiçbir şey üzerinde barış yapmam."

Peygamber (sav) dedi ki: "Onu benim için kabul et!'

'Hayır kabul etmem.'

'Evet, kabul edeceksin.'

'Etmem' dedi. Bunun üzerine Mükriz b. Hafs dedi ki:

'Onu senin için kabul ettik.' Ebû Cendel de şöyle dedi: 'Ey müslümanlar topluluğu, Müslüman olarak geldim, tekrar müşriklere geri teslim ediliyorum. Başıma gelenleri görmüyor musunuz?' Hakikaten o (Ebû Cendel), Allah uğrunda çok çetin azap ve işkencelere maruz kalmıştı.

(Hz.) Ömer diyor ki: (Bu manzara karşısında) hemen Peygamber (sav)'e giderek: 'Sen Allah'ın hak peygamberi değil misin?' dedim.

'Evet' buyurdu.

'Peki biz hak üzere, düşmanlarımız da bâtıl üzere değiller mi?'

'Evet.'

'Öyleyse dinimizde neden taviz veriyoruz?'

'Ben Allah'ın Resûlüyüm. (Bu anlaşmayı imzalamakla) O'na asla asi gelmem. O bana yardım edicidir' buyurdu.

'Beyt'e gelip tavaf edeceğiz, diye anlatan sen değil miydin?'

'Evet, ama onu bu yıl tavaf edeceğimizi söyledim mi'

'Hayır' dedim. 'Sen mutlaka onu tavaf edeceksin' buyurdu. Daha sonra Ebû Bekr (ra)'a vardım ve dedim ki:

'Ey Ebû Bekr! Bu, Allah'ın hak peygamberi değil midir?'

'Evet.'

'Peki, biz hak üzere, düşmanlarımız da bâtıl üzere değiller mi?'

'Evet.'

'Öyleyse neden dinimizden ödün veriyoruz?'

'Be hey adam! O, Allah'ın hak peygamberidir. O, asla Rabbine âsi gelmez. Rabbi mutlaka O'na yardım eder. Sen O'nun dediğini yap! O, Vallahi hak üzeredir.'

'O, Beyt'i tavaf edeceğimizi bize söylememiş miydi?'

'Evet ama sana bu yıl olacağını söylemiş miydi?'

'Hayır.'

'Şüphesiz sen oraya gidecek ve tavaf edeceksin' dedi.

Ömer: 'Bu itirazlarımdan dolayı daha sonra kefâret olması için bir çok iyi şey yapmışımdır.'

Antlaşma imzalandıktan sonra, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Haydi kalkın kurbanlarınızı kesin, sonra da tıraş olun!'

Bu emri üç kere tekrarladığı halde hiç kimse kalkmadı. Kimse kalkmayınca, hemen Ümmü Seleme'nin yanına girdi, durumu ona anlattı. Ümmü Seleme: 'Sen onların bunu (söylediklerini) yapmalarını istiyor musun?' dedi ve şunu ilâve etti: 'Öyleyse dışarıya çık, hiç kimseyle konuşmadan kurbanını kes ve tıraşını ol!' Sonra dışarıya çıktı kurbanını kesti ve bir berber çağırtıp tıraş oldu. Bunu görünce hemen kalktılar. Kurban kesip birbirlerini tıraş etmeye başladılar hatta bu hususdaki acele davranmaları sebebiyle neredeyse (yanlışlıkla) birbirlerini yaralayacaklardı.

Ondan sonra (Mekke müşriklerinden koşarak mü'min kadınlar geldi. Bunun üzerine Allah, (onların iade edilmemesi meyanında) şu âyeti indirdi:

'Ey inananlar! İnanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse, onları deneyin. Hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mü'min kadınlar olduklarını anlarsanız, kâfirlere iade etmeyin! Bu kadınlar, o kâfirlere helâl değildir, onlar da bunlara helâl olmazlar. Kâfirlerin bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenize bir engel yoktur." (Mümtehine, 60/10)

Ömer, müşrikken (Cahiliyede) evlenmiş olduğu iki kadınını boşadı. Birini Ebû Süfyân'ın oğlu Muâviye nikâhladı. Diğeriyle ise Safvan b. Ümeyye evlendi.

Sonra Peygamber (sav) Medine'ye döndü. Kureyş'ten Ebû Basîr adlı bir adam müslüman olarak ona sığındı. Ardından onu geri almak için (müşrikler) iki kişi gönderdiler.

'Yaptığımız anlaşmaya göre bu adamı bize geri vereceksin' dediler. O da onlara onu (Ebû Basîr'i) teslim etti. Beraberce geri döndüler. Zû'l-Huleyfe'ye vardıklarında yemek yemek için oturdular. Hurma yemeğe başladılar. Ebû Basîr iki adamdan birine dedi ki: 'Senin kılıcın çok hoşuma gitti.' Öbürü kılıcını çıkardı. Adam dedi ki: 'Hakikaten bu çok güzeldir, defalarca denedim.' Ebû Basîr: 'Göster de bakayım' dedi. Adam gösterince hemen kılıcı elinden alıp ona bir darbe indirdi, adam cansız yere düştü. Öteki kaçarak Medine'ye geldi. Koşarak mescide girdi Hz. Peygamber onun telaşla koşup geldiğini görünce: "Bu adam bir korku atlatmış" buyurdu. Adam Hz. Peygamber'e yaklaşınca şöyle dedi: 'Vallahi arkadaşım öldürüldü ben de öldürülecektim.' Çok geçmeden Ebû Basîr de geldi ve şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Sen verdiğin sözü yerine getirdin. Allah'a karşı olan sorumluluğun da yerine getirilmiş oldu. Sen beni onlara geri verdin, sonra Allah beni onların elinden kurtardı.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Yazık anasına! Bu adam savaşı yeniden alevlendirecek. Biri onu yakalasa!'

Bu sözü duyunca, tekrar onlara geri gönderileceğini anladı. Oradan çıkıp deniz kenarına gitti. O arada Ebû Cendel b. Amr da müşriklerin elinden kurtulmuştu. O da hemen Ebû Basîr'e katıldı, müşriklerin elinden müslüman olup kurtulan kim varsa hepsi gelip Ebû Basîr'e katıldılar, böylece orada ufacık bir toplum meydana geldi. Ondan sonra Şam'a çıkan Kureyş kervanını duydukları ve gördükleri zaman, hemen yollarını kesip adamlarını öldürüp mallarını da almaya başladılar.

Bunun üzerine Kureyş, Peygamber (sav)'e yemin billah edip aralarındaki akrabalığı da öne sürerek 'Artık bizden size

kim giderse ona ilişilmeyecek; o güven içinde olacak' diye and verdiler. Allah Resûlü (sav) de onlara bunu kabul ettiklerine dair haber saldı.

Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan alıkoyan O'dur...' 'Cahiliye taassubu'na** kadar (Fetih, 48/24). Müşriklerin cahiliye taassubu, onun Allah Resûlü olduğunu ve 'Bismillahir-rahmanirrahim'i kabul etmemeleri ve müslümanları Beyt'in arasına girip (umre yapmalarına) mâni olmalarıydı.

6609- Onun rivayetlerinden birisi de şudur:

"Ukbe b. Ebî Muayt'ın kızı Ümmü Gülsüm, Peygamber (sav)'e kaçıp gelenlerdendi. Evlilik çağını çoktan geçmiş ve henüz evlenmemiş bir kızdı. Ailesi gelip onu Peygamber (sav)'den geri istediler. Ancak Peygamber (sav), onu (inen âyetin hükmünce) geri vermedi."

6610- Rivayetlerinden birisi de şöyledir:

"Peygamber (sav), bin kişiye yakın insanla (umre için yola) çıktı. Zû'l-Huleyfe'ye varınca kurbanını süsledi, ona takılar taktı. Kurbanlık nişânesi olarak hörgücüne çizik attı. Oradan umreye niyet edip ihrama büründü. Huzâa'dan bir gözcüyü de keşif için gönderdi. Gözcünün peşinden kendisi de maiyetiyle yürüdü. Gadîr el-Eştât denilen yere varınca gözcü geri geldi ve durumu ona şöyle bildirdi:

'Kureyş seninle savaşmak için epey asker toplamış, Ahâbîş denilen topluluğu da yanlarına katmış. Seninle savaşacaklar, seni Mekke'ye sokmayacaklar. Beyti Şerif'i tavaf etmeni engelleyecekler.' Bunun üzerine Peygamber (sav) (İstişâre amacıyla sahabeyi toplayıp onlara) şöyle buyurdu:

'Ne dersiniz, bizi Ka'beyi ziyaretten menetmek isteyen şu müşriklerin çoluk çocukları üzerine hücum edip perişan edelim mi? Eğer müşrikler bize karşı gelirlerse, (onlarla savaşırız). Allah, müşriklerin bir gözünü kesmiştir (yani casusumuzu onların gözünden korumuştur). Aksi durumda onları öyle baskına uğramış oldukları halde bırakırız.'

Ebû Bekr şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Sen kimse ile savaşmak için değil Allah'ın Evini kasdederek, yola çıktın. Doğruca, Beyt-i Şerif'e yönel! Kim bizi bundan alıkoymaya kalkışırsa onunla savaşırız.' Bunun üzerine 'Allah'ın adıyla haydi yürüyün!' buyurdu."

6611- Onun rivayetlerdendir:

"Onlar (Hudeybiye'de) on yıllık barış imzaladılar. Bu süre zarfında herkes güven içinde olacak, kimse kimseye karışmayacak. Bu müddet zarfında ne kılıç çekme olacaktı, ne de ihanet."

6612- Rezîn şu lafzı ekledi:

"Bunu nasıl yazalım?" Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: "Evet, kim bizden onlara giderse Allah onu uzaklaştırsın. Onlardan kim kaçarak bize gelirse onu geri çeviririz. Sonra da Allah ona bir kurtuluş yolu ihsan eder."

6613- Bir başka rivayette (Rezîn) Şunu da ekledi:

Ömer dedi ki: "Babasına vurması için eline kılıç verdim. Ama ona kıyamadı. Peygamber (sav) bunu anladı ve şöyle buyurdu: "Ömer! Kim bilir belki o, Allah yolunda senin de memnun olacağın bir makama sahip olacaktır'."

6614- Tirmizî, Ali (ra)'dan:

"Süheyl b. Amr ile müşriklerden bir kısım insanlar şöyle dediler: 'Ey Allah Resûlü!

Çocuklarımızdan, kardeşlerimizden ve kölelerimizden bazıları kaçıp sana geldiler. Onların din hususunda en ufak bir bilgileri yoktur. Sırf mallarımızdan ve topraklarımızdan (işten) firar etmek için sana geldiler, bu nedenle onları bize geri ver! Eğer onların dinde bilgileri yoksa onlara birşeyler öğretiriz.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Kureyş topluluğu! Ya bundan (kötü davranışlardan) vazgeçersiniz, ya da din hususunda Allah boyunlarınıza kılıç vuracak birini gönderir. Allah, onların (bilgisiz oldukları iddia edilenlerin) kalplerini iman üzerinde imtihan etmiştir.'

'Kimdir o ey Allah Resûlü?' diye sordular. Ebû Bekr ile Ömer:

'Ey Allah Resûlü! O kimdir?'

'Pabuç tamir eden kişi" buyurdu. O anda pabucunu Ali'ye tamir etmesi için vermişti. Sonra Ali bize dönüp şöyle dedi: Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştu:

'Kim benim hakkımda kasıtlı olarak yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın.'

6615- Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:

"Şecere günü insanların Allah Resûlü (sav)'e biat ettiklerini gördüm. O ağacın dallarından birini O'nun başına tutuyordum. Biz bindörtyüz kişi, O'na ölüm üzerine değil, kaçmamak üzere biat ettik."

6616- Târık b. Abdirrahman'dan:

"Hacceetmek üzere yola çıktım. Namaz kılan bir topluluk görüp dedim ki:

'Bu mescid nedir?' Şöyle dediler: 'Bu, Peygamber (sav)'e Rıdvan biatının yapılmış olduğu ağac(ın bulunduğu yerdir) mesciddir.' Gelip bu durumu İbnü'l-Müseyyeb'e bildirdim; şöyle dedi: 'Babam da o ağacın altında biat edenlerdendi.' Ertesi yıl yine hac yolculuğuna çıktığımızda onu (ağacın yerini) unuttuk, göremedik, bulamadık.' Saîd dedi ki:

"Muhammed (sav)'in ashâbı onu (ağacı) bilemediler de, siz mi bildiniz? Siz daha mı bilgilisiniz?'"

6617- Câbir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ağacın altında biat edenlerden hiç kimse cehenneme giremeyecektir."

6618- Onun (Tirmizî'nin) diğer rivayeti:

"Kırmızı erkek devenin sahibi dışında ağacın altında biat edenlerin tümü cennete girecektir."

6619- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"O, Hudeybiye'ye gelip herkesten önce Peygamber (sav)'e biat etti. Sonra insanların ortasında kalınca, Allah Resûlü (sav) şöyle dedi: 'Ey Seleme, biat et!'

'Ey Allah Resûlü! Sana ilk ben biat ettim.'

Devamla anlatıyor: Ayrılırken beni silahsız olarak görmüştü. Bu nedenle bana sığır derisinden yapılmış bir kalkan verdi. Sonuncusu da gelince bana dedi ki:

'Ey Seleme, bana biat etmeyecek misin?'

Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Topluluğun başında ve ortasında sana biat ettim.'

Dedi ki: Üçüncü kez de O'na biat ettim. Sonra bana hitaben:

'Ey Seleme! Sana verdiğim sığır derisinden yapılmış kalkan nerede?' buyurdu.

'Ey Allah Resûlü! Bana amcam uğradı, silahsızdı ben de ona verdim' dedim.

Peygamber (sav) güldü ve şöyle buyurdu: 'Sen vaktin birinde şöyle söyleyen gibisin:

"Allahım! Bana kendi nefsimden daha sevimli bir sevgili ihsan et!"'

Sonra müşrikler barış yapmak üzere bize elçi gönderdiler. Ve barış yaptık. Ben, Tal-

ha b. Ubeydillah'ın hizmetçisi idim; atını sular, bakar ve ona hizmet ederdim. Onun yemeğinden yerdim. Müşriklerle barış yapıldıktan sonra bir ağacın altına yattım, müşriklerden dört kişi geldi ve Peygamber (sav) hakkında ileri geri konuştular. Onlara kızdım ve başka bir ağacın altına gittim. Daha sonra silahlarını asıp yattılar. O esnada biri şöyle seslendi: 'Ey Muhâcirler nerdesiniz? İbn Züneym öldürüldü.' Hemen silahımı kuşandım ve onların (ağacın altındakilerin) yanına vardım. Kılıçlarını aldım; sonra onlara şöyle dedim: 'Muhammed (sav)'in yüzünü şerefli kılan Allah'a yemin ederim ki başını kaldıranın boynunu vururum!' Sonra onları önüme katıp doğru Peygamber (sav)'e getirdim. Sonra amcam atına binmiş bir halde Kureyş'li Abelât oğullarından Mükriz adında birini yetmiş müşrikle birlikte önüne katmış getirdi.

Allah Resûlü (sav) onları gördü ve şöyle buyurdu: 'Onları bırakın! Fücurun başlangıcı onların olsun, sonu da!' Sonra onları bağışladı. Bunun üzerine **'Ellerinizi onlardan alıkoyan O'dur'** meâlindeki âyet (Fetih, 48/24) indi.

Medine'ye dönmek üzere yola koyulduk. Nihayet Lihyân oğulları ile aramızda bir dağ bulunan bir yerde konakladık. Allah Resûlü (sav) gözcü olarak o dağa tırmanacak kimsenin günahlarının bağışlanmasını (Allah'tan) diledi. Bunun üzerine o gece iki ya da üç kere o dağa gözcü olarak tırmandım.

Sonra Medine'ye geldik, Allah Resûlü (sav) yük devesini kölesi Rabah'la gönderdi. Ben de onun maiyetinde Talha b. Ubeydillah'ın atı ile çıkmıştım.

Sabah olunca, Abdurrahman el-Fezârî Peygamber (sav)'in develerine hücum etmiş hepsini alıp götürmüş. Üstelik çobanını da öldürmüş. Dedim ki:

'Ey Rabah! Bu atı al, Talha'ya ulaştır! Peygamber (sav)'e de durumu bildir!'

Sonra bir tepeye çıkıp Medine'ye dönerek üç kere 'Ne kötü bir sabah!' diye seslendim.

Sonra düşmanın izini takip ederek, yola çıktım. Onlara ok atıyor bir yandan da şunları mırıldanıyordum:

'Ben el-Ekva'nın oğluyum! Bugün alçakların (ceza) günüdür.'

Sonra onlardan bir adama yetiştim ve bir ok attım semerine isabet etti, okun sapı omuzuna erişti. Şöyle dedim: 'Al sana! Ben el-Ekva'ın oğluyum. Bugün, alçakların (ceza) günüdür.'

Vallahi onları devamlı olarak ok yağdırıyor, yaralıyordum.

Bana bir süvari yöneldiği zaman, hemen bir ağacın dibine oturup siper alıyor, hayvanını vuruyordum. Hatta dağ onlara dar gelip de kuytulara sığındıkları zaman tırmanıp üzerlerine taş yağdırıyordum. Onları böyle devamlı olarak takip ettim. Peygamber (sav)'in devesi dahil ne kadar deve elime geçirdimse arkama almaya başlamıştım. Gene okumu atmaya devam ettim. Yüklerini hafifletmek için belki otuzdan fazla elbise ve otuz da mızrak bıraktılar. Ne attılarsa onlara bir işaret koyuyordum ki Allah Resûlü (sav) ile ashâbına bir işaret olsun.

Bir tepede sıkışınca, onların yanına Bedr el-Fezârî'nin falanca oğlu geldi. Kuşluk kahvaltısı yapmak için oturdular, konuşuyorlardı. Ben de bir höyüğün tepesine oturmuştum.

el-Fezârî dedi ki: 'Nedir bu gördüklerim?'

'Bununla başımız belada. Sabahın erken saatinden beri durmadan bize ok atıyor. Neyimiz varsa hepsini elimizden aldı' dediler. O da şöyle dedi: 'Haydi içinizden dört kişi yukarıya çıkıp (onunla konuşsun).' Hemen çıkıp yanıma geldiler ve bana konuşma fırsatı verdiklerinde şöyle dedim:

'Beni tanıyor musunuz?'

'Hayır; sen kimsin?'

'Ben Seleme b. el-Ekva'ım. Muhammed (sav)'in yüzünü şerefli kılan Allah'a yemin ederim ki, sizden kimi istersem ve kimin ardından düşersem onu mutlaka yakalarım. Sizden kimse beni yakalayamaz' dedim. Biri şöyle dedi: 'Ben bunu tanıyorum.'

Sonra dönüp gittiler. Henüz yerimden ayrılmadan Peygamber (sav)'in süvarilerinin ağaç aralarından geldiklerini gördüm. Onlardan ilk gelen el-Ahram el-Esedî idi. Sonra onu Ebû Katâde ile el-Mikdâd b. el-Esved takip ettiler. Sonra el-Ahram'ın dizginlerinden tuttum; bu sırada (kâfirler) arkalarını dönüp kaçtılar. Dedim ki:

'Ey Ahram! Peygamber (sav) ile ashâbı buraya yetişinceye dek onlardan (kâfirlerden) uzak dur, yolunu kesmesinler.' Şu cevabı verdi:

'Ey Seleme! Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsan ne olur beni şehitlikten alıkoyma!' Bunun üzerine onu bıraktım. Abdurrahman (el-Fezârî) ile karşı karşıya geldiler. Abdurrahman'ın atını öldürdü. Ama Abdurrahman ona bir darbe indirip öldürdü. Ve tekrar (Ahram'ın) atına bindi. Kaçarken, Ebû Katâde ona yetişip yaraladı ve öldürdü.

Muhammed (sav)'in yüzünü mükerrem kılan Allah'a yemin ederim ki, yaya olarak koşarak onların peşine düştüm. O kadar hızlı gidiyordum ki arkamda ne Peygamber (sav)'in ashâbını, ne de kaldırdıkları tozu görebiliyordum.

Nihayet güneş batmadan su içmek için içinde su bulunan 'Zû Karad' adında bir vadiye indiler. Çok susamışlardı. Peşlerinden koştuğumu görünce, bir damla bile içmeden gittiler ve sarp bir tepeye çıkmaya çalıştılar. Bu arada onlardan birine yetiştim omuzunu hedefleyerek bir ok attım ve şöyle dedim: 'Al sana! 'Ben İbnü'l-Ekva'ım. Bugün, alçakların (cezalandırılma) günüdür.' Dedi ki:

'Hay anasız kalasıca! Şu sabahki Ekvâ mı?'

'Evet ey nefsinin düşmanı, sabahki Ekvâ!' dedim.

Dağ yoluna iki at bıraktılar, onları alıp Peygamber (sav)'e götürdüm. (Amcam) Âmir bana yetişti, içinde sulandırılmış süt bulunan bir tulum ile içinde su bulunan bir tulum getirdi. Abdest aldım, içtim. Sonra onları (müşrikleri) kovmuş olduğum suyun başında oturan Peygamber (sav)'e geldim. Baktım ki, deveyi, (müşriklerin) ellerinden kurtardığım her şeyi, her mızrak ve elbiseyi almış toplamış.

Bilâl o develerden bir tanesini kesmiş, Peygamber (sav)'e onun ciğer ve hörgücünü kızartıyordu.

Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü, bırak beni de askerlerden yüz kişi seçeyim, düşmanın ardına düşüp onlardan öldürmedik hiçbir ulak bırakmayalım.'

Bunun üzerine Peygamber (sav) güldü ve şöyle buyurdu: 'Ne dersin, bunu yapabilir misin?'

'Evet. Seni mübârek kılan Allah'a yemin olsun ki yaparım' dedim.

'Şüphesiz şimdi onlara Gatafân topraklarında ziyafet verilmektedir.' buyurdu.

Daha sonra Gatafân'dan bir adam geldi. 'Onlara (müşriklere) falan kişi bir deve kesmişti, derisini yüzer yüzmez bir toz bulutu gördüler ve hemen 'düşman geliyor' diyerek, bırakıp kaçtılar' dedi. Sabah Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Bugün süvarilerimizin en iyisi Ebû Katâde'dir. Piyadelerimizin en iyisi ise Seleme'dir.' Sonra Peygamber (sav) bana biri piyade, öbürü süvari hissesi olarak iki hisse verdi. Sonra devesi el-Adbâ'nın üstünde beni terkisine alıp Medine'ye dönmek üzere yola koyulduk.

Biz Medine'ye doğru yürürken, Ensâr'dan bir adam: 'Var mı koşu yapacak? Var mı Medine'ye kadar koşu yapacak?' diyordu. Bunu bir kaç kez tekrarlayınca, dedim ki: 'Sen hiç bir iyiye ikram etmez, hiçbir şerefliyi saymaz mısın?' Şu cevabı verdi: Allah Resûlü dışında ne bir iyiye kıymet veririm, ne de şerefliyi sayarım.'

Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Bana müsaade et de şu adamla bir yarış yapayım.'

'İstersen yap!' buyurdu.

Adama: 'Geliyorum' dedim. Ayağımı ayarlayarak sıçrayıp koştum. Nefesim tükenmesin diye bir ya da iki bayırda kendimi tuttum (dinlendim). Sonra yine onun peşinden koştum. Yine bir iki bayırda dinlendim. Sonunda ona yetişmek ve omuzları arasına dokunmak için hızlandım ve:

'Seni geçtim, vallahi' dedim.

'Biliyorum' dedi. Sonuçta Medine'ye ondan önce vardım.

Vallahi, orada ancak üç gün kaldık, sonra Peygamber (sav) ile Hayber'e gittik. Amcam askerler içinde şunu okudu:

'Allah olmasaydı, ne hidayete erer, ne zekat verir, ne de namaz kılabilirdik. Biz Senin lütfundan müstağni değiliz. Düşmanla karşılaştığımız zaman ayaklarımızı kaydırma (sabır ver) Üzerimize sekine indir!"

Allah Resûlü (sav): 'Bu kimdir?' diye sordu.

'Âmir" dedim.

'Rabbin seni bağışlasın!' dedi.

Allah Resûlü (sav), kimin için özellikle mağfiret dilediyse mutlaka şehit düşmüştür.

Ömer seslendi: 'Ey Allah Resûlü! Âmir'le bizi faydalandırsan.'

Hayber'e varınca, kralları Merhab çıkıp kılıcını çekti ve şöyle dedi:

'Hayber benim kim olduğumu biliyor; savaş başladığında, ben silahı tamam, deneyimli bir kahraman oluverirm.'

Karşısına hemen amcam Âmir çıktı ve şöyle nara attı:

'Hayber beni de tanır; ben Âmir'im. Silahı tamam, yiğit kahramanım.'

Derken karşılıklı birer darbe indirdiler. Merhab'ın kılıcı Âmir'in kalkanını parçaladı. Âmir kılıcıyla ona alttan vurmaya çalışırken kılıcı kayıp kendi can damarına isabet etti ve cansız olarak yere düşüp şehit oldu.

Bir ara çıkıp baktım, (ashâbdan) bazılarının şöyle dediğini duydum: 'Âmir'in ameli boşa gitti, çünkü kendisini öldürdü.' Bunu duyunca ağlayarak Allah Resûlü (sav)'e koştum; 'İnsanlar Âmir'in ameli boşa gitti, çünkü o kendisini öldürdü' diyorlar.

'Kim dedi bunu?' diye sordu.

'Ashabından bazıları.'

'Bunu söyleyen yalan söylemiştir. Tam aksine, onun için iki ecir vardır' buyurdu.

Sonra beni gözleri ağrıyan Ali'ye gönderdi. Ve şöyle buyurdu: 'Bugün sancağı öyle bir adama vereceğim ki, o, Allah'ı ve Resûlü'nü sever, Allah ve Resûlü de onu severler.' Hemen Ali'ye gittim, onu alıp Allah Resûlü (sav)'e getirdim. Onun gözüne mübârek tükürüğünü sürerek okudu, hemen iyileşti, hiç bir ağrısı kalmadı.

Merhab, yine düello maksadıyla çıkıp şöyle bir nara attı:

'Ben Merhab'ım.' (Daha sonra söylediklerini tekrarladı.)

Ali de karşısına çıkıp şöyle nara attı: 'Ben o kimseyim ki annem bana 'Haydar' (arslan) ismini koymuştur. Ormandaki korku saçan arslan gibiyim.

Düşmanlara küçük ölçekle Sendera kilesi ölçerim.' (Yani sanıldığından daha kolay bir şekilde düşman tepelerim.)

Bunu der demez Merhab'ın başına bir darbe vurdu ve onu cansız yere serdi. Hayber'in fethi onun sayesinde olmuştu."

ZÛ KARAD, HAYBER GAZVELERİ VE UMRETU'L-KADÂ
(Hudeybiye antlaşması hükmünce yapılan umre)

6620- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Sabah ezanı okunmadan yola çıktım. Peygamber (sav)'in sağmal develeri Zû Karade'de otluyordu.

Abdurrahman b. Avf'ın bir hizmetçisi bana rastladı. Dedi ki: 'Peygamber (sav)'in devesini almışlar (çalmışlar).'

'Kim?'

'Gatafân (kabilesi)' dedi.

Medine'nin iki taşlık yakasının duyacağı bir sesle üç kere: 'Yetişin, ne kötü bir sabah!' diye bağırdım. Sonra hızla ileriye doğru atıldım. Hırsızlara su içmeye hazırlanırlarken yetiştim. İyi bir atıcı olduğum için ha bire ok atıyordum. Bir yandan da şöyle diyordum:

'Ben el-Ekva'nın oğluyum. Bugün alçakların günüdür.'

Böyle kısa vezinli şiirler terennüm edip durdum. Sonunda Peygamber (sav)'in sağmal develerini onların elinden kurtardım, üstelik otuz tane de elbise ele geçirdim.

Peygamber (sav) insanlarla beraber gelince O'na şöyle dedim:

'Ey Allah Resûlü! Düşmanı susuz oldukları halde su içmelerine fırsat vermeden kaçırdım. Peşlerine adam gönder!'

Şöyle buyurdu: 'Ey el-Ekva'nın oğlu! İstediğini elde etmişsin. Artık merhametli davran!'

Sonra beni de devesinin terkisine alarak hep birlikte Medine'ye döndük."

6621- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile (Hayber'e) çıktık. Geceleyin Hayber'e vardık.

Bir adam (amcam), Âmir b. el-Ekva'ya dedi ki:

'Şiirlerinden bize bir şeyler okumaz mısın?' Âmir şâir idi. Halka şunları okudu:

'Allahım eğer sen olmasaydın biz ne hidayete erebilirdik, ne de zekât verip, namaz kılabilirdik. Sana feda olsun canımız, hayatta olduğumuz müddetçe günahlarımızı bağışla! Düşmanla karşılaştığımızda ayaklarımızı kaydırma ve üzerimize sekîne indir! Şüphesiz bizler savaş için davet olunduğumuzda direniriz. Düşmanlar da haykırarak (orduları bize hücuma) davet etmişler.'

Allah Resûlü (sav) sordu:

'Kimdi bu güzel sözleri okuyan?'

'Âmir' dediler.

'Allah onu esirgesin!' diye dua etti. Bir adam dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Cenneti haketti. Bu hususta bizi de yararlandırsaydın olmaz mıydı?'

Sonunda Hayber'e geldik, kuşatmaya başladık. (Muhasara uzun sürdüğü için) acıktık. Sonra Allah onlara oranın fethini müyesser kıldı."

İlgili hadisi (yukardaki gibi) zikretti. Onda ayrıca şöyle geçmektedir.

"İki parmağını bir araya getirerek şöyle buyurdu:

'Âmir için iki ecir vardır, çünkü o hem câhid (gayretli), hem de mücahiddir (Allah yolunda gazi olmuştur). Yeryüzünde yürüyen Araplar içinde onun gibisi az bulunur."

6622- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hayber gazası için çıkmıştı. Hayber'in yanıbaşında sabah namazını henüz karanlıkta kıldık. Devesine bindi. Ebû Talha da bindi ve beni de terkisine aldı.

Peygamber (sav) Hayber'in sokaklarında devesini sürerken, dizim O'nun dizine dokundu. Uyluğu açıldı, uyluğunun beyaz kısmını gördüm.

Kasabaya girince, şöyle dedi: 'Allahü ekber! Hayber harap oldu. Biz bir kavmin toprağına indiğimiz zaman, korkutulanların (uyardıklarımızın) sabahı kötü olur.' Bunu üç kere söyledi.

Sabah olup da (Hayber) ahalisi (düşmanlar) işlerine çıkınca: 'İşte Muhammed ve ordusu' dediler. Böylece orayı zorla (yani savaşarak) aldık; esirler bir araya getirildi. Dihye gelip: "Ey Allah Resûlü! Bana bir cariye ver!' dedi. 'Haydi git bir cariye al!' buyurdu. O da gitti içlerinden Safiyye bn. Huyey'i aldı.

Sonra bir adam gelip Allah Resûlü'ne şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Dihye'ye Kurayza ve Nâdiroğullarının hanımefendisi olan Safiyye'yi verdin. O, sana lâyıktır.'

'İkisini de çağırın gelsin' dedi; geldiler. Cariyeye bir baktı, (beğenmiş olacak ki) Dihye'ye şöyle dedi: 'Haydi git başkasını al!' Sonra Peygamber (sav), onu (Safiyye'yi) azat edip evlendi."

6623- Büreyde (ra)'dan:

"Hayber'i kuşattık. Ebû Bekr sancağı alıp gitti, orayı alamadan geri geldi. Ertesi gün sancağı Ömer alıp gitti. O da fethedemeden geri döndü. İnsanlar bayağı yorulmuş bitkin düşmüşlerdi. Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Yarın sancağı öyle bir adama vereceğim ki Allah ve Resûlü tarafından pek sevilir. O da Allah ve Resûlü'nü çok sever.' İlgili hadisi zikretti.

6624- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Hayber'i fethettiği zaman, el-Haccac b. İlât şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Mekke'de malım ve ailem vardır, onlara gitmek istiyorum; eğer senin aleyhinde bir şey konuşursam (zorunda kalırsam) izin verirsin değil mi?'

Peygamber (sav), istediğini söylemesi için ona izin verdi.

(Mekke'ye) Geldiği zaman, hanımının yanına vardı ve şöyle dedi: 'Yanında ne varsa topatla! Ben, Muhammed ve ashâbının ganimetlerini satın almak istiyorum. Çünkü O ve ashâbı sağdırlar, ama ellerindeki malları hep alındı.' Bu söz Mekke'de yayıldı. Müslümanlar üzüldüler, müşrikler sevindiler. Abbâs halsizdi, kalkamıyordu. Kölesine dedi ki: 'Haydi git Haccâc'a şöyle de: Yazık sana! Ne (biçim bir söz) getirdin, ne diyorsun? Allah'ın vâdettiği senin getirdiğinden daha iyidir.' Haccâc'ın cevabı şöyle oldu:

'Ona söyle, ona güzel haberlerim var, odalarından birini (kadınlardan) boşaltsın, gelip onunla konuşacağım.'

Köle, evin kapısına gelince, şöyle dedi: 'Ey Ebû'l-Fadl, müjde!' Hemen Abbâs yerinden sıçradı ve iki gözünden öptü. Köle, kendisine el-Haccâc'ın anlattıklarını bildirdi, sevincinden onu azat etti. Sonra Haccac geldi ve ona, Peygamber (sav)'in Hayber'i fethettiğini birçok ganimet elde ettiğini, Allah'ın verdiği sehimleri taksim ettiğini, Safiyye'yi hür kadın olup isterse ailesine gitmek veya kendisiyle evlenmek arasında onu serbest bıraktığını, fakat Safiyye'nin kendisini azat edip kendisine eş olmayı tercih ettiğini bir bir anlattı. Sonra (Haccâc) dedi ki: 'Lâkin ben buraya paralarımı ve mallarımı toplamaya geldim. Peygamber (sav)'den izin istedim. Dilediğimi söyleyebileceğime dair izin verdi ve: 'Üç gün süreyle benden uzak ol, sonra dilediğini söyle' dedi. Karısı ise yanında mal ve zinet eşyalarından ne varsa toplayıp ona verdi. Sonra o (Haccâc) onları alıp gitti.

Sonra Abbâs, Haccâc'ın karısına gitti ve: 'Haccâc ne yaptı?' diye sordu.

Onun gittiğini söyledi. Sonra (kadın) dedi ki: 'Ey Ebû'l-Fadl! Sana çok zahmet ver-

dik, üzdük. Allah seni bunun için mahzun etmesin!' Bunun üzerine Abbâs: 'Evet beni ancak o mahzun edebilir. Allah'a şükür istediğimiz oldu. Allah Hayber'in fethine Resûlünü muvaffak kıldı. Ganimetler taksim edildi. Safiyye'yi kendisine seçti. İstersen git kocana katıl. Kadın dedi ki: 'Sanırım doğru söylüyorsun.' 'Doğru söylüyorum, durum aynı sana bildirdiğim gibidir' dedi.

Sonra gitti, Kureyş meclislerinden hangisine uğradıysa: 'Ey Abbâs! Haberler inşaallah iyidir' dediler. O da: 'Allah'a şükür kötü bir haber yok. Allah, müslümanlara Hayber'in fethini müyesser kıldı. Ganimetler taksim edildi. Peygamber (sav) Safiyye'yi kendine ayırdı. Bunu bana Haccâc b. İlât bildirdi hatta Resûlullah'ın, kendisine: 'Üç gün benden uzak dur, sonra hakkımda istediğini söyle!' dediğini de bildirdi. Parasını alıp gideceğini söyledi.'

Böylece Allah müslümanların müşriklerden dolayı olan üzüntülerini bertaraf etti. Müslümanlar hemen Abbâs'a geldiler. O da durumu anlattı, çok sevinerek dağıldılar."

6625- el-Berâ b. Âzib (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Zi'l-ka'de ayında umre yapmak için yola çıktı. Müşrikler O'nun Mekke'ye girmesine müsaade etmediler. Gelecek yıl gidip sadece üç gün orada kalması hususunda onlarla anlaşıp şöyle bir barış antlaşması yaptılar:

'Bu, Allah Resûlü Muhammed'in antlaşmasıdır.' Buna itiraz ettiler:

'Eğer senin Allah Resûlü olduğunu kabul etseydik, Mekke'ye girmene engel olmazdık. Sen Abdullah'ın oğlu Muhammed'sin.'

'Ben, Allah Resûlüyüm; aynı zamanda da Abdullah'ın oğlu Muhammed'im'buyurdu.

Sonra dönüp Ali'ye şöyle dedi: 'Antlaşmadaki 'Resûlullah' kelimesini sil!' Ali: 'Hayır. Vallahi asla silmem.'

Bunun üzerine Peygamber (sav), yazıyı eline aldı; ancak yazmayı iyi bilmiyordu. Şöyle yazmaya başladı: 'Bu Abdullah oğlu Muhammed'in karşı tarafla yazdığı sözleşmesidir: Buna göre Mekke'ye ancak kınındaki kılıçla girilecek, başka silah taşınmayacak. Mekkeliler'den bir erkek Muhammed'e tâbi olmaya kalkışırsa Mekke'den çıkamayacak. Muhammed'in ashâbından birisi ise Mekke'de kalmak isterse, bunun da kalmasına engel olunmayacak.'

Ertesi yıl Mekke'ye girip de söz verdiği süreyi aşınca Ali'ye geldiler ve şöyle dediler: 'Söyle arkadaşına (Mekke'den) çıksın, süre doldu.'

Sonra oradan çıktı. Çıkarken Hamza'nın kızı: 'Ey amca, ey amca!" diye (Allah Resûlü'nün) peşine düştü. Ali onu aldı ve elinden tutup Fâtıma'ya: 'Amcanın kızını al!' dedi. Fâtıma da onu sırtladı, (beraberinde Medine'ye) götürdü. Daha sonra onun hakkında (onu yanına alma hususunda) Ali, Zeyd (b. Hârise) ve Ca'fer hak iddia ettiler.

Ali şöyle dedi: 'Onu getiren benim; üstelik o amcamın kızıdır.'

Ca'fer şöyle dedi: 'O benim amcamın kızıdır. Teyzesi de benimle evlidir.'

Zeyd ise şöyle dedi: 'O benim (İslâm) kardeşimin kızıdır.'

Bunun üzerine Peygamber (sav), kızı teyzesine verdi ve şöyle buyurdu:

'Teyze, anne yerindedir.' Ali'ye de şöyle dedi: 'Sen bendensin, ben de sendenim.' Ca'fer'e şöyle dedi: 'Huyca ve yaratılışça aynen bana benziyorsun.'

Zeyd'e ise şöyle hitap buyurdu: 'Sen bizim kardeşimiz ve mevlâmızsın'."

6626- İbn Şihâb (ez-Zührî)'den:

"Kadın, erkek, çocuklar, tüm Mekkeliler; Peygamber ve ashâbı, Beyt-i Şerif'i tavaf ederlerken, eğilmiş seyrediyorlardı. Ab-

dullah b. Revâha da kılıcına sarılmış şöyle sesleniyordu:

'Ey kâfirlerin oğulları! O'nu rahat bırakın! İstediği gibi tavaf etsin. O'nun Resûl olduğuna ben şahidim.

Rahman, Kur'ân'ı indirmiş; sahifeler halinde Resûlü'ne okunuyor.

Tenzili hususunda boyunlarınızı vurduğumuz gibi, bugün de yorumu hususunda boyunlarınızı vuruyoruz.

Öyle bir darbe ki bu, başı gövdeden, dostu dosttan ayırır.'

Müşriklerin ileri gelenleri ise, şiddetli bir kin, öfke ve ahmaklılıkla Allah Resûlü (sav)'i görmek istemedikleri için Mekke'nin etrafına (dışına) çıktılar.

Allah Resûlü (sav), hac ibadetlerini ifa etti ve Mekke'de üç gün kaldı."

ŞAM TOPRAKLARINDA OLAN MU'TE GAZVESİ VE ÜSÂME B. ZEYD'İN CÜHEYNE KABİLESİNİN HURAKA BOYUNA GÖNDERİLİŞİ

6627- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Mu'te harbinde Zeyd b. Hârise'yi kumandan tayin etti ve şöyle buyurdu: 'Eğer o öldürülürse, Ca'fer (bayrağı alıp) komutan olsun. O da öldürülürse, Abdullah b. Revâha komutan olsun.' (İbn Ömer dedi ki:) O harpte ben de onlarla beraber idim. Ca'fer'i aradık, şehitler arasında bulduk.

Cesedinin ön tarafında ok ve mızrak yarası olarak tam doksan küsur yara bulduk."

6628- Murre b. Avf oğullarının birinden:

"Allah'a yemin ederim ki, Ca'fer'in kırmızı atından inip onun (atın) sinirlerini (kendisi şehit olduktan sonra düşmanın işine yaramasın diye) kılıcı ile kestiğini —ki (İslâm'da) Allah yolunda atının ayak sinirlerini ilk kesen o olmuştur— sonra da şehit edilene kadar düşmanla savaştığını seyrediyor gibiyim."

Ebû Dâvud; isnâdı hakkında "kavî değildir" dedi.

6629- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sancağı Zeyd aldı ve şehit düştü, sonra Ca'fer aldı, o da şehit düştü. Ondan sonra Abdullah b. Revâha aldı o da şehit düştü." Peygamber (sav)'in gözlerinden yaşlar akıyordu. Ondan sonra Hâlid b. el-Velîd herhangi bir emir beklemeden komutayı aldı ve fetih ona müyesser kılındı.

6630- Diğer rivayet:

"(Ulaştıkları yüce makam sebebiyle) Bu şehitlerin bizim yanımızda olmalarını istemen bizi sevindirmez –yahut– o şehitler bizim yanımızda olmayı istemezler" buyurdu.

6631- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav), henüz onlardan haber gelmezden önce, Zeyd, Ca'fer ve İbn Revâha'nın ölüm haberlerini halka şöyle anlatarak duyurdu: 'Sancağı Zeyd aldı...' Yukarıdaki gibi devamını zikretti."

6632- Diğer rivayet:

"Nihayet sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç (Hâlid) aldı ve Allah ona fethi müyesser kıldı."

6633- Hâlid b. el-Velîd (ra)'dan:

"Mu'te günü elimde tam dokuz kılıç parçalandı. Elimde sadece Yemen'de imal edilmiş **safîha** (enli kılıç) kaldı."

6634- Avf b. Mâlik (ra)'dan:

"Mu'te harbinde, Zeyd b. Hârise ile birlikte çıktım. Yemen halkından bir imdad gazisi bana arkadaş oldu. Ama yanında kılıcından başka bir şeyi yoktu. Müslümanlardan birisi deve kesmişti. İmdad gazisi ondan biraz deri istedi. Kesen kişi istediğini verdi. O da bundan bir kalkan yaptı. Sonra yolumuza devam ettik. Rum topluluğuna rastladık. Aralarında üzerinde altın kaplama eğer ile ata binmiş bir adam vardı. Bu adam, müslümanları acımasızca öldürüyordu. İmdad gazisi, bir kayanın arkasında gizlenip siper aldı. O cani Rum oradan geçerken, hemen onun atının ayak sinirini kesti. Adam yere düştü, üstüne çullandı ve öldürdü. Atını ve silahını aldı.

Allah müslümanlara oranın fethini müyesser kılınca, hemen Hâlid (b. el-Velîd) ona haber gönderdi. Adam geldi ve (Hâlid) onun elde ettiği (ganimet) şeyleri elinden aldı. Bunu görünce kendisine şöyle dedim:

'Öldürülen adamın üstünde bulunan şeylerin öldürene ait olacağını Peygamber (sav)'den duymadın mı?'

'Evet ama, ona bunları çok gördüm' dedi.

'Ya onu ona geri verirsin, yahut da durumu ben Peygamber (sav)'in yanında anlatırım.' Ancak vermedi. Peygamber (sav)'in yanında toplandığımızda bunu ben Peygamber (sav)'e anlattım. Peygamber (sav) sordu:

'Ey Hâlid! Neden böyle yaptın?'

'Onu ona çok gördüm.'

'Onu ona ver ey Hâlid!' buyurdu.

Ben: 'Ey Hâlid! Haydi ver bakalım, nasıl sözümde durmadım mı?'

Peygamber (sav) sordu:'Nedir o?'

(Bildiririm dediğimi) ona söyledim. Bunun üzerine öfkelenip şöyle buyurdu: 'Ey Hâlid, verme! Başınıza tayin ettiğim komutanları bana mı şikayet ediyorsunuz? Demek ki onların güzel iş ve icraatlarından istifade edeceksiniz, sıkıntılarına gelince, onları sıkıntılarıyla başbaşa bırakacaksınız, olmaz böyle şey!'

6635- Urve (ra)'dan:

"Peygamber (sav), hicretin sekizinci yılının Cemâdiyu'l-ûlasında Mu'te'ye bir ordu gönderdi. Zeyd'i de başlarına komutan olarak atadı." Benzeri rivayet; ancak onda şöyle geçmektedir:

"İnsanlar yola çıkmak üzere hazırlandılar; üçbin kişiydiler. Çıkacakları zaman Resûlullah'ın komutanları insanlarla vedalaştılar. Selâm verdiler.

Abdullah b. Revâha vedalaşırken ağlamaya başladı: 'Neden ağlıyorsun?' diye sorduklarında şöyle cevap verdi: 'Vallahi bende dünya sevgisi yok. Ama ben Allah Resûlü (sav)'in: **'Sizden cehenneme uğramayacak hiç kimse yoktur. Bu Rabbinin üzerine yerine getirilmesi muhakkak olan bir hükümdür'** meâlindeki âyeti (Meryem, 19/71) okurken duydum. 'Oraya uğradıktan sonra benim için dönüş nasıl mümkün olur ki?' diye düşündüm. Müslümanlar şu cevabı verdiler: 'Allah sizinledir. Sizi korur ve sizi tekrar bize sağsalim kavuşturur.' Abdullah b. Revâha da bunun üzerine şöyle dedi:

'Ama ben Rahmân'dan mağfiret dilerim. Köpükler saçan bir darbeyi de dilerim. Bağırsakları ve ciğerleri dışarıya döken bir mızrak ve **hırba** (şiş) atışını da isterim ki, dedeme uğradıklarında, 'Allah'ın doğru yolu gösterdiği bir gaziden dolayı ne mutlu sana!' desinler.'

Onda şöyle geçmektedir:

Sonra geçip gittiler, Şam topraklarındaki Maân'da konakladılar. Sonra Hirakl'in yüzbin Rum, yüzbin de Arap kabileleri olan Luham, Cuzam ve el-Kayn ve Behram'dan oluşan bir orduyla geldiğini duydular. Müslümanlar bunu duyunca Maân'da iki gün beklediler ve dediler ki: 'Pey-

gamber (sav)'e yazıp onların sayısını bildirelim. Ona göre ya bize yardım gönderir ya da bizim kendi başımıza düşmana saldırmamızı emreder.' Abdullah b. Revâha şöyle diyerek orduya cesaret verdi: 'Ey kavmim! Şehadet isteğiyle bu din için yola çıkan siz değil misiniz? Sakın isteksizlik göstermeyin! Sonra şunu da iyi bilin ki, biz insanlarla sayı, kuvvet ve çokluk için savaşmıyoruz, biz ancak Allah'ın bize ikram ettiği din için savaşıyoruz. Korkacak bir şey yok! Yürüyün; iki güzelden birine; yani ya zafere ya da şehadete kavuşacaksınız!'

Onda yine şöyle geçer:

Müslüman ordusu yürüdü. Belkâ'ya varınca, Rum ve Araplardan teşekkül eden Hirakl'in ordusuyla karşı karşıya geldi. Müslümanlar Mu'te köyüne doğru çekildiler ve Uzre oğullarından Kutbe b. Katâde'yi sağ taraflarına, Ubâde b. Mâlik el-Ensârî'yi de sol taraflarına aldılar. Sonra düşmanla çarpıştılar.

Zeyd b. Hârise Peygamber (sav)'in sancağı elinde olduğu halde savaştı, düşmanın mızraklarından aldığı yarayla şehit düştü; sonra sancağı Ca'fer aldı." Benzerini nakletti.

6636- Üsâme (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bizi Hurakât üzerine savaşa gönderdi. Sabahleyin düşmana hücum edip yendik. Ben ve Ensâr'dan bir adam onlardan biriyle karşılaştık. Elimize geçirdiğimizde adam: **'Lâ ilâhe illallah'** dedi. Ensârî bunu duyunca adamdan elini çekti; bir şey yapmadı. Ama ben mızrağımla ona vurup öldürdüm. Dönüp geldiğimde Peygamber (sav) bunu duydu ve:

'Ey Üsâme! Sen onu **'Lâ ilâhe illallah'** dedikten sonra mı öldürdün?' dedi.

'Bunu korkusundan dolayı söylemişti' dedim.

'Demek ki sen onu **Lâ ilahe illallah,** dedikten sonra öldürdün ha!' dedi ve bunu o kadar tekrarladı ki, içimden şöyle dedim: 'Keşke o günden önce müslüman olmayaydım'."

6637- Diğer rivayet:

"Peygamber (sav) bizi bir müfreze ile gönderdi. Cüheyne kabilesinin Hurakât boyuna sabahleyin baskın yaptık. Bir adama yetiştim. Adam **'Lâ ilâhe illallah'** dedi. Buna rağmen ona vurup öldürdüm. Sonra bu içimde yer etti. Döndüğümüzde durumu Peygamber (sav)'e anlattım, şöyle buyurdu: **'Lâ ilâhe illallah** dediği halde mi öldürdün?' Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! O bunu silahtan korktuğu için söylemişti.'

'Kalbini yarıp bunu gerçekten söyleyip söylemediğini iyice anlasaydın ya!' buyurdu ve bu sözünü o kadar tekrarladı ki, 'Keşke ben o gün (yeni) müslüman olsaydım!' diye içimden geçirdim.

Bunun üzerine Sa'd dedi ki: 'Vallahi şişko (Üsâme'yi kastediyor) öldürmedikçe ben herhangi bir müslümanı öldürmem.' Bir adam da:

'Allah: **'Fitne kalmayıncaya, dinin tümü Allah'ın oluncaya dek onlarla savaşın!'** buyurmadı mı?' dedi.

Buna karşılık Sa'd şu cevabı verdi:

'Biz fitne olmasın diye savaştık. Sen ve arkadaşların fitne olsun diye savaşmak istiyorsunuz'."

FETİH GAZVESİ

6638- Ali (ra)'dan:

Peygamber (sav) beni, Zübeyr ve Mikdâd'ı gönderip şöyle buyurdu:

'Haydi gidin, Ravzatu Hâh adlı mevkiiye vardığınızda bir kadın göreceksiniz. Onda bir mektup var, onu alın getirin!'

Bu emir üzerine yola çıktık; atlarımızı koşturarak kadına Ravza'da yetiştik ve dedik ki: 'Haydi mektubu çıkar!'

'Bende mektup falan yok' deyince, şöyle dedik:

'Ya mektubu çıkartıp verirsin ya da elbiselerini soyup mektubu zorla alırız.' Bunun üzerine kadın mektubu saç bağından çıkartıp verdi.

Onu alıp Peygamber (sav)'e götürdük. İçinde şunlar yazılı idi:

'Hâtib b. Ebî Beltaa'dan Mekke'deki müşriklerden birine.'

Mektup, Peygamber (sav)'in (savaş hazırlığı ile ilgili) bazı işlerini onlara (müşriklere) bildiriyordu. Şöyle buyurdu: 'Ey Hâtib! Bu nedir!' Cevap verdi: 'Ey Allah Resûlü! Bana kızmakta acele etme! Sana anlatayım. Biliyorsunuz ki ben Kureyş arasında akrabası olmayan biriyim. Kendilerinden de değilim, yabancıyım. Seninle bulunan muhâcirlerin de orada akrabaları vardır ki onların malları ve ailelerini korurlar. Ama benim malımı ve ailemi orada koruyacak kimsem yoktur. Onun için onlardan dost edinmek istedim; yoksa bu işi kâfir olduğum ya da dinimden döndüğümden, ya da İslâm'la müşerref olduktan sonra hâşâ küfre rıza gösterdiğimden dolayı yapmış değilim. Böyle bir şeyi aklımdan bile geçirmiş değilim.'

Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Bakınız bu (adam) size doğruyu söyledi.' Ömer fırlayıp dedi ki:

'Bırak da bu münafığın boynunu vurayım.' Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'O, Bedir'de bulunmuştur, ne biliyorsun belki Allah Bedir ehline müttali olup da şöyle buyurmuştur:

'İstediğinizi yapın, sizi bağışladım.' Bunun üzerine Allah şu âyeti inzâl buyurdu: '**Ey iman edenler! Benim de sizin de düşmanınız olan kimseleri dostlar edinmeyin!**'" (Mümtehine, 60/1).

6639- Diğer rivayet:

"Hemen (kadının) devesini çöktürdük, üstündekilerini aradık; bir şey bulamadık.

Arkadaşlarım dediler ki: 'Onda mektup falan bulamadık. Bir şey göremiyoruz.'

Ben de şöyle dedim: 'Allah Resûlü (sav) yalan söylememiştir. Kendi adıyla yemin edilene yemin ederim ki ya mektubu çıkartıp vereceksin ya da seni soyacağım.' Bunun üzerine kadın saç bağından bir örtü içinde olan mektubu çıkartıp verdi."

6640- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Medine'den, Ramazan ayında beraberinde onbin kişi olduğu halde yola çıktı. Yıl hicrî sekizbuçuk idi. Oruçlu idi, yanındakiler de oruçlu idiler. Kadîd denilen yere vardıklarında orucunu bozdu, onlar da oruçlarını bozdular."

Bu hadis, daha önce "Oruç" bölümünde geçmiştir.

6641- Urve (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in Fetih yılında (Mekke'ye doğru) yola çıkışını Kureyş duyunca Ebû Süfyân, Hakîm b. Hizâm ve Büdeyl b. Verkâ, haber toplamak üzere yola çıktılar. Merru'z-Zehrân'a vardıklarında, Arafat ateşlerini andıran yakılmış ateşlerle karşılaştılar. Bunun üzerine Ebû Süfyân dedi ki:

'Bu nedir? Sanki Arafat ateşleri!'

Büdeyl şöyle dedi: 'Amroğullarının yaktıkları ateşler olmasın?'

Ebû Süfyân cevap verdi: 'Amr'ınkiler sayıca azdır, olamaz.' Derken Allah Resûlü (sav)'in muhafızları onları gördüler, yakalayıp Peygamber (sav)'e götürdüler. Ebû Süfyân müslüman oldu. Peygamber (sav), Abbâs'a dedi ki:

'Bunu şu dağın önünde tut ki müslümanların çokluğunu görsün.'

Abbâs onu orada tuttu. Kabileler Peygamber (sav) ile bölük bölük geçmeye başladılar.

Her kabilenin askeri Ebû Süfyân'ın önünden geçiyordu. Ebû Süfyân, Abbâs'a onların kim olduğunu soruyordu. Ğifâr kabilesi geçti, Abbâs'a sordu: 'Bunlar kimdir?'

'Ğifâr'dır.'

'Gifâr'dan bana ne?' dedi.

Sonra Cüheyne kabilesi geçti, yine sordu. Yine aynı cevabı aldı. Sonra Sa'd b. Hüzeym geçti. Sonra aynı soru, aynı cevap. Sonra Süleym geçti, aynı soru, aynı cevap.

Ardından misli görülmemiş bir bölük geçince, sordu: 'Ya bunlar kimdir?' Cevap verdi: 'Bunlar Ensâr'dır, başlarında elinde sancağı Sa'd b. Ubâde bulunmaktaydı. Sa'd dedi ki: 'Ey Ebû Süfyân! Bugün savaş günüdür. Bu gün Kâbe helâl kılınacaktır.' Ebû Süfyân dedi ki: 'Ey Abbâs! (Sen Mekke'li olduğun için) Bugün koruma vazifesi yapman için en iyi fırsat. Görelim seni (Şehrin yağmalanmasına engel ol!)'

Sonra Allah Resûlü (sav)'in de içinde bulunduğu en büyük ve en kalabalık ordu geçti. Sancak Zübeyr'in elinde bulunuyordu.

Peygamber (sav), yanından geçerken Ebû Süfyân dedi ki: 'Sa'd b. Ubâde'nin ne dediğini bilmiyor musun?'

'Ne dedi?' buyurdu.

'Böyle böyle dedi.'

'Sa'd yalan söylemiştir (kim bilir belki de şaka yapmıştır). Bugün Allah'ın Kâ'be'yi yüceltceği, Kâbe'nin giydirileceği muazzam bir gündür' buyurdu. Sonra sancağının Hacûn dağına dikilmesini emretti.

Urve, Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im'den naklen dedi ki: Abbâs'ın Zübeyr'e şöyle dediğini duydum: 'Allah Resûlü (sav) sana sancağı buraya dikmeni mi emretti?'

'Evet' dedi.

O gün Peygamber (sav), Hâlid b. el-Velîd'e Mekke'nin üstünden Kedâ'dan girmesini emretti. Peygamber (sav) de Kedâ'dan (Mekke'ye) girdi. O gün Hâlid'in ordusundan iki kişi öldürüldü: Hubeyş b. el-Eş'ar ile Kürz b. Câbir el-Fihrî."

6642- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) (Mekke'nin fethedileceği gün) Merru'z-Zehrân'da konakladığında Abbâs dedi ki: 'Eğer Allah Resûlü (sav), Mekkeliler gelip kendisinden emân dilemeden önce, Mekke'ye zorla girerse işte Kureyş'in helâkı ve mahvı o zaman söz konusu olur."

Peygamber (sav)'in katırının üstünde oturdum; içimden dedim ki: 'Belki Mekke'de işi olan biri buradan geçer de Mekke'ye girdiğinde oranın halkına Allah Resûlü (sav)'in yerini bildirir, onlar da gelip Allah Resûlü (sav)'den emân dilerler.'

Ben yürürken, Ebû Süfyân ile Büdeyl b. Verkâ'nın sözlerini işittim ve: 'Ey Ebû Hanzale!' diye seslendim. Ebu Süfyan sesimi tanıyıp 'Ey Ebû'l-Fadl sen misin?' dedi.

'Evet' dedim.

'Babam annem sana feda olsun! Ne var, ne yok?'

'İşte Allah Resûlü ve ordusu.'

'Peki (Mekke için) kurtuluş yolu nedir?' diye sordu.

Cevab verdim; terkime bindi ve öteki adam (Büdeyl) geri döndü. Sabah olunca erkenden onu alıp Peygamber (sav)'e götürdüm. Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Ebû Süfyân (dünya ile) iftihardan hoşlanır, ona iftihar edeceği bir şey versen.'

'Evet vereyim' dedi; ardından şöyle buyurdu:

"Ebû Süfyân'ın evine giren güven içindedir. Evini kilitleyip dışarı çıkmayanlar

güven içindedir. Mescid-i Haram'a giren de güven içindedir.' İnsanlar hemen evlerine ve Mescid-i Haram'a girmek üzere dağılıp gittiler, evlerine ve Mescid'e girdiler."

6643- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Mekke'ye gitmek üzere ordusu ile yola çıktı. Mekke'ye gelince ordunun iki kolundan birine Zübeyr'i, diğerine Hâlid'i ve zırhsız askerlerin başına da Ebû Ubeyde'yi komutan tayin ederek gönderdi. Bunlar da vadinin içinde yol aldılar. Peygamber (sav) ise ordunun ortalarında bulunmaktaydı. Bakıp beni görünce: 'Ey Ebû Hureyre!' diye seslendi 'Buyur ey Allah Resûlü!' dedim.

'Bana Ensâr'ı çağır!' buyurdu. Ensâr derhal etrafını sardılar.

Kureyş ise Allah'ın Resûlü (sav) ile savaşmak üzere kendine ait muhtelif kabilelerden ve onların tâbiilerinden bir ordu toplayıp şöyle dediler: 'Toplanan bu ordumuzu ileriye süreriz. Eğer bunların lehine bir zafer olursa biz de onlarla beraber oluruz. Aksi durumda bunlar bozguna uğrarlarsa o taktirde bizden istenilecek şeyi veririz.'

Allah Resûlü (sav), yanındakilere: 'Kureyş'in cemaatleri ile onlara tâbi olanları görüyorsunuz' dedi ve sonra da ellerinin birini diğerinin üzerine koyarak onların topluluklarının kökünden sökülüp atılmasını işaret buyurdu —başka rivayette— 'Onları hallediniz!' emrini verdi.

Sonra şöyle buyurdu: '(En sonunda) Safâ'da buluşuruz.'

Daha sonra yola devam ettik. Nihayet bizden birimiz öldürmek istediği kimseyi öldürdü. Kureyş hiçbir mukabelede bulunmuyordu. Ebû Süfyân gelip şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Bugün Kureyş topluluğu helâk oldu. Artık bugünden sonra Kureyş yoktur.' Bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Ebû Süfyân'ın evine giren güvendedir.'

Bunun üzerine Ensâr O'nun hakkında birbirlerine şöyle dediler: 'Adam ülkesini özlemiş. Aşiretine de hasret kalmış.'

Vahiy geldi ve Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

'Ey Ensâr topluluğu!'

'Buyur ey Allah Resûlü!' dediler.

'Siz, adam ülkesini özlemiş, dediniz değil mi?'

'Öyle bir şey oldu.'

'Hayır. Ben Allah'ın kulu ve Resûlü'yüm. Ben sadece Allah'a ve size hicret ettim. Artık benim hayatım sizin yanınızda, ölümüm de sizin yanınızdadır' buyurunca, ağlayarak başına üşüşüp şöyle dediler: 'Söylediklerimiz ancak Allah ve Resûlü'ne olan bağlılığımız ve senin bizim aramızda kalmanı şiddetle arzuladığımızdan ötürüdür.'

Şöyle buyurdu: 'Allah ve O'nun elçisi sizi doğruluyor, mazeretlerinizi de kabul ediyor.'

Hemen herkes Ebû Süfyân'ın evine gitti. Kimileri de evlerine girip kapılarını kapattılar. Peygamber (sav) de Hacer-i Esved'e varıp onu istilâm etti. Sonra Beyt'i tavaf etti. Elindeki yayın eğri tarafından tutmuş olarak Beyt'in yanında duran ve müşriklerin tapmakta oldukları puta gidip, putun gözüne dürttü. Bir yandan da şöyle diyordu: **'Hak geldi, batıl (tutunamayıp) zail (yok) oldu. Zira batıl daima yok olucudur.'** Tavafı bitirince Safâ tepesine çıktı. Beyt-i Şerif'e yukardan baktı. Allah'a hamd etmeye, dilediği gibi dua etmeye koyuldu."

Ebû Dâvud'un rivayeti:

"Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse güvendedir. Kim silahı bırakırsa o da güvendedir" buyurdu. Kureyş'in ileri gelenleri gelip Kâbe'ye girdiler. İçerisi tıklım tıklım doldu. Peygamber (sav) (Kâbe'yi) tavaf etti. Makam'ın arkasında namaz kıldı. Sonra

kapının iki yanını tuttu, onlar çıktılar. Bir bir İslâm üzere O'na biat ettiler.

6644- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Fetih günü başında miğferi olduğu halde Mekke'ye girdi. Onu çıkarınca bir adam gelip 'İbn Hatal, Kâbe'nin örtüsüne sarılmış (olarak yakalandı, affedelim mi?)' diye sordu. 'Onu öldürün!' emrini verdi.

6645- Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Mekke'nin fethinde dört erkek iki kadın dışında halka emân (güvence) verdi. Onlar hakkında: 'Kâbe'nin örtülerine sarılmış olarak bulsanız dahi öldürün!' buyurdu. O dört kişi: İkrime b. Ebî Cehl, Abdullah b. Hatal, Makîs b. Subâbe, Abdullah.b. Sa'd b. Ebî's-Serh.

İbn Hatal'ı, Kâbe'nin örtülerine sarılı bir haldeyken Saîd b. Hureys öldürüldü. Makîs'i, halk koşup çarşıda yakalayarak öldürdüler. İkrime gemiye binip kaçtı, denizde fırtınaya yakalandı. Gemidekiler (müşriklere) şöyle dediler: 'Hak dinine ihlasla sarılın. Zira burada ilahlarımızın (putlarınızın) size bir faydası dokunmaz.'

Bunun üzerine İkrime şöyle dedi: 'Vallahi denizde beni ancak ihlas kurtarırsa, karada da beni ancak ihlas kurtarır.' Sonra Allah'a şöyle yalvardı:

'Allahım, sana söz veriyorum; eğer beni bu içinde bulunduğum felâketten kurtarırsan, Muhammed'e gidip elimi eline koyup kendisinden af dileyeceğim; mutlaka onu bağışlayıcı ve affedici bulurum.' Kurtuldu; sonra gelip müslüman oldu.

İbn Ebî's-Serh ise Osman'ın yanında gizlendi;

Allah Resûlü (sav), sonra insanları kendisine biat etmeye çağırınca, Osman onu alıp getirdi ve şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Abdullah'ın biatını kabul et!'

Başını kaldırıp ona üç defa bakmak suretiyle ricada bulundu. Üç seferde Resûlullah (sav) elini uzatmadı. Üçüncüden sonra elini uzattı, biat etti. Sonra ashâbına dönüp şöyle dedi: '(Biat etmemek üzere) elimi bu adamın elinden çektiğim zaman, içinizde aklı başında olan bir adam çıkıp bunu öldürmeli değil miydi.'

'Senin içindekini nereden bilebilirdik? Bize gözle işaret etseydin yeterdi' dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Göz işareti ile ihanette bulunmak bir peygambere yakışmaz'."

(Ebû Dâvud) Dedi ki:

"Abdullah, Osman'ın süt kardeşi idi."

6646- Ebû Dâvud, Saîd b. Yerbû' el-Mahzûmî'den:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dört erkek, iki kadın vardır ki onlara ne ihramlı iken, ne de ihramsız iken güvence (emân) vermem (yakalandıkları zaman öldürülsünler)." Onların isimlerini söyledi. O iki kadın Makîs b. Subâbe'nin şarkıcı cariyeleri idi. Biri öldürüldü, diğeri ise kaçıp kurtuldu ve (sonra) müslüman oldu.

6647- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Fetih günü Beyt'e (Kâ'be'ye) girdi. Beyt'in etrafında üçyüzaltmış put vardı. Elindeki değnekle onları deviriyor, bir yandan da şunu okuyordu: **'Hak geldi, batıl zâil oldu, zaten bâtıl daima zâil olucudur.'** (İsrâ, 7/81) **'Hak geldi; batıl hiçbir şeyi (yoktan) var edemez, gideni de geri getiremez'.**" (Sebe, 34/49)

6648- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Fetih vakti Bathâ'dayken, Ömer'e Kâ'be'ye girip içindeki bütün heykelleri imha etmesini emretti. İçindeki tüm heykeller imha edilinceye kadar Peygamber (sav) oraya girmedi."

6649- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Mekke'ye girerken sancağı beyaz idi."

6650- Ebû Dâvud:

"Vehb b. Münebbih, Câbir'e sordu: 'Mekke'nin fethinde ganimet olarak bir şey aldılar mı?' 'Hayır' diyerek cevap verdi."

6651- Meymûne (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav) onun yanında geceledi, abdest almak için gece kalkınca şöyle dediğini duydu: **'Lebbeyk! Lebbeyk!** — üç kere— Zafere kavuştum zafere kavuştum —üç kere—' Çıkınca dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Böyle böyle dediğini duydum. Sanki bir insanla konuşuyordun; yanında kimse var mıydı?'

'İşte Kâ'boğullarının recez şairi, imdat istiyor ve Kureyş'in Bekr b. Vâil kabilesine yardım ettiğini iddia ediyor' buyurdu, sonra çıktı. Âişe'ye kendisini giydirmesini emretti. Hemen Ebû Bekr de Âişe'nin yanına girdi, dedi ki:

'Nedir bu hazırlık? Şimdi Benû Asfar'la savaşma zamanı değildir. Allah Resûlü (sav) nereye gitmek istiyor?'

Âişe cevap verdi: 'Vallahi benim haberim yok. Nereye gideceğini de bilmiyorum.'

Üç gün bekledik ve nihayet Resûlullah halka sabah namazını kıldırdı. Bunun akabinde recez (kısa kafiyeli şiir söyleyen) şairin şöyle dediğini duydum:

'Ey Rabbim! Ben Muhammed'den babamızın ve onun babası arasındaki anlaşmayı talep ediyor ve hatırlatıyorum.

Siz çocuklar biz ise doğuranlar olmuştuk.

Biz sana teslim olduk el çekmedik.

Eğer Kureyş seninle yaptıkları anlaşmaya muhalefet eder, senin güçlü misakını bozarlarsa

Benim hiç bir kimseyi çağırmadığımı iddia ederlerse, bize yardımını esirgeme,

Allah'ın kullarını çağır, gelip sana yardım etsinler! İçlerinde silahtan arınmış Allah Resûlü vardır.

Eğer başına bir şey gelirse, kâinat yerle bir olur.'

Bunun üzerine Peygamber (sav) **'Lebbeyk! Lebbeyk! Lebbeyk!** Zafere kavuştum, –üç kere– dedi ve ve çıktı, sonra şöyle buyurdu: 'Allahım! Onların gözlerini kör et. Sonra da bize haber ver de onları aniden yakalayalım.' Sonra Merru'z-Zehrân'da konakladı.

(Devamında) Ebû Süfyân, Hakîm ve Büdeyl'in başlarından geçeni anlattı.

Abbâs, Peygamber (sav)'den, kendisine emân isteyenlere emân vermesini rica etti. Şöyle buyurdu: 'Ebu Süfyân'ın evinde kime emân vermişsem ona eman veririm.' Şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Bana engel olma!'

Şöyle buyurdu: 'Kime eman vermişsem, o güvence içindedir.'

Ondan sonra alıp onları onun yanına götürdü. Sonra onlarla beraber yanından çıktı. Peygamber (sav) abdest aldı. Müslümanlar başına üşüşüp O'nun abdest suyundan aldılar ve yüzlerine sürdüler. Ebû Süfyân (Abbâs'a) dedi ki: 'Ey Ebû'l-Fadl! Kardeşinin oğlunun hükümranlığı gerçekten büyük oldu.' Şu cevabı verdi:

'O hükümrânlık değil, nübüvvettir.'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6652- Onun (Taberânî'nin) Sahîh râvileri kanalıyla, İbn Abbâs (ra)'dan naklettiği rivayet:

"Peygamber (sav), Medine'ye idareci olarak Ebû Rühm Gülsüm b. el-Huseyn el-Ğifârî'yi bırakarak yola çıktı." İlgili hadisi zikretti; ayrıca onda şöyle geçer:

Kureyş bir türlü haber alamıyordu. Yolun birinde Abbâs, Peygamber (sav)'i karşıladı. Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdilmut-

talib ve Abdullah b. Ebî Ümeyye, Mekke ile Medine arasında Peygamber (sav)'e rastlamışlardı. O'nun yanına girmek için çare arıyorlardı. Bunun üzerine Ümmü Seleme ona şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Amcanın oğlu (kayınpederin) ve halanın oğlu (bekliyorlar). Ne olur onları kabul et!'

'Onlara ihtiyacım yok. Amcamın oğluna gelince, Mekke'de namusumu paymal etti. Halamın oğlu ile damadıma gelince, onlar Mekke'de bana diyeceklerini dediler.' Bunu duyduklarında Ebû Süfyân'ın yanında oğlu da vardı. Ebû Süfyân şöyle dedi: 'Ya bana izin verir, ya da şu oğlumun elinden tutup buradan gider, çöllerde açlık ve susuzluktan ölünceye dek (sersem tavuk) gibi dolaşırım.'

Peygamber (sav) bunu işitince, kalbi yumuşadı, onlara acıdı ve içeri girmelerine izin verdi; girdiler ve müslüman oldular."

Bu rivayette ayrıca şöyle geçmektedir:

"Abbâs, Ebû Süfyân'la karşılaştığında şöyle dedi: 'Yazık sana ey Ebû Süfyan! İşte Allah Resûlü insanların arasında, Kureyş'in ileri gelenleri de O'nunla beraber.' Vallahi şöyle dedi:

'Peki bunun çaresi nedir? Babam annem sana feda olsun!'

Abbâs: 'Vallahi muzaffer olursa, senin boynunu vurdurur. En iyisi mi benimle birlikte şu katıra bin!' dedi. Katırının üstünde onu terkisine aldı, katır hareket etti, müslümanların ocaklarından hangisinin yanından geçti ise, 'Bu kim?' diye sordular. Peygamber (sav)'in katırını görünce; 'Allah Resûlü (sav)'in amcası, onun katırının üstünde' dediler. Nihayet Ömer'in çadırına uğrayınca, 'Kim bu?' diye sordu ve bana doğru kalktı. Sonra Ebû Süfyân'ı katırın sırtında arka kısmında görünce, kendini şöyle demekten alamadı: 'İşte Allah düşmanı Ebû Süfyân! Akitsiz ve ahitsiz seni bana gönderen Allah'a hamdolsun!'

Sonra çıkıp Peygamber (sav)'e hızla yürümeye başladı; ben de katırımı dehleyip onu geçtim. Ondan önce Peygamber (sav)'in yanına girdim, arkamdan Ömer de girdi ve şöyle dedi: 'Ey Allah Resûlü! Allah, akitsiz ve ahitsiz Ebû Süfyân'ı ayağımıza kadar getirdi, müsaade et de boynunu vurayım!' Bunun üzerine dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Ben ona emân (güven) verdim.' Ömer onun hakkında ileri geri konuşup çok söz edince, kendisine şöyle dedim:

'Ey Ömer! O, vallahi Adiyy b. Kâ'b'ın oğullarından olsaydı bunu demezdin. Ama sen onun Abd-i Menâfoğullarından olduğunu biliyorsun.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Abbâs! Haydi şimdi bunu çadırına götür." Götürdüm, sabahleyin onu alıp tekrar Allah Resûlü (sav)'in yanına götürdüm. Ona şöyle dedi: 'Ey Ebû Süfyân yazık sana! Allah'tan başka ilah olmadığını bilme zamanın hâlâ gelmedi mi?' Şu cevabı verdi:

'Babam ve annem sana feda olsun! Sen çok halîm, çok kerim ve çok düşünceli birisin. Şimdi anladım ki, eğer Allah'tan başka ilah bulunsaydı bugüne kadar bana bir faydası olurdu.'

Peygamber (sav) yine buyurdu:

'Yazık sana, ey Ebû Süfyân, benim Allah Resûlü olduğumu bilme zamanın hâlâ gelmedi mi?'

'Babam ve annem sana feda olsun! Sen pek halîmsin, pek kerimsin ve akrabayı çok düşünen birisin. Vallahi şimdiye kadar içimde bir tereddüt vardı.' Bunun üzerine Abbâs şöyle dedi: Dedim ki: 'Ey Ebû Süfyân yazık sana! Boynun vurulmadan müslüman ol! Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun Resûlü olduğuna şehadet getir!' Ondan sonra gerçek bir şehadet getirip müslüman oldu."

Ayrıca bu rivayette şöyle geçer:

"Hatta Peygamber (sav), Muhâcirler ve Ensâr ile birlikte Ebû Süfyân'ın önünden geçti. Onların sadece göz bebekleri görünüyordu. Bunun üzerine:

'**Sübhanallah**! Kim bunlar?' diye sordu.

'Bu, Allah Resûlüdür' dedim.

'Bunların hiçbirinde önceleri savaşmak için ne bir güç vardı, ne de bir azim. Ey Ebû'l-Fadl, Vallahi kardeşinin oğlunun iktidarı gerçekten büyük oldu' deyince kendisine şöyle dedim:

'Ey Ebû Süfyân! O dediğin iktidar değil, (ancak) nübüvvettir.'

'Ne güzel bir şey bu!'

'Şimdi halkının kurtulmasını sağla!' dedim. Bunun üzerine onların yanına gidip avazının çıktığı kadar şöyle bağırdı:

'İşte Muhammed! Size daha önceden bilmediğiniz bir din getirmiştir. Kim Ebû Süfyân'ın evine girerse o emniyettedir.'

Hemen Utbe'nin kızı olan eşi Hind ayağa kalkıp bıyığına yapıştı ve şöyle dedi: 'Bu alçağı öldürün! Halkının yüz karasısın sen!'

Şöyle dedi: 'Yazık size, buna inanmayın! Bu kadın sizi aldatmasın! O yeni bir din getirmiştir.'

'Senin evinin bize ne faydası var?' diye sordular, şu cevabı verdi:

'Kim içeriye girip de kapısını kilitlerse o güvence içinde olacaktır. Kim Mescid-i Haram'a girerse o da güven içindedir.' Bunun üzerine Mekkeliler dağılıp evlerine ve Mescid'e girdiler."

HUNEYN GAZVESİ

6653- Sehl b. el-Hanzeliyye (ra)'dan:

"Onlar Huneyn günü Peygamber (sav) ile akşama kadar yürüdüler. Öğle namaz vakti geldi. Bir süvari gelip şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Aranızdan ayrılıp falan dağa çıktım, bir de ne göreyim, Hevâzin kabilesi toptan, kadınları, develeri ve davarları ile ve koyunlarını alıp Huneyn'e gelip toplanmışlar.'

Bunu duyan Allah Resûlü (sav) gülümsedi ve şöyle buyurdu: 'Yarın inşaallah bunlar müslümanların ganimeti olacaktır. Bu gece bizi kim bekliyecek?' diye sorunca, Enes b. Ebî Mersed el-Ğanevî atılıp: 'Ben ey Allah' Resûlü!' dedi.

'Haydi bin öyleyse!' buyurdu.

Atına binip Allah Resûlü (sav)'in yanına geldi.

'Şimdi şu vadiden git, en yüksek yerine çık ve bu gece dört gözle bizi bekle, oralardan kuş uçurma!'

Sabah olunca, namazgâhına gidip iki rek'at namaz kıdı. Sonra şöyle buyurdu: 'Atlıdan bir haber var mı?'

'Hayır' dediler. Namaza duruldu, namaz kılarken vadiye doğru dönüp bakıyordu. Sonra şöyle buyurdu:

'Müjde, süvariniz geldi!' Ağaçların arasından baktık ki, hakikaten gelmiş ve Allah Resûlü (sav) yanında durmuş.

Süvari dedi ki: 'Bana emrettiğin yere gittim ve vadinin tepesinde durdum. Sabah olunca iki geçit daha tırmandım, ama kimseyi göremedim.'

'Peki bu gece atından hiç indin mi?' diye sorunca, süvari şu cevabı verdi: 'Hayır, sadece namaz kılmak ve kaza-i hacetimi yapmak için indim.'

'Sana (cenneti) kazandıran bir amel işledin. Bundan sonra (başka) bir şey yapmasan da bu sana yeter' buyurdu.

6654- Enes (ra)'dan:

"Huneyn günü Hevâzin, Ğatafan ve diğerleri çocukları, hayvanları ile birlikte (savaş yerine) geldiler. O gün Peygamber (sav)

ile beraber on kişi vardı. (Mekke'li) Tulâkâ da O'nunla beraberdi. (Savaş başlayınca) Hepsi Peygamber (sav)'i yalnız bıraktılar. O gün aralarına başka hiçbir söz karıştırmadan iki seslenişte bulundu; sağına dönüp: 'Ey Ensâr topluluğu!' diye seslendi. Ensâr: 'Buyur ey Allah Resûlü! Biz seninle beraberiz' dediler.

Sonra soluna dönüp seslendi: 'Ey Ensâr topluluğu!' Yine hep beraber: 'Buyur ey Allah Resûlü! Biz seninle beraberiz' dediler.

O gün Peygamber (sav) beyaz bir katırın üstündeydi. Katırdan inip: 'Ben Allah'ın kulu ve Resûlü'yüm' buyurdu.

O gün müşrikler hezimete uğradı, Peygamber (sav) birçok ganimet elde etti. Ganimetleri muhâcirler ve Tulakâ (serbest bırakılanlar) arasında bölüştürdü. Ensâr'a hiç bir şey vermedi.

Bunun üzerine Ensâr: 'Şiddet anlarında çağırılırız, ama ganimetler bizden başkasına verilir' dediler. Peygamber (sav) bunu duyunca, onları çadıra topladı ve şöyle buyurdu:

'Ey Ensâr, benim hakkımda neler söylediniz?'

Sustular, ses çıkarmadılar. Sonra şöyle buyurdu:

'Diğerlerinin evlerine dünyalıklarla dönmelerini; sizin de Muhammed'le evlerinize dönmenizi istemez misiniz?'

'Evet ey Allah Resûlü! Razı olduk' dediler.

Şöyle buyurdu: 'Tüm insanlar bir vadiden gitseler, Ensâr da başka bir vadi (yol)dan gitse, ben Ensâr'ın gittiği yolu tercih eder ve onlarla beraber yürürüm.'

Diğer rivayet:

"Peygamber (sav) Kureyş'ten bazılarına yüzer deve verince, Ensâr'dan bazıları şöyle dediler: 'Allah, Resûlü'nü bağışlasın! Kureyş'e veriyor, bizi terkediyor, oysa kılıçlarımızdan hâlâ onların (Kureyşlilerin) kanları damlıyor.'

Allah Resûlü (sav) bunu haber alınca hemen Ensâr'a haber gönderip onları bir araya topladı ve şöyle buyurdu:

'Sizlerden neler duyuyorum?'

Fakihleri (ince anlayış sahipleri) şöyle dediler:

'Bunu aklı başında olanlarımız söylemedi, bazı gençlerimiz söyledi.'

Bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Ben (ganimeti) henüz müslüman olmuşlara veriyorum ki, onların gönüllerini dine daha iyi ısındırayım. İnsanlar dünya malı ile evlerine giderlerken sizin Allah Resûlü ile evlerinize dönmenizden hoşnut değil misiniz? Vallahi sizin kendisiyle döndüğünüz, onların döndükleri şeylerden daha hayırlıdır.'

'Evet ey Allah Resûlü, biz hoşnut olduk' dediler. Sonra şöyle buyurdu: 'Siz benden sonra (yakın bir zamanda) başkalarının size tercih edilmesiyle karşılaşacaksınız, Allah ve Resûlüyle Havz'unda buluşuncaya kadar sabredin!' (Enes) dedi ki: 'Ama biz sabretmedik'."

6655- Diğer rivayet:

"Hayret doğrusu! Kılıçlarımızdan hâlâ (Kureyş'in) kanları damlıyor, buna karşılık ganimetlerimiz Kureyş'in ileri gelenlerine veriliyor." Bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Sizlerden bazı haberler duyuyorum?"

"Duyduklarınız doğrudur" dediler. Çünkü onlar (Ensâr) yalan söylemezlerdi.

Benzerini nakletti.

6656- Diğer rivayet:

"Huneyn savaşına çıktık; müşrikler çok güzel saf tuttular. Şöyle ki önce atlılar, sonra piyadeler, sonra kadınlar, sonra koyunlar, sonra develer saf oldu.

O o gün bayağı kalabalıktık, altıbin asker civarındaydık. Yolun sağındaki süvarilerin başında Hâlid b. el-Velîd vardı. Derken süvarilerimiz arka tarafımızda atlarını döndürmeye başladılar. Çok geçmeden süvarilerimiz açılıverdiler (bozguna uğradılar). Bedevîler ve bildiğimiz bazı kimseler kaçtılar. Peygamber (sav) bunun üzerine şöyle seslendi:

'Ey Muhacirler! Ey Ensâr!' —Enes dedi ki: Bizimkilerin anlatımı budur.— Dedik ki: 'Buyur ey Allah Resûlü!' Allah Resûlü (sav) öne atıldı, biz de hemen yanına toplandık. Allah bir anda düşmanlarımızı büyük bir hezimete uğrattı. Biz de o malları ele geçirdik. Sonra Tâif'e gidip tam kırk gün onları kuşattık. Sonra Mekke'ye dönüp konakladık. Peygamber (sav), ganimet mallarından bir kişiye yüz kadar deve vermeye başladı." Benzeri rivayet.

6657- O ikişinin (Buhârî ile Müslim'in) Abdullah b. Zeyd b. Âsım'dan naklettikleri benzeri bir hadis vardır. Ayrıca onda şöyle geçmektedir:

"Ey Ensâr topluluğu, sizi sapıtmışlar olarak bulmadım mı? Allah sizi benimle hidayete erdirmişti. Darmadağın idiniz de Allah sizi benim sayemde birleştirdi ve sizi birbirinize sevdirdi. Fakirdiniz sayemde Allah sizi zengin etti."

O ne derse onlar "Allah ve Resûlü'nün nimetleri pek çoktur' dediler. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"Cevap vermenize engel olan şey nedir, isteseydiniz bize bunu bunu getirdin, diyebilirdiniz."

6658- el-Abbâs (ra)'dan:

"Huneyn günü Peygamber (sav) ile birlikte harpte bulundum. Müslümanlarla kâfirler karşı karşıya gelince, müslümanlar sırtlarını dönüp kaçtılar, (yalnız kalan) Allah Resûlü (sav) korkusuzca büyük bir cesaret ve kahramanlıkla katırını düşmana doğru sürdü. Benhızlanmasını önlemek amacıyla katırın yularından tutuyordum.

Ebû Süfyân b. el-Hâris ise üzengisinden tutmuş önlemeye çalışıyordu. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu:

'Ey Abbâs! Ashâb-ı Semureyi çağır!' Abbâs —ki sesi kuvvetli biriydi— dedi ki: 'Avazımın çıktığınca şöyle bağırdım: Semure ashâbı nerede?'

Vallahi sesimi duyduklarında onların dönüşleri sığırın yavrularına karşı duydukları sevgi ve şefkati andırıyordu. (Bu çağrıya) şöyle cevap verdiler: 'Buyur, buyur!'

Sonra düşmanların üzerine amansız bir şekilde hücum edip savaştılar.

Sonra Ensâr'a seslenildi: 'Ey Ensâr topluluğu! Ey Ensâr topluluğu!' Daha sonra bu çağrı el-Hâris b. el-Hazrecoğullarına tahsis edildi.

Bunun üzerine Peygamber (sav) düşmana saldırmak üzere katırının üstünde şöyle bir baktı ve: 'İşte bu, tandırın kaynadığı andır' buyurdu.

Sonra bir avuç taş alıp kâfirlerin yüzlerine doğru şöyle buyurarak attı: 'Muhammed'in Rabbine yemin olsun, bozguna uğradılar.' Gittim baktım, gerçekten savaşın gidişatı aynen O'nun dediği gibi. Vallahi o, kâfirlere taş atmaktan başka bir şey yapmamıştı. Artık onların kuvvetinin zayıfladığını ve durumlarının büsbütün bozulduğunu görüyordum."

6659- el-Berâ (ra)'dan:

"Ona bir adam dedi ki: 'Huneyn günü (hepiniz) kaçmış mıydınız?' Cevap verdi:

'Ben, Peygamber (sav)'in kaçmadığına tanıklık ederim. Ama askerler içinde yükleri hafif olanlar ile zırhsız olanlar Hevâ-

zin'in bir kanadına doğru yürüdüler. Halbuki bu mevkide okçu kimseler vardı. Onları çekirge sürüsü gibi hep birden ok yağmuruna tuttular. Bunun üzerine dağıldılar. Böylece düşman, Peygamber (sav)'e yöneldi. Ebû Süfyân b. el-Hâris Peygamber (sav)'in katırının yularından çekiyordu. İndi, dua etti ve Allah'tan yardım istedi. Şöyle diyordu: 'Yalan yok, ben Peygamber'im. Ben Abdulmuttalib'in oğluyum. Allahım nusretini bize indir!' Sonra onları saf yaptı. Vallahi savaş kızışıp herhangi bir sıkıntı ile karşı karşıya kaldığımız zaman Allah Resûlü (sav)'e sığınırdık. İçimizden cesur ve kahraman olan da O'nun (Peygamber (sav)'in) yanında yer alırdı."

6660- Diğer rivayet:

"Onlara (Hevâzin kabilesi üzerine) hamle yaptığımız zaman dağıldılar. Ganimetlerinin başına üşüşünce, üstümüze ok yağdırdılar."

6661- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile beraber Hevâzin'le savaşmak için çıktık. Birara onunla kuşluk yemeği yerken devesi üstünde bir adam çıkagеldi, devesini çökertti. Sonra onu bağladı.

Gelip toplulukla beraber yemek yedi. Bizi iyice inceledi, develerimizin azlığını ve piyadelerimizi gördü. Hemen ayrıldı, devesini çözdü, çökertip üstüne bindi. Mahmuzlayarak yola çıktı. Ardından alaca deve üstünde bir adam onu takip etti. Ben de onun ardından gittim, devesinin yularından tutup yere yıktım, kılıcımı çekip onu öldürdüm. Sonra üzerinde mal ve silah bulunan deveyi önüme katıp Allah Resûlü (sav)'in yanına gelirken beni karşılayıp sordu: 'O adamı kim öldürdü?'

'İbnü'l-Ekva'!' dediler. 'Öldürdüğü adamın malları onundur' buyurdu."

6662- Ebû Katâde (ra)'dan:

"Huneyn (harbi) günü Peygamber (sav) ile savaşa çıktık, (düşmanla) karşılaştığımızda müslümanlarda bir bozulma oldu. Müşriklerden birinin müslümanlardan birinin üstüne çıktığını gördüm, hemen arkasından dolaşıp geldim, can damarına bir darbe indirdim, üzerime yıkılıp beni kucakladı, o anda onda ölümün kokusunu hissettim, çok geçmeden öldü ve beni bıraktı. Hemen Ömer'e gittim, dedi ki:

'Bu insanlara ne oldu?'

'Allah'ın emri (ölüm)' dedim. Sonra insanlar döndüler, Allah Resûlü (sav) oturdu ve şöyle buyurdu: 'Kim (düşmandan) birini katleder de sonra bunu isbat ederse, üstündeki eşyası onundur.' Hemen kalktım: 'Bana şahitlik edecek kim vardır?' diye sordum.

Sonra oturdum. Aynısını söyledi, yine kalktım: 'Bana şahitlik edecek yok mu?' dedim. Sonra oturdum. Yine aynısını tekrarladı. Üçüncüsünden sonra yine kalkınca, bana sordu: 'Neyin var Ey Ebû Katâde?' Ben de olayı ona anlattım. Cemaatten bir adam: 'Ey Allah Resûlü! Doğru söylüyor, öldürdüğü adamın eşyası bendedir; hakkından dolayı Ebû Katâde'yi razı et (de eşyası bende kalsın)!' dedi.

Bunun üzerine Ebû Bekr şöyle dedi: 'Hayır vallahi Resûlullah, Allah ve Resûlü'nün uğrunda çarpışan Allah'ın arslanlarından birinin hakkını çiğneyerek onun eşyasını sana veremez.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Doğru söyledi. Bunu ona ver!' Bunun üzerine bana verdi. Daha sonra zırhı sattım, onunla Selemeoğulları içinde bir hurmalık aldım. Müslüman olduktan sonra ilk edindiğim mal bu olmuştur."

6663- Enes (ra)'dan:

"(Annem) Ümmü Süleym, Huneyn günü bir hançer edindi. Ebû Talha onu gö-

rünce dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! İşte Ümmü Süleym, yanında bir hançer var.' Peygamber (sav): 'Bu hançer nedir?' diye sordu. Cevabı:

'Onu edindim, çünkü müşriklerden biri bana yanaşırsa, bununla karnını delerim.' Allah Resûlü (sav) bunu duyunca gülmeye başladı. Kadın dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Sizinle olup da (Mekke'nin fethi sırasında mecburen müslüman olan) bizim dışımızdaki bozguna uğrayan azatlıları öldür!'

Şöyle buyurdu: 'Ey Ümmü Süleym! Allah yetti ve en iyisini yaptı'."

Müslim ve Ebû Dâvud benzerini nakletti; ayrıca onda şöyle geçer:

'Ebû Talha, o gün yirmi kişiyi öldürüp üzerlerinden çıkan silah ve eşyaları aldı."

6664- el-Misver (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e Hevâzin'in müslüman olmuş heyeti gelip savaşta kendilerinden ganimet olarak alınan mal ve esirlerini geri istediler. Peygamber (sav) onlara şöyle buyurdu: 'Yanımda gördüğünüz şu (askerler) var. (Onların hepsinin de bu mallarda hakkı var.) Sözlerden en hoşuma gideni doğru olanıdır. (Binaenaleyh) ya esirlerinizi tercih ediniz ya da mallarınızı. Ben sizi çok beklemiştim.' Gerçekten de Tâif dönüşü onları on küsur gece beklemişti.

Kendilerine iki tâifeden birini vereceğini anlayınca: 'Esirlerimizi seçiyoruz' dediler.

Sonra Allah Resûlü (sav), müslümanlar içinde ayağa kalkıp Allah'a lâyığı ile hamd-ü senâda bulunduktan sonra şöyle buyurdu:

'Bu kardeşleriniz bize tevbe etmiş olarak geldiler. Ben esirlerini kendilerine geri vermeyi uygun buldum. Kim karşılıksız olarak bunu yapmak isterse yapsın.' İnsanlar: 'Gönlümüz buna hoş ve râzıdır, ey Allah Resûlü!' dediler. Onlara şöyle dedi: 'Hanginizin izin verip hanginizin vermediğini kestiremiyorum.

(Bu nedenle) Dönün de işinizi daha iyi bilen bilgeleriniz gelsinler.' Döndüler, kabilelerin bilgeleri, kendi toplulukları ile görüştüler ve geldiler ve: 'Razı olup izin verdiler' dediler."

6665- Onun (Ebû Dâvud'un) ve Nesâî'nin Amr b. Şuayb'dan naklettikleri rivayetleri:

Onlara (Hevâzin heyetine) dedi ki: "(Ben) Öğle namazını kılınca sizler kalkın ve: 'Biz, mü'min ve müslümanların kadın ve çocuklarımızı (geri vermeleri) konusunda, Resûlullah (sav)'den yardım istiyoruz' deyin." Namaz kıldıklarında böyle söylediler. Peygamber (sav) onlara şöyle buyurdu: "(Mal ve esirlerden) bana ve Abdü'l-Muttaliboğullarına düşenler sizindir."

Bunun üzerine Muhacirler de Ensâr da: "Bize düşenler de Allah Resûlü'nündür." dediler. Akra' b. Hâbis şöyle dedi: 'Benim ve Temîmoğullarının payını vermiyoruz."

Uyeyne b. Hısn da şöyle dedi: "Benim ve Fezâreoğulları'nın malını vermiyoruz."

Abbâs b. Mirdâs ise şöyle dedi: "Ben ve Süleymoğulları da vermiyor."

Süleym oğulları hemen ayağa kalkıp şöyle dediler: "Yalan söyledin; bize düşenler Allah Resûlü'nündür."

Ondan sonra Allah Resûlü (sav) şu emri verdi: "Haydi kadınlarını, çocuklarını geri verin! Kim, şu ganimetten bir hisse ele geçirir (de sonra onu geri verirse, şunu bilsin ki iade edeceği) bu ganimet karşılığında Allah'ın bize vereceği ilk ganimetten ona altı deve vermek üzerimize borçtur."

6666- Câbir (ra)'dan:

"Huneyn vadisi önümüze çıkınca aç atlarımızla Tihâme vadilerinden birine yöneldik. Sabahın kör(ünde aşağı doğru indik.

Hevâzin kabilesi vadinin dar yollarında ve yanlarında pusu kurmuştu; iyice hazırlanıp bir araya gelmişlerdi. Bize gönüllü askerler toplu halde şiddetli bir şekilde saldırınca, kimse kimseye bakmadan ordumuz geri dönüp kaçtı. Peygamber (sav) sağ tarafa çekilip şöyle haykırdı: 'Ey insanlar! Bana doğru gelin, bana doğru gelin!' Ama ne yazık ki Peygamber (sav)'in yanında Ensâr, Muhâcir ve Ehl-i Beyt'inden sadece birer grup kalmıştı.

Yanından ayrılmayarak kalanlar şunlardı: Ebû Bekr, Ömer, Ali, Abbâs, oğlu el-Fadl, Ebû Süfyan b. el-Hâris, Rebîa b. el-Hâris, Eymen b. Ümmi Eymen ve Üsâme b. Zeyd.

Hevâzin'den bir adam, uzun bir mızrağın başındaki siyah bayrağı eline almış olduğu halde, kırmızı bir devenin üstünde, Hevâzin'in önünde duruyordu. Yetiştiği zaman mızrağı muhakkak isabet ederdi. Önünde kimse bulamayınca arkasına dönerdi. Ali ve Ensâr'dan bir adam bir fırsatını kollayıp adama saldırdılar. Ali, arkasından devesini tökezletti, Ensârî de adamın üstüne atlayıp bir darbe indirdi, adamın ayağının yarısını kopardı. İnsanlar galeyana geldiler.

Onlar (Hevâzin) öylesine mağlup olmuşlardı ki, esirleri elleri bağlanmış bir halde Allah Resûlü (sav)'in yanında görünüverdiler."

Ebû Ya'lâ şunu ekledi:

"Hezimete uğradıklarında, Safvân b. Ümeyye'nin kardeşi Kelde —ki o henüz müşrikti ve Hz. Peygamber'in kendisine mühlet verdiği süre içindeydi— şöyle çığlık attı: 'Dikkat edin, bugün sihir boşa çıkmıştır.' Safvân ona: 'Sus! Allah ağzını dağıtsın! Vallahi bugün Kureyş'ten bir adamın beni terbiye etmesi Hevâzin'den bir adamın terbiye etmesinden daha sevimlidir'."

6667- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

Huneyn günü ben, Allah Resûlü (sav) ile beraberdim. İnsanlar arkalarını dönüp kaçtılar, yanından ayrılmayıp sebat edenler sadece seksen kişi idi ki tümü Ensâr ve Muhâcirlerdendi. İşte Allah'ın üzerlerine 'sekîne' indirdiği kişiler onlardı. O zaman Peygamber (sav) katırı üstündeydi. Katır ürktü. Eğerden düşer gibi oldu. 'Kalk, Allah da seni yükseltsin!' dedim.

'Haydi bana bir avuç toprak ver!' buyurdu. Verdim, onları düşmanın yüzlerine attı. Gözleri toprak doldu ve sonra şöyle buyurdu:

'Muhâcirler nerede? Ensâr nerede?'

'İşte onlar orada.'

'Haydi onlara seslen!'

Seslendim, kılıçları sağ ellerinde ateş kıvılcımı gibi geldiler. Müşrikler onları görünce tabana kuvvet kaçtılar."

6668- O, (Taberânî, *M. el-Kebîr*'de) Yezîd b. Âmir es-Sivâî'den:

"Peygamber (sav) bir avuç toprak alıp yüzlerine attı ve şöyle buyurdu:

'Dönün yüzleri kara olasılar!' Gözlerinin ağrısından kıvranmadık, gözlerini silmedik hiçbir müşrik kalmadı".

6669- Ebû Cervel Züheyr b. Surad (ra)'dan:

"Huneyn günü Allah Resûlü (sav), bizi esir alıp esirleri ve ganimeti taksim etmeye gidince, O'na gelip şu şiiri okudum:

'Ey Allah Resûlü! Kerem içinde bize lütfet! Kendisinden umut beklediğimiz kişi sensin.

Tencerenin kaynattığı yumurtaya lütuf et! Zamanında parçalanmış perişan hale gelmiştir.

Zaman bize hüzün ve inlemeden başka ne bıraktı ki! Gam gam üstüne, keder keder üstüne.

Ver onlara nimetler ve bahşet! Çünkü sen insanların en cömerdi ve hoşgörü sahibisin.

Hani bir zamanlar memelerini emdiğin kadınlara da lütfet, onları da bize ver!

Hani bir zamanlar küçük bir çocuktun da onların sütlerini doya doya emerdin, vücudun tartıya gelir büyürdün.

Bizi her şeyi berbat olmuş insanlar gibi bırakma! Biz Züh(ey)r topluluğuyuz. Bizlere bir şeyler bırak da yaşantımızı iyi veya kötü sürdürelim.

Herkes nankör davrandığında biz, verilen nimetlere şükrederiz. Yanımızda o nimetleri saklar kadrini biliriz.

Annelerinden emzirdiğin kimselere af elbisesi giydir. Çünkü affetmek büyüklerin şanındandır.

Kötüler çoğaldığı zaman, küheylanları şahlandıran ey insanların en iyisi, lütfet ve bizi bağışla!

Affını umuyoruz, ey kâinatı doğru yola çağıran, biliyoruz ki sen affeder ve yardımda bulunursun!

Affet! Allah, korktuğun şeylerden dolayı mutlaka seni de affeder, kıyamet gününde muhakkak seni zafere kavuşturur.'

Peygamber (sav) bu şiiri duyunca, şöyle dedi:

'Bana ve Abdulmuttaliboğullarına düşenler sizindir.' Bunun üzerine Kureyş ve Ensâr: 'Bizim hissemize düşenler Allah ve Resûlü'nündür'dediler.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

Derim ki: Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de, Abdullah b. Zemâhis kanalıyla, Ziyâd b. Târık'dan —ki yüzyirmi sene yaşamıştır— o da Züheyr'den rivayet etmiştir. *Lisânu'l-Mîzân*'da, onun iddia edilen illetlerinin olmadığı belirtilerek "hasen" mertebesinde olduğu söylenmiştir.

Zehebî onun "**uşârî**" (on râvili) isnâda sahip rivayetlerini nakletmiştir ki bu isnâdlardan birinin râvi zinciri şöyledir:

An Ebî İshâk b. el-Harîrî an Ahmed b. el-Fahr el-Ba'lî an İsmail b. Muhammed el-Makdisî an Yahyâ b. Mahmûd an Fâtimeti'l-Cevzâniyye an İbn Abdillah ani't-Taberânî.

6670- Onun (Taberânî'nin) İbn Amr b. el-Âs'dan naklettiği rivayeti:

"el-Ci'râne'de, Hevâzin delegesi müslüman olarak Peygamber (sav)'e geldiklerinde şöyle dediler: 'Biz asalet sahibi bir aşiretiz. Bildiğin gibi bize büyük bir belâ isabet etmiştir. Bize lütfet ki Allah da sana lütfetsin.'

Züheyr dedi ki: 'Kadınlarımız, sizin halalarınız ve teyzelerinizdir. Seni yetiştiren kucaklarına alan dadılarındır. Eğer biz el-Haris b. Ebî Şemir ve Nu'mân b. el-Münzir'e katılırsak (ondan da bize senden gelen belâlar gibi belâlar gelse) onun da merhametini isterdik. Sen affı istenenlerin en iyisisin.

Sonra 'Bize lütfet' ile başlayıp 'Biz Züh(ey)r topluluğuyuz'a kadar devam eden şiirini okudu. İlgili hadisi zikretti.

HUNEYN'DE ŞEHİT OLANLARDAN *MECMA'UZ-ZEVÂİD*'DE YER ALANLAR

Eymen b. Ümmü Eymen, Yezîd b. Zem'a, Surâka b. el-Hubâb.

EVTÂS GAZVESİ VE TÂİF GAZVESİ

6671- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Huneyn gazvesinden döndükten sonra (bu savaşta bozguna uğrayıp kaçan müşrik ordusundan bir bölümünün üzerine) Ebû Âmir'i askerî bir birliğin başında Evtâs'a gönderdi. Düreyd b. es-Simma ile karşılaştı. Yolda Düreyd öldürüldü ve Allah onun arkadaşlarını da hezimete uğrattı. (Resûlullah) Beni (amcam) Ebû Âmir'le beraber göndermişti.

Ebû Âmir dizinden bir ok isabet aldı. Oku atan Cüşem kabilesinden birisi idi. Sordum:

'Ey amca! Sana oku atan kim?'

'İşte beni öldürmek isteyen adam şu!' diyerek gösterdi. Ardından koşup yetiştim. Beni görünce geri döndü. Yine kaçmaya başladı; takip ettim. Bir yandan da şöyle diyordum: 'Utanmıyor musun, dursana!' Bunun üzerine durdu, birbirimize iki darbe indirdik; sonunda onu öldürdüm. Ebû Âmir'e dedim ki:

'Allah düşmanını öldürdü.'

'Şu oku çıkart!' dedi. Hemen çıkarttım, (okun yerinden) su boşandı. Sonra şöyle dedi:

'Ey kardeşimin oğlu! Allah Resûlü'ne benden selâm söyle! Benim için Allah'tan mağfiret dilesin.' Ebû Âmir yerine beni komutan bırakarak öldü.

Bu seferden geri döndüğümde Peygamber (sav)'e gittim, odasına girdim. Hasırdan örülmüş ve üzerine ince şilte serilmiş bir sedir üstünde yatıyordu. Hasırın örgüleri vücudunun arkasına ve iki yanına iz yapmıştı. Başımızdan geçenleri anlattım. Bilhassa (amcam) Ebû Âmir'in: 'Söyle de, benim için Allah'tan mağfiret dilesin' dediğini kendisine ilettim.

Ondan sonra su getirtti, abdest aldı ve ellerini açıp şöyle dua etti:

'Allahım! Ebû Âmir kulunu bağışla!' (Dua ederken) Koltuk altlarının beyaz tenini (ellerini çok kaldırdığı için) gördüm. Sonra şöyle dedi. 'Allahım, kıyamet gününde onu birçok yaratıklarının veya insanların üstünde bir makamda kıl ve emniyet içinde eyle!'

Dedim ki 'Benim için de istiğfar et!' Şöyle dua etti: 'Allahım! Abdullah b. Kays'ın da günahlarını bağışla! Onu kıyamet günü hoş ve güzel bir yere (cennete) koy!'"

6672- İbn Amr (b. el-Âs)'dan:

"Peygamber (sav), Tâif'i kuşatıp da onlardan bir şey elde edemediği zaman: 'İnşaallah yarın yola çıkacağız' buyurdu. Bu onların ağırına gitmiş olacak ki şöyle dediler: 'Fethetmeden mi gideceğiz?'

Bunun üzerine 'Sabahleyin saldırın!' buyurdu. Sonunda hücum ettiler, birçokları yaralandı. Yine: 'İnşaallah yarın gideceğiz'dedi. Bu söz çok hoşlarına gitti ve Peygamber (sav) de (onların bu haline) güldü." [İkisi de Buhârî ve Müslim'e aittir.]

6673- Ebû Bekre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Tâif kalesini kuşattığı zaman, Peygamber (sav)'e **bekre** (çıkrık) ile sarkarak ulaştım. Dedi ki: 'Nasıl sarktın?' '**Bekre** (çıkrık) ile' dedim. 'Artık sen Ebû Bekre'sin?' buyurdu."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. İsnâdında Ebû'l-Minhâl el-Bekrâvî vardır.]

TÂİF GÜNÜ ŞEHİT DÜŞENLERDEN *MECMA'UZ-ZEVÂİD*'DE YER ALANLAR

Saîd b. Saîd b. el-Âs, Abdullah b. Ebî Ümeyye —ki Ümmü Seleme'nin anne-baba bir kardeşidir—, Abdülmuttalib'in kızı Âtika, ve Abdullah'ın kızı Halîme. Ensâr'dan: Sâbit b. el-Ecda' ve Rukaym b. Sâbit.

6674- Buhârî:

"Tâif gazvesi sekizinci hicrî yılda meydana gelmiştir."

6675- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile Tâif'e doğru yola çıktık, bir kabre rastladık. Şöyle buyurdu: 'Bu, Ebû Rigâl'in kabridir.' Bu adam, Harem'de bulunup, onu savunuyordu. Çıkınca halkının başına gelenler onun da başına geldi ve oraya defnedildi. Bunun en büyük delili, kendisiyle beraber gömülen altın dalıdır. İsterseniz kazın, kabri açın ve çıkartın!' Hemen büyük bir heyecanla kazdılar, kabri açtılar ve o altın dalı çıkardılar."

HÂLİD B. EL-VELÎD'İN BENÛ CEZÎME'YE GÖNDERİLİŞİ, ABDULLAH B. HUZÂFE ES-SEHMÎ'NİN VE ALKAME B. MÜCEZZİZ EL-MÜDLİCÎ'NİN SERİYYESİ

—Ki bu sonuncunun bir Ensâr seriyyesi olduğu söylenir.—

6676- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Hâlid b. el-Velîd'i Cezîme oğulları üzerine gönderdi ve (Hâlid) onları İslâm'a dâvet etti. Ama onlar '(Eslemnâ =) müslüman olduk' kelimesini iyi söyleyemediler ve sürekli olarak: 'Sâbiî olduk, sâbiî olduk' dediler. Bunun üzerine Hâlid öldürmeye ve esir almaya başladı. Bizden her bir askere esirini verdi. Bir gün sonra herkese esirini öldürmeyi emretti. Dedim ki: 'Ben esirimi öldürmem. Arkadaşlarımdan hiç kimse de, (Peygamber (sav)'e gidinceye kadar) esirini öldürmeyecektir.' Sonunda Peygamber (sav)'e gelip durumu anlattık. Ellerini kaldırıp —iki kere— şöyle dedi: 'Allahım! Hâlid'in yaptıklarından uzak olduğumu Sana arz ederim'."

6677- Ali (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir müfreze gönderip başlarına da Ensâr'dan bir adam tayin etti ve ona itaat etmelerini emretti. Adam bir şeyden dolayı kızmış olacak ki onlara şöyle dedi: 'Allah Resûlü bana itaat etmenizi emretmedi mi?' 'Evet' dediler.

'Öyleyse odun toplayın!' dedi; topladılar. 'Şimdi ateş yakın!' dedi; yaktılar. 'Haydi şimdi içine girin!' dedi. Hemen girmek istediler, ama bazıları buna karşı çıkarak birbirlerini tutup sokmadılar ve dediler ki:

'Biz Peygamber (sav)'e ateşten kaçarak sığındık, şimdi ateşe mi gireceğiz?'

Onlar böyle tartışırken ateş söndü, adamın da öfkesi gitti.

Bu vak'ayı Peygamber (sav) duyunca şöyle buyurdu: 'Eğer ona (ateşe) girselerdi, bir daha kıyamete kadar oradan çıkamazlardı. İtaat ancak ma'rûf ve meşru şeylerde olur'."

6678- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Alkame b. Mücezziz'i bir müfrezenin başında (savaşa) gönderdi. Ben de içlerindeydim. Savaşın başına yaklaşılınca ya da yola çıkıldıktan bir süre sonra askerlerden bazıları (ayrı gitmek için) ondan izin istediler, o da izin verdi. Onların başına ise Abdullah b. Huzâfe b.

Kays es-Sehmîyi tayin etti. Ben de onunla gidenler arasındaydım. Yolun bir yerinde askerler ateş yaktılar, bir şey (ısınmak ya da yemek) yapmak istiyorlardı.

(Kumandan) Abdullah —ki kendisinde biraz şaka yapma huyu vardı— dedi ki:

'Bana itaat etmek mecburiyetinde değil misiniz?'

'Evet.'

'Size bir şey emrettiğimde yapmak zorundasınız değil mi?'

'Evet.'

'Size emrediyorum. Bu ateşin içine atlayacaksınız.'

İçlerinden bazıları ateşe atlamaya hazırlandılar. Bunu görünce şöyle dedi: 'Sakın ha! Yapmayın, kendinizi tutun. Size şaka yaptım' dedi. (Savaştan) Dönünce Peygamber (sav)'e durumu anlattık; şöyle buyurdu:

'Onlardan her kim size Allah'a isyanı emrederse itaat etmeyin!'"

EBÛ MÛSÂ İLE MUÂZ B. CEBEL'İN YEMEN'E GÖNDERİLMESİ, ALİ İLE HÂLİD'İN YEMEN'E GÖNDERİLMELERİ; BU İKİSİ DE VEDÂ HACCINDAN ÖNCE İDİ

6679- Ebû Bürde (b. e. Mûsâ)'dan mürsel olarak:

"Peygamber (sav), Ebû Mûsâ ile Muâz b. Cebel'i Yemen'e, her birini (Yemen'in) ayrı bir semtine gönderdi. Sonra şöyle buyurdu: 'Kolaylaştırın; güçleştirmeyin, müjdeleyin, ürkütüp kaçırmayın!'

Bunu müteâkip her biri işine gitti. Kendi toprağında yürüdüğü zaman arkadaşına yakın yürürdü. Böyle anlaşmışlardı ve birbirlerine selâm verirlerdi.

Muâz kendi toprağında Ebû Mûsâ'ya yakın yürüdü. Katırı ile gitti ve ona (Ebû Mûsâ'ya) varınca bir de ne görsün, bir adamın elleri zincirlenmiş, yanında duruyor.

Muâz ona sordu:

'Neden böyle yaptın?' Ebû Mûsâ cevab verdi:

'Bu adam müslüman olduktan sonra tekrar kâfir oldu.'

'O öldürülünceye kadar katırımdan inmem' dedi.

'Zaten o öldürülmek üzere buraya getirilmiştir, in!'

'Öldürülmedikçe inmem' deyince, hemen emretti ve adam öldürüldü. O da (katırından) indi. (Muâz) Dedi ki: 'Ey Abdullah! Sen Kur'ân'ı nasıl okursun?

'Ona saygı duyarak okurum. Peki ey Muâz! Ya sen nasıl okursun?'

'Gece olunca hemen yatarım, biraz uykumu aldıktan sonra kalkarım, Allah'ın nasip ettiği kadar okurum. Kalkıp ibadet ettiğim zaman Allah'tan sevap beklediğim gibi uykumda da Allah'tan sevap beklerim'."

6680- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) bizi Hâlid b. el-Velîd'le (Yemen'e) gönderdi. Sonra Ali'yi (Hâlid'in) yerine gönderdi. Dedi ki: '(Daha önce gitmiş olan) Hâlid'in ashâbına söyle; onlardan seninle düşmanı kim takip etmek isterse, etsin. Dileyen de dönsün. Ben düşman takip edenlerin içindeydim. Sayıca bayağı çok olan ukiyeler (ganimet olarak) elde ettim'."

6681- Büreyde (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Ali'yi Hâlid'e humusu (beşte biri) teslim almak için gönderdi. Hâlid onu Ali'ye verdi. Ali ondan bir cariyeyi seçti. Sabah olunca, Ali'nin geceleyin yıkandığının farkına vardım. Bu sebepten dolayı Ali'ye kin duydum. Hâlid'e dedim ki: 'Bunu görmüyor musun?'

Sonra Peygamber (sav)'e gelince, bunu ona anlattım, şöyle buyurdu:

'Ey Büreyde! Ali'ye mi öfkeleniyorsun?'
'Evet.'
'Ona öfkelenme! Çünkü onun humusta (ganimetin beşte birinde) bundan daha çok hakkı vardır'."

6682- el-Berâ (ra)'dan:
"Peygamber (sav) Yemen'e iki ordu gönderdi, birine Ali'yi, ötekine de Hâlid'i kumandan yaptı. Savaş olduğu taktirde Ali kumandan olacaktı. Derken savaş oldu ve bir kale Ali komutasında fethedildi. Ali de elde edilen ganimetlerden bir cariye aldı. Hâlid bunun üzerine benimle Peygamber (sav)'e bir mektup gönderdi. Mektubu verdim. Okuyunca rengi değişti ve şöyle buyurdu: 'Allah ve Resûlü tarafından sevilen, Allah ve Resûlü'nü seven adamdan ne istiyorsunuz?' Şu karşılığı verdim: 'Allah ve Resûlü'nün gazabından Allah'a sığınırım. Ben sadece bir elçiyim.' Ondan sonra sükût buyurdu ve bir şey demedi."

ZÛ'L-HALASA, ZÂTU'S-SELÂSİL, VE TEBÛK GAZVELERİ

6683- Cerîr (ra)'dan:
"Cahiliye devrinde (Yemen'de) Zû'l-Halasa ve Kâ'betu'l-Yemâniyye ile (Mekke'de) el-Kâ'betu'ş-Şâmiyye denilen bir (put) ev(i) vardı.
Peygamber (sav) dedi ki: 'Zû'l-Halasa konusunda beni rahatlatamaz mısın?' Hemen yüz elli süvarinin başında oraya gittim. O puthaneyi yıktık ve civarında bulduğumuz kimseleri de öldürdük. Gelip Peygamber (sav)'e durumu bildirdik, bizlere ve Ahmes kabilesine dua buyurdu."

6684- Diğer rivayet:
"At üzerinde duramıyordum. (Allah Resûlü (sav)) göğsüme öyle bir vurdu ki, parmaklarının izlerini göğsümün üzerinde gördüm. Şöyle dua etti: 'Allahım! Onu (atının üstünde) sâbit kıl! Onu hem yol gösteren, hem de hidayete erdirilmiş kıl!' Akabinde (Cerîr) puthaneye gitti; onu paramparça edip yaktı. Sonra Peygamber (sav)'e bir haberci gönderdi.
Cerîr'in elçisi dedi ki: 'Seni Hak ile gönderene yemin ederim ki, onu (puthaneyi) uyuz deve gibi bırakıp huzuruna gelmişimdir.' Bunun üzerine Ahmes'in atlarına ve adamlarına beş kere bereketle dua etti."

6685- Diğer rivayet:
"Bu duadan sonra attan hiç düşmedim."
(Cerîr dedi ki:) "Zû'l-Halasa, Yemen'de Has'am ve Becîle'ye ait bir ev idi ki, içinde put (dikilmiş taş) vardı ve o puta tapılırdı. Bu tapınağa Kâ'be de denirdi."

6686- Ebû Osmân en-Nehdî (ra)'dan, mürsel olarak:
"Peygamber (sav), Amr b. el-Âs'ı Zâtu's-Selâsil savaşına gönderdiği ordunun başına kumandan yaptı. Amr gazveyle ilgili şunu anlattı: (Gazveden dönünce) Hz. Peygamber'e gelip dedim ki:
'İnsanların içinde en çok kimi seversin?'
'Âişe'yi.'
'Erkeklerden?'
'Babasını.'
'Sonra kimi seversin?'
'Ömer'i.' Bazı kimseleri daha saydı. Beni onların en sonlarında saymasından korktuğum için susup başkalarını sormadım."
Derim ki: Bu rivayet, "Fadâil" bölümünde Buhârî, Müslim ve Tirmizî'ye ait olarak nakledecektir.

6687- Şa'bî (ra)'dan:
"Peygamber (sav), Zâtu's-Selâsil ordusunu gönderirken, muhâcirlerin başına Ebû Ubeyde'yi, bedevîlerin başına da Amr b. el-Âs'ı atadı. Onlara şöyle dedi: 'Dikkat edin, itaat edin!' Bekr b. Vâil'e hücum etmeleri emrediliyordu.

Amr gitti, Kudaa'ya hücum edip yağmaladı. Çünkü Bekr b. Vail dayıları oluyordu. Bunun üzerine Muğîre b. Şu'be, Ebû Ubeyde'ye gidip şöyle dedi:

'Allah Resûlü (sav) seni bizim başımıza komutan tayin etti. Fülanın oğlu, topluluğun emrine uydu. Onunla bir işin olmayacak mı?' Ebû Ubeyde şu cevabı verdi:

'Allah Resûlü (sav) bize itaati emretti. Amr, âsi gelse de ben Allah Resûlü (sav)'in emrine itaat ediyorum.' [Ahmed, mürsel olarak.]

6688- Buhârî (ra)'dan:

"Bu Zâtu's-Selâsil gazvesi, Lahm ve Cuzâm kabilelerine karşı yapılan bir savaştır. Zâtu's-Selâsil'in ise Beliyy, Uzre ve Kaynoğulları (adıyla anılan üç kabilenin) beldelerinin adı olduğu söylenmiştir."

6689- Ebû Mûsâ (ra)'dan:

"Arkadaşlarım beni Peygamber (sav)'den, (Tebûk gazvesi için) kendilerine binek ve yük hayvanı istemem için gönderdiler. Zira onlar Tebûk gazasında onunla beraber bu 'güçlük ordusu' içinde yer almak istiyorlardı.

Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Arkadaşlarım, beni sana, kendilerine binek ve yük hayvanı verip savaşa göndermeni rica etmek için gönderdiler. Şöyle buyurdular:

'Vallahi sizleri hiçbir şeye bindirmem.' Galiba kızgın bir anına rastlamıştım. (Kızgınlığının sebebini) bilmiyordum. Bana da kızmasından korkarak ve beni reddetmesinden dolayı üzgün, bana karşı gönlünde bir dargınlık bulunmasından endişeli olarak arkadaşlarıma döndüm. Peygamber (sav)'in söylediklerini kendilerine bildirdim. Aradan çok geçmeden Bilâl'in şöyle seslendiğini duydum:

'Abdullah b. Kays nerede?'

'Ben buradayım' dedim. 'Haydi hemen Allah Resûlü (sav)'e icâbet et!' dedi.

Ona varınca şöyle buyurdu: 'Al bu iki çift deveyi, şu iki çift deveyi de al, (toplam) altı deve! Bunları Sa'd'dan satın alıyorum. Bunları arkadaşlarına götür ve de ki: 'Allah ya da Allah'ın Resûlü sizi develer üzerine bindiriyor, artık bunlara binin.' Ben de bu develeri arkadaşlarıma götürerek: 'Resûlullah (sav), bunları binmeniz için size gönderdi. Ancak sizden biriniz benimle gelip de Allah Resûlü (sav)'den sizin için talepte bulunduğum zaman söylediği sözü işiten ve ilk önce vermeyip de sonra verişini (gören) birine beraber gitmedikçe yakanızı bırakmam. Böylece sizler Resûlullah (sav)'in söylemediği bir sözü benim size söylemiş olduğum zannına kapılmayasınız.' Bana şu cevabı verdiler:

'Vallahi sen bizim gözümüzde elbette doğru sözlü kabul edilen bir adamsın. Söylediğini de yaparız.'

Akabinde Ebû Mûsâ, onlardan bir kişi ile birlikte yola çıktılar. Resûlullah (sav)'in sözünü işiten ve onlara (evvelce) vermeyip sonradan verdiğini görenlerin yanına vardılar. Onlar da Ebû Mûsâ'nın kendilerine anlattıklarının aynısını anlattılar."

6690- Vâsile (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Tebûk gazvesi için çağrıda bulundu. Ben de O'nu takiben Medine'de: 'Mâlî ganimetten hissesini almak şartıyla bir kimseyi devesine kim bindirir?' diye bağırdım.

Ensâr'dan yaşlı bir adam dedi ki: 'Kendisine nöbetleşe bindirmem ve yiyeceğini vermem karşılığında onun payı (savaştan elde edeceği) gerçekten bizim mi olacak?' dedi. 'Evet' dedim.

'Öyleyse Allah'ın bereketi üzere haydi yürü!' (Bu) Hayırlı arkadaş ile yola çıktım. Allah, bize ganimetler ihsan etti; develer elde ettim, onları önüme katıp getirdim.

Ensârî'nin yanına vardım. Devesinin semerinin deri kaşından birinin üzerine oturup:

'Haydi onları öne doğru sür!' dedi. Sürdüm; 'şimdi de çevir geriye doğru sür!' dedi.

'Ne güzel develerin var!' deyince, şöyle dedim: "Bunlar senin için şart koştuğum ganimetindir.' Cevap verdi: 'Ey yeğenim! Ganimetimi al, götür! Biz senin hissenden başka bir şey (yani âhiret sevabını) kastetmiştik'."

6691- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

"O, Tebûk günü, 'güçlük ordusunda' Peygamber (sav), sadakayı emrettiği zaman Osman'ın olağanüstü davranışına şahit oldu.

Arap hıristiyanları Heraklius'a şöyle bir mektup yazdılar:

'Peygamberlik iddia eden adam mahvolmuştur. Büyük bir kıtlık ve sıkıntı ile karşı karşıya kalmıştır, malları da helâk olmuştur, fırsat bu fırsat, ne duruyorsunuz hücum etsenize!' Heraklius da. ileri gelen adamlarından birinin komutasında kırkbin kişilik ordu gönderdi.

Peygamber (sav) bunu duyunca her gün minberde şöyle dua etmeye başladı:

'Allahım! Eğer bu cemaat yok olursa Sana yeryüzünde asla ibadet edilmez, insanların hiçbir gücü ve kuvveti kalmaz.'

Osman, ticarî amaçla Şam'a göndermek üzere bir kervan hazırlamıştı; şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! İşte size yularları, çulları ile tam ikiyüz deve. İkiyüz de ûkiye (altın).' Peygamber (sav) Allah'a hamd etti. İnsanlar da tekbir getirdiler. Osman hemen gidip ikiyüz deveyi getirdi ve sadakayı da ortaya serdi. Ondan sonra Allah Resûlü (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum: 'Bugünden sonra Osman'ın işleyecekleri kendisine zarar vermez'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6692- İbn Şihâb (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Rûm ve Şam'daki Arap hıristiyanlarını hedef alarak Tebûk seferine çıktı."

BENÛ'L-MÜLEVVAH, RAİYYETU'S-SÜHEYMÎ VE DİĞERLERİNİN SERİYYELERİ

6693- Cündeb b. Mekîs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Abdullah b. Gâlib el-Leysî'yi bir müfrezenin başında göndermişti; ben de içlerindeydim. Onlara Kedîd'de bulunan Benû Mülevvah (kabilesine) baskın düzenlemelerini emretti. Çıktık, Kedîd'e varınca, el-Hâris b. el-Bersâ el-Leysî'ye rastlayıp onu yakaladık. Dedi ki: 'Ben Allah Resûlü'ne gitmek ve O'nun önünde müslüman olmak için yola çıktım.' Şöyle dedik: 'Eğer sen müslüman isen seni bir ya da iki gün bağlamamız sana bir zarar vermez. Eğer değilsen, durumunu iyice anlayıp güveninceye dek seni bağlarız' dediler ve onu iyice bağladılar."

6694- Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de:

"Cündeb dedi ki: Peygamber (sav) Gâlib b. Ebcur el-Leysî'yi gönderdi."

(Yukardaki) hadisi zikretti ve ona şunu ilâve etti: "Sonra bizimle olan siyah adamı ona nezâret etmek üzere geride bıraktık. 'Biz geri dönünceye kadar onu bekle! Sana karşı gelirse başını kes!' dedik.

Sonra yola koyulduk, Kedîd'e vardık. İkindiden sonra orada konakladık.

Arkadaşlarım beni gözcü olarak gönderdiler. Olanları iyi görebilmem için bir tepeye tırmandım; akşamdan önce orada bulundum. Bir adam çıktı ve beni yokuşta gördü. Karısına dedi ki: 'Vallahi gündüz görmediğim bir şeyi şimdi tepede bir ka-

rartı olarak görüyorum. Git bak, sakın kaplarını sürükleyen köpekler olmasın!'

Baktı ve şöyle dedi: 'Hayır vallahi bir şey göremiyorum.'

'Öyleyse bana bir yay, iki ok ver!' dedi. Kadın da onun emrini yerine getirdi. Nihayet bana ok attı, yan tarafıma saplandı ve hareket etmeden onu çıkarttım. Bir tane daha attı, onu da omuz başıma değdirdi, onu da çektim çıkardım. Yine kımıldamadım. Karısına dedi ki: 'Vallahi iki okum da ona saplandı, eğer gözcü olsaydı mutlaka kımıldardı.' Sabah olunca gider oklarımı alırım; onları köpekler çiğneyecek değil ya!"

Sonra onlara biraz mühlet verdik, hayvanları geldi. Onları sağdılar, yatağa yattılar, gece ilerledikten sonra aniden hücum ettik, öldürdüklerimizi öldürdük. Hayvanlarını önümüze kattık; içlerinden biri çığlık attı. Ama biz tabana kuvvet yürüdük. İbnü'l-Bersâ ve arkadaşına geldik. Onu da alıp götürdük. İnsanlar çığlıklar atarak peşimizden geldiler, aramızda sadece bir vadi vardı. Havada ne yağmur vardı, ne de bulut. Allah tarafından bir sel geldi, biz vadinin bir tarafında kaldık; onlar öbür tarafında kaldılar. Onlar karşı taraftan bize baka kaldılar, tek kişi bile bizden tarafa adım atıp geçemedi.

6695- Şa'bî, Raiyetu's-Suheymî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) (İslâm'a davet amacıyla) ona bir mektup yazdı. O ise, mektubu alıp onunla kırbasını yamadı.

Bunun üzerine Peygamber (sav) ona bir müfreze gönderdi. Onun ne malını, ne ailesini, ne koyununu, ne sığırını ve ne de devesini bırakmayıp hepsini aldılar. Kendisi çıplak olarak kaçtı, eğersiz atına bindiği gibi daha önce müslüman olan kızı ve damadının yanına vardı.

Kızı onu öyle çıplak görünce, üzerine bir örtü attı ve sordu: 'Neyin var, ne oldu?'

Başına gelenleri bir bir anlattı. Adam sordu:

'Kocan nerde?'

'Develerin yanında' dedi. Hemen onun yanına gitti. O da: 'Neyin var?' diye sorunca ona şöyle cevap verdi: 'Başıma gelenleri sorma; ne ineğim, ne devem, ne koyunum, ne ailem, ne de param kaldı, hepsini alıp götürdüler. Şimdi Muhammed'e gitmek istiyeceğim, bari malım taksim edilmeden yetişeyim.'

'Al devemi de git!' dedi. 'Ona ihtiyacım yok' dedi ve çobanın yük devesini aldı. Üzerinde bir elbise ile çıktı. Öylesine kısa bir elbise idi ki, başını örtünce kıçı, kıçını örtünce başı meydana çıkıyordu. Tanınmaktan hoşlanmıyordu. Sonunda Medine'ye vardı.

Peygamber (sav), sabah namazını kılınca, dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Ver elini de sana biat edeyim!' Elini uzattı, onun eli üzerine koymak istediğinde Peygamber (sav) elini çekti. Bunu tam üç kere yaptı. Üçüncüsünde sordu: 'Sen kimsin?'

'Ben Raiyetü's-Süheymî'yim' dedi. Allah Resûlü (sav), onun kolunu kaldırıp şöyle dedi: 'Ey müslümanlar topluluğu! İşte Raiyetü's-Süheymî denilen adam budur. Kendisine yolladığım mektubu yırtıp onunla kırbasını yamayan adam işte budur.' Bunun üzerine O'na yalvarmaya başladı. Sonunda dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Ailem ve malım ne oldu? Onları istiyorum.' 'Malını soruyorsun, o taksim edildi. Ailene gelince görebildiğini ve gücün yettiğini alırsın.' Derken, devesini tanıdı, oğlunu da. Oğlu yanında duruyordu. Peygamber (sav)'e dönüp 'İşte oğlum budur!' dedi.

'Ey Bilâl onunla çık ve oğluna: 'Bu senin baban mıdır?' diye sor.

'Evet' derse onu ona ver!' Çıktı, sordu, o da: 'Evet' dedi ve oğlunu ona verdi. Daha sonra Peygamber (sav)'e dönüp şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Ashâbına (senin) kadar düşkün olan birini bugüne kadar görmedim.'

'İşte bu bedevîlerin sefilidir' buyurdu."

6696- Onun (Taberânî'nin) başka bir kanaldan naklettiği rivayeti:

"Allah Resûlü (sav) ona (Raiye'ye) dedi ki: 'Taksim edilmeden önce malına yetişirsen onu almakta herkesten fazla hak sahibisin."

6697- Esmâ bn. Yezîd (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), Mudar kabilesinin çölde oturanları üzerine bir müfreze gönderdi.

Anlattıklarına göre onlar, sahrada bir yerde konakladılar. Sabah olunca bir çadır gördüler. İçinde bir adam, etrafında da koyunlar vardı.

'Bize bir koyun keser misin?' diye rica ettiler. Adam onlara bir koyun kesti; yüzdüler, pişirdiler. Sonra bir tane daha kesti onu da yüzüp pişirdiler. Öğlen vakti sıcak basınca, sığınacak gölgelikleri olmadığı için koyunların gölgelendiği yeri adamdan istediler. 'Biz burada gölgelenmeye bu koyunlardan daha lâyığız' dediler. Adam dedi ki: 'Eğer koyunları buradan çıkartırsam sıcaktan ölür ve yavrularını düşürürler. Ben, Allah'a ve Resûlü'ne iman ettim, namaz kıldım, zekât verdim.' Dinlemediler ve adamın koyununu zorla uzaklaştırdılar, çok geçmeden koyunlar yavrularını düşürdüler. Adam hemen Peygamber (sav)'e koşarak gitti ve başından geçenleri anlattı. Bunun üzerine Peygamber (sav) çok öfkelendi:

'Otur, o topluluk gelinceye dek bekle!' dedi. Sonunda onlar da geldiler. Onlara: 'Neden böyle yaptınız?' diye sorduğunda hepsi yalan söylediler ve yaptıklarını inkar ettiler. Peygamber (sav) bir an düşünceye daldı. Bedevî dedi ki: 'Benim doğru söylediğimi onların yalan söylediklerini hiç şüphe yok ki Allah biliyor. Ey Allah Resûlü! Mutlaka Allah sana bunu bildirecektir.'

Ondan sonra Peygamber (sav)'in kalbine adamın doğru söylediği ilham olundu. Bunun üzerine onları bir bir çağırdı ve doğru söylemeleri hususunda and verdi. Hepsi ayrı ayrı bedevînin söylediği gibi söylediler ve suçlarını itiraf etmiş oldular.

Ondan sonra Peygamber (sav) ayağa kalktı ve şöyle buyurdu:

'Neden kelebeklerin ateşe üşüştükleri gibi yalana üşüşüyorsunuz?'"

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6698- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) bir müfreze gönderdi. Galip gelip ganimet elde ettiler. (Mağlup düşmanların) aralarında bir adam vardı, dedi ki: 'Ben onlardan değilim. Ancak onlardan bir kadına âşık oldum; bırakın da onu göreyim; sonra bana istediğinizi yaparsınız.'

Sonra uzunca esmer bir kadının yanına vardı. Ona (kadına) şöyle dedi:

'Ey Hubeyş! Hayat sona ermeden müslüman ol. Biliniz ki ya hile yoluyla ya da peşinize düştüğümde isterse daracık sokaklarda olsun, size ulaşabilirim. Ne dersiniz? Yağmurlu gecelerde yollara düşme zorluğuna katlanan aşığın sevdiğine ulaşması hak değil midir?

Kadın 'Evet, bu senin diyetin olur' dedi. Ondan sonra adam geldi. Onun boynunu vurup öldürdüler. Kadın gelip üzerine kapandı, bir veya iki defa hıçkırdı, sonra o da öldü.

Döndüklerinde Peygamber (sav)'e bu durumu haber verdiler; şöyle buyurdu:

'İçinizde merhametli biri yok muydu?'

6699- İsâm el-Müzenî (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bir ordu veya müfreze gönderdiği zaman onlara şöyle derdi: 'Bir mescid görürseniz, ya da bir müezzini ezan okurken duyarsanız, kimseyi öldürmeyin!' Biz bir müfreze ile yola çıktık. Tihâme topraklarına varınca, hayvanlarını

önüne katmış giden bir adama rastladık. Ona İslâm'ı arzettik.

Dedik ki: 'Sen müslüman mısın?'

'Nedir İslâm?' diye sordu. Ona söylediğimizde bilmediğini anladık.

Dedi ki:'Ya müslüman olmazsam, bana ne yaparsınız?'

'Seni öldürürüz' dedik.

"Tahtırevanında kadın bulunan deve––ler yetişinceye kadar bana müsaade eder misiniz?'

'Evet. Bize yetişirler.' Çıktı bir de ne görsek tahtırevanında bir kadın var. Ona dedi ki: 'Ey Hubeyş, hayat(ın) bitmeden müslüman ol!'

Kadın: 'Ardı ardına ondokuz kere müslüman olurum'dedi.

Sonra adam şöyle dedi: 'Biliniz ki ya hileyle ya da isterse daracık sokaklarda olsun peşinize düşerek size ulaşabilirim. Ne dersiniz? Yağmurlu gecelerde yollara düşmenin zorluğuna katlanan aşığın sevdiğine ulaşması hak değil midir?'

Bunu size ailem yanımdayken söyledim. Artık hiçbir kabahatim kalmadı. Sonra şöyle dedi: 'Bana sevgi ver, her çirkin yüzlü kadın gelmeden. Bana sevgi ver, çekirdekler mahvolmadan. Emir, sevgili ile ayrılıp uzaklaşmadan.' Sonra bize geldi ve:

'Bana dilediğiniz yapabilirsiniz' dedi.

Hemen boynunu vurduk. Kadın da tahtırevanından indi ve üzerine abanıp kendisi de ölünceye kadar ağladı."

DİNDEN DÖNENLERLE YAPILAN SAVAŞ

6700- Şa'bî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) vefat ettikten sonra insanlardan bazıları dinden döndüler. Bir kısmı şöyle dedi: 'Namaz kılarız, fakat zekât vermeyiz.' Bunun üzerine bazıları (halife) Ebû Bekr'e: 'Onların bu teklifini kabul et!' dediler.

Şu cevabı verdi: 'Bir dişi keçiyi bile zekât olarak vermekten kaçınsalar onlarla savaşırım.'

Daha sonra Hâlid b. el-Velîd'i (onların üzerine) gönderdi. Adiy b. Hâtim de Tayy'lı bin kişi ile birlikte gelip doğruca Yemâme'ye yöneldi. Âmiroğulları Peygamber (sav)'in valilerini öldürmüş ve ateşte yakmışlardı. Onun için Ebû Bekr, Hâlid b. el-Velîd'e: 'Onları öldür ve ateşte yak!' diye mektup yazdı. Birini yerine getirdi. Sonra yoluna devam etti. Sulak yere varınca, ona şöyle diyerek çıktılar: '**Allahü Ekber, Allahü ekber!** Allah'tan başka ilah olmadığını, Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehadet ederiz.' Bunu duyunca onlardan elini çekti. Ebû Bekr ona yoluna devam etmesini Hîre'ye oradan da Şam'a gitmesini emretti.

Hîre'ye inince, İran halkına mektup yazdı. Sonra onlara hücum etti. Sevrâ'ya varınca birçok kimseyi öldürdü ve esir aldı. Sonra Aynu't-temr'e hücum etti. Orada da birçok kimseyi öldürdü, bir o kadarını da esir aldı. Sonra Şam'a vardı. Yazdığı mektup şudur: '**Bismillahirrahmanirrahîm.** Hâlid b. el-Velîd'den Fâris'in Mirzâlarına (beylerine); selâm hidayete uyana olsun!

Ben kendinden başka hiçbir ma'bûd olmayan Allah'a hamd ederim. Topluluğunuzu dağıtan, başınıza iş açan, mülkünüzü (hakimiyetinizi) elinizden alan O'dur. Size bu mektubum ulaşınca benimle zimmet akdi yapın! Bana cizye verin! Bana emân gönderin! Aksi halde, kendinden başka hiç bir ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, ölümü, sizin yaşamayı sevdiğiniz gibi seven bir ordu ile gelip mülkünüzü darmadağın ederim. Sizi öldürürüm.'

[Ebû Ya'lâ leyyin bir senedle.]

6701- (Muhammed) İbn İshak'dan:

"Hâlid b. el-Velîd, Yemâme'deki işini bitirince, el-Alâ b. el-Hadremî'yi Bahreyn'e gönderdi. el-Alâ, Peygamber (sav)'in el-Münzir b. Sâvî el-Abdî'ye gönderdiği kişidir. el-Münzir o zaman müslüman olmuştu. el-Alâ orada Peygamber (sav)'in valisi olarak ikamet ediyordu.

Bahreyn'de mürted olanlarla birlikte Rebîa da mürted olmuştu. Yalnız el-Cârud b. Amr ve kendisine tâbi olan kabilesi dininde sâbit kalmıştı.

Rebîa kabilesi Bahreyn'de bir araya gelip mürted olarak dediler ki: 'Hakimiyeti Münzir ailesine teslim edelim." Bu hususta Münzir b. en-Nu'mân'la konuştular. Ona el-Ğarur deniliyordu. O ve onunla beraber diğerleri de kılıçlarını kuşanmış olarak müslüman olunca: 'Ben aldatan değil, aldanmışım' demeye başladı. Rebîa Bahreyn'de diğerleriyle bir araya gelince, müslümanların üzerine yürüyüp Cevâsâ'da onları kuşattılar. Müslümanlar yorgunluk ve sıkıntıdan neredeyse helâk olacaklardı. Abdullah b. Hazaf el-Âmirî bu hususta şöyle dedi:

'Ebû Bekr'e ve Medine delikanlılarının tümüne elçi gönder!

Cavâsâ'da mahsur kalacak gençlerin var mıdır?

Biz Rahman'a tevekkül ettik. Mütevekkil olanlar için zafer bulduk.'

Ondan sonra el-Alâ emrindeki Arap ve acem askerleri ile oraya gitti ve tümünü kılıçtan geçirdi. Böylece yenilip perişan oldular."

6702- Huzeym b. Evs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şu bembeyaz Hîre bana kaldırılıp (gösterildi). İşte Nüfeyle kızı Şeymâ alaca katıra binmiş, siyah bir örtü örtmüş."

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Eğer ben Hîre'ye girersem ve onu o kılıkta görürsem benim olsun mu?"

"Tamam senin olsun!" buyurdu.

Daha sonraları bazı Araplar dinden döndüler. Biz Kays'a karşı savaş açmıştık. Onlardan birisi de Uyeyne b. Hısn idi. Talha b. Huveylid el-Anesî'ye de savaş açmıştık. Hâlid b. el-Velîd, Müseyleme üzerine yürümüştü; biz de onunla birlikteydik.

Orada işimiz bittikten sonra Basra'ya yöneldik. Hürmüz'ü büyük ve kalabalık bir asker topluluğunun başında bulduk. Araplar için Hürmüz'den daha büyük düşman yoktu. Hatta 'Hürmüz'den daha kâfir' diyerek onunla darbımeselde bulunulurdu.

Karşısına Hâlid b. el-Velîd çıktı ve onu öldürdü. Üstündeki eşyasını ganimet olarak aldı. Sadece başlığının değeri yüzbin dirhemdi.

Sonra ilerledik, Hîre'ye girdik. Orada bizi ilk karşılayan, alaca katır üstünde siyah bir başörtüsü örtmüş olan Şeymâ oldu. Dedim ki:

'İşte Allah Resûlü (sav)'in bana hibe ettiği kadın budur.' Hâlid benden bu hususta delil istedi. Delil getirip kanıtladım. Bunun üzerine Hâlid onu bana teslim etti. Derken kardeşi Abdü'l-Mesih gelip: 'Onu bana sat!' dedi.

'Vallahi binden aşağı vermem' dedim. Bunun üzerine bana bin dirhem verdi. Bana denildi ki: 'Eğer yüzbin deseydin yine verirdi.' Dedim ki:

'Binden fazla para olduğunu bilmiyordum.'

TEFSİR BAHSİ

6703- Cündüb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'ın Kitâbını (kendi görüşüyle) tefsir ederse, isabet etse (bile) hata etmiş sayılır."

Rezîn şunu ilâve etti: "Kendi görüşüyle (tefsir edip) hata ederse küfre girmiş olur."

6704- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Kur'ân hakkında ilimsiz fikir yürütür (tefsir ederse) —diğer rivayette— kendi görüşüyle tefsir ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın."

6705- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Peygamber (sav), Cibrîl'in öğrettiği sayılı âyetler dışında Kur'ân'ı kendi görüşüyle tefsir etmezdi."

[Ebû Ya'lâ ve adı belirtilmemiş bir râvi kanalıyla Bezzâr.]

KUR'ÂN İLE BELİRLİ SÛRE VE ÂYETLERİNİN FAZİLETİ

6706- el-Hâris el-A'ver (ra)'dan:

"Mescide uğradım, insanların boş konuşmalara daldıklarını gördüm. (Hz.) Ali'ye gelip haber verdim. Şöyle dedi:

'Hakikaten öyle mi yapıyorlar?'

'Evet' dedim.

Şöyle dedi: 'Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

'İlerde fitne olacaktır.' 'Peki ondan kurtuluş nasıl olur, ey Allah Resûlü?' diye sordum. Şöyle buyurdu:

'Allah'ın Kitâbı'na sarılmakla. Çünkü sizden öncekilerin haber(ler)i ile sizden sonrakilerin haber(ler)i onun içindedir. Aranızda vereceğiniz hükümler de onun içindedir. O (Kur'ân) önemli bilgileri ihtiva eder, içinde lüzumsuz ve maksatsız bir söz yoktur. Kim akılsızlığından dolayı onu terk ederse Allah onun belini kırar. Kim hidayeti ondan başkasında ararsa Allah onu saptırır. O, Allah'ın sağlam ipidir. O, hikmetli olan zikirdir. O, dosdoğru yoldur. O kendisiyle arzuların sapmadığı, dillerin yalan söylemediği, alimlerin doymadığı, çok okumakla eskimeyen, hârikulâdeliği tükenmeyen bir kitaptır. O cinlerin işitip de şöyle dedikleri kitaptır: **'Gerçekten biz, doğru yola ileten harikulâde güzel bir Kur'ân dinledik de ona imân ettik.'** (Cin, 72/1)

Kim ondan bir haber getirirse, doğru söylemiş olur. Kim onunla amel ederse ecir alır. Kim onunla hükmederse âdil olur. Kim insanları ona davet ederse, doğru yola iletmiş olur. Ey (Hâris el-) A'ver (bu öğütleri) dinle, kulağına küpe olsun!"

6707- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah'ın evlerinden birinde toplanıp Allah'ın Kitâbı'nı okuyan, onu aralarında öğrenip öğreten hiçbir topluluk yoktur ki Allah, onların üzerlerine sekine (huzur) indirmesin, rahmet onları kaplamasın, melekler onları kuşatmasın. Allah onları kendi katındakiler arasında anmasın!"

6708- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizden biri ailesine (evine) döndüğünde orada üç semiz hamile deve bulmak ister mi?"

"Evet" dedim. "Sizden birinin namazda üç âyet okuması, onun için üç besili ve iri deveden daha hayırlıdır" buyurdu.

6709- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Hanginiz her gün Buthân'a veya Akîk'a gidip günaha girmeden ve akrabayla bağını kesmeden iki tane iri hörgüçlü deve getirmek ister?"

Dedik ki: "Ey Allah Resûlü, bunu hepimiz isteriz."

Şöyle buyurdu: "Sizden birinin mescide gidip orada Allah'ın Kitâbı'ndan iki âyet öğrenmesi ya da okuması, onun için iki deveden daha hayırlıdır. Üç âyet üç deveden, dört âyet dört deveden ve okunacak âyetler kendi sayılarınca deveden daha hayırlıdır."

6710- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:] "Kim Allah'ın Kitâbı'ndan bir harf (bile) okursa onun için bir sevap vardır. Ayrıca her sevaba on misli (kadar) verilecektir. **Eliflâmmîm**'in bir harf olduğunu söylemiyorum. 'Elif' bir harftir; 'lâm' bir haftir, 'mîm'de bir harftir."

6711- Ebû Ümâme (ra)'dan:

"Allah, kıldığı iki rekat namazdan daha üstün bir şeyle kuluna kulak vermez.

Kul, namazgâhında olduğu sürece üstüne rahmet yağar. Ayrıca kullar, ondan çıkan şey gibi hiçbir şeyle Allah'a yaklaşmış olamazlar."

Ebû'n-Nasr der ki: "Ondan çıkan" demekle Kur'ân kastedilmiştir. İş onunla başlar, hüküm onda olur ve ona döner..

6712- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! Allah'a en sevimli amel hangisidir?"

"Yolculuğu bitirince tekrar yola başlayan kimsenin durumu."

"Yolculuğu bitirip tekrar yola başlama durumu nedir?"

"Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuyup bitirdiğinde yeniden başlamaktır."

6713- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rab Teâlâ şöyle buyurur: Kur'ân okumak, her kimi Benden bir istekte bulunmaktan alıkorsa ona Benden isteyenlere verdiğimden daha üstününü veririm."

6714- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân'ı sesli okuyan, sadakayı açıktan veren gibidir; Kur'ân'ı gizli okuyan, sadakayı gizli veren gibidir."

Tirmizî der ki: "Bu, şu demektir: Sessiz Kur'ân okuyan, sesli okuyandan daha üstündür. Çünkü riyâ ve kendini beğenmişlikten emin kıldığı için ilim ehline göre gizli sadaka vermek, açıkça vermekten daha üstündür."

6715- Sehl b. Muâz el-Cühenî, babasından (ra):

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Kur'ân okuyup da onunla amel ederse, kıyamet günü babasının başına ışığı dünya evlerindeki güneşin ışığından daha parlak bir taç giydirilir. Varın, Kur'ân'la bizzat amel edenin ışığı nasıl olacak, bir düşünün?"

6716- Ali (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Kur'ân okuyup ezberler, helâlini helâl; haramını da haram sayarsa, Allah bu sebeple onu cennete koyar. Ayrıca haklarında cehennemlik hükmü sâbit olan ev halkından tam on kişiye de onu şefaatçi kılar."

6717- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü Kur'ân gelip şöyle der: 'Ya Rabbi onu süsle!' Bunun üzerine ona keramet tacı giydirir. Sonra şöyle der: 'Ya Rabbi, biraz daha süsle!' Bu defa ona keramet elbisesi giydirir! Sonra şöyle der: 'Ya Rabbi ondan hoşnut ol!" Allah da ondan hoşnut olur. Kendisine şöyle denir:

'Oku ve yüksel!' Bunun üzerine okuduğu her âyetin sevabı artırılır."

Tirmizî; ayrıca bu rivayetin sahâbî sözü olmasının daha doğru olduğunu söyledi.

6718- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân'ı okuyup gereğince amel edene (âhirette) şöyle denir: 'Oku ve (Cennet derecelerine) yüksel! Dünyada nasıl ağır ağır okuyor idiysen, burada da öyle oku! Çünkü asıl makamın okuyacağın en son âyetin yanındadır.'

6719- Âişe (r.anhâ)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân okumakta mâhir (yani ezberi ve okuyuşu güzel) olan kimse, Sefere adı verilen kerim ve itaatkâr meleklerle beraber olacaktır. Kur'ân okumakta zahmet çeken (heceleyen) kimse içinse iki kat ecir vardır."

6720- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân okuyanın hali, turunç gibidir ki, hem kokusu, hem de tadı güzeldir. Kur'ân okumayan mü'min hurma gibidir. Tadı güzel, ancak kokusuzdur. Kur'ân okuyan fâcir, kokusu güzel, tadı acı olan reyhan çiçeği gibidir. Kur'ân okumayan fâcir ise, kokusu da tadı da acı olan Ebû Cehil karpuzu gibidir.

İyi arkadaş güzel koku satıcısına benzer. Sana ondan bir şey verilmese bile, kokusundan istifade edersin. Kötü arkadaş ise körükçüye benzer. Kurumundan sana bir şey isabet etmese de dumanından rahatsız olursun."

6721- Âmir b. Vâsile (ra)'dan:

"Nâfi' b. Abdi'l-Hâris, Usfân'da Ömer'e rastladı. Ömer, onu Mekke'de valisi olarak görevlendirmişti. Ömer onu Usfan'da görünce: 'Mekkelilerin başına kimi vekil bıraktın?' diye sordu.

'İbn Ebzâ'yı" dedi.

'İbn Ebzâ kimdir?'

'Azatlılarımızdan bir azatlı.'

'Yerine bir azatlıyı mı bıraktın?'

'O, Allah'ın Kitâbı'nı okur, farzlarını da iyi bilir.'

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

"Peygamberiniz (sav) şöyle buyurmuştur:

Allah bu Kitâb'la bazı insanların değerini yükseltir; bazı insanların da değerlerini alçaltır.'

6722- Osman (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğretendir."

6723- İbn Abbâs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân'dan bir şey bilmeyen kimse, harap olmuş ev gibidir."

6724- Sa'd b. Ubâde (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân'ı okuyup (öğrenip) de (sonra) unutan kimse yoktur ki, kıyamet günü cüzzamlı olarak Allah'a kavuşmasın."

Rezîn şunu ekledi: "İsterseniz şu âyeti okuyun:

Şöyle dedi: **'Rabbim beni neden kör olarak diriltttin. Ben gören biriydim.**

'(Rab) diyecek ki: 'Sana âyetlerimiz geldi, sen onları unuttun, işte bugün de sen böyle unutulursun.' (Tâhâ, 20/125)

6725- İmrân b. Husayn (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân okuyan, (isteyeceğini yalnız) Allah'tan istesin. Çünkü öyle insanlar gelecektir ki, Kur'ân okuyup, okudukları karşılığında insanlardan (dünyalık) isteyeceklerdir."

6726- Suheyb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân'ın haram kıldıklarını helâl sayan kimse Kur'ân'a iman etmemiş olur."

6727- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), yanında Kur'ân olduğu halde düşman yurduna gitmeyi yasaklamıştır."

Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud ve *Muvatta'*. (Mâlik) dedi ki: "Düşmanın onu (mushafı) eline geçirip imha etmesinden korkulduğu için böyle denilmiştir."

Nitekim Eyyûb'ün ifadesine göre düşman Kur'ân'ı ele geçirmiş ve müslümanlara karşı koz olarak kullanmıştır."

6728- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân bir deri içine konup da ateşe atılsa yanmaz."

Bu hadis: "Kur'ân'ı ezberleyip de (amel etmediği için) cehenneme giren kimse domuzdan daha kötüdür, şeklinde yorumlanmıştır"

6729- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân bir zenginliktir. Ondan sonra fakirlik olmaz. Ondan başka zenginlik de yoktur."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6730- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kıyamet günü farzlarını yerine getirmemiş, hadlerini aşmış, emirlerine muhalefet etmiş, yasaklarını işlemiş bir adama Kur'ân, insan kılığına girmiş olduğu halde getirilir. Kur'ân şöyle der:

'Yâ Rabbî! Âyetlerimi ona yüklettin (ezberlettin). O ne kötü yüklenicidir! Hadlerimi aştı, farzlarımı yerine getirmedi, emirlerimi terkedip yasaklarımı işledi.' Kur'ân o kadar deliller ileri sürer ve saymaya devam eder ki, sonunda kendisine şöyle denilir:

'Haydi onu sana bırakıyorum, hesabını gör!'

O da onun elinden tutup burnu üstünde sürüyerek doğruca cehenneme atar.

Hadlerini koruyan, farzları ile amel eden, emirlerini yerine getiren yasaklarından kaçınan adam da getirilir. Kur'ân onun müdâfii olur ve şöyle der:

'Yâ Rabbi! Âyetlerimi öyle bir adama yükledin ki, hadlerimi aşmadı, farzlarımı ifa etti, emirlerimi yerine getirip yasaklarımdan kaçındı.' Onun lehine o kadar deliller ileri sürer ki sonunda kendisine şöyle denilir:

'Onu sana havale ettim, hesabını sen gör!' Bunun üzerine (insan kılığına giren Kur'ân) onun elinden tutar, üstüne beyaz atlastan elbise giydirir, başına kral tacı koyar ve kral kâsesiyle ona su içirir." [Bezzâr leyyin bir senedle.]

6731- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim Allah'ın Kitâbı'ndan bir âyet dinlerse Allah ona kat kat sevab yazar.

Kim onu okursa, Kıyâmet günü o, onun için nûr olur." [Ahmed, leyyin bir senedle.]

6732- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân binlerce harftir. Yirmi yedi bin harftir. Kim onu sabrederek karşılığını ancak Allah'tan bekleyerek okursa, her harfine karşılık olarak Allah onu hûrilerle evlendirir."

Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta, şeyhi Muhammed b. Ubeyd b. Âdem kanalıyla. Zehebî, bu şahsı *el-Mîzân* isimli eserinde bu rivayeti ile zikretti. Zehebî'nin dışında başka bir yerde bu râvi hakkında bilgiye rastlamadım.

6733- Üseyd b. Hudayr (ra)'dan:

"Geceleyin Bakara sûresini okurken atı yanı başında bağlı idi. At şahlandı. Üseyd Kur'ân okumayı kesince at sakinleşti. Yine okudu, yine şahlandı. Sustu, yine sakinleşti. Sonra tekrar okudu, yine şahlandı. Bunun üzerine Üseyd okumaktan vazgeçti. Oğlu Yahya, atın yakınında (yatmakta) idi. Atın ona zarar vermesinden korktu. Çocuğu yanından çekince, gözünü göğe kaldırdı; bir de ne görsün, içi kandillere benzeyen parlak şeylerle dopdolu bir sis bulutu.

Sabah olunca karşılaştığı bu fevkalâde hâdiseyi Peygamber (sav)'e anlattı ve Resûlullah şöyle buyurdu: 'Ey İbn Hudayr oku, ey İbn Hudayr oku (yani devam et!)'

'Ey Allah Resûlü! (Oğlum) Yahya ata yakın olduğu için (ona zarar vermesinden) korktum. Ayrılıp yanına gittim. Başımı kaldırınca bir de ne göreyim; içinde kandilleri andıran şeyler bulunan beyaz bulut gölgesi. Sonra, içinde ışık kümeleri ile göğe yükselerek kayboldu ve onu göremez oldum' dedi.

Peygamber (sav) sordu:

'Gördüğün neydi biliyor musun?'

'Hayır vallahi" dedi.

'Onlar sesini dinlemek için yaklaşan meleklerdi. Eğer devam edip sabaha kadar okusaydın, onlar da oradan uzaklaşmazlardı ve insanlar onlara bakıp rahatlıkla seyrederlerdi."

6734- Müslim'in rivayeti:

"Useyd b. Hudayr, gece hurma harmanında Kur'ân okurken, at aniden şahlandı." Bakara sûresi olduğu belirtilmeyen benzer rivayeti nakletti.

6735- Ebû Saîd b. el-Muallâ (ra)'dan:

"Mescitte namaz kılıyordum. Peygamber (sav) çağırdı; ama cevap veremedim. Sonra yanına varıp dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Namaz kılıyordum.'

Şöyle buyurdu: 'Allah Teâlâ: **'Sizi çağırdığı zaman, Allah'a ve Resûlüne icabet edin!** buyurmadı mı?'

Sonra bana şöyle buyurdu: 'Mescitten çıkmadan sana Kur'ân'ın en büyük sûresini öğreteceğim.' Elimden tuttu, mescitten çıkarken dedim ki: 'Kur'ân'ın en büyük sûresini sana öğreteceğim buyurmamış mıydın?'

'Evet, o sûre: **"Elhamdu lillahi Rabbi'l-Âlemîn"**dir. O sûre, Seb'ul-mesânî (yedi âyet) ve bana verilen Kur'ân-ı azîm'dir' buyurdu.

6736- (Ebû Saîd b. el-Muallâ (ra)'dan:)

"Peygamber (sav), namaz kılmakta olan Übeyy b. Kâ'b'ı çağırdı. Namazını bitirince onun yanına gitti. Übeyy diyor ki: (Mübârek) elini elimin üzerine koyarak buyurdu ki:

'Benzeri ne Tevrat'ta, ne İncil'de, ne de Kur'ân'da bulunmayan mükemmel bir sûreyi öğreninceye kadar, mescitten çıkmamamızı umarım.' Benzerini nakletti.

6737- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"**El-Hamdu lillahi Rabbi'l-Âlemîn**, Kur'ân'ın temelidir, Kitâbı'n anasıdır. **Seb-i mesânî**dir (= yedi âyettir)."

6738- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Cibrîl, Peygamber (sav)'in yanında otururken, üstünden bir çatırdama sesi duydu. Başını kaldırıp şöyle dedi:

'Bu gök kapılarından biridir, bugüne kadar hiç açılmadı, sadece bugün açıldı. Oradan bir melek indi; dedi ki: 'Bu melek de (ilk olarak) bugün indi, bugüne kadar hiç inmemişti.' Melek selâm verip şöyle dedi: 'Yalnız sana verilen ve senden önce hiçbir peygambere verilmeyen şu iki nuru sana müjdelerim: Fâtihatü'l-Kitâb ve Bakara sûresinin son âyetleri. Onlardan bir harf bile okusan mutlaka karşılığında sevabını alırsın.'

6739- Ebû Ümâme el-Bâhilî (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kur'ân okuyun! Çünkü o, kıyamet günü okuyup amel edenlere şefaat edici olarak gelecektir. Bakara ile Âl-i İmrân sûrelerini okuyun! Çünkü onlar kıyamet günü iki bulut yahut iki gölgelik yahut kanatlarını germiş iki kuş topluluğu gibi gelip onları okuyanları savunacaktır. Bakara sûresini okuyun! Çünkü onu okumak bereketlidir. Okumamak ise hüsran ve mahrumiyettir. Onun fayda ve bereketlerini kahramanlar bile temin etmeye güç yetiremezler." (Râvi) Muâviye b. Sellâm: "Hadiste (kahraman anlamındaki) **batal** kelimesi ile sihirbazların kastedildiğini duydum" demiştir.

6740- Diğer rivayette şu ek yer almaktadır:

"Herhangi bir kul onu (Bakara'yı) secdeye varmadan bir rek'atta okur da, Allah'tan bir şey isterse Allah ona istediğini mutlaka verir. (Çünkü) Bu sûre neredeyse dinin tümünü ihtiva eder."

6741- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), sayıca kalabalık bir müfreze gönderdi. Onlara (Kur'ân'dan) okuttu. Her biri ezberinde olanı okudu. Yaşça en genç olanlarının yanına geldi ve sordu:

'Senin ezberinde ne var, ey Fülan?'

Şu cevabı verdi: 'Ezberimde falan falan (sûreler), bir de Bakara sûresi.'

'Ezberinde Bakara sûresi var mı?'

'Evet.'

'Haydi git, onların emîri (kumandanı) sensin! Çünkü o (sûre), nerdeyse dinin tümünü ihtiva eder.' Heyetin ileri gelenlerinden biri dedi ki:

"Ey Allah Resûlü! İçindekilerini yaşamayacağım korkusu, beni onu öğrenip ezberlemekten alıkoymuştur.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Kur'ân'ı öğrenin, okuyun ve onunla amel edin! Çünkü Kur'ân'ı öğrenen, okuyan ve onunla amel eden kişi, içi misk dolu dağarcık gibidir; onun kokusu her yerde koklanır. Kur'ân'ı öğrenip hafızasında olduğu halde uyuyan kimse de, içi misk doldurulup kapatılmış bir kutuya benzer.'

6742- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Evlerinizi kabirlere çevirmeyin; şeytan içinde Bakara sûresi okunan evden kaçar."

6743- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim geceleyin Bakara sûresinin son iki âyetini okursa o iki âyet o gece ona yeter (de artar)."

6744- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Her şeyin bir tepesi (zirvesi) vardır; Kur'ân'ın zirvesi ise, Bakara sûresidir; çünkü onun içinde Kur'ân âyetlerinin efendisi olan bir âyet vardır ki o Âyetü'l-Kürsî'dir."

6745- Übeyy b. Kâ'b (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Ebû'l-Münzir! Allah'ın kitabından ezberinde olan Kur'ân'ın hangi âyeti sence daha büyüktür?

"Dedim ki: '**Allahu Lâ ilahe illâ huvel-Hayyu'l-Kayyûm**' âyeti."

Bunun üzerine göğsüme vurdu ve şöyle buyurdu: "Ey Ebû'l-Münzir! Sana ilim kolay gelsin!"

6746- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav), bana Ramazan ayının zekât malını bekleme görevi verdi.

Biri yanıma geldi ve yiyecekten avuçlamaya başladı, onu yakaladım ve: 'Seni Allah Resûlü'ne götüreceğim' dedim.

'Ben ihtiyaç sahibiyim, çocuklarım ve ben çok sıkıntılı bir durumdayız' dedi. Bunun üzerine onu serbest bıraktım. Sabah olunca, Peygamber (sav) bana sordu:

'Dün geceki esirin ne yaptı, ne oldu?' Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü onu yakaladım, çok muhtaç olduğunu söyleyince ona acıdım ve serbest bıraktım.' Şöyle buyurdu: 'O sana yalan söyledi, yine gelecektir.'Peygamber (sav)'in bu sözünden dolayı geleceğini anlayıp bekledim. Nihayet geldi ve yine yiyeceği avuçlamaya başladı; onu yakalayıp: 'Seni Allah Resûlü'ne götüreceğim' dedim. Bana çok muhtaç durumda olduğunu bir daha gelmeyeceğini söyleyince, acıdım ve bıraktım. Sabah olunca Peygamber (sav) yine sordu: 'Ey Ebû Hureyre! Dün geceki esirin ne yaptı?'

Dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Hâlinden şikayet etti, kendisi ve çoluk çocuğunun aç olduğunu söyleyince acıyıp bıraktım.'

Şöyle buyurdu: 'O sana yalan söyledi, mutlaka yine gelecektir.'

Üçüncü kez bekledim, yine geldi, yiyeceği avuçlamaya başlayınca yakaladım ve: 'Seni Allah Resûlü'ne götüreceğim. Bu üçüncü seferdir aynı şeyi söylüyorsun; tekrar gelmeyeceğini ifade ettin, ama yine geldin' dedim. 'Bırak beni, sana faydalanabileceğin birkaç kelime öğreteceğim' dedi.

'Nedir onlar?' diye sordum. Dedi ki: 'Yatağına vardığın zaman Âyete'l-Kürsî denilen **Allahu lâ ilâhe illâ huvel-Hayyul-Kayyûm**'u sonuna kadar oku! Mutlaka Allah tarafından sana bir bekçi gönderilir, seni korur ve şeytan da sana katiyen yaklaşamaz. Sabaha kadar bu böyle devam eder.' Bunun üzerine onu tekrar serbest bıraktım, sabah olunca Peygamber (sav) sordu:

'Ey Ebu Hureyre esirin ne yaptı?' Dedim ki:

'Ey Allah Resûlü bana yarıyacak birkaç kelime öğreteceğini söyledi, ben de onu serbest bıraktım.'

'Neymiş onlar?' diye sorunca, şöyle dedim: 'Bana dedi ki: Yatağına vardığın zaman Âyetel-Kürsî'yi başından sonuna kadar oku: '**Allahu lâ ilâhe illâ huvel-Hayyu'l-Kayyûm**...' Yine bana dedi ki: Sabaha kadar seni korumak için Allah tarafından bir koruyucu gönderilir ve şeytan da kesinlikle sana yaklaşmaz'.

Sahabiler hayır öğrenmeye çok arzulu idiler.

Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'O yalancının tekidir, ancak bunu doğru söylemiştir. Ey Ebû Hureyre! Üç gündenberi sana gelip giden kimdi, bilir misin?'

'Hayır.'

'Şeytan'dı.'

6747- Ebû Eyyûb (ra)'dan:

"Onun, içinde hurma bulunan bir kileri vardı; **gûl** denilen cinler gelip oradan hurma aşırırdı. Bunu Peygamber (sav)'e şikayet edince şöyle buyurdu:

'Git, onu görürsen, şöyle de: Allah'ın adı ile Resûlullah'a git!'

Ebû Eyyûb hemen onu yakaladı; bir daha gelmeyeceğine yemin etti... "

Ebû Hureyre'ninkine benzer şekilde rivayet etti.

6748- Ebû'd-Derdâ (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim Kehf sûresinin başından on âyet ezberlerse deccâlın fitnesinden kurtulur."

6749- Diğer rivayette:
"Kehf sûresinin sonundan" diye geçer.

6750- Tirmizî'nin lafzı:
"Kehf sûresinin başından üç âyet."

6751- el-Berâ (ra)'dan:
"Bir adam Kehf sûresini okuyordu; atı iki uzun iple bağlıydı. Bir bulut onu sardı, bulut ona yaklaşınca at ürkmeye başladı. Sabah olunca Peygamber (sav)'e gelip durumu anlattı. Şöyle buyurdu: 'İşte o, Kur'ân (dinlemek) için inen Sekîne'(melek)dir.'

6752- Enes (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Her şeyin bir kalbi vardır; Kur'ân'ın kalbi ise, Yâsîn'dir. Kim onu okursa, Yâsîn'siz on kere Kur'ân okumuş gibi sevap yazılır."

6753- Atâ b. Ebî Rebâh (ra)'dan:
Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğu bize ulaştı: "Kim sabahları Yâsîn'i okursa bütün hacetleri görülür."
[Dârimî, mürsel olarak.]

6754- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim geceleyin Duhan sûresini okursa, yetmişbin melek kendisi için istiğfar etmiş olarak sabahlar."
Tirmizî; zayıf olduğunu söyledi.

6755- İbn Mes'ûd (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim her gece Vâkıa sûresini okursa, asla fakirlik yüzü görmez. Ayrıca **Müsebbihât (Sebbihisme rabbike** ile başlayan sûreler) içinden bir âyet, bin âyet gibidir."

6756- Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kim sabahleyin üç kere **'Euzü Billahi's-Semî'il-Alîm'** der, sonra Haşir sûresinin son üç âyetini okursa, Allah onun için yetmişbin melek görevlendirir; akşama kadar onun için Allah'tan mağfiret dilerler. O gün ölürse şehit olarak ölür. Akşamleyin okursa yine aynı sevabı alır."

6757- Ebû Hureyre (ra)'dan:
[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]
"Kur'ân'da otuz âyetlik bir sûre vardır ki, bağışlanıncaya dek okuyanına şefaat eder: **Tebârekellezî bi-yedihi'l-mülk** (sûresi)."

6758- İbn Abbâs (ra)'dan:
"Peygamber (sav)'in ashâbından bir adam kabir olduğunu bilmeden bir kabrin üstüne çadır kurdu. İçinden gelen bir ses Mülk sûresini okuyordu. Onu sonuna kadar dinledi. Sonra gelip Peygamber (sav)'e bu durumu haber verdi. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'O (sûre) önleyici ve kurtarıcıdır. Kişiyi kabir azabından kurtarır.'

6759- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:
"Bir adam Peygamber (sav)'e gelip: 'Bana (Kur'ân'dan birşey) öğret Ey Allah Resûlü!' dedi. Şöyle buyurdu: 'Başında **Elif Lâm Râ** olan sûrelerden üçünü oku!' Dedi ki:
'Yaşlandım, hafızam zayıfladı, dilim ağırlaştı.' Şöyle buyurdu: 'Öyleyse başında **Hâmîm** olan sûrelerden üçünü oku!' Yine ilk söylediği gibi söyleyince, şöyle buyurdu: '**Müsebbehât**tan (**Sebbihisme rabbike** ile başlayan sûrelerden) üçünü oku!' yi-

ne aynısını söyledi ve ilâve etti: 'Bana her türlü hayrı ihtiva eden kısa bir sûre öğret!' Bunun üzerine Peygamber (sav), ona **'İzâ zülzilet'** sûresini okuttu. Adam: 'Seni hak ile Peygamber olarak gönderene yemin ederim ki, buna bir şey ilâve etmiyeceğim' dedi ve çekip gitti. Bunun üzerine Peygamber (sav): 'Adamcağız iki kere kurtuluşa erdi' buyurdu."

6760- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Bir adam, başka birinin sürekli **Kul hüvallahu ehad** (İhlâs sûresini) okuduğunu duydu. Sabah olunca Peygamber (sav)'e gelip haber verdi. Adam sanki bu davranışını küçümsüyordu. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, bu (sûre) Kur'ân'ın üçte birine eşittir.'

6761- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Toplanın biraraya gelin, size Kur'ân'ın üçte birini okuyacağım." Toplanan toplandı. Sonra Hz. Peygamber çıkıp "**Kul-Huvallahu Ehad**" sûresini okudu. Sonra yine içeriye gitti. Birbirimize dedik ki: "Galiba kendisine bir vahiy geldi de içeriye girdi." Sonra tekrar çıktı ve şöyle buyurdu: "Size Kur'ân'ın üçte birini okuyacağımı söylemiştim. Dikkat edin o, (**Kul Huvellahu Ehad**= İhlâs) Kur'ân'ın üçte birine denktir."

6762- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim günde ikiyüz kere **Kul Huvellahu Ehad**'ı okursa, (kul hakkı olan) borçları müstesna elli senelik günahı silinir. Kim uyurken yatağında sağ tarafına yatıp da yüz kere **Kul Huvallahu Ehad** (sûresini) okursa, kıyamet günü Rab Teâlâ ona şöyle der: 'Haydi sağ tarafından cennete gir!'

6763- İbnü'l-Müseyyeb (ra)'dan, mürsel olarak:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim **Kul Huvallahu Ehad**'i on kere okursa, cennette ona bir köşk yapılır. Kim yirmi kere okursa iki köşk yapılır. Kim otuz kere okursa üç köşk yapılır."

Ömer dedi ki: "Ya Resûlallah şu halde cennette köşklerimiz çoğalacaktır." Şöyle buyurdu: "Allah'ın bundan daha fazlasını vermeye gücü vardır."

6764- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile birlikte geldim. Bir adamın **Kul Huvallahu Ehad**'i okuduğunu duydu; şöyle buyurdu: 'Vâcip oldu.'

'Ne vâcip oldu, ey Allah Resûlü?' diye sordum. 'Cennet (vâcip oldu)' buyurdu."

6765- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bana misli görülmemiş âyetler indi: **Mu'avvizeteyn**." (Nâs ve Felâk sûreleri)

6766- Bir rivayette şunu da ekledi: "(Dua eden) hiç kimse o ikisi (Nâs ve Felâk sûreleri) gibi başka bir şeyle isteyemez, (şerlerden Allah'a sığınan) hiç kimse de onlar gibisiyle sığınamaz."

6767- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav), ashâbından birine şöyle buyurdu: "Ey Fülan evlendin mi?" "Hayır vallahi, evlenecek bir şeyim yok ki?"

"Yanında **Kul Huvallahu Ehad** da mı yok?"

"Var."

"İşte al sana Kur'ân'ın üçte biri!"

"**İzâ câe nasrullahi vel-fethu**'yu biliyor musun?"

"Evet."

"İşte sana Kur'ân'ın dörtte biri."

"**Kul yâ eyyühel-kâfirûn**'u biliyor musun?"

"Evet."

"İşte sana Kur'ân'ın dörtte biri."

"**İzâ zülzilet** (sûresini biliyor musun)?"

"Evet."

"İşte sana Kur'ân'ın dörtte biri. (Bunlarla) evlen, evlen!" buyurdu.

6768- Diğer rivayet:

"Kim **İzâ zülzile** sûresini okursa Kur'ân'ın yarısını okumuş olur."

6769- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim akşamleyin Duhân sûresinin tümünü, **Hâmîm Ğâfir**'in başından '**ileyhi'l-masîr**'e kadar ve Âyetel-Kürsî'yi de okursa sabaha kadar korunmaya alınır; kim bunları sabahleyin okursa, akşama kadar korunmaya alınır."

6770- İbn Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim sanki gözüyle kıyameti görmüş gibi olmak isterse, şu sûreleri okusun: **İzeş-Şemsü küvviret, İzes-Semâu'n fetarat, İzes-Semâu'n şakkat**."

6771- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav), **Eliflâmmîm Tenzîl** sûresiyle, **Tebârekellezî bi-yedihil-mülk** sûresini okumadan uyumazdı."

Tâvus, bu iki sûrenin, Kur'ân'daki diğer sûrelerden yetmiş hasene daha üstün olduğunu söylemiştir."

6772- Humeyd b. Abdirrahman (ra)'dan, dedi ki:

"**Kul Hüvallahu Ehad**, Kur'ân'ın üçte biridir. **Tebârekellezî bi-yedihi'l-mülk** ise okuyanını kabrinde savunur."

6773- Vâsile (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bana Tevrat'ın yerine 'Yedi (uzun sûre)', Zebûr'un yerine '**el-Mieyn**', İncil'in yerine ise '**el-Mesânî**' (Fatiha) verildi ve **Mufassal** (sûreler) ile üstün kılındım."

6774- Onun (Taberânî'nin) Ebû Ümâme'den leyyin senedli bir rivayeti ise şöyledir:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Rabbim, bana 'Uzun yedileri' Tevrât'ın yerine; '**el-Mieyn**'i, İncil'in yerine vermiştir. (Kimseye verilmeyen) **Mufassal** (sûreler) ile de üstün kılındım."

6775- Osman b. Abdullah b. Evs es-Sekafî, dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kişinin mushafsız olarak Kur'ân kıraat etmesinin karşılığı bin derecedir. Mushaf ile okuması iki bin derece daha artırır."

[Taberânî, **el-Mu'cemu'l-Kebîr**'de leyyin bir senedle.]

6776- Enes (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Kim oğluna Kur'ân'ı yüzünden okumasını öğretirse, Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar. Kim de oğluna ezbere birkaç âyet öğretirse Allah, kıyamet gününde onu dolunay gibi diriltir ve 'Oğluna oku!' denir. Okuyacağı her âyet karşılığında Allah babasının bir derecesini yükseltir. Ezberindekiler bitinceye kadar, derece yükselişi böyle devam eder."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta hafî bir senedle.]

FÂTİHA VE BAKARA SÛRELERİNİN TEFSİRİ İLE İLGİLİHADİSLER

6777- Abdullah b. Şakîk'den, o da Peygamber (sav)'den işiten birisinden:

"Ona bir adam dedi ki: '**(el-Mağdûbi aleyhim=) gazaba uğrayanlar** kimdir?' Hemen yahudileri gösterdi. 'Peki, **(ed-Dâllîn =) sapıtanlar** kimdir?' diye sorunca hemen hıristiyanları gösterdi." [Ahmed, daha uzun bir metinle.]

6778- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dünyaya gelen hiçbir çocuk yoktur ki başının ortasında Fatihâtu'l-Kitâb (Fatiha sûresin)den beş âyet yazılmış olmasın."

6779- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İsrâiloğullarına **'Haydi kapıdan secde ederek girin ve muradımız (hitta) günahlarımızın dökülmesidir' deyin de sizi bağışlayalım,** (Bakara, 2/58) denildi. Onlar (emri) değiştirip kapıdan kıçları üstünde sürünerek girdiler ve 'kıl içinde bir habbe' dediler."

6780- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"İsrailoğulları eğer ufacık bir sığır alsalardı, onlar(ın işlediği günah) için yeterdi."

[Bezzâr zayıf bir senedle.]

6781- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Yahudiler: 'Bu dünyanın ömrü yedibin yıldır. Biz her bin yıl için sadece bir gün azaba uğratılırız. Bu da toplam yedi gün yapar,' derlerdi" Bunun üzerine Allah şu âyeti inzâl buyurdu: **"Dediler ki: Bize ateş ancak sayılı günlerde dokunur."** (Bakara, 2/80)

6782- Âmir b. Rabîa (ra)'dan:

"Bir seferde karanlık bir gecede Peygamber (sav) ile beraberdik.

Kıblenin nerede olduğunu bilmiyorduk, içimizden herkes kendi tahminine göre namaz kıldı. Sabah olunca bunu Peygamber (sav)'e anlattık. Hemen: **'Hangi tarafa yönelirseniz, Allah'ın vechi (zatı) oradadır'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/115) indi."

6783- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Rabbim! Bu, beldeyi güvenli kıl, ehlini çeşitli meyvelerle rızıklandır (bilhassa onlardan Allah'a ve âhiret gününe inananları)" (Bakara, 2/126) (diyerek dua eden) İbrahim (as), insanlardan uzaklaşarak tek başına (Mekke'yi) kendine yurt edindi. Fakat Allah "**(Ve men kefere =) Küfredenleri de**" âyetini indirdi ve: "Mü'minleri rızıklandırdığım gibi onları da rızıklandırırım" buyurdu. **"Onları azıcık faydalandırırım, sonra ateş azabına girmeye mecbur ederim"** buyurdu. Ondan sonra İbn Abbâs şu âyeti okudu: **"Dünyayı isteyenlere de, âhireti isteyenlere de, hepsine Rabbinin ihsanından ayırdetmeksizin veririz."** (İsrâ 17/20)

6784- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Medine'ye ilk geldiğinde (Ensâr'dan olan) dedelerinin yahut Ensâr'dan dayılarının evlerinde konakladı. Onaltı ya da onyedi ay boyunca Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kıldı. Kıblesinin Beyt-i Şerif'e (Kâ'be'ye) çevrilmesini arzu ediyordu. Beyt-i Şerif'e doğru kıldığı ilk namaz ikindi namazı olmuştur. Onunla bazı kimseler de bu namazı kıldılar, sonra bunlardan biri çıkıp (başka bir) mescide gitti. Mesciddekileri namazda rükû halindeyken gördü ve şöyle seslendi: 'Allah'a şehadet ederim ki (biraz önce), Allah Resûlü

ile birlikte Kâ'be'ye doğru namaz kıldım.' (Bunun üzerine namazdakiler) hemen selâm vermeden oldukları yerde Kâ'be'ye doğru döndüler.

Müslümanların Kudüs'e doğru namaz kılmaları, yahudilerin hoşuna gidiyordu, Kâ'be'ye doğru namaz kılmaya başlayınca, bunu kınamaya kalkıştılar."

6785- Diğer rivayet:

"Kâ'be kible olmadan önce, bazı kimseler öldü ya da öldürüldüler. Onlar (yani daha önce Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılmış olanlar) hakkında ne diyeceğimizi bilemedik. Bunun üzerine: **'Allah sizin imanınızı asla zâyi edecek değildir'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/143) indi."

6786- Diğer rivayet:

"Allah Resûlü (sav) namaz kılarken hep Kâ'be'ye yönelmeyi arzulardı. Bu sebeple Allah: **'(Habibim) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yüzlerden haber beklediğini) görüyoruz'** (Bakara, 2/144) meâlindeki âyeti indirdi. Ondan sonra Kâ'be'ye doğru yöneldi. Bunun üzerine **'Birtakım beyinsizler (yani yahudiler) şöyle dediler: 'Onları, bulundukları kibleden ne çevirdi?'De ki: Doğu da, batı da Allah'ındır; dilediğini doğru yola erdirir'.**" (Bakara, 2/142)

6787- Müslim ve Ebû Dâvud benzerini Enes'ten rivayet etmişlerdir:

"Onda şöyle geçmektedir: Onlar Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılarken henüz rükûdaydılar. Seleme oğullarından bir adam yanlarına uğradı ve şöyle seslendi: Dikkat edin, artık kible Kâ'be'ye doğru çevrilmiştir!' —Bunu iki kere söyledi—. Cemaat rükûdayken Kâ'be'ye doğru döndüler."

6788- Ebû Saîd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"(Kıyamet günü) Nuh (as) ümmeti ile beraber gelecek ve Allah ona: 'Tebliğ ettin mi?' diye soracak. O da: 'Evet, Rabbim!' diyecektir.

Hemen ümmetine: 'O size tebliğ etti mi?' diye soracak. Onlar: 'Hayır, bize herhangi bir peygamber gelmedi' diyecekler. Bu defa Allah, Nûh'a soracak:

'Tebliğ ettiğine dair sana şehadet edecek kimdir?'

'Muhammed ve ümmeti' diyecek. Hakikaten de onun tebliğ ettiğine dair bizler tanıklık yapacağız. **'İnsanlara şahit olasınız diye biz sizi böyle vasat bir ümmet kıldık'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/143) bunu ifade etmektedir."

6789- İbn Abbâs (ra)'dan:

"O, Cenâb-ı Hakk'ın: **'Onlar ki başlarına bir bela geldiği zaman...'** meâlindeki (Bakara, 2/156) ayetini şöyle yorumladı: Allah şunu bildirmiştir; Müslümanın başına bir belâ gelip de Allah'ın emrine teslim olup: **'Biz Allah'a âidiz ve şüphesiz O'na dönücüleriz'** dediği zaman ona şu üç haslet yazılır: Allah'tan salât, rahmet ve hidayet yolunun gerçekleşmesi. Nitekim Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: 'Kim musibet anında **'İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn'** derse, Allah onun bu musibetini telafi edip onun sonunu iyi kılar.'

6790- Urve (ra)'dan:

"Âişe'ye sorup dedim ki: **'Allah: 'Safâ ile Merve Allah'ın şeâir (alâmetler)indendir. Kim Beyt'i hac veya umre yaparsa, o ikisini tavaf etmesinde hiç- bir sakınca yoktur.'** (Bakara, 2/158) buyurdu. Vallahi öyleyse Safâ ile Merve'yi tavaf etmeyenin herhangi bir günahı yoktur, ben bunu böyle anlıyorum ve böyle yorumluyorum; acaba siz ne dersiniz?'

Âişe cevap verdi: 'Ey kız kardeşimin oğlu! Ne kötü söyledin! Eğer bu, senin yorumladığın gibi olsaydı 'Onları tavaf etmeyene herhangi bir günah gerekmez' şeklinde olmalıydı. Halbuki bu âyet Ensâr hakkında inmiştir. Çünkü onlar müslüman olmadan önce, cahiliye devrinde Müşellel mevkiindeki azgın Menât'a tapıyor, ona telbiye getiriyorlardı. Bu niyetle ihram giyenler Safâ ile Merve'yi tavaf etmekte sakınca görürlerdi. Müslüman olunca bunu Peygamber (sav)'e sordular. Dediler ki: 'Ey Allah Resûlü, bizler Safâ ile Merve arasını tavaf etmeyi sakıncalı görüyoruz.' Bunun üzerine Allah: **'Safâ ile Merve, Allah'ın şeâirindendir...'** âyetini (Bakara, 2/158) indirdi.'

(Âişe) dedi ki: "Allah Resûlü (sav), bu ikisini tavaf etmeyi sünnet kılmıştır."

Zührî der ki: "Ebû Bekr b. Abdurrahman'a bu hadisi bildirdim; şöyle dedi: Bunu ilk defa duyuyorum. İlim ehlinden bir çok şeyler duymuştum; ama Âişe'nin anlattıklarını ilk kez duyuyorum ki ona göre Menât için ihrama girenler, Safâ ile Merve'yi tavaf etmekten sakınırlarmış. Allah, Beyt'in tavafını zikredip de Safa ile Merve arasındaki tavafı zikretmeyince, dediler ki: 'Ey Allah Resûlü! Biz Safâ ile Merve'yi tavaf ederdik. Halbuki Allah Beyt'in tavaf edilmesini zikretti, Safâ'yı zikretmedi. O ikisini tavaf etmemizde bir sakınca var mıdır?' Bunun üzerine Allah: 'Safâ ile Merve Allah'ın şeâirindendir' meâlindeki âyeti indirdi. "

Ebû Bekr devamla der ki: "Bu âyete kulak ver! Bu âyet, cahiliye devrinde Safâ ile Merve'yi tavaf etmekten çekinenlerle, tavaf etmekten çekinmeyenler hakkında inmiştir. Allah Beyt-i şerif'i tavaf etmeyi emredip de Safâ ile Merve'den bahsetmediği için, müslüman olduktan sonra da bunları tavaf etmekten çekindiler ve sakınca gördüler. Bunun üzerine bu âyet inmiş ve tavaf edilmelerinde herhangi bir sakıncanın bulunmadığını beyan etmiştir."

6791- Diğer rivayet:

"Ensâr ve Gassân, müslüman olmadan önce Menât için telbiyede bulunurlardı ve Safâ ile Merve'yi tavaf etmekten kaçınırlardı. Safâ ile Merve'yi tavaf etmekten çekinmek ve Menât için ihrama girmek onlarda atalardan kalma bir gelenekti. Bu hususu (müslüman olduklarında) Peygamber (sav)'e sordular Bunun üzerine Allah: **'Safâ ile Merve Allah'ın şeâirindendir'** meâlindeki âyeti (Bakara, 2/158) indirdi."

Derim ki: "Safa ile Merve'yi tavaf etmemekte üzerimize bir sakınca var mıdır?" ibaresi sadece Buhârî'ye aittir. Ancak (Buhârî'nin) Yûnînî ve diğer nüshalarında anlamının da gerektirdiği gibi "Safâ ile Merve'yi tavaf etmemizde bir sakınca var mıdır?" şeklinde "lâm" mevcut değildir.

Allah en doğrusunu bilendir.

6792- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"İsrâiloğullarında diyet yok, kısas vardı.

Allah Teâlâ, Muhammed ümmetine ise şöyle buyurdu: **'Öldürülenler hakkında size kısas farz kılınmıştır (Hür olan hür ile, köle köle ile, kadın kadınla kısas edilir. Öldüren, ölenin kardeşi tarafından affedilmişse, kendisine örfe uymak ve affedene) güzellikle (diyet) ödemek gerekir.'**(Bakara, 2/178) Buradaki **af**, taammüden öldürmelerde kişinin diyet almayı kabul etmesi demektir. Örfe uymak ve affedene güzellikle ödemeye gelince, (mağdûr tarafın) uygun miktarda diyet istemesi, öbürünün de bunu güzellikle ödemesidir. (Âyetin devamında yer alan) **'Bu, Rabbinizden size bir hafifletme ve rahmettir'** ibâresi de, sizden öncekilere (sadece kısas) farz kılınanlarda olmayan bir hafifletme de-

mektir. (Yine âyetin devamında yer alan) **'Bundan sonra aşırıya kaçana acıklı bir azap vardır'** ibaresinden diyet almayı kabul etmesine rağmen (kan davası güderek) katili öldüren kimse kastedilmiştir."

6793- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Oruca (güçlükle) dayanabilenler, bir düşkünü doyuracak kadar fidye verirler" âyeti (Bakara, 184) neshedilmemiştir. Bundan oruç tutmaya güçleri yetmeyen yaşlı erkekle yaşlı kadın kasdedilmiştir ki bunlar, her gün için bir yoksul doyumu fidye verirler.

6794- Diğer rivayet:

"Oruca (güçlükle) dayanabilenler, bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir" âyetine göre dileyen kişi, bir yoksulun doyabileceği kadar fidye verir ve orucu böylelikle tamamlanmış olur. Ondan sonra Allah buyurdu ki: **"Kim (gerekli miktardan) daha fazla fidye verirse bu, onun için daha hayırlıdır. Ancak oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır."** Sonra şöyle buyurdu: **"İçinizden her kim (Ramazan) ayına ulaşırsa o ayın orucunu tutsun. Kim hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutsun."** (Bakara, 2/185)

6795- Seleme b. el-Ekva' (ra)'dan:

"Oruca dayanamayanlar bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir" âyeti inince, orucu bozup yerine fidye vermek isteyenler oldu. Bunun üzerine: **"İçinizden kim Ramazan ayında bulunursa orucunu tutsun"** meâlindeki âyet indi.

6796- en-Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Dua ibadetin ta kendisidir."

Sonra: **"Bana dua edin ki duanızı kabul edeyim, bana ibadet etmeyi kendilerine yediremeyenler, ilerde cehenneme alçaltılmış olarak girecektir"** meâlindeki âyeti (Mü'min, 40/69) okudu.

Ashâbı: 'Rabbimiz yakın mıdır' ki ona gizlice yalvaralım? 'Uzak mıdır' ki O'na yüksek sesle dua edelim? diye sordu" Bunun üzerine:

"Kullarım sana beni sorarlarsa (de ki:) Ben çok yakınım; bana dua ettiğinde dua edenin duasını kabul ederim" meâlindeki âyeti (Bakara, 2/186) indi.

6797- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ey iman edenler sizden öncekilere, oruç farz kılındığı gibi sizlere de farz kılındı." (Bakara, 2/183) (Bu âyetin tefsirinde İbn Abbâs) dedi ki:

"Peygamber (sav)'in zamanında insanlar yatsıyı kıldıktan sonra kendilerine, yemek içmek ve cinsî münasebette bulunmayı haram sayarak ertesi günün akşamına kadar oruç tutarlardı. Ancak bir adam buna uymayıp hanımı ile cimâ etti. Yatsı namazı geçmişti, orucunu bozmadı. Bu nedenle Allah, geride kalanlar için ruhsat ve kolaylık olsun diye, şu âyeti indirdi: **'Allah, nefsinize güvenemiyeceğinizi biliyordu.'** (Bakara, 2/187) Böylelikle Allah, imsâka kadar kadınlarından faydalanabilecceklerini âyetin devamında açıklamış ve müslümanlara bir ruhsat ve kolaylık ihsan etmiştir."

6798- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in ashâbından bir adam akşam olup iftar zamanı geldiğinde iftar etmeden uyuya kalırsa, ne o gece, ne de ertesi gün akşama kadar yemek yemeden oruç tutardı.

Ensardan Kays b. Sırma oruçlu idi. İftar zamanı gelince, hanımına gelip: 'Evde yemek var mı?' diye sordu. 'Hayır, ama gider

sana bir şeyler bulur gelirim" dedi. Adam gündüz çalıştığı için çok yorgundu, uzandı ve uyuyakaldı. Kadın gelince onu uykuda buldu: 'Eyvah uyuyakalmış' dedi. Ertesi gün öğleye kadar bir şey yemediği için bayıldı.

Bunu Peygamber (sav)'e anlattılar. Bunun üzerine **'Oruç tuttuğunuz günlerin gecesi sizin için kadınlarınızla cimâ etmeniz helâl kılınmıştır'** (Bakara, 2/187) meâlindeki âyet indi. Müslümanlar buna çok sevindiler. Peşinden: **'Beyaz iplik, siyah iplikten sizce ayırdedilinceye dek yiyin, için!'** meâlindeki âyet (Bakara 2/187) indi." Henüz "tanyerinde" ibaresi inmemişti.

6799- Sehl b. Sa'd (ra)'dan:

"Beyaz iplik, siyah iplikten sizce ayırdedilinceye kadar yiyin, için" meâlindeki âyet (Bakara, 2/187) indi. Henüz "tan yerinde" ibaresi inmemişti. Bir kısım insanlar, âyetin nazmındaki "**(Hatta yetebeyyene lekûmü'l-haytu'l-ebyadi min'el-hayti'l-esved =) Beyaz iplik, siyah iplikten ayırdedilinceye kadar**" buyruğunu yanlış anlayarak ayaklarına beyaz iplikle siyah iplik bağlarlardı. Sonra beyaz ipliği siyah iplikten ayırdedinceye dek yerler, içerlerdi. Bunun üzerine Allah: "**Tan yerinde**" kısmını indirdi de, bundan gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığı olduğunu anladılar.

6800- Adiyy b. Hâtim (ra)'dan:

"Beyaz iplik siyah iplikten ayırdedilinceye dek" meâlindeki âyet indiği zaman, beyaz iplikle siyah ipliği tutup yastığımın altına koydum. Gece onlara bakıp anlamak istedim, ama bir türlü seçip anlayamadım. Sabah olunca Peygamber (sav)'e vardım ve durumu anlattım. Şöyle buyurdu:

"Bundan (iplikten) murat gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığıdır."

6801- Diğer rivayet:

Allah Resûlü (sav), ona takılarak: "Beyaz iplikle, siyah iplik senin yastığının altında iseler, yastığın oldukça geniş olmalı."

6802- Diğer rivayet:

Dedim ki:

"Ey Allah Resûlü! Beyaz iplikle siyah iplik nedir? Onlar gerçekten iki iplik midir?" Şöyle buyurdu: "Eğer iki ipliğe baktıysan, hakikaten bunu anlayamayacak kadar (anlayışı kıt) birisin."

6803- el-Berâ (ra)'dan:

"Bu âyet bizim hakkımızda inmiştir. Şöyleki insanlar hacdan döndüklerinde evlerine kapılarından girmezlerdi. Bir adam geldi; normal olarak evinin kapısından içeri girdi. Onu bu yüzden ayıpladılar. Bunun üzerine:

'Evlere arka taraflarından girmeniz iyilik değil; iyiliğe gerçekten eren kişi Allah'a âsi gelmekten korunan kişidir. Artık evlere kapılarından girin!' âyeti (Bakara, 2/189) indi."

6804- Huzeyfe (ra)'dan:

"Dedi ki: **'Allah yolunda mallarınızı harcayın (infak edin), ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız!'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/195) infak etmek (Allah yolunda mal harcamak) hakkında inmiştir."

6805- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de, Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

"Kişi günah işler ve: 'Artık ben asla bağışlanmam' derdi. Bunun üzerine Allah **'(Kendinizi) ellerinizle tehlikeye atmayın, ihsan edin! Allah ihsan edenleri sever'** meâlindeki âyeti (Bakara, 2/195) indirdi."

6806- Eslem b. İmrân'dan:

"Abdurrahman b. Hâlid b. el-Velîd'in kumandası altında İstanbul şehrini fethetmek için yola çıktık, sonunda oraya vardık.

Bizanslılar, şehrin duvarını arkalarına almışlardı. (İçimizden) bir adam tek başına düşmana hamle edince diğerleri: 'Yavaş ol, yavaş ol! **Lâ ilâhe illallah**! Adam kendisini tehlikeye atıyor' dediler. Bunun üzerine Ebû Eyyûb müdahale edip şöyle dedi: 'Bu âyet, biz Ensâr topluluğu hakkında nâzil olmuştur. Allah, Peygamber'ine yardım edip İslâm'ı galip kılınca dedik ki: 'Artık işlerimizin başına geçer onlarla ilgileniriz.'

Bunun üzerine Allah: **'Ve Allah yolunda infak edin! (Kendinizi) ellerinizle tehlikeye atmayın!'** meâlindeki âyeti indirdi.

'Ellerle tehlikeye atmak' demek, cihadı bırakıp sadece işlerimizi yoluna koymak demektir. Onun için Ebû Eyyûb, sürekli Allah yolunda savaştı ve nihayet İstanbul şehrinde şehit düşerek orada defnedildi."

6807- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Cahiliye devrinde, Ukâz, Mecenne ve Zü'l-Mecâz birer çarşı idiler. İslâm gelince, insanlar hac mevsiminde oralarda ticaret yapmayı günah saydılar. Bunun üzerine: **'(Hac mevsiminde) Rabbinizin lütfunu talep etmenizde sizin üzerinize hiçbir sakınca yoktur'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/198) indi. İbn Abbâs âyeti bu şekilde okudu."

6808- (İbn Abbâs (ra)'dan:)

"Yemenliler (fazla) azık almadan hacca gelir ve 'Biz mütevekkil kimseleriz' derlerdi. Mekke'ye geldiklerinde ise insanlardan dilenirlerdi. Bunun üzerine Allah:

'Azıklanın; ancak biliniz ki, azıkların en iyisi takvâdır' meâlindeki âyeti (Bakara, 2/197) indirdi."

6809- Ebû Ümâme et-Teymî (ra)'dan:

'Hac sırasında ücret karşılığı çalışan bir adamdım. İnsanlar: 'Senin haccın sayılmaz' diyorlardı.

İbn Ömer'e rastladım ve sordum: 'Ey Ebû Abdurrahman! Ben hacc sırasında ücret karşılığı çalışıyorum. İnsanlar benim haccımın sayılmadığını söylüyorlar.'

Şöyle dedi: 'Sen ihrama bürünüp telbiye getirmiyor musun? Beyt-i Şerif'i tavaf etmiyor musun? Arafat'tan inip Mina'da (Şeytan) taşlamıyor musun?'

'Evet bunların hepsini yapıyorum.'

'Şu halde senin haccın makbuldür. Nitekim bir adam Peygamber (sav)'e gelip bana sorduğun sorunun aynısını O'na sordu; ancak Resûlullah cevap vermedi, sükût etti. Ve şu âyet indi:

'(Hac mevsiminde ticaret yapmak suretiyle) Rabbinizin lütfundan istemenizde üzerinize herhangi bir günah yoktur.' (Bakara, 2/198) Bunun üzerine o adamı çağırttı ve ona bunu (âyeti) okudu. Ve 'Senin haccın makbuldür' buyurdu."

6810- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İnsanlar tek ümmet idi" (Bakara, 2/213 âyetinin tefsiri hususunda) şöyle dedi. "İnsanların tümü İslâm üzereydiler."

el-Kelbî ise dedi ki: "Küfür üzere idiler, mânâsındadır."

6811- İbn Abbâs (ra)'dan:

"En güzel şekil dışında, yetimin malına yaklaşmayın" âyetiyle, **"Haksız yere yetimlerin mallarını yiyenler sadece karınlarına ateş doldurmuş olurlar"** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/10) inince, yanında yetimi olanlar gidip, yetimlerin yemeğini kendi yemeklerinden, suyunu kendi sularından ayırdılar. Yetimin yiyecek ve içeceğinden bir şey artarsa onu onun için sakladılar. Yetim onu ya yerdi ya da yemezdi de bozulurdu. Tabiî bu hareketleri onlara zor gelmeye başladı. Bu durumu gidip Peygamber (sav)'e anlattılar. Bunun üzerine:

"Sana yetimler hakkında soruyorlar. De ki: Onları ıslah etmek daha iyidir. Onları aranıza karıştırırsanız (zaten) kardeşlerinizdir" meâlindeki âyet (Bakara, 2/220) indi. Ondan sonra yetimlerin yemeklerini yemeklerine, sularını sularına karıştırdılar; beraber yediler, beraber içtiler.

6812- İbn Ömer (ra)'dan:

"O halde tarlanıza nasıl isterseniz öyle gelin." (Bakara, 2/223) (Yani meşru yoldan olmak kaydıyla) kişi hanımı ile arka taraftan da cinsî ilişkide bulunabilir.

el-Humeydî dübür ile fercin kastedildiğini söylemiştir.

6813- Rezîn'in rivayetinde:

İbn Ömer der ki: "Yandan olsun, önden ya da arkadan olsun kişi, hanımı ile (ancak) fercinden temas edebilir. Yeter ki (sadece) meşru olan fercinden cinsî ilişkide bulunsun."

6814- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta leyyin bir senedle yine İbn Ömer'den:

Dedi ki: "Arkadan yanaşıp (fercinden) temas etme ruhsatı bu âyetle verilmiştir."

6815- Leyyin bir senedle onun (M. el-Evsat'ta) diğer rivayeti:

İbn Ömer dedi ki:

"Peygamber (sav)'in zamanında bir adam karısına arka taraftan yanaşıp fercinden cinsî münasebette bulundu. Herkes onu ayıplayınca;

'Kadınlarınız sizin tarlanızdır...' meâlindeki âyet indi"

6816- Câbir (ra)'dan:

"Yahudiler derlerdi: 'Kadına arka tarafından yanaşanın çocuğu şaşı doğar." Bunun üzerine **"Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır"** meâlindeki âyet indi.

6817- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Hz. Ömer, Peygamber (sav)'e gelip dedi ki: 'Ey Allah Resûlü! Ben helâk oldum.' 'Seni helâk eden nedir?' 'Bu gece bineğimi ters çevirdim (yani arka tarafından yaklaştım).' Peygamber (sav) ona bir cevap vermedi. Bunun üzerine Allah ona: **'Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır. Onlara nasıl isterseniz öyle geliniz'** meâlindeki âyeti vahyetti."

Yani "ister ön taraftan, ister arka taraftan yanaş; yeter ki dübür ve hayızdan kaçın!" demektir.

6818- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İbn Ömer —Allah onu affetsin—, şöyle bir yanılgıya düşmüştü. Ensâr şu topluluğu daha önce putperest idi. Orada Ehl-i kitabdan yahudiler ile beraber idiler. İlimde onları kendilerinden üstün görürl, çoğu davranışlarında Yahudilere uyarlardı. Yahudilerin âdetlerinden birisi de kadınlarına tek yönden (önden) yaklaşmaktı. Bunun kadınlar için daha uygun olduğuna inanırlardı.

Ensâr topluluğu da bu âdeti Yahudilerden almışlardı.

Kureyş topluluğu ise, kadınlarını acayip bir şekilde soyarlardı. Kâh sırtüstü yatırırlardı, kâh yüzü koyun, kâh yana yatırırlardı.

Muhâcirler Medine'ye geldiklerinde, erkeklerinden biri Ensâr'dan bir kadınla evlendi. Kendi âdetlerinde olduğu gibi hanımı ile temasa kalkışınca kadın razı olmadı ve dedi ki: 'Bize tek yönden yanaşılırdı. Sen de tek yönden yani önden yanaş, aksi halde benden uzaklaş!' Böylece araları açıldı. Peygamber (sav) bunu duyunca Allah O'na şunu inzâl buyurdu: **'Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır, nasıl isterseniz öyle yaklaşınız.'** Yani fercinden olmak şartı ile ön ve arka taraftan, sırtüstü yatırarak onlarla cinsî ilişkide bulunabilirsiniz."

6819- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Kocalarından boşananlar kendi kendilerine üç kur' (aybaşı iddeti) beklerler" âyetini (Bakara, 2/228) şöyle yorumladı: Kişi karısını boşadığında, onu tekrar almak hakkı vardı, isterse üç kere boşasın. Bu âyet geldi ve ona bir sınır getirdi, böylece bu âdet neshedildi. Allah şöyle buyurdu: **"(Meşrû) talak iki keredir."** (Bakara, 2/299)

6820- Ma'kil b. Yesâr (ra)'dan:

"Bir kız kardeşim vardı, herkes onunla evlenmek istiyordu, ama ben razı olmuyordum. Nihayet amcamın oğlu gelip benden isteyince onunla evlendirdim. Onunla epey yaşadıktan sonra (amcamın oğlu) onu ric'î talakla boşadı. İddeti bitinceye kadar onu terk etti. Tekrar onu benden isteyince, başkaları da gelip benden onu istediler. Bunun üzerine ona dedim ki:

'Zamanında onu benden birçok kimse istedi de vermedim. Sen istedin seni onlara tercih edip verdim. Sonra onu talâk-ı ric'î ile boşadın. Pişman olup geri almadın, iddeti bitinceye kadar onu bıraktın. Sonra onu tekrar istedin, başkaları da onu istediler. Vallahi onu sana vermem.' Bunun üzerine benim hakkımda: **'Kadınları boşadığınız zaman, iddetleri bitince, tekrar kocalarıyla evlenmelerine mani olmayın!'** meâlindeki âyet (Bakara, 2/232) indi.

Ondan sonra yeminime kefâret verdim ve yine onunla evlendirdim."

6821- İbn Abbâs (ra)'dan:

"O, Cenâb-ı Hakk'ın: **"(Vefat iddetini bekleyen) Kadınları istemekte kendilerine teklifte bulunduğunuz..."** ayeti (Bakara, 2/235) hususunda dedi ki: 'Bu, kişinin, kadına seninle evlenmek istiyorum, yahut kadına ihtiyacım var; ya da keşke salih bir kadınım olsa!' gibi sözler söylemesidir."

6822- Ali (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav) Ahzâb günü (Hendek savaşında) şöyle buyurdu: 'Güneş batıncaya kadar bizi (ikindi) orta namazından menettikleri için Allah, onların kabirlerini ve evlerini ateşle doldursun!'

6823- Diğer rivayet:

"Bizi orta namazdan, ikindi namazından alıkoydular."

6824- Diğer rivayet:

"Sonra (kılamadığı) o namazı akşamla yatsı arasında kıldı."

6825- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Müşrikler, Peygamber (sav)'in güneş kızarıncaya ya da sararıncaya dek, ikindi namazını kılmasına engel oldular. Bunun üzerine şöyle buyurdu: 'Bizi orta namazı olan ikindi namazından menettiler. Allah da onların karınlarını ve kabirlerini ateşle doldursun. —Ya da şöyle buyurdu—Allah onların içlerini ve kabirlerini ateşle doldursun.'

6826- Âişe'nin azatlısı Ebû Yûnus'dan:

Âişe kendisine bir mushaf yazmamı emretti ve dedi ki: **"Namazlara ve özellikle orta namazına devam edin"** âyetine geldiğinde bana haber ver!"

Oraya gelince kendisine bildirdim ve o âyeti bana şöyle yazdırdı: **"Namazlara ve özellikle orta namazına ve ikindi namazına devam edin ve Allah için huşû ve taat ile (namaza) durun!"** (Bakara 2/238)

Devamla Âişe: "Bunu Allah Resûlü (sav)'den duydum."

6827- Amr b. Râfi'den:

O, Hafsa'ya mushaf yazıyordu. Hafsa ona şöyle dedi:

"Hâfizû ale's-salavâti ve's-salati'l-vusta (=Namazlara ve özellikle orta namazına devam edin!)" âyetine gelince ba-

na bildir! Bu ayete gelince ona bildirdim. "Şöyle yaz!" dedi: "Ve's-sâlâti'l-vustâ ve salâtil-asri ve kûmû lillahi kânitîn (=Orta namazına ve ikindi namazına devam edin ve Allah'a huşû ve taat ile (namaza) durun."

6828- el-Berâ' (ra)'dan:

"Hâfizû ala's-salavât ve-salâti'l-asr (=Namazlara ve özellikle ikindi namazına devam edin!)" âyeti indi. Onu epey zaman okuduk. Sonra Allah onu nesh edip şunu indirdi: **"Hâfizû ala's-salavât ve's-salâti'l-vustâ** (=Namazlara ve özellikle orta namaza devam edin!)"

Bir adam dedi ki: "Öyleyse orta namazı, ikindi namazıdır."

el-Berâ şöyle dedi: "O âyetin nasıl indiğini ve Allah'ın onu nasıl neshettiğini sana bildirdim. Allah en iyi bilendir."

6829- Mâlik'den, dedi ki:

"Bana ulaştığına göre Ali ile İbn Abbâs, **Salâtu'l-vustâ**'nın (yani orta namazın) sabah namazı olduğunu söylemişlerdir.

Ayrıca Tirmizî, bunu İbn Abbâs ve İbn Ömer'den muallak olarak rivayet etti.

6830- Zeyd b. Sâbit (ra)'dan:

"Peygamber (sav), öğle namazını zevâlden sonra sıcağın en şiddetli anında kıldırırdı. Ashâbına bundan daha sıkıntılı namaz kıldırmamıştır. Bunun üzerine: **'Namazlara devam edin ve orta namaza da devam edin!'** meâlindeki âyet indi. "(Zeyd): 'Ondan önce iki namaz (yatsı ve sabah), ondan sonra da iki namaz (ikindi ve akşam) vardır.' dedi" [Ebû Dâvud.]

Mâlik, bunu Zeyd'den, Tirmizî ise hem ondan, hem de Âişe'den mu'allak olarak rivayet ettiler.

6831- İbnü'z-Zübeyr (ra)'dan:

Hz. Osman'a dedim ki: **"İçinizde ölüp de dul eşler bırakan kimselere gelince, onlar eşlerinin evlerinden çıkarılmadan bir yıla kadar bıraktıkları mirastan faydalanmaları hususunda vasiyet etsinler"** âyetini (Bakara, 2/240) diğer bir âyet neshetti, sen onu (hâlâ) neden yazıyorsun?" Şu cevabı verdi: "Onu yerinde bırakıyoruz. Hiçbir şeyi yerinden oynatmayız."

6832- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Dinde zorlama yoktur" âyeti (Bakara, 2/256) Ensâr hakkında indi. (İslâm'dan önce Medine'de) kadının çocuğu yaşamayıp ölürdü de: "Eğer çocuğum olursa onu yahudi olarak yetiştireceğim" diye adakta bulunurdu. (Yahudi) Nadîroğulları (Medine'den) sürülünce, içlerinde yahudileştirilmiş pek çok Ensâr çocuğu kaldı.

Ancak Ensâr: 'Çocuklarımızı onlara bırakmayız' dediler. Bunun üzerine Allah: **"Dinde zorlama yoktur, doğru yol eğri yoldan ayırdedilmiştir artık"** âyetini indirdi.

6833- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şüphe etmekte İbrahîm'den daha fazla hak sahibiyiz, hani o, şöyle demişti: **'Rabbim! Ölüleri nasıl diriltiyorsun, bana göster!' Allah ona: 'İnanmıyor musun?' dedi. O da: 'Evet; ama kalbimin mutmain olması için göster!'** dedi. Allah Hz. Lut'u da esirgesin! Aslında o, çok sağlam bir kaleye sığınmıştı. Eğer ben Hz. Yusuf'un kaldığı süre kadar hapiste uzun kalsaydım, (zindandan çıkarma teklifinde bulunan) davet edicinin davetine mutlaka icabet ederdim."

6834- Ubeyd b. Umeyr (ra)'dan:

Hz. Ömer bir gün sahabeye: **"'Sizden herhangi biriniz hurmalardan ve üzümlerden bir bahçesi olsun istemez mi?'**

meâlindeki âyetin (Bakara, 2/266) hangi hususta indiği görüşündesiniz?" diye sordu.

"Allah daha iyi bilir" dediler. Buna kızdı ve şöyle dedi:

"Biliyoruz ya da bilmiyoruz" deyin.

Bunun üzerine İbn Abbâs dedi ki: "Ey mü'minlerin emîri! İçimde bu hususta bir düşünce var."

"Ey kardeşimin oğlu! Söyle, kendini küçük görme!"

"Bu âyetle bir amel için örnek getirilmiştir."

"Hangi amel?"

"Allah'ın taatiyle amel etmekte olan bir zengine Allah bir şeytan gönderir de, bu defa masiyet işler ve böylece yaptığı amelleri boşa gider."

6835- el-Berâ (ra)'dan:

"Gönülden almayacağınız derecede kötü ve değersiz şeyleri vererek hayır yapmaya kalkışmayın" meâlindeki âyet (Bakara, 2/267) biz Ensâr topluluğu hakkında indi. Şöyle ki bizler hurma yetiştiren kimselerdik. Kişi hurmasından çokluk veya azlık nisbetinde getirirdi. Kimisi de bir veya iki hurma salkımı getirip mescide asardı. Suffe ehlinin yiyecek yemekleri yoktu. Bunlardan ihtiyacı olan biri çıkıp geldiğinde sopa ile o salkıma vurur hurmanın yaşından, kurusundan düşürür ve yerdi. Hayrı düşünmeyenlerden bazı kimseler ise içinde kalitesiz hurmaların çokça bulunduğu ve bazıları kırık olan adi salkımları getirip asarlardı. Bunun üzerine Allah: **"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve size topraktan çıkardığımız mahsulün en temizinden infak ediniz, malın kötüsünü seçip vermeyiniz, oysa siz onu (alıcı durumda olsanız) ancak gözünüzü kapatarak alırsınız."** (Bakara, 2/267) âyetini indirdi. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: "Sizden birine, sadaka olarak verdiği şeyin benzeri verildiği taktirde onu ancak gözünü yumarak ya da utanarak alır." el-Berâ dedi ki: "Bundan sonra her birimiz, yanımızda bulunanın en iyisinden getirir olduk."

6836- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şeytanın Âdemoğluna bir dokunuşu vardır. Meleğin de bir dokunuşu vardır. Şeytanın dokunması, ona şer işletmek ve hakkı (gerçeği) yalanlatmaktır.

Meleğin dokunması ise; ona hayrı vâdetmek, hakkı tasdik ettirmektir. Her kim vicdanında bunu görürse Allah'tan olduğunu bilsin ve Allah'a hamdetsin. Ötekine düçar olan da şeytandan Allah'a sığınsın." Ondan sonra şu âyeti okudu:

"Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size kötülüğü emreder." (Bakara, 2/268)

6837- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mallarını gece gündüz; gizli ve açık infak edenler" âyeti (Bakara, 274) Ali hakkında inmiştir. Onun dört dirhemi vardı; birini gece, birini gündüz, birini gizli ve birini de alenî olarak infak etti.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6838- İbn Ömer (ra)'dan:

"İçinizdekini açığa vursanız da gizleseniz de" meâlindeki âyeti (Bakara, 2/284) bir sonraki âyet nesh etmiştir.

6839- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Göklerdekiler de, yerdekiler de Allah'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da gizleseniz de Allah ondan dolayı hesaba çekecektir" (Bakara, 2/284) meâlindeki âyet inince kalpten geçenlerden de sorumlu tutulmaktan korkan ashâb endişeye kapıldılar ve O'nun karşısında diz çökerek şöyle dediler: "Ey Allah Resûlü! Namaz, oruç, cihad ve zekât gibi altından kalkabileceğimiz şey-

ler bize teklif edildi. Şimdi ise sana bu âyet indi, biz bunun altından nasıl kalkacağız?"

Şöyle buyurdu: "Sizden önceki Kitab Ehli gibi 'Duyduk, isyan ettik' mi demek istiyorsunuz? Bilakis şöyle söyleyiniz: 'Duyduk, boyun eğdik. Rabbimizden bağışlanma dileriz. Varış ancak Sanadır.'

Halk bunu okuyup (kalplerine sindirerek) dilleriyle yalvarır şekilde söyleyince Allah şunu indirdi:

"Resûl, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de. Her biri Allah'a ve meleklerine... (âyetin sonuna kadar) **iman ettiler."** (Bakara, 285)

Onlar böyle yapınca Allah, önceki âyeti neshetti ve şunu indirdi: **"Allah, kişiye gücünün dışında hiçbir şey teklif etmez. Kazandığı (iyilikler) kendi lehinedir, kazandığı (günahlar da) kendi aleyhinedir. Ey Rabbimiz, şayet unutursak ya da hata edersek, bizi sorumlu tutma!"** (Peygamber'in bu duasına karşılık) Allah: "Pekâlâ" buyurdu.

"Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize ağır bir yük yükleme!" (Peygamber'in bu duasına karşılık) Allah: "Pekâlâ" buyurdu.

"Ey Rabbimiz, takat getiremiyeceğimiz şeyi de bize yükleme; bizi affet, bizi bağışla, bizi esirge! Sen bizim Mevlamızsın! Kâfirler güruhuna karşı bize yardım et!"

(Peygamber'in bu duasına karşılık da) Allah: "Pekâlâ" buyurdu.

6840- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Şüphesiz, dilleriyle söylemedikçe veya fiilen yapmadıkça Allah, ümmetimin gönüllerinden geçirdikleri şeyleri bağışlamıştır."

ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ

6841- Âişe (r.anhâ)'dan:

Peygamber (sav) **"Sana Kitâb'ı indiren O'dur. Ondan bir kısım âyetler muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın anası (aslı)dır"** âyetini (Âl-i İmrân, 3/7) okudu ve şöyle buyurdu: "Eğer onun müteşâbih olan âyetlerine uyan kimseleri görürseniz anlayın ki, Allah'ın haber verdiği kişiler onlardır ve onlardan uzak durun!"

6842- Enes ve diğerlerinden:

"Peygamber (sav)'e (Âl-i İmrân, 3/7. âyette bulunan) **'er-Râsihûne fi'l-ilmi'** (= **ilimde derinleşenler**)'in kimler olduğunu sordular; şöyle buyurdu: 'Gözü aydın, dili doğru, ferci ve karnı iffetli olanlar, ilimde derinlik sahibi olanlar işte bunlardır.'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6843- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam ona dedi ki: "Kur'ân'da bana çelişkili görünen şeyler buluyorum."

"Nedir?"

Bir kısmı şunlardır: **"(Sûr'a üflendiği) o gün aralarında soy bağı kalmamıştır, birbirlerini de arayıp sormazlar."** (Mü'minûn, 23/101)

"Birbirlerini sorumlu tutmaya çalışırlar." (Saffât, 37/27)

"Allah'tan bir söz gizleyemezler." (Nisâ, 4/42)

"Rabbimiz biz müşrikler değildik." (En'am, 6/23). Böylece onlar müşrik olduklarını gizlemiş olacaklardır.

Nâziât sûresinde (79/27): **"Yoksa göğü yaratmak mı?.."** **"Ardından yeri düzenlemiştir."** Burada göğü yerden önce yarattığını zikretti. Sonra şöyle buyurdu:

"Siz yeri iki günde Yaratanı mı inkar ediyorsunuz?.." **"İsteyerek"**e kadar.

Burada da yeri gökten önce yarattığını zikretti.

"Allah Gafûr'du, Rahîm'di."

"Allah Azîz'di, Hakîm'di."

"Allah işitici ve görücü idi." Sanki Allah daha önce böyleymiş, sonra bu haller geçmiş."

İbn Abbâs şu cevabı verdi: **"Aralarında soy bağı kalmamıştır"**a gelince, bu birinci sûr üfürülüşündedir. Üfürüldüğü zaman Allah'ın dilediklerî dışında gökteki ve yerdeki bütün canlılar düşüp öleceklerdir. İşte o zaman soy bağı yoktur ve birbirlerine de bir şey soramayacaklardır. "Sonra son üfürüş meydana geldiği zaman, birbirlerini sorumlu tutmaya çalışacaklardır."

"Rabbimiz biz müşrikler değildik" buyruğuna gelince; Allah, onların ağızlarını mühürleyecek, azaları konuşacaktır. İşte o zaman Allah katında hiçbir sözün gizlenmeyeceği anlaşılacaktır. O'nun yanında:

"İnkar edenler: 'Keşke müslüman olsaydık' temennisinde bulunacaklardır." (Hicr, 15/2) (Diğer soruya gelince) İki günde yeri yarattı. Sonra göğe yönelip onu yedi gök olarak diğer iki günde tesviye etti. Sonra iki günde yeryüzünü düzenledi. Onda suyu ve otlağı yaretti. Onda dağlar, ağaçlar, taşlar, kayalar ve tepeler yarattı. "Ardından yeri düzenlemiştir"in mânâsı işte budur. Yeryüzünü içindekilerle beraber dört günde yarattı. Gökleri de iki günde yarattı.

"Allah Gafûr'du, Rahîm'di" buyruğunda kendisini adlandırdı. Yani O hep böyle olmuştur ve böyle olmaya da devam edecektir.

Allah ne murad etti ise odur. Allah'ın kanununda hiçbir eksiklik ve değişiklik olamaz. Yazık sana Kur'ân'dan hiçbir şey sana ters gelmesin; hepsi Allah'tandır. Allah katındandır."

6844- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Bedir'de Kureyş'in işini bitirdikten sonra Medine'ye dönünce yahudileri Kaynukâoğullarının çarşısında toplayıp şöyle hitap etti:

'Kureyş'in (Bedir'de) başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden müslüman olun!'

Şöyle dediler: 'Ey Muhammed! Kureyş'ten savaştan anlamayan acemi birkaç kimseyi mağlup etmen seni aldatmasın. Bizimle çarpışırsan nasıl insanlar olduğumuzu görürsün. Sen bizim gibi (kahraman)larla bugüne kadar hiç karşılaşmadın ki!'

Bunun üzerine Allah: **'İnkâr edenlere de ki: 'Siz de mağlup olacaksınız...'** ayetini **'Bir grup Allah yolunda çarpışıyordu, ötekisi ise kâfirdi'** ibaresine kadar (Âl-i İmrân, 3/12-13) indirdi."

6845- el-A'meş'den:

Peygamber (sav) **"Allah kendinden başka hiçbir ilah olmadığına şehadet etti..."** **"(Din) İslâm'dır"**a kadar meâlindeki âyeti (Âl-i İmrân, 3/17) okudu ve şöyle buyurdu: "Ben de Allah'ın şehadet ettiğine şehadet eder, bu şehadeti Allah'a emanet ederim. O, Allah katında bir emanettir."

Bu rivâyet hakkında A'meş'e sorulduğunda şöyle dedi: "Ebû Vâil, bana bunu Abdullah (b. Mes'ûd)'dan nakletti:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Bunu söyleyen kişi kıyamet günü getirilecek ve Allah şöyle buyuracaktır:

'Kulum bana ahid verdi. Ben ahde vefa edenlerin en iyisiyim. Haydi kulumu cennete sokun!'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle.]

6846- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Her peygamberin, peygamberlerden bir dostu vardır. Benim dostum, babam ve Rabbimin dostu olan İbrâhîm'dir." Sonra şu âyeti okudu:

"Doğrusu İbrâhîm'e en yakın olanlar, ona uyanlar ile bu Peygamber (Muhammed) ve inananlardır. Allah mü'minlerin dostudur." (Âl-i İmrân, 3/68)

6847- İbn Abbâs (ra)'dan:

Dedi ki: **"İbrâhîm'in ve İmrân'ın ailesi."** (Âl-i İmrân, 3/33) âyeti hakkında:

"Onlar İbrâhîm'in neslinden, Yâsîn'in neslinden ve Muhammed'in neslinden inanan kimselerdir."

Allah buyuruyor ki: **"İbrâhîm'e en yakın olanlar, ona uyanlardır."**

Onlar, (İbrâhîm'in dostları) mü'minler ve bu (içinizdeki) Peygamber ve iman edenlerdir. Allah, mü'minlerin dostudur."

6848- İbn Abbâs (ra)'dan:

"O saliha kadının (Meryem'in): 'Karnımdakini azadlı bir kul olarak sırf Sana adadım' buyruğunu (Âl-i İmrân, 3/35) 'Sırf mescide hizmet etmesi için' şeklinde tefsîr etti."

6849- İbn Abbâs (ra)'dan:

"(Meryem'i hangisi himayesine alacak diye) Kalemlerini (kur'a için) atarken sen yanlarında değildin" (Âl-i İmrân, 3/44) âyeti hakkında dedi ki: "Kur'a çekmek üzere kalemlerini (suya) attılar. Kalemler akıntıyla beraber gitti. Sadece Zekeriyâ'nın kalemi suyun üstüne çıktı."

6850- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ensâr'dan bir adam müslüman oldu. Sonra dinden döndü, müşriklere katıldı. Sonra yine pişman oldu ve: 'Benim için Peygamber'e (sav)'e sorun bakalım tevbe etme imkânım var mıdır?' diye haber gönderdi.

Bunun üzerine:

'İmanlarından sonra küfre giren bir kavmi Allah nasıl hidayet eder' ayetini **'Ğafûr'dur, Rahim'dir'**e kadar (Âl-i İmrân, 3/86-89) indirdi. Bunun üzerine kavmi âyeti ona bildirdi ve adam müslüman oldu."

6851- İbn Ömer (ra)'dan:

"Sevdiklerinizden infak etmedikçe siz birr ve takvâya (iyiliğe) eremezsiniz" âyetini (Âl-i İmrân) duyunca, Allah'ın bana verdiklerini şöyle bir düşündüm. Kendim için "Mercâne" adındaki Rum cariyemden daha sevimli ve kıymetli bir şey göremedim. Hemen onu Allah rızası için azat ettim. Allah için yaptığım bir şeyden geri dönmek isteseydim mutlaka onunla evlenirdim." [Bezzâr, hafî bir senedle.]

6852- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

O, **"Allah'tan nasıl korkulması gerekirse öyle korkun!"** âyetini (Âl-i İmrân, 3/102) şöyle tefsir etmiştir: "O'na itaat edilmek, asla karşı gelmemek, şükretmek, asla nankörlük etmemek, zikretmek ve asla unutmamak."

6853- Ebû Ğâlib'den:

"Ebû Ümâme, Şam'ın girişinde asılmış kelleler görünce şöyle dedi: 'Cehennem köpekleri gök kubbenin altında öldürülenlerin en şerlileridir. Onları öldürenler de insanların en iyileridir.' Sonra:

'Kimi yüzlerin ağarıp kimi yüzlerin de kararacağı gün...' meâlindeki âyeti (Âl-i İmrân, 3/106) okudu. Ona dedim ki: 'Bunu gerçekten Peygamber (sav)'den duydun mu?'

'Onu ben bir ya da iki, ya da üç —yediye kadar saydı— defa duymasaydım, size anlatmazdım' dedi."

6854- Behz b. Hakîm'den, o babasından, o da dedesinden:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Sizler insanlar için çıkartılan en hayırlı ümmetsiniz" buyruğunu (Âl-i İm-

rân, 3/110) şöyle yorumladı: "Sizler yetmiş ümmeti tamamlıyorsunuz. Onların en iyisi, Allah katında en değerli ve kıymetlisi ise sizlersiniz."

6855- Ahmed ve (Taberânî) *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de İbn Abbâs'tan:

"O, **'Sizler en hayırlı ümmetsiniz'** (Âl-i İmrân, 3/110) âyetinde muhâtabın Medine'ye hicret edenler olduğunu söylemiştir."

6856- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Abdullah b. Selâm, Sa'lebe b. Saîd, Esed b. Ubeyd ve yahudilerden müslüman olan diğerleri, İslâmiyeti kabul ettikleri zaman, hahamları şöyle dediler:

'Muhammed'e ancak kötülerimiz iman etti, eğer bunlar iyilerimiz olsalardı, babalarının dinlerini bırakmazlardı.' Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Hepsi bir değildirler. Onlardan geceleri secdeye kapanarak Allah'ın âyetlerini okuyup duranlar vardır.'** (Âl-i İmrân, 3/113)

6857- Ebû Ümâme (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey iman edenler, sizden olmayanı sırdaş edinmeyin!" (Âl-i İmrân, 3/118) âyetinde bahsedilenler "Hâricîlerdir."

6858- Câbir (ra)'dan:

"O zaman aranızdan iki grup zaaf göstermişti. Halbuki onların dostu Allah idi" mealindeki âyet (Âl-i İmrân, 3/122) bizim hakkımızda inmiştir.

O iki grup, Hârise oğulları ile Seleme oğullarıdır ki onlar bizleriz. Allah onların dostudur buyurduğu için bu âyet, hakkımızda inmemiş olsaydı sevinmezdim.

6859- Ebû Hureyre (ra)'dan:

Bir adam Peygamber (sav)'e gelip şöyle dedi: "Allah buyurdu ki: **"Cennetin genişliği gökler ve yer kadardır."** (Âl-i İmrân, 3/133) Peki cehennem nerededir?" Peygamber (sav) cevap yerine bir soru sordu:

"Her şeyi içine alan geceyi bir düşün, peki (o zaman) gündüz nerededir?"

Adam cevap verdi: "Allah'ın dilediği yerde."

"Cehennem de Allah'ın dilediği yerdedir" buyurdu.

6860- İbn Ömer (ra)'dan:

"Peygamber (sav), Safvân b. Ümeyye, Süheyl b. Amr ve el-Hâris b. Hişâm'a beddua ediyordu. Bunun üzerine: **'Allah'ın, onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir'** mealindeki âyet (Âl-i İmrân, 3/128) indi."

6861- Tirmizî:

"Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Allahım Ebû Süfyân'a lânet et! Allahım Haris b. Hişam'a lânet et. Allahım Safvân b. Ümeyye'ye lânet et!'

Bunun üzerine hemen: **'Allah'ın onların tevbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir.'** (Âl-i İmrân, 3/128) âyeti indi. Böylece daha sonra Allah onların tevbesini kabul etti, müslüman oldular ve İslâm'ı güzelce yaşadılar."

6862- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Uhud günü **'İçinizden kiminiz dünyayı, kiminiz de âhireti ister.'** (Âl-i İmrân, 3/152) âyeti ininceye kadar, Peygamber (sav)'in ashâbından dünyayı arzu eden birini düşünemiyordum.

6863- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir peygambere (ganimet ve millet malına) ihanet etmek yaraşmaz" mealindeki âyet (Âl-i İmrân, 3/161), Bedir günü

kaybolan kırmızı bir kadife hakkında inmiştir. Çünkü insanlardan kimisi "Onu belki de Allah Resûlü" aldı dedi.' Bunun üzerine Allah mezkûr âyeti indirdi.

6864- İbn Abbâs (ra)'dan:

"(Düşmanınız olan) İnsanlar sizin için bir ordu topladı. Onlardan korkun! (Bu, onların imanını artırdı ve:) 'Allah bize yeter, O ne güzel Vekîldir' dediler" âyeti (Âl-i İmrân, 3/173) hakkında İbn Abbâs şu yorumu yapmıştır: "Bu sözü İbrâhim (a.s) ateşe atıldığı zaman söylemiştir. Peygamber (sav) de bu sözü bir adam O'na: 'İnsanlar sizin aleyhinizde bir araya geldi' dediği zaman söylemiştir."

6865- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav), harbe çıktığı zaman, bazı münafıklar geride kalıp savaşa katılmaz ve Peygamberle savaşa katılmadıkları için sevinirlerdi. Peygamber (sav) döndüğü zaman ise yeminler vererek, O'ndan özür dilerlerdi. Üstelik yapamadıkları şeylerden dolayı da öğünmek isterlerdi.

Bu sebeple Allah şu âyeti indirdi:

'Yaptıklarından dolayı sevinip yapmadıkları şey sebebiyle öğünmek isteyenlerin azaptan kurtulacaklarını sanma' (Âl-i İmrân, 3/188)

6866- Humeyd b. Abdirrahman b. Avf (ra)'dan:

(Halife) Mervan, kapıcısına dedi ki: "Ey Râfi'! Haydi git İbn Abbâs'a sor bakalım. İçimizden yaptığına sevinen ve yapmadıklarından dolayı da öğünmek isteyen kimse, azaba uğrayacak mı? Yani hepimiz bu yüzden azaba uğrayacak mıyız?" Gitti sordu ve İbn Abbâs şu cevabı verdi:

"Sizin bu âyetle ne ilginiz vardır? Bu âyet Kitâb Ehli hakkında inmiştir." Sonra İbn Abbâs: **"Hani Allah, kendilerine kitab verilenlerden 'Siz onu mutlaka açıklayacaksınız, gizlemeyeceksiniz' diye söz almıştı"** meâlindeki âyeti (Âl-i İmrân, 3/187) okudu. Şunu da okudu: **"Yaptıklarına sevinenler ile yapmadıkları şey sebebiyle öğünmek isteyenlerin azaptan kurtulacaklarını sanma."** (Âl-i İmrân, 3/188)

İbn Abbâs dedi ki: "Peygamber (sav) onlara bir şey sordu, ancak gizleyip açıklamadılar. O'na başka bir şey söylediler. Üstelik O'nun sorduğu hususta verdikleri (yalan) haberden dolayı sanki doğru haber vermiş gibi övünmek istediler. Bir yandan da O'na gerçeği gizlediklerinden dolayı O'nu inandırdık diyerek sevindiler."

6867- İbn Abbâs (ra)'dan, dedi ki:

"Hiçbir iyi ve kötü kimse yoktur ki ölüm, onun için daha hayırlı olmasın." Sonra: **"Onlara günahlarını daha da artırmaları için mühlet veririz"** âyetini (Âl-i İmrân, 3/198) okudu. Şunu da okudu: **"Allah katında olanlar, iyiler için daha hayırlıdır."** (Âl-i İmrân, 3/198)

6868- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

Dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Allah'ın hicret ile ilgili olarak kadınlardan bahsettiğini ne duyuyor, ne de görüyorum." Bunun üzerine Allah: **"Birbirinizden (meydana) gelen sizlerden erkek olsun, kadın olsun amel edenin amelini zâyî etmem..." "Nimetin güzeli Allah katındadır"**a kadar âyeti (Âl-i İmrân, 3/195) indirdi.

NİSÂ SÛRESİ

6869- Âişe (r.anhâ)'dan:

Urve ona, Cenâb-ı Hakk'ın: **"Yetimler hakkında adaleti yerine getirmekten korkarsanız..." "Mâlik olduğunuz cari-**

ye ile yetinin" meâlindeki âyet (Nisâ, 4/3) hakkında sordu. Şu cevabı verdi: "Ey kız kardeşimin oğlu! Bu, şunu anlatır: Velisinin himayesinde yetim bir kız olur. Kızın güzelliği ve malı velisinin hoşuna gider ve onunla evlenmek ister. Ancak onun mehrini eksik verir. Bu ayette mehirlerini tam vermeden onlarla evlenmek yasaklanmış, onlarla değil de başkalarıyla evlenmeleri salık verilmiştir."

Âişe dedi ki: "Bu âyet indikten sonra insanlar Allah Resûlü (sav)'den bu hususta fetva istediler. Bunun üzerine: **"Kadınlar hakkında sana soruyorlar..." "Ve nikâhlamalarını da istediğiniz..."** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/127) indi. Böylece Allah bu âyette onlara şunu açıkladı: Himayelerinde olan yetim kız, mal ve güzellik sahibi olduğu zaman, onunla evlenmek ister ama mehrini tam olarak vermek istemezler. Malı ve güzelliği bakımından istenmeyecek biriyse onunla evlenmek istemez ve başka kadınları tercih ederler. Nasıl ki, onu istemedikleri zaman onunla evlenmiyorlarsa, onu istediklerinde de âdil davranıp mehrini tam vermedikçe onunla evlenmemelidirler."

6870- Diğer rivâyet:

"Ey kız kardeşimin oğlu! O kadından murad şudur: Velisinin himayesinde olan yetim kız ona malında ortak olur; hem malı ve hem de güzelliği velisinin hoşuna gider ve onunla az mehir vererek evlenmek ister. Sadece başkalarının verdiği kadar mehir vermeye kalkışır. Bu sebeple onlar hakkında adalet gösterip mehirlerinin âdet olan en yüksek derecesine yükseltilmesi dışında velilerin onları nikâhlamaları yasak edildi."

Hadiste ayrıca şöyle geçer:

Âişe dedi ki: "Allah Teâlâ'nın size Kitâb'da okunan diye sözettiği ilk âyettir ki, bu âyette şöyle buyurmuştur: **"Eğer yetimler hakkında adalet göstermemekten korkarsanız, size helâl olan kadınlardan nikâh ediverin.'**

Âişe dedi ki: "Allah Teâlâ'nın diğer âyette **'Onlarla evlenmek isterseniz'** buyurması, sizden birinin himayesi altında bulunan yetim kızın mal ve güzelliği az olduğu zaman, ona rağbet etmemesiyle ilgilidir. Böylece veliler bunlara rağbet etmedikleri için, adaletli olmaları dışında malına ve güzelliğine rağbet ettikleri yetim kızlarla evlenmekten nehyolundular."

6871- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Zengin olan (yetimin malından) çekinsin, fakir olan da usûlü dâiresince (ihtiyaç ve emeğine uygun olarak) yesin!" meâlindeki âyet (Nisâ, 4/6), yetimin velisi hakkında inmiştir. Veli, (eğer zengin ise yetimin malına ve parasına dokunamaz) fakirse, aşırıya kaçmadan uygun bir şekilde yer.'

6872- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Akrabalar, yetimler ve yoksullar taksimatta hazır bulunurlarsa (onlara da verin)" meâlindeki âyetin (Nisâ, 4/8) neshedildiğini iddia edenler vardır. Hayır vallahi neshedilmemiştir. Ne var ki insanlar buna pek aldırmazlar. (Miras taksimatında) iki veli vardır: Birisi mala vâris olur –ki bu taksimde hazır bulunan ihtiyaç sahiplerini de rızıklandırır– Bir de yetim velisi gibi vâris olmayan veli vardır.

Bu ikincisi (maldan başkalarına bağışta bulunamayacağı için taksimde hazır bulunan ihtiyaç sahiplerine): "Sana vermeye yetkim yok" diyerek bu durumu açıklar.

6873- Câbir (ra)'dan:

"Hastalandım, yanımda yedi kız kardeşim vardı. Peygamber (sav) yanıma girdi, yüzüme okuyup üfledi, hemen kendime geldim ve dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Kız kardeşlerime üçte ikisini vasiyet edeyim mi?'

'(Kız kardeşlerine) iyi davran!' buyurdu.

'Öyleyse yarısını?' diye sordum. Yine: '(Kız kardeşlerine) iyi davran!' buyurdu. Sonra beni bıraktı ve çıktı. Çıkarken şöyle buyurdu: 'Ey Câbir! Bu rahatsızlıktan öleceğini sanmıyorum. Allah âyet indirdi ve kardeşlerinin mirastan olan üçte ikilik haklarını da açıkladı.' Câbir derdi ki: 'Benim hakkımda şu âyet inmiştir:

'Senden fetva isterler, de ki: Allah size babası ve çocuğu olmayan kimsenin (kelâlenin) mirası hakkındaki hükmünü şöyle açıklıyor.' (Nisâ, 4/176)

6874- Diğer rivâyette onun dokuz kız kardeşi olduğu rivâyet edilmektedir.

6875- Diğer rivâyet:

Dedim ki: "Bana kelâleden başkası varis olamıyor. Bu durumda miras nasıl olacak?"

"Allah, çocuklarınız hakkında size (erkeğe iki kızın hissesi kadar) tavsiye eder" meâlindeki âyet ve devamı (Nisâ, 4/11) indi.

6876- Diğer rivâyet:

Miras âyeti ininceye kadar bana bir cevap vermedi. (Sonunda şu âyet indi:) **"Senden fetva isterler, de ki: Allah size kelâlenin mirası hakkındaki hükmünü şöyle açıklıyor."** (Nisâ, 4/176)

6877- Diğer rivâyet:

"Dedim ki: Ey Allah Resûlü! Malımı çocuklarım arasında nasıl paylaştırayım?" Bana cevap vermedi. Sonunda: **"Allah, size tavsiye eder..."** diye başlayan miras âyetleri (Nisâ, 4/11) indi.

6878- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile birlikte çıkmıştık, Medine'nin hareminde Ensâr'dan bir kadının yanına geldik. İki kızını getirip şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Bunlar, Uhud günü yanında savaşırken şehid edilen Sâbit b. Kays'ın kızlarıdır. Amcaları mallarının ve miraslarının tümüne el koydu. Babaları onlara mal adına ne bıraktıysa hepsini amcaları aldı."

Allah Resûlü (sav) şu cevabı verdi: 'Allah bu hususta hüküm verir.'

Bu konuda Nisâ sûresindeki **'Allah, çocuklarınız hakkında... tavsiye eder'** ile başlayan miras âyetleri (Nisâ, 4/11) indi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: 'Haydi bana o kadını ve çocukların amcasını çağırın!' Kadın ve amcaları geldi. Hz. Peygamber amcaya şöyle dedi:

'Haydi kızlara malın üçte ikisini, annelerine de sekizde birini ver, gerisi senindir.'

6879- Diğer rivâyet:

"Sa'd b. er-Rebî'nin karısı dedi ki: Sa'd öldü ve geride iki kız bıraktı." Benzeri rivâyet.

Ebû Dâvud. Dedi ki: Doğrusu budur (yani Sâbit yerine Sa'd).

Tirmizî'de:

"Sa'd b. er-Rebî'in karısı, Sa'd'dan olan iki kızı ile Peygamber (sav)'e geldi."

6880- İbn Abbâs (ra)'dan:

O, **"Kadınlarınızdan fuhuş (zina) yapanlar"** meâlindeki âyetin (Nisâ, 4/15) tefsirinde şöyle demiştir: "Bunu yapan kadınlar, ölünceye kadar evlerde hapis edilirlerdi. Nûr sûresi inip de şer'î cezalar tayin ve tesbit edilince bu âyet nesholundu."

6881- Müslim, Ubâde b. es-Sâmit (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e vahiy indiği zaman, sıkıntıya düşer, yüzü bambaşka bir şekil

alırdı. Bir gün yine böyle oldu, kendinden o hal geçince şöyle buyurdu: '(Onlar hakkındaki hükmü) benden alın! Allah onlar için bir yol ihsan etti: Bekârın bekârla zina etmesinin cezası yüz kamçı ve bir sene sürgündür; evli kimsenin evli kimse ile zina etmesinin cezası yüz kamçı ve recm (taşlanmak)tır.'

6882- İbn Abbâs (ra)'dan:

O, **"Ey iman edenler! Kadınlara zorbalıkla vâris olmanız size helâl olmaz. Onlara verdiklerinizin bir kısmını alıp götürmek için onlara baskı yapmayın!"** meâlindeki âyetin (Nisâ, 4/19) tefsirinde şöyle dedi:

"(Cahiliye devrinde) kişi öldüğü zaman (erkeğin) velileri o kadın hakkında hak sahibi olurlardı; isterlerse onunla evlenirlerdi, isterlerse evlendirirlerdi, isterlerse evlendirmezlerdi. Onlar, o kadın hakkında kadının ailesinden daha fazla hak sahibiydiler.

İşte bu âyet bunun hakkında indi (ve konuya bir açıklık getirdi)."

6883- Onun (Ebû Dâvud'un) diğer rivâyeti:

"Kişi akrabasının karısına vâris olurdu. Ölünceye kadar onu evlenmekten alıkor ve malına vâris olur ya da ona (erkeğe) o kadının mehri verilirdi.

Allah, bu hususta hükmedip açıklık getirdi."

6884- İbn Abbâs (ra)'dan:

O, **"Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna, mallarınızı haksız ve haram yollarla yemeyin."** (Nisâ, 4/29) âyetinin tefsirinde şöyle dedi: "Kişi, bu âyetin inişinden sonra, bir başkasının yanında yemek yemekten çekinir oldu. Sonra bu, Nûr suresinde inen başka bir âyetle neshedildi ki o âyet şudur: **'Evlerinizde yemek yemenizde herhangi bir sakınca yoktur...' 'ayrı ayrı'ya** kadar (Nûr, 24/61). Daha önce zengin adam ailesinden bir adamı yemeğe çağırır, davet edilen şöyle derdi:

'Bundan çekinirim, bu yemeği yemekte yoksul benden daha fazla hak sahibidir' derdi.

Mezkûr âyetle Allah'ın adının anıldığı şeylerden ve Kitâb ehlinin yemeklerinden yenilmesi helâl kılınmıştır."

6885- (*M. el-Kebîr*'de, İbn Mes'ûd (ra)'dan:

Dedi ki: "O âyet (Nisâ, 4/29) muhkem olup neshedilmemiştir."

6886- Ümmü Seleme (r.anhâ)'dan:

Dedim ki: "Ey Allah Resûlü! Erkekler savaşıyor, kadınlar ise savaşmıyor. Mirastan da (erkeklere göre) yarım (pay) alıyoruz."

Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **"Allah'ın, kiminizi kiminizden üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin!"** (Nisâ, 4/32) Mücâhid dedi ki: Onun (Ümmü Seleme) hakkında: **"Doğrusu erkek ve kadın müslümanlar..."** (Ahzâb, 33/35) âyetini de indirmiştir.

Ümmü Seleme, Medine'ye hicret eden ilk hanımdı. [Tirmizî. Ayrıca bu rivâyetin mürsel olduğunu söyledi.]

6887- İbn Abbâs (ra)'dan:

O, **"(Anne babanın ve yakınların bıraktıklarından) her birileri için (hisselerini alacak olan) mevâliler kıldık"** (Nisâ, 4/33) âyetini şöyle tefsîr etti: Buradaki **mevâlî**den murad vârislerdir. (Devamında gelen) **"Yeminlerinizin bağladığı kimseler"**e gelince, muhâcirler Medine'ye geldiklerinde akraba olmaksızın, Allah Resûlü (sav)'in aralarında tesis ettiği İslâmî kardeşliği nedeniyle Ensâr'a vâris oluyorlardı.

"Her birileri için mevâlî (vârisler) kıldık" âyeti inince, bu usûl neshedildi. Sonra **"Yeminlerinizin bağladığı kimselere hisselerini veriniz"** yardım, **rifâde** (hacılara verilen yardım) ve nasihat gibi şeyler verildi; hukûkî miras kalktı, ama onlar için isteğe bağlı vasiyet kaldı' dedi.

6888- Dâvud b. el-Husayn'dan:

Ebû Bekr'in himayesinde bir yetim olarak yetişen Ümmü Saîd bn. er-Rubeyyia'ya Kur'ân'dan: "**(Vellezîne akadat eymânukum =) "yeminlerinizin bağladığı kimselere"** ise âyetini (Nisâ, 4/33) okuyordum. Bana: "Böyle okuma!" dedi. "Çünkü bu (âyet), Ebû Bekr ile o zaman İslâm'ı kabul etmeyen oğlu Abdurrahman hakkında inmiştir. Ebû Bekr (İslâm'ı kabul etmediği için) ona miras bırakmayacağına yemin etmişti. Abdurrahman bilâhare müslümanlığı kabul edince Allah bu âyetle, Ebû Bekr'e onu vâris kılmasını emretti."

Bir rivâyette şu ek yer almaktadır: "(Oğlu) Abdurrahman'ın İslâm'a girişi müslümanların kılıçla gâlip gelmesine kadar gecikti."

6889- İmâm Mâlik:

Bana ulaştığına göre Hz. Ali Allah'ın: **"Karıkocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden de bir hakem gönderin. Eğer bunlar ıslah etmek isterlerse, Allah da onların aralarını buldurur. Çünkü Allah, Alîm'dir, Habîr'dir"** buyruğunda (Nisâ, 4/35) geçen iki hakem hakkında şöyle dedi: "Allah, bu iki hakeme hem ayırma ve hem de birleştirme yetkisi vermiştir."

6890- Enes (ra)'dan:

"Allah şüphesiz zerre kadar zulmetmez. Eğer bir iyilik olursa, onun karşılığını da kat kat verir." (Nisâ, 4/40) Allah Resûlü (sav) bu âyeti şöyle tefsir etmiştir: "Allah mü'minin yaptığı iyilik bâbında (karşılığını vermemek hususunda) ona zulmetmez. Eğer bir iyilik yapmışsa mutlaka dünyada da ahirette de karşılığını verir.

Kâfire gelince, dünyada yapmış olduğu iyiliğin karşılığını verir, ama o iyiliğine karşılık âhirette hiçbir şey alamaz."

6891- Ali (ra)'dan:

"(Abdurrahman) İbn Avf, bize bir yemek hazırladı, gittik yedik. Haram edilmezden önce orada içki de içtik. Sarhoş olmuştuk, namaz vakti geldi, beni imam yaptılar. Namazda **Kul yâ eyyühel-kâfirûn**'u okudum. Fakat okurken karıştırdım. 'İbadet ettiklerinize ibadet etmem' yerine yanlış olarak: 'İbadet ettiklerinize ibadet ederiz' şeklinde okudum. Bunun üzerine: **'Sarhoşken ne söylediğinizi bilinceye dek, namaza yaklaşmayın!'** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/43) indi.'

6892- Ali (ra)'dan:

"Kur'ân'da: **'Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bundan başkasını dilediğine bağışlar'** âyetinden (Nisâ, 4/48) daha çok hoşuma giden bir âyet yoktur."

6893- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden olan idarecilere de itaat edin!" âyeti (Nisâ, 4/59) Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî hakkında Allah Resûlü (sav) onu bir müfrezenin başında gönderdiği zaman indi.

6894- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Size ne oldu da Allah yolunda ... diyen (çocuk, erkek ve kadın) güçsüzler uğrunda savaşmıyorsunuz?" meâlindeki âyette (Nisâ, 4/75) zikredilen mustaz'af (güçsüz)lere gelince, ben ve annem bu güçsüzler arasındaydık.'

6895- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mekke'de iken Abdurrahman b. Avf arkadaşlarıyla birlikte Peygamber (sav)'e geldi.

(Müşriklerle savaşmak için izin istemek amacıyla) Dediler ki: 'Ey Allah Resûlü! Biz müşrikken daha güçlü ve mevki sahibi idik. İman ettikten sonra zelîl olduk.'

Cevap verdi: 'Ben ancak affetmekle emrolundum, onlarla (şimdilik) savaşmayın!'

Allah onları Medine'ye hicret ettirince, müşriklerle savaşmayı emretti. Ama bu defa aynı zevat savaştan kaçındılar. Bunun üzerine: **'Kendilerine elinizi (savaşmaktan) çekin, namazı dosdoğru kılın!..' 'Size zerre kadar zulmedilmez'e** kadar meâlindeki âyet (Nisâ, 4/77) indi (ki bu âyetin devamında savaşmak farz olduğunda, azı müstesna tamamı savaştan yüz çevirdiler, denilmektedir.)"

6896- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Ebû Berze el-Eslemî bir kâhindi; baş vurdukları zaman yahudiler arasında hüküm verirdi. Müslümanlardan bazı kimseler de ona baş vurunca, **'Sana indirilene, senden önce indirilene iman ettiklerini iddia edenleri görmedin mi?'** meâlindeki âyet (Nisâ, 68) indi."

6897- Âişe (r.anhâ)'dan:

"Bir adam Peygamber (sav)'e gelerek şöyle dedi:

'Ey Allah Resûlü! Seni kendimden ve çocuğumdan daha çok seviyorum, evde otururken seni hatırlıyorum, sabredemeyip gelip seni görüyorum. Sonra senin ölümünle ve benim ölümümü hatırlıyorum; ikimiz de cennete girdiğimiz halde, Sen kaldırılıp Peygamberlerin yanına gittiğin zaman ben yalnız ve sensiz cennette ne yaparım? Seni görememek beni helâk eder.'

Allah Resûlü (sav), ona cevap vermedi. Çok geçmeden: **'Allah'a ve Peygamber'e itaat edenler, işte onlar (âhirette) peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerden Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu kimselerle beraber olacaklardır, ne güzel arkadaşlıktır bu!'** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/69) indi.

6898- el-Hasan (ra)'dan:

"Size selâm verildiği zaman verilen selâmdan daha iyisiyle selâmlayın!" (Nisâ, 4/86) Bu, mü'minler için sözkonusudur. **"Yahut aynısıyla karşılık verin!"** Bu ise müşrikler içindir.

6899- Hârice b. Zeyd (ra)'dan:

"Zeyd b. Sâbit'in bu mekanda şöyle dediğini duydum:

'Kim bir mü'mini taammüden öldürürse, onun cezası ebedî kalmak üzere cehennemdir' meâlindeki âyet (Nisâ, 4/93), Furkân sûresindeki **'O kimseler ki Allah'la birlikte başka bir ilaha dua etmezler, haksız yere insan öldürmezler'** meâlindeki âyetten (Furkân, 25/68) altı ay sonra indi."

6900- Onun diğer rivâyetinde "Sekiz ay" olarak geçmektedir.

6901- Onun diğer rivâyeti:

"O âyet (Nisâ, 4/93) inince, korktuk ve endişeye kapıldık. Ondan sonra, (tevbe ettiği zaman affedileceğini müjdeleyen) Furkân sûresindeki âyet indi."

6902- Saîd b. Cübeyr (ra)'dan:

İbn Abbâs'a dedim ki: "Bir mü'mini taammüden öldüren kimsenin tevbesi var mıdır?"

"Hayır."

Ondan sonra ona Furkân sûresindeki âyeti okununca, şöyle dedi:

"Bu Mekke'de inen âyettir, onu Medine'de inen: **'Kim bir mü'mini taammüden öldürürse...'** ayeti neshetmiştir." (Nisâ, 4/93)

6903- Diğer rivâyet: İbn Abbâs dedi ki: **"Onlar Allah'ın yanında başka bir ilah edinip ona yalvarmazlar"** âyeti (Furkân, 25/68-9) Mekke'de inince, müşrikler dediler ki: "İslâm'ın bize ne faydası olacak, biz Allah'ın yasakladığı cinayeti işledik, bir sürü büyük günah işledik. Ha müslüman olmuşuz, ha olmamışız artık ne fark eder?" Bunun üzerine Allah: **"Ancak tevbe edip iman eden ve salih amel işleyenler müstesna"** meâlindeki âyeti (Furkân, 25/70) indirdi.

Diğer rivâyette şu ek bulunmaktadır: "Ancak İslâm'a girip onu iyice idrak ettikten sonra insan öldürürse, o zaman tevbesi kabul olmaz."

6904- İbn Abbâs (ra)'dan:

Ona, bir mü'mini kasten öldürdükten sonra tevbe edip salih amel işleyen kimse hakkında soruldu. Şu cevabı verdi: "Onun için tevbe nasıl olur? Ben Peygamberiniz (sav)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Maktûl katilin yakasına yapışmış, boyun damarlarından kan fışkırarak gelir ve der ki: "Ey Rabbim, sor bakalım bu adam beni neden öldürmüş?'

Sonra dedi ki: "Vallahi Allah, o âyeti indirdi ve onu bir daha da neshetmedi."

6905- Ebû Miclez (ra)'dan:

"Onun (katilin) cezası cehennemdir" âyeti (Nisâ, 4/93) hakkında şöyle dedi. "Evet, o suçun cezası budur. Ancak Allah kulundan bu cezayı affedebilir."

6906- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Müslümanlardan bazıları (bir savaş esnasında), bir adamı koyunlarının arasında gördüler.

Adam 'Esselâmü aleyküm' dedi. Buna aldırmadan adamı yakalayıp öldürdüler ve koyunları da aldılar. Bunun üzerine Allah: **'Size selâm verene 'Sen mü'min değilsin' demeyin!'** meâlindeki âyeti (Nisâ, 4/94) indirdi. İbni Abbas (ra) "Selîm"' şeklinde okudu."

6907- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mü'minlerden (özürsüz olarak) oturanlar ile (Allah yolunda savaşan) mücahidler bir olmaz" meâlindeki âyet (Nisâ, 4/95) Bedir savaşına çıkanlarla, çıkmadan oturanlar hakkında inmiştir.

6908- Tirmizî şunu ekledi:

"Bedir savaşı ile ilgili **"özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mal ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler birbirlerine eşit değildir"** ayeti inince, Abdullah b. Cahş ile İbn Ümmi Mektûm şöyle dediler: 'Ey Allah Resûlü! Biz kör insanlarız, bizim için bir ruhsat var mı?' Bunun üzerine hemen şu âyet indi:

'İnsanlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mal ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler birbirlerine eşit değildir. Allah, mal ve canlarıyla cihad edenleri, derece olarak oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine de cenneti vâdetmiştir, ancak Allah, cihâd edenleri özürsüz olarak yerlerinde oturanlara, büyük ecirler, dereceler, mağfiret ve rahmetle üstün kılmıştır. Allah bağışlar ve merhamet eder.' (Nisâ, 4/95-6)

6909- Muhammed b. Abdirrahman (ra)'dan:

"(İbnü'z-Zübeyr zamanında) Medine halkından (Şamlılarla savaşmak için) bir müfreze gönderilmek üzere karar alındı,

ben de gönüllü gitmek üzere bu müfrezeye yazıldım. Sonra İbn Abbâs'ın azatlısı İkrime'ye rastladım ve durumu ona bildirdim. Beni bundan şiddetle menederek dedi ki:

"İbn Abbâs bana şunu bildirdi: Allah Resûlü (sav)'in zamanında (Mekke'de kalıp hicret etmeyen) bazı müslümanlar onlarla beraber olmak suretiyle müşriklerin sayısını artırmış oldular. (Bedir savaşında) Müşriklere atılan okun, bazen gelip onlardan birine isabet edip öldürdüğü veya kılıçla vurulup öldürüldüğü oluyordu. İşte Allah onlar hakkında: **'Kendilerine yazık edenlere, melekler ruhlarını alırken...'** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/97) indi. (Ayetin devamında onlara neden hicret etmedikleri sorulacağı beyan edilmektedir)."

6910- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Damre b. Cündeb muhâcir olarak yola çıktı ve ailesine dedi ki: 'Beni müşriklerin topraklarından alıp Peygamber (sav)'e götürün!' Giderken yolda öldü. Bunun üzerine: **'Kim evinden Allah ve Resûlüne muhâcir olarak çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer...'** 'Rahîm'dir'e kadar meâlindeki âyet (Nisâ, 4/100) indi."

6911- Ya'lâ b. Ümeyye (ra)'dan:

Hz. Ömer'e: **"Kâfirlerin size fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısa kılmanızda sizin üzerinize bir sakınca yoktur"** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/101) hakkında sorarak ve dedim ki "Artık insanlar emniyet içindedir, korku da yoktur. Buna göre seferde namazı kısa kılmanın bir anlamı kalmadı."

Şu cevabı verdi: "Aynı şeyi ben de merak edip Allah Resûlü (sav)'e sorduğumda şöyle buyurdu:

'Bu, Allah'ın size lütfettiği bir sadakadır, lütfen onun sadakasını kabul edin!'

6912- Katâde b. en-Nu'mân (ra)'dan:

"İçimizde kendilerine Ubeyrik oğulları denilen ve fertleri Bişr, Büşeyr ve Mübeşşir olan bir aile vardı. Büşeyr, şiirler söyleyerek Peygamber (sav)'in ashâbını hicveden bir münafık idi. Sonra da bu şiiri bir Arab'a nisbet ederek 'Falan adam böyle böyle dedi. Filan şöyle şöyle dedi' derdi.

Peygamber (sav)'in ashâbı da bu şiirleri duydukları zaman şöyle demekten kendilerini alamazlardı: 'Vallahi bu şiiri o habis söylemiştir'. Sonunda 'Bunu Ubeyrik'in oğlu söylemiştir' derlerdi.

(Râvi) dedi ki: 'Bu aile cahiliye devrinde de, İslâm devrinde de fakir ve ihtiyaç sahibi insanlardı. O zamanlar Medine halkının yiyecekleri hurma ile arpadan ibaretti. Kişi imkânı olduğunda, has un tüccarı geldiği zaman, gider ondan satın alırdı ve bunu sadece kendisine alıkoyarak kimseye vermezdi. Yalnız kendisi yer, çocuklarına bile hurma ile arpa yedirirdi. Bir defasında yine Şam'dan has un getiren bir tüccar geldi. Amcam Rifâa b. Zeyd, bir sırt yükü has un alıp ambarına koydu. Ambarda silah, zırh ve kılıç da vardı. Gecenin karanlığında (toprağın) altından ambar delindi. Buğday ve silah alındı.

Sabah olunca amcam bana gelip dedi ki: "Yeğenim! Bu gece bize saldırıda bulunuldu, ambarımız delindi. Buğdayımız ve silahımız gitti. Evi ve mahalleyi araştırdık, bize denildi ki: Ubeyrikoğulları bu gece ateş yaktılar, buğdayınızı da onların yanında gördük."

Ubeyrikoğulları ise şöyle dediler: 'Siz avluda bizi sorguya çekerken, aradığınız adam Lebîd b. Sehl'den başkası değildir.' Oysa Lebîd içimizde müslümanlığı ve doğruluğuyla tanınan bir zattı.

Lebîd bunu duyunca kılıcını çekti ve şöyle dedi: 'Demek ben çalmışım ha! Vallahi ya bu hırsızlığı isbat edersiniz, ya da

bu kılıcı beyninize yersiniz!' Bunun üzerine 'Ey adam, bizden uzak dur! Onun faili sen değilsin' dediler. Mahallede soruşturduk ve hırsızların onlar olduğunda şüphemiz kalmadı.

Amcam dedi ki: "Yeğenim! Allah Resûlü (sav)'e gitsen de bunu anlatsan" diye teklif etti.

Hemen gittim ve şöyle dedim: "Bizden bir hane çok kötü zulüm yaptı. Rifâa b. Zeyd'e gidip ambarını deldiler, yiyeceğini, silah ve techizatını çaldılar. Hiç olmazsa silahları geri versinler, yiyeceği istemiyoruz, kendilerinin olsun.' Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Merak etme ben işinizi hallederim, onlara silahlarınızı geri vermelerini söylerim.' Ubeyrik oğulları bunu duyunca onların Esîr b. Urve adındaki bir adamlarına gelip konuştular. Bu hususta mahalle halkından bazıları toplanıp dediler ki:

'Ey Allah Resûlü! Katâde ve amcası bizi hırsızlıkla suçladılar. Ellerinde hiçbir delil ve şahitleri olmadığı halde namuslu adamlarımıza iftira ettiler.'

Katâde der ki: Bunun üzerine Allah Resûlü (sav)'e gidip konuştum.

Bana dedi ki: 'Nasıl olur da namuslu insanları elinde hiç bir delil olmadığı halde hırsızlıkla itham eder, onlara iftira atarsın?'

Utanarak döndüm, içimden şöyle geçirdim: 'Malımın hepsi gitseydi de Allah Resûlü (sav)'e muhatab olmasaydım.' Amcam gelip:

'Yeğenim ne yaptın? Ne oldu iş?' diye sordu.

'Allah Resûlü (sav)'in bana söylediklerini kendisine anlattım.' Amcam şöyle dedi: 'Kendisinden yardım istenecek tek varlık Allah'tır."

Çok geçmeden: **'Ey Muhammed! Doğrusu insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye Kitâb'ı sana hak olarak indirdik; hakkı gözet, hainlerden yana olma!'** âyeti (Nisâ, 4/105) indi. Hainlerden murad Ubeyrikoğullarıdır. **'Allah'tan mağfiret dile!'** Yani Katâde'ye dediklerin için 'Allah'tan bağışlanma dile! Çünkü Allah hem Bağışlayandır, hem de Esirgeyen.'

'Kendilerine hainlik edenlerden yana uğraşmaya kalkma. Allah hainlikte direnen suçluyu sevmez.'

'İnsanlardan gizliyorlar...' 'Merhamet sahibi olarak bulacaktır'a kadar (Nisâ, 4/105-110).

Yani eğer Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileseydiler elbetteki Allah onları bağışlardı.

'Kim bir günah kazanırsa kendi aleyhine kazanır...' 'Apaçık günah'a kadar (Nisâ, 4/111).

Lebîd'e söylediği sözleri.

'Eğer Allah'ın sana olan ihsanı ve rahmeti olmasaydı...' 'Bunları yapana büyük ecir vereceğiz'e kadar (Nisâ, 4/113-14)

Bu hususdaki âyetler inince, Peygamber (sav)'e silahlar getirildi. O da onları bize geri verdi. (Katâde dedi ki:) Amcama silahı götürünce, o zamana kadar hakikî müslüman olduğunu bilmiyordum. Çünkü o cahiliye devrinde yaşamış veya gözleri çok zayıflamıştı. Ona silahı vermek istediğimde şöyle dedi: 'Ey yeğenim! Onu Allah yolunda vakfediyorum.' Bunun üzerine onun gerçek müslüman olduğunu anladım. Büşeyr ise müşriklere katıldı. Doğru Sülâfe bn. Sa'd b. Sümeyye'ye katıldı. Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Doğru yol kendisine apaçık belli olduktan sonra Peygamber'den ayrılıp inananların yolundan başkasına uyan kimseyi döndüğü yöne döndürür ve onu cehenneme sokarız.'** (Nisâ, 4/115-6)

Sülâfe'nin yanına gidince, Hassân b. Sâbit de birkaç şiirle o kadını hicvetti.

(Bunun üzerine Sülâfe, Büşeyr'in) Pılı pırtısını toplayıp başına koydu. Götürüp sel yatağına attı. Sonra şöyle dedi: 'Defol! Bana Hassân'ın şiirinden başka bir hayır hediye etmedin.'

6913- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür" âyeti (Nisâ, 4/123) inince, müslümanlar bundan çok etkilendiler. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: "Amellerinizde orta yolu arayın ve doğruyu bulmaya çalışın! Müslümanın başına gelen her şey, hatta bir kere tökezlemesi ya da ayağına batan bir diken bile; onun günahına kefâret olur."

6914- Ebû Bekr es-Sıddîk (ra)'dan:

Peygamber (sav)'in yanındaydım; **"Kim bir kötülük yaparsa karşılığını görür"** meâlindeki âyet (Nisâ, 4/123) indi.

Buyurdu ki: "Şu anda inen âyeti sana okuyayım mı?"

"Evet, ey Allah Resûlü, oku!" dedim. Okuyunca, belim kırılacakmış gibi oldum, o yüzden eğildim. Buyurdu ki: "Ne oldu sana ey Ebû Bekr?"

Şöyle dedim: "Ey Allah Resûlü! Babam ve annem sana feda olsun, hangimiz kötülük yapmıyoruz ki? Demek ki yaptıklarımızın cezasını mutlaka göreceğiz." Şöyle buyurdu:

"Ey Ebû Bekr! Sen ve mü'minler yaptıklarının karşılığını bu dünyada görmektesiniz. Allah'a günahsız olarak kavuşacaksınız. Diğerlerine gelince, yaptıkları bir araya getirilecek ve âhirette karşılığı mutlaka verilecektir."

6915- Ali b. Zeyd annesinden

O, Âişe (r.anhâ)'ya: **"Siz içinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de Allah onunla sizi hesaba çeker"** âyeti (Bakara, 2/284) ile **"Kim bir kötülük yaparsa mutlaka karşılığını görür"** âyeti (Nisâ, 4/123) hakkında bir soru sordu; Âişe şu cevabı verdi: "Bunu Allah Resûlü (sav)'e sorduğum günden beri hiç kimse bunu bana sormadı.

O şöyle buyurmuştu: 'Bu, kulun, hastalık, tökezleme, hatta cebine koyduğu malın düşüp kaybolmasından duyduğu üzüntü gibi şeylerden dolayı karşılaştığı sıkıntı hakkında Allah'ın ona uyguladığı bir cezalandırmadır. Kul, saf altın tozunun körükten saf ve kızıl çıktığı gibi günahlardan çıkıp arınıncaya kadar (dünyada) bu gibi şeylerle karşılaşır.'

6916- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Sevde, Peygamber (sav)'in kendisini boşamasından korktu ve şöyle dedi:

'Beni boşama, yanında tut! Günümü Âişe'ye ver!' O da bunu yaptı ve bunun üzerine şu âyet indi: **'Aralarında anlaşmalarında herhangi bir sakınca yoktur. Anlaşmak daha iyidir.'** (Nisâ, 4/128) Onun için karı kocanın her hususta anlaşması caizdir."

MÂİDE SÛRESİ

6917- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Peygamber (sav), devesinin üstündeyken, kendisine Mâide sûresi indi. Deve O'nu taşıyamaz oldu. Bunun üzerine deveden indi."

6918- Târik b. Şihâb (ra)'dan:

Yahudilerden biri Ömer'e gelip dedi ki:

"Kitabınızda öyle bir âyet var ki, eğer, biz yahudi topluluğuna inseydi o günü bayram edinirdik."

"Hangi âyettir o?"

"Bugün sizin için dininizi ikmal ettim, üzerinizdeki nimeti tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı seçip hoşnut oldum" meâlindeki âyettir." (Mâide, 5/3)

Ömer dedi ki: "Onun indiği günü ve indiği yeri biliyorum. O âyet, Peygamber (sav)'e Arafat'ta, cuma günü indi."

6919- Onun (Tirmizî'nin) İbn Abbâs'tan rivâyeti:

Bir yahudi dedi ki: "Eğer bu âyet bize inseydi o günü bayram yapardık." Bunun üzerine İbn Abbâs dedi ki: "O zaten iki bayramda inmiştir: Cuma ve Arefe günü."

6920- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah ve Resûlü'ne savaş açanların cezası..." "Çok merhamet sahibidir"e kadar meâlindeki âyet (Mâide, 5/33-34), müşrikler hakkında inmiştir. Buna göre müminlerden sözkonusu suçları işledikten sonra yakalanmadan önce tevbe etmesi, ona suçuna karşılık ceza verilmesine engel olmaz.

6921- el-Berâ (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in yanından yüzü kömürle karartılmış ve dayak atılmış bir yahudi geçirdiler. Peygamber (sav) onları çağırıp sordu:

'Kitabınızda zina cezasının öyle olduğunu mu okumaktasınız?'

'Evet'dediler."

Şer'î cezalar bahsinde geçen hadisin benzeri rivâyet edildi.

Ayrıca burada şöyle geçer: "Bunun üzerine emretti, recmedildi. Ondan sonra şu âyet indi: **'Ey Peygamber! Küfre koşanlar seni üzmesin!..' 'Size bir (fetva) verilirse alın'**a kadar. (Mâide, 5/41)

(Yahudiler) diyordu ki: "Muhammed'e gidin! Eğer size ceza olarak yüzü kömüre boyamayı ve dayağı emrederse, alın; recmi emrederse kaçının!" Bunun üzerine şu âyet indi:

"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, onlar zalimlerin ta kendileridir." (Mâide, 5/45)

"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, onlar fasıkların ta kendileridir." (Mâide, 5/47) Bunların hepsi kâfirler hakkında inmiştir.

6922- İbn Abbâs (ra)'dan:

"(Yahudilerden) Kurayza ve Nadîr kabileleri vardı. Nadîr Kureyza'dan daha şerefli idi. Kureyza'dan bir adam Nadîr'den bir adamı öldürdüğü zaman, karşılığında öldürülürdü. Nadîr'den bir adam Kurayza'dan bir adamı öldürdüğü zaman, karşılığında öldürülmez, yerine yüz vasak hurma diyet olarak verilirdi.

Peygamber (sav), peygamber olarak gönderildiği zaman, Nadîr'den bir adam Kurayza'dan bir adamı öldürdü. Bunun üzerine Kureyzaoğulları: 'Onu bize verin de kısasen öldürelim' dediler. Nadiroğulları ise: 'Sizinle aramızda Peygamber (sav) hakem olsun!' diye teklif ettiler ve Resûlüllah'ın yanına vardılar.

Bunun üzerine: **'Hükmettiğin zaman aralarında adaletle hükmet..'** meâlindeki âyet (Mâide, 5/43) indi. Buradaki adaletten murad kısasın cana can olarak uygulanmasıdır. Ondan sonra şu âyet indi: **'Cahiliye devri hükmünü mü istiyorlar?'**(Mâide, 5/50)

6923- Onun diğer rivâyeti:

O: **'Eğer sana gelirlerse, aralarında hükmet ya da onlardan yüz çevir!'** meâlindeki âyet (Maîde, 5/42) **"Allah'ın sana indirdiğiyle (Kur'ân)la hükmet!"** ayetiyle neshedilmiştir, dedi.

6924- Diğer rivâyet:

"Eğer sana gelirlerse aralarında hükmet..." "Allah adaletle hükmedenleri sever"e kadar âyeti. (Mâide, 5/42)

Nadîr oğulları Kurayza'dan birini öldürdüklerinde diyetin yarısını verirlerdi. Kurayza öldürdüğü zaman diyetin tamamını verirdi. Peygamber (sav) bunları eşit kıldı.

6925- Câbir (ra)'dan:

Peygamber (sav)'e **"Allah öyle bir kavim getirecektir ki o, onları sevecek, onlar da onu"** meâlindeki âyet (Mâide, 5/54) hakkında sordular. "Onlar Yemenlilerdir, sonra Kinde'den bir kavimdir, sonra Sükûn'dan bir kavimdir. Sonra Tüceyb'den bir kavimdir" buyurdu.

6926- Ammâr b. Yâsir (ra)'dan:

"Ali, kıldığı bir nafile namazda rükûdayken, bir dilenci gelip yanında durdu. Yüzüğünü çıkartıp dilenciye verdi. Sonra Ali, Peygamber (sav)'e gelip bu durumu bildirdi. Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Sizin veliniz ancak Allah ve Resûlü'dür. Bir de iman edip namaz kılanlar, rükû halindeyken zekât verenlerdir.'** (Mâide, 5/55) 'Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır. Allahım! Onu dost edineni sen de dost edin! Ona düşman olana sen de düşman ol!'

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta hafî bir senedle.]

6927- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Yahudilerden bir adam: 'Rab cimridir, infak etmez.' dedi. Bunun üzerine: **'Yahudiler dediler ki: 'Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır).' (Asıl) kendi elleri bağlıdır. Söyledikleri şey sebebiyle lânetlenmişlerdir. Bilakis Allah'ın iki eli de açıktır. Dilediği gibi infak eder'** meâlindeki âyet (Mâide, 5/64) indi."

6928- Âişe (r.anhâ)'dan:

'Allah seni insanlardan korur' meâlindeki âyet (Mâide, 5/57) ininceye kadar Resûlullah'ı gece nöbetçiler beklerdi. Bu ayet inince başını çadırdan çıkartıp şöyle seslendi: 'Ey insanlar, haydi gidin! Artık beni Allah koruyor.'

6929- İbn Abbâs (ra)'dan:

Bir adam: "Ey Allah Resûlü! Et yediğim zaman, kadınlara karşı ilgim artıyor, şehvete kapılıyorum, bu yüzden eti kendime yasak ettim."dedi.

Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **"Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı güzel şeyleri haram etmeyin..." "Helâl olarak"**a kadar. (Mâide, 5/87-88)

6930- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"İman edip güzel güzel ameller işleyenlerin üzerine, daha önceleri tatmış olduklarından dolayı bir sorumluluk yoktur" âyeti (Mâide, 5/93) indiği zaman Peygamber (sav) şöyle dedi: "Bana senin de onlardan olduğun söylendi."

Tirmizî'nin lafzı:

Peygamber (sav) bana: "Sen de onlardansın" buyurdu.

6931- İbn Abbâs (ra)'dan:

Dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Henüz içki yasağı gelmeden, içki içerken ölenler hakkında ne dersin?" Bunun üzerine: **"İman edip güzel amel ve harekette bulunanlara, daha önce tatmış olduklarından dolayı herhangi bir günah yoktur"** ayeti indi. (Mâide, 5/93)

6932- Ömer (ra)'dan:

Dedi ki: "Allahım! İçki hakkında bize tatminkâr ve doyurucu bir açıklama yap!" Bunun üzerine Bakara sûresindeki: **"Sana içki ve kumardan soruyorlar. De ki:**

İkisinde hem büyük günah hem de insanlar için yararlar vardır" meâlindeki âyet (2/219) indi. Ömer çağırıldı ve bu âyet kendisine okundu. Sonra yine şöyle dedi: "Allahım! İçki hakkında bize tam bir açıklama yap!" Bunun üzerine Nisâ sûresindeki: **"Siz sarhoşken namaza yaklaşmayın!"** âyeti (4/43) indi.

Çağırıldı, bu da ona okundu. Yine dedi ki: "Allahım! Bize içki hakkında tatminkâr bir açıklama yap!" Bunun üzerine Mâide sûresindeki: **"Şeytan içki ve kumarla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak ister. Hâlâ vazgeçmeyecek misiniz?"** âyeti (Mâide, 5/90-1) indi.

Çağırıldı ve bu âyet kendisine okundu. Sonra şöyle dedi: "Vazgeçtik artık, vazgeçtik." [*Sünen* ashâbı.]

Ebû Dâvud, "Siz sarhoşken" buyruğundan sonra şunu ilâve etti:

Peygamber (sav)'in münâdisi namaza kâmet getirildiği zaman şöyle seslenirdi: "Dikkat edin; sarhoş kimse namaza asla yaklaşmasın!"

6933- Enes (ra)'dan:

"Peygamber (sav) güneş gökyüzünden kayıp öğle vakti girdiği zaman öğle namazını kıldırdı ve minbere çıkıp kıyameti ve içindeki dehşetli olayları anlattı. Sonra şöyle buyurdu: 'Kim bana bir şey sormak isterse sorsun. Ben burada durdukça bana sorduğunuz bütün sorularınızı cevaplandıracağım.' Cemaat hıçkıra hıçkıra ağladı. O devamlı 'Bana sorun!' buyuruyordu.

Bunun üzerine Abdullah b. Huzâfe es-Sehmî kalkıp: 'Benim babam kimdir?'diye sordu.

'Senin baban Huzâfe'dir'dedi.

Sonra 'Bana sorun, sorun!' dedi. Ömer dizleri üzerine çöküp şöyle dedi:

'Rab olarak Allah'ı, din olarak İslâm'ı, peygamber olarak da Muhammed'i kabul edip hoşnut olduk.'

Bunun üzerine sükût buyurdu, sonra ekledi: 'Az önce şu duvarın karşısında bana cennet ve cehennem sunuldu. Bugünkü kadar hayır ve şerrin indiğini görmedim.'

İbn Şihâb der ki: Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe bildirdi:

Abdullah b. Huzâfe'nin annesi daha sonra Abdullah'a dedi ki: 'Senden daha hayırsız birini görmedim. Annene güvenmeyip, cahiliye chlinin işledikleri bazı şeyleri annenin de işlediğini sanıp onu insanların gözü önünde rezil ediyorsun.' Bunun üzerine Abdullah b. Huzâfe dedi ki: 'Resûlullah beni, siyah bir köleye nisbet etseydi, onu baba kabul ederdim.'

6934- Tirmizî'nin rivâyeti:

Bir adam dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Benim babam kimdir?" "Senin baban fülandır" buyurdu. Bunun üzerine: **"Ey iman edenler! Size açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın!"** meâlindeki âyet (Mâide, 5/101) indi.

6935- Buhârî, İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bir grup, Peygamber (sav) ile alay ederek: 'Benim babam kimdir?' Adamın devesi kaybolurdu ve: 'Benim devem nerdedir?' diye sorardı. Bunun üzerine Allah: **"Ey iman edenler! Size açıklandığında hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın!"** meâlindeki âyet (Mâide, 5/101) indi."

6936- (Saîd) İbni'l-Müseyyeb (ra)'dan, dedi ki:

"**Bahîra**: câhiliye araplarınca sütü sağılmayıp putlara bağışlanmak üzere saklanan devedir. **Sâibe**: Üzerine hiçbir yük yüklenmeyip ilahlar için salıverilen devedir."

Ebû Hureyre dedi ki: "Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

'Amr b. Âmir el-Huzâî'yi ateşte bağırsaklarını sürürken gördüm. O putlara

adak olmak üzere develerini salıveren ilk adamdır.'

"**Vasîle**: İlk ve ikinci doğurduğu yavrusu dişi olup iki doğum arasında erkek doğumu olmayan devedir. Bunlar da putlar için salıverilip hiçbir sûretle kendilerinden yararlanılmazdı.

Hâm, devenin damızlığıdır. Birkaç deveyi döller, sonra bu dölleme işi bittikten sonra onu putlara bırakırlar ve sırtına yük vurmayıp buna 'hâm' ismini verirlerdi."

6937- Diğer rivâyet:

"Amr b. Luhay b. Kam'a b. Handef'in — ki o, Kâ'b oğullarının kardeşidir— cehennemde bağırsaklarını sürürken gördüm".

Diğer rivâyette: "Ebû Huzâa" kaydı da yer almaktadır.

6938- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Sehmoğullarından bir adam, Temîm ed-Dârî ve Adiyy b. Beddâ ile beraber yola çıktı. Sehmî olan, hiç müslüman bulunmayan bir yerde öldü. Temîm ile Adiyy terekesini getirdiklerinde, altın ve gümüş işlemeli bir bardak kayıptı. Allah Resûlü (sav) o ikisine yemin ettirdi. Sonra bu bardak Mekke'de bulundu. Dediler ki:

'Biz onu Temîm ile Adiyy b. Beddâ'dan satın aldık.' Sehmî'nin yakınlarından iki adam kalkıp: 'Bizim şahitliğimiz onların şahitliğinden daha doğrudur' diye yemin ettiler. Bardağın arkadaşlarının olduğunu söylediler. İbn Abbâs dedi ki: Şu âyet işte onlar hakkında inmiştir: **'Ey iman edenler! Aranızdaki şehadet...'** (Mâide, 5/106–8)

6939-İbn Abbâs (ra)'dan:

Temîm (ed-Dârî) dedi ki: "Ben ve Adiyy b. Beddâ'dan başka herkes bu âyetin hükmünden uzaktır. İslamdan önce (o iki si), Şam'a gidip gelen iki hıristiyan idiler. Sehmoğullarının bir azatlısı, beraberinde bir gümüş bardağı olduğu halde bunların yanına geldi. Adam bardağa çok değer veriyor ve krala satmak istiyordu. En büyük ticareti o idi. Ama yolda hastalandı eğer ölürse, bıraktıklarını ailesine götürüp teslim etmelerini vasiyyet etti.

(Temîm dedi ki:) Ölünce, bardağı alıp bin dirheme sattık. Sonra parayı ben ve Adiyy aramızda bölüştük. Ailesine varıp diğer eşyalarını verince, bardağı eşya içinde göremediler ve sordular: 'Hani bardak nerede?' 'Bu getirdiklerimizden başka bir şey bırakmadı' dedik. Müslüman olduğumda içim rahat etmedi, vicdan azabı duydum, gidip ailesine hakikati bildirdim. Onlara beşyüz dirhem verdim ve arkadaşımda da onun aynısının bulunduğunu haber verdim. Onu alıp Peygamber (sav)'e getirdiler. Peygamber (sav) onlardan delil istedi. Delil bulamadılar. Onlara dinlerinde mukaddes sayılan en büyük şey üzerine yemin etmelerini teklif etti. Adam yemin etti. Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Ey iman edenler! Aranızdaki şehadet...' 'Yeminlerinden sonra'**ya kadar. (Mâide, 5/108)

Hemen Amr b. el-Âs ve başka bir adam kalkıp yemin ettiler. Bunun üzerine Adiyy'den beşyüz dirhem alındı."

Tirmizî dedi ki: "Bunun isnâdı sahih değildir."

6940- Ammâr b. Yasîr (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Gökten ekmek ve et dolu bir sofra (Kur'ân'da zikri geçen mâide) indirildi. İhanet etmemeleri ve (yiyeceği) yarına saklamamaları emredildi. (Buna rağmen) İhanet edip ertesi güne sakladılar. Bunun üzerine ceza olarak maymun ve domuz kılığına sokuldular."

EN'ÂM SÛRESİ

6941- Esmâ bn. Yezîd (r.anhâ)'dan:

"En'âm sûresi, Peygamber (sav)'e bütün olarak indi. Ağırlığından neredeyse devenin kemikleri kırılacaktı. [Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6942- Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sağîr*'de zayıf bir senedle (Hz.) Ömer'den:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"En'âm sûresi, bana bütün olarak indi. Onu yetmişbin melek tesbih ve tahmîd sesleri ile uğurladılar."

[Yine Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Enes'den hafî bir senedle bunun benzerini rivâyet etti.]

6943- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Onlar hem Peygamber'e yaklaşmaya (ona zarar verilmesine) engel olur, hem de kendilerini (O'nun dinine katılmaktan) alıkoyarlar" meâlindeki âyet (En'âm, 6/26) Ebû Tâlib hakkında inmiştir. O, insanları Peygamber (sav)'e eziyet etmekten alıkoyuyordu; fakat kendisi de O'na uymuyordu.

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.]

6944- Ali (ra)'dan:

"Ebû Cehl, Peygamber (sav)'e dedi ki: 'Biz seni yalanlamıyoruz; getirdiğin (Kitâb'ı) yalanlıyoruz.' Bunun üzerine Allah: **'Onlar seni yalanlamıyorlar; ama zalimler, Allah'ın âyetlerini inkar ediyorlar'** meâlindeki âyeti (En'âm, 6/32) indirdi."

6945- Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de zayıf bir senedle İbn Abbâs'tan:

(Yukarıdaki âyette geçen "**Lâ yükezzibûneke**"yi) tahfîf ile "**Lâ yukzibûneke**" şeklinde okuyorlardı. Buna göre: "Senin peygamber olmamana güçleri yetmiyor. Kur'ân'ın da Kur'ân olmamasına güçleri yetmiyor. Sadece dilleri ile seni yalanlamaya güçleri yetiyor. İşte **ikzâb** ile **tekzîb** arasındaki fark budur.

6946- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Eğer Allah'ın masiyetlerine rağmen, kuluna istediğini verdiğini görürsen anla ki bu bir istidrâctır." Sonra şunu (âyeti) okudu: **"Kendilerine yapılan uyarıları unuttukları zaman, onların üzerine her şeyin (nimetin) kapısını açıverdik..." "Bütün ümitlerini yitirdiler"**e kadar. (En'âm, 6/44)

Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de. Ayrıca *M. el-Kebîr*'de şu ilâve yer almaktadır: **"Böylece zulmedenlerin kökü kesildi. Hamd, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."** (En'âm, 6/45)

6947- Sa'd (ra)'dan:

"Peygamber (sav) ile beraber altı kişiydik. Müşrikler dediler ki:

'Bunları yanından kov ki bizimle sohbete cüret etmesinler!'

(Sa'd dedi ki:) Ben, İbn Mes'ûd, Hüzeyl'den bir adam, Bilâl ve isimlerini hatırlayamadığım iki adam O'nun yanındaydık.

Peygamber (sav)'in kalbine Allah'ın dilediği vâki oldu. İçinden geçirmiş olacak ki, Allah şöyle buyurdu: **'Sabah akşam Rablerine O'nun rızasını isteyerek dua edip yalvaranları kovma!'"** (En'âm, 6/52)

6948- Sa'd (ra)'dan:

"(Ey Muhammed) de ki: Allah'ın, üstünüzden veya ayaklarınızın altından bir azap göndermeye gücü yeter." (En'âm, 6/65) Peygamber (sav) bunun üzerine şöyle buyurdu:

"Haber verilen bu durum gerçek olacaktır, ama henüz olmuş değildir."

6949- Übeyy (ra)'dan:

"De ki: O ...Kâdir'dir" (En'âm, 6/65) buyruğu hakkında dedi ki:

"Bu olaylar dörttür; hepsi azaptan ibarettir, hepsi de şüphesiz gerçekleşecektir. İkisi, Peygamber (sav)'in vefatından yirmibeş sene sonra gerçekleşmiştir. Fırkalar haline geldiler ve kimisi kimisinin kinini tattı.

(Henüz gerçekleşmeyen) helâk olup yerle bir olmak ve (gökten) taşlanmak olan iki azap kalmıştır onlar da bir gün mutlaka gerçekleşecektir."

Müsned'in aslında: "İkisi vâki olmuştur" sözü, râvi Rufey'in (müdrec) sözüdür. Çünkü Übeyy b. Kâ'b sözkonusu zamana kadar yaşamamıştır. Allah en iyi bilendir.

6950- Câbir (ra)'dan:

Peygamber (sav) **"De ki: Üstünüzden ve altınızdan size azap göndermeye gücü yeten O'dur"** âyetini (En'âm, 6/65) okuduğu zaman "Senin Zâtına sığınırım" dedi. **"Altınızdan"** ibaresini okuyunca: "Senin Zatına sığınırım" dedi. **"Sizi fırka fırka yapıp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya (Kâdir'dir)"** âyetini okuduğu zaman; "Bu iki azap daha hafif, ya da daha kolaydır" buyurdu.

6951- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"İman edip imanlarına zulmü karıştırmayanlar" meâlindeki âyet (En'âm, 6/82) indiği zaman müslümanlara ağır geldi ve dediler ki: "Hangimiz kendi nefsine zulmetmiyor ki?" Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Hayır, burda zulümle kastedilen şirktir. Lokman'ın oğluna söylediği şu sözü duymadınız mı: **'Oğulcuğum, Allah'a şirk koşma. Çünkü şirk büyük bir zulümdür'.**" (Lokman, 31/13)

6952- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Sizin için bir kalma yeri (müstakar), bir de emânet olarak kalacağınız yer (müstevda') vardır" âyetinde (En'âm, 6/98) geçen **müstevda'** dünya, **müstakar** ise ana rahmidir.

6953- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Bazı kimseler Peygamber (sav)'e gelip şöyle sordular:

'Ey Allah Resûlü! Kendi öldürdüklerimizi yeyip Allah'ın öldürdüklerini yemeyecek miyiz?' Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi: **'Allah'ın âyetlerine inanıyorsanız üzerine Allah'ın adı anılmış olanı yiyin! Üzerine Allah'ın adı anılmamış olanı ise yemeyin!..' "Müşrik olursunuz'a kadar."** (En'âm, 6/118-22)

6954- Bir başka rivâyette:

"O halde üzerine Allah'ın adının anılmış şeyleri yiyin; üzerine Allah'ın adı anılmamış olanları yemeyiniz!" (En'âm 119) Bu âyet neshedildi. Ehl-i Kitab'ın kestikleri bu yasaktan istisna edilerek şöyle buyurdu: **"Kitap verilenlerin yemeği size helâl, sizinki de onlara helâldir."** (Mâide, 5/5)

6955- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Arabın cehaletini bilmek istersen, En'âm sûresinin 130. âyetinden sonrasını oku: **'Beyinsizlikleri yüzünden körükörüne çocuklarını öldürenler (ve Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri Allah'a iftira ederek haram sayanlar mahvolmuşlardır) onlar sapıtmışlardır, zaten doğru yolda da değillerdi'.**" (En'âm, 6/140)

6956- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"Kim üzerinde Peygamber (sav)'in mührü bulunan sahifeye bakmak isterse, **'De ki: Gelin size Allah'ın haram kıldıklarını okuyayım'** âyetini (En'âm, 6/151-3) okusun."

6957- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Üç şey vardır ki, ortaya çıktıkları zaman, önceden iman etmemiş olanların iman etmeleri de bir yarar sağlamaz:

Güneşin batıdan doğması, deccâl ve dâbbetü'l-arz."

6958- Onun (Tirmizî'nin) Ebû Saîd (ra)'dan rivâyeti:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Yahut Rabbinin bazı âyetlerinin (yani delillerinin) gelmesi' meâlindeki âyette (En'âm, 6/158) geçen delilden murad, güneşin batıdan doğmasıdır."

6959- Ömer (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Ey Âişe **'Dinlerini bölüp, fırka fırka olanlar var ya'** âyetinde (En'âm, 6/109) anlatılanlar, bid'at ve hevâ ehlidir. Onların tevbeleri yoktur. Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktır."

6960- Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Teâlâ buyuruyor ki: 'Kulum bir günah işlemek istediği zaman, onu işleyinceye kadar yazmayın. Onu işlerse aynısını yazın. Benim (rızam) için işlemek niyetinden vazgeçerse, karşılığında ona bir sevap yazın. Kulum eğer bir iyilik işlemek isteyip de yapmazsa ona bir sevap yazın. Eğer yaparsa ona karşılığında on katından yediyüz katına kadar yazın!'"

(Tirmizî) Şunu da ilâve etti: Sonra **"Kim bir iyilikle gelirse karşılığında on sevap alır"** meâlindeki âyeti (En'âm, 6/160) okudu.

6961- Buhârî ile Müslim, İbn Abbâs'tan benzerini rivâyet ettiler. Ayrıca orada şöyle geçer: "Yediyüz katına kadar, daha da fazla katlanarak."

A'RÂF VE ENFÂL SÛRELERİ

6962- İbn Abbâs (ra)'dan:

"(Cahiliye devrinde) kadın, Kâ'be'yi çıplak tavaf eder ve şöyle derdi: 'Kim tavaf etmek için bana ödünç bir örtü verecek?" (Sonra kendisine verilen örtüyü alıp) fercinin üstüne koyar ve şöyle derdi: 'Bugün onun (fercin) bir kısmı veya tamamı ortaya çıkar. Ancak ondan görüneni helâl etmem.' Bunun üzerine: **'Her mescide gidişinizde güzel elbiselerinizi giyin'** meâlindeki âyet (A'râf, 7/31) indi."

6963- Ebû Saîd (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e A'râf ashâbını sordular; şöyle buyurdu:

'Onlar, babalarına âsi iken Allah yolunda şehit düşenlerdir. Şehit düşmeleri cehenneme girmelerini önledi, babalarına isyanları da cennete girmelerine engel oldu. Onun için onlar, cennet ile cehennem arasında bir sur üzerinde olurlar. Yağları eriyip derileri incelinceye kadar orada kalacaklardır. Allah yaratıkların hesabını gördükten sonra onları rahmetine gark edip yine merhametiyle onları cennete sokacaktır'."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *es-Sağîr*'de zayıf bir senedle.]

6964- Abdullah b. Busr (ra)'dan:

"Humus'tan yola çıktım. Gece olunca Bakîa'ya gitmek zorunda kaldım. Oranın halkı yanıma geldi. Bunun üzerine onlara: **'Şüphesiz Rabbiniz, gökleri ve yeri yaratan Allah'tır'** meâlindeki âyeti (A'râf) okudum. Birbirlerine dediler ki:

'Onu sabaha kadar koruyun!' Sabah olunca hayvanıma bindim."

6965- Ebû Vâkıd el-Leysî (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Huneyn'e çıktığı zaman, müşriklerin silahlarını astıkları Zât-i Envât denilen ağacın yanına gitti. Ashab: 'Ey Allah Resûlü! Onların Zât-ı Envât'ı gibi bize de bir Zât-ı Envât seçer misiniz?" dediler.

Şöyle dedi: **'Sübhanallah! Bu, tıpkı Mûsâya: 'Onların tanrıları gibi bize de bir tanrı yap!'** dedikleri söze (A'râf, 7/138) benziyor. Nefsim kudret elinde olana yemin ederim ki siz de öncekilerin yolundan gideceksiniz'."

6966- Rezîn şunu ilâve etti:

"Pabucun pabuca, kulağın kulağa (benzediği gibi) onlara uyacaksınız. Hatta onlardan annelerine yanaşan olursa sizde de olacaktır. Buzağıya tapıp tapmayacağınızı bilmiyorum."

6967- Enes (ra)'dan:

Peygamber (sav) **"Rabbi dağa tecelli edince onu paramparça etti"** ayetini okudu. Hammad: (Süleyman'a başparmağının ucunu sağ parmağının üzerine bastırarak)'İşte böyle' dedi. Dağ yere battı ve **"Musa bayıldı"** (A'râf, 7/143)

6968- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Mûsâ (as) bir dilekte bulundu. Allah, onu(n dilediğini) Muhammed (sav)'e nasip etti.

'Mûsâ kavminden yetmiş kişi seçti...' 'Onu (kötülükten) sakınanlara yazacağım'a kadar (A'râf, 7/155-6) okudu)." [Bezzâr leyyin bir senedle.]

6969- Ömer (ra)'dan:

Ona: **"Hani Rabbin Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini almıştı"** meâlindeki âyetinin (A'râf, 7/172) tefsirini sordular. Şöyle cevap verdi: 'Aynı şeyi Peygamber (sav)'e sordu. O, şöyle buyurmuştu: 'Allah Âdem'i yarattı, sonra sağ eliyle belini sıvazladı. Ondan bir zürriyet çıkardı ve şöyle buyurdu:

'İşte bunları cennet için yarattım. Bunlar cennet ehlinin ameli gibi amel işleyeceklerdir.' Sonra belini tekrar sıvazladı. Ondan bir zürriyet çıkardı ve şöyle buyurdu: 'İşte bunları Cehennem için yarattım. Bunlar cehennem ehlinin ameli gibi amel işleyeceklerdir.' Bir adam dedi ki: "Ey Allah Resûlü! Öyleyse neden amel ediyoruz?" Şöyle buyurdu: "Allah, kulu cennet için yarattığı zaman, onu cennet ehlinin amelinde çalıştırır, tâ ki cennet ehlinin ameli üzerinde ölünceye dek. Sonra onu ameli sayesinde cennete koyar. Bir kulu da cehennem için yarattığı zaman, ölünceye kadar onu cehennem ehlinin ameli ile amel ettirir, ölünce de onu doğruca cehenneme koyar."

6970- (Abdullah) İbn Ahmed, Ubeyy b. Kâ'b (ra)'dan:

"O, 'Âdemoğullarından bellerinden zürriyyetlerini almıştı...' âyetini (A'râf, 7/172) şöyle yorumladı:

Onları bir araya getirip ruhlar haline soktu; sonra onları şekillendirip konuşturdu; konuştular. Sonra onlardan ahid ve misak aldı ve kendi aleyhlerine şehadet ettirdi: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' buyurdu. Onlar da 'Evet, Sen bizim Rabbimizsin' dediler.

Şöyle buyurdu: 'Bakın kıyamet günü biz bunu bilmiyorduk demeyeniz için, size karşı yedi kat göğü şahit tutuyorum, babalarınızı da şahit gösteriyorum. Şunu iyi bilin ki, Benden başka ilah yoktur. Benden başka Rab da yoktur. Bana hiçbir şeyi ortak koşmayın! Sizlere peygamberler gönderece-

ğim ve onlar size ahd ve misakımı hatırlatacaklar. Ayrıca size kitaplarımı da indireceğim." Şu cevabı verdiler:

'Muhakkak bizim Rabbimiz ve ilahımız olduğuna, Senden başka hiçbir Rabbimiz olmadığına, Senden başka hiçbir ilahımız da bulunmadığına şehâdet ettik.' Böylece ikrarda bulundular. Allah, Âdem (as)'ı da onları görsün ve seyretsin diye yukarı kaldırdı. Baktı, kimisini zengin, kimisini fakir, kimini güzel, kimisini de çirkin görünce; şöyle demekten kendini alamadı: 'Ey Rabbim! Bunları eşit yapmalı değil miydin?'

'Bana şükredilmesinden hoşlanırım' buyurdu.

Sonra Peygamberleri onların üzerinde kandiller gibi gördü. Onlar peygamberlik ve nübüvvet hususunda başka bir misakla (ahitle) ayrıcalıklı kılındılar. **'Hani peygamberlerden de misaklarını almıştık. Meryem oğlu İsâ'dan da** (Ahzâb, 33/7) bu husus anlatılmıştır. İşte Meryem oğlu İsa da o ruhlar içindeydi. İşte Allah o ruhu Meryem'e gönderdi."

Übeyy'den nakledildiğine göre İsa'nın ruhu Meryem'in rahmine ağzından girmişti.

6971- Tirmizî, Ebû Hureyre (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Allah Âdem'i yarattığı zaman, onun belini sıvazladı. Zürriyetinden kıyamete kadar yaratacak olduğu her insan, belinden düşüverdi. Her insanın iki gözü arasında nurdan bir parlaklık koydu. Sonra onları Âdem'e sundu. Âdem dedi ki:

"Yâ Rabbi, bunlar kimdir?"

"Zürriyetin."

Aralarında iki gözü arasındaki nur parıltısından hoşlandığı bir adam görerek sordu: "Bu kimdir, ey Rabbim?"

"Dâvud'dur" buyurdu.

"Ona ne kadar ömür verdin?"

"Altmış yıl."

"Ya Rabbi benim ömrümden ona kırk yıl ver!" dedi. Âdem'in ömrü bitmek üzere olup da sadece kırk yıl kalınca, Azrâil geldi. Âdem dedi ki: "Daha kırk yılım yok mudur?"

"Sen onu oğlun Dâvud'a vermedin mi?" diye sorunca, Âdem bunu inkar etti. Zürriyeti de inkar etti. Sonra Âdem unutup ağaçtan (yasak meyveyi) yedi, zürriyeti de unuttu. Âdem hata işledi, zürriyeti de hata işledi."

6972- Semure b. Cündeb (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Havva hamile kalınca, İblis onu ziyaret etti. Havva'nın çocuğu yaşamıyor, hep ölüyordu. Bunun üzerine dedi ki: 'Ona (doğduğu zaman) Abdü'l-Hâris adını ver!' O da onun (Şeytan'ın) tavsiyesini tutup doğan çocuğuna Abdü'l-Hâris adını verdi. Çocuk da yaşadı. Bu durum, şeytanın işareti ve emrinden kaynaklanmıştır."

6973- İbn Mes'ûd (ra)'dan:

"O, **'Onlara kendisine âyetlerimizi verdiğimiz kimsenin haberini oku!'** meâlindeki âyette (A'râf, 7/175) geçen kimsenin Bel'am ya da Bel'âm (adlı Mûsâ'ya beddua eden bir yahudi bilgini) olduğunu söyledi."

6974- Onun (Taberânî'nin) İbn Amr b. el-Âs'tan naklettiği rivâyeti:

"Bu âyet (A'râf, 7/175), Ümeyye b. Ebî's-Salt hakkında inmiştir."

6975- Abdullah b. Zübeyr (ra)'dan:

"Af yolunu tut, uygun olanı emret ve cahillerden yüz çevir!" meâlindeki âyet (A'râf, 7/199), sırf insanların ahlâkı hakkında inmiştir.

6976- Diğer rivâyet:

"Allah, Peygamberi (sav)'e insanların ahlâkı içinden affetmeyi (özellikle) benimsemesini emretmiştir."

6977- (Saîd) İbn Cübeyr'den:

İbn Abbâs'a Enfâl sûresi hakkında sordum; "Bedir savaşı hakkında indi" dedi.

6978- Sa'd (ra)'dan:

"Bedir günü (ganimet malından) bir kılıçla geldim ve dedim ki: 'Ey Allah Resûlü! Allah kalbimi müşriklerden yana rahatlattı' veya buna benzer bir şey söyledim. 'Ne olur bu kılıcı bana hibe et!' dedim.

Şöyle buyurdu: 'Bu ne benim, ne de senin.' (İçimden) dedim ki: 'Kim bilir bu kılıç belki (ganimet olarak savaşta karşılaştığım) belâmla müptela olmayan birine verilir.' Daha sonra bana Peygamber (sav) gelip buyurdu ki: 'Benim olmayan bir şeyi benden istemiştin, şimdi benim oldu. Al o şimdi senin olsun!' Bunun ardından hemen şu âyet indi: **'Sana ganimetlerden soruyorlar...'"** (Enfâl, 8/1)

6979- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah katında yeryüzündeki canlıların en kötüsü sağır ve dilsizlerdir" meâlindeki âyette (Enfâl, 8/22) "sağır ve dilsizler"den murad Abdü'd-Dâr oğullarından bir gruptur.

6980- Enes (ra)'dan:

Ebû Cehl: "Allahım! Eğer bu (Kitâb) gerçekten Senin katından ise üzerimize taş yağdır!" diye dua etti. Hemen: **"Sen (ey Muhammed) onların arasındayken, Allah onlara azap edecek değildir"** âyeti (Enfâl, 8/33) indi. Ne zaman ki O'nu (Peygamber (sav)'i) aralarından (Mekke'den) çıkardılar. O zaman şu âyet indi: **"Mescid-i Haram'a girmekten menederlerken Allah onlara niçin azap etmesin?"** (Enfâl, 8/34)

6981- Ukbe b. Âmir (ra)'dan:

[Allah Resûlü (sav) buyurdular ki:]

"Onlara karşı gücünüzün yettiği kuvveti hazırlayın!" meâlindeki âyette (Enfâl, 8/60) geçen kuvveti: "Dikkat edin, (burada bahsedilen) kuvvet ok atmaktır" şeklinde yorumlayarak bunu üç defa tekrarladı.

6982- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Eğer sizden sabır ve sebat gösteren yirmi kişi olursa, iki yüz kişiyi yener" meâlindeki âyet (Enfâl, 8/65) inince, bir kişinin on kişinin önünden, yirmi kişinin de ikiyüz kişinin önünden kaçmaması farz oldu.

Sonra Allah: **"Şimdi Allah yükünüzü hafifletti"** âyetini (Enfâl, 8/66) indirdi ve böylece yüz kişinin ikiyüz kişiye karşı koyup kaçmaması farz kılındı.

6983- Diğer rivâyet:

"Eğer sizden yirmi sabırlı kişi olursa, ikiyüz kişiyi yener" meâlindeki âyet (Enfâl, 8/65) mü'minlere ağır geldi. Bunun üzerine: **"Şimdi Allah yükünüzü hafifletmiştir"** meâlindeki âyet indi ve hafiflettiği sayı oranında da Müslümanların sabırlarını azalttı.

6984- Ömer (ra)'dan:

"Bedir savaşında Peygamber (sav) esirlere karşılık kurtuluş fidyelerini kabul edince, **'Yeryüzünde savaşırken, düşmana karşı kesin bir zafer edilinceye kadar esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz...' 'aldıklarınızdan dolayı size büyük azab erişirdi'ye** kadar âyeti (Enfâl, 8/67-68) indi. Sonra ganimetler, onlara helâl kılındı."

6985- İbn Abbâs (ra)'dan:

"İman edip de hicret edenler." **"İman edip de hicret etmeyenler"** âyet-

lerindeki (Enfâl, 8/74-72) hükme göre, ne bir bedevî muhâcire ve ne de bir muhâcir bedevîye vâris olamıyordu. Sonra bu: **"Birbirinin mirasçısı olan akraba, Allah'ın Kitâb'ına göre birbirine daha yakındır"** âyetiyle (Enfâl, 8/75) nesh edildi.

BERÂE (TEVBE) SURESİ

6986- Huzeyfe (ra)'dan, dedi ki:

"Tevbe sûresi dediğiniz sûre "Azâb" sûresidir. Ondan bizim okuduklarımızın ancak dörtte birini okuyorsunuz."

6987- İbn Abbâs (ra)'dan:

Osman'a: "Mesânî grubunda olan Enfâl ile Mieyn grubunda olan Berâe'yi aralarında **'Bismilahirrahmanirrahîm'**i yazmadan tek sureye dönüştürüp 'Yedi uzunlar' arasına koydunuz. Sizi buna sevkeden nedir?" diye sordu. Osman şu cevabı verdi: "Peygamber (sav)'e bazen birkaç sûreye ait farklı ayetlerin birden indiği olurdu. O'na bu şekilde vahiy indiği zaman falan âyetleri, falan sûreye koyun diye vahiy kâtiplerine emrederdi. 'Falan falan âyetleri şu mevzuların geçtiği falan sûrelere koyun!' buyururdu. Enfâl sûresi, Medine'de inen ilk sûrelerdendi. Berâe sûresi ise Kur'ân'ın en son inen sûrelerindendi. Konusu Enfâl'inkine benziyordu. Peygamber (sav) inen kısmın ondan olup olmadığını bize açıklamadan vefat etti. Ben de onları tek sureye dönüştürüp aralarındaki Besmele'yi de yazmadım ve onu 'Yedi Uzunlar'a dahil ettim."

6988- (Saîd) İbn Cübeyr'den:

İbn Abbâs'a:

"Tevbe sûresi nedir?" diye sordum.

"**Fâdıha** (yani bazı toplulukları rezîl eden) bir sûredir, devamlı olarak '**(ve minhum ve minhum) = Onlardan kimileri şöyledir, onlardan kimileri vardır ki şöyledir**' diyerek o kadar çok saymıştır ki içinde anılmadık kimsenin kalmadığı sanılmıştır" diye cevap verdi.

"Peki Enfâl sûresi?"

"Bedir savaşı hakkında inmiştir" dedi.

"Ya Haşr sûresi?"

"Nadîroğulları hakkında inmiştir" dedi.

6989- Ebû Hureyre (ra)'dan:

"Allah Resûlü (sav)'in Veda haccından önceki hac mevsiminde emîr tayin ettiği Ebû Bekr, onu (Ebû Hureyre'yi) bir grup insanla Bayram günü gönderip şunu ilan etmelerini söylemiş: 'Bu yıldan sonra hiç bir müşrik hac yapmayacaktır. Hiç kimse çıplak olarak Beyt-i şerif'i tavaf edemeyecektir'."

6990- Diğer rivâyet:

"Sonra Peygamber (sav) Ali'yi (Ebû Bekr'in) ardından gönderip Berâat'ı (ültimatomu) ilan etmesini emretti. Ali de bizimle birlikte Mina'da Berâat'ı ilan etti:

'Hiçbir müşrik bu yıldan sonra Beyt'i hac etmeyecektir, hiçbir çıplak da Beyt-i şerifi tavaf etmeyecektir'."

6991- Diğer rivâyet:

"Hacc-ı Ekber günü Kurban Bayramı günüdür. Hacc-ı Ekber de bir hacdır. İnsanlar umreye Hacc-ı Esğar (Küçük Hac) dedikleri için ona Hacc-ı Ekber denilmiştir." (Râvi Ebû Hureyre) dedi ki: "O yıl Ebû Bekr, bu tebliği halka duyurdu. Bunun üzerine ertesi yıl yani Allah Resûlü (sav)'in Veda haccını yaptığı yıl hacca tek bir müşrik katılmadı. Ebû Bekr'in müşriklere hac etmemeleri için kesin bir uyarıda bulunduğu zaman, Cenâb-ı Hak: '**Ey iman edenler! Doğrusu müşrikler ancak necistir**' âyetini (Tevbe, 9/28) indirdi. Müş-

rikler (daha önce) hacca geldiklerinde (müslümanlarla) alış veriş yaparlar ve müslümanların da bundan büyük yararı olurdu. Allah müşriklerin Mescid-i Haram'a yaklaşmalarını yasaklayınca, müslümanların yararlandığı ticaretleri kesildi ve bu yüzden endişeye kapıldılar. Bunun üzerine Allah: **'Eğer fakirlik ve yoksulluktan korkarsanız Allah sizi dilerse lütuf ve ihsanından zengin kılacaktır'** meâlindeki âyeti (Tevbe, 9/28) inzâl etti.

Sonra bu âyeti takip eden âyette cizye helâl kılındı. Bundan önce cizye alınmazdı. Böylece müşriklerin (Kâ'be'de yaptıkları) ticaretlerden elde ettikleri yararın yerini cizye almış oldu. Allah Teâlâ bu durumu açıklamak üzere şöyle buyurdu:

'Allah'a ve âhiret gününe iman etmeyenlerle savaşın!' (Tevbe, 9/29)

Allah bunu müslümanlara helâl edince, müslümanlar, müşriklerden elde ettikleri ticaretin yerine Allah'ın bunu ihsan ettiğini anladılar. Üzüntü ve kaygıları da böylece bertaraf edilmiş oldu."

6992- Ali (ra)'dan:

Ona: "Hac mevsiminde hangi mesajlarla (emirlerle) gönderildin?" diye sordular; şöyle cevap verdi:

"Dört şeyle gönderildim: Kâbe'yi hiçbir çıplak tavaf etmeyecek, Allah Resûlü ile arasında anlaşması olan kimsenin (müşrikin), bu anlaşması süresinin sonuna kadar devam edecektir. Anlaşması olmayana dört ay süre verilecektir. Cennete ancak inanmış (mü'min) kişi girecektir. Bu yıldan sonra müşriklerle mü'minler bir araya gelmeyeceklerdir."

6993- Câbir (ra)'dan:

"Peygamber (sav) Ci'râne umresinden döndüğü zaman, Ebû Bekr'i emîr olarak hacca gönderdi. Onunla (Ebû Bekr'le) beraber geldik. el-Arec denilen mevkiye varınca, sabah ezanını okudu. Tekbir almak için durunca, arkasında bir deve sesi duydu. Tekbir almaktan vazgeçti ve: 'Bu, Allah Resûlü (sav)'in Ced'â' adındaki devesinin sesidir' dedi. "Demek ki Peygamber (sav) de hacca karar vermiş. Eğer Ced'â' devesinin üstündeki şahıs Peygamber (sav) ise O'nunla beraber namaz kılarız' dedi. Bir de baktık ki Ced'â'nın üstündeki şahıs Ali imiş. Ebû Bekr ona şöyle dedi:

'Hac emîri misin yoksa elçi misin?'

'Elçiyim. Allah Resûlü (sav) beni hac mahallerinde halka Berâe sûresini okumam için gönderdi' diye cevap verdi. Mekke'ye geldik.

Terviye gününden bir gün önce Ebû Bekir ayağa kalkıp halka hitap etti. Onlara haccın nasıl yapılacağını anlattı. Konuşmasını bitirince Ali ayağa kalkıp halka Berâe sûresini sonuna kadar okudu. Sonra Kurban Bayramı günü geldi; hep birden Arafat'tan hareket ettik. Ebû Bekr dönünce halka Arafat'ı terketme âdâbını, nasıl kurban keseceklerini ve hacla ilgili diğer konuları anlattı. Konuşması bitince Ali kalktı ve halka Berâe'yi sonuna kadar okudu. Mina'dan Mekke'ye dönüş günü gelince, Ebû Bekr yine ayağa kalkıp halka şeytanı nasıl taşlayacaklarını ve hacla ilgili diğer konuları anlattı. Onun ardından Ali de kalkıp insanlara (son bir defa) Berâe sûresini sonuna kadar okudu."

6994- Huzeyfe (ra)'dan:

"Küfrün liderleriyle savaşın, çünkü onların yeminleri yoktur" meâlindeki âyete (Tevbe, 9/12) muhatap olanlardan üç; münafıklardan da sadece dört kişi kaldı. Bir bedevî dedi ki:

"Siz Muhammed'in arkadaşları, bizlere bazı haberler veriyorsunuz. Ancak biz onun ne olduğunu anlayamıyoruz. 'Münafıklardan

ancak dört kişi kaldı' diyorsunuz; peki, bizim evlerimize hücum edip soyanlar, mallarımızı alıp götürenler kimler öyleyse?"

Cevap verdi: "Onlar fasıklardır. Evet münafıklardan ancak dört kişi kaldı. İçlerinden birisi de içtiği soğuk suyun soğukluğunu hissedemeyecek kadar kendinden geçmiş yaşlı bir adamdır."

6995- en-Nu'mân b. Beşîr (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'in minberinin yanındaydım; bir adam dedi ki:

'İslâm'dan sonra hacılara su vermekten başka hiçbir amel işlemesem aldırmam.'

Diğer biri de şöyle dedi: "Mescid-i haram'ı imar etmekten başka hiçbir amelde bulunmasam aldırmam.' Diğer birisi de: 'Allah yolunda savaşmak, anlattıklarınızdan üstündür.' Ömer ise onları menetti ve şöyle dedi: 'Allah Resûlü (sav)'in minberinin yanında yüksek sesle konuşmayın! Bugün cumadır. Cumadan sonra gider, Allah Resûlü'ne ihtilâf ettiğiniz şeyi sorarım.' Bunun üzerine: **'Siz hacca gelenlere su vermeyi ve Mescid-i haram'ın imarını Allah'a iman edenlerle bir mi tuttunuz?'** meâlindeki (iman ve cihadın faziletini beyan eden) âyet (Tevbe, 9/19) indi."

6996- Adiyy b. Hâtim (ra)'dan:

"Peygamber (sav)'e boynumda altından yapılmış bir haç olduğu halde geldim.

Buyurdu ki: 'Ey Adiyy! Boynundan bu putu çıkar at!' Bu sözün ardından şöyle dediğini duydum: **'Allah'ı bırakıp alimlerini ve ruhbanlarını rab edindiler.'** (Tevbe, 9/31)

Sonra buyurdu ki: 'Gerçekte onlar, ruhbanlara ibadet etmiyorlardı. Ancak ruhbanlar, (Allah'ın haram ettiği bir şeyi) kendileri için helâl kılınca onlar da hemen helâl sayıyorlardı. (Allah'ın helâl kıldığı bir şeyi de) kendilerine haram edince haram sayıyorlardı'."

6997- Zeyd b. Vehb'den:

Rebeze'ye uğradım; baktım ki Ebû Zer orada. Ona şöyle dedim:

"Seni burada konaklatan nedir?" Cevap verdi:

"Ben Şam'daydım. Muâviye ile şu âyetin hükmünde ihtilâf ettik:

'Altın ve gümüş biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlar var ya...' (Tevbe, 9/34-5)

Muâviye dedi ki: 'Bu âyet Kitab ehli hakkında inmiştir.'

Dedim ki: 'Bu âyet hem onlar, hem de bizim hakkımızda inmiştir.'

Bu hususta onunla bayağı tartıştık. Bunun üzerine Osman'a bir mektup yazıp beni şikayet etti. (Halife) Osman da Medine'ye gelmemi emretti. Ben de Medine'ye geldim. Sanki beni önceden görmemişler gibi hasretlerini gidermek için halk başıma üşüştü. Durumu Osman'a anlatınca, bana dedi ki: 'İstersen buraya yakın bir yere git!' İşte beni burada oturtan budur. Başıma Habeşli bir adamı bile emîr yapsalar dinler itaat ederim."

6998- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Altın ve gümüş biriktirenler var ya..." âyeti (Tevbe, 9/34) indiği zaman müslümanlara ağır geldi. Ömer dedi ki: "Şimdi sizin üzüntünüzü gideririm." Hemen Allah Resûlü (sav)'e gidip şöyle dedi: "Ey Allah Resûlü! Bu âyet, ashâbına ağır geldi." Şöyle buyurdu: "Allah, zekâtı ancak, kalan mallarınızın (kirinin) aklanması için farz kılmıştır. Allah, sizden sonrakilere kalması için mirası farz kılmıştır. Sizden sonra gelenlere ait bir kelime zikretmiştir." Bunun üzerine Ömer **"Allahü Ekber!"** dedi. Sonra ona (Ömer'e) şöyle buyurdu: "Kişinin hazine olarak saklayabileceği en güzel şeyi sana bildireyim mi? Saliha bir kadındır; bakınca ona hoşnutluk verir, emredin-

ce itaat eder. Yanında olmadığında hem namusunu, hem de malını muhafaza eder."

6999- İbn Amr b. el-Âs (ra)'dan:

"Araplar, bir yıl bir ayı, bir yıl da iki ayı helâl sayarlardı. (Bu aylar) hacca ancak yirmi altı yılda bir kere isabet ederdi. Allah'ın Kitab'ında zikrettiği **Nesî'** işte budur. Ebû Bekr'in insanlarla hacca çıktığı yıl, o yıla rastladı. Allah da o yıl yapılan hacca Hacc-ı Ekber adını verdi. Ertesi yıl Peygamber (sav) hacca gitti. İnsanlar hilâlleri karşılayınca Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'Zaman (artık) Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü devrine erişti."

Derim ki: Galiba bu, her otuzaltı yılda bir olmaktadır.

Onların **Nesi'** yapmalarının sebebi hac mevsiminin hasat ve meyvelerin çok olduğu zamana gelmesini isteyip hasatlarını ve meyvelerini hacılara satma düşünceleridir. Aslında bunun yaklaşık her otuz altı yılda bir Zi'l-Hicce'nin dokuzuna rastlaması gerekirdi. Bir yıl Muharrem ayını helal, ikinci yıl, Muharrem ayı ile Safer'i helâl, üçüncü yıl yalnız Muharrem'i helal kılıp üç yıl da Zi'l-hicce'nin dokuzunda hac yaparlardı. Sonra dördüncü yıl, Safer ile Rebi'i helal, beşinci yıl da yalnız Safer'i helâl, altıncı yılda Safer ile Rebi'i helâl yapıp bu üç yılda Muharrem'in dokuzunda hac ederlerdi. Diğer kalan yıllarda da böyle yaparlardı. Zi'l-Ka'de'nin dokuzuna haccın dönmesi ancak bu sürede olabiliyordu. İşte hadisi böyle yorumlarsak, mânâsı sahih olur. Allah en iyi bilendir."

7000- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Allah'a ve âhiret gününe iman edenler ... senden izin istemezler" meâlindeki ayeti (Tevbe, 9/44), Nûr sûresinde yer alan: **"Allah'a ve Resûlüne iman edenler..."** **"...Bağışlayıcıdır, merhamet edicidir"** âyeti (Nur, 24/62) neshetmiştir.

7001- Ebû Mes'ûd el-Bedrî (ra)'dan:

"Sadaka (zekât) âyeti (Tevbe, 9/103) inince, sırtımızda (ücret karşılığında yük) taşırdık (da kazandıklarımızdan sadaka verirdik). Bir adam gelip bir çok şey tasadduk etti. Onun hakkında riyâkâr dediler. Başka biri gelip sadece bir sa' tasadduk etti.

Bu defa da: 'Allah'ın bu adamın sâ'ına ihtiyacı yoktur' dediler.

Bunun üzerine: **'Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere bu davranışlarının cezasını Allah verir; onlara can yakıcı azap vardır'** âyeti (Tevbe, 9/79) indi."

7002- İbn Ömer (ra)'dan:

"Abdullah yani İbn Ubeyy b. Selûl vefat ettiği zaman, oğlu Abdullah, Peygamber (sav)'e gelerek, babasını kefenlemek için O'ndan gömleğini istedi; verdi. Sonra namazını kıldırmasını rica etti, tam namazını kılmaya hazırlanırken Ömer: 'Ey Allah Resûlü! Allah seni onların namazını kılmaktan alıkoyduğu halde, onun namazını kılacak mısın?' diyerek elbisesinden çekti. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu: 'Bu hususta Allah beni muhayyer kılıp şöyle buyurmuştur: **'Onlar için ister istiğfar et, ister etme, yetmiş kere istiğfar etsen de Allah onları bağışlamaz.'** (Tevbe, 9/80) Ben yetmişten de fazla istiğfarda bulunacağım."

Ömer: 'O bir münafıktır' dedi. Buna rağmen onun namazını kıldı, ama Allah şu âyeti indirdi: **'Onlardan ölen hiçbirinin namazını asla kılma!..'** **'Fâsık'**a kadar." (Tevbe, 9/84)

7003- O (Nesâî), Buhârî ve Tirmizî, Ömer'den benzerini rivâyet ettiler. Orada şöyle geçmektedir:

"İbn Übeyy'in namazını mı kılacaksın? Falan gün şöyle şöyle, böyle böyle demedi mi?" Ömer, böylece birçok şey sayıp döktü. Bunun üzerine Peygamber (sav) gülümsedi ve şöyle buyurdu: "Geri çekil ey Ömer!" Ben ısrar edince, şöyle buyurdu: "Allah beni muhayyer kıldı."

Hadisin benzerini rivâyet etti.

Onda ayrıca şöyle geçer: Ömer dedi ki: "Allah Resûlü (sav)'e karşı o günkü cüretime hâlâ şaşıyorum. Allah ve Resûlü daha iyi bilir."

7004- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Çevrenizdeki bedevîler içinde münafıklar ve Medineliler içinde de münafıklıkta direnenler vardır. Onları siz değil, ancak biz biliriz. Kendilerine iki defa azap edeceğiz. Onlar sonra da büyük bir azaba uğratılırlar" (Tevbe, 9/101)(âyeti inince) Allah Resûlü (sav) cuma günü hutbeye çıkıp şöyle buyurdu: "Ey Fülan! Kalk ve çık! Çünkü sen münafıksın." Başka birine de "Ey Fülan! Kalk, sen de çık! Sen de münafıksın" dedi. Münafıkların bir bir isimlerini sayarak kaldırdı ve onları mescidden çıkartıp rezil etti. (Hz.) Ömer işi olduğu için o Cuma'ya biraz geç gelmişti, bu durumdan haberi yoktu, onların mescidden çıktıklarını görünce, "Herhalde namaz bitti, cemaat mescidden çıkıyor" zannetti. Bu nedenle onlara görünmedi. Onlar da, "Ömer bizim durumumuzu biliyor" diyerek utançlarından Ömer'den kaçtılar. Ömer mescide girdi, cemaatin henüz çıkmadığını görünce, şaşırdı. Bir adam ona şöyle dedi: "Müjde ey Ömer! Allah bugün münafıkları rezil etti. İşte bu birinci azap günüdür. İkinci azap ise kabir azabıdır."

[Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta zayıf bir senedle.]

7005- Ali (ra)'dan:

"Bir adamın müşrik olan anne babası için mağfiret dilediğini duydum.

Dedim ki: 'Müşrik oldukları halde anne baban için mağfiret mi diliyorsun?'

'İbrahim de müşrik olan babası için istiğfar etmiştir' diye cevab verdi. Gidip Peygamber (sav)'e anlatınca, **'Ne peygambere ve ne de iman edenlere, müşrikler için istiğfar etmeleri yaraşır'** meâlindeki âyet (Tevbe, 9/113-4) indi."

7006- Kâ'b b. Malik (ra)'dan:

"Tebuk harbi dışında Peygamber (sav)'in çıktığı savaşların hiçbirinden geri kalmadım. Gerçi Bedir harbinde de bulunmadım. Ancak Allah Resûlü (sav) Bedir'de bulunmayanların hiçbirini kınamadı. Zira o, (savaşmak için değil) Kureyş kervanının yolunu kesmek için çıkmıştı. Ama Allah onlarla düşmanlarını beklenmedik bir anda karşı karşıya getirivermişti.

İslâm üzere sözleştiğimiz Akabe gecesinde O'nunla beraberdim. Halk Bedir savaşını Akabe biatından çok anmakta ise de ben Akabe'de hazır bulunmayı, Bedir'de hazır bulunmaya değişmem, Tebuk'da bulunmamamın sebebi ise yoksulluğum değildi. Hiçbir zaman o günkü kadar güçlü ve zengin olmamıştım.

İki deveyi ancak o harpte bir araya getirebildim. Allah Resûlü (sav), bir savaşa niyet ettiği zaman kapalı ifadeler kullanarak asıl hedefini belli etmezdi. Ama bu savaşta öyle yapmadı. Allah Resûlü (sav), sıcak bir mevsimde, uzak bir yerde, kalabalık bir ordu ile karşılaşmak için savaşa çıkacaktı.

Bunu müslümanlara açıkladı ve tam mânâsıyla savaş için hazırlanmalarını emretti. Herkes elinden geldiğince hazırlandı. Müslümanlar Allah Resûlü (sav)'in etrafında bayağı bir kalabalık ordu haline gelmişti. Askerlerin künyelerini kayıt defteri almıyordu. Hakkında bir vahiy iner korkusuyla kimse o harbe katılmazlık edemedi.

Savaş, tam meyvelerin olduğu, gölgelerin çoğaldığı bir mevsime rastlamıştı. Ben de meyve ve gölgelere vurgundum. Peygamber (sav) müslümanlarla beraber yola hazırlanırken, yanlarına gidiyor, ama hiçbir hazırlık yapmadan geri dönüyordum.

İçimden 'İstersem bu harbe ben de katılabilirim' diyordum. Fakat bir türlü karar veremiyordum. Böyle kararsızlık içinde kıvranıp dururken iş ciddiye bindi, Allah Resûlü (sav) yanındaki müslümanlarla beraber tam olarak hazırlandı. Daha hiç bir şey yapmamış, en ufak bir hazırlıkta bulunmamıştım.

O hâl içinde düşünüp dururken, Allah Resûlü (sav) beraberindekilerle yola çıktı. Gidip onlara yetişmek istedim fakat heyhat! Keşke gidip yetişebilseydim! Ne yazık ki bu, müyesser olmadı.

Peygamber (sav)'in harbe çıkışından sonra, geride kalan münafık damgalı, ya da harpten affedilen mazur kimselerle durmamın, onları görmenin beni cidden üzeceğini anladım.

Öte yandan Allah Resûlü (sav) Tebuk'e varıncaya kadar beni anmamış.

Tebuk'ta halkın arasında otururken, demiş ki: 'Hani Kâ'b b. Mâlik nerede? Neden katılmadı?' Selemeoğullarından bir adam şöyle demiş: 'Ey Allah Resûlü! Onu galiba iki hırkası ile o iki çalımlı bakışı alıkoymuştur.'

Muâz b. Cebel şöyle müdahale etmiş: 'Ne kötü konuştun! Ey Allah Resûlü! Vallahi biz o adamı iyi bir insan olarak tanıyoruz.' Bunun üzerine Allah Resûlü (sav) sükût buyurmuş. Allah Resûlü (sav) böyle dururken aniden uzakta üstü başı bembeyaz olmuş bir adam görünmüş ve: 'Galiba sen Ebû Hayseme'sin' buyurmuş. Evet hakikaten de o, Ebû Hayseme el-Ensarî imiş. Münafıkların dil ile sataştıkları, sefer hazırlığı sırasında bir sa' hurma tasadduk eden kişi olan Ebû Hayseme.

Peygamber (sav)'in Tebuk'ten dönüşünü duyunca beni bir hüzündür aldı.

O'nun öfkesinden kurtulmak için ne yalan uydurayım diye düşünüp durdum. Ailemden aklı erenlere danışmak istedim. Ama ne yaparsam yapayım O'nun elinden kurtulamayacağımı, yalanlarımın fayda vermeyeceğini anlayınca, böyle bir düşünceden vazgeçtim. Doğruyu söylemeye karar verdim.

Peygamber (sav)'in geldiğini haber aldım. O (sav), seferden döndüğü zaman önce Mescid'e girip iki rek'at namaz kılardı. Sonra oturup insanlarla konuşurdu. Nitekim bu defa da öyle yaptı, insanlarla konuşurken, harbe katılmayanlar gelip binbir yeminle O'ndan özür dilemeğe başladılar. Bunlar seksen küsur kişiydiler. Onların özürlerini kabul etti, biatlarını aldı ve onlar için Allah'tan bağışlanma diledi. İçyüzlerini de Allah'a havale etti. Ben gelip selâm verdim, selâmımı kızgın bir halde tebessüm ederek aldı. Sonra "Gel yanıma!" dedi; gidip önünde oturdum. Sordu:

'Neden geride kaldın? Sen (Akabe'de) biat etmek sûretiyle itaat etmeyi yüklenmiş değil miydin?' Cevap verdim:

'Ey Allah Resûlü! Eğer senden başkasının önünde otursaydım, bin bir yalan uydurarak ve yemin ederek suçumdan kurtulurdum. Kendi kendimle çok mücadele ettim. Ama anladım ki sana bugün yalan söylersem, mutlaka Allah sana, bana gazap edeceği bir şey bildirecektir. Doğruyu söylersem, bu defa bana darılıp güceneceksin. Onun için Allah'ın affını dilerim, bugün beyan edecek bir özrüm yoktur. Harbe katılmadığım zaman durumum çok iyi idi, hatta önceki durumum o kadar iyi değildi. O gün imkânlarım ve hâli vaktim gayet yerindeydi.' Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: 'İşte bu doğru söyledi. Hay-

di kalk, Allah hakkında hüküm verinceye dek bekle!'

Selemeoğullarından bazıları yerlerinden fırlayıp başıma üşüştüler ve dediler ki: 'Vallahi bugüne kadar hiç suç işlediğini görmedik. Diğerleri gibi bir özür beyan edemez miydin? Onlar gibi konuşmaktan âciz miydin?

Allah Resûlü (sav)'in senin için istiğfârda bulunması günahının affına yeterdi.'

Benimle o kadar ısrarlı konuştular ki nerdeyse geri dönüp Allah Resûlü (sav)'e yalan söyleyecektim. Sonra onlara şöyle dedim:

'Benim gibi harbe katılmayan kimse oldu mu?'

'Evet; iki adamın başına aynı şey geldi. Onlar da senin dediğin gibi dediler. Onlara da sana söylenildiği gibi söylendi.'

'Peki kimdir onlar?'

'Mürâre b. er-Rebî' ile Hilâl b. Ümeyye el-Vâkıfî' deyip bana Bedir savaşına iştirak etmiş olan iki salih kişiyi zikrettiler. Onlar örnek insanlardı. Onların isimlerini duyunca geri dönüp özür beyan etmekten vazgeçtim. Derken Allah Resûlü (sav) kendisiyle savaşa katılmayanlardan sadece üçümüzle konuşmaktan insanları menetti. Herkes bizden uzaklaştı. Kimseden güler yüz görmedik, yeryüzü bana dar gelmeye başladı, nereye gideceğimi, kime baş vuracağımı bilemez hale geldim. Tam elli gün böyle kaldık. Ama o iki arkadaşım evden dışarı çıkmadılar, devamlı olarak ağladılar. Ben ise onların en genç ve en güçlüsüydüm, dışarıya çıkıyor, insanlarla buluşuyor, namazlara katılıyor, sokaklarda dolaşıyordum, ama kimse benimle konuşmuyordu.

Namazdan sonra yerinde oturmakta olan Peygamber (sav)'e varıp selâm veriyordum. İçimden: 'Selâmımı alarak dudaklarını kıpırdatacak mı?' diyordum.

Allah Resûlü (sav)'in yakınında namaz kılıyordum, bana bakıp bakmayacak mı diye gözlüyordum; namaza durduğum zaman bana bakıyordu. Yüz yüze geldiğimizde benden yüz çeviriyordu. İnsanların ve Allah Resûlü (sav)'in bu tavrı bana çok ağır gelmiş, artık dayanamaz olmuştum. Nihayet gidip çok sevdiğim amcazâdem Ebû Katâde'nin bostanına girip selâm verdim, (selâmımı) almadı. Ona şöyle dedim:

'Ey Ebû Katâde! Allah aşkına söyle, Allah'ı ve Resûlü (sav)'i sevdiğimi biliyorsun değil mi?' dedim, ama sustu cevap vermedi. Tekrar ona and verdim, gene sustu. Döndüm, yine and verdim. Bu defa şöyle dedi: 'Allah ve Resûlü bilir.' Bunu duyunca gözlerim dolu dolu oldu. Duvarı aşıp dışarıya çıktım.

(Bir gün) Medine pazarında öyle üzgün üzgün dolaşırken, Medine'ye yiyecek satmaya gelmiş Şam ahalisinden bir Nabatî:

'Bana Ka'b b. Mâlik'i gösterecek kimse yok mu?' diye seslenmiş, halk da beni göstermiş; adam gelip bana Ğassan kralından bir mektup getirdi.

Okur yazardım. Açıp mektubu okudum, mektub aynen şöyleydi:

'Duyduğuma göre arkadaşın Muhammed sana eziyet ediyormuş, sığınacak yer mi yok, kalk bana gel! Ülkemde kal, rahat edersin.' Bunu duyunca dert ve belâm bir kat daha arttı. Hemen o mektubu fırına atıp yaktım. Aradan tam kırkgün geçmiş ve hakkımda gelecek vahyi bekliyordum. Baktım ki Allah Resûlü (sav)'in gönderdiği bir adam bana geliyor. Dedi ki: 'Allah Resûlü (sav) eşini uzaklaştırmanı emrediyor.' Dedim ki: 'Boşayayım mı? Ne yapayım!' 'Boşama, sadece ondan uzak dur!' dedi. İki arkadaşıma da aynı haberi göndermiş.

Bunun üzerine hanımıma: 'Haydi babanın evine git, Allah bu hususta hükmünü verinceye kadar orada kal!' dedim.

Derken Hilâl'in karısı Peygamber (sav)'e gelip dedi ki: 'Hilâl perişan bir durumda, hizmetçisi de yok, ona hizmet etmemde bir sakınca görür müsün?'

'Hayır, ama sana yaklaşmasın' buyurdu.

'Vallahi onun yaklaşacak bir durumu yok, çok bitkin bir halde. Bu hadise başına geldiği günden beri ağlıyor.' Ailemden biri bana dedi ki: 'Allah Resûlü (sav)'den hanımına, sana hizmet etmesi için izin vermesini isteyebilirsin. Zira Peygamber (sav) Hilâl'in hanımına, ona hizmet etmesi için izin vermiş.' Ben de şöyle dedim: 'Bu hususta Allah Resûlü (sav)'den izin isteyemem, izin istediğim zaman ne diyeceğimi de bilemem; sonra ben gencim, kendi işimi kendim görürüm.'

Aradan on gün daha geçti; böylece bize konuşma yasağı konulmasından bu yana tam elli gün tamamlanmış oldu. Ellinci günün sabahında, sabah namazını evlerimizin birinin damında kıldım.

Allah'ın da hakkımızda zikrettiği gibi (Tevbe, 9/117-119) yeryüzü bize dar gelmiş bir hal üzere otururken, avazının çıktığı kadar yüksek sesle bağıran birinin Sela' dağı üzerine çıkmış şöyle dediğini duydum: 'Ey Kâ'b b. Mâlik, müjde!'

Hemen şükür secdesine kapandım. Artık sıkıntıdan kurtulduğumu anlamıştım. Allah Resûlü (sav) sabah namazını kıldırdığında, Allah'ın bizi affettiğini halka ilan etmişti. Herkes bize müjde vermek için koşuşmuş. İki arkadaşıma da müjdeciler gitmiş. Bana İslemli birisi atını dörtnala koşturup gelerek ve dağın tepesinden, attan daha hızlı giden bir sesle 'Müjde ey Kâ'b b. Mâlik!' diye bağıran bir adam gelmiş.

Bana bu müjdeyi veren kişi gelince, sevinçten elbiselerimi çıkarıp müjde olarak ona verdim. Başka bir yerden ödünç elbise alıp giydim, Peygamber (sav)'i ziyaret etmek amacıyla yola koyuldum. Yolda insanlar beni karşıladılar. Hepsi beni kutladı, 'Ne mutlu sana Allah tevbeni kabul edip yarlığadı' dediler. Sonunda Mescid'e girdik. Baktım halk Allah Resûlü (sav)'in etrafını çevirmiş. Talha b. Ubeydullah yerinden fırladı, gelip benimle musafaha edip beni tebrik etti. Vallahi muhâcirlerden, ondan başka hiç kimse (benim için) ayağa kalkmadı. —Kâ'b, Talha'nın bu inceliğini hiç unutmazdı—

Allah Resûlü (sav)'e selâm verdiğimde yüzü sevinçten parlıyordu. Şöyle buyurdu: 'Annen seni doğurduğu günden bugüne kadar karşılaşmadığın bir haberi sana müjdeliyorum.' Dedim ki:

'Bu Allah'tan mı, yoksa senden mi ey Allah Resûlü?'

'Allah'tan' dedi.

Allah Resûlü (sav) bir şeye sevindiği zaman, mübarek yüzü ay parçası gibi parlardı. Biz (sevincini) bundan anlardık. Önünde oturunca, dedim ki:

'Ey Allah Resûlü! Allah'ın beni bağışlamasından ötürü tüm malımı Allah yolunda bağışlayayım mı?'

'Bir kısmını yanında alıkoy. Bu senin için daha iyi olur' buyurdu.

Dedim ki: 'Öyleyse Hayber'de elde ettiğim malımı tutayım.' Sonra şöyle dedim: 'Ey Allah Resûlü! Allah beni doğru söylediğim için kurtardı. Öyleyse sağ olduğum müddetçe doğruluktan ayrılmayacağıma Allah'a söz veriyorum. Doğru sözlerinden dolayı Allah'ın hiç kimseyi benim kadar (doğru konuştuğum için) ödüllendirdiğini bilmiyorum. Vallahi Allah Resûlü (sav)'e söylediğim günden bu yana hiçbir yalana tevessül etmedim. Çok ve ama çok mutluyum. Bugünden sonra da Allah'ın beni ölünceye dek yalandan korumasını dilerim.'

Bunun üzerine Allah şu âyetleri indirdi:

'And olsun ki Allah, sıkıntılı bir zamanda bir kısmının kalpleri kaymak üzereyken, Peygamber'e uyan muhâcir-

lerle Ensâr'ın ve Peygamber'in tevbelerini kabul etti. Tevbelerini, onlara karşı şefkatli ve merhametli olduğu için kabul etmiştir.

Bütün genişliğine rağmen yer onlara dar gelerek, nefisleri kendilerini sıkıştırıp, Allah'tan başka sığınacak kimsenin olmadığını anlayarak, savaştan geri kalan üç kişinin de tevbesini kabul etti. Allah, tevbe ettikleri için onların tevbesini kabul etmiştir. Çünkü o tevbeleri kabul eden ve merhametli olandır.

Ey inananlar, Allah'tan sakının ve doğrularla beraber olun!' (Tevbe, 9/117-119)

Allah'ın beni İslâm'a hidayet ettiği günden beri bu kadar büyük bir nimet ve mutluluğa nâil olmamıştım. Hele Allah Resûlü (sav)'e karşı doğru davranmamın semeresini elde etmem yok mu, bana bambaşka mutluluk vermişti. Çünkü ben de ötekiler gibi yalan söyleseydim onların âkibetine uğrayacaktım ve onlar gibi helâk olup gidecektim; zira Allah onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

'Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız için Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin; çünkü pistirler. Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir. Kendilerinden hoşnut olasınız diye size and verirler. Siz onlardan hoşnut olsanız bile Allah, yolundan çıkmış kimselerden hoşnut olmaz.' (Tevbe, 9/95-96)

İşte biz üç kişi yemin ettiklerinde Allah Resûlü'nün yeminlerini kabul ettiği kişilerden değildik; Allah Resûlü (sav) de onların biatlerini kabul edip onlar için istiğfar etti. Ama bizim işimizi Allah'a havale etti. Allah'ın hükmüne bıraktı. Allah da 'geri kalmış üç kişi' buyruğunda belirtildiği gibi bizi affetti. Bizi yalan yere yemin edenlerden ayırdı, bizim savaştan geri kalmamızdan söz etmedi. Buna karşılık Peygamberimizin bizi o yemin edenlerden, özürlerini kabul ettiği kimselerden ayırıp geri bırakması ve hakkımızda Allah'ın hükmünü beklemesinden söz etti."

7007- Diğer rivâyet:

"Benim en önem verip kaygılandığım şey; Peygamber (sav)'den önce ölüp de O'nun benim namazımı kılmaması ya da, Allah Resûlü (sav)'in ben böyle perişan haldeyken ölmesiydi. Çünkü şu anda benimle hiç kimse ne konuşuyor, ne selâm veriyor ve ne de kimse bana dua ediyordu.

Ben böyle düşünüp dururken gecenin ancak üçte biri kaldığı sırada Peygamber (sav), benim işimle ilgilenen çok iyi bir kadın olan Ümmü Seleme'nin yanındayken Allah tevbemizi kabul edip bizi affettiğine dair âyeti indirdi. Peygamber (sav) de şöyle buyurdu: 'Kâ'b affedildi.' Ümmü Seleme dedi ki: 'Hemen ona haber salıp müjde vereyim mi?' Şöyle buyurdu:

'Şimdi yaparsan, insanlar başına üşüşür, sizi rahat bırakmaz ve gecenin kalan kısmında uykunuzdan olursunuz'."

7008- Diğer rivâyet:

"Kâ'b, yahut Ebû Lübâbe ya da Allah'ın dilediği (başka) kimse şöyle dedi:

'Benim tevbem ancak, günah işlediğim kavmimin yurdunu terk etmem, yahut da tüm malımı sadaka olarak dağıtmamdır' (dediğimde) şöyle buyurdu:

'Malının üçte birini sadaka olarak dağıtman yeter'."

7009- İbn Abbâs (ra)'dan:

"Eğer harbe gitmezseniz (kaçarsanız), sizi elim bir azapla azaplandırır" meâlindeki âyetle (Tevbe, 9/39), **"Medinelilerin çevrelerindeki bedevilerin Allah Resûlü (sav)'den (harpten) geri kalmaları yaraşmaz"** meâlindeki âyeti (Tevbe,

120) **"Mü'minlerin hepsinin bütün olarak harbe çıkmaları gerekmez"** meâlindeki âyet (Tevbe, 9/122) neshetmiştir.

7010- İbn Abbâs (ra)'dan:

Necde b. Nufey, ona: **"Eğer siz harbe çıkmazsanız sizi elim bir azapla azaplandırır"** meâlindeki âyet (Tevbe, 9/39) hakkında sordu. Şu cevabı verdi: "Allah onlara yağmur yağdırmadı ve bu, onların elim azabı oldu."

7011- Abdullah b. ez-Zübeyr (ra)'dan:

"el-Haris b. Huzeyme, Berâe (Tevbe) sûresinin **"Lekad câeküm Resûlün min enfüsiküm** (=**Andolsun ki içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki...**)' ile başlayan son iki âyetini (Tevbe, 9/128-9) Ömer'e getirdi.

Ömer dedi ki: 'Seninle beraber bunu bilen var mı?'

'Bilmiyorum, ama ben bu iki âyeti Allah Resûlü (sav)'den dinleyip ezberlediğime şehadet ederim.'

Ömer: 'Ben de bunu Allah Resûlü (sav)'den dinlediğime şehadet ederim' dedi. Sonra sözüne şunu ekledi: 'Eğer bunlar üç âyet olsaydı başlıbaşına bir sûre yapardım. Kur'ân'dan bir sûre bakın ve bunu onun içine koyun' dedi. Bunun üzerine onları Berâa sûresinin sonuna koyduk."

[Ahmed, İbn İshâk'ın tedlisi ile.]

7012- Übeyy (ra)'dan:

"**Lekad câeküm Resûlün min enfüsikum**" âyeti (Tevbe, 9/128-9) en son inen âyettir.

(Abdullah) İbn Ahmed ve Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'de leyyin bir senedle.

7013- Übeyy (ra)'dan:

"Onlar Kur'ân'ı Ebû Bekr'in zamanında mushaf halinde cem ettiler. Übeyy onlara yazdırıyordu. '**Summe'n sarefû sarafallahu kulûbehum bi ennehum kavmün lâ yefkahûn**' âyetine (Tevbe, 9/127) gelince, bunun Kur'ân'ın en son inen âyeti olduğunu ileri sürdüler. Bunun üzerine Übeyy onlara dedi ki: 'Peygamber (sav) bundan sonra bana iki ayet daha okuttu: '**Le kad câeküm Resûlün min enfüsiküm... Ve huve Rabbul-Arşil-Azîm**'e kadar. İşte bu, Kur'ân'ın son âyetidir' dedi. Allah bununla kendisinden başka hiçbir ilah olmadığını, son olarak ilan etmiştir. **'Senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki ona şunu vahyetmiş olmayalım: Benden başka hiçbir ilah yoktur, öyleyse Bana ibadet edin!'** âyeti (Enbiyâ, 21/25) de zaten bunu ifade etmiyor mu?"

2. CİLT SONU

3694 Bu hadisi Buhârî (hacc 47, II, 159), Ahmed b. Ya'kûb an ebîhî an İbrâhîm ani'l-Haccâc b. Haccâc an Katâde an Abdillah b. e. Utbe an Ebî Saîd senediyle tahrîc etmiştir.

3695 Aynı kaynaklar.

3696 Bu rivayetin lafzı Müslim'e aittir. Bu hadisi Mâlik (hacc 104, s. 363), Şâfiî (*Sünen* s. 87; *Ümm* (II, 150), Ahmed (VI, 176; 247), Buhârî (hacc 42, II, 156; enbiyâ 10, IV, 118; tefsîr Bakara 10, V, 150), Müslim (hacc no. 399-400, s. 969), Nesâî (menâsık 125/1, V, 214), İbn Huzeyme (no. 2726) ve Beyhakî (II, 274; V, 77), Mâlik ani'z-Zührî an Sâlim b. Abdillah an Abdillah b. Muh. b. e. Bekr an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

3697 Bu rivayeti Müslim (no. 398) ve Nesâî ((125/3, V, 215), Ebû İshâk ani'l-Esved an Âişe asl-ı senedi ile de tahrîc ettiler. Lafız Müslim'indir.

3698 Bu rivayeti Tayâlisî (no. 1393), Dârimî (II, 54), Buhârî (hacc 42, II, 156; temennî 9, VIII, 132), Müslim (hacc no. 405-406, s. 973), İbn Mâce (no. 2955), Tahâvî (II, 184) ve Beyhakî, el-Eş'as b. ebî'ş-Şa'sâ' ani'l-Esved an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'indir.

3699 Aynı kaynaklar.

3700 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu rivayetleri Ahmed (VI, 239), Buhârî (hacc 42, II, 156), Nesâî (menâsık 125/4, V, 216) ve Beyhakî (V, 89), Cerîr b. Hâzım an Yezîd b. Rûmân an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3701 Aynı kaynaklar.

3702 Bu rivayeti Müslim (hacc no. 402, s. 970-1) ve Nesâî (menâsık 128/1, V, 118-9), Hennâd an İbn e. Zâide an İbn e. Süleymân an Atâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3703 Bu rivayeti Müslim (hacc no. 403, s. 971-2), Muh. b. Hâtim an Muh. b. Bekr an İbn Cüreyc an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr ve el-Velîd b. Atâ ani'l-Hâris b. Abdillah b. e. Rabî'a senedi ile tahrîc ettiler.

3704 Aynı kaynaklar.

3705 Bu rivayeti Müslim (hacc no. 404, s. 972), Muh. b. Hâtim an Abdillah b. Bekr es-Sehmî an Hâtim b. e. Sağîre an Ebî Kaza'a senedi ile tahrîc ettiler.

3706 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 1103), Ahmed (II-I, 295, 230), Buhârî (hacc 42, II, 155; menâkıbu'l-Ensâr 25, IV, 233), Müslim (îmân 76, s. 267) ve İbn Hibbân (no. 1601, 7011), İbn Cüreyc an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3707 Bu rivayeti Ahmed (III, 310, 333), Buhârî (salât 8, I, 96), Müslim (îmân no. 77, s. 268), Ebû Ya'lâ (no. 2243) ve Beyhakî (II, 227), Revh b. Ubâde an Zekeriyyâ b. İshâk an Amr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3708 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 25/2, IV, 234), Ebû'n-Nu'mân an Hammâd b. Zeyd an Amr ve-Ubeydillah senedi ile tahrîc etti.

3709 Râvilerinden İsmaîl b. Amr el-Becelî ile İsmaîl b. Ayyâş hakkında hem müsbet, hem de menfî sözler sarfedilmiştir. Diğer râvîleri güvenilir kimselerdir (*Mecmâ'* III, 288).

3710 Bu hadis-i mevkûfun râvîleri Sahîh ricâlindendir (*Mecmâ'* III, 288).

3711 Heysemî'ye göre râvîleri Sahîh ricâlindendir (*Mecmâ'* III, 288).

3712 Son bölümünü Ahmed (V, 455), Abdürrezzâk an Ma'mer an İbn Huseym an Ebî't-Tufeyl senedi ile tahrîc etti. Râvîleri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlidir (*Mecmâ* III, 289).

3713 Râvîleri güvenilir kimselerdir (*Mecmâ'* III, 291)

3714 Bu hadisi Ahmed (III, 425), Abdüssamed an Ebî Zeyd Sâbit an Hilâl b. Habbâb an Mücâhid senedi ile tahrîc etti. Hilâl, hakkında ihtilâl olun bir râvîdir. Diğer râvîleri güvenilir kimselerdir (*Mecmâ'* III, 292).

3715 Bu hadisi Buhârî (hacc 47, II, 158), Müslim (liten no. 57, s. 2232), Nesâî (menâsık 125/5, V, 216), İbn Hibbân (no. 6716) ve Beyhakî (IV, 340), Ziyâd b. Sa'd ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (hacc 49/2, V, 159) ve Müslim (hacc no. 58), Yûnus b. Yezîd ani'z-Zührî an Saîd ... asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3716 Bu hadisi Ahmed (II, 291, 312, 328, 351), İbn ebî Zi'b an Saîd b. Sem'ân an Ebî Hureyre asl-ı

senedi ile tahrîc etti. Râvîleri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* III, 298).

3717 Bu hadisi Buhârî (hacc 49/1, V, 159), Amr b. Alî an Yahyâ b. Saîd an Ubeydillah b. el-Ahnes an İbn e. Müleyke an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

3718 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4309), el-Kâsım b. Ahmed an Ebî Âmir an Züheyr b. Muh. an Mûsâ b. Cübeyr an Ebî Umâme b. Sehl b. Hanîf an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

3719 Bu hadisi Ahmed (II, 220), Ahmed b. Abdilmelik el-Harrânî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an İbn e. Necîh an Mücâhid an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

3720 Bu hadisi Ahmed (I, 23), Hasan an İbn Lehî'a an Ebî'z-Zübeyr an Câbir an Ömer senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a'nın hadisleri hasendir. Diğer râvîleri güvenilir kimselerdir.

3721 Bu hadisi Ahmed (II, 196), Ebû'n-Nadr an İshâk b. Saîd an Saîd b. Amr an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

3722 Bu rivayeti de Ahmed (II, 219), Hâşim an İshâk b. Saîd an Saîd b. Amr an İbn Amr senedi ile tahrîc etmiştir. Her iki rivayetin de râvîleri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* III, 284-5).

3723 Ahmed aynı rivayeti İbn Ömer hadisinden de sevketmiştir. İsnâdı şöyledir: Muh. b. Kinâse an İshâk b. Saîd b. Amr an ebîhî an İbn Ömer (*Müsned* II, 136). Heysemî'ye göre râvîleri güvenilir kimselerdir. (*Mecma'* III, 285).

3724 Bu hadisi Ahmed (I, 64), İsmâîl b. Ebân el-Verrâk an Ya'kûb an Ca'fer b. ebî'l-Muğîre an İbn ebî Ebzâ an Osmân senedi ile tahrîc etti. Heysemî, râvîlerinin güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* III, 285).

3725 Râvîlerinden Muh. b. Kesîr es-San'ânî'yi Sâlih b. Muhammed, İbn Sa'd ve İbn Hibbân tevsîk ettiler; Ahmed ise zayıf addetmiştir (*Mecma'* II-I, 284).

3726 Heysemî'ye göre râvîleri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* III, 285).

3727 Bu hadisi Hâkim en-Nîsâbûrî (*Müstedrek* II, 389), Abdullah b. Sâlih an Leys b. Sa'd an Abdirrahman b. Hâlid b. Musâfir ani'z-Zührî an Muh. b. Urve b. ez-Zübeyr an Abdillah b. ez-Zübeyr tarîkiyle tahrîc etti ve isnâdı hakkında Müslim'in şartınca sahîh hükmü verdi. Zehebî de bu hükmü onayladı.

3728 Râvilerinden İsmaîl b. İbrâhîm b. Muhâcir sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* III, 297).

3729 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3107), Ebû Bekr b. e. Şeybe an Îsâ b. Yûnus an Ömer b. Saîd b. e. Huseyn an Osmân b. e. Süleymân an Alkame senedi ile tahrîc etti. Sindî, Zevâid'inde şu bilgiyi vermektedir: "İsnâdı, Müslim'in şartınca sahîhtir. Ancak Demirî, Alkame'nin sahâbî olmadığını ve bu hadisten başka da bir rivayetinin bulunmadığını söylemiştir. İbn Hibbân, onu tâbiûnun güvenilirleri arasında zikretmiştir."

3730 Bunu Taberânî de rivayet etmiştir. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* III, 297).

3731 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 6734), Ahmed (I, 367), Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 11282), Bezzâr (no. 1179) ve Beyhakî (VIII, 8), İbrâhîm b. e. Hidâş an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3732 Bu hadisi Tayâlisî (no. 184), Abdürrezzâk (no. 16309, 17153), Ahmed (I, 81, 126), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 1/4, II, 221; cizye 10, IV, 67; cizye 17/2, IV, 69; farâid 21, VIII, 10; i'tisâm 5/2, VIII, 144-5), Müslim (hacc no. 467, s. 994; ıtk 20, s. 1147), Ebû Dâvud (no. 2034), Tirmizî (no. 2127), Ebû Ya'lâ (no. 263, 296, 448), İbn Hibbân (no. 3708, 3709) ve Beyhakî (V, 196), el-A'meş an İbrâhîm b. Yezîd et-Teymî an ebîhî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3733 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2035) ve Beyhakî (V, 201), Hemmâm b. Yahyâ an Katâde an Ebî Hassân el-A'rec an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3734 Bu hadisi Ahmed (IV, 40), Buhârî (buyû' 53/1, III, 22), Müslim (hacc no. 454-5, s. 991), Amr b. Yahyâ el-Mâzinî an Abbâd b. Temîm an Abdillah b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3735 Aynı kaynaklar.

3736 Bu hadisi Müslim (hacc no. 478, s. 1003), Ebû Ya'lâ (no. 1010) ve Beyhakî (V, 198), Abdurrahman b. ebî Saîd an ebîhî asl-ı senedi ile; Ahmed (III, 23), Ebû Ya'lâ (no. 998) ve Tahâvî (IV, 192), Zeyneb binti Ka'b an Ebî Saîd asl-ı senedi tahrîc ettiler.

3737 Bu hadisi Ahmed (I, 168), Müslim (hacc no. 461, s. 993), Tahâvî (IV, 191), el-Hâkim (I, 487) ve Beyhakî (V, 199), İsmaîl b. Muh. an Âmir b. Sa'd b. e. Vakkâs an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3738 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2038), Osmân b. e. Şeybe an Yezîd b. Hârûn an İbn e. Zi'b an Sâlih mevla't-Tev'eme an Mevlâ li-Sa'din an Sa'd senedi ile tahrîc etti.

3739 Ebû Dâvud (no. 2037), bu rivayeti Ebû Seleme an Cerîr b. Hâzım an Ya'lâ b. Hakîm an Süleymân senedi ile tahrîc etmiştir.

3740 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2036), Muh. b. el-Alâ an Zeyd b. el-Hubâb an Süleymân b. Kinâne mevlâ Osmân b. Affân an Abdillah b. e. Süfyân an Adî senedi ile tahrîc etti.

3741 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2039), Muh. b. Hafs el-Kattân an Muh. b. Hâlid an Hârice b. el-Hâris el-Cühenî an ebîhî an Câbir senedi ile tahrîc etmiştir.

3742 Bu hadisi Ahmed (III, 34, 47), Müslim (hacc no. 475-6, s. 1001-2), Ebû Ya'lâ (no. 1282-1284), İbn Hibbân (no. 3537) ve Beyhakî (V, 201), Yahyâ b. e. İshâk ve Yahyâ b. Kesîr an Ebî Saîd mevla'l-Mehrî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3743 Bu hadisi Ahmed (I, 169, 181, 185), Müslim (hacc no. 459-460, s. 992-3), Ebû Ya'lâ (no. 699), Tahâvî (IV, 191) ve Beyhakî (V, 197), Osmân b. Hakîm an Âmir b. Sa'd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3744 Bu hadisi Müslim (hacc no. 487, s. 1005), Kuteybe b. Saîd an Abdilazîz ed-Derâverdî ani'l-Alâ an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

3745 Bu hadisi Ahmed (III, 354, 393), Zeyd b. Eslem an Câbir tarîkiyle tahrîc etmiştir. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (III, 306).

3746 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (I, 206ab), Leys b. Sa'd an Hişâm b. Urve an Mûsâ b. Ukbe an Atâ b. Yesâr an Ubâde tarîkiyle tahrîc etti. İsnâdı hakkında Münzirî: "Ceyyiddir (*Tergîb* II, 232) ve Heysemî: "Râvileri Sahîh ricâlidir" (*Mecma'* III, 306) demiştir.

3747 Bu hadisi Mâlik (el-câmi' 4, s. 886), Ahmed (III, 306), Buhârî (alıkâm 45, VIII, 124; i'tisâm 16, VIII, 151-2), Müslim (hacc no. 489, s. 1006), Tirmizî (no. 3920), Nesâî (bîat 22, VII, 151) ve İbn Hibbân (no. 3724, 3727), Mâlik an Muh. b. el-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3748 Bu hadisi Mâlik (*el-Câmi'* no.5, s. 887), Abdürrezzâk (no. 17165), Ahmed (II, 237, 247, 384), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 2, II, 221), Müslim (hacc no. 488, s. 1006) ve İbn Hibbân (no. 3715), Yahyâ b. Saîd el-Ensârî an Ebi'l-Hubâb Saîd b. Yesâr an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3749 Bu hadisi Ahmed (II, 74), Tirmizî (no. 3917), İbn Mâce (no. 3112) ve İbn Hibbân (no. 3733), Eyyûb es-Sahtiyânî an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3750 Bu hadisi Mâlik (cihâd 33, s. 462), Yahyâ b. Saîd'den ahzetmiştir.

3751 Bu hadisi Mâlik (cihâd 34, s. 462) ve Buhârî (fadâilu'l-Medîne 12/3, III, 225), Zeyd b. Eslem (an ebîhî) an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3752 Aynı kaynaklar.

3753 Bu hadisi Mâlik (*el-Câmi'* 14, s. 890-1), Buhârî (cum'a 35, I, 224; II, istiskâ 6-7, II, 17; 8, 14, II, 17-8; fadâilu'l-Medîne 12, II, 225; menâkıbu'l-Ensâr 46, IV, 264; mardâ 8, VII, 5; 22, VII, 11, edeb 68, VII, 95; da'vât 24, VII, 154), Müslim (hacc no. 480, s. 1003), Ahmed (VI, 56, 60, 65, 82, 89, 222, 260) ve Beyhakî (III, 382), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Son lafız Mâlik'e, diğer ikisi Buhârî'ye aittir.

3754 Aynı kaynaklar.

3755 Aynı kaynaklar.

3756 Bu hadisi Ahmed (III, 142), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 10, II, 224), Müslim (hacc no. 466, s. 994) ve Ebû Ya'lâ (no. 3578, 3581, 3620), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3757 Bu hadisi Ahmed (III, 142), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 10, II, 224), Müslim (hacc no. 466, s. 994) ve Ebû Ya'lâ (no. 3578, 3581, 3620), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3758 Bu hadisi Mâlik (câmi' 16, s. 892), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 9, II, 223; îten 27, VIII, 103), Müslim (hacc no. 485, s. 1005), Ahmed (II, 237, 275), Mâlik an Nu'aym b. Abdillah el-Mücmir an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3759 Bu rivayeti Ahmed (II, 397, 407), Müslim (hacc no. 486, s. 1005), Tirmizî (no. 2243), Ebû Ya'lâ (no. 6459) ve İbn Hibbân (no. 6771), el-Alâ b. Abdirrahman an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3760 Bu hadisi Ahmed (V, 43, 47), Buhârî (îten 26, VIII, 102), İbn Hibbân (no. 3723, 6767) ve el-Hâkim (IV, 542), Sa'd b. İbrâhîm b. Abdirrahman b. Avf an ebîhî an Ebî Bekre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3761 Bu hadisi Ahmed (III, 191, 238), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 9, II, 223), Müslim (îten no. 123, s. 2265-6) ve İbn Hibbân (no. 6765), İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Her iki lafız da Müslim'e aittir

3762 Aynı kaynaklar.

3763 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* III, 308).

3764 Yine Heysemî'ye göre bunun râvileri de Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* III, 308).

3765 Bu hadisi Müslim (îten no. 43, s. 2228), Amr an-Nâkıd ani'l-Esved b. Âmir an Züheyr an Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

3766 Bu hadisi Tirmizî (no. 3919) ve İbn Hibbân (no. 6738), Cünâde b. Selm an Hişâm b. Urve an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

3767 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Medine 5, II, 222) ve Müslim (hacc 499, s. 1010), Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3768 Mâlik'in (*el-Câmi'* 8, s. 888), isnâdı şöyledir: İbn Himâs an ammihî an Ebî Hureyre.

3769 Bu hadisi Ahmed (II, 286, 422, 496), Buhârî (fadâilu'l-Medîne 6, II, 222), İbn Mâce (no. 3111) ve İbn Hibbân (no. 3720-1), Ubeydullah b. Ömer el-Ömerî an Hubeyb b. Abdirrahman

el-Ensârî an Hafs b. Âsım el-Ömerî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3770 Bu hadisi Müslim (hacc no. 491, s. 1007), Ebû'l-Ahvas an Simâk an Câbir b. Semure asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3771 Bu hadisi Ahmed (IV, 285) ve Ebû Ya'lâ (no. 1688), Sâlih b. Ömer el-Vâsitî an Yezîd b. e. Ziyâd an Abdirrahman b. e. Leylâ ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Sâlih, hadiste metrûk bir râvidir. Bu nedenle isnâdı zayıftır.

3772 Rezîn.

3773 Bu mevkûfu Mâlik (*el-Câmi'* no. 21, s. 894), an Yahyâ b. Saîd an Abdirrahman b. el-Kâsım an Eslem mevlâ Ömer senedi ile tahrîc etti. Metnin ikinci bölümü buraya alınmıştır.

3774 Bu hadisi Bezzâr (no. 1180), Muh. b. el-Hasan b. Zebâle an Mâlik an Hişâm b. Urve an ebihî tarîkiyle tahrîc etti. Muh. b. el-Hasan, oldukça zayıf bir râvidir. Hatta hadis uydurmakla bile ithâm edilmiştir.

3775 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (II, 43b), Îsâ b. Mînâ an Abdillah b. Nâfi' an Ebî'l-Müsennâ el-Kârî an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında Münzirî "bir beis yoktur"; Heysemî ise "hasen" hükmü vermiştir (*Mecma'* III, 298).

3776 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 4450), Muh. b. Abdirrahman b. Reddâd el-Âmirî an Yahyâ b. Saîd an Amre binti Abdirrahman an Râfi' tarîkiyle tahrîc etti. İbnü'r-Reddâd sebebiyle isnâdı zayıftır.

3777 Bu hadisi Ebû Ya'lâ (no. 6709), Bezzâr (no. 2848) ve Taberânî (*M. el-Evsat* no. 580), Kays b. er-Rebî' an Yûnus b. Ubeyd ani'l-Hasan ani'l-Ahnef b. Kays ani'l-Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Kays, hakkında ihtilaf olan bir râvidir.

3778 Bu hadisi Taberânî (no. 6027), Ya'kûb b. Humeyd an Kesîr b. Ca'fer b. e. Kesîr an Ziyâde ve İlâka ebnâ Zeyd an Sehl b. Sa'd senedi ile tahrîc etti.

3779 Heysemî, el-Hasan b. Yahyâ'yı tanımadığını, diğer râvilerinin ise Sâhih ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Mecma* III, 301).

3780 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Evsat* no. 880), Ukbe b. Alî an Abdillah b. Ömer an İbn Ömer tarîkiyle tahrîc etti. Ukbe sebebiyle isnâdı zayıftır.

3781 Bu hadisi Ahmed (II, 436), Yahyâ el-Kattân an İbn Aclân an Velıb b. Keysân an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* III, 310).

3782 Râvilerinden Muh. b. Süleymân b. Mesmûl zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 67).

3783 Bu hadisi Ahmed (III, 7, 34, 45, 5177), Buhârî (fadlu's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 6, II, 58; cezâ'us-sayd 26/4, II, 219-20; savm 67/3, II, 249-250), Müslim (hacc no. 416, s. 976), Tirmizî (no. 326), Ebû Ya'lâ (no. 1160), Taberânî (I, 115b), İbn Huzeyme (no. 2038) ve Beyhakî (II, 452; IV, 241; X, 82), Kaza'a b. Yahyâ an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3784 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (II, 11a), Hammâd b. Seleme an Kelsûm b. Ceber an Huseym b. Mervân an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc etti. Huseym, zayıf bir râvidir.

3785 Bu hadisi Mâlik (kıble 9, s. 196), Buhârî (fadlu's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 2, II, 66), Müslim (hacc no. 505, s. 1012), Ahmed (II, 256, 386, 466, 473, 485), Tirmizî (no. 325), Nesâî (mesâcid 7/1, II, 35; menâsık 124/4, V, 214), Ebû Ya'lâ (no. 6166, 6167), İbn Hibbân (no. 1624) ve Beyhakî (V, 244, 246; X, 83), Selmân Ebû Abdillah el-Ağarr an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3786 Bu rivayeti Müslim (hacc no. 507, s. 1012), Ahmed (III, 397), Nesâî (mesâcid 7/1-2, II, 35) ve İbn Hibbân (no. 1619), Ebû Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3787 Bu hadisi Ahmed (IV, 5), Bezzâr (no. 425), Tahâvî (III, 127), İbn Hibbân (no. 1618) ve Beyhakî (V, 246), Hammâd b. Zeyd an Habîb el-Muallim an Atâ b. e. Rebâh an Abdillah b. ez-Zübeyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3788 Aynı kaynaklar.

3789 Bu rivayetin râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 6).

3790 Bu rivayeti İbn Mâce (no. 1406), İsmâil b. Esed an Zekeriyyâ b. Adî an Ubeydillah b. Amr an Abdilkerîm an Atâ an Câbir senediyle tahrîc etti. Sindî, Zevâid'inde isnâdının sahîh, râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir.

3791 Ebû Ya'lâ, Müsned'inde (no. 4691), İbrâhîm b. el-Muhâcir an Câbir el-Allâf an Abdillah b. ez-Zübeyr an Âişe tarîkiyle tahrîc etti. Bu hadis İbn Cüreyc an Atâ an İbni'z-Zübeyr an Ömer tarîki ile mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Ancak hadisin başka sahâbîlerden tarîkleri de vardır. Bu şâhidlerle beraber bu hadis, hasen olmaktadır.

3792 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 6).

3793 Bu hadisi Ahmed (III, 8, 24, 89), Müslim (hacc no. 514, s. 1015), Tirmizî (no. 3099), Nesâî (mesâcid 8, II, 36), İbn Hibbân (no. 1604) ve el-Hâkim (II, 334), Abdurrahman b. ebî Saîd ve Ebû Seleme an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3794 Aynı kaynaklar.

3795 Aynı kaynaklar.

3796 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1413) ve Taberânî (*M. el-Evsat* II, 139b), Hişâm b. Ammâr an Ebî'l-Hattâb ed-Dimaşkî an Ruzayk Ebî Abdillah el-İlhânî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ruzayk ve Ebû'l-Hattâb sebebiyle isnâdı zayıftır.

3797 Bu hadisi Ahmed (III, 155) ve Taberânî (*M. el-Evsat* II, 32b), el-Hakem b. Mûsâ an Abdirrahman b. ebî'r-Ricâl an Nubayt b. Ömer an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 8).

3798 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 5243), Ahmed (II, 236, 376, 397, 438, 495, 533, 528, 401), Buhârî (fadlu's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 5, II, 57; fadâilu'l-Medîne 12, II, 224; rikâk 53, VII, 209; i'tisâm 16, VIII, 154), Müslim (hacc no. 502, s. 1011), İbn Hibbân (no. 3742) ve Beyhakî (II, 332), Hubayb b. Abdirrahman an Hafs b. Âsım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3799 Bu hadisi Nesâî (mesâcid 7/4, II, 35/6) ve Taberânî (*M. el-Kebîr* XXIII, no. 526), Süfyân b. Uyeyne an Ammâr ed-Dühnî an Ebî Seleme an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3800 Bu hadisi Taberânî (no. 332) ve Bezzâr (no. 1195), İshâk b. Muh. an Ubeyde binti Nâbil an Âişe binti Sa'd an ebîha asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 9)

3801 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (I, 177a), Bekr b. Sehl ed-Dimyâtî an Abdillah b. Yûsuf an İbn Lehî'a an Muh. b. Abdillah b. Mâlik an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. Hadisin isnâdı Heysemî'ye göre hasendir (*Mecma'* IV, 9)

3802 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (no. 866), Ahmed b. Yahyâ el-Hulvânî an Atîk b. Ya'kûb an Abdillah ve Muh. ebnâ'l-Münzir an Hişâm b. Urve an ebîhî senedi ile tahrîc etti

3803 Bu hadisi Bezzâr (no. 1198), Abdullah b. İbrâhîm el-Gıfârî an Abdirrahman b. Zeyd an ebîhî an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti. Abdurrahman zayıftır; ancak hadisin İbn Ömer'den başka bir tarîki daha vardır.

3804 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 13497; *M. el-Evsat* I, 1929), Dârekutnî (II, 278) ve Beyhakî (V, 246), Hafs b. Süleymân el-Esedî an Leys b. e. Süleym an Mücâhid an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler İsnâdı oldukça zayıftır. Sebebi Hafs'tır.

3805 Râvilerinden Hafs b. İbrâhîm el-Ca'ferî'yi İbn ebî Hâtim zikretmiş, ancak hakkında cerh yönünden birşey söylememiştir; diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 3).

3806 Bu hadisi Buhârî (fadlu's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 3, II, 57), Müslim (518-522, s. 1016-7), Ahmed (II, 30, 58, 65, 80, 108), Nesâî (mesâcid 9/1, II, 37), İbn Hibbân (no. 1616, 1628), el-Hâkim (I, 487) ve Beyhakî (V, 248), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Mâlik (kasru's-salât no. 71, s. 167), Buhârî (fadlu's-salât fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 4, II, 57), Müslim (hacc no. 515-517, s. 1016), Ebû Dâvud (no. 2040), Ahmed (II, 5, 57, 65, 72, 155), İbn Hibbân (no. 1626) ve Beyhakî (V, 248), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3807 Aynı kaynaklar.

3808 Bu hadisi Tirmizî (no. 324), İbn Mâce (no. 1411), Ebû Ya'lâ (no. 7172) ve Taberânî (no. 570), Ebû Usâme Hammâd b. Usâme an Abdilhamîd b. Ca'fer el-Ensârî an Ebî'l-Ebred mevlâ Benî Hatme an Üseyd b. Zuheyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında hasen garîb hükmü vermiştir.

3809 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 2033), Ahmed b. Sabîh el-Esedî an Yahyâ b. Ya'lâ an Nâsıh an Simâk b. Harb an Câbir b. Semure senedi ile tahrîc etti. Ahmed ve Yahyâ sebebiyle isnâdı zayıftır

3810 Bu hadisi Ebû Ya'lâ (no. 7516) ve Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 5813), Abdullah b. Ca'fer el-Medînî an Ebî Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Abdullah sebebiyle isnâdı oldukça zayıftır.

3811 Bu hadisi Mâlik (*el-Câmi'* 10, s. 889) ve Buhârî (mağâzî 26/12, V, 40), Mâlik an Amr mevlâ'l-Muttalib an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (mağâzî 26/1, V, 39-40), Müslim (hacc no. 504, s. 1011), Ahmed (III, 140), Tirmizî (no. 3922), Ebû Ya'lâ (no. 2948, 3139) ve İbn Hibbân (no. 3717), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3812 Bu rivayeti Taberânî, *M. el-Evsat* (no. 1926), Abdülazîz b. Muh. ed-Derâverdî an Kesîr b. Zeyd el-Eslemî an Abdillah b. Temmâm an Zeyneb binti Nubayt an Enes tarîkiyle tahrîc etti. Kesîr, hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

3813 Bu hadisi Bezzâr (no. 1199) ve Taberânî, *M. el-Kebîr* ve *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta (II, 104b), Muh. b. İsmaîl b. e. Füdeyk an Osmân b. İshâk an Abdilmecîd b. ebî Abs an ebîhî an ceddihî Ebî Abs b. Cebr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Abdülmecîd'i Ebû Hâtim "telyîn" etmiştir (*Mecma'* IV, 13).

3814 Râvilerinden Abdülmüheymin b. Abbâs b. Sehl sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* IV, 14).

3815 Bu hadisi Bezzâr (no. 1200), el-Cu'ayd b. Abdirrahman ani'l-Ahmef raculin min Âli Ebî'l-Mu'allâ an Urve b. ez-Zübeyr an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsnâdında görüldüğü gibi hâli mechûl bir râvi vardır.

3816 Bu hadisi Ahmed (I, 24), Buhârî (hacc 16, II, 144; hars 16, III, 71; i'tisâm 16, VIII, 155), Ebû Dâvud (no. 1800), İbn Mâce (no. 2976), İbn Huzeyme (no. 2617) ve Beyhakî (V, 14), el-Evzâî an Yahyâ b. e. Kesîr an İkrime an İbn Abbâs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3817 Bu haberi Ebû Dâvud (no. 2015), el-Ka'nebî vasıtasıyla Mâlik'ten nakletmiştir.

3818 Bu hadisi Taberânî (no. 5416), Ya'kûb b. Muh. ez-Zührî an İbr. b. Abdillah b. Sa'd b. Hayseme an ebîhî an ebîhî tarîki ile tahrîc etti. Ya'kûb hakkında ihtilâf vâki olmuştur (*Mecma'* IV, 13).

3819 Taberânî, *M. el-Kebîr*'de (no. 445) ve el-Hâkim (IV, 68), Ebû Âsım Sa'd b. Ziyâd mevlâ Benî Hâşim an Nâfi' mevlâ Himne binti Şücâ' an Ümmi Kays asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3820 Bu hadisi Bezzâr (no. 1202), İshâk b. İbr. el-Bağdâdî an Dâvud b. Abdilhamîd an Amr b. Kays an Atiyye an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. Atiyye, hakkında ihtilâf olan bir râvîdir. Bezzâr, Ebû Saîd'in bu rivayetinin en iyi tarîkinin bu sened olduğunu söylemiştir.

3821 Bu hadisi Taberânî, *M. el-Evsat*'ta (no. 2530) tahrîc etti. Râvilerinden Ebû Hamza es-Sumâlî zayıftır (*Mecma'* IV, 18).

3822 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*.

3823 Atîre, Receb ayında ilk on gününde kesilen kurbandır. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2788), Tirmizî (no. 1518), Nesâî (akîka 6, VII, 167-8) ve İbn Mâce (no. 3125), Abdullah b. Avn an Âmir Ebî Remle an Mihnef asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen garîb" hükmü vermiştir

3824 Bu hadisi Tirmizî (no. 1506), Ahmed b. Menî' an Huşeym an Haccâc b. Artât an Cebele b. Suhaym an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

3825 Bu hadisi Tirmizî (no. 1507), İbn ebî Zâide an Haccâc b. Artât an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

3826 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3123), Ebû Bekr b. e. Şeybe an Zeyd b. el-Hubâb an Abdillah b. Ayyâş ani'l-A'rec an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. İsnâdında yer alan Abdullah b. Ayyâş, hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

3827 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2789) ve Nesâî (dahâyâ 2, VII, 213), Saîd b. e. Eyyûb an Ayyâş b. Abbâs el-Kıtbânî an İsâ b. Hilâl an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3828 *Muvatta'*, dahâyâ 13, s. 487.

3829 Bu hadisi Ahmed (I, 275), Tirmizî (905, 1501), Nesâî (dahâyâ 16, VII, 222), İbn Mâce (no. 3131), Taberânî (no. 11929), İbn Huzeyme (no. 2908), İbn Hibbân (no. 3996) ve Beyhakî (V, 235), el-Hüseyn b. Vâkıd an İlbâ b. Ahmer an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

3830 Bu hadisi Mâlik (dahâyâ 10, s. 486), Tirmizî (no. 1505) ve İbn Mâce (no. 3147), Umâre b. Abdillah an Atâ b. Yesâr an Ebî Eyyûb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

3831 Rezîn.

3832 Bu hadisi Tirmizî (no. 1517), Seleme b. Şebîb an Ebi'l-Muğîre an Ufeyr b. Ma'dân an Süleym b. Âmir an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti ve Ufeyr sebebiyle isnâdının "garîb" olduğunu söyledi.

3833 Bu hadisi Müslim (hacc no. 356-7, s. 956), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3834 Aynı kaynaklar.

3835 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2790) ve Tirmizî (no. 1495), Şerîk an Ebî'l-Hasnâ' ani'l-Hakem an Hanef asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Tirmizî'ye ait olup, bunun isnâdı hakkında o "garîb" hükmü vermiştir.

3836 Bu hadisi Tirmizî (no. 1499), Yûsuf b. İsâ an Vekî' an Osmân b. Vâkıd an Kidâm b. Abdirrahman an Ebî Kibâş senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hüküm vermedi.

3837 Lafız Tirmizî'ye aittir. Bu hadisi Mâlik (dahâyâ 1, s. 482), Ebû Dâvud (no. 2802), Tirmizî (no. 1497) ve Nesâî (dahâyâ 5-7, VII, 214-5), Ubeyd b. Feyrûz ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı Tirmizî'ye göre "hasen sahîh"tir.

3838 Lafız Tirmizî'ye aittir. Bunu Ahmed (I, 80, 108, 128, 149), Dârimî (II, 77), Ebû Dâvud (no. 2804), Tirmizî (no. 1498), Nesâî (dahâyâ 8-11, VII, 216-7), İbn Mâce (no. 3142), Tahâvî (IV, 169), Ebû İshâk an Şurayh b. en-Nu'mân an Ali asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre "hasen sahîh"tir.

3839 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2803), İsâ an Sevr an Ebî Humeyd er-Ru'aynî an Yezîd Zî Mısr senedi ile tahrîc etti.

3840 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3146), Abdürrezzâk ani's-Sevrî an Câbir b. Yezîd an Muh. b. Karaza el-Ensârî an Ebî Saîd el-Hudrî senedi ile tahrîc etti. Câbir oldukça zayıf bir râvidir.

3841 Bu hadisi Buhârî (adâhî 1, VI, 234; 8, VI, 236-7; 11, VI, 237-8; 12/3, VI, 238; îdeyn 3, II, 3; 5/2, II, 4; 8/4, II, 5-6; 10, II, 6; 17, II, 8; 23/1, II, 10), Müslim (adâhî 4-9, s. 1552-4), Ebû Dâvud (no. 2800), Tirmizî (no. 1508) ve Nesâî (dahâyâ 17, VII, 222-3), eş-Şa'bî ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Buhârî'ye (dahâyâ 8); ikincisi ise Tirmizî'ye aittir.

3842 Aynı kaynaklar.

3843 Bu hadisi Müslim (adâhî no. 14, s. 1555), Muh. b. Hâtim an Muh. b. Bekr an İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

3844 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2811), Nesâî (dahâyâ 3/1-2, VII, 213-4) ve İbn Mâce (no. 3161), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3845 *Muvatta'*, dahâyâ 12, s. 487.

3846 Bu hadisi Ahmed (VI, 78), Müslim (adâhî no. 19, s. 1557), Ebû Dâvud (no. 2732), Tahâvî (IV, 176), İbn Hibbân (no. 5885) ve Beyhakî (IX, 267), İbn Vehb an Hayve b. Şurayh an Ebî Sahr an Yezîd b. Abdillah b. Kusayt an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3847 Bu hadisi Ahmed (III, 375), Dârimî (II, 75), Ebû Dâvud (no. 2795), İbn Mâce (no. 3121), İbn Huzeyme (no. 2899), Tahâvî (IV, 177), el-Hâkim (I, 467) ve Beyhakî (IX, 273, 287), Muh. b. İshâk an Yezîd b. e. Habîb an Ebî Ayyâş an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3848 Aynı kaynaklar.

3849 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2796), Tirmizî (no. 1496), Nesâî (dahâyâ 14, VII, 221) ve İbn Mâce (no. 3128), Ca'fer b. Muh. an ebîhî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

3850 Bu hadisi Ahmed (III, 8), Saîd b. Mansûr an Abdilazîz b. Muh. an Rubeyh b. Abdirrahman b. e. Saîd an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

3851 Bu hadisin tarîki: İshâk b. Abdillah b. e. Talha an ceddihî Ebî Talha. İshâk, dedesine yetişememiştir. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlidir

3852 Bu hadisi Buhârî (hacc 117, II, 185), Müslim (adâhî 17-18, s. 1556-7), Ebû Dâvud (no. 2793-4), Tirmizî (no. 1494), Nesâî (dahâyâ 28-31, VII, 219-220) ve İbn Mâce (no. 3120), Katâde ve Ebû Kılâbe an Enes asl-ı tarîkiyle tahrîc ettiler.

3853 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 22).

3854 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (adâhî 16/6, VI, 240) ve Nesâî (dahâyâ 35/1, VII, 232), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah b.Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile; Müslim (adâhî 26-27, s. 1560) ve Tirmizî (no. 1509), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3855 Bu hadisi Mâlik (dahâyâ 7, s. 484), Ahmed (VI, 51), Dârimî (II, 79), Müslim (adâhî no. 28, s. 1561), Ebû Dâvud (no. 2812), Nesâî (dahâyâ 37/1, VII, 235), Tahâvî (IV, 188) ve Beyhakî (V, 240), Mâlik an Abdillah b. e. Bekr an (Abdillah b. Vâkıd an) Abdillah b. e. Bekr an Amre an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3856 Bu rivayeti Tayâlisî (no. 1528), Ahmed (VI, 102, 127, 136, 187, 209), Buhârî (ta'lîme 27, VI, 206; 37/2, VI, 209-10; eymân 22/1, VII, 230), Tirmizî (no. 1511), Nesâî (dahâyâ 37/2-3, VII, 235), İbn Mâce (no. 3159, 3313) ve Beyhakî (VII, 47; IX, 293), es-Sevrî an Abdirrahman b. Âbis an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3857 Bu rivayeti Tayâlisî (no. 1528), Ahmed (VI, 102, 127, 136, 187, 209), Buhârî (ta'lîme 27, VI, 206; 37/2, VI, 209-10, eymân 22/1, VII, 230), Tirmizî (no. 1511), Nesâî (dahâyâ 37/2-3, VII, 235), İbn Mâce (no. 3159, 3313) ve Beyhakî (VII, 47; IX, 293), es-Sevrî an Abdirrahman b. Âbis an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3858 Her iki lafız da Nesâî'ye aittir. İlk rivayeti Buhârî (mağâzî 12/2, V, 14) ve Nesâî (dahâyâ 36/2, VII, 233), Leys b. Sa'd an Yahyâ b. Saîd an'l-Kâsım b. Muh. an İbn Habbâb an Ebî Saîd asl-ı senedi ile; İkinci rivayeti ise Nesâî (36/3), Ubeydullah b. Saîd an Yahyâ an Sa'd b. İshâk an Zeyneb an Ebî Saîd senedi ile; Yakın mânâsı ile Mâlik (dahâyâ 8, s. 485), an Rabî'a b. e. Abdirrahman an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti..

3859 Bulunamadı.

3860 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2813) ve İbn Mâce (no. 3160), Hâlid el-Hazzâ' an Ebî'l-Melîh an Nubeyşe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

3861 Bu hadisi Müslim (adâhî 39-42, s. 1565-6), Ebû Dâvud (no. 2791), Tirmizî (no. 1523) ve Nesâî (dahâyâ 1/1, VII, 211-2), Saîd b. el-Müseyyeb an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3862 Râvilerden Muh. b. Süleymân b. Mesmûl zayıftır (*Mecma'* IV, 18).

3863 Bu hadisi Ahmed (II, 402), Attâb an Abdillah an Dâvud b. Kays an Ebî Sığâl el-Meriyy an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

3864 Bu hadisi Buhârî (zebâih ve's-sayd 3, VI, 218; tevhîd 13/5, VIII, 170), Müslim (sayd 1, s. 1529), Ebû Dâvud (no. 2847), Tirmizî (no. 1465), Nesâî (sayd 3, VII, 180-1; 5, VII, 181-2; 6, VII, VII, 182; 21, VII, 194) ve İbn Mâce (no. 3215), eş-Şâbî an Adî asl-ı senedi ile ; Buhârî (buyû' 3/3, III, 5; zebâih ve's-sayd 1, 2, VI, 218; 7, VI, 220; 9, 10, VI, 221), Müslim (sayd 2-7, s. 1530-1), Ebû Dâvud (no. 2848-2851), Tirmizî (no. 1467, 1469-1472), Nesâî (sayd 1, VII, 179; 2, VII, 180; 7/1-5, VII, 182-3; 8/1-2, VII, 183-4; 18/1-2, VII, 192-3; 23/1-2, VII, 195) ve İbn Mâce (no. 3215), İbrâhîm en-Nehâ'î an Hemmâm b. el-Hâris an Adî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3865 Aynı kaynaklar.

3866 Bu hadisi Ahmed (IV, 194), Müslim (sayd 9-10, s. 1532), Ebû Dâvud (no. 2861), Nesâî (sayd 20/1, VII, 193-4), Dârekutnî (IV, 295) ve Beyhakî (IX, 242-3), Muâviye b. Sâlih an Abdirrahman b. Cübeyr an ebîhî an Ebî Sa'lebe asl-ı senedi ile; Ahmed (IV, 195), Dârimî (II, 83), Buhârî (sayd 1, VI, 219; 10, VI, 221; 11, VI, 223), Müslim (sayd no. 8, s. 1532), Ebû Dâvud (no. 2855), Tirmizî (no. 1464), Nesâî (sayd 1, VII, 181), İbn Mâce (no. 3207), İbnu'l-Cârûd (s. 109), İbn Hibbân (no. 5809) ve Beyhakî (I, 33; IX, 244, 247; X, 10), Hayve b. Şurayh an Rabî'a

b. Yezîd an Ebî İbrîs el-Havlânî an Ebî Sa'lebe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3867 Aynı kaynaklar.

3868 Aynı kaynaklar.

3869 Aynı kaynaklar.

3870 *Muvatta'*, sayd no. 7, s. 493.

3871 Bu hadisi Buhârî (zebâih 5, VI, 219; tefsîr Feth 5, VI, 45; edeb 122, VII, 124), Müslim (sayd no. 54, s. 1547-8), Ebû Dâvud (no. 5270) ve Nesâî (kasâme 37, VIII, 47), muhtelif tarîklerden olmak üzere Abdullah b. Muğaffel'den tahrîc ettiler.

3872 Bu hadisi Tirmizî (no. 1466), Yûsuf b. Îsâ an Veki' an Şerîk ani'l-Haccâc ani'l-Kâsım b. e. Bezze an Süleymân el-Yeşkerî an Câbir senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında garîb hükmü verdi.

3873 Bu hadisin 3871-7 arası Müslim'in lafzıyladır; diğerleri Buhârî'ye aittir. Sıra ile bunların yerleri: Müslim, sayd 18, 17, 19, 20, 21/a, b, Buhârî, şirket 1. Bu hadisi Mâlik (sayd 24, s. 930), Müslim (sayd 20-21, s. 1537), Buhârî (cihâd 124, IV, 14; şirket 1, III, 109; mağâzî 65, V, 113-4), Tirmizî (no. 2475) ve Nesâî (sayd 35/2, VII, 207), Velıb b. Keysân an Câbir asl-ı senedi ile; Buhârî (zebâih 12/1, VI, 223; mağâzî 65/3, V, 114-5), İbn Cüreyc an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile; Buhârî (zebâih) 12/2, VI, 223; mağâzî 65/2, V, 114) ve Nesâî (sayd 35/3, VII, 207-8), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (sayd 17, s. 1535), Ebû Dâvud (no. 3840) ve Nesâî (sayd 35/4-5, VII, 208-9), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3874 Aynı kaynaklar.

3875 a.k.

3876 a.k.

3877 a.k.

3878 a.k.

3879 a.k.

3880 a.k.

3881 a.k.

3882 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3815), Ahmed b. Abde an Yahyâ b. Süleym an İsmaîl b. Umeyye an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

3883 Bu mevkûfu Mâlik (sayd no. 10, 495), an Zeyd b. Eslem an Sa'di'l-Cârî senedi ile tahrîc etti.

3884 Bu hadisi Mâlik (isti'zân 13, s. 969), Buhârî (sayd 6/3, III, 220), Müslim (müsâkât 50, s. 1201), Tirmizî (no. 1487) ve Nesâî (sayd 13, VII, 188), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Buhârî (sayd 6/1, III, 219) ve Müslim (sayd no. 52, s. 1202), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1488), Amr b. Dînâr an İbn Ömer tarîkiyle; Buhârî (sayd 6/2, III, 219), Müslim (müsâkât 51, 53, 54, s. 1201-2) ve Nesâî (sayd 12/1, 13/2, VII, 186-8), Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3885 Aynı kaynaklar.

3886 Bu hadisi Buhârî (hars 3/1, III, 66; bed'ul-Halk 14, IV, 101) ve Müslim (müsâkât no. 59, s. 1203) Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (müsâkât no. 58, s. 1203), Ebû Dâvud (no. 2844), Tirmizî (no. 1490), Nesâî (sayd 14/2, VII, 189) ve İbn Mâce (no. 3204), ez-Zührî an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (müsâkât 57, s. 1203) ve Nesâî (sayd 14/3, VII, 189), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (müsâkât no. 60, s. 1203-4), Ebû Rezîn an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc ettiler.

3887 Aynı kaynaklar.

3888 Aynı kaynaklar.

3889 Bu hadisi Nesâî (dahâyâ 42/2, VII, 239), Muh. b. Dâvud el-Massîsî an Ahmed an Abdilvâhid b. Vâsıl an Halef b. Mihrân an Âmir el-Ahvel an Sâlih b. Dînâr an Amr b. eş-Şerîd ani'ş-Şerîd senedi ile tahrîc etti.

3890 Bu hadisi Müslim (sayd no. 57, s. 1548-9), Tirmizî (no. 1409), Ebû Dâvud (no. 2815), Nesâî (dahâyâ 22, VII, 227) ve İbn Mâce (no. 3170), Hâlid el-Hazzâ an Ebî Kılâbe an Ebî'l-Eş'as an Şeddâd b. Evs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3891 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3172), Muh. b. Abdirrahman b. ahî Hüseyn el-Cu'fî an Mervân b. Muh. an İbn Lehî'a an Kurre b. Hayveîl ani'z-Zührî an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî senedi ile tahrîc ettiler.

3892 Rezîn.

3893 Bu hadisi Nesâî (dahâyâ 42/1, VII, 239), Kuteybe an Süfyân an Amr b. Dînâr an Suhayb mevlâ İbn Abbâs an İbn Amr senedi ile tahrîc etti. İbnu'l-Kattân, Suhayb'ın hâlinin bilinmediğini söylemiştir. Hadisin Ahmed, Şâfiî, Nesâî ve İbn Hibbân'ın tahrîc ettikleri bir başka tarîki daha vardır (*Neyl* VIII, 143).

3894 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2858), Tirmizî (no. 1480) ve İbn Mâce (no. 3216), Abdurrahman b. Abdillah b. Dînâr an Zeyd b. Eslem an Atâ b. Yesâr an Ebî Vâkıd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen garîb" hükmü verdi

3895 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2825), Tirmizî (no. 1481) ve Nesâî (dahâyâ 25, VII, 228), Hammâd b. Seleme an Ebî'l-Uşerâ (Usâme b. Mâlik b. Kahtam) an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "garîb" hükmü vermiştir.

3896 *Sahîh-i Buhârî*, zebâih ve's-sayd 23-24, VI, 227.

3897 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2726), İbnü'l-Mübârek an Ma'mer an Amr b. Abdillah an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti. Amr b. Abdillah es-San'ânî hakkında menfî sözler sarfedilmiştir (*Neyl* VIII, 148).

3898 Bu hadisi Tirmizî (no. 1476) ve Ebû Dâvud (no. 2827), Mücâlid an Ebî'l-Veddâk an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

3899 Aynı kaynaklar.

3900 Mâlik (zebâih no. 8, s. 490), bu mevkûfu an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etmiştir.

3901 Bu hadisi Buhârî (zebâih 15, VI, 224-5; 18/3, VI, 225-6; 20, VI, 226; 23, VI, 227; 36-37, VI, 233; cihâd 191, IV, 37, lafız buraya aittir; şirket 3, III, 110; 16, III, 114), Müslim (adâhî 20-23, s. 1558-9), Tirmizî (no. 1491-2), Ebû Dâvud (no. 2821) ve Nesâî (dahâyâ 20-21, VII, 226; 26, VII, 227), Abâye b. Râfi' b. Hadîc an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3902 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2824), Nesâî (dahâyâ 19/1, VII, 225) ve İbn Mâce (no. 3177), Simâk b. Harb an Müriyy b. Kutarî an Adiyy asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3903 Bu hadisi Mâlik (zebâih 4, s. 489) ve Buhârî (zebâih 18/1-2, VI, 225), Nâfi' mevlâ İbn Ömer an İbn Ka'b b. Mâlik an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3904 Bu hadisi Mâlik (zebâih no. 3, s. 489) ve Ebû Dâvud (no. 2823), Zeyd b. Eslem an Atâ b. Yesâr an raculin min benî Hârise asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3905 Bu hadisi Nesâî (dahâyâ 18/2, VII, 225), Muh. b. Beşşâr an Muh. b. Ca'fer an Şu'be an Hâdır b. el-Muhâcir el-Bâhilî an Süleymân b. Yesâr an Zeyd b. Sâbit senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir, mechûl yahut makbûl olan Hâdır b. el-Muhâcir dışında (*Neyl* VII, 145).

3906 Bu hadisi Tirmizî (no. 1473), Ebû Kureyb an Abdirrahîm b. Süleymân an Ebî Eyyûb el-İfrîkî an Safvân b. Süleym an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî'd-Derdâ senedi ile tahrîc etti ve "garîb" hükmü verdi.

3907 Bu hadisi Mâlik (zebâih 1, s. 488), Buhârî (zebâih ve's-sayd 21, VI, 226; buyû' 5/2, III, 5-6; tevhîd 13/6, VIII, 170), Ebû Dâvud (no. 2829) ve Nesâî (dahâyâ 39, VII, 237), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3908 Buhârî, ; Ebû Dâvud, ; Nesâî, ;

3909 Yahyâ b. ed-Durays an Uyeyne b. Sa'd ani'ş-Şa'bî tarîkiyle gelmiştir. Heysemî, Yahyâ'yı tanımadığını söylemiştir. Diğer ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 139).

3910 Mâlik, bunu (zebâih 3, s. 489), an Sevr b. Zeyd ed-Dîlî an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti.

3911 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2820), Hârûn b. Abdillah an Hammâd b. Mes'ade an Avf an Ebî Reyhâne an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

3912 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (zebâih no. 7, s. 490), an Yahyâ b. Saîd an Ebî Murre senedi ile tahrîc etmiştir.

3913 Râvilerinden Osmân b. Abdirrahman el-Kuraşî zayıftır (*Mecma'* IV, 30).

3914 Bu hadisi Ahmed (V, 34), İsmaîl b. İbrâhîm an Ziyâd b. Mihrâk an Muâviye b. Kurre an ebîhî senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 32).

3915 Aynı kaynaklar.

3916 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir teşekkül etmiştir (*Mecma'* IV, 32).

3917 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 33).

3918 Kezâ bunun da râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 39).

3919 Bu hadisi Ahmed (III, 396), Attâb an Abdillah an Ömer b. Seleme b. e. Yezîd an Câbir senedi ile tahrîc etti. Heysemî, isnâdında tanımadığı birinin mevcûdiyetine dikkat çekmiştir.

3920 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3800), Muh. b. Dâvud b. Subayh ani'l-Fadl b. Dukeyn an Muh. b. Şerîk el-Mekkî an Amr b. Dînâr an Ebî'ş-Şa'sâ' an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

3921 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3784), Tirmizî (no. 1565) ve İbn Mâce (no. 2830), Simâk b. Harb an Kabîsa b. Hulb an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3922 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 20/3, IV, 61-2), Müslim (sayd no. 27, s. 1539), Nesâî (sayd 31/6, VII, 203) ve İbn Mâce (no. 3192), Ebû İshâk eş-Şeybânî an Abdillah b. e. Evfâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

3923 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 8719), Ahmed (II-I, 111, 115, 121, 163, 164), Buhârî (cihâd 130, IV, 15; mağâzî 38, V, 73; zebâih 28, VI, 230), Müslim (zebâih 34-35, s. 1540), Nesâî (tahâret 55, I, 56; sayd 31/7, VII, 204), İbn Mâce (no. 3196), Ebû Ya'lâ (no. 2828), Taberânî (no. 737) ve Beyhakî (IX, 153), Muh. b. Sîrîn an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3924 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 38, V, 79) ve Müslim (sayd no. 32, s. 1539-40), Ömer b. Hafs b. Giyâs an ebîhî an Âsım ani'ş-Şa'bî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3925 Bu hadisi Buhârî (zebâih 38/8, VI, 230) ve Ebû Dâvud (no. 3808), Amr b. Dînâr an Câbir b. Zeyd an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3926 Bu hadişi Ebû Dâvud (no. 3809-10), Ubeyd b. ebî'l-Hasan an Abdirrahman b. Ma'kil an Câlib

asl-ı senedi ile tahrîc etti. İbn Hacer'e göre isnâdı zayıf ve metni şâzz olup sahîh hadislere muhâliftir. Beyhakî'ye göre isnâdı muzdaribtir (*Neyl* VIII, 119).

3927 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3790, 3806) ve Nesâî (sayd 30/1-2, VII, 202), Sâlih b. Yahyâ b. el-Mikdâm b. Ma'dî-Kerib an ebîlhî an ceddilhî an Hâlid b. el-Velîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ahmed b. Hanbel'e göre hadis "münker"dir; Ebû Dâvud ise mensûh olduğunu söylemiştir. Ayrıca Sâlih ve babasının durumları bilinmemektedir. Dârekutnî hem zayıf, hem de muzdarib olduğunu söylemiştir. Dikkat çekici bir başka husus ise Hâlid b. el-Velîd'in, Buhârî, Ahmed ve el-Vâkidî'ye göre Hayber'e iştirâk etmemiş olduğudur.

3928 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3788) ve Nesâî (sayd 29/1, VII, 201), Amr b. Dînâr an Muh. b. Alî an Câbir asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1793) ve Nesâî (sayd 29/2, VII, 201), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3789) ve Nesâî (sayd 32/1, VII, 205), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3929 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3480), Tirmizî (no. 1280 ve 3250), Ömer b. Zeyd es-San'ânî an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "garîb" hükmü vermiştir. Râvisi olan Ömer zayıftır. Nesâî bu nedenle "münker" hükmü vermiştir.

3930 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3786), Tirmizî (no. 1826) ve Nesâî (dahâyâ 44, VII, 240), Katâde an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

3931 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3785) ve Tirmizî (no. 1825), Abde an Muh. b. İshâk an İbn e. Necîh an Mücâhid an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Tirmizî, kendi isnâdı için hasen garîb hükmü vermiştir.

3932 Lafız Nesâî'ye (VII, 206) aittir. Bu hadisi Abdürrezzâk (no.16035), Dârimî (II, 102-3), Ahmed (IV, 394, 397, 401, 404, 406, 418), Buhârî (mağâzî 74/2, V, 121-2; zebâih 26/1, VI, 228; eymân 4/4, VIII, 222; 18/3, VIII, 229; kefFârâtu'l-eymân 10/1, VIII, 239), Müslim (eymân no. 9, s. 1270-1), Tirmizî (no. 1826-7), Nesâî (sayd 33, VII, 206), İbn Hibbân (no. 5231, 4339, 5199) ve Beyhakî (IX, 322, 333; X, 31, 50, 52), Zehdem el-Cermî an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3933 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3796), İbn Ayyâş an Damdam b. Zür'a an Şurayh b. Ubeyd an Ebî Râşid el-Habrânî an Abdirrahman b. Şibl senedi ile tahrîc etti.

3934 Bu hadisi Mâlik (isti'zân 10, s. 968), Buhârî (at'ime 10, VI, 200; 14, VI, 201; zebâih 33/2, VI, 231-2), Müslim (sayd no. 43-45, s. 1543-4), Ebû Dâvud (no. 3793-4) ve Nesâî (sayd 26, VII, 198-9), ez-Zührî an Ebî Umâme b. Sehl b. Huneyf el-Ensârî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3935 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3730), Ali b. Zeyd an Amr b. Harmale an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3936 Bu hadisi Mâlik (isti'zân 11, s. 968), Buhârî (zebâih 33/1, VI, 231), Tirmizî (no. 1790), Nesâî (sayd 26, VII, 197) ve Müslim (sayd no. 39, s. 1541), Abdillah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Müslim (sayd no. 40-1, s. 1542), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Müslim (sayd no. 42, s. 1542-3), Şu'be an Tevbeti'l-Anberî ani'ş-Şa'bî an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3937 Aynı kaynaklar.

3938 Heysemî, râvilerinden Muh. b. İbrâhîm'i tanımadığını söylemiştir (*Mecma'* IV, 37).

3939 Bu hadisi Müslim (sayd no. 50-51, s. 1546), Ebû Nadre an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3940 Bu hadisi bir kısmının son parçasıdır. Bunu Müslim (kader no. 33, s. 2051-2), es-Sevrî an Alkame b. Mersed ani'l-Muğîre b. Abdillah el-Yeşkerî an Ma'rûr b. Süveyd an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3941 Bu hadisi Tirmizî (no. 1792) ve İbn Mâce (no. 3237), Abdülkerîm b. ebî'l-Muhârik an Hibbân b. Cez' an Huzeyme b. Cez' asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı Tirmizî'ye göre zayıftır.

3942 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3801), Tirmizî (no. 1792), Nesâî (sayd 27 VII, 200) ve İbn Mâce (no. 3236), Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr an Abdirrahman b. e. Ammâr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

3943 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3799), İbrâhîm b. Hâlid Ebû Sevr an Saîd b. Mansûr an Abdilazîz b. Muh. an Îsâ b. Nümeyle an ebîhî senedi ile tahrîc etti. Hattâbî ve Beyhakî'ye göre isnâdı zayıftır (*Neyl* VIII, 122).

3944 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3792), Yahyâ b. Halef an Ravh b. Ubâde an Muh. b. Hâlid an ebîhî Hâlid b. el-Huveyris senedi ile tahrîc etti.

3945 Bu hadisi Tayâlisî (no. 2066), Ahmed (III, 118, 171, 291), Dârimî (II, 92), Bukârî (hibe 5, III, 130; sayd 10, VI, 221; 32, VI, 231), Müslim (sayd no. 53, s. 1547), Ebû Dâvud (no. 3791), Tirmizî (no. 1789), Nesâî (sayd 25, VII, 197), İbn Mâce (no. 3243) ve Beyhakî (IX, 320), Şu'be an Hişâm b. Zeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3946 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3797) ve Tirmizî (no. 1828), el-Fadl b. Sehl el-A'rec an İbrâhîm b. Abdirrahman b. Mehdî an İbrâhîm b. Ömer b. Sefîne an ebîhî an ceddîhi asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı garîbdir.

3947 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3218), Ebû Mus'ab an Abdirrahman b. Zeyd b. Eslem an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Abdurrahman zayıf bir râvidir.

3948 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3813) ve İbn Mâce (no. 3219), Ebû Osmân en-Nehdî an Selmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3949 Bu hadisi Buhârî (zebâih ve's-sayd 13, VI, 223), Müslim (sayd no. 52, s. 1546), Tirmizî (no. 1822, 1823), Ebû Dâvud (no. 3812) ve Nesâî (sayd 37, VII, 210), Ebû Ya'fûr an İbn e. Evfâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3950 Bu hadisi Tirmizî (no. 1823) ve İbn Mâce (no. 3221), Hâşim b. el-Kâsım an Ziyâd b. Abdillah b. Ulâse an Mûsâ b. Muh. b. İbrâhîm et-Teymî an ebîhî an Câbir ve Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Mûsâ sebebiyle isnâdı zayıftır.

3951 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3949), Mûsâ b. İsmâîl an Gâlib b. Hicre an Milkâm b. Telb an ebîhî senedi ile tahrîc etti. Beyhakî'ye göre isnâdı zayıftır.

3952 Bu hadisin râvilerinden Müyesser b. Ubeyd zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 40).

3953 Bu hadisi Bezzâr (no. 1214), İsmaîl b. e. Üveys an ebîhî an Yahyâ b. Saîd an Amre binti Abdirrahman ve an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 40).

3954 Bu hadisi Mâlik (hacc no. 88, s. 356), Buhârî (cezâ'us-sayd 7/1, II, 212), Müslim (hacc no. 76-8, s. 858-9), Nesâî (menâsık 82/1, V, 187; 84, V, 189; 86-88, V, 190) ve İbn Mâce (no. 3088), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Mâlik (hacc no. 89, s. 356), Buhârî (bed'ul-Halk 16/2, IV, 99) ve Müslim (hacc no. 79, s. 859), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Müslim (hacc no. 72-3, s. 857-8), Ebû Dâvud (no. 1846), ve Nesâî (menâsık 88/2, V, 190), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah an ebîhî asl-ı senedi ile; Buhârî (cezâ'us-sayd 7/2, II, 212) ve Müslim (hacc no. 74-5, s. 858), Zeyd b. Cübeyr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3955 Aynı kaynaklar.

3956 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1848), Tirmizî (no. 838) ve İbn Mâce (no. 3089), Huşeym an Yezîd b. e. Ziyâd an Abdirrahman b. e. Nu'aym an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

3957 Bu hadisi Buhârî (cezâu's-sayd 7/5, II, 212; bed'ul-Halk 16/1, 99), Müslim (hacc no. 69-71, s. 857), Tirmizî (no. 857) ve Nesâî (menâsık 115/2, V, 209; 116, 117/1, 118, V, 210), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Mâlik (hacc no. 90, s. 357), Müslim (hacc no. 68, s. 857) ve Nesâî (menâsık 113, V, 208; 119, V, 211), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile; Müslim (hacc no. 67, s. 856), Nesâî (menâsık 114/1, V, 208) ve İbn Mâce (no. 3087), Katâde an Saîd b. el-Müseyyeb an Âişe asl-ı senedi ile; Müslim (hacc no. 66), Ubeydullah b. Miksem ani'l-Kâsım an Âişe tarîkiyle tahrîc ettiler.

3958 Bu hadisi Ahmed (I, 428, 456), Buhârî (cezâ'us-sayd 7, II, 212; tefsîr Ve'l-mürselât 3, 4, VI, 78), Müslim (selâm 137, s. 1755), Nesâî (menâsık 114/2, V, 208), el-A'meş an İbrâhîm ani'l-Esved an Abdillah b. Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

3959 Bu rivayeti Nesâî (menâsık 114/3, V, 209), Amr b. Alî an Yahyâ an İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Mücâhid an Ebî Ubeyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

3960 Bu hadisi Mâlik (isti'zân 31, s. 975), Buhârî (bed'ul-Halk 14-15/11, Iv, 98; mağâzî 12/20, V, 19), Müslim (selâm 128-136, s. 1752-47, Ebû Dâvud (no. 5252-5255) ve Tirmizî (no. 1483), Abdullah b. Ömer an Lubâbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3961 Bu hadisi Mâlik (isti'zân no. 32, s. 976), Nâfî an Sâibe mevlâti Âişe senedi ile mürsel olarak tahrîc etti.

3962 Bu hadisi Mâlik (isti'zân 33, s. 976-7), Müslim (selâm no. 139, s. 1756), Ebû Dâvud (no. 5257) ve Tirmizî (no. 1484), Sayfî mevlâ İbn Eflah an Ebî's-Sâib mevlâ Hişâm b. Zühre an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3963 Bu rivayeti Müslim (no. 140), Muh. b. Râfi' an Vehb b. Cerîr b. Hâzım an ebîhî an Esmâ b. Ubeyd ani's-Sâib senedi ile tahrîc etti.

3964 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5260) ve Tirmizî (no. 1485), İbn ebî Leylâ an Sâbit el-Bünânî an Abdirrahman b. e. Leylâ an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî,isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

3965 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 52-49) ve Nesâî (cihâd 48/4, VI, 51), Şerîk an Ebî İshâk ani'l-Kâsım b. Abdirrahman b. Abdillah b. Mes'ûd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3966 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 5261), Amr b. Avn an Ebî Avâne an Muğîre an İbrâhîm en-Nehaî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

3967 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5248), İshâk b. İsmaîl an Süfyân an İbn Aclân an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

3968 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5251), Ahmed b. Menî' an Mervân b. Muâviye an Mûsâ't-Talhân an Abdirrahman b. Sâbit ani'l-Abbâs senedi ile tahrîc etti.

3969 Bu hadisi Müslim (selâm no. 144, s. 1758) ve Ebû Dâvud (no. 5262), Abdürrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Âmir b. Sa'd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3970 Bu hadisi Müslim (selâm no. 146-7, s. 1758, her iki lafız buna aittir), Ebû Dâvud (no. 5263-4) ve Tirmizî (no. 1482), Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3971 Müslim, ; Ebû Dâvud, ; Termizî, ;

3972 Bu hadisi Nesâî (menâsık 85/1, V, 189-90), Ebû Bekr b. İshâk an İbrâhîm b. Muh. b. Ar'are an Muâz b. Hişâm an ebîhî an Katâde an Saîd b. el-Müseyyeb an Âişe senedi ile tahrîc etti.)

3973 Heysemî'ye göre isnâdında yer alan Ömer b. Kays el-Mekkî zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 47)

3974 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5247), Sül. b. Abdirrahman et-Temmâr an Amr b. Talha an Esbât an Simâk an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

3975 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-Halk 15, IV, 98) ve Müslim (zühd no. 61), Hâlid an İbn Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3976 Her ikisi de Müslim'in lafzıdır. Bu hadisi Mâlik (isti'zân no. 14, s. 069), Buhârî (bed'ul-Halk 17/4, V, 101), Müslim (musâkât no. 43-45, s. 1200), Nesâî (sayd 9/2, VII, 184) ve İbn Mâce (no. 3203), İbn Vehb an Yûnus ani'z-Zührî an Sâlim an ebîhî asl-ı senedi ile; Müslim (musâkât no. 46, s. 1200), Tirmizî (no. 1488), Nesâî (sayd 9/4, VII, 184), Taberânî (no. 13639), Tahâvî (IV, 55) ve Beyhakî (VI, 9), Amr b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen sahîhtir.

3977 Aynı kaynaklar.

3978 *Sünen Ashâbı.*

3979 İlk lafız Müslim'e, ikincisi ise Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Müslim (libâs no. 82, s. 1664), Ebû Dâvud (no. 4157) ve Nesâî (sayd 11/3, VII, 186), ez-Zührî an İbni's-Sebbâk an İbn Abbâs an Meymûne asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3980 Aynı kaynaklar.

3981 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5267) ve İbn Mâce (no. 3224), Abdürrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs senedi ile tahrîc ettiler. İbn Hacer, râvilerinin Sahîh ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Neyl* VIII, 130). Beyhakî'ye göre bu bâbda vârid olan en güçlü hadistir.

3982 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2837-8), Tirmizî (no. 1572) ve Nesâî (akîka 5, VIII, 166), el-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

3983 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2843), Ahmed b. Muh. b. Sâbit an Alî b. el-Hüseyn an ebîhî an Abdillah b. Bureyde an ebîhî senedi le tahrîc etti.

3984 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2835-6), Tirmizî (no. 1516) ve Nesâî (akîka 4/1-2, VII, 165), Ubeydullah b. e. Yezîd an Sibâ' b. Sâbit (an Muh. b. Sâbit b. Sibâ') an Ümmi Kürz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

3985 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2841), Eyyûb es-Sahtiyânî'den; Nesâî (akîka 4/3, VII, 166), Katâde'den, her ikisi de an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

3986 Aynı kaynaklar.

3987 Heysemî diyor ki: "Ebû Ya'lâ'nın şeyhi İshak dışındakiler Sahîh ricâlindendir. Bu şahsı tanıyamadım" (*Mecma'* IV, 59)

3988 Râvilerinden Muh. b. es-Serî'yi İbn Hibbân ve başkası tevsîk etmiş, azıcık zaafı olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 59).

3989 Râvilerinden Hammâd b. Şu'ayb, Ebû Hâtim'e göre güvenilir, başkasına göre ise zayıftır (*Mecma'* IV, 60).

3990 Rezîn.

3991 Bu hadisi Tirmizî (no. 1519), Muh. b. Yahyâ el-Kuta'î an Abdila'lâ b. Abdila'lâ an Muh. b. İshâk an Abdillah b. e. Bekr an Muh. b. Ali b. el-Hüseyn an Ali senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında, Muh. b. Alî, Hz. Ali'yi idrâk edemediği, dolayısıyla munkatı olduğu için "hasen garîb" hüküm verdi.

3992 Bu hadisi Bezzâr (no. 1238), İbn Lehî'a an Umâre b. Gaziyye an Rabî'a b. e. Abdirrahman an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre İbn Lehî'a sebebiyle isnâdı hasendir (Mecma' IV, 57).

3993 Bu hadisi Ahmed (VI, 393), Zekeriyyâ b. Adiyy an Ubeydillah b. Amr an Abdillah b. Muh. b. Akîl an Ali b. el-Hüseyn an Ebî Râfi' senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* IV, 57).

3994 Mâlik (akîka no. 2, s. 501), bunu Ca'fer'den alıntetmiştir.

3995 Râvilerinden İsmaîl b. Müslim el-Mekkî, hatâlarının çokluğu sebebiyle zayıftır (*Mecma'* IV, 59).

3996 Bu hadisi Bezzâr (no. 1237), Süheyl b. İbr. el-Cârûdî an Avf b. Muh. el-Murâdî an Abdillah b. el-Muharrer an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

3997 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 59).

3998 Râvilerinden Atiyyetu'l-Avfî, tevsîk edilmiş olmakla birlikte zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 59).

3999 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2830), Nesâî (fer' ve'l-atîre 2/1-2, VII, 169-170) ve İbn Mâce (no. 3167), Hâlid el-Hazzâ' an Ebî Kilâbe an Ebî'l-Melîh an Nübeyşe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4000 Ebû Dâvud.

4001 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2853), Mûsâ b. İsmâîl an Hammâd an Abdillah b. Osmân b. Hu-

seym an Yûsûf b. Mâhek an Hafsa binti Abdirrahman an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4002 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 28).

4003 Bu hadisi Buhârî (akîka 3-4, VI, 217), Müslim (adâhî no. 38, s. 1564), Ebû Dâvud (no. 2831), Tirmizî (no. 1512), Nesâî (fer' 1, VII, 167) ve İbn Mâce (no. 3174), ez-Zührî an Saîd el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4004 Bu tefsîr Ebû Dâvud'a (no. 2833) aittir.

4005 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3244), Mahmûd b. Hâlid ani'l-Feryâbî ani'l-Hâris b. Süleymân an Kürdûs ani'l-Eş'as senedi ile tahrîc etti.

4006 Bu hadisi Müslim (îmân 218-9, s. 122), Mâlik (akdiye 11, s. 727) ve Nesâî (kadâ 29, VIII, 246), Abdullah b. Ka'b an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4007 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3620), Müsedded an Ebî'l-Ahvas an Atâ b. es-Sâib an Ebî Yahyâ an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4008 Bu hadisi Ahmed (II, 25, 67, 68, 127), Dârimî (II, 187), Buhârî (eymân 3/1, VII, 217; tevhîd 11, VIII, 168), Ebû Dâvud (no. 3263), Tirmizî (no. 1540), Nesâî (eymân 2, VII, 2-3), Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 13163-6), İbn Hibbân (no. 4317) ve Beyhakî (X, 27), Mûsâ b. Ukbe an Sâlim an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4009 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3264), Ahmed b. Hanbel an Vekî' an İkrime b. Ammâr an Âsım b. Şumayh an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4010 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3264), Ahmed b. Hanbel an Vekî' an İkrime b. Ammâr an Âsım b. Şumayh an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4011 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3265), Muh. b. Abdilazîz b. ebî Rizme an Zeyd b. Hubâb an Muh. b. Hilâl an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4012 Bu hadisi Nesâî (eymân 9, VII, 6), Yûsuf b. Îsâ ani'l-Fadl b. Mûsâ an Mis'ar an Ma'bed b. Hâlid an Abdillah b. Yesâr an Kuteyle senedi ile tahrîc etti.

4013 Bu hadisi Tirmizî (no. 1535), Kuteybe an Ebî Hâlid el-Ahmer an'il-Hasan b. Ubeydillah an Sa'd b. Ubeyde an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdının hasen olduğunu söyledi.

4014 Bu hadisin asl-ı senedi şöyledir: Ebû Süheyl an ebîhî an Talha.

4015 Bu hadisi Mâlik (nüzûr no. 14, s. 480), Buhârî (eymân 4/1, VII, 221), Müslim (eymân no. 3-4, s. 1267), Ebû Dâvud (no. 3249) ve Tirmizî (no. 1534), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4016 Bu rivayeti Buhârî (eymân 4/2, VII, 221), Müslim (eymân 1-2, s. 1266), Ebû Dâvud (no. 3250), Tirmizî (no. 1535) ve Nesâî (eymân 5/1-3, VII, 4-5), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4017 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2101), Muh. b. İsmaîl b. Semure an Esbât b. Muh. an Muh. b. Aclân an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti Zevâid'de "İsnâdının güvenilir râvilerden oluştuğu" söylenmiştir.

4018 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2103), Alî b. Muh. an Ebî Muâviye an Beşşâr b. Kidâm an Muh. Zeyd an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Beşşâr zayıf bir râvidir.

4019 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3248) ve Nesâî (eymân 6, VII, 5), Ubeydullah b. Muâz an ebîhî an Avf an Muh. b. Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4020 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3253), Ah. b. Yûnus an Züheyr ani'l-Velîd b. Sa'lebe et-Tâ'î an İbn Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti. Nevevî, *Ezkâr*'da "isnâdı sahîh"; *Riyâzu's-sâlihîn*'de "sahîh hadis"; Münzirî ise "râvileri güvenilir kimseler" gibi hükümler verdiler (*Neyl* VIII, 239; *Feyz* VI, 121).

4021 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3258) ve Nesâî (eymân 8, VII, 6), Hüseyn b. Vâkıd an Abdillah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4022 Bu hadisi Mâlik (akdiye 10, s. 727), Ebû Dâvud (no. 3246) ve İbn Mâce (no. 2325), Abdullah b. Nistâs min Âli Kesîr b. es-Salt an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4023 Bu hadisi Tirmizî (no. 1532), Yahyâ b. Mûsâ an Abdirrezzâk an Ma'mer an İbn Tâvus an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, Buhârî'den naklediyor: "Bu hadis, aslında (bundan sonra gelecek olan) Hz. Süleymân kıssasının bir parçasıdır. Ancak Abdürrezzâk, yanlışlıkla bu ibâreyi tecrîd ederek müstakil olarak rivayet etmiştir."

4024 Bu hadisi Buhârî (cihâd 23, III, 209; enbiyâ 40, IV, 136; eymân 3, VII, 220), Müslim (eymân no. 25, s. 1276) ve Nesâî (eymân 40, VII, 25-6), el-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (nikâh 119, VI, 160) ve Müslim (eymân no. 22-24, s. 1275), Tâvus b. Keysân an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (no. 22), Hammâd b. Zeyd an Eyyûb an Muh. b. Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4025 Aynı kaynaklar.

4026 Bu hadisi Buhârî (kefferâtu'l-eymân 10/4, VII, 240), Müslim (eymân no. 19, s. 1273-4), Ebû Dâvud (no. 3277-8), Tirmizî (no. 1530) ve Nesâî (eymân 15/2-5, VII, 10), el-Hasanu'l-Basrî an Abdirrahman b. Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4027 Bu hadisi Buhârî (kefferâtu'l-eymân 10/1-2, VII, 239), Müslim (eymân no. 9-10, s. 1270-1),

el-Kâsım et-Temîmî ve Ebû Kilâbe an Zehdem el-Cermî an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile; Buhârî (keffârât 9, VII, 238) ve Nesâî (eymân 15/1, VII, 9), Kuteybe an Hammâd an Gaylân b. Cerîr an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4028 İlk lafız Buhârî'ye diğerleri ise Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (edeb 87-88, VII, 105-6) ve Müslim (eşribe 175-7, s. 1027-9) ve Ebû Dâvud (no. 3270), Ebû Osmân en-Nehdî an Abdirrahman b. e. Bekr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4029 Aynı kaynaklar.

4030 Aynı kaynaklar.

4031 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2111) Abdullah b. Abdilmü'min an Avn b. Umâre an Ravh b. el-Kâsım an Ubeydillah b. Ömer an Amr senedi ile tahrîc etti. Râvilerinden Avn b. Umâre oldukça zayıf bir râvidir.

4032 Bu hadisi Müslim (eymân no. 20-21, s. 1271), Ebû Dâvud (no. 3255) ve Tirmizî (no. 1354), Abbâd (yahut Abdullah) b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4033 Aynı kaynaklar.

4034 Heysemî'ye göre Taberânî'nin şeyhi olan Yûsuf b. Ya'kûb b. Abdilazîz es-Sekafî dışındaki râvileri güvenilir kimselerdir. Heysemî, bu zâtı cerh ve ta'dîl eden bir bilgiye rastlamadığını söylemiştir (*Mecma'* IV, 185)

4035 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3256), Amr b. Muh. an-Nâkıd an Ebî Ahmed ez-Zübeyrî an İsrâîl an İbrâhîm b. Abdila'lâ an ceddetihî an ebîhî Süveyd senedi ile tahrîc etti.

4036 Ebû Dâvud.

4037 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3275), Mûsâ b. İsmâîl an Hammâd an Atâ b. es-Sâib an Ebî Yahyâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4038 Bu hadisi Buhârî (eymân 1/4, VII, 217) ve Müslim (eymân 26, s. 1276), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm b. Münebbih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4039 Bu mevkûfu Mâlik (nüzûr no. 12, s. 479), an-Nâfi' an İbn Ömer sahîh sened ile tahrîc etti.

4040 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2112), el-Abbâs b. Yezîd an Ziyâd b. Abdillah el-Bekkâ'î an Ömer b. Abdillah b. Ya'lâ es-Sekafî ani'l-Minhâl b. Amr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Abdullah b. Ya'lâ, zayıf bir râvidir.

4041 Bu hadisi Nesâî (eymân 12, VII, 7-8), Ebû Dâvud ani'l-Hasan b. Muh. an Züheyr an Ebî İshâk an Mus'ab b. Sa'd an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4042 Bu hadisi Buhârî (eymân 26, VII, 232-3), Ebû Dâvud (no. 3288) ve Nesâî (eymân 25, VII, 16), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (nezr 7, s. 1262), Amr b. e. Amr ani'l-A'rec ... tarîkiyle; Müslim (nezr 5-6, s. 1261), Tirmizî (no. 1538) ve Nesâî (eymân 26, VII, 17), el-Alâ b. Abdirrahman an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (kader 6/1, VII, 213), İbnü'l-Mübârek an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc ettiler.

4043 Aynı kaynaklar.

4044 Heysemî'ye göre bu hadisi Taberânî iki isnâd ile tahrîc etmiştir; senedlerinin birinin râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 185)

4045 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3305), Mûsâ b. İsmâîl an Hammâd an Habîb el-Muallim an Atâ b. e. Rebah an Câbir senedi ile tahrîc etti. Ahmed, Beyhakî ve el-Hâkim tarafından da rivâyet olunmuş hadisin senedi hakkında İbn Dakîk el-Îd, *el-İktirâh*'ta sahîh hükmü vermiştir.

4046 Bu hadisi Buhârî (savm 67/2, II, 249) ve Müslim (siyâm no. 142, s. 800), İbn Avn an Ziyâd b. Cübeyr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Buhârî (eymân 32, VII, 234), Mûsâ b. Ukbe an Hakîm b. ebî Hurre an İbn Ömer tarîkiyle tahrîc ettiler.

4047 Bu hadisi Buhârî (eymân 31/5, VII, 234), Ebû Dâvud (no. 3000) ve İbn Mâce (no. 2136), Eyyûb es-Sahtiyânî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4048 Mâlik (nüzûr no. 6, s. 475), an Humeyd b. Kays ve Sevr b. Zeyd ed-Dîlî ani'n-Nebî mürsel senedi ile tahrîc etmiştir.

4049 Bu hadisi Buhârî (cezâ'us-sayd 27/2, II, 220), Müslim (nezr no. 11-12, s. 1264-5), Ebû Dâvud (no. 3293-4, 3399), Tirmizî (no. 1544), Nesâî (eymân 32, VII, 19) ve İbn Mâce (no. 2134), Yezîd b. ebî Habîb an Ebî'l-Hayr an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4050 Aynı kaynaklar.

4051 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3296-8), Katâde an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4052 Aynı kaynaklar.

4053 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3295), Haccâc b. e. Ya'kûb an Ebî'n-Nadr an Şerîk an Muh. b. Abdirrahman mevlâ Âli Talha an Kureyb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4054 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3272), Muh. b. el-Minhâl an Yezîd b. Zürey' an Habîb el-Muallim an Amr b. Şuayb an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

4055 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3313), Dâvud b. Rüşed an Şuayb b. İshâk ani'l-Evzâî an Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Kılâbe an Sâbit senedi ile tahrîc ettiler.

4056 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3312), Müsedded ani'l-Hâris b. Ubeyd Ebî Kudâme an Ubeydillah b. el-Ahnes an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

4057 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3290-2), Tirmizî (no. 1524) ve Nesâî (eymân 41, VII, 26), ez-Zührî an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4058 Bu hadisi Mâlik (nüzûr 7, s. 476), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım b. Muh. an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4059 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3322), Ca'fer b. Müsâfir an İbn ebi Füdeyk an Talha b. Yahyâ an Abdillah b. Saîd b.e. Hind an Bükeyr b. Abdillah b. el-Eşacc an Kureyb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Hâfız İbn Hacer, *Bulûğu'l-merâm*'da isnâdının sahîh olduğunu, hâfızların ise mevkûf olmasını tercîh ettiğini söylemiştir (*Neyl* VIII, 255).

4060 Bu mevkûfu Muvatta', (nüzûr no. 2, 472), Abdullah b. e. Bekr'den ahzetmiştir.

4061 Bu hadisi Buhârî (nikâh 9, VI, 119; 35/1, VI, 131; ta'bîr 20-21, VIII, 75-6) ve Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 79, s. 1889)

4062 Bu rivayeti Tirmizî (no. 3880), Abd b. Humeyd an Abdirrezzâk an Abdillah b. Amr b. Alkame an İbn e. Hüseyn an İbn e. Müleyke an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4063 Bu hadisi Buhârî (nikâh 11, VI, 120), Abdullah b. Yûsuf an Leys an Yezîd an İrâk an Urve senedi ile tahrîc etti.

4064 Bu hadisi Buhârî (nikâh 9, VI, 119), İsmaîl b. Abdillah an ahîhî an Süleymân an Hişâm b.Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4065 Bu hadisi Buhârî (nikâh 38-39, VI, 134; 57-59, VI, 139; 61, VI, 140), Müslim (nikâh no. 69-72, s. 1038-9), Ebû Dâvud (no. 2121, 4933-7), Nesâî (nikâh 29/1-3, VI, 82) ve İbn Mâce (no. 1876), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4066 Aynı kaynaklar.

4067 Aynı kaynaklar.

4068 Aynı kaynaklar.

4069 Rezîn.

4070 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (nikâh 33, VI, 130; 36/3, VI, 133; 46, VI, 137) ve Nesâî (nikâh 30, VI, 83), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4071 Bu hadisi Nesâî (nikâh 28, VI, 81), Muh. b. İsm. b. İbr. an Yezîd (b. Hârûn) an Hammâd b. Seleme an Sâbit el-Bünânî an İbn Ömer b. e. Seleme an ebîhî an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

4072 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 89, s. 1048) ve Nesâî (nikâh 26/1, VI, 79), Süleymân b. el-Muğîre an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4073 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2107) ve Nesâî (nikâh 68, VI, 119), Abdullah b. el-Mübârek an Ma'mer ani'z-Zührî an Urve an Ümmü Habîbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Ebû Dâvud'a, ikincisi ise Nesâî'ye aittir.

4074 Aynı kaynaklar.

4075 Lafzı Buhârî'ye (buyû' 111) aittir. Bu hadisi Buhârî (buyû' 111, III, 42; cihâd 74, III, 224; mağâzî 38, VI, 77; at'ime 28, VI, 206-7; da'vât 36, VII, 158), Müslim (hacc no. 462, s. 993), Ebû Dâvud (no. 2995) ve Nesâî (istiâze 45, VIII, 274), Amr b. e. Amr an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4076 Bu rivayeti Müslim (nikâh no. 87, s. 1045-6), İbn e. Şeybe an Affân an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile daha uzun bir metinle tahrîc etti.

4077 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3931), Abdülazîz b. Yahyâ an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Muh. b. Ca'fer b. ez-Zübeyr an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4078 Bu hadisi Buhârî (talâk 3/1, VI, 163) ve Nesâî (talâk 14, VI, 156), el-Velîd b. Müslim ani'l-Evzâî ani'z-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4079 Bunu Buhârî (talâk 3/2, VI, 163), Ebû Nuaym an Abdirrahman b. Gasîl an Hamza b. e. Useyd an Ebî Üseyd senediyle tahrîc etti.

4080 Bu rivayeti Buhârî (talâk 3/3, VI, 164), el-Hüseyn b. el-Velîd en-Neysâbûrî an Abdirrahman an Abbâs b. Sehl b. Sa'd an ebîhî ve Ebî Üseyd senedi ile tahrîc etti.

4081 Bu hadisi Buhârî (eşribe 30/1, VI, 252) ve Müslim (eşribe no. 88, s. 1591), Muh. b. Mutarrif Ebû Gassân an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4082 Bulunamadı.

4083 Bu hadisi Nesâî (nikâh 16, VI, 69), İshâk b. İbr. ani'n-Nadr an Hammâd b. Seleme an İshâk b. Abdillah an Enes senedi ile tahrîc etti.

4084 Bu hadisi Tayâlisî (no. 273), Ahmed (I, 378, 447), Dârimî (II, 132), Buhârî (savm 10, II, 228; nikâh 3, VI, 117), Müslim (nikâh no. 1, s. 1018-9), Ebû Dâvud (no. 2946), Nesâî (siyâm 43, IV, 170; nikâh 3, VI, 57-58), İbn Mâce (no. 1845), Taberânî (no. 10166), İbn Hibbân (no. 4015) ve Beyhakî (VII, 77), el-A'meş an İbrâhîm an Alkame an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4085 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2050) ve Nesâî (nikâh 11, VI, 65-66), Yezîd b. Hârûn ani'l-Müstelim b. Saîd an Mansûr b. Zâdân an Muâviye b. Kurre an Ma'kil asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4086 Bu hadisi Buhârî (nikâh 4, VI, 118), Alî b. el-Hakem el-Ensârî an Ebî Avâne an Rukabe an

Talha el-Yâmî an Saîd b. Cübeyr senedi ile tahrîc etti.

4087 Bu hadisi Müslim (radâ' 64, s. 1090) ve Nesâî (nikâh 15, VI, 69), Hayve an Şuraihîl b. Şerîk an Ebî Abdirrahman el-Hubulî an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4088 Rezîn.

4089 Bu hadisi Buhârî (nikâh 15/3, VI, 123), Müslim (radâ no. 53, s. 1086), Ebû Dâvud (no. 2047) ve Nesâî (nikâh 13, VI, 68), Yahyâ b. Saîd an Ubeydillah b. Ömer an Saîd el-Makburî an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4090 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1859), Ebû Kureyb an Abdirrahman el-Muhâribî ve Ca'fer b. Avn ani'l-İfrîkî an Abdillah b. Yezîd an İbn Amr senedi ile tahrîc etti. Adı Abdullah b. Ziyâd b. En'am olan el-İfrîkî zayıf bir râvidir.

4091 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1862), Hişâm b. Ammâr an Sellâm b. Sevvâr an Kesîr b. Selîm ani'd-Dahhâk b. Muzâhim an Enes senedi ile tahrîc etti. Kesîr ve Sellâm sebebleriyle isnâdı zayıftır.

4092 Bu hadisi Buhârî (nikâh 10/2, VI, 120) ve Müslim (radâ' no. 55, s. 1087), Şu'be an Muhârib an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (radâ' no. 54), Tirmizî (no. 1086) ve Nesâî (nikâh 10, VI, 65), Abdülmelik b. e. Süleymân an Atâ an Câbir asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1100) ve Nesâî (nikâh 6/1, VI, 61), Kuteybe an Hammâd b. Zeyd an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 2048), Ahmed b. Hanbel an Ebî Muâviye ani'l-A'meş an Sâlim b. ebi'l-Ca'd an Câbir b. Abdillah senedi ile tahrîc ettiler.

4093 Aynı kaynaklar.

4094 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1861), İbr. b. el-Münzir el-Hizâmî an Muh. b. Talha et-Teymî an Abdirrahman b. Sâlim senedi ile tahrîc etti. Abdurrahman hakkında Buhârî "hadisi sahîh değildir" demiştir.

4095 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Müslim (nikâh 9-10, s. 1021), Ebû Dâvud (no. 2151) ve Tirmizî (no. 1158), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "sahîh hasen garîb" hükmü verdi.

4096 Bu hadisi Ahmed (V, 163), Abdürrezzâk an Muh. b. Râşid an Mekhûl an raculin an Ebî Zerr senedi ile tahrîc etti.

4097 Taberânî, bunu iki isnâdla tahrîc etti, birincisinde her ikisi de zayıf râviler olan Yezîd er-Rakkâşî ile Câbir el-Cu'fî vardır (*Mecma'* IV, 252).

4098 Bu hadisi Bezzâr (no. 1402), Selm b. Cünâde b. Selm an Ebî Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî Âişe senedi ile tahrîc etti. Güvenilir bir râvi olan Selm dışındakiler Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 255).

4099 Bu hadisi Mâlik (nikâh 1, s. 523), Buhârî (nikâh 45/1, VI, 136), Müslim (nikâh 49, s. 1030), Ebû Dâvud (no. 2081), Tirmizî (no. 1134), Nesâî (nikâh 19, VI, 71) ve İbn Mâce (no. 1868), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4100 Altı Hadis İmâmı.

4101 Bu hadisi Müslim (cum'a no. 48, s. 594), Ebû Dâvud (no. 4081) ve Nesâî (nikâh 40, VI, 90), Abdülazîz b. Refi' an Temîm et-Tâî an Adî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4102 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2118), Tirmizî (no. 1105) ve Nesâî (cum'a 14, III, 105), Ebû İshâk an Ebî Ubeyde ve Ebî'l-Ahvas an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4103 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2119), Muh. b. Beşşâr an Ebî Âsım an İmrân an Katâde an Abdirabbih an Ebî İyâd an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

4104 Bu hadisi Tirmizî (no. 1106), Ebû Hişâm er-Rifâî an Muh. b. Fudayl an Âsım b. Küleyb an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

4105 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2120), Muh. b. Beşşâr an Bedel b. Muhabber an Şu'be ani'l-Alâ' b. ahî Şuayb er-Râzî an İsmâil b. İbrâhîm an raculin senedi ile tahrîc etti.

4106 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2082), Müsedded an Abdilvâhid b. Ziyâd an Muh. b. İshâk an Dâvud b. Husayn an Vâkıd b. Abdirrahman b. Sa'd b. Muâz an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4107 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 74-5, s. 1040) ve Nesâî (nikâh 23/1-2, VI, 77), Yezîd b. Keysân an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4108 Bu hadisi Tirmizî (no. 1089), Ahmed b. Menî' an Yezîd b. Hârûn an İsâ b. Meymûn el-Ensârî ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi. İsâ hadiste zayıftır.

4109 Bu ziyadeyi müstakil bir metin olarak Tirmizî (no. 1088), Nesâî (nikâh 72, VI, 127-8) ve İbn Mâce (no. 1896), Huşeym an Ebî Belc an Muh. b. Hâtib el-Cumahî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4110 Bu hadisi Buhârî (nikâh 63, VI, 140), el-Fadl b. Ya'kûb an Muh. b. Sâbık an İsrâîl an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4111 Heysemî'ye göre râvilerinden Revvâd b. el-Cerrâh'ı Ahmed, İbn Maîn ve İbn Hibbân tevsîk ettiler; ancak başkalarına ise zayıftır (*Mecma'* IV, 289).

4112 Mâlik (nikâh no. 52, s. 547), bunu Zeyd b. Eslem'den ahzetmiştir.

4113 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2160) ve İbn Mâce (no. 1918), Ebû Hâlid el-Ahmer an İbn Aclân

an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc ettiler.

4114 Bu hadisi Nesâî (nikâh 73, VI, 128), Hâlid an Eş'as ani'l-Hasan an Akîl asl-ı senedi ile tahrîc etti. Fethu'l-Bârî'de râvilerinin güvenilir olduğu ancak el-Hasan'ın Akîl'den hadis dinlemediği söylenmiştir (*Neyl* VI, 140).

4115 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2130), Tirmizî (no.l 1091) ve İbn Mâce (no. 1905), Abdülazîz ed-Derâverdî an Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4116 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 73, s. 1039), Tirmizî (no. 1093) ve Nesâî (nikâh 77, VI, 130), İsmâîl b. Umeyye an Abdillah b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4117 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2049) ve Nesâî (nikâh 12/2, VI, 67-8), ilki İmâre b. e. Hafsa an İkrime an İbn Abbâs, ikincisi ise Hârun b. Riâb an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr an İbn Abbâs tarîkleriyle tahrîc ettiler.

4118 Ebû Dâvud; Nesâî.

4119 Bu mevkûfu Mâlik (nikâh 53, s. 547), Ebu'z-Zübeyr'den alızetti.

4120 Bu hadisi Nesâî (nikâh 81, VI, 135), Nasîr b. el-Ferec an Ebî Usâme an Zâide an Atâ b. es-Sâib an ebîhî an Alî senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

4121 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 5/5, IV, 47-8; cum'a 29/4, I, 222; fadâilu'l-ashâb 16/1, IV, 212-3; lafız buraya aittir), Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 95-96, s. 1903-4), Ebû Dâvud (no. 2069) ve İbn Mâce (no. 1999), ez-Zührî an Alî b. el-Hüseyn ani'l-Misver asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4122 Bu rivayeti Buhârî (nikâh 109, VI, 158; fadâilu'l-ashâb 12/3, IV, 210; talâk 13, VI, 171), Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 93-4, s. 1902-3), Ebû Dâvud (no. 2071), Tirmizî (no. 3867) ve İbn Mâce (no. 1998), Abdullah b. Ubeydillah b. e. Müleyke ani'l-Misver asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

4123 Bu hadisi Bezzâr (no. 1405), Muh. b. el-Hüseyn el-Kûfî an Mâlik b. İsmâîl an Kays an Abdillah b. İmrân an Ali b. Zeyd an Saîd b. el-Müseyyeb an Alî senedi ile tahrîc etti. Heysemî senedinde tanımadığı bir râvinin olduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 255).

1124 İsnâdı hakkında Heysemî şu bilgiyi vermektedir: "Râvilerinden İsmaîl b. İbr. b. el-Muğire'yi zikreden birisini görmedim. Ayrıca Atâ b. es-Sâib'in hıfzı âhir-i ömründe bozulmuştur. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir" (*Mecma'* IV, 292).

1125 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1975), Hişâm b. Ammâr an Muâviye b. Yahyâ an Muâviye b. Yezîd an Yezîd b. e. Habîb an Ebî'l-Hayr an Ebî Ruhm senedi ile tahrîc etti. Ebû Ruhm, ittifakla tâbiûndan olduğu için mürsel bir rivayettir.

4126 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2083), İbn Mâce (no. 1879) ve Tirmizî (no. 1102), İbn Cüreyc an Süleymân b. Mûsâ ani'z-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4127 Bu hadisi de Ebû Dâvud (no. 2085), İbn Mâce (no. 1881) ve Tirmizî (no. 1101), Ebû İshâk an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4128 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2088), Tirmizî (no. 1110), Nesâî (büyû' 96, VII, 314), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4129 Rezîn.

4130 Tirmizî.

4131 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1882), Cemîl b. el-Hasan el-Atekî an Muh. b. Mervân el-Ukaylî an Hişâm b. Hassân an Muh. b. Sîrîn an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Cemîl oldukça zayıf bir râvidir.

4132 Mâlik (nikâh no. 5, s. 525), bunu belâğan irâd etti.

4133 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2078) ve Tirmizî (no. 111-2), Abdullah b. Muh. b. Akîl an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4134 Mâlik (no. 26, s. 535), bunu Ebû'z-Zübeyr'den alızetti

4135 Lafızlar Müslim'e aittir. Bu hadisi Müslim (nikâh no. 66-8, s. 1037), Mâlik (nikâh no. 4, s. 524), Tirmizî (no. 1108), Ebû Dâvud (no. 2098), Nesâî (nikâh 31, 32, VI, 84) ve İbn Mâce (no. 1870), Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'im an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4136 Aynı kaynaklar.

4137 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2096), Osmân b. e. Şeybe an Hüseyn b. Muh. an Cerîr b. Hâzım an Eyyûb an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İbn Hacer'e göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Neyl* VI, 130).

4138 Bu hadisi Tirmizî (no. 1084) ve İbn Mâce (no. 1967), Abdülhamîd b. Süleymân an İbn Aclân an İbn Vesîme en-Nasrî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4139 Bu hadisi Nesâî (nikâh 9, VI, 64), Ya'kûb b. İbr. an Ebî Tümeyle an Hüseyn b. Vâkıd an İbn Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4140 Bu hadisi Buhârî (nikâh 15, VI, 122), Ebû Dâvud (no. 2061) ve Nesâî (nikâh 8/2-3, VI, 63-4), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4141 Rezîn.

4142 Bu hadisi Bezzâr (no. 1424), Muh. b. el-Müsennâ an Süleymân b. ebî'l-Cevn an Sevr b. Yezîd an Hâlid b. Ma'dân an Muâz b. Cebel senedi ile tahrîc etti. Heysemî, Süleymân hakkında bilgi edinemediğini, diğer râvilerinin ise Sahîh ricâlinden olduğunu söyledi (*Mecma'* IV, 275).

4143 Râvilerinden birisi tedlîs yapmakla marûf Bakiyye b. el-Velîd'dir (*Mecma'* IV, 276)

4144 Bezzâr'ın râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* X, 84)

4145 Aynı kaynaklar.

4146 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1968), Abdullah b. Saîd ani'l-Hâris b. İmrân el-Ca'ferî an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti. Hâris zayıf bir râvidir.

4147 Bu hadisi Mâlik (nikâh 8, s. 526), Buhârî (nikâh 40, VI, 134; 44, VI, 136; 51, VI, 138; fadâilu'l-Kur'ân 21/3, 22, VI, 108-9; vekâlet 9, III, 63; tevhîd 21, VIII, 175), Müslim (nikâh no. 76-77, s. 1041, lafız buraya aittir), Ebû Dâvud (no. 2111), Tirmizî (no. 1114) ve Nesâî (nikâh 1/3, VI, 54; 69, VI, 123), Ebû Hâzım an Sehl b. Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4148 Bu hadisi Nesâî (nikâh 63/2, VI, 114), Muh. b. en-Nadr b. Müsâvir an Ca'fer b. Süleymân an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti.

4149 İlk rivayeti Ebû Dâvud (no. 2110), İshâk b. Cebrâil el-Bağdadî an Yezîd an Mûsâ b. Müslim b. Rûmân an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti. İkinci lafzı o, muallak olarak zikretti; tarîki şöyledir: Ebû Âsım an Sâlih b. Rûmân an Ebî'z-Zübeyr an Câbir.

4150 Aynı kaynaklar.

4151 Bu hadisi Tirmizî (no. 1113), Muh. b. Beşşâr an Yahyâ b. Saîd ve İbn Mehdî ve Muh. b. Ca'fer an Şu'be an Âsım b. Ubeydillah an Abdillah b. Âmir senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4152 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 78, s. 1042), Ebû Dâvud (no. 2105), Nesâî (nikâh 66/2, VI, 116) ve İbn Mâce (no. 1886), İbnu'l-Hâd an Muh. b. İbrâhîm an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4153 İsnâdında yer alan Atiyyetu'l-Avfî hem zayıf addedilmiş, hem de tevsîk edilmiştir (*Mecma'* IV, 282).

4154 Râvilerinden Amr b. el-Ezher hadisi metrûk bir râvidir (*Mecma'* IV, 282).

4155 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2106), Tirmizî (no. 1114m), Nesâî (nikâh 66/4, VI, 117-8) ve İbn Mâce (no. 1887), Muh. b. Sîrîn an Ebî'l-Aclâ' es-Sülemî an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen sahîhtir.

4156 Aynı kaynaklar.

4157 İlk lafız Buhârî'ye (menâkıbu'l-Ensâr 50, IV, 268; nikâh 7, VI, 118) aittir. İkinci lafız Tirmizî'ye (no. 1923) aittir. Bu hadisi Mâlik (nikâh 47, s. 545), Buhârî (kefâlet 2/2, III, 57; buyû' 1/3, III, 3; nikâh 69/1, VI, 142; nikâh 7, VI, 118; menâkıbu'l-Ensâr 3/2, IV, 222; menâkıbu'l-Ensâr 50, IV, 268), Müslim (nikâh no. 82, s. 1043), Ebû Dâvud (no. 2109), Tirmizî (no. 1094, 1933), Nesâî (nikâh 67/1, VI, 119) ve İbn Mâce (no. 1907), Humeyd et-Tavîl an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4158 Aynı kaynaklar.

4159 Bu hadisi Müslim (nikâh 75, s. 1040), Yahyâ b. Maîn an Mervân b. Muâviye el-Fezârî an Yezîd b. Keysân an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4160 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2114), Tirmizî (no. 1145) ve Nesâî (68/1-2, VI, 121-2), Mansûr an İbrâhîm an Alkame an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

4161 Bu mevkûfu Mâlik (nikâh 10, s. 527), çok küçük bir kıssa ile Nâfi'den bildirdi.

4162 Bulunamadı.

4163 Bu mevkûfu Mâlik (nikâh no. 12, s. 528), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

4164 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2125) ve Nesâî (nikâh 76/1-2, VI, 129), Eyyûb an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile yakın mânâsı ile tahrîc ettiler. Ancak bu metni Ebû Dâvud (no. 2116), Kesîr b. Ubeyd an Ebî Hayve an Şuayb b. e. Hamza an Gaylân b. Enes an Muh. b. Abdirrahman b. Sebbân an raculin senedi ile tahrîc etmiştir.

4165 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2128) ve İbn Mâce (no. 1992), Şerîk an Mansûr an Talha an Hayseme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ebû Dâvud, Hayseme'nin Âişe'den işitmediğini söylemesine karşılık Buhârî'nin Ta'rîhu'l-Kebîr'inde Hz. Ali'den dinlediği Sâbit olduğuna göre Âişe'ye mülâki olması uzak değildir.

4166 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2129), Nesâî (nikâh 67/2, VI, 120) ve İbn Mâce (no. 1955), İbn Cüreyc an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4167 Bu hadisi Buhârî (şurût 6, III, 175; nikâh 53, VI, 138), Müslim (nikâh 63, s. 1035), Ebû Dâvud (no. 2139), Tirmizî (no. 1127), Nesâî (nikâh 42/1-2, VI, 92-3) ve İbn Mâce (no. 1954), Yezîd b. e. Habîb an Ebî'l-Hayr an Ukbe b. Âmir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4168 Bu hadisi Ahmed (VI, 77), İbr. b. İsh. an İbni'l-Mübârek an Usâme b. Zeyd an Safvân b. Süleym an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4169 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 284).

4170 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 285).

4171 Bu hadisi Ahmed (III, 227), Buhârî (nikâh 69/2, 70, VI, 143), Müslim (nikâh 90, s. 1049), Ebû Dâvud (no. 3743), İbn Mâce (no. 1908) ve Taberânî (XXIV, 43), Hammâd b. Zeyd an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4172 Aynı kaynaklar.

4173 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1911), Süveyd b. Saîd ani'l-Fadl b. Abdillah an Câbir ani'ş-Şa'bî an Mesrûk an Âişe senedi ile tahrîc etti. İsnâdındaki Fadl ve Câbir el-Cu'fî zayıf râvilerdir.

4174 Bu hadisi Buhârî (nikâh 70, VI, 143), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Mansûr b. Safiyye an ümmihî Safiyye binti Şeybe senedi ile tahrîc etti.

4175 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 48, s. 5467, Yahyâ b. Saîd'den ahzetti.

4176 Bu hadisi Buhârî (nikâh 72/4, VI, 143; 78, VI, 145; eşribe 7-9, VI, 243-4) ve Müslim (eşribe no. 86-88, s. 1590-1), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4177 Bu hadisi Tirmizî (no. 1097), Muh. b. Mûsâ el-Basrî an Ziyâd b. Abdillah an Atâ b. es-Sâib an Ebî Abdirrahman an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Ziyâd sebebiyle isnâdı zayıftır.

4178 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 49, s. 546), Buhârî (nikâh 71/1, VI, 143) ve Müslim (nikâh no. 96, s. 1052), Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4179 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 50, s. 546), Buhârî (nikâh 72, VI, 144), Müslim (nikâh no. 107-110, s. 1054-5) ve Ebû Dâvud (no. 3742), ez-Zührî ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4180 Aynı kaynaklar.

4181 İlk rivayet Buhârî'ye (nikâh 74), ikincisi Müslim'e (nikâh no. 104), üçüncüsü ise Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Buhârî (nikâh 74, VI, 144), Müslim (nikâh no. 97-103, s. 1053), Ebû Dâvud (no. 3736-39, 3741) ve Tirmizî (no. 1098), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4182 Aynı kaynaklar.

4183 Aynı kaynaklar.

4184 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 106, s. 1054), Ebû Dâvud (no. 2460) ve Tirmizî (no. 780), İbn Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4185 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2461) ve Tirmizî (no. 781), Süfyân b. Uyeyne ani Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen sahîh'tir.

4186 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3756), Hennâd an Abdisselâm b. Harb an Ebî Hâlid b. el-Dâlânî an Ebî'l-Alâ el-Evdî an Humeyd b. Abdirrahman el- Himyerî an raculin senedi ile tahrîc etti.

4187 Bu hadisi Buhârî (buyû' 21, III, 10-11; mazâlim 14/2, III, 100-1; at'ime 34, VI, 209; 57, VII, 214), Müslim (eşribe no. 138, s. 1608-9) ve Tirmizî (no. 1099), el-A'meş an Ebî Vâil Şakîk an Ebî Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4188 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 139, s. 1609) ve Nesâî (talâk 23, VI, 158), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4189 Bu tefsiri Buhârî (nikâh 24, VI, 126), Ah. b. Hanbel an Yahyâ b. Saîd an Süfyân an Habîb an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4190 Bu hadisi Tirmizî (no. 1117), Kuteybe an İbn Lehî'a an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti ve İbn Lehî'a sebebiyle isnâdının zayıf olduğunu söyledi.

4191 *Muvatta'*, nikâh no. 23, s. 533.

4192 Bu mevkûfu Mâlik (nikâh 33, s. 538), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe b. Mes'ûd an ebîhî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4193 *Muvatta'*, nikâh no. 36, s. 539.

4194 Bu mevkûf hadisi Buhârî (nikâh 24, VI, 127), İkrime an İbn Abbâs tarîkiyle muallak olarak zikretti.

4195 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2015), Yahyâ b. Muallâ an İshâk b. Muh. el-Fervî an Abdillah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Abdullah b. Ömer zayıf bir râvidir.

4196 Bu hadisi Tirmizî (no. 1146), Ahmed b. Menî' an İsm. b. İbr. an Alî b. Zeyd an Saîd b. el-Müseyyeb an Alî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4197 Bu hadisi Mâlik (radâ' 2, s. 601), Müslim (radâ no. 7, s. 1070), Ebû Dâvud (no. 2057), Tirmizî (no. 1148) ve Nesâî (nikâh 52/5, VI, 103), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile; Buhârî (şehâdât 7/1, III, 149), Müslim (radâ' 9-10, s. 1070-1) ve Nesâî (nikâh 49/2, VI, 99; 52/6, VI, 104), İrâk b. Mâlik an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Mâlik (radâ' 3, s. 662), Buhârî (nikâh 22, VI, 126), Müslim (radâ' 3, s. 1069) ve Nesâî (nikâh 52/4, III, 103), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Müslim (radâ 8, s. 1070) ve Nesâî (nikâh 52/2, IV, 103), Atâ b. e. Rebâh an Urve an Âişe tarîkiyle tahrîc ettiler.

4198 Bu hadisi Müslim (radâ no. 11, s. 1071) ve Nesâî (nikâh 50, VI, 99-100), el-A'meş an Sa'd b. Ubeyde an Ebî Abdirrahman es-Sulemî an Ali asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4199 Bu hadisi Ahmed (VI, 291, 309, 428), Buhârî (nikâh 25-26, VI, 127-8; nafakât 16, VI, 195; lafız buraya aittir), Müslim (radâ' no. 15-6, s. 1072-3), Ebû Dâvud (no. 2056), Nesâî (nikâh 44-46, VI, 94-96) ve İbn Mâce (no. 1439), Urve an Zeyneb binti ebî Seleme an Ümmi Habîbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4200 Rezîn.

4201 Bu hadisi Buhârî (nikâh 21, VI, 125-6; şehâdât 7/4, III, 150), Müslim (radâ no. 32, s. 1078), Ebû Dâvud (no. 2058) ve Nesâî (nikâh 51, VI, 102), Eş'as b. ebî'ş-Şa'sâ an ebîhî an Mesrûk an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4202 Bu hadisi Müslim (radâ no. 17, s. 1073), Ebû Dâvud (no. 2063), Tirmizî (no. 1150), Nesâî (nikâh 51/3, VI, 101), İbn Mâce (no. 1941), Dârekutnî (IV, 180), İbn Hibbân (no. 4214) ve Beyhakî (VII, 454), Eyyûb es-Sahtiyânî an İbn e. Müleyke an Abdillah b. ez-Zübeyr an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4203 Bu hadisi Mâlik (radâ no. 17, s. 608), Müslim (radâ' no. 24-5, s. 1075), Ebû Dâvud (no. 2062), Tirmizî (no. 1150), Nesâî (nikâh 51, VI, 100) ve İbn Mâce (no. 1942), Yahyâ b. Saîd ve Abdullah b. e. Bekr an Amre an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4204 Heysemî'ye göre isnâdında kopukluk vardır (*Mecma'* IV, 261).

4205 İlk iki lafız Müslim'e, üçüncüsü ise Ebû Dâvud'a aittir. İlk lafzı Müslim (radâ no. 26, s. 1076), Nesâî (nikâh 53/2, VI, 104-5) ve İbn Mâce (no. 1943), İbn Uyeyne an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile; İkinci lafzı Müslim (radâ 27-28, s. 1076-7) ve Nesâî (nikâh 53/4-5, VI, 105), İbn ebî Müleyke ani'l-Kâsım an Âişe asl-ı senedi ile; Üçüncü lafzı Buhârî (nikâh 15/1, VI, 122) ve Ebû Dâvud (no. 2021), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Mâlik ise (radâ' 12, s. 605), Zührî'den mürsel olarak tahrîc ettiler.

4206 Aynı kaynaklar.

4207 Aynı kaynaklar.

4208 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1944), Ebû Seleme Yahyâ b. Halef an Abdila'lâ an Muh. b. İshâk an Abdillah b. e. Bekr an Amre an Âişe ve an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc ettiler.

4209 Bu hadisi Tirmizî (no. 1152), Kuteybe an Ebî Avâne an Hişâm b. Urve an ebîhî an Fâtime binti'l-Münzir an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4210 Bu hadisi Buhârî (4, III, 148; 13-14, III, 153; ilm 26, I, 30; buyû' 3, III, 4; nikâh 23, VI, 126), Ebû Dâvud (3603-4), Tirmizî (no. 1151) ve Nesâî (nikâh 57, VI, 109), İbn ebî Müleyke an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4211 Bu hadisi Mâlik (radâ 5, s. 602-3) ve Tirmizî (no. 1149), Mâlik ani'z-Zührî an Amr b. eş-Şerîd an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4212 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2064), Tirmizî (no. 1153) ve Nesâî (nikâh 56, VI, 108), Hişâm b. Urve (an ebîhî) an Haccâc b. Haccâc el-Eslemî an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi. Süt emme mezemmesi, kişinin sütannesine olan emme borcudur.

4213 Bu hadisin isnâdı zayıftır (*Mecma'* IV, 262).

4214 Bu hadisi Bezzâr (no. 1456), Zeyd b. Ahzem Ebû Tâlib an Abdilkâhir b. Şuayb an İkrime b. İbr. an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti. İkrime hadiste zayıftır.

4215 Bu hadisi Buhârî (nikâh 27/2, VI, 128), Ebû Dâvud (no. 2065), Tirmizî (no. 1126) ve Nesâî (nikâh 48/2, VI, 98), eş-Şa'bî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (nikâh 27/4, VI, 128), Müslim (nikâh 35-6, s. 1028), Ebû Dâvud (no. 2066) ve Nesâî (nikâh 47/2, VI, 90), ez-Zührî an Kabîsa an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Mâlik (nikâh no. 20, s. 532), Buhârî (nikâh 27/3, VI, 128), Müslim (nikâh 33, s. 1028) ve Nesâî (nikâh 47/1, VI, 96), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (nikâh 38-39, s. 1029) ve Nesâî (nikâh 47/4, VI, 97), Leys b. Sa'd an Yezîd b. e. Habîb an İrâk b. Mâlik an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (no. 40, s. 1030) ve Nesâî (47/6, VI, 97), Amr b. Dînâr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (no. 37, s. 1029) ve Nesâî (47/7, VI, 97), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme .... asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4216 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2243), Tirmizî (no. 1129-30) ve İbn Mâce (no. 1051), Ebû Vehb el-Ceyşânî ani'd-Dahhâk asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî, "hasen" hükmü vermiştir.

4217 *Muvatta'*, nikâh no. 34-5, s. 538-9.

4218 Bu hadisi Tirmizî (no. 1128), Hennâd an Abde an Saîd b. e. Arûbe an Ma'mer ani'z-Zührî an Sâlim b. Abdillah an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Buhârî'den naklen bu rivayetin mahfûz olmadığını bildirdi. Mahfûz olan rivayeti Muh. b. Süveyd'in mürselidir.

4219 İlk iki lafız Müslim'e aittir. Üçüncüsü ise Buhârî'nindir (libâs 23). Bu hadisi Buhârî (şehâdât 3/2, III, 147; talâk 4/2, VI, 165; libâs 6, VII, 325-6; edeb 68/1, VII, 92), Müslim (nikâh 111, s. 1055; 112-3, s. 1056-7), Tirmizî (no. 1118) ve Nesâî (talâk 9/2, 10, 12/1, VI, 146-148), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Buhârî (talâk 7, VI, 166; 37, VI, 182) ve Müslim (nikâh no. 114, s. 1057), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 2309) ve Nesâî (9/1, VI, 146), el-A'meş an İbrâhîm ani'l-Esved an Âişe asl-ı senedi ile; Müslim (no. 115, s. 1057) ve Nesâî (talâk 12/2, VI, 148), Ubeydullah b. Ömer ani'l-Kâsım an Âişe

asl-ı senedi ile; Mâlik (nikâh 18, s. 531), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kasım an Âişe senedi ile; Üçüncü rivayeti (no. 4219) ise Buhârî (libâs 23, VII, 43), Muh. b. Beşşâr an Abdilvehhâb an Eyyûb an İkrime senedi ile tahrîc ettiler.

4220 Aynı kaynaklar.

4221 Aynı kaynaklar.

4222 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 30, s. 537), ani'z-Zührî an Ebî Abdirrahman an Zeyd b. Sâbit senedi ile tahrîc etti.

4223 Bu mevkûfu Mâlik (talâk no. 37, s. 570), ani'z-Zührî an Muh. b. Abdirrahman b. Sevbân an Muh. b. İyâs b. el-Bukeyr senedi ile daha uzun bir metinle tahrîc etti.

4224 Bu hadisi Tirmizî (no. 1120) ve Nesâî (talâk 13, VI, 149) es-Sevrî an Ebî Kays an Hüzeyl b. Şurahbîl an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 2076), Tirmizî (no. 1119) ve İbn Mâce (no. 1935), eş-Şa'bî ani'l-Hâris an Alî ve an Câbir b. Abdillah asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, İbn Mes'ûd senedi için sahîh hükmü verdi.

4225 *Muvatta'*, buyû' 7, s. 617.

4226 Bu mevkûfu Mâlik (buyû' no. 6, s. 616), an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti

4227 *Muvatta'*, nikâh no. 31, s. 536.

4228 Buhârî (talâk 18, VI, 172), Kuteybe an Leys an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4229 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 274).

4230 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 14048), Şâfiî (*Ümm* VII, 161), Ahmed (I, 385, 390, 420, 432, 450), Buhârî (tefsîr Mâide 9, V, 189; nikâh 6, 8, VI, 118-9), Müslim (nikâh no. 11-2, s. 1022), İbn Hibbân (no. 4129-30) ve Beyhakî (VI, 79, 200, 201), İsmaîl b. e. Hâlid an Kays b. e. Hâzım an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4231 Bu hadisi Buhârî (nikâh 31/2, VI, 129) ve Müslim (nikâh no. 18, s. 1023), İyâs b. Seleme an ebîhî asl-ı senedi ile. Lafız Müslim'e aittir.

4232 Bu hadisi Tirmizî (no. 1122), Mahmûd b. Gaylân an Süfyân b. Ukbe ani's-Sevrî an Mûsâ b. Ubeyde an Muh. b. Ka'b an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4233 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 27, s. 1026), Harmele an İbn Vehb an Yûnus ani'z-Zührî an Urve an İbni'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

4234 Heysemî'ye göre râvilerinden Haccâc b. Artât, güvenilir olmakla birlikte tedlîs yaptığı bilinmektedir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 265).

4235 Lafzı Müslim'e ait olup, birkaç rivayetin metinleri burada müellif tarafından biraraya getirilmiştir. Bunu Müslim (nikâh no. 19-26, s. 1026) ve Nesâî (nikâh 71/4, VII, 126-7), er-Rebî' b. Sebre b. Ma'bed an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4236 Ahmed'in (III, 405) isnâdı şöyledir: Affân an Vuheyb an Umâre b. Gaziyye ani'r-Rebî' an ebîhî. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 264).

4237 Bu mevkûfu Mâlik (nikâh no. 41, s. 542), Buhârî (nikâh 31/1, VI, 129; mağâzî 38, V, 78; zebâih 28/3, VI, 230; hiyel 4, VIII, 61), Müslim (nikâh 71, VI, 125-6), ez-Zührî ani'l-Hasan ve Abdillah ebnâ Muh. Alî b. e. Tâlib an ebîhimâ an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4238 Ebû Dâvud dışında Altı Hadis İmâmı.

4239 Şerîk dışındaki râvileri Sahîh râvileri olup, o şahis da güvenilir bir râvidir (*Mecma'* VI, 265).

4240 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 16, s. 1023), Muh. b. Râfi' an Abdirrezzâk an İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4241 Râvilerinden Mü'emmel b. İsmâil'i İbn Maîn ve İbn Hibbân tevsîk ettiler ve Buhârî ile başkası zayıf addettiler. Diğer ricâli Sahîh ricâlidir. Câbir hadisinin râvilerinden Sadaka b. Abdillah'ı Ebû Hâtim ve başkası tevsîk etti; Ahmed ve bir grup ise taz'îf ettiler. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 264).

4242 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 24, s. 535), Buhârî (nikâh 28, VI, 128; hiyel 4, VIII, 61), Müslim (nikâh no. 57-8, s. 1034), Ebû Dâvud (no. 2074), Tirmizî (no. 1124) ve Nesâî (nikâh 60-61, VI, 111-2), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4243 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2075), Muh. b. Yahyâ b. Fâris an Ya'kûb b. İbr. an ebîhî an İbn İshâk ani'l-A'rec senedi ile tahrîc etti.

4244 Bu hadisi Buhârî (nikâh 36, VI, 132-3) ve Ebû Dâvud (no. 2272), Yûnus b. Yezîd ani'z-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Kâifler, Câhiliyye devrinde fiziksel benzerliklere bakarak insanların nesebini teşhis eden bir gruptur.

4245 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2103), Yezîd b. Hârûn an Abdillah b. Yezîd b. Miksem es-Sekafî an Sâre binti Miksem an Meymûne asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4246 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2131-2), Saîd b. el-Müseyyeb an Basre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4247 Bu mevkûf hadisi Buhârî (talâk 20, VI, 173), Abdülvâris an Hâlid an İkrime an İbn Abbâs senedi ile muallak olarak tahrîc etti.

4248 Ebû Dâvud (no. 2239) ve İbn Mâce'nin (no. 2008) rivayet ettikleri bu hadisin asl-ı senedi şöyledir: Simâk b. Harb an İkrime an İbn Abbâs.

4249 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2240), Tirmizî (no. 1143) ve İbn Mâce (no. 2009), Dâvud b. el-Hu-

sayn an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî isnâdı hakkında "bir beisi yoktur" demiştir.

4250 Aynı kaynaklar.

4251 Bu hadisi Tirmizî (no. 1144) ve İbn Mâce (no. 2010), Haccâc an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî diyor ki: "Bu hususta ki rivayetlerden İbn Abbâs'ınki daha ceyyiddir. Ancak hâlihazırda Amr b. Şuayb hadisiyle amel olunmaktadır."

4252 *Muvatta'*, nikâh no. 45, s. 544.

4253 Bu hadis-i mürseli Mâlik (nikâh no. 46, s. 454), Zührî'den ahzetmiştir.

4254 Bu mevkûfu da Mâlik (nikâh no. 9, s. 526), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4255 Bu mevkûfu da Mâlik (nikâh 52, s. 575), Yukarıdaki isnâdın aynısı ile tahrîc etti.

4256 *Muvatta'*, akdiye no. 23, s. 741.

4257 Bu hadisi Ebû Ya'lâ (Şehit Ali 263a) ve Beyhakî (VII, 213, 257), Cemîl b. Zeyd an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Cemîl, zayıf bir râvidir.

4258 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2133), Tirmizî (1141), Nesâî (işretu'n-nisâ 2, VII, 63) ve İbn Mâce (no. 1969), Katâde an'in Nadr b. Enes an Beşîr b. Nehîk an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında açık bir hüküm vermemiştir.

4259 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2134), Tirmizî (no. 1140), Nesâî (işretu'n-nisâ 2, VII, 64) ve İbn Mâce (no. 1971), Eyyûb an Ebî Kilâbe an Abdillah b. Yezîd el-Hatmî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Mahfûz olan bu rivayetin Ebû Kılâbe'nin mürseli oluşudur.

4260 Bu hadisi Buhârî (nikâh 98, VI, 154) ve Müslim (radâ no. 47-8, s. 1085), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4261 Aynı kaynaklar.

4262 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1973), Affân an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Sümeyye an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti. Sümeyye'nin durumu bilinmemektedir.

4263 Bu hadisi Müslim (radâ no. 46, s. 1084), İbn e. Şeybe an Şebâbe b. Sevvâr an Süleymân b. el-Muğîre an Sâbit an Enes senedi ile biraz daha uzun bir metinle tahrîc etti.

4264 Bu hadisi Buhârî (gusl 12/2, I, 71), Muh. b. Beşşâr an Muâz b. Hişâm an ebîhî an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

4265 Bu hadisi Mâlik (nikâh 15, 530), Buhârî (nikâh 100-1, VI, 154), Müslim (nikâh no. 44-5, s. 1084), Ebû Dâvud (no. 2124) ve Tirmizî (no. 1139), ayrı ayrı Humeyd et-Tavîl ve Ebû Kilâbe an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4266 Bu hadisi Mâlik (nikâh no. 14, s. 529), Müslim (radâ 41-43, s. 1083), Ebû Dâvud (no. 2122) ve İbn Mâce (no. 1917), Abdülmelik b. Abdirrahman b. el-Hâris b. Hişâm an ebîhî an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4267 Aynı kaynaklar.

4268 Aynı kaynaklar.

4269 Bu hadisi Mâlik (talâk 95, s. 594), Buhârî (nikâh 96-2, VI, 154; mağâzî 32, V, 54-5; buyû' 109, III; ıtk 13, kader 4; tevhîd 18), Müslim (nikâh no. 125-7, s. 1061-2), Ebû Dâvud (no. 2172) ve Tirmizî (no. 1138), İbn Muhayrîz an Ebî Seleme asl-ı senedi ile; Nesâî (nikâh 55, VI, 107-8) ve Müslim (nikâh no. 130, s. 1002-3), Muh. b. Sîrîn an Abdirrahman b. Bişr b. Mes'ûd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafızlar Ebû Dâvud'a aittir.

4270 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2171), Mûsâ b. İsmaîl an Ebân an Yahyâ an Muh. b. Abdirrahman b. Sevbân an Rifâa an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti

4271 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye 24, s. 742), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4272 Bunu Mâlik (akdiye no. 25, s. 743), an Nâfi' an Safiyye binti ebî Ubeyd an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4273 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1928), el-Hasan b. Alî el-Hallâl an İshâk b. İsâ an İbn Lehî'a an Ca'fer b. Rabî'a ani'z-Zührî an Muharriz b. e. Hureyre an ebîhî an Ömer b. el-Hattâb senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a, hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

4274 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3881), er-Rebî' b. Nâfi' an Muh. b. Muhâcir an ebîhî an Esmâ binti Yezîd senedi ile tahrîc etti.

4275 Bu hadisi Mâlik (radâ 10, s. 607-8), Müslim (nikâh 140-2, s. 1066-7), Ebû Dâvud (no. 3882), Tirmizî (no. 2077), Nesâî (nikâh 54, VI, 106-7) ve İbn Mâce (no. 2011), Ebû'l-Esved Muh. b. Abdirrahman b. Nevfel an Urve an Âişe an Cudâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4276 Bu hadisi Buhârî (sulh 4, III, 167; mazâlim 11, III, 99-100; tefsîr Nisâ 23, V, 184; nikâh 95, VI, 153) ve Müslim (tefsîr no. 13-14, s. 2326), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4277 Heysemî'ye göre bunu Taberânî de tahrîc etmiştir. İsnâdında tanımadığı râviler mevcût imiş (*Mecma'* IV, 331).

4278 Tirmizî (no. 1127), bunu isnâdsız olarak îrâd etmiştir.

4279 Kezâ (no. 1127), bu da isnâdsızdır.

4280 Bu hadisi Buhârî (nikâh 8/1-1, VI, 118-9), Müslim (nikâh 6-7, s. 1020), Tirmizî (no.

1083) ve Nesâî (nikâh 4/1, VI, 58), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4281 Bu hadisi Tirmizî (no. 1082) ve Nesâî (nikâh 4/3, VI, 59), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir.

4282 Bu hadisi Buhârî (nikâh 118, VI, 160), Ebû Dâvud (no. 2150) ve Tirmizî (no. 2793), Ebû Vâil an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4283 Bu hadisi Taberânî de tahrîc etmiştir. Râvilerinden Mendel b. Alî, zayıf olmakla birlikte kimilerince tevsîk edilmiştir. Bezzâr diyor ki: Mendel, rivayeti Peygamber'e ref'etmekle hata etmiştir; doğrusu mürseldir." Diğer râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 293).

4284 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 123, s. 1060) ve Ebû Dâvud (no. 4970), Ömer b. Hamza b. Abdillah el-Ömerî an Abdirrahman b. Sa'd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4285 Heysemî, adı geçen râvi hakkında bilgi edinemediğini, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 293).

4286 Bezzâr, bu hadisi Atâ b. Yesâr, Selmân'dan rivayet etmiştir. Ancak o, Selmân'a yetişememiştir. Heysemî, ayrıca tanımadığı râvilerin mevcûdiyetine dikkat çekmiştir (*Mecma'* IV, 298).

4287 Râvilerinden Bekr b. Sehl'i Nesâî zayıf addetmiş, Zehebî ise onun hakkında "halk ondan hadis yüklenmiştir, mukâribu'l-Hadîs"tir demiştir (*Mecma'* IV, 299).

4288 Güvenilir bir râvi olan Husayn b. Kabîsa dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 301).

4289 Hakkında ihtilâf olan Kays b. er-Rebî' dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir (Mecma' IV, 305).

4290 Bu hadisi Tirmizî (no. 1159), Mahmûd b. Gaylân ani'n-Nadr b. Şümeyl an Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Senedi hakkında hasen garîb hükmü verdi.

4291 Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* IX, 7).

4292 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1852), İbn e. Şeybe an Affân an Hammâd b. Seleme an Alî b. Zeyd b. Ced'ân an Saîd b. el-Müseyyeb an Âişe senedi ile tahrîc etti. Alî b. Zeyd, zayıf bir râvidir.

4293 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1853), Ezher b. Mervân an Hammâd b. Zeyd an Eyyûb ani'l-Kâsım eş-Şeybânî an Abdillah b. e. Evfâ senedi ile tahrîc etti. Sindî'ye göre zâhiren isnâdı sahîh görünmektedir.

4294 Bu hadisi Tirmizî (no. 1161) ve İbn Mâce (no. 1854), Muh. b. Fudayl an Abdillah b. Abdirrahman Ebî Nasr an Müsâvir el-Himyerî an ümmihî an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, senedi hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4295 Bu hadisi Ahmed (II, 439), Buhârî (bed'ul-Halk 7, IV, 84; nikâh 85, VI, 150), Müslim (no. 121-2), Ebû Dâvud (no. 2141), İbn Hibbân (no. 4160) ve Beyhakî (VII, 292), el-A'meş an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4296 Aynı kaynaklar.

4297 Bu hadisi Tirmizî (no. 1160), Hennâd an Mülâzim b. Amr an Abdillah b. Bedr an Kays b. Talk an ebîhî senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında ise "hasen garîb" hükmü verdi.

4298 Bu hadisi Tirmizî (no. 1174) ve İbn Mâce (no. 2014), İsmaîl b. Ayyâş an Bahîr b. Sa'd an Hâlid b. Ma'dân an Kesîr b. Murre an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîb'tir.

4299 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4999), Yahyâ b. Maîn an Haccâc b. Muh. an Yûnus b. e. İshâk an Ebî İshâk ani'l-Ayzâr b. Hureys ani'n-Nu'mân senedi ile tahrîc etti.

4300 Bu hadisi Nesâî (nikâh 14, VI, 68), Kuteybe an Leys an İbn Aclân an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4301 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1857), Hişâm b. Ammâr an Sadaka b. Hâlid an Osmân b. ebî'l-Âtike an Alî b. Yezîd ani'l-Kâsım an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında Zevâid'de şu açıklama yapılmıştır: "İsnadındaki Alî b. Yezîd hakkında Buhârî "hadisleri münkerdir" demiştir. Osmân hakkında da ihtilâf vardır. Bunun Nesâî'nin tahrîc ettiği (bir evvelki hadis) Ebû Hureyre rivayeti ile İbn Ömer hadislerinden şâhitleri vardır. Heysemî'ye göre sözkonusu Taberânî'nin Ebû Hureyre rivayetinde zayıf bir ravi olan Câbir el-Cu'fî yer almıştır. (*Mecma'* IV, 272).

4302 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2147) ve İbn Mâce (no. 1986), Ebû Avâne an Dâvud b. Abdillah el-Evdî an Abdirrahman el-Meslemî ani'l-Eş'as b. Kays an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4303 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2459), Osmân b. e. Şeybe an Cerîr ani'l-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4304 Bu hadisi Buhârî (nikâh 107/5, VI, 156; fardu'l-Humus 19/9, IV, 61) ve Müslim (selâm no. 34, s. 1716-7), Hişâm b. Urve an ebîhî an Esmâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye (nikâh) aittir.

4305 Bu rivayeti Müslim (selâm no. 35), Muh. b. Ubeyd el-Guberî an Hammâd b. Zeyd an Eyyûb an İbn ebî Müleyke an Esmâ senedi ile tahrîc etti.

4306 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2988, 5063), Saîd el-Cerîrî an Ebî'l-Verd an İbn A'bud an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Üçüncü lafız Ebû Dâvud'a (no. 5062), dördüncü lafız da yine Ebû Dâvud'a (no. 5064) aittir. Bu hadisi Tayâlisî (no. 93), Ahmed (I, 95, 136), Buhârî (fardu'l-Humus 6, IV, 48; fadâilu'l-Ashâb 9/5, IV, 208; at'ime 6, VI, 192; da'vât 11, VII, 148), Müslim (zikr ve'd-duâ 80, s. 2091) Ebû Dâvud (no. 5062), İbn Hibbân (no. 5499, 6882) ve Beyhakî (VII, 293), el-Hakem an İbn e. Leylâ an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4307 Aynı kaynaklar.

4308 Bulunamadı.

4309 Bulunamadı.

4310 Buhârî; Müslim; Ebû Dâvud.

4311 Bu hadisi Ahmed (I, 191), Yahyâ b. İshâk an İbn Lehî'a an Ubeydillah b. e. Ca'fer an İbn Kâriz an Abdirrahman b. Avf senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a'nın rivayetleri umûmiyetle hasendir. Burada olduğu gibi diğer râvileri güvenilir olmak şartıyla.

4312 Bu hadisi Bezzâr (no. 1465), Ca'fer b. Avn an Rabî'a b. Osmân an Muh. b. Yahyâ b. Hayyân an Nehâr el-Abdî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc etti. Güvenilir bir râvi de olan Nehâr dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir.

4313 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 313).

4314 Râvilerinden Yahyâ b. Ya'lâ zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 314).

4315 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2013), Muh. b. Beşşâr an Mü'emmel an Süfyân ani'l-A'meş an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir, ancak isnâdındaki kopukluk vardır. Sâlim, Buhârî'ye göre Ebû Umâme'yi işitmemiştir.

4316 Bu hadisi Buhârî (enbiyâ 1, IV, 103; nikâh 80, VI, 145), Müslim (radâ 60, s. 1091) ve Beyhakî (VII, 295), Meyseretu'l-Eşcaî an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca bu hadisi Tirmizî (no. 1188), Abdullah b. e. Ziyâd an Ya'kûb b. İbr . b. Sa'd an İbn ahî Şihâb an ammihî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında sıhhat hükmü verdi.

4317 Bu rivayeti Müslim (radâ no. 59, s. 1091), Süfyân b. Uyeyne an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4318 Bu hadisi Dârimî (II, 147-8), Muh. b. Abdillah er-Rakkâşî an Abdilvâris ani'l-Cüreyrî an Ebî'l-Alâ an Nuaym b. Ka'neb an Ebî Zerr senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

4319 Bu hadisi Tirmizî (no. 1163), el-Hasan b. Ali el-Hallâl ani'l-Hüseyn b. Alî el-Cu'fî an Zâide an Şebîb b. Garkade an Sül. b. Amr. b. el-Ahves an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4320 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2142) ve İbn Mâce (no. 1850), Ebû Kaza'a an Hakîm b. Muâviye an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4321 Bu hadisi Buhârî (nikâh 94, VI, 153; tefsîr sûreti'ş-Şems, VI, 83-4; edeb 43/VII, 83; enbiyâ 17/1, IV, 120), Müslim (sıfatu'l-cennet ve'n-nâr no. 49, s. 2191) ve Tirmizî (no. 3943), Hişâm b. Urve an ebîhî an Abdillah b. Zem'a asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4322 Heysemî'ye göre râvilerinden Muh. b. Havvât b. Şu'be adlı râvi tanınmamaktadır, diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* III, 333).

4323 Bu hadis, *Müsned-i Ahmed*'de yer almıştır. Oğlu Abdullah'ın ziyâde kıldığı hadislerdendir (I, 151-2). Ayrıca Ebû Ya'lâ (no. 294, 351) ve Bezzâr (no. 1626-7), Nuaym b. Hakîm an Ebî Meryem an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4324 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2146), Süfyân b. Uyeyne ani'z-Zührî an Abdillah b. Abdillah an İyâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4325 Bu hadisi Buhârî (nikâh 82, VI, 146-7) ve Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 92, s. 1896-1902), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'indir.

4326 Râvilerinden bazıları Sahîh ricâlinden olmakla birlikte bazıları da hakkında söz sarfedilmiş güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 318).

4327 Râvileri Sahîh ricâlinden (*Mecma'* IV, 320).

4328 Taberânî'nin isnâdında yer alan Alî b. ebî Sâre zayıf bir râvidir. Ahmed'in ricâli ise güvenilir kimselerden olmakla birlikte kimisi hakkında kelâm sarfedilmiştir.

4329 Râvilerinden Muh. b. Amr b. Alkame dışındakiler Sahîh ricâlindendir. Onun hadisleri ise hasen olarak kabul edilir (*Mecma'* IV, 316).

4330 Heysemî diyor ki: "İsnâdında tanımadığım bir râvi mevcuttur" (*Mecma'* IV, 316).

4331 Bu hadisi Buhârî (eşribe 10/2, VI, 245), Müslim (talâk no. 21, s. 1101-2), Tirmizî (no. 1831), Ebû Dâvud (no. 3715) ve İbn Mâce (no. 3323), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir. Diğer lafızlar oldukça kısadır.

4332 Bu hadisi Buhârî (nikâh 80/2, VI, 145-6), Ebû Nuaym an Süfyân an Abdillah b. Dînâr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4333 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4679), Ahmed b. Amr b. es-Serh an İbn Vehb an Bekr b. Mudar an İbni'l-Hâd an Abdillah b. Dînâr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4334 Bu hadisi Buhârî (nikâh 17/4, VI, 124), Müslim (zikr ved-duâ no. 97-8, s. 2097-8), Tirmizî

(no. 2780) ve İbn Mâce (no. 3998), Süleymân et-Teymî an Ebî Osmân en-Nehdî an Usâme (ve Saîd b. Zeyd) asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4335 Bu hadisi Buhârî (nikâh 108, VI, 158) ve Müslim (fadâilu's-sahabe no. 80, s. 1890), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4336 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1979), Hişâm b. Ammâr an Süfyân b. Uyeyne an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti. *Zevâid*'de Buhârî'nin şartınca sahîh olduğu söylenmiştir.

4337 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1980), Ebû Bedr Abbâd b. el-Velîd an Habbân b. Hilâl an Mübârek b. Fadâle an Ali b. Zeyd an Ümmi Muhammed an Âişe senedi ile tahrîc etti. Ali b. Zeyd sebebiyle isnâdı zayıftır.

4338 Bu hadisi Buhârî (nikâh 107/4, VI, 156), Müslim (tevbe no. 36, s. 2114) ve Tirmizî (no. 1168), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4339 Bu hadisi Buhârî (nikâh 107/2, VI, 156; tefsîr A'râf 1, V, 196; tefsîr En'âm 7, V, 194; tevhîd 15/1, VIII, 171), Müslim (tevbe no. 32-34, s. 2113-4) ve Tirmizî (no. 3520), Ebû Vâil an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4340 Bu hadisi Mâlik (akdiye 17, s. 737), Müslim (liân no. 14-6, s. 1135) ve Ebû Dâvud (no. 4532-3), Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4341 Bu hadisi Buhârî (nikâh 107, VI, 156; hudûd 40, VIII, 31) ve Müslim (liân no. 17, s. 1136), Abdülmelik b. Umeyr an Verrâd Kâtibi'l-Muğîre ani'l-Muğîre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4342 Bu hadisi Müslim (münâfikîn no. 70, s. 2168) ve Nesâî (işretu'n-nisâ 4, VII, 72), İbn Vehb an Ebî Sahr an İbn Kusayt an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4343 Bu hadisi Buhârî (nikâh 97, VI, 154) ve Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 88, s. 1894-5), Ebû Nuaym an Abdilvâhid b. Eymen an İbn e. Müleyke ani'l-Kâsım an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4344 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3568) ve Nesâî (işretu'n-nisâ 4, VII, 71), es-Sevrî an Füleyt el-Âmirî an Cesre binti Decâce an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4345 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4602), İbn Mâce (no. 1973) ve Taberânî (*el-Mu'cemu'l-Kebîr* XXIV, 70-71; *M. el-Evsat* I, 145a), Hammâd b. Seleme an Sâbit el-Bünânî an Sümeyye an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Sümeyye'nin hâli bilinmemektedir.

4346 Aynı kaynaklar.

4347 Bu hadisi Buhârî (nikâh 111/1, VI, 158-9), Müslim (selâm no. 20, s. 1711) ve Tirmizî (no. 1171), Leys b. Sa'd an Yezîd b. e. Habîb an Ebî'l-Hayr an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4348 Buhârî (nikâh 111/2, VI, 159; cezâu's-sayd 26, II, 219) ve Müslim (hacc no. 424, s. 978), Amr b. Dînâr an Ebî Ma'bed an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4349 Bu hadisi Müslim (selâm no. 22, s. 1711), İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Bekr b. Sevâde an Abdirrahman b. Cübeyr an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4350 Bu hadisi Tirmizî (no. 2779), Süveyd an Abdillah an Şu'be ani'l-Hakem an Zekvân an mevlâ Amr b. el-Âs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4351 Bu hadisi Müslim (fadâil no. 76, s. 1812-3), Ebû Bekr b. e. Şeybe an Yezîd b. Hârûn an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes; Ebû Dâvud (no. 4818), Mervân an Humeyd an Enes senedleriyle tahrîc ettiler.

4352 Bu hadisi Müslim (âdâb no. 45, s. 1699-700), Ebû Dâvud (no. 2148) ve Tirmizî (no. 2776), Amr b. Saîd an Ebî Zür'a an Cerîr b. Abdillah asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4353 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2149) ve Tirmizî (no. 2777), Şerîk an Ebî Rabîa el-İyâdî an İbn Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4354 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4106), Muh. b. Îsâ an Ebî Cümey Sâlim b. Dînâr an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti.

4355 Bu hadisi Mâlik (vasiyyet no. 5, s. 767), Buhârî (nikâh 113, VI, 159; libâs 62/2, VII, 55), Müslim (selâm 32, s. 1715) ve Ebû Dâvud (no. 4929), Hişâm b. Urve an ebîhî an Zeyneb binti Ümmi Seleme an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4356 Ebû Dâvud.

4357 Bu hadisi Buhârî (hudûd 33, VIII, 28; libâs 62/1, VII, 55), Ebû Dâvud (no. 4930) ve Tirmizî (no. 2785-6), Yahyâ b. e. Kesîr an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4358 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4112) ve Tirmizî (no. 2778), Yûnus ani'z-Zührî an Nebhân mevlâ Ümmi Seleme an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4359 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5272), Abdullah b. Mesleme an Abdilazîz b. Muh. an Ebî'l-Yemân an Şeddâd b. e. Amr b. Hammâs an ebîhî an Hamza b. e. Useyd el-Ensârî an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4360 Rezîn.

4361 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5273), Muh. b. Yahyâ b. Fâris an Ebî Kuteybe Selm b. Kuteybe an

Dâvud b. e. Sâlih el-Müzenî an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4362 Râvilerinden Züfer b. Süleymân tevsîk edilmiştir, ancak ondaki bir miktar zaaf zararsızdır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 326).

4363 Râvilerinden Musâtir'i taz'îf eden kimse mevcût değildir (*Mecma'* IV, 327).

4364 Bu hadisi İbn Mâce (no. 1847), Muh. b. Yahyâ an Saîd b. Süleymân an Muh. b. Müslim an İbr. b. Meysere an Tâvus an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Zevâid'de isnâdının sahîh, ricâlinin ise güvenilir kimseler olduğu söylenmiştir.

4365 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2197), Hammâd b. Zeyd an Eyyûb an İkrime an İbn Abbâs mualak senedi ile tahrîc etti.

4366 Aynı kaynak.

4367 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2197), Humeyd b. Mes'ade an İsmaîl an Eyyûb an Abdillah b. Kesîr an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti

4368 *Muvatta'*, talâk no. 2, s. 552.

4369 Bu hadisi Nesâî (talâk 6, VI, 142), Sül. b. Dâvud an İbn Vehb an Mahrame an ebîhî an Mahmûd senedi ile tahrîc etti.

4370 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2206-8) ve Tirmizî (no. 1177), muhtelif tarîklerle Rükâne'den tahrîc ettiler. Tirmizî, Buhârî'den isnâdının muzdarib olduğunu nakletmiştir.

4371 *Muvatta'*, talâk no. 5, s. 551.

4372 *Muvatta'*, talâk no. 7, s. 552.

4373 *Muvatta'*, talâk no. 6, s. 552.

4374 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Tahrîm 1, VI, 68; talâk 8, VI, 166), Müslim (talâk 18-19, s. 1100) ve Nesâî (talâk 16, VI, 151), Yahyâ b. e. Kesîr an Ya'lâ b. Hakîm an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc ettiler.

4375 Aynı kaynaklar.

4376 Bu hadisi Nesâî (talâk 15, VI, 151), Abdullah b. Abdissamed an Mahled an Süfyân an Sâlim an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4377 *Muvatta'*, talâk no. 10, s. 553.

4378 *Muvatta'*, talâk no. 11, s. 553.

4379 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2204), Tirmizî (no. 1178), Nesâî (talâk 11/1, VI, 147), el-Hâkim (II, 205) ve Beyhakî (VII, 349), Hammâd b. Zeyd'den tahrîc ettiler. Tirmizî "garîb", Nesâî "münker" hükmü vermiştir. Mahfûz olan Ebû Hureyre'nin sözü olarak gelen mevkûf rivayetidir.

4380 Bu hadisi Buhârî (talâk 5, VI, 165-6), Müslim (talâk no. 24-28, s. 1105-4), Ebû Dâvud (no. 2203), Tirmizî (no. 1179), Nesâî (nikâh 2/2-3, VI, 56) ve İbn Mâce (no. 2052), Mesrûk an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4381 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 337).

4382 Bu hadis-i mevkûfu Saîd b. Mansûr (*Sünen* no. 1693) ve Taberânî (no. 9632-3), İbn e. Necîh an Mücâhid an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Râvileri güvenilir kimselerdir; ancak Mücâhid'le İbn Mes'ud arasında kopukluk vardır.

4383 Bu hadisi Müslim (talâk no. 17, s. 1099), Ebû Dâvud (no. 2199-2200) ve Nesâî (talâk 8, VI, 145), an Tâvus an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4384 İmâm Mâlik, *Muvatta'*.

4385 Rezîn.

4386 *Muvatta'*, talâk 73, s. 584.

4387 Mâlik (talâk no. 73, s. 585), bunu belâğan zikretti.

4388 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 290), Tirmizî (no. 1181) ve İbn Mâce (no. 2047), Amr b. Şuayb'dan tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4389 Buhârî, bunu (talâk 9, VI, 168), isnâdsız olarak zikretmiştir. Sözkonusu kimseler şunlardır: Alî, Saîd b. el-Müseyyeb, Urve, Ebû Bekr b. Abdirrahman, Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe, Ebân b. Osmân, Alî b. Hüseyn, Şüreyh, Saîd b. Cübeyr, el-Kâsım, Sâlim, Tâvus, el-Hasan, İkrime, Atâ, Âmir b. Sa'd, Câbir b. Zeyd, Nâfi' b. Cübeyr, Muh. b. Ka'b, Sül. b. Yesâr, Mücâhid, el-Kâsım b. Abdirrahman, Amr b. Herim ve Şa'bî.

4390 Bu hadisi Mâlik (talâk no. 53, s. 576), Abdürrezzâk (no. 10952), Şâfiî (*Ümm* V, 162, 191), Ahmed (II, 63), Dârimî (II, 160), Buhârî (talâk 1, VI, 163; 44/3, VI, 184), Müslim (talâk 1-3, s. 1093), Ebû Dâvud (no. 2179-80), Nesâî (talâk 1/1, VI, 137-8; 3/1, VI, 140) ve Beyhakî (VII, 323; VII, 414), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Buhârî (talâk 2, VI, 163) ve Müslim (talâk 7-8, 11-12, s. 1095-7), Enes b. Sîrîn an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Tayâlisî (no. 1942), Ahmed (II, 51, 74, 43, 79), Buhârî (talâk 45, VI, 185), Müslim (talâk no. 9-10, s. 1096), Ebû Dâvud (no. 2183-4), Tirmizî (no. 1175), Nesâî (talâk 5/1-2, VI, 141-2), İbn Mâce (no. 2022), Dârekutnî (III, 53; VI, 5) ve Beyhakî (VII, 325), Muh. b. Sîrîn an Yûnus b. Cübeyr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Buhârî (tefsir Talâk 1, V, 67; ahkâm 13, VIII, 109), Müslim (talâk no. 4-5, s. 1095), Ebû Dâvud (no. 2181-2), Tirmizî (no. 1176) ve Nesâî (talâk 1/3, VI, 138; 3/2, VI, 141), Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile; Müslim (talâk 14, s. 1098), Ebû Dâvud (no. 2185) ve Nesâî (talâk 1/4, VI, 139), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafızlar Müslim'e aittir.

4391 Aynı kaynaklar.

4392 a.k.

4393 a.k.

4394 a.k.

4395 a.k.

4396 Mâlik (talâk no. 1191), Muh. b. Abdilalâ an Mervan b. Muâviye el-Fezârî an Atâ b. Aclân an İkrime b. Hâlid an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve Atâ sebebiyle isnâdının zayıf olduğunu söyledi.

4397 Tirmizî.

4398 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2193) ve İbn Mâce (no. 2046), Muh. b. İshâk an Sevr b. Yezîd an (Muh. b.) Ubeyd b. e. Sâlih an Safiyye binti Şeybe an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4399 Buhârî, bu iki rivayeti (talâk 11, VI, 168), isnâdsız olarak irâd etmiştir.

4400 Aynı kaynaklar.

4401 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2189), Tirmizî (no. 1182) ve İbn Mâce (no. 2080), Muzâhir ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında garîb; Ebû Dâvud ise mechûl hükmü vermiştir.

4402 Mâlik (talâk no. 50, s. 574), bunu an Nâfi' an İbn Ömer sahîh senedi ile tahrîc etti.

4403 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2187-8) ve Nesâî (talâk 19/1-2, VI, 154-5), Yahyâ b. e. Kesîr an Ömer b. Mu'attib an Ebî'l-Hasan mevlâ benî Nevfel an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4404 *Muvatta'*, talâk 51, s. 575.

4405 Rezîn.

4406 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2237), Nesâî (talâk 28, VI, 161) ve İbn Mâce (no. 2532), Ubeydullah b. Abdirrahman b. Mevheb ani'l-Kâsım an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İbn Mevheb hakkında ihtilâf vardır.

4407 Rezîn.

4408 Bu hadisi Buhârî (itk 10, III, 120-1; ferâid 19, VIII, 9; 22/2, VIII, 10), Ebû Dâvud (no. 2235), Tirmizî (no. 1155) ve Nesâî (talâk 30/1-2, VI, 163), İbrâhîm en-Neha'î ani'l-Esved an Âişe asl-ı senediyle; Mâlik (talâk no. 25, s. 562), Buhârî (nikâh 18, VI, 124; 14, VI, 171, lafız buraya aittir; at'ime 31, VI, 208), Müslim (itk 14, s. 1144; no. 10, 1143) ve Nesâî (talâk 29/1, VI, 162), Rabî'a b. e. Abdirrahman ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe asl-ı senedi ile; Müslim (itk no. 5, s. 1141), Nâfi' an İbn Ömer an Âişe tarîkiyle; Müslim (itk 8-9, s. 1142-3), Ebû Dâvud (no. 2233, 2236), Tirmizî (no. 1154) ve Nesâî (talâk 31/1, VI, 164), Hişâm b. Urve an ebîhî asl-ı senedi ile; Müslim (itk no. 10-12, s. 1143-4), Ebû Dâvud (no. 2234) ve Nesâî (talâk 29/2, VI, 162; 31/3-4, VI, 165), Abdurrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe senedi ile; Müslim (itk no. 13, s. 1144) ve Nesâî (talâk 31/2, VI, 155), Ubeydullah b. Ömer an Yezîd b. Rûmân an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4409 Buhârî'nin sözkonusu rivayeti (talâk 15/1, VI, 171), Ebû'l-Velîd an Şu'be ve Hemmâm an Katâde an İkrime an İbn Abbâs senedi ile gelmiştir.

4410 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (talâk 15/2-3, 16, VI, 171-2), Ebû Dâvud (no. 2231-2), Tirmizî (no. 1156) ve Nesâî (kudât 27, VIII, 245), an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4411 Bu hadisi Nesâî (talâk 2/1, VI, 140), Muh. b. Yahyâ b. Eyyûb an Hafs b. Giyâs ani'l-A'meş an Ebî İshâk an Ebî'l-Ahvas an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

4412 Bu mevkûfu Mâlik (talâk no. 77, s. 586), Saîd b. el-Müseyyeb ve Humeyd b. Abdirrahman b. Avf ve Ubeydullah b. Utbe ve Süleymân b. Yesâr hepsi de an Ebî Hureyre an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4413 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2178), Kesîr b. Ubeyd an Muh. b. Hâlid an Muarref b. Vâsıl an Muhârib b. Dinâr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Ayrıca yine Ebû Dâvud (no. 2177) bunu Ahmed b. Yûnus an Muarref an Muhârib tarîkiyle mürsel olarak da irâd etmiştir. Bu rivayetlerden mürsel olanını Ebû Hâtim, Dârekutnî ve Beyhâkî sahîh olarak tercih ettiler.

4414 Bu hadisi Bezzâr (no. 1497-8), iki ayrı senedle Ebû Temîme ve Abdullah b. Îsâ ammen haddesehu an Ebî Mûsa asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4415 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2226), Tirmizî (no. 1187) ve İbn Mâce (no. 2055), Eyyûb an Ebî Kilâbe an Ebî Esmâ an Sevbân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

4416 Bu hadisi Tirmizî (no. 1192), Kuteybe an Ya'lâ b. Şebîb an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile, sonra Ebû Kureyb an Abdillah b. İdrîs an Hişâm an ebîhî senedi olarak Âişe'ye zikretmeksizin Urve'nin mürseli olarak tahrîc etti. İkinci tarîkin, ilkine göre daha sahîh olduğunu söyledi. Mürsel tarîk Muvatta'da (talâk no. 80, s. 588) da yer almıştır.

4417 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2186) ve İbn Mâce (no. 2025), Ca'fer b. Süleymân an Yezîd er-Reşk an Mutarrif b. Abdillah an İmrân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İbn Hacer, *Bulûğu'l-merâm*'da isnâdının sahîh olduğunu söyledi (*Neyl* VI, 268).

4418 Ebû Dâvud.

4419 Bu hadisi Mâlik (kader no. 7, s. 900), Buhârî (kader 4, VII, 211) ve Ebû Dâvud (no. 2176), Mâlik an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1190) ve Nesâî (buyû' 19, 211-2, VII, 258-9), ez-Zührî an Sa-

îd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (nikâh 38-9, s. 1029-30), İbn Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (nikâh 53, VI, 138), Sa'd b. İbrâhîm an Ebî Seleme an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc ettiler.

4420 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2194), Tirmizî (no. 1184) ve İbn Mâce (no. 2039), Abdurrahman b. Habîb b. Erdek an Atâ b. e. Rebâh an İbn Mâhek an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4421 Rezîn.

4422 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2283), Nesâî (talâk 76, VII, 213) ve İbn Mâce (no. 2016), Yahyâ b. Zekeriyyâ b. e. Zâide an Sâlih b. Sâlih an Seleme b. Kuheyl an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4423 Heysemî, râvilerinden Amr el-Hadremî'yi tanımadığını, diğeri râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 334).

4424 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 337).

4425 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2038), Muh. b. Yahyâ an Amr b. e. Seleme Ebî Hafs an Züheyr an İbn Cüreyc an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti. Sindî'ye göre isnâdı sahîh, râvileri de Sahîh ricâlidir.

4426 Bu hadisin lafzı, Tirmizî'ye aittir. Bunu Ebû Dâvud (no. 2226) ve Tirmizî (no. 1187), Eyyûb an Ebî Kilâbe an Ebî Esmâ an Sevbân asl-ı senedi ile; ayrıca Tirmizî (no. 1186), Ebû Kureyb an Muzâhim b. Zevvâd b. Uleyye an ebîhî an Leys an Ebî'l-Hattâb an Ebî Zür'a an Ebî İdrîs an Sevbân senedi ile (lafız bu isnâda aittir) tahrîc ettiler. Ancak bu ikinci isnâdın güçsüz olduğunu söyledi.

4427 Aynı kaynaklar.

4428 Lafız Buhârî'ye aittir. Bunu Buhârî (talâk 12/1-3, VI, 170) ve Nesâî (talâk 34/3, VI, 169), İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4429 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2228), Muh. b. Ma'mer an Ebî Âmir Abdülmelik b. Amr an Ebî Amr es-Sedûsî an Abdillah b. e. Bekr. b. Muh. b. Amr b. Hazm an Amre an Âişe senedi ile tahrîc etti.

4430 Bu hadisi Buhârî (nikâh 92/1, VI, 152), Müslim (siyâm no. 25, s. 764) ve İbn Mâce (no. 2061), İkrime b. Abdirrahman b. el-Hâris b. Hişâm an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4431 Bu mevkûf hadisi Mâilk (talâk no. 18, s. 556) ve Buhârî (talâk 21/3, VI, 174), Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4432 Bu rivayeti Buhârî (talâk 21/2, VI, 174), Kuteybe an Leys an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4433 *Muvatta'*, talâk no. 19, s. 558.

4434 Bu hadisi Tirmizî (no. 1201), el-Hasan b. Kaza'a an Mesleme b. Alkame an Dâvud b. Alî ani'ş-Şa'bî an Mesrûk an Âişe senedi ile tahrîc etti. Şa'bî'den mürsel olarak gelen rivayetini daha sahîh addetmiştir.

4435 Katâde, tâbiûnun küçüklerindendir. Bu üç sahâbeyi de idrâk etmemiştir (*Mecma'* V, 11).

4436 Lafız Nesâî'ye aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2223, 2225), Tirmizî (no. 1199), Nesâî (talâk 33/1-3, VI, 167-8), İbn Mâce (no. 2065), İbnu'l-Cârûd (no. 342), Taberânî (M. el-Kebîr no. 11599-600), el-Hâkim (II, 204) ve Beyhakî (VII, 386), el-Hakem b. Ebân an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Müzâhere yahut zıhâr, kişinin karısının tümünü ya da bir azâsını annesi ya da diğer mahremlerinin tümüne ya da bir azasına benzetmesidir.

4437 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2210-1), Hâlid el-Hazzâ an Ebî Temîme (an raculin min kavmihî) asl-ı senedi ile tahrîc etti. Ancak Ebû Dâvud'un ifadesiyle bu: Hâlid an Ebî Osmân an Ebî Temîme ve Hâlid an raculin an Ebî Temîme tarîkleriyle de rivayet olunmuştur. Görünen odur ki, bu hadis mürseldir.

4438 Mâlik (talâk no. 20, s. 559), bu fetvayı an Saîd b. Amr b. ani'l-Kâsım senedi ile tahrîc etti.

4439 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2213) ve Tirmizî (no. 1200) iki ayrı senedle Seleme b. Salır'dan tahrîc ettiler. Tirmizî, kendi isnâdı hakkında hasen hükmü verdi. Ancak İbnu'l-Cârûd, İbn Huzeyme ve el-Hâkim, Sahîhlerinde irâd ettiler.

4440 Evs, Ubâde b. es-Sâmit'in kardeşidir. Ebû Dâvud (no. 2214), el-Hasan b. Alî an Yahyâ b. Âdem an İbn İdrîs an Muh. b. İshâk an Ma'mer b. Abdillah b. Hanzale an Yûsuf b. Abdillah b. Selâm an Huveyle senedi ile tahrîc etti.

4441 Bu rivayeti Buhârî (tefsîr Nûr 3, VI, 4; talâk 28, VI, 178; şehâdât 21), Ebû Dâvud (no. 2254-5) ve Tirmizî (no. 3178), Hişâm b. Hassân an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4442 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2256), el-Hasan b. Alî an Yezîd b. Hârûn an Abbâd b. Mansûr an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Lian, karı ve koca tarafından yemin ve la'netle te'kidli olarak yapılan dörder şehâdettir. Koca karısının zinâ yaptığı, karı da yapmadığı hususunda yemin ve gazab ifade eden ibârelerle şehâdette bulunur.

4443 Bu hadisi Müslim (lian no. 11, s. 1134) ve Nesâî (talâk 37-38, VI, 171-2), Hişâm b. Hassân an Muh. b. Sîrîn an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4444 İlk iki lafız Buhârî'nin, üçüncüsü ise Buhârî'ye (talâk 30) aittir. Bu hadisi Mâlik (talâk 34, s.

566-7), Buhârî (tefsîr S. Nûr 24/1, VI, 3-4; talâk 4/1, VI, 164-5; talâk 29-30, VI, 178-80), Müslim (liân 1-3, s. 1129-30), Ebû Dâvud (no. 2245-2251), İbn Mâce (no. 2066) ve Nesâî (talâk 35, VI, 170-1), ez-Zührî an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4445 Aynı kaynaklar.

4446 Aynı kaynaklar.

4447 Bu rivayeti Buhârî (talâk 31, VI, 180), Müslim (liân no. 12, s. 1134) ve Nesâî (talâk 39, VI, 173-4), Yahyâ b. Saîd an Abdirrahman b. el-Kâsım ani'l-Kâsım an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4448 rivayeti Nesâî (talâk 40, VI, 175), Alî b. Meymûn an Süfyân an Âsım b. Küleyb an ebîhî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4449 Heysemî'ye râvilerinden Mûsâ b. İshâk'ı tanımadığını diğer râvilerin ise Sahîh ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 12).

4450 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 13).

4451 Râvileri Sahîh ricâlinden ise de isnâdında kopukluk vardır (*Mecma'* V, 13).

4452 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 20, s. 739), Ahmed (VI, 129-226), Buhârî (buyû' 3, 100; itk 8; vasâyâ 4; mağâzî 53, V, 96; farâid 18, 28; husûmât 6; ahkâm 29), Müslim (radâ' 36, s. 1080), Ebû Dâvud (no. 2273), Nesâî (talâk 48-49, VI, 180-1) ve İbn Mâce (no. 2004), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4453 Bu hadisi Nesâî (talâk 48/4, VI, 180-1), İshâk b. İbrâhîm an Cerîr an Mansûr an Mücâhid an Yûsuf b. ez-Zübeyr an Abdillah b. ez-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

4454 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (akdiye no. 21, s. 740), an Yezîd b. Abdillah b. el-Hâd an Muh. b. İbr. b. el-Hâris et-Teymî an Süleymân b. Yesâr an Abdillah b. e. Ümeyye senedi ile tahrîc etti.

4455 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2275), Mûsâ b. İsmâil an Mehdî b. Meymûn an Muh. b. Abdillah b. e. Ya'kûb ani'l-Hasan b. Sa'd mevlâ'l-Hasan b. Alî an Rebâh senedi ile tahrîc etti.

4456 Bu hadisi Buhârî (talâk 26, VI, 178), Müslim (liân no. 18-19, s. 1137), Ebû Dâvud (no. 2260-1), Tirmizî (no. 2129), Nesâî (talâk 46/1-3, VI, 178-9) ve İbn Mâce (no. 2002), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (talâk no. 20, s. 1137) ve Ebû Dâvud (no. 2262), ez-Zührî an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4457 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2274), Züheyr b. Harb an Yezîd b. Hârun an Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti.

4458 İlk iki lafız Müslim'e, üçüncüsü ise Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ahmed (VI, 38, 226), Buhârî (fadâilu'l-Ashâb 17/2, IV, 213; menâkıb 23, IV, 166; farâid 31), Müslim (radâ' 38-40, s. 1081-2), Ebû Dâvud (no. 2267-8), Tirmizî (no. 2130), Nesâî (talâk 51, VI, 184) ve İbn Mâce (no. 2349), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Usâme ile babasının bu renk farklılıkları bazı dedikodulara sebep oluyordu. Usâme'nin annesi de siyâhî idi. Bu dedikodular Allah Resûlü (sav)'i üzmekte idi. Mücezziz, fizyolojik benzerlikleri tesbitte uzman birisi idi. Onun Usâme ile Zeyd'in ayakları arasındaki benzerliğe işaret etmesi Resûlullah (sav)'i sevindirdi.

4459 Aynı kaynaklar

4460 Aynı kaynaklar.

4461 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (akdiye no. 22, s. 740-1), an Yahyâ b. Saîd an Süleymân b. Yesâr an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4462 Bu hadisi (mağâzî 56/4, V, 102-3), Müslim (îmân no. 114, s. 80) ve Ebû Dâvud (no. 5113), Şu'be an Âsım an Ebî Osmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4463 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 5, IV, 156) ve Müslim (îmân 112, s. 79-80), Abdülvâris ani'l-Hüseyn el-Muallim an Abdillah b. Büreyde an Yahyâ b. Ya'mer an Ebî'l-Esved an Ebî Zerr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4464 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2263), Nesâî (talâk 47, VI, 179-80) ve İbn Mâce (no. 2743), İbnü'l-Hâd an Abdillah b. Yûnus an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4465 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2265-6), Muh. b. Râşid an Süleymân b. Mûsâ an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4466 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2264), Ya'kûb b. İbr. an Mu'temir an Selm b. ebî'z-Zinâd an ba'di ashâbihî an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc ettiler.

4467 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2269-2271) ve Nesâî (talâk 50/1-3, VI, 182-3), eş-Şa'bî an Abdillah b. (ebî')l-Halîl an Zeyd b. Erkam asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4468 Ebû Dâvud (5115), bu hadisi Sül. b. Abdirrahman ed-Dimaşkî an Ömer b. Abdilvâhid an Abdirrahman b. Yezîd b. Câbir an Saîd b. e. Saîd an Enes senedi ile tahrîc etti.

4469 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2244) ve Nesâî (talâk 52, VI, 185), Abdülhamîd b. Ca'fer (yahut b. Seleme) an ebîhî an ceddihi Râfi' b. Sinân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdında ihtilâf vardır.

4470 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (akdiye 19, s. 738), ani'z-Zührî an Süneyn Ebî Cemîle senedi ile ve Buhârî (sehâdât 16, III, 158), isnâdsız olarak tahrîc ettiler.

4471 Rezîn.

4472 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2281), Süleymân b. Abdilhamîd el-Behrânî an Yahyâ b. Sâlih an İsmâil b. Ayyâş an Amr b. Muhâcir an ebîhî an Esmâ binti Yezîd senedi ile tahrîc etti. **İddet**: Boşanma veya ölümden sonra geri kalan evlilikle ilgili izlerin ortadan kalkması için şer'an belirlenen muayyen müddettir. **İstibrâ**: Kadının rahminde bir hamilelik olup olmadığı anlaşılana kadar cinsel ilişkide bulunulmamasıdır. **İhdâd**: Kocası ölen kadının, bu ölüme üzülmesi ve bu üzüntüsünü hüzün elbisesi giyerek izhâr etmesi, matem tutmasıdır.

4473 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2195, 2282) ve Nesâî (talâk 54, VI, 187; talâk 74, VI, 212), Alî b. el-Hüseyn b. Vâkıd an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4474 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (talâk no. 54-55, s. 576-7), ani'z-Zührî an Urve senedi ile tahrîc etti.

4475 Bu mevkûfu Mâlik (talâk 70, s. 582), an Yahyâ b. Saîd ve an Yezîd b. Abdillah b. Kusayt el-Leysî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4476 Bu hadisi Tirmîzî (no. 1185) ve Nesâî (talâk 53, V, 186), ayrı ayrı tarîklerden olmak üzere er-Rebî'den tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir. **Hul'** boşanması ya da **muhâla'a**, kadının erkeğe bir karşılık ödeyerek elde ettiği boşanmadır.

4477 *Muvatta'*, talâk no. 33, s. 565.

4478 Bu hadis-i mevkûfu Ebû Dâvud (no. 2230), el-Ka'nebî an Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti

4479 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2229) ve Tirmizî (no. 1185m), Hişâm b. Yûsuf an Ma'mer an Amr b. Müslim an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen garîb" hükmü verdi.

4480 Bu hadisin lafızları ile tahrîc edenler: 4478. nolu lafız Buhârî'ye aittir. Bunu Buhârî (talâk 39/1, VI, 182; tefsîr Sûretü't-Talâk 2, VI, 67-8), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc etti. 4479. nolu rivayeti Müslim (talâk 57, s. 1122-3), Tirmizî (no. 1194) ve Nesâî (talâk 6, VI, 192-3), Yahyâ b. Saîd an Süleymân b. Yesâr an Ebî Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. 4480. nolu rivayeti Nesâî (talâk 56/4, VI, 191), Abdürabbih b. Saîd an Ebî Seleme tarîkiyle tahrîc etti. 4481. nolu rivayeti Nesâî (talâk 56/5, VI, 192) tahrîc etti. 4483. nolu rivayeti Nesâî (talâk 56/11, VI, 194) tahrîc etti. 4484. nolu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2306) ve Nesâî (talâk 56/12, VI, 194-5), Yûnus ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4481 Aynı kaynaklar.

4482 a.k.

4483 a.k.

4484 a.k.

4485 a.k.

4486 a.k.

4487 Bu rivayeti Nesâî (talâk 56/15, VI, 196-7), Muh. b. Abdila'lâ an Hâlid an İbn Avn an Muh. b. Sîrîn an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

4488 Bu rivayeti Nesâî (talâk 56/16, VI, 197), Muh. b. Ca'fer an İbn Şebremeti'l-Kûfî an İbrâhîm en-Neha'î an Alkame b. Kays an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

4489 Mâlik (talâk 84, s. 589-90), an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4490 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2308), Saîd an Matar an Recâ b. Hayve an Kabîsa b. Zûeyb an Amr b. el-Âs senedi ile tahrîc etti

4491 Bu mevkûfu Mâlik (talâk no. 92, s. 593), an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4492 Bu hadisi Müslim (radâ' 33-35, s. 1079-80), Ebû Dâvud (no. 2155), Tirmizî (no. 3020) ve Nesâî (nikâh 59, VI, 110), Katâde an Sâlih Ebi'l-Halîl an Ebî Alkame el-Hâşimî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4493 Aynı kaynaklar.

4494 Bu hadisi Müslim (nikâh no. 139, s. 1065) ve Ebû Dâvud (no. 2156), Şu'be an Yezîd b. Humeyr an Abdirrahman b. Cübeyr b. Nufeyr an ebîhî an Ebî'd-Derdâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4495 Aynı kaynaklar.

4496 a.k.

4497 a.k.

4498 a.k.

4499 a.k.

4500 a.k.

4501 a.k.

4502 a.k.

4503 Bu hadisin tüm lafızları Buhârî'ye aittir. Bunu Mâlik (talâk 63, s. 579) ve Buhârî (talâk 41/1, VI, 183) ve Ebû Dâvud (no. 2295), Mâlik an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım b. Muh. ve Süleymân b. Yesâr asl-ı senedi ile (4501-2 nolu rivayetler); Buhârî (talâk 41/3, VI, 184), İbn ebî'z-Zinâd an Hişâm an ebîhî (4503-4) muallak senediyle tahrîc ettiler.

4504 Aynı kaynaklar.

4505 a.k.

4506 a.k.

4507 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2296), Ah. b. Abdillah b. Yûnus an Züheyr an Ca'fer b. Burkân an Meymûn b. Mihrân an Saîd senedi ile tahrîc etti.

4508 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Müslim (talâk no. 55, s. 1121), Ebû Dâvud (no. 2297), Nesâî

(talâk 70, VI, 209) ve İbn Mâce (no. 2034), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4509 Bu hadisi Mâlik (talâk no. 87, s. 591), Ebû Dâvud (no. 2300), Tirmizî (no. 1204), Nesâî (talâk 60/1-3, VI, 199-200) ve İbn Mâce (no. 2031), Saîd b. İshâk b. Ka'b b. Ucre an ammatihî Zeyneb binti Ka'b Ucre ani'l-Furay'a asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Nesâî'ye aittir. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4510 Bu hadisi Buhârî (talâk 50/1, VI, 187; tefsîr Bakara 41, V, 160), Ebû Dâvud (no. 2301) ve Nesâî (talâk 60, VI, 200), İbn ebî Necîh an Mücâhid asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4511 Bu mevkûfu Mâlik (talâk 88, s. 591-2), an Humeyd b. Kays el-Mekkî an Amr b. Şuayb an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4512 Mâlik (talâk no. 88/b, s. 592), an Yahyâ b. Saîd an İbn Ömer senediyle ile tahrîc etti.

4513 Mâlik (nikâh no. 27, s. 536), ani'z-Zührî an Saîd ve Süleymân senedi ile tahrîc etti.

4514 Her iki lafız da Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Mâlik (talâk 101, s. 596-598), Buhârî (talâk 46-47, VI, 186), Müslim (talâk 58, s. 1123-4), Ebû Dâvud (no. 2299), Tirmizî (no. 1195-7) ve Nesâî (61, VI, 201), Humeyd b. Nâfi' an Zeyneb binti ebî Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

4515 Aynı kaynaklar.

4516 Bu hadisin senedi yukardakinin aynıdır. Kaynakların bir kısmında yukardaki metinle birlikte olarak gelmiştir.

4517 Bu hadisi Buhârî (hayz 12, I, 80; cenâiz 30-31, II, 78; talâk 47/2, VI, 186; 48, VI, 186), Müslim (cenâiz no. 34-5, s. 646; talâk no. 66-7, s. 1127-8), Ebû Dâvud (no. 2302-3) ve Nesâî (talâk 63-64, VI, 203-4), muhtelif tarîklerle Ümmü Atiyye'den tahrîc ettiler.

4518 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2304) ve Nesâî (talâk 55, VI, 203), Yahyâ b. e. Bukeyr an İbr. b. Tahmân an Büdeyl ani'l-Hasan b. Müslim an Safiyye binti Şeybe an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

1519 Mâlik bu rivayeti (talâk no. 105, s. 598), belâğan îrâd etti.

1520 Aynı kaynaklar.

1521 Bu rivayette (talâk no. 109, s. 600) belâğan geçmiştir.

1522 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 12612), Şâfiî (*Ümm* V, 82), Ahmed (II, 418), Dârimî (II, 170), Ebû Dâvud (no. 2277), Tirmizî (no. 1357), Nesâî (talâk 52/2, VI, 185), İbn Mâce (no. 2351), el-Hâkim (IV, 97, "isnâdı sahîhtir") ve Beyhakî (VIII, 3), Hilâl b. e. Usâme an Ebî Meymûne an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4523 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2276), Mahmûd b. Hâlid ani'l-Velîd an Ebî Amr el-Evzâî an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4524 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2278), el-Abbâs b. Abdilazîm an Abdilmelik b. Amr an Abdilazîz b. Muh. an Yezîd b. el-Hâd an Muh. b. İbr. an Nâfi' b. Uceyr an ebîhî an Alî senedi ile tahrîc etti.

4525 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (vasiyyet no. 6, s. 767), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım senedi ile tahrîc etti.

4526 Râvilerinden Muh. b. Ebân el-Cu'fî zayıf bir râvidir (*Mecma'* X, 293).

4527 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*, zayıf bir senedle.

4528 Heysemî'ye göre Ebû Ya'lâ'nın ricâli güvenilir kimselerdir, ayrıca bazıları hakkında ittifâk mevcuttur (*Mecma'* X, 293).

4529 Bu hadis, Eyyûb b. Süveyd ani's-Sevrî tarîkiyle gelmiştir. Eyyûb "müstakîm" bir râvidir. Heysemî, râvilerinden İbrâhîm b. Halef er-Remlî'yi tanımadığını, diğer râvilerinin ise Sahîh ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Mecma'* X, 293).

4530 Bu hadisi Buhârî (îmân 39, I, 19; büyû' 2, III, 4), Müslim (müsâkât 107, s. 1219-20), Ebû Dâvud (no. 3329-30), Tirmizî (no. 1205), Nesâî (büyû' 2, VII, 241) ve İbn Mâce (no. 3984), eş-Şa'bî ani'n-Nu'mân b. Beşîr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4531 Bu hadisi Ahmed (IV, 227), İbn Mehdî an Muâviye b. Sâlih an Ebî Abdirrahman es-Sülemî an Vâbisa senedi ile tahrîc etti. Bunu Taberânî de tahrîc etmiştir. Heysemî, isnâdının güvenilir râvilerden oluştuğunu söylemiştir (*Mecma'* X, 294).

4532 Rezîn.

4533 Bu hadis-i mevkûfu Buhârî (buyû' 15/1, III, 8), İsmâîl b. Abdillah an İbn Vehb Yûnus ani'z-Zührî an Urve an Âişe an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4534 Bu hadisi Buhârî (buyû' 7, III, 6; 23, III, 11) ve Nesâî (buyû' 2/2, VII, 243), İbn ebî Zi'b ani'l-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4535 Rezîn.

4536 Bu hadisi Müslim (zekât no. 65, s. 703) ve Tirmizî (no. 2989), Fudayl b. Merzûk an Adî b. Sâbit an Ebî Hâzım an Ebî Hüreyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4537 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3528-29), Tirmizî (no. 1358), Nesâî (buyû' 1, VII, 249) ve İbn Mâce (no. 2137, 2290), Umâre b. Umeyr an ammetihî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4538 Aynı kaynaklar.

4539 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1686), Muh. b. Sevvâr an Abdisselâm b. Harb an Yûnus b. Ubeyd an Ziyâd b. Cübeyr an Sa'd senedi ile tahrîc etti.

4540 Bu mevkûfu Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 33, s. 934), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti

4541 Bu hadisi Dârimî (II, 88), Ya'lâ ani'l-A'meş an Ya'kûb b. Yahyâ an Dırâr senedi ile tahrîc etti.

4542 Bu muallak rivayeti Buhârî (icâre 16, III, 53), irâd etmiştir.

4543 Heysemî'ye göre Taberânî, bunu Yahyâ b. Abdilazîz ani'l-Velîd b. Müslim tarîkiyle tahrîc etti. Yahya'nın, zayıf râviler arasında ismi geçmemektedir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 95).

4544 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2945), Mûsâ b. Mervân ani'l-Muâfî ani'l-Evzâî ani'l-Hâris b. Yezîd an Cübeyr b. Nüfeyr ani'l-Müstevrid senedi ile tahrîc etti.

4545 Bu mevkûfu Buhârî (buyû' 15, III, 8), İsmaîl b. Abdillah an İbn Vehb an Yûnus ani'z-Zührî an Urve an Âişe an Ebî Bekr senedi ile tahrîc etti.

4546 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3062-3), el-Hüseyn b. Muh. an Ebî Üveys an Kesîr b. Abdillah asl-ı senedi ile tahrîc etti. Kesîr'in rivayetleri çoğunluğa göre zayıftır.

4547 Bu rivayeti Mâlik (zekât no. 8, s. 248-9), an Rabî'a b. e. Abdirrahman an gayri vâhid senedi ile tahrîc etti.

4548 Lafızları Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Ebû Dâvud (no. 3064-6), Tirmizî (no. 1380) ve İbn Mâce (no. 2475), ayrı tarîklerden olmak üzere Ebyad'dan tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "garîb" hükmü vermiştir.

4549 Aynı kaynaklar.

4550 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3070), Abdullah b. Hassân el-Anberî an Safiyye ve Dihye binti Uleybe an Kayle senedi ile tahrîc etti.

4551 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3068), Sül. b. Dâvud el-Mehrî an İbn vehb an Sebre b. Abdilazîz b. er-Rebî' senedi ile tahrîc etti.

4552 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3072), Alı. b. Hanbel an Hammâd b. Hâlid an Abdillah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4553 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3477), Harîz b. Osmân an Habbân b. Zeyd Ebî Hidâş an raculin asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4554 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2472), Abdullah b. Saîd an Abdillah b. Hirâş b. Havşeb ani'l-Avvâm b. Havşeb an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İbn Hirâş sebebiyle isnâdı zayıftır.

4555 Bu hadisi Buhârî (buyû', 39, III, 16; icâre 18, III, 54) ve Ebû Dâvud (no. 3423), Hâlid an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile (no. 4553); Buhârî (icâre 18, III, 54) ve Müslim (müsâkât no. 65), Vüheyb an İbn Tâvus an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile; Müslim (no. 66), Abdürrezzâk an Ma'mer an Âsım ani'ş-Şa'bi an İbn Abbâs asl-ı senedi ile (no. 4554) tahrîc ettiler.

4556 Aynı kaynaklar.

4557 Bu hadisi Mâlik (buyû' 68, s. 656), Buhârî (buyû' 113, III, 43; icâre 20, III, 54; talâk 51/1, VI, 188; tıb 46/4, VII, 28), Müslim (müsâkât 39, s. 1198-9), Ebû Dâvud (no. 4381), Tirmizî (no. 1276), Nesâî (buyû' 91, VII, 309) ve İbn Mâce (no. 2159), ez-Zührî an Ebî Bekr b. Abdirrahman b. el-Hâris an Ebî Mes'ûd el-Ensârî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4558 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3479) ve Tirmizî (no. 1279), el-A'meş an Ebî Süfyân an Câbir asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3480), Tirmizî (no. 1280) ve İbn Mâce (no. 3250), Ömer b. Zeyd es-San'ânî an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (müsâkât no. 42, s. 1299), Ma'kil an Ebî'z-Zübeyr an Câbir tarîkiyle; Nesâî (buyû' 92, VII, 309), Hammâd b. Seleme an Ebî'z-Zübeyr an Câbir tarîkiyle tahrîc ettiler.

4559 Aynı kaynaklar.

4560 Bu hadisi Mâlik (istîzân no. 28, s. 970), Ebû Dâvud (no. 3422), Tirmizî (no. 1277) ve İbn Mâce (no. 2166), Mâlik ani'z-Zührî an İbn Muhayyisa an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında sahîh hükmü vermiştir.

4561 Bu hadisi Tirmizî (no. 1274) ve Nesâî (buyû' 94/3, VII, 310), Yahyâ b. Âdem an İbrâhîm b. Humeyd an Hişâm b. Urve an Muh. b. İbrâhîm b. el-Hâris an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîbtir.

4562 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2783), Ca'fer b. Müsâfir an İbn ebî Füdeyk ani'z-Zemî ani'z-Zübeyr b. Osmân b. Abdillah b. Sürâka an Muh. b. Abdirrahman b. Sevbân an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4563 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 2784), el-Ka'nebî an Abdilazîz b. Muh. an Şerîk an Atâ b. Yesâr senedi ile mürsel olarak tahrîc etti.

4564 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 26, IV, 236), İsmaîl an ahîhî an Sül. b. Bilâl an Yahyâ b. Saîd an Abdirrahman b. el-Kâsım b. Muh. an ebîhî Âişe senedi ile tahrîc etti.

4565 Başında bir kıssa yer alan bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3430), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd b. Seleme an Muh. b. İshâk ani'l-Alâ b. Abdirrahman an Ebî Mâcide an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4566 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2152), Amr b. Râfi' an Ömer b. Hârûn an Hemmâm an Ferkad es-Sebehî an Yezîd b. Abdillah b. eş-Şihhîr an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Ferkad ve Ömer zayıf râvilerdir.

4567 Zekât toplayan memurun, normal zekât miktarını tahsil ettikten sonra aldığı fazla paraya meks denilmiştir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no.

2937), en-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an İbn İshâk an Yezîd b. e. Habîb an Abdirrahman b. Şemmâse an Ukbe senedi ile tahrîc etti. Bu hadisi Ahmed ve *Müstedrek*'inde el-Hâkim de rivayet ettiler. İbn İshâk'ın hadisleri ortadadır.

4568 Râvilerinden birisi Câbir el-Cu'fî olup hakkında olumsuz hükümler mevcût olmakla birlikte onu Şu'be ve Sevrî gibi imamlar tevsîk etmişlerdir (*Mecma'* III, 89).

4569 Ahmed'in isnâdı şöyledir: (IV, 141) Yezîd b. Hârun ani'l-Mes'ûdî an Vâil e. Bekr an İbâye b. Rifâ'a b. Râfi' an ceddihi Râfi. Heysemî'ye göre Mes'ûdî dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir. Mes'ûdî ise hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 60).

4570 Râvilerinden Âsım b. Ubeydillah zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 62).

4571 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 63).

4572 Heysemî râvileri arasında tanımadığı kimselerin bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 63).

4573 Bu hadisi Müslim (fadâil no. 169, s. 1847), Heddâb b. Hâlid an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Ebî Râfi' an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4574 Bu hadisi Ahmed (IV, 197, 202), Mûsâ b. Alî b. Rebâh an ebîhî Amr b. el-Âs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bunu Ebû Ya'lâ ve *M. el-Evsat*'ta Taberânî de tahrîc etmiştir. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

4575 Râvilerinden Ahmed b. Muh. b. Mâlik b. Enes zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 65).

4576 Sabîh an İbn Ömer tarîkiyle gelmiştir. Heysemî, Sabîh hakkında bilgi edinemediğini söylemiştir (Mecma' IV, 67).

4577 Râvilerinden es-Salt b. el-Haccâc zayıftır (*Mecma'* IV, 67).

4578 Râvilerinden Ebû Süfyân el-Enmârî zayıftır (*Mecma'* IV, 67).

4579 Bu hadisi Buhârî (el-Hars ve'l-Müzâra'a 1, III, 66), Müslim (müsâkât no. 12, s. 1189) ve Tirmizî (no. 1382), Ebû Avâne an Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4580 Bu hadisi Müslim (fadâil no. 140, s. 1835), en-Nadr b. Muh. an İkrime b. Ammâr an Ebî'n-Necâşî an Râfi' b. Hudeyc asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4581 Bu hadisi Müslim (fadâil no. 141, s. 1836), Esved b. Âmir an Hammâd b. Seleme an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4582 Bu hadisin râvilerinden Muh. b. Câmi' el-Attâr zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 69).

4583 Heysemî, râvileri arasında tanımadığı kimselerin bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 69).

4584 Bu hadisi Tirmizî (no. 2482), Muh. b. Humeyd er-Râzî an Zâfir b. Sül. an İsrâîl an Şebîb b. Beşîr an Enes senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

4585 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5237), Ahmed b. Yûnus an Züheyr an Osmân b. Hakîm an İbr. b. Muh. b. Hâtib an Ebî Talha an Enes senediyle tahrîc etti.

4586 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5235-6), Tirmizî (no. 2336) ve İbn Mâce (no. 4160), el-A'meş an Ebî's-Sefer an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4587 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3633), Tirmizî (no. 1356) ve İbn Mâce (no. 2338), Katâde an Beşîr b. Ka'b an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (mazâlim 29, III, 106-7), Mûsâ b. İsmaîl an Cerîr b. Hâzım ani'z-Zübeyr b. Hırrît an İkrime an Ebî Hureyre senedi ile; Müslim (müsâkât no. 143, s. 1232), Fudayl b. Hüseyn an Abdilazîz b. el-Muhtâr an Hâlid el-Hazzâ' an Yûsuf b. Abdillah an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4588 Râvilerinden el-Müseyyeb b. Vâdıh'ı Nesâî tevsîk etti, diğerleri ise onu zayıf addettiler (*Mecma'* IV, 70).

4589 Ahmed'in (III, 438) isnâdı şöyledir: Hasan an İbn Lehî'a an Zebbân an Sehl b. Muâz an ebîhî. Zebbân hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

4590 Bu hadisi Ahmed (I, 190), Ebû Saîd an Kays b. er-Rebî' an Abdilmelik b. Umeyr an Amr b. Hureys senedi ile tahrîc etti. Kays, hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

4591 Bu hadisi Ahmed (IV, 445), Abdüssamed an Muh. b. ebi'l-Melîh el-Hüzelî an raculin mine'l-Huyy an İmrân senedi ile küçük bir kıssa ile tahrîc etti. Görüldüğü gibi kimliği mechûl bir râvi mevcuttur.

4592 Râvilerinden Bakiyye b. el-Velîd'in hadisleri hasen mertebesindedir (*Mecma'* IV, 72).

4593 Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 72).

4594 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2148), Muh. b. Yahyâ an Ebî Âsım an ebîhî ani'z-Zübeyr b. Ubeyd an Nâfi' senedi ile tahrîc etti. Ebû Âsım'ın babası hadiste zayıftır. Zübeyr b. Ubeyd hakkında ise Zehebî "mechûl" demiştir. Buna karşılık her ikisini de İbn Hibbân güvenilir râviler arasında zikretmiştir.

4595 Bu hadisi Tirmizî (no. 1209), es-Sevrî an Ebî Hamza ani'l-Hasan an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ebû Hamza, Abdullah b. Câbir adlı Basra'lı bir râvidir. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4596 Bu hadisi Tirmizî (no. 1210) ve İbn Mâce (no. 2146), Abdullah b. Osmân b. Huseym an İsmaîl b. Ubeyd b. Rifa'a an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı Tirmizî'ye göre sahîhtir.

4597 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3326-7), Tirmizî (no. 1208) ve Nesâî (eymân 7, VII, 15), Ebû Vâil an Kays asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4598 Aynı kaynaklar.

4599 Bu hadisi Buhârî (buyû' 26, III, 12), Müslim (müsâkât no. 131, s. 1228), Ebû Dâvud (no. 3335) ve Nesâî (buyû' 5, VII, 246), Yûnus ani'z-Zührî an Saîd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4600 Aynı kaynaklar.

4601 Bu hadisi Buhârî (buyû' 16, III, 9) ve Tirmizî (no. 1320), Muh. b. el-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4602 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3340) ve Nesâî (buyû' 54, VII, 284), es-Sevrî an Hanzale an Tâvus an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4603 Aynı kaynaklar.

4604 Bu hadisi Buhârî (buyû' 52, III, 22), İbrâhim b. Mûsâ ani'l-Velîd an Sevr an Hâlid b. Ma'dân ani'l-Mikdâm b. Ma'dî senedi ile tahrîc etti.

4605 Bu hadisi Tirmizî (no. 1217), Saîd b. Ya'kûb an Hâlid b. Abdillah el-Vâsitî an Hüseyn b. Kays an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve İbn Abbâs'ın sözü olmasının daha sahîh olduğunu söyledi.

4606 Bu hadisi Buhârî (buyû' 51, III, 21), muallak olarak senedsiz irâd etmiştir.

4607 Bu hadisi Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 100, s. 1906), el-Mu'temir b. Süleymân an ebîhî an Ebî Osmân an Selmân asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4608 Bu hadisi Tirmizî (no. 487), Abbâs el-Anberî an İbn Mehdî an Mâlik ani'l-Alâ b. Abdirrahman b. Ya'kûb an ebîhî an ceddihî an Ömer b. el-Hattâb senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4609 Rezîn.

4610 Bu hadisi Ahmed (III, 243) ve Ebû Ya'lâ, Câbir b. Yezîd ani'r-Rebî' b. Enes an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Câbir, meşhur el-Cu'fî değildir. Ancak Heysemî buradaki Câbir hakkında bilgi edinemediğini söylemektedir.

4611 Bu hadisi Buhârî (buyû' 112, III, 43), Müslim (musâkât no. 71, s. 1207), Ebû Dâvud (no. 3486), Tirmizî (no. 1297), Nesâî (buyû' 93, VI, 309-10) ve İbn Mâce (no. 2167), Yezîd b. e. Habîb an Atâ b. e. Rebâh an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4612 Bu hadisi Müslim (müsâkât no. 68, s. 1206), Mâlik (eşribe no. 12, s. 846) ve Nesâî (buyû 90, VII, 307-8), Zeyd b. Eslem an Abdirrahman b. Va'le an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4613 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3488), Müsedded an Bişr b. el-Mufaddal ve Hâlid b. Abdillah an Hâlid el-Hazzâ' an Bereke Ebî'l-Velîd an İbn Abbâs senedi ile daha uzun bir metinle tahrîc etti.

4614 Lafız Tirmizî'ye aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3675), Züheyr b. Harb an Vekî' ani's-Sevrî ani's-Süddî an Ebî Hureyre an Enes senedi ile; Tirmizî ise (no. 1293), Humeyd b. Mes'ade ani'l-Mu'temir b. Sül. an Leys an Yahyâ b. Abbâd an Enes an Ebî Talha senedi ile tahrîc etti. İlk tarîki Tirmizî, daha sahîh bulmaktadır.

4615 Bu hadisi Mâlik (buyû' 40, 42, s. 640), Buhârî (buyû' 49/6, III, 20; 51/1, III, 21; 55/2, III, 23), Müslim (buyû' 32-5, s. 1160), Ebû Dâvud (no. 3492-3), Tirmizî (no. 1292) ve Nesâî (buyû 55/1, VII, 285; 57/1-3, VII, 287), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Mâlik (buyû' 41, s. 640), Buhârî (buyû' 54/3, III, 21-2), Müslim (buyû' no. 36, s. 1161) ve Nesâî (buyû' 55/2, VII, 285), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Buhârî (54/1, III, 22; 56/1, III, 23), Müslim (no. 37-8, s. 1161) ve Nesâî (57/4, VII, 287), ez-Zührî an Sâlim an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4616 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3503), Tirmizî (no. 1232), Nesâî (buyû' 70, VII, 289) ve İbn Mâce (no. 2187), Yûsuf b. Mâhek an Hakîm asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4617 Bu hadisi Tayâlisî (no. 2602), Abdürrezzâk (no. 14211, 14318), Şâfiî (*Ümm* III, 60; VII, 226), Ahmed (I, 215, 221, 270, 285), Buhârî (buyû' 55, III, 23), Müslim (buyû' 29, s. 1159), Ebû Dâvud (no. 3497), Tirmizî (no. 1291), Nesâî (buyû' 55/3, VII, 285), Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 10870-8) ve İbn Hiblân (no. 4959, 4667). Amr b. Dînâr an Tâvus an İbn Abbâs asl-ı senedi ile; Ahmed (I, 356, 368), Müslim (buyû' no. 30-1, s. 1160), Ebû Dâvud (no. 3496), Nesâî (buyû' 55/3, 5-6, VII, 285) ve Taberânî (no. 10915), Abdullah b. Tâvus an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4618 Aynı kaynaklar.

4619 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (buyû' 70, s. 659), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4620 *Muvatta'*, buyû' 44, s. 641. Müslim, bunu (buyû' no. 40, s. 1162), İshâk b. İbr. an Abdillah b. el-Harîs ani'd-Dahhâk b. Osmân an Bükeyr b. el-Eşacc an Süleyman b. Yesâr an Ebî Hureyre senedi ile "vasletmiştir"

4621 Bu hadisi Buhârî (buyû' 47, III, 19; hibe 25/2, III, 140), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4622 Bu hadisi Mâlik (buyû 10, s. 618), Buhârî (buyû' 85/3, III, 34), Müslim (buyû' 49-51, s. 1165)-6), Ebû Dâvud (no. 3361), Nesâî (buyû' 28/1, VII, 262) ve İbn Mâce (no. 2214), Nâfi' an İbn Ömer

asl-ı senedi ile; Buhârî buyû' 82/1, III, 31), Müslim (buyû' 57, s. 1167; 59, s. 1168) ve Nesâî (buyû' 28/2, VII, 262), ez-Zührî an Sâlim an ebîhî asl-ı senedi ile; Nesâî (buyû' 28/4, VII, 263), Hanzale an Tâvus an İbn Ömer tarîkiyle Buhârî (selem 4/1-2, III, 45), Amr b. Dînâr an Ebî'l-Bahterî an İbn Ömer tarîkiyle; Müslim (buyû' no. 52, s. 1166), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4623 Bu hadisi Mâlik (buyû' 11, s. 618), Buhârî (buyû' 87, III, 34), Müslim (müsâkât no. 15-16, s. 1190), Ebû Dâvud (no. 3367) ve İbn Mâce (no. 2284), Humeyd et-Tavîl an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4624 Bu hadisi Buhârî (buyû' 85/1, III, 33) ve Ebû Dâvud (no. 3372), Ebû'z-Zinâd an Urve an Sehl b. e. Hasme an Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4625 Bu hadisi Ahmed (I, 341), Buhârî (selem 3, II-I, 45), Müslim (buyû' no. 55, s. 1167), Taberânî (no. 12688) ve Beyhakî (V, 301), Şu'be an Amr b. Murre an Ebî'l-Bahterî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4626 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 102).

4627 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3371), Tirmizî (no. 1228) ve İbn Mâce (no. 2217), Hammâd b. Seleme an Humeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4628 Bu mevkûfu Mâlik (buyû' no. 13, s. 619), Ebû'z-Zinâd an Hârice b. Zeyd b. Sâbit an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4629 Bu hadisi Mâlik (buyû' 23, s. 624), Buhârî (buyû' 75/1-2, III, 29-30), Müslim (buyû' no. 74, s. 1171), Ebû Dâvud (no. 3361), Tirmizî (no. 1300) ve Nesâî (buyû' 13, VII, 266), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4630 Aynı kaynaklar.

4631 İlk iki lafız Müslim'in, sonuncusu ise Nesâî'nindir. Bu hadisi Buhârî (şürb 17/3, III, 81), Müslim (buyû 81-82, s. 1174), Ebû Dâvud (no. 3373) ve Nesâî (buyû' 39/2, VII, 270), İbn Cüreyc an Atâ an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (no. 83, s. 1175), Zeyd b. e. Üneyse an Ebî'l-Velîd el-Mekkî an Câbir tarîkiyle; Ebû Dâvud (no. 3374), Humeyd el-A'rec an Sül. b. Atîk an Câbir tarîkiyle; Müslim (no. 54, s. 1167), Zekeriyyâ b. İshâk an Amr b. Dînâr an Câbir tarîkiyle; Müslim (no. 86, s. 1176) ve Tirmizî (no. 1290), Atâ b. e. Rebâh an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (no. 85, s. 1175) ve Ebû Dâvud (no. 3375), Eyyûb an Ebî'z-Zübeyr ve Saîd b. Mînâ an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (no. 84, s. 1176), Süleym b. Hayyân an Saîd b. Mînâ an Câbir tarîkiyle tahrîc ettiler.

4632 Aynı kaynaklar.

4633 Aynı kaynaklar.

4634 Bu mevkûfu Mâlik (ıtk no. 6, s. 776), an Nâfi' an İbn Ömer an Ömer sahîh senediyle tahrîc etti.

4635 Rezîn.

4636 Bu hadisi Mâlik (ıtk 10, s. 782), Buhârî (ıtk 10/1, III, 120; ferâid 21/2, VIII, 10), Müslim (ıtk no. 16, s. 1145), Ebû Dâvud (no. 2019), Tirmizî (no. 1236), Nesâî (buyû' 87, VII, 306) ve İbn Mâce (no. 2747), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4637 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3478), Tirmizî (no. 1271), Nesâî (buyû' 88, VII, 307) ve İbn Mâce (no. 2477), Amr b. Dînâr an Ebî'l-Minhâl an İyâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, senedi hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

4638 Bu hadisi Buhârî (şürb 2/1, III, 75; hiyel 5, VII-I, 61), Müslim (müsâkât no. 36, s. 1298) ve İbn Mâce (no. 2478), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (şürb 2/2, III, 75) ve Müslim (no. 37, s. 1298), ez-Zührî an Ebî Seleme ve Saîd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (no. 38, s. 1298), İbn Cüreyc an Ziyâd b. Sa'd an Hilâl b. Usâme an Ebî Seleme an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc ettiler.

4639 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3476), Ubeydullah b. Muâz an ebîhî an Kehmes an Seyyâr b. Manzûr an ebîhî an Büheyse an ebîhâ senedi ile tahrîc etti.

4640 Bu hadisi Tirmizî (no. 1283, 3193) ve İbn Mâce (no. 2168), Ubeydullah b. Zahr an Alî b. Yezîd ani'l-Kâsım an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Alî sebebiyle isnâdı zayıftır.

4641 Bu hadisi Tirmizî (no. 1563), Hennâd an Hâtim b. İsmâil an Cehdam b. Abdillah an Muh. b. İbr. an Muh. b. Zeyd an Şehr b. Havşeb an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti ve "garîb" hükmü verdi.

4642 Bu hadisi Muvatta' (buyû' 62, II, 653-654), Buhârî (buyû' 61/1, III, 24-5; selem 8, III, 46; menâkıbu'l-Ensâr 26, VI, 236), Müslim (buyû' 5-6, s. 1153-4), Ebû Dâvud (no. 3370), Tirmizî (no. 1229), Nesâî (buyû' 67-8, VII, 293-4) ve İbn Mâce (no. 2197), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4643 Aynı kaynaklar.

4644 Bu hadisi Mâlik (buyû' no. 63, s. 654), ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

4645 Bu hadisi Mâlik (buyû' no. 64, s. 655), an Zeyd b. Eslem an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile mürsel olarak tahrîc etti. İbn Abdilberr: "Bu hadisin muttasıl bir vecihten sâbit olduğunu bilmiyorum" demiştir.

4646 Bu hadisi Müslim (buyû' 42, s. 1162?) ve Nesâî (buyû' 37-8, VII, 269-70), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4647 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3449) ve İbn Mâce (no. 2263), el-Mu'temir b. Sül. an Muh. b. Fadâ an ebîhî an Alkame b. Abdillah an ebîhî aslı senedi ile tahrîc ettiler.

4648 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2233), İbr. b. el-Münzir an İsh. b. İbr. b. Saîd an Safvân b. Süleym an Muh. ve Alî ebnâ'l-Hasan b. ebî'l-Hasan el-Berrâd ani'z-Zübeyr b. el-Münzir b. ebî Üseyd an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti. İshâk, Muh. b. Alî ve Zübeyr zayıf râvilerdir.

4649 Mâlik (buyû' no. 5, s. 616), ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe b. Mes'ûd an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

4650 Bu hadisi Mâlik (buyû' 1, s. 609), Ebû Dâvud (no. 3502) ve İbn Mâce (no. 2192), Mâlik ani's-sıka an Amr b. Şuayb aslı senedi ile tahrîc ettiler. İbn Mâce'de mechûl kişi yerinde Abdullah b. Âmir el-Eslemî geçmiştir. Ancak Mâlik, onun kendi indinde güvenilir olduğunu söylemiştir.

4651 *Muvatta'*, buyû' no. 69, s. 657. Bu rivayetin "mevsûlü" bir sonraki hadistir. Selef, herhangi bir menfaat beklenmeden borç para vermektir.

4652 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3504), Tirmizî (no. 1234) ve Nesâî (buyû' 60/1, VII, 288), Eyyûb es-Sahtiyânî an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî aslı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

4653 *Muvatta'*, ıtk no. 12, s. 778.

4654 İlk lafız Buhârî'ye ait (vekâlet 8, III, 62-3), isnâdı şöyledir: Mekkî b. İbr. an İbn Cüreyc an Atâ an Câbir. İkinci lafız (no. 4653), Müslim'e ait olup (müsâkât no. 110, s. 1221) isnâdı şöyledir: Cerîr an Muğîre ani'ş-Şa'bî an Câbir. Üçüncü lafız (no. 4654), Müslim (radâ no. 57, s. 1089) ve Buhârî (buyû' 34, III, 15), Abdülvehhâb b. Abdilmecîd an Ubeydillah an Vehb b. Keysân an Câbir aslı senedi ile tahrîc olunmuştur. Dördüncü lafız (no. 4655), Müslim'e (radâ' no. 57, s. 1088) ait olup isnâdı şöyledir: Yahyâ b. Yahyâ an Hüşeym an Seyyâr ani'ş-Şa'bî an Câbir. Beşinci lafız (no. 4656), başlangıcı Müslim'e (müsâkât no. 111, s. 1222-3) ait olup isnâdı: Osmân b. e. Şeybe an Cerîr ani'l-A'meş an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Câbir ikinci kısmı Buhârî'ye (cihâd 49, III, 218) ait olup isnâdı şöyledir: Müslim an Ebî Akîl an Ebî'l-Mütevekkil en-Nâcî an Câbir. Altıncı lafız (no. 4657), yine Müslim'e (müsâkât no. 111, s. 1222), aittir. Yedinci ve sekizinci lafızlar Buhârî'ye (şurût 4, III, 174) ait olup Dâvud b. Kays an Ubeydillah b. Miksem an Câbir muallak senedi ile gelmiştir. Bu hadisi Ahmed (III, 299). Buhârî (istikrâd 1, III, 82; şurût 4, III, 174; cihâd 113, IV, 9), Müslim (müsâkât no. 109-10, s. 1221), Tirmizî (no. 1253), Ebû Dâvud (no. 3505), Nesâî (buyû 77, VII, 297-8), İbn Hibbân (no. 6485) ve Beyhakî (V, 337), eş-Şa'bî an Câbir aslı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca Ahmed (III, 373), Müslim (buyû 58, s. 1089; müsâkât no. 112, s. 1223), Nesâî (buyû' 77, VII, 299) ve İbn Mâce (no. 2205), Ebû Nadre an Câbir aslı senedi ile tahrîc ettiler.

4655 Aynı kaynaklar.

4656 a.k.

4657 a.k.

4658 a.k.

4659 a.k.

4660 a.k.

4661 a.k.

4662 Bu hadis, hakkında menfî sözler sâdır olan Abdullah b. Amr'ın tarîkiyle gelmiştir (*Mecma'* IV, 85).

4663 Bu hadisi Mâlik (buyû no. 98, s. 685), Buhârî (buyû' 48, III, 19; istikrâd 19/2, III, 87; husûmât 3/1, III, 89), Müslim (buyû' no. 48, s. 1165), Ebû Dâvud (no. 3500) ve Nesâî (buyû' 12, VII, 252), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer aslı senedi ile tahrîc ettiler.

4664 Bu rivayeti İbn Mâce (no. 2355), İbn e. Şeybe an Abdila'lâ an Muh. b. İshâk an Muh. b. Yahyâ b. Habbân senedi ile tahrîc etti.

4665 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3501), Tirmizî (no. 1250) ve Nesâî (buyû' 12/2, VII, 252), Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Enes aslı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

4666 Bu hadisi isnâdsız olarak Buhârî (buyû' 19, III, 10), Tirmizî (no. 1216) ve İbn Mâce (no. 2251), Muh. b. Beşşâr an Abbâd b. Leys an Abdilmecîd b. Vehb ani'l-Addâ aslı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "hasen garîb" hükmü vermiştir.

4667 Aynı kaynaklar.

4668 Bu hadisi Buhârî (buyû' 27, III, 12), Amr b. Muh. an Hüşeym ani'l-Avvâm an İbr. b. Abdirrahman an İbn e. Evfâ senedi ile tahrîc etti.

4669 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2246), Muh. b. Beşşâr an Vehb b. Cerîr an ebîhî an Yahyâ b. Eyyûb an Yezîd b. e. Habîb an Abdirrahman b. Şumâse an Ukbe senedi ile tahrîc etti. İbn Hacer, Feth'de "isnâdı hasendir" hükmü vermiştir. (*Neyl* V, 225).

4670 Bu hadisi Müslim (îmân no. 164), Tirmizî (no. 1315), Ebû Dâvud (no. 3452) ve İbn Mâce (no. 2224), el-Alâ b. Abdirrahman an ebîhî an Ebî Hureyre aslı senedi ile tahrîc ettiler.

4671 Râvileri güvenilir kimselerdir. Âsım b. Behdele'nin sû-i hıfzı hususunda kelâm sarfedilmiştir (*Mecma'* IV, 79).

4672 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3446), Ebû Kâmil an Abdilvâhid an Sadaka b. Saîd an Cümey' b. Umeyr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4673 Bu hadisi Buhârî (buyû' 36, III, 15-6), Alî b. Abdillah an Süfyân b. Uyeyne an Amr senedi ile tahrîc etti.

4674 Bu hadisi Mâlik (buyû' 97, s. 684), Buhârî (buyû' 60, III, 24), Müslim (buyû' 13, s. 1156), Nesâî (buyû' 21/1, VII, 258) ve İbn Mâce (no. 2173), Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4675 Buhârî (buyû' 60, III, 24), senedsiz olarak irâd etti.

4676 Bu hadisi Mâlik (buyû' 96, s. 683), Müslim (buyû' 11, s. 1155) ve Ebû Dâvud (no. 3443), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (buyû' 58, III, 24), Ebû Dâvud (no. 2438), Tirmizî (no. 1304) ve Nesâî (buyû' 21/2-3, VII, 258), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (buyû' 12, s. 1155), Şu'be an Adî b. Sâbit an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4677 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2204), Ya'kûb b. Humeyd b. Kâsib an Ya'lâ b. Şebîb an Abdillah b. Osmân b. Huseym an Kayle senedi ile tahrîc etti.

4678 **Bey'ul-garar**: doğmamış hayvan yavrusu, kaçmış olan köle, denizdeki inci gibi mechûl olan malın satışıdır. **Bey'ul-Hasâd**: Almak istediği mal ya da gayr-ı menkûl üzerine alıcının taş atarak, bu taşın değdiği ya da düştüğü kadar mal ya da araziyi sattım gibi ifadelerle yapılan satıştır. Her ikisi de Câhiliyye devri alışverişlerindendir. Bu hadisi Müslim (buyû' no. 4, s. 1153), Ebû Dâvud (no. 3376), Tirmizî (no. 1230), Nesâî (buyû' 27, VII, 262) ve İbn Mâce (no. 2194), Ubeydullah b. e. Ziyâd an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4679 Bu mevkûf hadisi Ebû Dâvud (no. 3382), Muh. b. İsâ an Hüşeym an Sâlih b. Âmir an şeyhin senedi ile tkahrîvc etti. Sâlih hakkında İbnu'l-Kattân "hâli bilinmiyor"; hadis hakkında ise Abdülhakk "zayıftır" demiştir (*Feyz* VI, 332).

4680 Bu hadisi Ahmed (I, 388), Muh b. es-Semmâk an Yezîd b. e. Ziyâd ani'l-Müseyyeb b. Râfi' an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc ettiler.Heysemî diyor ki: Hem merfû', hem de mevkûf olarak rivayet olunmuştur. Mevkûfun râvileri Sahîh ricâlindedir. Merfû' ricâli arasında Ahmed'in şeyhi Muh. b. es-Semmâk hakkında bilgi edinemedim. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir" (*Mecma'* IV, 80).

4681 Râvilerinden Mûsâ b. Ubeyde zayıftır (*Mecma'* IV, 81).

4682 Râvilerinden Müslim b. Hâlid ez-Zencî, hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 130).

4683 Bu hadisi Buhârî (buyû' 63/2, III, 25), Ebû Dâvud (no. 3377-8) ve Nesâî (buyû' 25/2, VII, 260; 26/3, VII, 261), ez-Zührî an Atâ b. Yezîd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile; Buhârî (buyû' 62/1, III, 25), Müslim (buyû' 3, s. 1152), Ebû Dâvud (no. 3379) ve Nesâî (buyû' 24, VII, 260; 25/1, VII, 260; 26/2, VII, 261), ez-Zührî an Âmir b. Sa'd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4684 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2196), Hişâm b. Ammâran Hâtim b. İsmaîl an Celîdam b. Abdillah an Muh. b. İbr. el-Bâhilî an Muh. b. Zeyd el-Abdî an Şehr b. Havşeb an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4685 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2206), Ubeydullah b. Mûsâ ani'r-Rebî' b. Habîb an Nevfel b. Abdilmelik an ebîhî an Alî senedi ile tahrîc etti.

4686 Bu hadisi Müslim (buyû' 20, s. 1157), Ebû Dâvud (no. 3442), Tirmizî (no. 1223), Nesâî (buyû' 17/3, VII, 256) ve İbn Mâce (no. 2176), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4687 Lafızlar Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Buhârî (buyû' 70/3, III, 28), Müslim (buyû' 21-22, s. 1158), Ebû Dâvud (no. 3440) ve Nesâî (17/2, VII, 256), Muh. b. Sîrîn an Enes asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3440) ve Nesâî (buyû' 17/1, VII), Yûnus b. Ubeyd ani'l-Hasan an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4688 Aynı kaynaklar.

4689 Bu hadisi Buhârî (buyû' 71/4, III, 28), Müslim (buyû' 14-5, s. 1956), Ebû Dâvud (no. 3436), Nesâî (buyû' 18/1-2, VII, 257) ve İbn Mâce (no. 2179), Nâfi an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4690 Aynı kaynaklar.

4691 Bu hadisi Müslim (buyû' 16-7, s. 1157), Ebû Dâvud (no. 3437), Tirmizî (no. 1221) ve Nesâî (buyû' 18/4, VII, 257), İbn Sîrîn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (buyû' 71/1, III, 28), Muh. b. Beşşâr an Abdilvehhâb an Ubeydillah el-Ömerî an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

4692 Bu hadisi belâğan Mâlik (buyû' 72, s. 663), Ebû Dâvud (no. 3461), Tirmizî (no. 1231) ve Nesâî (buyû' 73, VII, 395-6), Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4693 Bu hadisi Ahmed (I, 398), Şerîk an Simâk an Abdirrahman b. Abdillah b. Mes'ûd an ebîhi asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre Ahmed'in ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 84).

4694 *Muvatta'*, buyû' 73, s. 663.

4695 Bu hadisi Tirmizî (no. 1283, 1566), Ömer b. Hafs eş-Şeybânî an İbn Vehb an Huyey b. Abdillah an Ebî Abdirrahman el-Hubelî an Ebî Eyyûb senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi.

4696 Bu hadisi Tirmizî (no. 1284), el-Hasan b. Kaza'a an İbn Mehdî an Hammâd b. Seleme ani'l-

Haccâc ani'l-Hakem an Meymûn b. e. Şebîb an Alî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4697 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3333) İbn Mâce (no. 2277) ve Tirmizî (no. 1206), Simâk b. Harb an Abdirrahman b. Abdillah b. Mes'ûd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4698 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3331), Nesâî (buyû' 2, VII, 243) ve İbn Mâce (no. 2278), Saîd b. ebî Hayre ani'l-Hasan an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4699 Bu hadisi Mâlik (buyû' 38, s. 636-7), Buhârî (buyû' 54, III, 23; 74, III, 29, 76, III, 30), Müslim (müsâkât no. 79, s. 1209-10), Ebû Dâvud (no. 3348), Tirmizî (no. 1243), Nesâî (buyû' 41, VII, 273) ve İbn Mâce (no. 2160, 2259), ez-Zührî an Mâlik b. Evs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4700 Aynı kaynaklar.

4701 İlk lafız Müslim'e (müsâkât no. 82, s. 1211) ait olup isnâdı şöyledir: İbn e. Şeybe an Vekî' an İsm. b. Müslim el-Abdî an Ebî'l-Mütevekkil en-Nâcî an Ebî Saîd. İkinci lafız (4700), Müslim'e ait olup bunu Buhârî (vekâlet 11, III, 64), Müslim (müsâkât no. 96, s. 1215) ve Nesâî (buyû' 41/6, VII, 273), Yahyâ b. e. Kesîr an Ukbe b. Abdilgâfir an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Üçüncü lafız (4701); Buhârî (buyû' 79/1, III, 31), Müslim (müsâkât 101, s. 1217) ve Nesâî (buyû' 50/3, VII, 281), Amr b. Dînâr an Ebî Sâlih an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc edilmiştir. Dördüncü lafız (4702), Müslim'e aittir. Bunu Mâlik (buyû' s. 21, s. 623), Buhârî (buyû' 89, III, 24-5), Müslim (müsâkât 95, s. 1215) ve Nesâî (buyu' 41/1, VII, 271-2), Abdülmecid b. Süheyl an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Saîd ve Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisin başka tarîkleri de vardır: Mâlik (buyû' 30, s. 632), Buhârî (buyû' 78/2, III, 30-1), Müslim (müsâkât 75-6, s. 1208), Tirmizî (no. 1241) ve Nesâî (buyû' 47/1-2, VII, 278-9), Nâfi' an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Buhârî (buyû' 20, III, 10), Müslim (müsâkât 98, s. 1216) ve Nesâî (buyû' 41/3, VII, 272), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4702 Aynı kaynaklar.

4703 a.k.

4704 a.k.

4705 Bu hadisi Müslim (müsâkât 81, s. 1211), Ebû Dâvud (no. 3349-50), Tirmizî (no. 1240), Nesâî (buyû' 43-4, VII, 274-8) ve İbn Mâce (no. 2254), Ebû'l-Eş'as es-San'ânî an Ubâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4706 Bu hadisi Müslim (müsâkât 90-2, s. 1213), Ebû Dâvud (no. 3351-3), Tirmizî (no. 1255) ve Nesâî (buyû' 48, VII, 279), Hanaş es-San'ânî an Fadâle asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Hadisin lafzı Müslim'e aittir (no. 89), İbn Vehb an Ebî Hânî el-Havlânî an Alî b. Rebâh an Fadâle tarîkiyle gelmiştir.

4707 Bu hadisi Mâlik (buyû' 28, s. 632), Yahyâ b. Saîd'den ahzetmiştir. Bu İbn Vehb, Leys b. Sa'd ve Amr b. el-Hâris an Yahyâ b. Saîd an Abdillah b. e. Seleme tarîkiyle de yine mürsel olarak gelmiştir.

4708 Bu hadisi Mâlik (buyû' 33, s. 634) ve Nesâî (buyû' 47/3, VII, 279), Mâlik an Zeyd b. Eslem an Atâ b. Yesâr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4709 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3354), Tirmizî (no. 1242), Nesâî (buyû 50/5, VII, 281-2) ve İbn Mâce (no. 2262), Hammâd b. Seleme an Simâk b. Harb an Saîd b. Cübeyr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4710 *Muvatta'*, buyû' no. 50, s. 645.

4711 Bu hadisi (buyû' 22, s. 624), Ebû Dâvud (no. 3359), Tirmizî (no. 1225), Nesâî (buyû' 36, VII, 269) ve İbn Mâce (no. 2264), Mâlik an Abdillah b. Yezîd an Zeyd Ebî Ayyâş asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4712 Bu hadisi Müslim (müsâkât no. 123, s. 1225), Ebû Dâvud (no. 3358), Tirmizî (no. 1596) ve Nesâî (buyû' 66, VII, 292-3), Leys b. Sa'd an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4713 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3357), Hafs b. Ömer an Hammâd b. Seleme an Muh. b. İshâk an Yezîd b. e. Habîb an Müslim b. Cübeyr an Ebî Süfyân an Amr b. Hariş an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

4714 Bu hadisi Mâlik (buyû' no. 59, s. 652), an Sâlih b. Keysân an Hasan b. Muh. b. Alî b. e. Tâlib an Alî senedi ile tahrîc etti.

4715 Bu hadisi Tirmizî (no. 1238) ve İbn Mâce (no. 2271), el-Haccâc b. Artât an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4716 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3356), Tirmizî (no. 1237), Nesâî (buyû' 65, VII, 292) ve İbn Mâce (no. 2271), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4717 Bu mevkûfu Mâlik (buyû' 90, s. 681), Humeyd b. Kays an Mücâhid an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4718 Bu mevkûfu Mâlik (buyû' 82, s. 672), Osmân b. Hafs b. Halde ani'z-Zührî an Sâlim b. Abdillah an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4719 Râvilerinden Ömer b. Râşid çoğunluğa göre zayıf olmakla beraber sadece İclî tarafından tevsîk edilmiştir (*Mecma'* IV, 117).

4720 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2274), Abdullah b. Saîd an Abdillah b. İdrîs an Ebî Ma'şer an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Ebû Ma'şer zayıf bir râvidir.

4721 Bu hadisi Mâlik (buyû' 79, s. 671), Buhârî (buyû' 42, 43, 44, III, 17-8), Müslim (buyû' 43, 45, s. 1163-4), Ebû Dâvud (no. 3454), Tirmizî (no. 1246), Nesâî (buyû' 9, VII, 248) ve İbn Mâce (no. 2181), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4722 Bu rivayeti Buhârî (buyû' 47/2, III, 19), Leys b. Sa'd an Abdirrahman b. Hâlid ani'z-Zührî an Sâlim an ebîhî muallak senediyle tahrîc etti.

4723 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3456), Tirmizî (no. 1247) ve Nesâî (buyû' 11, VII, 251-2), Leys b. Sa'd an İbn Aclân an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4724 Bu hadisi Buhârî (buyû' 19/2, III, 10; 22, III, 11; 42/2, III, 17; 44/1, III, 18; 46/2, III, 18), Müslim (buyû' 8, VII, 244), Abdullah b. el-Hâris an Hakîm asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4725 Bu hadisi Mâlik (buyû' no. 80, s. 671), senedsiz olarak belâğan; Tirmizî ise (no. 1270), Kuteybe an Süfyân an İbn Aclân an Avn b. Abdillah an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, Avn, İbn Mes'ûd'u idrâk etmediği için hadisin mürsel olduğunu; el-Kâsım b. Abdirrahman an İbn Mes'ûd tarîkiyle yine mürsel olarak rivayet olunduğunu söylemiştir.

4726 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3457), Müsedded an an Hammâd an Cümeyl b. Mürre an Ebî'l-Vadî senedi ile tahrîc etti.

4727 Bu hadisi Nesâî (buyû' 10/7, VII, 251), Muh. b. İsmâil b. İbr an Yezîd an Hemmâm an Katâde ani'l-Hasan an Semure senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

4728 Bunu İbn Mâce (no. 2190), Humeyd b. Mes'ade an Hâlid b. el-Hâris an Saîd an Katâde ani'l-Hasan an Ukbe ve Semure senedi ile tahrîc etti.

4729 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2191), Vekî' an Saîd b. Beşîr an Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

4730 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3508-9), Tirmizî (no. 1285), Nesâî (buyû' 15, VII, 254-5) ve İbn Mâce (no. 2242), Mahled b. Hufâf an Urve an Âişe asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3510), Tirmizî (no. 1286) ve İbn Mâce (no. 2243), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, her iki tarîk için sıhhat hükmü vermiştir

4731 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3506), Müslim b. İbr. an Ebân an Katâde ani'l-Hasan an Ukbe senedi ile tahrîc etti.

4732 Râvilerinden Abdüsselâm b. Aclân hakkında Ebû Hâtim: "Hadisleri yazılabilir; ancak başkası onunla ihticâc etmek hususunda tereddüt etmiştir" demektir (*Mecma'* IV, 80).

4733 Mâlik (buyû' 4, s. 613), bunu an Yahyâ b. Saîd an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî sahîh senedi ile tahrîc etti.

4734 Bu hadisi Mâlik (buyû' 9, s. 617), Buhârî (90/1-2, III, 35; 92, III, 35), Müslim (buyû' 77-79, s. 1172-3), Ebû Dâvud (no. 3434) ve Nesâî (buyû' 45, VII, 296), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile; Müslim (buyû' 80, s. 1173), Ebû Dâvud (no. 3433), Tirmizî (no. 1244) ve Nesâî (buyû' 76, VII, 297), ez-Zührî an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4735 Bu rivayeti Müslim (müsâkât no. 14, s. 1190), Ebû Dâvud (no. 3470), Nesâî (buyû' 30/1-2, VII, 264-5) ve İbn Mâce (no. 2219), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4736 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3374), Nesâî (buyû' 30/3, VII, 265; 31, VII, 266) ve İbn Mâce (no. 2218), Süfyân an Humeyd el-A'rec an Sül. b. Atîk an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4737 Bu hadisi Ahmed (II, 341, 388), Bezzâr (no. 1292) ve Taberânî (*M. el-Evsat* I, 71b), İsl b. Süfyân an Atâ an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsl hakkında ihtilâf mevcuttur.

4738 Aynı kaynaklar.

4739 Aynı kaynaklar.

4740 Bu hadisi Tayâlisî (no. 1691), Abdürrezzâk (no. 14391), Ahmed (III, 296, 372, 399), Buhârî (buyû 96-97, III, 37; şuf'a 1, III, 46-7; şirket 8, III, 112; hiyel 14, VIII, 65), Ebû Dâvud (no. 3514), Tirmizî (no. 1370), İbn Mâce (no. 2499), İbnu'l-Cârûd (s. 300), İbn Hibbân (5161-4) ve Beyhakî (VI, 102), ez-Zührî an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4741 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3513), Müslim (müsâkât no. 134-5, s. 1229) ve Nesâî (buyû' 80, VII, 301; 108, VII, 320), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4742 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3518), Tirmizî (no. 1369) ve İbn Mâce (no. 2494), Abdülmelik b. e. Sül. an Atâ an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre bu rivayet garîbtir.

4743 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3517) ve Tirmizî (no. 1368), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4744 Bu mevkûf hadisi Mâlik (şuf'a 4, s. 717), an Muh. b. Umâre an Ebî Bekr b. Hazm an Osmân senedi ile tahrîc etti.

4745 İsnâdında yer alan Abdullah b. Buzey' zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 159).

4746 Râvilerinden Nâyil b. Necîh'i Ebû Hâtim tevsîk etmiş, başkası ise zayıf addetmiştir (*Mecma'* IV, 159).

4747 Bu hadisi Buhârî (selem 1-2, III, 43, 4; VII, III, 46), Müslim (müsâkât no. 127-8, s. 1226-7), Ebû Dâvud (no. 3463), Tirmizî (no. 1311), Nesâî (buyû 6, 3, VII, 290) ve İbn Mâce (no. 2280), İbn e. Necîh an Abdillah b. Kesîr an Ebî'l-Minhâl an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4748 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3468) ve İbn Mâce (no. 2283), Ziyâd b. Hayseme an Sa'd et-Tâ'î an Atiyye b. Sa'd an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

4749 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3467), Muh. b. Kesîr an Süfyân an Ebî İshâk an raculin Necrâniyyin an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Görüldüğü gibi isnâdında kimliği mechûl bir râvi vardır.

4750 Bu hadisi Bezzâr (no. 1290), Hâlid b. Yûsuf an ebîhî an Ca'fer b. Sa'd b. Semure an Hubeyb b. Sül. an ebîhî Sül. b. Semure an Semure senediyle tahrîc etti.

4751 *Muvatta'*, buyû' no. 91, s. 681.

4752 *Muvatta'*, buyû' no. 94, s. 682.

4753 Bu hadisi Müslim (müsâkât no. 129-130, s. 1227-8), Ebû Dâvud (no. 3447) ve Tirmizî (no. 1267), üç ayrı râvi kanalıyla Saîd b. el-Müseyyeb'den tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

4754 Bu hadisi Ahmed (II, 33), Yezîd b. Hârun an Asbağ b. Zeyd an Ebî Bişr an Ebî'z-Zâhiriyye an Kesîr b. Murre an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4755 Rezîn.

4756 Rezîn.

4757 Rezîn

4758 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2153), Nasr b. Alî el-Cehdamî an Ebî Ahmed an İsrâil an Alî b. Sâlim b. Sevbân an Alî b. Zeyd b. Ced'ân an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc etti. Alî b. Zeyd zayıf bir râvidir.

4759 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2155), Yahyâ b. Hakîm an Ebî Bekr el-Hanefî ani'l-Heysem b. Râfi' an Ebî Yahyâ el-Mekkî an Ferrûh mevlâ Osmân b. Affân an Ömer senedi ile tahrîc etti. İsnâdı, Sindî'ye göre sahîhtir.

4760 Bu mevkûfu Mâlik (buyû' no. 57, s. 651), an Yûnus b. Yûsuf an İbni'l-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

4761 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3450), Muh. b. Osmân an Sül. b. Bilâl ani'l-Alâ b. Abdirrahman an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4762 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3451), Tirmizî (no. 1314) ve İbn Mâce (no. 2200), Hammâd b. Seleme an Sâbit ve Katâde ve Humeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4763 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3342), Sül. b. Dâvud an İbn Vehb an Saîd b. e. Eyyûb an Ebî Abdillah el-Kuraşî an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ senedi ile tahrîc ettiler.

4764 Bu hadisi Müslim (imâret no. 119-20, s. 1502), Ayyâş b. Abbâs el-Kıtbânî an Abdillah b. Yezîd Ebî Abdirrahman el-Hubelî an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4765 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2410), Hişâm b. Ammâr an Yûsuf b. Muh. b. Sayfî b. Suheyb an Abdilhamîd b. Ziyâd b. Sayfî an Suheyb an Şuayb b. Amr an Suheyb senedi ile tahrîc etti. Yûsuf b. Muh. hakkında ihtilâf vardır. Diğerleri güvenilir râvilerdir.

4766 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3342) ve Nesâî (buyû' 98/2, VII, 315), Saîd b. Mesrûk ani'ş-Şa'bî an Sem'ân b. Müşennec an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4767 Bu hadisi Buhârî (istikrâd 2, III, 82), Abdülazîz b. Abdillah el-Üveysî an Sül. b. Bilâl an Sevr b. Zeyd an Ebî'l-Gays an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4768 Bu hadisi Nesâî (buyû' 99/1, III, 315) ve İbn Mâce (no. 2408), Mansûr an Ziyâd b. Amr b. Hind an İmrân b. Huzeyfe asl-ı senedi; Nesâî (99/2, III, 315-6), Muh. b. el-Müsennâ an Vehb b. Cerîr an ebîhî ani'l-A'meş an Husayn b. Abdirrahman an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Meymûne senedi ile tahrîc ettiler.

4769 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2409), İbr. b. el-Münzir an İbn e. Füdeyk an Saîd b. Süfyân Mevlâ'l-Eslemiyyîn an Ca'fer b. Muh. an ebihî an Abdillah b. Ca'fer senedi ile tahrîc etti. Sindî, isnâdının sahîh olduğunu söyledi. Kezâ, *Müstedrek*'te el-Hâkim aynı hükmü vermiştir.

4770 Bu hadisi Mâlik (buyû' 84, s. 674), Buhârî (havalât 1-2, III, 55), Müslim (müsâkât no. 33, s. 1197), Ebû Dâvud (no. 3345), Tirmizî (no. 1308) ve Nesâî (buyû' 101, VII, 317), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (istikrâd 12, III, 85) ve Müslim (müsâkât no. 33, s. 1197), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm b. Münebbih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4771 Bu hadisi Bezzâr (no. 1300), Ah. b. Yahyâ an Abdirrahman b. Bişr el-Mellâ'î an Şuayb Beyyâ'il-Enmât an Ebî İshak ani'l-Hâris an Alî senedi ile tahrîc etti. Haris hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

4772 Bu hadisi muallak olarak (isnâdsız) Buhârî (istikrâd 13, III, 85), Ebû Dâvud (no. 3628), Nesâî (buyû' 100, VII, 316) ve İbn Mâce (no. 2427), Muh. b. Meymûn b. Müseyke an Amr b. eş-Şerîd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İbn Hacer'e göre isnâdı hasendir (Neyl V, 255).

4773 Bu hadisi Buhârî (sulh 10/1, III, 170) ve Müslim (müsâkât no. 19, s. 1191-2), İbn ebî Üveys an ahîlî an Süleymân b. Bilâl an Yahyâ b. Saîd an Ebî'r-Ricâl Muh. b. Abdirrahman an Amre an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4774 Lafız Nesâî'ye ait olup (buyû' 104/1, VII, 318), isnâdı şöyledir: Îsâ b. Hammâd an Leys an İbn Aclân an Zeyd b. Eslem an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre. Ayrıca Buhârî (buyû' 18, III, 10), Müslim (müsâkât 31, s. 1196) ve Nesâî (buyû' 194/2, VII, 318), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4775 Bu hadisi Tirmizî (no. 1306), Ebû Kureyb an İshâk b. Sül. er-Râzî an Dâvud b. Kays an Zeyd b. Eslem an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Tirmizî'ye göre senedi sahîhtir.

4776 Bu hadisi Müslim (müsâkât no. 32, s. 1196), Eyyûb es-Sahtiyânî an Yahyâ b. e. Kesîr an Abdillah b. e. Katâde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4777 Metni daha uzun olan bu hadisi Müslim (zühd ve'r-Rakâik (no. 74, s. 2301-3), Hâtim b. İsm. an Ya'kûb b. Mücâhid an Ubâde b. el-Velîd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4778 Bu hadisi Buhârî (salât 71, I, 117-8; sulh 14, III, 172), Müslim (müsâkât no. 20-1, s. 1192), Ebû Dâvud (no. 3595), Nesâî (kudât 19/1, VII, 239-40; 25, VIII, 244) ve İbn Mâce (no. 2429), ez-Zührî an Abdillah b. Ka'b b. Mâlik an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4779 Bu hadisi Tayâlisî (no. 2356), Şâfiî (Ümm III, 103), Abdürrezzâk (no. 14157), Ahmed (II, 377, 393, 416, 431, 456, 476, 509), Buhârî (vekâlet 5-6, III, 61; istikrâd 4, 6, 7, 8, III, 83-4; hibe 23/4, III, 139; 25, III, 140), Müslim (müsâkât no. 120-2, s. 1225), Tirmizî (no. 1316-7) Nesâî (buyû' 64/2, VII, 291), İbn Mâce (no. 2423), İbnu'l-Cârûd (s. 372) ve Beyhakî (V, 351-2; VI, 21), Seleme b. Kuheyl an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4780 Aynı kaynaklar.

4781 Bu rivayeti İbn Mâce (no. 2425), Muh. b. Abdila'lâ an Mu'temir b. Süleymân an ebîhî an Haneş an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Haneş zayıf bir râvidir.

4782 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2421), İbn e. Meryem an Yahyâ b. Eyyûb an Ubeydillah b. e. Ca'fer an Nâfi' an İbn Ömer ve Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4783 Bu hadisi Nesâî (buyû' 97, VII, 314), Amr b. Alî an İbn Mehdî an Süfyân an İsmaîl b. İbr. b. Abdillah b. e. Rabî'a an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti. Münzirî, isnâdının zayıf olduğunu söyledi (*Tergîb* II, 566).

4784 Bu hadisi Nesâî (buyû' 98/1, VII, 314), Alî b. Hucr an İsmaîl b. Ca'fer ani'l-Alâ an Ebî Kesîr mevlâ Muh. b. Calış an Muh. b. Calış senedi ile tahrîc etti. el-Hâkim'in sıhhatine hükmettiği hadislerdendir.

4785 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 15257), Ahmed (III, 296), Ebû Dâvud (no. 3343), Nesâî (cenâiz 67/2, IV, 65), İbn Hibbân (no. 3053) ve Beyhakî (VI, 73), ez-Zührî an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4786 Bu rivayeti Ahmed (III, 330), Zâide an Abdillah b. Muh. b. Akîl an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc etti. el-Hâkim ve İbn Hibbân Sahîh'lerinde irâd ettiler. Münzirî'ye göre Ahmed'in isnâdı hasendir (*Tergîb* II, 606).

4787 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2430), Muh. b. Halef an Ya'lâ an Sül. b. Yüseyr an Kays b. Rûmî an Alkame an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Kays ve Süleymân sebebiyle isnâdı zayıftır.

4788 Râvilerinden Utbe b. Humeyd hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 126).

4789 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2431), Hâlid b. Yezîd b. e. Mâlik an ebîhî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti. Hâlid, zayıf bir râvidir.

4790 Bu hadisi Ahmed (IV, 146, 154), Bekr b. Amr el-Maâfirî an Şuayb b. Zür'a an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 127).

4791 Bu hadisi Ahmed (III, 325) ve Bezzâr (no. 1337), Abdullah b. Muh. b. Akîl an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* IV, 127).

4792 Râvileri Salîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 128).

4793 Râvilerinden Sehl b. Karîn zayıftır (*Mecma'* IV, 129).

4794 Bu hadisi Ahmed (II, 23), Muh. b. Ubeyd an Yûsuf b. Suheyb an Zeyd el-Ummâ an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre isnâdını oluşturan râviler güvenilir kimselerdir.

4795 Bu hadisi Ahmed (V, 366), Affân an Abdilvâris an Muh. b. Hucâde an Sül. b. Büreyde an ebîhî (lafız buna ait) ile (V, 351), İbn Nümeyr ani'l-A'meş an Ebî Dâvud an Büreyde senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 135).

4796 Bu hadisi Bezzâr (no. 1342), İbr. b. Hânî an Yahyâ b. Osmân an İsmaîl b. Ayyâş an Abdirrahman b. Süleymân an Ebî Sa'd an Muâviye b. İshâk an Saîd b. el-Müseyyeb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4797 Her iki lafız da Ebû Dâvud'a (no. 3519) ve 3522) aittir. Bu hadisi Mâlik (buyû' no. 88, s. 678), Abdürrezzâk (no. 15160-1), Şâfiî (*Ümm* III, 176), Ahmed (II, 228, 247, 249, 258, 476), Dârimî (II, 262), Buhârî (istikrâd 14, III, 86),

Müslim (müsâkât no. 22-23, s. 1193), Ebû Dâvud (no. 3519, 3522), Tirmizî (no. 1262), Nesâî (buyû' 95, VII, 311), İbn Mâce (no. 2358-9), İbn Hibbân (no. 5015), Dârekutnî (IV, 230; II-I, 29-30) ve Beyhakî (VI, 44, 47), Ebû Bekr b. Abdirrahman b. el-Hâris an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4798 Aynı kaynaklar.

4799 Bu rivayeti İbn Mâce (no. 2360), İbn e. Füdeyk an İbn e. Zi'b an Ebî'l-Mu'temir b. Amr b. Râfi' an İbn Halde ez-Zurakî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4800 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3531) ve Nesâî (buyû' 96/3, VII, 313-4) Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4801 Bu hadisi Ahmed (III, 36, 58), Müslim (müsâkât no. 18, s. 1191), Ebû Dâvud (no. 3469), Tirmizî (no. 655), Nesâî (buyû' 30/4, VII, 265; 95/2, VII, 312), İbn Mâce (no. 2356), el-Hâkim (II, 41) Beyhakî (V, 305; VI, 49), Bükeyr b. el-Eşacc an İyâd b. Abdillah an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4802 Bu mevkûfu Mâlik (vasiyyet no. 8. s. 770), doğrudan İbn Delâf'tan alıntı yapmıştır.

4803 Rezîn.

4804 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3563-4), Abdülazîz b. Rufey' an unâsin min âli Safvân asl-ı senedi ile tahrîc etti. Bu rivayet mürseldir. Zira son râvilerin kimliği meçhûldur.

4805 Bu hadisi Tirmizî (no. 1360), Alî b. Hucr an Süveyd b. Abdilazîz an Humeyd an Enes senedi ile tahrîc etti.

4806 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3561), Tirmizî (no. 1266) ve İbn Mâce (no. 2400), Saîd b. e. Arûbe an Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4807 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3565), Tirmizî (no. 1265) ve İbn Mâce (no. 2398), İsmaîl b. Ayyâş an Şurahbîl b. Müslim an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîb'tir.

4808 Bu hadisi Buhârî (hibe 35, III, 144) ve Müslim (zekât 73, s. 707), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

4809 Sıra ile lafızlar Müslim (hibât no. 20, 21, 23, 26), Ebû Dâvud (no. 3556) ve Nesâî'ye (umrâ 1/2, VI, 273) aittir. Bu hadisi Buhârî (hibe 32/1, III, 143), Müslim (hibât 25, s. 1246) ve Nesâî (umrâ 4/1-2, VI, 277), Yahyâ an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile; Mâlik (akdiye 43, 756), Müslim (hibât 20-24, s. 1145-6), Ebû Dâvud (no. 3553-5), Tirmizî (no. 1350), Nesâî (umrâ 3/2-3, 5-10, VI, 275-6) ve İbn Mâce (no. 2380), ez-Zührî an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (hibât no. 26-28, s. 1246-7), Ebû Dâvud (no. 3558), Nesâî (umrâ 2/8-13, VI, 274) ve İbn Mâce (no. 2383), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (hibât no. 30-31, s. 1247-8), Ebû Dâvud (no. 3556), Nesâî (umrâ 2/1, 3, 4, VI, 272-3) ve İbn Mâce (no. 2382), Atâ b. e. Rebâh an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Son lafzı Nesâî (umrâ 2/2, VI, 273), Alı. b. Sül. an Ubeydillah an İsrâîl an Abdilkerîm an Atâ senedi ile tahrîc etti. Umrâ sûretiyle hibe: Bağış yapan kimsenin "Ben sağ kaldıkça bu malı sana verdim" demesidir. Rukbâ ise: "Şu malımı sana bağışlıyorum, eğer ben senden önce ölürsem mal senindir; eğer sen benden önce ölürsen mal yine bana ait olur" demektir.

4810 Aynı kaynaklar.

4811 a.k.

4812 a.k.

4813 a.k.

4814 a.k.

4815 Râvilerinden el-Mesâ b. es-Sabbâlı, çoğunluğa göre zayıf olmakla birlikte bir rivayette İbn Maîn onu tevsîk etmiştir (*Mecma'* IV, 157). İbn Ömer'in İbn Mâce'nin (no. 2382) rivayetindeki senedi şöyledir: İshâk b. Mansûr an Abdirrezzâk an İbn Cüreyc an Atâ an İbn Ömer

4816 Bu hadisi Nesâî (rukbâ 2/1, VI, 269), Muh. b. Vehb an Muh. b. Seleme an Ebî Abdirrahîm an Zeyd an Ebî'z-Zübeyr an Tâvus an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti.

4817 Bu rivayeti Nesâî (rukbâ 2/2), Ahmed b. Harb an Ebî Muâviye an Haccâc an Ebî'z-Zübeyr an Tâvus an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

4818 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3539), Tirmizî (no. 1299), Nesâî (hibe 4/3, VI, 267-8) ve İbn Mâce (no. 2377), Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb an Tâvus an İbn Abbâs ve İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

4819 Lafızlar Müslim'e aittir (hibât no. 9, 13, 14, 17). Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 39, s. 751), Buhârî (hibe 12/2, III, 134), Müslim (hibât 9-11, s. 1241), Tirmizî (no. 1367) ve Nesâî (nahl 1-4, VI, 258-9), ez-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman ve Muh. b. en-Nu'mân b. Beşîr an Nu'mân b. Beşîr asl-ı senedi ile; Müslim (hibât no. 12, s. 1242), Ebû Dâvud (no. 3543) ve Nesâî (nahl 5, 7, VI, 259), Hişâm b. Utve an ebîhî ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile; Buhârî (hibe 13, III, 134; şehâdât 9, III, 151), Müslim (hibât 13-18, s. 1242-4), Ebû Dâvud (no. 3542) ve Nesâî (nahl 8-13, VI, 259-61), eş-Şa'bî ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4820 Aynı kaynaklar.

4821 a.k.

4822 a.k.

4823 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 40), s. 752), ani'z-Zührî an Urve an Âişe sahîh senediyle tahrîc etti.

4824 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 41, s. 753), ani'z-Zührî an Urve b. ez-Zübeyr an Abdirrahman b. Abdilkârî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4825 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 42, s. 754), Dâvud b. el-Husayn an Ebî Gatafân b. Tarîf el-Mürrî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4826 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 42, s. 754), Dâvud b. el-Husayn an Ebî Gatafân b. Tarîf el-Mürrî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4827 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3632), Ubeydullah b. Sa'd b. İbr. an ammihî an ebîhî an İbn İshâk an Ebî Nuaym Vehb b. Keysân an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4828 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3546-7), Nesâî (umrâ 5/1-2, VI, 278-9) ve İbn Mâce (no. 2388), Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4829 Aynı kaynaklar.

4830 Bu hadisi Tirmizî (no. 2130), Ezher b. Mervân an Muh. b. Sevâ' an Ebî Ma'şer an Saîd an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre bu hadisin isnâdı garîbtir.

4831 Bu hadisi Buhârî (hibe 11, III, 133), Ebû Dâvud (no. 3536) ve Tirmizî (no. 1954), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4832 Bu hadisi Tirmizî (no. 1338), Muh. b. Abdillah b. Bezî' an Bişr b. el-Mufaddal an Saîd an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti ve isnâdının sahîh olduğuna hükmetti.

4833 Bu hadisi Tirmizî (no. 1576), Alî b. Saîd el-Kindî an Abdirrahîm b. Sül. an İsrâîl an Süveyr an ebîhî an Alî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4834 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3057) ve Tirmizî (no. 1577), et-Tayâlisî an İmrân el-Kattân an Katâde an Yezîd b. Abdillah b. eş-Şihhîr an İyâd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

4835 Lafız Tirmizî'ye aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3537) ve Tirmizî (no. 3946), Muh. b. İshâk an Saîd el-Makburî an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir. Ancak lafzının ait olduğu bir başka senedi (no. 3945) daha vardır: Ah. b. Menî' an Yezîd b. Hârûn an Eyyûb an Saîd an Ebî Hureyre.

4836 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2786), Müsedded an İsâ b. Yûnus an ebîhî an Ebî İshâk an Zî'l-Cevşen senedi ile tahrîc etti.

4837 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3055), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd b. Seleme an Alî b. Zeyd an İshâk mürsel senedi ile tahrîc etti.

4838 Ebû Dâvud.

4839 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3541), Ah. b. Amr b. es-Serh an İbn Vehb an Amr b. Mâlik an Abdillah b. e. Ca'fer an Hâlid b. e. İmrân ani'l-Kâsım an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti.

4840 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3416) ve İbn Mâce (no. 2157), Humeyd b. Abdirrahman er-Ruvâsiyy an Muğîre b. Ziyâd an Ubâde b. Nüseyy ani'l-Esved b. Sa'lebe an Ubâde senediyle tahrîc etti.

4841 Râvilerinden Mendel b. Alî, hakkında ihtilâf olan biridir (*Mecma'* IV, 148).

4842 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 149).

4843 İsnâdı Heysemî'ye göre hasendir (*Mecma'* IV, 1517.

4844 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2432), Hişâm b. Ammâr an İsmaîl b. Ayyâş an Utbe b. Humeyd an Yahyâ b. e. İshâk an Enes senedi ile tahrîc etti. Utbe, zayıf bir râvidir.

4845 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3383), Muh. b. Sül. el-Missîsî an Muh. b. ez-Zeberkân an Ebî Hayyân et-Teymî an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4846 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3388), Nesâî (buyû' 109, VII, 319) ve İbn Mâce (no. 2288), es-Sevrî an Ebî İshâk an Ebî Ubeyde an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Râvileri güvenilir kimselerdir.

4847 Bu hadisi Buhârî (şirket 13, III, 109; da'vât 31/3, VII, 156; ahkâm 46, VIII, 124), Saîd b. e. Eyyûb an Ebî Ukayl (Akîl) Zühre an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4848 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4836) ve İbn Mâce (no. 2287), es-Sevrî an İbr. b. Muhâcir an Mücâhid an Kâidi's-Sâib ani's-Sâib asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4849 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3328) ve İbn Mâce (no. 2406), Abdülazîz ed-Derâverdî an Amr b. ebî Amr an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4850 Bu hadisi Buhârî (rehin 4/1-2, III, 115-6), Ebû Dâvud (no. 3526) ve Tirmizî (no. 1254), Zekeriyyâ ani'ş-Şa'bî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4851 Rezîn.

4852 Bunu Mâlik (akdiye no. 13, s. 728-9), ani'z-Zührî an Saîd senedi ile tahrîc etti.

4853 Bu hadisi Şâfiî (Ümm III, 122), Abdürrezzâk (no. 14094), Ahmed (VI, 42, 160, 230, 237), Buhârî (buyû 14/1, III, 8; 33, III, 14; 88, III, 34; selem

5-6, VII, 45-6; istikrâd 1, III, 82; rehn 2, 5, III, 115-6; cihâd 89, III, 230; mağâzî 86/1, V, 145), Müslim (müsâkât no. 124-6, s. 1226), Nesâî (buyû' 58, VII, 288; 87, VII, 303), İbn Mâce (no. 2436), İbn Hibbân (no. 5906, 5908) ve Beyhakî (VI, 19, 36) el-A'meş an İbrâhîm ani'l-Esved an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4854 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2443), el-Abbâs b. el-Velîd an Vehb b. Saîd b. Atiyye an Abdirrahman b. Zeyd b. Eslem an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Aslı Ebû Hureyre hadisinden Buhârî'nin Sahîh'inde yer almıştır. Vehb ve Abdurrahman sebebiyle isnâdı zayıftır.

4855 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2445), Ebû Ömer Hafs b. Amr an İbn Mehdî an Süleym b. Hayyân an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4856 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3384-5) ve Tirmizî (no. 1258), ez-Zübeyr b. er-Hirrît an Urve asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisi mânâsıyla Buhârî (menâkıb 28, IV, 187), Ali b. Abdillah an Süfyân b. Uyeyne an Şebîb b. Garkade ani'l-Hayy an Urve senedi ile tahrîc etmiştir

4857 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3386) ve Tirmizî (no. 1257), Ebû Husayn an Habîb b. e. Sâbit (Ebû Dâvud'da: şeyhin min ehli'l-Medîne) an Hâkim asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4858 Mâlik (kırâd no. 1, s. 687-8), doğrudan Zeyd'den alızetti.

4859 Bu hadisi Ahmed (I, 188-190), Buhârî (bed'ul-Halk 2, IV, 74) ve Müslim (müsâkât 139, s. 1231), Hişâm b. Urve an ebîhî an Saîd b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Müslim'de (no. 137-8), başka tarîkleri de vardır.

4860 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-Halk 2, IV, 74), Bişr b. Mûsâ an Abdillah an Mûsâ b. Ukbe an Sâlim an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4861 Bu hadisi Bezzâr (no. 1372), Seleme b. Şebîb an Amr b. Osmân an Ebî Şihâb ani'l-A'meş an Ebî Vâil an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Amr, hakkında ihtilâf olan bir râvidir. Kezâ Ebû Ya'lâ'nın isnâdında yer alan Muh. b. Dînâr da ihtilâflıdır (*Mecma'* IV, 172).

4862 Ahmed (III, 351) bu hadisi Abdüssamed an Hammâd an Humeyd an Ebî'l-Mütevekkil an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4863 Her iki lafız da Müslim'e aittir (müsâkât no. 4-5) Bu hadisi Buhârî (hars ve'l-Müzâra'a, 8-9, III, 68; 11, III, 69; icâre 22, III, 75; şirket 11, III, 113; şurût 5, III, 175), Müslim (müsâkât 4-6, s. 1187-8), Ebû Dâvud (no. 3408-9), Tirmizî (no. 1383), Nesâî (müzâra'a 46, VII, 53) ve İbn Mâce (no. 2467), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4864 Aynı kaynaklar.

4865 *Sahîh-i Buhârî*, müzâra'a 8, III, 68.

4866 Bu hadisi Nesâî (müzâra'a 46/4, VII, 53), İbn Abdilhakem an Şuayb b. el-Leys an ebîhî an Muh. b. Abdirrahman an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4867 Lafız Müslim'e (no. 120) aittir. Bu hadisi Buhârî (müzâra'a 9, III, 69; 18/3, III, 72; hibe 35/7, III, 145), Müslim (buyû' 120-121, s. 1184-5) ve Nesâî (müzâra'a 45, VII, 36), Amr b. Dînâr an Tâvus asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4868 İlk lafız Müslim'e (buyû' no. 117), diğerleri no. 4878: Müslim, buyû' 109; no. 4869: Müslim, buyû' 116; no. 4870: Müslim, buyû' 113; no. 4871: Müslim, buyû 114; 4872: Ebû Dâvud (no. 3402); 4873: Nesâî, eymân 46; 4874: Ebû Dâvud (no. 3401; 4875: Nesâî, eymân 45. Bu hadisi Mâlik (kirâ'l-Ard 1, s. 711), Buhârî (müzâra'a 6, III, 69; 19, III, 73; şurût 7, III, 175), Müslim (buyû' 125-7, s. 1283), Ebû Dâvud (no. 3392-3) ve Nesâî (müzâra'a 45/37-42, VII, 42-44), Hanzale b. Kays an Râfi' asl-ı senedi ile; Buhârî (müzâra'a 18, III, 71-2), Müslim (buyû' 114, s. 1282) ve Nesâî (buyû' 45/61-2, VII, 49), Ebû'n-Necâşî an Râfi' tarîkiyle; Buhârî (müzâra'a 18, III, 72), Müslim (buyû' 109-111, s. 1180-1) ve Nesâî (müzâra'a 45/47-55, VII, 45-47), Nâfi' an İbn Ömer an Râfi' asl-ı senedi ile; Müslim (buyû' 113, s. 1181-2), Ebû Dâvud (no. 3395-6) ve Nesâî (müzâra'a 45/34-36, VII, 41-2), Ya'lâ b. Hakîm an Süleymân b. Yesâr an Râfi' asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3400) ve Nesâî (müz. 45/28-32, VII, 40-1), Saîd b. el-Müseyyeb an Râfi' asl-ı senedi ile; Müslim (buyû' no. 112, s. 1181) ve Ebû Dâvud (no. 3294), Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî an Râfi' asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3397) ve Nesâî (müz. 45/2, 6, VII, 33), Mücâhid an İbn ebî Râfi' an ebîhî tarîkiyle; Ebû Dâvud (no. 3398) ve Nesâî (müz. 45/3-5, VII, 33), Mücâhid an Üseyd b. Zuheyr an Râfi' asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4869 Aynı kaynaklar.

4870 a.k.

4871 a.k.

4872 a.k.

4873 a.k.

4874 a.k.

4875 a.k.

4876 a.k.

4877 a.k.

4878 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3390) ve Nesâî (müzâra'a 45/66, VII, 50-1), Abdurrahman b. İshâk an Ebî Ubeyde b. Muh. b. Ammâr ani'l-Velîd b. ebî'l-Velîd an Urve asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4879 Bu haberi Mâlik (kirâ'l-Ard, no. 3, s. 711), doğrudan İbn Şihâb ez-Zührî'den alızetti.

4880 Lafız Nesâî'ye aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3391) ve Nesâî (müzâra'a 45/33, VII, 41), Muh. b. İkrime b. Abdirrahman an Muh. b. Abdirrahman b. e. Lebîbe an Saîd b. el-Müseyyeb an Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4881 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Mâlik (akdiye 26, s. 743), Ebû Dâvud (no. 3074) ve Tirmizî (no. 1378), Hişâm ve Yahyâ b. Urve an ebîhimâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî ve Ebû Dâvud (no. 3073) ise, Urve an Saîd b. Zeyd tarîkiyle sevkettiler. Bu tarîk için Tirmizî, hasen garîb hükmü verdi.

4882 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3076), Ah. b. Abde an Abdillah b. Osmân an İbni'l-Mübârek an Nâfi' b. Ömer an İbn e. Müleyke an Urve senedi ile tahrîc etti.

4883 İki isnâd ile tahrîc etti. İsnâdının birinde Usâm b. Dâvud b. el-Cerrâh adlı zayıf bir râvi; diğerinde ise hadis uyduran bir râvi yer almıştır (*Mecma'* IV, 157).

4884 Bu hadisi Ahmed (III, 363), Saîd b Yezîd an Leys b. e. Süleym an Ebî Bekr b. Muh. an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4885 Ahmed, ;

4886 Râvilerinden Mûsâ b. Ya'kûb ez-Zama'î, hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 157).

4887 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 46, s. 757), Buhârî (ilm 27/2, I, 31-2; lukata 2, III, 92; 3-4, III, 93; 9, III, 95; 11, III, 96; talâk 22/2, VI, 174; edeb 75/4, VII, 98), Müslim (lukata 1-5, s. 1349-9), Ebû Dâvud (no. 1704-8) ve Tirmizî (no. 1372-3), Yezîd mevlâ'l-Munba'is an Zeyd b. Hâlid asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafızlar Müslim'e (no. 5-6) aittir

4888 Aynı kaynaklar.

4889 Aynı kaynaklar.

4890 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (lukata 1, III, 92; 10, III, 95), Müslim (lukata 9-10, s. 1350), Ebû Dâvud (no. 1701-3) ve Tirmizî (no. 1374), Seleme b. Kuheyl an Süveyd b. Gafele an Ubeyy asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4891 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1710-3) ve Nesâî (kat'us-sârik 11, VIII, 84-5), Amr b. Şuayb'dan tahrîc ettiler..

4892 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1716), Ca'fer b. Müsâfir an İbn e. Füdeyk an Mûsâ b. Ya'kûb ez-Zema'î an Ebî Hâzım an Sehl senedi ile tahrîc etti.

4893 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1709), Hâlid el-Hazzâ an Ebî'l-Alâ' an Mutarrif b. Abdillah an İyâd b. Himâr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4894 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1718), Mahled b. Hâlid an Abdirrezzâk an Ma'mer an Amr b. Müslim an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4895 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1720) ve İbn Mâce (no. 2503), İbn ebî Hayyân et-Teymî ani'l-Münzir b. Cerîr an ebîhî senedi ile tahrîc ettiler.

4896 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2502), Muh. b. el-Müsennâ an Yahyâ b. Saîd an Humeyd et-Tavîl ani'l-Hasan an Mutarrif b. Abdillah b. eş-Şıhhîr an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4897 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 49, s. 759), Yahyâ b. Saîd an Sül. b. Yesâr an Sâbit senedi ile tahrîc etti.

4898 Muvatta', akdiye no. 51, s. 759.

4899 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1717), Sül. b. Abdirrahman an Muh. b. Şuayb ani'l-Muğîre b. Ziyâd an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

4900 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3524), Ubeydullah b. Hamîd b. Abdirrahman el-Himyerî ani'ş-Şa'bî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4901 Bu hadisi Müslim (lukata no. 11, s. 1351) ve Ebû Dâvud (no. 1719), İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Bukeyr an Yahyâ b. Abdirrahman b. Hâtib an Abdirrahman b. Osmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4902 Sahîh-i Buhârî'de isnâdsız olarak yer almıştır (talâk 22, VI, 174).

4903 Bu mevkûfu Abdürrezzâk (no. 14911) ve Beyhakî (VI, 200), es-Sevrî an Ebî Rebâh an Ebî Amr eş-Şeybânî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ebû Rebâh dışındakiler Sahîh ricâlindendir.

4904 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3571) ve Tirmizî (no. 1325), Nasr b. Alî an Fudayl b. Sül. an Amr b. e. Amr an Saîd b. e. Amr an Saîd b. e. Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîbtir

4905 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3573) ve Tirmizî (no. 1322m), Abdullah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4906 Bu hadisi Tirmizî (no. 1322), Muh. b. Abdila'lâ ani'l-Mu'temir b. Sül. an Abdilmelik b. e. Cemîle an Abdillah b. Mevheb an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Zehebî'ye göre Abdülmelik'in hâli mechûldür.

4907 Rezîn.

4908 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3578) ve Tirmizî (no. 1323), İsrâîl an Abdila'lâ an Bilâl b. e. Mûsâ an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca Tirmizî'de (no. 1324), Abdüla'lâ an Bilâl b. Mirdâs an Hayseme an Enes tarîkiyle de gelmiştir. Tirmizî, bu ikinci tarîki sahîh bulmuş ve diğeri için "hasen garîb" hükmü vermiştir.

4909 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3575), Abbâs el-Anberî an Ömer b. Yûnus an Mülâzim b. Amr an Mûsâ b. Necde an ceddihî Yezîd b. Abdirrahman Ebî Kesîr an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4910 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 2, s. 719), an Yahyâ b. Saîd an Saîd senedi ile tahrîc etti.

4911 Bu hadisi Tirmizî (no. 1330), Abdülkuddûs b. Muh. an Amr b. Âsım an İmrân el-Kattân an Ebî İshâk eş-Şeybânî an İbn ebî Evfâ senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

4912 Bu hadisi Buhârî (i'tisâm 21, VIII, 157), Müslim (akdiye 15, s. 1342), Ebû Dâvud (no. 3574), Tirmizî (no. 1326) ve Nesâî (kadâ' 3, VIII, 224), Yezîd b. Abdillah b. el-Hâd an Muh. b. İbr. an Busr b. Saîd an Ebî Kays mevlâ Amr an Amr b. el-Âs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

4913 *Muvatta'*, vasiyyet 7, s. 769.

4914 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3580), Tirmizî (no. 1337) ve İbn Mâce (no. 2313), İbn e. Zi'b ani'l-Hâris b. Abdirrahman an İbn Amr asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1336), Kuteybe an Ebî Avâne an Amr b. e. Seleme an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, her iki isnâda da sıhhat hükmü vermiştir.

4915 Bu hadisi Tirmizî (no. 1335), Ebû Kureyb an Ebî Usâme an Dâvud b. Yezîd el-Evdî ani'l-Muğîre b. Şûbeyl an Kays b. e. Hâzım an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

4916 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3582) ve Tirmizî (no. 1331), Simâk b. Harb an Haneş an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler ve "hasen" olduğuna hükmetti.

4917 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3588), Ah. b. Menî' an İbni'l-Mübârek an Mus'ab b. Sâbit an İbni'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

4918 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 13, VIII, 108-9), Müslim (akdiye 16, s. 1342-3), Tirmizî (no. 1334), Ebû Dâvud (no. 3589), Nesâî (kudât 17, VIII, 337-338) ve İbn Mâce (no. 2316), Abdülmelik b. Umeyr an Abdirrahman b. e. Bekre an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4919 Aynı kaynaklar.

4920 Râvilerinden Abbâd b. Kesîr es-Sekafî zayıftır (*Mecma'* IV, 197).

4921 Râvilerinden Revh b. Atâ b. e. Meymûne hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* IV, 198).

4922 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3627), Bakiyye b. el-Velîd an Bahîr b. Sa'd an Hâlid b. Ma'dân an Seyfi'ş-Şâmî an Avf b. Mâlik senedi ile tahrîc etti.

4923 Bu muallak rivayeti Buhârî (ahkâm 40, VIII, 120) îrâd etmiştir.

4924 Bu muallak hadisi de Buhârî (ahkâm 19, VIII, 112) îrâd etmiştir.

4925 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3592-3) ve Tirmizî (1327-8), Şu'be an Ebî Avn ani'l-Hâris b. Amr b. ahî'l-Muğîre an unâsin min ehli Hımıs an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Görüldüğü gibi isnâdında kopukluk mevcuttur.

4926 Ebû Dâvud; Tirmizî.

4927 Bu hadisi Nesâî (kudât 11/3, VIII, 231), Muh. b. Beşşâr an Ebî Âmir an Süfyân ani'ş-Şeybânî ani'ş-Şa'bî an Şureyh an Ömer senedi ile tahrîc etti.

4928 Bu hadisi Mâlik (akdiye 1, s. 719), Buhârî (mazâlim 16, III, 101; şehâdât 27, III, 162; ahkâm 20, VIII, 112; 29/1, VIII, 116; 31; VIII, 117), Müslim (akdiye 5-6, s. 1337-8), Ebû Dâvud (no. 3583), Tirmizî (no. 1339), Nesâî (kudât 13, VIII, 233) ve İbn Mâce (no. 2317), Urve b. ez-Zübeyr an Zeyneb binti Ümmi Seleme an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4929 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3584), er-Rabî' b. Nâfi' an İbni'l-Mübârek an Usâme b. Zeyd an Abdillah b. Râfi' an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

4930 Bu hadisi Tirmizî (no. 1341), Alî b. Hucr an Alî b. Müshir an Muh. b. Ubeydillah an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti ve isnâdını zayıf addetti.

4931 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âl-i İmrân 3/3, V, 167), Müslim (akdiye 1-2, s. 1336), Ebû Dâvud (no. 3619), Tirmizî (no. 1343) ve Nesâî (kudât 35, VIII, 248), İbn ebî Müleyke an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4932 Aynı kaynaklar.

4933 Bu hadisi Müslim (akdiye no. 3, s. 1337), Ebû Dâvud (no. 3608) ve İbn Mâce (no. 2360), Kays b. Sa'd an Amr b. Dînâr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4934 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3610), Tirmizî (no. 1343) ve İbn Mâce (no. 2368), Abdülazîz ed-Derâverdî an Rabî'a b. e. Abdirrahman an Süheyl b. e. Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî (no. 1344), Câbir'den: Abdülvehhâb es-Sekafî an Ca'fer b. Muh. an ebîhî an Câbir senedi ile rivayet etmiştir.

4935 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3612), Ah. b. Abde an Ammâr b. Şuayb b. Abdillah b. ez-Zübeyb an ebîhî an ceddihî'z-Zübeyb senedi ile tahrîc etti.

4936 Bu hadisi Buhârî (hibe 31, III, 143), İbr. b. Mûsâ an Hişâm b. Yûsuf an İbn Cüreyc an Abdillah b. Ubeydillah b. e. Müleyke senedi ile tahrîc etti.

4937 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3613-5), Nesâî (kudât 34, VIII, 248) ve İbn Mâce (no. 2330), Katâde an Saîd b. e. Bürde an ebîhî an ceddihî Ebî Mûsâ senedi ile tahrîc ettiler.

4938 Aynı kaynaklar.

4939 Bu hadisi Buhârî (şehâdât 24, III, 161) ve Ebû Dâvud (no. 3617), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

4940 Aynı kaynaklar.

4941 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3600-1) ve İbn Mâce (no. 2366), Sül. b. Mûsâ an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hasendir.

4942 Bu hadisi Tirmizî (no. 2298), Kuteybe an Mervân el-Fezârî an Yezîd b. Ziyâd ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdının zaafına dikkat çekti.

4943 *Muvatta'*, akdiye no. 4, s. 720.

4944 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3602) ve İbn Mâce (no. 2367), İbnü'l-Hâd an Muh. b. Amr b Atâ an Atâ b. Yesâr an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4945 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 9, s. 726), doğrudan Hişam b. Urve'den alızetmiştir.

4946 *Sahîh-i Buhârî*, şehâdât 13, III, 153.

4947 Mâlik (akdiye no. 4, s. 720), doğrudan Rabî'a'dan alızetti.

4948 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3599), Tirmizî (no. 2300) ve İbn Mâce (no. 2372), Muh. b. Ubeyd an Süfyân b. Ziyâd el-Usfurî an ebîhî an Habîb b. en-Nu'mân an Hureym b. Fâtik asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, bu rivayetten başka bir tarîk daha (no. 229) sevketmiş; ancak evvelkinin daha sahîh olduğunu söylemiştir.

4949 Bu hadisi Buhârî (şehâdât 5, III, 148), el-Hakem b. Nâfi' an Şuayb ani'z-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman b. Avf an Abdillah b. Utbe senedi ile tahrîc etti.

4950 Bu hadisi Mâlik (akdiye 13, s. 720), Müslim (akdiye 19, s. 1344), Ebû Dâvud (no. 3596) ve Tirmizî (no. 2296), Mâlik an Abdillah b. e. Bekr an ebîhî an Abdillah b. Amr b. Osmân an Abdirrahman b. e. Amre an Zeyd b. Hâlid asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4951 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3607) ve Nesâî (buyû' 91, VII, 302), ez-Zührî an Umâre b. Huzeyme an ammihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4952 Rezîn.

4953 Râvilerinden Abdullah b. Sâlih'i Abdülmelik b. Şuayb b. el-Leys tevsîk etmiş, başkaları ise onu zayıf addetmiştir (*Mecma'* IV, 200).

4954 Bu hadisi Ahmed (II, 35), Abdürrezzâk an şeyhin min ehl-i Necrân an Muh. b. Abdirrahman b. el-Beylemânî an ebîhî an İbn Ömer senedi ile akabinde İbn e. Şeybe an Mu'temir an Muh. b. Useym an İbni'l-Beylemânî senedi ile tahrîc etti.

4955 Aynı kaynaklar.

4956 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin olduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 201).

4957 Bu hadisi Buhârî, muhtelif yerlerde (i'tisâm 25/3, VIII, 160; tevhîd 42/2, VIII, 207-8; şehâdât 29, III, 163), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4958 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3664), Ah. b. Muh. b. Sâbit an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an İbn e. Nemle an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

4959 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3605), Ziyâd b. Eyyûb an Huşeym an Zekeriyyâ ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti.

4960 Bu hadisi Buhârî (i'tisâm 25/1, VIII, 160), Ebû'l-Yemân an Şuayb ani'z-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman an Muâviye senedi ile tahrîc etti.

4961 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3630), Tirmizî (no. 1417) ve Nesâî (kat'us-sârik 2, VIII, 67), Ma'mer an Behz b. Hakîm an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

4962 Aynı kaynaklar.

4963 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3639) ve İbn Mâce (no. 2482), Ah. b. Abde ani'l-Muğîre b. Abdirrahman an Abdirrahman b. el-Hâris an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4964 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3569-70) ve İbn Mâce (no. 2332), ez-Zührî an Harâm b. Muhayyisa an ebîhî ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4965 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3403), Tirmizî (no. 1366) ve İbn Mâce (no. 2460), Şerîk an Ebî İshâk an Atâ an Râfi' asl-ı senedi ile tahrîc etti. Buhârî'ye göre isnâdının hasen olduğu görüşünü Tirmizî nakletmiştir.

4966 Üç rivayet varyasyonu da tek bir isnâdla gelmiştir. Ebû Dâvud (no. 3640) bunu Mahmûd b. Hâlid an Muh. b. Osmân an Abdilazîz b. Muh. an Ebî Tuvâle ve Ömer b. Yahyâ an ebîhî an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etmiştir.

4967 Aynı kaynaklar.

4968 Aynı kaynaklar.

4969 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2486), İsmaîl el-Mekkî ani'-Hasan an Abdillah b. Muğaffel asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsmaîl b. Müslim el-Mekkî zayıf bir râvidir.

4970 İsnâdının râvilerinden Recâ es-Sakatî, Yahyâ b. Maîn'e göre zayıf, İbn Hibbân'a göre ise güvenilir bir râvidir.

4971 Heysemî diyor ki: "Râvilerinden Ayyâş b. Mü'nis hakkında bir bilgi edinemedim, diğer râvileri güvenilir kimselerdir" (*Mecma'* IV, 205).

4972 Bu hadisi Buhârî (şurût 19, III, 185; vasâyâ 28, III, 196; eymân 33, VII, 235), Müslim (vasiyyet 15, s. 1235-6), Ebû Dâvud (no. 2878), Tirmizî (no. 1375), Nesâî (ahbâs 1, VI, 230) ve İbn Mâce (no. 2396), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4973 Aynı kaynaklar.

4974 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2879), Sül. b. Dâvud el-Mehriyy an İbn Vehb an Leys an Yahyâ b. Saîd senedi ile tahrîc etti

4975 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1679-81), Nesâî (vasâyâ 8/13-15, VI, 254-5) ve İbn Mâce (no. 3684), Katâde an Saîd b. el-Müseyyeb (ve'l-Hasan) an Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Râvileri güvenilir kimselerdir. Ancak Münzirî'nin de söylediği gibi Saîd, Sa'd'ı idrâk etmemiştir. Zira Sa'd, Şam'da 14. veya 15. hicrî senesinde ölmüş, Saîd ise 15'inde dünyaya gelmiştir. Kezâ Hasan da böyledir (*Tergîb* II, 74).

4976 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 39/36-37, V, 81; lafız buraya aittir, müzâra'a 14, III, 70; fardu'l-Humus 9, IV, 51) ve Ebû Dâvud (no. 3020), Zeyd b. Eslem an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4977 Bu hadisi Buhârî (sulh 7/2, III, 169), Muh. b. Râfi' an Süreyc b. en-Nu'mân an Fuleyh an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

4978 Bu hadisi Buhârî (sulh 4, III, 166-7) ve Müslim (tefsîr 13-14, s. 2316), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4979 Bu hadisi Buhârî (sulh 12, III, 171; şurb ve'l-Müsâkât 6, III, 76), Müslim (fadâil no. 129, s. 1829-30), Ebû Dâvud (no. 3637), Tirmizî (no. 1363), Nesâî (kudât 27, VIII, 245) ve İbn Mâce (no. 2480), ez-Zührî an Urve an Abdillah b. ez-Zübeyr an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4980 Aynı kaynaklar.

4981 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 208).

4982 Bu hadisi Tirmizî (no. 1352) ve İbn Mâce (no. 2353), Kesîr b. Abdillah b. Amr b. Avf an ebîhî an ceddîhî asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3594), Sül. b. Bilâl an Kesîr b. Zeyd ani'l-Velîd b. Rebâh an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, kendi isnâdı hakkında sıhhat hükmü vermiştir. Ancak Kesîr b. Zeyd zayıf bir râvidir.

4983 Bu hadisi Buhârî (sulh 3, III, 166), Muh. Ca'fer an Ebî Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4984 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3535) ve Tirmizî (no. 1264), Talk b. Gannâm an Şerîk (ve-Kays) an Ebî Husayn an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir.

4985 Bu hadisi Buhârî (zekât 25/2, II, 119-20; vekâlet 16, III, 66; icâre 1/1-2, III, 47-8), Müslim (zekât 79, s. 710), Ebû Dâvud (no. 1684) ve Nesâî (zekât 66, V, 79-80), Ebû Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4986 Bu hadisi Buhârî (rikâk 35/2, VII, 188; fiten 13, VIII, 93), Müslim (imân no. 230, s. 126-7), Tirmizî (no. 2180) ve İbn Mâce (no. 4053), el-A'meş an Zeyd b. Vehb an Huzeyfe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4987 Bu hadisi Ahmed (III, 134, 154, 210), Bezzâr (no. 100), Ebû Ya'lâ (no. 2863) ve Taberânî (*M. el-Evsat* I, 145a; II, 62b), Ebû Hilâl er-Râsibî an Katâde an Enes asl-ı senedi ile; Ahmed (III, 251), Affân an Hammâd ani'l-Muğîre b. Ziyâd es-Sekafî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Zehebî isnâdının "kavî" olduğunu söylemiştir. Ancak Ebû Hilâl ihtilâflı bir râvidir. Buna karşılık görüldüğü gibi ikinci tarîk, bunun mutâbiidir (*Feyz* VI, 381).

4988 Bu hadisi Buhârî (itk 1, III, 117), Müslim (itk no. 21-24, s. 1147-8) ve Tirmizî (no. 1547), Saîd b. Mercâne an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4989 Bu hadisi Tirmizî (no. 1547), Muh. b. Abdila'lâ an İmrân b. Uyeyne an Husayn an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti ve "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

4990 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3966), Abdülvehhâb b. Necde an Bakiyye an Safvân b. Amr an Süleym b. Âmir an Şurahbîl b. es-Semt an Amr b. Abese senedi ile tahrîc etti.

4991 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3964), İsâ b. Muh. er-Remlî an Damre an İbrâhim b. ebî Able ani'l-Garîf senedi ile tahrîc etti. Bunu İbn Hibbân ve el-Hâkim de Sahîh'lerinde irâd ettiler.

4992 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5162-3), Osmân b. Züfer an Muh. b. Hâlid b. Râfi' b. Mekîs an Râfi' b. Mekîs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

4993 Bu hadisi Tirmizî (no. 1946), İbn Menî' an Yezîd b. Hârûn an Hemmâm b. Yahyâ an Ferkad es-Sebehî an Murre an Ebî Bekr senedi ile tahrîc etti. Tirmizî'ye göre isnâdı garîbtir.

4994 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2698), Sehl b. e. Sehl an Muh. b. Fudayl an Muğîre an Ümmi Mûsâ an Alî senedi ile tahrîc etti.

4995 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5164) ve Tirmizî (no. 1950), Ebû Hanî el-Havlânî ani'l-Abbâs b. Cüleyd an İbn Ömer (veya Amr) asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir.

4996 Bu hadisi Buhârî (itk 15, III, 123; edeb 44, VI-I, 85), Müslim (eymân 40, s. 1283), Ebû Dâvud (no. 5157-8) ve Tirmizî (no. 1946), ayrı ayrı olarak Vâsıl el-Abdeb ve el-A'meş ani'l-Ma'rûr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

4997 Aynı kaynaklar.

4998 Aynı kaynaklar.

4999 Bu hadisi Ahmed (II, 277), Müslim (eymân 42, s. 1284), Ebû Dâvud (no. 1846) ve Beyhakî (VIII, 8), Dâvud b. Kays an Mûsâ b. Yesâr an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Ahmed (II, 409, 430), Dârimî (II, 107), Buhârî (itk 18, III, 125; at'ime 55, VI, 214) ve Beyhakî (VIII, 8), Şu'be an Muh. b. Ziyâd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5000 *Muvatta'*, isti'zân 41, s. 980.

5001 Bu hadisi Tirmizî (no. 1950), Alı. b. Muh. an İbni'l-Mübârek an Süfyân an Ebî Hârun el-Abdî an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. Ebû Hârun sebebiyle isnâdı zayıftır.

5002 Bu hadisi Müslim (eymân no. 29-30, s. 1278-9) ve Ebû Dâvud (no. 5168), Ebû Avâne an Firâs an Ebî Sâlih Zekvân an Zâdhân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5003 Aynı kaynaklar.

5004 Bu hadisi Müslim (eymân no. 31, s. 1279), Süfyân an Seleme b. Kuheyl an Muâviye b. Süveyd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5005 Bu hadisin lafızları Müslim'e aittir. Bu hadisi Müslim (eymân 34-6, s. 1281), Ebû Dâvud (no. 5159-60) ve Tirmizî (no. 1948), el-A'meş an İbrâhîm et-Teymî an ebîhî an Ebî Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5006 Aynı kaynaklar.

5007 Aynı kaynaklar.

5008 Bu hadisi Buhârî (hudûd 45, VIII, 34), Müslim (eymân no. 37, s. 1282), Ebû Dâvud (no. 5165) ve Tirmizî (no. 1948), Fudayl b. Gazvân an Abdirrahman b. e. Nuam an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5009 Bu hadisi Buhârî (ıtk 17/3, III, 124) ve Müslim (elfâz no. 15, s. 1764), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (no. 13, s. 1764), İsmaîl b. Ca'fer ani'l-Alâ an ebihî an Ebî Hureyre; ve el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre (no. 14) asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 4975), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Eyyûb ve Habîb b. eş-Şehîd an İbn Sîrîn an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5010 Bu hadisi Buhârî (ilm 31, I, 32-33; ıtk 16/2, III, 123-4; cihâd 145, IV, 20; enbiyâ 48/10, IV, 142; nikâh 12, VI, 120-1), Müslim (îmân no. 241, s. 134-5), Tirmizî (no. 1116) ve Nesâî (nikâh 65/1-2, VI, 115), eş-Şa'bî an Ebî Bürde b. e. Mûsâ an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5011 Bu hadisi Buhârî (ıtk 16, III, 124) ve Müslim (îmân no. 44, s. 1284-5), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5012 Bu hadisi Müslim (îmân no. 122-4, s. 83), Ebû Dâvud (no. 4360) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 12, VII, 102), eş-Şa'bî an Cerîr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5013 Aynı kaynaklar.

5014 Heysemî'ye göre isnâdı hasen derecelerinin en aşağı mertebesindedir (*Mecma'* IV, 236).

5015 Heysemî, isnâdı içinde tanımadığı bir râvi olduğunu söylemiştir (*Mecma'* IV, 235).

5016 Râvilerinden Muh. b. Zekeriyyâ el-Alâ'î olduksa zayıftır. Ancak onun hakkında İbn Hibbân: "Güvenilir râvilerinden rivayet ettiği hallerde hadisine itibar edilebilir" demiştir.

5017 Heysemî şu bilgiyi vermektedir: "Bezzâr'ın râvileri güvenilir kimselerdir. Avsece el-Mekkî hakkında zararsız bir ihtilâf mevcuttur. Onu pek çokları tevsîk ettiler" (*Mecma'* IV, 235).

5018 Heysemî'ye göre isnâdında zayıf bir râvi olan Ebyen b. Süf'yân yer almıştır (*Mecma'* IV, 236).

5019 Râvilerinden Leys'in kâtibi diye marûf Abdullah b. Sâlih, ihtilâflı bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* IV, 234).

5020 İsnâdında İbn Lehî'a mevcuttur; onun hadisleri hasendir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (Mecma' IV, 234). Ahmed (II, 221) bunu, Kuteybe an İbn Lehî'a ani'l-Kâsım b. Abdillah el-Meâfirî an Ebî Abdirrahman el-Hubelî an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

5021 Bu hadisi Ahmed (II, 367), Süreyc b. en-Nu'mân an Abdillah b. Nâfi' an İbn e. Zi'b an Sâlih mevlâ't-Tev'eme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Abdullah b. Nâfi' zayıf bir râvidir. Sâlih ise âhir-i ömründe ihtilâta uğramış, hıfzı bozulmuştur (*Mecma'* IV, 234).

5022 Adı belirtilmemiş bir râvi ile birlikte isnâdında İbn Lehîa da mevcuttur (*Mecma'* IV, 234).

5023 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 16717), Ahmed (II, 472, 426, 468, 531, 255, 347), Buhârî (şirket 5/1, III, şirket 14/2, III, 113-4; ıtk 5/1, III, 118-9), Müslim (ıtk 2-4, s. 1140; eymân no. 52-55, s. 1287), Ebû Dâvud (no. 3934-39), Tirmizî (no. 1348), İbn Mâce (no. 2527), İbn Hibbân (no. 4303-4) ve Beyhakî (IV, 128; X, 276, 280, 281), Katâde ani'n-Nadr b. Enes an Beşîr b. Nüheyk an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5024 Bu haberi Mâlik (ıtk 10, s. 777), el-Makburî'den belâğan nakletmiştir.

5025 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3963), İbr. b. Mûsâ an Cerîr an Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5026 Ebû Dâvud.

5027 Bu mevkûfu Mâlik (ıtk no. 16, s. 780), an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5028 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4519) ve İbn Mâce (no. 2680), Ebû Hamza Sevvâr es-Sayrafî an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5029 Mâlik (ıtk no. 7, s. 776), bunu belâğan doğrudan Hz. Ömer'den nakletti.

5030 Rezîn.

5031 Rezîn.

5032 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3968), Muh. b. Kesîr an Süfyân an Ebî İshâk an Ebî Habîbe et-Tâ'î an Ebî'd-Derdâ senedi ile tahrîc etti.

5033 Bu hadisi Müslim (eymân no. 56-57, s. 1288), Ebû Dâvud (no. 3958-9) ve Tirmizî (no. 1364), Eyyûb an Ebî Kılâbe an Ebî'l-Mühelleb an İmrân asl-ı senedi ile; Nesâî (cenâiz 65, IV, 64), Alî b. Hucr an Huşeym an Mansûr b. Zâdân ani'l-Hasan an İmrân senedi ile; Mâlik (itk no. 3, s. 774), an Yahyâ b. Saîd ve an gayri vâhidin ani'l-Hasan b. ebi'l-Hasan el-Basrî ve Muh. b. Sîrîn mürsel senedi ile tahrîc etti.

5034 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3960), Vehb b. Bakiyye an Hâlid b. Abdillah et-Tahlıân an Hâlid an Ebî Kılâbe an Ebî Zeyd senedi ile tahrîc etti.

5035 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3949), Tirmizî (no. 1365) ve İbn Mâce (no. 2524), Âsım el-Ahvel ve Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5036 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3932) ve İbn Mâce (no. 2526), Saîd b. Cümhân an Sefîne asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5037 Bu haberi Mâlik (itk no. 14, s. 779), doğrudan Yahyâ'dan ahzetti.

5038 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3962), Ah. b. Sâlih an İbn Vehb an İbn Lehî'a ve Leys b. Sa'd an Ubeydillah b. e. Ca'fer an Bukeyr el-Eşacc an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5039 Bu mevkûfu Mâlik (itk no. 21, s. 782), doğrudan Rabî'a'dan ahzetmiştir.

5040 Bu hadisi Mâlik (itk 15, s. 779-80), an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5041 Bu hadisi Buhârî (itk 7/1, III, 119), Muh. b. Abdillah b. Nümeyr an Muh. b. Bişr an İsmaîl an Kays an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5042 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3953), es-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Hattâb b. Sâlih an ümmihî an Selâme binti Ma'kil senedi ile tahrîc etti.

5043 Bu mevkûfu Mâlik (itk no. 6, s. 776), an Nâfi' an İbn Ömer an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5044 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2517), Abdürrezzâk an İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti. Sindî, *Zevâid*'de isnâdının sahîh, râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir.

5045 İlk lafız Müslim'e, ikincisi ise Nesâî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (buyû' 59, III, 24; 110), III, 42; istikrâd 16, III, 86; ahkâm 32, VIII, 117), Müslim (eymân no. 59/3, s. 1290), Ebû Dâvud (no. 3955-6) ve Nesâî (buyû' 84/3, VIII, 304), Atâ b. e. Rebâh an Câbir asl-ı senedi ile; Buhârî (itk 9, III, 120; kefâretu'l-eymân 7, VII, 238), Müslim (eymân no. 58-9, s. 1289), Tirmizî (no. 1219) ve İbn Mâce (no. 2513), Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile; Buhârî (husûmât 3/2, III, 89-90), İbn e. Zi'b an Muh. b. el-Münkedir an Câbir tarîkiyle; Müslim (eymân 59/a, s. 1289), Ebû Dâvud (no. 3957) ve Nesâî (buyû' 84/1-2, VII, 304), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5046 Aynı kaynaklar.

5047 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3926), Hârun b. Abdillah an Ebî Bedr an Ebî Utbe İsm. b. Ayyâş an Sül. b. Süleym an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti. Bu hadisin isnâdı hakkında İbn Hacer, *Bulûğu'l-merâm*'da "hasen" hükmü verdi (*Neyl* VI, 99).

5048 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3928), Tirmizî (no. 1261) ve İbn Mâce (no. 2250), Süfyân b. Uyeyne ani'z-Zührî an Nebhân an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5049 *Sahîh-i Buhârî*, mukâteb 1, III, 126

5050 İlk lafız Müslim'e (itk no. 6, s. 1141-2), ait olup senedi: Kuteybe an Leys ani'z-Zührî an Urve an Âişe; Üçüncü lafız Buhârî'ye (mukâteb 1, III, 126) ait olup muallak senedi şöyledir: Leys an Yûnus ani'z-Zührî an Urve an Âişe; Dördüncü lafız yine Buhârî'ye (mukâteb 1, III, 127), ait isnâdı şöyledir: Kuteybe an Leys ani'z-Zührî an Urve an Âişe. Bu hadis daha önce geçmiştir (no. 4406-7). Diğer tarîkleri için oraya müracaat edilsin.

5051 Aynı kaynaklar.

5052 Aynı kaynaklar.

5053 Aynı kaynaklar.

5054 Bu hadisin lafzı Müslim'e aittir. Bunu Mâlik (vasiyyet no. 1, s. 761), Buhârî (vasâyâ 1, III, 185), Müslim (vasiyyet 1-4, s. 1249-50), Ebû Dâvud (no. 2863), Tirmizî (no. 974) ve Nesâî (vasâyâ 1, VI, 238-9), ayrı ayrı Sâlim b. Abdillah ve Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5055 Aynı kaynaklar.

5056 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 16455), Ahmed (II, 278), Ebû Dâvud (no. 2867), Tirmizî (no. 2117), İbn Mâce (no. 2704) ve Beyhakî (VI, 271), Eş'as b. (Câbir yahut) Abdillah an Şehr b. Havşeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5057 Heysemî isnâdı hakkında hasen hükmü vermiştir (*Mecma'* IV, 209).

5058 Bu hadisi Ahmed (II, 231, 250, 415, 447), Buhârî (zekât 11, II, 115; vasâyâ 7, III, 188), Müslim (zekât 92-93, s. 716), Ebû Dâvud (no. 2865) ve Nesâî (vasâyâ 1, VI, 237), İbn Huzeyme (no. 2454), İbn Hibbân (no. 3301) ve Beyhakî (IV, 189), Umâre b. el-Ka'kâ' an Ebî Zür'a an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5059. Aynı kaynaklar.

5060 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2866), Ah. b. Sâlih an İbn e. Füdeyk an İbn e. Zi'b an Şurahbîl an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti

5061 Bu hadisi Mâlik (vasâyâ 4, s. 763), Buhârî (cenâiz 37, II, 82-3; vasâyâ 2, III, 186; 3/2, III,

187; mağâzî 77, V, 127-8; nafakât 1/4, VI, 189; farâiz 6, VIII, 5-6), Müslim (vasiyyet no. 5-9, s. 1250-3), Ebû Dâvud (no. 2864), Tirmizî (no. 975) ve Nesâî (vasâyâ 3, VI, 241-3), ayrı ayrı Âmir b. Sa'd ve Mus'ab b. Sa'd an ebîhîmâ Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5062 Aynı kaynaklar.

5063 Aynı kaynaklar.

5064 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 3/1, III, 187), Müslim (vasiyyet no. 10, s. 1253) ve Nesâî (vasâyâ 3, VI, 243-4), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5065 Bu hadisin râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* I, 212).

5066 Râvilerinden Muh. b. Ubeydillah el-Arzemî zayıf bir râvidir (*Mecma'* IV, 213).

5067 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2870), Tirmizî (no. 2120) ve İbn Mâce (no. 2713), İsm. b. Ayyâş an Şurahbîl b. Müslim an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

5068 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 1, III, 186), Müslim (vasiyyet no. 16-7, s. 1256), Tirmizî (no. 2119), Nesâî (vasâyâ 2, VI, 240) ve İbn Mâce (no. 2696), Mâlik b. Miğvel an Talha b. Musarrif asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

5069 Aynı kaynaklar.

5070 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 1/4, III, 186), Müslim (vasiyyet no. 19, s. 1257) ve Nesâî (vasâyâ 2, VI, 240), Abdullah b. Avn an İbrâhîm ani'l-Esved an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5071 Aynı kaynaklar.

5072 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 13, IV, 52-3), İshâk b. İbr. an Ebî Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî an İbni'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

5073 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2883), el-Abbâs b. el-Velîd b. Mezyed an ebîhî ani'l-Evzâî an Hassân b. Atiyye an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

5074 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2872), Nesâî (vasâyâ 11/1, VI, 256) ve İbn Mâce (no. 2718), ayrı ayrı tarîklerden olmak üzere an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5075 Bu hadisi Müslim (imâret no. 17, s. 1457-8), Ebû Dâvud (no. 2868) ve Nesâî (vasâyâ 10, VI, 255), Saîd b. e. Eyyûb an Ubeydillah b. e. Ca'fer an Sâlim b. e. Sâlim el-Ceyşânî an ebîhî an Ebî Zerr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5076 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2873), Ah. b. Sâlih an Yahyâ b. Muh. el-Medînî an Abdillah b. Hâlid b. Saîd b. e. Meryem an ebîhî an Saîd b. Abdirrahman b. Yezîd b. Rukayş an eşyâhin min benî Amr b. Avf ve min hâlihî Abdillah b. ebî Ahmed an Alî senedi ile tahrîc etti.

5077 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 214). Bu mevkûfu Mâlik (Şeybânî rivayeti no. 939), Abdürrezzâk (no. 16479), Taberânî (no. 9724-5) ve Beyhakî (VI, 3; VI, 285), Ebû İshâk an Sıla b. Züfer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5078 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2704), Ah. b. el-Ezher an Abdirrezzâk an Ma'mer an Eş'as b. Abdillah an Şehr b. Havşeb an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5079 Bu hadisi Mâlik (farâiz 10, s. 519), Buhârî (farâiz 26, VIII, 11), Müslim (farâiz 1, s. 1233), Ebû Dâvud (no. 2909), Tirmizî (no. 2108), ez-Zührî an Alî b. el-Hüseyn an Amr b. Osmân b. Affân an Usâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5080 Bu hadisi Tirmizî (no. 2108), Humeyd b. Mes'ade an Husayn b. Nümeyr an İbn e. Leylâ an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile; Ebû Dâvud (no. 2911) ise Mûsâ b. İsm. an Hammâd an Habîb el-Muallim an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc ettiler.

5081 Bu hadisi Buhârî (hacc 44, II, 157; cihâd 180/1, IV, 33; cihâd 48, V, 92), Müslim (hacc no. 439-40, s. 984-5) ve Ebû Dâvud (no. 2910), ez-Zührî an Alî b. el-Hüseyn an Amr b. Osmân b. Affân an Usâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5082 Bu hadisi Mâlik (farâiz no. 12, s. 519), Yahyâ b. Saîd an Sül. b. Yesâr an Muh. b. el-Eş'as senedi ile tahrîc etti.

5083 Bu hadisi Mâlik (ukûl no. 11, s. 868), an Yahyâ b. Saîd an Urve senedi ile tahrîc etti.

5084 Mâlik (farâiz no. 15, s. 520), doğrudan Rabî'a'dan ahzetmiştir.

5085 Bunu Mâlik (farâiz no. 14, s. 520), bir güvenilir râvi kanalıyla rivayet etmiştir.

5086 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2912), Müsedded an Abdilvâris an Amr b. e. Hakîm el-Vâsitî an Abdillah b. Büreyde an Yahyâ b. Ya'mer an Ebî'l-Esved senedi ile tahrîc etti.

5087 Bu hadisi Ahmed (II, 14), Ma'mer ani'z-Zührî an Sâlim an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'nin de söylediği gibi râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* IV, 223).

5088 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 5/1, IV, 191), Müslim b. İbr. an Vüheyb an Eyyûb an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5089 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2896) ve Tirmizî (no. 2099), Hemmâm b. Yahyâ an Katâde ani'l-Hasan an İmrân b. Husayn asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh"tir.

5090 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (farâiz no. 1, s. 510), an Yahyâ b. Saîd ennehu belağahu enne Muâviye senedi ile tahrîc etti.

5091 Râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir. Ancak Saîd b. el-Müseyyeb'in Hz. Ömer'i işittiği ihtilâflıdır (*Mecma'* IV, 227).

5092 Bu hadisi Bezzâr (no. 1388), Ravh b. el-Ferec el-Mısrî an Amr b. Hâlid an İsâ b. Yûnus an Abbâd b. Mûsâ ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti. Abbâd'ın kim olduğu tam olarak belirlenemediği için isnâdı muzdaribtir (*Mecma'* IV, 229).

5093 Bu hadisi Dârimî (II, 351), Yezîd b. Hârûn an Yahyâ b. Saîd an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5094 Bunu Dârimî (II, 351), Yezîd b. Hârûn an Eş'as an İbn Sîrîn senedi ile tahrîc etti.

5095 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 352), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Eyyûb es-Sahtiyânî an Saîd b. Cübeyr an raculin min Murâd an Alî senedi ile tahrîc etti.

5096 Bu haberi Dârimî (II, 355), Muh. b. Yûsuf an Süfyân ani'l-A'meş an İbrâhîm senedi ile tahrîc etti.

5097 Bu mevkûfu Dârimî (II, 355), Ebû Nuaym an Hasan an İsmaîl ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti.

5098 Bunu Dârimî (II, 354), Muh. b. Uyeyne an Alî b. Müshir ani'ş-Şeybânî ani'ş-Şa'bî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5099 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 357), Ömer b. Hafs b. Gıyâs an ebîhî ani'l-A'meş an İbrâhim an Zeyd b. Sâbit senedi ile tahrîc etti.

5100 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 357), Saîd b. Âmir an Hemmâm an Katâde an Zeyd b. Sâbit senedi ile tahrîc etti.

5101 Bu hadis-i mürseli Dârimî (II, 358), Haccâc b. Minhâl an Şu'be an Mansûr b. el-Mu'temir an İbrâhîm senedi ile tahrîc etti.

5102 Bu haberi Dârimî (II, 358), Sül. b. Harb an Hammâd b. Seleme an Dâvud ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti.

5103 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 359), Yezîd b. Hârûn ani'l-Eş'as ani'ş-Şa'bî an Alî ve Zeyd senedi ile tahrîc etti.

5104 Bu mevkûfu Dârimî (II, 360), Yezîd b. Hârûn ani'l-Eş'as an İbn Sîrîn an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5105 Bu mevkûfu Dârimî (II, 360), Yezîd b. Hârûn an Şerîk ani'l-A'meş an İbrâhîm an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5106 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 361), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Muh. b. Sâlim ani'ş-Şa'bî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5107 Bu mevkûfu Dârimî (II, 361), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Muh. b. Sâlim an Hârice b. Zeyd an Zeyd b. Sâbit senedi ile tahrîc etti.

5108 Bu mürseli Dârimî (II, 363), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Dâvud b. e. Hind an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr senedi ile tahrîc etti.

5109 Bu maktû hadisi Dârimî (II, 363), Muh. b Yûsuf an Süfyân an Hişâm ani'l-Hasan senedi ile tahrîc etti.

5110 Bu mevkûfu Dârimî (II, 366), Abdullah b. Yezîd an Hayve an Ebî'l-Esved Muh. b. Abdirrahman b. Nevfel an Âsım b. Ömer b. Katâde an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5111 Bu mevkûfu Dârimî (II, 367), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Firâs ani'ş-Şa'bî an Ziyâd an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5112 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (II, 367), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Muh. b. Sâlim ani'ş-Şa'bî an Mesrûk an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5113 Bu hadisi Tirmizî (no. 2102), el-Hasan b. Arafe an Yezîd b. Hârun an Muh. b. Sâlim ani'ş-Şa'bî an Mesrûk an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5114 Bu hadisi Mâlik (farâiz no. 4, s. 513), Ebû Dâvud (no. 2894), Tirmizî (no. 2100-2101) ve İbn Mâce (no. 2724), Mâlik ani'z-Zührî an Osmân b. İshâk b. Hareşe an Kabîsa b. Zûeyb senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, sıhhat hükmü vermiştir.

5115 Bu mevkûfu Mâlik (farâiz no. 5, s. 513-4), an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım b. Muh. senedi ile tahrîc etti.

5116 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2895), Muh. b. Abdilazîz b. e. Rizme an ebîhî an Ubeydillah Ebî'l-Münîb el-Atekî an İbn Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5117 Bu hadisi Buhârî (farâiz 6, VIII, 6; 12, VIII, 7) ve Ebû Dâvud (no. 2893), ani'l-Esved b. Yezîd an Muâz senedi ile tahrîc ettiler.

5118 Bu mevkûfu Dârimî (II, 344), Yezîd b. Hârun an Şerîk ani'l-A'meş an İbrâhîm an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5119 Bu mevkûfu Dârimî (a. y.), Yezîd b. Hârun an Hemmâm an Yezîd er-Reşk senedi ile tahrîc etti.

5120 Bu mevkûfu Dârimî (II, 346), Haccâc b. Minhâl an Hammâd b. Seleme an Haccâc ani'ş-Şa'bî ve Atâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5121 Bu hadis-i mevkûfu Dârimî (a. y.), Saîd b. Âmir an Şu'be ani'l-Hakem an İkrime senedi ile tahrîc etti.

5122 Bu mevkûfu Dârimi (II, 347), Muh. b. Yûsuf an Süfyân es-Sevrî an Mansûr ve'l-A'meş an İbrâhîm senedi ile tahrîc etti.

5123 Bu mevkûfu Dârimî (II, 347), Muh. b. Yûsuf an Süfyân an Süleymân et-Teymî an Ebî Miclez senedi ile tahrîc etti.

5124 Bu mevkûfu Dârimî (II, 349), Saîd b. el-Muğîre an İsâ b. Yûnus an İsm. an Hakîm b. Câbir senedi ile tahrîc etti.

5125 Bu mevkûfu Dârimî (II, 350), Muh. b. Yûsuf ani's-Sevrî ani'l-A'meş an İbrâhîm an Mesrûk ve Alkame senedi ile tahrîc etti.

5126 Bu maktû hükmü Dârimî (II, 350), Muh. b. Yûsuf ani's-Sevrî an Hişâm an Muh. b. Sîrîn an Şureyh senedi ile tahrîc etti.

5127 Bu hadisi Buhârî (farâiz 7, 12, VIII, 6-7), Ebû Dâvud (no. 2890) ve Tirmizî (no. 2093), Ebû Kays el-Evdî an Hüzeyl b. Şurahbîl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5128 Bu hadisi Tirmizî (no. 2094-5), Ebû İshak ani'l-Hâris an Alî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5129 Bu mevkûfu Dârimî (II, 351), Sül. b. Harb an Şu'be ani'l-Hakem an İbrâhîm an Alî ve Zeyd senedi ile tahrîc etti.

5130 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2920), Hüseyn b. Muâz an Abdila'lâ an Muh. b. İshâk an Yezîd b. Abdillah b. Kusayt an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5131 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2906), Tirmizî (no. 2115) ve İbn Mâce (no. 2742), Muh. b. Harb an Ömer b. Ru'ûbe et-Teğlebî an Abdilvâhid b. Abdillah en-Nasrî an Vâsile asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "hasen garîb" hükmü vermiştir

5132 Bu mevkûfu Dârimî (II, 386), Haccâc an Hammâd ani's-Sevrî an raculin ani'ş-Şa'bî an Alî ve İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

5133 Bu hadisi Mâlik (talâk no. 43, s. 572), an Yahyâ b. Saîd an Muh. b. Yahyâ senedi ile tahrîc etti.

5134 Bu mevkûfu Mâlik (talâk no. 42, s. 5727, doğrudan Rabî'a'dan alızetmiştir.

5135 Bunu Mâlik (farâiz no. 7, s. 515), doğrudan Zeyd'den alızetmiştir. Bununla birlikte Müslim (farâiz no. 9, s. 1236), daha uzun bir metinle Katâde an Sâlim b. e.'l-Ca'd an Ma'dân b. e. Talha an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5136 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2888-9), Tirmizî (no. 3041-2) ve İbn Mâce (no. 2726); Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5137 Aynı kaynaklar.

5138 Bu hadisi Tirmizî (no. 2104), İshâk b. Mansûr an Ebî Âsım an İbn Cüreyc an Amr b. Müslim an Tâvus an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5139 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (farâiz no. 9, s. 517), an Muh. b. e. Bekr b. Hazm an ebîhî Kesîr an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5140 Bu mevkûf hadisi Ebû Dâvud (no. 2927) ve Tirmizî (no. 2110), Süfyân b. Uyeyne ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

5141 Bu hadisi Müslim (siyâm no. 157-8, s. 805), Ebû Dâvud (no. 1656, 2877) ve Tirmizî (no. 667), Abdullah b. Atâ an Abdillah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5142 *Sahîh-i Buhârî*, farâiz 7, VIII, 6.

5143 Buhârî bunu (farâiz 15, VIII, 8), muallak isnâdsız olarak irâd etmiştir.

5144 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3080), Abdülvâhid b. Giyâs an Abdilvâhid b. Ziyâd ani'l-A'meş an Câmi' b. Şeddâd an Külsûm an Zeyneb senedi ile tahrîc etti.

5145 Râvilerinden Şeybe b. Nuâme zayıftır (*Mızna* IV, 224).

5146 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2914) ve İbn Mâce (no. 2485), Mûsâ b. Dâvud an Muh. b. et-Tâifî an Amr b. Dînâr an Ebî'ş-Şa'sâ an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5147 Bu hadisi Tirmizî (no. 2114), Kuteybe an İbn Lehî'a an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5148 Rezîn.

5149 Bu hadisi Müslim (ıtk no. 15, s. 1145), İbn e. Şeybe an Hâlid b. Mahled an Sül. b. Bilâl an Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5150 Bu mevkûfu Mâlik (ıtk no. 22, s. 784), an Abdillah b. e. Bekr b. Muh. b. Amr b. Hazm an Abdilmelik b. e. Bekr b. Abdirrahman b. el-Hâris b. Hişâm an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5151 Bu mürsel hadisi Dârimî (II, 372), Muh. b. Îsâ an Ma'mer an Husayf an Ziyâd senedi ile tahrîc etti.

5152 Bu mürseli de Dârimî (II, 373), Yezîd b. Hârûn ani'l-Eş'as ani'l-Hasan senedi ile tahrîc etti.

5153 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2917) ve İbn Mâce (no. 2732), Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc ettiler. İbnü'l-Medînî ve İbn Abdilberr'e göre isnâdı sahîhtir (*Neyl* VI, 76).

5154 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2899-2900), Büdeyl b. Meysere an Alî b. e. Talha an Râşid b. Sa'd an Ebî Âmir el-Hevzenî ani'l-Mikdâm senedi ile tahrîc etti.

5155 Aynı kaynaklar.

5156 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2903-4), Cibrîl b. Ahmer an Abdillah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5157 Aynı kaynaklar.

5158 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2902), Tirmizî (no. 2105) ve İbn Mâce (no. 2733), Abdurrahman b. el-İsbehânî an Mücâhid b. Mervân an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

5159 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2905), Tirmizî (no. 2106) ve İbn Mâce (no. 2741), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Avsece an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

5160 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2918), Tirmizî (no. 2112) ve İbn Mâce (no. 2752), Abdülazîz b. Ömer an Abdillah b. Mevheb an Temîm ed-

Dârî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İmâm eş-Şâfiî ve Ahmed'e göre isnâdı zayıftır.

5161 Heysemî diyor ki: "İsnâdında yer alan Muh. b. Muâviye en-Nîsâbûrî çoğunluğa göre zayıftır. Hatta Yahyâ b. Maîn onu hadis uydurmakla ithâm etmiştir" (*Mecma'* V, 334).

5162 Rezîn.

5163 Bu hadisi Mâlik (kitâbu'l-kelâm no. 28, s. 993), Buhârî (farâiz 3, VIII, 4), Müslim (cihâd no. 55, s. 1382) ve Ebû Dâvud (no. 2974), Mâlik an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5164 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 51-54, s. 1379-82), Ebû Dâvud (no. 2968-9) ve Nesâî (kasmu'l-fey 1, VII, 132), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5165 Aynı kaynaklar.

5166 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2973), Osmân b. e. Şeybe an Muh. b. el-Fudayl ani'l-Velîd b. Cemî' an Ebî-t-Tufeyl senedi ile tahrîc etti.

5167 Bu hadisi Mâlik (kitâbu'l-kelâm no. 27, s. 993), Buhârî (farâiz 3, VIII, 4-5), Müslim (cihâd no. 51, s. 1379) ve Ebû Dâvud (no. 2976), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Müslim'e, ikincisi ise Ebû Dâvud'a aittir.

5168 Aynı kaynaklar.

5169 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 1, III, 186; cihâd 61/1, III, 220; cihâd 86, III, 228; fardu'l-Humus 3/2, IV, 45; mağâzî 83, V, 144) ve Nesâî (ahbâs 1, VI, 229), Ebû İshâk an Amr b. el-Hâris asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5170 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 16, VI, 106), Kuteybe an Süfyân an Abdilazîz b. Rufey' an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5171 Bu hadisi Tirmizî (no. 1683), Muh. b. Şucâ' an Ebî Ubeyde el-Haddâd an Osmân b. Sa'd an İbn Sîrîn senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5172 Bu hadisi Tirmizî (no. 1679), Yahyâ b. Âdem an Şerîk an Ammâr ed-Duhnî an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5173 Bu hadisi Tirmizî (no. 1681), Muh. b. Râfi' an Yahyâ b. İshâk es-Sâlihânî an Yezîd b. Hibbân an Ebî Miclez Lâhik b. Humeyd an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5174 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2593), Ukbe b. Mükrim an Selm b. Kuteybe an Şu'be an Simâk an raculin min kavmihî senedi ile tahrîc etti.

5175 Bu hadisi Ahmed (IV, 297), Ebû Dâvud (no. 2591) ve Tirmizî (no. 1680), İbn e. Zâide an Ebî Ya'kûb es-Sekafî an Yûnus b. Ubeyd mevlâ Muh. b. el-Kâsım ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir.

5176 Bu hadisi Ahmed (III, 247), Buhârî (fardu'l-Humus 5/4, IV, 47; eşribe 30/3, VI, 252), Âsım'dan tahrîc ettiler. Lafız Ahmed'e aittir.

5177 Rezîn.

5178 Bu hadisi Buhârî (cihâd 46/2, III, 216), Alî b. Abdillah b. Ca'fer an Ma'n b. İsâ an Ubeyy b. Abbâs b. Sehl an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5179 Aynı kaynaklar.

5180 Aynı kaynaklar.

5181 Bu hadisi Buhârî (şirket 6, III, 111, lafız buraya ait; şehâdât 31, III, 164) ve Tirmizî (no. 2173), el-A'meş ani'ş-Şa'bî ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5182 Mâlik (hudûd no. 12, s. 825), bunu doğrudan Zeyd'den ahzetmiştir. Mürseldir.

5183 Bu hadisi Tirmizî (no. 1424), Yezîd b. e. Ziyâd ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5184 Bu hadisi Şâfiî (*Ümm* VI, 132), Ebû Dâvud (no. 4375), İbn Hibbân (no. 94) ve Beyhakî (VIII, 334), Muh. b. e. Bekr. b. Amr b. Hazm an Amre an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5185 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4376), Dârekutnî (III, 113), el-Hâkim (IV, 383) ve Beyhakî (VII-I, 331), İbn Cüreyc an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hasendir.

5186 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4377), Müsedded an Yahya an Süfyân an Zeyd b. Eslem an Yezîd b. Nuaym an ebîhî senedi ile; Mâlik (hudûd no. 3, s. 821), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc ettiler.

5187 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3597-8), Umâre b. Gaziyye an Yahyâ b. Râşid an İbn Ömer ile Matar el-Verrâk an Nâfi' an İbn Ömer tarîkleriyle tahrîc etti.

5188 Bu mevkûfu Mâlik (hudûd no. 29, s. 835), an Rabî'a b. e. Abdirrahman ani'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

5189 Lafız Mâlik'e aittir. O bunu (hudûd no. 28, s. 834-5), ani'z-Zührî an Safvân b. Abdillah b. Safvân an Safvân b. Umeyye senedi ile tahrîc etti. Ayrıca Ebû Dâvud (no. 4394), Nesâî (kat'us-Sârik 5, VIII, 69) ve İbn Mâce (no. 2595), Simâk b. Harb an Humeyd b. uhti Safvân an Safvân b. Umeyye asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5190 Bu hadisi Buhârî (hudûd 42/3, VIII, 32), Müslim (hudûd no. 40, s. 1332-3), Ebû Dâvud (no. 4491-2), Tirmizî (no. 1463) ve İbn Mâce (no. 2601), Bukeyr b. Abdillah b. el-Eşacc an Süleymân b. Yesâr an Abdirrahman b. Câbir b. Abdillah an Hânî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5191 Bu rivayeti Buhârî (hudûd 42/2, VIII, 32), Amr b. Alî an Fudayl b. Sül. an Müslim b. e. Meryem an Abdirrahman b. Câbir ammen semia'n-Nebî senedi ile tahrîc etti.

5192 Bu hadisi Tirmizî (no. 2628), Ah. b. Abdillah el-Hemdânî an Haccâc b. Muh. an Yûnus b. e. İshâk an Ebî İshâk an Ebî Cuhayfa an Alî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5193 Bu hadisi Buhârî (diyât 1/2, VIII, 35), İbnü'l-Medînî an İshâk b. Saîd b. Amr b. Saîd b. el-Âs an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5194 Bu iki hadisi de Ebû Dâvud (no. 4270), Müemmel b. el-Fadl an Muh. Şuayb an Hâlid b. Dehkân an Abdillah b. e. Zekeriyyâ an Ümmi'd-Derdâ an Ebî'd-Derdâ ile Hânî b. Külsûm an Mahmûd b. er-Rebî' an Ubâde b. es-Sâmit senedi ile tahrîc etti. İlk rivayeti İbn Hibbân ve Hâkim de Sahîh'lerinde (*Tergîb* III, 395) ve ikinci rivayeti Diyâü'l-Makdisî Muhtâre'sinde tahrîc edip "râvileri güvenilir kimselerdir" dedi. (*Feyz* VI, 194).

5195 Aynı kaynaklar.

5196 Bu hadisi Nesâî (tahrîmu'd-dem 2/5, VII, 83), el-Hasan b. İshâk an Hâlid b. Hudâş an Hâtim b. İsmaîl an Beşîr b. el-Muhâcir an Abdillah b. Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5197 Bu hadisi Tirmizî (no. 1398), el-Hüseyn b. Hureys ani'l-Fadl b. Mûsâ ani'l-Hüseyn b. Vâkıd an Yezîd er-Rakkâşî an Ebî'l-Hakem el-Becelî an Ebî Saîd ve Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında garîb hükmü verdi. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2769), Muh. b. Huzâbe an İshâk b. Mansûr an Esbât el-Hemedânî ani's-Süddî an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5198 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2769), Muh. b. Huzâbe an İshâk b. Mansûr an Esbât el-Hemedânî ani's-Süddî an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5199 Bu hadisi Buhârî (diyât 2/1, VIII, 35; i'tisâm 15, VIII, 151), Müslim (kasâme no. 27, s. 1303-4), Tirmizî (no. 2675) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 1, VII, 82), el-A'meş an Abdillah b. Murre an Mesrûk an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5200 Bu hadisi Nesâî (tahrîmu'd-dem 2, VII, 82), İbr. b. el-Müstemir an Amr b. Âsım an Mu'temir an ebîhî ani'l-A'meş an Şakîk an Amr b. Şurahbîl an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc ettiler. Râvileri güvenilir kimselerdir.

5201 Bu hadisi Buhârî (diyât 1/5, VIII, 35), Müslim (îmân no. 155, s. 95) ve Ebû Dâvud (no. 2644), Leys ani'z-Zührî an Atâ b. Yezîd an Ubeydillah b. Adî b. el-Hîyâr ani'l-Mikdâd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5202 Râvilerinden Esed b. Mûsâ, el-Ezdî'ye göre hâli mechûldür. Diğer râvi Mendel, hakkında ihtilaf olan bir râvidir. Öteki râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 284).

5203 Bu hadisi Buhârî (diyât 6, VIII, 38), Müslim (kasâme 25-6, s. 1302-3), Ebû Dâvud (no. 4352), Tirmizî (no. 1402) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 5, VII, 90-1; kasâme 5, VIII, 13), el-A'meş an Abdillah b. Murre an Mesrûk an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5204 Mâlik hâriç Altı Hadis İmâmı.

5205 Bu hadisi Ahmed (V, 362), Ya'lâ b. Ubeyd an Muh. b. Yezîd b. e. Habîb an Mersed b. Abdillah an raculin senedi ile tahrîc etti.

5206 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 299).

5207 Bu hadisi Nesâî (tahrîmu'd-dem 21, VII, 113), Ebû'l-Ahvas an Simâk b. Harb an Kâbûs b. Muhârik an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5208 Bu hadisi Tirmizî (no. 1466), Ah. b. Menî' an Ebî Muâviye an İsmaîl b. Müslim ani'l-Hasan an Cündeb senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, sahîh olanın Cündeb'in sözü olarak gelen olduğunu söylemiştir.

5209 Bu hadisi Buhârî (tıbb 56, VII, 32), Müslim (îmân no. 175, s. 103-4), Tirmizî (no. 2044-5), Ebû Dâvud (no. 3872) ve Nesâî (cenâiz 68, IV, 66-7), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5210 Bu hadisi Buhârî (cenâiz 84/2, II, 100), Ebû'l-Yemân an Şuayb an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5211 Bu hadisi Ahmed (IV, 312), Buhârî (enbiyâ 50, IV, 146), Müslim (îmân no. 180-1, s. 107), Ebû Ya'lâ (no. 1527), Taberânî (M. el-Kebîr no. 1664), İbn Hibbân (no. 5956-7) ve Beyhakî (VIII, 24), el-Hasan el-Basrî an Cündeb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5212 Aynı kaynaklar.

5213 Bu hadisi Buhârî (cihâd 76, III, 226; mağâzî 38, V, 74, 76) ve Müslim (îmân no. 179, s. 106), Ebû Hâzım an Sehl b. Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5214 Aynı kaynaklar.

5215 Aynı kaynaklar.

5216 Bu hadisi Müslim (îmân no. 184, s. 108-9), Süleymân b. Harb an Hammâd b. Zeyd an Haccâc es-Savvâf an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5217 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3185), İbn Nufeyl an Züheyr an Simâk an Câbir b. Semure senedi ile tahrîc etti.

5218 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4496) ve İbn Mâce (no. 2623), Muh. b. İshâk ani'l-Hâris b. Fudayl

an Süfyân b. ebî'l-Avcâ' an Ebî Şurayh asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5219 Bu hadisi Buhârî (diyât 8/2, VIII, 39) ve Nesâî (kasâme 27, VII, 36-7), İbn Uyeyne an Amr b. Dînâr an Mücâhid an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5220 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4539-40, 4591) ve Nesâî (kasâme 29, VIII, 40), Amr b. Dînâr an Tâvus an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5221 Bu hadisi Müslim (kasâme 32-3, s. 1307-8), Ebû Dâvud (no. 4499-4500) ve Nesâî (kasâme 5, VIII, 13-18), Alkame b. Vâil an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5222 Aynı kaynaklar.

5223 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4498), Tirmizî (no. 1407), Nesâî (kasâme 5, VIII, 13) ve İbn Mâce (no. 2690), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

5224 Bu hadisi Tirmizî (no. 1399), Alî b. Hucr an İsmaîl b. Ayyâş ani'l-Müsennâ b. es-Sabbâh an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî an Surâka senedi ile tahrîc etti ve isnâdının Müsennâ sebebiyle sahîh olmadığını söyledi.

5225 Bu mevkûfu Buhârî (diyât 21, VIII, 42), Muh. b. Beşşâr an Yahyâ b. Saîd an Ubeydillah an Nâfi' an İbn Ömer senediyle tahrîc etti.

5226 Mâlik (ukûl no. 13, s. 871), an Yahyâ b. Saîd an İbni'l-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5227 Lafızlar Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4515-8), Tirmizî (no. 1414) ve Nesâî (kasâme 9, VIII, 21), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5228 Aynı kaynaklar.

5229 Aynı kaynaklar.

5230 Bu hadisi Buhârî (ilm 39, I, 36; cihâd 171/2, IV, 30; diyât 31, VIII, 47), Tirmizî (no. 1412) ve Nesâî (kasâme 12, VIII, 237, Mutarrif ani'ş-Şa'bî an Ebî Cuhayfe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5231 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4530) ve Nesâî (kasâme 9, VIII, 19-20), Yahyâ b. Saîd an Saîd b. e. Arûbe an Katâde ani'l-Hasan an Kays b. Ubâde senedi ile tahrîc etti.

5232 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4531) ve İbn Mâce (no. 2685), Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5233 Mâlik (ukûl no. 3, s. 851), bunu doğrudan Yahyâ'dan alızetmiştir.

5234 *Muvatta'*, ukûl 15/2, s. 872.

5235 Bu hadisi Ahmed (III, 171, 203), Buhârî (talâk 24, VI, 175; diyât 5, 8, VIII, 37-8), Müslim (kasâme 15, s. 1299), Ebû Dâvud (no. 4529), Nesâî (kasâme 11, VIII, 35), İbn Mâce (no. 2666), Tahâvî (*Şerhu meâni'l-âsâr* III, 179), İbn Hibbân (no. 5960), Dârekutnî (III, 168) ve Beyhakî (VIII, 42), Şu'be an Hişâm b. Zeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5236 Bu rivayeti Abdürrezzâk (no. 10171, 18233, 18525), Ahmed (III, 163), Müslim (kasâme no. 16, s. 1299), Ebû Dâvud (no. 4528), Nesâî (tahrîmu'd-dem 9, VII, 100), Ebû Ya'lâ (no. 2818), Tahâvî (Şerhu Meâni'l-âsâr III, 181) ve Dârekutnî (III, 169), Ma'mer an Eyyûb an Ebî Kılâbe an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5237 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4586), Nesâî (kasâme 38, VIII, 52-3) ve İbn Mâce (no. 3466), İbn Cüreyc an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hasendir.

5238 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4587), Muh. b. el-Alâ an Hafs an Abdülazîz senedi ile tahrîc etti.

5239 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4509), Abbâd b. el-Avvâm an Süfyân b. Hüseyn ani'z-Zührî an Saîd ve Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5240 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 18, s. 737), an Yahyâ b. Saîd an İbni'l-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5241 Bu hadisi Nesâî (kasâme 41/2-3, VIII, 53-4), es-Sevrî an Eş'as b. ebî'ş-Şa'sâ ani'l-Esved b. Hilâl an Sa'lebe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5242 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4495) ve Nesâî (kasâme 39/1, VIII, 53), İyâd b. Lakît an Ebî Rimse asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5243 Bu hadisi Mâlik (ukûl 12, s. 868-9), Buhârî (zekât 66, II, 137; diyât 28, VIII, 46-7), Müslim (hudûd 45, s. 1334-5), Ebû Dâvud (no. 4593), Tirmizî (no. 642, 1377), Nesâî (zekât 28, V, 44-5), İbn Mâce (no. 2509), İbnu'l-Cârûd (s. 364), İbn Huzeyme (no. 2326), İbn Hibbân (no. 5973-5), Dârekutnî (III, 151) ve Beyhakî (IV, 155; VIII, 110, 342-3), ez-Zührî an Ebî Seleme ve Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5244 Aynı kaynaklar.

5245 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 4592), Osmân b. e. Şeybe an Muh. b. Yezîd an Süfyân b. Hüseyn ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5246 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4594), Ma'mer an Hemmâm b. Münebbih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti..

5247 Bu hadisi Buhârî (diyât 18/1, VIII, 41), Müslim (kasâme no. 18-20, s. 1300-1), Tirmizî (no. 1416) ve Nesâî (kasâme 17, VIII, 28-9), Katâde an Zürâre b. Evfâ an İmrân asl-ı senedi ile; Müslim ise ikinci lafzı (no. 21), Ali. b. Osmân an Kureyş b. Enes an İbn Avn an Muh. b. Sîrîn an İmrân senedi ile tahrîc ettiler.

5248 Aynı kaynaklar.

5249 Bu rivayeti Buhârî (diyât 19, VIII, 41; sulh 8, VIII, 169; tefsîr Bakara 23, V, 154; tefsîr Mâide 6, V, 188), Ebû Dâvud (no. 4595) ve Nesâî (kasâme 17/1-2, VIII, 27-8), Humeyd et-Tavîl an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5250 Bu rivayeti Müslim (kasâme no. 24, s. 1301) ve Nesâî (kasâme 16/3, VIII, 26-7), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5251 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4590) ve Nesâî (kasâme 16, VIII, 25-6), Muâz b. Hişâm an ebîhî an Katâde an Ebî Nadre an İmrân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5252 Bu hadisi Nesâî (kasâme 22, VIII, 33), Alı. b. Sül. an Ubeydillalı an İsrâîl an Abdila'lâ an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5253 Bu hadisi Nesâî (kasâme 22, VIII, 33), Alı. b. Sül. an Ubeydillah an İsrâîl an Abdila'lâ an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5254 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4497), Nesâî (kasâme 28-9, VIII, 37-8) ve İbn Mâce (no. 2692), Abdullah b. Bekr el-Müzenî an Atâ b. Meymûne an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Münzirî "bir beisi yoktur" demiştir (*Neyl* VII, 32).

5255 Bu hadisi Tirmizî (no. 1393), Alı. b. Muh. an İbni'l-Mübârek an Yûnus b. e. İshâk an Ebî's-Sefer senedi ile tahrîc etti ve isnâdının garâbetine hükmetti.

5256 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4538) ve Nesâî (kasâme 30-31, VIII, 38-39), el-Evzâî an Husayn an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5257 Heysemî diyor ki: "İsnâdında tanımadığım râvileri vardır" (*Mecma'* VI, 302).

5258 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 27, IV, 236-7) ve Nesâî (kasâme 1, VIII, 2-4), Katan Ebû'l-Heysem an Ebî Yezîd el-Medenî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5259 Bu hadisi Nesâî (kasâme 2/1-2, VIII, 4-5) ve Müslim (kasâme no. 7-8, s. 1295), ez-Zührî an Ebî Seleme ve Sül. b. Yesâr an nâsın mine's-Sahâbe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5260 Bu hadisi Mâlik (kasâme 2, s. 878), Buhârî (sulh 7/3, III, 169; cizye 12, IV, 67-8; edeb 89/1, VII, 106), Müslim (kasâme (1-4, s. 1291-3), Ebû Dâvud (no. 4520), Tirmizî (no. 1422) ve Nesâî (kasâme 4/1-6, 5/1, VIII, 7-11), Yahyâ b. Saîd an Beşîr b. Yesâr an Sehl b. e. Hasme ve Râfi' b. Hudeyc asl-ı senedi ile (Müslim kasâme no. 2, 5260 nolu hadisin lafzı); Mâlik (kasâme 1, s. 877-8), Buhârî (ahkâm 38, VIII, 119-20), Müslim (kasâme no. 6, s. 1294), Ebû Dâvud (no. 4521; 5259 nolu hadisin lafzı) ve Nesâî (kasâme 3/1-2, VIII, 5-7), Mâlik an Ebî Leylâ b. Abdillah b. Abdirrahman b. Sehl an Sehl b. e. Hasme asl-ı senedi ile; Buhârî (diyât 22/1, VIII, 42), Müslim (kasâme 5, s. 1294), Ebû Dâvud (no. 4523) ve Nesâî (kasâme 5/2, VIII, 12), Saîd b. Ubeyd an Beşîr b. Yesâr an Sehl b. e. Hasme asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 4525), Muh. b. İshâk an Muh. b. İbr. b. el-Hâris an Abdirrahman b. Büceyd tarîkiyle (5261) nolu hadisin lafzı) tahrîc ettiler.

5261 Aynı kaynaklar.

5262 Aynı kaynaklar.

5263 Aynı kaynaklar.

5264 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4524), el-Hasan b. Alî b. Râşid an Hüşeym an Ebî Hayyân et-Teymî an Abâye b. Rifâ'a an Râfi' b. Hudeyc senedi ile tahrîc etti.

5265 Bu hadisi Nesâî (kasâme 4/3, VIII, 12), Muh. b. Ma'mer an Ravh b. Ubâde an Ubeydillah b. el-Alınes an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5266 Bu hadisi Buhârî (diyât 22/2, VIII, 43-4), Kuteybe an Ebî Bişr İsm. b. İbr. el-Esedî ani'l-Haccâc b. e. Osmân an Ebî Recâ min âli Ebî Kılâbe an Ebî Kılâbe senediyle tahrîc etti.

5267 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4522), el-Velîd an Ebî Amr an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti.

5268 Bu hadisi Ahmed (III, 39, 89), Ebû İsrâîl İsmâîl el-Melâî an Atiyye b. Saîd el-Avfî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc etti. Atiyye sebebiyle isnâdı zayıftır.

5269 Bu hadisi Müslim (sayd no. 57, s. 1548), Ebû Dâvud (no. 2815), Tirmizî (no. 1409), Nesâî (dahâyâ 27, VII, 229-30) ve İbn Mâce (no. 3170), Ebû Kılâbe an Ebî'l-Eş'as es-San'ânî an Şeddâd b. Evs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5270 Bu hadisi Ahmed (I, 393), Ebû Dâvud (no. 2666) ve İbn Mâce (no. 2681), Hüşeym an Muğîre an Şibâk an İbrâhîm an Hüney b. Nüveyre an Alkame an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5271 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4541), Tirmizî (no. 1387), Nesâî (kasâme 30, VIII, 43) ve İbn Mâce (no. 2630), Muh. b. Râşid an Süleymân b. Mûsâ an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir

5272. Aynı kaynaklar.

5273 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4545), Tirmizî (no. 1386) ve Nesâî (kasâme 32, VIII, 43-4), el-Haccâc b. Artât an Zeyd b. Cübeyr an Hıfz b. Mâlik et-Tâ'î an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisin isnâdı zayıftır. İbn Mes'ûd'dan başka tarîklerden onun sözü olarak gelmiştir.

5274 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4551, 4553), Ebû İshâk an Âsım b. Damre an Ali asl-ı senedi ile tahrîc etti

5275 Aynı kaynaklar.

5276 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4550), en-Nüfeylî an Süfyân an İbn e. Necîh an Mücâhid senedi ile tahrîc ettiler.

5277 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4554), Muh. b. el-Müsennâ an Muh. b. Abdillah an Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Abdirrabbih an Ebî İyâd an Osmân ve Zeyd senedi ile tahrîc etti.

5278 Bu hadisi Nesâî (kasâme 34/2-6, VIII, 41-2), Hâlid el-Hazzâ' ani'l-Kâsım b. Rabî'a an Ya'kûb b. Evs an raculin asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5279 Aynı kaynaklar.

5280 Bu hadisi Nesâî (kasâme 37, VIII, 44-5), İsâ b. Yûnus an Damre an İsmaîl b. Ayyâş an İbn Cüreyc an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5281 Bu hadisin ilk lafzı Nesâî'ye ikincisi ise Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Ebû Dâvud (no. 4581-2), Tirmizî (no. 1259) ve Nesâî (kasâme 36, VIII, 45-6), İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5282 Aynı kaynaklar.

5283 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4583), Yezîd b. Hâlid b. Mevheb an İsâ b. Yûnus an Muh. b. İshâk an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti.

5284 Bu hadisi Tirmizî (no. 1404), Ebû Kureyb an Yahyâ b. Âdem an Ebî Bekr b. Ayyâş an Ebî Sa'd an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5285 Bu hadisi Nesâî (kasâme 37/2, VIII, 45), Amr b. Alî an İbn Mehdî an Muh. b. Râşid an Sül. b. Mûsâ an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti.

5286 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4567) ve Nesâî (kasâme 42, VIII, 55), el-Heysem b. Humeyd ani'l-Alâ' b. el-Hâris an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5287 Bu mevkûfu Mâlik (ukûl 6, bâb 7, s. 857), an Yahyâ b. Saîd an Süleymân senedi ile tahrîc etti.

5288 Heysemî'ye göre râvilerinden el-Fadl b. el-Muhtâr zayıftır (*Neyl* VI, 295).

5289 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4563) ve Nesâî (kasâme 43, VIII, 55-6), Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5290 Bunu Mâlik (ukûl no. 7, s. 861), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5291 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4556-7) ve Nesâî (kasâme 44/1-3, VIII, 56), Mesrûk b. Evs an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5292 Rezîn.

5293 Bu rivayeti Tirmizî (no. 1391), Ebû Ammâr ani'l-Fadl b. Mûsâ ani'l-Hüseyn b. Vâkıd an Yezîd b. Amr en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

5294 Bu hadisi Mâlik (ukûl no. 1, s. 849) ve Nesâî (kasâme 47/3, VIII, 60), Mâlik an Abdillah b. ebî Bekr asl-ı senedi ile; Ayrıca yine Nesâî yakın lafızlarla (47/1-2) ez-Zührî an Ebî Bekr b. Muh. b. Amr b. Hazm an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5295 Aynı kaynaklar.

5296 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4564) ve Nesâî (kasâme 34/9, VIII, 42-3), Muh. b. Râşid an Sül. b. Mûsâ an Amr b. Şuayb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5297 Aynı kaynaklar.

5298 Bu hadisi Nesâî (kasâme 43, VIII, 55), Ah. b. İbr. an İbn Âiz ani'l-Heysem b. Humeyd ani'l-Alâ' b. el-Hâris an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc ettiler. Daha önce zikri geçmiştir. Ebû Dâvud'da (no. 4563) da yer almıştır.

5299 Bu hadisi Mâlik (ukûl no. 5, s. 855), Tayâlisî (no. 2346), Abdürrezzâk (no. 18338), Şâfiî (Ümm VI, 93), Ahmed (II, 236, 274), Dârimî (II, 197), Buhârî (tıb 46, VII, 27; diyât 25, VIII, 46), Müslim (kasâme 34-6, s. 1309), Ebû Dâvud (no. 4576), Tirmizî (no. 1410); Nesâî (kasâme 40/5-7, VIII, 47-9), İbn Hibbân (no. 5985, 5988) ve Beyhakî (VIII, 70, 112, 113), ez-Zührî an Ebî Seleme (ve Saîd b. el-Müseyyeb) an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Her üçü de Müslim'e ait (kasâme no. 36, 35) lafızlardır.

5300 Aynı kaynaklar.

5301 Aynı kaynaklar.

5302 Bu rivayetleri Müslim (kasâme no. 37-8, s. 1310-1), Ebû Dâvud (no. 4568), Tirmizî (no. 1411) ve Nesâî (kasâme 40/9, 41/1-4, VIII, 49-51), Mansûr an İbrâhîm en-Nehaî an Ubeyd b. Nudayle ani'l-Muğîre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5303 Aynı kaynaklar.

5304 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4572), Nesâî (kasâme 11, VIII, 21-2; 40-4, VIII, 47) ve İbn Mâce (no. 2641), Amr b. Dînâr an Tâvus an İbn Abbâs an Hamel asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5305 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4579) ve Tirmizî (no. 1410), Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir. Ancak Ebû Dâvud'dan farklı olarak "at veya katır" kelimeleri metninde yer almamıştır.

5306 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4575) ve İbn Mâce (no. 2648), Abdülvâhid b. Ziyâd an Mücâlid ani'ş-Şa'bî an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5307 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4543), Mûsâ b. İsm. an Hammâd an Muh. b. İshâk an Atâ senediyle

tahrîc etti. Akabinde Ebû Tümeyle an Muh. b. İshâk kanalıyla an Atâ an Câbir tarîkiyle "müsned" olarak sevketmiştir.

5308 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4542), Yahyâ b. Hakîm an Abdirrahman b. Osmân ani'l-Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5309 İmâm Mâlik, *Muvatta'*.

5310 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4503), Muh. b Ca'fer b. ez-Zübeyr an Ziyâd b. Dumayre ed-Damrî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5311 Aynı kaynaklar.

5312 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4507), Mûsâ b. İsm. an Hammâd an Matar el-Verrâk ani'l-Hasan an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5313 Bu mevkûfu Mâlik (ukûl no. 10, s. 867), an Yahyâ b. Saîd an Amr b. Şuayb senedi ile tahrîc etti.

5314 Bu mevkûfu Mâlik (ukûl no. 16, s. 876), an Ebî'z-Zinâd an Sül. b. Yesâr senedi ile tahrîc etti.

5315 Bu mevkûfu da Mâlik (ukûl no. 4, s. 851), ani'z-Zührî an Irâk ve Süleymân senedi ile tahrîc etti.

5316 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2645), Tirmizî (no. 1604-5), Taberânî (no. 2264-5) ve Beyhakî (VIII, 131), İsmaîl b. e. Hâlid an Kays b. e. Hâzım an Cerîr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Nesâî ise (kasâme 27, VIII, 36), Muh. b. el-Alâ an Ebî Hâlid an İsmaîl an Kays senedi ile mürsel olarak tahrîc etti. Tirmizî'ye göre mürsel rivayet daha sahîhtir.

5317 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4534), Nesâî (kasâme 26, VIII, 35) ve İbn Mâce (no. 2638), Ma'mer ani'z-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5318 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2990), Muh. b. İsâ an Anbese b. Abdilvâhid ani'd-Duhayl b. İyâs b. Nûh b. Müccâ'a an Hilâl b. Sirâc b. Müccâ'a an ebîhî an ceddihî Müccâ'a senedi ile tahrîc etti.

5319 Bu hadisi Nesâî (kasâme 41, VIII, 52), el-Abbâs b. Abdilazîm ani'd-Dahhâk b. Mahled an İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5320 Rezîn.

5321 Râvilerinden Abdüssamed b. Abdila'lâ hakkında Zehebî "hâli bilinmemektedir" demiştir (*Mecma'* VI, 292).

5322 Bu hadisi Ahmed (II, 217), Ya'kûb an Muh. b. İshâk an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5323 Bu hadisi Bezzâr (no. 1532), Ebû Kâmil an Ebî Avâne an Simâk an Hanaş senedi ile tahrîc etti.

5324 Mâlik bunu (akdiye 15, s. 736), doğrudan Zeyd b. Eslem'den ahzetmiştir.

5325 Mâlik (akdiye 16, s. 737), doğrudan Abdurrahman'dan ahzetmiştir.

5326 Bu hadisi Tayâlisî (no. 2689), Abdürrezzâk (no. 9413, 18706), Şâfiî (*Ümm* I, 227), Ahmed (I, 217, 219, 282), Buhârî (cihâd 149, IV, 21; istitâbetu'l-Mürtedîn 2, VIII, 50), Ebû Dâvud (no. 4351) Tirmizî (no. 1458), Nesâî (tahrîmu'd-dem 14, VII, 104), İbn Mâce (no. 2535), Ebû Ya'lâ (no. 2532), Taberânî (no. 11850), İbn Hibbân (no. 4459, 5577) ve Beyhakî (VIII, 202, 195; IX, 71), Eyyûb es-Sahtiyânî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

5327 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2762), Muh. b. Kesîr an Süfyân es-Sevrî an Ebî İshâk an Hârise b. Mudarrib senedi ile tahrîc etti.

5328 Bu hadisi Dârimî (II, 235), Abdullah b. Saîd an Ebî Bekr b. Ayyâş an Âsım an Ebî Vâil an İbn Muayyir senedi ile tahrîc etti.

5329 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 17132-3), Ahmed (III, 161, 198), Buhârî (vudû 66, I, 63; cihâd 152, IV, 22; mağâzî 36/2, V, 71; tefsîr Mâide 5, V, 187-8; hudûd 15/1-3, VIII, 18-9), Müslim (kasâme no. 10-12, s. 1297-8), Ebû Ya'lâ (no. 2816) ve İbn Hibbân (no. 4450-3), Ebû Kılâbe an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca Müslim (kasâme no. 9, s. 1296), Ebû Dâvud (no. 4367), Tirmizî (no. 72, 1845) ve İbn Mâce (no. 2578), Sâbit ve Humeyd ve Katâde an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (mağâzî 36/1, V, 70-1 ve tıbb 6, VII, 13), Katâde an Enes senedi ile; Müslim (kasâme no. 14, s. 1298) ve Tirmizî (no. 73), Yezîd b. Zurey' an Sül. et-Teymî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafızların kaynakları: 5327: Buhârî, mağâzî 36/1; 5328: Buhârî, tıbb 6, Ebû Dâvud no. 4371; 5330: Buhârî, tıbb 5; 5331: Nesâî, tahrîm-u'd-dem 9, 5332: Ebû Dâvud no. 4364; 5333: Ebû Dâvud (no. 4365).

5330 Aynı kaynaklar.

5331 a.k.

5332 a.k.

5333 a.k.

5334 a.k.

5335 a.k.

5336 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4370) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 9, VII, 100), İbn Vehb an Leys an İbn Aclân an Ebî'z-Zinâd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5337 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2536), İbn e. Şeybe an Ebî Usâme an Behz b. Hakîm an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

5338 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4362), Cerîr an Muğîre ani'ş-Şa'bî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5339 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4361) ve Nesâî (tah-

rîmu'd-dem 16, VII, 107-8), Abbâd b. Mûsâ an İsm. b. Ca'fer an İsrâîl an Osmân eş-Şahhâm an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc ettiler.

5340 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4363) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 16/2, VII, 108-9), ayrı ayrı Ebû'l-Bahterî ve Abdullah b. Mutarrif an Ebî Berze asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5341 Bu rivayeti Tirmizî (no. 1431), İbn Menî' an İshâk b. Yûnus el-Ezrak an Dâvud b. e. Hind an Saîd b. el-Müseyyeb an Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5342 Bu rivayeti Mâlik (hudûd no. 8, s. 823), ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs an Ömer senedi ile tahrîc ettiler.

5343 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4413), Ah. b. Muh. b. Sâbit an Alî b. el-Hüseyn an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5344 Bu hadisi Müslim (hudûd no. 12-4, s. 1316-7), Ebû Dâvud (no. 4415), Tirmizî (no. 1434) ve İbn Mâce (no. 2550), el-Hasan an Hittân b. Abdillah an Ubâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5345 Bu hadisi Tirmizî (no. 1438), Abdullah b. İdrîs an Ubeydillah an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî'ye göre isnâdı garîbtir.

5346 Lafız Müslim'indir. Bunu Müslim (hudûd no. 20, s. 1320-1) ve Ebû Dâvud (no. 4431), Dâvud b. e. Hind an Ebî Nadre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5347 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 4432), Müemmel b. Hişâm an İsmaîl ani'l-Cerîrî an Ebî Nadre mürsel senedi ile tahrîc etti.

5348 Bu hadisi Müslim (hudûd no. 23, s. 1323), Buşeyr b. el-Muhâcir an Abdillah b. Bureyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti

5349 Bu rivayeti Müslim (hudûd no. 22, s. 1321-3), Muh. b. el-Alâ an Yahyâ b. Ya'lâ an Gaylân b. Câmi' an Alkame b. Mersed an Sül. b. Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5350 Bu hadisi Tayâlisî (no. 3473), Abdürrezzâk (no. 13340), Ebû Dâvud (no. 4428), İbnu'l-Cârûd (s. 373), İbn Hibbân (no. 4383-4) ve Dârekutnî (III, 196), Ebû'z-Zübeyr an Abdirrahman b. es-Sâmit an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5351 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4419), Muh. b. Sül. el-Enbârî an Vekî' an Hişâm b. Sa'd an Yezîd b. Nuaym b. Hezzâl an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5352 Bu rivayeti Müslim (hudûd no. 19, s. 1320), Ebû Dâvud (no. 4425) ve Tirmizî (no. 1427), Ebû Avâne an Simâk b. Harb an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5353 Bu hadisi Abdürrezzâk (no. 13336-7), Ahmed (III, 324), Dârimî (II, 176), Buhârî (talâk 11, VI, 169; hudûd 21-22, VIII, 21-2), Ebû Dâvud (no. 4430), Tirmizî (no. 1429), Nesâî (cenâiz 63, IV, 62-3), İbn Hibbân (no. 3083, 4423), Dârekutnî (III, 127) ve Beyhakî (VIII, 218, 225) ez-Zührî an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5354 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 4420), Ubeydullah b. Ömer b. Meysere an Yezîd b. Zurey' an Muh. b. İshâk an Âsım b. Ömer b. Katâde an Hasan b. Muh. b. Alî b. e. Tâlib an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5355 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4438-9), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5356 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4435-6), Haremî b. Hafs an Muh. b. Abdillah b. Alâse an Abdilazîz b. Ömer b. Abdilazîz an Hâlid asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5357 Aynı kaynaklar.

5358 Bu hadisi Mâlik (hudûd no. 6, s. 822), Abdürrezzâk (no. 1339), Dârimî (II, 177), Buhârî (eymân 3, VII, 218; haberu'l-vâhid 1, VIII, 135), Müslim (hudûd no. 25, s. 1324), Tirmizî (no. 1433), Ebû Dâvud (no. 4445), Nesâî (kudât 21, VIII, 240-1), İbn Mâce (no. 2549) ve Beyhakî (VIII, 224), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5359 *Muvatta'*, hudûd no. 11, s. 825.

5360 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4466), Osmân b. e. Şeybe an Talk b. Gannâm an Abdisselâm b. Hafs an Ebî Hâzım an Sehl senedi ile tahrîc etti.

5361 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4467), İbn Fâris an Mûsâ b. Hârun an Hişâm b. Yûsuf ani'l-Kâsım b. Feyyâd an Hallâd b. Abdirrahman an İbni'l-Müseyyeb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5362 Bu hadisi Buhârî (buyû' 66, III, 26; 110/3, III, 42), Müslim (hudûd no. 30-31, s. 1328-9) ve Ebû Dâvud (no. 4470-1), Saîd b. ebî Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1440), Ebû Saîd el-Eşacc an Ebî Hâlid el-Ahmer ani'l-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Ayrıca aynı mânâsı ile Mâlik (hudûd no. 4, s. 826), Buhârî (itk 17/6, III, 125), Müslim (hudûd no. 32-33, s. 1329) ve Ebû Dâvud (no. 4469), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe b. Mes'ûd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5363 Aynı kaynaklar.

5364 Aynı kaynaklar.

5365 Bu hadisin lafzı Ebû Dâvud'a aittir. İsnâdı şöyledir: Muh. b. Kesîr an İsrâîl an Abdila'lâ an Ebî Cümeyle an Alî. Bu hadisi yakın mânâsıyla Müslim (hudûd no. 34, s. 1330) ve Tirmizî (no. 1441), es-Süddî an Sa'd b. Ubeyde an Ebî Ab-

dirrahman es-Sülemî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5366 Aynı kaynaklar.

5367 Bu mevkûfu Mâlik (hudûd no. 16, s. 827), an Yahyâ b. Saîd an Sül. b. Yesâr an Abdillah b. Ayyâş b. e. Rabî'a el-Mahzûmî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5368 Rezîn.

5369 Bu hadisi Buhârî (ikrâh 6/1, VIII, 58), Leys b. Sa'd an Nâfi' an Safiyye muallak senedi ile tahrîc etti.

5370 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4379) ve Tirmizî (no. 1452), İbn Fâris ani'l-Firyâbî an İsrâîl an Simâk b. Harb an Alkame b. Vail an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî isnâdı hakkında "hasen garîb salihîh" hükmü vermiştir.

5371 Bu mevkûfu Abdürrezzâk (no. 13668) ve Taberânî (no. 9697), Abdürrezzâk an İbn Cüreyc an Alxtilkerîm asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5372 Bu mevkûfu Abdürrezzâk (no. 13657) ve Taberânî (no. 9696), yukarıda geçen asl-ı senedle tahrîc ettiler.

5373 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4399)-4402), Ebû Zıbyân an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti

5374 Aynı kaynaklar.

5375 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4472), Ah. b. Saîd el-Hemedânî an İbn Vehb an Yûnus ani'z-Zührî an Ebî Umâme b. Sehl b. Hanîf an ba'dı ashâbi'n-Nebî senedi ile tahrîc etti.

5376 Nesâî, bu rivayeti (âdâbu'l-kudât 23, VIII, 242), el-Hasan b. Ah. el-Kermânî an Ebî'r-Rebî' an Hammâd an Yahyâ an Ebî Umâme mürsel senediyle tahrîc etti.

5377 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4458-9), Tirmizî (no. 1451), Nesâî (nikâh 70, VI, 124) ve İbn Mâce (no. 2551), Habîb b. Sâlim ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı ızdırablıdır.

5378 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4460-1), Nesâî (nikâh 70, VII, 124) ve İbn Mâce (no. 2553), el-Hasan (an Kabîsa b. Hureys) an Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5379 Aynı kaynaklar.

5380 Aynı kaynaklar.

5381 Bu hadisi Buhârî (kefâlet 1, III, 56), Ebû'z-Zinâd an Muh. b. Amr el-Eslemî an ebîhî muallak senedi ile tahrîc etti.

5382 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4457), Tirmizî (no. 1362), Nesâî (nikâh 58/1-2, VI, 110) ve İbn Mâce (no. 2607), Adî b. Sâbit ani'l-Berâ asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 4456), Müsedded an Hâlid b. Abdillah an Mutarrif an Ebî'l-Celm ani'l-Berâ senedi ile tahrîc ettiler. Lafızlar Ebû Dâvud'a aittir.

5383 Aynı kaynaklar.

5384 Aynı kaynaklar.

5385 Rezîn.

5386 Güvenilir bir râvi olan Yahyâ b. Hassân el-Kûfî dışındaki râvileri Sâhih ricâlindendir (*Mecma'* VI, 269).

5387 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4493), Ebû Kâmil an Ebî Avâne an Ömer b. e. Seleme an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5388 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 27/4, IV, 238), Nuaym b. Hammâd an Hüşeym an Husayn an Amr b. Meymûn senedi ile tahrîc etti.

5389 Bu hadisi Mâlik (hudûd no. 1, s. 819), Buhârî (cenâiz 61/3, II, 90; menâkıb 26, IV, 186; tefsîr Âl-i İmrân 6, V, 170; hudûd 37, VIII, 29; i'tisâm 16, VIII, 153; tevhîd 51/2, VIII, 213), Müslim (hudûd 26, s. 1326-7) ve Ebû Dâvud (no. 4446, 4449), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca Buhârî (hudûd 24, VIII, 22), Hâlid b. Mahled an Sül. an Abdillah b. Dînâr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. İkinci lafız (tevhîd 51/2) üçüncü lafız (menâkıb 26), Buhârî'ye aittir.

5390 Aynı kaynaklar.

5391 Aynı kaynaklar.

5392 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 4449), Ah. b. Saîd el-Hemedânî an İbn Vehb an Hişâm b. Sa'd an Zeyd b. Eslem an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5393 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4450), ez-Zührî an raculin min Müzeyne an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5394 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4452), Yahyâ b. Mûsâ an Ebî Usâme an Mücâlid ani'ş-Şa'bî an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5395 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4462), Tirmizî (no. 1456) ve İbn Mâce (no. 2564), Amr b. e. Amr an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5396 Rezîn.

5397 Rezîn.

5398 Bu hadisin râvilerinden Câbir el-Cu'fî, hadisi işittiğini tasrîh etmiştir. Kendisi tedlisle maruftur. Ayrıca Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 272).

5399 Bu hadisi Tirmizî (no. 1457) ve İbn Mâce (no. 2563), el-Kâsım b. Abdilvâhid an Abdillah b. Muh. b. Akîl an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîb'tir.

5400 Bu hadisi Tirmizî (no. 1165), Ebû Saîd el-Eşacc an Ebî Hâlid el-Ahmer ani'd-Dahhâk b. Osmân an Mahrame b. Sül. an Küreyb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5401 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4464) ve Tirmizî (no. 1455), Amr b. e. Amr an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5402 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4665) ve Tirmizî (no. 1455/a), Âsım an Ebî Rezîn an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, bu rivayeti bir evvelkinden daha sahîh addetmiştir.

5403 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4474-5), Muh. b. İshâk an Abdillah b. e. Bekr an Amre (an Âişe) asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5404 Aynı kaynaklar.

5405 Bu mevkûfu Mâlik (hudûd no. 17, s. 828), doğrudan Ebû'z-Zinâd'dan alızetmiştir.

5406 Bu mevkûfu Mâlik (hudûd no. 19, s. 829), an Ebî'r-Ricâl Muh. b. Abdirrahman b. Hârise an ümmihî Amre senedi ile tahrîc etti.

5407 Bu hadisi Tirmizî (no. 1462), Muh. b. Râfi' an İbn e. Füdeyk an İbr. b. e. Habîbe an Dâvud b. el-Husayn an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve İbrâhîm nedeniyle isnâdının zayıf olduğunu söyledi.

5408 Bu hadisi Tayâlisî (no. 1582), Abdürrezzâk (no. 18961), Şâfiî (*Ümm* VI, 133; VI, 115; VII, 139), Ahmed (VI, 36, 163), Dârimî (II, 172), Buhârî (hudûd 13/1-2, VIII, 16-7), Müslim (hudûd no. 1, s. 1312), Ebû Dâvud (no. 4383), Tirmizî (no. 1445), Nesâî (kat'us-Sârik 9/4-8, VIII, 78-9), İbn Mâce (no. 2585), İbn Hibbân (no. 4442, 4448) ve Beyhakî (VIII, 254), ez-Zührî an Amre an Âişe asl-ı senedi ile; Mâlik (hudûd no. 24, s. 832) ve Nesâî (kat'us-Sârik 9/10-14, VIII, 79), Yahyâ b. Saîd an Amre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisin Âişe'den başka tarîkleri de mevcuttur.

5409 Aynı kaynaklar.

5410 Bu hadisi Mâlik (hudûd no. 24, s. 832), Buhârî (hudûd 13/7-9, VIII, 17-8), Müslim (hudûd no. 6, s. 1313), Ebû Dâvud (no. 4484), Tirmizî (no. 1445) ve Nesâî (kat'us-Sârik 9, VIII, 77-82), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5411 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (hudûd no. 23, s. 832), an Abdillah b. e. Bekr an ebîhî an Amre senediyle tahrîc etti.

5412 Bu hadisi Buhârî (13/10, VIII, 18), Müslim (hudûd no. 7, s. 1314) ve Nesâî (kat'us-Sârik 1/4, VIII, 64-6), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5413 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4380) ve Nesâî (kat'us-Sârik 3, VIII, 67-8), Hammâd b. Seleme an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Ebî'l-Münzir mevlâ Ebî Zerr an Ebî Umeyye asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5414 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 18/1-2, IV, 213-4; hudûd 11-14, VIII, 16-7), Müslim (hudûd no. 8-10, s. 1315-6), Ebû Dâvud (no. 4373-4), Tirmizî (no. 1430) ve Nesâî (kat'us-Sârik 6, VIII, 72-74), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Ebû Dâvud'a (no. 4373), ikincisi Müslim'e (hudûd no. 9), üçüncü ve dördüncü Nesâî'ye, beşinci Ebû Dâvud'a (no. 4374) aittir.

5415 Aynı kaynaklar.

5416 Aynı kaynaklar.

5417 Aynı kaynaklar.

5418 Aynı kaynaklar.

5419 Lafız Nesâî'ye (kat'us-Sârik 12/2) aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4390), Tirmizî (no. 1289) ve Nesâî (kat'us-Sârik 12/1-2, VIII, 85-6), Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

5420 Bu hadisi Mâlik (hudûd no. 32, s. 839), Ebû Dâvud (no. 4388), Tirmizî (no. 1449), Nesâî (kat'us-Sârik 13, VIII, 86-7) ve İbn Mâce (no. 2593), Yahyâ b. Saîd an Muh. b. Yahyâ b. Habbân an Râfi' asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5421 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4391), Tirmizî (no. 1448), Nesâî (kat'us-Sârik 13, VIII, 88) ve İbn Mâce (no. 2596), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre "hasen sahîh"tir.

5422 Bu hadisi Ebî Dâvud (no. 2620-1), Nesâî (kudât 21, VIII, 240) ve İbn Mâce (no. 2298), Ebû Bişr an Abbâd b. Şurahbîl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Hadis, bu sahâbinin rivayet ettiği tek hadistir.

5423 Bu hadisi Mâlik (istîzân no. 17, s. 971), Buhârî (lukata 8, III, 95), Müslim (lukata no. 13, s. 1352) Ebû Dâvud (no. 2623) ve İbn Mâce (no. 2302), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5424 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2619) ve Tirmizî (no. 1296), Abdülaʿlâ an Saîd b. e. Arûbe an Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen garîb'tir.

5425 Lafzın ilki Nesâî'ye, ikincisi Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Ebû Dâvud (no. 2622) ve Tirmizî (no. 1288), ayrı ayrı senedlerle Râfi'den tahrîc ettiler. Tirmizî, kendi isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5426 Aynı kaynaklar.

5427 Bu hadisi Tirmizî (no. 1287), Muh. b. Abdilmelik b. ebî'ş-Şevârib an Yahyâ b. Süleym an Ubeydillah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında garîb hükmü verdi.

5428 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (hudûd no. 33, s. 839), ani'z-Zührî ani's-Sâib b. Yezîd an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5429 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4410) ve Nesâî (kat'us-Sârik 15, VIII, 90-1), Muh. b. Abdillah b. Ubeyd b. Akîl el-Hilâlî an ceddihî an Mus'ab b. Sâbit b. Abdillah b. ez-Zübeyr an Muh. b. el-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5430 Bu mevkûfu Mâlik (hudûd no. 30, s. 835-6), an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5431 Bu mevkûfu Mâlik (akdiye no. 38, s. 748), an Hişâm b. Urve an ebîhî an Yahya senediyle tahrîc etti.

5432 Mâlik (hudûd no. 26, s. 833), an Nâfi' senedi ile tahrîc etti.

5433 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4412) ve Nesâî (kat'us-Sârik 16/2, VIII, 91), Ebû Avâne an Ömer b. e. Seleme an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ömer, hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

5434 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2590), Cübâre b. el-Muğallis an Haccâc b. Temîm an Meymûn b. Mihrân an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Cübâre zayıf bir râvidir.

5435 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4382) ve Nesâî (kat'us-Sârik 2, VIII, 66-7), Bakiyye b. el-Velîd kâle haddesenî Safvân b. Amr an Ezher asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5436 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4409) ve İbn Mâce (no. 3958), Hammâd b. Zeyd an Ebî İmrân el-Cevnî ani'l-Muşa'as b. Tarîf an Abdillah b. es-Sâmit an Ebî Zer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5437 Bu hadisi Nesâî (kat'us-Sârik 18/3, VIII, 93), Amr b. Mansûr an Hassân b. Abdillah ani'l-Mufaddal b. Fadâle an Yûnus b. Yezîd an Sa'd b. İbr. ani'l-Misver b. İbr. an Abdirrahman b. Avf senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında mürseldir, sâbit değildir" hükmünü verdi.

5438 Bu hadisi Nesâî (buyû' 96/2, VII, 313), Amr b. Mansûr an Saîd b. Zûeyb an Abdirrezzâk an İbn Cüreyc an İkrime b. Hâlid an Üseyd b. Hudayr senedi ile daha uzun bir metinle tahrîc etti.

5439 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4411), Tirmizî (no. 1447), Nesâî (kat'us-Sârik 18/3-2, VIII, 92) ve İbn Mâce (no. 2587), el-Haccâc an Mekhûl an Abdirrahman b. Muhayrîz an Fadâle asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5440 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4408), Tirmizî (no. 1450) ve Nesâî (kat'us-Sârik 16/2, VIII, 91), Hayve b. Şurayh an Ayyâş b. Abbâs (an Şüyeym b. Beytân ve Yezîd b. Subh) an Cünâde b. e. Ümeyye an Busr b. Artât asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5441 Buhârî (diyât 21, VIII, 42), Mutarrif ani'ş-Şa'bî muallak senedi ile tahrîc etti.

5442 Bu hadisi Buhârî ((hudûd 2, 4/2, VIII, 13-4), Müslim (hudûd no. 36, s. 1331), Ebû Dâvud (no. 4479), Tirmizî (no. 1443) ve İbn Mâce (no. 2570), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci lafız Tirmizî'ye aittir

5443 Aynı kaynaklar.

5444 Mâlik (eşribe no. 2, s. 842), bunu doğrudan Sevr'den ahzetmiştir.

5445 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4487-8), Usâme b. Zeyd ani'z-Zührî an Abdirrahman b. Ezher ile Ukayl ani'z-Zührî an Abdillah b. Abdirrahman b. el-Ezher an ebîhî tarîkleri ile tahrîc etti. Lafız ikincisine aittir.

5446 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4482), Tirmizî (no. 1444) ve İbn Mâce (no. 2573), Âsım b. Behdele an Zekvân Ebî Sâlih an Muâviye asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, Buhârî'den bu rivayetin kendi bâbında, en sahîh rivayet olduğunu nakletti.

5447 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4485), Ah. b. Abde an Süfyân ani'z-Zührî an Kabîsa senediyle tahrîc etti.

5448 Bu mevkûfu Mâlik (eşribe no. 1, s. 842) ve Nesâî (eşribe 48/30, VIII, 326), ani's-Sâib b. Yezîd an Ömer asl-ı senedi ile ve muallak olarak Buhârî (eşribe 10, VI, 244) tahrîc ettiler.

5449 Bu hadisi Nesâî (eşribe 48/31, VIII, 326), Ebû Bekr b. Alî an Ebî Hayseme an Abdissamed an Muh. b. Hucâde an İsmaîl b. e. Hâlid an Kays b. e. Hâzım an Utbe b. Ferkad senedi ile tahrîc etti. Söz konusu Sâib hadisi bir önceki rivayettir.

5450 Bu hadisi Müslim (hudûd no. 38, s. 1331) ve Ebû Dâvud (no. 4480), Abdülazîz b. el-Muhtâr an Abdillah ed-Dânâc an Husayn b. el-Münzir senedi ile tahrîc etti.

5451 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4476), Ebû Âsım an İbn Cüreyc an Muh. b. Alî b. Rukâne an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5452 Bu hadisi Tayâlisî (s. 26), Abdürrezzâk (no. 13543, 18007), Ahmed (I, 125, 130), Buhârî (hudûd 4/4, VIII, 14), Müslim (hudûd no. 39, s. 1332), Ebû Dâvud (no. 4486), İbn Mâce (no. 2569), Ebû Ya'lâ (no. 336, 514), Dârekutnî (II-I, 165) ve Beyhakî (VI, 123; VIII, 321), Ebû Husayn an Umeyr b. Saîd an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5453 Bunu Mâlik (eşribe no. 3, s. 842-3), doğrudan Zührî'den ahzetmiştir.

5454 Bu mevkufu Nesâî (eşribe 47, VIII, 319), Zekeriyyâ b. Yahyâ an Abdila'lâ b. Hammâd an Mu'temir b. Sül. an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5455 Bu hadisi Buhârî (hudûd 5, VIII, 14), Yahyâ b Bukeyr an Leys an Hâlid b. Yezîd an Saîd b. e. Hilâl an Zeyd b. Eslem an ebîhî an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5456 Bu hadisi Buhârî (hudûd 4/3, VIII, 14) ve Ebû Dâvud (no. 4477), Kuteybe an Ebî Damre Enes an Yezîd b. el-Hâd an Muh. b. İbr. an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5457 Heysemî diyor ki: "Râvilerinden Muh. b. el-Hüseyn el-Fâdîâd ile Mis'ar'ın dayısı el-Velîd b. Osmân'ı tanımıyorum. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir" (*Mecma'* VI, 281).

5458 Bu hadisi Buhârî (at'ime 8/2, VI, 199; rikâk 17, VII, 180) ve Tirmizî (no. 1789), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5459 Aynı kaynaklar.

5460 Bu hadisi Buhârî (at'ime 22, 23/3, VI, 204) ve Tirmizî (no. 2365), an Ebî Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5461 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3336), İbn Kâsib an İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Bekr b. Sevâde an Haneş b. Abdillah an Ümmi Eymen senedi ile tahrîc etti. *Zevâid*'de Sindî isnâdının hasen olduğunu söyledi.

5462 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 102, s. 1597) ve Ebû Dâvud (no. 3766), el-A'meş an Hayseme b. Abdirrahman an Ebî Huzeyfe el-Erhabî an Huzeyfe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5463 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3767) ve Tirmizî (no. 1858), Hişâm ed-Destevâî an Büdeyl b. Meysere an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr an Ümmü Külsûm an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

5464 Bu hadisi Tirmizî (no. 1858), Muh. b. Ebân an Vekî' an Hişâm an Büdeyl b. Meysere an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr an Ümmi Külsûm an Âişe senedi ile tahrîc etti. Hükmü yukardakinin aynıdır.

5465 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3764) ve İbn Mâce (no. 3286), el-Velîd b. Müslim an Vahşî b. Harb b. Vahşî b. Harb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5466 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3768), Müemmel b. el-Fadl an İsâ b. Yûnus an Câbir b. Subh ani'l-Müsennâ b. Abdirrahman an ammihî Ümeyye b. Mahşî senedi ile tahrîc etti.

5467 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 103, s. 1597-8) ve Ebû Dâvud (no. 3765), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5468 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Evsat* II, 106) ve İbnü's-Sünnî (s. 154), Ubeyd b. İshâk el-Attâr an Mendel an Abdilvâris mevlâ Enes an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Abdülvâris sebebiyle isnâdı zayıftır.

5469 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3761) ve Tirmizî (no. 1846), Kays b. er-Rebî' an Ebî Hâşim er-Rummânî an Zâzân an Selmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre Kays sebebiyle isnâdı zayıftır.

5470 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3260), Cübâre b. el-Muğallis an Kesîr b. Süleym an Enes senedi ile tahrîc ettiler. Cübâre ve Kesîr zayıf râvilerdir.

5471 Bu hadisi Müslim (hayz no. 118-121, s. 282-3), Ebû Dâvud (no. 3760), Tirmizî (no. 1848) ve Nesâî (tahâret 101, I, 85), Saîd b. el-Huveyris an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5472 Bu hadisi Ahmed (I, 223, 227, 329, 337, 373), Buhârî (vudû 48, I, 59; eşribe 12, VI, 246), Müslim (hayz no. 95, s. 274), Ebû Dâvud (no. 196), Tirmizî (no. 89), Nesâî (tahâret 122, I, 106), İbn Mâce (no. 498), İbn Huzeyme (no. 47), Ebû Ya'lâ (no. 2418) ve Beyhakî (I, 159-60), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5473 Bu hadisi Buhârî (at'ime 53, VI, 213), İbr. b. el-Münzir an Muh. b. Fuleyh an ebîhî an Saîd b. el-Hâris an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5474 Bu hadisin lafzı Tirmizî'ye aittir (no. 1859); isnâdı şöyledir: İbn Menî' an Ya'kûb b. el-Velîd an İbn e. Zi'b ani'l-Makburî an Ebî Hureyre. İsnâdı ona göre garîbtir. Ebû Dâvud (no. 3852) ve Tirmizî (no. 1860), yaklaşık aynı metinle Ebû Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, ikinci tarîki hakkında "hasen" hükmü vermiştir.

5475 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 6, s. 922-3), Müslim (eşribe no. 105, s. 1598-9), Ebû Dâvud (no. 3776) ve Tirmizî (no. 1801), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5476 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 107, s. 1599), İbn e. Şeybe an Zeyd b. el-Hubâb an İkrime b. Ammâr an İyâs b. Seleme an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5477 Bu hadisi Buhârî (at'ime 2-3, VI, 196), Müslim (eşribe no. 108-9, s. 1591-1600), Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 32, s. 934) ve Tirmizî (no. 1858), Vehb b. Keysân an Ömer b. e. Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5478 Bu hadisi Tirmizî (no. 1848) ve İbn Mâce (no. 3274), Muh. b. Beşşâr ani'l-Alâ b. el-Fadl b. Abdilmelik b. e. Seviyye an Ubeydillah b. İkrâş an ebîhî İkrâş asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5479 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3772), Tirmizî (no. 1805) ve İbn Mâce (no. 3277), Atâ b. es-Sâib an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5480 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3773) ve İbn Mâce (no. 3263), Amr b. Osmân b. Saîd b. Kesîr b. Dînâr an ebîhî an Muh. b. Abdirrahman b. Irk an Abdillah b. Busr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Sindî, Zevâid'inde isnâdının sahîh, râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir.

5481 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3778), Saîd b. Man-

sûr an Ebî Ma'şer an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5482 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Ebû Dâvud (no. 3779) ve Tirmizî (no. 1835), Osmân b. e. Süleyman ve Abdullah b. el-Hâris'ten (ayrı ayrı) her ikisi de Safvân'dan olmak üzere tahrîc ettiler.

5483 Bu hadisi Ebhu Dâvud (no. 3770), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Şuayb b. Abdillah b. Amr an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5484 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 148-9, s. 1616-7) ve Ebû Dâvud (no. 3771), Mus'ab b. Süleym an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5485 Aynı kaynaklar.

5486 Rezîn.

5487 Bu hadisi Buhârî (at'ime 52, VI, 213), Müslim (eşribe no. 129-130, s. 1605), Ebû Dâvud (no. 3847) ve İbn Mâce (no. 3269), Atâ an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5488 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 131-132, s. 1605)-6) ve Ebû Dâvud (no. 3848), İbn Ka'b b. Mâlik an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5489 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 133, s. 1606), İbn e. Şeybe an Süfyân b. Uyeyne an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5490 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 134) ve Tirmizî (no. 1802), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5491 Bu hadisi Tirmizî (no. 1804), Nasr b. Ali ani'l-Muallâ b. Râşid an cedditihî Ümmi Âsım an Nübeyşe senedi ile tahrîc etti, isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5492 Rezîn.

5493 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3832), Muh. b. Amr b. Cebele an Selm b. Kuteybe an Hemmâm an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes senedi ile tahrîc etti.

5494 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 146, s. 1615-6), Ebû Dâvud (no. 3729) ve Tirmizî (no. 3571), Şu'be an Yezîd b. Humeyr an Abdillah b. Busr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5495 Bu hadisi Buhârî (mazâlim 14/1, III, 100; şirket 4, III, 110-1, at'ime 44, VI, 212), Müslim (eşribe 150-1, s. 1617), Ebû Dâvud (no. 3834) ve Tirmizî (no. 1815), Cebele b. Suhaym an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5496 Râvilerinden Yezîd b. Buzey' zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 42).

5497 Bu hadisi Buhârî (at'ime 12/1-2, VI, 200-1), Müslim (eşribe no. 182, s. 1631) ve Tirmizî (no. 1818), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5498 Bu rivayeti Buhârî (at'ime 12/4, VI, 201), Alî b. Abdillah an Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5499 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 186, s. 1632), Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 10, s. 924) ve Tirmizî (no. 1820), Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî ise (at'ime 12/5, VI, 201), Sül. b. Harb an Şu'be an Adî b. Sâbit an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre senedi ile aynı mânâda tahrîc etti.

5500 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 20, s. 928), Buhârî (at'ime 11, VI, 200), Müslim (eşribe no. 178, s. 1630) ve Tirmizî (no. 1821), Mâlik an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5501 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 179-181, s. 1630) ve Tirmizî (no. 1821), ayrı ayrı Ebû Süfyân ve Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5502 Bu hadisi Tirmizî (no. 2478) ve İbn Mâce (no. 3350), Abdülazîz b. Abdillah el-Kuraşî an Yahyâ el-Bekkâ an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, isnâdının "garîb" olduğunu söyledi.

5503 Rezîn.

5504 Bu hadisi Tirmizî (no. 2380), İsmaîl b. Ayyâş an Ebî Seleme el-Himsiyy ve Habîb b. Sâlih an Yahyâ b. Câbir et-Tâî ani'l-Mikdâm asl-ı senedi ile ve İbn Mâce (no. 3349), Hişâm b. Abdilmelik el-Himsî an Muh. b. Harb an ümmihî an ümmihî ani'l-Mikdâm senediyle tahrîc ettiler. Tirmizî kendi tarîkinin sahîh olduğuna hükmetti.

5505 Bu hadisi Tirmizî (no. 1856), Yahyâ b. Mûsâ an Muh. b. Ya'lâ el-Kûfî an Anbese b. Abdirrahman el-Kuraşî an Abdilmelik b. Allâk an Enes senedi ile tahrîc etti ve isnâdının münker olduğunu söyledi.

5506 Bu mevkûf hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 30, s. 933), an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5507 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 23, IV, 167; at'ime 21, VI, 204), Müslim (eşribe no. 187-8, s. 1632-3), Ebû Dâvud (no. 3763) ve Tirmizî (no. 2032), el-A'meş an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5508 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-Halk 17/1, IV, 100; tıbb 58, VII, 33) ve İbn Mâce (no. 3505), Utbe b. Müslim an Ubeyd b. Huneyn an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3844), Ahmed b. Hanbel an Bişr b. el-Mufaddal an İbn Aclân an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc ettiler.

5509 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3925), Tirmizî (no. 1817) ve İbn Mâce (no. 3542), Yûnus b. Muhammed ani'l-Mufaddal b. Fadâle an Habîb b. eş-Şehîd an İbni'l-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5510 Bu, Rezîn'in ziyadesidir.

5511 Râvilerinden Muh. b. Câbir sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* V, 78).

5512 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3295), Muh. b. Halef an Ubeydillah an Abdila'lâ an Yahyâ b. e. Kesîr an Urve an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Sindî, Zevâid'inde râvisi Abdül-a'lâ b. A'yun sebebiyle isnâdının zayıf olduğunu söyledi.

5513 Güvenilir bir râvi olan el-Muğîre b. Müslim dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 25).

5514 Bu hadisi Tirmizî (no. 1807), Mahmûd b. Gaylân an Ebî Dâvud an Şu'be an Simâk an Câbir senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5515 Bu hadisi Tirmizî (no. 1810), el-Hasan b. es-Sabbâh an İbn Uyeyne an Ubeydillah b. e. Yezîd senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

5516 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3829), Bakiyye b. el-Velîd an Bahîr an Hâlid an Ebî Ziyâd Hiyâr b. Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5517 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 29, s. 932-3), doğrudan Yahyâ'dan ahzetmiştir.

5518 Bu mevkûfu Mâlik (sıfatu'n-Nebî s. 31, s. 933), an Muh. b. Amr b. Halhale an Humeyd b. Mâlik b. Huseym senedi ile tahrîc etti.

5519 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 166-9, s. 1622-3), Ebû Dâvud (no. 3821) ve Nesâî (eymân 21, VII, 14), Talha b. Nâfi Ebû Süfyân an Câbir asl-ı senedi ile; Kısa metniyle Ebû Dâvud (no. 3820), Tirmizî (no. 1842) ve İbn Mâce (no. 3317), es-Sevrî an Muhârib b. Dissâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5520 Aynı kaynaklar.

5521 Bu hadisi Tirmizî (no. 1841), Ebû Kureyb an Ebî Bekr b. Ayyâş an Ebî Hamza es-Sümmâlî ani'ş-Şa'bî an Ümmi Hânî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5522 İlk lafzı Mâlik (nikâh s. 51, s. 546-7), Buhârî (at'ime 4, VI, 197; 36, VI, 209; 37/1, VI, 209; 38, VI, 210; buyû' 30, III, 13), Müslim (eşribe no. 144, s. 1615), Ebû Dâvud (no. 3782) ve Tirmizî (no. 1850), Mâlik an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes asl-ı senedi ile; İkinci lafzı Müslim (no. 145), Ebû Kureyb an Sül. b. el-Muğîre an Sâbit an Enes senedi ile; Üçüncü lafzı Müslim (no. 145/a), Abdürrezzâk an Ma'mer an Sâbit an Âsım el-Ahvel an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti. Bu son lafzı yakın mânâsı ile Buhârî (at'ime 25, VI, 205-6; 35, VI, 209), İbn Avn an Sümâme an Enes tarikiyle tahrîc ermiştir.

5523 Aynı kaynaklar.

5524 Aynı kaynaklar.

5525 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3819), Yahyâ b. Mûsâ el-Belhî an İbr. b. Uyeyne an Amr b. Mansûr ani'ş-Şa'bî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5526 Bu hadisi Ahmed (I, 302-3), Esved an Şerîk an Câbir an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Câbir el-Cu'fî hakkında ihtilâf vardır. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir.

5527 Bu hadisi Buhârî (at'ime 23/1, VI, 204; 40VI, 210), Ebû Osmân en-Nehdî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti. Lafız ilkine aittir.

5528 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3259, 3830), iki ayrı senedle Yûsuf b. Abdillah b. Selâm'dan tahrîc etti.

5529 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 152, s. 1618), Ebû Dâvud (no. 3831), Tirmizî (no. 1816) ve İbn Mâce (no. 3327), Süleymân b. Bilâl an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5530 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3836) ve Tirmizî (no. 1842), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, hasen garîb hükmü vermiştir

5531 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3903) ve İbn Mâce (no. 3324), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5532 Bu hadisi Buhârî (at'ime 39, VI, 210; 45, 47, VI, 212), Müslim (eşribe no. 147, s. 1616), Ebû Dâvud (no. 3835) ve Tirmizî (no. 1845), İbrâhîm b. Sa'd an ebîhî an Abdillah b. Ca'fer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5533 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3837) ve İbn Mâce (no. 3334), İbn Câbir an Süleym b. Âmir an İbnâ Busr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5534 Bu hadisi Ahmed (IV, 188), Hammâd b. Hâlid an Muâviye b. Sâlih an İbn Abdillah b. Busr an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5535 Bu hadisi Tirmizî (no. 1831), Ebû Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti ve "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

5536 Bu hadisi Tirmizî (no. 1832), Muh. b. Ömer el-Mukaddemî an Müslim b. İbr. an Muh. b. Fadâ' an ebîhî an Alkame b. Abdillah el-Müzenî an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi

5537 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3780-1), et-Tayâlisî an Züheyr an Ebî İshâk an Sa'd b. İyâd an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5538 Bu hadisi Tirmizî (no. 1838), el-Hasan b. Muh. ez-Za'firânî an Yahyâ b. Abbâd an Füleyh b. Süleymân an Abdilvehhâb b. Yahyâ an Abdillah b. ez-Zübeyr an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında garîb hükmü verdi.

5539 Bu mevkûfu Mâlik (sıfatu'n-Nebî s. 36, s. 935), an Yahyâ b. Saîd an Ömer senediyle tahrîc etti.

5540 Keza bunu da Mâlik, yukardakinin akabinde aynı senedle tahrîc etti.

5541 Bu hadisi Mâlik (zekât 44, s. 279), an Zeyd b. Eslem an ebîhî senedi ile tahrîc etti

5542 Bu hadisi Buhârî (cum'a 40/2, I, 225; müzâraa 21, III, 73; at'ime 17, VI, 203; istîzân 16, VII, 131; 39, VII, 140) ve Müslim (cum'a 30, s. 588), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5543 Aynı kaynaklar.

5544 Bu hadisi Buhârî (enbiyâ 29, IV, 130; at'ime 50; VI, 213) ve Müslim (eşribe no. 163, s. 1621), ez-Zührî an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5545 Bu hadisin râvilerinden Muh. b. Abdilkerîm'i Heysemî tanımadığını, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 134).

5546 Bu hadisi Ahmed (III, 474), Vekî' an İsmaîl İbn e. Hâlid an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5547 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3816), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Simâk b. Harb an Câbir b. Semure senedi ile tahrîc etti.

5548 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3817), Hârun b. Abdillah ani'l-Fadl b. Dukeyn an Ukbe b. Vehb b. Ukbe an ebîhî ani'l-Fucay' senedi ile tahrîc etti.

5549 Bu hadisi Tirmizî (no. 1855), Hennâd an Ebî'l-Ahvas an Atâ b. es-Sâib an ebîhî an İbn Amr senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5550 Râvilerinden Ziyâd b. Nümeyr en-Nümeyrî'yi İbn Hibbân tevsîk etmiş ve hatâlar yaptığını söylemiş, buna karşılık onu başkaları zayıf addetmiştir. Ayrıca Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin mevcûdiyetine dikkat çekmiştir (*Mecma'* V, 18).

5551 Râvilerinden el-Fadl b. el-Muhtâr zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 18).

5552 Bu hadisi Ahmed (VI, 350), Hasan an İbn Lehî'a an Ukayl b. Hâlid ani'z-Zührî an Esmâ binti ebî Bekr senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a'nın hadisleri hasendir. Taberânî'nin râvileri Kurre b. Abdirrahman hâriç Sahîh ricâlindendir. Bu zat ise ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 19).

5553 Abdullah b. Yezîd el-Bekrî'yi Ebû Hâtim zayıf addetmiştir (*Mecma'* V, 20).

5554 Râvilerinden Abdülmecîd b. e. Revâd ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 20).

5555 Taberânî'nin râvileri Heysemî'ye göre güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 21).

5556 Bu hadisi rivayet eden Taberânî'nin isnâdı güvenilir râvilerden oluşmuştur. Ancak Ukbe b. Hâlid es-Sekûnî'nin Muh. b. el-Hâris'ten semâ'ının olup olmadığı kesinlik kazanmamıştır (*Mecma'* V, 23).

5557 Râvilerinden Ömer b. Mûsâ b. Vecîh sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* V, 25).

5558 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 30).

5559 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 35).

5560 Heysemî, sözü edilen râvi hakkında bilgi edinemediğini diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olup bir tanesi hakkında zararsız bazı sözler sarfedildiğini söylemiştir (*Mecma'* V, 36).

5561 *el-Mu'cemu's-Sağîr* ve *el-Evsat*'ın râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 38).

5562 Bu hadisi Ahmed (III, 111, 122), Alî b. Zeyd b. Cüd'an an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsnâdı Ali sebebiyle hasendir.

5563 Ricâli Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 45).

5564 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 45). İsnâdı şöyledir: Saîd b. Huseym el-Hilâlî an ceddetihî Rabî'a binti İyâd el-Kilâbiyye an Alî.

5565 Heysemî, Alî el-Kureşî'yi tanımadığını, sâir râvilerinin ise güvenilir kimselerden oluştuğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 45).

5566 Zehebî, râvilerinden Yahyâ b. Yezîd el-Elvâzî, hıfzı yönünden techîl etmiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 45).

5567 İmâm Ahmed, bunu (II, 399), Hüseyn b. Muh. an Müslim b. Hâlid an Zeyd b. Eslem an Summâ an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senediyle tahrîc etti.

5568 Bu hadisi Tirmizî (no. 1883), Kuteybe an Muh. b. Ca'fer an Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5569 Bu hadisi Tirmizî (no. 1883), Kuteybe an Muh. b. Ca'fer an Hüseyn el-Muallim an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5570 Bu hadisi Tirmizî (no. 1880) ve İbn Mâce (no. 3301), Selm b. Cunâde an Hafs b. Giyâs an Ubeydillah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

5571 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 113, 1600) ve Tirmizî (no. 1879), Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5572 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 116, s. 1601), Abdülcebbâr b. el-Alâ an Mervân el-Fezârî an Ömer b. Hamza an Ebî Gatfân el-Mürriyy an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5573 Bu hadisi Dârimî (II, 121), Saîd b. er-Rebî' an Şu'be an Ebî Ziyâd et-Tahhân an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5574 Bu hadisi Tirmizî (no. 1892) ve İbn Mâce (no. 3423), Süfyân b. Uyeyne an Yezîd b. Câbir an Abdirrahman b. e. Amre an ceddetihî Kebşe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5575 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3721), Nasr b. Ali an Abdila'lâ an Abdillah b. Ömer an İsâ b. Abdillah el-Ensârî an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5576 Bu hadisi Buhârî (eşribe 23/1-2, VI, 250), Müslim (eşribe no. 111, s. 1600), Ebû Dâvud (no. 3720) ve Tirmizî (no. 1890), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Saîd el-Hudrî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5577 Bu hadisi Buhârî (eşribe 24/1-2, VI, 250) ve İbn Mâce (no. 3420), Eyyûb an İkrime an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5578 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3419), Muh. b. Beşşâr an Ebî Âmir an Zem'a b. Sâlih an Seleme b. Vehrâm an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5579 Bu hadisi Tirmizî (no. 1885), Ebû Kureyb an Vekî' an Yezîd b. Sinân el-Cezerî an İbn Atâ b. e. Rebâh an ebîhî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında garâbet hükmü vermiştir.

5580 Bu hadisi Buhârî (eşribe 26, VI, 251), Müslim (eşribe no. 122, s. 1602), Ebû Dâvud (no. 3727) ve Tirmizî (no. 1884), ayrı ayrı Ebû İsâm ve Sümâme an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5581 Heysemî, râvilerinden Atîk b. Ya'kûb'u tanımadığını, diğer râvilerinin ise Sahîh ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 81).

5582 Râvilerinden Sübeyt b. Kesîr zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 80).

5583 Bu hadisi Buhârî (vudû' 18, I, 47; eşribe 25, VI, 250), Müslim (tahâret 63-5, s. 225), Tirmizî (no. 1889) ve Nesâî (tahâret 42, I, 43-44), Yahyâ b. e. Kesîr an Abdillah b. e. Katâde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5584 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî 12, s. 925) ve Tirmizî (no. 1887), Mâlik an Eyyûb b. Habîb an Ebî'l-Müsennâ el-Cühenî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen sahîhtir.

5585 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3722), Ah. b. Sâlih an İbn Vehb an Kurre b. Abdirrahman ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Saîd senediyle tahrîc etti.

5586 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3722), Ah. b. Sâlih an İbn Vehb an Kurre b. Abdirrahman ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Saîd senediyle tahrîc etti.

5587 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 17, s. 926), Buhârî (eşribe 14, VI, 247), Müslim (eşribe 124-5, s. 1603), Ebû Dâvud (no. 3726) ve Tirmizî (no. 1893), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (hibe 4, III, 130) ve Müslim (eşribe no. 126, s. 1604), Sül. b. Bilâl an Ebî Tuvâle an Enes asl-ı senedi ile (lafız buraya aittir) tahrîc ettiler.

5588 Bu hadisi Buhârî (eşribe 19, VI, 248) ve Müslim (eşribe no. 127-8, s. 1604), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5589 Bu hadisi Tirmizî (no. 1894), Kuteybe an Hammâd b. Zeyd an Sâbit an Abdillah b. Rebâh an Ebî Katâde senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5590 Bu hadisi Buhârî (eşribe 22, VI, 249; bedu'l-Halk 11, IV, 93; istîzân 50, VII, 143), Müslim (eşribe no. 97, s. 1595) ve Ebû Dâvud (no. 3731), Atâ an Câbir asl-ı senedi ile; Müslim (eşribe no. 96, s. 1594) ve Ebû Dâvud (no. 3732), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile; Buhârî (istîzân 49, VII, 143) ve Ebû Dâvud (no. 3733), Hammâd b. Zeyd an Kesîr b. Şinzîr an Atâ an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5591 Aynı kaynaklar.

5592 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 95, s. 1593), Osmân b. e. Şeybe an Cerîr ani'l-A'meş an Ebî Süfyân ve Ebî Sâlih an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5593 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3735), Abdülazîz b. Muh. an Hişâm an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti. Bu hadisi Buhârî (eşribe 14/2, VI, 247; 20, VI, 249) ve Ebû Dâvud (no. 3724), Fuleyh b. Sül. an Saîd b. el-Hâris an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

5594 Bu hadisi Buhârî (eşribe 14/2, VI, 247; 20, VI, 249) ve Ebû Dâvud (no. 3724), Fuleyh b. Sül. an Saîd b. el-Hâris an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

5595 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3431), Muh. b. el-Musaffâ an Bakiyye an Müslim b. Abdillah an Ziyâd b. Abdillah an Âsım b. Muh. b. Zeyd b. Abdillah b. Ömer an ebîhî an ceddihî senediyle tahrîc etti. Bakiyye müdellis bir râvidir. Demîrî, bu hadisin münker olduğunu söylemiştir.

5596 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3433), Vâsıl b. Abdila'lâ an İbn Fudayl an Leys an Saîd b. Âmir an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5597 Bu hadisi Nesâî (eşribe 58/1, VIII, 335), er-Rebî' b. Sül. an Esed b. Mûsâ an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

5598 Heysemî, isnâdında tanımadığı râvilerin bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 83).

5599 Bu hadisi Mâlik (eşribe 9, s. 845), Buhârî (vudû' 71, I, 66; eşribe 4/1-2, VI, 242), Müslim (eşribe no. 67-69, s. 1585-6), Ebû Dâvud (no. 3682), Tirmizî (no. 1864) ve Nesâî (eşribe 23/5-8, VIII, 297-8), ez-Zührî an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci lafzı Ebû Dâvud (no. 3686) ve Tirmizî (no. 1866), Ebû Osmân Amr b. Sâlim ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5600 Aynı kaynaklar.

5601 Aynı kaynaklar.

5602 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3681), Tirmizî (no. 1865) ve İbn Mâce (no. 3393), Dâvud b. Bekr b. ebî'l-Furât an İbni'l-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5603 Bu hadisi Buhârî (cihâd 164/1, IV, 26; mağâzî 60/2, V, 108; ahkâm 22/1, VIII, 114; edeb 80/1, VII, 101), Müslim (eşribe no. 70-1, s. 1586-7), Ebû Dâvud (no. 3684) ve Nesâî (eşribe 23-4, VIII, 298-9), Saîd b. e. Bürde an ebîhî an ceddihî Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e (no. 71) aittir.

5604 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3686), Saîd b. Mansûr an Ebî Şihâb Abdirabbih b. Nâfi ani'l-Hasan b. Amr el-Fukaymî ani'l-Hakem b. Uteybe an Şehr b. Havşeb an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

5605 Bu hadisi Buhârî (eşribe 10 VI, 244-5) ve Nesâî (eşribe 24/3, VIII, 300), Ebû'l-Cüveyriye an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5606 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3683), Hennâd an Abde an Muh. b. İshâk an Yezîd b. e. Habîb an Mersed b. Abdillah an Deylem el-Himyerî senedi ile tahrîc etti.

5607 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3685), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Muh. b. İshâk an Yezîd b. e. Habîb ani'l-Velîd b. Abde an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

5608 Bu hadisi Mâlik (eşribe no. 11, s. 846), Buhârî (eşribe 1, VI, 240), Müslim (eşribe no. 73-5, s. 1587-8), Ebû Dâvud (no. 3679), Tirmizî (no. 1861), Nesâî (eşribe 22/1-5, VIII, 296-7) ve İbn Mâce (no. 3378), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5609 Aynı kaynaklar.

5610 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3680), Muh. b. Râfi' an İbr. b. Ömer es-San'ânî ani'n-Nu'mân an Tâvus an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Bunu Müslim (eşribe no. 72) Câbir'in rivayetinden tahrîc etmiştir.

5611 Bu hadisi Tirmizî (no. 1862), Kuteybe an Cerîr b. Abdilhamîd an Atâ b. es-Saîb an Abdillah b. Ubeyd b. Umeyr an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

5612 Bu hadisi Nesâî (eşribe 44/3, VIII, 316), Ebû Bekr b. Alî an Süreyc b. en-Nu'mân an Yahyâ b. Abdilmelik ani'l-Alâ b. el-Müseyyeb an Fudayl an Mücâhid an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Münzirî, isnâdı hakkında hasen hükmü vermiştir (*Tergîb* III, 265).

5613 Bu hadisi Nesâî (eşribe 44/1-2, VIII, 315-6), ez-Zührî an Ebî Bekr an Abdirrahman b. el-Hâris an ebîhî an Osmân asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5614 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3375), Muh. b. Sül. b. el-İsbehânî an Süheyl an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti. Muh. b. Sül. ihtilaflı bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir.

5615 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3376), Hişâm b. Ammâr an Sül. b. Utbe an Yûnus b. Meysere b. Halbes an Ebî İdrîs an Ebî'd-Derdâ asl-ı senedi ile tahrîc etti. Süleymân ihtilâflı bir râvidir. İsnâdı hasendir.

5616 Râvilerinden Abdülkerîm Ebû Ümeyye zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 67).

5617 Bu hadisi Ahmed (II, 134), Yahyâ b. e. Bekr an Züheyr b. Muh. an Mûsâ b. Cübeyr an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Mûsâ b. Cübeyr güvenilir bir râvidir. Diğerleri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 68).

5618 Bu hadisi Tirmizî (no. 1295) ve İbn Mâce (no. 3381), Ebû Âsım an Şebîb b. Bişr an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî, garîb hükmü verdi.

5619 Bu hadisi Nesâî (eşribe 42/5, VIII, 314), Vâsıl b. Abdila'lâ an İbn Fudayl an Vâil b. Bekr an Ebî Bürde b. ebî Mûsâ an ebîhî senediyle tahrîc etti.

5620 Rezîn.

5621 Bu hadisi Buhârî (eşribe 2/3, VI, 241; 5/1-2, VI, 242-3), Müslim (tefsîr no. 32-3, s. 2322), Ebû Dâvud (no. 3669), Tirmizî (no. 1874) ve Nesâî (eşribe 20, VIII, 295), eş-Şa'bî an İbn Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5622 Bu hadisi Mâlik (eşribe 13, s. 846-7), Buhârî (eşribe 3/1, VI, 241) ve Müslim (eşribe 9, s. 1572), Mâlik an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (mazâlim 21, III, 102; tefsîr Mâide 11, V, 190), Müslim (eşribe no. 3, s. 1570-1) ve Ebû Dâvud (no. 3673), Sâbit el-Bünânî an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (tefsîr Mâide 10, V, 194) ve Müslim (eşribe 5, s. 1571), İbn Uleyye an Abdilazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile; Mu'temir b. Süleymân an ebîhî an Enes asl-ı senedi ile ise Buhârî (eşribe 3/2, VI, 240), Müslim (eşribe no. 6, s. 1571) ve Nesâî (eşribe 2/1, VIII, 287) ile; Müslim (eşribe no. 7, s. 1571-2) ve Nesâî (eşribe 2/2, VIII, 287), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5623 Aynı kaynaklar.

5624 Aynı kaynaklar.

5625 Aynı kaynaklar.

5626 Bu hadisi Müslim (müsâkât no. 67, s. 1205), el-Kavârîrî an Abdila'lâ b. Abdila'lâ an Saîd el-Cüreycî an Ebî Nadre an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

5627 Rezîn.

5628 Bu hadisi Ahmed (II, 351), Süreyc b. en-Nu'mân an Ebî Ma'şer an Ebî Vehb mevlâ Ebî Hureyre an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5629 Bu hadisi Buhârî (bûyû' 28/1, III, 12; şirb 13/3, III, 80; fardu'l-Humus 1, IV, 41-2; libâs 7, VII, 36), Müslim (eşribe no. 2,s. 1569) ve Ebû Dâvud (no. 2986), ez-Zührî an Alî b. el-Hüseyn b. Alî an ebîhî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5630 Bu hadisi Nesâî (eşribe 52, VIII, 328), Süveyd an İbni'l-Mübârek an Süfyân b. Dînâr an Mus'ab b. Sa'd an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5631 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3372), el-Abbâs b. Osmân ani'l-Velîd b. Müslim an Münîr b. ez-Zübeyr an Ubâde bin Nüseyy an Habbâb senedi ile tahrîc etti. Münîr sebebiyle isnâdı sahîhtir.

5632 Bu hadisi Nesâî (eşribe 48/13, VIII, 322), Şu'be an Seleme b. Kuheyl an Ebî'l-Hakem an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5633 Bu hadisi Nesâî (eşribe 48/15, VIII, 322), Ebû Bekr b. Alî ani'l-Kavârîrî an Hammâd an Eyyûb an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5634 Bu hadisi Nesâî (eşribe 58/5, VIII, 336), İshâk b. İbr. an Cerîr an İbn Şebreme an Talha senedi ile tahrîc etti.

5635 Bu hadisi Nesâî (eşribe 58/2, VIII, 335), Süveyd an İbni'l-Mübârek an Süfyân an Seleme b. Kuheyl an Zerr b. Abdillah an Sa'd b. Abdirrahman b. Ebzâ an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5636 Bu hadisi Nesâî (eşribe 48/18, VIII, 323), Ziyâd b. Eyyûb an Hüşeym ani'l-Avvâm an Abdilmelik b. Nafi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5637 Bu hadisi Müslim (hacc no. 347, s. 953), Muh. b. el-Minhâl an Yezîd b. Zürey' an Humeyd et-Tavîl an Bekr b. Abdillah senedi ile tahrîc etti.

5638 Bu hadisi Buhârî (hacc 75/2, II, 167), İshâk an Hâlid an Hâlid el-Hazzâ an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5639 Bu mevkûfu Nesâî (eşribe 48, VIII, 326), Zekeriyyâ b. Yahyâ an Abdila'lâ an Süfyân an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5640 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 85, s. 1590), Ebû Dâvud (no. 3711) ve Tirmizî (no. 1871), Abdülvehhâb es-Sekafî an Yûnus b. Ubeyd ani'l-Hasan an ümmihî an Âişe asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 3712), Müsedded ani'l-Mu'temir an Şebîb b. Abdilmelik an Mukâtil b. Hayyân an Amre an Âişe senedi ile (ilk lafız buraya aittir) tahrîc ettiler.

5641 Aynı kaynaklar.

5642 Bu hadisi Tayâlisî (no. 2714-5), Ahmed (I, 232, 240, 355), Müslim (eşribe no. 79-83, s. 1589), Ebû Dâvud (no. 3713), Nesâî (eşribe 56, VIII, 333), İbn Mâce (no. 3399), Taberânî (no. 12623-31), İbn Hibbân (no. 5360-2) ve Beyhakî (VIII, 300), Yahyâ b. Ubeyd el-Behrânî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5643 Bu hadisi Buhârî (eşribe 11/2, VI, 245), Müslim (eşribe no. 16-18, s. 1574), Ebû Dâvud (no. 3703), Tirmizî (no. 1876), Nesâî (eşribe 8, VII-I, 290) ve İbn Mâce (no. 3395), Atâ b. e. Rebâh an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5644 Bu hadisi Mâlik (eşribe no. 8, s. 844), ani's-Sika an Bükeyr b. Abdillah b. el-Eşacc an Abdirrahman b. el-Hubâb an Ebî Katâde senedi ile; Buhârî (eşribe 11/3, VI, 245), Müslim (eşribe no. 26, s. 1576), Ebû Dâvud (no. 3704) ve Nesâî (eşribe 6/1, VIII, 289), Yahyâ b. e. Kesîr an Abdillah b. e. Katâde an ebîhî asl-ı senedi ile; Müslim (eşribe no. 25, s. 1575-6) ve Nesâî (eşribe 6/2, VIII, 289-90), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Katâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5645 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3706), Müsedded an Yahyâ an Sâbit b. Ammâre an Rayta an Kebşe binti e. Meryem an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

5646 Bu hadisi Nesâî (eşribe 13, VIII, 291-2), Süveyd b. Nasr an Abdillah b. el-Mübârek an Verkâ b. İyâs ani'l-Muhtâr b. Fülfül an Enes senedi ile tahrîc etti.

5647 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3707), Müsedded an Abdillah b. Dâvud an Mis'ar an Mûsâ b. Abdillah ani'mreetin min benî Esed an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5648 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 3708), Ziyâd b. Yahyâ el-Hassânî an Bekr an Attâb b. Abdilazîz an Safiyye binti Atiyye an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5649 Bu hadis-i mevkûfu Mâlik (eşribe no. 14, s. 847), an Dâvud b. el-Husayn an Vâkıd b. Amr b. Sa'd b. Muâz an Mahmûd b. Lebîd senedi ile tahrîc etti.

5650 Bu hadisi Nesâî (eşribe 53/2, VIII, 329), Süveyd an İbni'l-Mübârek an Süleymân et-Teymî an Ebî Miclez an Âmir b. Abdillah an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5651 Bu mevkûfu Nesâî (eşribe 53/4, VIII, 329), Süveyd an İbni'l-Mübârek an Cerîr an Muğîre ani'ş-Şa'bî an Alî senedi ile tahrîc etti.

5652 Bu mevkûfu Nesâî (eşribe 53, VIII, 330), İshâk b. İbr. an Vekî' an Sa'd b. Evs an Enes b. Sîrîn an Enes senedi ile tahrîc etti.

5653 Bu mevkûf hadisi Nesâî (eşribe 54/1, VIII, 331), Süveyd an İbni'l-Mübârek an Ebî Ya'fûr es-Sülemî an Ebî Sâbit es-Sa'lebî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5654 Bu hadisi Müslim (eşribe no. 11, s. 1573) ve Tirmizî (no. 1294), es-Sevrî ani's-Süddî an Yahyâ b. Abbâd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5655 Bu hadisi Ahmed (II, 132-3), el-Hakem b. Nâfi' an Ebî Bekr b. e. Meryem an Damre b. Ha-

bîb an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Ebû Bekr, âhir-i ömründe ihtilâta uğramıştır. Heysemî'ye göre hadisin başka bir tarîki daha vardır ki, isnâdında yer alan Ebû Tu'me, ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 45).

5656 Bu hadisi Nesâî (eşribe 41/2, VIII, 312), Muh. b. Hafs an İbn Muhayrîz an raculin senedi ile tahrîc etti.

5657 Bu hadisi Ahmed (IV, 399), Ebû Ya'lâ (Şehit Ali 338b), İbn Hibbân (no. 5322, 6104) ve el-Hâkim (IV, 146), Ebû Harîz Abdullah b. el-Hüseyn an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5658 Râvilerinden Şuayb b. Beyân, Zehebî'ye göre "sadûktur", ancak onu Cûzecânî ve Ukaylî zayıf addetmişlerdir. Heysemî'ye göre diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 76).

5659 Bu hadisi Tirmizî (no. 1895), İbn e. Ömer an Süfyân b. Uyeyne an Ma'mer ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti ve sahîh olanın Zührî'nin mürseli olarak gelen rivayet olduğunu söyledi.

5660 Bu hadisi Müslim (îmân no. 26-7, s. 48-9), Katâde an Ebî Nadre an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5661 Bu hadisi Tayâlisî (no. 1939), Abdürrezzâk (no. 16963), Ahmed (II, 56), Müslim (eşribe no. 57, s. 1583), Tirmizî (no. 1868), Nesâî (eşribe 37, VIII, 308) ve Beyhakî (VIII, 309), Şu'be an Amr b. Murre an Zâdân an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5662 İlk lafız Müslim'e (eşribe no. 65), ikinci lafız Müslim'e (no. 64), üçüncü lafız Nesâî'ye (eşribe 40/5,VIII, 311) aittir. Bu hadisi Müslim (eşribe no. 64-5, s. 1585), Ebû Dâvud (no. 3698), Tirmizî (no. 1869) ve Nesâî (eşribe 40/1-5, VIII, 310-1), Abdullah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5663 Aynı kaynaklar.

5664 Aynı kaynaklar.

5665 Zehebî, Müzâhim adlı râviyi tanımadığını söylemiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 65).

5666 Bu hadisi Buhârî (at'ime 29, VI, 207; eşribe 27, 28/1, VI, 251; libâs 25/4, VII, 44; 27, VII, 45), Müslim (libâs 4-5, s. 1637-8), Ebû Dâvud (no. 3723), Tirmizî (no. 1878), Nesâî (zînet 87, VII, 198-9) ve İbn Mâce (no. 3414), Abdurrahman b. e. Leylâ an Huzeyfe senedi ile tahrîc ettiler.

5667 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 11, s. 924-5), Buhârî (eşribe 28/2, VI, 251) ve Müslim (libâs no. 1, s. 1634), Mâlik an Nâfi' an Zeyd b. Abdillah b. Ömer an Abdillah b. Abdirrahman b. e. Bekr es-Siddîk an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5668 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3838), Osmân b. e. Şeybe an Abdila'lâ ve İsmaîl an Bürd b. Sinân an Atâ an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5669 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3839) ve Tirmizî (no. 1464), ayrı ayrı tarîklerle Ebû Sa'lebe'den tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5670 Bu hadisi Tirmizî (no. 1796), Zeyd b. Ahrem an Selm b. Kuteybe an Şu'be an Eyyûb an Ebî Kılâbe an Ebî Sa'lebe senediyle tahrîc etti.

5671 Râvilerinden Mendel ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 77).

5672 Râvilerinden Alî b. Yezîd el-İlhânî sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* V, 77).

5673 Bu hadisi Nesâî (zînet 39/1, VIII, 156), Vehb b. Beyân an İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Ebî Uşşâne el-Muâfirî an Ukbe senedi ile tahrîc etti.

5674 Bu hadisi Nesâî (zînet 39/1, VIII, 156), Vehb b. Beyân an İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Ebî Uşşâne el-Muâfirî an Ukbe senedi ile tahrîc etti.

5675 Bu hadisi Nesâî (zînet 40, VIII, 163), Ziyâd b. Eyyûb an Alî b. Gurâb an Beyhas b. Fehdân an Ebî Şeyh an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5676 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4057) ve Nesâî (zînet 40, VIII, 160), Ebû Efleh el-Hemedânî an Abdillah b. Züreyr el-Gâfikî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5677 Bu hadisi Tirmizî (no. 1720) ve Nesâî (zînet 76, VIII, 190), Ubeydullah b. Ömer an Nâfi' an Saîd b. e. Hind an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında sahîh hükmü verdi.

5678 Buhârî (libâs 25/3, VII, 44), Ebû Osmân en-Nehdî'den; Müslim (libâs no. 6, s. 1638-9), İbn Ömer'den ve Nesâî (zînet 90, VIII, 200-1), Abdullah b. ez-Zübeyr ve İbn Ömer'den, hepsi de Hz. Ömer'den rivayet ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

5679 Bu rivayeti Buhârî (lilâs 25/8-9, VII, 44-5), Müslim (libâs no. 11, s. 1641-2) ve Nesâî (zînet 90/1-2, VIII, 200), Abdullah b. ez-Zübeyr an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5680 Heysemî, râvilerinden Ömer b. Yahyâ'yı tanımadığını diğer râvilerin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 149).

5681 Bu hadisi Mâlik (libâs no. 18, s. 917-8), Buhârî (cum'a 7, I, 214; îdeyn 1, II, 2; buyû' 40/1, III, 16; hibe 27/1, III, 140; 29, III, 142; cihâd 177, IV, 31-2; libâs 30/2, VII, 46; edeb 9, VII, 71-2), Müslim (libâs no. 6-9, s. 1638-40), Ebû Dâvud (no. 4041-1) ve Nesâî (zînet 84, 86, 97, VIII, 196-8), İbn Ömer an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti. İlk iki lafız Müslim'in (no. 8 ve 7), üçüncüsü ise Buhârî (cum'a 7) ve Müslim'indir (no. 6).

5682 Aynı kaynaklar.

5683 Aynı kaynaklar.

5684 Bu hadisi Müslim (libâs no. 16, s. 1644) ve Nesâî (zînet 89, VIII, 200), İbn Cüreyc an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5685 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4047), Mûsâ b. İsm. an Hammâd an Alî b. Zeyd an Enes senedi ile tahrîc etti. Alî b. Zeyd zayıf bir râvidir.

5686 Bu hadisi Buhârî (hibe 27, III, 141; nafakât 11, VI, 193-4; libâs 30, VII, 46) ve Müslim (libâs no. 19, s. 1645), Şu'be an Abdilmelik b. Meysere an Zeyd b. Vehb an Alî asl-ı senedi ile; Müslim (libâs no. 17-8, s. 1644-5), Ebû Dâvud (no. 4043) ve Nesâî (zînet 84/2, VIII, 197), Ebû Avn es-Sekafî an Ebî Sâlih el-Hanefî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5687 Aynı kaynaklar.

5688 Bu hadisi Buhârî (libâs 26, 27/2, VII, 45-6; cenâiz 2/1, II, 70; mezâlim 5/1, III, 98; libâs 45/1, VII, 50; mardâ 4/2, VII, 4; nikâh 71/3, VI, 143; eşribe 28/3, VI, 251; istîzân 8, VII, 128; eymân 9/1, VII, 223), Müslim (libâs 3, s. 1635-6), Tirmizî (no. 2809, 1760), Nesâî (zînet 91, VIII, 201; cenâiz 53, IV, 54) ve İbn Mâce (no. 3589), Eş'as b. Süleym an Muâviye b. Süveyd b. Mukarrin ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5689 Bu hadisi Mâlik (salât no. 28, s. 80), Abdürrezzâk (no. 2832-3, 19476, 19964), Ahmed (I, 92, 114, 126, 132), Müslim (salât no. 209-211, s. 348-9; libâs 29-31, s. 1648), Ebû Dâvud (no. 4044-5), Tirmizî (no. 264, 1725, 1737), Nesâî (tatbîk 61/1-2, II, 217; zînet 43, VIII, 168-9; 77, VIII, 191-2), İbn Mâce (no. 3602), Ebû Ya'lâ (no. 276), İbn Hibbân (no. 1892, 5416, 5477) ve Beyhakî (II, 87), İbr. b. Abdillah b. Huneyn an ebîhî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5690 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4059), Nasr b. Alî an Ebî Ah. ez-Zübeyrî an Mis'ar an Abdilmelik b. Meysere an Amr b. Dînâr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5691 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4055), İbn Nüfeyl an Züheyr an Husayf an İkrime an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti.

5692 Bu hadisi Buhârî (libâs 25/1-4, VII, 44), Müslim (libâs 12-14, s. 1642-3), Ebû Dâvud (no. 4042), Nesâî (zînet 93, VIII, 202) ve İbn Mâce (no. 3593), Ebû Osmân en-Nehdî an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5693 Aynı kaynaklar.

5694 Bu hadisi Müslim (libâs no. 10, s. 1641) ve Ebû Dâvud (no. 4054), Abdullah Ebû Ömer mevlâ Esmâ binti ebî Bekr an Esmâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5695 Bu mevkûfu Mâlik (libâs no. 5, s. 912), an Hişâm b. Urve an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5696 Bu hadisi Buhârî (cihâd 91, III, 231; libâs 29, VII, 46), Müslim (libâs no. 25-6, s. 1646-7), Ebû Dâvud (no. 4056), Tirmizî (no. 1722) ve Nesâî (zînet 93, VIII, 202), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5697 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4074), Muh. b. Kesîr an Hemmâm an Katâde an Mutarrif an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5698 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4033), Tirmizî (no. 2479) ve İbn Mâce (no. 3562), Ebû Avâne an Katâde an Ebî Bürde b. e. Mûsâ an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında sahîh hükmü vermiştir.

5699 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 5/3, VI, 47; libâs 19/3, VII, 41), Müslim (libâs no. 35, s. 1649), Ebû Dâvud (no. 4036) ve Tirmizî (no. 1733), Eyyûb an Humeyd b. Hilâl an Ebî Bürde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5700 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4032), Müslim (libâs no. 36, s. 1649) ve Tirmizî (no. 2814), Mus'ab b. Şeybe an Safiyye binti Şeybe an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5701 Bu hadisi Tirmizî (no. 1734), Alî b. Hucr an Halef b. Halîfe an Humeyd el-A'rec an Abdillah b. el-Hâris an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Tirmizî'ye göre isnâdı garîbtir.

5702 Bu hadisi Buhârî (rikâk 17/5, VII, 180-1), Müslim (libâs no. 38, s. 1650), Ebû Dâvud (no. 4146-7) ve Tirmizî (no. 1762), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5703 Bu hadisi Müslim (libâs no. 41, s. 1651), Ebû Dâvud (no. 4142) ve Nesâî (nikâh 82, VI, 135), İbn Vehb an Ebî Hânî an Ebî Abdirrahman el-Hubelî an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5704 Rezîn.

5705 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4132), Tirmizî (no. 1771) ve Nesâî (fer' 12, VII, 176), Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Ebî'l-Melîh b. Usâme an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî bu hadisi daha sonra Yezîd er-Rişk an Ebî'l-Melîh an Rasûlillah (sav) tarîkiyle mürsel olarak tahrîc ederek sahîh olanın da bu tarîk olduğunu söylemiştir

5706 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4032 M), Hüseyn b. Alî an Yahyâ b. Zekeriyyâ an İbr. b. el-Alâ ez-Zübeydî an İsmaîl b. Ayyâş an Akîl b. Müdrik an Lukmân b. Âmir an Utbe b. Abd senedi ile tahrîc etti.

5707 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4078) ve Tirmizî (no. 1784), Kuteybe an Muh. b. Rabî'a an Ebî'l-Hasan el-Askalânî an Ebî Ca'fer b. Muh. b. Rukâne an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı zayıftır.

5708 Bakınız: *Mecma'* V, 119.

5709 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4079), Muh. b. İsm. mevlâ Benî Hâşim an Osmân b. Osmân el-Ga-

tafânî an Sül. b. Harbûz an şeyhin min ehli'l-Medîne an Abdirrahman b. Avf senedi ile tahrîc etti.

5710 Râvilerinden Mikdâm b. Dâvud zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 120).

5711 Bu hadisi Müslim (hacc no. 453, s. 990), Ebû Dâvud (no. 4077) ve Nesâî (zînet 109, VIII, 211), Ebû Usâme an Müsâvir el-Verrâk an Ca'fer Amr b. Hureys an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5712 Aynı kaynaklar.

5713 Bu hadisi Tirmizî (no. 1782), Humeyd b. Mes'ade an Muh. b. Humrân an Abdillah b. Busr an Ebî Kebşe senedi ile tahrîc etti ve isnâdının münker olduğunu söyledi.

5714 Bu mevkûfu Buhârî (mağâzî 38/13, V, 76), Muh. b. Saîd el-Huzâî an Ziyâd b. er-Rabî' an Ebî İmrân el-Cevnî an Enes senedi ile tahrîc etti.

5715 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4027) ve Tirmizî (no. 1765), Muâz b. Hişâm ed-Destevâyî (an ebîhî) an Büdeyl b. Meysere an Şehr b. Havşeb an Esmâ binti Yezîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5716 Bu hadisi Mâlik (libâs 12, s. 914-5), Ebû Dâvud (no. 4093) ve İbn Mâce (no. 3573), Mâlik ani'l-Alâ b. Abdirrahman asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5717 Bu hadisi Tirmizî (no. 1783), Nesâî (zînet 102, VIII, 206) ve İbn Mâce (no. 3572), Ebû İshâk an Müslim b. Nüzeyr an Huzeyfe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

5718 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4095), Hennâd an İbni'l-Mübârek ve-Abbâd an Ebî's-Sabbâh an Yezîd b. e. Sümeyye an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5719 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4096), Müsedded an Yahyâ an Muh. b. e. Yahyâ an İkrime senediyle tahrîc etti.

5720 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4141), Tirmizî (no. 1766) ve İbn Mâce (no. 402), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, bu hadisin başka tarîkten mevkûf olarak rivayet olunduğunu söylemiştir.

5721 Bu hadisi Buhârî (libâs 1, 2/1, VII, 33-4; fadâilu'l-ashâb 5, IV, 193; edeb 55, VII, 87-8), Müslim (libâs no. 42-46, s. 1651-3), Ebû Dâvud (no. 4085) ve Nesâî (zînet 102, 105, VIII, 206), ayrı ayrı Sâlim b. Abdillah ve Nâfi' mevla İbn Ömer an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5722 Aynı kaynaklar.

5723 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4118), Nesâî (zînet 103/4, VIII, 209) ve İbn Mâce (no. 3580), Ubeydullah b. Ömer an Nâfi' an Sül. b. Yesâr an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud (no. 4117) ve Nesâî (zînet 103/2-3, VIII, 209), Nâfi' an Safiyye binti e. Ubeyd an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile; Tirmizî (no. 1732), İshâk b. Mansûr an Affân an Hammâd b. Seleme an Alî b. Zeyd an Ümmi'l-Hasan an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc ettiler.

5724 Bu hadisi Ahmed (II, 141), Muh. b. Abdirrahman et-Tafâvî an Eyyûb an Zeyd b. Eslem an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir. İrâkî'ye göre isnâdı sahîhtir (*Feyz* III, 33).

5725 Bunu Tirmizî (no. 1732), İshâk b. Mansûr an Affân an Hammâd b. Seleme an Alî b. Zeyd an Ümmi'l-Hasan an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

5726 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4075), Ubeydullah b. Muh. el-Kuraşî an Hammâd b. Seleme an Yûnus b. Ubeyd an Ubeyde Ebî Hidâş an Ebî Temîme el-Hüceymî an Câbir b. Süleym senedi ile tahrîc etti.

5727 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4081), Tirmizî (no. 2767) ve Nesâî (zînet 18, VIII, 210), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

5728 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4082) ve İbn Mâce (no. 3578), Züheyr an Urve b. Abdillah b. Kuşayr an Muâviye b. Kurre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Râvileri güvenilir kimselerdir.

5729 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nûr 12/1-2, VI, 13) ve Ebû Dâvud (no. 4101), ayrı ayrı Safiyye binti Şeybe ve Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5730 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4101), Muh. b. Ubeyd an İbn Sevr an Ma'mer an İbn Huseym an Safiyye binti Şeybe an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

5731 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4104), el-Velîd an Saîd b. Beşîr an Katâde an Hâlid b. Düreyk an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5732 Bu hadisi Ahmed (VI, 96, 238), Ebû Dâvud (no. 642) ve Beyhakî (VI, 57), Muh. b. Sîrîn an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5733 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4115), es-Sevrî an Habîb b. e. Sâbit an Vehb mevlâ Ebî Ahmed an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5734 *Muvatta'*, istîzân 44, s. 981.

5735 Bu hadisi Mâlik (libâs no. 14-5, s. 916), Buhârî (libâs 39, VII, 49), Müslim (libâs no. 68, s. 1660), Ebû Dâvud (no. 4139) ve Tirmizî (no. 1780), Mâlik'an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5736 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4135), Muh. b. Abdirrahîm an Ebî Ahmed ez-Zübeyrî an İbr. b. Tahmân an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5737 Bu hadisi Müslim (libâs no. 71, s. 1661) ve Ebû Dâvud (no. 4137), Züheyr Ebû Hayseme an

Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5738 Bu hadisi Tirmizî (no. 1777), Leys an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe tarîkiyle merfû olarak; (no. 1778), Süfyân b. Uyeyne an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe tarîkiyle mevkûf olarak tahrîc ettikten sonra ikinci tarîkin daha sahîh olduğunu ifade etmiştir.

5739 Rezîn.

5740 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4138), Kuteybe an Safvân b. İsâ an Abdillah b. Hârûn an Ziyâd b. Sa'd an Ebî Nüheyk an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5741 Bu hadisi Müslim (libâs no. 66, s. 1660) ve Ebû Dâvud (no. 4133), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5742 Lafız Buhârî'ye aittir. Buhârî (libâs 41, VII, 50), Abdullah b. el-Mübârek kanalıyla İsâ'dan; Ebû Dâvud (no. 4134), Tirmizî (no. 1773-4) ve Nesâî (zînet 117, VIII, 217), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5743 Heysemî'ye göre Taberânî'nin râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 138).

5744 Heysemî, bu şahsı tanımadığını diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 139).

5745 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4099), Süfyân an İbn Cüreyc an İbn ebî Müleyke an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5746 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4098), Züheyr b. Harb an Ebî Âmir an Sül. b. Bilâl an Süheyl an ebîhî an Ebî Hüreyre senedi ile tahrîc etti.

5747 Râvilerinden Muhtâr b. Nâfi' zayıftır (*Mecma'* V, 119).

5748 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3557), Ebû Bekr b. e. Şeybe an Yezîd b. Hârûn an Asbağ b. Zeyd an Ebî'l-Alâ' an Ebî Umâme an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5749 Râvilerinden Saîd b. Sinân eş-Şâmî oldukça zayıftır. Kimi münekkidlerden onun güvenilirliği nakledilmiş olsa da bu doğru değildir (*Mecma'* V, 127).

5750 Bu hadisin isnâdında Hâşim bin Amr adında râvi yer almıştır. Onu Heysemî tanımadığını belirtmiştir. İbn Hibbân ise Sikât'ında aynı tabakadan olmak üzere Hâşim bin Amr adlı bir râviyi zikretmektedir. Zâhir olan ikisi de aynı şahıslardır. Ancak burada olduğu gibi onun İsmâil bin Ayyâş'tan rivayetinin olduğundan sözetmemiştir. Buradaki hadiste de İsmâil'in şeyhi Şam'lıdır. Buna göre râvileri güvenilir sahîh bir hadistir inşaallah (*Mecma'* V, 140).

5751 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4025) ve Tirmizî (no. 1762, 1763), Abdülmü'min b. Hâlid an Abdillah b. Büreyde an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, Abdülmü'min'in teferrüdü nedeniyle bu hadisin isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5752 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3336), Tirmizî (1305), Nesâî (buyû' 54, VII, 284) ve İbn Mâce (no. 2220), Simâk b. Harb an Süveyd b. Kays asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5753 Râvilerinden Yûsuf b. Ziyâd el-Basrî zayıftır (*Mecma'* V, 122).

5754 Râvilerinden Zekeriyyâ el-Muallim oldukça zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 122).

5755 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 11, IV, 51; libâs 12, VII, 37-8; 44, VII, 50), Müslim (zekât no. 129-130, s. 731-2), Ebû dâvud (no. 4028), Tirmizî (no. 2819) ve Nesâî (zînet 99, VIII, 205), Abdullah b. Ubeydillah b. ebî Müleyke ani'l-Misver asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Müslim'e, ikincisi ise Buhârî'ye (libâs 44) aittir.

5756 Aynı kaynaklar.

5757 Bu hadisi Buhârî (libâs 18/4, VII, 41), Müslim (libâs no. 32-3, s. 1638), Ebû Dâvud (no. 4060), Tirmizî (no. 1788) ve Nesâî (zînet 95, VIII, 203), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5758 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4037), İbr. b. Hâlid an Ömer b. Yûnus b. el-Kâsım an İkrime b. Ammâr an Ebî Zümeyl an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5759 Bu hadisi Buhârî (hibe 34, III, 143-4), Ebû Nuaym an Abdilvâhid senediyle tahrîc etti.

5760 Bu hadisin râvilerinden Abdullah b. Hirâş'ı İbn Hibbân tevsîk ederek "bazen hata yapardı" demesine karşılık, çoğunluk imamlarca zayıf addedilmiştir. Sâir râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 121).

5761 *Muvatta'*, libâs no. 2, s. 911).

5762 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3558), el-Hüseyn b. Mehdî an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Sâlim an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Sindî, *Zevâid*'inde isnâdının sahîh olduğunu söylemiştir.

5763 Bu hadisi Tirmizî (no. 2811), Ebû İshâk es-Sebe'î an Câbir b. Semure asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

5764 Mâlik (libâs no. 4, s. 911), bunu direkt Nâfi'den ahzetmiştir.

5765 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4069) ve Tirmizî (no. 2807), İsrâîl an İbn ebî Necîh an Mücâhid an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5766 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4070), Muh. b. el-Alâ an Ebî Usâme ani'l-Velîd b. Kesîr an Muh. b. Amr b. Atâ an raculin min benî Hârise an Râfi' senedi ile tahrîc etti.

5767 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4071), İbn Avf et-Tâî an Muh. b. İsm. an ebîhî an Damdam b. Zür'a an Şurayh b. Ubeyd an Habîb b. Ubeyd an Hureys b. el-Ebecc es-Selîhî ani'mreetin senedi ile tahrîc etti.

5768 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4048) ve Tirmizî (no. 2788), Saîd b. ebî Arûbe an Katâde ani'l-Hasan an İmrân senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî, "hasen garîb" hükmü verdi.

5769 Rezîn.

5770 Bu hadisi Müslim (libâs no. 27, s. 1647) ve Nesâî (zînet 95/1, VIII, 203), Yahyâ b. ebî Kesîr an Muh. b. İbr. b. el-Hâris an Hâlid b. Ma'dân an Cübeyr b. Nüfeyr an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5771 Bu rivayeti Müslim (libâs no. 28, s. 1647), Dâvud b. Rüşeyd an Ömer b. Eyyûb an İbr. b. Nâfi' an Sül. el-Ahvel an Tâvus an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

5772 Bu rivayeti Nesâî (zînet 95/2, VIII, 203), Hâcib b. Sül. an İbn e. Revvâd an İbn Cüreyc an İbn Tâvus an ebîhî an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

5773 Bu rivayeti Ebû Dâvud (no. 4066-7), Hişâm b. el-Gâz an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5774 Râvilerinden Müemmel b. İsmaîl, İbn Hibbân'ın tevsîki dışında imamlarca zayıf addedilmiştir (*Mecma'* V, 129).

5775 Rezîn.

5776 Râvilerinden Müemmel b. İsmaîl, İbn Hibbân'ın tevsîki dışında imamlarca zayıf addedilmiştir (*Mecma'* V, 129).

5777 Bunu Buhârî (edeb 17, VII, 74; menâkıbu'l-Ensâr 37, IV, 245; cihâd 188, IV, 36), muhtelif tarîklerle Ümmü Hâlid'den tahrîc etti.

5778 Bu rivayeti Buhârî (menâkibu'l-Ensâr 37, IV, 245), el-Humeydî an Süfyân an İshâk b. Saîd es-Saîdî an ebîhî an Ümmi Hâlid senedi ile tahrîc etti.

5779 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4065), Tirmizî (no. 2812) ve Nesâî (zînet 97, VIII, 204; îdeyn 16, III, 185), Ubeydullah b. İyâd b. Lakît an ebîhî an Ebî Rimse asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre "hasen garîbtir".

5780 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 129).

5781 Râvileri Sahîh ricâlindendir. Ancak el-Hasan, Hz. Ömer'i işitmemiştir (*Mecma'* V, 128).

5782 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4063) ve Nesâî (zînet 82, VIII, 196), Ebû İshâk es-Sebe'î an Ebî'l-Ahvas an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5783 Bu hadisi Tirmizî (no. 2819), ez-Za'firânî an Aflân b. Müslim an Hemmâm an Katâde an Amr b. Şuayb senediyle tahrîc etti ve isnâdına "hasen" hükmü verdi.

5784 Bu hadisi Tirmizî (no. 1213) ve Nesâî (büyû' 70, VII, 294), Amr b. Alî an Yezîd b. Zürey'an Umâre b. e. Hafsa an İkrime an Âişe senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, bunun isnâdı hakkında "hasen garîb sahîh" hükmü verdi.

5785 Bu hadisi Mâlik (libâs no. 1, s. 910-1), Zeyd b. Eslem an Câbir b. Abdillah senedi ile tahrîc etti.

5786 Râvilerinden Abdüsselâm b. Abdilkuddûs el-Kilâ'î oldukça zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 132).

5787 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 1248), Hemmâm an Katâde an İbn Sîrîn asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5788 Bu hadisi Tirmizî (no. 2481), Abbâs ed-Dûrî an Abdillah b. Yezîd el-Mukrî' an Saîd b. e. Eyyûb an Ebî Merhûm an Sehl b. Muâz an ebîhî senediyle tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

5789 Bu hadisi Tirmizî (no. 1167), Alî b. Haşrem an Îsâ b. Yûnus an Mûsâ b. Ubeyde an Eyyûb b. Hâlid an Meymûne senedi ile tahrîc etti ve râvi Mûsâ'nın zaafına işaretle Meymûne'nin sözü olmasını daha doğru addetmiştir.

5790 Bu hadisin ilk bölümünü Ebû Dâvud (no. 4029-30), Osmân b. e. Zür'a ani'l-Mühâcir eş-Şâmî an İbn Ömer asl-ı senedi ile; "Bir kavme benzeyen" bölümünü de yine Ebû Dâvud (no. 4031), Osmân b. e. Şeybe an Ebî'n-Nadr an Abdirrahman b. Sâbit an Hassân b. Atiyye an Ebî Münîb el-Cüreşî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Münzirî'ye göre isnâdı hasendir (*Feyz* VI, 219).

5791 Râvilerinden Abdullah b. Saîd el-Makburî zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 136).

5792 Râvilerinden Mûsâ b. Zekeriyyâ zayıftır (*Mecma'* V, 138).

5793 Bu rivayeti Buhârî (libâs 47/2, VII, 51-2) ve Müslim (libâs 59-60, s. 1657-8), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

5794 Bu rivayeti Müslim (libâs 62, s. 1658), Ebû Dâvud (no. 4216), Nesâî (libâs 47/1-2, VIII, 172-3) ve İbn Mâce (no. 3646), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

5795 Bu rivayeti Müslim (libâs no. 57-58, s. 1657), Buhârî (libâs 50/1, VII, 52, VII, 53), Ebû Dâvud (no. 4214), Tirmizî (no. 1739, 2718) ve Nesâî (zînet 47/5, VIII, 174), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

5796 Bu rivayeti Buhârî (libâs 55/2, VIII, 54), el-Ensârî an ebîhî an Sümâme an Enes senedi ile tahrîc etti.

5797 Bu rivayeti Buhârî (libâs 51, VII, 53), Ebû Mu'mer an Abdilvâris an Abdilazîz b. Suheyb an Enes senedi ile tahrîc etti.

5798 Bu rivayetin lafzı Ebû Dâvud'a aittir. Bunu Buhârî (libâs 48/2, VII, 52), Ebû Dâvud (no.

4217), Tirmizî (no. 1740) ve Nesâî (zînet 47/3-4, VIII, 173-4), Humeyd et-Tavîl an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5799 Bu rivayeti Buhârî (libâs 55, VII, 54) ve Tirmizî (no. 1747-8), Sümâme an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5800 Bu rivayeti Buhârî (libâs 55/1, VII, 53-4), el-Ensârî an ebîhî an Sümâme an Enes senedi ile tahrîc etti.

5801 Bu hadisi Buhârî (libâs 54, VII, 53), Nesâî (zînet 50/2-3, VIII, 176) ve İbn Mâce (no. 3640), Abdülazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Nesâî'ye aittir. Bunu yakın mânâsı ile Tirmizî (no. 1746), Sâbit el-Bünânî kanalıyla da tahrîc etti.

5802 Bu hadisi Nesâî (zînet 51, VIII, 176-7), Mücâhid b. Mûsâ an Hüşeym ani'l-Avvâm b. Havşeb an Ezher b. Râşid an Enes senedi ile tahrîc etti.

5803 İlk lafız Müslim'e (libâs no. 55), diğer ikisi ise Nesâî'ye aittir (zînet 53/5-6). Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî 37, s. 936), Buhârî (libâs 47, VI-I, 51; i'tisâm 4, VIII, 144) ve Nesâî (zînet 43/1, VIII, 165), Abdullah b. Dînâr an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ayrıca Buhârî (libâs 45/3, VII, 51; 46, VII, 51; 50/2, VII, 53; 53, VII, 53; eymân 6, VII, 222), Müslim (libâs 53-4, s. 1655-6), Ebû Dâvud (no. 4218-20), Tirmizî (no. 1741), Nesâî (zînet 53/2-4, VIII, 178) ve İbn Mâce (no. 3645), an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5804 Aynı kaynaklar.

5805 Aynı kaynaklar.

5806 Bu hadisi Nesâî (zînet 42, VIII, 164-5), Muh. b. Yahyâ b. Muh. b. Kesîr an Saîd b. Hafs an Mûsâ b. A'yen an Îsâ b. Yûnus ani'd-Dahhâk b. Abdirrahman an Atâ el-Horâsânî an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti

5807 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4223), Tirmizî (no. 1786) ve Nesâî (zînet 46, VIII, 172), Abdullah b. Müslim Ebû Taybe an Abdillah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisin isnâdı garîbtir.

5808 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4224) ve Nesâî (zînet 49, VIII, 175), İyâs b. el-Hâris b. el-Muaykîb an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5809 Bu hadisi Müslim (libâs no. 52, s. 1655), en-Nadr b. Enes an Muh. b. Sehl an İbn e. Meryem an Muh. b. Ca'fer an İbr. b. Ukbe an Kureyb an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5810 Bu hadisi Nesâî (zînet 50, VIII, 175-6), Alî b. Muh. el-Massîsî an Dâvud b. Mansûr an Leys b. Sa'd an Amr b. el-Hâris an Bekr b. Sevvâde an Ebî'l-Bahterî an Ebî Saîd senediyle tahrîc etti.

5811 Bu hadisi Nesâî (zînet 81/1, VIII, 194-5), Muh. b. Alî b. Harb an Osmân b. Ömer an Mâlik b. Miğvel an Sül. eş-Şeybânî an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

5812 *Muvatta'*, libâs no. 4, s. 912. Sözkonusu hadis Buhârî ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir.

5813 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4235) ve İbn Mâce (no. 3644), Muh. b. İshâk an Yahyâ b. Abbâd an ebîhî Abbâd b. Abdillah b. ez-Zübeyr an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Muh. b. İshâk, buradaki rivayette tahdîs-sigasıyla ifadede bulunduğu için hakkında tedlis tehlikesi sözkonusu değildir.

5814 Bu hadisi Müslim (libâs 64-65, s. 1659), Tirmizî (no. 1786), Ebû Dâvud (no. 4225) ve Nesâî (zînet 53, VIII, 177), Âsım b. Küleyb an Ebî Bürde b. e. Mûsâ an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu hadisi Müslim (libâs 64-65, s. 1659), Tirmizî (no. 1786), Ebû Dâvud (no. 4225) ve Nesâî (zînet 53, VIII, 177), Âsım b. Küleyb an Ebî Bürde b. e. Mûsâ an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5815 Bu hadisi Müslim (libâs 64-65, s. 1659), Tirmizî (no. 1786), Ebû Dâvud (no. 4225) ve Nesâî (zînet 53, VIII, 177), Âsım b. Küleyb an Ebî Bürde b. e. Mûsâ an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5816 Aynı kaynaklar.

5817 Bu hadisi Nesâî (zînet 79/2, VIII, 193), Muh. b. Âmir an Muh. b. Îsâ an Abbâd b. el-Avvâm an Saîd an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

5818 Bu hadisi Nesâî (zînet 79/3-4), ayrı ayrı senedlerle Katâde ve Sâbit'ten, her ikisi de Enes'den rivayet etti.

5819 Bunu Ebû Dâvud (no. 4229) ve Tirmizî (no. 1742), ayrı kişiler kanalıyla İbn İshâk'tan tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5820 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4227), Nasr b. Alî an ebîhî an Abdilazîz b. e. Revvâd an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5821 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4049), Nesâî (zînet 27/1-3, VIII, 149), Ebû'l-Husayn el-Himyerî an Ebî Reyhâne asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5822 Bu hadisi Ahmed (IV, 294), Ebû Abdirrahman el-Mukrî an Ebî Recâ' an Muh. b. Mâlik senedi ile tahrîc etti. Muh. b. Mâlik güvenilir bir râvidir. Ancak İbn Hibbân, onun el-Berâ'yı işitmediğini söylemiştir. Diğer râvileri de güvenilir kimselerdir.

5823 Râvilerinden Muh. b. Mahled er-Ruaynî zayıftır (*Mecma'* V, 152).

5824 Râvisi Muh. b. Ubeydillah, şayet el-Arzemî ise zayıftır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 153).

5825 Heysemî, Cemîl'i tanımadığını ve diğer râvile-

rinin de güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 154).

5826 Amr b. eş-Şerîd, Fâtıma'yı işitmemiştir. Râvilerinden Züheyr b. Abbâd er-Revâsî, Ebû Hâtim'e göre güvenilir râvidir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 155).

5827 Bu hadisi Nesâî (zînet 39, VIII, 159), Mutarrif an Ebî'l-Celm an Ebî Zeyd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5828 Bu hadisi Nesâî (zînet 39, VIII, 159), er-Rabî' b. Sül. an İshâk b. Bekr an ebîhî an Amr b. el-Hâris ani'z-Zührî an Urve an Âişe senediyle tahrîc etti. Bu hadisin râvileri er-Rabî' hâriç Sahîh ricâlindendir. Rabî' ise güvenilir bir râvidir. Ancak Nesâî bu rivayet hakkında "mahfûz değildir" demiştir.

5829 Bu hadisi Nesâî (zînet 39, VIII, 158), Ubeydullah b. Saîd an Muâz b. Hişâm an ebîhî an Yahyâ b. e. Kesîr an Zeyd an Ebî Selâm an Ebî Esmâ er-Ruhabî an Sevbân senediyle tahrîc etti.

5830 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4213), Müsedded an Abdilvâris b. Saîd an Muh. b. Hücâde an Humeyd eş-Şâmî an Süleymân el-Münebbihî an Sevbân senedi ile tahrîc etti. Yahyâ b. Maîn'e Humeyd'in durumunu sormuşlar; bilmediğini söylemiştir. Kezâ onu İmam Ahmed de tanımamaktadır

5831 Rezîn.

5832 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4232-4), Tirmizî (no. 1770) ve Nesâî (zînet 41, VIII, 163-4), Ebû'l-Eşheb an Abdirrahman b. Tarafe an Arfece asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen" hükmü verdi.

5833 Bişr b. Muâz hâriç olmak üzere râvileri Sahîh ricâlindedir. Ancak Urve, Abdullah b. Abdillah'a ulaşamamıştır (*Mecma'* V, 150).

5834 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 151).

5835 Bu hadisi Nesâî (zînet 120/2, VIII, 219), Ebû Dâvud an Amr b. Âsım an Hemmâm an Cerîr an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

5836 Bu hadisi Tirmizî (no. 1690), Muh. b. Sudrân an Tâlib b. Huceyr an Hûd b. Abdillah b. Sa'd an ceddihî Mezîde senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5837 Bu hadisi Nesâî (işretu'n-nisâ 1/1-2, VII, 61-2), Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etmiştir. Bu hadisi Ahmed, *Kitâbu'z-Züha*'de, Beyhakî ve el-Hâkîm tahrîc ettiler. Hâkim: Müslim'in şartınca sahîh"; İrâkî: "isnâdı ceyyid"; İbn Hacer ise: "hasen" hükümlerini vermiştir (*Feyz* III, 371).

5838 Bu hadisi Tirmizî (no. 2799), Muh. b. Beşşâr an Ebî Âmir el-Akadî an Hâlid b. İlyâs (yahut İyâs) an Sâlih b. e. Hassân an İbni'l-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti ve Hâlid'in zaafı nedeniyle isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5839 Bu hadisi Tirmizî (no. 2791), Osmân b. Mehdî an Muh. b. Halîfe ve Ömer b. Alî an Yezîd b. Zürey' an Haccâc es-Savvâf an Hannân an Ebî Osmân senediyle tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5840 Bu hadisi de Tirmizî (no. 2790), Kuteybe an İbn ebî Füdeyk an Abdillah b. Müslim an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi. Ebû Hâtim ise "münker" bir rivayet olduğunu söylemiştir. Buna karşılık İbn Hibbân: "İsnâdı hasendir. Ancak Buhârî'nin şartına uymamaktadır" demiştir (*Feyz* III, 311).

5841 Bu hadisi Nesâî (zînet 31, VIII, 150-1), Ebû Ubeyde b. ebî's-Sefer an Abdissamed b. Abdilvâris an Bekr el-Müzellik an Abdillah b. Atâ el-Hâşimî an Muh. b. Alî an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5842 Bu hadisi Müslim (elfâz no. 18-9, s. 1765-6), Ebû Dâvud (no. 3158), Tirmizî (no. 991-2) ve Nesâî (zînet 33, VIII, 151), Huleyd b. Ca'fer an Ebî Nadre an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5843 Bu hadisi Müslim (elfâz no. 21, s. 1766-7) ve Nesâî (zînet 38, VIII, 156), Mahrame an ebîhî an Nâfi' asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5844 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4162), Nasr b. Alî an Ebî Ahmed an Şeybân b. Abdirrahman an Abdillah b. el-Muhtâr an Mûsâ b. Enes an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

5845 Bu hadisi Tirmizî (no. 2787) ve Nesâî (zînet 32/1-2, VIII, 151), el-Cüreyrî an Ebî Nadre ani't-Tefâviyyi an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

5846 İlk lafız Tirmizî'ye, ikincisi ise Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4173), Tirmizî (no. 2786) ve Nesâî (zînet 35, VIII, 153), Yahyâ el-Kattân an Sâbit b. İmâre an Guneym b. Kays an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

5847 Aynı kaynaklar.

5848 Lafız Ebû Dâvud'a ait olup isnâdı şöyledir: Muh. b. Kesîr an Süfyân an Âsım b. Ubeydillah an Ubeydillah mevlâ Ebî Rühm an Ebî Hureyre. Bu hadisin sadece Nebevî lafzını Müslim (salât no. 143, s. 328), Ebû Dâvud (no. 4175) ve Nesâî (zînet 37/1, VIII, 154), Abdullah b. Muh. Ebû Alkame an Yezîd b. Husayfe an Büsr b. Saîd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5849 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 157).

5850 Pek güvenilir bir râvi olan Abdullah b. Ahmed b. Hanbel dışındaki râvileri, Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 157).

5851 Bu hadisi Mâlik (şa'ar n.o 6, 949) ve Nesâî (zînet 60/2, VIII, 184), Yahyâ b. Saîd (an Muh. b. el-Münkedir) an Ebî Katâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5852 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4159), Tirmizî (no. 1756) ve Nesâî (zînet 7, VIII, 132), el-Hasan an İbn Muğaffel asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında sıhhat hükmü vermiştir.

5853 Bu hadisi Nesâî (tahâret 147, I, 130), Kuteybe an Ebî Avâne an Dâvud el-Evdî an Humeyd senedi ile tahrîc etti.

5854 Bu mürseli Mâlik (şa'ar no. 7, s. 949), an Zeyd b. Eslem an Atâ senediyle tahrîc etti. İbn Abdilberr bu mânâda hadisin Câbir'den mevsûl olarak geldiğini söylemiştir.

5855 İlk lafız Buhârî'ye, ikincisi ise Ebû Dâvud'a (no. 4195) aittir. Bu hadisi Buhârî (libâs 72, VII, 60), Müslim (libâs no. 113, s. 1675), Ebû Dâvud (no. 4193-4), Nesâî (zînet 5, VIII, 130) ve İbn Mâce (no. 3637), muhtelif tarîklerden Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5856 Aynı kaynaklar.

5857 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4197), el-Hasan b. Alî an Yezîd b. Hârûn ani'l-Haccâc b. Hassân an Enes senedi ile tahrîc etti.

5858 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4190), Nesâî (zînet 6, VIII, 131; 11, VIII, 135) ve İbn Mâce (no. 3636), es-Sevrî an Âsım b. Küleyb an ebîhî an Vâil asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5859 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4196), Muh. b. el-Alâ' an Zeyd b. el-Hubâb an Meymûn b. Abdillah an Sâbit el-Bünânî an Enes senediyle tahrîc etti.

5860 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4192) ve Nesâî (zînet 57, VIII, 182), Cerîr b. Hâzım an Muh. b. e. Ya'kûb an(i'l-Hasan b. Sa'd an) Abdillah b. Ca'fer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5861 Bu hadisi Tirmizî (no. 914-5) ve Nesâî (zînet 4, VIII, 130), Hilâs b. Amr an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5862 Râvilerinden Saîd b. Beşîr hakkında ihtilâf mevcuttur. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 169).

5863 Bu hadisi Buhârî (libâs 83/4-5, VII, 62), Müslim (libâs 115-6, s. 1676) ve Nesâî (zînet 71, VIII, 187-8), farklı tarîklerden olmak üzere Esmâ'dan tahrîc ettiler.

5864 Bu hadisi Buhârî (libâs 83, VII, 62) ve Müslim (libâs no. 117-8, s. 1677), el-Hasan b. Müslim b. Yennâk an Safiyye binti Şeybe an Âişe senedi ile tahrîc ettiler.

5865 Lafızları Müslim'e aittir. İlk rivayeti Mâlik (şa'ar 2, s. 947), Buhârî (libâs 83/1, VIII, 62), Müslim (libâs no. 122, s. 1679), Ebû Dâvud (no. 4167), Tirmizî (no. 2781) ve Nesâî (zînet 67/1, VIII, 186), ez-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci rivayeti Buhârî (libâs 83, VII, 63), Müslim (libâs no. 123, s. 1680) ve Nesâî (zînet 21/1, VIII, 144; 67/2, VIII, 186), Şu'be an Amr b. Murre an Saîd b. el-Müseyyeb an Muâviye asl-ı senedi ile; Üçüncü rivayeti ise Müslim (libâs no. 124), Muâz b. Hişâm an ebîhî an Katâde an Saîd b. el-Müseyyeb an Muâviye senedi ile tahrîc etti.

5866 Aynı kaynaklar.

5867 Aynı kaynaklar.

5868 Bu hadisi Buhârî (libâs 70/1, VII, 59), Müslim (fadâil no. 90, s. 1817-8), Ebû Dâvud (no. 4188) ve Nesâî (zînet 62, VIII, 164), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5869 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4202), Tirmizî (no. 2822), Nesâî (zînet 13, VIII, 136) ve İbn Mâce (no. 3721), Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hasendir.

5870 Aynı kaynaklar.

5871 Bu hadisi Tirmizî (no. 1635), İshâk b. Mansûr an Hayve b. Şüreyh an Bakiyye an Buceyr b. Sa'd an Hâlid b. Ma'dân an Kesîr b. Mürre an Amr b. Abese senediyle tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

5872 Bu hadisi Mâlik (şa'ar 1, s. 947), Buhârî (libâs 64-5, VII, 56), Müslim (tahâret 54, s. 222), Ebû Dâvud (no. 4199), Tirmizî (no. 2764) ve Nesâî (tahâret 15, I, 16), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5873 Aynı kaynaklar.

5874 Rezîn.

5875 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4201), İbn Nüfeyl an Züheyr an Abdilmelik b. e. Sül. an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

5876 Bu hadisi Tirmizî (no. 2762), Hennâd an Ömer b. Hârûn an Usâme b. Zeyd an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

5877 Çok güvenilir bir şahıs olan Abdullah b. Ahmed b. Hanbel hâriç râvileri Sahîh ricâlindendir. Ayrıca Âmir b. Abdillah, Hz. Ömer'e yetişememiştir (*Mecma'* V, 166).

5878 Râvilerinden el-Mikdâm b. Dâvud zayıftır (*Mecma'* V, 167).

5879 Bu hadisin Mu'cemu's-Sağîr'de yer alan isnâdının râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 169).

5880 Bu hadisi Buhârî (libâs 67, VII, 57), Müslim

(libâs no. 80, s. 1663), Ebû Dâvud (no. 4203), Tirmizî (no. 1752), Nesâî (zînet 14, VIII, 137) ve İbn Mâce (no. 3621), ez-Zührî an Ebî Seleme an Sül. b. Yesâr an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci lafız Tirmizî'ye ait olup isnâdı şöyledir: Kuteybe an Ebî Avâne an Ömer b. e. Seleme an ebîhî an Ebî Hureyre.

5881 Aynı kaynaklar.

5882 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4211) ve İbn Mâce (no. 3627), İshâk b. Mansûr an Muh. b. Talha an Humeyd b. Velıb an İbn Tâvus an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Buhârî, Humeyd'in bu rivayeti hakkında "münker" hükmü vermiştir.

5883 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4205), Tirmizî (no. 1753), Nesâî (zînet 16, VIII, 139) ve İbn Mâce (no. 3622), Abdullah b. Büreyde an Ebî'l-Esved ed-Deylî an Ebî Zerr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

5884 Her ikisi de Ebû Dâvud'un lafzıdır. İlk rivayeti Ebû Dâvud (no. 4064) ve Nesâî (zînet 17/1, VIII, 140), ed-Derâverdî an Zeyd b. Eslem an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci rivayeti ise Ebû Dâvud (no. 4210), Abdürrahîm b. Mutarrif an Amr b. Muh. an İbn e. Revvâd an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Bu hadisin aslı Sahîhayn'da yine İbn Ömer hadisinden yer almıştır.

5885 Aynı kaynaklar.

5886 Lafız Müslim'e (fadâil no. 103) aittir. Bu lafızla Buhârî (libâs 66/2, VII, 57), Müslim (fadâil 103, s. 1821) ve Ebû Dâvud (no. 4209), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Yakın mânâsı ile Müslim (no. 100-5) ve Nesâî (zînet 17) başka tarîklerden olmak üzere Enes'den tahrîc ettiler.

5887 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4206-8) ve Nesâî (zînet 16, VIII, 140), İyâd b. Lakît an Ebî Rimse asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5888 Aynı kaynaklar.

5889 Bu hadisi Buhârî (libâs 66, VII, 57), Mâlik b. İsmaîl an İsrâîl an Osmân b. Abdillah senedi ile tahrîc etti.

5890 Bu hadisi Mâlik (şa'ar 8, s. 949-50), an Yahyâ b. Saîd an Muh. b. İbrâhîm et-Teymî an Ebî Seleme senedi ile tahrîc etti.

5891 Rezîn.

5892 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Müslim (libâs no. 78-9, s. 1663), Ebû Dâvud (no. 4204) ve Nesâî (zînet 15, VIII, 138), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5893 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4212) ve Nesâî (zînet 15/1, VIII, 138), Ubeydullah b. Amr an Abdilkerîm an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5894 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4164) ve Nesâî (zînet 19, VIII, 142), Alî b. el-Mübârek an Kerîme binti Hemmâm an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5895 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4166) ve Nesâî (zînet 18, VIII, 142), Mutî' b. Meymûn an Safiyye binti İsmet an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5896 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4165), Müslim b. İbr. an Gıbta binti Amr an Ümmi'l-Hasan an ceddetihâ an Âişe senedi ile tahrîc etti.

5897 Bu hadisi İbn Mâce (no. 656), Muh. b. Yahyâ an Haccâc an Yezîd b. İbr. an Eyyûb an Muâze senedi ile tahrîc etti. Sindî, *Zevâid*'inde isnâdının sahîh olduğunu söyledi.

5898 Rezîn.

5899 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4928), Ebû Usâme an Mufaddal b. Yûnus ani'l-Evzâî an Ebî Yesîr el-Kuraşî an Ebî Hâşim an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. İrâkî'ye göre bu hadis zayıftır. Zehebî münker hükmü vermiştir (*Feyz* III, 16).

5900 Rezîn.

5901 Bu hadis, el-Hasan b. Diâme an Ömer b. Şerîk tarîkiyledir. Zehebî, her iki râvinin de durumlarının mechûl olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 160).

5902 Bu hadisi Buhârî (libâs 33, VII, 49), Müslim (libâs no. 77, s. 1662-3), Ebû Dâvud (no. 4179), Tirmizî (no. 2816) ve Nesâî (zînet 74, VIII, 189), Abdülazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5903 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4182), Ubeydullah b. Ömer b. Meysere an Hammâd b. Zeyd an Selm el-Alevî an Enes senedi ile tahrîc etti.

5904 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4181), Eyyûb b. Muh. er-Rakkî an Ömer b. Eyyûb an Ca'fer b. Burkân an Sâbit b. el-Haccâc an Abdillah el-Hemedânî ani'l-Velîd senedi ile tahrîc etti.

5905 Bu hadisi Tirmizî (no. 2816) ve Nesâî (zînet 34/2-4, VIII, 152-3), Atâ bin es-Sâib (an Abdillah b. Hafs) an Ya'lâ b. Murre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

5906 Ebû Dâvud (no. 4176), bunu Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Atâ el-Horâsânî an Yahyâ b. Ya'mer an Ammâr b. Yâsir senedi ile tahrîc etti.

5907 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4178), Züheyr b. Harb an Muh. b. Abdillah b. Harb an Ebî Ca'fer er-Râzî ani'r-Rabî' b. Enes an ceddeyhi an Ebî Mûsâ senedi ile tahrîc etti.

5908 Bu hadisin isnâdında Heysemî'nin tanımadığı bir râvi yer almaktadır (*Mecma'* V, 171).

5909 Bu hadisi Buhârî (libâs 63-64, VII, 57; istîzân 51/1, VII, 143), Müslim (tahâret 49-50, s. 221-2), Ebû Dâvud (no. 4198), Tirmizî (no. 2757)

ve Nesâî (tahâret 10-11, I, 14-5), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Mâlik ise (sıfatu'n-Nebî no. 3, s. 921), an Saîd b. ebî Saîd el-Makburî an ebîhî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

5910 Bu hadisi Müslim (tahâret no. 51, s. 222), Ebû Dâvud (no. 4200), Tirmizî (no. 2758) ve Nesâî (tahâret 13-4, I, 15-6), Ebû İmrân el-Cevnî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5911 Aynı kaynaklar.

5912 Bu hadisi Buhârî (istîzân 51/2, VII, 143-4; enbiyâ 8, IV, 111) ve Müslim (fadâil no. 151, s. 1839), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5913 Aynı kaynaklar.

5914 Bu hadisi Mâlik (sıfatu'n-Nebî no. 4, s. 922), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

5915 Rezîn.

5916 Bu hadisi Buhârî (istîzân 51/3, VII, 144), Muh. b. İbr. an Abbâd b. Mûsâ an İsm. b. Ca'fer an İsrâîl an Ebî İshâk an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti.

5917 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5271), Mervân an Muh. b. Hassân el-Kûfî an Abdilmelik b. Umeyr an Ümmi Atiyye senedi ile tahrîc etti. Muh. b. Hassân'ın hâlini mechûl görerek isnâdının zaafına kâil olmuştur.

5918 Bu hadis, Ubeydullah b. Mesleme b. Vehrâm an ebîhî tarîkiyledir. Ubeydullah zayıf, babası ise ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 168).

5919 Bu hadis, Ubeydullah b. Mesleme b. Vehrâm an ebîhî tarîkiyledir. Ubeydullah zayıf, babası ise ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* V, 168).

5920 Bu hadisi Buhârî (libâs 87/3, VII, 64; 86/2, VII, 64; tefsîr Haşr 4/1-2, VI, 58), Müslim (libâs 120, s. 1678), Ebû Dâvud (no. 4169), Tirmizî (no. 1987), Mansûr an İbrâhîm an Alkame an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

5921 Bu hadisi Buhârî (libâs 83/6, VII, 62; 87/2, VII, 64), Müslim (libâs no. 119, s. 1677), Ebû Dâvud (no. 4168), Tirmizî (no. 2782) ve Nesâî (zînet 71, VIII, 188), Ubeydullah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Nâfi'nin tefsiri Buhârî'ye ait bir lafızdır.

5922 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4170), İbnü's-Serh an İbn Vehb an Usâme an Ebân b. Sâlih an Mücâhid an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5923 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 170).

5924 Râvilerinden Sül. b. Erkam el-Ezherî zayıftır (*Mecma'* V, 171).

5925 Bu hadisi Taberânî, Müsnedü'ş-Şâmiyyîn (no. 25), *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta (I, 131 b, 167a) ve Ebû'ş-Şeyh, *Ahlâku'n-Nebî* adlı (s. 148) eserinde Muh. b. Hafs el-Evsânî an Muh. b. Himyer an İbr. b. e. Able an Ümmi'd-Derdâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Muh. b. Hafs zayıf bir râvidir.

5926 Bu hadisi İbn Mâce (no. 3751), Alî b. Muh. an Abdirrahman b. Abdillah an Hammâd b. Seleme an Ebî Hâşim er-Rummânî an Habîb b. e. Sâbit an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti. İbn Kesîr'e göre isnâdı "ceyyid"dir (*Neyl* I, 145). Ancak Habîb, Ümmü Seleme'yi işitmemiştir. O halde bir inkıtâ' sözkonusudur.

5927 Bu rivayeti Mâlik (istîzân no. 8, s. 966), Buhârî (libâs 91, VII, 65-6) ve Müslim (libâs no. 96, s. 1669), Mâlik an Nâfi' ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5928 Bu rivayeti Buhârî (bed'ul-Halk 7/1, IV, 81-2), İbn Cüreyc an İsmaîl b. Ümeyye an Nâfi' ani'l-Kâsım an Âişe tarîkiyle tahrîc etti.

5929 Bu rivayeti Nesâî (zînet 111, VIII, 214), İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Bükeyr an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe tarîkiyle tahrîc etti.

5930 Bu rivayeti Buhârî (libâs 91/1, VII, 65), Müslim (libâs no. 92, s. 1668) ve Nesâî (zînet 112/1, VIII, 214), Süfyân b. Uyeyne an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5931 Bu rivayeti Buhârî (libâs 91/2, VII, 65) ve Müslim (libâs no. 90, s. 1667), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5932 Bu rivayeti Müslim (libâs no. 87, s. 1666) ve Ebû Dâvud (no. 4153), Zeyd b. Hâlid'in tarîkiyle tahrîc ettiler.

5933 Bu küçük parça Tirmizî'nin (no. 2468), Hennâd an Ebî Muâviye an Dâvud b. e. Hind an Azre an Humeyd b. Abdirrahman an Sa'd b. Hişâm an Âişe senedi ile tahrîc ettiği bir hadisin bir kıt'asıdır. Tirmizî sıhhat hükmü vermiştir.

5934 Bu hadisi Ahmed (I, 308, 360), Buhârî (buyû' 104, III, 40), Müslim (libâs no. 99, s. 1670), Ebû Ya'lâ (no. 2577), Taberânî (no. 12772-3), İbn Hibbân (no. 5816-8) ve Beyhakî (VII, 270), Avf e. Cemîle an Saîd b. ebî'l-Hasan an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5935 Bu hadisi Ahmed (I, 350, 241), Buhârî (libâs 97, VII, 67), Müslim (libâs no. 100, s. 1671), Ebû Ya'lâ (no. 2691), Nesâî (zînet 113/1, VIII, 215), Taberânî (no. 12900) ve Beyhakî (VII, 269), Saîd b. e. Arûbe (an Katâde) ani'n-Nadr b. Enes an İbn Ablâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5936 Bu hadisi Buhârî (libâs 90, VII, 65) ve Müslim (libâs no. 101, s. 1671-2), Umâre an Ebî Zür'a an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5937 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (salât 54, I, 112; cenâiz 71, II, 93), Müslim (mesâcid

no. 18, s. 376) ve Nesâî (mesâcid 13/2, II, 40-1), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5938 Bu hadisi Buhârî (libâs 92/2, VII, 66), Müslim (libâs 86-7, s. 1666) ve Nesâî (zînet 111/3, VII-I, 212), Bükeyr b. el-Eşacc an Büsr b. Saîd an Zeyd b. Hâlid an Ebî Talha asl-ı senedi ile; Buhârî (libâs 88, VII, 64; bed'u'l-Halk 7/2, IV, 82; 17/3, IV, 101; mağâzî 12/7-8, V, 15-6), Müslim (libâs 83-4, s. 1665), Tirmizî (no. 2804), Nesâî (zînet 109, VIII, 212) ve İbn Mâce (no. 3649), İbn Abbâs an Ebî Talha asl-ı senedi ile kısa metinle tahrîc ettiler.

5939 Bu hadisi Mâlik (istîzân no. 7, s. 966), Tirmizî (no. 1750) ve Nesâî (zînet 111/3, VIII, 212), Mâlik an Ebî'n-Nadr an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an Ebî Talha asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasen sahîhtir. Lafız ona aittir.

5940 Bu hadisi isnâdı (hibe 27/2, III, 140-1) ve Ebû Dâvud (no. 4149-50), Fudayl b. Gazvân an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'a aittir.

5941 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3755) ve İbn Mâce (no. 3360), Hammâd b. Seleme an Saîd b. Cümhân an Sefîne asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Saîd hakkında ihtilaf olan bir râvidir.

5942 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4158), Tirmizî (no. 2806) ve Nesâî (zînet 114/2, VIII, 216), Ebû İshâk es-Sebeî an Mücâhid an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Hadis bu lafızla Müslim'de yer almamıştır.

5943 Rezîn.

5944 Bu hadisin râvilerinden Sül. b. Erkam zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 174).

5945 Râvilerinden Yezîd b. Yûsuf es-San'ânî İbn Maîn ve diğerlerine göre zayıftır; Ebû Müshir ve Ebû Sebre ona senâda bulunmuşlardır. Zehebî ise durumunun bilinmediğini söylemiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 175).

5946 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 1/5-6, IV, 154) ve Müslim (imâret no. 1-2, s. 1451), muhtelif tariklerden Ebû Hureyre'den tahrîc ettiler.

5947 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 2, IV, 155), Ebû'l-Yemân an Şuayb ani'z-Zührî an Muh. b. Cübeyr b. Mut'im an Muâviye senedi ile tahrîc etti.

5948 Buhârî.

5949 Bu hadisi Tirmizî (no. 2227), Hüseyn b. Muh. el-Basrî an Hâlid b. el-Hâris an Şu'be an Habîb b. ez-Zübeyr an Abdillah b. ebî'l-Hüzeyl an Amr senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb sahîh" hükmü verdi.

5950 Bu hadisi Ahmed (IV, 81, 83), Yezîd b. Hârûn an İbn e. Zi'b ani'z-Zührî an Talha b. Abdillah b. Avf an Abdirrahman b. el-Ezher an Cübeyr senediyle tahrîc etti. el-Hâkim'e göre isnâdı sahîhtir. Heysemî ise ricâlinin Sahîh ricâli olduğunu söylemiştir (*Feyz* II, 501).

5951 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4646-7) ve Tirmizî (no. 2226), Saîd b. Cümhân an Sefîne asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5952 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 51, VIII, 127), Müslim (imâret no. 5-6, s. 1425), Ebû Dâvud (no. 4279-81) ve Tirmizî (no. 2224), farklı tariklerden Câbir b. Semure'den tahrîc ettiler.

5953 Aynı kaynaklar.

5954 Bu hadisi Müslim (imâret no. 61, s. 1480), Vehb b. Bakiyye an Hâlid b. Abdillah ani'l-Cüreyrî an Ebî Nadre an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

5955 Bu hadisi Müslim (imâret no. 60, s. 1480), Osmân b. e. Şeybe an Yûnus b. e. Ya'fûr an ebîhî an Arfece senedi ile tahrîc etti.

5956 Bu hadisi Ahmed (IV, 24), Müslim (imâre no. 59, s. 1479), Ebû Dâvud (no. 4762) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 6/1-3, VII, 92-3), Ziyâd b. İlâka an Arfece asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5957 Bu Buhârî (enbiyâ 50, IV, 144) ve Müslim (imâret 44, s. 1471-2), Furât el-Kazzâz an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5958 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2931), Muh. b. Abdillah el-Muharremî an İbn Mehdî an İmrân el-Kattân an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

5959 Bu hadisi Tirmizî (no. 2262) ve Nesâî (kudât 8, VIII, 227), Muh. b. el-Müsennâ an Hâlid b. el-Hâris an Humeyd et-Tavîl ani'l-Hasan an Ebî Bekre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı Tirmizî'ye göre "hasen sahîh"tir.

5960 Bu hadisi Buhârî (îten 18, VIII, 97), Osmân b. el-Heysem an Avf ani'l-Hasan an Ebî Bekre senedi ile tahrîc etti.

5961 Bu hadisi Tirmizî (no. 2266), Ahmed b. Saîd el-Aşkar an Yûnus b. Muh. ve Hâşim b. el-Kâsım an Sâlih el-Mürrî an Saîd el-Cüreycî an Ebî Osmân en-Nehdî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü vermiştir.

5962 Bu hadisi Buhârî (cumu'a 11, I, 215; itk 17, II-I, 125; cenâiz 33, II, 79; istikrâd 20, III, 88; nikâh 81, VI, 146; 90, VI, 152; vasâyâ 9, III, 189), Müslim (imâret no. 20, s. 1459-60), Tirmizî (no. 1705) ve Ebû Dâvud (no. 2928), Sâlim ve Nâfi'den ayrı ayrı olmak üzere İbn Ömer'den tahrîc ettiler.

5963 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2948) ve Tirmizî (no. 1333), Yahyâ b. Hamza an Yezîd b. e. Meryem ani'l-Kâsım b. Muhaymere an Ebî Meryem el-Ezdî asl-ı senedi ile tahrîc etti. el-Hâkim, bu hadisin isnâdı hakkında sahîh hükmü vermiştir.

5964 Bu hadisi Müslim (imâret no. 18, s. 1458) ve Nesâî (kudât 1, VIII, 221), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Amr b. Evs an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5965 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 8/1-2, VIII, 107) ve Müslim (îmân 227, s. 125; imâret no. 21, s. 1460), el-Hasan an Ma'kil asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5966 Bu hadisi Müslim (imâret no. 23, s. 1461), Şeybân b. Ferrûh an Cerîr b. Hâzım ani'l-Hasan an Âiz senedi ile tahrîc etti.

5967 Bu hadisi Tirmizî (no. 1329), Alî b. el-Münzir an Muh. b. el-Fudayl an Fudayl b. Merzûk an Atiyye an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

5968 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2933), Amr b. Osmân an Muh. b. Harb an Sül. b. Süleym an Yahyâ b. Câbir an Sâlih b. Yahyâ b. el-Mikdâm an ceddihi'l-Mikdâm senediyle tahrîc etti.

5969 Bu hadisi Müslim (imâret no. 17, s. 1457), Abdülmelik b. Şuayb b. el-Leys an ebîhî ani'l-Leys an Yezîd b. e. Habîb an Bekr b. Amr ani'l-Hâris b. Yezîd el-Hadremî an İbn Huceyreti'l-Ekber an Ebî Zerr senediyle tahrîc etti.

5970 Bu hadisi daha uzun bir metinle Ebû Dâvud (no. 2934), Müsedded an Bişr b. el-Mufaddal an Gâlib senedi ile tahrîc etti.

5971 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 5-6, VIII, 106; eymân 1/2, VII, 216), Müslim (eymân 19, s. 1273-4), Ebû Dâvud (no. 2929), Tirmizî (no. 1529) ve Nesâî (kudât 5, VIII, 225), el-Hasan an Abdirrahman b. Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5972 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 7/1, VIII, 106) ve Nesâî (kudât 5/2, VIII, 225, bîat 39, VII, 162), İbn e. Zi'b an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5973 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 7/3, VIII, 107), Müslim (imâret 14, s. 1456) ve Ebû Dâvud (no. 2930), Ebû Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

5974 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (menâkıb 25/47, IV, 182) ve Müslim (rü'yâ no. 21, s. 1780), Ebû'l-Yemân an Şuayb an Abdillah b. e. Hüseyn an Nâfi' b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5975 Aynı kaynaklar.

5976 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2932), Mûsâ b. Âmir ani'l-Velîd an Züheyr b. Muh. an Abdirrahman b. el-Kâsım an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

5977 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 42, VIII, 121) ve Nesâî (bîat 32/1-2, VII, 158), ez-Zührî an Ebî Seleme an Ebî Saîd (ve Ebî Hureyre) asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

5978 Bu hadisi Tirmizî (no. 614) ve Nesâî (bîat 35-6, VII, 160-161), Ebû Husayn ani'ş-Şa'bî an Âsım el-Adevî an Ka'b asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "sahîh garîb" hükmü verdi.

5979 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2935), Kuteybe an Nûh b. Kays an Yezîd b. Ka'b an Amr b. Mâlik an Ebî'l-Cevzâ an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti.

5980 Bu hadisi Buhârî (fiten no. 21/1, VIII, 99), Sül. b. Harb an Hammâd b. Zeyd an Eyyûb an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti. Aynı mânâda Müslim'in (cihâd no. 10-11, s. 1360) birkaç tarîkten mütâbaatı vardır.

5981 Bu hadisi Müslim (imâret no. 58, s. 1478), Ubeydullah b. Muâz an ebîhî an Âsım b. Muh. b. Zeyd an Zeyd b. Muh. an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

5982 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 64, V, 113), Abdullah b. e. Şeybe an İbn İdrîs an İsmaîl b. e. Hâlid an Kays an Cerîr senedi ile tahrîc etti.

5983 Bu hadisi Müslim (imâret no. 19, s. 1458), Hârûn b. Saîd an İbn Vehb an Harmale an Abdirrahman b. Şemmâse senedi ile tahrîc etti.

5984 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4537), Ebû Sâlih an Ebî İshâk el-Fezârî ani'l-Cerîrî an Ebî Nadre an Ebî Firâs an Ömer senedi ile tahrîc etti.

5985 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4889), Saîd b. Amr el-Hadremî an İsmaîl b. Ayyâş an Damdam b. Zür'a an Şureyh b. Ubeyd an Cübeyr senedi ile tahrîc etti.

5986 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 190).

5987 Bezzâr'ın râvileri Sahîh ricâlidir (*Mecma'* V, 205).

5988 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 106).

5989 Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 209).

5990 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2951), Hârûn b. Zeyd b. ebî'z-Zerkâ' an ebîhî an Hişâm b. Sa'd an Zeyd b. Eslem senedi ile tahrîc etti.

5991 Bu hadisi daha uzun bir metinle tahrîc etmiştir. İsnâdının râvileri Saîd el-Berrâd dışında, güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 210).

5992 Râvilerinden İsmaîl b. Şebîb et-Tâifî, zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 211).

5993 Râvilerinden Hüseyn b. Kays, metrûk bir râvidir. Ebû Muhsan, onun doğru bir şeyh olduğunu söylemiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 211).

5994 İmâm Ahmed (III, 404), bunu daha uzun bir metinle Ebû'l-Muğîre an Safvân an Şüreyh b. Ubeyd an İyâd senedi ile tahrîc etti. Heysemî diyor ki: "Râvileri güvenilir kimselerdir. Şüreyh, her ne kadar tâbiûndan ise de İyâd ve Hi-

şâm'dan hadis dinleyip dinlemediğini bilmiyorum" (*Mecma'* V, 229).

5995 Râvilerinden Sâlih b. Ziyâd'ı Ahmed b. Hanbel ve bir başkası tevsîk etmiş; diğerleri ise zayıf addetmişlerdir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 231).

5996 Bu hadisi Ahmed (I, 78), İbn Lehî'a an Abdillah b. Hübeyre an İbn Züreyr an Alî asl-ı senedi ile tahrîc etmiştir. İbn Lehî'a'nın hadisleri umumiyetle hasen kabul edilmiştir.

5997 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerden oluşmuştur.

5998 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 22, V, 36), Yahyâ b. Bükeyr an Leys an Yûnus ani'z-Zührî an Sa'lebe senedi ile tahrîc etti.

5999 Bu hadisi Buhârî (istîzân 29, VII, 126), ez-Zührî an Abdillah b. Kâ'b an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6000 Bu hadisi Buhârî (fadâilu ashâbi'n-Nebî 5, IV, 191; ahkâm 51, VIII, 126; i'tisâm 24, VIII, 160), Müslim (fadâilu's-Sahâbe no. 10, s. 1856) ve Tirmizî (no. 3677), İbr. b. Sa'd an ebîhî an Muh. b. Cübeyr an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6001 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 46, IV, 265; i'tisâm 16, VIII, 152; hudûd 31, VIII, 25-7; lafzın tamamı ziyadesi ile birlikte buraya aittir), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6002 Bu hadisi Buhârî (cenâiz 3, II, 70-1, fadâilu'l-ashâb 5, IV, 193-4) ve Nesâî (cenâiz 11/3, IV, 11), ez-Zührî an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6003 Buhârî bunu bir önceki rivayetin akabinde (cenâiz bölümünde) aynı sened içinde Ebû Seleme an İbn Abbâs tarîkiyle sevketmiştir.

6004 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 51, VIII, 126), İbr. b. Mûsâ an Hişâm an Ma'mer ani'z-Zührî an Enes senedi ile tahrîc etti.

6005 Buhârî.

6006 Rezîn.

6007 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 52-54, s. 1380-1), ez-Zührî an Ebî Seleme an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6008 Bu hadisi Buhârî (mardâ 16, VII, 8; ahkâm 51, VIII, 125-6), Yahyâ b. Yahyâ an Sül. b. Bilâl an Yahyâ b. Saîd ani'l-Kâsım senedi ile tahrîc etti.

6009 Bu hadisi Mâlik (akdiye no. 40, s. 752), ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6010 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4656), Ebû Ömer ed-Darîr an Hammâd b. Seleme an Saîd el-Cerîrî an Abdillah b. Şakîk ani'l-Akra' senedi ile tahrîc etti. Yakın mânâsı ile Müslim (mesâcid no. 78, s. 396), Muh. b. el-Müsennâ an Yahyâ b. Saîd an Hişâm an Katâde an Sâlim b. ebi'l-Ca'd an Ma'dân an Ömer senedi ile; Buhârî (cizye 3, IV, 64), Âdem b. e. İyâs an Şu'be an Ebî Cemre an Cerîr b. Kudâme an Ömer senedi ile tahrîc ettiler.

6011 Bu hadisi Ahmed (I, 15, 27, 48, 51) ve Müslim (mesâcid no. 78, s. 396), Yahyâ b. Saîd an Hişâm an Katâde an Sâlim b. ebi'l-Ca'd an Ma'dân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6012 Bu hadisi Mâlik (hudûd no. 10, s. 824), an Yahyâ b. Saîd an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

6013 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 51), Müslim (imâret no. 12, s. 1455), Ebû Dâvud (no. 2939) ve Tirmizî (no. 2226), ez-Zührî an Sâlim an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6014 Lafız Müslim'e (imâret no. 11, s. 1454) ait olup, isnâdı şöyledir: Ebû Kureyb an Ebî Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî an İbn Ömer.

6015 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 8, IV, 204), Musâ b. İsm. an Ebî Avâne an Husayn an Amr b. Meymûn senedi ile tahrîc etti.

6016 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 43, VIII, 123), Abdullah b. Muh. b. Esmâ an Cüveyriye an Mâlik ani'z-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman ani'l-Misver senedi ile tahrîc etti.

6017 Rezîn.

6018 Bu hadisi Buhârî (sulh 9, III, 169-70, lafız buraya aittir; fadâilu's-ashâb 22, IV, 216; fiten 20, VII, 98-9), Süfyân an Ebî Mûsâ ani'l-Hasan asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6019 Bu hadisi Ahmed (I, 128), Abdülmelik b. Sel' an Abdihayr asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 176).

6020 Bu hadisi Ahmed (I, 108-9) ve Bezzâr (no. 1571), Abdülhamîd b. ebî Ca'fer an İsrâîl an Ebî İshâk an Zeyd bin Yusey' an Ali asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Heysemî'ye göre Bezzâr'in ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 176).

6021 Bu hadisin râvilerinden Muttalib b. Şuayb hakkında İbn Adî: "Bu hadisi dışında onun münker bir hadisine rastlamadım" demiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir.

6022 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, *el-Evsat*.

6023 Bu hadisi Ahmed (VI, 75), Mûsâ b. Dâvud an Ferec b. Fadâle an Muh. b. el-Velîd ez-Zebîdî ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti. Ferec hakkında ihtilâf vardır. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 184).

6024 Bu hadisi Ahmed (I, 102) ve Bezzâr (no. 2568), Muh. b. Râşid an Abdillah b. Muh. b. Akîl an Fadâle asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İbn Akîl, hadisi hasen bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 185).

6025 Bu hadisi Ahmed (I, 87), Halef an Kays ani'l-Eş'as b. Sevvâr an Adî b. Sâbit an Ebî Zibyân an Alî senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre Kays, İbnü'r-Rebî'dir. Bu da hakkında ihtilâf olan bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 185).

6026 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 186).

6027 Bu hadisi Ahmed (IV, 101), Revh an Amr b. Yahyâ b. Saîd an ceddihî an Muâviye senedi ile tahrîc etti. Her ne kadar râvileri Sahîh ricâlinden ise de mürsel bir rivayettir. Ebû Ya'lâ ise an Saîd an Muâviye tarîkiyle "vasletmiştir" (*Mecma'* V, 186).

6028 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 4/1, VIII, 105), Müsedded an Yahyâ b. Saîd an Şu'be an Ebî't-Teyyâh an Enes senedi ile tahrîc etti.

6029 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 1/1, VIII, 104), Müslim (imâret 33, s. 1466) ve Nesâî (bey'at 27, VII, 154), ez-Zührî an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Buhârî (cihâd 109, IV, 8), Müslim (imâret 32, s. 1466), Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci lafzı Nesâî (bey'at 30, VII, 155-6), İmrân b. Bekkâr an Alî b. Ayyâş an Şuayb an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

6030 Aynı kaynaklar.

6031 Bu hadisi Müslim (imâret no. 49, s. 1474) ve Tirmizî (no. 2189), Şu'be an Simâk b. Harb an Alkame b. Vâil an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6032 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 4, VIII, 165; cihâd 108), Müslim (imâret no. 38, s. 1469), Ebû Dâvud (no. 2626), Tirmizî (no. 1707) ve Nesâî (bey'at 34, VII, 160), Ubeydullah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6033 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2865), Abdullah b. Osmân b. Huseym ani'l-Kâsım b. Abdirrahman b. Abdillah b. Mes'ûd an ebîhî an ceddihî İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6034 Bu hadisi Müslim (imâret no. 35, s. 1467) ve Nesâî (bey'at 5/2, VII, 140), Ya'kûb b. Abdirrahman an Ebî Hâzım an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6035 Bu hadisi Müslim (imâret no. 65-6, s. 1481-2), Müslim b. Karaza an Avf asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6036 Bu hadisi Müslim (imâret no. 63, s. 1481), Ebû Dâvud (no. 4760) ve Tirmizî (no. 2266), el-Hasan an Dabbe b. Mihsan an Ümmi Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6037 Bu hadisi Buhârî (Iten 2/2, VIII, 87) ve Müslim (imâret no. 55, s. 1477), el-Ca'd Ebû Osmân an Ebî Recâ an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6038 Bu hadisi Müslim (imâret no. 54, s. 1477), Nesâî (tahrîmu'd-dem 28/1, VII, 123) ve İbn Mâce (no. 3948), Gaylân b. Cerîr an Ziyâd b. Riyâh an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6039 Bu hadisi Buhârî (ahkâm 48, VIII, 124; şehâdât 22, III, 160; şurb ve'l-Müsâkât 10, III, 78; tevhîd 24, VIII, 185), Müslim ve İbn Mâce (no. 2207), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6040 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2627), Yahyâ b. Maîn an Abdis-Samed b. Abdilvâris an Sül. b. el-Muğîre an Humeyd b. Hilâl an Bişr b. Âsım an Ukbe senedi ile tahrîc etti.

6041 Bu hadisi bir küçük kıssa ile Tirmizî (no. 2224), Bundâr an Ebî Dâvud an Humeyd b. Mehrân an Sa'd b. Evs an Ziyâd b. Nesîb el-Adevî an Ebî Bekre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen garîb hükmü verdi.

6042 Bu hadisi Ahmed (V, 165), daha uzun bir metinle el-Avvâm ani'l-Kâsım b. Avf eş-Şeybânî an raculin an Ebî Zerr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6043 Bu hadisin râvilerinden el-Hüseyn b. Muh. b. Mus'ab el-Esnânî'yi Heysemî tanımadığını, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*'deki diğer râvilerin güvenilir olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 399).

6044 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4758), Ah. b. Yûnus an Züheyr an Ebî Bekr b. Ayyâş ve Mendel an Mutarrif an Ebî Cehm an Hâlid b. Velıbân an Ebî Zerr senedi ile tahrîc etti.

6045 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 9)7, IV, 208-9), Alî b. el-Ca'd an Şu'be an Eyyûb an İbn Sîrîn an Abîde an Alî senedi ile tahrîc etti.

6046 Taberânî'nin isnâdında yer alan Muh. b. Huleyd el-Hanefî zayıftır. Ayrıca Bezzâr da bunu zayıf bir senedle rivayet etmiştir (*Mecma'* V, 217).

6047 Taberânî, bunu iki isnâd ile tahrîc etmiştir ki, bunlardan birinin senedinde yer alan râvileri güvenilir de olan Merzûk mevlâ Ali Talha dışında Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 218).

6048 Heysemî'ye göre her iki isnâdı da zayıftır (*Mecma'* V, 217).

6049 Aynı kaynaklar.

6050 Bu hadisi Ahmed (V, 232-3), Revh an Saîd b. e. Arûbe an Katâde ani'l-Alâ b. Ziyâd an Muâz senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir. Ancak söylenildiğine göre Alâ, Muâz'ı işitmemiştir.

6051 Heysemî, sözkonusu râviyi tanımadığını, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 219).

6052 Bu hadisi Ahmed (V, 156), Alî b. Abdillah an Mu'temir b. Sül. an Dâvud b. e. Hind an Ebî Harb b. el-Esved an ammihî an Ebî Zerr senedi ile tahrîc eti.

6053 Bu hadisi Ahmed (V, 329), Süveyd b. Saîd an Yahyâ b. Müslim (an İbn Huseym an İsmaîl b. Ubeyd b. Rifâ'a an ebîhî Ubeyd an Ubâde senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 227). Taberânî'nin metni daha uzundur.

6054 Bu hadis, Yezîd b. Mersed'in Muâz'dan rivayeti iledir. Ancak söylendiğine göre Yezîd, Muâz'ı işitmemiştir. Ayrıca râvilerinden el-Vudayn b. Atâ hakkında ihtilâf olan bir râvidir. Diğer ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 228).

6055 Râvilerinden Âsım b. Ubeydillah zayıftır (*Mecma'* V, 228).

6056 Aynı kaynaklar.

6057 Râvilerinden Şehr b. Havşeb, hadisi yazılan zayıf bir râvidir (*Mecma'* V, 229).

6058 Râvilerinden güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V 230).

6059 Râvilerinden Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem zayıf bir râvidir.

6060 Bu hadisi Ahmed (I, 6), Yezîd b. Abdirrabbih an Bakiyye b. el-Velîd an şeyhin min Kureyş an Recâ b. Hayve an Cünâde b. e. Umeyye an Yezîd b. e. Süfyân an Ebî Bekr senedi ile tahrîc etti.

6061 Bu hadisi Ahmed (V, 407), Mus'ab b. Sellâm ani'l-Eclah an Kays b. e. Müslim an Rib'î b. Hirâş an Huzeyfe senediyle tahrîc etti. Eclah, hakkında ihtilâf olan bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 233).

6062 Bu hadisi Taberânî (M. el-Evsat I, 252-B; M. es-Sağîr I, 204) ve el-Hatîb (*Târîhu Bağdâd* X, 284; XII, 63), Dâvud b. Sül. el-Horâsânî an İbni'l-Mübârek an Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Taberânî, bu rivayet ile teferrüd etmiş ve Dâvud'un bir beisi olmayan râvi olduğunu söylemiştir.

6063 Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 235).

6064 Heysemî, isnâdında tanımadığı kimselerin bulunduğunu ileri sürmüştür (*Mecma'* V, 187).

6065 Heysemî, sözkonusu râviyi tanımadığını, sâir râvilerin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 188).

6066 Bu hadisi Ahmed (II, 522), Abdüssamed an Hammâd an Alî b. Zeyd ammen semia Ebâ Hureyre senedi ile tahrîc etti. Görüldüğü gibi ismi mechûl bir râvi mevcuttur.

6067 Bu hadisi Bezzâr (no. 1623), Alı. b. Mansûr b. Seyyâr an Abdürrezzâk an Süfyân b. Uyeyne an İsm. b. e. Hâlid ani'ş-Şa'bî an Abdillah b. ez-Zübeyr senedi ile tahrîc etti. Bu hadisi ayrıca Ahmed ve Taberânî de rivayet ettiler. Ahmed'in râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 241).

6068 Râvilerinden Atâ b. es-Sâib, hâfızası âhir-i ömründe bozulmuş bir râvidir (*Mecma'* V, 241).

6069 Bu hadisi Bezzâr (no. 1620-1) ve Taberânî (*M. es-Sağîr* II, 125; *M. el-Evsat* II, 193-a), Atiyye b. Saîd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6070 Bu hadisi Bezzâr (no. 1625), İbn Nümeyr an Osmân b. Hakîm an Ebî Umâme b. Sehl an İbn Amr senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre bunu Ahmed ve Taberânî de rivayet ettiler. Ahmed'in ricâli Sahîh ricâlidir (*Mecma'* V, 241).

6071 Bu hadisi Bezzâr (no. 1584), Sehl b. Hammâd Ebû Uttâb an Sehl b. e. Ya'kûb an Avn b. e. Cuhayfe an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre bu hadis, Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Evsat* ve *el-Kebîr*'inde de yer almış olup, râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 190).

6072 Râvilerinden Ebû'l-Hasan el-Cezerî'nin hâlî mestûrdur. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 243).

6073 Râvileri Sahîh ricâlindendir; Mus'ab b. Abdillah b. ez-Zübeyr dışında ki, o da güvenilir bir râvidir (*Mecma'* V, 244).

6074 Bu hadisi ayrıca Ahmed ve *el-Mu'cemu'l-Evsat*'ta Taberânî de tahrîc etmiştir. İsnâdında yer alan Alı. b. Osmân b. Umeyr el-Becelî zayıftır. *M. el-Kebîr*'de yer alan iki isnâdından birinin râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 245).

6075 Lafız Tirmizî'ye aittir. Bu hadisi Tirmizî (no. 1667) ve Nesâî (cihâd 39/9-4, VI, 40), Zehre b. Ma'bed an Ebî Sâlih mevlâ Osmân an Osmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh garîb"tir.

6076 Bu hadisi Müslim (imâret no. 163, s. 1520), Tirmizî (no. 1665) ve Nesâî (cihâd 39/1-2, VI, 39), Şurahbîl b. es-Semt an Selmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6077 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 290).

6078 Râvilerinden Saîd b. Hâlid b. e. Tavîl el-Kuraşî zayıftır. Onu İbn Hibbân hem güvenilir, hem de zayıf râviler arasında zikretmiştir (*Mecma'* V, 289).

6079 Bu hadisi Buhârî (cihâd 73, III, 224), Müslim (imâret no. 113-4, s. 1500) ve Tirmizî (no. 1664), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6080 Bu hadisi Müslim (imâret no. 113, s. 1500) ve Nesâî (cihâd 11, VI, 15), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6081 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2487), Muh. b. el-Musatfâ an Alî b. Ayyâş ani'l-Leys an Hayve an İbn Şüfey an Şüfey b. Mânî' an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6082 Bu hadisi Ahmed (III, 458), Hasan an İbn Lehî'a an Zebbân an Sehl b. Muâz an ebîhî asl-ı senedi

ile tahrîc etti. Zebbân ihtilâflı bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 284).

6083 Bu hadisi Tirmizî (no. 1650), Ubeyd b. Esbât an ebîhî an Hişâm b. Sa'd an Sa'd b. Hilâl an Ebî Zübâb an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

6084 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2541), Tirmizî (no. 1657), Nesâî (cihâd 25, VI, 25) ve İbn Mâce (no. 2792), Mâlik bin Yuhâmir an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "hasen sahîh" hükmü vermiştir.

6085 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 2, s. 443-4), Buhârî (fardu'l-Humus 8, IV, 50; tevhîd 28, 30, VIII, 188, 190), Müslim (imâret no. 103-5, s. 1495-6) ve Nesâî (îmân 24/2, VIII, 119-20), ayrı ayrı Ebû Zür'a ve el-A'rec, Ebû Hureyre'den tahrîc ettiler

6086 Lafzı Müslim'e aittir. Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 1, s. 443), Buhârî (cihâd 2/2, III, 201), Müslim (imâret no. 110, s. 1498), Tirmizî (no. 1619) ve Nesâî (cihâd 17, VI, 19), Ebû Sâlih ve Saîd b. el-Müseyyeb (ayrı ayrı) an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6087 Aynı kaynaklar.

6088 Bu hadisi Buhârî (cihâd 2/1, III, 200-1), Müslim (imâret no. 122, s. 1503), Ebû Dâvud (no. 2485), Tirmizî (no. 1660), Nesâî (zekât 74, V, 83; cihâd 7, VI, 11) ve İbn Mâce (no. 3978), ez-Zührî an Atâ b. Yezîd an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6089 Bu hadisi Tirmizî (no. 1652) ve Nesâî (zekât 74, V, 83-84), Atâ b. Yesâr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "garîb" hükmü verdi. Mâlik ise (cihâd no. 4, s. 445), Atâ b. Yesâr'ın mürseli olarak tahrîc etti.

6090 Bu hadisi Tirmizî (no. 1633) ve Nesâî (cihâd 8, VI, 12), Hennâd an İbni'l-Mübârek ani'l-Mes'ûdî an Muh. b. Abdirrahman an Îsâ b. Talha an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6091 Bu hadisi Buhârî (cihâd 16, III, 207), Tirmizî (no. 1632) ve Nesâî (cihâd 9, VI, 14), el-Velîd b. Müslim an Yezîd b. e. Meryem an Abâye b. Râfi' an Ebî Abs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6092 Bu hadisi Tirmizî (no. 1639), Nasr b. Alî an Bişr b. Ömer an Şuayb b. Ruzayk an Atâ el-Horâsânî an Atâ b. e. Rebâh an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6093 Bu hadisi Müslim (imâret no. 130-1, s. 1505), Ebû Dâvud (no. 2495) ve Nesâî (cihâd 8, VI, 12-14), ayrı ayrı Ebû Sâlih ve Ka'kâ' b. el-Leclâ' an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6094 Bu hadisi Müslim (imâret no. 116, s. 1501) ve Nesâî (cihâd 18, VI, 19-20), İbn Vehb an Ebî Hânî el-Havlânî an Ebî Abdirrahman el-Hubulî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6095 Bu hadisi Müslim (imâret no. 146, s. 1511) ve Tirmizî (no. 1659), Ca'fer b. Sül. an Ebî İmrân el-Cevnî an Ebî Bekr b. e. Mûsâ an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6096 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2537), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Hâfız İbn Hacer, *İsâbe*'de isnâdının hasen olduğunu söyledi.

6097 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3965), Tirmizî (no. 1638), Nesâî (cihâd 26/2, VI, 26-7) ve İbn Mâce (no. 3144), Katâde an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Ma'dân b. e. Talha an Ebî Necîh asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir. Lafzı Nesâî'ye aittir.

6098 Bu hadisi Nesâî (cihâd 26/3, VI, 27), Muh. b. el-Alâ an Ebî Muâviye ani'l-A'meş an Amr b. Murre an Sâlim b. ebi'l-Ca'd an Şurahbîl b. es-Semt an Ka'b senedi ile tahrîc etti.

6099 Bu hadisi Bezzâr (no. 1706), Muh. b. Ma'mer an Ebî Âsım an Şebîb b. Bişr an Enes senedi ile tahrîc etti. Râvi, Şebîb hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* V, 270).

6100 Bu hadisi Bezzâr (no. 1707), Abdurrahman b. el-Fadl b. Muvaffık an Zeyd b. el-Hubâb an Humeyd mevlâ li-İbni Alkame an Atâ b. e. Rebâh an Ebî Hüreyre senedi ile tahrîc etti. Heysemî, Bezzâr'ın şeyhini tanımadığını, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 270).

6101 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 28, s. 460), Buhârî (cihâd 28, III, 210), Müslim (imâret no. 128-9, s. 1504-5), Nesâî (cihâd 37, II, 38) ve İbn Mâce (no. 191), Mâlik an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6102 Bu hadisi Buhârî (cihâd 45, III, 216) ve Nesâî (hayl 11, VI, 225), Talha b. e. Saîd an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6103 Bu hadisi Müslim (imâret no. 132, s. 1505) ve Nesâî (cihâd 46, VI, 49), el-A'meş an Ebî Amr eş-Şeybânî an Ebî Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6104 Bu hadisi Tirmizî (no. 1626), Muh. b. Râfi' an Zeyd b. Hubâb an Muâviye b. Sâlih an Kesîr b. el-Hâris ani'l-Kâsım Ebî Abdirrahman an Adî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "muhâlefet" hükmü verdi.

6105 Bu hadisi Tirmizî (no. 1625) ve Nesâî (cihâd 45, VI, 49), er-Rükeyn b. Rebî' an ebîhî an Yüseyr b. Amr (yahut Umeyle) an Hureym asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî "hasen" hükmü verdi.

6106 Bak. *Mecma'* V, 282.

6107 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2761), Hârûn b. Abdillah el-Hammâl an İbn e. Füdeyk ani'l-Halîl b. Abdillah ani'l-Hasan an .... senedi ile tahrîc etti. Zehebî, Halîl hakkında "durumu bilinmiyor" demiştir. İrsâl ile Hasan'ın bu sahâbilerin bazılarına ulaşamadığı kasdedilmiştir.

6108 Bu hadisi Buhârî (cihâd 38/1, III, 214), Müslim (imâret 135, s. 1506-7), Ebû Dâvud (no. 2509), Tirmizî (no. 1628) ve Nesâî (cihâd 44/1-2, VI, 46), Busr b. Saîd an Zeyd b. Hâlid asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6109 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2526), Leys b. Sa'd an Hayve an İbn Şüfeyy an ebîhî an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6110 Bu hadis, Ahmed'in Müsned'ininin matbû nüshasında yoktur. İbn Hacer'in, *Atrâf*'ında isnâdı şöyledir: Esved an Şerîk an Ebî İshâk an Cebele. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 283).

6111 Bu hadisi Taberânî, Anbese b. Mihrân ani'z-Zührî an Ebî Seleme an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc etti. Anbese zayıf bir râvidir (*Mecma'*, V, 290).

6112 Bu hadisi Buhârî (cihâd 70/2, III, 223), Yahyâ b. Yûsuf an Ebî Bekr an Ebî Hasîn an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti

6113 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2525), Süleymân b. Süleym an Yahyâ b. Câbir an İbn ahî Ebî Eyyûb an Ebî Eyyûb asl-ı senedi ile tahrîc etti

6114 Bu hadisi Nesâî (cihâd 41/1-2, VI, 42), Seyyâr Ebû'l-Hakem an Cebr b. Abîde an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6115 Bunun isnâdından tâbiî düşmüştür, zâhir o, Râşid b. Sa'd'dır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 282).

6116 Râvilerinden Abdullah b. Sâlih ve diğerleri güvenilir kimselerdir. el-Hâkim ise "Buhârî'nin şartınca sahîh" olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 327).

6117 Bu hadisi Tirmizî (no. 1669), Ziyâd b. Eyyûb an Yezîd b. Hârûn ani'l-Velîd b. Cemîl ani'l-Kâsım e. Abdirrahman an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6118 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2520), Osmân b. e. Şeybe an Abdillah b. İdrîs an Muh. b. İshâk an İsm. b. Ümeyye an Ebî'z-Zübeyr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6119 Bu hadisi Müslim (imâret no. 121, s. 1502) ve Tirmizî (no. 3011), el-A'meş an Abdillah b. Murre an Mesrûk an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6120 Bu hadisi Buhârî (cihâd 21, III, 208), Müslim (imâret no. 108-9, s. 1498), Tirmizî (no. 1643) ve Nesâî (cihâd 30, VI, 32), Şu'be an Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6121 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2798), İbn e. Şeybe an İbn e. Adî an İbn Avn an Hilâl b. e. Zeyneb an Şehr b. Havşeb an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

6122 Bu hadisi Nesâî (cihâd 32, VI, 33-4), Muh. b. Beşşâr an Ebî Âsım an Muh. b. Aclân an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

6123 Bu hadisi Tirmizî (no. 1640), Yahyâ b. Talha an Ebî Bekr b. Ayyâş an Humeyd an Enes senedi ile tahrîc etti.

6124 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 293)

6125 Bu hadisi Tirmizî (no. 1663), ed-Dârimî an Nuaym b. Hammâd an Bakiyye b. el-Velîd an Buceyr b. Sa'd an Hâlid b. Ma'dân ani'l-Mikdâm senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi

6126 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2522), Ah. b. Sâlih an Yahyâ b. Hassân ani'l-Velîd b. Rebâh an Nimrân b. Utbe an ümmi'd-Derdâ an Ebî'd-Derdâ senedi ile tahrîc etti

6127 Bu hadisi Tirmizî (no. 1644), Kuteybe an İbn Lehî'a an Atâ b. Dînâr an Ebî Yezîd el-Havlânî an Fadâle b. Ubeyd an Ömer senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi.

6128 Bu hadisi Dârimî (II, 206), Muh. b. el-Mübârek an Muâviye b. Yahyâ an Safvân b. Amr an Ebî'l-Müsennâ el-Emlûkî an Utbe senedi ile tahrîc etti. Ayrıca bunu Ahmed ceyyid isnâd ile, Taberânî ve İbn Hibbân da tahrîc ettiler (*Tergîb* II, 317).

6129 Bu hadisi Buhârî (cihâd 13, III, 206) ve Müslim (imâret no. 144, s. 1509), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'nindir.

6130 Bu hadisi Nesâî (cenâiz 112/1, IV, 99), İbr. b. el-Hasan an Haccâc an Leys b. Sa'd an Muâviye b. Sâlih an Safvân b. Amr an Râşid b. Sa'd an raculin senedi ile tahrîc etti.

6131 Bu hadisi Tirmizî (no. 1668) ve Nesâî (cihâd 35, VI, 36), İbn Aclân ani'l-Ka'kâ' b. Hakîm an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen sahîh garîb"tir.

6132 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2536), Mûsâ b. İsm. an Hammâd an Atâ b. es-Saîb an Murre el-Hemedânî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

6133 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2488), Abdurrahman b. Sellâm an Haccâc b. Muh. an Ferec b. Fadâle an Abdilhabîr senedi ile tahrîc etti

6134 Bu hadisi Müslim (imâret no. 157, s. 1517), Ebû Dâvud (no. 1520), Tirmizî (no. 1653), Nesâî (cihâd 36, VI, 36) ve İbn Mâce (no. 2797), Abdurrahman b. Şurayh an Sehl b. e. Umâme b. Sehl b. Huneyf an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6135 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2499), Abdülvehhâb b. Necde an Bakiyye an İbn Sevbân an ebîhî an Mekhûl an Abdirrahman b. Ganm an Ebî Mâlik senedi ile tahrîc etti.

6136 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2521), Müsedded an Yezîd b. Zurey' an Avf an Hasnâ binti Muâviye senedi ile tahrîc etti.

6137 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 32, s. 461-2), Ebû'n-Nadr mevlâ Ömer b. Ubeydillah'tan direkt olarak ahzetmiştir.İbn Abdilberr, bunun bütün *Muvatta'* rivayetlerinde bu şekilde mürsel olarak geldiğini ancak mânâsının pek çok sahîh rivayetlere dayandığını söylemiştir.

6138 Bu hadisi Bezzâr (no. 1715), Seleme b. Şebîb an Muh. b. Muâviye an Müslim b. Hâlid an Şerîk b. e. Nemir an Enes senedi ile tahrîc etti. Heysemî, Muh. b. Muâviye'nin metrûk, Müslim b. Hâlid'in ise ihtilâflı bir râvi olduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 291).

6139 İbnü'l-Mübârek'in Mes'ûdî'den hadis dinlediği sâbit olmuştur. Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 296).

6140 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvi bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 296).

6141 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2493), Mervân an Hilâl b. Meymûn an Ya'lâ b. Şeddâd an Ümmi Harâm asl-ı senedi ile tahrîc etti. Hilâl, hakkında ihtilâf olan bir râvidir

6142 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2777), Hişâm b. Ammâr an Bakiyye an Muâviye b. Yahyâ an Leys b. e. Süleym an Yahyâ b. Abbâd an Ümmi'd-Derdâ an Ebî'd-Derdâ senedi ile tahrîc etti. Muâviye zayıf bir râvidir

6143 Bu hadisi Mâlik (salâtu'l-cemâat no. 6, s. 131), Ahmed (II, 325, 533), Buhârî (ezân 73, I, 176; cihâd 30, III, 211), Müslim (imâret no. 164, s. 1521), Tirmizî (no. 1063) ve İbn Hibbân (no. 3178), Mâlik an Summâ an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6144 Bu hadisi Nesâî (cenâiz 112/2, IV, 99-100) ve Ahmed (III, 400; VI, 465), Süleymân et-Teymî an Ebî Osmân an Âmir b. Mâlik an Safvân senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6145 Bu hadisi Mâlik (cenâiz no. 36, s. 233), Ebû Dâvud (no. 3111) ve Nesâî (cenâiz 14/1, IV, 13-4), Mâlik an Abdillah b. Abdillah b. Câbir b. Atîk an Atîk b. el-Hâris an Câbir b. Atîk asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6146 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4772), Tirmizî (no. 1421), Nesâî (tahrîmu'd-dem 22-4, VII, 115-6) ve İbn Mâce (no. 2580), Ebû Ubeyde b. Muh. b. Ammâr b. Yâsir an Talha b. Abdillah b. Avf an Saîd senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdının sahîh olduğuna hükmetti.

6147 Bu hadisi Nesâî (tahrîmu'd-dem 25, VII, 117), el-Kâsım b. Zekeriyyâ an Saîd b. Amr an Abser an Mutarrif an Sevâde b. ebî'l-Ca'd an Ebî Ca'fer an Süveyd senedi ile tahrîc etti.

6148 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2539), Hişâm b. Hâlid ani'l-Velîd an Muâviye b. e. Selâm an ebîhî an ceddihî Ebî Selâm an raculin senedi ile tahrîc etti.

6149 Bu hadisi Nesâî (cihâd 36/3,VI, 37-8), Amr b. Osmân an Bakiyye an Buhayr an Hâlid an İbn e. Bilâl ani'l-İrbâd senedi ile tahrîc etti.

6150 Bulunamadı.

6151 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2533), Ah. b. Sâlih an İbn Vehb an Muâviye b. Sâlih ani'l-Alâ b. el-Hâris an Mekhûl an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Mekhûl, Ebû Hureyre'yi işitmemiştir. Bu nedenle isnâdı munkatıdır

6152 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2504) ve Nesâî (cihâd 1, VI, 7), Hammâd b. Seleme an Humeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6153 Bu hadisi Müslim (imâret no. 86, s. 1488), İbn Nümeyr an ebîhî an Abdillah b. e. Hüseyn an Atâ an Âişe senedi ile; Buhârî ise (cihâd 1, III, 200; 27, III, 210; 194, IV, 4; cezâus-Sayd 10, II, 214; cizye 22, IV, 72), Mücâhid an Tâvus an İbn Abbâs tarîkiyle tahrîc ettiler.

6154 Bu hadisi Müslim (imâret 158, s. 1517), Ebû Dâvud (no. 2502) ve Nesâî (cihâd 2, VI, 8), İbnü'l-Mübârek an Vüheyb b. el-Vered an Ömer b. Muh. b. el-Münkedir an Summâ an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6155 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2503), el-Velîd b. Müslim an Yahyâ b. el-Hâris ani'l-Kâsım Ebî Abdirrahman asl-ı senedi ile tahrîc etti. Kâsım hakkında bazı menfî sözler sarfedilmiştir.

6156 Bu hadisi Buhârî (cihâd 156, IV, 24) ve Müslim (cihâd no. 19), Ebû Âmir el-Akadî an Muğîre b. Abdirrahman an Ebî'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6157 Bu hadisi Nesâî (hayl 1, VI, 214-5), Ah. b. Abdilvâhid an Mervân b. Muh. an Hâlid b. Yezîd b. Sâlih an İbr. e. Able ani'l-Velîd b. Abdirrahman an Cübeyr b. Abdirrahman an Seleme senediyle tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6158 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3462), Hayve b. Şurayh an İshâk Ebî Abdirrahman el-Horâsânî an Atâ el-Horâsânî an Nâfi' an İbn Ömer.

6159 Bu hadisi Buhârî (hars ve'l-müzâraa 2, III, 66), Abdullah b. Yûsuf an Abdillah b. Sâlim an Muh. b. Ziyâd an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti.

6160 Bu hadisi Buhârî (cihâd 15, III, 206; fardu'l-Humus 10, IV, 51; tevhîd 28, VIII, 189), Müslim (imâret no. 149, s. 1512), Ebû Dâvud (no. 2517), Tirmizî (no. 1646), Nesâî (cihâd 21, VI, 25) ve İbn Mâce (no. 2783), Ebû Vâil an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6161 Bu hadisi Nesâî (cihâd 24, VI, 25), Îsâ b. Hilâl an Muh. b. Himyer an Muâviye b. Sellâm an İkrime b. Ammâr an Şeddâd Ebî Ammâr an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti.

6162 Bu hadisi Nesâî (cihâd 23/2-3, VI, 24-5), Hammâd b. Seleme an Cebele b. Atiyye an Yahyâ b. el-Velîd an Ubâde asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6163 Bu hadisi Nesâî (cenâiz 61, IV, 60-1), Süveyd b. Nasr an İbni'l-Mübârek an İbn Cüreyc an İkrime b. Ammâr an İbn ebî Ammâr an Şeddâd senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6164 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 5123), Muh. b. Abdirrahîm ani'l-Hüseyn b. Muh. an Cerîr b. Hâzım an Muh. b. İshâk an Dâvud b. Husayn an Abdirrahman b. e. Ukbe senedi ile tahrîc etti.

6165 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2556), Hişâm ed-Destevâî an Katâde ani'l-Hasan an Kays b. Ubâd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6166 Bu hadisi kaynak olarak ele aldığımız matbû nüshasında bulamadım

6167 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2595), Saîd b. Mansûr an Yezîd b. Hârûn ani'l-Haccâc an Katâde ani'l-Hasan an Semure senedi ile tahrîc etti.

6168 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2638), el-Hasan bin Alî an Abdissamed an Ebî Âmir an İkrime b. Ammâr an İyâs b. Seleme an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6169 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2637), Muh. b. Ubeyd an İbn Sevr an Ma'mer ani'z-Zührî an Abdirrahman b. Kâ'b b. Mâlik an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6170 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2632) ve Tirmizî (no. 3578), el-Müsennâ b. Saîd an Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6171 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2597), Muh. b. Kesîr an Süfyân an Ebî İshâk ani'l-Mühelleb b. e. Sufre senedi ile tahrîc etti.

6172 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 43, s. 466-7), an Yahyâ b. Saîd an Muâz senediyle mevkûf olarak; Ebû Dâvud (no. 2515) ve Nesâî (cihâd 46, VI, 49), Bakiyye b. el-Velîd an Büceyr an Hâlid b. Ma'dân an Ebî Bahriyye an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6173 Rezîn.

6174 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*.

6175 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 35, s. 463), an Yahyâ b. Saîd an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6176 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 3, s. 1357-8), Ebû Dâvud (no. 2613) ve Tirmizî (no. 1408), es-Sevrî an Alkame b. Mersed an Sül. b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6177 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2614), Osmân b. e. Şeybe an Yahyâ b. Âdem ve Ubeydillah b. Mûsâ an Hasan b. Sâlih an Hâlid b. el-Fizr an Enes senedi ile tahrîc etti.

6178 Bu hadisi Buhârî (ıtk 13, III, 122), Müslim (cihâd no. 1, s. 1356) ve Ebû Dâvud (no. 2633), İbn Avn an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6179 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2670) ve Tirmizî (no. 1583), Katâde ani'l-Hasan an Semure asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen (sahîh) garîb"tir.

6180 Bu mevkûfu Mâlik (cihâd 10, s. 447-8), an Yahyâ b. Saîd an Ebî Bekr senedi ile tahrîc etti.

6181 Bu hadisi Tirmizî (no. 1612), Katâde ani'n-Nu'mân ve Ebû Dâvud (no. 2655), Alkame b. Abdillah an Ma'kil ani'n-Nu'mân tarîkleriyle tahrîc ettiler.

6182 Bu hadisi Müslim (salât no. 9, s. 288), Ebû Dâvud (no. 2634) ve Tirmizî (no. 1618), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6183 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2635) ve Tirmizî (no. 1549), Süfyân b. Uyeyne an Abdilmelik Nevfel b. Müsâhik an İbn İsâm el-Müzenî an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında garîb hükmü verdi.

6184 Bu hadisi Buhârî (cizye 1, IV, 63-4), el-Fadl b. Ya'kûb an Abdillah b. Ca'fer er-Rakkî ani'l-Mu'temir b. Sül. an Saîd b. Ubeydillah an Bekr b. Abdillah ve Ziyâd b. Cübeyr an Cübeyr b. Hayye senedi ile tahrîc etti.

6185 Bu hadisi Müslim (imâret no. 137-8, s. 1507) ve Ebû Dâvud (no. 2510), Ebû Saîd mevlâ'l-Mehrî an Ebî Saîd el-Hudrî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6186 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2647) ve Tirmizî (no. 1716), Yezîd b. e. Ziyâd an Abdirrahman b. e. Leylâ an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

6187 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2960), Mûsâ b. İsmâîl an İbr. b. Sa'd ani'z-Zührî an Abdillah b. Ka'b senedi ile tahrîc etti.

6188 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 328).

6189 Bu hadisi Müslim (cihâd 137-140, s. 1444-6), Ebû Dâvud (no. 2727) ve Tirmizî (no. 1556), Yezîd b. Hürmüz an Necde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6190 Aynı kaynaklar.

6191 Bu hadisi Nesâî (kasmu'l-fey' 3, VII, 129), Amr b. Alî an Yezîd b. Hârûn an Muh. b. İshâk ani'z-Zührî ve Muh. b. Alî an Yezîd b. Hürmüz senedi ile tahrîc etti.

6192 Bu hadisi Buhârî (cihâd 67, 68, III, 222), Bişr b. el-Mufaddal an Hâlid b. Zekvân ani'r-Rübeyyi' asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6193 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 142, s. 1447), Hişâm b. Hassân an Hafsa binti Sîrîn an Ümmi Atiyye asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6194 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2673), Saîd b. Mansûr an Muğîre b. Abdirrahman an Ebî'z-Zinâd an Muh. b. Hamza an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6195 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2616), Hennâd an İbni'l-Mübârek an Sâlih b. ebî'l-Ahdar ani'z-Zührî an Urve an Usâme senedi ile tahrîc etti.

6196 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2687), Saîd b. Mansûr an İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Bükeyr b. el-Eşacc an İbn Ya'lâ senedi ile tahrîc etti.

6197 Aynı kaynaklar.

6198 Bu hadisi Müslim (imâret no. 153-4, s. 1514-5), Ebû Dâvud (no. 2785), Nesâî (cihâd 15, VI, 17-8) ve İbn Mâce (no. 2785), Ebû Hânî an Ebî Abdirrahman el-Hubulî an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6199 Bu hadisi lafzıyla Ebû Dâvud (no. 2508), Mûsâ b. İsmaîl an Hammâd an Humeyd an Mûsâ b. Enes an ebîhî senedi ile; yakın mânâsı ile Buhârî (cihâd 35/2, III, 213), Sül. b. Harb an Hammâd b. Zeyd an Humeyd an Enes senedi ile tahrîc ettiler.

6200 Bu hadisi Buhârî (cihâd 144, IV, 20) ve Ebû Dâvud (no. 2677), Muh. b. Ziyâd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6201 Bu hadisi Müslim (imâret no. 134, s. 1506) ve Ebû Dâvud (no. 2780), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6202 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2560), Muh. b. Dâvud b. Süfyân an Yahyâ b. Hassân an Süleymân b. Mûsâ an Ca'fer b. Sa'd b. Semure b. Cündeb an Habîb b. Sül. an ebîhî Sül. b. Semure an Semure senedi ile tahrîc etti.

6203 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2611), Tirmizî (no. 1555) ve İbn Mâce (no. 2827), Vehb b. Cerîr an ebîhî an Yûnus ani'z-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Ebû Dâvud ve Tirmizî'ye göre bu rivayetin sahîhi Zührî mürselidir.

6204 Bu hadisi Buhârî (cihâd 83, III, 228-9) ve İbn Mâce (no. 2807), el-Evzâî an Sül. b. Habîb an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6205 Bu hadisi Buhârî (cihâd 185, IV, 35), Müslim (cennet no. 78, s. 2204), Ebû Dâvud (no. 2695) ve Tirmizî (no. 1551), Katâde an Enes an Ebî Talha asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6206 Bu mevkûfu Mâlik (cihâd no. 13, s. 449), an Nâfi' an İbn Ömer sahîh senedi ile tahrîc etti.

6207 Bu hadisi Müslim (nüzûr no. 8, s. 1262-3) ve Ebû Dâvud (no. 3316), Eyyûb an Ebî Kılâbe an Ebî'l-Mühelleb an İmrân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6208 Bu hadisi Tirmizî (no. 1715), Mahmûd b. Gaylân an Ebî Ah. an Süfyân an İbn e. Leylâ ani'l-Hakem an Miksem an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi

6209 Heysemî'ye göre ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 330).

6210 Taberânî, bunu iki isnâd ile tahrîc etti. İlk isnâdın râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 320).

6211 Mâlik (cihâd no. 17, s. 452), bunu belâğan direkt İbn Ömer'den nakletti. Buhârî (cihâd 187/1-3, IV, 25-6) ve Ebû Dâvud (no. 2698-9), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6212 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3067), Ömer b. el-Hattâb ani'l-Firyâbî an Ebân b. Abdillah b. e. Hâzım an Osmân senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6213 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3027), Hennâd an Ebî Usâme an Mücâlid ani'ş-Şa'bî an Âmir b. Şehr senedi ile tahrîc etti. Mücâlid hakkında kelâm sarfedilmiştir.

6214 Bulunamadı.

6215 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3000), İbn Fâris ani'l-Hakem b. Nâfi' an Şuayb ani'z-Zührî an Abdirrahman b. Abdillah b. Ka'b b. Mâlik an ebîhi senedi ile tahrîc etti.

6216 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3041), Musarrif b. Amr an Yûnus b. Bukeyr an Esbât b. Nasr an İsm. b. Abdirrahman an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İsmaîl es-Süddî'nin İbn Abbâs'ı dinleyip dinlemediği husûsu tartışmalıdır.

6217 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 6217), el-Abbâs b. Abdilazîm an Abdirrahman b. Hânî' an Şerîk an İbrâhîm b. Muhâcir an Ziyâd senedi ile tahrîc etti. Abdurrahman, İmâm Ahmed ve İbn Maîn'e göre zayıftır.

6218 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3050), Muh. b. İsâ an Eş'as b. Şu'be an Artât b. el-Münzir an Hakîm b. Umeyr ani'l-İrbâd senedi ile tahrîc etti. Eş'as hakkında kelâm sarfedilmiştir.

6219 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3051), Ebû Avâne an Mansûr an Hilâl an raculin min Sakîf an raculin min Cüheyne asl-ı senedi ile tahrîc etti. Görüldüğü isnâdında mechûl bir râvi vardır.

6220 Bu hadisi Buhârî (şurût 14, III, 177), Ebû Ahmed an Muh. b. Yahyâ el-Kinânî an Mâlik an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6221 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus' 19, IV, 61) ve Müslim (müsâkât no. 6, s. 1187-8), Mûsâ b. Ukbe an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile daha uzun bir metinle tahrîc ettiler.

6222 Bu hadisi Buhârî (şurût 14, III, 177) ve Ebû Dâvud (no. 3006-7), an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Bu metin Buhârî'nin İstan-

bul matbu nüshasında yer almamıştır. Buhârî'deki mevcûdiyetini Mizzî'nin *Tuhfetü'l-İşrâf*'ından öğrenmekteyiz.

6223 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3018), İbnu's-Serh an İbn Vehb an Yûnus b. Yezîd ani'z-Zührî senedi ile tahrîc etti.

6224 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2759) ve Tirmizî (no. 1580), Şu'be an Ebî'l-Feyz an Süleym b. Âmir an Amr b. Abese asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

6225 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3052), Sül. b. Dâvud an İbn Vehb an Ebî Sahr el-Medînî an Safvân senedi ile tahrîc etti.

6226 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2758), Ah. b. Sâlih an İbn Vehb an Amr an Bukeyr b. el-Eşacc ani'l-Hasan b. Alî b. e. Râfi' an Ebi Râfi' senedi ile tahrîc etti.

6227 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2761), Muh. b. Amr er-Râzî an Seleme b. el-Fadl an Muh. b. İsh. an Sa'd b. Târık an Seleme senedi ile tahrîc etti.

6228 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 12, s. 448-9), an raculin min ehli-l-Kûfe an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6229 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2764), Osmân b. e. Şeybe an Süfyân b. Uyeyne an Mansûr an İbrâhîm ani'l-Esved an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6230 Bunu Mâlik (cihâd 12, s. 449; 26, s. 460), belâğan irâd etti.

6231 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3038-9), Tirmizî (no. 623), Nesâî (zekât 8, III, 25-6) ve İbn Mâce (no. 1803) Ebû Vâil ve Mesrûk (ayrı ayrı) an Muâz asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, hasen hükmü verdi.

6232 Bu hadisi Mâlik (zekât no. 43, s. 279), an Nâfi' an Eslem senedi ile tahrîc etti.

6233 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3044), Muh. b. Miskîn an Yahyâ b. Hassân an Hüşeym an Dâvud b. e. Hind an Kuşeyr b. Amr an Becâle bin Abde an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6234 Bu hadisi Buhârî (cizye 1, IV, 62), Ebû Dâvud (no. 3043) ve Tirmizî (no. 1586), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Becâle asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6235 Mâlik (zekât no. 42, s. 278), doğrudan Ca'fer'den ahzetmiştir.

6236 *Muvatta'*, zekât no. 41, s. 278).

6237 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3037), el-Abbâs b. Abdilazîm an Sehl b. Muh. an Yahyâ b. e. Zâide an Muh. b. İshâk an Âsım b. Ömer an Enes senedi ile tahrîc etti.

6238 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2961), Mahmûd b. Hâlid an Muh. b. Âiz ani'l-Velîd an İsâ b. Yûnus an ibnin li-Adî b. Adî el-Kindî an Ömer b. Abdilazîz senedi ile tahrîc etti.

6239 Bu hadisi Mâlik (zekât no. 46, s. 281), ani'z-Zührî an Sâlim b. Abdillah an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6240 Bu hadisi Mâlik (zekât no. 47-8, s. 281), ani'z-Zührî ani's-Sâib senedi ile tahrîc etti.

6241 Bu hadisi Müslim (Fiten 33, s. 2220-1) ve Ebû Dâvud (no. 3035), Züheyr an Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6242 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3053) ve Tirmizî (no. 633), Cerîr an Kâbûs an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, bu rivayetin mürsel olarak da geldiğini söyledikten sonra herhangi bir sıhhat tercihinde bulunmamıştır.

6243 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3082), Hayve b. Şurayh an Bakiyye an Umâre b. ebi'ş-Şa'sâ' an Sinân b. Kays an Şebîb b. Nuaym an Yezîd b. Humeyr an Ebî'd-Derdâ senedi ile tahrîc etti. Bakiyye, burada tahdîs sigası ile rivayette bulunmuştur.

6244 Râvilerinden Leys'in kâtibi Abdullah b. Sâlih ihtilaflı bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 13).

6245 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 13).

6246 Bu hadisi Buhârî (edeb 99, VII, 114-5), Müslim (cihâd no. 10-11, s. 1360), Ebû Dâvud (no. 2756), Tirmizî (no. 1581) ve İbn Mâce (no. 2872), muhtelif tarîklerden olmak üzere İbn Ömer'den tahrîc ettiler.

6247 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 15-16, s. 1361), Ebû Nadre an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6248 Aynı kaynaklar.

6249 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2736, 3015), Muh. b. İsâ an Mücemma' b. Ya'kûb an ebîhî an ammihî Abdirrahman b. Yezîd an ammihî Mücemma' senedi ile tahrîc etti.

6250 Bu hadisi Ahmed (II, 62), Buhârî (cihâd 51, III, 218), Müslim (cihâd no. 57, s. 1383), Ebû Dâvud (no. 2733), Tirmizî (no. 1554) ve İbn Mâce (no. 2854), an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6251 Bu hadisi Nesâî (hayl 17, VI, 228), el-Hâris b. Miskîn an İbn Vehb an Saîd b. Abdirrahman an Hişâm b. Urve an Yahyâ b. Abbâd b. Abdillah b. ez-Zübeyr an ceddihî senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6252 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3013-4), Sül. b. Bilâl an Yahyâ b. Saîd an Beşîr b. Yesâr asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6253 Aynı kaynaklar.

6254 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3019), İbnü's-Serh an İbn Vehb an Yûnus b. Yezîd ani'z-Zührî senedi ile tahrîc etti.

6255 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2729), Zeyd b. el-Hubâb an Râfi' b. Seleme b. Ziyâd an Haşrec senedi ile tahrîc etti. Bunun isnâdı zayıftır.

6256 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2730), Tirmizî (no. 1557) ve İbn Mâce (no. 2855), Bişr b. el-Mufaddel an Muh. b. Zeyd an Umeyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6257 Bu hadisi Tirmizî (no. 1558-a), Kuteybe an Abdilvâris b. Saîd an Urve b. Sâbit ani'z-Zührî senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi.

6258 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2731), Saîd b. Mansûr an Ebî Muâviye ani'l-A'meş an Ebî Süfyân an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6259 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2725) ve Tirmizî (no. 1559), Büreyd b. Abdillah b. e. Bürde an ceddihî Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

6260 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 38, V, 81) ve Ebû Dâvud (no. 2724), İbn Uyeyne ani'z-Zührî an Anbese b. Saîd an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6261 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2726), Mahbûb an Mûsâ an Ebî İshâk el-Fezarî an Küleyb b. Vâil an Hânî b. Kays an Habîb b. e. Müleyke an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6262 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3036) ve Müslim (cihâd no. 47, s. 1376), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6263 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2706), Saîd b. Mansûr an İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an İbn Harşef el-Ezdî ani'l-Kâsım mevlâ Abdirrahman an ba'dı ashâbı-n-Nebî senedi ile tahrîc etti. Kâsım hakkında menfî sözler sarfedilmiştir.

6264 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 20/2, IV, 61), Müsedded an Hammâd b. Zeyd an Eyyûb an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6265 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2952), İbr. b. Mûsâ an İsâ an İbn e. Zi'b ani'l-Kâsım b. Abbâs an Abdillah b. Niyâr an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6266 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 8, IV, 50; nikâh 58, VI, 139) ve Müslim (cihâd no. 32, s. 1366), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6267 Bu hadisi Buhârî (cihâd 189, IV, 36) ve Müslim (imâret no. 24, s. 1461-2), Ebû Hayyân an Ebî Züra'a an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6268 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2716), Muh. b. Dâvud b. Süfyân an Yahyâ b. Hassân an Sül. b. Mûsâ an Ca'fer b. Sa'd b. Semure an Habîb b. Sül. an ebîlhî Sül. b. Semure an Semure senedi ile tahrîc etti.

6269 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2712), Mahbûb b. Mûsâ an Ebî İshâk el-Fezârî an Abdillah b. Şevzeb an Âmir b. Abdilvâhid an İbn Büreyde an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6270 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 25, s. 459), Buhârî (mağâzî 38, V, 81; edeb 25/2, VII, 76; eymân 33, VII, 235), Müslim (imân no. 183, s. 108), Ebû Dâvud (no. 2711), Nesâî (eymân 38, VII, 24), İbn Hibbân (no. 4831) ve Beyhakî (VI, 316; IX, 100, 137), Sevr b. Yezîd an Sâlim mevlâ İbn Mutî' an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6271 Bu hadisi Buhârî (cihâd 190, IV, 37), Alî b. Abdillah an Süfyân an Amr an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6272 Bu hadisi Nesâî (imâmet 58/1-2, II, 115-6), İbn Cüreyc ani'l-Fadl b. Ubeydillah an Ebî Râfi' senedi ile tahrîc etti. Bu hadisi, İbn Huzeyme'nin Sahîh'inde de (*Tergîb* II, 309) yer almıştır.

6273 Bu hadisi Mâlik (cihâd 23, s. 458), Ebû Dâvud (no. 2710), Nesâî (cenâiz 66, IV, 64) ve İbn Mâce (no. 2848), Yahyâ b. Saîd an Muh. b. Yahyâ b. Habbân an Ebî Amre an Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6274 Bu mürseli Mâlik (cihâd no. 24, s. 458-9), an Yahyâ b. Saîd an Abdillah b. el-Muğîre senedi ile tahrîc etti. İbn Abdilberr'e göre, bu hadis başka yollarla mevsûl olarak gelmemiştir.

6275 Bu hadisi Müslim (îmân no. 182, s. 107-8) ve Tirmizî (no. 1574), İkrime b. Ammâr an Simâk Ebî Zümeyl an İbn Abbâs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6276 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2715), el-Velîd b. Müslim an Züheyr b. Muh. an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6277 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2705), Hennâd an Ebî'l-Ahvas an Âsım b. Küleyb an raculin senedi ile tahrîc etti.

6278 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2703), Sül. b. Dâvud an Cerîr b. Hâzım an Ya'lâ b. Hâkim an Ebî Lebîd senedi ile tahrîc etti.

6279 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2708), Ebû Muâviye an Muh. b. İshâk an Yezîd b. e. Habîb an Ebî Merzûk mevlâ Tüceyb an Haneş es-San'ânî an Rüveyfa' senedi ile tahrîc etti.

6280 Bu hadisi Mâlik (k. da'veta'l-Mazlûm no. 1, s. 1003) ve Buhârî (cihâd 180/1, IV, 33), Mâlik an Zeyd b. Eslem an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6281 Bu hadisi Buhârî (şirb ve'l-Müsâkât 11, III, 78; cihâd 146, IV, 21) ve Ebû Dâvud (no. 3038-4), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs ani's-Sa'b asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6282 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2750), bir kıssa ile birlikte Mervân b. Muh. an Yahyâ b. Hamza an Ebî Velîd an Mekhûl an Ziyâd b. Câriye an Habîb senedi ile tahrîc etti.

6283 Bu rivayeti de Ebû Dâvud (no. 2748-9), Mekhûl an Ziyâd b. Câriye asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6284 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 15, s. 450), Buhârî (fardu'l-Humus 3-4, IV, 55), Müslim (cihâd no. 35-37, s. 1368-9) ve Ebû Dâvud (no. 2741-45), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6285 Aynı kaynaklar.

6286 Aynı kaynaklar.

6287 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2722), Hârûn b. Abbâd an Vekî' an ebîlhî an Ebî İshâk an Ebî Ubeyde an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

6288 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2753), daha uzun bir metinle Âsım b. Küleyb an Ebî'l-Cüveyriyye el-Cermî an Ma'n asl-ı senedi ile tahrîc etti. Âsım, ihtilaflı bir râvidir.

6289 Bu hadisi Buhârî (îmân 19, I, 12; zekât 53, II, 131), Müslim (îmân no. 236-7, s. 132-3; zekât no. 131, s. 732-3), Ebû Dâvud (no. 4683-5) ve Nesâî (îmân 7, VIII, 103-4), ez-Zührî an Âmir b. Sa'd an ebîlhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6290 Aynı kaynaklar.

6291 Aynı kaynaklar.

6292 Bu hadisi Müslim (zekât no. 137, s. 737), el-Adenî an Süfyân an Ömer b. Saîd b. Mesrûk an ebîlhî an Abâye b. Rifâ' an Râfi' senedi ile tahrîc etti.

6293 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2721), Saîd b. Mansûr an İsm. b. Ayyâş an Safvân b. Amr an Abdirrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr an ebîhî an Avf ve Hâlid senedi ile tahrîc etti.

6294 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2701), İbr. b. Hamza an Enes b. İyâd an Ubeydillah an Nâfi' an İbn Ömer senediyle tahrîc etti.

6295 Lafız Mâlik'e aittir. Bunu o (cihâd no. 22, s. 457-8), Abdurrahman b. Saîd an Amr b. Şuayb senedi ile mürsel olarak; Nesâî (kasemu'l-fey' no. 7, VII, 131-2), Amr b. Yezîd an İbn e. Adî an Hammâd b. Seleme an Muh. b. İshâk an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

6296 Bu hadisi Ahmed (IV, 85, 81, 83), Buhârî (menâkıb 2/3, IV, 155; mağâzî 38, V, 79), Ebû Dâvud (no. 2979, 2980), Nesâî (kasemu'l-fey 5, 6, VII, 130), Taberânî (M. *el-Kebîr* no. 1591-4) ve İbn Hibbân (no. 3286), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Cübeyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6297 Aynı kaynaklar.

6298 Aynı kaynaklar.

6299 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2684), Osmân b. e. Şeybe an İbn Nümeyr an Hâşim b. el-Berîd an Hüseyn b. Meymûn an Abdillah b. Abdillah an Abdirrahman b. e. Leylâ an Alî senedi ile tahrîc etti.

6300 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2991), Muh. b. Kesîr an Süfyân an Mutarrif ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti.

6301 Bu mürsel hadisi de Ebû Dâvud (no. 2993), Mahmûd b. Hâlid an Ömer b. Abdilvâhid an Saîd b. Beşîr an Katâde senedi ile tahrîc etti.

6302 - Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 1, IV, 42-4; ferâid 3, VIII, 3-4; cihâd 80/3, III, 227-8; mağâzî 14, V, 23-5; nafakât 3/2, VI, 190-3; i'tisâm 5, VIII, 146-7), Müslim (cihâd no. 48-50, s. 1376-9), Ebû Dâvud (no. 2963, 2964, 2965, 2967), Tirmizî (no. 1619) ve Nesâî (kasemu'l-fey' 1, VII, 136-7), Mâlik b. Evs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6303 Aynı kaynaklar.

6304 a.k.

6305 a.k.

6306 a.k.

6307 a.k.

6308 Nesâî (fey' no. 15, VII, 134-5), Amr b. Yahyâ b. el-Hâris an Mahbûb an Ebî İshâk an Şerîk an Husayf an Mücâhid senedi ile tahrîc etti.

6309 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2972), Abdullah b. el-Cerrâh an Cerîr ani'l-Muğîre an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6310 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2950), en-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Muh. b. Amr b. Atâ an Mâlik b. Evs an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6311 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 45, IV, 261), İbrâhîm b. Mûsâ an Hişâm an İbn Cüreyc an Ubeydillah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6312 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 12/25, V, 20), İshâk b. İbr. an Muh. b. Fudayl an İsmaîl an Kays senedi ile tahrîc etti.

6313 Bu hadisi Buhârî (salât 42, I, 108; cizye 4, IV, 65), İbr. b. Tahmân an Abdilazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6314 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2953), Safvân b. Amr an Abdirrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr an ebîhî an Avf b. Mâlik asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6315 Bu hadisi Buhârî (hars 8, 9, 11, III, 9; şurût 5/2, III, 175; icâret 22, III, 55; mağâzî 40, V, 84), Müslim (müsâkât 1-5, s. 1186-7), Ebû Dâvud (no. 3008) ve İbn Mâce (no. 2467), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6316 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2574), Tirmizî (no. 1700) ve Nesâî (hayl 14, VI, 226-7), İbn e. Zi'b an Nâfi' b. e. Nâfi' an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

6317 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2576), Müsedded an Mu'temir an Ubeydillah an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6318 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimseler olup Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* V, 263).

6319 Bu hadisi Ahmed (III, 256), Affân an Saîd b. Zeyd ani'z-Zübeyr b. el-Hırrît an Ebî Lebîd an Enes senedi ile tahrîc etti.

6320 Bu hadisi Mâlik (cihâd no. 45, s. 467-8), Buhârî (salât 41, I, 108; cihâd 56, 57, 58, III, 219; i'tisâm 16, VIII, 154), Müslim (imâret no. 95, s. 1491-2), Ebû Dâvud (no. 2575), Tirmizî (no. 1699), Nesâî (hayl 13, VI, 226) ve İbn Mâce (no. 2877), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6321 Aynı kaynaklar.

6322 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2579), Süfyân b. Hüseyn ani'z-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6323 Bu hadisi Buhârî (cihâd 59/1-2, III, 220; rikâk 38/1-2, VII, 190), Ebû Dâvud (no. 4802) ve Nesâî (hayl 14, VI, 227), Humeyd an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6324 Bu hadisi Müslim (imâret no. 169, s. 1522-3), Muh. b. Rumh an Leys ani'l-Hâris b. Ya'kûb an Ar. b. Şemâse an Fukaym senedi ile tahrîc etti.

6325 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2513), Tirmizî (no. 1637) ve Nesâî (cihâd 26, VI, 28; hayl 8, VI, 222-3), muhtelif tarîklerle Ukbe'den tahrîc ettiler. Tirmizî, Sahîh hükmü vermiştir.

6326 Bu hadisi Buhârî (cihâd 78, III, 226-7), el-Ka'nebî an Hâtim b. İsm. an Yezîd b. e. Ubeyd an Seleme senedi ile tahrîc etti.

6327 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2544) ve Nesâî (hayl 3, VI, 218-9), Muh. b. Muhâcir an Akîl b. Şebîb an Ebî Velıb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6328 Aynı kaynaklar.

6329 Bu hadisi Tirmizî (no. 1696-7) ve İbn Mâce (no. 2789), Yezîd b. e. Habîb an Ali b. Rebâh an Ebî Katâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında sahîh hükmü vermiştir.

6330 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2545) ve Tirmizî (no. 2454), Şeybân b. Abdirrahman an İsâ b. Alî b. Abdillah b. Abbâs an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı "hasen garîb"tir.

6331 Bu hadisi Müslim (imâret no. 101-2, s. 1494-5), Ebû Dâvud (no. 2547), Tirmizî (no. 1698) ve Nesâî (hayl 4, VI, 219), Selm b. Abdirrahman an Ebî Zür'a an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6332 Bulunamadı.

6333 Müslim ve *Sünen Ashâbı*.

6334 Bu hadisi Buhârî (cihâd 43, 44, III, 215-6; fardu'l-Humus 8/1, IV, 49-50), Müslim (imâret no. 98-9, s. 1493-4), Tirmizî (no. 1694) ve Nesâî (hayl 7, VI, 222), muhtelif tarîkler ile Urve el-Bârikî'den tahrîc ettiler.

6335 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2542), Sevr b. Yezîd an Nasr el-Kinânî an raculin min Benî Süleym an Utbe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6336 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 259).

6337 Heysemî,isnâdında tanımadığı bir râvinin bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* V, 259).

6338 Bu mürsel hadisi Mâlik (cihâd no. 47, s. 468), an Yahyâ b. Saîd senedi ile tahrîc etti.

6339 Bu hadisi Nesâî (işretu'n-nisâ 1/2, VII, 62), Ah. b. Hafs b. Abdillah an ebîhî an İbr. b. Tahmân an Saîd b. e. Arûbe an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

6340 Bu hadisi Nesâî (hayl 9, VI, 223), Amr b. Alî an Yahyâ b. Saîd an Abdilhamîd b. Ca'fer an Yezîd b. e. Habîb an Süveyd b. Kays an Muâviye b. Hudeyc an Ebî Zer senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6341 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2546), Mûsâ b. Mervân an Mervân b. Muâviye an Ebî Hayyân et-Teymî an Ebî Zür'a an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti.

6342 Bu hadisi Buhârî (cihâd 46/2, III, 216), Alî b. Abdillah b. Ca'fer an Ma'n b. İsâ an Ubeyy b. Abbâs b. Sehl an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

6343 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2565) ve Nesâî (hayl 10, VI, 224), Leys b. Sa'd an Yezîd b. e. Habîb an Ebî'l-Hayr an İbn Züreyr an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6344 Bu hadisi Ahmed (III, 468), Revh b. Ubâde an Ebî Nuâme el-Adevî an Müslim b. Büdeyl an İyâs b. Züheyr an Süveyd senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 258).

6345 Bu hadisi Ahmed (IV, 321), Yezîd b. Abdirrabih an Muh. b. Harb ani'z-Zebîdî an Râşid b. Sa'd an Ebî Âmir el-Hevzenî an Ebî Kebşe senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 266).

6346 Bu hadisin râvileri Heysemî'ye göre güvenilir kimselerdir (*Mecma'* V, 266).

6347 Bu hadisi İbn Mâce (no. 2484), İbr. b. el-Münzir an Ebî'l-Ca'd an Abdirrahman b. Abdillah an Kesîr b. Abdillah b. Amr b. Avf an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti. Bu hadis uydurmadır. Râvisi Kesîr, hadiste "kezzâb"dır.

6348 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 23, IV, 166), Kuteybe an Ya'kûb b. Abdirrahman an Amr an Saîd el-Makburî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etmiştir.

6349 Bu sahîh hadisi Müslim (fadâil 1, s. 1782) ve Tirmizî (no. 3605-6), el-Evzâî an Ebî Ammâr Şeddâd an Vâsile asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6350 Bu hadisi Tirmizî (no. 3607), Yûsuf b. Mûsâ an Ubeydillah b. Mûsâ an İsmaîl b. e. Hâlid an Yezîd b. e. Ziyâd an Abdillah b. el-Hâris ani'l-Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

6351 Heysemî'ye göre isnâdında yer alan Hasan b'in Ferkad zayıf bir râvidir (*Mecma'* VIII, 218).

6352 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerden oluşmuştur (*Mecma'* VIII, 214).

6353 Râvilerinden Muh. b. Ca'fer b. Muh. b. Alî'nin bir rivayeti hakkında el-Hâkim, *Müstedrek*'inde sıhhat hükmü vermiştir. Ancak bu şahıs hakkında menfî sözler sarfedilmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 214).

6354 Heysemî, ne el-Medînî'yi, ne de onu şeyhi Ebû'l-Huveyris'i tanımadığını, buna karşılık diğer râvilerinin güvenilir kimselerden oluştuğunu söylemiştir (*Mecma'* VIII, 214).

6355 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin mevcudiyetine işaret etmiştir (*Mecma'* VIII, 218).

6356 Aynı şekilde Heysemî'nin hâlini bilmediği bir râvi, isnâdında mevcuttur (*Mecma'* VIII, 219).

6357 Bu rivayeti Tirmizî (no. 3609), el-Velîd b. Şücâ' ani'l-Velîd b. Müslim ani'l-Evzâî an Yahya b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen sahîh garîb hükmü verdi.

6358 Bu hadisi Ahmed, (*Müsned* IV, 127, 128), üç ayrı tarîkten olmak üzere Saîd b. Süveyd an Abdillah b. Hilâl es-Sülemî ani'l-İrbâd asl-ı senedi ile tahrîc etti. Saîd, İbn Hibbân'a göre güvenilir bir râvidir. Abdullah ise Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VIII, 223).

6359 Buhârî, *Sahîh*, menâkıbu'l-Ensâr 28, IV, 238.

6360 Bu hadisi Mâlik (esmâ'un-Nebî 1, s. 1004), Abdürrezzâk (No. 19657), Ahmed (IV, 80, 84), Buhârî (menâkıb 17, IV, 162; tefsir Saff 1, VI, 62), Müslim (fadâil 124-5, s. 1828) ve Tirmizî (no. 2840), ez-Zührî an Muh. b. Cübeyr b. Mut'im an ebîhî Cübeyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6361 Bu sahîh hadisi Müslim (fadâil 126, s. 1828-9), İsh. b. İbr. el-Hanzelî an Cerîr ani'l-A'meş an Amr b. Murre an Ebî Ubeyde an Ebî Mûsâ senedi ile tahrîc etti.

6362 Bu ziyade Ahmed'in (*Müsned* IV, 395, 404, 407) Ebû Mûsâ rivayetinde de yer almıştır. Huzeyfe hadisinin (V, 405), râvileri güvenilir kimselerden oluşmuştur (*Mecma'* VIII, 284).

6363 Râvilerinden Urve b. Mervân, hadiste güçsüz bir kimsedir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 284).

6364 Heysemî, bunun isnâdı hakkında bir hüküm serdetmemiştir (*Mecma'* VIII, 284).

6365 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 17/3, IV, 162) ve Nesâî (talâk 25, VI, 159), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6366 Bu hadisi Tirmizî (no. 3619), Muh. b. Beşşâr an Vehb b. Cerîr an ebîhî an Muh. b. İshâk ani'l-Muttalib b. Abdillah b. Kays b. Mahrame an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen garîb hükmü verdi. Bir başka rivayeti kuşların tersi yerine "fiilin tersi" şeklinde geçmiştir.

6367 Heysemî'ye göre isnâdında yer alan Ca'fer b. Mihrân es-Sebbâk hakkında ihtilâf olan bir kişidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 257).

6368 Bu hadisi Ahmed (I, 277), Mûsâ b. Dâvud an İbn Lehî'a an Hâlid b. e. İmrân an Haneş es-San'ânî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a hakkında ihtilâf vardır. Sâir râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* I, 196).

6369 Heysemî'ye göre her ikisinin de râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 221).

6370 Bu hadisi Ahmed (Müsned IV, 184-5), Bakiyye an Buhayr b. Sa'd an Hâlid b. Ma'dân an İbn Amr es-Sülemî an Utbe b. Abd es-Sülemî asl-ı senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* VIII, 222).

6371 Bu hadis *Müsned*'in ziyâdelerindendir (V, 139). Abdullah b. Ah. b. Hanbel'in isnâdı şöyledir: Muh. b. Abdirrahîm el-Bezzâz an Yûnus b. Muh. an Muâz b. Muh. b. Ubeyy b. Ka'b an ebîhî Muh. b. Muâz an Muâz an Muh. an Ubeyy. Râvileri Heysemî'ye göre İbn Hibbân tarafından tevsîk olunan güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 223).

6372 Râvilerinden Abdurrahman b. Uyeyne ile Seleme b. Muhârib'i Heysemî tanımadığını söylemektedir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VIII, 224).

6373 Bu hadisi Müslim (imân 261), Şeybân b. Ferrûh an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes sahîh senedi ile tahrîc etti.

6374 Bu hadisi Tirmizî (no. 3624), el-Fadl b. Sehl an Abdirrahman b. Gazvân an Yûnus b. e. İshâk an Ebî Bekr b. e. Mûsâ an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen garîb hükmü verdi.

6375 Aynı kaynaklar.

6376 Bu hadisin rivayetleri Buhârî'ye aittir. Bunu Buhârî (enbiyâ 21, IV, 124; tefsîr Alak 96, 1, 1-3; VI, 87-89; ta'bîr 1, VIII, 67-8), Müslim (imân 252-54, s. 139-42) ve Tirmizî (no. 3632), ez-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6377 Aynı kaynaklar.

6378 Bu hadisin rivayetleri de Buhârî'nin lafzıyladır. Bunu Ahmed (III, 306, 392), Buhârî (tefsîr Müddessir 74/4-5, VI, 75-76), Müslim (imân no. 255-8, s. 143-5) ve Tirmizî (no. 3325), ez-Zührî ve Yahyâ an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6379 Aynı kaynaklar.

6380 Aynı kaynaklar.

6381 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-vahy 1/2, I, 2-3), Müslim (fadâil 87, s. 1816-7), Tirmizî (no. 3634) ve Nesâî (iftitâh 37, II, 146), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6382 Bu hadisi Tirmizî (no. 3173), Abdürrezzâk an Yûnus b. Süleym ani'z-Zührî an Urve an Abdirrahman b. Abdilkârî an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında sahîh hükmü verdi.

6383 Bu hadisi Müslim (fadâil no. 88, s. 1817), Muh. b. el-Müsennâ an Abdila'lâ an Saîd an Katâde ani'l-Hasan an Hittân b. Abdillah an Ubâde senedi ile tahrîc etti.

6384 Bu hadisi muhtelif lafızlarla Buhârî (cezâu's-Sayd 19, II, 217; umre 10, II, 202; mağâzî 56/6, V, 103; fadâilu'l-Kur'ân 2/2, V, 97), Müslim (hacc no. 6-10, s. 836-8) ve Nesâî (menâsık 29, V, 130-1; 44, V, 142), Safvân b. Ya'lâ an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6385 Bu hadisi Buhârî (vudû' 69/2, I, 65; salât 109, I, 131-2; cihâd 98/4, IIII, 234; menâkıbu'l-Ensâr 29/1, IV, 238-9; mağâzî 7, V, 5), Müslim (cihâd 107, s. 1418-9), Nesâî (tahâret 192, I, 161), Ebû İshâk an Amr b. Meymûn an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

6386 Aynı kaynaklar.

6387 Bezzâr (no. 2398), bunu İbr. b. Abdillah b. el-Cüneyd an Dâvud b. Amr ani'l-Müsennâ b. Zür'a an Muh. b. İshâk ani'l-Eclâh an Ebî İshâk senedi ile tahrîc etti. Eclah, ihtilaflı bir râvidir (*Mecma'* VI, 18).

6388 Heysemî'ye göre Ebû Ya'lâ'nın râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 15).

6389 Râvilerinden Muh. b. Amr b. Alkame'nin rivayetleri hasen olarak kabul edilmiştir. Taberânî'nin diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 16).

6390 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2686), Alî b. el-Hüseyn er-Rakiyy an Abdillah b. Ca'fer er-Rakiyy an Ubeydillah b. Amr an Zeyd b. e. Üneyse an Amr b. Murre an İbrâhîm senedi ile tahrîc etti.

6391 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 17).

6392 Mürsel bir rivayet olması yanısıra isnâdında yer alan Züheyr b. el-Alâ zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 19).

6393 Râvilerinden Eclah el-Kindî, hakkında ihtilâf vâki olan bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 20).

6394 İsnâdında yer alan İbr. b. Alî b. el-Hüseyn er-Râfikî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 21).

6395 Bu hadisi Ahmed (IV, 63), Ebû'n-Nadr an Şeybân an Eş'as an raculin senedi ile tahrîc etmiştir. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 22).

6396 Ahmed'in (*Müsned* I, 84) isnâdı şöyledir: Esbât b. Muh. an Nuaym b. Hakîm el-Medâinî an Ebî Meryem an Ali. Heysemî'ye göre tüm musanniflerin râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 23). İlk hadis Ahmed'in lafzıyladır.

6397 Aynı kaynaklar.

6398 Râvilerinden Muh. b. İshâk, burada hadisi dinlediğini "semâını" tasrîh etmiştir (*Mecma'* VI, 24).

6399 Râvilerinden Hudeyc b. Muâviye'yi Ebû Hâtim tevsîk etmek ve "Bazı rivayetlerinde zaaf vardır" demiştir. İbn Maîn'e göre de o, zayıftır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 24).

6400 Ahmed (V, 290-1), bunu Ya'kûb an ebîhî an Muh. b. İshâk an Muh. b. Müslim b. Ubeydillah b. Şihâb an Ebî Bekr b. Abdirrahman b. el-Hâris b. Hişâm an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir. İbn İshâk da "semâını tasrîh" etmiştir.

6401 Râvi Umeyr b. İshâk'ı İbn Hibbân ve bir başkası tevsîk etmiştir. Ancak onun hakkında zararsız bir söz de sarfedilmiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 29).

6402 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 31).

6403 Taberânî'nin bu rivayeti mürseldir. İsnâdında yer alan Muh. b. Kesîr es-Sekafî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 32).

6404 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*.

6405 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-Halk 7, IV, 83) ve Müslim (cihâd no. 111, s. 1420-1), Yûnus ani'z-Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6406 İsnâdında yer alan Muh. b. İshâk güvenilir olmakla birlikte "müdellis" bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 35).

6407 Bu hadisi Ahmed (III, 390), Esved b. Âmir an İsrâîl an Osmân b e. Muğîre an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Câbir senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 35).

6408 Ahmed'in (V, 427) isnâdı şöyledir: Ya'kûb b. İbr. an ebîhî an Muh. b. İshâk ani'l-Husayn an Abdirrahman b. Amr b. Su'd b. Muâz an Mahmûd. Bu isnâdın râvileri Heysemî'ye göre güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 36).

6409 İbn İshâk'a kadar râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 46).

6410 Mürsel olan bu rivayetin isnâdı içinde yer alan râvilerden İbn Lehî'a hakkında ihtilâf vardır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 42).

6411 Râvilerinden, Ya'kûb b. Muh. ez-Zührî, Haccâc b. eş-Şâir'in indinde güvenilir, çoğunluğa göre ise zayıftır (*Mecma'* VI, 42).

6412 Ahmed'in (III, 460-1) isnâdı şöyledir: Ya'kûb an ebîhî an İbn İshâk an Ma'bed b. Kâ'b b. Mâlik an Kâ'b Burada İbn İshâk, semâını tasrîh etmiştir. Bütün râvileri güvenilir kimselerdir.

6413 Ahmed (IV, 119), Yahyâ b. Zekeriyyâ b. e. Zâide an ebîhî ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etmiştir. Mürsel olan bu isnâdın râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 48).

6414 Ahmed (IV, 119), Yahyâ b. Zekeriyyâ b. e. Zâide an ebîhî ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etmiştir. Mürsel olan bu isnâdın râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 48).

6415 Heysemî'ye göre isnâdında yer alan Alî b. Zeyd ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* VI, 49).

6416 Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 50).

6417 İsnâdının râvilerinden İbn Lehî'a, hadisleri hasen sınırında olan zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 51).

6418 İsnâdında zayıf bir râvi olan İbn Şebîb'e rağmen Bezzâr, senedi hakkında "hasen" hükmü vermiştir (*Mecma'* VI, 42).

6419 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 45, IV, 254-6), Yahyâ b. Bukeyr ani'l-Leys an Ukayl ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6420 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 25, IV, 180-1; menâkıbu'l-Ensâr 45, IV, 262-3; eşribe 12, VI, 246) ve Müslim (zühd no. 75, s. 2309-10), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

6421 Kezâ bu da Müslim'e ait bir ziyadedir. İsrâil an Ebî İshâk tarîkiyle gelmiştir.

6422 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 2/2, IV, 190; menâkıbu'l-Ensâr 45, IV, 263), Müslim (fadâilu's-Sahâbe 1, s. 1854) ve Tirmizî (no. 3095), Sâbit an Enes an Ebî Bekr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6423 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 45/14, IV, 259-60), daha uzun bir metinle Abdüssamed b. Abdilvâris an ebîhî an Abdilazîz an Süheyb an Enes senedi ile tahrîc etti.

6424 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 46/1-2, IV, 264-5; fadâilu'l-Kur'ân 6/3, VI, 101; tefsîru Sûreti'l-A'lâ 1, VI, 82), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6425 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 45/19, VI, 261-2), Muh. b. es-Sabbâh an İsmâil an Âsım an Ebî Osmân senedi ile tahrîc etti.

6426 Bu hadisi Tirmizî (no. 3923), el-Hüseyn b. Hureys ani'l-Fadl b. Mûsâ an Îsâ b. Ubeyd an Gaylân b. Abdillah el-Âmirî an Ebî Zür'a b. Amr an Cerîr senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi:

6427 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 37/5, VI, 246; mağâzî 38/33, V, 79-80) ve Müslim (fadâilu's-Sahâbe 169, s. 1946-7), Büreyd b. Abdillah b. e. Bürde an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6428 Bu hadisi Nesâî (bey'at 13, VII, 144-5), el-Hüseyn b. Mansûr an Mübeşşir b. Abdillah an Süfyân b. Hüseyn an Ya'lâ b. Müslim an Câbir b. Zeyd an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6429 Bu hadisi Nesâî (bey'at 15, VII, 147), Mahmûd b. Hâlid an Mervân b. Muh. an Abdillah b. el-Alâ b. Zebr an Busr b. Ubeydillah an Ebî İdrîs el-Havlânî an Hassân b. Abdillah ed-Damrî an Abdillah b. es-Sa'dî senedi ile tahrîc etti.

6430 Bu hadisi Nesâî (bey'at 15/1, VII, 145), Abdülmelik b. Şuayb b. el-Leys an ebîhî an ceddihî an Ukayl ani'z-Zührî an Amr b. Abdirrahman b. Umeyye an ebîhî an Ya'lâ senedi ile tahrîc etti. Râvi Abdurrahman, İbn Hibbân'a göre güvenilir olmakla birlikte Ebû Hâtim "hâli bilinmiyor" demektedir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir.

6431 Bu hadisi Nesâî (bey'at 15/3, VII, 146), Amr b. Alî an İbn Mehdî an Şu'be an Yahyâ b. Hânî an Nuaym b. Dücâce an Ömer senediyle tahrîc etti. Yahyâ hariç tüm râvileri Sâhîh ricâlinden olup, sözkonusu râvi de güvenilir bir kimsedir.

6432 Bu hadisi Nesâî (bey'at 12, VII, 144), Ahmed b. Abdillah b. el-Hakem an Muh. b. Ca'fer an Şu'be an Amr b. Murre an Abdillah b. el-Hâris an Ebî Kesîr an İbn Amr senediyle tahrîc etti.

6433 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2479), İbr. b. Mûsâ an Îsâ an Harîz b. Osmân an Abdirrahman b. e. Avf an Ebî Hind an Muâviye senedi ile tahrîc etti.

6434 Bu hadisi Buhârî (menâkibu'l-Ensâr 48, IV, 267), Abdullah b. Mesleme an Abdilazîz an ebîhî an Sehl senediyle tahrîc etmiştir.

6435 Urve nedeniyle mürsel bir rivayet olmasına karşılık râvilerinden İbn Lehî'a hadisi hasen kabul edilen ihtilâflı bir râvidir (*Mecma'* VI, 52).

6436 Heysemî, isnâdında durumlarını bilmediği râvilerin bulunduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 53).

6437 Kezâ bu hadisin de isnâdında hâli bilinmeyen bir râvi mevcuttur (*Mecma'* VI, 55).

6438 Heysemî'ye göre durumları bilinmeyen birden fazla râvi mevcuttur (*Mecma'* VI, 58).

6439 *Mecma'* VI, 58.

6440 Heysemî, isnâdında durumlarını bilmediği râvilerin mevcûdiyetine işaret etmiştir (*Mecma'* VI, 55).

6441 Aynı şekilde hâlleri bilinmeyen birden fazla râvi mevcuttur (*Mecma'* VI, 60).

6442 Rezîn.

6443 Urve'nin rivayeti mürseldir. Ayrıca hakkında ihtilâf bulunan râvi İbn Lehî'anın rivayetleri hasen mertebesindedir.

6444 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 61).

6445 Bu hadis Abdullah b. Muh. b. Umâre el-Ensârî an Sül. b. Dâvud b. el-Husayn tarîkiyle gelmiştir. Her iki râvi de ne tevsîk edilmiştir, ne de zayıf addedilmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 64).

6446 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (mağâzî 1, V, 2; 89, V, 145-6), Müslim (cihâd 144, s. 1447) ve Tirmizî (1676), Ebû İshâk an Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6447 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 89/3, V, 146) ve Müslim (cihâd no. 147, s. 1448), Kehmes an Abdillah b. Büreyde an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6448 Bu hadisi Ahmed (I, 178), Abdülmüteâlî b. Abdilvehhâb an Yahyâ b. Saîd an Mücâlid an Ziyâd b. İlâka an Sa'd senedi ile tahrîc etti. Mücâlid, hakkında ihtilâf olan bir râvidir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 67).

6449 Taberânî, her ikisini de tek bir senedle rivayet etmiştir. Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* VI, 67).

6450 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 198).

6451 Taberânî, bunu "vicâde" yoluyla gelen bir isnâdla tahrîc etmiştir. Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 68).

6452 Taberânî, bunu Kesîr b. Abdillah el-Müzenî tarîkiyle tahrîc etmiştir. Çoğunluğa göre zayıf bir râvi addedilmesine karşılık Tirmizî onun rivayetlerini "hasen" olarak kabul etmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 68).

6453 Bu hadisi Müslim (cihâd 83, s. 1403-4) ve Ebû Dâvud (no. 2681), Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6454 Bu rivayetin "mürsel" olması yanısıra râvilerinden İbn Lehî'a sebebiyle isnâdı "hasen"dir (*Mecma'* VI, 71).

6455 Kezâ bunun isnâdında da İbn Lehî'a'nın hadisleri hasen kabul edilmiştir (*Mecma'* VI, 72).

6456 Bu hadisi Müslim (imâret 145, s. 1509-10) ve başındaki ilk cümleyi Ebû Dâvud (no. 2618), Hâşim b. el-Kâsım an Sül. b. el-Muğîre an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6457 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 58, s. 1383-5), Ebû Dâvud (no. 2690) ve Tirmizî (3081), İkrime b. Ammâr an Simâk b. el-Velîd an İbn Abbâs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6458 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 4/1, V, 4; lafız buraya ait; tefsîr Mâide 4, V, 187), Muhârik an Târık b. Şihâb an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6459 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 11/4, V, 14), İbr. b. Mûsâ an Abdilvehhâb an Hâlid an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6460 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Kamer 6, VI, 54, 7/2, 54), Hâlid an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6461 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2747), Alı. b. Sâlih an İbn Vehb an Huyeyy an Ebî Abdirrahman el-Hubulî an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6462 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 6/2-4, V, 5), Tirmizî (no. 1598) ve İbn Mâce (no. 2828), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6463 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 6/1, V, 5), Şu'be an Ebî İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6464 İlk lafız Buhârî'nin ikincisi Ebû Dâvud'undur. Buhârî (cihâd 78/2, III, 227; mağâzî 10/1-2, V, 10-1) ve Ebû Dâvud (no. 2663-4), Hamza b. e. Üseyd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6465 Aynı kaynaklar.

6466 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 2, V, 2-3; menâkıb 25/58, IV, 184-5), Ebû İshâk an Amr b. Meymûn an İbn Mes'ûd an Sa'd b. Muâz asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6467 Bezzâr.

6468 Bu hadisi Buhârî (vekâlet 2, III, 60-1; mağâzî 8/13, V, 7-6), Abdülazîz b. Abdillah an Yûsuf b. el-Mâcişûn an Sâlih b. İbr. b. Abdirrahman b. Avf an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc etti.

6469 Aynı kaynaklar.

6470 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 18/1, 57, lafız buraya ait; mağâzî 10/5, V, 11) ve Müslim (cihâd 42, s. 1372), İbrâhîm b. Abdirrahman an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6471 Aynı kaynaklar.

6472 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 8/2-3; V, 6) ve Müslim (cihâd 118, s. 1424), Sül. et-Teymî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6473 Aynı kaynaklar.

6474 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2709), Muh. b. el-Alâ an İbr. b. Yûsuf b. İshâk b. e. İshâk an ebîhî an Ebî İshâk an Ebî Ubeyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6475 Rezîn.

6476 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 12/3, V, 14-5), Ubeyd b. İsm. an Ebî Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî ani'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

6477 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2665), Hârun b. Abdillah an Osmân b. Ömer an İsrâil an Ebî İshâk an Hârise b. Mudrib an Alî senedi ile tahrîc etti.

6478 Bu hadisi Buhârî (cihâd 185, IV, 35; mağâzî 8/18, V, 8-9, lafız buraya ait), Müslim (kitâbu'l-cenne no. 78, s. 2203-4), Ebû Dâvud (no.

2695) ve Tirmizî (1551), Katâde an Enes an Ebî Talha asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6479 Bu hadisi Müslim (kitâbu'l-cennet no. 77, s. 2203), Hudbe b. Hâlid an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti.

6480 Bu hadisi Buhârî (fardu'l-Humus 16, IV, 56; mağâzî 12, V, 20) ve Ebû Dâvud (no. 2689), Abdürrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Muh. b. Cübeyr an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6481 Bu hadisi Tirmizî (no. 1567), Ebû Dâvud el-Hafrî an İbn e. Zâide an Süfyân b. Saîd an Hişâm an İbn Sîrîn an Abîde an Alî asl-ı senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6482 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2737), Vehb b. Bakiyye an Hâlid an Dâvud an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6483 Bu hadisi Tirmizî (no. 1561), Hennâd an İbn ebî'z-Zinâd an ebîhî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6484 Bu hadisi Tirmizî (no. 1714, 3084), Hennâd an Ebî Muâviye ani'l-A'meş an Amr b. Murre an Ebî Ubeyde b. Abdillah an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

6485 Ahmed (I, 383-4), yukarıdaki isnâda Ebû Muâviye'den ahzetmek sûretiyle mütâbaat etmiştir.

6486 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2691), Abdurrahman b. el-Mübârek an Süfyân b. Habîb an Şu'be an Ebî'l-Anbes an Ebî'ş-Şa'sâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6487 Bu hadisi Buhârî (İtk 11, III, 121; cihâd 172, IV, 30), İsm. b. Abdillah an İsm. b. İbr. b. Ukbe an Mûsâ ani'z-Zührî an Enes senedi ile tahrîc etti.

6488 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2692), Abdullah b. Muh. en-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Yahyâ b. Abbâd an ebîhî Abbâd b. Abdillah b. ez-Zübeyr an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6489 Bu hadisi Tirmizî (no. 3080), Abd b. Humeyd an Abdirrezzâk an İsrâîl an Simâk an İkrime an İbn Abbâs senediyle tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi. Sözkonusu iki tâife'den kasdedilen, başında Ebû Süfyân'ın bulunduğu ticaret kervanı ile müslümanlara karşı savaş için Bedr'e çıkan Kureyş ordusudur. Abbâs'ta o zamanlarda Kureyş içinde müslümanlara karşı savaşıyordu. Esir düşmüştü.

6490 Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 45, IV, 263), Asbağ an İbn Vehb an Yûnus ani'z-Zührî an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6491 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 150, s. 1449-50), Ebû Dâvud (no. 2732) ve Tirmizî (no. 1558), Mâlik ani'l-Fudayl b. e. Abdillah an Abdillah b. Niyâr an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6492 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 12/30, V, 21), İbr. b. Mûsâ an Hişâm an Ma'mer an Hişâm an b. Urve an ebîhî ani'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

6493 İsnâdında yer alan el-Haccâc b. Artât müdellis bir râvidir (*Mecma'* VI, 93).

6494 İsnâdında yer alan el-Haccâc b. Artât müdellis bir râvidir (*Mecma'* VI, 93)

6495 Aynı kaynaklar.

6496 Taberânî.

6497 Heysemî'ye göre isnâdında durumu bilinmeyen bir râvi mevcuttur (*Mecma'* VI, 93).

6498 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 11/1, V, 13-4), İshâk b. İbr. an Cerîr an Yahyâ b. Saîd an Muâz b. Rifâa b. Râfi' an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6499 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 11/2, V, 13), Sül. b. Harb an Hammâd an Yahyâ an Muâz b. Rifâa b. Râfi' an ebîhî senediyle tahrîc etti.

6500 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4654), Hammâd b. Seleme an Âsım an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6501 Ca'fer b. Miklâs'ı Heysemî tanımadığını, diğer râvilerinin ise güvenilir kimselerden oluştuğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 106).

6502 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 77)

6503 Heysemî, isnâdında durumunu bilmediği bir râvinin mevcûdiyetine işaret etmiştir (*Mecma'* VI, 81).

6504 İsnâdında yer alan Ammâr b. e. Mâlik, el-Ezdî'ye göre zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 83).

6505 Bunu Taberânî hem *M. el-Kebîr*, hem de *M. el-Evsat*'ta tahrîc etmiştir. İsnâdında yer alan Abdülazîz b. İmrân zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 83).

6506 Heysemî, râvilerinin Sahîh ricâlinden olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 84).

6507 Râvilerinden Alî b. Zeyd, hıfzının bozukluğu nedeniyle kimi imamlarca zayıf addedilmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 85).

6508 Bu hadisi Ahmed (I, 353), Yezîd b. Hârûn an Muh. b. İshâk ammen semia İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Bütün râvileri güvenilir kimselerdir; ancak görüldüğü gibi isnâdında kimliği belirsiz bir râvi vardır.

6509 Bu hadisi Ahmed (I, 89), Ebû Saîd an İsrâîl an Ebî İshâk an Hârise b. Mudrib an Alî senedi ile tahrîc etti. Râvileri güvenilir kimselerdir.

6510 Râvilerinden Hüseyn b. Abdillah b. Ubeydillah, Ebû Hâtim ve bir başkasına göre güvenilir, çoğunluğa göre ise zayıf bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 89).

6511 *Mecma'* VI, 89.

6512 Râvileri, Heysemî'ye göre güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 90).

6513 Râvilerinden el-Haccâc b. Artât "tedlîs" yapmakla marûf bir şahsiyettir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 93).

6514 Bu "maktû eseri" Buhârî (mağâzî 14/1, V, 22), ez-Zührî an Urve "muallak" senedi ile irâd etmiştir.

6515 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3004), Muh. b. Dâvud b. Süfyân an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Abdirrahman b. Kâ'b b. Mâlik an raculin senedi ile tahrîc etti.

6516 Bu hadisi Buhârî (el-Hars ve'l-Müzâraa 6, III, 67; cihâd 154/2, IV, 23; mağâzî 14, V, 22, tefsîr Haşr 2, VI, 58), Müslim (cihâd 29-31, s. 1365-6), Ebû Dâvud (no. 2615) ve Tirmizî (no. 3298), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6517 Aynı kaynaklar.

6518 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 3002), Musarrif b. Amr an Yûnus an İbn İshâk an mevlâ li-Zeyd b. Sâbit an İbneti Muhayyisa an Muhayyisa senedi ile tahrîc etti.

6519 Bu hadisi Buhârî (mağazî 14/2, V, 22), Müslim (cihâd no. 62, s. 1387-8) ve Ebû Dâvud (no. 3005), Mûsâ b. Ukbe an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6520 Bu hadisi Ahmed (II, 451), Buhârî (cizye 6, IV, 65; ikrâh 2, VIII, 56; i'tisâm 18, VIII, 156), Müslim (cihâd 61, s. 1387) ve Ebû Dâvud (no. 3003), Leys b. Sa'd an Saîd el-Makburî an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6521 Bu hadisi Buhârî (rehn 3, III, 115; cihâd 158, IV, 24-5; mağâzî 15, V, 25-6), Müslim (cihâd 119, s. 1425-6) ve Ebû Dâvud (no. 2768), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6522 Bulunamadı.

6523 Bu hadisi Buhârî (cihâd 155, IV, 23; mağâzî 16/2-3, V, 26-7), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6524 Mâlik (cihâd no. 8, s. 447), ani'z-Zührî an İbn li-Kâ'b b. Mâlik senedi ile tahrîc etti. İbn Abdilberr: "Muvatta' râvilerinin tümü tarafından mürsel olarak nakledilmiştir."

6525 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Medîne 10/2, II, 224, lafız buraya aittir; mağâzî 17, V, 31; tefsîr Nisâ 15, V, 181), Müslim (münâfikûn 6, s. 2142) ve Tirmizî (no. 3026), Şu'be an Adî b. Sâbit an Abdillah b. Yezîd an Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6526 Bu hadisi Buhârî (cihâd 164/2, IV, 26-7; mağâzî 17, V, 29-30, lafız buraya aittir; tefsîr Âl–i İmrân 10, V, 171) ve Ebû Dâvud (no. 2662), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6527 Bu hadisi Buhârî (eymân ve'n-nüzûr 15, VII, 226), Ferve b. ebî'l-Mağrâ' an Alî b. Müshir an Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6528 Buhârî.

6529 Bu hadisi Buhârî (cihâd 65, III, 221-2; menâkıbu'l-Ensâr 18, IV, 229; mağâzî 18/13, V, 33-4) ve Müslim (cihâd 136, s. 1443-4), Abdülvâris an Abdilazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir.

6530 Bu hadisi Buhârî (cihâd 12/1, III, 205, lafız buraya ait; mağâzî 17, V, 31) ve Tirmizî (no. 3201), Humeyd an Enes asl-ı senedi ile; Müslim (imâret 148, s. 1512) ve Tirmizî (no. 3200), Sül. b. el-Muğîre an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6531 Bu hadisi Nesâî (cihâd 28, VI, 29-30), Amr b. Sevâd an İbn Vehb an Yahyâ b. Eyyûb an Umâre b. Gaziyye an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6532 Bu hadisi Müslim (fadâilu's-Sahâbe 128, s. 1917), İbn e. Şeybe an Affân an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti.

6533 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 109).

6534 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 20/3, V, 35; tefsîr Âl–i İmrân 11, V, 171-2) ve Tirmizî (3007-8), Katâde an Enes an Ebî Talha asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6535 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 17, V, 30), Müslim (imâret no. 143, s. 1509) ve Nesâî (cihâd 31, VI, 33), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6536 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 18, V, 32), Abdullah b. Muh. an Mervân b. Muâviye an Hâşim b. Hâşim an Saîd an Sa'd senedi ile tahrîc etmiştir.

6537 Müslim'deki (fadâilu's-Sahâbe 42, s. 1876-7) bu rivayetin isnâdı şöyledir: Muh. b. Abbâd an Hâtim b. İsm. an Bükeyr b. Mismâr an Âmir b. Sa'd an ebîhî.

6538 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 18/4, V, 32; libâs 24/1, VII, 43) ve Müslim (fadâil no. 46-47, s. 1802), İbr. b. Sa'd b. İbr. b. Abdirrahman b. Avf an ebîhî an ceddihî an Sa'd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6539 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 23, V, 36-7), Ebû Ca'fer Muh. b. Abdillah an Huceyn b. el-Müsennâ an Abdilazîz b. e. Seleme an Abdillah b. el-Fadl an Sül. b. Yesâr an Ca'fer b. Amr b. Umeyye senedi ile tahrîc etti.

6540 Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* VI, 121).

6541 Bu mürseli Mâlik (cihâd 41, s. 465-6), Yahyâ'dan alızetmiştir.

6542 Lafızlar Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (cenâiz 3/4, II, 71; 35, II, 82; cihâd 20, III, 208;

mağâzî 26/3, V, 39), Müslim (fadâilu's-Sahâbe 129-30, s. 1917-8) ve Nesâî (cenâiz 13, IV, 13), Muh. b. el-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6543 Aynı kaynaklar.

6544 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2590) ve İbn Mâce (no. 2806), Süfyân b. Uyeyne an Yezîd b. Hasîfe ani's-Sâib b. Yezîd (an raculin) asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Sindî, İbn Mâce'nin *Zevâid*'inde isnâdı hakkında "Buhârî'nin şartınca sahîh" hükmü vermiştir.

6545 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 24/1, V, 37) ve Müslim (cihâd 106, s. 1417), Abdürrezzâk an Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6546 Bu hadisi Buhârî (muallak olarak, mağâzî 21/1, V, 35), Müslim (cihâd no. 104, s. 1417) ve Tirmizî (no. 3002-3), Humeyd ve Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6547 İsnâdı hakkında Heysemî, herhangi bir hükme varmamıştır (*Mecma'* VI, 114).

6548 Bu hadisi Müslim (cihâd 23, s. 1363), Haccâc b. eş-Şâir an Abdissamed an Hammâd an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti.

6549 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 25, V, 38) ve Müslim (fadâilu's-Sahâbe 51, s. 1880-1), Hişâm an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6550 Râvileri, Muh. b. Mahsûr el-Cevvâz dışında Sahîh ricâlindendir. Bu şahıs ta güvenilir bir kimsedir (*Mecma'* VI, 121).

6551 Râvilerinden Muh. b. Mervân el-Ukaylî, Ebû Dâvud ve İbn Hibbân'a göre güvenilir, Ebû Zür'a ve bir başkasına göre zayıftır. Diğer râvileri Sahîh ricâlinden ibarettir (*Mecma'* VI, 112).

6552 *Mecma'* VI, 112.

6553 Heysemî'ye göre *M. el-Evsat* ricâli güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 112).

6554 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin mevcûdiyetine dikkat çekmiştir (*Mecma'* VI, 113).

6555 İsnâdı, râvilerinden Abdülazîz b. İmrân sebebiyle zayıftır (*Mecma'* VI, 114).

6556 Heysemî, Taberânî'nin şeyhi olan Muh. b. Şuayb'ın hâlini bilmediğini, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 115).

6557 Râvilerinden Abdurrahman b. ebi'z-Zinâd, hakkında ihtilâf olan bir râvidir (*Mecma'* VI, 118).

6558 Râvilerinden Yezîd b. e. Ziyâd sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* VI, 118).

6559 Râvilerinden, Ah. b. Eyyûb b. Râşid zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 120).

6560 Râvilerinden Sâlih b. Beşîr el-Müzenî sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* VI, 119)

6561 Sözkonusu râvinin durumunu bilmediğini söyleyen Heysemî, diğer râvilerinin güvenilir kimselerden oluştuğunu ilave etmiştir (*Mecma'* VI, 121).

6562 Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 122).

6563 Râvilerinden Muallâ b. Abdirrahman el-Vâsıtî zayıf bir râvidir. Onun hakkında İbn Adî "umarım bir beisi yoktur" demiştir.

6564 Râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 122).

6565 İbn İshâk'a kadar râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 124).

6566 Heysemî diyor ki: "Ümmü Urve binti Ca'fer b. ez-Zübeyr an ebîhâ tarîkiyle gelmiştir. Her iki râvinin de durumlarını bilmiyorum. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir" (*Mecma'* VI, 115).

6567 Bu hadisi Buhârî (cihâd 170, IV, 28-29, lafız buraya ait; tevhîd 14, VIII, 170-1) ve Ebû Dâvud (no. 2660-1), ez-Zührî an Amr b. e. Süfyân b. Câriye an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6568 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 28/5, V, 42), Abdülla'lâ b. Hammâd an Yezîd b. Zurey' an Saîd an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

6569 Bulunamadı.

6570 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 28/7, V, 43), Hibbân an İbni'l-Mübârek an Ma'mer an Sumâme an Enes senedi ile tahrîc etti.

6571 Bu rivayeti Müslim (imâret no. 147, s. 1511-2) Muh. b. Hâtim an Affân an Hammâd an Sâbit an Enes.

6572 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 28/6, V, 42-3), Mûsâ b. İsm. an Hemmâm an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes senedi ile tahrîc etti.

6573 Bu rivayeti Ahmed (III, 210), Abdüssamed an Hemmâm an İshâk an Enes senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir.

6574 Râvilerinden Abdülmüheymin b. Abbâs sebebi ile isnâdı zayıftır (*Mecma'* VI, 126).

6575 *Mecma'* VI, 126.

6576 Muh. b. İshâk'a kadar ulaşan tüm râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 127).

6577 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 127).

6578 Râvilerinden İbn Lehî'a, ihtilâflı bir râvidir. Hadisleri hasen olarak tellaki edilmiştir (*Mecma'* VI, 130).

6579 Bu hadisi Müslim (cihâd 46, s. 1375-7) ve Ebû Dâvud (no. 2697), İkrime b. Ammâr an İyâs b. Seleme an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6580 Buhârî (mağâzî 29/1, V, 44), bu tarîki Mûsâ b. Ukbe'nin sözü olarak isnâdsız irâd etmiştir.

6581 İbn İshâk'a kadar râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 142).

6582 Bu hadis, Kesîr b. Abdillah el-Müzenî tarîkiyledir. Bu şahıs, çoğunluğa göre zayıf kabul edil-

mesine karşılık Tirmizî tarafından rivayetleri hasen telakki edilmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 130).

6583 Her iki lafız da Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (cihâd 33, III, 212, ilk lafız buraya ait; cihâd 110/4, IV, 8; menâkıbu'l-Ensâr 9/2, IV, 225; mağâzî 29/3, V, 45; ahkâm 43/2, VIII, 122), Humeyd an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 9/1, IV, 225; rikâk 1, VII, 170) ve Müslim (cihâd 127, s. 1431), Şu'be an Muâviye b. Kurre an Enes asl-ı senedi ile; Müslim (cihâd 128, s. 1431) ve Tirmizî (no. 3857), Şu'be an Katâde an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (cihâd 34, III, 212; mağâzî 29/4, V, 45, ikinci lafız buraya ait), Abdülvâris an Abdilazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6584 Aynı kaynaklar.

6585 Bu hadisi Buhârî (cihâd 34/2-3, III, 212-3; cihâd 161, IV, 25; mağâzî 29, V, 47; kader 16, VII, 216; temennî 7, VIII, 130) ve Müslim (cihâd 125, s. 1430-1), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6586 Bu hadisi Müslim (cihâd 99, s. 1414-5), Cerîr ani'l-A'meş an İbrâhîm et-Teymî an ebîhî an Huzeyfe asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6587 Bu hadisi Taberânî (*M. el-Kebîr* no. 5409) ve el-Bezzâr (no. 1803), Ukbe b. Sinân an Osmân b. Osmân el-Gatafânî an Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Heysemî'ye göre İbn Amr'ın rivayetleri hasendir. Diğer râvileri ise güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 133). Lafzı Bezzâr'a aittir.

6588 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 133).

6589 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 29, V, 48), Abdullah b. Muh. an Yahyâ b. Âdem an İsrâîl an Ebî İshâk an Sül. b. Surad senedi ile tahrîc etti.

6590 Bu rivayeti de Buhârî (mağâzî 29, V, 48), Abde b. Abdillah an Abdissamed an Abdirrahman b. Abdillah b. Dînâr an ebîhî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6591 Lafızlar Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (cihâd 18, III, 207; mağâzî 30, V, 48-9), Müslim (cihâd 67, s. 1389-90), Ebû Dâvud (no. 3101) ve Nesâî (mesâcid 18, II, 45), Hişâm b. Urve an ebîhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6592 Aynı kaynaklar.

6593 Aynı kaynaklar.

6594 Bu hadisi Tirmizî (no. 1582), Kuteybe an Leys an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında sahîh hükmü verdi.

6595 Bu hadisi Buhârî (salâtu'l-Havf 5. I, 227; mağâzî 30, V, 50) ve Müslim (cihâd 69, s. 1391), Cüveyriye an Nâfi an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6596 Bu hadisi Buhârî (bed'ul-Halk 6/8, IV, 80; mağâzî 30/2, V, 50), Cerîr b. Hâzım an Humeyd b. Hilâl an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6597 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Ahmed (III, 22, 71), Buhârî (cihâd 168, IV, 28; mağâzî 30, V, 50; isti'zân 26, VII, 135), Müslim (cihâd (no. 64, s. 1388) ve Ebû Dâvud (no. 5215), Şu'be an Sa'd b. İbr. an Ebî Umâme b. Sehl an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6598 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4404-5), Tirmizî (no. 1584), Nesâî (talâk 20/2, VI, 155) ve İbn Mâce (no. 2541), Abdülmelik b. Umeyr an Atiyye asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6599 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 2671), en-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an İbn İshâk an Muh. b. Ca'fer b. ez-Zübeyr an Urve an Âişe senedi ile tahrîc etti.

6600 Râvilerinden Mûsâ b. Ubeyde sebebiyle isnâdı zayıftır (*Mecma'* VI, 142).

6601 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 31/2, V, 52) ve Müslim (cihâd 149, s. 1449) Ebû Usâme an Büreyd b. Abdillah b. e. Bürde an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6602 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 31/1, V, 52), İbn İshâk an Vehb b. Keysân an Câbir muallak senedi ile; Müslim uzun bir metinle (salâtu'l-Müsâfirîn 311, s. 576), Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

6603 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 31/1, V, 52), Bekr b. Sevâde an Ziyâd b. Nâfi an Ebî Mûsâ muallak senedi ile tahrîc etti.

6604 Buhârî, bunu bir önceki bâbın girişinde irâd etmiştir.

6605 Muh. b. İshâk'a kadar tüm râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 142).

6606 Buhârî, 6. yılı İbn İshâk'tan; 4. yılı Mûsâ b. Ukbe'den ifk hâdisesi tarihini de Zührî'den naklen irâd etmiştir (mağâzî 32, V, 54).

6607 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 33, V, 55), Âdem an İbn e. Zi'b an Osmân b. Abdillah b. Sürâka an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6608 Bu lafzı Buhârî (şurût 15, III, 178-184), Abdullah b. Muh. an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Urve ani'l-Misver senedi ile tahrîc etti.

6609 Bu lafzı Buhârî (mağâzî 35, V, 68), İshâk an Ya'kûb an İbn ahî Şihâb an ammihî'z-Zührî an Urve ani'l-Misver senedi ile;

6610 Bu lafzı Buhârî (mağâzî 35, V, 67), Abdullah b. Muh. an Süfyân ani'z-Zührî an Urve ani'l-Misver senedi ile;

6611 Bu lafzı Ebû Dâvud (no. 2766), Muh. b. el-Alâ an İbn idrîs an İbn İshâk ani'z-Zührî... senedi ile tahrîc etti.

6612 Rezîn.

6613 Rezîn.

6614 Bu hadisi Tirmizî (no. 3715), Süfyân b. Vekî an ebîhî an Şüreyk an Mansûr an Rib'î b. Hirâş an Ali senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

6615 Bu hadisi Müslim (imâret no. 76, s. 1485), el-Hakem b. Abdillah an Ma'kil asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6616 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (mağâzî 35/14-6, V, 64-5) ve Müslim (imâret no. 77-9, s. 1485-6), Târik b. Abdirrahman an Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6617 Bu hadisi Müslim (fadâlu's-Sahâbe no. 162, s. 1942), Ebû Dâvud (4653) ve Tirmizî (3860), Leys b. Sa'd an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6618 Bu hadisi Tirmizî (no. 3863), Mahmûd b. Gaylân an Ezheri's-Semmân an Süleymân et-Teymî an Hidâş an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi. Kırmızı devenin sahibinin Ced b. Kays isminde bir münâfık olduğu söylenmiştir. Anlatıldığına göre biat sırasında kaybolan devesini aramayı bey'ata tercih etmiştir.

6619 Bu hadisi Müslim (cihâd no. 132, s. 1433-41) ve Ebû Dâvud (no. 2752), İkrime b. Ammâr an İyâs b. Seleme an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafzın tamamı Müslim'e aittir.

6620 Bu hadisi Buhârî (cihâd 166, IV, 27-8) ve Müslim (cihâd 131, s. 1432-3), Yezîd b. e. Ubeyd an Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafzı Müslim'e aittir.

6621 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 38/2, V, 72-3) ve Müslim (cihâd 123, s. 1427-9), Yezîd b. e. Ubeyd an Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Buhârî'ye aittir.

6622 Bu hadisi Buhârî (salât 13/1, I, 97-8), Müslim (cihâd 120, s. 1426-7), Ebû Dâvud (no. 3009) ve Nesâî (nikâh 79, VI, 131-4), İbn Uleyye an Abdilazîz b. Suheyb an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6623 Bu hadisi Ahmed (V, 353-4), Zeyd b. el-Hubâb ani'l-Hüseyn b. Vâkıd an Abdillah b. Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre râvileri Sahîh ricâlindendir.

6624 Bu hadisi Ahmed (III, 138-9), Ebû Ya'lâ (Müsned, Şehit Ali nüshası 164-B), Bezzâr (1816) ve İbn Hibbân (4513), Ma'mer an Sâbit an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Görüldüğü gibi râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 155).

6625 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (mağâzî 43, V, 84-5) ve Müslim (cihâd 90, s. 1409-10), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6626 Mürsel olan bu rivayetin râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 147).

6627 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 44, V, 86-7), Ah. b. e. Bekr an Muğîre b. Abdirrahman an Abdillah b. Sa'd an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6628 Bu hadisi Ebû Dâvud (2573), en-Nüfeylî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an İbn Abbâd b. Abdillah b. ez-Zübeyr an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6629 Bu hadisi Buhârî (cenâiz 4/2, II, 72), Ebû Ma'mer an Abdilvâris an Eyyûb an Humeyd b. Hilâl an Enes senedi ile tahrîc etti.

6630 Bu rivayeti Buhârî (cihâd 7/2, III, 203), Yûsuf b. Ya'kûb es-Saffâr an İbn Uleyye an Eyyûb senedi ile;

6631 Bu iki rivayeti de Buhârî (fadâilu'l-ashâb 25, IV, 218; mağâzî 44/3, V, 87) ve Nesâî (cenâiz 27/1, IV, 26), Hammâd b. Zeyd an Eyyûb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6632 Aynı kaynaklar.

6633 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 44/6, V, 87), İbr. an Süfyân an İsmaîl b. e. Hâlid an Kays b. e. Hâzım an Hâlid senedi ile tahrîc etti.

6634 Bu hadisi Müslim (cihâd 43, s. 1373) ve Ebû Dâvud (2719-20), Cübeyr b. Nüfeyr an Avf asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6635 Heysemî'ye göre Urve'ye kadar râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 159).

6636 İlk lafız Buhârî'ye aittir. Bunu Buhârî (diyât 2, VIII, 36), Müslim (îmân 158-9, s. 96-7; ikinci lafız) ve Ebû Dâvud (2643), Ebû Zibyân an Usâme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6637 Aynı kaynaklar.

6638 İlk rivayeti Buhârî (cihâd 141, IV, 19; tefsîr Mümtehine 1, VI, 60-1, lafız buraya ait), Müslim (fadâilu's-Sahâbe 161, s. 1941), Ebû Dâvud (2656) ve Tirmizî (3305), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr ani'l-Hasan b. Muh. an Ubeydillah b. e. Râfi' an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İkinci rivayeti Buhârî (cihâd 195, IV, 38-9; mağâzî 9/2, IV, 10; istîzân 23, VII, 134-5; istitâbetu'l-Mürteddîn 9/4, VIII, 54-5; ikinci lafız), Müslim (fadâilu's-Sahâbe 161, s. 1942) ve Ebû Dâvud (no. 2651), Husayn an Sa'd b. Ubeyde an Ebî Abdirrahman es-Sülemî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6639 Aynı kaynaklar.

6640 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 47, V, 90) ve Müslim (siyâm 88, s. 784-5), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Hadis bu mânâsıyla başka yollarla İbn Abbâs'tan rivayet olunmuştur. Lafız Buhârî'ye aittir.

6641 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 48, V, 91), Ubeyd b.

İsm. an Ebî Usâme an Hişâm b. Urve an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6642 Bu hadisi Ebû Dâvud (3022), Muh. b. Amr er-Râzî an Seleme b. el-Fadl an Muh. b. İshâk ani'l-Abbâs b. Abdillah b. Ma'bed an ba'di ehlihî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. Görüldüğü gibi isnâdında kimliği belirsiz bir râvi mevcuttur.

6643 Bu hadisi Müslim (cihâd 84-6, s. 1405-7) ve Ebû Dâvud (3024), Sâbit el-Bünânî an Abdillah b. Rebâh an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6644 Bu hadisi Mâlik (hacc no. 247, s. 423), Ahmed (III, 109, 164, 180, 185, 224, 231, 232, 240), Dârimî (II, 221), Buhârî (cezâu's-Sayd 18, II, 216; cihâd 169, IV, 28; mağâzî 48, V, 92; libâs 17, VII, 40), Müslim (hacc 450, s. 989), Ebû Dâvud (2685), Tirmizî (1693), İbn Mâce (2805) ve Nesâî (hacc 107, V, 200), Mâlik ani'z-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6645 Bu hadisi Ebû Dâvud (2683) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 14, VII, 105-6), Esbât b. Nasr ani's-Süddî an Mus'ab b. Sa'd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Nesâî'ye aittir.

6646 Bu hadisi Ebû Dâvud (2684), Muh. b. el-Alâ an Zeyd b. Hubâb an Amr b. Osmân b. Abdirrahman b. Saîd b. Yerbû' an ceddîhî an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6647 Bu hadisi Ahmed (I, 377), Buhârî (mazâlim 32, III, 108; mağâzî 48, V, 92; tefsîr Benî İsrâîl 12, V, 228), Müslim (cihâd 87, s. 1408) ve Tirmizî (3138), İbn e. Necîh an Mücâhid an Ebî Ma'mer an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6648 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 4156), el-Hasan b. es-Sabbâh an İsm. b. Abdilkerîm an İbr. b. Ukayl an ebîhî an Vehb b. Münebbih an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6649 Bu hadisi Ahmed (III, 387), Ebû Dâvud (2592), Tirmizî (1679), Nesâî (V, 200; VIII, 211) ve İbn Mâce (2817), Şerîk an Ammâr ed-Dühnî an Ebî'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6650 Bu hadisi Ebû Dâvud (3023), el-Hasan b. es-Sabbâh an İsm. b. Abdilkerîm an İbr. b. Ukayl b. Ma'kil an ebîhî an Vehb b. Münebbih an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6651 İsnâdında yer alan Yahyâ b. Sül. b. Nadle zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 164).

6652 *Mecma'* VI, 164-6.

6653 Bu hadisi Ebû Dâvud (2501), Ebû Tevbe an Muâviye b. Sellâm an Zeyd b. Sellâm an Ebî Kebşeti's-Selûlî an Sehl senedi ile tahrîc etti.

6654 Bu ve sonra gelen lafızların tümü Müslim'e aittir. Bu rivayetin ilk kısmını Buhârî (mağâzî 56, V, 105) ve Müslim (zekât 135, s. 735-6), İbn Avn an Hişâm b. Zeyd an Enes asl-ı senedi ile; Bu rivayeti yakın lafzı ile Buhârî (mağâzî 56, V, 105) ve Tirmizî (3901), Şu'be an Katâde an Enes asl-ı senedi ile; İkinci lafzı ile Buhârî (mağâzî 56, V, 104) ve Müslim (zekât 132, sl. 733-4), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6655 Bu rivayeti Buhârî (mağâzî 56, V, 105) ve Müslim (zekât 134, s. 735), Şu'be an Ebî-t-Teyyâh an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6656 Bu rivayeti Müslim (zekât 136, s. 736), el-Mu'temir b. Sül. an ebîhî ani's-Sümeyt an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6657 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 56, V, 103-4) ve Müslim (zekât 139, s. 738), Amr b. Yahyâ b. Umâre an Abbâd b. Temîm an Abdillah b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6658 Bu hadisi Müslim (cihâd 76, s. 1398-9), ez-Zührî an Kesîr b. el-Abbâs an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6659 Lafızlar Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (cihâd 52, III, 218; 61/2, III, 220; 97, III, 233; 167, IV, 28; mağâzî 54/2, V, 98-9), Müslim (cihâd 79-80, s. 1400-1) ve Tirmizî (1688), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6660 Aynı kaynaklar.

6661 Bu hadisin lafzı Müslim'e aittir. Buradaki lafız ile Müslim (cihâd 81, s. 1402) ve Ebû Dâvud (2654), İkrime b. Ammâr an İyâs b. Seleme an ebîhî asl-ı senedi ile; Buhârî ise (cihâd 173, IV, 31), aynı senedle daha kısa bir metinle tahrîc ettiler

6662 Bu hadisi Buhârî (buyû' 37, III, 16; fardu'l-Humus 18/2, IV, 57-8; mağâzî 54/7, V, 100), Müslim (cihâd 41, s. 1370), Ebû Dâvud (2717), Tirmizî (1562) ve Mâlik (cihâd 18, s. 454-5), Yahyâ b. Saîd an Ömer b. Kesîr b. Eflah an Ebî Muh. mevlâ Ebî Katâde an Ebî Katâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6663 Bu hadisi Müslim (cihâd 134, s. 1442-3), İbn e. Şeybe an Yezîd b. Hârûn an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile; Ebû Dâvud'un lafzını ise metnini vermeksizin Müslim (aynı yerde) ve Ebû Dâvud (2718), Hammâd b. Seleme an İshâk b. Abdillah b. e. Talha an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6664 Bu hadisi Buhârî (vekâlet 7, III, 62; itk 13/1, III, 121-2; hibe 10, III, 133; hibe 24, III, 139-40; fardu'l-Humus 15/1, IV, 54; mağâzî 54/5, V, 99-100; lafzı buraya ait) ve Ebû Dâvud (2693), ez-Zührî an Urve ani'l-Misver asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6665 Lafzı Nesâî'ye aittir. Bu hadisi Ahmed (II, 184, 218), Ebû Dâvud (2694), Nesâî (hibe 1, VI, 262-3) ve Taberânî (*M. el-Kebîr* 5304), Muh. b.

İshâk an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî Abdillah b. Amr b. el-Âs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6666 Bu hadisi Ahmed (III, 376), Ebû Yâ'lâ (no. 1863), Bezzâr (1834) ve el-Hâkim (*Müstedrek* III, 48), Muh. b. İshâk an Âsım b. Ömer b. Katâde an Abdirrahman b. Câbir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tüm râvileri Sahîh ricâlindendir, Muh. b. İshâk dışında, o da bazı tarîklerde "semâını tasrîh" etmiştir.

6667 Bu hadisi Ahmed (I, 453-4), el-Bezzâr (1829), Taberânî (*M. el-Kebîr* 10351) ve el-Hâkim (*Müstedrek* II, 117), Affân b. Müslim an Abdilvâhid b. Ziyâd ani'l-Hâris b. Harîse ani'l-Kâsım b. Abdirrahman b. Abdillah b. Mes'ûd an ebîhî an ceddihî senedi ile tahrîc ettiler. el-Hâris zayıf bir râvidir.

6668 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 183).

6669 (*Mecma'* VI, 186-7), Heysemî: "Bunu üç Mu'cem'inde de tahrîc etmiştir. İsnâdında tanımadığım râviler mevcuttur" demiştir.

6670 Heysemî'ye göre râvilerinden birisi Muh. b. İshâk olup o, müdellis olması yanı sıra güvenilir bir râvidir. Diğer ricâli de güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 187)

6671 Bu hadisi Buhârî (cihâd 69, III, 222; mağâzî 55, V, 101-2, lafız buraya ait; da'vât 49, VII, 162) ve Müslim (fadâilu's-Sahâbe 165, s. 1943-4), Ebû Usâme an Büreyd b. Abdillah b. e. Bürde an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6672 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 56/2, V, 102; edeb 68/3, VII, 93-4; tevhîd 31, VIII, 194) ve Müslim (cihâd 82, s. 1402-3), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Ebî'l-Abbâs eş-Şâir an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6673 Heysemî, isnâdında durumunu bilmediği bir râvi bulunduğunu, diğer râvilerinin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 190).

6674 *Sahîh-i Buhârî*, mağâzî 56, V, 102.

6675 Bu hadisi Ebû Dâvud (3088), Yahyâ b. Maîn an Vehb b. Cerîr an ebîhî an Muh. b. İshâk an İsm. b. Umeyye an Buceyr b. e. Buceyr an İbn Amr senedi ile tahrîc etmiştir.

6676 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 58, V, 107; ahkâm 35, VIII, 118) ve Nesâî (âdâbu'l-kudât 16, VIII, 237), Ma'mer ani'z-Zührî an Sâlim an Abdillah b. Ömer an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6677 Bu hadisi Ahmed (I, 84, 94, 124), Buhârî (mağâzî 59, V, 107; ahkâm 4/4, VIII, 106; haberu'l-vâhid 1, VIII, 132), Müslim (imâret 40, s. 1496-70), Ebû Dâvud (2625) ve Nesâî (bey'at 34, VII, 159), Sa'îd b. Ubeyde an Ebî Abdirrahman es-Sülemî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6678 Bu hadisi İbn Mâce (2863), İbn e. Şeybe an Yezîd b. Hârûn an Muh. b. Amr an Ömer b. el-Hakem b. Sevbân an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. Sindî, Zevâid'inde isnâdının sahîh olduğunu söyledi.

6679 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (mağâzî 60/1-4, V, 107-9; istitâbetu'l-Mürteddîn 2/2, VIII, 50; ahkâm 7, VIII, 106; 12, VIII, 108), Müslim (cihâd 6-7, s. 1358-9; eşribe 71, s. 1587), Ebû Dâvud (4354-6) ve Nesâî (tahâret 4, I, 10), Ebû Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6680 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 61/1, V, 110), Ah. b. Osmân an Şüreyc b. Mesleme an İbr. b. Yûsuf b. İshâk b. e. İshâk an ebîhî an Ebî İshâk ani'l-Berâ senedi ile tahrîc etmiştir.

6681 Bu hadisi de Buhârî (mağâzî 61/2, V, 110), Muh. b. Beşşâr an Revh b. Ubâde an Alî b. Süveyd b. Mencûf an Abdillah b. Büreyde an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6682 Bu hadisi Tirmizî (1704, 3725), Abdullah b. e. Ziyâd ani'-Ahvas b. Cevvâb an Yûnus b. e. İshâk an Ebî İshâk ani'l-Berâ senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6683 6684-6685- Bu hadisi Buhârî (cihâd 154, IV, 22; 162, IV, 25-6; mağâzî 62/1-3, V, 111-2; menâkıbu'l-Ensâr 21, IV, 231-2; da'vât 19, VI, 152), Müslim (fadâilu's-Sahâbe 137, s. 1926) ve Ebû Dâvud (2772), Kays b. e. Hâzım an Cerîr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6684 Aynı kaynaklar.

6685 Aynı kaynaklar.

6686 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-ashâb 5/8, IV, 192; mağâzî 63, V, 113, lafız buraya ait) ve Müslim (fadâilu'l-ashâb 8, s. 1856), Hâlid el-Hazzâ' an Ebî Osmân en-Nehdî an Amr b. el-Âs) asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Hadisin aslı "mürsel" olmayıp, "müsned"dir.

6687 Bu hadisi Ahmed (I, 196), Muh. b. e. Adî an Dâvud b. e. Hind ani'ş-Şa'bî senedi ile tahrîc etti. Mürsel olması yanısıra râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 206).

6688 *Sahîh-i Buhârî*, mağâzî 63, V, 113.

6689 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 78, V, 128-9) ve Müslim (cymân 8, s. 1269-70), Ebû Usâme an Büreyd b. Abdillah b. e. Bürde an Ebî Bürde an Ebî Mûsâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6690 Bu hadisi Ebû Dâvud (2676), İshâk b. İbr. Ebû'n-Nadr an Muh. b. Şuayb an Yahyâ b. e. Amr es-Seybânî an Amr b. Abdillah an Vâsile senedi ile tahrîc etti.

6691 Râvilerinden Abbâs b. el-Fadl el-Ensârî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 191).

6692 Rezîn.

6693 Bu hadisi Ebû Dâvud (2678), Abdullah b. Amr b. ebî'l-Haccâc an Abdilvâris an Muh. b. İshâk an Ya'kûb b. Utbe an Müslim b. Abdillah an Cündeb senedi ile tahrîc etti.

6694 Bu rivayeti Ahmed (III, 467) ve Taberânî (1726), Muh. b. İshâk'tan tahrîc ettiler.

6695 Bu hadisi Ahmed (V, 285-6), Muh. b. Bekr an İsrâîl an Ebî İshâk ani'ş-Şa'bî an Raîyeti's-Süheymî senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir.

6696 İsnâdında el-Haccâc b. Artât yer almıştır ki "tedlîs" yapmakla maruftur. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir. Ancak burada hadis Ebû İshâk an Raîye tarîkiyle gelmiştir. Halbuki daha öncekiler Ebû İshâk ani'ş-Şa'bî an Raîye ve Ebû İshâk an Ebî Amr eş-Şeybânî mürsel tarîkleriyledir (*Mecma'* VI, 206).

6697 Bu hadis Şehr b. Havşeb tarîkiyle rivayet olunmuştur. Bu râvi ihtilâflıdır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 209).

6698 İsnâdı Heysemî'ye göre hasendir (*Mecma'* VI, 210).

6699 Her ikisinin de isnâdı Heysemî'ye göre hasendir (*Mecma'* VI, 210).

6700 Bunu Şa'bî'den Mücâlid rivayet etmiştir. Bu râvi ihtilâflı bir şahıstır (*Mecma'* VI, 220).

6701 Muh. b. İshâk'a kadar râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 221).

6702 Heysemî, isnâdında durumlarını bilmediği, tanımadığı râvilerin olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 223).

6703 Bu hadisi Ebû Dâvud (3652), Tirmizî (2952), Ebû Ya'lâ (1520) ve Taberânî (1672), Süheyl b. e. Hazm an Ebî İmrân el-Cûnî an Cündeb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Süheyl sebebiyle Tirmizî'ye göre isnâdı "garîb"tir.

6704 Bu hadisi Tirmizî (2950), Mahmûd b. Gaylân an Bişr b. es-Serî an Süfyân an Abdila'lâ an Sa'îd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6705 Heysemî, isnâdında isminden dolayı tanımadığı bir râvinin mevcut olduğunu söylemiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 303).

6706 Bu hadisi Tirmizî (2906), Abd b. Humeyd an Hüseyn b. Alî el-Cu'fî an Hamzati'z-Zeyyât an Ebî'l-Muhtâr et-Tâ'î an İbn ahî'l-Hâris el-A'ver ani'l-Hâris senedi ile tahrîc etti ve "isnâdı mechûldür; el-Hâris hakkında olumsuz sözler sarfedilmiştir" dedi.

6707 Lafız bu haliyle Ebû Dâvud'a aittir. Diğerleri daha büyük bir metinle irâd ettiler. Bunu Müslim (zikr 38, s. 2074), Ebû Dâvud (1455), Tirmizî (2945) ve İbn Mâce (225), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6708 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 250, s. 552-3) ve Ebû Dâvud (1456), Mûsâ b. Alî b. Rebâh an ebîhî an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6709 Ebû Dâvud; Müslim.

6710 Bu hadisi Tirmizî (2910), Muh. b. Beşşâr an Ebî Bekr el-Hanefî ani'd-Dahhâk b. Osmân an Eyyûb b. Mûsâ an Muh. b. Ka'b el-Kurazî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

6711 Bu hadisi Tirmizî (2911), Ah. b. Menî' an Ebî'n-Nadr an Bekr b. Huneys an Leys b. e. Süleym an Zeyd b. Artât an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6712 Bu hadisi Tirmizî (2948), Nasr b. Alî ani'l-Heysem b. er-Rebî' an Sâlih el-Mürrî an Katâde an Zürâre b. Evfâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "güçsüzdür, garîbtir" hükmü verdi.

6713 Bu hadisi Tirmizî (2926), Muh. b. İsm. an Şihâb b. Abbâd an Muh. b. el-Hasan b. e. Yezîd an Amr b. Kays an Atiyye an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6714 Bu hadisi Ebû Dâvud (1333), Tirmizî (2919) ve Nesâî (zekât 68, V, 80), Hâlid b. Ma'dân an Kesîr b. Murre an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, kendi isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü vermiştir.

6715 Bu hadisi Ebû Dâvud (1453), Ah. b. Amr b. es-Serh an İbn Vehb an Yahyâ b. Eyyûb an Zebbân b. Fâid an Sehl b. Muâz an ebîhî senedi ile tahrîc etti.

6716 Bu hadisi Tirmizî (2905), Alî b. Hucr an Hafs b. Sül. an Kesîr b. Zâdân an Âsım b. Damre an Alî senedi ile tahrîc etti ve isnâdının sahîh olmadığını ve Hafs'ın zayıf bir râvi olduğunu söylemiştir.

6717 Bu hadisi Tirmizî (2915), iki tarîkle Şu'be an Âsım b. Behdele an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti ve bunun, Ebû Hureyre sözü olmasının rivayet cihetinden daha doğru olduğunu söylemiştir.

6718 Bu hadisi Ebû Dâvud (1464), Tirmizî (2914) ve İbn Mâce (3780), es-Sevrî an Âsım b. ebî'n-Nücûd an Zir an İbn Amr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6719 Bu hadisi Ahmed (VI, 48, 94, 98, 110, 170, 192, 236, 266), Dârimî (II, 444), Buhârî (tevhîd 52, VI, 80), Müslim (müsâfirîn 244, s. 549), Ebû Dâvud (1454), Tirmizî (2904) ve İbn Mâce (3779), Katâde an Zürâre b. Evfâ an Sa'd b. Hişâm an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6720 Bu hadisi Ebû Dâvud (4829), Müslim b. İbr. an Ebân an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti.

6721 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 269, s. 559), ez-Zührî an Âmir b. Vâsile asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6722 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 21, VI, 108), Ebû Dâvud (1452), Tirmizî (2907) ve İbn Mâce (211), Alkame b. Mersed an Sa'd b. Ubeyde an Ebî Abdirrahman es-Sülemî an Osmân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6723 Bu hadisi Tirmizî (2913), Ah. b. Menî' an Cerîr an Kâbûs b. e. Zibyân an ebîhî an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6724 Bu hadisi Ebû Dâvud (1474), Muh. b. el-Alâ an İbn İdrîs an Yezîd b. e. Ziyâd an Îsâ b. Fâid an Sa'd senedi ile tahrîc etti.

6725 Bu hadisi Tirmizî (2917), Mahmûd b. Gaylân an Ebî Ahmed ani's-Sevrî ani'l-A'meş an Hayseme ani'l-Hasan an İmrân senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

6726 Bu hadisi Tirmizî (2918), Muh. b. İsmaîl el-Vâsıtî an Vekî' an Ebî Ferve Yezîd b. Sinân an ebî'l-Mübârek an Suheyb senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında zayıf hükmü verdi.

6727 Bu hadisi Buhârî (cihâd 129/1-2, IV, 15), Müslim (imâret 92-4, s. 1490-1), Mâlik (cihâd 7, s. 446), Ebû Dâvud (2610) ve İbn Mâce (2879), Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6728 Bu hadisi Ahmed (IV, 151, 155), İbn Lehî'a an Mişrah an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a hakkında ihtilâf olan bir râvidir.

6729 İsnâdında yer alan Yezîd er-Rakkâşî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VII, 158).

6730 Bu hadisi Bezzâr (2537), Ziyâd b. Yahyâ an Abdila'lâ b. Abdila'lâ an Muh. b. İshâk an Amr b. Şuayb an ebîhî an ceddihî İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6731 Bu hadisi Ahmed (II, 341), Ebû Saîd Mevlâ Benî Hâşim an Abbâd b. Meysere ani'l-Hasani'l-Basrî an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti. Abbâd b. Meysere nedeniyle isnâdı zayıftır.

6732 Bu hadisi Taberânî, Muh. b. Ubeyd an ebîhî an ceddihî an Hafs b. Meysere an Zeyd b. Eslem an ebîhî an Ömer senedi ile tahrîc etti. Zehebî, bu hadis hakkında "batıl bir haber" demiştir (*Mîzân* III, 639).

6733 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 15, VI, 106), Leys b. Sa'd an Yezîd b. el-Hâd an Muh. b. İbr. an Üseyd "muallak" senedi ile tahrîc etmiştir.

6734 Müslim (müsâfirîn 242, s. 548), bunu Ya'kûb b. İbr. an ebîhî an Yezîd b. el-Hâd an Abdillah b. Habbâb an Ebî Saîd el-Hudrî asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6735 Bu hadisi Buhârî (tefsîr 1/1, V, 146; fadâilu'l-Kur'ân 9/1, VI, 103), Ebû Dâvud (1458) ve Nesâî (iftitâh 26, II, 139), Şu'be an Hubeyb. b. Abdirrahman an Hafs b. Âsım an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6736 Bu hadisi Mâlik (salât no. 37, s. 83), ani'l-Alâ b. Abdirrahman b. Ya'kûb an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti.

6737 Bu hadisi Ebû Dâvud (no. 1457) ve Tirmizî (3124), İbn e. Zi'b ani'l-Makburî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6738 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 254, s. 554) ve Nesâî (iftitâh 25, II, 138), Ebû'l-Ahvas an Ammâr b. Ruzayk an Abdillah b. Îsâ an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6739 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 252, s. 553), Muâviye b. Sellâm an Zeyd an Ebî Sellâm an Ebî Umâme asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6740 Müslim.

6741 Bu hadisi Tirmizî (2876), el-Hasan b. Alî el-Hulvânî an Ebî Usâme an Abdilhamîd b. Ca'fer an Saîd el-Makburî an Atâ mevlâ Ebî Ahmed an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

6742 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 212, s. 539) ve Tirmizî (2877), Süheyl b. e. Sâlih an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6743 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 10, VI, 104), Müslim (müsâfirîn 255-6, s. 554-5), Ebû Dâvud (1397), Tirmizî (2881) ve İbn Mâce (1369), İbr. en-Nehaî an Abdirrahman b. Yezîd an Ebî Mes'ûd el-Bedrî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6744 Bu hadisi Tirmizî (2878), Mahmûd b. Gaylân an Hüseyn el-Cu'fî an Zâide an Hakîm b. Cübeyr an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve Hakîm nedeniyle isnâdına "garîb" hükmü verdi.

6745 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 258, s. 556) ve Ebû Dâvud (1460), Abdula'lâ b. Abdila'lâ an Saîd el-Cüreyrî an Ebî's-Selîl an Abdillah b. Rebâh an Ubeyy asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6746 Bu hadisi Buhârî (vekâlet 10, III, 63-4), Osmân b. el-Heysem an Avf an Muh. b. Sîrîn an Ebî Hureyre "muallak" senedi ile tahrîc etti.

6747 Bu hadisi Tirmizî (2880), Muh. b. Beşşâr an Ebî Ahmed ani's-Sevrî an İbn e. Leylâ' an ahîhî Îsâ an Abdirrahman b. e. Leylâ an Ebî Eyyûb senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6748 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 257, s. 555), Ebû Dâvud (4323) ve Tirmizî (2886), Katâde an Sâlim b. ebî'l-Ca'd an Ma'dân b. e. Talha an Ebî'd-Derdâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6749 Aynı kaynaklar.

6750 Aynı kaynaklar.

6751 Bu hadisi Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 11, VI, 104), Müslim (müsâfirîn 240-1, s. 547-8) ve Tirmizî (2886), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6752 Bu hadisi Tirmizî (2887), Humeyd b. Abdirrahman er-Rûâsî ani'l-Hasan b. Sâlih an Hârûn Ebî Muh. an Mukâtil b. Hayyân an Katâde an Enes senedi ile tahrîc etti ve senedi hakkında "garîb" hükmü verdi.

6753 Bu mürsel hadisi Dârimî (II, 457), el-Velîd b. Şücâ' an ebîhî an Ziyâd b. Hayseme an Muh. b. Hucâde an Atâ senedi ile tahrîc etti.

6754 Bu hadisi Tirmizî (2888), Süfyân b. Vekî' an Zeyd b. Hubâb an Ömer b. ebî Has'am an Yahyâ b. e. Kesîr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve İbn Has'am sebebiyle isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6755 Rezîn.

6756 Bu hadisi Tirmizî (2922), Mahmûd b. Gaylân an Ebî Ah. ez-Zübeyrî an Hâlid b. Tahmân an Nâfi' b. e. Nâfi' an Ma'kil senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6757 Bu hadisi Ebû Dâvud (1400) ve Tirmizî (2891), Şu'be an Katâde an Abbâs el-Cüşemî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen" hükmü verdi.

6758 Bu hadisi Tirmizî (2890), Muh. b. Abdilmelik b. ebî'ş-Şevârib an Yahyâ b. Amr b. Mâlik an ebîhî an Ebî'l-Cevzâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6759 Bu hadisi Ebû Dâvud (1399), Abdullah b. Yezîd an Saîd b. e. Eyyûb an Ayyâş b. Abbâs el-Kutebânî an İsâ b. Hilâl an İbn Amr senedi ile tahrîc etti.

6760 Bu hadisi Mâlik (Kur'ân 17, s. 208), Ahmed (III, 23, 35, 43), Buhârî (fadâilu'l-Kur'ân 13, VI, 105; eymân 3, VII, 221; tevhîd 1, VIII, 164), Ebû Dâvud (1461), Nesâî (iftitâh 69, II, 171), Mâlik an Abdirrahman b. Abdillah b. Abdirrahman b. e. Sa'sa'a an ebîhî an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6761 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 261, s. 557) ve Tirmizî (2900), Yahyâ b. Saîd an Yezîd b. Keysân an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6762 Bu hadisi Tirmizî (2898), Muh. b. Merzûk an Hâtim b. Meymûn an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6763 Bu hadisi Dârimî (II, 459), Abdullah b. Yezîd an Hayve an Ebî Ukayl an Saîd b. el-Müseyyeb senedi ile tahrîc etti.

6764 Bu hadisi Mâlik (kur'ân 18, s. 208), Ahmed (II, 302), Tirmizî (2897) ve Nesâî (iftitâh 69/2, II, 171), Mâlik an Ubeydillah b. Abdirrahman an Ubeyd mevlâ âli Zeyd b. el-Hattâb an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6765 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 264-5, s. 558), Tirmizî (2902, 3367) ve Nesâî (istîaze 1, VIV, 251), Kays b. e. Hâzım an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Müslim'e aittir. Ebû Dâvud (1462) ve Nesâî (istîâze 1, VIII, 252), İbn Vehb an Muâviye b. Sâlih ani'l-Alâ b. el-Hâris ani'l-Kâsım mevlâ Muâviye an Ukbe asl-ı senedi daha uzun bir metinle; Yine Ebû Dâvud (1463) ve Nesâî (istîâze 1, VIII, 253), Saîd el-Makburî an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6766 Aynı kaynaklar.

6767 Tirmizî ilk rivayeti (2895), Ukbe b. Mükerrem an İbn e. Füdeyk an Seleme b. Verdân an Enes senedi ile; ikincisini ise (2893), Muh. b. Mûsâ el-Harasî ani'l-Hasan b. Selm an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti İlk tarîk için "hasen"; ikincisi için "garîb" hükmü verdi.

6768 Aynı kaynaklar.

6769 Bu hadisi Tirmizî (2879), Yahyâ b. el-Muğîre an İbn e. Füdeyk an Abdirrahman b. e. Bekr an Zürâre b. Mus'ab an Ebî Seleme an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6770 Bu hadisi Tirmizî (3333), Abbâs b. Abdilazîm an Abdirrezzâk an Abdillah b. Bahîr an Abdirrahman b. Yezîd es-San'ânî an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6771 Bu hadisi Tirmizî, iki ayrı yerde (2892, 3404), Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile; Tâvus'un sözünü ise Hüreym an Fudayl an Leys an Tâvus senedi ile tahrîc etti. Bu rivayet el-Hâkim'in "Sahîhayn'ın şartlarınca sahîh" hükmünü verdiği bir hadis olmasına karşılık, el-Begâvî isnâdı hakkında "garîb", el-Münâvî ise "muzdarib" hükmü vermişlerdir.

6772 Bu mevkûf hadisi Mâlik (kur'ân 19, s. 209) ani'z-Zührî an Humeyd senedi ile tahrîc etti.

6773 Bu hadisi Ahmed (IV, 107), et-Tayâlisî an İmrân el-Kattân an Katâde an Ebî'l-Melîh el-Hüzelî an Vâsile senedi ile tahrîc etti. Râvi İmrân, ihtilâflı bir râvidir.

6774 İsnâdında Leys b. e. Süleym yer almıştır. Çoğunluk tarafından zayıf addedilmesine karşılık hadisine itibar edilmiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 158).

6775 İsnâdında yer alan Ebî Saîd b. Avn'ı, Yahyâ b. Maîn bir rivayette tevsîk etmiş, bir başkasında ise zayıf addetmiştir. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 165).

6776 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin mevcudiyetine dikkat çekmiştir (*Mecma'* VII, 166).

6777 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 311).

6778 Râvilerinden el-Velîd b. el-Velîd, Ebû Hâtim ve İbn Hibbân'a göre güvenilir; çoğunluğa göre zayıftır. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 311).

6779 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 5, V, 148), Müslim (tefsîr 1, s. 2312) ve Tirmizî (2959), Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6780 Râvilerinden Abbâd b. Mansûr zayıftır, diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 314).

6781 Heysemî, isnâdı hakkında hiçbir şey söylememiştir (*Mecma'* VI, 314).

6782 Bu hadisi Tirmizî (345, 2957), Mahmûd b. Gaylân an Vekî' an Eş'as es-Semmân an Âsım b. Ubeydillah an Abdillah b. Âmir b. Rebîa an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdının "garîb" olduğuna hükmetti.

6783 Râvileri, Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 316).

6784 Bu hadisi Buhârî (îmân 30, I, 15; salât 31/1, I, 104; tefsîr Bakara 12, V, 150-1; 18, V, 152), Müslim (mesâcid 11, s. 374), Tirmizî (2962) ve Nesâî (kıble 1, II, 60; salât 22, I, 242), Ebî İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk iki lafız: Buhârî, imân 30; üçüncü lafız: salât 21, I, 104.

6785 Aynı kaynaklar.

6786 Aynı kaynaklar.

6787 Bu hadisi Müslim (mesâcid 15, s. 375) ve Ebû Dâvud (1945), Hammâd b. Seleme an Sâbit (ve Humeyd) an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6788 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 13, V, 151; enbiyâ 3, IV, 105; i'tisâm 19, VIII, 156), Tirmizî (2961) ve İbn Mâce (4284), el-A'meş an Ebî Sâlih an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6789 Heysemî'ye göre isnâdı hasendir (*Mecma'* VI, 317).

6790 Bu hadisi Buhârî (hacc 79, II, 169-79; ilk lafız buraya ait; ümre 10, II, 202-3; tefsîr Bakara 21, V, 153), Müslim (hacc 260-3, s. 928-30, ikinci lafız buraya ait), Ebû Dâvud (3901), Tirmizî (2965), Nesâî (menâsık 168, V, 238-9) ve Mâlik (hacc 129, s. 373), Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6791 Aynı kaynaklar.

6792 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 23, V, 154) ve Nesâî (kasâme 27, VIII, 36-7), Süfyân an Amr b. Dînâr an Mücâhid an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6793 Her iki lafız da Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 25/1-2, V, 155) ve Nesâî (siyâm 63, IV, 190-1), Amr b. Dînâr an Atâ' an İbn Abbâs asl-ı senedi ile; Ebû Dâvud ise (2316), Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs ve (2318), Katâde an Urve an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs tarîkleri ile tahrîc ettiler.

6794 Aynı kaynaklar.

6795 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 26, V, 155), Müslim (siyâm 149-50, s. 802), Ebû Dâvud (2315), Tirmizî (798) ve Nesâî (siyâm 63/1, IV, 190), Amr b. el-Hâris an Bukeyr b. Abdillah an Yezîd mevlâ Seleme an Seleme asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6796 Bu hadisi Ebû Dâvud (1479), Tirmizî (2969, 3372) ve İbn Mâce (3828), Zerr an Yusey' el-Hadremî ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

6797 Bu hadisi Ebû Dâvud (2313), Alı. b. Muh. b. Şebbûye an Alî b. Hüseyn b. Vâkıd an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6798 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (savm 15, II, 230-1), Ebû Dâvud (2314), Tirmizî (2968) ve Nesâî (siyâm 29, IV, 147-8), İsrâîl b. Yûnus an Ebî İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6799 Bu hadisi Buhârî (savm 16/2, II, 231; tefsîr Bakara 28/3, V, 156) ve Müslim (siyâm 34-5, s. 767), Ebû Hâzım an Sehl asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6800 Bu hadisi Buhârî (savm 16/1, II, 231; ilk lafız; tefsîr Bakara 28/1-2, V, 156, ikinci ve üçüncü lafızlar), Müslim (siyâm 33, s. 766-7), Ebû Dâvud (2349), Tirmizî (2970-1) ve Nesâî (siyâm 29/2, IV, 148), eş-Şa'bî an Adî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6801 Aynı kaynaklar.

6802 Aynı kaynaklar.

6803 Bu hadisi Buhârî (ümre 18, II, 205; tefsîr Bakara 29, V, 156-7, lafız buraya ait) ve Müslim (tefsîr 23, s. 2319), Ebû İshâk ani'l-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6804 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 31, VI, 158), İshâk ani'n-Nadr an Şu'be ani'l-A'meş an Ebî Vâil an Huzeyfe senedi ile tahrîc etti.

6805 Bunu Taberânî, aynı zamanda *M. el-Evsat*'ında da irâd etmiştir. Heysemî'ye göre her iki isnâdın da râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 317).

6806 Bu hadisi Ebû Dâvud (2512) ve Tirmizî (2972), Yezîd b. e. Habîb an Eslem asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

6807 Lafız Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (hacc 150, II, 197; buyû' 1/4, III, 4), Amr b. Dînâr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile yaklaşık lafızla Ebû Dâvud (1734), Ubeyd b. Umeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6808 Bu hadisi Buhârî (hacc 6, II, 141-2) ve Ebû Dâvud (1730), Şebâbe an Verkâ' an Amr b. Dînâr an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6809 Bu hadisi Ebû Dâvud (1733), Müsedded an Abdilvâhid b. Ziyâd ani'l-Alâ b. el-Müseyyeb an Ebî Umâme senedi ile tahrîc etti. Ebû Umâme, güvenilir bir râvidir.

6810 Heysemî'ye göre Ebû Ya'lâ'nın râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 318).

6811 Bu hadisi Ebû Dâvud (2871) ve Nesâî (vasâyâ 11/3, VI, 256-7), Atâ b. es-Saîb an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'undur.

6812 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 39, V, 160), Abdussamed an ebîhî an Eyyûb an Nâfi' an İbn Ömer senedi ile tahrîc etti.

6813 Rezîn.

6814 Râvilerinden birisi Alî b. Saîd b. Beşîr'i, hâfız olmakla birlikte, Dârekutnî zayıf addetmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 319).

6815 Râvilerinden Ya'kûb b. Humeyd b. Kâsib, hakkında ihtilâf olan birisidir. İbn Hibbân onu tevsîk etmiştir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir.

6816 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 39/2, V, 160), Müslim (nikâh 117-8, s. 1058), Ebû Dâvud (2163) ve Tirmizî (2982), Muh. b. el-Münkedir an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6817 Bu hadisi Tirmizî (2980), Abd b. Humeyd ani'l-Hasan b. Mûsâ an Ya'kûb b. Abdillah el-Eş'arî an Ca'fer b. ebî'l-Muğîre an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6818 Bu hadisi Ebû Dâvud (2164), Abdülazîz b. Yahyâ an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Ebân b. Sâlih an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6819 Bu hadisi Ebû Dâvud (2195) ve Nesâî (talâk 75, VI, 212), Alî b. el-Hüseyn b. Vâkıd an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Alî b. el-Hüseyn hakkında olumsuz sözler sarfedilmiştir.

6820 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 40, V, 160), Ebû Dâvud (2087) ve Tirmizî (2981), el-Hasan an Ma'kil asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6821 Bu hadisi Buhârî (nikâh 34, VI, 131), Talk b. Gannâm an Zâide an Mansûr an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6822 Bu hadis, Hz. Ali'den Abîde, Yahyâ b. el-Cezzâr, Şüteyr b. Şekel gibi bir çok râvi tarafından rivayet edilmiştir. Bunu Buhârî (cihâd 98/1, III, 233; tefsîr Bakara 42/1-2, V, 162; da'vât 58/5, VII, 165), Müslim (mesâcid 202-205, s. 436-7), Ebû Dâvud (409), Tirmizî (2984), Nesâî (salât 14, I, 236) ve İbn Mâce (684) tahrîc ettiler.

6823 Aynı kaynaklar.

6824 Aynı kaynaklar.

6825 Bu hadisi Müslim (mesâcid 206, s. 437), Avn b. Sellâm an Muh. b. Talha an Zubeyd an Murre an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti.

6826 Bu hadisi Mâlik (salâtu'l-cemâat 25, s. 138), Ahmed (VI, 73, 178), Müslim (mesâcid 207, s. 437), Ebû Dâvud (410), Tirmizî (2982), Nesâî (salât 14/1, I, 236), Mâlik an Zeyd b. Eslem ani'l-Ka'kâ' b. Hakîm an Ebî Yûnus asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6827 Mâlik (salâtu'l-cemâat 26, s. 139), an Zeyd b. Eslem an Amr b. Râfi' asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6828 Şakîk b. Ukbe ani'l-Berâ asl-ı senedi ile Müslim (mesâcid 208, s. 438) tahrîc etmiştir.

6829 *Muvatta'*, salâtu'l-cemâat 28, s. 137.

6830 Bu hadisi Mâlik (salâtu'l-cemâat 27, s. 139), an Dâvud b. el-Husayn an İbn Yerbû' el-Mahzûmî an Zeyd senedi ile; Ebû Dâvud (411), Muh. b. el-Müsennâ an Muh. b. Ca'fer an Şu'be an Amr b. e. Hakîm ani'z-Zeberkân an Urve an Zeyd senedi ile ve Tirmizî (182), isnâdsız olarak tahrîc ettiler.

6831 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 45, V, 163), Abdullah b. ebî'l-Esved an Humeyd b. el-Esved ve Yezîd b. Zürey' an Habîb b. eş-Şehîd an İbn e. Müleyke an İbni'z-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

6832 Bu hadisi Ebû Dâvud (2682), Şu'be an Ebî Bişr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6833 Bu hadisi Buhârî (enbiyâ 11, IV, 119; tefsîr Yûsuf 5, V, 217; ta'bîr 9/2, VIII, 71), Müslim (îmân 238, s. 133-4; fadâil 152, s. 1839), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb ve Ebî Seleme an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Tirmizî (3116), Muh. b. Amr an Ebî Seleme an Ebî Hureyre tarîkiyle tahrîc ettiler.

6834 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 47, V, 163), İbrâhîm an Hişâm an İbn Cüreyc an Abdillah b. e. Müleyke an Ubeyd b. Umeyr senedi ile tahrîc etti.

6835 Bu hadisi Tirmizî (2987), Abdullah b. Abdirrahman an Ubeydillah b. Mûsâ an İsrâîl ani's-Süddî an Ebî Mâlik ani'l-Berâ senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb sahîh" hükmü verdi.

6836 Bu hadisi Tirmizî (2988), Hennâd an Ebî'l-Ahvas an Atâ b. es-Sâib an Murreti'l-Hemedânî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi.

6837 Râvilerinden Abdülvâhid b. Mücâhid zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 324).

6838 Bu mevkûf hadisi Buhârî (tefsîr Bakara 54-5, V, 165), Şu'be an Hâlid el-Hazzâ' an Mervân el-Asfar an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6839 Bu hadisi Müslim (îmân 199, s. 115-6), Yezîd b. Zurey' an Revh b. el-Kâsım ani'l-Alâ an ebîhî an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6840 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âl-i İmrân 1, V, 166), Müslim (ilm 1, s. 2053), Ebû Dâvud (4598) ve Tirmizî (2993), İbn e. Müleyke ani'l-Kâsım b. Muh. an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6841 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âli mrân 1, V, 166), Müslim (ilm 1, s. 2053), Ebû Dâvud (4598) ve Tirmizî (2993), İbn e. Müleyke ani'l-Kâsım b. Muh. An Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6842 Râvilerinden Abdullah b. Yezîd zayıf bir râvidir (*Mecma'* VI, 324).

6843 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Hâmîm es-Secde 1, VI, 35-6), Yûsuf b. Adî an Ubeydillah b. Amr an Zeyd b. ebî Üneyse ani'l-Minhâl an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6844 Bu hadisi Ebû Dâvud (3001), Musarrif b. Amr an Yûnus b. Bukeyr an Muh. b. İshâk an Muh. b. e. Muh. mevlâ Zeyd b. Sâbit an Saîd b. Cübeyr ve İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti. İbn İshâk, tahdîs sîgası ile rivayette bulunmuştur.

6845 Râvilerinden Ömer b. el-Muhtâr zayıftır (*Mecma'* VI, 326).

6846 Bu hadisi Tirmizî (2995), es-Sevrî an ebîhî an Ebî'd-Duhâ an Mesrûk an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6847 *Sahîh-i Buhârî*, enbiyâ 44, IV, 138.

6848 *Sahîh-i Buhârî*, salât 74, I, 118.

6849 *Sahîh-i Buhârî*, şehâdât 30, III, 163-4.

6850 Bu hadisi Nesâî (tahrîmu'd-dem 15/1, VII, 107), Muh. b. Abdillah b. Bezî' an Yezîd b. Zurey' an Dâvud an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6851 Heysemî, isnâdında durumunu bilmediği bir râvinin olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VI, 326).

6852 Taberânî, bunu iki isnâdla tahrîc etmiştir ki, birinin râvileri Sahîh ricâlindendir, öteki senedi ise zayıftır (*Mecma'* VI, 326).

6853 Bu hadisi Tirmizî (3000), Ebû Kureyb an Vekî' ani'r-Rebî' b. Sabîh ve Hammâd b. Seleme an Ebî Gâlib senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında hasen hükmü verdi.

6854 Bu hadisi Tirmizî (3001) ve İbn Mâce (4288), Behz b. Hakîm an ebîhî an ceddihî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı Tirmizî'ye göre hasendir.

6855 Bu hadisi Ahmed (I, 273, 319, 354), İsrâîl an Simâk b. Harb an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlinden teşekkül etmiştir.

6856 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 327).

6857 Heysemî'ye göre isnâdı "ceyyid"dir (*Mecma'*, VI, 327).

6858 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 18/1, V, 31-2; tefsîr Âl-i İmrân 8, V, 170-1) ve Müslim (fadâilu's-sahâbe 171, s. 1948), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6859 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VI, 327).

6860 Buhârî bu lafzı (mağâzî 21/2, V, 35-6), an Hanzale b. e. Süfyân an Sâlim b. Abdillah b. Ömer an ebîhî muallak senedi ile tahrîc etti.

6861 Bu hadisi Tirmizî (3004), Selm b. Cünâde an Alı. b. Beşîr an Ömer b. Hamza an Sâlim an ebîhî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi. Yaklaşık mânâsıyla bunu Nesâî (tatbîk 31, II, 203), İsh. b. İbr. an Abdirrezzâk an Ma'mer ani'z-Zührî an Sâlim an ebîhî senediyle tahrîc etti.

6862 Bu hadisi Ahmed (I, 463), daha uzun bir metinle Affân an Hammâd b. Seleme an Atâ b. es-Sâib ani'ş-Şa'bî an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre Taberânî râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VI, 328).

6863 Bu hadisi Ebû Dâvud (3971) ve Tirmizî (3009), Kuteybe an Abdilvâhid b. Ziyâd an Husayf an Miksem an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6864 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âl-i İmrân 13, V, 172), Ah. b. Yûnus an Ebî Bekr an Ebî Husayn an Ebî'd-Duhâ an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6865 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âl–i İmrân 16, V, 174) ve Müslim (sıfâtu'l-münâfikîn 7, s. 2142), İbn e. Meryem an Muh. b. Ca'fer an Zeyd b. Eslem an Atâ b. Yesâr an Ebî Saîd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6866 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (tefsîr Âli İmrân 16, V, 174), Müslim (sıfâtu'l-münâfikîn 8, s. 2143) ve Tirmizî (3014), el-Haccâc b. Muh. an İbn Cüreyc an İbn e. Müleyke an Humeyd b. Abdirrahman asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6867 Rezîn.

6868 Bu hadisi Tirmizî (3023), İbn e. Ömer an Süfyân an Amr b. Dînâr an raculin min veledi Ümmi Seleme an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

6869 İlk lafız Buhârî'nin, ikinci ise Müslim'indir. Bu hadisi Buhârî (nikâh 1/2, VI, 116; 16, VI, 123, ilk lafız buraya ait; 37/1, VI, 134; hiyel 8, VIII, 62; tefsîr Nisâ 1/1-2, V, 176), Müslim (tefsîr 6, s. 2313, ikinci lafız buraya ait; tefsîr 7-9, s. 2314-5), Ebû Dâvud (2068) ve Nesâî (nikâh 66, VI, 115-6), Hişâm b. Urve ve Zührî an Urve an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6870 Aynı kaynaklar.

6871 Bu hadisi Buhârî (buyû' 95/3, III, 36-7; tefsîr Nisâ 2, V, 177) ve Müslim (tefsîr 10, s. 2315), Hişâm b. Urve an ebîlhî an Âişe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6872 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 18, III, 192-3, lafız buraya ait; tefsîr Nisâ 3, V, 177), Saîd b. Cübeyr ve İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6873 Bu hadisi Buhârî (vudû' 44, I, 56; mardâ 5, VI-I, 4; 21, VII, 11; farâîd 1, VIII, 2; 13, VIII, 7; tefsîr Nisâ 4, V, 177-8; i'tisâm 8, VIII, 148), Müslim (farâiz 5-8, s. 1234), Ebû Dâvud (2886, 2887), Tirmizî (2097, 3015) ve İbn Mâce (2728), Muh. b. el-Münkedir ve Ebû'z-Zübeyr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Ebû Dâvud'a aittir.

6874 Aynı kaynaklar.

6875 a.k.

6876 a.k.

6877 a.k.

6878 Bu hadisi Ebû Dâvud (2891-2), Tirmizî (2092) ve İbn Mâce (2720), Abdullah b. Muh. b. Akîl an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı sahîhtir.

6879 Aynı kaynaklar.

6880 Güvenilir bir râvi olan Mersî b. İshâk el-Ensârî dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 2).

6881 Bu hadisi Müslim (hudûd 12-3, s. 1316-7), Ebû Dâvud (4415) ve Tirmizî (1434), el-Hasan an Hittân b. Abdillah an Ubâde asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6882 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 6, V, 178) ve Ebû Dâvud (2089), Esbât b. Muh. ani'ş-Şeybânî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6883 Ebû Dâvud (2090), bunu Ah. b. Muh. b. Sâbit an Ali b. Hüseyn b. Vâkıd an ebîlhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6884 Bu hadisi Ebû Dâvud (3753), Ah. b. Muh. el-Mervezî an Alî b. Hüseyn ... yukarıdaki senedin aynısı ile tahrîc etti.

6885 Râvileri, Heysemî'ye göre güvenilir kimselerden oluşmuştur (*Mecma'* VII, 3).

6886 Bu hadisi Tirmizî (3022), İbn e. Ömer an Süfyân an İbn e. Necîh an Mücâhid an Ümmi Seleme senedi ile tahrîc etti.

6887 Bu hadisi Buhârî (kefâlet 2, III, 57; tefsîr Nisâ 7) ve Ebû Dâvud (2921), Ebû Usâme an İdrîs b. Yezîd an Talha b. Musarrif an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6888 Bu hadisi Ebû Dâvud (2922), Muh. b. Seleme an İbn İshâk an Dâvud b. el-Husayn asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6889 *Muvatta'*, talâk 72, s. 584.

6890 Bu hadisi Müslim (sıfâtu'l-münâfikîn 56, s. 2162), Yezîd b. Harûn an Hemmâm b. Yahyâ an Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6891 Bu hadisi Ebû Dâvud (3671) ve Tirmizî (3026), Atâ b. es-Sâib an Ebî Abdirrahman es-Sülemî an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen sahîh garîb" hükmü verdi.

6892 Bu hadisi Tirmizî (3037), Hallâd b. Eslem ani'n-Nadr b. Şümeyl an İsrâîl an Süveyr b. e. Fâhite an ebîlhî an Ali senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6893 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 11, V, 180), Müslim (imâret 31, s. 1465), Ebû Dâvud (2624), Tirmizî (1672) ve Nesâî (bey'at 28, VII, 154-5), İbn Cüreyc an Ya'lâ b. Müslim an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6894 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 14/1, V, 181), Abdullah b. Muh. an Süfyân an Ubeydillah an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6895 Bu hadisi Nesâî (cihâd 1, VI, 3), Muh. b. Alî b. el-Hasan an ebîlhî ani'l-Hüseyn b. Vâkıd an Amr b. Dînâr an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6896 Râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 6).

6897 Güvenilir bir râvi olan Abdullah b. İmrân el-Âbidî dışındaki râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 7).

6898 Râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 7).

6899 Bu hadisi Ebû Dâvud (4272) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 2, VII, 87), Hammâd b. Seleme an Abdirrahman b. İshâk an Ebî'z-Zinâd an Mücâlid b. Avf an Hârice b. Zeyd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Ebû Dâvud'a aittir. Diğer lafızlar Nesâî'ye ait olup aynı yerde iki ayrı tarîkten Ebû'z-Zinâd an Hârice asl-ı senedi ile tahrîc etmiştir.

6900 Aynı kaynaklar.

6901 Aynı kaynaklar.

6902 Her iki lafız da Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (menâkıbu'l-Ensâr 29, IV, 239; tefsîr Nisâ 16, V, 182; tefsîr Furkân 2/2-4, 3, 4, VI, 15), Müslim (tefsîr 16-21, s. 2317-8), Ebû Dâvud (4273-5) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem VII, 85-6), Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile muhtelif metinlerle tahrîc ettiler.

6903 Aynı kaynaklar.

6904 Bu hadisi Tirmizî (3029) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 2, VII, 87), Şebâbe b. Sevvâr an Verkâ b. Saîd an Amr b. Dînâr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî, isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6905 Bu hadisi Ebû Dâvud (4276), Ah. b. Yûnus an Ebî Şihâb an Süleymân et-Teymî an Ebî Mıclez senedi ile tahrîc etti.

6906 Lafız Müslim'e aittir. Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 17, V, 182), Müslim (tefsîr 22, s. 2319) ve Ebû Dâvud (3974), Süfyân b. Uyeyne an Amr b. Dînâr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6907 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 18/4, V, 183) ve Tirmizî (3032), İbn Cüreyc an Abdilkerîm an Miksem mevlâ Abdillah b. el-Hâris an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6908 Aynı kaynaklar.

6909 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Nisâ 19, V, 183; fiten 12, VIII, 93), Abdullah b. Yezîd an Hayve an Muh. b. Abdirrahman senedi ile tahrîc etti.

6910 Râvileri, Heysemî'ye göre güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 10).

6911 Bu hadisi Müslim (müsâfirîn 4, 478-9), Ebû Dâvud (199), Tirmizî (3034) ve Nesâî (taksîru's-salât 1, III, 116), İbn Cüreyc an Abdirrahman b. Abdillah b. e. Ammâr an Abdillah b. Bâbeyh an Ya'lâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6912 Bu hadisi Tirmizî (3036), Ebû Müslim el-Harrânî an Muh. b. Seleme el-Harrânî an Muh. b. İshâk an Âsım b. Ömer b. Katâde an ebîhî an ceddihî Katâde senedi ile tahrîc ve etti isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6913 Bu hadisi Müslim (birr ve's-sıla 52/2, s. 1993) ve Tirmizî (3038), Süfyân b. Uyeyne an İbn Muhaysın an Muh. b. Kays b. Mahrame an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6914 Bu hadisi Tirmizî (3039), Revh b. Ubâde an Mûsâ b. Ubeyde an Mevlâ İbn Sebbâ' an İbn Ömer an Ebî Bekr asl-ı senedi ile tahrîc etti. İsnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi ve Mûsâ'yı zayıf addetti.

6915 Bu hadisi Tirmizî (2991), Abd b. Humeyd ani'l-Hasan b. Mûsâ ve Revh b. Ubâde an Hammâd b. Seleme an Alî b. Zeyd an Ümeyye an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6916 Bu hadisi Tirmizî (3040), Muh. b. el-Müsennâ an Ebî Dâvud an Sül. b. Muâz an Simâk an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6917 Bu hadisi Ahmed (II, 176), Hasan an İbn Lehî'a an Huyey b. Abdillah an Ebî Abdirrahman el-Hubelî an İbn Amr senedi ile tahrîc etti. İbn Lehî'a, hadisi hasen kabul edilen bir râvidir. Diğer râvileri güvenilir kimselerdir.

6918 Bu hadisi Buhârî (îmân 33, I, 16; mağâzî 77, V, 127; tefsîr Mâide 2, V, 186), Müslim (tefsîr 3-5, s. 2312-3), Tirmizî (3043) ve Nesâî (îmân 18, VIII, 114; hacc 194, V, 251), Kays b. Müslim an Târik b. Şihâb asl-ı senedi ile tahrîc ettiler

6919 Bu hadisi Tirmizî (3044), Abd b. Humeyd an Yezîd b. Hârûn an Hammâd b. Seleme an Ammâr b. e. Ammâr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve "hasen garîb" hükmü verdi.

6920 Bu hadisi Ebû Dâvud (4372) ve Nesâî (tahrîmu'd-dem 9, VII, 101), Alî b. Vâkıd an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafız Ebû Dâvud'undur.

6921 Bu hadisi Müslim (hudûd 28, s. 1327) ve Ebû Dâvud (4447-8), el-A'meş an Abdillah b. Murre ani'-Berâ asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6922 Bu hadisi Ebû Dâvud (4494) ve Nesâî (kasâme 8, VIII, 18), Ubeydullah b. Mûsâ an Alî b. Sâlih an Simâk b. Harb an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6923 Bu hadisi Ebû Dâvud (3590), Ah. b. Muh. el-Mervezî an Ali b. Hüseyn an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6924 Lafız Ebû Dâvud'a aittir. Bu hadisi Ebû Dâvud (3591) ve Nesâî (kasâme 9, VIII, 19), Muh. b. İsh. an Dâvud b. el-Husayn an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6925 İsnâdı Heysemî'ye göre hasendir (*Mecma'* VII, 16).

6926 Heysemî, isnâdında tanımadığı bir râvinin mevcut olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VII, 17).

6927 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 17).

6928 Bu hadisi Tirmizî (3046), Abd b. Humeyd an Müslim b. İbr. ani'l-Hâris b. Ubeyd an Saîd el-Cüreyrî an Abdillah b. Şakîk an Âişe senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6929 Bu hadisi Tirmizî (3054), Amr el-Fellâs an Ebî Âsım an Osmân b. Sa'd an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6930 Bu hadisi Müslim (fadâilu's-sahâbe 109, s. 1910) ve Tirmizî (3053), el-A'meş an İbr. an Alkame an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6931 Bu hadisi Tirmizî (3052), Abd b. Humeyd an Abdilazîz b. e. Rizme an İsrâîl an Simâk an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6932 Bu hadisi Ebû Dâvud (3670), Tirmizî (3049) ve Nesâî (eşribe 1, VIII, 286-7), İsrâîl an Ebî İshâk an Amr b. Şurahbîl an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6933 Lafız Müslim'e (no. 136) aittir. Bu hadisi Buhârî (tefsîr Mâide 12/1, V, 190; i'tisâm 3/4, VIII, 143), Müslim (fadâil 134-5, s. 1832) ve Tirmizî (3056), Şu'be an Mûsâ b. Enes an Enes asl-ı senedi ile; Buhârî (i'tisâm 3/3, VIII, 143) ve Müslim (fadâil 136, s. 1832-3), ez-Zührî an Enes asl-ı senedi ile; Müslim (fadâil 137, s. 1834), Katâde an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6934 Aynı kaynaklar.

6935 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Mâide 12/2, V, 190), el-Fadl b. Sehl an Ebî'n-Nadr an Ebî Hayseme an Ebî'l-Cüveyriye an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6936 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 10, IV, 160; tefsîr Mâide 13, V, 191 lafız buraya ait) ve Müslim (cennet 51, s. 2192), ez-Zührî an Saîd b. el-Müseyyeb asl-ı senedi ile; Müstakil olarak ikinci rivayeti Buhârî (menâlab 9, IV, 160) ve Müslim (cennet 50, s. 2191), Ebû Sâlih an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6937 Aynı kaynaklar.

6938 Bu hadisi Buhârî (vasâyâ 35, III, 198-9), Tirmizî (3060) ve Ebû Dâvud (3606), Yahyâ b. Âdem an İbn e. Zâide an Muh. b. ebî'l-Kâsım an Abdilmelik b. Saîd b. Cübeyr an ebîhî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6939 Bu hadisi Tirmizî (3059), el-Hasan b. Alı. el-Harrânî an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Ebî'n-Nadr an Bâzân mevlâ Ümmi Hânî an İbn Abbâs an Temîm senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb hadistir, isnâdı sahîh değildir" hükmü verdi. Râvi Ebû'n-Nadr'ın zayıf râvi el-Kelbî olduğu zannedilmektedir.

6940 Bu hadisi Tirmizî (3061), el-Hasan b. Kazaa an Süfyân b. Habîb an Saîd an Katâde an Hilâs b. Amr an Ammâr senedi ile tahrîc etti ve hadisin başka tarîkle Ammâr'ın sözü olarak geldiğini, neticede hadisin "merfû" bir aslının olduğunun kesinleşmediğini söyler.

6941 Râvilerinden Şehr b. Havşeb, ihtilaflı bir râvidir (*Mecma'* VII, 20).

6942 Ömer hadisinde râvi Yûsuf b. Atiyye es-Saffâr zayıftır. Enes hadisini ise Taberânî, Muh. b. Abdillah b. İrs an Ah. b. Muh. b. e. Bekr es-Sâlimî kanalıyla rivayette bulunmuştur ki, el-Heysemî bu iki râviyi tanımadığını diğer râvilerin ise güvenilir kimseler olduğunu söylemiştir (*Mecma'* VII, 20).

6943 Râvilerinden Kays b. er-Rebî' ihtilaflı bir râvidir. Diğerleri ise güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 20).

6944 Bu hadisi Tirmizî (3064), Ebû Kureyb an Muâviye b. Hişâm an Süfyân an Ebî İshâk an Nâciye b. Ka'b an Alî senedi ile tahrîc etti, daha sonra bir sened daha sevkederek Ali'yi zikretmeden Nâciye'nin mürseli olarak sevketti ve "sâhîh" olan da budur, dedi.

6945 Râvilerinden Bişr b. Umâre zayıftır (*Mecma'* VI-I, 20).

6946 Bu hadisi Ahmed (IV, 145), Yahyâ b. Gaylân an Rişdîn b. Sa'd an Harmele b. İmrân et-Tüceybî an Ukbe b. Müslim an Ukbe b. Âmir senedi ile tahrîc etti

6947 Bu hadisi Müslim (fadâilu's-sahâbe no. 46, s. 1878), İbn e. Şeybe an Muh. b. Abdillah el-Esedî an İsrâîl an'l-Mikdâm b. Şüreyh an ebîhî an Sa'd senedi ile tahrîc etti.

6948 Bu hadisi Tirmizî (3066), el-Hasan b. Arafe an İsm. b. Ayyâş an Ebî Bekr b. e. Meryem an Râşid b. Sa'd an Sa'd senedi ile tahrîz etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6949 Bu hadisi Ahmed (V, 134-5), Ebu'l-Âliye an Ubey asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6950 Bu hadisi Buhârî (tefsîr En'âm 2, V, 193) ve Tirmizî (3065), Amr b. Dînâr an Câbir asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6951 Bu hadisi Buhârî (îmân 23, I, 13-4; enbiyâ 8, IV, 112-3; 41, IV, 137; tefsir En'âm 3, V, 193), Müslim (îmân 197, s. 114-5) ve Tirmizî (3067), el-A'meş an İbrâhîm an Alkame an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6952 Bu hadisi Taberânî (9016-7), İsmâil b. e. Hâlid an İbrâhîm en-Nehaî an İbn Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc etti. Râvileri Sahîh ricâlindendir. Ancak İbrâhim, İbn Mes'ûd'a yetişememiştir.

6953 İlk lafız Tirmizî'nin ikincisi ise Ebû Dâvud'undur. Her birisi ayrı ayrı senedlerle olmak üzere Ebû Dâvud (2817-9), Tirmizî (3069) ve Nesâî (dahâyâ 40, VII, 237) tahrîc ettiler.

6954 *Sünen Ashâbı.*

6955 Bu hadisi Buhârî (menâkıb 11, IV, 160-1), Ebû'n-Nu'mân en Ebî Avâne an Ebî Bişr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6956 Bu hadisi Tirmizi (3070), el-Fadl b. es-Sabbâh an Muh. b. Fudayl an Dâvud el-Evdî ani'ş-Şa'bî an Alkame an İbn Mes'ûd senedi ile tahrîc etti ve isnadı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6957 Bu hadisi Müslim (îmân 249, s. 138) ve Tirmizî (3072), Fudayl b. Gazvân an Ebî Hâzım an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6958 Bu hadisi Tirmizî (3071), Süfyân b. Vekî an ebîhî an İbn e. Leylâ an Atiyye an Ebî Saîd senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb" hükmü verdi.

6959 Heysemî, "isnâdı ceyyîddir" demiştir (*Mecma'* VII, 22).

6960 Bu hadisi Buhârî (tevhid 35/10, VIII, 198), Müslim (îmân 203, s. 117) ve Tirmizî (3073), Ebû'z-Zinâd ani'l-A'rec an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile; Müslim (îmân 204-6, s. 117-8), el-Alâ b. Abdirrahman an ebîhî an Ebî Hureyre, Ma'mer an Hemmâm an Ebî Hureyre ve Hişâm an Muh. b. Sîrîn an Ebî Hureyre tarîkleri ile tahrîc ettiler.

6961 Bu hadisi Buhârî (rikâk 31, VII, 187) ve Müslim (îmân 207-8, s. 118-9), el-Ca'd Ebû Osmân an Ebî Recâ el-Utârıdî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6962 Bu hadisi Müslim (tefsîr 25, s. 2320) ve Nesâî (menâsıku'l-hacc 161, V, 233-4), Şu'be an Seleme b. Kuheyl an Müslim el-Batîn an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6963 Râvilerinden Muh. b. Mahled er-Ruaynî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VII, 23).

6964 Taberânî'nin rivayet ettiği bu hadisin râvilerinden el-Müseyyeb b. Vâdıh ihtilaflı bir şahıstır (*Mecma'* VII, 24).

6965 Bu hadisi Tirmizî (2180), Saîd b. Abdirrahman el-Mahzûmî an Süfyân ani'z-Zührî an Sinân b. e. Sinân an Ebî Vâkıd senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi.

6966 Rezîn.

6967 Bu hadisi Tirmizî (3074), Abdullah b. Abdirrahman an Sül. b. Harb an Hammâd b. Seleme an Sâbit an Enes senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb sahîh" hükmü verdi.

6968 Râvilerinden Atâ b. es-Sâib, âhir-i ömründe hıfzı bozulmuş bir râvidir, diğerleri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 24)

6969 Bu hadisi Mâlik (kader 2, s. 898-9), Ebû Dâvud (4703) ve Tirmizî (3075), Mâlik an Zeyd b. e. Üneyse an Abdilhamîd b. Abdirrahman b. Zeyd b. el-Hattâb an Müslim b. Yesâr an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî, "hasen" hükmü verdi. Müslim b. Yesâr'ın, Ömer'den hadis dinlememiş olduğu söylenmiştir. Bu nedenle isnâdı munkatı addedilmiştir. Nitekim kimi rivâyetlerinde Müslim ile Ömer arasında Nuaym b. Rabîa adlı bir râvi yer almıştır.

6970 Bu hadisi Abdullah b. Ah. b. Hanbel, Müsned'in Zevâid'inde (V, 135), Muh. b. Ya'kûb er-Rebâlî ani'l-Mu'temir b. Sül. an ebîhî ani'r-Rebî' b. Enes an Rufey' Ebî'l-Âliye an Ubey b. Kâ'b senedi ile tahrîc etti. Heysemî'ye göre Rebâlî'nin hâli mechûldür. Diğer râvileri Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 25).

6971 Bu hadisi Tirmizî (3076), Abd b. Humeyd an Ebî Nuaym an Hişâm b. Sa'd an Zeyd b. Eslem an Ebî Sâlih an Ebî Hureyre senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen sahîh" hükmü verdi

6972 Bu hadisi de Tirmizî (3077), Muh. b. el-Müsennâ an Abdissamed b. Abdilvâris an Ömer b. İbr. an Katâde ani'l-Hasan an Semure senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen garîb "hükmü verdi.

6973 Râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 25).

6974 Kezâ bunun da râvileri Heysemî'ye göre Sahîh ricâlindendir (*Mecma'* VII, 25).

6975 Bu hadisi Buhârî (tefsîr A'râf 5/2, V, 198) ve Ebû Dâvud (4787), Hişâm b. Urve an ebîhî an Abdillah b. ez-Zübeyr asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6976 Aynı kaynaklar.

6977 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Enfâl 1, V, 198) ve Müslim (tefsîr 31, s. 2322), Hüşeym an Ebî Bişr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senediile tahrîc ettiler.

6978 Bu hadisi Müslim (cihâd 33-4, s. 1367), Ebû Dâvud (2740) ve Tirmizî (3079), Mus'ab b. Sa'd an ebîhî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6979 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Enfâl 1, V, 199), Muh. b. Yûsuf an Verkâ' an İbn e. Necîh an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6980 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Enfâl 3-4, V, 199-200) ve Müslim (sıfâtu'l-münâfikin 37, s. 2154), Şu'be an Abdilhamîd Sâhibi'z-Ziyâdî an Enes asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6981 Bu hadisi Müslim (imâret 167, s. 1522), Ebû Dâvud (2514) ve Tirmizî (3083), İbn Vehb an Amr b. el-Hâris an Ebî Alî Sümâme b. Şufey an Ukbe asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6982 Lafızlar Buhârî'ye aittir. Bu hadisi Buhârî (ilk rivayeti) Alî b. Abdillah an Süfyân an Amr an İbn Abbâs senedi ile; Buhârî (tefsîr Enfâl 7, V, 201) ve Ebû Dâvud (2646), İbnü'l-Mübârek an Cerîr b. Hâzım ani'z-Zübeyr b. Hırrît an İkrime an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6983 Aynı kaynaklar.

6984 Bu hadisi Ebû Dâvud (2690), Ahmed b. Hanbel an Ebî Nûh an İkrime b. Ammâr an Simâk el-Hanefî an İbn Abbâs an Ömer senedi ile tahrîc etti.

6985 Bu hadisi Ebû Dâvud (2924), Ah. b. Hanbel an Alî b. Hüseyn an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6986 Heysemî'ye göre râvileri güvenilir kimselerdir (*Mecma'* VII, 28)

6987 Bu hadisi Ebû Dâvud (786) ve Tirmizî (3086), Avf b. e. Cümeyle an Yezîd el-Fârisî an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İsnâdı hakkında Tirmizî "hasen sahîh" hükmü verdi.

6988 Bu hadisi Buhârî (mağâzî 14/3, V, 22; tefsîr Enfâl 1, V, 199; tefsîr Haşr 1/1-2, VI, 58), Ebû Bişr an Saîd b. Cübeyr an İbn Abbâs asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

6989 Bu hadisi Buhârî (salât 10/2, I, 97; hac 67, II, 164; cizye 16, IV, 69; mağâzî 66, V, 115; tefsîr Tevbe 2-4, V, 202-3), Müslim (hac 435, s. 982), Ebû Dâvud (1946) ve Nesâî (hac 161, V, 234), ez-Zührî an Humeyd b. Abdirrahman an Ebî Hureyre asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Lafızlar Buhârî'ye aittir.

6990 Aynı kaynaklar.

6991 Bu rivayetin kaynağını tesbit edemedim. Ancak Beyhakî'in *Sünen*'inde (IX, 185) yer almıştır.

6992 Bu hadisi Tirmizî (3092), İbn e. Ömer an Süfyân an Ebî İshâk an Zeyd b. Yusey' an Alî senc-

di ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "hasen" hükmü verdi.

6993 Bu hadisi Nesâî (menâsiku'l-hacc 187, V, 247-8), İsh. b. İbr. an Mûsâ b. Târık an İbn Cüreyc an Abdillah b. Osmân b. Huseym an Ebî'z-Zübeyr an Câbir senedi ile tahrîc etti.

6994 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Tevbe 5, V, 203), Muh. b. el-Müsennâ an Yahyâ an İsmaîl an Zeyd b. Vehban Huzeyfe senedi ile tahrîc etti.

6995 Bu hadisi Müslim (imâret 111, s. 1499), Muâviye b. Sellâm an Zeyd b. Sellâm an Ebî Sellâm ani'n-Nu'mân asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6996 Bu hadisi Tirmizî (3095), el-Hüseyn b. Yezîd an Abdisselâm b. Harb an Gutayf b. A'yen an Mus'ab b. Sa'd an Adî senedi ile tahrîc etti ve isnâdı hakkında "garîb" hükmü verdi.

6997 Bu hadisi Buhârî (zekât 4/2, II, 111, lafız buraya ait; tefsîr Tevbe 6, V, 203), Husayn an Zeyd b. Vehb asl-ı senedi ile tahrîc etti.

6998 Bu hadisi Ebû Dâvûd (1664), Osmân b. e. Şeybe an Yahyâ b. Ya'lâ en ebîhî an Gaylân an Ca'fer b. İyâs an Mücâhid an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

6999 Bu hadisin râvileri güvenilir kimselerden oluşmuştur (*Mecma'* VII, 29).

7000 Bu hadisi Ebû Dâvud (2771), Ah. b. Muh. b. Sâbit an Âlî b. Hüseyn an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

7001 Bu hadisi Buhârî (zekât 10/1-2, II, 114; tefsîr Berâa (Tevbe) 11, V, 205-6), Müslim (zekât 72, s. 706-7) ve Nesâî (zekât 48, V, 59), el-A'meş an Ebî Vâil an Ebî Mes'ûd asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

7002 Bu hadisi Buhârî (tefsîr Tevbe 12/1, 13/1, V, 206-7), Müslim (fadâilu's-sahâbe 25, s. 1865) ve Tirmizî (3098), Ubeydullah b. Ömer an Nâfi' an İbn Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

7003 Bu hadisi Buhârî (cenâiz 85/1, II, 100; tefsîr Tevbe 12/2, V, 206), Tirmizî (3097) ve Nesâî (cenâiz 69, IV, 67-8), ez-Zührî an Ubeydillah b. Abdillah b. Utbe an İbn Abbâs an Ömer asl-ı senedi ile tahrîc ettiler.

7004 Râvilerinden el-Hüseyn b. Amr b. Muh. el-Ankazî zayıf bir râvidir (*Mecma'* VII, 34).

7005 Bu hadisi Tirmizî (3101) ve Nesâî (cenâiz 102/2, IV, 91), es-Sevrî an Ebî İshâk an Ebî Halîl an Alî asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. Tirmizî'ye göre isnâdı hasendir.

7006 Bu hadisi Buhârî (vasâya 16, III, 192; cihâd 103/1-2, IV, 6; menâkıb 23/15, IV, 166; menâkıbu'l-Ensâr 43, IV, 250; mağazî 3, V, 4; 79, V, 130; tefsîr Tevbe 14, V, 207; 17, V, 208; 18, V, 209; 19, V, 210; istîzân 21, VII, 133; eymân ve'n-nüzûr 24, VII, 232; ahkâm 54, VIII, 127), Müslim (tevbe 53, s. 2120-38), Ebû Dâvud (2202, 2773, 3317), Tirmizî (3102) ve Nesâî (talâk 18, VI, 152; nüzûr 37, VII, 22), ez-Zührî an Abdirrahman b. Abdillah b. Kâ'b b. Mâlik an Abdillah b. Kâ'b an Kâ'b asl-ı senedi ile tahrîc ettiler. İlk lafız Müslim'e; diğerleri Buhârî'ye aittir.

7007 Aynı kaynaklar.

7008 Aynı kaynaklar.

7009 Bu hadisi Ebû Dâvud (2505), Ah. b. Muh. el-Mervezî an Alî b. el-Hüseyn an ebîhî an Yezîd en-Nahvî an İkrime an İbn Abbâs senedi ile tahrîc etti.

7010 Bu hadisi Ebû Dâvud (2506), Osmân b. e. Şeybe an Zeyd b. el-Hubâb an Abdilmü'min b. Hâlid an Necde senedi ile tahrîc etti.

7011 Bu hadisi Ahmed (I, 199), Alî b. Bahr an Muh. b. Seleme an Muh. b. İshâk an Yahyâ b. Abbâd an ebîhî Abbâd b. Abdillah b. ez-Zübeyr senedi ile tahrîc etti.

7012 Bu hadisi İbn Ahmed (V, 117), Muh. b. e. Bekr an Bişr b. Ömer an Şu'be an Alî b. Zeyd an Yûsuf el-Mekkî an İbn Abbâs an Ubeyy senedi ile tahrîc etti.

7013 Bu hadisi İbn Ahmed (V, 134), Revh b. Abdilmü'min an Ömer b. Şakîk an Ebî Ca'fer er-Râzî ani'r-Rebî' b. Enes an Ebî'l-Âliye an Ubeyy senedi ile tahrîc etti.

Büyük

Hadis Külliyatı

cem'u'l-fevâid

RÛDÂNÎ

Büyük Hadis Külliyatı (Cem'u'l-Fevâid), meşhur, muteber ve mütedavil olan on dört hadis kitabına dayanarak ve tekrarlardan azamî ölçüde kaçınılarak tertip edilmiş bir eserdir.
İçerdiği kaynak kitaplar şunlardır:

Buhârî, *Sahîh*
Müslim, *Sahîh*
Mâlik, *Muvatta*
Ahmed b. Hanbel, *Müsned*
Ebû Dâvûd, *Sünen*
Tirmizî, *Sünen*
Nesâî, *Sünen*
İbn Mâce, *Sünen*
Ebû Ya'lâ el-Mavsılî, *Müsned*
Bezzâr, *Müsned*
Taberânî, *el-Mu'cemu's-sağîr*
Taberânî, *el-Mu'cemu'l-evsat*
Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebîr*
Rezîn, *et-Tecrîd li sıhah ve's-sünen*

ISBN 978-975-355-675-0(tkm)
9 789753 556750
İZ YAYINCILIK 528
İSLAM KLASİKLERİ DİZİSİ